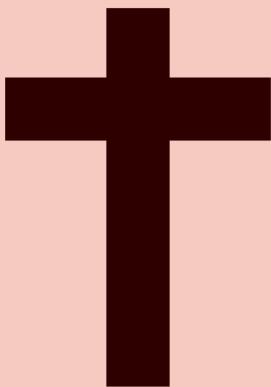

Nhanderüete ayvu
iky'a e'ỹ va'e

New Testament in Guaraní, Mbyá

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e

New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Jan 2022 from source files dated 29 Jan 2022
3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddfbf957

Contents

Mateus	1
Marcos	49
Lucas	79
João	129
Atos	169
Romanos	215
1 Coríntios	236
2 Coríntios	256
Gálatas	269
Efésios	277
Filipenses	284
Colossenses	289
1 Tessalonicenses	294
2 Tessalonicenses	299
1 Timóteo	302
2 Timóteo	308
Tito	312
Filemom	315
Hebreus	317
Tiago	332
1 Pedro	338
2 Pedro	344
1 João	348
2 João	354
3 João	355
Judas	356
Apocalipse	358
Salmos	381

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para rupi Jesus remimbo'e Mateus omboaxa nhandevy arandu iporã va'e, Jesus rekokie omombe'u vy. Yma rupi Jesus ramoĩ kuery ikuai jave, ha'e kuery pe Nhanderueete omombe'u ma voi Jesus ou vy teko vai gui nhandererova aguã. Ha'e rami aguã ma Antigo Testamento py oĩ. Mateus omombe'u Jesus oikoa rupi Nhanderueete ijayvu ma voiague oiko va'ekue. Yma guive Nhanderueete omombe'u uka ma voi nhandereraa jeparã omoĩ vy ombou aguã. Ha'e va'e pe hebreu kuery ayvu py "Messias" 'ea, ha'e rã grego ayvu py ma "Cristo" 'ea. Tery Jesus voi "Jogueraa jepea" 'ea. Ha'e nunga rupi Jesus itui'iague Mateus omombe'u vy aipoe'i: "Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojepegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui" (1.21b).

Peteĩ regua anho ogueraa jepe aguã e'ỹ Jesus ou, ha'e rã yvy jave re ha'e javi regua. Ha'e rami vy omombe'u ko yvy re Nhanderueete po'akaa ou aguã. Ha'e vy aipoe'i: "Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã" (4.17b). Nhanderueete po'akaa ojekuaa raka'e Jesus ojapo porãa ha'e nhombo'ea rupi ae.

Heta Mateus omombe'u Jesus nhombo'eague, ha'e mba'emo re ombojoja vy Nhanderueete po'akaa omombe'u porãveague guive. Porombo'ea ikuai va'e gui nhombo'e porã kuaave. Ha'e anho'i ha'eve jaikoa omoexakã aguã Nhanderueete oipotaa rami, Nhanderueete Ra'y ae vy.

*Jesus Cristo ramoĩ kuery rery oĩa
Lucas 3.23-38*

¹ Kova'e kuaxia re ma oĩ Jesus Cristo ramoĩ ypy kuery rery. Jesus ma Davi ramymino oiko, ha'e Davi ma Abraão ramymino raka'e.

² Abraão ra'y ma Isaque, Isaque ra'y ma Jacó, Jacó ra'y ma Judá ha'e tyvy kuery.

³ Judá Tamar re ta'ya ma Perez ha'e Zerá. Perez ra'y ma Esrom, Esrom ra'y ma Arão,

⁴ Arão ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y ma Salmom,

⁵ Salmom ra'y Raabe guigua ma Boaz. Boaz ra'y Rute guigua ma Obede, ha'e Obede ra'y ma Jessé.

⁶ Jessé ra'y ma huvixave Davi, ha'e huvixa Davi ra'y ma Salomão, Urias ra'yxykue pi'a va'e.

⁷ Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y ma Asa,

⁸ Asa ra'y ma Josafá, Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Uzias,

⁹ Uzias ra'y ma Jotão, Jotão ra'y ma Acáz, Acáz ra'y ma Ezequias,

¹⁰ Ezequias ra'y ma Manassés, Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma Josias,

¹¹ Josias ra'y ma Jeconias ha'e tyvy kuery, Babilônia katy ogueraapaa jave py oiko va'ekue.

¹² Ha'e gui Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa ma rire oiko Jeconias ra'y Salatiel, Salatiel ra'y ma Zorobabel,

¹³ Zorobabel ra'y ma Abiúde, Abiúde ra'y ma Eliaquim, Eliaquim ra'y ma Azor,

¹⁴ Azor ra'y ma Sadoque, Sadoque ra'y ma Aquim, Aquim ra'y ma Eliúde,

¹⁵ Eliúde ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Matã, Matã ra'y ma Jacó.

¹⁶ Ha'e gui Jacó ra'y ma Maria me José. Maria pi'a ma Jesus, Cristo 'epy va'e.

¹⁷ Ha'e rami vy Abraão oiko guive Davi oiko peve ma catorze-kue hamymino ikuai. Ha'e Davi oiko guive Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa peve catorze-kue ju ikuai. Ha'e gui Babilônia katy ogueraapaa guive Cristo oiko peve ma catorze-kue ju ikuai.

Lucas 2.1-7

¹⁸ Ha'e gui Jesus itui'iague ma po rami: José re ixyrã Maria omenda va'erã oikovy jave, joupe ojekuaa uka e'ỹ mbove oguereko'i kyrĩ va'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui.

¹⁹ Ha'e rã imerã José heko porã va'e vy ndoikuaa ukaxei. Ha'e rami vy onhembopy'a ojea aguã avave rei oikuaa e'ỹ re.

²⁰ Ha'e nunga re onhembopy'a oikovy. Ha'e gui oexa ra'u rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

— Davi ramymino José, ekyje eme Maria reraa aguã ndera'yxyrä, mba'eta kyrĩ va'e oguereko'i va'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ guigua.

²¹ Ha'e ramo oikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojeupegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui.

²² Ha'e nunga ha'e javi ma ojeupity aguã profeta pe Senhor aipoe'i ukaague:

²³ “Peteĩ kunhataĩ ete'i oiko va'e oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã 'rã ava'i. Ha'e va'e pe ma ‘Emanuel’ 'ea 'rã.” (Ha'e va'e tery ma “Nhanderuet e nhandereve oiko” 'ea.)*

²⁴ Ha'e rami rã José okeague gui ovy vy oiko Senhor-a guigua anjo aipoe'iague rami. Ha'e vy ogueraa gua'yxyrä.

²⁵ Ha'e rami avi oguereko rive ranhe, ava'i oikuavã e'ÿa ja. Ha'e va'e ma omboery Jesus.

2

Imba'ekuaa va'e kuery oipouague

¹ Huvixave Herodes oĩ jave, Judéia regua Belém tekoa py Jesus itui'i rire ou amongue imba'ekuaa va'e kuery. Kuaray oua katy gui ou Jerusalém tetã py.

² Ha'e kuery oporandu jogueruvy:

— Mamo tu itui judeu kuery ruvixaverã oiko ramo'i va'ekue? Mba'eta kuaray oua katy roexa karamboae ikuaa ukaa jaxy-tata. Ha'e rami vy apy roju romboete aguã — he'i.

³ Ha'e nunga omombe'ua rã huvixa Herodes oendu vy onhemondyí, Jerusalém py ikuai va'e ha'e javive reve.

⁴ Ha'e rami vy oenoĩmba judeu kuery regua sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ha'e va'e kuery pe oporandu mamo pa Cristo itui'i 'rãa re.

⁵ Ha'e kuery ombovai:

— Judéia regua Belém tekoa py 'rã itui'i, mba'eta po rami oĩ profeta ombopara va'ekue:

⁶ “Ndee Judá vvy regua Belém tekoa, Judá regua tetã tuvixakueve ikuai va'e gui mba'eve py nane'yvyivei, mba'eta ndea gui ae 'rã oiko Joguerekoarã, xevygua Israel kuery re opena va'erã”, he'i va'ekue.*

⁷ Ha'e nunga Herodes oendu vy imba'ekuaa va'e kuery ju oenoĩ uka ha'e ae'ia py. Ha'e kuery pe oporandu vy oikuaa pota raka'e ete pa jaxy-tata ojekuaa ague re.

⁸ Ha'e gui Belém katy omondouka vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo, peikuaa pota porã ava'i reko re. Pejou vy ke pemombe'u uka xevy, xee voi aa aguã amboete vy — he'i.

⁹ Ha'e ramo huvixa ayvu ha'e kuery oendupa vy oje'oi. Ha'e gui jaxy-tata kuaray oua katy ikuai teri reve oexa va'ekue ma ha'e kuery renonde ju oaxa ovy, ava'i ituaia áry ovaẽ peve. Ha'e py ma opyta.

¹⁰ Ha'e kuery jaxy-tata oexa vy ovy'a ete.

¹¹ Oo py oike vy oexa ava'i, ixy Maria reve. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ vy omboete okuapy, ha'e mba'emo porã oguenoẽ vy ixupe ome'ẽ ogueru va'ekue: ouro, heakuã porã va'e ha'e mirra.

¹² Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuet oikuaa uka huvixa Herodes-a rupi ve'ÿ ojevy aguã. Ha'e ramo tape mboae rupi ojevy ovyv katy.

Egito vvy katy oguerojava heravyague

¹³ Ha'e kuery oje'oi pa rire José oexa ra'u jevy rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Pejava Egito vvy katy. Ha'e py ma peiko xeayvu jevy e'ÿa ja, mba'eta Herodes oeka ta ava'i ojukaxe vy — he'i.

¹⁴ Ha'e ramo opu'ã pyavyve. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy Egito katy oje'oi.*

¹⁵ Ha'e py opyta Herodes omano e'ÿa ja, profeta pe Senhor aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Egito gui aenoĩ Xera'y”, he'iague.*

Avakue'i ojukapaague

¹⁶ Herodes ma imba'ekuaa va'e kuery ombotavyague oikuaa vy ipoxy vaipa. Ha'e rami vy ojuka ukapa avakue'i Belém tekoa, ha'e ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi. Mokoĩ

* 1:23 Isaías 7.14 * 2:6 Miquéias 5.2 * 2:14 Apocalipse 12.1-6 * 2:15 Oséias 11.1

ma'et̄y ete'ŷ-te'ŷ oguereko va'e guive ojuka ukapa, imba'ekuaa va'e kuery gui raka'e pa oikoague omombe'uague rami vy.*

¹⁷ Ha'e rami oiko raka'e profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁸ “Ramã tekoa py onhendu hevovo rei va'e. Hexay [ha'e ojae' o va'e], ipoaẽ rei va'e guive, Raquel opi'a kuery re ojae' okuapy vy. Imemby kuery jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai.”*

Egito gui ojevyague

¹⁹ Ha'e gui Herodes omano ma rire Egito yvy re José oikoa py ra'u rupi ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

²⁰ — Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Tapeo ju Israel yvy re, mba'eta ava'i jukaxeare kuery omanomba ma — he'i.

²¹ Ha'e ramo opu'ã. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy ojevy ju Israel yvy re.

²² Ha'e gui Judéia pygua huvixa Herodes rekovia ta'ykue Arquelau ju oĩa oendu vy okyje ha'e katy ju oo aguã. Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanduete oikuaa uka jevyague rami oiko vy Galiléia yvy katy ojepe'a ovy,

²³ peteĩ tetã Nazaré hery va'e py ikuai aguã. Ha'e rami oiko ojeupity aguã profeta kuery pe aipoe'i ukaague: “Ixupe 'Nazaré pygua' 'ea 'rã”, he'iague.

3

Marcos 1.2-6; Lucas 3.1-9

¹ Ha'e va'e jave py ojekuaa João Batista. Ha'e va'e ma Judéia katy'i tekoa e'ŷa rupi omombe'u oikovy ayvu.* Ha'e vy aipoe'i:

² — Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã — he'i.

³ Ha'e va'e rekorã ma profeta Isaías pe omombe'u ukaa va'ekue: “Tekoa e'ŷa rupi onhendu 'rã 'Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã', he'i oikovy va'e.”*

⁴ João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'axã ma ipire guigua. Ho'u va'e ma tuku ha'e ei ka'aguy regua.

⁵ Ha'e ramo ha'e oĩa py oje'oi Jerusalém tetã pygua kuery, Judéia ha'e Jordão yakã yv'ryry ikuai va'e kuery ha'e javi reve.

⁶ Ixupe onhemongarai ukapa Jordão yakã py, ojevavyague omombe'upa vy.

⁷ Nhomongaraia py heta avi ou fariseu ha'e saduceu kuery. Ha'e rã oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?*

⁸ Pendekuai ha'vy vyvra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã.

⁹ Ha'e jomeme pemboypy eme “Nhande ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pẽvy: Kova'e ita ikuai va'e gui voi Nhanduete omoingo kuaa Abraão ramymenorã.

¹⁰ Ha'e gui haxa py omboguai ta ma vyvra rapo re. Yvra hi'a porã e'ŷ va'e ha'e javi ojaya vy omombo 'rã tata py.†

Marcos 1.7,8; Lucas 3.15-17; João 1.19-28

¹¹ — Xee ma pejeko rerova ramo yy py rive romongarai va'e. Ha'e rã xerakykue ou va'e ma xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyive ete va'e vy neĩ ipy regua araa aguã voi nda'evei. Ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ reve 'rã penemongarai, tata py guive.

¹² Mba'eta opo py oguereko ma trigo mbovevea, ha'e vy ombovevepa 'rã ha'yĩ oĩ va'e. Trigo ra'yĩ ete omoĩ porã 'rã omoĩ porãaty py, ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ŷ va'e py.

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

¹³ Ha'e jave py Galiléia yvy gui Jesus oo Jordão yakã katy, João pe onhemongarai uka aguã.

* 2:16 Apocalipse 12.13-18   * 2:18 Jeremias 31.15   * 3:1 João 1.19-23   * 3:3 Isaías 40.13   * 3:7
Ha'e kuery pe “Mboi ramigua” he'i mba'eta mboi yma guare rami ha'e kuery voi nhombotavya rupi ikuai, ndojeko rerovaxeĩ guive. † 3:10 “Haxa py vyvra ojaya 'rã” he'ia py Nhanduete pe ndojeko rerovai va'e ombopagapa 'rãa re ijavyu vy.

14 Ha'e rami teĩ João nomongaraixei ranhe vy aipoe'i:

— Xee ma ha'eve ndevy pe anhemongarai uka aguã. Ndee ri ty'y xea py reju?

15 Ha'e rã Jesus ombovai:

— Tove ha'e rami teĩ, mba'eta ha'e rami vy 'rãe teko porã ha'e javi jajapo — he'i. Ha'e ramo omongarai.

16 Jesus onhemongarai ma vy yy gui oẽ ju ramove yva ojepe'a jekuaa ramo oexa Nhanderuetea guigua Nhe'ẽ oguejy ouvry rã peteĩ apyaxu'i rami. Ha'e va'e ou vy hexe oĩ.

17 Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arov'y'a va'e — he'i va'e.

4

Marcos 1.12,13; Lucas 4.1-13

1 Ha'e rire tekoa e'ỹa py ju Nhe'ẽ ogueraa Jesus, anha oeko a'ã aguã py.*

2 Ha'e ramo quarenta ára, quarenta pytũ re oiko okaru e'ỹ re. Ha'e rire okaruxe ma.

3 Ha'e ramo oĩa py poroeko a'ã onhemboja vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

4 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ỹ 'rã avakue oikove, ha'e rã ayvu Nhanderuete juru gui oẽ va'e ha'e javi re” — he'i.*

5 Ha'e gui anha ogueraa tetã iky'a e'ỹ va'e py, templo apyte áry omoĩ.

6 Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui vvy katy, mba'eta ipara oiny: “Ombu 'rã ojeupegua anjo kuery ndere opena aguã.” Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ỹ aguã” — he'i.*

7 Jesus ombovai:

— Ipara avi oiny: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” — he'i.*

8 Ha'e gui vvyty yvateve va'e áry ju anha ogueraa vy ixupe oexa uka ko vvy re tetã ikuai va'e, mba'emo porã oĩ va'e ha'e javi guive.

9 Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Peva'e nunga ha'e javi ame'ẽmba 'rã ndevy, xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemoete ramo.

10 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Satanás, ejepe'a ke apy gui, mba'eta ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” — he'i.*

11 Ha'e rami rã anha oea ovy, ha'e rã anjo kuery ju ou vy opena hexe.

Marcos 1.14,15; Lucas 4.14,15

12 João nhuã py omboty'a ague omombe'ua rã Jesus oendu vy ojepe'a ovy Galiléia katy.

13 Nazaré tetã oea vy Cafarnaum py ju oo oiko aguã, ye'ẽ vvyry, Zebulum ha'e Naftali vvy katy'i,

14 profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

15 “Zebulum ha'e Naftali vvy, ye'ẽ katy tape oo va'e vvyry, Jordão yakã rovaigua re, judeu e'ỹ va'e kuery ikuai Galiléia rupi,

16 ha'e pygua kuery ma pytũ rupi ikuai va'ekue ri oexa hendy tuvixa va'e. Ha'e rã hendy va'e omoexakã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'ekue” he'i ukaague rami.*

17 Ha'e va'e guive Jesus omboypy ayvu omombe'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejeko rerova ke, mba'eta namomyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã.

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

18 Galiléia regua yupa vvyry oikoa rupi oexa mokoĩ joegua: Simão Pedro hery va'e ha'e André. Yy py pira mbo'aa omombo okuapy rã oexa, pira mbo'aa rupi ikuai ramo.

19 Ha'e rami vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.

* 4:1 Hebreus 2.18; 4.15   * 4:4 Deuteronomio 8.3   * 4:6 Salmo 91.11-12   * 4:7 Deuteronomio 6.16   * 4:10 Deuteronomio 6.13   * 4:16 Isaías 9.1-2

²⁰ Ha'e ramo ha'e kuery ma pira mbo'aa oejapa vyvoi vy oje'oi hupive.

²¹ Oovea py mokoĩ joegua ju oexa: Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery ma nguu reve kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã oexa. Ha'e vy oenoĩ.

²² Ha'e ramove ha'e kuery kanoã ha'e nguu ojea vy oje'oi hakykue.

Lucas 6.17-19

²³ Galiléia vvy ha'e javi rupi Jesus oiko. Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e vy omombe'u ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua. Heta va'e kuery omonguera guive opa marãgua gui imba'eaxy va'e.

²⁴ Ha'e ramo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu pavẽ Síria vvy ha'e javi rupi. Ha'e ramo oĩa py oguerua imba'eaxy va'e opa marãgua mba'eaxy oendu va'e gui omonguera aguã: anha onhemondea va'e, he'o'ã va'e ha'e oguata e'ỹ va'e guive. Ha'e ramo omonguerapa.

²⁵ Ha'e rire heta ju Galiléia gui ou, ha'e Decápolis, Jerusalém, Judéia ha'e Jordão rovaigua gui. Ou vy oje'oi hakykue.

5

Lucas 6.20-23

¹ Heta va'e kuery ou rã Jesus oexa vy oẽ vvy'ã re, ha'e oguapy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma ijyvy'iry ou.

² Ha'e ramo ombo'e vy aipoe'i:

³ — Ovy'a ete 'rã onhe'ẽ py iporiaukue'i va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

⁴ — Ovy'a ete 'rã ojae'o va'e, mba'eta ombovy'aa ju 'rã.

⁵ — Ovy'a ete 'rã ivai rei e'ỹ va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã vvy itui.

⁶ — Ovy'a ete 'rã teko porã re okaruxe ha'e ijy'uvei va'e, mba'eta ojoupa 'rã.

⁷ — Ovy'a ete 'rã nhomboaxy va'e, mba'eta ha'e kuery voi omboaxy 'rã.

⁸ — Ovy'a ete 'rã ipy'a ky'a e'ỹ va'e, mba'eta ha'e kuery oexa 'rã Nhanderuete.

⁹ — Ovy'a ete 'rã peteĩ rami nhomoingo va'e, mba'eta ha'e kuery pe “Nhanderuete ra'y kuery” 'ea 'rã.

¹⁰ — Ovy'a ete 'rã heko porã ramo rive oguereko axy reia va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

¹¹ — Pevy'a ete 'rã xekáuxa pendere ijayvu rei ha'e penderereko axya rei ramo, ha'e ijapu vy opa marã pendere ijayvu vai rã guive.

¹² Pevy'a ha'e peporai, mba'eta heta oĩ yva re pendevy guarã. Mba'eta ha'e rami ae oguereko axya raka'e profeta kuery peiko e'ỹ mbove ikuai va'ekue.

Marcos 9.49,50; Lucas 14.34,35

¹³ — Peẽ kuery ma juky rami peiko vvy regua moe'ëarã. Ha'e rã xapy'a rei juky nae'ëvei ramo mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Ndovarevei 'rã mba'everã. Ha'e ramo oka py rive 'rã nhamombo, avakue opyrõmba aguã py.

Guemimbo'e kuery hendy va'e re ombojojaague

¹⁴ — Peẽ kuery ma hendy va'e peiko vvy regua moexakãarã. Yvyty áry tetã ojapo pyre ma ndojekuaa e'ỹi 'rã.

¹⁵ Tataendy voi avave rei omoendy vy nomoĩai 'rã ajaka guýry. Oĩaty py ae 'rã omoĩa, opy ikuai va'e ha'e javi omoexakã aguã.

¹⁶ Ha'e rami ae hendy va'e pereko va'e voi taexakã avakue renonde, pendereko porã ha'e kuery oexa vy oguerovy'a avi aguã Penderu yva pygua.

Lei ojeupitypa aguã Jesus oua re ijayvuague

¹⁷ — Pexa'ã eme lei ha'e profeta kuery ombopara va'ekue ambovaipa aguã ajua re. Ambovaipa aguã e'ỹ aju, ojeupity aguã.

¹⁸ Mba'eta anhetẽ aipoa'e pëvy: Yva ha'e vvy okanhy e'ỹa ja neĩ peteĩ ipara'i, neĩ peteĩ ikarẽ'i va'e nokanhyi 'rã lei gui, ha'e javi ojeupity e'ỹa ja.*

¹⁹ — Ha'e gui ijayvua vvy'ive va'e teĩ ha'e va'e rami e'ỹ ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma “Yvyĩve'i va'e” 'ea 'rã yva pygua po'akaa py. Ha'e rã ha'e rami ete ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma “Yvateve va'e” 'ea 'rã yva pygua po'akaa py.

* 5:18 Lucas 16.16,17

20 Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery reko gui peë kuery napendeko porãvei vy yva pygua po'akaa py ndapeikei 'rãe.

Ymagua kuery pe aipo'ea ague Jesus omombe'u porãveague

Jojukaa re ijayvua

21 — Pendu ma ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Pejojuka eme.” Ha'e rã “Amongue jojuka ramo ombopagaa 'rã”, 'ea ague.*

22 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Ha'e javive [mba'e re'ÿ] guvyv kuery pe ivai va'e ombopagaa 'rã. Guvvy pe “Mba'e vare'ÿ” he'i va'e ma heraa 'rã nhomongeta va'ety ikuaia py. Ha'e rã guvyv pe “Inhakã porã ve'ÿ va'e” he'i va'e ma tata ogue e'ÿ va'e py 'rã opaga.

23 — Altar oia py mba'emo reme'ë va'erã reru vy ha'e py xapy'a rei nema'endu'a 'rã nderyvy nderovai mba'emo oguerkoa re.

24 Ha'e rami vy eja ranhe altar yvy'iry mba'emo reme'ë va'erã, tereo ha'e peteï rami ju pejogueroayvu nderyvy reve. Ha'e gui mae ma ejevvy ju eme'ë reme'ëxe va'ekue.

25 — Pejogueroayvu porã voi 'rã nderovaigua reve tape rupi peo reve, huvixa po py nderovaigua nemboaxa e'ÿ aguã, ha'e gui jopya pe ju huvixa nemboaxa e'ÿ aguã, ha'e nhuã py nembo'a e'ÿ aguã.

26 Anhetë aipoa'e ndevy: Nereëi 'rã ha'e gui repagapa katui'i e'ÿa ja.

Tavy reia re ijayvua

27 — Pendu aipo'ea ague: “Ndetavy rei eme.”*

28 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Kunhague re itavyxea rupi oma'ë va'e voi hexeve itavy ae ma opy'a py.

29 Xapy'a rei nderexa reiporu kuaa regua ri ndereity ramo enoë, emombo ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py nemombo'a 'rãgue py ha'eveve peteï nderete regua remokanhy.

30 Xapy'a rei ndepo reiporu kuaa regua ri ndereity ramo ejaya, eipe'a ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py reo 'rãgue py ha'eveve peteï nderete regua remokanhy.

31 Aipo'ea avi va'ekue: “Gua'yxy gui opoixe va'e tome'ë iuxpe kuaxia para omendaague ombovaipa aguã”, 'ea va'ekue.*

32 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Gua'yxy itavy rei ramo e'ÿ opoi va'e ma ojapo 'rã itavy rei va'e oiko aguã rami, ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy rei avi.

Ouraa re ijayvua

33 — Pendu avi ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Peura rive eme. Senhor pe pejapo ete 'rã peuraague” 'ea ague.

34 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Nda'everi mba'everi re peura aguã, neï yva re, mba'eta Nhanderuete openaaty;

35 neï yvy re, mba'eta opyrõa; neï Jerusalém tetã re, mba'eta Huvixa yvateve va'e pegua.

36 Neï peura eme peneakã re, mba'eta peteïve pende'a napemoxii kuaai, neï napemoü kuaai guive.*

37 Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pendeayvu: “Tá, tá”, e'ÿ vy “Any, any”, peje 'rã. Ha'e ramia gui pendeayvuve aguã ma poromboeko vaia guigua.

Jepya re ijayvua

Lucas 6.27-30

38 — Pendu ma aipo'ea ague: “Joexa mombuare rexa ju 'rã omombua, ha'e nhoai mopëare raï ju 'rã omopëa” 'ea ague.*

39 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Pëvy amongue ojapo vai ta ramo pejoko eme. Ha'e rami 'rãgue py penderova peiporu kuaa regua oipete rã perova hovai re ju oipete aguã.*

40 Huvixa kuerya py pendereraa vy penderarito oipe'aa rã pendecapa avi peipe'a uka.

* 5:21 Êxodo 20.13, Deuteronomio 5.17 * 5:27 Êxodo 20.14, Deuteronomio 5.18 * 5:31 Deuteronomio 24.1

* 5:36 Tiago 5.12 * 5:38 Êxodo 21.24, Levítico 24.20 * 5:39 Romanos 12.14

41 Xapy'a rei peteĩ quilômetro amongue pendereraa nhea'ã ramo mokoïa peve tapeo hupive.

42 Peme'ê 'rã pêvy ojerure va'e pe rei, ha'e pendekupe rei eme mba'emo oiporuxe va'e katy.

Mborayvu re ijayvua

Lucas 6.32-36

43 — Pendu aipo'ea ague: “Peayvu 'rã peneirũ kuery, ha'e rã penderovaigua kuery re ma pendea'e eme” 'ea ague.*

44 Ha'e rã xee ma aipoa'e pêvy: Peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e Nhanderuete pe pejerure 'rã penderereko axy va'e re,

45 Penderu yva pygua ra'y kuery pendekuai aguã. Mba'eta ha'e ma kuaray ombou vy omoexakã 'rã heko vai va'e ha'e heko porã va'e áry. Oky voi ombou 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e pe.

46 Ha'e gui penderayvu va'e kuery anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta imposto re nhombopaga va'ety kuery voi ha'e rami ikuai.

47 Penderegua kuery pe anho ri pexarura vy mba'e nunga py tu amboae kuery gui pendekuai porãve? Mba'eta amboae regua kuery voi ha'e rami ikuai.

48 Ha'e rã peẽ ma heko porã va'e 'rã peiko opa mba'e py, Penderu yva pygua opa mba'e py heko porã rami avi.

6

Nhanderuete pe mba'emo jajapoa re ijayvua

1 — Peiko kuaa pota avakue renonde e'ỹ mba'emo pejapo aguã Nhanderuete pe, ha'e kuery oexa aguã rive. Ha'e rami ri vy Penderu yva pygua gui mba'eve ndapejopyi 'rã hekovia.*

Mba'emo nhame'ëa re ijayvua

2 — Ha'e rami vy iporiaukue'i pe mba'emo peme'ê vy penerenonde rupi pemonhe'ê uka eme mimby guaxu. Ha'e rami heko porã merami rive va'e ojapo 'rã okuapy onhembo'eaty py ha'e tape rupi, avakue pe onhemboete ukaxe vy rive. Anhetê aipoa'e pêvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

3 Ha'e rã peẽ ma mba'emo peme'ê vy pendeaxua regua pe voi peikuaa uka eme pendeaxu e'ỹa ojapo va'e,

4 joupe mba'emo peme'ê rã avave oikuaa e'ỹ aguã. Ha'e gui peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ê 'rã hekovia.*

Nhanhembo'e aguã re ijayvua

5 — Ha'e gui penhembo'e vy heko porã merami rive va'e rami e'ỹ pendekuai, mba'eta ha'e kuery ma onhembo'eaty py ha'e tetã mbyte rupi onhembo'exe vai 'rã ho'amy avakue oexa aguã rive. Anhetê aipoa'e pêvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

6 Ha'e rã peẽ ma penhembo'exe vy peike 'rã penderopy, okê pemboty 'rã guive. Ha'e gui mae ma 'rã penhembo'e Penderu pexa e'ỹ va'e pe. Ha'e ramo peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ê 'rã hekovia.*

7 — Penhembo'ea py ha'ekue-'ekue'i rupi pendeayvu eme amboae regua kuery rami, mba'eta ha'e kuery oexa'ã teĩ ijayvu reta rã oendua aguã re.

8 Ha'e rã peẽ ma peiko eme ha'e kuery rami, mba'eta Penderu oikuaa ma voi peipota va'e, pejerure e'ỹ mbove.

Lucas 11.2-4

9 — Ha'e vy po rami 'rã penhembo'e: “Oreru yva pygua, tove nderery tomboetea.

10 Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã. Reipota va'e tojapoa yvy re, yva re ojapoa rami avi.

11 Ko'ê nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

12 Ha'e emboguepa ke ndevy roveeva, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi.

* 5:43 Levítico 19.18

* 6:1 Mateus 23.1-5

* 6:4 Lucas 21.1-4

* 6:6 Lucas 18.9-14

13 Orereity uka eme poromoangekoa pe, orereraa jepe ke mba'emo vai gui. [Mba'eta ndepo'akaa, nembaraetea ha'e nerexakāa oī riae 'rā raka'e rā peve guarā. Amém,]” peje 'rā.

14 — Mba'eta amboae kuery otekoavyague peperdoa ramo Penderu yva pygua voi ombogue 'rā pejevavyague.

15 Ha'e rā amboae kuery [otekoavyague] ndapeperdoai ri ramo Penderu voi nomboguei 'rā pejevavyague.

Nhanderuete pe jakaru e'ÿ re jaikoa re ijayvua

16 — Ha'e gui pekaru e'ÿ re peiko vy pexa uka eme pendeporiau reia heko porā merami rive va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma iporiaua oexa uka 'rā amboae kuery oikuaa aguā okaru e'ÿ re ikuai. Anhetē aipoa'e pēvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

17 Ha'e rā peē ma pekaru e'ÿ re peiko vy pemoatyrō pende'a, ha'e pejeovai guive,

18 pekaru e'ÿ re peikoa amboae kuery oikuaa e'ÿ aguā, Penderu pexa e'ÿ va'e anho. Ha'e ramo peikuaa uka e'ÿ va'e Penderu oexa vy ome'ē 'rā hekovia.

Yva re nhandejeupe guarā nhamoī porā aguā re ijayvua

19 — Ko vvy re pemoī porā eme mba'emo pendejeupe guarā, mba'eta vixo'i ho'upa ha'e iky'a ombovaipa 'rā, ha'e imonda va'e oipe'a ha'e ogueraapa 'rā.

20 Yva re ae pemoī porā uka 'rāgue pendejeupe guarā. Ha'e py ma jipoi 'rā vixo'i ho'upa va'erā, iky'a nombovaipai 'rā, neī imonda va'e ndoipe'a heravyi 'rā guive.*

21 Mba'eta pendevy guarā pemoī porā py ma penekuraxō avi 'rā oī.

Lucas 11.33-36

22 — Penderexa ma penderete moexakāarā oī. Xapy'a rei penderexa iporā ramo penderete ha'e javi 'rā hexakāmba.

23 Ha'e rā penderexa na'iporāi ri ramo penderete pytūmba 'rā. Ha'e penemoexakāarā oī va'e pytū ramo pytū ete 'rā pēvy.

Mokoī patō re ijayvua

24 — Avave rei nomba'eapoi 'rā mokoī patō pe. Mba'eta peteī re nda'ija'eive 'rā amboae oayvuve vy, ha'e'ÿ vy peteī ojou porāve vy amboae ma ndojou porāve 'rā. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguā, mba'emo perekopaa rupi nda'evei reve.*

Lucas 12.22-31

25 — Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e pēvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neī pe'u ha'e pey'u va'erā pejou aguā re guive, penderete re pemoī va'erā re voi. Mba'eta penderekove nda'u tembi'u gui ndovareive teve? Ha'e penderete nda'u ao gui ndovareive teve?*

26 Peikuaa pota guyra kuery oveve va'e reko re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotÿi, nomono'oi, neī omoī porāaty py nomboatyi guive. Ha'e rami teī ha'e kuery pe Penderu yva pygua ojou uka 'rā ho'u va'erā. Peē kuery nda'u guyra'i gui ndapevareive ri?

27 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuae kuaa 'rā ruxā'i peikove aguā?

28 Mba'e re tu pendeaorā re ri nda'eveive pendekuai? Peikuaa pota ha'vy yvoty nhuūndy rupi ikuai va'e re. Ha'e va'e ma omba'eapo va'e'ÿ, neī oipopē va'e'ÿ.

29 Ha'e rami teī xee aipoa'e pēvy: Huvixa Salomāo minha opa marāgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

30 Nhanderuete omonhemonde porā 'rā jai rogue aÿ nhuūndy re ikuai va'e, ha'e gui ko'ē tata py omombo va'erā va'eri. Ha'e gui peē ndapejerovia porāi va'e, peē kuery re katuve ma opena porāve 'rā.

31 Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme, ha'e aipopeje eme: “Mba'e tu ja'u 'rā, ha'e jay'u 'rā? Ha'e mba'e py tu nanhemonde 'rā?” peje eme.

32 Mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai, ha'e Penderu yva pygua oikuaa ae ha'e nunga peikotevē va'ea.

33 Ha'e rami 'rāgue py jypy'i peka 'rā ipo'akaa ha'e ixuguigua teko porā. Ha'e ramo 'rāe peikotevē va'e ha'e javi ome'ē avi pēvy.

* 6:20 Lucas 12.33,34; 2 Timóteo 4.8; 1 Pedro 1.3,4

* 6:24 Lucas 16.13

* 6:25 Filipenses 4.6; 1 Pedro 5.7

34 — Ha'e nunga rupi pendep'y'a eta rei eme ko'ê rã guarã re, peja ko'ê ramo guarã ae. Mba'eta ára nhavõ oiko 'rãe mba'emo vai ha'e jave guarã.

7

Lucas 6.37,38,41,42

- 1 — Penhombopagaxe rei eme, penembopagaa e'y'ã agua.*
 2 Mba'eta penhombopagaague rami ae 'rã peẽ ju penembopagaa, ha'e joe pejapogue rami pendere ju ojapoa 'rã.
 3 Mba'e re tu nderyvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã nderexa py ae yvyra oĩ va'e re ma ndereikuaa potai?
 4 Mba'e re tu aipo're nderyvy pe: “Tove tanoẽ iky'a nderexa gui”, 're, nderexa py ae yvyra oĩ teri reve?
 5 Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvy rexa gui iky'a renoẽ agua.

Jagua pe iporã va'e nhame'ẽ e'y'ã agua re ijayvua

6 — Jagua kuery pe peme'ẽ eme mba'emo iky'a e'y'ã va'e, ha'e poryko ikuai katy pemombo eme ovarave va'e, ha'e kuery opyrõmba rive'y'ã agua, ha'e gui ojere vy penemondoropa avi e'y'ã agua.*

Lucas 11.9-13

- 7 — Pejerure, ha'e ramo ome'ẽa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oi'pe'aa 'rã pẽvy.*
 8 Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oi'pe'aa 'rã.
 9 Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y kuery mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'rã ita?
 10 Ha'e rami e'y'ã vy pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã?
 11 Ha'e nunga rupi peẽ pendereko vai va'eri pendera'y kuery pe mba'emo porã peme'ẽ kuaa va'e. Ha'e gui Penderu yva pygua katuve nda'u nome'ẽi 'rã ri mba'emo porã ojerure va'e pe?

12 — Pẽvy avakue ojapo agua peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe, mba'eta ha'e rami ae oĩ lei ha'e profeta kuery omboparaague re.

Lucas 13.24

- 13 — Peike okẽ ipo'i'i va'e rupi. (Mba'eta okẽ ha'e tape okanhy agua katy oo va'e ma ipy vaipa ramo heta 'rã ikuai ha'e va'e rupi oo va'e.)
 14 Ha'e rã tekove katy okẽ ha'e tape oo va'e ma ipo'i'i ramo mbovy'i ete 'rã ojou.

Lucas 13.25-27; 2 Coríntios 13.5

- 15 — Penheangu ke profeta ramigua kuery gui. Ha'e kuery ma vexa'i pirekue py onhemonde va'e, ha'e rã iguýry ma guary nhomondoropa va'e ikuai.*
 16 Mba'emo rembypy'a re peikuaa pota vy peikuaa 'rã mba'e nunga paa. Tyrã uva nda'u nhamondo 'rã ri juu'y'ã gui? Ha'e rami e'y'ã vy juu rakua endy gui nda'u nhamondo 'rã ri figo?
 17 Ha'e rami avi yvyra porã ma hi'a porã avi 'rã. Ha'e rã yvyra iporã e'y'ã va'e ma ndai'a porã 'rã.
 18 Yvyra porã ma ndai'a vaikuei 'rã, ha'e yvyra iporã e'y'ã va'e voi ndai'a porã 'rã.
 19 Yvyra hi'a iporã e'y'ã va'e ojayapaa vy omombo 'rã tata py.
 20 Ha'e nunga rupi ha'e kuery reko re peikuaa pota vy peikuaa 'rã marã ramigua paa.*
 21 — Pavẽ e'y'ã xe'vy “Senhor, Senhor” he'i va'e oike 'rã yva pygua po'akaa py, ha'e rã Xeru yva pygua oipotaa rami ikuai va'e anho.
 22 Ha'e va'e ára heta 'rã aipoe'i xe'vy: “Senhor, Senhor, nderery rupi e'y'ã ri ty'y ore romombe'u raka'e Nhe'ẽ guigua? Ha'e nderery rupi e'y'ã ri ty'y roipe'a anha, ha'e heta rojapo ndepo'akaa rupigua?” he'i 'rã.

* 7:1 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12 * 7:6 Lucas 9.5 * 7:7 João 14.13,14; 1 João 5.14,15 * 7:15 2 Pedro 2.1-3 * 7:20 Lucas 6.43,44; Tiago 3.11,12; 1 João 3.10; 4.6

²³ — Ha'e ramo ha'e kuery pe xee ambovai 'rã: “Peë kuery ma xee roikuaa va'e'y. Pendeko vai va'e, pejepe'a ke xea gui!” ha'e 'rã.

Lucas 6.46-49

²⁴ — Ha'e javive ha'e rami xeayvu rã oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e ma ava hi'arandu va'e ngoorã ita áry ojapo va'e rami ikuai.

²⁵ Mba'eta oky ou rã yy tyguaxu vy oxyry atã 'rã. Yvytu oipeju atã vy ha'e va'e oo re ojeapi-api teĩ ndoityi 'rã, ita áry omboyta porã rire.

²⁶ — Ha'e rã xeayvua oendu teĩ ha'ekue rami ndoikoi va'e kuery ma ava hi'arandu e'y va'e ngoorã ita ku'i reia áry rive ojapo va'e rami ikuai.

²⁷ Ha'e gui oky ou rã yy tyguaxu 'rã. Yvytu oipeju vy ha'e va'e oo re ojeapi vy oity, ombovaipa ete 'rã — he'i.*

Opa vy ma vvyty áry ijayvuague

²⁸ Jesus pova'e ayvu omombe'upa rã heta va'e kuery onhemondyipa ombo'ea gui,

²⁹ mba'eta ipo'akapa va'e rami ombo'e, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'y.*

8

Marcos 1.40-44; Lucas 5.12-14

¹ Yvy'ã gui Jesus oguejy rã heta ete oje'oi hakykue.

² Ha'e gui ma peteĩ lepra revegua onhemboja hexe. Omboete vy aipoe'i:

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

³ Ha'e ramo Jesus okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, emombe'u eme avave rei pe. Ha'e rami 'rãgue py tereo sacerdote pe anho jexa uka, ha'e eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa aguã.

Lucas 7.1-10

⁵ Cafarnaum tetã py Jesus ovaẽ ma ramo hexe onhemboja peteĩ xondaro ruvixa. Ha'e vy ojerure ixupe:

⁶ — Senhor, xero py amongakuaa va'ekue itui tupa py. Ndoguatavei, ojexavai guive — he'i.

⁷ Jesus ombovai:

— Xee aa 'rã amonguera — he'i.

⁸ Ha'e rã xondaro ruvixa aipoe'ive ju:

— Xee ma xe'yvy'i ete xero py revaẽ aguã. Peteĩ ayvu rive ri eraa uka. Ha'e ramo xerembigui kunumi va'e okuera 'rã.

⁹ Mba'eta xee voi huvixa oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvu rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo”, ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae pe ma “Eju”, ha'e rã oo 'rã. Xerembigui pe “Ejapo ha'e nunga”, ha'e ramo ojapo 'rã — he'i.

¹⁰ Ha'e nunga Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e vy aipoe'i hakykue oje'oi va'e pe:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri kova'e rami ojerovia ete va'e.

¹¹ Aipoa'e pëvy: Heta ou 'rã kuaray oua katy ha'e oikea katy gui, yva pygua po'akaa py ikuai 'rã mesa py Abraão, Isaque ha'e Jacó reve.

¹² Ha'e rã Nhanderuite po'akaa pyguarã va'ekue ma oka py 'rã omombo pytũa py. Ha'e py ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy — he'i.

¹³ Ha'e gui xondaro ruvixa pe ju Jesus aipoe'i:

— Tereo ju. Ndee rejeroviaa rami toiko — he'i. Ha'e va'e hora-ve hembigui okuera.

Marcos 1.29-31; Lucas 4.38,39

¹⁴ Ha'e gui ma Pedro ro py ju Jesus ovaẽ. Ha'e vy haixo oexa ipire raku vaipa vy tupa py itui ramo.

¹⁵ Ipo re Jesus ojopy rã ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Marcos 1.32-34; Lucas 4.40,41

* 7:27 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6 * 7:29 Marcos 1.22; João 7.46

¹⁶ Ka'aru'i jave oia py heta oguerua anha onhemondea va'e. Ha'e ramo ayvu py rive oipe'a nhe'ẽ iky'a va'e, omonguera avi imba'eaxy va'e ha'e javi.

¹⁷ Ha'e nunga oiko profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Ha'e ae oipe'a jaiko axya, ogueraapa nhanemba'eaxy”, he'iaague.*

Lucas 9.57-62

¹⁸ Jesus oyvýry heta ikuai va'e oexa vy ijayvu yy rovaigua re oaxa aguã.

¹⁹ Ha'e va'e jave py hexe peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety onhemboja vy aipoe'i:

— Porombo'ea, xee aa ta nderupive reoa katy rei.

²⁰ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Aguara'i oguereko 'rã okua, guyra oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakã omboguejyaty ndoguerekoï — he'i.

²¹ Amboae hemimbo'e ju aipoe'i ixupe:

— Senhor, taa ranhe xeru tanhono porã.

²² Jesus ombovai:

— Eju xerupive, tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue.

Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25

²³ Ha'e gui kanoã py Jesus oĩ ramo hemimbo'e kuery oje'oi hupive.

²⁴ Yy rupi oaxa jave ou vyvutu vaikue. Yai ojeapi-api kanoã re. Ha'e ramia ja Jesus oke oupy.

²⁵ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy omomyĩ. Ha'e vy ojavukai reve aipoe'i:

— Senhor, orereraa jepe ke! Nhamanomba ta ma — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu pekyje ri? — he'i. Ha'e rami vy opu'ã vy vyvutu ha'e ye'ẽ pe ijayvu atã. Ha'e ramove opytu'upa.

²⁷ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Marã ramigua tu peva'e ava, vyvutu ha'e yai voi onhe'ẽ rendu aguã?

Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39

²⁸ Yupa rovaigua Gadara pygua kuery vvy re ovaẽ ramo ovaexĩ jogueruvy mokoï ava anha onhemondea va'e. Yvyra rupa oĩ va'e gui ou. Ivai vaikue rei rã avave rei ndoguataavei ha'e va'e tape rupi.

²⁹ Ha'e gui ha'e kuery ou vy ojavukai:

— Nhanderuede Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Oremoingo axy aguã teve reju oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove? — he'i.

³⁰ Ha'e katy'i heta ikuai poryko okarua py.

³¹ Ha'e ramo anha kuery ojerure Jesus pe:

— Orepe'a vy ta'vy oremondouka poryko kuerya katy.

³² Ha'e rã — Tapeo ha'vy — he'i Jesus. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a vy poryko re ova. Ha'e rã poryko kuery ma vvy'ã guy katy onhamba. Ho'apa ye'ẽ py, yy py omanomba.

³³ Ha'e ramo poryko re opena va'e kuery onhamba oje'oivy. Tetã py ovaẽ vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, anha onhemondea va'e re oiko va'ekue guive.

³⁴ Ha'e ramo tetã pygua kuery oupa Jesus oexa aguã. Oexa vy ojerure ijyvy gui oo ju aguã re.

9

Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26

¹ Kanoã py Jesus oĩ vy yy rovaigua re oaxa. Ha'e vy guetã katy oo.

² Ha'e oia py oguerua peteĩ uguata e'ỹ va'e hupa reve. Ha'e kuery ojerovia etea Jesus oexa vy aipoe'i uguata e'ỹ va'e pe:

— Xera'y, ndepy'a guaxu ke. Rejejavayague omboguepaa ma — he'i.

³ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e aipoe'i ojeupe ae:

— Peva'e tu ijayvu vai — he'i okuapy.

⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery ojeupe ae ijayvua oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendeypy'a py?

⁵ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeyvu aguã: “Rejejavayague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e eguata” ha'e aguã?

* 8:17 Isaías 53.4

⁶ Ha'e rami teĩ peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko teĩ joeko vaiaque ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

— Epu'ã ha'vy, eupi nderupa, ha'e tereo ndero py — he'i.*

⁷ Ha'e ramo opu'ã vy ngoo katy oo.

⁸ Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy okyjepa reve ombojerovia okuapy Nhanderuete, ha'e rami aguã avakue ombopo'aka ramo.

Marcos 2.13,14; Lucas 5.27,28

⁹ Jesus ha'e gui oo vy oexa peteĩ ava Mateus hery va'e, imposto opagaaty py uguapy oiny ramo. Ha'e va'e pe ijayvu vy

— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo hupive.

Marcos 2.15-17; Lucas 5.29-32

¹⁰ Ha'e gui oo py mesa py Jesus oĩ ramo heta ou imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e. Ha'e va'e kuery ma Jesus ha'e hemimbo'e kuery reve onhemboja avi okuapy.

¹¹ Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu penembo'ea okaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojevavya va'e kuery reve?

¹² Ha'e ramo Jesus oendu vy ombovai:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota.

¹³ Tapeo, peikuaa pota pova'e ayvu mba'e he'ia paa re: “Xevy pe mymba peme'ẽ 'rãgue py aipota teĩ penhomboaxy.” Mba'eta xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã [ojeko rerova aguã].*

Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39

¹⁴ Ha'e rire João Batista remimbo'e kuery ou. Ha'e vy oporandu iuxepa:

— Mba'e re tu ore kuery [mbovykue rei e'ỹ] rokaru e'ỹ re orekuai, fariseu kuery voi, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami e'ỹ ikuai?

¹⁵ Jesus ombovai:

— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery iporiau aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae ma ha'e kuery ikuai 'rã okaru e'ỹ re.

¹⁶ — Avave rei ao ymague re nombójai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

¹⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyrui 'rã vinho pyau, mba'eta ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, ha'e hyru voi ivaipa avi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ, mokoĩve oĩ porã aguã.

Marcos 5.21-24a; Lucas 8.40-42a

¹⁸ Ha'e nunga re ijayvu teri reve ou peteĩ huvixa. Onhemboja vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy omano ange'i. Ha'e rami teĩ eju, emoĩ ndepo hexe oikove ju aguã — he'i.

Marcos 5.24b-34; Lucas 8.42b-48

¹⁹ Ha'e ramo Jesus opu'ã vy oo hexeve, hemimbo'e kuery voi.

²⁰ Oiko avi peteĩ kunha, doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Ha'e va'e ma hakykue gui ou vy opoko ijao apy re,

²¹ mba'eta ojeupe ae “Ijao apy re rive apoko teĩ akuera 'rã” he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ojere vy oexa. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy, ndepy'a guaxu ke. Rejeroviaa ndereraa jepe — he'i. Ha'e ramove kunha va'e okuera.

Marcos 5.35-43; Lucas 8.49-56

²³ Huvixa ro py Jesus ovaẽ vy oexa mimby monhe'ẽa ha'e heta va'e kuery ojae'o rã. Ha'e vy aipoe'i:

²⁴ — Pejepe'a ke, mba'eta kunha'i nomanoi, oke rima — he'i. Ha'e ramo ojójai rei okuapy.

²⁵ Ha'e gui Jesus omoẽmba vy oike. Kunha'i va'e po re ojopy ramo opu'ã.

* 9:6 João 10.37,38

* 9:13 Oséias 6.6

26 Ha'e nungakue oendupaa ha'e va'e yvy ha'e javi rupi.

Mokoĩ ára revegua e'ỹ omongueraague

27 Ha'e gui Jesus oo rã hakykue rupi ou mokoĩ ára revegua e'ỹ. Ojapukai jogueruvy:

— Davi ramymino, oremboaxy ke — he'i.

28 Ha'e gui oo py Jesus oike jave hexe onhemboja jogueruvy ára revegua e'ỹ. Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Perovia pa pejerurea rami ajapo aguã xepo'aka va'ea?

Ha'e kuery ombovai:

— Tá, Senhor — he'i.

29 Ha'e ramo ha'e kuery rexa re opoko vy aipoe'i:

— Toiko ha'vy pejeroviaa rami — he'i.

30 Ha'e ramove hexa ojepe'a.

Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Pejejoko ke avave rei pe pemombe'u e'ỹ aguã — he'i.

31 Ha'e rami teĩ ha'e kuery oo vy ha'e va'e yvy ha'e javi rupi omombe'upa.

Peteĩ ava ijayvu e'ỹ va'e omonguera ramo fariseu kuery ijayvu reiaque

32 Ha'e kuery oje'oi rire oĩa py oguerua peteĩ ava anha onhemonde ramo nda'ijayvui va'e.

33 Anha oipe'a rã ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Peva'e nunga jaexa va'e'ỹ teri Israel kuerya rupi — he'i.

34 Ha'e rã fariseu kuery ma ijayvu rei okuapy:

— Anha ruvixa po'akaa rupi rima oipe'a anha.*

Opa rupi Jesus ojapo porã, ha'e omba'eapo va'e kuery re ombojojaague

35 Ha'e gui Jesus ma tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi oguata oikovy, onhembo'eaty oĩ va'e rupi guive. Nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, nhomonguera guive opa marãgua mba'eaxy gui.

36 Heta va'e kuery oexa vy omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ỹ va'e rami ojexavai ha'e ikangy okuapy ramo.*

37 Ha'e rami vy guemimbo'e kuery pe aipoe'i:

— Anhetẽ heta oĩ omono'õa aguã, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i.*

38 Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja va'e pe ombouve aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

10

Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16

¹ Ha'e gui guemimbo'e kuery doze-ve Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai oipe'a, ha'e opa marãgua mba'eaxy gui nhomonguera aguã.

² Doze apóstolo kuery rery ma po rami: Jypygua ma Simão Pedro hery va'e, ha'e gui tyvy André, Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João,

³ Filipe ha'e Bartolomeu, Tomé ha'e imposto re nhombopaga va'ekue Mateus, Alfeu ra'y Tiago ha'e Tadeu,

⁴ Simão Zelote hery va'e ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Marcos 6.7-11; Lucas 9.1-5

⁵ Ha'e gui doze guemimbo'e kuery Jesus omondouka ta vy po rami ijayvu:

— Tapeo eme judeu e'ỹ va'e ikuai rupi, neĩ Samaria pygua kuery retã py voi pevaẽ eme.

⁶ Ha'e rã tapeo vexa'i kuery Israel regua okanhy va'e peka.

⁷ Peoa rupi pemombe'u yva pygua po'akaa ojekuaa aguã namombyryvei maa.

⁸ Pemonguera imba'eaxy va'e, pemboete ju omano va'ekue, peiky'a'o lepra revegua, ha'e peipe'a anha. Mba'emo pejopy rive rire peme'ẽ rive ju 'rã joupe.

⁹ Pendeku'a re peraa eme peráta, ouro, prata neĩ overa va'e guigua,

* 9:34 Lucas 11.14-18

* 9:36 Marcos 6.34

* 9:37 Lucas 10.2

¹⁰ neĩ voko peraa eme tape rupi, neĩ mokoĩ kamixa, pendepy regua, neĩ pendepopoka guive, mba'eta omba'eapo va'e rei ha'eve ojopy aguã ho'u va'erã.

¹¹ Ha'e tetã py e'ỹ vy tekoo oĩ va'e rupi pevaẽa py peporandu 'rã heko porã va'e oiko va'ea re. Ha'e va'e kuery ro py ae 'rã pepyta, peove aguã ára peve.

¹² Oo py pevaẽ vy pexarura 'rã ha'e pygua kuery pe.

¹³ Ha'e ramo oo pygua kuery heko porã ri ramo ha'e kuery re oĩ 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã heko vai ramo pendere ae ju tojevy peroayvu porãague.

¹⁴ Ha'e kuery napenemovaẽi, neĩ pendeayvu noenduxeĩ ramo ha'e va'e oo e'ỹ vy tetã gui peo ju vy pendepy regua gui peity-ity 'rã yvy ku'ĩ.*

¹⁵ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Nhombopagaa ára py ha'e va'e tetã pygua kuery gui omboaxyave 'rã Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery.*

Mba'emo gui omonheanguague

¹⁶ — Ma'ẽ, xee ma vexa'ĩ rami romondouka aguara mbyte rupi. Ha'e nunga rupi peiko kuaa 'rã mboi rami, ha'e rã apyaxu'ĩ rami 'rã pendekuai rive.

¹⁷ Penheangu ke avakue gui, mba'eta penemboaxa 'rã huvixa kuery po py, ha'e penenupã 'rã onhembo'eaty oĩ va'e rupi.

¹⁸ Xekáuxa pendereraa 'rã huvixa kuery ha'e huvixave renonde. Ha'e ramigua oiko 'rã ha'e kuery ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe xeregua ayvu pemombe'u aguã.

¹⁹ Ha'e rami avi penemboaxaa ramo pepẽxa rei eme marã rami e'ỹ vy mba'e nunga re pa pendeayvu aguã re, mba'eta ha'e va'e hora-ve pendeayvurã oikuaa ukaa 'rã pẽvy.

²⁰ Mba'eta pendejegui ae e'ỹ 'rã pendeayvu, ha'e rã Penderu Nhe'ẽ ijayvu 'rã pẽgui.*

²¹ Amongue ojopy uka 'rã guvy ae ojuka uka aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery ae. Ta'y kuery opu'ã 'rã nguu kuery re ojuka uka avi aguã.

²² Xerery káuxa pavẽ nda'ija'e'ĩ 'rã pendere. Ha'e rami teĩ opa peve oguerop'aka va'e oo jepe 'rã.

²³ Ha'e gui tetã py pendere opu'ã reia ramo amboae henda katy ju penha, mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ava ra'y ojeapo va'ekue ou peve napevaẽmba jepe'ĩ 'rã Israel regua tetã ikuai va'e rupi.

Omokyre'ỹa rupi ijayvuague

²⁴ — Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ, tembiguai kuery voi opatõ gui yvateve va'e'ỹ guive.

²⁵ Ha'eve temimbo'e kuery ikuai aguã imbo'ea reko rami, ha'e tembiguai kuery ikuai aguã opatõ oikoa rami. Hoo va'e pe "Anha ruvixa Belzebu" 'ea ramo hoo pygua kuery pe katuve 'rã teve.*

²⁶ Ha'e rami teĩ pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta mba'emo onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa e'ỹ pyre voi oikuaapaa 'rã.

²⁷ Pytũa py xee rombo'eague ma hexakãa py ju 'rã pemombe'u, pendeapyxa'ĩ py xeayvuague ma oo apyte áry gui ju 'rã pemombe'u.

²⁸ Pkyje eme penderete jukaa kuery gui, mba'eta penenhe'ẽ ma ha'e kuery ndojuka kuaa'ĩ 'rã. Pejererokyje 'rã nhonhe'ẽ ha'e joete tata ogue e'ỹ va'e py omokanhy aguã ipo'aka va'e renonde anho.

²⁹ — Mokoĩ guyra'ĩ nda'u pete'ĩ'ĩ hatã'ĩ va'e repy e'ỹ ri? Ha'e rami teĩ yvy py neĩ pete'ĩve ndo'ai 'rã Penderu oipota e'ỹ rã.

³⁰ Peẽ kuery re katuve ma opena, mba'eta pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa.

³¹ Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'ĩ gui peẽ pevareve.

³² Ha'e nunga rupi avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u va'ekue ha'e javi ma xee voi ha'e rami 'rã amombe'u Xeru yva pygua renonde.

³³ Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxeĩ va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Xeru yva pygua renonde.*

Haxy va'e re ijayvuague

* 10:14 Atos 13.50,51; 18.6

* 10:15 Lucas 10.1-12

* 10:20 Lucas 12.11,12; 1 Pedro 3.13-17; 4.12-19

* 10:25

Lucas 6.40; João 15.20

* 10:33 Lucas 12.29-31

34 — Pexa'ã eme ko vvy re aju peteĩ rami nhomoingoa'ã aru aguã. Peteĩ rami nhomoingoa'ã aru aguã e'y'ã aju, ha'e rã kyxe.

35 Mba'eta aju rire avakue joo rami e'y'ã rã ikuai nguu reve, ha'e imemby kuery ha'e rami ae 'rã ikuai oxy reve, ha'e ipi'a ra'yxy kuery avi ome xy reve 'rã ikuai.

36 Ha'e rami vy avakue rovaigua ma hoo pygua kuery ae 'rã ikuai.*

37 Amongue xegui nguu, e'y'ã vy oxy ri oayvuvu vy nda'evai xerupivegua oiko aguã. Ha'e rami ae avi gua'y e'y'ã vy gua'y ri xegui oayvuvu vy nda'evai xerupivegua oiko aguã.

38 Ha'e ojepegua kuruxu ndogueraaxei, ha'e xerupive ndooxei va'e ma nda'evai xeremimbo'erã.

39 Nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

Mba'emo rekovia re ijayvuague

40 — Amongue penemovaẽ ramo xee avi ha'e kuery xemovaẽ, ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ.

41 Profeta kuery pe “Profeta” he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã profeta pegua rami. Ha'e heko porã va'e kuery pe “Heko porã va'e” he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã heko porã va'e pegua rami.

42 Ha'e rami ae avi anhetẽ aipoa'e pëvy, amongue kova'e kyrĩ va'e rami ikuai va'e pe “Jesus remimbo'e” he'i vy peteĩ karo yro'yxã ome'ẽ va'ekue voi ndojopy e'y'i 'rã hekovia.*

11

Tetã ikuai va'e rupi Jesus ayvu omombe'uague

1 Ha'e rami guemimbo'e kuery doze-ve Jesus ombo'epa ma vy ojepe'a ha'e gui. Nhombo'e ha'e ayvu omombe'u oikovy ha'e katy'i tetã ikuai va'e rupi.

Lucas 7.18-23

2 Nhuã py João Batista oia py Cristo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu vy ixupe ombou guemimbo'e kuery po rami oporandu aguã:

3 “Ndee ae teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae?” he'i aguã.

4 Ha'e rã Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo ju João pe pemombe'ua mba'emo pendu ha'e pexa va'ekue,

5 mba'eta ára revegua e'y'ã oma'ẽ ju, oguata e'y'ã va'ekue oguata ju, lepra revegua ojeky'a'o ju, ijapyxa e'y'ã va'ekue oendu ju, omano va'ekue onhemboete ju, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.*

6 Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e.

Lucas 7.24-35

7 Ha'e kuery oopa ma rire heta va'e kuery pe ju Jesus ijayvu João Batista reko re. Aipoe'i:

— Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e tekoa e'yã py? Takua'i vvytu omomy-momyĩ va'e ramigua rive ri ty'y?

8 Ha'e rami e'y'ã rã marã ramigua pexa aguã tu peo? Peteĩ ava ao porã py onhemonde va'e ri ty'y? Ha'e rami avi onhemonde porã va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

9 Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

10 Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Nerenonderã xee amondouka 'rã peteĩ xerembuguai, nderaperã oguereko katu aguã.”*

11 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Kunhague gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rami avi yva pygua po'akaa py vvy'igüeve'i va'e ma ixugui yvateve.

12 Mba'eta João Batista oikoa ára guive a'y peve ma onhea'ã 'rã oupity aguã yva pygua po'akaa, onhea'ã va'e kuery anho 'rã oupity.

13 Mba'eta profeta kuery ha'e lei ma João oikoa ára peve'i omombe'ua.

14 Ha'e gui peẽ perovia ri ramo ha'e ae Elias ou 'rã va'ekue oiko.

* 10:36 Miquéias 7.6, Lucas 12.51-53, 14.26,27

* 10:39 Marcos 8.34,35; Lucas 9.24; Apocalipse 12.11

* 10:42

¹⁵ Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

¹⁶ — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aýgua kuery reko? Ha'e va'e kuery ma ikuai kyrígue tetã mbyte rupi oguapy vy oirũ kuery pe ojapukai va'e rami:

¹⁷ “Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejeroxyei, ha'e rã omanoa pygua ju romonhendu teĩ ndapejae'oxei”, he'i va'e kuery rami.

¹⁸ Mba'eta João Batista ou vy okaru ha'e oy'u e'ý re oiko. Ha'e rami rã ixupe “Anha reve rima oiko” 'ea.

¹⁹ Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe “Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery re irũ va'e”, 'ea. Ha'e rã hi'arandu va'e ma mba'emo ojapoa py oexa uka 'rã o'arandu.

Lucas 10.13-15

²⁰ Ha'e gui Jesus omboypy tetã ikuai va'e pygua kuery re ijayvu aguã, mba'eta ha'e va'e rupi mba'emo porã heta ojapo teĩ ndojeko rerovai rire. Ha'e vy aipoe'i:

²¹ — Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'everi ete 'rã. Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom py ojapoa va'e rire, ha'e pygua kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde 'rãgue tanhimbu py oguapy reve.

²² Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Nhombopagaa ára py peẽ kuery gui omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

²³ Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, tata ogue e'ý va'e py 'rã pe'a. Mba'eta mba'emo porã pendea py ajapo va'e ramigua Sodoma py ojapoa va'e rire ma kova'e ára peve oĩ 'rãgue.

²⁴ Pëvy aipoa'e: Nhombopagaa ára py pendegui omboaxyave 'rã Sodoma yvy regua kuery.

Lucas 10.21,22

²⁵ Ha'e jave py Jesus ijayvu atã:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe e'ý reikuaa uka, neĩ ombo'e pyre pe e'ý guive. Yvyígueve'i pe anho reikuaa uka.

²⁶ Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

²⁷ — Opa mba'e Xeru omboaxapa xevy. Avave rei ndoikuai Ta'y, Tuu e'ý vy. Ha'e avave rei ndoikuai Tuu, Ta'y e'ý vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuai ukaxea va'e ete'i.

“Peju ke xea py”, he'iaque

²⁸ — Peju ke xea py penekane'õ ha'e pevoyi va'e ha'e javi. Ha'e rã xee romokane'õgua 'rã.*

²⁹ Pendejee pemoĩ xeregua canga, peikuaa xegui, mba'eta xepy'a re xevai reia noĩ, ha'eve rei'ia anho. Ha'e rami vy pejou 'rã penenhe'ẽ opytu'u aguã.

³⁰ Mba'eta xeregua canga ma ndaxyi, ha'e xevoyi nda'ipoyi guive.*

12

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

¹ Ha'e jave py sábadu ára Jesus oaxa trigoty rupi. Ha'e gui hemimbo'e kuery okaruxe vy omboypy hi'a oipo'o vy ho'u heravy aguã.

² Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, neremimbo'e kuery ojapo sábadu ára py nda'everi va'e — he'i okuapy.

³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

⁴ Mba'eta Nhandueruete ro py Davi oike vy ho'u raka'e mbojape Senhor renonde pe omoi mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'everi va'eri, neĩ hupive ikuai va'e, sacerdote kuery pe anho ha'eve.

⁵ Ha'e ndaperoayvui teve lei re oĩ va'e? Mba'eta sábadu py sacerdote kuery ma iky'a va'e opyta e'ý re ojapo 'rã mba'emo templo ropy rupi sábadu py amboae kuery ojapo aguã nda'everi va'e. Ha'e rami avi xee aipoa'e pëvy:

⁶ Apy oĩ va'e templo gui yvateve va'e.

* 11:28 João 7.37 * 11:30 Filipenses 2.5-8

⁷ Ha'e nunga rupi pova'e ayvu: "Mba'emo peapy reve xevy peme'ê 'râgue py aipotave penhomboaxy", he'iague peikuaa va'e rire ndapejou vai 'râgue ojevavy e'ÿ va'e.*

⁸ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábadó ára re voi ipo'aka va'e.

Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11

⁹ Jesus ha'e gui oo vy oike ha'e kuery onhembo'eaty py.

¹⁰ Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e. Ha'e ramo Jesus re ha'e kuery ijayvu reixe vy oporandu okuapy Jesus pe:

— Ha'evea rami ri nda'u sábadó ára py nhandomongueraa? — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Mava'e peẽ kuery regua nda'u sábadó py penerymba vexa'i vyvkua py ho'a rã napenhea'ãi 'rã ha'e gui penoẽ aguã?

¹² Vexa'i gui nhande va'e ovareve ramo ha'eve sábadó py joupe jajapo porã aguã — he'i.

¹³ Ha'e gui ava pe ju Jesus aipoe'i:

— Embo'yvi ndepo — he'i. Ipo ombo'yvi rã iporã ju ipo rovai rami.

¹⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy jogueroayvu hovai, ojuka uka aguã re.

Jesus ojepe'aague

¹⁵ Jesus ha'e nunga oikuaa vy ojepe'a ha'e gui. Heta avi oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa.

¹⁶ Ha'e vy omongeta avave rei pe ha'e kuery omombe'u e'ÿ aguã,*

¹⁷ profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁸ "Ma'ê, pee ma oĩ xerembiguairã aiporavo va'ekue, xerembiaiyvu Xenhe'ê py arovy'a va'e. Hexe amoĩ 'rã Xenhe'ê. Ha'e ramo amboae regua kuery pe voi omombe'u 'rã ha'evea rami joguerekoa.

¹⁹ Nanhomotare'ÿi 'rã, nda'ijayvu atãi 'rã, neĩ tetã mbyte rupi nda'ijayvui 'rã guive.

²⁰ Nomondoĩ 'rã takua opê va'e, neĩ nombogueti 'rã tataendy ogue rai'i va'e, ha'evea rami joguerekoa ipo'aka aguã rami ojapo e'ÿa ja.

²¹ Ha'e ramo hery rupi amboae regua kuery voi oarõ 'rã okuapy."*

Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23

²² Jesus oĩa py oguerua peteĩ ava hexe anha onhemonde rã ndoexai neĩ nda'ijayvui va'e. Omonguera ramo ijayvu e'ÿ va'ekue ijayvu ha'e oexa ju.

²³ Ha'e ramo heta va'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy

— Peva'e e'ÿ nda'u Davi ramymino? — he'i okuapy.

²⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy:

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ha'e kuery py'a py ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã. Tetã, ha'e e'ÿ vy oo pygua jomeme opu'ã vy okanhymba 'rã.

²⁶ Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri jope'a va'e rire ojee ae opu'ã 'râgue. Mba'exa tu ha'vy ipo'akave ta?

²⁷ Anhetê ri Belzebu po'akaa rupi xee anha aipe'a ramo, mba'exagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

²⁸ Ha'e rã Nhanderuete guigua Nhe'ê po'akaa rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetê ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peẽ kuery pe.

²⁹ Ha'e rami ae avi mba'exa 'rã tu ojerovia vaipa va'e ro py amongue oike vy ojokua ranhe e'ÿ re imba'e rei-rei re imonda? Mba'eta ojokua vy 'rãe ogueraapa hoo gui.

³⁰ Xerevegua e'ÿ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguaẽmba 'rã.

³¹ Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Avakue ojevavyague ha'e ijayvu vaiague ha'e javi ombogua 'rã. Ha'e rã Nhe'ê re ijayvu vaiague ma nombogueti 'rã.

* 12:7 Oséias 6.6

* 12:16 Marcos 3.7-12

* 12:21 Isaías 42.1-4

³² Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue ombogueva 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ri ijayvu vaia ramo nombogueai 'rã kova'e vvy re, neĩ vvy pyau re voi.

Lucas 6.43-45

³³ — Peiko ke vvyra porã ha'e hi'a porã va'e rami, ha'e rami e'ỹ vy vvyra porã e'ỹ ha'e hi'a iporã e'ỹ va'e rami peiko. Mba'eta vvyra ikuai va'e ma hi'a re jaikuaa pota vy 'rãe jaikuaa.

³⁴ Mboi rami pendekuai va'e, mba'eta tu pendeko vai va'eri pendeayvu ta mba'emo porã re? Mba'eta nhandejuru py nhandeayvu 'rã mba'emo nhandepy'a re tynyẽ va'e re.

³⁵ Heko porã va'e ma mba'emo porã omoĩ porã va'ekue gui oguenoẽ 'rã mba'emo porã anho. Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ porã va'ekue gui oguenoẽ 'rã mba'emo vai.

³⁶ Aipoa'e pëvy: Avakue ijayvuague ndovarei va'e ha'e javi re 'rã opaga nhomboayvua ára py.

³⁷ Mba'eta pendeayvuague re ae penemboeko porãa, ha'e rami e'ỹ vy pendeayvuague re penembopagaa 'rã.

Lucas 11.29-32

³⁸ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery regua aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roexaxe hexa pyrã rejapo rã — he'i.*

³⁹ Ha'e ramo ombovai:

— Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery ae 'rã ojerure hexa pyrã ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteive ndojapoai 'rã, profeta Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.

⁴⁰ Mba'eta Jonas mboapy ára ha'e mboapy pytũ re pira guaxu rye py oĩague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi mboapy ára ha'e mboapy pytũ re oĩ 'rã vvy guýry.*

⁴¹ Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aýgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

⁴² Nhomboayvua ára py kuaray puku-a katygua huvixave kunha voi opu'ã vy ijayvu 'rã aýgua kuery re, mba'eta vvy apy gui ou raka'e Salomão arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

Lucas 11.24-26

⁴³ — Ha'e rami avi avakue gui nhe'ẽ vai oẽ vy tekoe e'ỹa rupi ju 'rã oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojou vy

⁴⁴ ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'aaague py”, he'i 'rã. Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã oo avave rei noĩai va'e, oiipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

⁴⁵ Ha'e gui oo ranhe vy sete nhe'ẽ ju ogueru 'rã ixugui nda'eveive va'e, ha'e py oike vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rã ava va'e pe. Ha'e ramigua ae 'rã oiko kova'e kuery heko vai va'e re.

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

⁴⁶ Heta va'e kuery pe Jesus ijayvu teri jave ixy ha'e tyvy kuery ovaẽ oka py, hexeve ijayvuxe vy.

⁴⁷ Ha'e ramo amongue aipoe'i ixupe:

— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai. Ndereve ijayvuxe okuapy — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo imombe'uare pe ombovai:

— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery ikuai? — he'i.

⁴⁹ Ha'e gui guemimbo'e kuerya katy okuave'ẽ vy aipoe'i:

— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

⁵⁰ Mba'eta Xeru yva pygua oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

13

Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Ha'e va'e árave oo gui Jesus oo vy oguapy ye'ẽ vyýry.

* 12:38 Marcos 8.11,12 * 12:40 Jonas 1.17 * 12:50 Hebreus 2.11,12

² Heta ijyvyry ono'õ ramo peteĩ kanoã py ju oĩ vy uguapy oiny ha'e py. Ha'e rã heta va'e kuery ma ita ku'i reia rupi opu'ã okuapy.

³ Ha'e gui ha'e kuery pe opa mba'e re ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:
— Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

⁴ Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yĩgue ho'a tape yvyry rupi. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

⁵ Amboae ma itaty vvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma vvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

⁶ Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombirupa, ndapoi rã.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e gui juu yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma vvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma hi'a, cem, sessenta, trinta ra'yĩ oiko peteĩ-teĩ gui.

⁹ Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Marcos 4.10-20; Lucas 8.9-15

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery onhemboja vy oporandu iuxupe:

— Mba'e re tu mba'emo re rembojoja vy anho ndeayvu ha'e kuery pe?

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Pendeivy pe yva pygua oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai teri va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery pe ma ndoikuaa ukai.

¹² Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko retave aguã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oi'pe'aa 'rã.

¹³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo re ambojoja vy xeyavu ha'e kuery pe. Mba'eta ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexai, ha'e oendu teĩ noendu kuaai, neĩ ndoikuaai guive,

¹⁴ Isafás aipoe'iague ojeupity aguã: “Pendeapxya py pendu teĩ mba'eve napendu kuaai 'rã. Penderexa py pexa teĩ mba'eve ndapexa kuaai 'rã.

¹⁵ Mba'eta kova'e kuery ma inhakã ratã va'e. Oapxya py noenduxe'i okuapy, ha'e guexa omboty oexa e'ỹ aguã, oapxya py oendu e'ỹ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oikuaa e'ỹ aguã, ha'e rami vy ojeko rerova e'ỹ aguã, xevy pe onhemonguera uka e'ỹ aguã”, he'iague.*

¹⁶ Ha'e rã peẽ kuery ma pevy'a 'rã, mba'eta penderexa oexa, ha'e pendeapxya oendu.

¹⁷ Mba'eta anhetẽ aipoa'e pëvy: Heta ikuai raka'e profeta kuery ha'e heko porã va'e peẽ kuery pexa va'e oexaxe va'eri ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe va'eri noendui.

¹⁸ — Pejapxyaka ke ha'vy mba'emo ra'yĩ moaĩa re ambojojaague amombe'u porãve rã.

¹⁹ Amongue Nhanderuede po'akaa regua ayvu oendu teĩ noendu kuaai ramo ha'e kuery ha'e javia py ou 'rã poromboeko vaia, ha'e ipy'a gui oi'pe'a 'rã ha'yĩ omoaĩ mbyre. Ha'e va'e ma tape yvyry omoaĩ mbyre rami ikuai.

²⁰ Ha'e gui vvy itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy voi 'rã ovy'a reve.

²¹ Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy opa voi 'rã. Ayvu káuxa oguereko axya, e'ỹ vy opu'ãa rei ramo ndarei re ojepe'a 'rã.

²² Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ ko vvy re mba'emo ikuai va'e re openavea ha'e omba'e rei-rei re nda'eveivea ojao'ipa 'rã ayvu, hi'a e'ỹ aguã rami.

²³ Ha'e rã vvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy oikuaa porã va'e. Ha'e va'e ma hi'a 'rã cem, sessenta, trinta peteĩ-teĩ gui.

Trigo ramigua re ombojojaague

²⁴ Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava omba'ety rupi trigo ra'yĩ iporãve va'e omoaĩ va'e rami.

²⁵ Ha'e gui pavẽ oke jave hovaigua ou vy trigo mbyte rupi omoaĩ trigo ramigua rive, ha'e vy ojepe'a ju.

²⁶ Ha'e gui onhotỹ mbyre yvate ha'e hi'a ramo trigo ramigua avi ojekuaa ra'e.

²⁷ Ha'e ramo ija rembiguai kuery ou vy aipoe'i iuxupe: “Senhor, trigo ra'yĩ iporã va'e e'ỹ ri ty'y remoaĩ namba'ety py? Magui nda'u oiko trigo ramigua?”

²⁸ Ombovai: “Nhanderovaigua rima ojapo ra'e”, he'i.

* 13:15 Isafás 6.9-10

— Ha'e gui hembiguai kuery oporanduve ju: “Reipotā pa roo romondoro trigo ramigua?”

²⁹ Ombovai: “Any, trigo ramigua pemondoro vy trigo avi pemondoro e'ÿ aguã.

³⁰ Tove ranhe, ta'yvate jojavi omono'õa ára peve. Ha'e gui mae ma aipoa'e 'rã imono'õa kuery pe: “Trigo ramigua ranhe pemono'õ, pejokua oapypaa aguã. Ha'e rã trigo ma pemoi porã xeroguy py.”*

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18,19

³¹ Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã petei mostarda ra'yī petei ava ojopy vy omba'ety re onhoty va'e rami.

³² Ha'e nunga ma anhetē ha'yī ikuai va'e gui ruxāve'i va'e. Ha'e rami tei yvate vy mba'emo nhanhoty va'e ha'e javi gui tuvixave 'rã. Yvyra ete oiko ramo guyra oveve va'e ou vy hakã re ojapo 'rã guaityrã.

Lucas 13.20,21

³³ Amboae ayvu ju omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã trigo mbovua rami, mba'eta petei kunha ogueraa vy omoirũ 'rã trigo re irũmba peve.

Marcos 4.33,34

³⁴ Pova'e nunga ha'e javi Jesus omombe'u heta va'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy. Mba'emo re ombojoja e'ÿ re nda'ijayvui ha'e kuery pe,

³⁵ profeta pe aipo'ea ukaague ojeupity aguã: “Xeayvu 'rã mba'emo re ambojoja vy. Aikuaa uka 'rã mba'emo [yvy] itui ypy'i guive ndoikuaa ukai pyre”, he'iaque.*

Trigo ramigua re ombojoja va'ekue omombe'u porãveague

³⁶ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma vy oo avi oo oiaty katy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Emombe'u porãve ju trigo ramigua mba'ety rupi onhoty mbyre re ndeayvuague.

³⁷ Ha'e ramo ombovai:

— Mba'emo ra'yī iporãve va'e moaia ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ae.

³⁸ Mba'ety ma kova'e yvy, mba'emo ra'yī iporãve va'e ma Nhanderuete po'akaa pygua kuery, ha'e rã trigo ramigua ma poromboeko vaia ra'y kuery.

³⁹ Ha'e nunga moaia ma nhanderoivaigua anha. Ha'e gui omono'õa aguã ma opaa ára, ha'e rã imono'õarã ma anjo kuery.

⁴⁰ Mba'eta trigo ramigua omono'õ vy tata py omombo rami avi 'rã oiko opaa ára py.

⁴¹ Ava ra'y ojeapo va'ekue omondouka 'rã ojeupegua anjo kuery, openaa gui oipe'apa aguã nhombojejavya ha'e mba'emo vai apoa kuery ha'e javi.

⁴² Ha'e vy omombopa 'rã tata hendy va'e py. Ha'e ramo ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy ha'e py.*

⁴³ Ha'e rã heko porã va'e kuery ma kuaray rami hexakã 'rã okuapy Nguuete po'akaa py. Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Mba'emo ovareve va'e onhomi mbyre re ijayvua

⁴⁴ — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã mba'emo ovareve ete va'e petei mba'ety py onhomi mbyre rami. Ha'e va'e ma petei ava ojou vy onhomive ju ranhe. Ha'e gui ovy'a vaipa reve oo vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa. Ha'e vy ojeupe ae ojogua ha'e va'e mba'ety.*

Pérola re ijayvua

⁴⁵ — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã petei ava pérola porãgueve ojoguaxe vy oekaa rupi oiko va'e rami.

⁴⁶ Ha'e gui petei pérola ovareve ete va'e ojou vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa 'rã ojogua aguã.*

Pira mbo'aa re ijayvua

⁴⁷ — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã pira mbo'aa ye'ẽ py omombo rami avi. Opa marãgua ombo'a 'rã pira.

* 13:30 Mateus 13.36-43   * 13:35 Salmo 78.2   * 13:42 Mateus 13.47-50   * 13:44 Provérbios 2.4,5; Filipenses

⁴⁸ Ha'e gui tynyē ma ramo pira jopoia kuery omoatā 'rā heruvy yvy'ā re, ha'e oguapy vy oiporavo 'rā ombo'a va'ekue. Iporāgueve omboyru 'rā ajaka py, ha'e rā iporā e'ỹ va'e ma omombopa ju 'rā.

⁴⁹ Ha'e rami ae 'rā oiko opaa ára py. Anjo kuery ou vy heko vai va'e kuery oipe'apa 'rā heko porā va'e kuery mbyte gui,

⁵⁰ ha'e vy omombo 'rā tata hendy va'e py. Ha'e py ma ojae'opa ha'e opa marā onhendu 'rā okuapy.*

Mba'emo pyau ha'e inhymague re ijayvua

⁵¹ Ha'e vy oporandu guemimbo'e kuery pe: — Pendu kuaa pa pova'e nunga?

— Tá — he'i okuapy.

⁵² Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami vy yva pygua po'akaa py mba'emo oiko va'e re ma kuaxia re nhombo'e va'ety ombo'ea porā ramo hoo va'e kuery rami avi 'rā oiko, mba'eta omoĩ porāague gui oguenoē 'rā mba'emo pyau ha'e mba'emo ymague.*

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

⁵³ Pova'e nunga ayvu Jesus mba'emo re ombojoja vy omombe'upa ma vy ojepe'a ha'e gui.

⁵⁴ Guekoa py ae ovaē vy nhombo'e oikovy onhembo'eaty py. Ha'e ramo ijayvua ha'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Magui nda'u peva'e ava oikuaa o'arandurā ha'e opo'akaa rupi mba'emo ojapo aguā?

⁵⁵ Peva'e nda'u oo apoa ra'y e'ỹ ri? Maria nda'u ixy e'ỹ ri? Tiago, José, Simão ha'e Judas e'ỹ ri ty'y tyvy kuery ikuai?

⁵⁶ Heindy kuery nda'u nhanembyte rupi e'ỹ ri ikuai? Magui ha'vy oikuaa ha'e nunga ha'e javi? — he'i okuapy.

⁵⁷ Ha'e rami vy ndojeroviai okuapy hexe.

Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Profeta ikuai va'e ma hekoa pygua ha'e hoo pygua kuery anho nomboetei — he'i.

⁵⁸ Ha'e rami vy mba'emo porā ndojapo retai ha'e py, ha'e kuery ndojeroviai ramo.*

14

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

¹ Ha'e jave py huvixave Herodes oendu omombe'ua rā Jesus mba'emo ojapo oikovya.

² Ha'e vy aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Ha'e va'e ma João Batista omanoague gui onhemboetei ju va'ekue. Ha'e rami vy 'rāe ipo'aka mba'emo porā ojapo aguā — he'i.

³ Mba'eta Herodes ojopy ae va'ekue João, ha'e ojokua vy nhuā py ombo'a tyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa.

⁴ Mba'eta João “Nda'evei ndera'yxyrā rereko aguā” he'i ramo.

⁵ Huvixa ojukaxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa okuapy ramo.

⁶ Ha'e gui Herodes ituiague ára ovaē ramo pavē ikuai va'e renonde Herodias memby ojeroky ramo huvixa oguerovy'a.

⁷ Ha'e rami vy oura vy ijayvu ojerure va'e rei tema ome'ē aguā re.

⁸ Ha'e ramo kunhataĩ ma ixy ombo'eague rami vy aipoe'i:

— Eme'ē xeve peteĩ hy'a py João Batista akāgue — he'i.

⁹ Ha'e ramo huvixa ndovy'avei. Ha'e rami teĩ hexeve mesa py ikuai va'e oendua py oura rire ojapo uka nho.

¹⁰ Ha'e vy ijayvu João akā ojayaa aguā nhuā py.

¹¹ Ha'e gui inhakāgue peteĩ hy'a py oguerua vy kunha'i va'e pe ome'ēa ramo oxy pe ju ogueraa.

¹² Ha'e ramo João remimbo'e kuery ou. Hetekue ogueraa vy onhono porā. Ha'e rire oje'oi, Jesus pe omombe'u.

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

* 13:50 Mateus 13.24-30,36-43

* 13:52 Romanos 1.1-4; 2 Coríntios 1.20

* 13:58 João 1.11

¹³ Jesus ha'e nunga oendu vy ojepe'a ha'e gui. Peteĩ kanoã py oo tekoa e'ỹa py ha'e kuery ae'i oĩ aguã katy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa avi vy tetã ikuai va'e gui oupa, hakykue oje'oi vvy rupi.

¹⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vy oexa heta ikuai va'e. Ha'e vy omboaxy vy omonguera imba'eaxy gui.

¹⁵ Ka'aru'i jave hemimbo'e kuery ou Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Apy ma tekoa e'ỹa py nhandekuai, pytũ ta ma guive. Ha'e nunga rupi emondoukapa heta va'e kuery, tekoa rupi oo vy ho'u va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Oje'oi e'ỹ teĩ ha'eve. Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã — he'i.

¹⁷ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Mba'eve ndoroguerekoĩ apy peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ỹ vy.

¹⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

— Peru ha'vy apy — he'i.

¹⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery nhuũ áry omboguapypa vy ojopy peteĩ nhiruive mbojape ha'e mokoive pira. Yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e rire mbojape oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

²⁰ Ha'e javive okaru vy hevayatãmba. Ha'e gui hembyrekue omono'õ vy doze varai omonyẽ.

²¹ Okaru va'ekue ma cinco mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ỹ vy.

Marcos 6.45-52; João 6.15-21

²² Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery pe aipoe'i kanoã py oĩmba vy oje'oi aguã henonderã hovaigua re, heta va'e kuery ha'e ae omondoukapaa ja.

²³ Ha'e gui heta va'e kuery omondoukapa ma vy vvyty áry katy oẽ ovy, ha'e ae'ia py onhembo'e aguã. Ka'aru ete peve ha'e py oiko ha'e ae'i.

²⁴ Ha'e ramia ja kanoã mombryry ma oo yy rembe gui. Yai ojeapi-api, ha'eve e'ỹa katy gui vvyty ramo.

²⁵ Ko'ẽ rai jave Jesus ou ha'e kuerya katy, ye'ẽ áry uguata ovy.

²⁶ Yy áry uguata rã hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Ægue rima! — he'i. Okyje vy haxẽmba okuapy.

²⁷ Ha'e ramo Jesus ijayvu ha'e kuery pe:

— Pendepy'a guaxu ke. Xee rima, pekyje eme — he'i.

²⁸ Ha'e gui Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Senhor, ndee ri vy aipo're ndea py xee aa aguã yy áry rupi.

²⁹ Ha'e ramo

— Eju ha'vy — he'i.

Ha'e rã Pedro kanoã gui oguejy vy uguata yy áry, Jesus-a katy.

³⁰ Ha'e gui vvyty atãa re oma'ẽ vy oendu okyjea. Ha'e oike ovy vy ojapukai:

— Senhor, xereraa jepe kel!

³¹ Ha'e ramove Jesus okuave'ẽ vy ojopy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ava rejeroiviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu nderejeroviai ri? — he'i.

³² Ha'e gui ma kanoã py mokoive oĩ ramove vvyty opytu'u.

³³ Ha'e rã kanoã py opyta va'ekue omboete vy aipoe'i:

— Anhetẽ ete ra'e ndee Nhanderuete Ra'y!

Marcos 6.53-56

³⁴ Ha'e gui hovaigua re ovaẽ vy Genesaré vvy re ikuai.

³⁵ Ha'e va'e vvy regua avakue oexa kuaa vy omombe'u uka ha'e'i rupi ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e ramo oĩa py ogeru imba'eaxy va'e.

³⁶ Ixupe ojerure avi ijao apy re ri jepe opoko aguã. Ha'e gui opoko va'e rei okuerapa.

15

Marcos 7.1-23

¹ Ha'e gui Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e vy oporandu:

² — Mba'e re tu neremimbo'e kuery nda'ikuai ri ymagua kuery nhombo'eague rami? Mba'eta ojepoei e'ÿ re okaru.

³ Ha'e ramo ombovai:

— Ha'vy peẽ kuery mba'e re tu ndapejapoi Nhanderuete ojapo uka va'e, ymagua kuery nhombo'eague pejou porãve vy?

⁴ Mba'eta Nhanderuete ma ojapo uka “Emboete nderu ha'e ndexy. Ha'e rã amongue nguu re, oxy re ijayvu vai va'e ma topaga ojukaa py” he'iague.*

⁵ Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje: “Nguu e'ÿ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã: 'Pëvy peguarã areko va'ekue ma Senhor pe ju amboaxa’,

⁶ he'i teĩ ha'eve”, peje. Ha'e rami vy tuu ha'e icy napeipytyvõ ukai. Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, ymagua kuery penembo'eague pejou porãve vy.

⁷ Heko porã merami rive va'e, ha'veea rami peẽ kuery reko re Isaías ijayvu vy aipoe'i:

⁸ “Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

⁹ Avakue ijayvuague rupi rive nhombo'e vy xemboete merami rive okuapy”, he'i va'ekue.*

¹⁰ Ha'e gui heta va'e kuery ju oenoimba vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejapyxaka porã peikuaa aguã:

¹¹ Pendejuru rupi oike va'e'ÿ penemboeko ky'a, pendejuru gui oẽ va'e anho 'rã penemboeko ky'a — he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Reikuaa teve fariseu kuery ndeayvu oendu vy ojou vaia?

¹³ Ombovai:

— Mba'emo renhoĩ Xeru onhotÿ va'ekue e'ÿ ma omondoropaa 'rã.

¹⁴ Tove ta'ikuai. Ha'e kuery ma ára revegua e'ÿ va'eri ára revegua e'ÿ rerekoa rupi ikuai. Ha'e gui ára revegua e'ÿ ri oirũ oguereko vy mokoive 'rã ho'a hugua katy — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Emombe'u porãve orevy pova'e ayvu mba'emo re rembojoja vy remombe'u va'ekue — he'i.

¹⁶ Jesus ombovai:

— Peẽ voi napendu kuaai teri teve?

¹⁷ Napendu kuaai ri ty'y opa mba'e pendejuru rupi oike va'e penderyepy katy rive 'rã oguejy, ha'e penderete gui ju oaxapa 'rã?

¹⁸ Ha'e rã avakue juru gui oẽ va'e ma ipy'a gui ou. Ha'e nunga ae oĩ imboeko ky'aa.

¹⁹ Mba'eta avakue py'a gui ae 'rã ou opa marã rei oikoxea: jojukaxea, itavy reixea, kunhague mboae re opena reixea, imondaxea, joe ijayvu reixea ha'e gui ijayvu vaikue reixea.

²⁰ Ha'e nunga anho imboeko ky'aa rã oĩ. Ha'e rã ojepoei e'ÿ re okaru ma nomboeko ky'ai 'rã.

Marcos 7.24-30

²¹ Ha'e gui Jesus ojepe'a ovy Tiro ha'e Sidom katy.

²² Ha'e rami jave ou peteĩ kunha Canaã pygua ha'e katy'i gui. Ha'e va'e oja-puka-pukai:

— Senhor, Davi ramymino, xemboaxy ke. Xememby re anha onhemonde ramo nda'vei ete itui — he'i.

²³ Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ranhe.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Emondouka na, mba'eta oja-pukai ouvy nhanderakykue.

²⁴ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Israel kuery regua vexa'i okanhy va'ekue anho aeka aguã xemboua — he'i.

²⁵ Ha'e gui kunha va'e ou vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Senhor, xepytyvõ ke.

²⁶ Jesus ombovai vy aipoe'i:

* 15:4 Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16

* 15:9 Isaías 29.13

— Nda'evei ta'y kuery po gui mbojape jajogua vy jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã — he'i.*

²⁷ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ ho'u 'rã oja mesa gui tembi'u kure ho'a va'ekue.

²⁸ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Kunha rejerovia ete va'e, toiko reipotã va'e — he'i. Ha'e va'e jave py ma imemby okuera ma.

Galiléia ye'ẽ rembe katy Jesus ojevvy vy heta ju omongueraague

²⁹ Jesus ha'e gui oo vy Galiléia ye'ẽ rembe rupi ranhe oo. Ha'e gui vvyty re oẽ vy oguapy ha'e py.

³⁰ Oĩa py heta ou. Heta ogueru hetyma rovai piru va'e, ikarêgue'i, ára revegua e'ỹ, ijayvu e'ỹ va'e ha'e amboae rami imba'eaxy va'e. Jesus py vvyty onhonomba. Ha'e ramo omonguerapa.

³¹ Heta va'e kuery onhemondyipa oexa vy ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu rã, ikarêgue'i va'ekue oiko porã, hetyma pirupa va'ekue oguata, ha'e ára revegua e'ỹ va'ekue voi oexapa ju ramo. Ha'e rami vy omboete okuapy Israel kuery Ruete.

Marcos 8.1-10

³² Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

— Amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguereko ho'u va'erã. Namondoukaxe guive okaru e'ỹ re, tape rupi ho'apa e'ỹ aguã — he'i.

³³ Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Mamo nda'u kova'e tekoa e'ỹa py oĩ 'rã mbojape heta va'e kuery nhamongarupa aguã?

³⁴ Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Mbovy ha'vy pereko mbojape?

Ombovai:

— Sete, ha'e mbovy'i pira'i guive — he'i.

³⁵ Ha'e ramo Jesus heta va'e kuery omboguapy ukapa yvy py.

³⁶ Ha'e vy ojopy sete-ve mbojape ha'e pira. Nhanderuete oguerovy'a rire oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju heta va'e kuery pe ombojoja aguã.

³⁷ Ha'e javive okarupa vy hevayatãmba. Ha'e gui hembyrekue ma sete ajaka renyẽ omboyru.

³⁸ Okaru va'e ma quatro mil avakue, kunhague ha'e kyrigue reve e'ỹ vy.

³⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma rire kanoã py oĩ. Ha'e vy Magadã regua katy oo.

16

Marcos 8.11-13

¹ Ha'e gui fariseu ha'e saduceu kuery ju onhemboja hexe. Oeko a'ã vy ojerure hexa pyrã yva guigua ojapo aguã re.

² Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery ma ka'aru ramo aipopeje 'rã: “Ára porã 'rã, mba'eta yva re pytãmba.”

³ Ha'e rã ko'ẽmba jave ma “Kova'e ára oiko 'rã ára vai, mba'eta yva pytãrei”, peje 'rã. Ha'e rami yva re pema'ẽ vy mba'emo peikuaa va'eri ndapexa kuaai va'e ty'y aỹ oiko va'e?

⁴ Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery anho 'rã ojerure hexa pyrã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe neĩ peteĩ hexa pyrã ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy — he'i. Ha'e rami vy ojepe'a ovy ha'e kuerya gui.*

Marcos 8.14-21

⁵ Ha'e gui yupa rovaigua katy oo vy hemimbo'e kuery oikuaa potã rã hexarai ra'e mbojape ogueraa aguã re.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* 15:26 Jesus “Ta'y kuery” he'ia ma guetarã kuery pe ijayvu vy, ha'e rã “Jagua'i” he'ia ma amboae regua pe. Kunha va'e ma amboae regua va'eri Jesus re ojerovia ete. * 16:4 Mateus 12.38-42; Lucas 12.54-56

— Ma'ë, penheangu ke fariseu ha'e saduceu kuery regua trigo mbovua gui — he'i.

⁷ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ijayvu vy aipoe'i:

— Ha'e rami ijayvu mbojape ndajarui rire — he'i okuapy.

⁸ Jesus ha'e nunga oikuaa vy aipoe'i:

— Avakue pejerovíaa kyrí'i va'e, mba'e re tu mbojape ndaperekoia re pendeayvu?

⁹ Ndapeikuaai teri, neĩ napenema'endu'ai teve cinco mil avakue peguarã peteĩ nhiruĩ mbojape ha'eveague re, neĩ mbovy varai pa hembyrekue pemboyruague re?

¹⁰ Neĩ quatro mil avakue peguarã sete mbojape ha'eveague re napenema'endu'ai teve, neĩ mbovy ajaka pa hembyrekue pemboyruague re guive?

¹¹ Mba'eta tu napendu kuaai mbojape re ete'ỹ xeayvua, ha'e rã trigo mbovua rami fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui penheangu aguã re — he'i.

¹² Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oikuaa mbojape mbovua gui ete'ỹ omonheangu-a, ha'e rã fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui.

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

¹³ Cesaréia Filipe pegua tetã katy Jesus ooa rupi oporandu guemimbo'e kuery pe:

— Marã ramigua Ava ra'y ojeapo va'ekue oikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

¹⁴ Ha'e kuery ombovai:

— Amongue ma “João Batista” he'i. Amboae ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma “Jeremias” e'ỹ vy “Profeta mboae” he'i.

¹⁵ Oporanduve ju:

— Ha'vy peë kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

¹⁶ Simão Pedro ombovai vy

— Ndee ma Cristo Nhanderuete oikove va'e Ra'y — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Simão, João ra'y, revy'a ete 'rã, mba'eta ho'o ha'e huguy va'e e'ỹ ha'e nunga oikuaa uka ndevy, ha'e rã Xeru yva pygua ae.

¹⁸ Aipoe'e avi ndevy: Ndee ma Pedro, ha'e kova'e ita áry ajapo 'rã xeivygua igreja. Ha'e gui xeivygua igreja re ma manoa rokë rupi nhomoingea voi nda'ipo'akai 'rã.

¹⁹ Ndevy pe ma yva pygua po'akaa rokë pe'aa ame'ë 'rã. Mba'emo yvy re rejokua va'e ma yva re voi ojokua pyre 'rã oiko. Ha'e rã yvy re rejora va'e ma yva re voi ojora pyre 'rã oiko — he'i.

²⁰ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã Cristo oikoa.

Marcos 8.31-33; Lucas 9.22

²¹ Ha'e va'e ára guive Jesus Cristo omboypy guemimbo'e kuery pe omombe'u aguã Jerusalém katy oo 'rãa, ha'e nhomongeta va'ety kuery po py oiko axy 'rãa opa mba'e py, sacerdote yvatekueve ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery po py guive. Ojukaa 'rã, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rãa voi omombe'u.

²² Ha'e ramo Pedro oenoĩ ha'e ae'ia py. Ha'e vy ndojou porãia rami ijayvu vy aipoe'i ixupe:

— Senhor, enhemboaxy na ha'e nunga ndere oiko e'ỹ aguã.

²³ Ha'e rã Jesus ojere vy ombovai Pedro pe:

— Satanás, ejepe'a ke xea gui. Ndee ma ita xereityxea reiko, mba'eta Nhanderuete guigua e'ỹ reikuaa, ha'e rã avakue guigua rive.

Marcos 8.34-9.1; Lucas 9.23-27

²⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojequí ae, togueraa ojeupegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e kuery omokanh'y 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

²⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua oguerékopa va'eri guekove ae omokanh'y vy? Mba'e nunga 'rã tu ome'ë onhe'ë rekovia?

²⁷ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã Nguu rexakãa rupi, ojeupegua anjo kuery reve. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ojapo va'ekue rekovia.*

* 16:25 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

* 16:27 Provérbios 24.12

28 Anhetē aipoa'e pēvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue opo'akaa reve ou rã pexa e'ÿa ja.

17

Marcos 9.2-8; Lucas 9.28-36

¹ Oito araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, tyvy Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i ikuai aguã py peteĩ yvyty yvate va'e áry.

² Ha'e py ha'e kuery oexaa py ma guexakã py ojekuaa. Hova hexakã kuaray rami, ha'e rã ijao ma xiimba rei hendy va'e rami ojekuaa.*

³ Hexeve ojekuaa avi Moisés ha'e Elias. Ha'e va'e kuery ma hexeve ijayvu okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro aipoe'i Jesus pe:

— Senhor, ha'eve apy nhaive aguã. Ha'e ramo reipota rã ajapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i.

⁵ Pedro ijayvu teria ja peteĩ arai hexakã va'e ou vy oja'o'ipa. Arai gui onhendy peteĩ ayvu aipoe'i va'e:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae — he'i.

⁶ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oendu vy ho'apa okyje vy, yvy re ngova omovaẽ reve.

⁷ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy opoko. Ha'e vy aipoe'i:

— Pevy ke, pekyje eme — he'i.

⁸ Ha'e kuery guexa oipe'a vy avave rei ndoexavei, Jesus e'ÿ vy.

Marcos 9.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy rã Jesus aipoe'i:

— Avave rei pe ke pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ÿa ja — he'i.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery oporandu:

— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rãa re?

¹¹ Jesus ombovai:

— Anhetē ae Elias ou vy opa mba'e omoimba porã ju 'rã.*

¹² Ha'e rami avi xee aipoa'e porãve pēvy: Elias ma ou ae ma teĩ heta va'e kuery ndoikuaai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oipotaa rami ae ojapo okuapy hexe. Ha'e rami ae avi ha'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko axy 'rã — he'i.

¹³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oikuaa João Batista reko re ijayvua rami.

Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a

¹⁴ Ha'e gui heta va'e kuery ikuai py ha'e kuery ovaẽ rã peteĩ ava onhemboja hexe. Ha'e va'e guenapy'ã re oĩ vy aipoe'i:

¹⁵ — Senhor, emboaxy xera'y, mba'eta he'o'ã vy oiko axy. Mbovykue rei e'ÿ ho'a tata py ha'e yy py.

¹⁶ Neremimbo'e kuerya py aru kuri teĩ ha'e kuery nomonguera kuaai — he'i.

¹⁷ Jesus aipoe'i:

— Peẽ pejerovia e'ÿ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.

¹⁸ Ha'e gui anha pe Jesus ijayvu atã ramo ojepe'a ava'i gui. Ha'e va'e hora-ve ava'i okuera.

¹⁹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu ha'e ae'ia py:

— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁰ Ombovai ha'e kuery pe:

— Mba'eta pejeroviaa kyr'i rã. Anhetē aipoa'e pēvy: Peteĩ mostarda ra'y'i rami ri jepe pejeroviaa oĩ va'e rire kova'e yvyty pe “Ejepe'a ke apy gui, ki katy tereo”, peje ramo ojepe'a 'rãgue. Mba'eve rei ndaxyi 'rãgue pēvy.

²¹ [Ha'e gui ha'e va'e nunga anha ma nhanhembo'e ha'e jakaru e'ÿ re jaiko vy 'rãe jaipe'a.]

Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45

²² Ha'e gui Galiléia yvy re hemimbo'e kuery ijatypa ju ma ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py.

* 17:2 2 Pedro 1.16-18 * 17:11 Malaquias 4.5-6

²³ Ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã — he'i. Ha'e rã hemimbo'e kuery oendu vy iporiaupa.

Jesus imposto opaga ukaague

²⁴ Cafarnaum py ha'e kuery ovaẽ jave Pedro oĩa py ou imposto re nhombopaga va'ety kuery. Ha'e rami vy oporandu okuapy mokoĩ hatã'i va'e opaga aguã re:

— Penembo'ea ndopagai 'rã teve mokoĩ hatã'i va'e? — he'i okuapy.

²⁵ — Tá, opaga ri — he'i ombovai vy.

Ha'e gui opy Pedro ovaẽ ramove ixupe Jesus oporandu vy aipoe'i:

— Simão, mba'exa tu reikuaa? Mava'e kuery tu kova'e yvy regua huvixa kuery ombopaga 'rã imposto re: gua'y kuery tyrã pa amboae regua?

²⁶ Pedro ombovai:

— Amboae regua ri — he'i.

Jesus aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami rã ta'y kuery opaga e'ỹ teĩ ha'eve.

²⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ivai e'ỹ aguã tereo, eity pinda yy py, ha'e enoẽ pira ogueraa ppy va'e. Ha'e va'e juru reipe'a vy rejou 'rã peteĩ perãta hatã'i va'e ovareve'i va'e. Eraa, ha'e kuery pe eme'ẽ xegui ha'e ndeguigua.*

18

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

¹ Ha'e jave hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu:

— Mava'e nda'tu yvateve va'e oiko 'rã yva pygua po'akaa py?

² Ha'e ramo Jesus peteĩ kyrĩ va'e oenoĩ vy omo'ã ha'e kuery mbyte.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ndapejeko rero vai, ha'e kyrĩ va'e rami ndapeikoi ri vy ndapeikei 'rã yva pygua po'akaa py.

⁴ Ha'e nunga rupi kova'e kyrĩ va'e rami onhemo'yvyĩ'i va'e anho 'rã yvateve yva pygua po'akaa py.*

⁵ Ha'e xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ va'e ma xee avi xemovaẽ.

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1,2

⁶ — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e ramigua xere ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ typyvea py oy'upa va'e rire.

⁷ — Nda'evei ete 'rã yvy regua kuery pe heityarã oiko ramo. Mba'eta oiko 'rãe joityarã, teĩ joityare pe ma nda'evei 'rã.

⁸ Ha'e nunga rupi ndepo, e'ỹ vy ndepy ri ndereity ramo ejaya, emombo ndejegui. Mba'eta ndepo e'ỹ vy ndepy jovaive reve tata ogue'ỹ va'e py nemomboa 'rãgue py ha'eveve ndepo, ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã.

⁹ Ha'e peteĩ nderexa ri ndereity ramo enoẽ, ha'e emombo ndejegui. Mba'eta mokoĩve nderexa reve tata py reiko axy aguã py nemomboa 'rãgue py ha'eveve peteĩ'i nderexa reve reikove aguã py reike aguã.

Lucas 15.3-7

¹⁰ — Ma'ẽ, nda'evei kova'e kyrĩ va'e rami oiko va'e pe rei “Mba'e vare'ỹ” peje aguã. Mba'eta aipoa'e pëvy: Ha'e kuery rarõa anjo kuery ikuai riaa Xeru yva pygua renonde.

¹¹ [Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou okanhygue ogueraa jepe aguã.]

¹² — Mba'exa tu peẽ peikuaa? Xapy'a rei peteĩ ava oguerako 'rã cem vexe'i. Ha'e gui ha'e va'e regua peteĩ okanhy ramo noventa e nove ikuai va'e oejapa 'rã yvyty áry, okanhy va'ekue oeka vy oo aguã.

¹³ Ha'e gui anhetẽ aipoa'e pëvy: Ojou ma vy noventa e nove okanhy e'ỹ va'e gui oguerovy'ave 'rã.

¹⁴ Ha'e rami ae avi Penderu yva pygua voi ndoipotai neĩ peteĩ kova'e kyrĩgue va'e regua okanhy.

Irmão otekoavy va'ekue nhamongeta aguã re ijayvua

* 17:27 Romanos 13.5-7; 1 Corintios 10.32-11.1

* 18:4 Filipenses 2.3-7; 1 Pedro 5.5,6

¹⁵ — Xapy'a rei nde-irmão [ndeivy] otekoavy ramo tereo ha'e ae'ia py ndeayvu ixupe. Ha'e gui ndeayvu re ojapxaka ramo peteĩ rami ju 'rã peiko nde-irmão reve.*

¹⁶ Ha'e rã ndeayvu re ndojapxakaxei ramo peteĩ, mokoĩ ju eraa nderupive, mokoĩ e'ỹ vy mboapy pendu rire ayvu oiko va'e oikuaa porã aguã.*

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei noendu potai ae ramo remombe'u 'rã igreja kuery pe. Ha'e rã igreja kuery ayvu re voi ndojapxakai ramo amboae regua rami 'rã pereko, imposto re nhombopaga va'ety rami.

¹⁸ Anhetê aipoa'e pëvy: Yvy re pejokua va'e rei yva re voi oiko 'rã ojokua pyre. Ha'e rã yvy re pejora va'e rei ma yva re voi oiko 'rã ojora pyre.

¹⁹ Anhetê aipoa'e avi pëvy: Peẽ kuery va'e regua mokoĩ teĩ mba'emo re pejerure vy joo rami peikuaa ramo Xeru yva pygua ojapo 'rã pëvy.

²⁰ Mba'eta mokoĩ e'ỹ vy mboapy teĩ xerery rupi pendeatya py xee voi aĩ 'rã peẽ kuery mbyte.

Lucas 17.3,4

²¹ Jesus oĩa py Pedro ou vy oporandu:

— Senhor, xevy pe xe-irmão otekoavy ramo mbovykue peve 'rã tu aperdoa? Sete-kue peve ri nda'u?

²² Ombovai:

— Sete-kue peve'i nda'ei, ha'e rã setenta vezes sete-kue peve 'rã peperdoa.*

Nhomborevare nhomboaxy e'ỹ va'e re ijayvua

²³ — Ha'e nunga rupi yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave guembiguai kuery orevea ombopaga uka va'e rami.

²⁴ Jypy'i ha'e oĩa py peteĩ oguerua dez mil poyikue prata guigua oreve va'e.

²⁵ Ha'e va'e ma opaga aguã ndoguerokoi ramo ipatõ aipoe'i ovendea aguã escravo-rã, ta'yxy, ta'y kuery ha'e ogueroko va'e ha'e javi guive, orevea omboekoviapa aguã.

²⁶ Ha'e ramo hembiguai guenapy'ã re oĩ reve ojerure: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

²⁷ Ha'e ramo ipatõ omboaxy vy omondouka rive, oreveague omboguepa.

²⁸ — Ha'e gui ha'e va'e tembiguai oo vy peteĩ oirũ ojou cem ára repy ete'i ixupe oreve va'e. Ha'e vy oguero'a vy ojyryvipy. Ha'e vy aipoe'i: “Epagapa ke rerevea.”

²⁹ Ha'e ramo irũ ipy yvy'iry oĩ vy aipoe'i ixupe: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

³⁰ Ha'e rami teĩ noendu potai. Ha'e rami 'rãgue py oo vy omboty uka nhuã py orevea opagapa peve.

³¹ — Ha'e rami jogueroko axy rã irũ kuery oexa vy iporiaupa okuapy. Opatõa py jogueraa vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

³² Ha'e ramo ipatõ guembiguai oenoĩ uka ju vy aipoe'i ixupe: “Tembiguai heko vai va'e, ndee rejerurea rami xee amboguepa rereveague ha'e javi.

³³ Ha'vy ndee nda'evei ri ty'y xee romboaxyague rami neirũ remboaxy aguã?” he'i.

³⁴ Ha'e vy ipoxy vy omboaxa hereko axyarã kuery pe, orevea opagapa peve.

³⁵ Ha'e rami ae avi Xeru yva pygua penderereko 'rã, pendepy'a py peteĩ-teĩ pende-irmão peperdoa e'ỹ ramo.*

19

Marcos 10.1

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a Galiléia gui, Judéia katy'i oo Jordão yakã rovaigua re.

² Heta ete oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa ha'e py.

Marcos 10.2-12; Lucas 16.18

³ Jesus oĩa py ou amongue fariseu kuery. Oeko a'ã vy oporandu okuapy:

— Ha'eve nda'u mba'emokue py rive ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?

⁴ Ha'e ramo ombovai:

— Ndaperoayvui teve Penemoingoare jypy'i guive ava ha'e kunha ojapogague?*

* 18:15 Gálatas 6.1,2; 2 Tessalonicenses 3.14,15; Tiago 5.19,20 * 18:16 Deuteronomio 10.15 * 18:22 Efésios 4.32; Colossenses 3.13 * 18:35 Mateus 6.14,15 * 19:4 Gênesis 1.27, 5.2

⁵ Ha'e vy aipoe'i: "Ha'e nunga rupi ava oeja 'rã nguú ha'e oxy, onhemoirũ 'rã gua'yxy re, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã" he'iaague?*

⁶ Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ma ikuai, peteĩ'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

⁷ Ha'e gui oporanduve ju ixupe:

— Mba'e re ha'vy Moisés ome'ẽ uka raka'e kuaxia para omendaague mbovaipaarã, omenda va'e opoi aguã?

⁸ Jesus ombovai:

— Peneakã ratã ramo Moisés penemomboi uka raka'e pendera'yxy gui. Ha'e rami teĩ jypy'i guive e'ỹ oejaa ha'e ramigua.

⁹ Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Itavy reiaague re'ỹ ri gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, [ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy avi] — he'i.

¹⁰ Ha'e gui ma hemimbo'e kuery ju aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami ri avakue gua'yxy kuery reve joguereko ramo ha'eveve omenda e'ỹ re ae ikuai aguã.

¹¹ Jesus ombovai:

— Ha'e ramigua ayvu ma pavẽ pegua e'ỹ, amongue pe ete'i, ha'e rami aguã ome'ẽa va'e pe anho.

¹² Mba'eta ikuai itui'i guive omenda e'ỹ va'erãe. Ikuai avi ha'e rami aguã rami avakue ojapo va'ekue. Ha'e amboae ju ikuai avi yva pygua po'akaa rupi vy omenda e'ỹ va'e. Ha'e va'e ayvu rami oiko aguã ha'eve va'e toiko ha'e rami.

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui Jesus oĩa py oguerua kyrĩgue, ha'e kuery re opo omoĩ reve onhembo'e aguã. Ha'e ramo herua kuery pe hemimbo'e kuery ijayvu ete.

¹⁴ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta kova'e ramigua'i peguarã ae yva pygua po'akaa — he'i.

¹⁵ Ha'e vy kyrĩgue re opo omoĩ ma rire ojepe'a ha'e gui.

Marcos 10.17-22; Lucas 18.18-23

¹⁶ Ha'e jave Jesus oĩa py peteĩ ou vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã iporã va'e, tekove marã e'ỹ aupity aguã?

¹⁷ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu iporã va'e rejapoa re reporandu ri? Heko porã va'e ma peteĩ'i anho oiko. Ha'e gui tekove reupityxe vy ejapo ha'vy ojapo uka pyre — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo oporanduve ju ixupe:

— Marã ramigua ojapo uka pyre ha'vy?

Jesus ombovai:

— Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme,

¹⁹ emboete nderu ha'e ndexy, ha'e gui eayvu neirũ ndee ae rejeayvua rami — he'i.*

²⁰ Kunumi va'e aipoe'i:

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma. Mba'e tu xevey oata teri?

²¹ Jesus ombovai:

— Opa mba'e py ndereko porãxe vy tereo, evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e gui hepykue ma eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã rereko ovarave va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.*

²² Ha'e rami ijayvu rã kunumi va'e oendu vy iporiau reve ojepe'a, oguerekopa va'e vy.

Marcos 10.23-31; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Haxy ete oguerekopa va'e kuery yva pygua po'akaa py oike aguã.*

²⁴ Aipoa'e avi pëvy: Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi mymba camelo oaxa aguã — he'i.

* 19:5 Gênesis 2.24

* 19:6 Mateus 5.31,32; 1 Coríntios 7.10-16

* 19:19 Levítico 19.18

* 19:21 Romanos

3.19,20; Tiago 2.10

* 19:23 1 Timóteo 6.6-10

²⁵ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ha'e rami vy mba'e xagua 'rā tu oo jepe?

²⁶ Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy ombovai:

— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rā Nhanderuete pe ma mba'eve ndaxyi — he'i.

²⁷ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguā. Mba'e 'rā tu ha'vy ore rojopy?

²⁸ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery xerupive peo va'e, opa mba'e ipyaupaa ára py Ava ra'y ojeapo va'ekue tenda openaaty hexakāmba va'e áry oguapy ramo peẽ voi peguapy 'rā doze tenda áry, Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena vy.

²⁹ Ha'e gui ha'e javi xerery káuxa ngoo oejá va'e, guvyv, gueindy, nguu, oxy, [gua'yxy,] gua'y e'ỹ vy ovvy, ha'e kuery ma ojou retave 'rā, ha'e gui tekove marā e'ỹ avi 'rā oupity.

³⁰ Ha'e rami teĩ tenonde pyguare ma heta 'rā opyta takykue py, ha'e rā takykue pyguare ma tenonde py 'rā ikuai.

20

Uvaty py omba'eapo va'e kuery omombe'uague

¹ — Mba'eta yva pygua po'akaa py oiko 'rā peteĩ hoo va'e oikoa rami. Ha'e va'e ma ko'ẽ rai ramove oo omba'e uvaty rupi omba'eapo va'erā reka vy.

² Ha'e gui omba'eapo va'erā kuery reve jogueroayvu peteĩ-teĩ pe peteĩ ára repy ome'ẽ aguā re. Ha'e rami vy omondouka uvaty katy.

³ Kuaray mbyte e'ỹ mbove oo vy tetã mbyte py ojou ikuai rive va'e.

⁴ Ha'e vy aipoe'i: “Tapeo peẽ voi uvaty py. Ha'e rā xee ma ha'evea rami 'rā apaga”, he'i. Ha'e ramo ha'e kuery avi oo.

⁵ — Kuaray mbyte jave teĩgue ju oo, ha'e gui kuaray ojero'a jave guive oo vy ha'ekue rami ae ju jogueroayvu.

⁶ Ha'e gui ka'aru rai'i jave ju oo vy amboae kuery ojou ikuai rive va'e. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe: “Mba'e re tu ára pukukue re peĩ rive apy?”

⁷ Ombovai: “Mba'eta avave rei noremomba'eapoai”, he'i okuapy. Ha'e ramo aipoe'i: “Peẽ voi ke tapeo ha'vy uvaty py.”

⁸ — Ha'e gui ka'aru jave uvaty ja aipoe'i kapata pe: “Enoĩmba omba'eapo va'e kuery, ha'e epaga. Takykue py oo va'ekue gui remboypy 'rā oo ypy va'ekue peve”, he'i.

⁹ Ha'e ramo ka'aru rai'i jave omba'eapo va'ekue ou ramo peteĩ-teĩ pe ome'ẽ peteĩ ára repy.

¹⁰ Ha'e gui tenonde py oo va'ekue ju ovaẽ vy oexa'ã ojopy retave aguā re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe voi peteĩ ára repy ae ome'ẽ.

¹¹ Ha'e va'e ojopy rire ija re ijayvu rei okuapy.

¹² Ha'e vy aipoe'i: “Peva'e kuery takykue py oo va'ekue tu peteĩ hora ete'i omba'eapo va'eri ore rami ae repaga, ore ára pukukue re kuaray aku rogueropo'aka va'ekue ri”, he'i okuapy.

¹³ — Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua pe ija ombovai vy aipoe'i: “Xeirũ, xee ma ha'eve e'ỹa rami ndoroguerokoi. Ndereve ndorojogueroayvui ri ty ra'e peteĩ ára repy re?”

¹⁴ Ejopy ha'vy ndeperáta, tereo, mba'eta takykue py oo va'ekue pe avi ame'ẽxe pẽvy ame'ẽa rami.

¹⁵ Nda'evei ri nda'u xee aipotaa rami mba'emo areko va'e aiporu aguā? Tyrā pa rejou vai teve xeporayvua?” he'i.*

¹⁶ Ha'e rami vy takykue pyguare ma opyta 'rā tenonde py. Ha'e rā tenonde pyguare ma takykue py 'rā opyta. [Mba'eta heta 'rā oenoĩa, ha'e rā mbovy'i 'rā oiporavao.]

Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-33

¹⁷ Jerusalém tetã katy Jesus oo vy doze guemimbo'e kuery oenoĩ ha'e kuery ae'i. Tape rupi oje'oiá rupi aipoe'i ha'e kuery pe:

* 20:15 Romanos 9.14-16

¹⁸ — Pendu ke. Aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e rã ha'e kuery ma ojuka uka 'rã.

¹⁹ Ha'e gui amboae regua kuery pe ju 'rã omboaxa ojavvyky rei, oinupã ha'e kuruxu re omoĩ aguã. Ha'e gui ma mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Marcos 10.35-45

²⁰ Ha'e gui Jesus oĩa py Zebedeu ra'yxy ou opi'a kuery reve. Omboete vy ojerure oipytyvõ aguã re.

²¹ Ha'e ramo Jesus oporandu ixupe:

— Mba'e tu reipota?

Kunha va'e ombovai:

— Ndepo'akaa py ma kova'e mokoĩ xepi'a toguapy peteĩ reiporu kuaa regua re, ha'e amboae ma ndeaxua re — he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Peẽ ndapeikuuai mba'e nunga re pa pejerurea. Ha'eve 'rã ri ty'y karo xee ay'u aguã va'e gui peẽ voi pey'u aguã?

Ombovai:

— Ha'eve 'rã — he'i okuapy.

²³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pey'u 'rãe xekaro gui. Ha'e rã aiporu kuaa regua re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ỹ 'rã aiporavo. Ha'e rami aguã ma Xeru oiporavo va'ekue pe anho — he'i.

²⁴ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ivai okuapy mokoĩ joegua pe.

²⁵ Ha'e ramo Jesus oenoĩmba vy aipoe'i:

— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rãe joe.

²⁶ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e toiko pavẽ rembiguai rami.*

²⁷ Tenondexe va'e ma nhoembiguai rami toiko,

²⁸ Ava ra'y ojeapo va'ekue rami avi, mba'eta ha'e ma jojokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai rami ou guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

²⁹ Ha'e kuery Jericó tetã gui oo jave heta ete oje'oi hupive.

³⁰ Ha'e jave tape yvýry mokoĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny va'e ma Jesus oaxa ovyta oendu vy ojapukai:

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke! — he'i.

³¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojapukaive tema:

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke!

³² Ha'e ramo Jesus opyta ho'amy vy oenoĩ. Oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu peipota ajapo pëvy?

³³ Ombovai:

— Senhor, ore ma roexaxe — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Jesus omboaxy vy opoko ha'e kuery rexa re. Ha'e ramove oexa ju, ha'e vy oje'oi hakykue.

21

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-15

¹ Ha'e gui ma Jerusalém py Jesus ovaẽ rai'i ma vy Betfagé tekoa py ranhe ovaẽ, Oliveiras vyvty katy'i. Ha'e gui omondouka mokoĩ guemimbo'e. Ha'e vy aipoe'i:

² — Tapeo peẽ ranhe peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pejou 'rã peteĩ mburika ixã re hi'ia va'e. Ha'e va'e reve peteĩ ta'y'i avi hi'ia. Pejora vy ke peru.

³ Ha'e gui xapy'a rei amongue pende vy ijayvu ramo ha'e kuery pe “Senhor ma oipota” peje 'rã. Ha'e ramo ogueru ruka 'rã pëvy — he'i.

* 20:26 Romanos 12.3,10,16; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

⁴ Ha'e nunga oiko ojeupity aguã profeta pe aipoe'i ukaague:

⁵ "Aipo'ere Sião pygua kuery pe: 'Pee ma ou oiny penderuvixaverã. Ha'e ma onhemboyvate va'e'ÿ vy mburika áry ou, mburika'i ombovoyipy ra'y áry', 're.'"

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oo vy Jesus aipoe'iague rami ojapo.

⁷ Ha'e vy ogueru mburika ta'y'i reve. Hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery tape rupi oĩpyo okuapy oao, ha'e amboae kuery ma vyvra rogue ojaya vy onhono avi tape rupi.

⁹ Ha'e gui heta va'e kuery tenonde ha'e hakykue oje'oi va'e ojapukai vy aipoe'i:

— Toguerovy'aa Davi ramymino! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re!

Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.*

¹⁰ Jerusalém tetã py ovaẽ ma ramo tetã pygua kuery mava'e paa ndoikuaai vy oporandu okuapy:

— Mava'e tu peva'e?

¹¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ojapukai:

— Peva'e ma profeta Jesus, Galiléia regua Nazaré pygua.

Marcos 11.15-17; Lucas 19.45,46

¹² Templo py Jesus oike vy oipe'apa mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oitypa guive perãta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apyaxu vendea kuery renda.

¹³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny "Xero ma onhembo'e atyrã oĩ" 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

¹⁴ Templo py Jesus oĩa py ou ára revegua e'ÿ ha'e oguata e'ÿ va'e kuery. Ha'e ramo omonguerapa.

¹⁵ Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ma Jesus mba'emo porã ojapo rã oexa vy ndojou porãĩ okuapy, ha'e kyrĩgue "Toguerovy'aa Davi ramymino" he'i okuapy rã oendu vy guive.* Ha'e rami vy oporandu okuapy ixupe:

¹⁶ — Rendu ma'ã peva'e kuery aipoe'ia?

Jesus ombovai:

— Xee aendu ma. Ha'vy peẽ ndaperoayvui ri ty'y po ramigua: "Kyrĩgue'i ha'e okambu'i va'e pe ma mboraie iporã ete va'e py rejererovy'a uka", he'iague?*

¹⁷ Ha'e rami vy tetã gui ojepe'a vy Betânia katy ju. Ha'e py ma oke.

Marcos 11.12-14,20-24

¹⁸ Ko'ẽ aje'ive'i reve tetã katy ojevya rupi inhembyayi.

¹⁹ Tape yv'yry peteĩ figo'y hi'aĩ va'e oexa vy ovaẽ ha'e py, teĩ mba'eve ndojou hogue e'ÿ vy. Ha'e rami vy ha'e va'e pe aipoe'i: "Toikove eme nde'a", he'i ramove figo'y ipirupa vyvoi.

²⁰ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Ipiru vyvoi nda figo'y.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Pexa'ã rei 'rãgue py pejerovia ete ramo figo'y re oiko va'ekue ramigua anho e'ÿ 'rã oiko. Kova'e vyty pe "Ejepe'a, enhemombo ye'ẽ py", peje ramo voi oiko 'rã.

²² Pejeroviaa rupi ri penhembo'e vy pejopy 'rã pejerurea.

Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8

²³ Templo py Jesus ovaẽ vy nhombo'e oiny. Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ombojere rei vy oporandu okuapy:

— Mava'e po'akaa rupi tu ha'e nunga rejapo reikovy? Mava'e tu nembopo'aka?

²⁴ Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Xevy pe pembovai ramo xee voi amombe'u 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

* 21:5 Zacarias 9.9   * 21:9 Salmo 118.26   * 21:13 Isaiás 56.7, Jeremias 7.11   * 21:15 Marcos 11.18,19; Lucas 19.47,48   * 21:16 Salmo 8.2

²⁵ Maguigua nda'u João Batista nhomongaraia? Yva guigua tyrã pa avakue guigua raka'e? — he'i.

Ha'e ramo ha'e kuery joo meme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei “Yva gui”, ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: “Mba'e re ha'vy ndapejerovia hexe?” he'i 'rã nhandevy.

²⁶ Ha'e rã “Ava gui”, ja'e agua nda'evei avi, heta va'e kuery gui jakyje vy, mba'eta oikuaa pavê João Batista profeta oikoa — he'i okuapy.

²⁷ Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

— Ore ma ndoroikuaai.

Ha'e rã ha'e ju ombovai:

— Xee voi namombe'ui 'rã pëvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mokoï ta'y re ombojojaague

²⁸ — Mba'eta tu peikuaa? Oiko peteï ava mokoï ta'y va'e. Tyke'y oia py oo vy aipoe'i: “Xera'y, tereo aÿ, emba'eapo xemba'e uvaty py.”

²⁹ Ha'e ramo “Ha'eve senhor”, he'i va'eri ndooi.

³⁰ — Ha'e gui tyvy oia py ju tuu oo vy ha'ekue rami ae ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma aipoe'i: “Xee ndaa reguai” he'i rire nda'evei nho vy oo.

³¹ Mava'e ete nda'u mokoï va'e gui ojapo nguu oipotaa rami?

Ombovai:

— Tyvy rima — he'i okuapy.

Jesus omombe'u porãve ha'e kuery pe:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Peê kuery gui imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'ekue ranhe 'rã oike Nhanderuete po'akaa py.

³² Mba'eta João Batista ou vy peê kuery pe oikuaa uka raka'e tape porã, teï peê ma ijayvua ndapejerovia. Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'e ma oguerovia. Peê ma ha'e nunga pexa va'eri ndapejeko rerovai ijayvua, neï ndaperovia.*

Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19

³³ — Pejapxaka ke mba'emo re ambojoja vy ayvu mboae amombe'u rã. Oiko peteï ava hoo va'e. Ha'e va'e onhotÿ uva, ha'e rire ijyvyry rupi ojapo kora. Ojapo uva ombiri atyrã ha'e torre. Ha'e rami vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e rire oo guekoa gui.

³⁴ — Hi'a omono'õa ára ovaê ramo opena va'e kuerya py ija ombou guembigui kuery, ojopy agua uva'a ixupegua.

³⁵ Ha'e ramo opena va'e kuery hembigui kuery ojopy vy amongue oinupãmba, amboae ojuka, ha'e rã amboae ma ojapipa ita py.

³⁶ Ha'e gui ma ija hetave ju ombou guembigui. Ha'e rã ha'ekue rami ae ju ogueroko.

³⁷ Opa vygua ombou gua'y ae. Ha'e vy aipoe'i: “Xera'y ete ramo omboete 'rã ko”, he'i.

³⁸ — Ha'e rami teï omba'eapo va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka teve, uvaty nhandevy ju opyta agua”, he'i okuapy.

³⁹ Ha'e gui ojopy vy uvaty gui ogueraa vy ojuka.

⁴⁰ — Ha'e gui uvaty ja ou vy mba'e nda'u ojapo 'rã opena va'e kuery re?

⁴¹ Ha'e ramo ombovai okuapy:

— Ojuka ukapa 'rã heko vai va'e kuery, ha'e vy amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty, hi'a ára py ixupegua ome'ê va'erã pe — he'i okuapy.

⁴² Ha'e ramo Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Ha'vy peê ndaperoayvui teve ipara oï va'e: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã. Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e”, he'iaque?*

⁴³ Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Pendegui Nhanderuete oipe'a 'rã opo'akaa, amboae regua pe ju 'rã omboaxa, ixupegua ome'ê va'erã kuery pe.

⁴⁴ Ha'e va'e ita re ho'a va'e opëmba 'rã. Ha'e rã amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã — he'i.

* 21:32 Mateus 7.21 * 21:42 Salmo 118.22-23

⁴⁵ Pova'e ayvu omombe'u rā sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy oikuaa ha'e kuery re ae ri Jesus ijayvu.

⁴⁶ Ha'e vy ojopyxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa pavẽ ramo.

22

Omendaa py okaru okuapy va'e re ombojojaague

¹ Teĩgue ju Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvu. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

² — Yva pygua po'akaa py oiko 'rā peteĩ huvixave ta'y omendaa py ngaru ojapo va'e rami avi.*

³ Ha'e gui guembiguai kuery omoudouka omombe'u aguã omendaa py ou va'erã va'e pe ou aguã, teĩ ha'e kuery ndouxei.

⁴ Amboae guembiguai ju omoudouka po rami ijayvu reve: “Aipo're ke aenoĩ va'e kuery pe: 'Areko katupa ma ngaru. Xerymba vaka ha'e vaka ra'y ikyra va'e ajuka, ha'e javi oĩmba ma. Peju ke ngaru oĩa py', 're 'rã.”

⁵ — Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaa potai vy oje'oipa. Peteĩ oo omba'ety katy, ha'e rã amboae ma vendeaty katy oo.

⁶ Amboae kuery ma tembiguai kuery ojopy vy ojavyky rei, ojuka guive.

⁷ Ha'e ramo huvixave ipoxy. Ha'e vy xondaro kuery ju omoudouka vy ojuka ukapa jokuakare kuery, ha'e omoendy uka ha'e kuery retã.

⁸ — Ha'e rami rere guembiguai kuery pe ju aipoe'i: “Areko katupa ma ngaru teĩ aenoĩ uka va'ekue ma nda'evei amovaẽ aguã.

⁹ Ha'e rami ri rã tapeo tape pia ikuai va'e rupi, peovaexĩ va'e rei penoĩ omendaa py ou aguã”, he'i imondovy.

¹⁰ Ha'e ramo tembiguai kuery tape rupi oje'oi vy omboaty ojou va'e ha'e javi, heko porã ha'e heko vai va'e guive. Ha'e rã opy okaru aguã py tynyẽ oenoĩ va'ekue.

¹¹ — Ha'e gui huvixave oike vy mesa py ikuai va'e oexapa. Oexa avi peteĩ ava omendaa pygua ao py e'ỹ onhemonde va'e.*

¹² Ha'e vy oporandu ixupe: “Xeirũ, mba'exa tu apy reike omendaa pygua ao remoĩ e'ỹ re?” he'i ramo ha'e va'e nombovai.

¹³ — Ha'e ramo huvixave aipoe'i guembiguai kuery pe: “Pejokua ipo ha'e ipy, ha'e pemombo oka katy pytũa py”, he'i. Ha'e py ma ojae'opaa ha'e opa marã onhendua 'rã.

¹⁴ Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavao.

Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26

¹⁵ Ha'e ramo fariseu kuery ojepe'a vy joo meme oikuaa pota okuapy marã rami vy pa omoĩ vai aguã re ayvu py.

¹⁶ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery ombou Herodes-a katygua kuery reve, Jesus pe aipoe'i aguã:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetẽ va'ea, ha'e anhetẽ rupi renhomb'o'e Nhanderuete oipota va'e re. Neĩ joegui peteĩve ndereayvuvei, mba'eta nderekuaa potai avakue yvatea re.

¹⁷ Ha'e gui aipo'ere ke orevy: Mba'exa tu ndee reikuaa? Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

¹⁸ Jesus ha'e kuery ija'e e'ỹa oikuaa vy aipoe'i:

— Pendeko porã merami rive va'e, mba'e re tu xereko a'ãxe ri?

¹⁹ Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e imposto peguarã — he'i. Ha'e ramo ixupe ogueru peteĩ hatã'i va'e.

²⁰ Ha'e rã oporandu ha'e kuery pe:

— Kova'e re ma mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu oĩ?

²¹ Ombovai okuapy:

— César mba'e rima.

Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

* 22:2 Lucas 14.15-24

* 22:11 1 Coríntios 6.9-11; Efésios 5.5,6; Apocalipse 19.7,8

* 22:21 Romanos 13.7

22 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemondyipa reve oejapa oje'oivy.

Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

23 Ha'e va'e árauve oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviai nhanhemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

24 — Porombo'ea, Moisés aipoe'i: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'e ra'yrã va'ekue oguereko aguã”, he'i raka'e.*

25 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ỹ re omano vy gua'xykyue oea guyyv pe.

26 Ha'ekue rami ae ju oiko tyvy re, mboapya, ha'e gui sete ikuai va'e ha'e javive re.

27 Ha'e kuery ha'e javi omanomba rive kunha va'e avi omano.

28 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u sete joegua ikuai va'e gui mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rive.

29 Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejavy, mba'eta ndapeikuaai ipara re oĩa, neĩ Nhanderuete po'akaa.

30 Mba'eta onhemboetepa ju va'ekue ma nomendaavei, neĩ nanhomomendaavei ma 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py anjo kuery rami 'rã ikuai yva re.

31 Ha'e gui omanoague gui onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teve Nhanderuete pendeivy aipoe'iaque.*

32 “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko” he'iaque? Ha'e ramo ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete — he'i.*

33 Ha'e rami ombo'e rã heta va'e kuery oendu vy onhemondyipa.

Marcos 12.28-34

34 Ha'e gui Jesus saduceu kuery omokyrirĩague fariseu kuery oendu vy ha'e kuery ju nhomboaty jogueroayvu aguã.

35 Ha'e gui peteĩ ha'e kuery regua lei re nhombo'e va'ety ou oeko a'ã vy. Ha'e vy oporandu ixupe:

36 — Porombo'ea, mba'e nunga lei re ojapo uka pyre tu pavẽ gui yvateve va'e?

37 Jesus ombovai:

— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko ha'e ne'arandua ha'e javi py guive”, he'i va'e.*

38 Ha'e va'e ojapo uka pyre ma iporãve ha'e yvateve va'e oĩ.

39 Ha'e va'e rive ma po rami ju: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami”, he'i va'e.*

40 Pova'e mokoĩ ojapo uka pyre guigua ma lei ha'e profeta kuery nhombo'eague ha'e javi — he'i.

Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

41 Fariseu kuery ijatypa rã Jesus oporandu ha'e kuery pe:

42 — Mba'exa tu peikuaa Cristo oikoa? Mava'e ramymino tu oiko?

Ha'e kuery ombovai:

— Davi ramymino rima — he'i okuapy.

43 Jesus aipoe'i:

— Mba'exa tu ha'vy ixupe Davi “Senhor” he'i Nhe'ẽ gui? Mba'eta aipoe'i:

44 “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i raka'e.”

45 Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? — he'i.*

46 Ha'e rã peteĩve nombovai kuaai. Ha'e va'e ára guive neĩ peteĩve nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã mba'emo re.

23

Marcos 12.38-40; Lucas 11.37-52; 20.45-47

1 Ha'e ramo heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i, guemimbo'e kuery guive:

* 22:24 Deuteronomio 25.5   * 22:31 1 Coríntios 6.14, 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18   * 22:32 Êxodo 3.6
* 22:37 Deuteronomio 6.5   * 22:39 Salmo 118.26   * 22:45 Romanos 1.3,4

² — Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery oguapy 'rã okuapy Moisés renda py.
³ Ha'e nunga rupi pejapo ha'e pemoĩ porã 'rã ha'e kuery ojapo uka va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ peiko eme ha'e kuery ikuaia rami, mba'eta ha'e kuery nhombo'e teĩ ndojapoi 'rã oayvua ae.

⁴ Ha'e kuery ma nhombovovi raxa 'rã [ndogueropo'akai va'erã py], ijaxi'y áry oupi va'e rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma neĩ okuã py voi nanhopytyvõĩ 'rã.

⁵ Ha'e kuery ikuaia ha'e javi ma amboae kuery oexa aguã rive. Ha'e rami vy lei ryrui'ĩ ipyve va'e anho ojee ojokua, ha'e oao apy voi ombopotypa 'rã ipukuve va'e py.*

⁶ Okarua py ha'e onhembo'eaty py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁷ Tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã avakue oxarura vy “Xembo'ea” he'ĩ aguã.

⁸ — Ha'e rã peẽ ma pendejeupe “Xembo'ea” peje uka aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'ĩ anho oiko penembo'ea, ha'e rã peẽ ma joegua'ĩ meme pendekuai.

⁹ Ha'e apy yvy re avave rei pe “Oreru” peje eme, mba'eta Penderu peteĩ'ĩ oiko yva pygua.

¹⁰ Neĩ joupe “Xererekoa” peje aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'ĩ oiko pendererekoa. Ha'e va'e ma Cristo.

¹¹ Ha'e rã peẽ kuery regua yvatekueve va'e ma pavẽ rembiguai rami 'rã pendekuai.

¹² Ha'e javive onhemboyvateve va'ekue ma omo'yvyĩ'iaive 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'ĩ va'ekue ma omboyvateave 'rã.

Jesus “Nda'evei ete 'rã”, he'iaque

¹³ — Peẽ kuery kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta yva pygua po'akaa rokẽ pemboty amboae kuery oike e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ ndapeikei 'rã, ha'e oikexe va'e pejokopa.

¹⁴ [— Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta peipe'a rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui. Ha'e nenhemboeko porã ukaxe vy penhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi pepaga raxa ete 'rã.]

¹⁵ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta ye'ẽ ha'e yvy jave rupi peo 'rã peteĩ'ĩ ri jepe pejou aguã penemimbo'erã. Ha'e gui pejou vy tata ogue'ỹ va'e pyguarã pemoingo pendegui heko vaive va'e.

¹⁶ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, joguerekoa ára revegua e'ỹ rami pendekuai ramo. Aipopeje 'rã: “Henda iky'a e'ỹ va'e ropy mba'emo oĩ va'e re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã henda iky'a e'ỹ va'e ropy ouro oĩ va'e re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague”, peje.

¹⁷ Hi'arandu e'ỹ ha'e ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mava'e tu joegui omboetepevy: ouro rive, tyrã pa henda iky'a e'ỹ va'e? Mba'eta henda iky'a e'ỹ va'e ma ojapo ouro avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

¹⁸ — Peẽ kuery aipopeje avi: “Altar re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã altar áry omoĩ mbyre re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague”, peje.

¹⁹ Ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mba'e tu joegui omboetepevy: mba'emo ome'ẽ mbyre, tyrã pa altar? Mba'eta altar ma ojapo hi'áry oĩ va'e avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

²⁰ Mba'eta altar re amongue oura va'e ma ha'e va'e re anho e'ỹ, altar áry oĩ va'e ha'e javi re avi oura.

²¹ Ha'e henda iky'a e'ỹ va'e ropy re amongue oura va'e ma ha'e va'e re oura, ha'e ha'e py oiko va'e re avi.

²² Ha'e yva re amongue oura va'e ma Nhanderuete renda openaaty re oura, guenda py oguapy oiny va'e re avi.

²³ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta dízimo peme'ẽ hortelã, endro ha'e cominho regua gui, ha'e rã lei regua ojapo uka pyre yvateve va'e rupi ma ndapeikoxei: ha'e va'e ma pendeko porã aguã, penhomboaxy ha'e pejerovia aguã. Ha'e va'e rupi voi pendekuai 'rãgue, amboae nunga pejapoa rami avi.

²⁴ Ára revegua e'ỹ joguerekoa pendekuai va'e, karo gui nhexĩ pemoẽ va'eri pemokõ camelo oĩ va'e.

* 23:5 Judeu kuery gueko rami vy ngova ha'e ojyva re ojokua 'rã hyru'ĩ lei regua ayvu oia.

²⁵ — Peē kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā. Heko porā merami rive va'e pendekuai, mba'eta hi'árykue rupi rive pejoi karo ha'e hy'a. Ha'e rā pendepy'apy py ma oī pejokorea ha'e pejejoko e'ŷa anho.[†]

²⁶ Fariseu kuery ára revegua e'ŷ, karo ryepy rupi oī va'e ranhe peiky'a'o. Ha'e ramo ma hi'árykue rupi avi 'rā nda'iky'ai.

²⁷ — Peē kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā. Heko porā merami rive va'e pendekuai, mba'eta omano va'ekue ryru omoxiimba pyre rami pendekuai. Ha'e nunga ma hi'árykue rupi iporā rei, ha'e rā ipy rupi ma omano va'ekue kāgue ha'e opa marāgua ky'akue oī.

²⁸ Ha'e rami ae avi peē kuery voi avakue penderexa rā heko porā va'e merami peiko, ha'e rā pendepy'a re ma pendeko porā merami rivea ha'e pendeko vaia anho oī.

²⁹ — Peē kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā. Heko porā merami rive va'e pendekuai, mba'eta profeta kuery rupa áry guarā pejapo oo ra'angaa'i, ha'e pemoatyrōmba 'rā guive heko porā va'e onhono porāague.

³⁰ Ha'e vy aipopeje: “Nhaneramōi kuery ikuai jave ma voi jaiko va'e rire ha'e kuery rami profeta jukaa rupi nhande ndajaikoi 'rāgue”, peje.

³¹ Ha'e rami vy pendejee ae pendeayvu profeta jukaare ramymino kuery peikoa rami.

³² Pejapopa ha'vy penamoī kuery omboypy va'ekue.

³³ Peē mboi joxu'u va'e regua, mba'exa 'rā tu peo jepe tata ogue e'ŷ va'e py pepaga aguā gui?

³⁴ Ha'e nunga rupi peē kuery pe xee ambou 'rā profeta ha'e hi'arandu va'e kuery penembo'earā. Ha'e va'e kuery regua amongue pejuka 'rā kuruxu re pemoī vy. Ha'e rā amboae kuery ma peinupā 'rā penhembo'eaty py, ha'e tetā nhavō gui pemoxē 'rā,

³⁵ peē kuery ae pepaga aguā heko porā va'e ruguy omoēague ha'e javi re, heko porā va'e Abel ruguy omoēague guive'i Baraquias ra'y Zacarias ruguy omoēa peve. Ha'e va'e ma pejuka va'ekue henda iky'a e'ŷ va'e ha'e altar mbyte.

³⁶ Anhetē aipoa'e pēvy: Aŷgua kuery re ha'e nunga rekovia ha'e javi 'rā ou.

Lucas 13.34,35

³⁷ — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ha'e ndea py ombou pyre kuery ita py rejapipa va'ety. Mbovykue rei e'ŷ xee aikuavāmbaxe teī nememby kuery, uru gua'y kue'iry opepo py ojao'ipaa rami. Ha'e rami teī peē kuery ndapeipotai.

³⁸ Ha'e rami rire pendero opyta rivepa 'rā.

³⁹ Aipoa'e porā pēvy: Peē kuery ndaxerexavei ma 'rā, ovaē e'ŷa ja “Ta'ima'endu'a porāa Senhor rery rupi reju va'e re” peje aguā ára.*

24

Marcos 13.1,2; Lucas 21.5,6

¹ Templo gui Jesus oē ovy jave hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy ixupee oexa uka templo mba'emo porā gui anho ojapoague.

² Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peexa pa peva'e nunga ha'e javi? Anhetē aipoa'e pēvy: Oitypaa ramo peteīve ita ndopytai 'rā amboae ita áry.

Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19

³ Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave hemimbo'e kuery onhemboja ju hexe. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Emombe'u na orevy: Araka'e 'rā tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rā roikuaa aguā reju jevy taa, ha'e ára opa ta maa?

⁴ Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ŷ aguā avave rei pe.

⁵ Mba'eta heta 'rā ou xerery rupi “Xee ae ma Cristo” he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rā ombotavy.

[†] 23:25 Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery opa marāgua ojoi va'erā okaru e'ŷ mbove, nonhemongy'a ukaxei vy (Marcos 7.3,4). Ha'e rā apy ma Jesus ijayvu ha'e kuery py'a re iky'a va'e oia re.

* 23:39 Romanos 11.25-27

⁶ Pendu avi 'rā “Joe opu'ā ma”, e'ỹ vy “Joe opu'ā 'rā” 'ea rā. Peikuaa pota ke penhemondy e'ỹ aguā, mba'eta ha'e nunga ranhe 'rāe oiko teĩ opa aguā e'ỹ teri.

⁷ Peteĩ-teĩ tetā pygua kuery opu'ā 'rā amboae tetā pygua kuery re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rā opu'ā. Opa rupi oiko 'rā karuai ha'e yvy ryryi.

⁸ Pova'e nunga ha'e javi ma ikuai axya ypy'i aguā.

⁹ — Ha'e va'e jave penembojexavai ha'e pendejukaa 'rā. Xerery káuxa pavē nda'ija'ei 'rā pendere.

¹⁰ Ha'e va'e jave heta 'rā ojeity uka vy jojopy uka ndajoayvuvei vy.

¹¹ Heta 'rā ikuai profeta ramigua rive, heta 'rā ombotavy.

¹² Ha'e gui heta-etave heko vai ramo pavē rai ojepe'a 'rā porayvua gui.*

¹³ Ha'e rā opa peve oĩ atā va'e ma oo jepe 'rā.

¹⁴ Nhanderuetepo'akaa regua avu porā omombe'ua 'rā yvy jave re, ha'e javi regua oikuaa aguā. Ha'e gui mae ma opa ete 'rā.

Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24

¹⁵ — Ha'e gui henda iky'a e'ỹ va'e py pexa 'rā ojegarupy nhomokanhyarā oĩ rā, profeta Daniel omombe'u ma voi va'ekue. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.)*

¹⁶ Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vyty re.

¹⁷ Ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy gui mba'emo oguenoē aguā,

¹⁸ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e tojevvy eme guive oparito ogueraa aguā.

¹⁹ Ha'e va'e ára nda'evei 'rā imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.

²⁰ Pejerure ke yro'y py e'ỹ penha aguā, neĩ sábado ára py voi,

²¹ mba'eta ha'e va'e ára py ma ojexavaia ete 'rā. Jypy'i guive aỹ peve ndoikoi teri ha'e ramigua ete, neĩ ndoikovei ma 'rā guive ha'e rami.

²² Ha'e va'e ára Nhanderuetepo'akaa nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rāgue. Va'eri ojepe guarā oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rā.

²³ — Ha'e gui amongue pëvy aipoe'i 'rā: “Ma'ẽ, apy ma Cristo”, e'ỹ vy “Pee py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²⁴ mba'eta oiko 'rāe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rā hexa pyrā ha'e nhomondyipaarā oiporavo pyre kuery voi ombotavy aguā teĩ, ha'eve va'e rire.

²⁵ Peiko kuaa pota ke, xee romonheangu ma voi.

²⁶ Ha'e nunga rupi xapy'a rei pëvy “Tekoa e'ỹa py Cristo oĩ”, 'ea ramo tapeo eme. Xapy'a rei “Pee oopy ma hiny”, 'ea ramo perovia eme.

²⁷ Mba'eta overa va'e minha kuaray oua katy gui oẽ vy oikea peve ojekuaa va'e rami avi ojekuaa 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ou rā.

²⁸ Mamo rā te'õgue ituia py xapirẽ onhemboaty 'rā okuapy.

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28

²⁹ — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytũmba 'rā, jaxy voi naendyvei 'rā. Jaxy-tata ho'apa 'rā yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rā.*

³⁰ Ha'e gui yva re ojekuaa 'rā hexa pyrā Ava ra'y ojeapo va'ekue guigua. Ha'e ramo ha'e javi regua yvy re ikuai va'e ojao'o 'rā okuapy oexa vy Ava ra'y ojeapo va'ekue yva gui ou rā arai rupi, opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

³¹ Ha'e vy mimby guaxu onhe'ẽ atā reve omondouka 'rā guembiguai anjo kuery. Ha'e kuery omboaty 'rā heruvy hambiporavo kuery irundy henda vyty oipejua gui, yva guy joaive gui.

Marcos 13.28-37; Lucas 21.29-36

³² — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rā. Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hogue hokypa rā pexa vy peikuaa 'rā ára pyau ovaẽ rai'i maa.

³³ Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeyvuague ha'e javi oiko rā pexa vy peikuaa 'rā xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.

³⁴ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Aỹgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rā.

³⁵ Opa 'rā yva ha'e yvy. Ha'e rā xeyvuague ma ndoaxa rivei 'rā.

* 24:12 Apocalipse 6.1-17; 2 Timóteo 3.1-9

* 24:15 Daniel 9.27; 11.31; 12.11

* 24:29 Isaiás 13.10, 34.4

* 24:30 Daniel 7.13-14

36 — Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai, neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.

37 Ava ra'y ojeapo va'ekue oua ára ma Noé oiko jave py oikoague rami avi 'rã oiko.

38 Mba'eta yy ou e'ÿa ja okarua ha'e oy'ua okuapy, omendaa ha'e nhomendaa guive, kanoã py Noé oika ára peve.

39 Noexa'ãi rei okuapy raka'e, yy ou vy ogueroxyrypa heravy ára peve. Ava ra'y ojeapo va'ekue ou jave voi ha'ekue rami ae 'rã oiko.

40 Ha'e va'e jave py mokoĩ 'rã ikuai mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

41 Mokoĩ kunhague omba'eapo 'rã omongu'ia py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

42 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai mba'e ára pa pende-Senhor ou 'rã.

43 Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Hoo va'e ma mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa oikuaa va'e rire oikuaa pota 'rãgue ngopy gui ogueraa ukapa e'ÿ aguã.

44 Ha'e nunga rupi peẽ voi peiko kuaa pota, mba'eta napexa'ãi rei jave Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã.*

Lucas 12.42-46

45 — Ha'e gui mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru aguã.

46 Ovy'a ete 'rã tembiguai ipatõ ou rã ha'e rami ojapo va'e.

47 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

48 Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai heko vai vy ojeupe ae “Xepatõ ndou voi 'rã teve”, he'i 'rã.

49 Ha'e rami vy oinupãmba 'rã oirũ kuery. Ha'e rã oka'u va'e kuery reve ma okaru ha'e oy'u 'rã.

50 Ha'e rami vy tembiguai noexa'ãi reia ára ha'e ndoikuaai reia hora 'rã ipatõ ou.

51 Ha'e rami rire ombopaga vy oguereko axy 'rã heko porã merami rive va'e kuery reve. Ha'e ramo ojae'o ha'e opa marã 'rã onhendu.

25

Dez kunhataĩgue re ombojojaague

1 — Ha'e va'e jave yva pygua po'akaa py oiko 'rã dez kunhataĩgue guataendy ogueraa vy omenda va'e ovaexĩ aguã oje'oi va'e rami avi.

2 Ha'e kuery regua peteĩ nhiruĩ hi'arandu e'ÿ va'e, ha'e rã peteĩ nhiruĩ ma hi'arandu va'e.

3 Hi'arandu e'ÿ va'e kuery ma guataendy ogueraa, ha'e rã tykue ma ndogueraai.

4 Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ma tataendy reve tykue avi ogueraa hyru py.

5 Ha'e gui ma omenda va'erã ndou voi ramo kunhataĩgue hopeyipa. Ha'e vy okepa.

6 — Pytũ mbyte jave onhendu peteĩ ojapukai va'e: “Ou ma oiny omenda va'erã. Peẽ ke peovaexĩ”, he'i va'e.

7 Ha'e ramo kunhataĩgue ha'e javive opu'ã vy omoatyrõ guataendy.

8 Ha'e ramo hi'arandu e'ÿ va'e kuery aipoe'i oirũ kuery hi'arandu va'e pe: “Pemboja'o na orevy penderataendy rykue, mba'eta orerataendy ma ogue ta ma”, he'i okuapy.

9 — Ha'e ramo hi'arandu va'e kuery ombovai: “Nda'evei teve, orevy oata e'ÿ aguã, ha'e pẽvy voi. Tapeo ivendeaty py pejogua aguã”, he'i.

10 Ha'e gui ha'e kuery ojogua aguã oje'oi jave ovaẽ ma omenda va'erã. Ha'e ramo ngarua py oiko katu va'ekue oike oje'oivy hupive. Ha'e gui okẽ ombotyã.

11 — Are ma jave kunhataĩgue hi'arandu e'ÿ va'e ovaẽ vy ojapukai: “Senhor, Senhor, eipe'a ke okẽ orevy”, he'i okuapy.

12 — Ha'e ramo ombovai: “Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ ma xee aikuaa va'e'ÿ”, he'i.

13 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai ára, neĩ hora.*

Peráta oiporuka pyre re ombojojaague

* 24:44 Lucas 12.35-40; 17.20-37, 1 Tessalonicenses 5.1-3

* 25:13 1 Tessalonicenses 5.1-3

14 — Ha'e nunga oiko 'rā petei' ava ovvy gui oo ta ma vy guembiguai kuery oenoī va'e rami avi. Ha'e va'e ma guembiguai kuery pe oiporuka mba'emo oguereko va'e.

15 Ha'e vy jypygua pe ome'ē petei' nhiruī poyikue prata guigua, amboae pe ma mokoī, ha'e rā opa vygua pe ma petei'i poyikue ome'ē. Petei-tei oiporu kuaa-a rami ome'ē. Ha'e gui mae ma oo.

16 — Petei' nhiruī poyikue jopyare oo voi mba'emo ojogua aguā. Ha'e vy tei nhiruī mboae ju onganave.

17 Ha'e rami ae mokoī poyikue jopyare voi mokoī ju angana.

18 Ha'e rā petei'i jopyare ma oo vy ojo'o vvy, ha'e ojaty opatō peráta.

19 — Yma ete ma rire tembiguai kuery patō ojevy. Ha'e vy oikuaa pota ha'e kuery ojapoague re.

20 Ha'e ramo tei nhiruī poyikue jopyare ou vy tei nhiruī mboae ju ogueru. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xevy pe reiporuka va'ekue petei' nhiruī poyikue prata guigua. Koo, aru petei' nhiruī mboae ju angana va'ekue.”

21 — Ixupe ipatō aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire romoī 'rā heta va'e re ju repena aguā. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguā py”, he'i.

22 — Ha'e gui mokoī poyikue jopyare ou vy aipoe'i: “Senhor, mokoī poyikue xevy reiporuka. Apy mokoī ju aru angana va'ekue.”

23 — Ixupe ipatō aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i re repena kuaa rire romoī 'rā heta va'e re ju repena aguā. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguā py”, he'i.

24 — Opa vygua ovaē petei'i poyikue jopyare. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xee aikuaa rā ndee porayvu va'e'y. Mba'eta nhenot'yague gui e'y 'rā remono'ō, ha'e remoa'igague gui e'y 'rā remoa'y'igue, xee aikuaa rā.

25 Ha'e rami vy akyje vy peráta reiporuka va'ekue anhomī karamboae vvy guy py. Koo, aru ju nembra'e peráta”, he'i.

26 — Ha'e rami rā ipatō ombovai: “Tembiguai porā e'y ha'e inhate'y va'e, reikuaa va'e ri ty'y anhot'yague gui e'y amono'ōa ha'e amoa'igague gui e'y amoa'y'igue?

27 Ha'e rami vy xeperáta reiporu uka va'e rire peráta porua kuery pe, xee ajevy vy hetave ju ajopy aguā.”

28 Ha'e gui amboae kuery pe ju aipoe'i: “Peipe'a ixugui prata guigua, ha'e dez oguereko va'e pe ju peme'ē.

29 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ēave 'rā, oguereko retave aguā. Ha'e rā oguereko e'y va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rā.

30 Ha'e gui tembiguai ovare'y va'e ma pemombo oka py, pytūa py. Ha'e py ma ojae'opaa vy opa marā 'rā onhendu okuapy.”

Nhomboyvu aguā ára re ijayvua

31 — Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rā guexakā ha'e anjo kuery ha'e javive reve. Ha'e rami vy guexakāa py oguapy 'rā oiny tenda openaaty áry.

32 Ha'e gui henonde omboatypaa 'rā vvy regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo petei-tei omboja'o 'rā joa gui, vexa'i re opena va'e kavara mbyte gui guymba kuery omboja'oa rami avi.

33 Mba'eta omoī 'rā vexa'i kuery oaxu e'y'a re, ha'e rā kavara kuery ma oaxua re 'rā omoī.

34 Ha'e gui oaxu e'y'a re ikuai va'e pe huvixave aipoe'i 'rā: “Xeru penembovy'a va'e, peju ke. Peike ke ipo'akaa py vvy itui ypy'i guive pendevy oguereko katu va'ekue pejopy aguā.

35 Mba'eta akaruxe ramo peme'ē ha'u va'erā. Xey'uvei ramo peme'ē ay'u aguā. Peēa rupigua e'y aiko ramo xemovaē.

36 Ndaxeaovei ramo xemonhemonde. Xemba'eaxy rā xepou. Nhuā py xembotyā rā peju xerexa aguā”, he'i.

37 — Ha'e ramo heko porā va'e kuery oporandu 'rā: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rā roexa vy rome'ē re'u va'erā, ha'e ndey'uvei rā roexa vy rome'ē rey'u aguā?

38 Araka'e tu oreā rupigua e'y reiko rā roexa vy romovaē, ha'e nandeaovei rā romonhemonde?

39 Araka'e tu nembra'eaxy, e'y vy nhuā py rei rā roexa vy roo roipou?” he'i okuapy.

40 — Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: “Anhetê aipoa'e pëvy: Kova'e xe-irmão kuery yvyĩgüeve'i va'e pe ha'e nunga pejapo nhavõ xevy pe avi pejapo”, he'i.

41 — Ha'e gui oaxua re ikuai va'e pe ju huvixa ijayvu vy aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui. Tapeo tata ogue e'ỹ va'e anha ha'e hembigui kuery pe oguereko katu pyre katy.

42 Mba'eta akaruxe teĩ napeme'ëi ha'ua va'erã. Xey'uvei teĩ napeme'ëi ay'ua aguã.

43 Peëa rupigua e'ỹ aiko ramo naxemovaëi. Ndxaxaovei teĩ naxemonhemondei. Xemba'eaxy, ha'e nhuã py aĩ ramo ndapeoi xerexa aguã”, he'i.

44 — Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã ixupe: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rã roexa, e'ỹ vy ndey'uvei rã, orea rupigua e'ỹ reiko, e'ỹ vy nandeaovai rã, nemba'eaxy, ha'e e'ỹ vy vnuhã py rei rã roexa teĩ noroipytyvõi?”

45 — Ha'e ramo ombovai 'rã: “Anhetê aipoa'e pëvy: Kova'e kuery yvyĩgüeve'i ikuai va'e pe ha'e nunga ndapejapoi nhavõ, xevy pe avi ndapejapoi”, he'i.

46 Ha'e gui ha'e va'e kuery oo 'rã ikuai axy riae aguã katy. Ha'e rã heko porã va'e kuery ma tekove marã e'ỹ katy 'rã oo.*

26

Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2; João 11.45-53

¹ Ha'e nunga re Jesus nhombo'epa vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

² — Mokoĩ araa py oiko 'rã ngaru Páscoa regua, peikuaa. Ha'e gui Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã kuruxu re omoĩa aguã — he'i.

³ Ha'e gui ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery nhomboaty okuapy sacerdote yvateve va'e Caifás hery va'e ro py.

⁴ Ha'e py jogueroayvu Jesus ojopy nhemi vy ojuka aguã re.

⁵ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ngaru oiko jave ma nda'ëvei, heta va'e kuery opu'ãmba e'ỹ aguã.

Marcos 14.3-9; João 12.1-8

⁶ Ha'e gui Betânia tetã py Simão lepra oguereko va'ekue ro py Jesus oĩ jave

⁷ hexe onhemboja peteĩ kunha. Peteĩ hyru ogueru ita xii va'e guigua, heakuã porã va'e hepyve va'e tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma mesa py Jesus oĩ jave onhoẽ inhakã re.

⁸ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu gui rami ojavyky rei?

⁹ Mba'eta peva'e heakuã porã va'e ma heta perãta re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ẽ aguã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pendeayvu rei kova'e kunha va'e re? Mba'eta mba'emo porã ete ojapo xevy.

¹¹ Ha'e rami avi iporiaukue'i ikuai riae 'rã pendereve. Ha'e rã xee ma ndaxerexa riaei 'rã.

¹² Kova'e kunha ma xerete re heakuã porã va'e onhoẽ xenhono porãa rã guarã.

¹³ Anhetê aipoa'e pëvy: Mamo rã yvy jave re kova'e ayvu porã omombe'ua py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Marcos 14.10,11; Lucas 22.3-6

¹⁴ Ha'e gui hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e oo sacerdote yvatekueve va'e ikuai py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

¹⁵ — Mba'e tu peme'ẽ ta xevy, pendepo py amboaxa aguã? — he'i ramo ixupe opaga trinta hatã'i va'e prata guigua.

¹⁶ Ha'e va'e ára guive oikuaa pota oikovy ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Marcos 14.12-16; Lucas 22.7-13

¹⁷ Ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ ijypya ára ma hemimbo'e kuery ou Jesus-a py. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Mamo tu reipotã roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?

¹⁸ Ombovai:

* 25:46 Apocalipse 20.11-15

— Tapeo ha'vy tetã py peteĩ ava oĩa py. Ixupe aipopeje: “Orembo'ea aipoe'i uka kuri: ‘Xe'ára ovaẽ rai'i ma. Páscoa ára py rokaru 'rã ndero py xeremimbo'e kuery reve’, he'i uka”, peje.

¹⁹ Ha'e ramo Jesus ijayvuague rami ha'e kuery ojapo vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23; João 13.21-30

²⁰ Ka'aru'i ma jave doze guemimbo'e kuery reve ikuai mesa py.

²¹ Okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Peẽ kuery regua peteĩ va'e xejopy uka nhemi 'rã — he'i.

²² Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy omboypy peteĩ-teĩ ixupe oporandu aguã:

— Senhor, xee teve?

²³ Ombovai:

— Xereve hy'a py opo'ẽ va'e ae 'rã xejopy uka nhemi.

²⁴ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ijopy uka nhemiarã Judas oporandu:

— Xembo'ea, xee teve?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're — he'i.

Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.22-25

²⁶ Okaru okuapy jave Jesus ojopy peteĩ mbojape. Nhanderuete oguero'vy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ vy aipoe'i:

— Pejopy, pe'u. Kova'e ma xerete — he'i.

²⁷ Ha'e rire karo ju ojopy. Oguero'vy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pey'u ha'e javive.

²⁸ Mba'eta kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi ojejavyague omboguepaa aguã.

²⁹ Aipoa'e pëvy: Aỹ gui ma kova'e regua uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, peẽ kuery reve Xeru po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ỹa ja — he'i.

³⁰ Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire oje'oi Oliveiras vvyty katy.

Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

³¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Kova'e pytũ ma peẽ kuery ha'e javive pejeity ukapa 'rã xekáuxa. Mba'eta ipara oiny:

“Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rã”, he'i va'ekue.*

³² Ha'e gui anhemoete ju ma rire penerenonde xee aa 'rã Galiléia katy — he'i.

³³ Pedro aipoe'i ixupe:

— Ndekáuxa ha'e javive ojeity ukapa teĩ xee any 'rã.

³⁴ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru ojapukai e'ỹ mbove, mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹ va'e rami.

³⁵ Pedro aipoe'i:

— Ndereve xejukaa 'rã teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeayvui 'rã roikuaa e'ỹa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Marcos 14.32-42; Lucas 22.40-46

³⁶ Ha'e rire'ive Jesus oo guemimbo'e kuery reve peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peguapy ke apy, pe'i py xee anhemo'e ainya ja — he'i.

³⁷ Ngupyve ogueraa Pedro ha'e Zebedeu ra'y kuery mokoive. Ha'e vy iporiaua ha'e nda'eveia oendu.

³⁸ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy, peikuaa pota xereve — he'i.

³⁹ Ojepe'ave'i ovy vy ngova omovaẽ vvy re. Onhembo'e vy aipoe'i:

* 26:31 Zacarias 13.7

— Xeru, ha'eve rā xegui oaxa 'rāgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

⁴⁰ Ha'e gui guemimbo'e kuerya py ojevvy vy oexa rā okepa ra'e. Ha'e ramo aipoe'i Pedro pe:

— Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei xereve peikuaa pota aguã?

⁴¹ Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ỹ aguã. Penenhe'ẽ ma anhetẽ ikyre'ỹ, ha'e rā pendero'o re ma penekangy — he'i.

⁴² Ha'e gui ojepe'a ju. Onhembo'e jevvy vy aipoe'i:

— Xeru, kova'e karo gui ay'u e'ỹ re oaxa aguã nda'evei ri ramo toiko ndee reipota va'e — he'i.

⁴³ Ha'e gui ojevvy vy oexa rā okepa ju ra'e, hopeyi vaipa vy.

⁴⁴ Ha'e gui oejapa ju vy mboapykuea ma oo onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

⁴⁵ Ha'e vy guemimbo'e kuerya py ojevvy vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pekepa teri va'e ty'y pejupy? Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

⁴⁶ Pepu'ã, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.2-11

⁴⁷ Jesus ijayvu teri jave ovaẽ ma ouvvy hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas. Hexeve heta ete ou kyxe ha'e vyvra revegua, sacerdotte yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuerya gui.

⁴⁸ Mba'eta ha'e kuery pe ijopy uka nhemia aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy”, he'i va'ekue.

⁴⁹ Ha'e gui ma Jesus re onhemboja ouvvy vy aipoe'i:

— Xembo'ea, ha'eve vai pa? — he'i vyve oayvu hova py.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Xeirũ, mba'e re tu reju? — he'i. Ha'e ramove ha'e kuery oupa vy Jesus re opoko, ojopy okuapy.

⁵¹ Ha'e jave Jesus revegua kuery va'e regua peteĩ oekyi xapy'a kyxe. Omboguai sacerdotte yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

⁵² Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Emboyrũ ke ndekyxe, mba'eta kyxe oiporu va'ekue ma kyxe py ae ju 'rã omano.

⁵³ Ndereikuuai ri ty'y xepo'akaa Xeru pe ajerure ramo a'ỹi ma voi doze aty anjo kuery ombou aguã?

⁵⁴ Ha'e rami avi namigua ajapo va'e rire mba'exa tu ojeupity 'rāgue ipara re xerekorã oĩa? — he'i.

⁵⁵ Ha'e gui ma heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery kyxe ha'e vyvra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã? Ko'ẽ nhavõ templo py [peẽ kuery pendekuaia rupi] aiko vy xee anhombo'e teĩ ndaxejopyi va'ekue.

⁵⁶ Ha'e rami avi guĩ nunga oiko profeta kuery ombopara va'ekue ha'e javi ojeupitypa aguã — he'i.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery ha'e javive oea onhamba vy.

Marcos 14.53-65; Lucas 22.63-71; João 18.12-14,19-24

⁵⁷ Ha'e gui Jesus jopyare kuery ogueraa sacerdotte yvateve va'e Caifás ro py. Ha'e py ma ijaty ma kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvu va'ety kuery.

⁵⁸ Ha'e rã Pedro ma hakykue mombyry'i rupi oo sacerdotte roka peve. Ha'e py ovaẽ vy uguapy oiny tembiguai kuery mbyte, opa peve oexa aguã.

⁵⁹ Ha'e gui sacerdotte yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojouxekuapy hekokuve ramigua mombe'uarã.

⁶⁰ Ha'e rami teĩ ndojoui, mbovy e'ỹ hekokuve ramigua mombe'uarã ikuai va'eri.

Ha'e gui are rire mokoĩ ava ou vy aipoe'i:

⁶¹ — Peva'e ma aipoe'i: “Xepo'aka Nhanderuete pegua templo ambovaipa aguã, ha'e gui mboapy araa py ajapo ju aguã guive”, he'i va'ekue.

⁶² Ha'e gui sacerdotte yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y po rami ndere ijayvu va'e?

⁶³ Ha'e rami teĩ Jesus okyriřĩ.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e aipoe'i ixupe:

— Xee aipoa'e ndevy Nhanderueite oikove va'e rery rupi: Emombe'u orevy ndee pa Cristo Nhanderueite Ra'y reikoa — he'i.

⁶⁴ Jesus ombovai:

— Ndee ae ri tu aipo're. Ha'e gui xee amombe'u porãve ta pëvy: Aỹ gui ma pexa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã, ha'e yva gui arai rupi ou ramo guive — he'i.*

⁶⁵ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oao omondoro vy aipoe'i:

— Ijayvu vai rima! Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Pendu ae ma ange'i ijayvu vai rã.

⁶⁶ Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e kuery ombovai:

— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.

⁶⁷ Ha'e ramo amongue onyvõ hova re, oungapa guive. Amboae kuery ma oipete vy aipoe'i:

⁶⁸ — Cristo, emombe'u ke orevy, mava'e ete pa nembota ra'e?

Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

⁶⁹ Ha'e ramia ja Pedro oguapy oiny oka py. Ha'e gui hexe peteĩ kunha'i omongakuaapy onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Ndee voi teve Galiléia pygua Jesus reve reiko va'ety.

⁷⁰ Ha'e rã Pedro ma ha'e javive oendua py onhenhomi. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ndaikuaai rima mba'e nunga re pa ndeayvua — he'i.

⁷¹ Ha'e gui oka katy oẽ ovy rã amboae kunha'i omongakuaapy ju oexa. Ha'e va'e ma aipoe'i ha'e py ikuai va'e pe:

— Peva'e ma oiko avi kuri Nazaré pygua Jesus reve.

⁷² Ha'e rã Pedro oendu vy oura reve onhenhomi ju:

— Xee tu rima ha'e va'e ava — he'i.

⁷³ Ha'e riveve'i ha'e py ikuai va'e onhemboja vy aipoe'i Pedro pe:

— Anhetẽ ndee voi ha'e kuery regua reiko, mba'eta ha'e kuery rami ae ndeayvu va'e.

⁷⁴ Ha'e ramo ijayvu vaikue ha'e oura reve aipoe'i:

— Xee tu ndaikuaai ha'e va'e ava! — he'i. Ha'e ramove uru ojavukai nhendu.

⁷⁵ Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus ixupe aipoe'iague re: “Kuri uru ojavukai e'ỹ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami”, he'iague re. Ha'e rami vy ojepe'a vy ojae'o vaipa.

27

Marcos 15.1; Lucas 23.1,2; João 18.28-32

¹ Ko'ëgue aje'ive reve sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy Jesus ojuka uka aguã re.

² Ha'e rami vy oipokua vy ogueraa uka, huvixa Pilatos pe ju omboaxa.

Judas ojevukaague

³ Ha'e gui ijopy uka nhemiare Judas ma Jesus ojuka ta ma okuapy rã oexa vy onhemboaxy. Ha'e vy trinta hatã'i va'e prata guigua ome'ẽ ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

⁴ — Ojevavy e'ỹ va'e ruguy amoẽ ukaa py xee ajevavy — he'i.

Ha'e kuery ombovai:

— Mba'e tu ore roguereko guĩ nunga reve? Ndereve ae topyta — he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo Judas ma templo ropy katy hatã'i va'e omombopa vy ojepe'a. Oo vy ojeyryvipy.*

⁶ Ha'e gui hatã'i va'e ma sacerdote yvatekueve va'e omono'õ vy aipoe'i:

— Nda'ëvei ome'ẽmby ryruru py nhamoĩ aguã, mba'eta tuguy repykue — he'i.

⁷ Ha'e gui jogueroayvuvu rire ojogua peteĩ yvy nhæ'ũ re omba'eapo va'ety gui, amboae regua omano ramo onhono porãa aguã.

⁸ Ha'e rami vy ha'e va'e yvy aỹ peve hery Yvy-Tuguy.

* 26:64 Daniel 7.13-14

* 27:5 Atos 1.16-19

⁹ Ha'e rami oiko vy ojeupity profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague: “Trinta hatã'i va'e prata guigua hepyrã Israel kuery regua oikuaa va'ekue ogueraa vy.

¹⁰ Ha'e vy opaga nhae'ũ re omba'eapo va'ety yvy re. Ha'e rami ae Senhor aipoe'i uka xevy”, he'iague.*

Marcos 15.2-15; Lucas 23.1-5,13-25; João 18.33-19.16

¹¹ Huvixave renonde Jesus hi'aĩ ramo oporandu vy aipoe'i:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

¹² Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery hexe ijayvu rei ramo mba'eve nde'i.

¹³ Ha'e ramo Pilatos oporandu ixupe:

— Nerendui ri ty'y mbovy e'ỹ ndere ijayvua rã?

¹⁴ Ha'e rami teĩ Jesus neĩ peteĩ ayvu py nombovai. Ha'e ramo huvixave onhemondyi vaipa.

¹⁵ Ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e, heta va'e kuery oipota va'e rei.

¹⁶ Ha'e va'e jave py ma peteĩ oĩ nhuã py pavẽ oikuaa va'ety Barrabás hery va'e.

¹⁷ Ha'e gui heta va'e kuery ijatypa rã Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

— Mava'e tu peipota apoi pëvy: Barrabás tyrã pa Jesus, Cristo hery va'e? — he'i,

¹⁸ mba'eta oikuaa ha'e kuery ija'e e'ỹ vy rive ipo py omboxaague.

¹⁹ Ha'e gui nhomboayvuaty py huvixa oĩ jave ta'yxy aipoe'i uka ixupe:

— Mba'eve ejapo eme peva'e ava heko porã va'e re, mba'eta ange ajexavai vaipa ra'u ikáuxa — he'i.

²⁰ Ha'e rami teĩ sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã, ha'e rã ojuka uka aguã Jesus.

²¹ Teĩgue ju ha'e kuery pe huvixave oporandu:

— Mava'e tu mokoĩve gui peipota apoi?

Ha'e kuery ombovai:

— Barrabás — he'i okuapy.

²² Pilatos oporanduve ju ha'e kuery pe:

— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo Jesus, Cristo hery va'e re?

— Emoĩ kuruxu re! — he'i pavẽ.

²³ — Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? — he'i Pilatos oporandu vy.

Ha'e rã ojapukaive tema:

— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

²⁴ Pilatos mba'eve rei ndojapo kuaa reguai vy, ha'e pavẽ nda'eveive oje'oivyo rã oexa vy ogueru ruka yy, ha'e vy heta va'e kuery oexaa py ojepoei. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma mba'eve ndarekoi kuera'e [heko porã va'e] ruguy pemoẽ ukaxea reve. Pendereve ae topyta ha'e nunga!

²⁵ Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Orere ae toĩ huguy romoẽ ukaague re ropaga aguã, orera'y kuery re guive — he'i.

²⁶ Ha'e rami rã Pilatos ha'e kuery ayvu oendu vy opoi Barrabás. Ha'e rã Jesus ma oinupã ukapa rire omboxa kuruxu re omoĩa aguã.

Marcos 15.16-20; João 19.2,3

²⁷ Ha'e rire'ive huvixavea pegua xondaro kuery ma opy Jesus ogueroike vy omboaty xondaro kuery ha'e javi.

²⁸ Ijao omboipa vy omonhemonde peteĩ ao pytã va'e py,

²⁹ ha'e juu gui peteĩ coroa ramigua ojapo vy omoĩ inhakã re, ha'e ipo oiporu kuaa regua re peteĩ takua ojopy uka. Ha'e vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojoi rei reve aipoe'i:

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.

³⁰ Ha'e gui hexe onyvõ reve takua ojopy vy oinupã inhakã rupi.

* 27:10 Zacarias 11.13

³¹ Ha'e gui ojojai reipa rire ao omboi vy ijao ae py ju omonhemonde. Ha'e gui ma ogueraa kuruxu re omoĩ aguã katy.

Marcos 15.21; Lucas 23.26

³² Ha'e kuery oje'oi vy ovaexĩ peteĩ Cirene pygua Simão hery va'e. Ha'e va'e pe ogueraa uka okuapy kuruxu.

Marcos 15.22-32; Lucas 23.32-43; João 19.17-24

³³ Ha'e gui ovaẽ peteĩ henda Gólgota “Akãgue renda” 'epy va'e py.

³⁴ Ha'e vy ixupe ome'ẽ vinho iro va'e re omoirũ va'ekue. Ha'e rami teĩ oa'anga vy ndoy'uxei.

³⁵ Kuruxu re omoĩ rire oexa okuapy xorte ijao jomeme omboja'o aguã.*

³⁶ Ha'e gui uguapyha ha'e py oarõ vy.

³⁷ Inhakã a'iry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: “Kova'e ma Jesus, judeu kuery pegua huvixave” he'ia.

³⁸ Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ỹa re peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

³⁹ Ha'e rupi oaxa ovy va'e ijayvu vai oje'oivy hexe. Oakã ombovava reve aipoe'i:

⁴⁰ — Ndee ma templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rã va'ekue, ejereraa jepe ha'vy ndee ae, Nhanderuete Ra'y ri vy. Eguejy kuruxu gui — he'i oje'oivy.

⁴¹ Ha'e rami ae avi sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery ojojai rei vy aipoe'i:

⁴² — Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai. Israel kuery pegua huvixave ri oiko vy toguejy kuruxu gui. Ha'e ramo jajerovia 'rã hexe.

⁴³ Nhanderuete re ojerovia rire tou ha'vy togueraa jepe, anhetẽ ri oayvu vy. Mba'eta “Xee ma Nhanderuete Ra'y” he'i.

⁴⁴ Imonda va'e kuery hexeve kuruxu re omoĩ mbyre voi ojojai rei.

Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30

⁴⁵ Kuaray mbyte jave pytũmba vvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

⁴⁶ Ha'e gui kuaray ojero'a jave Jesus ojapukai atã reve aipoe'i:

— Eli, Eli, lamá sabactâni — he'i, “Xeru, Xeru, mba'e re tu xereja?” he'ia.*

⁴⁷ Ha'e py ikuai va'e regua oendu vy aipoe'i:

— Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.

⁴⁸ Ha'e ramo ha'e kuery regua peteĩ va'e onha pojava ovy, peteĩ esponja ogueru. Vinagre py omoakỹ, ha'e takua apy re omoĩ vy omoaẽ oy'u aguã.

⁴⁹ Ha'e rã amboae kuery aipoe'i:

— Tove, Elias ou vy ogueraa jepe rã jaexa aguã — he'i.

⁵⁰ Ha'e gui ma Jesus teĩgue ju ojapukai atã reve omondouka onhe'ẽ.

⁵¹ Ha'e ramove henda iky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi. Yvate gui oxoro yvy peve. Yvy oryryi, ha'e itaova ovopa guive.

⁵² Ha'e gui yvyra rupa ikuai va'e oi'pe'aa ramo heta onhemboete ju iky'a e'ỹ va'e oke va'ekue,

⁵³ ha'e vy onhono porãague gui oẽmba. Jesus onhemboete ju rire ha'e kuery voi tetã iky'a e'ỹ va'e py ovaẽ vy heta pe ojexa uka.

⁵⁴ Ha'e gui ma xondaro ruvixa ha'e oirũ kuery Jesus rarõa ikuai va'e ma vvy oryryi ha'e opa mba'e oiko rã oexa vy okyjepa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ ae ra'e peva'e ava Nhanderuete Ra'y — he'i.

⁵⁵ Ha'e py heta avi ikuai kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e va'e kuery ma Galiléia guive Jesus rakykue ou vy oiptyvõ va'ekue.

⁵⁶ Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago ha'e José xy Maria, ha'e gui Zebedeu ra'xy.

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42

⁵⁷ Ka'aru'i jave ou peteĩ ava Arimatéia pygua oguerékopa va'e, José hery va'e. Jesus remimbo'e oiko.

⁵⁸ Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re. Ha'e ramo Pilatos ogueraa uka.

* 27:35 Salmos 22.18   * 27:46 Salmos 22.1

⁵⁹ Ha'e ramo José ma hetekue ogueraa vy onhovã peteĩ ajukue puku xiĩ porã va'e icky'a e'ỹ va'e py.

⁶⁰ Ha'e vy onhono porã nguparã itaova re ojo'o uka va'ekue py. Ha'e gui peteĩ ita tuvixa va'e ombojere itakua rokẽ omboty aguã. Ha'e vy oo ju.

⁶¹ Ha'e ramia ja onhono porãague rexei uguapy Maria Madalena ha'e Maria mboae.

Onhono porãague huvixa oarõ ukaague

⁶² Ko'ẽgue mba'emo oguereko katupaa ára rire ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery nhomboaty. Ha'e gui Pilatos-a py jogueraa vy

⁶³ aipoe'i okuapy ixupe:

— Oreruvixa, orema'endu'a ha'e va'e ijapu va'e oikove teri reve aipoe'iague re: “Mboapy ára rire anhemboete ju 'rã”, he'iague re.

⁶⁴ Ha'e nunga rupi mboapy ára peve rearõ uka 'rãgue onhono porãague, hemimbo'e kuery ou vy hetekue re imonda e'ỹ aguã, ha'e gui heta va'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevyague rami omombe'u e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e rami ri ijapu rire jypy guare gui nda'ëveive 'rã — he'i okuapy.

⁶⁵ Pilatos ombovai:

— Apy ma xondaro kuery ikuai. Peraa, pearõ uka onhono porãague peikuaa rami — he'i.

⁶⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oarõ uka onhono porãague. Omboja ita imbolyarã oĩ va'e, ha'e ojea imbokuapy xondaro kuery ha'e py.

28

Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10

¹ Sábado oaxa rire semana ijypya ára ko'ẽ rai'i jave ma Maria Madalena ha'e amboae Maria jogueraa itakua re oma'e'ẽ aguã.

² Ha'e gui vvy oryryi atã xapy'a, mba'eta peteĩ anjo Senhor-a guigua yva gui oguejy rã. Oguejy vy ombojere ita, ha'e vy uguapy hi'áry.

³ Ha'e va'e ma overa va'e rami ojekuaa, yro'y rami onhemondea xiimba va'e.

⁴ Ha'e rã itakua rarõa kuery okyje vy oryryipa okuapy, omanogue rami ikuai.

⁵ Ha'e gui kunhague pe anjo aipoe'i:

— Pkyje eme, mba'eta aikuaa peẽ kuery kuruxu re omoĩ mbyre Jesus pekaa.

⁶ Ha'e va'e ma apy noĩvei, onhemboete ju ma aipoe'iague rami vy. Peju pexa onhono porãague.

⁷ Ha'e gui tapeo pojava, pemombe'u hemimbo'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevy maa, ha'e vy penerenonderã oo 'rãa Galiléia katy. Ha'e py ma pexa ju 'rã. Ha'e va'e anho areko pendeivy amombe'u va'erã — he'i.

⁸ Ha'e ramo itakua gui ha'e kuery ojepe'a vy oo pojava. Okyje ha'e ovy'a reve onha jogueravy hemimbo'e kuery pe omombe'u aguã.

⁹ Ha'e gui ma Jesus ae ovaexĩ ouvy. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeiko porã — he'i.

Ha'e rã ha'e kuery onhemboja vy oikuavã ipy rupi, omboete.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pkyjeve eme. Tapeo pemombe'u xe-irmão kuery pe Galiléia katy oje'oi aguã. Ha'e py ma ha'e kuery xerereva 'rã.

Xondaro kuery ijapu aguã judeu kuery opagaague

¹¹ Ha'e gui kunhague oo ma ramo onhono porãague rarõa kuery regua tetã re oo vy sacerdote yvatekueve va'e pe omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

¹² Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery reve ha'e kuery nhomboaty vy heta ome'ẽ peráta xondaro kuery pe.

¹³ Ha'e vy aipoe'i:

— Aipopeje 'rã: “Pyávy roke jave hemimbo'e kuery ou vy imonda hetekue re”, peje 'rã.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei huvixave ha'e nungakue oendu ramo oreayvu 'rã hexeve, pendere mba'eve oiko e'ỹ aguã — he'i okuapy.*

¹⁵ Ha'e ramo xondaro kuery peráta ogueraa vy aipoe'i ukaague rami ijapu. Ha'e rami rire ha'e nungakue aỹ peve omombe'ua judeu kuery ikuai rupi.

Galiléia yvy re guemimbo'e kuery pe Jesus ojexa ukaague

¹⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery onze-ve ma Galiléia katy oje'oi, yvyty Jesus oikuaa uka va'ekue py.*

¹⁷ Ha'e py ma oexa vy omboete. Ha'e rã amongue ma ndoguerovia porãi.

Marcos 16.15-18; Lucas 24.44-49

¹⁸ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy aipoe'i:

— Opa mba'e py xembopo'akaa yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.

¹⁹ Ha'e nunga rupi tapeo, penhomoingo xeremimbo'erã ha'e javi regua gui.* Ha'e vy pemongarai 'rã Tuu, Ta'y ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rery rupi.

²⁰ Pembo'e 'rã pêvy ajapo uka va'ekue ha'e javi rupi ikuai aguã. Ha'e rã xee ma ko'ẽ nhavõ aiko 'rã peẽ kuery reve, opaa ára peve.

* 28:14 Lucas 16.31

* 28:16 Mateus 28.7,10; Marcos 14.27,28

* 28:19 João 20.21; Atos 1.6-8

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Jesus rekokue Marcos omombe'u vy ijayvu Mateus ha'e Lucas omombe'ua rupi avi. Jypy guive Marcos omombe'u Jesus nhandereraa jepe aguã ipo'aka va'ea, mba'eta ipo'aka nhe'ẽ vai gui oipe'a aguã (1.21-27), nhomonguera aguã (1.32-34), jajevyague ombogue aguã (2.1-12), yvytu atã omombytu'u aguã (4.35-41) ha'e omano va'ekue omboete jevy aguã (5.22-42).

Jesus ipo'akapa va'eri ndou raka'e joguereko poyi aguã, ha'e rã nhanderekovia guekove ome'ẽ aguã, ha'e ae aipoe'iague rami vy: “Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã” (10.45). Ojeupe ae “Ava ra'y ojeapo va'ekue” he'i, mba'eta Nguuetea gui ko yvy re ou vy ava ojeapo vy onhemo'yvy'i ete raka'e, kuruxu re omano guive. Ha'e rami teĩ omanoague gui onhemboete ju, ha'e guemimbo'e kuery pe ojexa uka guive. Ha'e kuery pe aipoe'i: “Tapeo opa rupi, yvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã” (16.15). Ha'e nunga rupi nhandevy pe voi omombe'ua ayvu porã Jesus nhandereraa jepea regua.

¹ Nhanderuete Ra'y Jesus Cristo reko regua ayvu porã ijypya.

Mateus 3.1-6; Lucas 3.1-6

² Profeta Isaías ombopara vy aipoe'iague rami oiko: “Ne'exa, nerenonderã ambou 'rã xerembiguai. Ha'e va'e oguereko katu 'rã nderaperã.*

³ Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py ijayvu atã 'rã: 'Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã', he'i 'rã.”*

⁴ Ha'ekue rami ae João Batista ojekuaa raka'e tekoa e'ỹa py. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojevavyague ombogupaa aguã.*

⁵ Ha'e va'e oikopa py jogueru Judéia katy'i ikuai va'e ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi. Ojevavyague omombe'upa ramo omongarai Jordão yakã py.

⁶ João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'a xã ma ipirekue guigua. Tuku ha'e ei ka'aguy regua ho'u oikovy.

Mateus 3.11; Lucas 3.15,16; João 1.19-28

⁷ João ayvu omombe'u vy aipoe'i:

— Xerakykue ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyive va'e vy nda'evei ajero'a vy ipy regua xã ajora aguã ou.

⁸ Xee ma romongarai yy py. Ha'e rã ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã penemongarai.*

Mateus 3.13-17; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

⁹ Ha'e va'e jave Galiléia regua Nazaré tetã gui Jesus ou. Ha'e vy João pe onhemongarai uka Jordão yakã py.

¹⁰ Yy gui oẽ vyve oexa yva ojepe'a, ha'e apykaxu'i rami hexe Nhe'ẽ oguejy ouvry rã.

¹¹ Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13

¹² Ha'e rire'ive tekoa e'ỹa katy Nhe'ẽ ogueraa.

¹³ Ha'e py ma quarenta ára oĩ Satanás oeko a'ã rã. Mymba inharõ va'e mbyte py oĩ teĩ anjo kuery opena.*

Mateus 4.12-17; Lucas 4.14,15

¹⁴ Nhuã py João ombotyta ma rire Jesus ojevyy ju Galiléia katy, Nhanderuete guigua ayvu porã omombe'u vy.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i:

* 1:2 Malaquias 3.1 * 1:3 João Batista ma Jesus raperã oguereko katua rupi ijayvu raka'e, mba'eta heta va'e kuery pe omombe'u oikovy opa marã rei ikuai gui ojepe'a vy Jesus re ojerovia aguã (Isaías 40.3). * 1:4 João 1.6-8,19-23

* 1:8 Atos 19.4 * 1:13 Hebreus 2.18, 4.15

— Ára ojeupity ma, namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã. Pejeko rerova, ha'e perovia ayvu porã.

Mateus 4.18-22; Lucas 5.1-11

¹⁶ Galiléia yupa vyvry rupi oiko vy oexa mokoĩ joegua Simão ha'e André. Ha'e kuery ma pira mbo'aa rupi ikuai vy yy py pira mbo'aa omombo okuapy.

¹⁷ Ha'e va'e kuery pe Jesus aipoe'i:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.

¹⁸ Ha'e ramove ha'e kuery oejapa vyvoi pira mbo'aa, ha'e oje'oi hupive.

¹⁹ Oove'ia py oexa Zebedeu ra'y Tiago ha'e tyvy João, kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã.

²⁰ Ha'e vyve oenoĩ. Ha'e rã ha'e kuery ma nguu Zebedeu ha'e hembiguai kuery kanoã py ojeja vy oo Jesus rakykue.

Lucas 4.31-37

²¹ Ha'e rire ovaẽ Cafarnaum tetã py. Sábado ára py onhembo'eaty oĩ va'e py oo nhombo'e vy.

²² Nhombo'e rã pavẽ oendu vy onhemondyĩ okuapy, mba'eta opo'akaa rupi ijayvu, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'y.

²³ Are'y'i re onhembo'eaty py ou peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojavukai atã:

²⁴ — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu ndee rereko orereve? Oremokanhy aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua iky'a e'y va'e reikoa — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyriri, ha'e ejepe'a upe va'e ava gui — he'i.

²⁶ Ha'e ramo nhe'ẽ vai omboryryipa ha'e ojavukai atã reve ojepe'a ixugui.

²⁷ Ikuai va'e kuery ha'e javi onhemondyipa vy oporandu joupe-upe:

— Mba'erã 'rã nda'u guĩ ramigua oiko? Mba'emo pyau re nhombo'earã teve? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai voi onhe'ẽ rendu — he'i okuapy.

²⁸ Ha'e rire Galiléia vvy katy ha'e javi rupi onhendu Jesus mba'emo porã ojapoague.

Mateus 8.14,15; Lucas 4.38,39

²⁹ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Tiago ha'e João reve jogueraa Simão ha'e André ro py.

³⁰ Oo py ma Simão raixo ipire raku oupy. Ha'e ramo Jesus pe omombe'ua imba'eaxy.

³¹ Ha'e ramo onhemboja vy ipo re ojopy ramove ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Lucas 4.40,41

³² Ka'aru kuaray oike ta ma jave Jesus-a py oguerua imba'eaxy va'e ha'e anha gui oiko axy va'e ha'e javi.

³³ Tetã pygua kuery ha'e javi onhemboaty avi okẽ py.

³⁴ Ha'e ramo heta omonguera opa marãgua mba'eaxy gui oiko axy va'e, heta avi anha oipe'a omboayvu e'y re, mba'eta ha'e kuery oikuaa mava'e paa.

Lucas 4.42-44

³⁵ Ko'ẽ rai ramove Jesus opu'ã vy oo peteĩ henda tekoa e'ya oĩ va'e katy. Ha'e py ma onhembo'e oiny Nhanderuete pe.

³⁶ Ha'e ramo Simão ma ou oeka vy, hupive ikuai va'e reve.

³⁷ Ojou vy aipoe'i:

— Pavẽ rei ndereka.

³⁸ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Amboae henda katy jaa kii rai'i tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi, ha'e py voi ayvu amombe'u aguã, mba'eta ha'e rami aguã ae aju — he'i.

³⁹ Ha'e rami vy Galiléia vvy ha'e javi rupi oiko. Ha'e pygua onhembo'eaty ikuai va'e rupi omombe'u ayvu, oipe'a guive anha kuery.

Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16

⁴⁰ Hexe onhemboja ouvy peteĩ lepra revegua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ reve ojerure:

— Lepa gui xeky'a'oxe vy xeky'a'o 'rãgue — he'i.

⁴¹ Jesus omboaxy vy okuave'ẽ, ha'e hexe opoko vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i.

⁴² Ha'e ramove lepra okanhymba ramo okuera.

⁴³ Ha'e gui ixiupe ijayvuve imondovy

⁴⁴ vy aipoe'i:

— Emombe'u eme avave rei pe. Va'eri tereo sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ē mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa aguā — he'i.

⁴⁵ Ha'e rami teĩ ava va'e oo vy opa rupi omombe'u. Ha'e rami rire tetã ikuai va'e rupi nda'evevei Jesus ovaē aguā. Tekoa e'ỹa rupi rive oiko mombyry. Ha'e ramo opa rupi gui jogueru oĩa py.

2

Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26

¹ Kueve ma rire Jesus ovaē ju Cafarnaum py. Ha'e ramove opa rupi omombe'upaa oo py oĩa.

² Heta ete ou ramo okē rexei'i oĩ aguā voi nda'evei. Ha'e rã ha'e kuery pe ayvu omombe'u.

³ Oĩa py peteĩ oguata e'ỹ va'e oguerua. Irundy avakue ogueru teĩ

⁴ heta va'e kuery gui nda'evei hexe onhemboja aguā. Ha'e ramo oĩa áry oo ao'ia oipe'a vy oipe'aague rupi omboguejy imba'eaxy va'e hupa reve.

⁵ Ha'e kuery ojeroviaa Jesus oexa vy aipoe'i oguata e'ỹ va'e pe:

— Xera'y, rejeyavyague omboguepaa ma — he'i.

⁶ Ha'e gui kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e py uguapy okuapy va'e opy'a py aipoe'i:

⁷ — Mba'e re tu po rami ijayvu? Po ramigua ma ayvu vai. Mava'e tu ombogue kuaa joeko vaiague, peteĩ'i e'ỹ vy? Ha'e va'e ma Nhanderuete — he'i okuapy.

⁸ Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendejy'a py?

⁹ Mba'exa nda'u ndaxyive xeayvu aguā oguata e'ỹ va'e pe: “Rejeyavyague omboguepaa ma” tyrã pa “Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo”, ha'e aguā?

¹⁰ Ha'e rami avi peikuaa aguā Ava ra'y ojeapo va'ekue ko vvy re joeko vaiague ombogue aguā voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

¹¹ — Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy — he'i.*

¹² Ha'e ramove opu'ã vy oupi ngupa ituiaty, ha'e oē ovy pavẽ oexaa gui.

Ha'e kuery onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Guĩ ramigua jaexa va'e'ỹ teri aỹ peve.

Mateus 9.9; Lucas 5.27,28

¹³ Teĩgue ju Jesus oo yupa katy. Heta va'e kuery ha'e javi ou ovaexĩ aguā. Ha'e ramo ombo'e.

¹⁴ Oovea py oexa Alfeu ra'y Levi imposto opagaaty py uguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramove opu'ã vy oo hupive.

Mateus 9.10-13; Lucas 5.29-32

¹⁵ Ha'e gui Levi ro py Jesus oĩ mesa py. Hexeve ha'e hemimbo'e kuery reve heta ikuai imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'ekue, mba'eta ha'e kuery ma Jesus rupive ikuai va'ety meme.

¹⁶ Ha'e rã fariseu kuery regua kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e ma oexa okuapy Jesus okaru rã heko vai va'ekue ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery reve. Ha'e rami vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu Jesus okaru [ha'e oy'u] ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa va'e kuery reve?

¹⁷ Ha'e nunga Jesus oendu vy ombovai ha'e kuery pe:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota. Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguā e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e anho.

Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39

¹⁸ João remimbo'e ha'e fariseu kuery okaru e'ỹ re jepi 'rã ikuai. Ha'e ramo amongue ou vy oporandu Jesus pe:

— Mba'e nunga rupi tu João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery okaru e'ỹ re jepi ikuai, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami nda'ikuai?

* 2:11 João 10.37,38

¹⁹ Jesus ombovai:

— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Any, omenda va'e oĩ teria ja ha'e kuery nda'ikuai 'rãe okaru e'ỹ re.

²⁰ Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e jave mae 'rã ha'e kuery okaru e'ỹ re ikuai.

²¹ — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao ymague gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

²² Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyruí 'rã vinho pyau. Ha'e rami e'ỹ rã ombovaipa 'rã hyru. Vinho ha'e hyru ivaipa 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoí.

Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5

²³ Peteĩ sábadó ára py Jesus guemimbo'e kuery reve oaxa ovy trigoty rupi. Hemimbo'e kuery ma ooa rupi oipo'o heravy hi'a.

²⁴ Ha'e ramo fariseu kuery ha'e nunga oexa vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, mba'e re tu neremimbo'e kuery ojapo sábadó py nda'evei va'eri?

²⁵ Ombovai:

— Ndaperoayvui teve Davi ojexavai ha'e okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

²⁶ Mba'eta Nhanderuete ro py oike raka'e sacerdote yvateve va'e Abiatar oĩ jave py, ha'e vy ho'u mbojape Senhor renonde omoí mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote pe anho ha'eve. Ngupive ikuai va'e pe voi ome'ẽ avi — he'i.

²⁷ Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Sábado ára ma avakue pe oejaa raka'e, ha'e rã sábadó pe avakue oejaa nda'ei.

²⁸ Ha'e nunga rupi Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábadó ára re voi ipo'aka va'e.

3

Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11

¹ Teigue ju Jesus ovaẽ onhembo'eaty py. Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e.

² Ha'e py ikuai va'e ma Jesus re oexa pota okuapy, sábadó py rã pa nhomonguera ra'ea oexa aguã, ijayvu reixe vy.

³ Ha'e rã Jesus ma ava ipo piru va'e pe aipoe'i:

— Eju mbyte katy.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery pe ranhe oporandu:

— Ha'eve ri nda'u sábadó ára py jajapo porã tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? — he'i. Ha'e rami teĩ okyrirĩmba okuapy.

⁵ Ha'e ramo ipoxy ha'e iporiau rei reve oma'ẽ ijyvýry ikuai va'e re, ha'e kuery inhakã ratã ramo. Ha'e vy aipoe'i ava pe:

— Embo'yvi ndepo.

Ha'e ramo opo ombo'yvi vyve okuera.

⁶ Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy hovai jogueroayvu Herodes-a katygua kuery reve. Marã rami pa ojuka uka aguã re ijayvu okuapy.

Ye'ẽ rembe re heta omongueraague

⁷ Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery reve oje'oi yupa katy. Heta ete ou Galiléia gui, Judéia,

⁸ Jerusalém, Iduméia, Jordão yakã rovaigua, Tiro ha'e Sidom gui avi heta ete ou. Jesus mba'emo ojapogue omombe'ua rã oendu vy jogueru oĩa py.

⁹ Ha'e ramo guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i peteĩ kanoã ogueru aguã ha'e oĩ aguã, heta va'e kuery omboty rei e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta heta omonguera ramo imba'eaxy va'e kuery nhomoanha-anha jogueruvy hexe opokoxe vy.*

¹¹ Nhe'ẽ vai revegua voi oexa vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojapukai reve aipoe'i:

— Ndee ma Nhanderuete Ra'y.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ijayvu atã oikuaa uka e'ỹ aguã re.

Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16

* 3:10 Mateus 4.23-25; Lucas 6.17-19

¹³ Ha'e rire vyty oĩ va'e áry oẽ vy oenoĩ ha'e ae oipota va'e kuery. Ha'e ramo oĩa py ha'e kuery ou.

¹⁴ Ha'e ramo doze oiporavo hexeve ikuai va'erã, ha'e gui ayvu omombe'ua aguã katy omondouka aguã,

¹⁵ ha'e ipo'akaa rupi anha kuery oipe'a aguã guive.

¹⁶ Doze oiporavo va'ekue ma pova'e: Simão hery mboærã Pedro omoĩ va'ekue,

¹⁷ ha'e gui Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery reryrã omoĩ Boanerges, "Yapu va'e ra'y kuery" he'ia.

¹⁸ Ha'e gui André, Filipe, Bartolomeu, Mateus, Tomé, Alfeu ra'y Tiago, Tadeu, Simão Zelote,

¹⁹ ha'e ijopy uka nhemiã Judas Iscariotes avi.

Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23

²⁰ Ha'e ramo ngoo katy ju oo. Ha'e ramive ma heta ete ju onhemboaty ramo neĩ okaru aguã ma voi nda'evei.

²¹ Jesus retarã kuery ha'e nunga oendu vy ou ogueraa aguã, mba'eta omombe'ua rã oendu na'inhakã porãveia rami.

²² Ha'e py ikuai avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

— Hexe tu anha ruvixa Belzebu rima onhemonde. Anha po'akaa rupi ae rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.*

²³ Ha'e ramo Jesus oenoĩmba vy ha'e kuery pe ijayvu mba'emo re ombojoja reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu anha ha'e ae onhemoxẽ?

²⁴ Mba'eta joa pygua meme joe opu'ã vy nhomomba 'rã.

²⁵ Peteĩ oo pygua meme joe opu'ã vy nhomomba avi 'rã.

²⁶ Ha'e rami ae avi anha kuery jomeme opu'ã vy joo rami e'y ikuai va'e rire nda'ikuaivei 'rãgue, okanhymba 'rã guive.

²⁷ — Avave rei ma ndoikei 'rã ava ojeroviave va'e ro py imba'e rei-rei re imonda aguã, oipokua ranhe e'y re. Oipokua rire vy 'rãe oipe'apa.

²⁸ — Anhetẽ aipoa'e pendeivy: Avakue ojevavyague ha'e ijayvu vaiague ombogua aguã ma ha'eve meme.

²⁹ Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'y re ijayvu vaia ague ma nomboguai 'rã, ha'e nunga jejavya ma ombogua va'erã e'y — he'i.

³⁰ Po rami ijayvu mba'eta "Hexe anha onhemonde" he'i okuapy ramo.

Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21

³¹ Ha'e rami jave ovaẽ ixy, tyvy ha'e heindy kuery. Oka py ikuai py oenoĩ uka.

³² Ha'e ramo heta ijyvry oguapy okuapy va'e aipoe'i ixupe:

— Pee oka py ma ndexy, nderyvy ha'e nereindy kuery ikuai. Ndereka vy je ou — he'i.

³³ Ha'e ramo ombovai:

— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery?

³⁴ Ha'e ovyry oguapy va'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i:

— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

³⁵ Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

4

Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Teĩgue ju Jesus nhombo'e oiny yupa yvry. Ha'e py heta ikuai ramo Peteĩ kanoã py oĩ. Yy rembe re heta va'e kuery ikuai gui mombyry'i oguapy oiny. Ha'e rã heta va'e kuery ye'ẽ rembe re ikuai, ita ku'i reia py.

² Ha'e gui opa mba'e re ombo'e mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

³ — Pejapxaka ke. Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

⁴ Ha'e va'e omoaĩ rã amongue ha'yĩgue ho'a tape yvry. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

* 3:22 Lucas 12.10 * 3:35 Hebreus 2.11,12

⁵ Amboae ma itaty vvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma vvy re ndoike pukui rire henhoi voi'i.

⁶ Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombiru, ndapoi rã.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a rire juu yvate vy ojukapa. Ha'e ramo ndai'ai.

⁸ Ha'e rã amboae ma vvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma henhoi porã, yvate ha'e hi'a porã guive. Trinta, sessenta, cem ha'yĩ peve oiko peteĩ-teĩ gui — he'i.

⁹ Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15

¹⁰ Jesus-a gui ojepe'apaa ma ramo hupive ikuai va'e hemimbo'e kuery doze va'e reve ou vy oporandu okuapy mba'emo re ombojoja vy ayvu omombe'u va'ekue re.

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Pendevy pe Nhanderuete oikuaa uka ipo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery ma mba'emo re ambojojaa rupi anho 'rã ambo'e,

¹² ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã, ojeko rerova e'y aguã ndoperdoaa aguã — he'i.*

¹³ Ha'e gui ma ha'e kuery pe oporandu:

— Napendu kuaai teve mba'e nunga re ambojoja vy pa pova'e ayvu amombe'uaque? Mba'exa tu ha'vy pendu kuaa ta ayvu amombe'u va'e ha'e javi?

¹⁴ Ha'e gui mba'emo moaĩa ma omoaĩ ayvu.

¹⁵ Po rami ikuai tape vyvry omoaĩ mbyre rami: Ayvu oendu vy ojapyxaka teĩ Satanás ou vy ayvu oipe'a 'rã ha'e kuery re oĩ va'ekue.

¹⁶ Ha'e gui po rami ma itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai: Ayvu oendu vy ojopy vyvoi 'rã ovy'a reve.

¹⁷ Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai. Are'y'i re ovaẽ 'rã imoingo axyarã, ha'e ayvu porã káuxa ijavyky reiarã. Ha'e nunga oiko rã ayvu porã rupi ikuaiague gui ojepe'apa 'rã.

¹⁸ Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu avi,

¹⁹ teĩ ko vvy re mba'emo ikuai va'e re openave vy, peráta, opa marãgua ojou porãve vy noendu potavei 'rã ayvu. Ha'e rami vy ndai'ai.

²⁰ Ha'e rã vvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy 'rã, hi'a porã 'rã guive trinta, sessenta, cem peteĩ-teĩ gui.

Lucas 8.16-18

²¹ Ha'e gui aipoe'i avi:

— Tataendy nda'u nhamoendy vy jajao'i 'rã ri ajaka py, ha'e e'y vy tupa guýry 'rã ri nhamoĩ? Any, imoiny oĩaty py ae 'rã jaupi imoiny.

²² Mba'eta ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

²³ Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu — he'i.

²⁴ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

— Peikuaa pota porã ayvu pendu va'e re. Mba'eta joupe pejapoague rami ae 'rã ojapoa pendevy, ojapoave 'rã guive.

²⁵ Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã oguereko e'y va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue.*

Mba'emo ra'yĩ re ombojojaague

²⁶ Aipoe'i avi:

— Nhanderuete po'akaa py oiko 'rã vvy re ava mba'emo ra'yĩgue onhotỹ va'e rami.

²⁷ Mba'eta oke 'rã pyávy, ha'e rã ára py ovy 'rã. Ha'e ramia ja ha'yĩgue henhoi ha'e yvate 'rã marã rami paa oikuaa e'y re.

²⁸ Yvy ae ojapo 'rã hi'a aguã rami. Jypy'i ma henhoi, ha'e gui ipoty, ha'e gui ma ha'yĩ omonyẽ 'rã hi'a.

²⁹ Hi'a ijajupa ma ramo ojayaa 'rã kyxe py, mba'eta ovaẽ ma omono'õ aguã.

Mateus 13.31,32, Lucas 13.18,19

³⁰ Aipoe'ive ju:

* 4:12 Isaías 6.9-10 * 4:25 Mateus 13.10-15; Lucas 8.18; Tiago 1.22-25

— Marā ramigua nda'u Nhanderuete po'akaa py oiko va'e reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?

³¹ Mostarda ra'yī re ha'eve, mba'eta ha'yīgue ikuai va'e gui ruxāve'i va'e 'rā nhanhotỹ.

³² Ha'e gui nhanhotỹ ma rire yvate 'rā, mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi gui tuvixave 'rā guive. Hakā voi tuvixa ramo guyra'i oveve va'e ou vy kuaray'ā py ojapo 'rā gautyārā.

Mateus 13.34,35

³³ Heta ayvu ha'ekue ramigua omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy, ojapyxaka va'e kuery oendu kuaa peve.

³⁴ Ha'e rami avi mba'emo re ombojoja e'ỹ re nda'ijayvui ha'e kuery pe. Ha'e rā guemimbo'e kuery pe ma omombe'u porāve kuerei 'rā ha'e kuery ae'ia py.

Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25

³⁵ Ha'e va'e ára ka'aru'i Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jaaxa yupa rovaigua re — he'i.

³⁶ Ha'e ramo heta va'e kuery omoudoukapa ma vy ogueraa Jesus kanoã py oĩague reve ae. Ha'e rā amboae kuery ma kanoã mboae py oo hakykue.

³⁷ Ha'e gui ou yvytu atã ramo kanoã re yai ojeapi-api. Ha'e ramo kanoã py yy tynyẽ ta ma.

³⁸ Ha'e rā Jesus ma kanoã revī katy oke oupy akāngyta áry. Ha'e ramo omomyĩ vy aipoe'i:
— Orembo'ea, ndee nerepenai va'e ty'y nhamanomba taa re?

³⁹ Ha'e ramo ovy vy ijayvu atã yvytu ha'e yai pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Epytu'u, ekyriřĩ ke — he'i. Ha'e ramove yvytu opytu'u, yai okyriřĩmba guive.

⁴⁰ Ha'e gui ma aipoe'i:

— Mba'e re tu guĩ rami pekyjepa? Mba'e re tu noĩ pejerovīaa? — he'i.

⁴¹ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy joupe-upe ju aipoe'i:

— Marā ramigua tu peva'e ava, yvytu ha'e ye'ẽ voi onhe'ẽ rendu aguã?

5

Mateus 8.28-33; Lucas 8.26-34

¹ Ha'e rire yupa rovaigua re ovaẽ Gerasa pygua kuery yvy re.

² Oguejy ramove yvyra rupa oĩ va'e gui ovaexĩ ouvy peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e.

³ Ha'e va'e ma itakua rupi tema oiko. Neĩ corrente py teĩ avave rei nomombytaai.

⁴ Mba'eta ojopya vy ipy rupi corrente py ojokuaa teĩ omondo kuerei 'rā, ipy joko ferro guigua voi omondopa. Avave rei nda'ipo'akaa hexe.

⁵ Pytũ nhavõ ha'e ára pukukue re ojapukai oikovy itakua rupi, yvyty áry guive. Onheungapa rei oikovy ita re.

⁶ Ha'e gui ma mombyry gui oexa Jesus. Ha'e vy onha ouvy vy omboete.

⁷ Ojapukai reve aipoe'i:

— Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y Jesus, mba'e tu ndee rereko xereve? Nhanderuete rery rupi ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã — he'i,

⁸ mba'eta nhe'ẽ vai pe Jesus aipoe'i ae ma: “Ejepe'a ke upe va'e ava gui.”

⁹ Ha'e gui Jesus oporandu:

— Marā rami tu nderery?

Ombovai:

— Xerery ma Heta va'e, mba'eta heta orekuai — he'i.

¹⁰ Ha'e vy ojerure ha'e va'e yvy gui oipe'a e'ỹ aguã.

¹¹ Ha'e'i py heta ikuai poryko yvyty áry okaruaty py.

¹² Ha'e ramo nhe'ẽ vai kuery aipoe'i Jesus pe:

— Oremondouka 'rāgue poryko kuerya katy ha'e kuery re ju roĩ aguã — he'i.

¹³ Ha'e ramo Jesus omondouka. Ha'e gui nhe'ẽ vai kuery ojepe'a vy poryko re ju onhemonde. Dois mil poryko rānda'u ikuai. Ha'e gui poryko kuery onhemondyipa vy yvy'ã guy katy onha oje'oivy, ha'e yy py ho'apa vy oy'upa.

¹⁴ Poryko re opena va'e kuery onhamba jogueravy tetã katy, ha'e mba'ety rupi ikuai va'e kuery pe guive omombe'u aguã.

Mateus 8.34; Lucas 8.35-39

Ha'e ramo ha'e pygua oupa oexa aguã oiko va'ekue.

¹⁵ Jesus oia py ha'e kuery ovaẽ vy oexa ava anha kuery onhemondeague va'e onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porã ju ramo. Ha'e rami vy ndaekorãvei rei okuapy.

¹⁶ Ha'e nunga hexaare kuery omombe'upa ava anha onhemondea va'e re oiko va'ekue, ha'e poryko re guive.

¹⁷ Ha'e rami vy Jesus pe ojerure okuapy ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã.

¹⁸ Ha'e ramo kanoã py Jesus oĩ ramo ava anha onhemondeague va'e ojerure hupive oo aguã.

¹⁹ Ha'e rami teĩ Jesus ndogueraai. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ndero katy, ha'e neretarã kuery pe emombe'u Senhor nemboaxya rupi ojapo va'ekue ha'e javi — he'i.

²⁰ Ha'e ramo oo vy Decápolis tetã rupi omboypy omombe'u aguã ixupe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo onhemondyi pavẽ.

Mateus 9.18,19; Lucas 8.40-42

²¹ Yy rovaigua re kanoã py Jesus oo ju ramo heta ete oje'oi avi ye'ẽ rembe re oia katy.

²² Ovaẽ avi peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua ruvixa. Ha'e va'e ma oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde.

²³ Ha'e vy ojerure ete:

— Xerajy'i omano rai'i ma oupy. Eju ke hexe epoko, okuera vy oikove nho aguã — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Jesus oo hexeve.

Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48

Heta va'e kuery omboty rei oje'oivy hupive.

²⁵ Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e.

²⁶ Poropoanoa kuery opa marã oguereko va'ekue, ha'e kuery pe kunha va'e mba'emo oguereko va'ekue ha'e javi ma ome'ẽ teĩ ndokueraí. Ha'e rami 'rãgue py nda'eveive tema ovy.

²⁷ Jesus mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã kunha va'e oendu vy hakykue gui ou. Heta va'e mbyte gui opoko ijao re,

²⁸ mba'eta aipoe'i vy: "Ijao re rive apoko teĩ akuera 'rã" he'i.

²⁹ Ha'e ramove imba'eaxy opytu'u vyvoi, guete re oendu omba'eaxy gui okuera ma ra'ea.

³⁰ Ha'e gui Jesus oikuaa vyvoi ixugui ipo'akaa oẽ rã. Ha'e vy heta mbyte pyve ojere vy oporandu:

— Mava'e tu xere opoko?

³¹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ombovai:

— Mba'e re tu teta nemboty rei va'eri "Mava'e tu xere opoko?" 're?

³² Ha'e gui Jesus ovyvỹ rupi oma'ẽ ho'amy, mava'e pa hexe opoko va'ekue oexa aguã.

³³ Ha'e ramo kunha va'e ma okueraague oikuaa vy okyje va'eri oryryipa reve ou. Henonde guenapy'ã re oĩ vy omombe'u oiko va'ekue.

³⁴ Ha'e ramo aipoe'i:

— Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke, tanemba'eaxyve eme.

Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56

³⁵ Jesus ijayvu teri ho'amy reve amongue ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy tuu pe aipoe'i okuapy:

— Nderajy omano ma. Mba'erã tu remoangeko teri porombo'ea?

³⁶ Ha'e rã Jesus ma ha'e nunga ayvu re nopenai. Ha'e vy onhembo'eaty pygua ruvixa pe aipoe'i:

— Enhemondyi eme, ejerovia tema — he'i.

³⁷ Avave rei ndogueraai ngupive, Pedro, Tiago ha'e tyvy João e'ỹ vy.

³⁸ Onhembo'eaty pygua ruvixa ro py Jesus ovaẽ vy oendu opa marã onhendu va'e, ojae'o ha'e haxẽ-axẽ va'e guive.

³⁹ Ha'e oike vy aipoe'i:

— Mba'e re tu opa marã penhendu pejae'o vy? Kunha'i nomanoi, oke rima — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo ojoi rei okuapy. Ha'e gui omoẽ ukapa ma rire kunha'i va'e ituia py ogueroike tuu, ixu ha'e ngupive ogueraa va'ekue.

⁴¹ Ipo re ojopy vy aipoe'i:

— Talitã cumi — he'i, "Kunha'i, evy ke", he'ia.

42 Ha'e ramove kunha'i va'e opu'ã vy oguata. Doze ma'etỹ ma oguereko. Ha'e ramo onhemondyi pavẽ.

43 Ha'e rã Jesus aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã. Ha'e gui omongaru uka kunha'i va'e.

6

Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30

¹ Ha'e gui Jesus guekoa katy oo guemimbo'e kuery reve.

² Sábado ovaẽ ramo nhombo'e onhembo'eaty py.

Nhombo'e rã heta oendu vy onhemondyipa, ha'e vy aipoe'i:

— Magui nda'u ha'e rami oikuaa? Mba'exa tu ha'e ramigua 'arandu ixupe ome'ëa?

Mba'exa nda'u mba'emo porã ojapo opo py?

³ Peva'e e'ỹ ri nda'u oo apoa, ha'e Maria memby, Tiago ryke'y, José, Judas ha'e Simão ryke'y? Ha'e apy nhanembyte rupi e'ỹ teve ikuai heindy kuery? — he'i okuapy. Ha'e vy ndojou porã.*

⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaẽ porã va'erã — he'i.

⁵ Ha'e rami rã ha'e py nda'evei mba'eve ojapo aguã opo'akaa rupi. Mbovy'i re opo omoĩ vy omonguera mba'eaxy gui.

⁶ Ha'e kuery ndojeroviaia oexa vy onhemondyi. Ha'e rami vy tekoa ha'e katy rai-rai'i oĩ va'e rupi oo nhombo'e aguã.

Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6

⁷ Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai re. Ha'e vy mokõ-mokõĩ omondouka.

⁸ Ha'e kuery pe aipoe'i:

— Mba'eve peraa eme tape rupi peguataa rupi, peteĩ popoka e'ỹ vy, neĩ mbojape, voko, neĩ peráta nda'evei.

⁹ Pendepy regua pemoĩ aguã ha'eve teĩ peraa eme mokoĩ kamixa.

¹⁰ Ha'e gui peteĩ oo py pevaẽa py ae 'rã pepyta ha'e va'e tekoa gui peove peve.

¹¹ Ha'e rã tekoa py napenemovaẽai ha'e pendeyvua noendu potaai ramo pejepe'a 'rã ha'e gui. Ha'e pendepy regua gui peity-ity 'rã yvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.*

¹² Ha'e gui ma hemimbo'e kuery oje'oi vy heta va'e kuery pe omombe'u ojeko rerova aguã.

¹³ Oipe'a reta anha kuery, ha'e heta avi imba'eaxy va'e omonguera azeite oikyty reve.

Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9

¹⁴ Jesus re opa rupi ima'endu'aa ramo huvixave Herodes avi oendu. Ha'e va'e pe amongue aipoe'i avi:

— João Batista rima omanoague gui onhemboete ju. Ha'e vy 'rãe mba'emo ojapo oikovy opo'akaa rupi.

¹⁵ Amboae ju aipoe'i ixupe:

— Elías rima — he'i.

Ha'e gui amboae ju aipoe'i:

— Peteĩ profeta oiko, yma oiko va'ekue ramigua rima — he'i.

¹⁶ Ha'e rã Herodes ma ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

— João akã xee ae ajaya uka va'ekue ri nhi'ã onhemboete ju — he'i.

¹⁷ Mba'eta Herodes ae João ojopy vy nhuã py ojokua uka va'ekue guyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa, hexe omenda rire.

¹⁸ Mba'eta ixupe João “Nda'evei nderyvy ra'yxy rereko aguã” he'i ramo.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Herodias ndoayvui vy ojukaxe teĩ nda'evei,

²⁰ mba'eta João pe Herodes “Heko porã ha'e iky'a e'ỹ va'e” he'i vy okyje. Ha'e rami vy opena porã. Ijayvua oendu vy ndoikuai rei teĩ ojapxaka porã.

²¹ Peteĩ ára ta'yxy oipotaa rami oiko. Herodes ituiague ára py ngaru ojapo guembigua kuery yvatekueve reve, xondaro ruxixa ha'e Galiléia pygua huvixa kuery pe guive.

* 6:3 João 1.11 * 6:11 Atos 13.50,51; 18.6

²² Ha'e kuery ikuaiia py Herodias memby oike vy ojeroky ramo Herodes ha'e oenoĩ uka va'ekue oexa vy ojou porã okuapy. Ha'e ramo kunhataĩ pe huvixa aipoe'i:

— Ejerure reipota va'e re, xee ame'ẽ 'rã.

²³ Oura guive:

— Mba'emo areko va'e mbyte rupi peve rejerure teĩ ame'ẽ 'rã — he'i.

²⁴ Ha'e ramo kunhataĩ oo vy oxy pe ranhe oporandu:

— Mba'e nunga re tu tajerure?

Ixy ombovai:

— João Batista akãgue re — he'i.

²⁵ Ha'e ramove huvixa oĩa py ju ou pojava vy aipoe'i:

— Aipota aỹ'i ma voi xeve reme'ẽ João Batista akãgue peteĩ hy'a py — he'i.

²⁶ Ha'e ramo huvixa iporiau vaipa, teĩ mesa py hexeve ikuai va'e oendua py oura rire nda'evei ndojapoi aguã.

²⁷ Ha'e rami vy ijukaarã omondouka vy ijavy João akãgue ogueru aguã. Ha'e ramo nhuã py oo vy ojaya inhakã,

²⁸ ha'e peteĩ hy'a py ogueru. Kunhataĩ pe ome'ẽ rã oxy pe ju ogueraa.

²⁹ João remimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã huparã ojapo pyre py.

Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

³⁰ Ha'e gui Jesus oĩa py apóstolo kuery ojevypa ju vy iuxupe omombe'u ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi.

³¹ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jaje'oi nhande kuery ae'i japytu'u ranhe peteĩ henda tekoa e'ỹa py — he'i, mba'eta heta oo ha'e ou va'e gui ha'e kuery okaru aguã ma voi nda'evei.

³² Ha'e rami vy ha'e kuery ae'i kanoã py oje'oi tekoa e'ỹa katy.

³³ Ha'e kuery oje'oi rã heta oexa. Oexa kuaa vy tetã ikuai va'e ha'e javi gui onha jogueravy ha'e katy. Yvy rupi oo vy ha'e kuery ranhe ovaẽmba.

³⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vyve heta ikuai va'e oexa. Ha'e vy omboaxy, mba'eta vexe'i ija e'ỹ va'e rami ikuai. Ha'e vy opa mba'e re ombo'e oiny.

³⁵ Ka'aru'i jave Jesus-a py hemimbo'e kuery ou vy aipoe'i:

— Apy ma tekoa e'ỹa py nhandekuai, ka'aru ete ma guive.

³⁶ Emondoukapa ha'vy imba'ety ha'e kii rai'i tekoa ikuai va'e rupi, ho'u va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.

Ha'e rami rã ha'e kuery ombovai:

— Ore kuery pa toroo duzentos ára repy re torojogua mbojape ha'e kuery ho'u aguã? — he'i.

³⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

— Mbovy mbojape ha'vy pereko? Tapeo pexa.

Ha'e kuery oikuaa vy ombovai:

— Peteĩ nhiruĩ mbojape roguereko, mokoĩ pira'i guive — he'i.

³⁹ Ha'e ramo nhuũ hovy reia oĩ va'e py Jesus omboguapy ukapa peteĩ henda-enda py.

⁴⁰ Ha'ekue rami omboja'o peteĩ-teĩ henda py cem, ha'e rã amboae py ma cinqüenta ikuai aguã rami.

⁴¹ Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruive mbojape ha'e mokoive pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuete. Oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe ombojoja aguã, mokoive pira'i guive omboja'o heta va'e kuery pe.

⁴² Ha'e javive okaru ma vy hevayatãmba.

⁴³ Ha'e gui doze varai ju omono'õ mbojape ra'ykue ha'e pira rembyrekue.

⁴⁴ Mbojape re avakue okaru va'ekue ma cinco mil.

Mateus 14.22-33; João 6.16-21

⁴⁵ Ha'e rire'ive Jesus omondouka guemimbo'e kuery kanoã py ha'e kuery ranhe oaxa aguã yupa rovaigua re Betsaida katy, heta va'e kuery ha'e omondoukapa peve.

⁴⁶ Omondoukapa ma vy yvyty áry oẽ ovy onhembo'e aguã.

⁴⁷ Pytũ'i jave yy mbyte rupi kanoã oo oiny jave Jesus ma yvyty áry ha'e ae'i oĩ.

⁴⁸ Hemimbo'e kuery renonde katy gui vyvutu oipeju ramo ndopykui porãvei rã Jesus oexa. Ha'e gui ko'ê rai jave mae ha'e kuerya katy oo. Yy áry rupi uguata ouvvy, ha'e kuery renonde oaxa ta merami.

⁴⁹ Yy áry rupi uguata ouvvy rã ha'e kuery oexa vy "Ágüe po" he'i vy ojapukai okuapy.

⁵⁰ Mba'eta ha'e kuery Jesus oexa vy ndaekorãveipa.

Ha'e ramo ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:

— Pendepy'a guaxu ke, xee rima. Pekyje eme — he'i.

⁵¹ Ha'e vy ha'e kuery reve kanoã py oĩ ramove vyvutu opytu'u. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy,

⁵² mba'eta inhakã ratã vy ndoikuaai teri neĩ opo'akaa rupi mbojape omboetaveague.

Mateus 14.34-36

⁵³ Yy rovaigua re oaxa vy Genesaré vyv re ovaë. Ha'e py ma kanoã omboja.

⁵⁴ Kanoã gui ha'e kuery oẽmba ramove heta va'e kuery oexa kuaa okuapy Jesus.

⁵⁵ Ha'e rami vy tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi onha-onha vy ugueru imba'eaxy va'e kuery. Hupa reve ugueru Jesus oĩa oendua katy.

⁵⁶ Ha'e gui ma tekoa py Jesus ovaëa py rei, tetã e'ỹ vy imba'ety va'e kuerya py, e'ỹ vy tetã mbyte py mba'e ovaë rã uguerua 'rã imba'eaxy va'e kuery. Ovaë aguã py omoi vy ixupe ojerure ijao apy'i re ri jepe opoko aguã. Ha'e ramo opoko va'e ha'e javi okuera.

7

Mateus 15.1-20

¹ Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue.

² Ha'e vy oexa rã hemimbo'e kuery regua ojepoei e'ỹ re okaru.

³ (Ha'e rã fariseu ha'e judeu kuery ha'e javi ma ymagua kuery nhombo'eague rami vy ojepoei ma vy mae 'rã okaru.

⁴ Tetã mbyte gui ovaë vy voi onhemoakỹ ranhe 'rã okaru aguã. Ha'e rami vy hekorã oeja pyre heta uguereko mba'emo ojoi aguã: karo, yryru, oja overa va'e guigua, [ha'e tupa guive].)

⁵ Ha'e nunga rupi fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oporandu Jesus pe:

— Mba'e re tu neremimbo'e kuery ma ymagua kuery nhombo'eague rami nda'ikuai?

Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.

⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Pendeko porã merami rive va'e, peẽ kuery reko re profeta Isaías ha'evea rami ijayvu raka'e. Ha'e vy ombopara imoiny: "Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

⁷ Avakue ojapo uka va'e re nhombo'e vy xembojerovia merami rive", he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e rami vy peẽ kuery Nhanderuete ojapo uka va'ekue ndapejapoi pekuapy, avakue ojapo uka va'e rive pejapoxeve vy — he'i.

⁹ Aipoe'ive ju:

— Peẽ kuery opa marã pemboyke Nhanderuete ojapo uka va'ekue, pende ae reko rami rive pendekuai aguã.

¹⁰ Mba'eta Moisés aipoe'i: "Remboete 'rã nderu ha'e ndexy. Ha'e rã nguu ha'e oxy re ijayvu vai va'e pejuka 'rã", he'i va'ekue.*

¹¹ Ha'e rã peẽ ma aipopeje: "Nguu e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã: 'Mba'emo pëvy peguarã areko va'ekue ma Nhanderuete pe ju amboaxa', he'i teĩ ha'eve", peje.

¹² Ha'e rami vy tuu ha'e ixu napeipytyvõ ukai.

¹³ Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, pendereko rami rive penhomoingo vy. Peẽ kuery ha'e rami anho penhomb'o'e. Oĩ retave ju ha'e va'e ramigua pejapo va'e — he'i.

¹⁴ Teĩgue ju heta va'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

— Pejapyxaka pavẽ peikuaa aguã.

¹⁵ Avakue ryepy py mba'emo oike va'e'ỹ omboeko ky'a. Avakue gui oẽ va'e anho 'rã omboeko ky'a.

¹⁶ [Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu] — he'i.

* 7:7 Isaías 29.13

* 7:10 Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronomio 5.16

¹⁷ Ha'e gui heta va'e kuery oeja vy oike opy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy ojerure mba'emo re ombojoaague omombe'u porãve aguã re.

¹⁸ Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ voi teve napendu kuaai, ha'e ndapeikuaai? Avakue ryepy py oike va'e'y 'rã omboeko ky'a,

¹⁹ mba'eta ndoikei 'rã ikuraxõ re. Hye rupi oaxa vy oẽ ju 'rã hete gui — he'i. Ha'e rami vy temb'i'u ma guive rã nanhanemboeko ky'ai 'rã re ijayvu.

²⁰ Aipoe'i avi:

— Mba'emo avakue gui oẽ va'e anho 'rã omboeko ky'a.

²¹ Avakue py'a gui ae 'rã oẽ imboeko ky'aarã: opa marã rei oikoxea, imondaxea, jojukaxea, itavy reixea,

²² nhomba'e re hakãte'yã, ojapo vaixea, nhombotavypaxea, ndojejokoia, joapo vaixea, ijayvu vaixea, onhemboyvate reixea ha'e na'inhakã porãveia rupi oikoa.

²³ Ikuraxõ gui ha'e va'e nunga oẽ va'e anho 'rã imboeko ky'aarã oĩ.

Mateus 15.21-28

²⁴ Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Tiro [ha'e Sidom] vvy katy. Peteĩ oo py ovaẽ vy oĩa ndoikuaa ukaxei avave rei pe teĩ nda'evei onhemi aguã.

²⁵ Mba'eta peteĩ kunha ou imemby re nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Jesus re ima'endu'aa rã oendu vy ou, ha'e vy guenapy'ã re oĩ ipy yvýry.

²⁶ Ha'e va'e kunha ma Siro-fenícia pygua, ha'e grego avvu py ijayvu va'eri ojerure oiny imemby gui anha oipe'a aguã.

²⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove ta'y kuery ranhe tokarupa. Nda'evei mbojape jajopy aguã ta'y kuery po gui, jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã.*

²⁸ Kunha va'e ombovai:

— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ mesa guýry ho'u 'rã kyrĩ va'e rembi'u kure — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Po rami ri rembovai rire tereo ju. Nememby gui anha ojepe'a ma — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ngoo py ovaẽ vy ojou kunha'i va'e tupa rupi itui porã rã, ixugui anha ojepe'a ma ra'e.

Noendui ha'e nda'ijayvui va'e omongueraague

³¹ Tiro vvy gui ojepe'a vy oaxa ovy Sidom rupi. Galiléia yupa peve oo Decápolis vvy rupi.

³² Ha'e ramo oĩa py peteĩ oguerua noendui ha'e nda'ijayvui va'e. Ha'e vy ojerure hexe opoko aguã.*

³³ Ha'e ramo heta va'e mbyte gui Jesus ogueraa ranhe mombyry'i ha'e ae'ia py. Ha'e vy ijapyxa py opo'ẽ, inhapekũ re opoko guive guendryry reve.

³⁴ Yva re oma'ẽ vy ipytuẽ atã. Ha'e vy aipoe'i:

— Efatá — he'i, “Ejepe'a ke” he'ia.

³⁵ Ha'e ramo oendu xapy'a, na'inhapekũ ratãvei vyvoi guive. Ha'e vy ijayvu porã.

³⁶ Ha'e gui ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'y aguã. Ha'e rami teĩ omongetavea ramive ma omombe'uve tema oje'oivy.

³⁷ Mba'eta onhemondyipa vy aipoe'i okuapy:

— Ha'evea rami meme ojapo. Mba'eta ojapo nda'ijayvui va'ekue ijayvu, ha'e noendui va'ekue oendu ju aguã rami.

8

Mateus 15.32-39

¹ Ha'e jave heta va'e kuery ono'õa py teĩgue ju ndoguerekoi ho'u va'erã. Ha'e ramo Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

² — Xee amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguerekovei ho'u va'erã.

* 7:27 Judeu e'y va'e kuery pe judeu kuery “Jagua kuery” he'i. Ha'e rami Jesus ijayvu ojerovia ete paa oexaxe vy. * 7:32 Mateus 15.29-31

³ Okaru e'ÿ re hoo katy amondouka ramo ho'apa 'rā tape rupi, mombyry gui ou rire — he'i.

⁴ Ha'e rā hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Apy tekoa e'ÿa py magui 'rā tu jajou mbojape kova'e kuery peguarā?

⁵ Jesus oporandu:

— Mbovy tu mbojape pereko?

Ha'e kuery ombovai:

— Sete — he'i.

⁶ Ha'e gui Jesus aipoe'i heta va'e kuery oguapy aguā vvy py, ha'e vvy ojopy sete-ve mbojape. Nhanderuete oguerovy'a vvy oipe'ā-pe'ā'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ē heta va'e kuery pe ju omboja'o-ja'o aguā.

⁷ Oguereko avi amongue pira'i. Ha'e gui oguerovy'a vvy aipoe'i ha'e va'e voi ombojoja aguā.

⁸ Ha'e kuery okaru ma vvy hevayatāmba. Ho'u va'ekue rembyre ma sete ajaka py omboyru.

⁹ Quatro mil avakue rānda'u ikuai. Ha'e gui mae ma Jesus omondoukapa.

¹⁰ Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery reve kanoā py oī vvy Dalmanuta vvy katy ju oje'oi.

Mateus 16.1-4

¹¹ Jesus oīa py fariseu kuery jogueru vy hexeve ijayvu ete okuapy. Ha'e rami vvy oeko a'ā vvy ojerure yva guigua hexa pyrā ojapo aguā re.

¹² Ha'e ramo Jesus opy'apy guive ipytuē atā vvy aipoe'i:

— Mba'e re tu peē kuery pejerure yva guigua hexa pyrā re? Anhetē aipoa'e pēvy: Aÿgua kuery pe ndojapoi 'rā peteīve — he'i.

¹³ Ha'e gui ojepe'a vvy oī ju kanoā py, ha'e yy rovaigua re oo.

Mateus 16.5-12

¹⁴ Hupive hemimbo'e kuery oo vvy hexarai mbojape ogueraa aguā. Peteī'i mbojape anho ogueroko kanoā py.

¹⁵ Jesus aipoe'i:

— Ma'ē, penheangu ke fariseu kuery ha'e Herodes regua trigo mbovua gui — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i jomeme:

— Po rami ijayvu mbojape ndoroguerui rā — he'i.

¹⁷ Ha'e nunga Jesus oikuaa vvy oporandu:

— Mba'e re tu pendeayvu mbojape ndaperekoia re? Peneakā ratā vvy napendu kuaai, neī ndapeikuaai teri teve?

¹⁸ Penderexa oī va'eri ndapexai teve, pendeapyxa voi oī va'eri napendui teve? Napenema'endu'ai teve

¹⁹ cinco mil pe peteī nhiruī mbojape aipe'ā-pe'ā'i jave mbovy varai renyē tu ha'ykue pemono'ō raka'e?

Ha'e kuery ombovai:

— Doze — he'i okuapy.

²⁰ — Ha'vvy quatro mil pe sete mbojape aipe'ā-pe'ā'i jave mbovy ajaka renyē tu ha'ykue pemono'ō?

Ha'e kuery

— Sete — he'i okuapy.

²¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Ndapeikuaai teri teve?

Betsaida py ára revegua e'ÿ omongueraague

²² Ha'e gui ma Betsaida py ovaē. Ha'e ramo ixupe peteī ára revegua e'ÿ herua vvy ojerurea opoko aguā re.

²³ Ha'e ramo ára revegua e'ÿ po re Jesus ojopy vvy ogueroyepe'a tekoa gui. Ha'e gui hexa re oikyty guendry, ha'e hexe opoko vvy oporandu:

— Rexa ma pa mba'emo?

²⁴ Ha'e rā oma'ē vvy ombovai:

— Aexa avakue va'eri vvyra merami uguata rā — he'i.

²⁵ Ha'e ramo opoko ju. Ha'e ramo okuera vvy opa mba'e oexa porā.

²⁶ Ha'e vy Jesus aipoe'i imondovy:

— Tereo ke ndero py tekoa py revaẽ e'ỹ re.

Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21

²⁷ Ha'e rire Jesus guemimbo'e kuery ogueraa Cesaréia de Filipe regua tekoa ikuai va'e katy. Tape rupi ooa rupi oporandu ha'e kuery pe:

— Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

²⁸ Ha'e kuery ombovai:

— João Batista. Ha'e rã amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ju ma “Peteĩ profeta” he'i 'rã ndevy — he'i okuapy.

²⁹ Ha'e ramo oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peẽ peikuaa?

Pedro ombovai:

— Ndee ma Cristo — he'i.

³⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i avave rei pe nomombe'ui ranhe aguã.

Mateus 16.21-23; Lucas 9.22

³¹ Ha'e gui omboypy po rami ombo'e aguã:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue oiko axy 'rãe opa mba'e py. Hexe opu'ã rei 'rã nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ojukaa 'rã. Ha'e rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

³² Ha'e rami Jesus ijayvu vy onhemombe'ui porã. Ha'e ramo Pedro ha'e ae'ia py oenõ vy ndojou porãia rami ijayvu.

³³ Ha'e ramo Jesus ojere vy guemimbo'e kuery ikuai katy ju oma'ẽ. Ha'e vy Pedro pe ijayvu vy aipoe'i:

— Satanás, ejepe'a ke xea gui, mba'eta ndee ma Nhanderuete guigua ndereikuaai, avakue guigua anho.

Mateus 16.24-28; Lucas 9.23-27

³⁴ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery oenoimba, heta va'e kuery guive. Ha'e kuery pe aipoe'i:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojepegua kuruxu, ha'e gui tou xerakykue.

³⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.*

³⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerékopa va'eri guekove ae omokanhy vy?

³⁷ Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?

³⁸ Mba'eta aýgua kuery itavy rei ha'e ojevaypa rei va'e mbyte amongue ikuai vy xereroxĩ 'rã, ha'e xeayvua guive. Ha'e rami rire ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã Nguu rexakã rupi ou vy, anjo iky'a e'ỹ va'e kuery reve.

9

¹ Aipoe'ive ju:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvry rã pexa e'ỹa ja, opo'akaa oexa uka jave.

Mateus 17.1-8; Lucas 9.28-36

² Mboapy meme araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i. Peteĩ yvyty yvate va'e áry oo. Ha'e py ma guexakã py ojekuaa ha'e kuery renonde.

³ Ijao voi hexakãmba ha'e xiimba rei. Ao joia jipoi ha'e rami ojoi kuaa va'e.

⁴ Hexeve ojekuaa avi ho'amy Elias ha'e Moisés. Ha'e vy ijayvu okuapy Jesus reve.

⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Orembo'ea, ha'eve apy nhaive aguã. Ha'e rami vy rojapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i.

⁶ Oikuaa vy e'ỹ ijayvu, mba'eta ha'e kuery onhemondyipa.

⁷ Ha'e ramove peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Ha'e va'e mbyte gui peteĩ ayvu onhendu:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae — he'i va'e.*

* 8:35 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

* 9:7 2 Pedro 1.16-18

⁸ Ha'e ramo ha'e kuery ovyry rupi oma'ẽmba teĩ peteĩve ndoexavei hexeve. Oexa va'e Jesus anho.

Mateus 17.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy jogueruvy rã Jesus aipoe'i:

— Avave rei pe pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ỹa ja — he'i.

¹⁰ Ha'e rami ijayvuague ha'e kuery omoĩ porã. Ha'e rami avi jomeme oporandu okuapy omanoague gui onhemboete ju 'rãa oikuaaxe vy.

¹¹ Oporandu avi okuapy Jesus pe:

— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rãa re?

¹² Ombovai:

— Anhetẽ ae Elias ha'e ranhe ou vy opa mba'e omoĩmba porã ju 'rã. Ha'e rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã re ipara oinya py, mba'ixa tu oĩ oiko axy ha'e ombojaru reia 'rãa rami?

¹³ Xee aipoa'e pëvy: Elias ou ae ma teĩ hekorã re ipara oinya rami vy hexe ha'e kuery ojapo okuapy oipotaa rami ae.*

Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43

¹⁴ Hemimbo'e kuery mboae ikuia py ovaẽ jogueruvy ramo heta avi ou ha'e py. Ha'e rã kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy ha'e kuery reve.

¹⁵ Heta va'e kuery Jesus oexa vy onhemondyipa okuapy. Ha'e vy onhamba jogueruvy oxarura aguã.

¹⁶ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe Jesus oporandu:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e ha'e kuery reve?

¹⁷ Ha'e gui heta va'e mbyte gui peteĩ aipoe'i:

— Porombo'ea, ndea py aru xera'y nhe'ẽ vai nomboayvui rã.

¹⁸ Mba'eta oikoa rupi oity xapy'a jepi 'rã. Ijuru ryjui ha'e haĩ jekyty, inhangai ma ovy. Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peẽ pejerovia e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu aiko penderere? Raka'e peve 'rã tu rogueropo'aka? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ogueru. Ha'e gui ava'i Jesus oexa ramove nhe'ẽ ombovava ratã vyvoi. Ha'e vy vvy rupi ho'a vy ojere-jere oupy, ijuru ryjuipa guive.

²¹ Jesus oporandu kyrĩ va'e ru pe:

— Araka'e ma tu guĩ nunga oiko hexe?

Tuu ombovai:

— Kyrĩ'i guive.

²² Mbovykue rei e'ỹ ma tata py ha'e yy py oity ojukaxe vy. Ndevy pe ha'eve ri rã oremboaxy 'rãgue, orepytyvõ.

²³ Jesus ombovai:

— “Ha'eve ri rã” re va'e ty'y? Opa mba'e ndaxyi ojerovia va'e pe — he'i.

²⁴ Ha'e ramo kyrĩ va'e ru [hexay reve] ojapukai:

— Xee ajerovia. Xepytyvõ avi ajeroviae aguã — he'i.

²⁵ Heta va'e kuery oupa rã Jesus oexa vy ijayvu atã nhe'ẽ vai pe:

— Nhe'ẽ nanhomboayvui ha'e nanhomboapxyai va'e, ejepe'a ke kyrĩ va'e gui, ejuve eme hexe — he'i.

²⁶ Ha'e ramo nhe'ẽ vai ojapukai reve ombovava ratã vy ojepe'a, oeja ovy he'õgue rami. Pavẽ rei “Omano” he'i okuapy.

²⁷ Ha'e rã Jesus ma ipo re ojopy vy ombovy ramo opu'ã ho'amy.

²⁸ Ha'e gui ma opy oike ma ramo hemimbo'e kuery oporandu ha'e kuery ae'ia py:

— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁹ Ombovai:

— Ha'e va'e nunga ma nanhembo'e [ha'e jakaru e'ỹ re nhandekuai] vy 'rãe jaipe'a.

Mateus 17.22,23; Lucas 9.43b-45

* 9:13 Elias re ijayvu João Batista re ijayvu vy. Mateus 17.11-13

- ³⁰ Ha'e kuery oje'oi vy oaxa Galiléia rupi. Jesus ndoipotai avave rei oikuaa oia,
- ³¹ mba'eta guemimbo'e kuery ombo'e vy aipoe'ia rami:
— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py, ha'e rã ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã omanoague gui — he'i.
- ³² Ha'e rã ha'e kuery ndoikuaai teĩ nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.
Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48
- ³³ Ha'e gui Cafarnaum katy ju ha'e kuery oje'oi. Opy Jesus oike vy oporandu guemimbo'e kuery pe:
— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e tape rupi?
- ³⁴ Ha'e ramo ha'e kuery okyriri okuapy, mba'eta mava'e pa joegui yvateve 'rãa re tape rupi ijayvu rire.
³⁵ Ha'e ramo oguapy oiny vy oenoĩ doze-ve guemimbo'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e ranhexe va'e ma opyta 'rã takykue pavẽ rembiguairã — he'i.
- ³⁶ Ha'e gui peteĩ kyrĩ va'e ogueru vy omopu'ã heno'amy ha'e kuery mbyte. Oikuavã vy aipoe'i ha'e kuery pe:
³⁷ — Amongue xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xee anho e'ỹ xemovaẽ, xembouare avi omovaẽ.
Lucas 9.49,50
- ³⁸ Ha'e gui João aipoe'i:
— Orembo'ea, roexa kuri peteĩ ava nderery rupi anha oipe'a rã, nhanderupive e'ỹ oiko va'e. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, nhanderupivegua e'ỹ ramo — he'i.
- ³⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta xerery rupi tembiapo porã ojapo va'e nda'ijayvu vai 'rã xere.
- ⁴⁰ Mba'eta nhanderovaigua e'ỹ va'e ma nhanderupivegua ae.
- ⁴¹ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Cristo pegua peiko ramo xerery rupi amongue peteĩ karo yy ri jepe pendeivy ome'ẽ rire ndojopy e'ỹi 'rã ojapoague repy.
Mateus 18.6-9; Lucas 17.1,2
- ⁴² — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e regua ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ mbyte py omombo va'e rire.
- ⁴³ Xapy'a rei rã ndepo ri ndererojejavy ramo ejaya, mba'eta ha'eveve ndepo rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepo jovaive reve tata ogue e'ỹ va'e py reo 'rãgue py.
- ⁴⁴ [Mba'eta ha'e py ma yxo nomanovei ma 'rã, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]
- ⁴⁵ Ha'e rami e'ỹ vy ndepy ri ndererojejavy ramo ejaya. Mba'eta ha'eveve ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepy jovaive reve tata ogue e'ỹ va'e py nemombo 'rãgue py.
- ⁴⁶ [Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]
- ⁴⁷ Xapy'a rei nderexa ri ndererojejavy ramo enoẽ. Mba'eta ha'eveve Nhanderuede po'akaa py peteĩ'i nderexa reve reike aguã, mokoĩve nderexa reve tata ogue e'ỹ va'e py nemombo 'rãgue py.
- ⁴⁸ Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.*
Mateus 5.13; Lucas 14.34,35
- ⁴⁹ — Mba'eta peteĩ-teĩ tata rupi peaxa vy omoe'ẽ mbyre 'rã pendekuai.
- ⁵⁰ Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ëvei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Peẽ kuery voi pendejee ae pereko 'rãgue juky, jomeme pendekuai porã aguã.

10

Mateus 19.1,2

¹ Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Judéia rupi Jordão yakã rovaigua re. Teĩgue ju oia py heta va'e kuery ono'õ okuapy. Ha'e ramo ojapoaty rami vy ombo'e ju.

Mateus 19.3-9; Lucas 16.18

² Ha'e jave py fariseu kuery regua onhemboja jogueruvy vy oeko a'ã. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Ha'eve ri nda'u ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?

* 9:48 Isaías 66.24

³ Ha'e ramo ha'e ju oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu Moisés ojapo uka pendeivy?

⁴ Ha'e kuery ombovai:

— Moisés ojapo uka raka'e kuaxia omendaague regua ombovaipa aguã, ha'e gui ma opoi aguã — he'i.

⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peneakã ratã ramo ha'e rami oēja ipara va'e pejapo aguã.

⁶ Ha'e rã yvy itui ypy'i guive ma Nhanderueete omoingo ava ha'e kunha.*

⁷ Ha'e nunga rupi ava oēja 'rã nguú ha'e oxy, [gua'yxy reve onhemoirũ aguã].*

⁸ Ha'e gui gua'yxy reve mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ma ikuai. Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ikuai, peteĩ'i to'o ma.

⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderueete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

¹⁰ Opy ikuai jave ixupe hemimbo'e kuery oporandu ju ha'e nunga re.

¹¹ Ha'e ramo aipoe'i:

— Gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy gua'yxy ae pe.

¹² Ha'e rami ae ome gui kunha va'e opoi vy amboae re omenda va'e voi itavy avi.

Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui oĩa py oguerua kyrĩgue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã hemimbo'e kuery ma herua kuery pe ijayvu ete.

¹⁴ Jesus ha'e nunga oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy aipoe'i:

— Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarã ae Nhanderueete po'akaa.

¹⁵ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Amongue kyrĩgue rami e'ỹ Nhanderueete po'akaa nomovaẽxei vy ndoikei 'rãe ha'e py — he'i.

¹⁶ Ha'e gui kyrĩgue oikuavã vy ha'e kuery re opo omoĩ ogueroayvu porã reve.

Mateus 19.16-22; Lucas 18.18-23

¹⁷ Ha'e gui tape rupi Jesus oo ju ma oiny rã onha ouvvy peteĩ ava ovaexĩ aguã. Guenapy'ã re oĩ vy oporandu:

— Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

¹⁸ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu "Ndereko porã va'e", 're xeivy? Avave rei ndaeko porãi peteĩ'i e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Nhanderueete.

¹⁹ Reikuaa ae ma ojapo uka va'ekue: Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme, ejokore eme, emboete nderu ha'e ndexy — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ava va'e ombovai:

— Porombo'ea, ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrĩ guive.

²¹ Ha'e rã Jesus hexe oma'ẽ vy oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Tereo evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae eju xerupive — he'i.*

²² Ha'e rami ijayvuague ava va'e ndojou porãi vy iporiau ovy, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e gui Jesus ovy'ry oma'ẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderueete po'akaa py oike aguã — he'i.

²⁴ Ha'e rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

— Xera'y kuery, haxy ete mba'emo oguereko va'e re rive ojerovia va'e oike aguã Nhanderueete po'akaa py.

²⁵ Nhanderueete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive camelo oaxa aguã juu nambi kua rupi — he'i.*

²⁶ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipave vy aipoe'i jomeme:

— Marã ramigua 'rã tu ha'vy oo jepe?

* 10:6 Gênesis 1.27 * 10:7 Gênesis 2.24 * 10:9 1 Corintios 7.10-16 * 10:21 Romanos 3.19,20; Tiago 2.10

* 10:25 1 Timóteo 6.6-10

²⁷ Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:

— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rã Nhanderuete pe ma any, mba'eta Nhanderuete pe mba'eve ndaxyi — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.

²⁹ Jesus ombovai ju:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e javi xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa ngoo oeja va'e, guvyv, gueindy, oxy, nguu, gua'y e'ỹ vy omba'ety,

³⁰ ha'e kuery ma aỹ voi ojou retave 'rã: guvyvrã, gueindyrã, oxyrã, gua'yrã ha'e omba'etyrã ojou 'rã oiko axy reve, ha'e gui yvy pyau re ju oupity 'rã tekove marã e'ỹ.

³¹ Ha'e rami avi tenonde pyguare heta opyta 'rã takykue py, ha'e rã takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py.

Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-33

³² Ha'e gui ma Jerusalém katy oguata oje'oivy. Jesus ma guemimbo'e kuery renonde oo oiny. Ha'e rã ha'e kuery ma onhemondyi ha'e okyje rei reve hakykue oje'oi. Ha'e gui ma ha'e kuery ae'i ikuai aguã py Jesus ogueraa doze guemimbo'e kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u porãve hexe oiko va'erã. Ha'e vy aipoe'i:

³³ — Pendu ke. Aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ojopy ukaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e kuery ojuka uka vy omboaxa 'rã amboae regua kuery pe.

³⁴ Ha'e kuery ojavyky rei ha'e onyvõmba 'rã hexe, ha'e gui oinupãmba ma rire ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 20.20-28

³⁵ Ha'e ramo Jesus re onhemboja Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ejapo orevy rojerure taa.

³⁶ Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu peipota ajapo pëvy?

³⁷ Ha'e kuery ombovai:

— Nerexakã reve reju vy oremoĩ 'rãgue peteĩ ndeaxu e'ya re, ha'e rã amboae ma ndeaxua re — he'i.

³⁸ Jesus ombovai:

— Ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Peẽ nda'u pey'u 'rã ri karo xee ay'u aguã va'e gui? Penhemongarai uka 'rã ri xee anhemongarai ukaa rami?*

³⁹ Ha'e kuery aipoe'i:

— Ha'eve.

Jesus aipoe'i ju:

— Pey'u 'rãe karo xee ay'u aguã gui, ha'e penhemongarai uka avi 'rã xee anhemongarai ukaa rami.

⁴⁰ Ha'e rã xeaxu e'ya re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ỹ 'rã aiporavo. Ha'e rami aguã ma oguereko katu pyre pe anho — he'i.*

⁴¹ Ha'e nunga hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy Tiago ha'e João re.

⁴² Ha'e ramo Jesus ojea py oenõimba vy aipoe'i:

— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rã joe, peikuaa rami

⁴³ Ha'e rã pendẽ kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e ma penerembugai rami toiko.

⁴⁴ Peneranhexe va'e ma peiko 'rã pavẽ rembugai.

⁴⁵ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembugai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43

* 10:38 "Anhemongarai" ha'e "Karo gui ay'u" he'ia ma oiko axy aguã re ijayvu vy.

* 10:40 Lucas 22.24-30;

⁴⁶ Ha'e vy Jericó tetā py ranhe ovaē. Ha'e gui tetā gui guemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery reve oje'oi jave petēi ava ára revegua e'ỹ oguapy oiny tape yvýry. Timeu ra'y Bartimeu hery va'e mba'emo re ojerurea py oĩ.

⁴⁷ Ha'e va'e ma Jesus Nazaré pygua va'e ou oinya oendu vy ojapukai reve aipoe'i:

— Davi ramymino Jesus, xemboaxy ke — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo heta ijayvu okyriří aguā. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema. Ha'e vy aipoe'i:

— Davi ramymino, xemboaxy ke.

⁴⁹ Ha'e ramo Jesus opyta vy aipoe'i:

— Penoĩ.

Ha'e ramo oenoĩa ára revegua e'ỹ. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndepy'a guaxu, epu'ã ke, mba'eta nerenoi.

⁵⁰ Ha'e ramo capa omboi vy opo reve opu'ã ovy Jesus-a katy.

⁵¹ Jesus oporandu:

— Mba'e tu reipota ajapo ndevy?

Ára revegua e'ỹ ombovai:

— Xee ma aexaxe — he'i.

⁵² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tereo, rejeroviaa ndereraa jepe ma.

Ha'e ramove ava va'e oexa ju vy Jesus rakykue oo tape rupi.

11

Mateus 21.1-17; Lucas 19.28-40; João 12.12-19

¹ Jerusalém py ha'e kuery ovaē rai'i ma. Ha'e vy Oliveiras yvyty re Betfagé ha'e Betânia tekoa rupi oaxa vy Jesus omondouka mokoĩ guemimbo'e.

² Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeo tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaē vyve pejou 'rã petēi mburika'i ixã va'e, hi'áry avave rei noi'ai teri va'e. Pejora vy ke peru.

³ Xapy'a rei amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e rami rã aipopeje: “Senhor ma oipota, ha'e gui ogueru ruka voi ju 'rã apy”, jepe 'rã.

⁴ Ha'e ramo oje'oi vy tape py ojou mburika'i ixã va'e petēi kora rokē rexei. Ha'e vy ojora.

⁵ Ha'e py ikuai va'e regua ijayvu:

— Mba'erã tu pejora mburika'i?

⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery ma Jesus aipoe'iague rami ombovai. Ha'e ramo ogueraa uka.

⁷ Ha'e gui mburika'i ogueru ma vy hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

⁸ Tape rupi heta oipyo okuapy oao, ha'e rã amboae kuery ma jai rogue mba'ety yvýry gui ojaya va'ekue onhono.

⁹ Ha'e gui henonde ha'e hakykue oo va'e kuery ojapukai vy aipoe'i:

— Iporã ete! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re!*

¹⁰ Ima'endu'a porãmby toiko opo'akaa rupi ovaē ouvy va'e, nhaneramoĩ Davi rami ipo'aka va'e. Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.

¹¹ Ha'e gui Jerusalém py ovaē ma vy templo py oike. Ha'e vy oma'ẽmba ma rire ka'aru ma ramo Betânia katy ju oo doze guemimbo'e kuery reve.

Mateus 21.18-22

¹² Ko'ẽ jevy Betânia gui oo vy inhembyayi.

¹³ Momyry gui oexa petēi figo'y hogue va'e. Ha'e gui oo oexa aguā mba'emo ojou rivyvyi gui. Ha'e rami teĩ yvyra hi'aĩa py ovaē vy mba'eve ndojoui hogue e'ỹ vy, mba'eta figo oikoa ára e'ỹ rã.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Aỹ gui ma to'uave eme nde'a — he'i. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oendu.*

Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48

* 11:9 Salmo 118.25-26

* 11:14 Figo'y pe Jesus ijayvu vai oikuaa uka aguā judeu kuery ndojeroiviaia re

Nhanderuete ombopaga taa (Lucas 13.5-9).

¹⁵ Ha'e gui Jerusalém tetã py ovaẽ. Templo py oike vy omoẽmba mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oity perãta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda guive.

¹⁶ Templo rupi avave rei pe ndogueraa ukai mba'emo ryru.

¹⁷ Ha'e vy nhomongeta vy aipoe'i:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã õi” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami — he'i.*

¹⁸ Ha'e nunga ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oendu. Ha'e vy oikuaa pota okuapy marã rami vy pa ojuka aguã. Ha'e rami teĩ okyje guive, mba'eta ombo'e rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã.

¹⁹ Ha'e gui ka'aru ma ramo Jesus ha'e hemimbo'e kuery oje'oi ju tetã gui.

Ojerovia va'e po'akaa re ijayvu

²⁰ Ha'e gui ko'ẽgue aje'ive'i reve ha'e kuery ojeyvy jogueruvy vy oexa rã figo'y ipiru ma ra'e hapo ha'e javi.

²¹ Ha'e ramo Pedro ima'endu'a vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ema'ẽ. Figo'y ndeayvu vaiague nda ipiru ra'e — he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pejerovia tema Nhanderuete re.

²³ Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Amongue peva'e vvyty pe “Epu'ã ke, enhemombo ye'ẽ py”, he'i vy opy'a py oexa'ã rei 'rãgue py ijayvuague oiko 'rãa oguerovia ete ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko ixupe.

²⁴ Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Penhembo'e vy pejerurea pejopy maa re pejerovia ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko pẽvy.

²⁵ Ha'e gui penhembo'e vy xapy'a rei amongue reve mba'emo pereko vy peperdoa ranhe, Penderu yva pygua pejevayague avi operdoa aguã.

²⁶ [Ha'e rã ndapejoperdoai ramo Penderu yva pygua voi ndoperdoai 'rã pejevayague.]*

Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8

²⁷ Ha'e gui Jerusalém katy ojeyvy ju jogueravy. Ha'e vy templo rupi oiko jave õia py ou sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuery.

²⁸ Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu rejapo ha'e nunga? Mava'e tu nembopo'aka guĩ rami rejapo aguã?

²⁹ Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pẽvy. Pemombe'u ke. Ha'e ramo xee voi amombe'u 'rã pẽvy mba'e nunga po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

³⁰ João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? Pembovai ke — he'i.

³¹ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei “Yva gui”, ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: “Mba'e re tu ha'vy ndapejerovia ihexe?” he'i 'rã nhandevy.

³² Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e aguã nda'evei avi — he'i okuapy, mba'eta ha'e kuery okyje heta va'e kuery gui, João anhetẽ profeta oikoa pavẽ oikuaa ramo.

³³ Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

— Ore ma ndoroikuai.

Ha'e ramo Jesus ju ombovai:

— Xee voi namombe'ui 'rã pẽvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

12

Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19

¹ Ha'e rire ha'e kuery pe Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy.

— Peteĩ ava onhotỹ uva. Ojapo ikora yvate va'erã, ojapo guive uva oumbiri atyrã ha'e torre, ha'e gui ma opena va'erã kuery po py omboaxa. Ha'e vy õo guekoa gui.

² — Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupegua uva'a ome'ẽ okuapy aguã.

³ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojopy vy oinupã ha'e ojavyky rei ma rire omondouka rive ju.

* 11:17 Isafas 56.7, Jeremias 7.11 * 11:26 Tiago 1.6; Mateus 6.14,15

4 — Amboae guembiguaí ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba inhakã rupi, ojavyky rei.

5 — Amboae ju ombou. Ha'e va'e ma ojuka. Amboae kuery heta ombou avi. Ha'e kuery oinupãmba amongue, ha'e rã amboae kuery ma ojuka.

6 — Peteĩ'i ma oguereko teri, gua'y oayvuve va'e anho. Ha'e va'e ma ija ombou vy “Xera'y ramo omboete 'rã ko”, he'i.

7 — Ha'e ramo omba'eapo va'e kuery aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

8 Ha'e rami vy ojopy vy ojuka, ha'e gui uvaty gui omombo mombyry'i.

9 — Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã? Ha'e va'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e rã amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty.

10 Ha'vy peẽ ndaperoayvui teri teve po rami ipara va'e: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã.

11 Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e”, he'iague?*

12 Ha'e rami rã ha'e kuery ojopyxe teĩ heta va'e kuery gui okyje, mba'eta ha'e kuery re ae ri ijavyua oikuaa. Ha'e rami vy ojepe'apa jogueravy.

Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26

13 Ha'e ramo Jesus oĩa py omboua fariseu regua ha'e Herodes-a katygua kuery, ayvu py ojopy aguã.

14 Ha'e va'e kuery ovaẽmba vy aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetẽ va'ea, ha'e ndereikuaa potai 'rã mava'e paa re, mba'eta nerema'ẽi avakue yvatea re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re. Ha'evea rami ri nda'u César pe nname'ẽ imposto repy, tyrã pa any? Ha'eve tyrã pa nda'evei nname'ẽ aguã?

15 Jesus oikuaa ha'e kuery ijavyvu rivea. Ha'e vy ombovai:

— Mba'e re tu xereko a'ãxe ri? Peru ha'vy peteĩ hatã'i va'e, taexa — he'i.

16 Ha'e ramo ha'e kuery ogueru ramo ha'e ju oporandu:

— Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu kova'e re oĩ?

Ha'e kuery ombovai:

— César mba'e rima.

17 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i. Ha'e ramo onhemondyipa ijavyua gui.

Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-38

18 Jesus oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviai nhandemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

19 — Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: “Ta'y e'ỹ re tyke'y omano ramo tyvy ju 'rã omenda imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'yrã va'ekue oguereko aguã”, he'i va'ekue.*

20 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ỹ re omano.

21 Ha'e ramo tyvy ju omenda imeve'ỹ va'e re teĩ ha'e va'e voi omano ta'y e'ỹ re. Ha'e gui mboapya ma ha'ekue rami ae ju.

22 Ha'e rami py sete-ve ndata'yi. Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

23 Ha'e gui onhemboetepa jevya ára ha'e kuery onhemboete ju rã mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire — he'i.

24 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pejavy, mba'eta ipara re oĩa neĩ Nhanderuete po'akaa peikuaa e'ỹ vy.

25 Mba'eta omanoague gui onhemboete ju va'ekue ma nomendavei 'rã, neĩ nanhomomendavei 'rã. Anjo kuery yva pygua rami 'rã ikuai.

26 Ha'e gui omano va'ekue onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teri teve Moisés ombopara va'ekue? Mba'eta vyvra yky hendy va'e mbyte gui Nhanderuete aipoe'i ixupe: “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko”, he'i raka'e.*

* 12:11 Salmo 118.22-23 * 12:19 Deuteronomio 25.5 * 12:26 Êxodo 3.6

27 Ha'e ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete. Ha'e nunga rupi pejavy vaipa.*

Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28

28 Ou avi peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety. Ha'e va'e ma amboae kuery reve Jesus ijayvu ha'e ombovai porã rã oendu ma vy oporandu:

— Mba'e nunga ojapo uka pyre tu pavẽ gui yvateve va'e?

29 Jesus ombovai:

— Yvateve va'e ma pova'e: “Israel kuery, pendu ke: Senhor Penderuete ma peteĩ’i.*

30 Reayvu 'rã Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, ne'arandua ha'e nembraetea ha'e javi py guive” he'iague.*

31 Ha'e va'e rire ma po rami ju oĩ: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami” he'iague. Amboae ojapo uka pyre pova'e gui yvateve va'e ma jipoi — he'i.*

32 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety aipoe'i:

— Porombo'ea, ha'evea rami ndeayvu anhetẽ rupi meme. Mba'eta Nhanderuete ma peteĩ'i, amboae jipoi ha'e e'ỹ vy.*

33 Ha'e gui Nhanderuete jayvu 'rã nhandepy'a, nhane'arandua ha'e nhanembraetea ha'e javi py. Ha'e nhaneirũ kuery ma nhande ae jajeayvua rami 'rã jayvu. Ha'e nunga jajapo aguã ma ixupe mymba nham'e'ẽa gui ha'eveve — he'i.

34 Ha'e rami o'arandua rupi ombovai rã Jesus oendu vy aipoe'i:

— Ndee ma mombyry e'ỹ reiko Nhanderuete po'akaa gui — he'i.

Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuavei ixupe oporandu aguã mba'eve re.

Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44

35 Ha'e gui templo py Jesus nhombo'e vy oporandu:

— Mba'exa nda'u kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Cristo reko re ijayvu vy aipoe'i Davi ramymino oikoa rami?

36 Mba'eta Davi eteve voi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui aipoe'i: “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: 'Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy gu'ry nderovaigua kuery amoĩ e'ya ja', he'i va'ekue.”*

37 Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? — he'i.*

Ha'e rami ijayvu rã heta va'e kuery oenduxe vai.

Mateus 23.1-7,14; Lucas 20.45-47

38 Ha'e gui nhombo'e vy aipoe'i ju:

— Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery ma ao puku py 'rã onhemonde, ha'e tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã oxarura porãa.

39 Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py ha'e kuery oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

40 Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

Lucas 21.1-4

41 Ha'e gui templo py Jesus oguapy oiny hyru peráta omoĩaty oĩ va'e rexei'i. Ha'e vy oexa heta va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã. Oguerekopa va'e kuery ome'ẽ retave.

42 Peteĩ imeve'ỹ va'e iporiaukue'i oexa avi mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i va'e omoĩ rã.

43 Ha'e rami vy guemimbo'e kuery oenoĩmba vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peva'e imeve'ỹ va'e ma iporiaukue'ia ramive ma peráta me'ẽa kuery ha'e javi gui omoĩ retave hyru py.

44 Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguereko va'ekue ha'e javi'i omoĩ.

* 12:27 1 Coríntios 6.14; 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 * 12:29 Deuteronomio 6.4 * 12:30 Deuteronomio 6.5 * 12:31 Levítico 19.18 * 12:32 Deuteronomio 4.35 * 12:36 Salmo 110.1 * 12:37 Romanos 1.3,4

13

Mateus 24.1,2; Lucas 21.5-9

¹ Templo gui Jesus oẽ ovy jave peteĩ hemimbo'e aipoe'i:

— Orembo'ea, ne'ema'ẽ ave ita tuvixakue gui anho nda ojapo raka'e!

² Jesus ombovai:

— Aỹ pexa pa kova'e oo tuvixa va'e? Oitypaa ramo peteĩve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19

³ Ha'e gui templo rexei Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave Pedro, Tiago, João ha'e André oporandu ha'e kuery ae'ia py:

⁴ — Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rã roikuaa aguã ha'e nunga ha'e javi ojeupity rai'i maa?

⁵ Jesus ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguã avave rei pe.

⁶ Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ma Cristo” he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rã ombotavy.

⁷ Penhemondyi eme guive “Joe opu'ã”, 'ea rã pendu vy, neĩ “Joe opu'ã 'rã”, 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ỹ teri.

⁸ Mba'eta peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã. Amongue henda py oiko 'rã yvy ryryi ha'e karuai. Ha'e nunga ma jypy'i ojexavaia aguã.

⁹ — Peiko kuaa pota ke, mba'eta pendejopy ukaa 'rã, ha'e pendereraa 'rã nhomboavyua kuery ha'e onhembo'eaty pygua ruvixa pe penemboavyu uka aguã. Xekáuxa penenupãa ha'e pendereraa 'rã pejexa uka aguã huvixa ha'e huvixave renonde. Ha'e ramo ha'e kuery pe pemombe'u 'rã ayvu.

¹⁰ Mba'eta jypy'i ha'e javi regua pe ayvu porã omombe'ua 'rãe.

¹¹ Ha'e nunga rupi pendereraa ha'e pendejopy ukaa teĩ pendepy'a eta rei eme pendeayvurã re. Ha'e va'e hora ayvu py ae pendeayvurã ome'ẽa va'e rupi 'rã pendeayvu. Mba'eta pendejegy ae e'ỹ 'rã pendeayvu, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui.

¹² — Tyke'y kuery ojopy uka 'rã guyvvy ojukaa aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery. Ta'y kuery nguu kuery re opu'ã vy ojuka uka avi 'rã.

¹³ Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere. Ha'e rã opa peve oĩ atã va'e ma oo jepe 'rã.

Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24

¹⁴ — Ha'e gui pexa 'rã ojeguarupy nhomokanhyarã ha'eve e'ỹa py oĩ rã. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.) Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re.*

¹⁵ Ngoo áry ikuai va'e toguejy eme, toike eme ngopy gui mba'emo oguenoẽ aguã,

¹⁶ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e voi tojevy eme oparito re.

¹⁷ Ha'e va'e ára nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.

¹⁸ Pejerure ke ha'e nunga oiko e'ỹ aguã yro'y py.

¹⁹ Mba'eta ha'e va'e ára ojexavaia ete 'rã. Ha'e rami ete ndoikoi teri jypy'i Nhanderuete yvy onhono guive aỹ peve, ha'e gui ha'e va'e rire ndoikovei 'rã ha'ekue rami.

²⁰ Senhor ha'e va'e ára nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rãgue. Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rã ha'e va'e ára.

²¹ — Ha'e gui pëvy amongue aipoe'i 'rã: “Ma'ẽ, apy ma Cristo”, ha'e e'ỹ vy “Pe py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²² mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua kuery rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ombotavy aguã Nhanderuete rembiporavo kuery, ha'eve va'e rire.

²³ Peiko kuaa pota ke, opa mba'e gui xee romonheangu ma voi.

Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28

²⁴ — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi naendyvei 'rã.

²⁵ Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.*

* 13:14 Daniel 9.27, 11.31 * 13:25 Isaías 13.10, 34.4

²⁶ Ha'e gui oexa pavē 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rā opo'aka ha'e guexakāmba reve.*

²⁷ Ha'e vy ojeuegua anjo kuery omondouka 'rā irundy henda vytyt oipejua rupi hambiporavo kuery omboaty heruvy aguā, vyv apy guive yva apy peve.

Mateus 24.32-44; Lucas 21.29-36

²⁸ — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rā. Mba'eta hakā ipyaupa ha'e hokypa rā pexa vy peikuaa 'rā ára pyau ovaē rai'i maa.

²⁹ Ha'e rami ae avi peē kuery voi xeayvuague oiko rā pexa vy peikuaa 'rā xe'ára ovaē rai'i maa, okē py ae.

³⁰ Anhetē aipoa'e pēvy: Aŷgua kuery opa e'ŷ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rā.

³¹ Opa 'rā yva ha'e vyv. Ha'e rā xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rā.

³² Ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai, neī anjo kuery yva pygua, neī xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.

³³ — Peiko kuaa pota, peiko katu [ha'e penhembo'e] guive, mba'eta ndapeikuaai raka'e pa ha'e va'e ára ovaē 'rāa.

³⁴ Ha'e nunga oiko 'rā peteī ava guekoa gui oo va'e rami. Ngoo oeja vy guembiguai kuery pe opena uka 'rā. Peteī-teī pe ojapo uka 'rā mba'emo. Ha'e rā okē rarōa pe ma oikuaa pota uka 'rā.

³⁵ Peē voi peiko kuaa pota 'rāgue, mba'eta ndapeikuaai raka'e pa hoo va'e ou 'rāa. Ka'aru tyrā pa pytū mbyte jave, uru ojapukai jave tyrā pa ko'ēmba'i jave paa voi ndapeikuaai,

³⁶ mba'eta ovaē xapy'a vy peke reve pendejou ramo nda'evei 'rā.

³⁷ Pendeivy aipoa'ea rami ma aipoa'e pavē pe: Peiko kuaa pota ke.

14

Mateus 26.1-5; Lucas 22.1,2

¹ Mokoī ára'i ma oata ovaē aguā Páscoa ha'e ngaru mbajape imbovua revegua e'ŷ va'e ára. Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy nhemi rupi ojopy vy ojuka aguā.

² Mba'eta aipoe'i okuapy: “Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'amba e'ŷ aguā.”

Mateus 26.6-13; João 12.1-8

³ Betānia tetā py Jesus oī mesa py, Simão lepra oguereko va'ekue ro py. Oīa py ou peteī kunha heakuā porā va'e ryru ita xī va'e guigua ogueru va'e. Heakuā va'e ma hepyve va'e, nardo anho'i tynyē. Ha'e gui ma hyru oipe'a vy Jesus akā re onhoē heakuā porā va'e.

⁴ Amongue ikuai va'e ojou vai vy jomeme aipoe'i:

— Mba'erā tu ojavyky heakuā porā va'e?

⁵ Mba'eta ha'e nunga ma trezentos raxa ára repy re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ē aguā — he'i. Ha'e vy ijayvu rei okuapy hexe.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove ri. Mba'e re tu pendeayvu rei kunha va'e re? Mba'emo porā ete ojapo xevy.

⁷ Mba'eta iporiaukue'i ma pendereve riae 'rā ikuai. Peipytyvōxea hora rei ha'eve peipytyvō aguā. Ha'e rā xee ma ndaiko riaei 'rā pendereve.

⁸ Kunha va'e ma ha'eve va'e ojapo. Amano e'ŷ mbove voi omoeakuā xerete xenhono porā rā guarā.

⁹ Anhetē aipoa'e pēvy: Mamo rā vyv jave re ayvu porā omombe'ua py omombe'ua avi 'rā kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6

¹⁰ Hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas Iscariotes hery va'e ma sacerdote yvatekueve va'ea py oo, Jesus ojopy uka aguā.

¹¹ Ha'e kuery ha'e nunga oendu vy oguerovy'a rei, ha'e vy ixupe ijayvu peráta ome'ē aguā re. Ha'e ramo Judas oikuaa pota ha'eve jave ojopy uka aguā re.

Mateus 26.17-19; Lucas 22.7-13

¹² Ha'e gui ovaē ngaru mbajape imbovua revegua e'ŷ ijypya ára, Páscoa pyguarā vexa'i ojukaa aguā. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu Jesus pe:

— Mamo tu reipotaa roo roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguā?

* 13:26 Daniel 7.13-14

¹³ Ha'e ramo mokoĩ guemimbo'e omondouka vy aipoe'i:

— Tapeo ha'vy tetã re. Ha'e py penerovaexi 'rã petei'ava vryru ogueraa va'e.

¹⁴ Tapeo hupive, ha'e mamõ rã oikea py hoo va'e pe aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri: 'Mamo pa opy ja'o oĩ Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?' he'i uka”, peje.

¹⁵ Ha'e ramo pendevy pe oexa uka 'rã petei'opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oĩmba ma voia. Ha'e py 'rãe pereko katu — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery tetã re oo vy Jesus aipoe'iague rami ae ojou. Ha'e rami vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Mateus 26.20-25

¹⁷ Ka'aru'i ma jave oo doze guemimbo'e kuery reve.

¹⁸ Ha'e gui mesa py okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery xereve pekaru va'e regua petei'xejopy uka nhemi 'rã — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy jorire-rire aipoe'i:

— Xee teve?

²⁰ Ha'e ramo ombovai:

— Xeremimbo'e kuery doze pendekuai va'e regua petei', xereve hy'a py opo'ẽ oiny va'e ae.

²¹ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ma ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire.

Mateus 26.26-30; Lucas 22.16-20,39

²² Ha'e kuery okaru teri reve Jesus ojopy petei'mbojape. Nhanderuete oguero'vy'a ma vy oipe'ã-pe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejopy, kova'e ma xerete — he'i.

²³ Ha'e rire karo ju ojopy. Oguero'vy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e rã ha'e javive oy'u.

²⁴ Ha'e gui aipoe'i:

— Kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi.

²⁵ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, Nhanderuete po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ỹa ja — he'i.*

²⁶ Ha'e gui petei'mboraei oporaei rire Oliveiras vvyty katy oje'oi.

Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

²⁷ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery ha'e javive xerejapa 'rã, mba'eta ipara oiny: “Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rã”, he'iague.*

²⁸ Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonderã aa 'rã Galiléia katy — he'i.

²⁹ Pedro aipoe'i:

— Ha'e kuery ha'e javive nderejapa teĩ xee any 'rã.

³⁰ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru mokoĩgue ojapukai e'ỹ mbove, mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami — he'i.

³¹ Ha'e rami teĩ Pedro aipoe'i:

— Ndereve xejukaa ta teĩ ae ma petei'venda py ndaxeayvui 'rã roikuaa e'ỹa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijavyu.

Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46

³² Ha'e gui Jesus oo petei'henda Getsẽmani 'epy va'e py. Ha'e py ovaẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Peguapy apy, xee anhembo'e ainya ja — he'i.

³³ Ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João. Ha'e vy oendu nda'eveia ha'e ojexavai etea.

³⁴ Ha'e vy aipoe'i:

— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy peikuaa pota aguã — he'i.

* 14:25 1 Coríntios 11.23-26

* 14:27 Zacarias 13.7

³⁵ Ojepe'ave'ia py ngova omovaē vvy re. Ha'e vvy ojerure ha'eve ramo ha'e va'e hora oaxa aguā.

³⁶ Ha'e vvy aipoe'i:

— Xeru, xeru, opa mba'e ndevy ha'eve. Xegui oaxa 'rāgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

³⁷ Ha'e gui ojevvy vvy oaxa rā okepa okuapy. Ha'e rā aipoe'i Pedro pe:

— Simão, reke ri ty'y? Neī peteī hora voi teve nda'evei reikuaa pota aguā?

³⁸ Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'āa py pejeity ukapa e'ỹ aguā. Penenhe'ē ma anhetē ikyre'ỹ, ha'e rā pendero'o re ma penekangy — he'i.

³⁹ Ha'e gui ojepe'a ju vvy onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

⁴⁰ Ojevvy vvy oaxa rā okepa ju, hopeyi vaipa vvy. Ha'e vvy ha'e kuery pe ijayvu rā nombovai kuaai.

⁴¹ Ha'e gui ma mboapykua ma ou vvy aipoe'i:

— Peke teri va'e ty'y pejupy? Ha'eve ma. Ovaē ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxa aguā.

⁴² Pepu'ā ke, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarā.

Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.1-11

⁴³ Are'ỹ'i re Jesus ijayvu teri reve ovaē peteī hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua, Judas hery va'e. Hexeve heta avi ou kyxe ha'e vvyra revegua kuery. Sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuerya gui ou va'ekue.

⁴⁴ Mba'eta ha'e kuery pe ijopy ukaa aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu va'e ae 'rā pejopy, ha'e gui peipokua reve peraa”, he'i va'ekue.

⁴⁵ Ha'ekue rami vvy ovaē vyve Jesus re onhemboja. Ha'e vvy

— Xembo'ea — he'i vvy oayvu.

⁴⁶ Ha'e ramo ojopy vvy ojokua okuapy.

⁴⁷ Ha'e rami rā ha'e py peteī hi'aī va'e regua okyxe oekyi vvy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vvy omboi.

⁴⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peē kuery kyxe ha'e vvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguā?

⁴⁹ Ko'ē nhavō templo py peē kuery pendekuaia rupi aiko vvy anhombo'e teī ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi guī nunga oiko ipara oiny va'e ojeupitypa aguā — he'i.

⁵⁰ Ha'e rami rā hemimbo'e kuery ha'e javive ojepe'apa ojava vvy.

Kunumi Jesus rakykue ooaque

⁵¹ Hakykue oo peteī kunumi ajukue puku py onheovā va'e. Ha'e rā ojopya ta ramo

⁵² ajukue puku gui ojepe'a vvy ojava avi ovy ipire rei reve.

Mateus 26.57-68; Lucas 22.63-71

⁵³ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'ea py ogueraa Jesus. Ha'e py ijatypa sacerdote yvatekueve va'e, nhomongetaa ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e javive.*

⁵⁴ Ha'e ramia ja hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi, sacerdote yvateve va'e roka peve. Ha'e vvy tembiguai kuery reve ojape'e oiny tata vvyry.

⁵⁵ Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomboayvu va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vvy ojouxekue hekokue momba'uarā, teī ndojoui.

⁵⁶ Mba'eta Jesus re heta ijayvu rive va'eri ha'ekue rami e'ỹ-e'ỹ guive.

⁵⁷ Ha'e rami vvy amongue opu'ā vvy hekokue ramigua omombe'u vvy aipoe'i:

⁵⁸ — Ore roendu aipoe'i rā: “Xee ambovaipa 'rā kova'e templo avakue ojapo va'ekue, ha'e mboapy araa py amboae ju 'rā ajapo avakue rembiapo e'ỹ”, he'i va'ekue.

⁵⁹ Ha'e rami teī ijayvuague rami e'ỹ ae tema ijayvu.

⁶⁰ Ha'e gui ha'e kuery mbyte py sacerdote yvateve va'e opu'ā vvy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y ndere ayvua ramo?

⁶¹ Ha'e rā Jesus okyriri, mba'eve nde'i.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e oporanduve ju:

— Ndee ma nhi'ā Nhanderuete ijayvu porāmbi Ra'y Cristo?

⁶² Ha'e ramo Jesus ombovai:

* 14:53 João 18.12-14,19-24

— Xee ae ha'e. Ha'e gui pexa 'rã Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue uguapy ha'e yva gui ou ramo arai rupi — he'i.*

⁶³ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e omondoro oao reve aipoe'i:

— Mba'erã tu jaiptovate hekokue mombe'uarã?

⁶⁴ Pendu ae ma ijayvu vai rã. Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e javive ombovai:

— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.

⁶⁵ Ha'e gui hexe amongue onyvõ, ha'e hova onhovã vy oungea guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Emombe'u ke mava'e pa neunga ra'e — he'i. Xondaro kuery voi oipetepa okuapy.

Mateus 26.69-75; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

⁶⁶ Ha'e ramia ja oka vvy reia py Pedro oĩa py ou peteĩ kunha'i sacerdote yvateve va'e omongakuaa va'ekue.

⁶⁷ Pedro ojape'e oiny rã oexa vy oma'ẽ porã, ha'e vy aipoe'i:

— Ndee voi teve reiko Jesus Nazaré pygua va'e reve.

⁶⁸ Ha'e ramo onhenhomi vy aipoe'i:

— Xee ndaikuaai, neĩ ndeayvua voi naendu kuaai — he'i. Ha'e vy oëve oka katy. [Ha'e jave uru ojapukai nhendu.]

⁶⁹ Ha'e gui teĩgue ju omongakuaa pyre oexa vy amboae kuery pe

— Peva'e voi ha'e kuery regua — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo onhenhomi ju.

Ha'e ririve ha'e py ikuai va'e aipoe'i Pedro pe:

— Anhetẽ teve ndee ha'e kuery regua, mba'eta ndee voi Galiléia pygua.

⁷¹ Ha'e ramo ijayvu vaikue, oura guive:

— Xee tu ndaikuaai rima ava pendeayvua! — he'i.

⁷² Ha'e ramove mokoĩguea ma uru ojapukai nhendu.

Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus aipoe'iaque re: “Kuri mokoĩgue uru ojapukai e'ỹ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹa rami”, he'iaque re. Ha'e rã onhemboaxy vy ojae'õ vaipa.

15

Mateus 27.1,2,11-26; Lucas 23.1-7,13-25; João 18.28-19.16

¹ Ko'ẽ aje'ive'i reve sacerdote yvatekueve va'e jogueroayvu, nhomongetaa kuery, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi reve. Ha'e vy Jesus ojokua uka vy Pilatos-a py ju ogueraa.

² Ha'e gui ma Pilatos oporandu ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

³ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e opa marã ijayvu hexe.

⁴ Ha'e gui teĩgue ju Pilatos oporandu:

— Nerembovai 'rã ri ty'y? Ne'endu po rami ete ndere ayvu ou.

⁵ Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ae. Ha'e ramo Pilatos onhemondy vaipa.

⁶ Ha'e gui ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e regua, heta va'e kuery ojerurea va'e rei.

⁷ Peteĩ oĩ nhuã py Barrabás hery va'e, oirũ kuery reve joe opu'ã vy jojukaague py.

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery ou vy huvixa pe ojerure okuapy jepiaty rami ojapo aguã.

⁹ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

— Peipotã pa apoi judeu kuery pegua huvixave? — he'i,

¹⁰ mba'eta oikuaa sacerdote yvatekueve va'e ija'e e'ỹ vy rive ipo py omboaxaague.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã.

¹² Ha'e rami rã Pilatos oporandu:

— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo “Judeu kuery pegua huvixave” pejea re?

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai vy

— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e rã Pilatos aipoe'i:

* 14:62 Daniel 7.13-14

— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e?

Ha'e rã ha'e kuery ojapukaive rei:

— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e rami rã Pilatos heta va'e kuery ombovy'axe vy opoi Barrabás, ha'e rã Jesus ma oinupã uka rire omboaxa kuruxu re omoĩa aguã.

Mateus 27.27-31

¹⁶ Ha'e gui ma huvixa ro guaxu py ju xondaro kuery ogueraa. Ha'e py ijatypa xondaro kuery ha'e javi.

¹⁷ Ha'e rami vy ajukue púrpara guigua py omonhemonde, ha'e juu gui peteĩ coroa ramigua ojapo vy omoĩ inhakã re.

¹⁸ Ha'e vy aipoe'i:

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.

¹⁹ Takua py oinupã inhakã rupi, hexe onyvõ, ha'e guenapy'ã re oĩ vy omboete.*

²⁰ Ojavvyky rei ma rire ajukue púrpara guigua omboi vy ijao py ae ju omonhemonde. Ha'e gui oka katy ogueraa kuruxu re omoĩ aguã.

Mateus 27.32; Lucas 23.26

²¹ Ha'e va'e jave peteĩ oaxa ovy mba'ety gui ou va'ekue, Cirene pygua Simão hery va'e, Alexandre ha'e Rufo ru. Ha'e va'e pe ma ogueraa uka okuapy kuruxu.

Mateus 27.33-44; Lucas 23.33-43; João 19.17-24

²² Ha'e gui ma Gólgota, “Akãgue renda” 'epy va'e katy ogueraa Jesus.

²³ Ixupe ome'ẽ vinho mirra revegua teĩ ndoy'ui.

²⁴ Ha'e gui omoĩ kuruxu re, ha'e ijao omboja'o-ja'o jomeme. Oexa okuapy xortea mba'e pa peteĩ-teĩ ogueraa 'rãa oikuaaxe vy.

²⁵ Nove hora jave kuruxu re omoĩa.

²⁶ Hi'áry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: “Judeu kuery pegua huvixave”, he'ia.

²⁷ Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ÿa re peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

²⁸ [Ha'e rami ojeupity ipara “Heko vai va'e kuery reve oguerkoa” he'ia.]

²⁹ Oaxa oje'oivy va'e ijayvu rei hexe. Oakã ombovava-vava vy aipoe'i:

— Ndee templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rã va'ekue,

³⁰ ejereraa jepe ha'vy ndee ae kuruxu gui reguejy vy — he'i okuapy.

³¹ Ha'e rami ae avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery reve sacerdote yvatekueve va'e ojoi rei vy aipoe'i:

— Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai.

³² Tove Israel kuery pegua huvixave Cristo toguejy kuruxu gui, jaexa vy jajerovia aguã — he'i okuapy. Hexeve kuruxu re omoĩ mbyre kuery voi ojoi rei.

Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.25-30

³³ Kuaray mbyte jave pytũmba yvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

³⁴ Ha'e gui kuaray ojero'a puku jave Jesus ojapukai atã:

— Eloí, Eloí, lámá sabactãni? — he'i, “Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja?” he'ia.*

³⁵ Ha'e py ikuai va'e regua ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

— Ne'endu, Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.

³⁶ Ha'e rami vy peteĩ ha'e kuery va'e regua onha vy vinagre py peteĩ esponja omoakÿ, ha'e takua apy re omoavẽ oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Tove, tajaexa Elias pa ou ra'e omboguejy aguã — he'i.

³⁷ Ha'e gui ma Jesus onhendu atã vy omano.

³⁸ Ha'e ramo henda iky'a e'ÿ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi, yvate gui yvy peve.

³⁹ Ha'e rami omano ramo kuruxu rexe'i xondaro ruvixa hi'aĩ va'e oexa vy aipoe'i:

— Anhetẽ ae ra'e peva'e ava ma Nhanderuete Ra'y — he'i.

⁴⁰ Ha'e py ikuai avi amongue kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago kyríve va'e ha'e José xy Maria, ha'e gui Salomé.

* 15:19 João 19.2,3

* 15:34 Salmo 22.1

⁴¹ Ha'e kuery ma Galiléia rupi Jesus oiko jave hupive ikuai va'ekue oipytyvõa rupi. Ha'e kuery reve hetave ju hupive oje'oi va'ekue Jerusalém katy.

Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-55; João 19.38-42

⁴² Ha'e va'e ára ma sábado pyguarã mba'emo oguereko katupaa aguã ára. Ha'e nunga rupi ka'aru jave

⁴³ ou peteĩ Arimatéia pygua José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua omboetevepy, Nhanderuede po'akaa ojekuaa aguã oarõ oikovy va'e. Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.

⁴⁴ Ha'e ramo Pilatos ma Jesus omano ma ra'ea omombe'u rá oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy xondaro ruvixa oenoĩ vy ixupe oporandu aje'i ma pa omano ra'ea re.

⁴⁵ Xondaro ruvixa omombe'u rá oikuaa porã rire hetekue ogueraa uka José pe.

⁴⁶ Ha'e ramo José ma kuruxu gui hetekue omboguejy vy onhovã peteĩ ajukue puku xii porã va'e ojogua va'ekue py. Ha'e vy onhono porã peteĩ tuparã itaova re ojo'o pyre py, ha'e peteĩ ita ju ombojere hokẽ omboty aguã.

⁴⁷ Ha'e ramia ja Maria Madalena ha'e Maria José xy oexa pota ho'amy oikuaa aguã mamo pa onhono porã ra'ea.

16

Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-10; João 20.1-10

¹ Sábado ára oaxa rire Maria Madalena, Tiago xy Maria ha'e Salomé ojogua hekuã porã va'e, oje'oi vy hetekue omoeakuã aguã.

² Ha'e gui ko'ẽmba'i jave semana ijyppya ára kuaray oẽ ouvy jave oje'oi hupa katy.

³ Joupe-upe aipoe'i jogueravy:

— Mava'e nda'u hupa rokẽ gui oipe'a 'rá ita jaikẽ aguã? — he'i.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery oma'ẽ vy oexa ita tuvixa va'eri ombojerea ma ra'ea.

⁵ Ha'e rami vy ikua py oike vy peteĩ kunumi va'e oexa onhemondea xiimba va'e, oiporu kuaa regua re oguapy oiny rá. Ha'e va'e ma ha'e kuery oexa xapy'a vy okyje okuapy.

⁶ Ha'e ramo ava va'e aipoe'i:

— Pekyje eme. Peka pekuapy kuruxu re omoĩ mbyre Jesus Nazaré pygua va'e. Ha'e va'e ma onhemboete ju ma, noĩvei ma apy. Pema'ẽ ha'vy ituiague py.

⁷ Ha'e gui ma tapeo hemimbo'e kuery ha'e Pedro pe aipopeje: “Galiléia katy Jesus oo 'rá penerenonderã. Ha'e py ma pexa 'rá aipoe'ia gue rami”, peje.

⁸ Ha'e gui itakua gui oẽ vy onhamba jogueravy onhemondyipa ha'e okyje reve. Okyje vy avave rei pe nomombe'ui ranhe.

João 20.11-18

⁹ Semana ijyppy'ia ára aje'ive Jesus onhemboete ju rire Maria Madalena pe ranhe ojexa uka, ixugui sete anha oipe'aague va'e pe.

¹⁰ Ha'e ramo kunha va'e oo vy Jesus irũ kuery pe omombe'u. Ha'e kuery ma ojae'o ha'e iporiaupa teri vy

¹¹ ndogueroviai ranhe oikove jevya, kunha pe ojexa ukaague omombe'u rá oendu va'eri.

Lucas 24.13-35

¹² Ha'e rire Jesus amboae rami ojexa uka mokoĩ ha'e kuery regua tetã rovai katy oo va'e pe.

¹³ Ha'e rami rire ha'e kuery ojevvy vy amboae kuery pe omombe'u teĩ ha'e kuery ndogueroviai.

Ayvu porã omombe'ua aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e rire guemimbo'e kuery onze-ve pe ju Jesus ojexa uka, mesa py ikuai jave. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ndogueroviaiaague ha'e inhakã ratãa re, mba'eta hexaare kuery “Onhemboete ju ma”, he'i rá oendu teĩ ndogueroviai rire.

¹⁵ Ha'e gui aipoe'i avi:

— Tapeo opa rupi, vyv jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã.*

¹⁶ Ha'e ramo oguerovia vy onhemongarai uka va'e oo jepe 'rá. Ha'e rá ndogueroviai va'e ma ombopagaa 'rá.

* 16:15 Mateus 28.18-20; Lucas 24.44-49; João 20.21; Atos 1.6-8

¹⁷ Ojerovia va'e kuery ombopo'akaa 'rã po ramigua hexa pyrã ojapo aguã. Xerery rupi oipe'a 'rã anha, ha'e ayvu mboae py ijayvu 'rã.

¹⁸ Ojopy 'rã mboi, ha'e veneno oy'u teĩ mba'eve ndoikoi 'rã. Imba'eaxy va'e kuery re opoko ramo okuera 'rã guive.

Lucas 24.50,51; Atos 1.6-11

¹⁹ Ha'e kuery reve Senhor Jesus ijayvupa ma rire heraa yva re. Ha'e gui ma Nhanderujete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.

²⁰ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetẽ memea oikuaa uka aguã.

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ma poropoanoa ha'e apóstolo Paulo hirũ raka'e. Jesus Cristo yva re ju oo rire Lucas mokoĩ kuaxia ombopara raka'e. Jypygua ma kova'e, Jesus rekoke oĩa. Ha'e gui amboae ma apóstolo kuery rembiapokue oĩa Atos 'epy va'e ju. Atos omboypya py Lucas aipoe'i: "Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi, yvate heraa ára peve" he'i va'ekue (Atos 1.1-2a).

Lucas ma heta ombopara Jesus mba'emo re ombojoja reve nhombo'eague. "Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue" (19.10). "Okanhy va'ekue" he'ia py ma nhande kuery re ae ijayvu vy, amboae henda py ipara oinya rami: "Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepe'a va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma Senhor omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty" (Isaías 53.6). Ha'e nunga rupi nhande kuery re ae Jesus ombojoja vy omombe'u raka'e vexa'i okanhy va'e, peráta hatã'i va'e okanhy va'e ha'e ta'y okanhy va'e (capítulo 15). Nhande kuery rekaa rupi Jesus ou raka'e, nhandereko vaiaty gui nhandereraa jepe aguã. Nhanderuede nhanemboaxy ete vy Gua'y Jesus ombou raka'e nhandereraa jepe aguã, mba'eta Gua'y re nhandereko vaiaty ha'e javi omoĩ raka'e nhanderekovia opaga aguã.

Ijayvu ypyague

¹ Heta ma ikuai ore kuery mbyte rupi mba'emo oiko va'ekue mboparaare.

² Ha'e kuery ombopara jypy'i guive hexaare ha'e ayvu mombe'ua kuery orevy ijayvuague rami vy.

³ Ha'e rami ae avi xeruvixa Teófilo, xee voi jypy'i guive ha'e nunga ha'e javi aikuaa porã rire aỹ ambopara porãve ndevy jorire-rire opyta porã aguã,

⁴ nembo'eague reikuaa aguã anhetẽ etea.*

Zacarias ha'e Isabel re ijayvua

⁵ Ha'e gui Judéia pygua huvixave Herodes oĩ jave oiko peteĩ sacerdote Zacarias hery va'e, Abias ramymino kuery regua. Ta'yxy ma Arão ramymino Isabel hery va'e.

⁶ Ha'e kuery ma Nhanderuede renonde heko porã va'e ikuai, Senhor ijayvua ha'e ojapo uka va'e ha'e javi ojapo vy.

⁷ Ta'y va'e'ỹ guive, mba'eta Isabel imemby va'erã e'ỹ, ha'e mokoĩve ikakuaakue meme.

João Batista itui'aguã omombe'u ma voague

⁸ Ha'e gui Zacarias ma Nhanderuede renonde rupi omba'eapo oikovy sacerdote reko rami vy, xorkea oexaa rupi oiporavao rire.

⁹ Ha'e vy sacerdote kuery reko rami vy oike Senhor pegua henda iky'a e'ỹ va'e py heakuã porã va'e oapy aguã.

¹⁰ Ha'e ramia ja heta va'e kuery ma oka py ikuai onhembo'e okuapya py.

¹¹ Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua, altar heakuã va'e rapyaty oiporu kuaa regua re.

¹² Zacarias oexa vy onhemondy vaipa, okyje guive.

¹³ Ha'e rã anjo aipoe'i ixupe:

— Zacarias, ekyje eme. Oendua ma rejerurea. Ha'e nunga rupi aỹ ndera'yxy Isabel oikuavã'i 'rã ndera'y, ha'e rã remboery 'rã João.

¹⁴ Ha'e va'e ma rerovy'a vaipa 'rã, ha'e heta 'rã ovy'a oiko'iague oendu vy.

¹⁵ Ha'e ma omboyvatepy 'rã oiko Senhor renonde, ndoy'ui 'rã vinho, neĩ iro va'e. Hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho 'rã oĩ, ixy oguereko'ia ára guive.

¹⁶ Ha'e ojapo 'rã Israel kuery heta ojeko roerva aguã rami Senhor Nguuete re.

¹⁷ Ha'e oo 'rã Senhor renonderã, Elias rami inhe'ẽ ha'e ipo'aka va'e vy, ojapo aguã tuu kuery opy'a py gua'y kuery oayvu, ha'e onhe'ẽ rendu e'ỹ va'ekue heko porã va'e ju ikuai aguã rami, ha'e rami vy peteĩ regua oguereko katu aguã Senhor peguarã — he'i.

¹⁸ Ha'e gui Zacarias oporandu anjo pe:

* 1:4 Atos 1.1,2

— Mba'exa tu aikuaa ta ha'e nunga? Mba'eta xee ma xetuja'i ma, ha'e xera'yxy voi guaimi'i ma.

¹⁹ Anjo ombovai:

— Xee ma Gabriel, Nhanderueete renonde aiko va'e. Ha'e ae xembou ndevy mba'emo porã amombe'u aguã.

²⁰ Ha'e rami teĩ xeyvua ndereroviai rire nandeyvuẽvei 'rã, nda'evevei 'rã ndeayvu aguã ha'e nunga ojeupity e'ÿa ja, mba'eta ojeupity 'rã oa'angaague py ae — he'i.

²¹ Ha'e rania ja heta va'e kuery oarõ okuapy Zacarias. Ha'e kuery onhemondyipa, hendaiky'a e'ÿ va'e py oiko are rã.

²² Ha'e gui ha'e oẽ vy nda'evevei ijayvu aguã. Ha'e ramo oikuaa okuapy hendaiky'a e'ÿ va'e py mba'emo oexa ra'eague. Okuã py rive omombe'u, nda'ijayvuẽvei vy.

²³ Ha'e gui guembiaporã va'ekue ojavopa ma vy oo ju ngoo katy.

Isabel ovy'a vaipa oikovyague

²⁴ Ha'e rire ma ta'yxy Isabel oguereko'i ma vy ndojexa ukavei peteĩ nhiruĩ jaxy re. Ha'e vy aipoe'i:

²⁵ — Ha'e rami Senhor ojapo xevy, xere oma'ẽ vy, amboae kuery ndaxejou vaivei aguã.

Jesus oiko aguã omombe'u ma voiaque

²⁶ Mboapy meme jaxya py ma Galiléia yvy re Nhanderueete ombou anjo Gabriel Nazaré tetã py.

²⁷ Ha'e py oiko peteĩ kunhataĩ omenda va'erã peteĩ ava Davi ramymino José hery va'e re. Kunhataĩ rery ma Maria.*

²⁸ Ha'e va'e oia py anjo oike vy aipoe'i:

— Temimboaxy ete evy'a ke, ndereve Senhor oĩ ramo — he'i.

²⁹ Pova'e ayvu Maria oendu vy onhemondy vy opẽxa rei: “Mba'e he'i vy nda'u po rami oxarura xevy?” he'i.

³⁰ Ha'e rã anjo aipoe'i:

— Maria, ekyje eme, mba'eta Nhanderueete nemboaxy.

³¹ Ha'e rã rereko'i 'rã, reikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus.

³² Ha'e va'e ma yvate 'rã, ha'e iuxpe “Yvate ete va'e Ra'y”, 'ea 'rã. Senhor Nhanderueete omoĩ 'rã huvixarã, tamoĩ Davi rekovia.

³³ Jacó ramymino kuery re opena riae 'rã, ipo'akaa ndopai 'rã guive — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Maria aipoe'i anjo pe:

— Mba'exa 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'eta xee peteĩgueve ma avakue pe ndajekuaa ukai teri va'eri.

³⁵ Anjo ombovai:

— Ndere oguejy 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ, ha'e Yvate ete va'e po'akaa ndeao'i 'rã okuaray'ã py. Ha'e nunga rupi iky'a e'ÿ va'e oiko ramo iuxpe “Nhanderueete Ra'y” 'ea 'rã.

³⁶ Neretarã Isabel voi oguereko'i ma oikovy, guaimi'i ma teĩ. Kova'e re mboapy meme jaxya ma oguereko'iague, imemby 'rã e'ÿ va'ekue ri.

³⁷ Mba'eta Nhanderueete pe ma nda'ipoi haxy va'e ijayvuague ha'e javi py — he'i.

³⁸ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

— Apy ma aĩ Senhor rembiguai. Tove toiko xevy ndeayvuague — he'i. Ha'e gui anjo ojepe'a ju oia gui.

Maria oipouague Isabel

³⁹ Ha'e va'e jave ma Maria oiko katu vy oo pojavy yvy'ã ikuai va'e katy, peteĩ tetã Judá regua py.

⁴⁰ Zacarias ro py oike vy oxarura Isabel pe.

⁴¹ Maria oxaruraa ha'e oendu rã kyrĩ va'e omyĩ guyru'i py. Ha'e ramo Isabel re Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ anho oĩ ramo

⁴² ijayvu atã:

— Kunhague ikuai va'e gui ndere ima'endu'a porãave, ha'e rereko'i va'e voi ima'endu'a porãmy ete 'rã.

⁴³ Marã ramigua nda'u aiko ndee xe-Senhor xy xepou vy reju aguã?

* 1:27 Mateus 1.18-21

44 Mba'eta rexruraa aendu ramove kyri va'e ovy'a vy omyi guyru'i py.

45 Revy'a ete 'ra rovia rire, mba'eta ojeupity 'ra Senhor ndevy ijayvuague — he'i.

Maria oporaieague

46 Ha'e ramo Maria aipoe'i:

— Xepy'a py amboete Senhor,

47 ha'e xenhe'e ovy'a Nhanderuete xereraa jepeare re.

48 Mba'eta oma'e xee hembiguai yvy'i va'e aikoa re.

Ha'e ramo ay guive xevy “Ovy'a ete” he'i pavẽ 'rã,

49 mba'eta Ipo'akapa va'e ojapo porã xevy,

Iky'a e'y va'e hery va'e.

50 Ha'e ma omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,

raka'eve rã ikuai jevy-jevy va'e kuery voi.

51 Ipo'akapa rupi oiko vy omoaimba opy'a py onhemboyvate rei va'e kuery.

52 Oipe'a ipo'akakueve, ha'e rã yvyigieve'i ma omboyvateve.

53 Omoevyatãmba inhemyayi va'ekue,

ha'e rã iporiau e'y va'e kuery ma omondoukapa rive.

54 Omboaxya rupi vy oepy guembiguai Israel kuery ijayvuague re ima'endu'a vy,

55 Abraão ha'e hamymino kuery pe ojapo porã riae aguã re,

nhaneramoi kuery pe ijayvuague rami vy — he'i.

56 Ha'e gui Maria ma mboapy jaxy re opyta Isabel ro py. Ha'e va'e rire oo ju ngoo katy.

João Batista itui'iaque

57 Ha'e gui Isabel oguereko'i aguã ára ovaẽ ramo oikuavã ava'i.

58 Ha'e ramo Senhor omboaxya ha'e katy'i ikuai va'e ha'e heta va'e kuery oikuaa vy ovy'a avi okuapy hexeve.

59 Oito araa py jogueraapa ava'i pire omboi uka aguã. Ha'e rami vy omboeryxe okuapy tuu Zacarias rery rupi.

60 Ha'e ramo ixu aipoe'i:

— Any teve. Ha'e rami 'rãgue py João 'rã hery — he'i.

61 Ha'e ramo hetarã kuery aipoe'i:

— Ha'e gui ha'e rami peneretarã kuery hery va'e ndoikoi va'eri — he'i okuapy.

62 Ha'e rami vy tuu pe ju opo py oporandu marã rami pa omboeryxea re.

63 Ha'e gui tuu ojerure petei yvyra pe'i re, ha'e vy ha'e va'e re ombopara: “Hery ma João” he'ia. Ha'e ramo ha'e javive onhemondyipa okuapy.

64 Ha'e ramove ijuru oipe'aa rã ijayvuẽ ju. Ha'e vy omboete Nhanderuete.

65 Ha'e py ikuai va'e ha'e javi onhemondyipa, ha'e Judéia katy'i yvy'ã reia rupi ikuai va'e kuery pe voi omombe'upaa.

66 Ha'e javive ha'e nunga oendu vy opy'a re omoi okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e nungarã nda'u ha'e va'e ava'i oiko? — he'i okuapy. Mba'eta hexe Senhor po oĩ.

Zacarias oporaieague

67 Ha'e gui tuu Zacarias re Nhe'e Ky'a E'y anho oi ramo omombe'u ayvu. Ha'e vy aipoe'i:

68 — Ta'ima'endu'a porãa Senhor Israel kuery Ruete re, mba'eta oikuaa pota ma guembiporavo ikuai va'e re oepy aguã.

69 Ha'e vy ombou petei nhandereraa jepearã ipo'akapa va'e guembiguai Davi ramymino.

70 Ha'e rami ojapo aguã yma guive omombe'u uka

profeta iky'a e'y va'e kuery ijayvua rupi,

71 nhanderoaigua kuery gui nhandereraa jepe aguã,

ha'e nhandere ija'e e'y va'e ha'e javi po gui.

72 Ha'e rami vy nhaneramoi kuery omboaxyague rami ju oiko aguã,

guexeve guarã iky'a e'y va'e ojapo va'ekue re ima'endu'a vy,

73 nhaneramoi Abraão pe ouraague re guive.

74 Mba'eta ijayvu raka'e nhanderoaigua kuery po gui nhandereraa jepe aguã re,

jakyje e'y re nhambojerovia aguã,

75 ha'e jaikoa pukukue re henonde

iky'a e'y va'e jaiko aguã teko porã rupi.

76 — Ha'e gui ma ndee ava'i, ndevy pe “Yvate ete va'e pegua profeta” 'ea 'rã.

Mba'eta Senhor renonde rupi reiko 'rã haperã rereko katu aguã.

77 Ha'e rami vy ixupegua kuery pe reikuaa uka 'rã

ojejavyague gui oo jepe aguã,

78 Nhanderueete nhanemboaxy etea rupi.

Mba'eta kuaray oẽ ouvya rami avi ojekuaa uka 'rã yva gui

79 omoexakã aguã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'e,

nhandererereko aguã tape jaiko porã aguã rupi — he'i.

80 Ha'e gui ava'i ma tuja pojava ha'e imbaraeve tema ovy onhe'ẽ re guive. Tekoa e'yã rupi oiko Israel kuery pe ojekuaa uka aguã ára peve.

2

Mateus 1.18-25

¹ Ha'e va'e jave py ma César Augusto omombe'u uka pavẽ oje'oi aguã guery ombopara uka vy.

² Ha'e va'e ma tery mbopara uka ypy'ia, Síría pygua huvixa Quirino oĩ jave py oiko va'e.

³ Ha'e rami rã ha'e javive oo guery ombopara uka vy, peteĩ-teĩ guekoa py ae.

⁴ Ha'e rami vy José voi oo. Davi ramymino oiko vy oguata Galiléia regua Nazaré tetã gui, Judéia regua tetã Davi rekoague Belém tetã katy oo vy.

⁵ Guery ombopara uka vy oo gua'yxy Maria hye guaxu'i va'e reve.

⁶ Ha'e rami Belém py ikuai jave py ma ovaẽ oikuavã aguã ára.

⁷ Ha'e ramo oikuavã omemby ypy'i, ava'i. Ha'e vy onhovãmba vy onhono inony mymba karua'i py, mba'eta okeaty py jipovei ma ha'e kuery avi oke aguã.

Vexa'i re opena va'e kuery pe anjo kuery ojexa ukaague

⁸ Ha'e katy rai ikuai vexa'i re opena va'e kuery. Pyávy nhuũndy re ikuai guymba kuery re opena rupi.

⁹ Ha'e gui ha'e kuery ikuai py ogejy peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e kuery yvýry rupi Senhor omoexakãmba xapy'a. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery pe anjo aipoe'i:

— Penhemondy eme, mba'eta xee aju pẽvy amombe'u aguã mba'emo porã nhombovy'a ete va'erã, heta va'e kuery ha'e javi peguarã.

¹¹ Mba'eta ange Davi rekoague py itui'i ma pendereraa jepearã Cristo Senhor.

¹² Po rami oiko peẽ kuery peikuaa aguã: Ava'i pejou 'rã mymba karua'i py, ajukue py onhovã ha'e onhonoa inony va'e — he'i.

¹³ Ha'e gui anjo reve heta ju ojexa uka xapy'a irũ yva pygua xondaro kuery. Ha'e kuery ma Nhanderueete oguerovy'aa rupi aipoe'i okuapy:

¹⁴ — Yvate etea py toporaeia Nhanderueete pe, ha'e yvy re voi toĩ avakue hemimboaxy ikuai porã aguã — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e gui ma vexa'i re opena va'e kuerya gui anjo kuery yva re ojepe'apa ramove aipoe'i joupe-upe:

— Jaje'oi Belém tetã katy jaexa aguã nhandevy Senhor oikuaa uka va'ekue — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery oje'oi pojava, ha'e vy ojou Maria ha'e José, kyrĩ'i va'e guive ojou mymba karua'i py itui'i rã.

¹⁷ Ha'e kuery oexa vy omombe'u ava'i oikoa ha'e kuery pe oikuaa ukaa ague.

¹⁸ Ha'e rami vexa'i re opena va'e kuery omombe'u rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa.

¹⁹ Ha'e rã Maria ma pova'e ayvu ha'e javi opy'a re omõ porã ima'endu'a riae aguã.

²⁰ Ha'e gui vexa'i re opena va'e kuery ojevypa ju. Oporaei jogueravy Nhanderueete oguerovy'aa rupi, omombe'uague rami ae oendu ha'e oexa rire.

Jesus pire omboiaague

²¹ Oito araa py ovaẽ ava'i pire omboia aguã. Ha'e gui ma omboerya Jesus, oguereko'i e'y mbove ma voi anjo omboerya ukaague rami vy.*

* 2:21 Mateus 1.21

Templo py Jesus oexa ukaague

²² Ha'e gui Moisés lei omboparaague rami vy ha'e kuery ojeky'a'o uka aguã ára oxaxapa ma ramo ogueraa ju Jerusalém tetã py Senhor pe oexa uka aguã,

²³ Senhor guigua lei re ipara oĩa rami vy: “Ava jypy'i oiko va'e ha'e javi 'rã pemboaxa Senhor peguarã.”*

²⁴ Ha'e kuery ogueraa avi “mokoĩ jeruxi, e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i” Nhanderuete pe ojuka uka aguã, ha'e kuery lei re ipara oĩa rami vy.*

Simeão oporaeiague

²⁵ Jerusalém tetã py oiko peteĩ ava Simeão hery va'e. Ha'e va'e ma heko porã ha'e ojerovia ete va'e, Israel kuery repyará oarõ oikovy va'e. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ hexe oĩ.

²⁶ Ixupe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka ma voi omano e'ỹ mbove Senhor remimbou Cristo oexa 'rãa.

²⁷ Ha'e rami vy Nhe'ẽ ogueraa rã templo py oo. Ha'e va'e jave py tuu kuery ogueru ava'i Jesus ha'e kuery lei re oĩa rami ojapo aguã.

²⁸ Ha'e ramo Simeão ojopy ava'i ojyva áry, ha'e Nhanderuete oguerovy'aa rupi aipoe'i:

²⁹ — A'ỹ ma Senhor, ha'eve xee nerembiguai xemondouka porã aguã ndeavyuague rami vy,

³⁰ mba'eta aexa ma orereraa jeppearã rembou va'ekue.

³¹ Ha'e va'e ma ha'e javi regua renonde py rereko katu va'ekue

³² imoexakãarã, judeu e'ỹ va'e kuery oikuaapa aguã, ha'e nerembiporavo Israel kuery voi oguerovy'a aguã — he'i.

³³ Ha'e rami ijavyu ma ramo tuu ha'e ava'i xy onhemondyi.

³⁴ Simeão ma ha'e kuery ogueroyvu porã vy ixy Maria pe ju aipoe'i:

— Kova'e ava'i oiko ramo heta okanhy 'rã, ha'e heta avi oo jepe 'rã Israel kuery va'e regua. Ikuai avi 'rã hexe ijavyu rei va'e,

³⁵ heta py'a re oĩ va'e ojekuaa aguã. Ndepy'a re voi rendu 'rã kyxe py oikutu imoiny va'e rami — he'i.

Profeta kunha Ana ovaẽ aviague

³⁶ Oiko avi peteĩ profeta kunha Fanuel rajy, Ana hery va'e, Aser ramymino kuery regua. Kakuaa vaipa ma oiko, omenda rire sete ma'etỹ ete'i ime oiko,

³⁷ ha'e gui oitenta e quatro ma'etỹ re ma oiko imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma templo gui ndooi 'rãe. Ara py ha'e pyávy omboetea rupi oiko. Okaru e'ỹ re jepi 'rã oiko onhembo'ea rupi.

³⁸ Ha'e va'e jave ete'i kunha va'e ovaẽ vy oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e vy Jerusalém pygua kuery guepyará oarõ okuapy va'e ha'e javi pe omombe'u oikovy ava'i oikoa.

Nazaré tetã py ava'i Jesus oiko jave guare

³⁹ Senhor guigua lei re oĩa rami ha'e kuery ojapopa ma vy ojevvy ju Galiléia regua guekoa Nazaré katy.

⁴⁰ Ava'i ma tuja ha'e imbaraeveve pojava, hi'aranduve guive ovy, Nhanderuete omboaxy ramo.

Porombo'ea kuery mbyte py ava'i Jesus oiaque

⁴¹ Ha'e gui ma'etỹa nhavõ tuu kuery jogueraa 'rã Jerusalém py Páscoa ára ngaru oiko aguã py.

⁴² Doze ma'etỹ ava'i oguereko jave ha'e kuery gueko rami vy oje'oi ju Jerusalém katy ngaru oiko aguã py.

⁴³ Ngaru opa jave ha'e kuery ojevvy ju ngoo katy. Ha'e rã ava'i Jesus ma Jerusalém py teri opyta, tuu kuery oikuaa e'ỹ re.

⁴⁴ Tuu kuery ma oirũ kuery reve ha'e oua rami oexa'ã vy peteĩ ára re ranhe oguata. Ha'e gui mae ma oeka oje'oivy hetarã ha'e hexaaty kuery mbyte rupi.

⁴⁵ Ndojoui vy Jerusalém tetã katy ju ojevvy oeka aguã.

* 2:23 Êxodo 13.2,12 * 2:24 Iporiaukue'i Senhor peguarã vexe'i ndojoui vy ome'ẽ 'rã mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i (Levítico 5.11, 12.1-8).

⁴⁶ Mboapy araa py ojou templo py oguapy oiny rã, porombo'ea kuery reve ijayvua re ojapyxaka ha'e oporandu oinya py.

⁴⁷ Ijayvu rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa okuapy o'arandua rupi ombovai rã.

⁴⁸ Ha'e gui tuu kuery oexa vy onhemondyi. Ha'e vy ixu aipoe'i:

— Xepi'a, mba'e re tu evoko rami rejapo orevy? Nderu reve nda'evai vaipa roiko va'ekue roekaa rupi.

⁴⁹ Ombovai nguu kuery pe:

— Mba'e re tu xereka ri? Ndapeikuaai va'e ty'y Xeru ro py 'rãe aikoa? — he'i.

⁵⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaai mba'e he'ia paa.

⁵¹ Ha'e gui ma nguu kuery reve oo ju guekoa Nazaré py. Ojapo oikovy ha'e kuery oipota va'e ha'e javi. Ha'e rã ixu ma ha'e nunga ha'e javi omõ porã opy'a re.

⁵² Ha'e gui Jesus ma tuja pojava vy hi'aranduve ovy. Ha'e ramo Nhanduete ha'e avakue renonde rupi oguerovy'aa.

3

Mateus 3.1-10; Marcos 1.2-5

¹ Quinze ma'etỹ re ma Tibério César huvixave oĩ jave py, ha'e Judéia pygua huvixa Pôncio Pilatos oĩ jave, Galiléia pygua huvixa Herodes, ha'e gui Ituréia ha'e Traconites pygua huvixa tyvy Filipe oĩ jave, Abilene pygua huvixa Lisânias oĩ,

² ha'e gui sacerdote yvateve va'e Anás ha'e Caifás ikuai, ha'e va'e jave py ma Nhanduete ombou oayvu Zacarias ra'y João pe, tekoa e'ỹa rupi oikoa py.

³ Ha'e ramo João ma Jordão yakã yvỹry ha'e javi rupi oiko. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojevavyague omboguepaa aguã.

⁴ Mba'eta profeta Isafas kuaxia ombopara vy aipoe'iaque rami: “Tekoa e'ỹa py onhendu 'rã aipoe'i va'e: Perekato Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã.

⁵ Yvyugua ha'e javi ijojapa 'rã, yvyty ha'e yvy'ã'i ha'e javi guive. Tape ikarẽ va'ekue hi'yvipa 'rã, ha'e ijoja e'ỹague voi ijojapa 'rã.

⁶ Ha'e gui avakue ha'e javi 'rã oexa Nhanduete guigua jogueraa jepea”, he'iaque rami.*

⁷ Ha'e gui heta va'e kuery onhemongarai uka vy ou va'e pe João aipoe'i:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?

⁸ Peiko ha'vy vyvra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã. Ha'e pemboypy eme jomeme “Nhande kuery ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pẽvy: Kova'e ita gui voi Nhanduete omoingo kuaa Abraão ramymino'ra.

⁹ Ha'e gui haxa py omboguai ta ma vyvra rapo re. Yvyvra hi'a porã e'ỹ va'e ma ojayapa 'rã tata py omombo aguã — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu ixupe:

— Mba'e 'rã tu ha'vy rojapo?

¹¹ Ombovai:

— Mokoĩ kamixa oguereko va'e tome'ẽ oguereko e'ỹ va'e pe. Tembi'u oguereko va'e ha'e rami ae tomboja'o — he'i.

¹² Imposto re nhombopagaaty kuery voi jogueru onhemongarai uka aguã. Ha'e vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e tu ore rojapo 'rã?

¹³ Ombovai ha'e kuery pe:

— Nda'evai penhombopaga aguã opaga aguã va'ekue áryve — he'i.

¹⁴ Xondaro kuery voi oporandu ixupe:

— Ha'vy ore, mba'e 'rã tu rojapo?

Aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejoavyky rei eme, joekokue ramigua pemombe'uve eme, neĩ peipotave eme pema'eapoague repy áryve — he'i.

Mateus 3.11,12; Marcos 1.7,8; João 1.19-27

¹⁵ Ha'e jave ma pavẽ rei oarõ okuapy jogueraa jepearã. Ha'e rami vy João re oexa'ã okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e'ỹ ri nda'u Cristo oiko?

* 3:6 Isafas 40.3-5

¹⁶ Ha'e ramo João aipoe'i ha'e javive pe:

— Xee anhetê yy py rive romongarai va'e. Ha'e rami teĩ ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui ma xe'yvyĩve ete va'e vy nda'evei ipy regua xã ajora aguã voi. Ha'e ma penemongarai 'rã Nhe'ê Ky'a E'ȳ reve, tata py guive.

¹⁷ Ojopy ae ma trigo mbovevea oiky'a'o ha'e omboypura aguã omoĩ porãaty py. Ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ȳ va'e py — he'i.*

¹⁸ Ha'e rami vy ayvu porã omombe'u oikovy heta va'e kuery pe, opa mba'e ayvu py omongeta reve.

¹⁹ Huvixa Herodes pe voi ijayvu tyvy ra'yxy Herodias káuxa, ha'e Herodes ae ojapo vaiague re.

²⁰ Ha'e ramo huvixa ojapo vaive ju, nhuã py João ombo'a vy.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; João 1.32-34

²¹ Pavê onhemongarai uka jave py Jesus voi oo onhemongarai uka vy. Ha'e ramo onhembo'e oiny jave yva ojepe'a ramo

²² hexe Nhe'ê Ky'a E'ȳ oguejy oovy apykaxu'i rami. Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguero'yva va'e — he'i va'e.

Mateus 1.1-17

²³ Jesus ma trinta ma'et'y rivyvyi oguereko reve omboypy nhombo'e aguã. Ixupe ma "José ra'y" 'ea.* Ha'e rã José ma Heli ra'y,

²⁴ Heli ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y, Levi ma Malqui ra'y, Malqui ma Janai ra'y, Janai ma José ra'y,

²⁵ José ma Matatias ra'y, Matatias ma Amós ra'y, Amós ma Naum ra'y, Naum ma Esli ra'y, Esli ma Nagai ra'y,

²⁶ Nagai ma Maate ra'y, Maate ma Matatias ra'y, Matatias ma Semei ra'y, Semei ma José ra'y, José ma Jodá ra'y,

²⁷ Jodá ma Joanã ra'y, Joanã ma Resa ra'y, Resa ma Zorobabel ra'y, Zorobabel ma Salatiel ra'y, Salatiel ma Neri ra'y,

²⁸ Neri ma Melqui ra'y, Melqui ma Adi ra'y, Adi ma Cosã ra'y, Cosã ma Elmadã ra'y, Elmadã ma Er ra'y,

²⁹ Er ma Josué ra'y, Josué ma Eliézer ra'y, Eliézer ma Jorim ra'y, Jorim ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y,

³⁰ Levi ma Simeão ra'y, Simeão ma Judá ra'y, Judá ma José ra'y, José ma Jonã ra'y, Jonã ma Eliaquim ra'y,

³¹ Eliaquim ma Meleá ra'y, Meleá ma Mená ra'y, Mená ma Matatã ra'y, Matatã ma Natã ra'y, Natã ma Davi ra'y,

³² Davi ma Jessé ra'y, Jessé ma Obede ra'y, Obede ma Boaz ra'y, Boaz ma Salá ra'y, Salá ma Naassom ra'y,

³³ Naassom ma Aminadabe ra'y, Aminadabe ma Admim ra'y, Admim ma Arni ra'y, Arni ma Esrom ra'y, Esrom ma Peres ra'y, Peres ma Judá ra'y,

³⁴ Judá ma Jacó ra'y, Jacó ma Isaque ra'y, Isaque ma Abraão ra'y, Abraão ma Terá ra'y, Terá ma Naor ra'y,

³⁵ Naor ma Serugue ra'y, Serugue ma Ragaú ra'y, Ragaú ma Faleque ra'y, Faleque ma Éber ra'y, Éber ma Salá ra'y,

³⁶ Salá ma Cainã ra'y, Cainã ma Arfaxade ra'y, Arfaxade ma Sem ra'y, Sem ma Noé ra'y, Noé ma Lameque ra'y,

³⁷ Lameque ma Metusalém ra'y, Metusalém ma Enoque ra'y, Enoque ma Jaredé ra'y, Jaredé ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Cainã ra'y,

³⁸ Cainã ma Enos ra'y, Enos ma Sete ra'y, Sete ma Adão ra'y, ha'e rã Adão ma Nhanderuete ra'y raka'e.

4

Mateus 4.1-11; Marcos 1.12,13

* 3:17 Atos 19.4 * 3:23 Jesus ma José ra'y ete'ȳ raka'e, amboae kuery José ra'y rami rive oikuaa. Jesus ma Nhanderuete ra'y ae oiko, Nhe'ê Ky'a E'ȳ po'akaa rupi Maria oguereko'i va'ekue ava reve'ȳ, Mateus 1.18 ha'e Lucas 1.30-35 py oia rami.

¹ Jesus re Nhe'ē Ky'a E'ŷ anho oī ramo ojevvy ju Jordão yakā gui, ha'e tekoa e'ŷa py ju Nhe'ē ae ogueraa.

² Quarenta ára re anha oeko a'ã herekovy. Ha'e jave ma mba'eve ndo'ui. Ha'e rire okaruxe ma.

³ Ha'e ramo ixupe anha aipoe'i:

— Nhanderuede Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oī va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ŷ 'rã avakue oikove” — he'i.*

⁵ Ha'e gui yvatevea py anha ogueraa vy ixupe oexa ukapa vyvoi ko vvy re tetã ikuai va'e.

⁶ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Kova'e tetã ame'ēmba 'rã ndevy, ha'e mba'emo porã ko vvy regua ha'e javi, mba'eta xevy ome'ēmbaa rire ame'ē 'rã ame'ēxea va'e pe.

⁷ Xapy'a rei nerenapy'ã re reī reve xemboete ramo ha'e javi 'rã nembra'e.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Senhor Nderuede anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” — he'i.*

⁹ Ha'e gui anha ma Jerusalém py ju ogueraa, templo apyte áry omoī. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuede Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui vvy katy.

¹⁰ Mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã anjo kuery ndere opena aguã.”

¹¹ Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ŷ aguã” — he'i.*

¹² Jesus ombovai:

— Aipoe'i avi: “Eko a'ã eme Senhor Nderuede” — he'i.*

¹³ Opa mba'e py anha oeko a'ãmba ma vy ojepe'a ixugui, ha'eve aguã ára ovaē peve.*

Mateus 4.12-17; Marcos 4.14,15

¹⁴ Ha'e gui Nhe'ē po'akaa rupi Jesus oo ju Galiléia vvy katy. Ha'e ramo ha'e katy rai-rai ikuai va'e oendupa mba'emo ojapo oikovya.

¹⁵ Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e oikovy ramo omboete pavē.

Mateus 13.54-58; Marcos 6.1-4

¹⁶ Nazaré tetã py ombokakuaague py oo vy sábado ára py oike onhembo'eaty py gueko rami vy. Ha'e vy opu'ã ho'amy kuaxia ogueroayvu aguã.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe ome'ēa profeta Isaías ombopara va'ekue. Kuaxia oipe'a vy ojou po rami ipara va'e:

¹⁸ “Senhor-a guigua Nhe'ē xere oī vy xemoī iporiaukue'i pe amombe'u aguã ayvu porã. Xembou nhuã py ikuai va'e pe amombe'u aguã oēmba ju aguã, ára revegua e'ŷ'i ikuai va'e pe amombe'u aguã oma'ēmba ju aguã, ha'e omoingo axy reipy apoi ju aguã,

¹⁹ ha'e gui amombe'u aguã Senhor nhomboaxy aguã ma'et'ya” — he'i.*

²⁰ Ha'e gui kuaxia omboty vy ome'ē ju kuaxia re opena va'ety pe. Ha'e vvy oguapy. Ha'e ramo ha'e py ikuai va'e ha'e javive hexe anho oma'ē okuapy.

²¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Kova'e ára ojeupity ma kuaxia para re oī va'e penduague — he'i.

²² Ha'e rami rã ha'e javive hexe ima'endu'a porã, mba'eta ayvu porã rupi ijayvu rã oendu vy onhemondyi. Ha'e vvy oporandu okuapy:

— Peva'e nda'u José ra'y e'ŷ ri?

²³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xevy pe aipopeje 'rã: “Poropoanoa, enhemonguera ndee ae. Apy nderekoa py ae ejapo avi roendu rã Cafarnaum py rejapo va'ekue ramigua ha'e javi”, peje 'rã xevy.

²⁴ Aipoe'ive ju:

— Anhetē aipoa'e pendevy: Neī peteive profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omoaē porã va'erã.

²⁵ Anhetē aipoa'e pēvy: Elias oiko jave heta ikuai raka'e Israel kuery regua imeve'ŷ va'e. Ha'e va'e jave mboapy ma'et'ŷ rire mboapy meme jaxy re nda'okyvei ramo vvy jave re karuai oiko.

* 4:4 Deuteronomio 8.3

* 4:8 Deuteronomio 6.13

* 4:11 Salmo 91.11-12

* 4:12 Deuteronomio 6.16

* 4:13 Hebreus 2.18; 4.15

* 4:19 Isaías 61.1-2

²⁶ Ha'e rami teĩ ha'e pygua kuery neĩ peteivea py ma Elias nombouai, peteĩ imeve'ỹ va'e Sidom katy'i Sarepta tetã pyguaa py e'ỹ vy.

²⁷ Ha'e gui profeta Eliseu ju oiko jave ma heta avi ikuai raka'e Israel kuery regua lepra revegua. Ha'e rami avi neĩ peteive ma ixupe ndoiky'a'o ukaai, Síria pygua Naamã e'ỹ vy — he'i.*

²⁸ Ha'e ramo ha'e javive onhembo'eaty py ikuai va'e pova'e ayvu oendu vy ipoxypa.*

²⁹ Ha'e vyve opu'ãmba vy tetã gui oguenoẽ vy ogueraa peteĩ itaova áry peve, mba'eta ha'e va'e áry tetã oĩ ramo, ha'e gui yvy'ã guy katy oity aguã.

³⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbyte rupi Jesus oaxa vy ojepe'a ovy.

Marcos 1.21-28

³¹ Ha'e gui ma Galiléia regua Cafarnaum tetã py ju oo. Sábado ára py nhombo'e oiny.

³² Ha'e nhombo'e rã oendu va'e onhemondyipa okuapy, opo'akaa rupi ijayvu ramo.

³³ Onhembo'eaty py oĩ avi peteĩ ava hexe anha iky'a va'e onhemondea va'e. Ha'e va'e ma oiapukai atã:

³⁴ — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu orereve ndee rereko? Oremomba aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua iky'a e'ỹ va'e reikoa — he'i.

³⁵ Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyriri, ha'e ejepe'a peva'e ava gui — he'i. Ha'e ramo pavẽ renonde yvy rupi anha oity ma vy ojepe'a ava gui, ojapo vai e'ỹ re.

³⁶ Ha'e javive onhemondyipa vy aipoe'i jouse-uje:

— Mba'e nunga ayvu tu pova'e? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai kuery voi ojepe'a 'rã — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e ramo ha'e nungakue ha'e katy rai-rai'i rupi ikuai va'e oendupa.

Mateus 8.14,15; Marcos 1.29-31

³⁸ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Simão ro py ju ovaẽ. Simão raixo ma imba'eaxy oupy, ipire raku vaipa vy. Ha'e ramo Jesus pe ojerure okuapy kunha va'e re.

³⁹ Ha'e ramo ituia katy ojero'a vy ipire raku pe ijayvu atã ramove oaxapa vyvoi. Ha'e rire'ive opu'ã vy ojapo mba'emo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Marcos 1.32-34

⁴⁰ Kuaray oike jave ma oĩa py ogueru okuapy opa marãgua mba'eaxy gui imba'eaxy va'e. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re opoko vy omonguerapa.

⁴¹ Heta gui anha kuery oiapukai reve ojepe'a vy aipoe'i:

— Ndee ma Nhanderuete Ra'y — he'i ramo ha'e kuery pe ijayvu atã okyriri aguã re, Cristo oikoa oikuaa ramo.

Marcos 1.35-39

⁴² Ko'ẽmba'i ramove ojepe'a vy oo tekoa e'ỹa katy. Ha'e rã heta va'e kuery oeka vy jogueraa oĩa peve. Ha'e vy ixupe ojerure okuapy oeja e'ỹ aguã.

⁴³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma amboae tetã rupi voi ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua amombe'u aguã rami aiko, ha'e rami aguã ae zemboua rire — he'i.

⁴⁴ Ha'e rami vy ayvu omombe'u oikovy Judéia regua onhembo'eaty ikuai va'e rupi.

5

Pira ombo'a retaague

¹ Ha'e gui ma Genesaré yupa yv'ýry rupi ju oiko. Ha'e jave heta va'e kuery omboty rei okuapy Nhanderuete ayvu oenduxe vy.

² Ha'e rã oexa mokoĩ kanoã yy rembe re oĩ va'e. Pira mbo'aa kuery ma oẽmba ra'e pira mbo'aa ojoi aguã.

³ Peteĩ kanoã Simão mba'e py oike vy ojerure yy rembe gui ogueraave'i aguã. Ha'e gui kanoã py oguapy vy ombo'e oiny heta va'e kuery.

⁴ Ijayvupa ma vy aipoe'i Simão pe:

— Eraa kanoã typyvea py, ha'e pemombo pira mbo'aa pembo'a aguã.

⁵ Simão ombovai:

* 4:27 Profeta kuery pe Nhanderuete oipytyvõ uka raka'e amboae yvy pygua kuery, hekoa py ae nomboeteai ramo.

* 4:28 João 1.11

— Orembo'ea, pytū mbukukue re romba'eapo teĩ norombo'ai mba'eve. Teĩ ndeayvua rupi vy amombo ju 'rã pira mbo'aa — he'i.

⁶ Ha'e rami ojapo vy ombo'a reta pira, pira mbo'aa voi oxopa rai.

⁷ Ha'e ramo opo py oenoĩ oirū kuery kanoã mboae py ikuai va'e ou aguã oipytyvõ vy. Ha'e vy mokoive kanoã omomyẽ pira ramo yy py ogueroike rai-rai'i heravy.

⁸ Ha'e nunga Simão Pedro oexa vy guenapy'ã re oĩ Jesus renonde. Aipoe'i:

— Senhor, ejepe'a ke xea gui, mba'eta xee ma ajevavya va'e — he'i.

⁹ Mba'eta heta ete pira ho'a rã oexa vy onhemondyi, irū kuery ha'e javive reve.

¹⁰ Irū kuery Zebedeu ra'y Tiago ha'e João voi onhemondyi.

Jesus aipoe'i Simão pe:

— Enhemondyi eme, aỹ gui ma avakue jouarã 'rã reiko — he'i.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery yy rembe re kanoã omboja vy oejapa oje'oivy hupive.

Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45

¹² Peteĩ tetã py Jesus oiko jave ou peteĩ ava hete ha'e javi rupi lepra oĩ va'e. Ha'e va'e ma oexa Jesus vy guenapy'ã re oĩ henonde, ngova yvy re omovaẽ. Ha'e vy ojerure ixupe:

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

¹³ Ha'e ramo okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

¹⁴ Ixupe Jesus aipoe'ive ju avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã.

— Va'eri tereo, sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami vy, heta va'e kuery oikuaa avi aguã — he'i.

¹⁵ Jesus aipoe'iaague rami e'ỹ ava va'e oo vyve omombe'upa. Ha'e ramo heta-etave ma ou Jesus oĩa py ijayvua oendu aguã, omba'eaxy gui okueraxe vy guive.

¹⁶ Ha'e rã Jesus ma ojepe'a jepi 'rã ha'e ae'ia py onhembo'e aguã.

Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12

¹⁷ Peteĩ ára Jesus nhombo'e oiny jave fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oguapy okuapy ha'e py, opa rupi gui ou va'ekue, Galiléia, Judéia ha'e Jerusalém gui. Senhor po'akaa hexe oĩ nhomonguera aguã.

¹⁸ Ha'e gui ou avi amongue avakue peteĩ uguata e'ỹ va'e hupa reve ogueru va'e. Ogueroiexa teĩ Jesus renonde py onhono aguã.

¹⁹ Heta va'e kuery gui nda'evei ogueroike aguã. Ha'e ramo oguerojeupi oo áry, ha'e oipe'aague rupi hupa reve omboguejy ikuai va'e mbyte py, Jesus renonde.

²⁰ Avakue ojerovia etea Jesus oikuaa vy aipoe'i uguata e'ỹ va'e pe:

— Ava, rejavyague omboguepaa ma — he'i.

²¹ Ha'e rami rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ndojou porã vy aipoe'i:

— Marã ramigua tu po rami ijayvu vai va'e? Avave rei nombogue kuaai 'rã joeko vaiague, Nhanderue te'ỹ vy — he'i okuapy.

²² Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeavya pende'ỹ py?

²³ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeyvu aguã: “Rejavyague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e uguata” ha'e 'rã?

²⁴ Va'eri peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko vy joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

— Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy — he'i.*

²⁵ Ha'e ramove opu'ã pavẽ oexaa gui, oupi ngupa ituiaty, ha'e oo ngoo katy. Nhanderue te pe oporaẽ ovy.

²⁶ Ha'e javive onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderue te. Okyjepa reve aipoe'i:

— Ange ma jaexa mba'emo porã — he'i okuapy.

Mateus 9.9; Marcos 2.13,14

²⁷ Ha'e va'e rire Jesus oo jevy vy oexa peteĩ imposto re nhombopaga va'ety Levi hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Eju ke xerupive — he'i.

* 5:24 João 10.37,38

28 Ha'e ramo opu'ã vy oejapa ovv hupive oo aguã.

Mateus 9.10-13; Marcos 2.15-17

29 Ha'e rire Jesus pe Levi ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e ngoo py. Heta avi ikuai ha'e py, imposto re nhombopaga va'ety ha'e amboae kuery hexeve okaru aguã.

30 Fariseu ha'e irũ kuery lei re nhombo'e va'ety ijayvu okuapy Jesus remimbo'e kuery re. Ha'e vy oporandu:

— Mba'e re tu pekaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojevavya va'e kuery reve?

31 Jesus ombovai:

— Hexaĩ va'e kuery ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e kuery anho 'rã oipota.

32 Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã ojeko rerova aguã — he'i.

Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22

33 Ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery ma okaru e'ỹ re ikuai jepi 'rã onhembo'e vy. Ha'e rã neremimbo'e kuery ma any, okaru ha'e oy'u 'rã.

34 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Omenda py pejapo 'rã ri ty'y oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai aguã rami, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja?

35 Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae 'rã ha'e kuery ikuai okaru e'ỹ re — he'i.

36 Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

— Avave rei ao pyau gui nomboi 'rã ha'ykue ao ymague re omboja aguã. Ha'e rami vy omodoro 'rã ipyau, ha'e ipyau ra'ykue voi ndoja porã 'rã inhymague re.

37 Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyru 'rã vinho pyau, mba'eta vinho pyau ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, hyru voi ivaipa 'rã.

38 Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau ma hyru pyau py 'rã omboyru. [Ha'e ramo 'rãe mokoĩve oĩ porã.]

39 — Ha'e rami avi avave rei vinho ymague oy'u rire ndoy'uxei 'rã ipyau va'e, mba'eta aipoe'i 'rã: “Inhymague ma iporãve.”

6

Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28

1 Peteĩ sábadu py trigoty rupi Jesus kuery oaxa joguervy jave hemimbo'e kuery hi'a oipo'o vy ho'u heravy oipokyty va'ekue.

2 Ha'e ramo amongue fariseu kuery aipoe'i:

— Mba'e re tu evoko rami pejapo sábadu ára py nda'evei va'eri?

3 Jesus ombovai:

— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

4 Ha'e ma Nhanderuete ro py oike vy ojou mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e ho'u. Ome'ẽ avi ngupive ikuai va'e pe, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote kuery pe anho ha'eve — he'i.*

5 Ha'e aipoe'ive ju ha'e kuery pe:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábadu ára re voi ipo'aka va'e.

Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6

6 Sábado jevy py onhembo'eaty py ju oike vy nhombo'e oiny. Ha'e py oĩ avi peteĩ ava ipo oiporu kuaa regua re ipiru va'e.

7 Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e oexa pota okuapy sábadu ára py pa nhomonguera 'rã re, hexe ijayvu reixe vy.

8 Ha'e rã ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i ava ipo piru va'e pe:

— Epu'ã ejuvy mbyte katy — he'i ramo opu'ã ouvvy.

9 Ha'e ramo Jesus aipoe'i amboae kuery pe:

— Mba'exa tu peikuaa? Ha'eve ri nda'u sábadu ára py jajapo porã, tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? — he'i.

10 Ha'e gui oyvryri ikuai va'e ha'e javive re oma'ẽ reve aipoe'i ava va'e pe:

— Embo'yvi ndepo.

* 6:4 1 Samuel 21.1-6

Ha'e rami opo ombo'yvi ramo okuera.

¹¹ Ha'e rami rā amboae kuery ma ipoxypa, ha'e joupe-upe oporandu mba'e pa Jesus re ojapo aguā re.

Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19

¹² Ha'e va'e jave py oo vvyty áry onhembo'e aguā. Ha'e vy pytū mbukukue re onhembo'e oiny Nhanderuete pe.

¹³ Ko'ẽmba jave ojea py oenoĩ guemimbo'e kuery ha'e javi, ha'e vy oiporavo doze. Ha'e va'e kuery pe ma "Apóstolo" he'i:*

¹⁴ Simão hery mboerã Pedro omoĩ va'ekue ha'e tyvy André, Tiago ha'e João, Filipe ha'e Bartolomeu,

¹⁵ Mateus ha'e Tomé, Alfeu ra'y Tiago ha'e Simão "Zelote" 'ea va'e,

¹⁶ Tiago ra'y Judas ha'e Judas Iscariotes Jesus jopy uka nhemiarã va'e avi.

Mateus 4.23-25

¹⁷ Ha'e kuery reve oguejy vy vvy joja reia py ju ovaẽ, hemimbo'e kuery mboae ha'e heta rei va'e ikuaia py. Judéia ha'e javi gui, Jerusalém, Tiro ha'e Sidom ha'e ye'ẽ rembe katy gui ou va'ekue.

¹⁸ Ha'e kuery ma ayvu oenduxe vy ou va'ekue, omba'eaxy gui okueraxe vy guive. Nhe'ẽ vai omoangeko va'e guive ou rã omonguerapa.

¹⁹ Heta va'e kuery ha'e javive opokoxe hexe, mba'eta ixugui ipo'akaa oẽ va'e py nhomonguerapa ramo.

Mateus 5.1-12

²⁰ Ha'e gui guemimbo'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Iporiakue'i pendekuai va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta Nhanderuete po'akaa pendevy guarã oĩ.

²¹ — Pevy'a ete 'rã aỹ pekaruxe va'e, mba'eta perekopa 'rã.

— Aỹ pejae'o va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta penderory riae 'rã.

²² — Pevy'a ete 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue káuxa avakue pendere nda'ija'ei vy penemoxẽ, pendere ijayvu rei ha'e penderery vaikue va'e rami oikuaa ramo.

²³ Ha'e nunga oiko rã pevy'a ha'e peporaei, mba'eta heta mba'e yva re oĩ pendevy guarã. Mba'eta yma rupi ha'e rami ae tamoĩ kuery oguereko axy raka'e profeta kuery.

Nda'evei ete 'rãa re ijayvuague

²⁴ — Ha'e rã aỹ perekopa va'e pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta perekopa ma penembovy'aaarã.

²⁵ — Nda'evei ete 'rã pekaru porã va'e pe, mba'eta pendu 'rã karuai.

— Nda'evei ete 'rã pevy'a rei va'e pe, mba'eta pendepy'a vai ha'e pejae'o 'rã.

²⁶ — Nda'evei ete 'rã pendejou porã va'e ha'e javi pe, mba'eta ha'e rami ae peneramoĩ kuery ojou porã rei raka'e profeta ramigua kuery.

Mateus 5.38-42

²⁷ — Ha'e rã xeayvua re pejapyxaka va'e pe ma aipoa'e: Peayvu 'rã pendovaigua kuery, pejapo porã 'rã pendere ija'e e'ỹ va'e pe.

²⁸ Peroayvu porã 'rã pendere inhe'ẽ vai va'e, ha'e pejerure 'rã pendere ijayvu rei va'e re.*

²⁹ Amongue pendova pete rã perova hovai re ju oipete aguā. Amongue penderarito oipe'a rã penekamixa avi 'rã peraa uka.

³⁰ Peme'ẽ 'rã pëvy ojerure va'e ha'e javi pe. Amongue penemba'e ogueraa ramo nda'evei "Eme'ẽ ju" peje aguā.

³¹ Pëvy avakue ojapo aguā peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe.

Mateus 5.43-48

³² — Xapy'a rei penderayvu va'e anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi oayvu 'rã guayvua kuery.

³³ Pendevy ojapo porã va'e pe anho ri pejapo porã vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi ha'e rami ikuai.

* 6:13 "Apóstolo" 'ea ma Cristo rembiporavo guery rupi omondouka va'e ayvu omombe'u ha'e nhomonguera aguā.

* 6:28 Lucas 23.34; Romanos 12.14

³⁴ Pendeivy omboekovia va'erā pe anho ri mba'emo peiporuka vy mba'e 'rā tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi joupe oiporuka 'rā mba'emo ha'ekue rami ju ojopy aguā.

³⁵ — Ha'e rā peē ma peayvu 'rā pendovaigua kuery voi, ha'e pejapo porā joupe, mba'emo peiporuka 'rā hekovia re'ỹ. Ha'e rami rā 'rāe heta omoī porāa pendeivy guarā, ha'e Yvate ete va'e ra'y pendekuai. Mba'eta ha'e ma ojapo porā 'rā hexe ima'endu'a e'ỹ va'e ha'e heko vai va'e kuery pe voi.

³⁶ Penhombaoxy kuaa 'rā Penderu nhombaoxya rami.

Mateus 7.1-5

³⁷ — Peikuaa pota rei eme joe, pendere oikuaa potaa e'ỹ aguā. Penhombopaga eme penembopagaa e'ỹ aguā. Pejoperdoa 'rā penderperdoaa aguā.*

³⁸ Joupe mba'emo peme'ē ri ramo pendeivy ju ome'ēa 'rā mba'emo. Omboyru porā'i, omomy-momyī, ojabatete ramo tynyē vaipa vy onheēmba rei va'e 'rā ome'ēa pendeivy. Mba'eta joupe pejapoa rami avi pendeivy ju ojapoa 'rā.

Ára revegua e'ỹ meme jogueraa va'e re ijayvuague

³⁹ Ha'e kuery pe omombe'u avi peteī ayvu mba'emo re ombojoja vy:

— Ha'eve ri nda'u ára revegua e'ỹ ogueraa aguā amboae ára revegua e'ỹ? Ha'e rami vy nda'u mokoīve ndo'ai 'rā ri hugua katy?

⁴⁰ Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ. Imbo'e porā mbyre ma imbo'eare rami avi 'rā ikuai.*

⁴¹ — Mba'e re tu nderyvy rexa pyiky'a oī va'e re rexa pota, ha'e rā vyvra nderexa py oī va'e re ma ndereikuaa potai?

⁴² Mba'e re tu nderyvy pe “Xeryvy, tove tanoēiky'a nderexa gui” 're va'eri nderexa py vyvra oī va'e re ma ndereikuaa potai? Heko porā merami rive va'e, enoē ndee ranhe vyvra nderexa gui. Ha'e vy 'rāe rexa porā nderyvy rexa guiiky'a renoē aguā.

Mateus 12.33-37

⁴³ — Jipoi vyvra porā hi'a iporā e'ỹ va'e, neī vyvra iporā e'ỹ va'e voi jipoi hi'a porā va'e.

⁴⁴ Mba'eta vyvra ikuai va'e jaikuaa 'rā hi'a re vy. Figo ma nanhamondoi 'rā juu'y gui, ha'e uva ma nanhamondoi 'rā juu rakuandy gui.

⁴⁵ Heko porā va'e oexa uka 'rā opy'a re mba'emo porā omoī va'ekue, ha'e rā heko vai va'e ma mba'emo vai omoī va'ekue 'rā oexa uka. Mba'eta nhandepy'a re oī va'e re ae 'rā nhandeayvu.

Mateus 7.24-27

⁴⁶ — Mba'e re tu xevy “Senhor, Senhor” peje va'eri ndapejapoi ajapo uka va'e?

⁴⁷ Ha'e javive xea py ou, xeayvu oendu ha'e ha'ekue rami ikuai va'e ma xee amombe'u ta marā rami pa ikuai.

⁴⁸ Ha'e kuery ma ikuai peteī ava oorā ojapo vy ijyta kuarā vyvra ojo'o puku vy ita áry omo'ā va'e rami. Ha'e gui yy tyguaxu vy oo re ojeapi-api teī ndoityi, omboyta porā rire.

⁴⁹ Ha'e rā xeayvu oendu teī ha'ekue rami nda'ikuai va'e ma ava oorā ojapo vy omboyta vai-vai va'e rami. Ha'e gui oo re yy ojeapi-api vy oitypa vyvoi, ombovaipa katui'í.*

7

Mateus 8.5-13

¹ Ha'e va'e ayvu heta va'e kuery pe Jesus omombe'upa ma vy oo Cafarnaum tetā py.

² Ha'e py ma peteī xondaro ruvixa rembiguai oayvu ete va'e imba'eaxy vy omano rai'í oupy.

³ Jesus re ima'endu'aa ramo huvixa oendu vy oīa katy omondouka amongue judeu mongetaaty kuery, ha'e kuery ojerure rā ou vy omonguera aguā hembiguai.

⁴ Ha'e kuery ma Jesus-a py ovaē vy ojerure ete okuapy. Ha'e vy aipoe'í:

— Huvixa ma ha'eve reipytyvō aguā,

⁵ mba'eta nhande kuery irū oiko vy ojapo karamboae ronhembo'e atyrā — he'í okuapy.

⁶ Ha'e ramo Jesus oo ha'e kuery reve.

* 6:37 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12

* 6:40 Mateus 10.24; João 13.16

* 6:49 Tiago 1.22-25; 1

Oo py ovaē rai'i ma ovy jave xondaro ruvixa omondouka ju oirū kuery regua aipoe'i aguā:

— Senhor, xero py revaē e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta xee xe'yvyĩ'i ete xero py romovaē aguā.
 7 Ha'e nunga rupi ndaxepy'a guaxui xee aju aguā ndea py. Peteĩ ayvu ri eruruka xerembiguai tokuera.

8 Mba'eta xee voi xeruvixa oĩ va'e oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvua rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo” ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae pe ma “Eju” ha'e rã ou 'rã. Xerembiguai kuery pe “Ejapo ha'e nunga” ha'e ramo ojapo 'rã — he'i.

9 Pova'e ayvu Jesus oendu vy onhemondyĩ. Ha'e rami vy hupive ou va'e kuerya katy ojere vy aipoe'i:

— Xee ma aipoa'e pëvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri ha'e rami ojerovia ete va'e — he'i.

10 Ha'e gui omondouka pyre oo katy ojevvy vy oexa rã tembiguai okuera ma ra'e.

Naim tetã py kunha imeve'ỹ va'e pi'a omboete jevyague

11 Ha'e va'e rire'i Jesus oo peteĩ tetã Naim hery va'e katy. Hupive hemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery oje'oi.

12 Tetã kora rokẽ py ovaē rai ovy jave oẽ jekuaa mba'e guaxu reraa kuery. Ha'e va'e kuery ma peteĩ kunha imeve'ỹ va'e pi'a peteĩ'i va'ekue ogueraa. Ixykue'i reve heta avi oje'oi tetã pygua kuery.

13 Ha'e nunga Senhor oexa vy omboaxy kunha va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Ejae'o eme.

14 Ha'e rami vy onhemboja vy opoko omano va'e rupa re. Heraa kuery omombyta vy aipoe'i:

— Kunumi, xee aipoa'e ndevy: Epu'ã ke — he'i.

15 Ha'e ramo omano va'ekue oguapy oiny vy ijayvu. Ha'e rã ixy pe ju Jesus omboaxa.

16 Ha'e javive onhemondyipa vy Nhanderuete omboetea rupi aipoe'i:

— Profeta ipo'akapa va'e oiko nhande kuery mbyte, Nhanderuete ojekuaa uka ra'e ojepegua kuery pe — he'i okuapy.

17 Ha'e va'e omombe'ua rã oendupaa Judéia ha'e javi rupi, ha'e gui ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi.

Mateus 11.2-6

18 Ha'e nungakue ha'e javi João Batista pe hemimbo'e kuery omombe'u. Ha'e rã ha'e kuery regua mokoĩ João oenoĩ vy

19 omondouka Senhor-a katy oporandu aguā: “Ndee teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae?” he'i aguā.

20 Jesus oĩa py avakue ovaē vy aipoe'i ixupe:

— João Batista orembou apy ndevy roporandu aguā: Ndee ae pa reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae? — he'i.

21 Ha'e va'e jave Jesus heta omonguera imba'eaxy va'e oiko axyague gui, anha onhemondea va'e guive. Heta avi omoma'ẽ ára revegua e'ỹ.

22 Ha'e gui mae ma Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Tapeo pemombe'u João pe pexa ha'e pendu va'ekue: ára revegua e'ỹ oma'ẽ ju, uguata e'ỹ va'ekue uguata, lepra revegua ojeky'a'a, ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu, omano va'ekue onhemboete, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.

23 Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e — he'i.

Mateus 11.7-19

24 Oporandu aguā ombou pyre kuery oje'oi ju rire João reko re Jesus ijayvu heta va'e kuery pe: Ha'e vy aipoe'i:

— Marã ramigua pexa aguā tu peo tekoa e'ỹa py? Takua'i yvytu omomy-momyĩ va'e ramigua ri ty'y?

25 Marã ramigua pexa aguā tu peo raka'e? Peteĩ ava ao porã py onhemonde va'e? Ha'e rami avi onhemonde porã ha'e oguerekopa va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

26 Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

²⁷ Mba'eta hekorā re ae ipara oiny: “Xee amondouka 'rā peteī xerembiguai nerenonderā, nderaperā oguereko katu aguā”, he'i va'ekue.*

²⁸ Xee aipoa'e pēvy: Kunha gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rā Nhanderuete po'akaa py yvy'iguae'i va'e ma ixugui yvateve — he'i.

²⁹ Ha'e javive oendu va'e ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery voi Nhanderuete guigua teko porā João omombe'u rā oendu vy ixupe onhemongarai uka va'ekue.

³⁰ Ha'e rā fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma Nhanderuete oipotaa rami nda'ikuaixei vy João pe nonhemongarai ukai va'ekue. Ha'e gui aipoe'ive ju:

³¹ — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rā aýgua kuery reko? Marā rami nda'u ha'e kuery ikuai?

³² Ha'e kuery ma ikuai kyrígue tetā mbyte rupi oguapy vy joupe-upe ojavukai va'e rami: “Mimby romonhe'ē ramo peē ndapejeroky, ha'e gui omanoa pygua romonhendu ramo ma ndapejae'oi”, he'i va'e kuery rami.

³³ Mba'eta João Batista ou vy mbojape ho'u e'y re oiko, vinho ndoy'ui guive. Ha'e rami rā ixupe peē kuery “Anha reve rima oiko”, peje.

³⁴ Ha'e rā Ava'ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe “Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety heko vai va'e kuery re onhemoirū va'e”, peje.

³⁵ Ha'e rā hi'arandu va'e kuery ha'e javi ma ojou porā 'rā 'arandu rupi ikuai va'e — he'i.

Kunha heko vai va'ekue Jesus py re heakuā porā va'e oikytyague

³⁶ Peteī fariseu oenoī Jesus hexeve oo vy okaru aguā. Ha'e rā fariseu ro py Jesus ovaē ma vy mesa py oī.

³⁷ Peteī kunha heko vai va'ekue ha'e va'e tetā pygua ae oikuaa fariseu ro py okaru oinya. Ha'e rami vy oīa py peteī heakuā porā va'e rryu ogueru, ita xī va'e guigua.

³⁸ Hakykue gui onhemboja vy ojae' o reve omoaký ipy guexay py, ha'e o'a py ju omombiru. Ipy rupi oayvu reve oikyty heakuā porā va'e.

³⁹ Ha'e nunga fariseu henoñare oexa vy aipoe'i ojeupe ae:

— Peva'e ma profeta ete va'e rire oikuaa 'rāgue mba'e nunga kunha pa hexe opoko va'ea, mba'eta heko vai va'e — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i fariseu pe:

— Simão, peteī mba'e areko amombe'u va'erā ndevy.

Ombovai:

— Emombe'u ha'vy, porombo'ea — he'i.

⁴¹ Aipoe'i:

— Oiko peteī nhomboreve va'ety. Ha'e va'e pe mokoī oreve. Peteī oreve quinhentos ára repy, ha'e rā amboae ma cinqüenta oreve.

⁴² Neī peteīve ma ndoguerekali omboekovia aguā. Ha'e ramo imboreveare ombogepa mokoīve orevea. Mokoīve gui mava'e nda'u oayvuve?

⁴³ Simão ombovai:

— Xee aikuaa rā oreve retave va'ekue — he'i.

Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

— Ha'evea rami rembovai — he'i.

⁴⁴ Ha'e gui kunha va'e re ranhe oma'ē vy aipoe'ive ju Simão pe:

— Rexa pa kova'e kunha? Ndero py xee avaē ramo ndee ndererui yy xepy ajoi aguā.

Ha'e rā peva'e kunha ma guexay py ae ojoi xepy, ha'e gui o'a py ju omombiru.*

⁴⁵ Ndee ma xerova rupi ndereayvui. Ha'e rā peva'e ma avaē guive xepy rupi oayvupa.

⁴⁶ Ndee ma azeite ndereikytyi xekā re. Ha'e rā peva'e ma xepy re oikyty oiny heakuā porā va'e.

⁴⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy: Peva'e ojevavy eteague ombogepaa ma, mba'eta xerayvu ete. Ha'e rā ojevavyague nombogeaive va'e ma ndaxerayvuive 'rā — he'i.

⁴⁸ Ha'e gui ma kunha va'e pe aipoe'i:

* 7:27 Malaquias 3.1 * 7:44 Ha'e kuery reko rami vy oo py ovaē ramo hoo va'e omovaē vy ogueru ruka 'rā yy ipoua kuery ojepyei aguā, tape rupi yvy ku'i heta va'e gui (Gênesis 19.2, 24.32, 43.24, Juízes 19.21, João 13.1-14).

— Rejejavayague omboguepaa ma.

⁴⁹ Ha'e ramo hexeve okaru va'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Mava'e nda'u peva'e ava jejavya voi ombogue va'e? — he'i okuapy.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i kunha va'e pe:

— Rejeroviaa ndereraa jepe ma. Tereo porã ke.

8

Kunhague Jesus pytyvõa kuery rery oĩa

¹ Ha'e rire Jesus oguata oikovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Omombe'u ovy ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua. Hupive hemimbo'e kuery doze va'e oje'oi,

² ha'e amongue kunhague anha gui ha'e mba'eaxy gui ogueraa jepe va'ekue avi: Maria Madalena hery va'e sete anha gui oepy va'ekue,

³ huvixa Herodes rembiguai Cuza ra'yxy Joana, ha'e gui Suzana. Heta avi kunhague mboae oje'oi mba'emo py oipytyvõ va'ety kuery.

Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9

⁴ Jesus oĩa py heta ou opa rupi tetã ikuai va'e gui. Ha'e ramo omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁵ — Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy. Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yĩgue ho'a tape vy'ry. Ha'e nunga re opyrõmbaa, guyra'i ho'upa guive.

⁶ Amboae ma itaty reia rupi ho'a. Ha'e nungakue yvate'i vyve ipiru, na'inhakỹi ramo.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e nungakue jojavi yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvate ha'e hi'a porã. Cem ra'yĩ peteĩ-teĩ gui oiko.

Ha'e rami ijayvupa ma vy aipoe'i:

— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20

⁹ Hemimbo'e kuery oikuaa porãvexe vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga re tu pova'e rembojoja?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Pendeivy ma Nhanderuete oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery pe ma mba'emo re ambojojaa rupi rive amombe'u ayvu, ha'e kuery oexa teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã.*

¹¹ — Pova'e nunga re ma ambojoja kuri. Ha'yĩgue'i ma Nhanderuete ayvu.

¹² Tape vy'ry ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ anha ou vy ipy'a gui oipe'a 'rã, oguerovia e'ỹ ha'e oo jepe e'ỹ aguã.

¹³ Itaty reia rupi ho'a va'ekue rami ikuai ayvu oendu vy ojou porã ha'e oguerovy'a va'e. Ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy xapy'a'i anho 'rã ojerovia. Ha'e gui mba'emo oiko rã ojepe'a 'rã.

¹⁴ Juu mbyte rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ mba'emo yvy regua re, omba'e rei-reirã ha'e mba'emo imbovy'arã re openave vy hexaraipa. Ha'e rami vy ndai'ai.

¹⁵ Ha'e rã yvy porãa rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy opy'a re omoĩ. Ha'e kuery ma ojepe'a e'ỹ vy hi'a porã.

Marcos 4.21-25

¹⁶ — Avave rei tataendy nhamoendy vy ndajajao'i 'rã mba'emo ryrupy, neĩ tupa guýry nanhamoĩ. Ha'e rami 'rãgue py imoĩny oĩaty py ae 'rã jaupi, oike va'e kuery oexa aguã hendy va'e.

¹⁷ Ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

¹⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke marã rami pa pendua re. Mba'eta mba'emo ogueroko va'e pe ome'ëave 'rã. Ha'e rã ogueroko e'ỹ va'e gui ma oipe'apaa 'rã ogueroko rei'i merami va'ekue — he'i.*

Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35

¹⁹ Jesus oĩa py ixu ha'e tyvy kuery ovaẽxe teĩ heta va'e kuery ikuai va'e gui nda'evei ovaẽ ete aguã.

* 8:10 Isaías 6.9-10

* 8:18 Marcos 4.24, Tiago 1.22-25

- ²⁰ Ha'e ramo omombe'ua ixupe:
 — Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai nderexaxe vy — he'i.
- ²¹ Ombovai:
 — Ha'i ha'e xeryvy kuery ma Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami ae ikuai va'e.*
Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41
- ²² Peteĩ ára oĩ kanoã py guemimbo'e kuery reve. Ha'e vy ha'e kuery pe
 — Jaaxa yupa rovai re — he'i. Ha'e vy oje'oi.
- ²³ Yy rupi ooa ja ha'e oke oupy.
 Ha'e gui yupa áry rupi ou yvytu atã. Ha'e ramo kanoã oike rai-rai'i yy py.
- ²⁴ Ha'e ramo ha'e kuery ovaẽ Jesus ituia py. Omomyĩ vy aipoe'i:
 — Orembo'ea, orembo'ea, nhamanomba ta rima! — he'i okuapy. Ha'e ramo Jesus omyĩ vy ijayvu atã yvytu ha'e yai pe. Ha'e ramove opyту'upa, nda'yvytuvei.
²⁵ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
 — Mamo tu oĩ pejeroviaa?
 Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa, okyje guive. Ha'e vy aipoe'i joupe-upe:
 — Marã ramigua tu peva'e, yvytu ha'e yai pe ijayvu ramo voi onhe'ẽ rendu aguã?
Mateus 8.28-33; Marcos 5.1-14
- ²⁶ Ha'e gui geraseno kuery yvy katy ju oje'oi Galiléia yupa rovaigua re.
- ²⁷ Kanoã gui oguejypa ramove ou peteĩ ava tetã gui. Ha'e va'e re ma anha onhemonde ramo yma rei ma ao nomoĩvei, neĩ ngoo rupi ndopytavei va'e. Yvyra rupa rupi rive tema oiko.
²⁸ Ha'e va'e oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i ojapukai atã reve:
 — Jesus Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Xee ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã — he'i.
- ²⁹ Mba'eta anha pe Jesus ijayvu ae ma ava gui oẽmba aguã, mba'eta mbovykue rei e'ỹ ma oguereko axy. Ipy ha'e ipo corrente py ojokuapaa teĩ omondopa kuerei. Ha'e ramo anha kuery ogueraa 'rã tekoa e'ỹa rupi.
³⁰ Ha'e gui ma Jesus oporandu ixupe:
 — Mba'exa tu nderery?
 Ombovai vy
 — Heta va'e — he'i, hexe heta anha onhemonde ramo.
- ³¹ Ha'e vy ojerure vyvkua vaikue py omondouka e'ỹ aguã.
³² Ha'e katy'i ma heta ikuai poryko okarua py yvyty re. Anha kuery ojerure omondouka aguã poryko re ju onhemonde aguã. Ha'e ramo Jesus omondouka.
³³ Ha'e ramo ava gui anha kuery oẽmba vy poryko re ju onhemonde. Ha'e ramo yvy'ã guy katy onhamba jogueravy. Yy py ho'apa vy oy'upa.
³⁴ Ha'e gui ma poryko re opena va'e kuery mba'emo oiko va'e oexa vy onhamba jogueravy, omombe'u tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi.
Mateus 8.34; Marcos 5.14-20
- ³⁵ Ha'e pygua kuery ou oiko va'ekue oexaxe vy. Jesus oĩa py ovaẽ vy oexa ava anha kuery oẽmbaague va'e. Ha'e va'e ma onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porã ju ma. Jesus yvy'iry oguapy oiny. Ha'e rã ha'e kuery ndaekorãvei rei okuapy.
- ³⁶ Ha'e kuery pe hexaare regua omombe'u marã rami vy pa anha gui oepyague.
- ³⁷ Geraseno kuery opa rupi gui ou va'ekue okyje vy ixupe ojerure ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã. Ha'e ramo kanoã py Jesus ojeupi vy oo ju.
- ³⁸ Ha'e rã ava anha kuery oẽmbaague va'e ma ojerure hupive oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus omondouka vy aipoe'i:
³⁹ — Tereo ndero pygua kuery pe omombe'u Nhanderuete ndevy ojapo va'ekue — he'i. Ha'e ramo tetã jave rupi oo vy omombe'u hexe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi.
Mateus 9.18,19; Marcos 5.21-24
- ⁴⁰ Ha'e gui Jesus ojevvy ramo heta va'e kuery oarõ okuapy va'e omoaẽ porã ovy'a reve.
- ⁴¹ Ha'e jave py ma ou peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua huvixa. Ha'e va'e ma Jesus renonde guenapy'ã re oĩ vy ojerure hoo py ovaẽ aguã,
- ⁴² mba'eta tajy peteĩ'i va'e doze ma'etỹ oguereko va'e omano rai'i oupy ramo.
Mateus 9.20-22; Marcos 5.24-34

* 8:21 Hebreus 2.11,12

Jesus ooa rupi heta va'e kuery omboty rei oje'oiivy.

⁴³ Oiko avi peteī kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Avave rei nomongueravei ma, [ha'e oguereko va'ekue ha'e javi ome'ẽ ma poropoanoa kuery pe.]

⁴⁴ Ha'e va'e ma Jesus rakykue gui ovaẽ vy opoko ijao apy re. Ha'e ramove opytu'u vyvoi hekoaxy.

⁴⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Mava'e tu xere opoko?

Ha'e javive nomombe'uxei ramo Pedro [oirũ kuery reve] aipoe'i:

— Orembo'ea, heta nderakykue ou va'e ndejopy rei heravy nemboty rei vy, [va'eri ndee "Mava'e tu xere opoko?" 're.]

⁴⁶ Ha'e rami teī Jesus aipoe'ive tema:

— Amongue ta'vy xere opoko teve, mba'eta aendu xegui xepo'akaa oẽ rã — he'i.

⁴⁷ Ha'e ramo kunha va'e onhenhomi aguã nda'evei ramo ou oryryipa reve, guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy pavẽ oendua py onhemombe'u mba'e re pa hexe opokoa, ha'e opoko vyve okueraague.

⁴⁸ Ha'e ramo ixupe aipoe'i:

— Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke.

Mateus 9.23-26; Marcos 5.35-43

⁴⁹ Jesus ijayvu teri ho'amy reve peteī ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Nderajy omano ma. Nda'evevei ma porombo'ea remoangekove aguã — he'i.

⁵⁰ Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i tuu pe:

— Enhemondyi eme, ejerovia tema. Ha'e ramo oo jepe 'rã — he'i.

⁵¹ Ha'e gui oo py ovaẽ vy avave rei ndogueroikei, Pedro, João, Tiago, ha'e kunha'i ru ha'e ixy e'ỹ vy.

⁵² Ha'e javive ipy'a vai vy ojae'o okuapy rã oexa vy aipoe'i:

— Pejae'o eme. Kunha'i va'e nomanoi, oke rima — he'i.

⁵³ Ha'e ramo ojoi rei okuapy, omano maa oikuaa vy.

⁵⁴ Ha'e rã kunha'i va'e po re Jesus ojopy vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

— Kunha'i, evy ke.

⁵⁵ Ha'e ramove hexe inhe'ẽ ojevy ramo opu'ã. Ha'e ramo omongaru uka.

⁵⁶ Tuu kuery onhemondyipa. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã oiko va'ekue.

9

Mateus 10.1,5-15; Marcos 6.7-13

¹ Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka anha kuery ha'e javi re, ha'e nhomonguera aguã re.

² Ha'e vy omondouka Nhanderuete po'akaa regua omombe'u ha'e imba'eaxy va'e omonguera aguã.

³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'eve rei peraa eme peoa rupi, neĩ popoka, voko, mbojape, peráta ha'e kamixa voi peraa eme mokoĩ.

⁴ Oo py pevaẽa py ae pepyta peove peve.

⁵ Ha'e gui tetã re napenemovaẽai ramo pendepy regua gui peity-ity 'rã peovy yvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.*

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma tekoa ha'e javi rupi oje'oi vy ayvu porã omombe'u ha'e nhomonguera opa rupi.

Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29

⁷ Ha'e gui huvixa Herodes oendu omombe'u rã Jesus mba'emo ojapo oikovya. Ha'e vy ndoikuaai rei, mba'eta amongue aipoe'i:

— João omanoague gui onhemboete ju va'ekue.

⁸ Amboae ma — Elias rima oiko — he'i.

Ha'e rã amboae ma — Peteī profeta yma oiko va'ekue rima oiko — he'i.

⁹ Ha'e rã Herodes ma aipoe'i:

* 9:5 Atos 13.50,51; 18.6

— João akā ma xee ae ajaya uka va'ekue. Marā ramigua tu ha'vy oiko ha'e nunga apoa omombe'ua rā aendu? — he'i. Ha'e rami vy onhea'ā oexa aguā.

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14

¹⁰ Apóstolo kuery ojevypa ma vy Jesus pe omombe'upa ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo ogueraa Betsaida tetā py ha'e kuery ae'i ikuai aguā.

¹¹ Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa vy oje'oi hakykue. Ha'e ramo omovaẽmba vy ijayvu Nhanduete po'akaa re, imba'eaxy va'e voi omonguera.

¹² Ka'aru rai jave hemimbo'e kuery doze va'e ou vy aipoe'i ixupe:

— Emondoukapa ju heta va'e kuery, tetā ha'e tekoa kii rai'i ikuai va'e rupi oje'oi vy oke ha'e ho'u va'erā ojou aguā, mba'eta apy ma tekoa e'ya py nhandekuai — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rā aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erā.

Ha'e kuery ombovai:

— Mba'eve ndoroguerokoi, peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'y vy. Tyrā pa ore ae toroo tembi'u rojogua aguā ha'e javive peguarā? — he'i.

¹⁴ Ha'e py rānda'u ikuai cinco mil avakue.

Ha'e gui ma aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Pemboguapy peteĩ-teĩ henda py cingüenta ikuai aguā rami — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e rami ojapo vy omboguapypa.

¹⁶ Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nguete. Ha'e vy oi'pe'amba'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguā heta va'e kuery pe.

¹⁷ Ha'e javive okaru vy hevayatamba. Ha'e ramo hembyrekue omono'õ vy doze varai ju omonyẽ.

Mateus 16.13-21; Marcos 8.27-31

¹⁸ Ha'e ae'i onhembo'e oinya py hemimbo'e kuery ou ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Marā ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

¹⁹ Ha'e kuery ombovai:

— João Batista. Amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rā amboae kuery ma peteĩ profeta ymave guare renhemboete ju va'ekue reikoa rami oikuaa — he'i.

²⁰ Ha'e gui ma oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marā ramigua aikoa pa peikuaa?

Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Ndee ma Cristo Nhanduete remimbou — he'i.

²¹ Ha'e rami rā aipoe'i omombe'u e'y aguā avave rei pe.

²² Ha'e vy aipoe'i:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma oiko axy 'rãe. Mba'eta nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery nda'ija'ei 'rã hexe. Ha'e gui ojukaa rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 16.24-28; Marcos 8.34-9.1

²³ Ha'e gui ma aipoe'i pavẽ pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, ko'ẽ nhavõ togueraa ojeupegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁴ Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rā xekáuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.*

²⁵ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerekopa va'eri guekove ae omokanhy vy, e'y vy ha'e ae onhemoingo axy uka rire?

²⁶ Mba'eta amongue xee ha'e xeyvua ogueroxĩ rire, ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã guexakã rupi ou jevy ma vy, Nguu rexakã ha'e anjo iky'a e'y va'e kuery rexakã rupi.

²⁷ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Nhanduete po'akaa ojekuaa ouvy rã pexa e'ya ja.

Mateus 17.1-8; Marcos 9.2-8

* 9:24 João 12.24-26; Apocalipse 2.10, 12.11

²⁸ Ha'e rami ijayvu rire oito araa py ma ngupive Pedro, João ha'e Tiago ogueraa vy peteĩ yvyty áry oẽ onhembo'e aguã.

²⁹ Onhembo'e oiny jave hova guexakã py ojekuaa, ha'e ijao ma xiĩmba rei hexakãmba vy.

³⁰ Ha'e jave mokoĩ avakue ijayvu jekuaa hexeve, Moisés ha'e Elias.

³¹ Ha'e va'e kuery ma hexakã rupi ojekuaa vy hexeve ijayvu okuapy Jerusalém tetã py Jesus oo vy ojexavai ranhe aguã oiko va'erãa re.

³² Ha'e rã Pedro ha'e oirũ kuery ma hopeyi vaipa okuapya ramive ndoke ete'i vy oexa hexakã ha'e mokoĩ avakue hexeve hi'ái va'e.

³³ Jesus-a gui ha'e kuery ojepe'a ta ma ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Orembo'ea, ha'eve apy nhaĩve aguã. Ha'e ramo rojapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i. Oikuaa vy e'ỹ ha'e rami ijayvu.

³⁴ Ha'e rami ijayvu teria ja peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Arai ojao'i rã ha'e kuery okyjepa.

³⁵ Ha'e va'e mbyte gui ou nhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:

— Peva'e ma Xera'y xerembiporavo. Pejapyxaka ijayvua re — he'i.*

³⁶ Ha'e va'e nonhenduvei rire Jesus ha'e ae'i ju hi'ái. Ha'e va'e rire ma hemimbo'e kuery okyrirĩ okuapy, ha'e va'e jave avave rei pe nomombe'ui oexa va'ekue.

Mateus 17.14-18; Marcos 9.14-27

³⁷ Ko'ẽ jevy yvyty gui oguejy jogueruvy ramo heta ou Jesus ovaexĩ vy.

³⁸ Teta mbyte gui peteĩ ava ojapukai nhendu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ajerure rema'ẽ aguã xera'y re, peteĩ va'e ramo.

³⁹ Hexe ma nhe'ẽ vai onhemonde ramo ojapukai xapy'a vy ho'a 'rã yvy rupi. Anha oguereko axy rei vy ombojuru ryjuipa ha'e ombojejukapa ma vy mae ma 'rã oea.

⁴⁰ Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oiipe'a aguã, ha'e kuery ndoiipe'a kuaai — he'i.

⁴¹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã nda'u xee aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ndera'y — he'i.

⁴² Oguevoaẽ heruvy rã anha oity ju yvy rupi. Opa marã rei oguereko ramo Jesus ijayvu atã anha pe. Ha'e rami vy kunumi va'e omonguera vy omboaxa ju tuu pe.

⁴³ Ha'e ramo pavẽ rei onhemondyipa Nhanderuete po'akaa oexa uka rã oexa vy.

Mateus 17.22,23; Marcos 9.30-32

Jesus ojapo va'e pavẽ oexa vy onhemondyipa ramo aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

⁴⁴ — Penema'endu'a riae ke pova'e ayvu re: Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py — he'i.

⁴⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu kuaai, ndoikuaa uka porãvei ramo. Nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37

⁴⁶ Ha'e kuery joupe-upe ijayvu mava'e ete pa joegui yvateve va'e omoĩa 'rãa re.

⁴⁷ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery py'a re oĩ va'e oikuaa vy ojee omonhemboja peteĩ kyrĩ va'e, ha'e omoĩ ovyv'iry.

⁴⁸ Ha'e vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Amongue xerery rupi kova'e kyrĩ va'e omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ. Mba'eta peẽ kuery va'e regua pavẽ gui yvyĩve va'e ma yvateve va'e oiko.

Marcos 9.38-40

⁴⁹ João aipoe'i:

— Orembo'ea, peteĩ ava roexa kuri nderery rupi anha oiipe'a rã. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, mba'eta nhanderupivegua e'ỹ ramo — he'i.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta penderovaigua e'ỹ va'e ma penderupivegua ae.

Samaria pygua kuery Jesus nomovaẽiague

⁵¹ Yva re ju heraa aguã ovaẽ rai'i ma ramo, hova re ojekuaa Jerusalém katy oo aguã opy'a re omoĩ va'ekue.

* 9:35 2 Pedro 1.16-18

⁵² Ha'e vy guenonderā omondouka imombe'uarā. Ha'e ramo ha'e kuery oo vy petē Samaria pygua kuery rekoa py ovaē oguereko katu aguā oke aguā.

⁵³ Ha'e rā ha'e pygua kuery ma nomovaēxei, Jerusalém katy ooa oikuaa vy.*

⁵⁴ Ha'e nunga hemimbo'e kuery Tiago ha'e João oexa vy oporandu ixupe:
— Senhor, reipota pa rombou uka tata yva gui ha'e kuery omomba aguā?

⁵⁵ Ha'e ramo Jesus ojere vy ijayvu atā ha'e kuery pe. [Ha'e vy aipoe'i:
— Peē kuery ndapeikuuai mba'e nunga nhe'ē gui pa peikoa.

⁵⁶ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma avakue nhe'ē omomba aguā e'ỹ ou, ha'e rā ogueraa jepe aguā — he'i.]

Ha'e gui amboae tekoa katy ju oje'oi.

Mateus 8.18-22

⁵⁷ Ha'e kuery oje'oi rupi amongue aipoe'i:

— Xee aa ta nderupive reoa katy rei.

⁵⁸ Ha'e rā Jesus ombovai:

— Aguara'i oguereko 'rā okua, guyra'i oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neī oakā omboguejyaty ndoguerekoī — he'i.

⁵⁹ Amboae pe Jesus aipoe'i:

— Eju katu xerupive.

Ha'e va'e ombovai:

— Taa ranhe xeru tanhono porā.

⁶⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

— Tove omanogue ae tonhono porā omano va'ekue. Ha'e rā ndee ma tereo emombe'u Nhanderuete po'akaa — he'i.

⁶¹ Amboae ju aipoe'i ixupe:

— Senhor, xee aa ta nderupive. Ha'e rami teī taa ranhe tamombe'u xero pygua kuery pe.

⁶² Ha'e rā Jesus ombovai:

— Avave rei vvy karaīa re ojopy heravy reve guakykue re oma'ē va'e nda'evei Nhanderuete po'akaa pyguarā — he'i.

10

Setenta quemimbo'e kuery omondoukaague

¹ Ha'e va'e rire Senhor ma setenta ju oiporavo, ha'e vy guenonderā mokō-mokōī omondouka tetā ha'e tekoa nhavō ha'e oo aguā rupi.

² Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

— Mba'ety ma tuvixa, ha'e rā omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i. Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja pe ombou retave aguā imba'ety rupi omba'eapo va'erā.

³ Tapeo. Xee romondouka vexe'i rami aguara mbyte rupi.

⁴ Peraa eme voko, popoka, neī py regua. Tape rupi pexarura eme guive avave pe.

⁵ Joo py pevaē vy aipopeje 'rā: “Kova'e oo pygua kuery ta'ikuai porā”, peje.

⁶ Xapy'a rei ha'e py oiko porāxe va'e oī ramo hexe oiko 'rā peroayvu porāague. Ha'e rā jipoi ramo pendere ae 'rā ojeapa peroayvu porāague.

⁷ Oo pevaēague py ae 'rā pepyta. Pe'u ha'e pey'u 'rā ha'e kuery ome'ē va'e rei. Mba'eta omba'eapo va'e kuery ma ha'eve ojopy aguā omba'eapoague repy. Peva eme oo mboae-ae rupi.

⁸ Tetā pevaēa py penemovaē porā ri ramo pe'u 'rā ome'ē va'e rei.

⁹ Ha'e py pemonguera 'rā imba'eaxy va'e, ha'e aipopeje ha'e kuery pe: “Pende'vy namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguā”, peje.

¹⁰ Ha'e rā tetā pevaēa py napenemohembojaai ramo tape rupi peo vy aipopeje 'rā:

¹¹ “Peneretā guigua vvy ku'i orepy re oja va'ekue voi roitypa, penderovai roikuaa uka aguā roeja ma rovya. Ha'e rami teī peikuaa pota pova'e re: Namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguā”, peje.*

* 9:53 Samaria pygua kuery nomovaēxei, mba'eta judeu kuery reve joe ija'e e'ỹ va'e vy (João 4.9).

* 10:11 Lucas 9.5

12 Aipoa'e peē kuery pe: Opaá ára ha'e va'e tetã pygua kuery gui Sodoma pygua kuery nombopagaave 'rã.

Mateus 11.20-24

13 — Peē Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã.* Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom tetã py ajapo va'e rire, ha'e kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde vy oguapy 'rãgue tanhimbu py.

14 Ha'e nunga rupi nhombopagaa ára peē kuery gui omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

15 Ha'vy peē Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, pe'a 'rã tata ogue e'ỹ va'e py.

16 — Pendeayvu oendu va'e ma xeayvu avi oendu, ha'e rã napenenhe'ẽ rendui va'e ma xee avi naxenhe'ẽ rendui. Ha'e rã naxenhe'ẽ rendui va'e ma xembouare avi nonhe'ẽ rendui.

Setenta oo va'ekue ojevypaaque

17 Ha'e gui setenta omondouka va'ekue ovy'a reve ojevvy vy aipoe'i okuapy:

— Senhor, nderery rupi oreayvu ramo anha kuery voi orenhe'ẽ rendu karamboae! — he'i okuapy.

18 Ha'e rã ombovai:

— Xee ma Satanás aexa karamboae overa va'e rami yva gui ho'a rã.

19 Ha'e gui peē kuery rombopo'aka mboi ha'e japeuxa re pepyrã aguã, nhanderoaigua po'akaa ha'e javi re guive, pendere mba'eve rei oiko e'ỹ re.

20 Ha'e rami teĩ perovy'a eme anha kuery re pendepo'akaa rive, ha'e rã yva re penderery omboparaa ma imoinyague.*

Mateus 11.25-27

21 Ha'e va'e jave ae Jesus ovy'a Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe ndereikuaa ukai, neĩ ombo'e pyre pe'ỹ guive. Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka. Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

22 — Opa mba'e Xeru ome'ẽmba xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'ỹ vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa ukaxea va'e ete'i — he'i.

23 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i ha'e kuery ae'ia py:

— Ovy'a ete 'rã mba'emo peē kuery pexa va'e rexa kuery.

24 Mba'eta xee aipoa'e porãve pëvy: Heta ikuai raka'e profeta ha'e huvixave peē kuery pexa va'e oexaxe teĩ ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe avi teĩ noendui raka'e.

Samaria pygua porayvu va'e omombe'uaque

25 Peteĩ ava lei re nhombo'e va'ety opu'ã ho'amy Jesus oeko a'ã vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

26 Ha'e ramo ixupe ju Jesus oporandu:

— Mba'e tu ipara oiny lei re? Mba'exa tu reikuaa?

27 Ava va'e ombovai:

— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, nembaraetea ha'e ne'arandua ha'e javi py guive.” Ha'e “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami” — he'i.*

28 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Ha'evea rami rembovai. Ha'e rami rejapo vy reupity 'rã tekove — he'i.

29 Ha'e rami teĩ ava va'e onhemboeko porãxe vy oporandu Jesus pe:

— Marã ramigua tu xeirũ kuery?

30 Ha'e rã Jesus ombovai:

— Peteĩ ava ma Jerusalém tetã gui oguejy ovy Jericó katy oo vy. Ha'e gui ha'e va'e ma jojuka va'ety kuery po py oĩ vai ramo ixugui oipe'apa, oinupãmba guive. Ha'e vy oeja oje'oiy omano rai'ĩ va'e.

* 10:13 Tiro ha'e Sidom tetã ma yma heko vai ete va'e ikuaiague (Isafás 23.1-18). * 10:20 Apocalipse 3.5 * 10:27 Levítico 19.18, Deuteronomío 6.5

³¹ — Ha'e jave py tape rupi ou peteĩ sacerdote. Ha'e va'e oexa teĩ ojepekuavo ovy.

³² — Ha'e rami ae avi peteĩ levita ha'e rupi ou vy oexa teĩ ojepekuavo avi ovy.

³³ — Ha'e gui ma peteĩ Samaria pygua uguata ouvy vy oaxa avi ha'e rupi. Ha'e va'e ma oexa vy omboaxy.

³⁴ Ha'e vy onhemboja vy ojokuapa ijai, azeite ha'e vinho oikyty reve. Guymba áry ae oupi vy ogueraa peteĩ okea aty py opena aguã.

³⁵ — Ko'ẽ ju mokoĩ ára repy oguenoẽ vy ome'ẽ hoo va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: “Epena porã tema kova'e ava re. Ha'e gui xapy'a rei repenaa rupi regatave ri ramo ajevvy vy amboekovia 'rã”, he'i.

³⁶ — Ha'e va'e mboapy va'e regua, ndee reikuaa rã mava'e nda'u jojuka va'ety kuery po py oĩ vai va'ekue irũ oiko?

³⁷ Ha'e rã lei re nhombo'e va'ety ombovai:

— Omboaxy va'ekue rima.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Tereo ha'vy, ndee voi ha'ekue rami eiko.*

Maria ha'e Marta ro py oĩ jave guare

³⁸ Ha'e kuery oovea rupi Jesus ovaẽ peteĩ tetã'i py. Ha'e ramo peteĩ kunha Marta hery va'e omovaẽ ngoo py.

³⁹ Ha'e py oiko avi ikypy'y Maria hery va'e. Ha'e va'e ma uguapy oiny Senhor yvýry ombo'e rã oendu aguã.

⁴⁰ Marta ma ha'e ramia ja opy rupi mba'emo ojapo vy ojapura rei oikovy. Ha'e vy Jesus-a py ou vy aipoe'i:

— Senhor, rexa rive va'e ty'y xekypy'y xee ae'i mba'emo ajapo aguã oea rã? Aipo'ere na tou taxepytyvõ.

⁴¹ Ha'e rã Senhor ombovai:

— Marta, Marta, ndereguapyi rei ndepy'a eta reia rupi.

⁴² Mbovy'i jajapo teĩ ha'eve va'e, ha'e rami e'ỹ vy peteĩ'i anho. Ha'e rã Maria ma oiporavo iporãve va'e. Ha'e ramo ha'e nunga ndoipe'aa'i rã ixugui.

11

Mateus 6,9-13

¹ Peteĩ ára Jesus onhembo'e oiny peteĩ henda py. Ijayvupa ma jave peteĩ hemimbo'e ojerure ixupe:

— Senhor, orembo'e na nonhembo'e kuaa aguã re, João guemimbo'e kuery ombo'eague rami avi.

² Ha'e ramo ombo'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Penhembo'e vy aipopeje 'rã: “Xeruete, tove nderery tomboetea. Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã.

³ Ha'e ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

⁴ Emboguepa rojevavyague, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi. Orereity uka eme guive poromoangekoa pe”, peje 'rã.

Irũ mba'emo re ojerure anho rei va'e omombe'uague

⁵ Jesus aipoe'i avi:

— Amongue peẽ kuery va'e regua pytũ mbyte jave peneirũ ovaẽ 'rã pendero py. Ha'e vy aipoe'i 'rã pëvy: “Xeirũ, eiporuka xevy mboapy mbojape.

⁶ Mba'eta peteĩ xeirũ uguataague gui ovaẽ teĩ mba'eve ndarekoi ixupe ame'ẽ va'erã”, he'i 'rã.

⁷ Ha'e rã penderopy gui pembovai 'rã: “Xemoangeko eme, mba'eta okẽ onhemboty ma, ha'e xera'y kuery onhenomba ma xereve. Ndavy reguavei ame'ẽ aguã ndevy”, peje 'rã.

⁸ Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pëvy: Peneirũ ae teĩ xapy'a rei napepu'axe'i 'rã mba'emo peme'ẽ aguã. Ha'e ramia gui onhea'ãve tema ramo peme'ẽ nho 'rã oikotevẽ va'e ha'e javi.*

Mateus 7.7-11

* 10:37 1 João 3.17,18 * 11:8 Lucas 18.1; Efésios 6.18

⁹ — Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Pejerture, ha'e ramo ome'ëa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okê oi'pe'aa 'rã pëvy.

¹⁰ Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oi'pe'aa 'rã.

¹¹ Mava'e peë avakue nda'u pendera'y [mbojape re ojerure rã peme'ë 'rã ita? Xapy'a rei rã] pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ë 'rã pira rekovia?

¹² Ha'e rami e'y vy uru rupi'a re ojerure rã japeuxa ri nda'u peme'ë 'rã?

¹³ Pendu ke, peë kuery pendereko vai va'eri mba'emo porã peme'ë kuaa va'e pendera'y kuery pe. Ha'e gui Nhanderu yva pygua katuve nda'u nome'ëi 'rã ri Nhe'ë Ky'a E'y ojerure va'e pe?

Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27

¹⁴ Amboae py Jesus oi'pe'a anha nhomboayvu e'y va'e. Anha ojepe'a rire ijayvu e'y va'ekue ijayvu ju ma. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa.

¹⁵ Ha'e rami tei ha'e kuery va'e regua amongue aipoe'i:

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oi'pe'a oikovy anha kuery — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo amboae kuery oeko a'ã vy ixupe ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.

¹⁷ Ha'e rami rã ha'e kuery py'a re oĩ va'e ha'e oikuaapa vy aipoe'i:

— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã, ha'e peteĩ-teĩ oo pygua kuery joguero'a 'rã.

¹⁸ Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri joe opu'ã va'e rire mba'ëxa tu ipo'akave ta? Po rami xeayvu mba'eta aipopeje Belzebu po'akaa rupi anha kuery aipe'aa rami.

¹⁹ Anhetë ri xee Belzebu po'akaa rupi anha aipe'a ramo, mba'e xagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oi'pe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

²⁰ Ha'e rã Nhanderuete po rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetë ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peë kuery pe.

²¹ — Ha'e gui peteĩ ava ojerovia vaipa va'e ngoo oarõ oikovy ramo opa mba'e oguereko va'e oĩ porã 'rã.

²² Ha'e gui ma peteĩ ixugui ojeroviave va'e ou vy oity 'rã. Ha'e vy hembiporu ojeroviaague oi'pe'apa vy joupe omboja'opa 'rã oguereko va'ekue.

²³ — Xerevegua e'y va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguaëmba 'rã.

Mateus 12.43-45

²⁴ — Ha'e rami avi peteĩ ava gui nhe'ë vai ojepe'a vy oo 'rã tekoa e'yã rupi oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'aague py”, he'i 'rã.

²⁵ Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã ngopy oi'peipa ha'e omoatyrõmba pyre.

²⁶ Ha'e gui ma oo vy sete irũrã ju ogueru 'rã nhe'ë ixugui nda'ëveive va'e, ha'e py ovaë vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire ava va'e pe ma opaa py jypy guare gui nda'ëveive 'rã.

Peteĩ kunha ijayvu nhenduague

²⁷ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma ramo teta mbyte gui peteĩ kunha ijayvu nhendu. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ovy'a ete 'rã nekuavãare, nemokambuare.

²⁸ Ha'e rã ombovai:

— Ha'e rami 'rãgue py ovy'a ete 'rã Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e — he'i.*

Mateus 12.38-42

²⁹ Heta va'e kuery ijatypa ramo Jesus aipoe'i:

— Kova'e kuery ma heko vai va'e vy ojerure mba'emo kuaa ukaarã ajapo aguã. Ha'e rami tei ha'e kuery pe peteĩve ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'y vy.

³⁰ Mba'eta Nínive pygua kuery oikuaa aguã Jonas oikoague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko 'rã aýgua kuery oikuaa aguã.

* 11:28 Lucas 8.19-21

³¹ Nhomboayvua ára py huvixave kunha kuaray puku-a katygua opu'ã ho'amy vy ijayvu 'rã aýgua kuery re, mba'eta yvy apy gui kunha va'e ou rire Salomão 'arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

³² Nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery voi opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aýgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

Mateus 6,22,23

³³ — Avave rei tataendy omoendy vy nomoĩ 'rã hi'ã py, neĩ ajaka guýry guive. Oĩaty py ae 'rã omoĩa, oike va'e kuery hendy va'e oexa porã aguã.

³⁴ Ha'e rami ae avi nhanderexa ma nhanderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei nderexa iporã vy omoexakã 'rã nderete ha'e javi rupi. Ha'e rã nderexa na'iporãi ramo ma nderete ha'e javi pytũmba 'rã.

³⁵ Ha'e nunga rupi eikuaa pota ke nemoexakãarã oĩ va'e pytũ e'y'ã aguã.

³⁶ Ha'e rã xapy'a rei nderete ha'e javi omoexakã, neĩ peteĩ henda py pytũa noĩ ri ramo tataendy rami 'rã omoexakã opa rupi.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

³⁷ Opa ma Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvupa ramo peteĩ fariseu aipoe'i hupive oo aguã okaru vy. Ha'e ramo hoo py ovaẽ vy oguapy okaru aguã py.

³⁸ Ha'e gui fariseu ma Jesus ojepoeĩ e'y' re okaru ta ramo oexa vy onhemondy.

³⁹ Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

— Peẽ fariseu kuery ma karo ha'e hy'a pejoi 'rã hi'árykue rupi rive. Ha'e rã pendepy'apy rupi ma pejokore ha'e pejejoko e'y'a anho oĩ.*

⁴⁰ Pene'arandu e'y' va'e, penderete apoare e'y' ri nda'u pendepy'a apoare avi oiko?

⁴¹ Ha'e rami 'rãgue py iporiaukue'i pe mba'emo pereko va'e peme'ẽ vy 'rãe opa marãgua gui ha'eve va'e ju 'rã peiko.

⁴² — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta dízimo peme'ẽ 'rã hortelã, arruda ha'e mba'emo rogue'i ha'e javi regua gui. Ha'e rã ha'eva rami pejoguereko ha'e Nhanderete peayvua rupi ma napendekuaixei. Ha'e nunga voi pejapo 'rãgue amboae ramigua pejapoa rami avi.

⁴³ — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta penhembo'eaty py peixe 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho. Tetã mbyte rupi voi peipota 'rã pendevy oxaruraa porã'i.

⁴⁴ — Nda'evei ete 'rã pëvy. Yvyra rupa ndojekuaavei va'e rami pendekuai, mba'eta ha'e va'e áry rupi avakue oaxa 'rã oikuaa e'y' vy.*

Lei re nhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rã re ijayvuague

⁴⁵ Ha'e ramo peteĩ lei re nhombo'e va'ety ombovai vy aipoe'i Jesus pe:

— Porombo'ea, ha'e rami ndeayvu vy ore kuery re voi rima ndeayvu ra'e.

⁴⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery lei re penhombo'e va'ety pe voi nda'evei ete 'rã, mba'eta avakue pembovovi 'rã ndoguerop'akai va'erã py. Ha'e rã peẽ ma neĩ penekuã py voi napeipytyvõĩ 'rã.*

⁴⁷ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta pejapo 'rã oo ra'angaa'i penamoĩ kuery profeta kuery jukaare rupa áry guarã.

⁴⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa uka penamoĩ kuery jokuague pejou porãa, mba'eta ha'e kuery ma profeta kuery ojuka rire peẽ ju pejapo hupa áry guarã.

⁴⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderete o'arandua rupi aipoe'i va'ekue: “Ha'e kuerya py xee ambou 'rã profeta ha'e apóstolo kuery. Ha'e va'e kuery regua amongue ojuka 'rã, ha'e rã amboae kuery ma oguereko axy 'rã”, he'i va'ekue.

⁵⁰ Ha'e rami aýgua kuery ikuai yvy itui ypy guive profeta ruguy omoëague re opaga aguã rami,

* 11:39 Mateus 23.5,7,23-28; Marcos 7.1-5

* 11:44 Ha'e kuery reko rami vy yvyra rupa áry rupi oaxa vy onhemongy'a 'rã. Ha'e nunga rupi omoxĩ 'rã pavẽ oexa vy oikuaa aguã (Mateus 23.27).

* 11:46 Mateus 23.1-4,13,29-36

⁵¹ Abel ruguy omoëague guive'i Zacarias ruguy omoëa peve. Ha'e va'e ma Nhanderuede ropy altar oĩ va'e yv'yry ojukaa va'ekue. Ha'e nunga rupi xee aipoa'e porãve pëvy: Aÿgua kuery ae 'rã opaga ha'e nungakue re.

⁵² — Peë kuery lei re penhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rã, mba'eta peipe'a mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e. Peë ae voi ndapeikuaa pota etei, ha'e oikuaaxe va'e kuery pe ma ndapeikuaa ukai guive.

Jesus ojuka aguã re onhembopy'a okuapyague

⁵³ Jesus ojepe'a ta ma ovy rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ipoxypa vy ijayvu ete okuapy ixupe. Opa mba'e re oporandu omoĩ vaixe vy,

⁵⁴ ijayvuague py ae ojopy vaixe vy.

12

Trigo mbovua re fariseu kuery reko ombojoja reve nhomongetaague

¹ Heta va'e kuery ono'õmba vy joe ojeapi-apĩ rei okuapy ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe anho'i:

— Penheangu ke fariseu kuery regua trigo mbovua gui. Ha'e va'e ma heko porã merami rivea.

² Mba'eta onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa uka e'ÿ pyre oikuaapaa 'rã.

³ Ha'e rami vy opa mba'e pytũ py pemombe'u va'ekue hexakãa py ju oendupaa 'rã, ha'e opy joapyxa py pendeayvuague oo apyte áry gui ju omombe'ua 'rã.

⁴ — Xeirũ kuery, xee aipoa'e porãve pëvy: Pekyje eme penderete jukaarã kuery gui, mba'eta ha'e va'e rire mba'eve ndojapo kuaavei ma 'rã pendere.

⁵ Xee amombe'u ta mava'e renonde pa ha'eve pejererokyje aguã: Pejererokyje 'rã jojuka rire tata ogue e'ÿ va'e py nhomombo aguã ipo'aka va'e renonde. Tá, aipoa'e pëvy, ha'e va'e renonde ae ha'eve pejererokyje aguã.*

⁶ Peteĩ nhiruĩ guyra'i nda'u mokoĩ hatã'i va'e repy rive e'ÿ ri? Ha'e rami va'eri neĩ peteĩve re Nhanderuede ndaxarai.

⁷ Pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa ma. Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui voi peë pevareve.

⁸ — Aipoa'e avi: Avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u porã va'ekue ha'e javi ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi omombe'u 'rã Nhanderuede pegua anjo kuery renonde.

⁹ Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxeĩ va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Nhanderuede pegua anjo kuery renonde.

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue ombogueepaa 'rã. Ha'e rã Nhe'ë Ky'a E'ÿ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã.*

¹¹ — Onhembo'eaty py pendereraa ramo, ha'e rami e'ÿ vy huvixa ha'e nhomboayvu va'ety kuery renonde teĩ pendepy'a eta rei eme pembovai ha'e pendeayvu aguã re.

¹² Mba'eta ha'e jave py Nhe'ë Ky'a E'ÿ oikuaa uka 'rã pendeayvu aguã.

Mba'e rakãte'ÿa re ijayvuague

¹³ Ha'e va'e jave peteĩ ava teta mbyte gui aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, aipo're ke'y pe tomboja'o orevy peguare xevy.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ava, mava'e tu xemoĩ penderuvixarã, penemba'e amboja'o uka aguã? — he'i.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peiko kuaa ke, penheangu opa mba'e re penerakãte'ÿa gui, mba'eta avakue rekove ma mba'emo oguerekopaa re'ÿ.*

¹⁶ Ha'e gui ma ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ava iporiau e'ÿ va'e onhotÿ va'ekue oiko porã.

¹⁷ Ha'e rami vy ojeupe ae aipoe'i: “Mba'e nda'u ajapo 'rã, mba'eta ndarekovei amono'õ va'ekue amoĩ porã aguã.”

* 12:5 Mateus 10.26-33

* 12:10 Mateus 12.31,32; Marcos 3.28-30

* 12:15 1 Timóteo 6.9,10

¹⁸ Aipoe'ive ju: "Po rami ajapo ta: Ambovaipa ta mba'emo amoī porāaty, ha'e gui tuvixave va'e ju 'rā ajapo, ha'e va'e py amoī porā aguā amono'ō va'ekue ha'e areko va'e ha'e javi. ¹⁹ Ha'e gui ma aipoa'e 'rā xejeupe: 'Heta mba'e porā areko heta ma'et'ya reguarā. Aỹ ma apytu'u 'rā, akaru, ay'u ha'e avy'a 'rā aikovy', ha'e 'rā", he'i.

²⁰ — Ha'e rā ixupe Nhanderuetete aipoe'i: "Mba'e 'arandu e'ỹ, kova'e pyavyve oipe'aa 'rā nenhe'ē. Ha'vy mba'emo remoī porā va'ekue, mava'e pe 'rā tu opyta?" he'i.

²¹ — Ha'e rami ae 'rā oiko ojeupe guarā mba'emo omoī porā teī Nhanderueteta py ma mba'eve ndoguerekoī va'e re.

Mateus 6.25-34

²² Ha'e gui Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pēvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neī pe'u va'erā ha'e penderete re pemoī va'erā re guive.

²³ Mba'eta penderekoī ma tembi'u gui ovareve, ha'e penderete ma ao gui ovareve.

²⁴ Peikuaa pota na uruvu kuery re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhot'yi, nomono'ōi, nomoī porāi, neī oguy ma voi ndoguerekoī guive. Ha'e rami teī Nhanderuetete omongaru herekovy. Peē kuery ma guyra'i gui voi pevareve.

²⁵ Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rā ruxā'i peikove aguā?

²⁶ Mba'emo ruxā'i va'e ndapejapo kuaaī va'eri mba'e re tu mba'emo mboae re rive nda'eveive pendekuai?

²⁷ — Peikuaa pota na yvoty ikuai va'e re. Ha'e va'e ma mba'emo oipopē va'e'ỹ, omboyvi kuaa va'e'ỹ guive. Ha'e rami teī xee aipoa'e pēvy: Salomāo minha opa marāgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

²⁸ Ha'e gui Nhanderuetete ha'e rami omonhemonde 'rā jai rogue aỹ nhuūndy re ikuai, ha'e gui ko'ē tata py omomboā va'erā va'eri. Peē kuery re katuve opena porāve 'rā, ndaperovia porāi va'eri.

²⁹ Ha'e nunga rupi pendekuai eme pe'u ha'e pey'u va'erā pejouxea rupi rive, neī pejapura rei eme,

³⁰ mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai yvy jave re. Penderu ma oikuaa ae ha'e nunga peikotevē va'ea.

³¹ Ha'e nunga rupi jypy'i peka 'rā ipo'akaa. Ha'e ramo 'rāe opa mba'e ome'ē avi pendevy.

³² — Xerymba kuery mbovy'i pendekuai teī pekyje eme, mba'eta Penderu penderovy'a vy pendevy ome'ē 'rā opo'akaa.

³³ Ha'e nunga rupi pevendepa ke pereko va'e, ha'e hekoviakue peme'ē iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rā yva re pejou voko ivaipa e'ỹ va'erā ha'e mba'emo imarā e'ỹ va'e, mba'eta ha'e py ma imonda va'e novaēi 'rā, neī vixo'i ma voi ndo'upa rei 'rā guive.*

³⁴ Mba'eta penembovy'a va'e oīa py penekuraxō py peē voi peīxe avi 'rā.

Tembiguai opatō oarō kuaa va'e omombe'uague

³⁵ — Pejeku'a jokua ke, tataendy pembogue uka eme guive.

³⁶ Pendekuai ke avakue opatō omendaa gui ojevvy rā guarā oarō va'e rami, mba'eta okē re ombota xapy'a ramo ha'e kuery oipe'a vyvoi aguā.*

³⁷ Ha'e rami vy hembiguai kuery ovy'a ete 'rā ipatō ou vy oexa rā oarō okuapy va'e. Anhetē aipoa'e pēvy, ha'e ae oiko katu vy omboguapypa 'rā mesa py, ha'e vy ou vy ojara 'rā ha'e kuery pe.

³⁸ Pytū mbyte e'ỹ vy pytū mbyte raxa'i jave ovaē xapy'a teī oarō okuapy va'e ovy'a ete 'rā ha'e rami ikuai py ojou ramo.

³⁹ — Ha'e rami avi peikuaa pota ke pova'e re: Peteī hoo va'e oikuaa va'e rire mba'e hora pa imonda va'e ovaē 'rāa, [oarō vy] ndogueraa ukapai 'rāgue ngopy gui.

⁴⁰ Pendekuai kuaa pota ke peē voi, mba'eta ndapeikuaa potavei rei jave 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ou — he'i.

⁴¹ Ha'e ramo Pedro oporandu:

— Senhor, pova'e ayvu pa ore kuery pe anho, tyrā pa amboae kuery pe avi remombe'u?

⁴² Senhor ombovai:

* 12:33 1 Pedro 1.3-5 * 12:36 Mateus 24.42-44; Marcos 13.32-37; Lucas 21.34-36

— Ha'vy mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatō omoī 'rā oirū kuery okaru aguā hora py omongaru va'erā.

⁴³ Ovy'a ete 'rā tembiguai kuery ipatō ou ramo ha'e rami ojapo va'e.

⁴⁴ Anhetē aipoa'e pēvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rā opa mba'e oguereko va'e re.

⁴⁵ Ha'e rā xapy'a rei ha'e va'e tembiguai ojeupe “Xepatō ndou voi 'rā teve”, he'i vy oinupāmba 'rā avakue ha'e kunhague hexeve ikuai va'e. Okaru ha'e oy'u 'rā oka'u peve.

⁴⁶ Ha'e gui ma ha'e va'e tembiguai noarōvei vy ndoikuaa potavei rei oikovy jave ipatō ovaē 'rā. Ha'e rami vy ombopaga 'rā heko vai va'e kuery reve.

⁴⁷ — Ha'e gui tembiguai ipatō oipota va'e ojapo aguā oikuaa va'eri ndoiko katui, neī oipotaa rami ndojapoi va'ekue ma oinupāa vaipa 'rā.

⁴⁸ Ha'e rā opatō oipota va'e ndoikuaai vy ri ha'eve e'ya rami ojapo oikovy va'ekue ma noinupāa vaipai 'rā. Mba'eta amongue pe ome'ē retaave rire ixugui oipotaaave 'rā. Ha'e rami ae avi amongue pe opena uka retaave rire ixupe ojerureave 'rā.

Mateus 10.34-36

⁴⁹ — Xee aju tata amboja aguā ko yvy re. Xevy pe ha'eve 'rāgue hendy ma va'e rire.*

⁵⁰ Ha'e rā xevy peguarā oī avi petēi nhemongarai ha'e va'e py anhemongarai uka aguā. Ha'e nunga oiko e'ya ja xee nda'evei aiko.

⁵¹ Tyrā pa peē kuery pexa'ā aju yvy re ikuai va'e petēi rami ikuai aguā? Any, xee ma aipoa'e pēvy: Joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai aguā aju.

⁵² Mba'eta aỹ gui ma petēi oo py petēi nhiruī ikuai va'e oja'o 'rā: mboapy ikuai 'rā mokoī rovai, ha'e mokoī ikuai 'rā mboapy rovai.

⁵³ Tuu opu'ā 'rā gua'y re, ha'e ta'y opu'ā 'rā nguu re. Ixy opu'ā 'rā omemby re, ha'e imemby opu'ā 'rā oxy re. Ime xy opu'ā 'rā opi'a ra'yxy re, ha'e ipi'a ra'yxy opu'ā 'rā ome xy re.*

Mba'emo kuaa ukaarā oī va'e re ijayvuague

⁵⁴ Heta va'e kuery pe aipoe'i avi:

— Ka'arua katy arai ojekuaa rā pexa vy aipopeje 'rā: “Oky ta.” Ha'e gui ma ha'ekue rami ae 'rā oky.

⁵⁵ Ha'e kuaray puku-a katy gui vytyt oipeju ramo “Kuaray haku ta” peje 'rā. Ha'ekue rami ae avi kuaray haku 'rā.

⁵⁶ Pendeko porā merami rive va'e, yvy ha'e yva re pema'ē vy peikuaa 'rā mba'emo. Ha'e rami va'eri ndapexa kuaai aỹ oiko va'e.*

⁵⁷ Mba'e re tu ndapeikuaa potai pendejegui ae, ha'evea rami peiko aguā?

⁵⁸ Ha'e rami vy pendovaigua reve huvixaa py peo vy tape rupi ma voi peikuaa pota ipo gui peo jepe aguā. Ha'e rami e'ỹ ramo penemboaxa 'rā penemboayvuārā pe, ha'e penemboayvua ma jopya pe ju 'rā penemboaxa, ha'e gui jopya ma penembo'a 'rā nhuā py.

⁵⁹ Xee aipoa'e pēvy: Napeēi 'rā ha'e gui pepagapa e'ya ja.

13

Galilía pygua kuery omanoague, ha'e Siloé py torre ho'aague re ijayvuague

¹ Ha'e va'e jave py amongue ovaē vy Jesus pe omombe'u Galilía pygua kuery mymba ojuka reve ome'ē jave py ha'e kuery ruguy avi huvixa Pilatos omoē ukaague, mymba ruguy onheēague pyve.*

² Ha'e ramo ha'e aipoe'i:

— Peē kuery pexa'ā teve Galilía pygua kuery mboae gui ha'e va'e kuery heko vaivea, ha'e rami oiko vai aguā?

³ Any, xee aipoa'e porāve pēvy: Peē voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rā ha'e kuery rami.

⁴ Ha'e gui Siloé py dezoito ikuai va'ekue áry torre ho'a vy ojukapa raka'e. Ha'e kuery nda'u amboae kuery Jerusalém py ikuai va'e gui ojevavypave ri?

* 12:49 Mateus 10.34-36 * 12:53 Miquéias 7.6 * 12:56 Mateus 16.1-4 * 13:1 Apy ijayvu templo py huvixa Pilatos jokuakaague re. Ha'e va'e jave py Galilía gui ha'e kuery ou va'ekue Nhanderuete pe mymba ojuka uka vy ome'ē aguā. Ha'e rā Pilatos ojuka ha'e py.

⁵ Any, xee aipoe'e porãve pëvy: Peë voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.*

Figo'y hi'a e'y va'e omombe'uague

⁶ Ha'e gui Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja reve:

— Peteĩ ava oguereko peteĩ figo'y, uvaty mbyte onhoty va'ekue. Hi'a re ija ou teĩ ndojou.

⁷ Ha'e vy aipoe'i uvaty re opena va'e pe: “Mboapy ma'ety re ma apy hi'a re aju teĩ mba'eve ndajoui. Ejaya na. Mba'erã tu hi'a vy e'y yvy re hi'ã riae?”

⁸ Ha'e rã ombovai: “Senhor, tove ranhe kova'e ma'ety re. Ajo'o 'rã hembypy rupi, ytu ru'ũgue amoĩ 'rã guive.

⁹ Ha'e gui hi'a ramo ha'eve ete 'rã. Ha'e rami e'y rã rejaya uka 'rã”, he'i.*

Peteĩ kunha oiko axy va'e omongueraague

¹⁰ Peteĩ sábado py Jesus nhombo'e oiny onhembo'eaty oĩ va'e py.

¹¹ Ha'e py ou peteĩ kunha dezoito ma'ety re ma nhe'ẽ vai omoingo axy va'e. Ojero'a rei oikovy, onhembo'yvi aguã nda'evei ramo.

¹² Ha'e gui Jesus oexa vy oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

— Kunha, rekuera ma namba'eaxya gui — he'i.

¹³ Hexe opoko ramove hi'yvi vyvoi. Ha'e vy oguero'vy'a Nhanderuete.

¹⁴ Ha'e gui ma onhembo'eaty pygua huvixa ma sábado ára py Jesus nhomonguera rã oexa vy ndojou porã ete. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:

— Mboapy meme ára oĩ nhamba'epo aguã. Ha'e va'e ára py 'rã peju pekuera aguã, sábado py e'y — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

— Heko porã merami rive va'e kuery, peteĩ-teĩ nda'u sábado ára py teĩ ndapejorai 'rã ri penerymba vaka e'y vy mburika okuaraty gui pemboy'u vy peraa aguã?

¹⁶ Mba'e re nda'u nda'evei sábado py jaraa jepe aguã kova'e kunha Abraão ramymino va'e dezoito ma'ety re ma Satanás omoingo axy va'ekue? — he'i.

¹⁷ Ha'e rami ijayvu rã hexe ija'e e'y va'e kuery oendu vy oximba. Ha'e rã heta va'e kuery ma ovy'a okuapy opa mba'e porã Jesus ojapo rã oexa vy.

Mateus 13.31,32; Marcos 4.30-32

¹⁸ Ha'e gui ma aipoe'i avi:

— Mba'e nunga nda'u Nhanderuete po'akaa reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?

¹⁹ Mostarda ra'yĩ peteĩ ava ngoka py onhoty va'e rami ae. Mba'eta yvate vy yvyra rami 'rã hi'ã, ha'e hakã re ma guyra'i oveve va'e ojapo 'rã guive gautyã.

Mateus 13.33

²⁰ Aipoe'ive ju:

— Mba'e nunga re nda'u Nhanderuete po'akaa ambojoja 'rã?

²¹ Trigo mbovua rami avi ha'eve, mba'eta kunhague ojopy vy mboapy ryru trigo re omoirũ 'rã irũmba peve.

Okẽ ipo'i'i va'e re ijayvuague

²² Jesus oaxa ovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Nhombo'e ovy Jerusalém katy oo vy.

²³ Ha'e gui ma amongue ou vy oporandu ixupe:

— Senhor, mbovy'i teve ikuai oo jepe va'erã?

²⁴ Jesus ombovai:

— Penhea'ã ha'vy okẽ ipo'i'i va'e rupi peike aguã. Mba'eta xee aipoe'e pëvy: Mbovy e'y oikexe teĩ ndoikei 'rã.*

²⁵ Ha'e gui hoo va'e opu'ã vy omboty 'rã ngokẽ. Peë kuery ma okẽ re pembota-mbota 'rã oka katy gui. Ha'e vy “Senhor, eipe'a na okẽ orevy” peje 'rã guive.

— Ha'e ramo ombovai vy “Xee ndaikuaai maguigua pa peë kuery peikoa”, he'i 'rã.

²⁶ — Ha'e ramo aipopejeve ju 'rã: “Ore ma ndereve rokaru ha'e roy'u va'ekue, orerekoa rupi renhombo'e va'ekue guive.”

* 13:5 Ezequiel 33.11

* 13:9 Romanos 2.4; 2 Pedro 3.9

* 13:24 Mateus 7.13,14; João 10.7-10

²⁷ — Ha'e ramo aipoe'i 'rā pēvy: “Xee ndaikuaai maguigua pa peē kuery peikoa. Pendeko vai va'e, pejepe'apa ke xea gui”, he'i 'rā.

²⁸ — Ha'e py ma pejae'opa ha'e opa marā 'rā penhendu, pexa vy Nhanderuede po'akaa py Abraão, Isaque, Jacó ha'e profeta kuery ha'e javive ikuai ramo, ha'e rā peē kuery ma oka py penemombopaa rire.

²⁹ Heta 'rā ou kuaray oua katy gui, oikea katy gui, ijapu'a'ia katy gui ha'e ipuku-a katy gui, ha'e vy mesa py uguapypa 'rā okuapy Nhanderuede po'akaa py.

³⁰ Ha'e rami teī takykue pyguare ma tenonde pyguarā, ha'e tenonde pyguare ma takykue pyguarā ikuai.

Mateus 23.37-39

³¹ Ha'e va'e jave py fariseu kuery ou vy aipoe'i iuxpe:

— Ejepe'a na, tereo apy gui, huvixa Herodes ndejukaxe ramo — he'i okuapy.

³² Ombovai:

— Tapeo aipopeje ha'e va'e mbyku pe: “Ko'ē rā aipe'a 'rā anha, anhomonguera 'rā guive aikovy. Ko'ē mboae ramo mae ma ajapopa 'rā”, peje.†

³³ Mba'eta xee ma aỹ, ko'ē rā ha'e ko'ē mboae rā peve aguata aguā rami aiko, mba'eta Jerusalém py e'ỹ ndojukaai 'rā profeta.

³⁴ — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ndevy ombou pyre ita py rejapipa va'ety! Mbovykue rei e'ỹ xee aikuavāmbaxe teī nememby kuery, opepo py uru gua'y kuery oja'ipaa rami. Ha'e rami teī peē kuery ndapeipotai.

³⁵ Ha'e rami rire pendo opyta rivepa 'rā. Anhetē ae aipoa'e pēvy: Peē kuery ndaxerexavi 'rā ovaē e'ya ja aipopeje aguā: “Ta'ima'endu'a porāa Senhor rery rupi reju va'e re.”*

14

Peteī ava iyyke rurupa va'e omongueraague

¹ Peteī sábadō ára py Jesus oo peteī fariseu ruvixa ro py okaru aguā. Ha'e ramo hexe ha'e kuery oma'ē ngatu okuapy.

² Oī avi peteī ava iyyke rurupa va'e.

³ Ha'e ramo Jesus oporandu lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e pe:

— Ha'eve pa sábadō ára py nhanhomonguera aguā, tyrā pa any? — he'i.

⁴ Ha'e rā ha'e kuery ma mba'eve nde'i. Ha'e ramo ava va'e po re ojopy vy omonguera, ha'e gui omondouka ju.

⁵ Ha'e rire oporandu ikuai va'e pe:

— Peē kuery nda'u pendera'y e'ỹ vy penerymba vaka vvykua py ho'a ramo napenoē potai 'rā ri, sábadō ára py teī? — he'i.

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery nombovai kuaai.

Tenondeve py ikuai va'e re ijavyuague

⁷ Ha'e gui Jesus oma'ē vy oexa oenoī mbyre kuery tenda tenondeve oī va'e anho oiporavo rā oī aguā. Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u peteī avyu mba'emo re ombojoja vy:

⁸ — Amongue omendaa py penerenoī ramo nda'evei tenda tenondeve oī va'e py peī aguā. Mba'eta xapy'a rei pendegui yvateve va'e oenoī mbyre ou ramo

⁹ penerenoīare ou vy “Eme'ē peva'e pe tenda py uguapy aguā”, he'i 'rā pēvy. Ha'e ramo peximba reve 'rā peva tenda ijapy'i py oī va'e py.

¹⁰ Ha'e rami 'rāgue py amongue penerenoī ramo ha'eveve tenda ijapy'i py oī va'e py peī. Ha'e ramo penerenoīare ou vy “Xeirū, kyvöve ke eguapy”, he'i 'rā pēvy. Ha'e ramo oenoī mbyre kuery ha'e javi oikuaa 'rā penemboetevea.

¹¹ Mba'eta ha'e javive onhemboyvate va'ekue omoyvyī'iave 'rā. Ha'e rā onhemo'yvyī'i va'ekue ma omboyvateave 'rā — he'i.*

¹² Ha'e gui ma henoiare pe ju aipoe'i:

† 13:32 Ha'e kuery “Mbyku” he'i 'rā nhombotavypa rei va'e pe.

* 13:35 Salmō 118.26, Romanos 11.25-27

* 14:11 Mateus 23.6,12; Provérbios 25.6,7

— Ngaru rejapo vy nda'evei renōi aguā neirū kuery anho, nderyvy kuery, neretarā kuery, neī ndea katy'i iporiau e'ŷ va'e kuery, ndevy pe ha'e kuery ju ha'ekue rami ojapo e'ŷ aguā omboekovia vy.

¹³ Ha'e rami 'rāgue py ngaru rejapo vy renōi 'rā iporiaukue'i, hetyma rovaikue va'e, oguata e'ŷ va'e ha'e ára revegua e'ŷ ikuai va'e.

¹⁴ Ha'e rami vy nemoingo porāa 'rā, mba'eta ha'e kuery ndojoui 'rā omboekovia aguā. Ha'e nungakue rekovia rejopy 'rā heko porā va'e kuery omboete jevya ára py.*

Ngaru re ombojojaague

¹⁵ Ha'e rami ijayvu rā mesa py hexeve uguapy oiny va'e regua peteī oendu vy aipoe'i: — Ovy'a ete 'rā Nhanderuetē po'akaa py okaru okuapy va'e.

¹⁶ Ha'e rā ombovai vy aipoe'i:

— Peteī ava ojapo ngaru tuvixa va'e, heta oenoī uka guive.

¹⁷ Okaru aguā ovaē ma ramo omoudouka guembiguai oenoī uka va'ekue pe “Peju, oguereko katupa ma”, he'i aguā.

¹⁸ Ha'e rami teī ha'e javive omombe'u oo aguā nda'eveia rami. Peteī ma aipoe'i: “Xee ma ajogua xeyvyrā, ha'e py ranhe aa ta ama'ē vy. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguā ndaa reguaia”, he'i.

¹⁹ Amboae aipoe'i avi: “Xee ma peteī nhiruī meme vaka ajogua rire aa ta ha'anga. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguā ndaa reguaia”, he'i.

²⁰ Amboae ma “Xee ma amenda ramo vy ndaa reguai”, he'i.

²¹ — Ha'e gui ma tembiguai ojevvy vy omombe'upa opatō pe. Ha'e ramo hoo va'e ivai reve aipoe'i guembiguai pe: “Tereo pojava tetā rupi tape ikuai va'e rupi. Eru apy iporiaukue'i, oguata e'ŷ va'e, ára revegua e'ŷ ha'e ijyva rovaikue va'e”, he'i.

²² — Ha'e va'e rire hembiguai ou vy aipoe'i: “Xepatō, ajapopa ma rejapo uka va'ekue. Ha'e rami teī oīve teri tenda.”

²³ — Ha'e ramo ipatō ombovai: “Tereo ju tape ikuai va'e rupi, ejapo ha'e javive ou vy xeropy omonyē aguā.

²⁴ Xee aipoa'e avi pēvy: Avakue aenoī uka ypy va'ekue ma neī peteīve ndokarui 'rā ngaru ajapoa py.”

Cristo rupive jaikoxe vy jaejapa aguā re ijayvuague

²⁵ Heta ete va'e hupive oje'oi ramo ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

²⁶ — Amongue xea py ouxe teī nguu, oxy, gua'yxy, gua'y kuery, guyvy kuery, gueindy

kuery ha'e guekove ae oayvuve va'e nda'evei xeremimbo'erā.*

²⁷ Amongue xerupive oikoxe teī ojeupegua kuruxu ndoguerai va'e ma nda'evei avi xeremimbo'erā.

²⁸ Mba'eta peē kuery va'e regua ma torre pejapo ta vy peguapy ranhe 'rā peikuaa pota aguā ha'eve paa pejapopa aguā.

²⁹ Ha'e rami e'ŷ vy pemboypy rire ndapejapopai rā pavē oexa vy pendejojai rei 'rā,

³⁰ ha'e vy aipoe'i 'rā: “Peva'e ava omboypy rive, ndojapopai”, he'i 'rā okuapy.

³¹ — Huvixa oiko va'e amboae huvixa re opu'ā aguā oo ta vy ha'e rami ae avi 'rā oiko, uguapy 'rā ranhe oikuaa pota aguā dez mil xondaro reve vy pa vinte mil hovaigua ou va'e re ipo'aka 'rāa re.

³² Ha'e rami aguā nda'evei ramo amboae kuery mombyry teri ou reve ombou 'rā peteī guembiguai amboae kuery reve ikuai porā ju aguā re ojerure aguā.

³³ Ha'e rami avi peē kuery voi mba'emo pereko va'e pejapa e'ŷ vy nda'evei xeremimbo'e peiko aguā.

Mateus 5.13; Marcos 9.50

³⁴ — Juky ma iporā vaipa. Ha'e rā xapy'a rei nae'ēvei rire mba'exa 'rā tu he'ē ju?

³⁵ Nda'evei 'rā yvy, neī yty reguarā guive. Nhamombo rive 'rā oka py. Ijapyxa oendu aguā oī va'e toendu.

* 14:14 Provérbios 19.17

* 14:26 Mateus 10.37-39; Lucas 9.57-62

¹ Ha'e javive imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery ma Jesus ayvu oenduxe vy onhemboja okuapy hexe.

² Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma ha'e nunga oexa vy ijayvu rei vy aipoe'i:

— Peva'e tu omovaẽ rima ojejavyva va'e kuery, ha'e kuery reve okaru guive — he'i okuapy.*

Mateus 18.10-14

³ Ha'e ramo Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁴ — Mava'e nda'u pereko 'rã cem vexa'i, ha'e gui peteĩ pemokanhy vy noventa e nove ikuai va'e ndapejai 'rã teve tekoa e'ÿa py, ha'e vy pa ndapeoi 'rã teve okanhy va'ekue pejou peve peka aguã?

⁵ Pejou ma vy pejaxeĩ 'rã heruvy pevy'a vy.

⁶ Pendo py pevaẽ ma vy pemboatypa 'rã peneirũ ha'e penetarã kuery. Ha'e vy aipopeje 'rã: "Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma xerymba amokanhy va'ekue", peje 'rã.

⁷ — Xee aipoa'e pëvy: Ha'ekue rami avi yva re oguerovy'aa ete 'rã peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo, noventa e nove heko porã va'e vy ndojeko rerovai va'e gui oguerovy'ave 'rã.

Hatã'i va'e omokanhy mbyre omombe'uague

⁸ — Mava'e kunha dez hatã'i va'e ogueroko va'e nda'u peteĩ omokanhy vy nomoendyi 'rã tataendy, ha'e ngoguy rupi ndoipei 'rã ri omokanhy va'ekue ojou peve?

⁹ Ojou ma vy omboatypa 'rã oirũ ha'e guetarã kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma perãta amokanhy va'ekue", he'i 'rã.

¹⁰ — Xee aipoa'e pëvy: Ha'e rami ae avi Nhanderuetepagua anjo kuery oguerovy'a 'rã okuapy peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo.

Ta'y okanhy ranhe va'ekue omombe'uague

¹¹ Aipoe'ive ju:

— Peteĩ ava ogueroko mokoĩ gua'y.

¹² Kunumive va'e aipoe'i nguu pe: "Xeru, eme'ẽ xemba'erã va'ekue rereko va'e", he'i. Ha'e ramo omboja'o ogueroko va'e.

¹³ — Kueve'i ma rire ta'y kunumive va'e omono'õmba ogueroko va'e, ha'e oo mombyry amboae yvy re. Ha'e py omokanhymba ogueroko va'e, opa marã rei oikoa rupi.

¹⁴ Oguereko va'ekue omomba rire ha'e va'e yvy re oiko karuai. Ha'e ramo oiko axy.

¹⁵ Ha'e rami vy oo omba'eapo peteĩ ava ha'e va'e yvy regua pe. Ha'e va'e omoudouka poryko kuery ikuaia rupi opena aguã.

¹⁶ Ha'e rami oiko vy alfarroba rope poryko ho'u va'e ha'e voi ho'uxe teĩ ixupe avave rei nome'ẽi mba'eve.

¹⁷ — Ha'e gui ma onhemboaxy vy ojeupe ae aipoe'i: "Mbovy pa ikuai xerua py omba'eapo vy okaru porã va'e, ha'e rã xee ma apy amano ta ma karuai gui.

¹⁸ Apu'ã ta, ha'e vy aa 'rã xerua py. Ha'e vy aipoa'e 'rã ixupe: "Xeru, xee ajejavy yva pygua rovai, nderovai guive.

¹⁹ Nda'evevei ma ndera'y aiko aguã. Xerereko omba'eapo va'e rami rive'i", ha'e 'rã."

²⁰ Ha'e rami vy opu'ã vy oo ju nguua katy.

— Mombyry teri ou jekuaa reve tuu oexa vy omboaxy. Ha'e vy onha ovy, oikuavã reve oayvu.

²¹ Ha'e ramo ta'y aipoe'i: "Xeru, xee ajejavy yva pygua rovai, nderovai voi. Nda'evevei ndera'y aiko aguã", he'i.

²² — Ha'e rami teĩ tuu aipoe'i guembiguai kuery pe: "Peru pojava ao iporãve va'e, pemonhemonde. Ikuã re ma pemoĩ kuã regua, ha'e gui ipy re ma pemoĩ py regua.

²³ Peru avi vaka ra'y ikyra va'e, ha'e pejuka. Jakaru ha'e javy'a,

²⁴ mba'eta kova'e xera'y omano va'ekue ri oikove ju. Okanhy va'ekue ojoua ju", he'i. Ha'e rami vy ovy'a okuapy.

²⁵ — Ha'e ramia ja ta'y tujave va'e mba'ety rupi oiko. Ha'e gui ojevy, oo py ovaẽ rai'i ovy vy oendu mba'epu ha'e ojeroky va'e.

²⁶ Ha'e vy peteĩ tembiguai oenoĩ vy oporandu mba'e pa oikoa re.

²⁷ Ombovai: “Nderivyv ou ramo rima nderu ojuka uka kuri vaka ra'y ikyra va'e, hexaĩ reve ou ramo”, he'i.

²⁸ — Ha'e ramo tyke'y ipoxy vy ndoikexei. Ha'e ramo tuu oẽ ombopy'a porã aguã.

²⁹ Ha'e ramo aipoe'i nguui pe: “Mbovy ma'etỹ re ma pa mba'emo ajapo aikovy ndevy? Peteĩgueve ma voi noronhe'ẽ apo e'ỹi. Ha'e rami teĩ neĩ peteĩgueve ma kavara'i nereme'ẽi xeirũ kuery reve avy'a aguã.

³⁰ Ha'e rã ndera'y kunhague re nemba'e rei-rei omokanhymba va'ekue ou ramo ma je rejuka uka vaka ra'y ikyra va'e”, he'i.

³¹ — Ha'e rã tuu ombovai: “Xera'y, ndee ma xea py riae reiko va'e, ha'e mba'emo areko va'e ma nemba'e meme.

³² Ha'e rami avi jarovy'a 'rãe, javy'a 'rã, mba'eta nderivyv omano va'ekue ri oikove ju, okanhy va'ekue ojoua ju.”*

16

Tembiguai ojeroviapy e'ỹ va'e omombe'uague

¹ Guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i avi:

— Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma peteĩ ava omopena omba'e rei-rei re. Ha'e va'e re ayvu oiko imba'e rei-rei re nopena porãia rami.

² — Ha'e ramo ija oenõ vy aipoe'i ixupe: “Anhetẽ pa ndere ayvu oiko va'e? Emombe'u rejapo va'ekue ha'e javi, mba'eta nda'eveve ma xevy pe remba'eapove aguã”, he'i.

³ — Ha'e ramo mba'e rei-rei re opena va'ety aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Mba'eta xepatõ xepe'a ta ma amba'eapoa gui. Mba'ety rupi amba'eapo aguã ma nanhanimai, ha'e rã ajerurea rupi aiko aguã ma axĩ.

⁴ Aikuaa ma mba'e pa ajapo 'rãa, amba'eapoa gui xepe'a ramo ngoo py xemovaẽa aguã”, he'i.

⁵ — Ha'e rami vy oenoimba ipatõ pe oreve va'e kuery peteĩ-teĩ. Jypygua pe aipoe'i: “Mbovy tu rereve xepatõ pe?”

⁶ Ombovai: “Cem ryru azeite.” Ha'e ramo aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, eguapy, ha'e embopara cinquenta ryru ete'i”, he'i.

⁷ — Amboae pe ju oporandu: “Ha'vy ndee, mbovy tu rereve?” Ha'e ombovai: “Cem ryru trigo.” Ixupe aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, ha'e embopara oitenta ete'i”, he'i.

⁸ — Ha'e rami rã ipatõ oguero vy'a guembiguai ojeroviapy e'ỹ teĩ oiko kuaa ramo, mba'eta hendy va'e ra'y kuery gui ma ko yvy regua kuery ikuai kuaave 'rã joguerekoa py.

⁹ Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pëvy: Perekõ kuaa pota ke mba'emo ko yvy regua peneirũrã pejouve aguã rami, ha'e nunga opa ramo ha'e kuery ju penemovaẽ aguã oo imarã e'ỹ va'e py.*

¹⁰ Mba'eta mbovy'i oguereko kuaa va'e ma heta va'e voi oguereko kuaa 'rã. Ha'e rã mbovy'i va'e ndoguereko kuaa va'e ma heta va'e voi ndoguereko kuaa 'rã.

¹¹ Ha'e nunga rupi mba'emo ko yvy regua ndaperekõ kuaa rire mava'e tu pendepo py omboaxa ta mba'emo iporã ete va'e?

¹² Nhomba'e re napepena porã rire mava'e tu ome'ẽ ta pendevy guarã va'ekue?

¹³ — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re nda'ija'eive 'rã amboae oayvuvu vy. Ha'e rami e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuetu pe peiko aguã, peráta re nda'evei reve.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

¹⁴ Fariseu kuery ha'e nunga oendu vy ojoi rei okuapy, peráta re nda'eveive va'e vy.

¹⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery ma penhemboeko porã amboae kuery oexaa rupi. Ha'e rã Nhanderuetu ma oikuaapa pendepy'a re oĩ va'e. Mba'eta avakue ojou porãve va'e ma Nhanderuetu pe ha'eve'ỹ va'e.

* 15:32 Efésios 2.1-10; Tiago 4.8-10 * 16:9 1 Timóteo 6.17-19

¹⁶ — Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ma João Batista oikoa ára peve'i guarã va'ekue. Ha'e va'e rire ma ayvu porã Nhanderuede po'akaa regua omombe'ua ramo pavê onhea'ã oupity aguã.

¹⁷ Ha'e rami avi yva ha'e yvy okanhymbaa gui haxyve peteĩ ipara'i lei re oĩ va'ekue oaxa rive.*

Mateus 19.9; Marcos 10.10-12

¹⁸ — Gua'yxy gui opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, ha'e kunha oeja pyre re omenda va'e itavy avi.

Oguerekopa va'e ha'e Lázaro omombe'uaque

¹⁹ — Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e, púrpura ha'e ajukue iporãve va'e py anho onhemonde va'e, ko'ê nhavõ ngaru ojapo va'e.

²⁰ Oiko avi peteĩ ava poriaukue'i Lázaro hery va'e, ijaipa'i va'e. Iporiaú e'ỹ va'e rokẽ yvy'iry omõia.

²¹ Ha'e va'e ma ho'uxe iporiau e'ỹ va'e mesa gui ikure-kure'i ho'a va'ekue. Ijai re ma jagua kuery ou vy oere guive.

²² — Iporiaukue'i omano ma ramo anjo kuery ogueraa Abraão yv'ýry opytu'u aguã py. Ha'e rã iporiau e'ỹ va'ekue omano ramo ma onhono porã.

²³ — Haku vaikuea py iporiau e'ỹ va'ekue oiko axy reve oma'ê vy oexa mombyry Abraão ha'e Lázaro ijy'ýry oĩ rã.

²⁴ Ha'e ramo ojapukai vy aipoe'i: “Xeru Abraão, xemboaxy ke, ha'e vy embou Lázaro tomoakỹ okuã yy py xeapekũ omboaku ro'y aguã, mba'eta tataendy raku py aiko axy”, he'i.

²⁵ — Ha'e rã Abraão aipoe'i: “Xera'y, nema'endu'a ke reiko teri vy opa mba'e porã rerekoague re. Ha'e rã Lázaro ma oiko axy rei va'ekue. Aỹ ma apy oiko opytu'ua py, ha'e rã ndee ma reiko axya py rei.*

²⁶ Oĩ avi nhandekuaia mbyte peteĩ yvykua tuvixa va'e. Ha'e va'e gui nda'evei kyvõ katy gui upe katy oaxaa aguã, neĩ upe katy gui kyvõ katy nda'evei avi”, he'i.

²⁷ — Ha'e gui ma aipoe'ive ju: “Xeru, xee ajerure xeru ro py Lázaro remondouka aguã ²⁸ xeryvy kuery peteĩ nhiruĩ areko va'e ikuaia py, ha'e kuery omonheangu aguã, ha'e kuery ou e'ỹ aguã oiko axy aguã py.”

²⁹ — Abraão ombovai: “Ha'e rami avi ha'e kuery oguereko ae ma Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue. Toendu ha'e nunga”, he'i.

³⁰ — Ha'e rã ojerureve: “Any xeru Abraão, amongue omanoague gui onhemboete vy ha'e kuerya py oo ramo 'rãe ojeko rerova.”

³¹ — Ha'e rami rã Abraão ombovai: “Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue re noendu potai ri vy ndogueroviaí 'rã amongue omanoague gui onhemboete ramo voi.”*

17

Mateus 18.6,7; Marcos 9.42

¹ Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Oiko riae 'rã joityarã. Ha'e rami teĩ nda'evei ete 'rã joityare kuery pe.

² Mba'eta kova'e kyrigüe va'e regua amongue oity 'rãgue py, ha'eveve oityxe va'e ajuy re ita mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ê py omombo va'e rire.

Mateus 18.21,22

³ — Peiko kuaa pota ke. Ndevy pe nderegua otekoavy ri ramo ndeayvu 'rã ixupe. Ha'e rã ojeko rerova ramo reperdoa 'rã.

⁴ Peteĩ ára pyve sete-kue ndevy otekoavy teĩ sete-kue ae ndea py ou vy “Nda'eveia aendu”, he'i ramo eperdoa ju — he'i.*

⁵ Ha'e ramo apóstolo kuery aipoe'i Senhor pe:

— Emoĩve ke rojeroviaa.

⁶ Senhor ombovai:

— Pejeroviaa ma peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe oĩ va'e rire kova'e amora rembypy pe “Ejeapo'o ha'e enhenhotỹ ye'ê py” peje teĩ pendeayvua oiko 'rãgue.

* 16:17 Mateus 11.12,13; 5.17,18 * 16:25 Lucas 6.20-26 * 16:31 Mateus 28.11-15 * 17:4 Efésios 4.32; Colossenses 3.13

7 — Peē kuery ma pereko 'rā penembiguai mba'ety rupi e'ŷ vy vaka re openaa rupi omba'eapo va'e. Ha'e va'e ma omba'eapoa gui ou ramo “Eju ke ekaru” peje 'rā teve?

8 Ha'e rami 'rāgue py aipopeje 'rā: “Ejapo ranhe ke xee ha'u va'erā. Enhemboekovia vy ejara xevy akaru ha'e ay'u peve. Ha'e rire ma ndee ju 'rā rekaru ha'e rey'u”, peje 'rā.

9 Penembiguai kuery pendeayvua ojapo teĩ ha'e kuery pe “Ha'eve ete ko” ndapeje riaei 'rā.

10 Peē kuery voi ha'e rami avi, pendevy pe ojapo uka pyre pejapopa ma vy ha'eve aipopeje aguā: “Ore ma tembiguai oguerovy'a pyrā e'ŷ, mba'eta rojapo 'rā va'ekue anho rojapo.”

Dez lepra revegua omongueraague

11 Jerusalém tetā katy Jesus oo vy oaxa Samaria ha'e Galiléia mbyte rupi.

12 Peteĩ tekoa py ovaē ramove dez lepra revegua ovaexĩ jogueruvy.

13 Mombyry jogueropytaa py ixupe ojapukai reve aipoe'i:

— Jesus, Porombo'ea, oremboaxy ke.

14 Jesus oexa vy ombovai:

— Tapeo ha'vy pejexa uka sacerdote kuery pe — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ooa rupive okuerapa.

15 Ha'e kuery dez va'e regua peteĩ ma okuerapaa oexa vy ojevvy ju oĩa py. Ijayvu atã reve Nhanderuate pe oporaei ouvvy,

16 ha'e Jesus nonde guenapy'ã re oĩ, yvy re ngova omoaē oguerovy'aa rupi. Ha'e va'e ma Samaria pygua.

17 Ha'e rami rā Jesus oporandu ixupe:

— Dez e'ŷ teve pekuera ra'e? Mamo tu amboae kuery nove ikuai?

18 Jipoi ri nda'u Nhanderuate pe oporaei vy ojevvy va'erā, kova'e amboae regua e'ŷ vy? — he'i.

19 Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Epu'ã katu, tereo. Rejeroviaa ndereraa jepe.

Nhanderuate po'akaa ojekuaa 'rā re ijayvuague

20 Fariseu kuery oporandu raka'e pa Nhanderuate po'akaa ojekuaa 'rā re. Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ombovai:

— Nhanderuate po'akaa ma jaexa va'erā rami e'ŷ ojekuaa va'e.

21 Ha'e nunga pe aipo nda'eai 'rā: “Apy rima”, neĩ “Pe py rima oĩ” nda'eai 'rā, mba'eta Nhanderuate po'akaa ma penembyte ae oĩ — he'i.

22 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i:

— Ovaē 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa rā pexaxe rei aguā ára, teĩ ndapexai ranhe 'rā.

23 Pendevy pe “Apy rima” e'ŷ vy “Pe py rima oĩ” 'ea teĩ tapeo eme ha'e kuery rupive.

24 Mba'eta overa vy yva jave re hexakã ouvvy rami avi ojekuaa 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

25 Ha'e rami teĩ ha'e va'e'ŷ mbove hexe aŷgua kuery nda'ija'ei rā oiko axy 'rāe.

26 — Noé oiko jave py oikoague rami avi oiko 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

27 Mba'eta okaru ha'e oy'u okuapy, omenda ha'e nhomomenda raka'e Noé kanoã py oikoa ára peve. Ha'e gui ma yy ou vy omomba ha'e javive.*

28 Ha'ekue rami avi oiko Ló oiko jave py. Okaru, oy'u, mba'emo ojogua, ovende, onhoty ha'e ojapo okuapy.

29 Ha'e gui ma Sodoma tetā gui Ló ojepe'a ramove yva gui ho'a raka'e tata enxofre revegua, omomba ha'e javive.

30 Ha'ekue rami avi oiko 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa uka aguā ára.

31 Ha'e va'e ára ma amongue ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy ogueroko va'e oguenoē aguā. Ha'e rami ae omba'eapoa rupi ikuai va'e tojevvy eme guakykue.

32 Penema'endu'a ke Ló ra'yxy re oiko va'ekue re.*

33 Mba'eta nomanoxei va'ekue omokanhy 'rā guekove. Ha'e rā ojuka uka va'e ma ogueraa jepe uka 'rā guekove.

* 17:27 Mateus 24.37-44   * 17:32 Ló ra'yxy ma Sodoma tetā gui oo jepe vy guakykue re oma'ẽ ramo Nhanderuate ojuka raka'e, ha'e ramo juky rive opyta (Gênesis 19.26).

³⁴ Aipoa'e pëvy: Ha'e va'e pytū mokoī oke 'rā oupy peteī tupa py. Peteī heraa 'rā, ha'e rā amboae ma oejaa 'rā.

³⁵ Mokoī kunhague ikuai 'rā omba'exoa py. Peteī heraa 'rā, ha'e rā amboae oejaa 'rā.

³⁶ [Mokoī ikuai 'rā mba'ety py. Peteī heraa 'rā, ha'e rā amboae oejaa 'rā] — he'i.

³⁷ Ha'e ramo ixupe oporandu okuapy:

— Senhor, mamo 'rā tu ha'e nunga oiko?

Ombovai ha'e kuery pe:

— Mamo rā te'ōgue ituia py xapirē voi onhemboaty 'rā okuapy — he'i.

18

Nhomboyvu va'ety porayvu e'y va'e omombe'uague

¹ Ha'e gui Jesus omombe'u peteī ayvu mba'emo re ombojoja vy, nhandekuerai e'y re nhanhembo'e riae aguā.*

² — Peteī tetā py oiko peteī nhomboyvu va'ety Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'y oiko va'e, neī avakue omboete e'y va'e guive.

³ Ha'e va'e tetā py oiko avi peteī imeve'y va'e. Ha'e va'e ma huvixa oīa py ou vy aipoe'i: “Eikuaa pota na xerovaigua kuery xemoangeko reia re”, he'i.

⁴ — Ha'e rā ha'e ma ndoikuaa potaxeī ranhe ha'e nunga re. Ha'e rire mae ma aipoe'i ojeupe: “Anhetē ae ndajeroviaī Nhanderuete re, ha'e neī avakue namboetei.

⁵ Ha'e gui imeve'y va'e ojerure riae ete ma ramo aikuaa pota nho 'rā, xemoangeko rei riae e'y aguā”, he'i.

⁶ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

— Peikuaa pota ke huvixa porayvu e'y va'e ijayvuague re.

⁷ Ha'e gui Nhanderuete nda'u ndoikuaa pota voi 'rā ri hembiporavo kuery ára pukukue re ha'e pytū mbukukue re ixupe ojavukai va'e re? Oikuaa pota aguā are merami teī

⁸ xee aipoe'i: Oikuaa pota voi 'rā pendere. Ha'e rami teī Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ju vy nda'u ojou 'rā ri ojerovia va'e ko yvy re?

Fariseu ha'e imposto re nhombopaga va'ety omombe'uague

⁹ Omombe'u avi pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy, amongue ojee ae ojerovia ha'e onhemboeko porāxe vy jojou vai va'e re ijayvu vy.

¹⁰ — Mokoī ava oo templo py onhembo'e aguā. Peteī ma fariseu, ha'e rā amboae ma imposto re nhombopaga va'ety.

¹¹ Fariseu va'e opu'ā ho'amy vy ojeupe ae onhembo'e po rami: “Xeruete, xee roguerovy'a, mba'eta avakue mboae rami rami e'y aiko, imonda va'e, jokorepa rei, itavy rei va'e, peva'e imposto re nhombopaga va'ety rami e'y guive.

¹² Semana nhavō re mokoīgue kuerei 'rā aiko akaru e'y re. Ha'e opa mba'e ajou va'ekue gui ame'ē aikovy dízimo”, he'i.

¹³ — Ha'e rā imposto re nhombopaga va'ety ma mombyry'i hi'aī, neī yva re oma'ē aguā vy nda'ipy'a guaxui. Opexo re oipete-pete reve aipoe'i: “Xeruete, xemboaxy ke, xee ajevayypa va'e aiko”, he'i.

¹⁴ — Xee aipoa'e pëvy: Ha'e va'e anho omboeko porā mbyre oo ngoo katy, fariseu ma any. Mba'eta ha'e javive ha'e ae onhembovyate va'e omo'yvyī'iaive 'rā. Ha'e rā onhemo'yvyī'i va'ekue ma ombovyateave 'rā.*

Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16

¹⁵ Ha'e oīa py oguerua kyrīgue ha'e kuery re opo omoī aguā. Ha'e rā hemimbo'e kuery oexa vy ijayvu ete okuapy herua kuery pe.

¹⁶ Ha'e rā Jesus ma ojea py kyrīgue oenoī vy aipoe'i:

— Tove tou kyrīgue, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarā ae Nhanderuete po'akaa.

¹⁷ Anhetē aipoa'e pëvy: Kyrīgue'i rami e'y Nhanderuete po'akaa nomovaēi va'e ma ndoikei 'rāe ha'e py.

Mateus 19.16-22; Marcos 10.17-22

¹⁸ Peteī ava omboetevepy oī va'e oporandu ixupe:

* 18:1 Lucas 11.5-10; 1 Tessalonicenses 5.17

* 18:14 Mateus 6.5-8; João 9.41; 1 Pedro 5.5,6

— Porombo'ea ndereko porā va'e, mba'e nda'u ajapo 'rā tekove marā e'ỹ aupity aguā?

¹⁹ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu “Ndereko porā va'e”, 're xe'vy? Avave rei ndaeko porāi Nhanderuete e'ỹ vy.

²⁰ Reikuaa ae ma ojapo uka pyre: “Ndetavy eme, ejojuka eme, nemonda eme, ndeayvu rive eme joe, emboete nderu ha'e ndexy”, he'i.

²¹ Ava va'e aipoe'ive ju:

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrī guive.*

²² Jesus oendu vy aipoe'i:

— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rāe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.

²³ Ha'e ramo ha'e va'e ayvu oendu vy ndovy'ai ete, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Marcos 10.23-31

²⁴ Jesus ma ava va'e ndovy'aveia oexa vy aipoe'i:

— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderuete po'akaa py oike aguā — he'i.*

²⁵ Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi camelo oaxa aguā — he'i.

²⁶ Ha'e ramo oendu va'e kuery aipoe'i:

— Mba'e xagua 'rā tu ha'vy oo jepe?

²⁷ Ombovai:

— Avakue pe haxy va'e ma Nhanderuete pe ndaxyi — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ore kuery ma orero roejapa va'ekue nderupive orekuai aguā.

²⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e javi Nhanderuete po'akaa rupi oiko aguā ngoo oeja va'e, gua'xy, guvyvy kuery, nguu e'ỹ vy gua'y kuery,

³⁰ ha'e kuery ma a'ỹ voi ojou retave ete 'rā, ha'e gui raka'eve rā oupity 'rā tekove marā e'ỹ.

Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34

³¹ Ngupive doze guemimbo'e kuery Jesus ogueraa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ma'ẽ, a'ỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma ojeupity 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorā profeta kuery omboparaague ha'e javi.

³² Mba'eta omboaxaa 'rā amboae regua kuery pe, ha'e ramo ojavyky rei, ojoi rei ha'e onyvõmba 'rā okuapy.

³³ Oinupãmba ma rire ojukaa 'rā. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rā — he'i.

³⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery neĩ peteĩ henda py noendu kuaai pova'e ayvu, mba'e he'ia paa ndoikuaa ukai ramo. Ha'e kuery ndoikuaai ae ijayvua.

Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52

³⁵ Jericó tetã py ovaẽ rai'i ovyva py peteĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny tape yv'ýry mba'emo re ojerurea py.

³⁶ Ha'e va'e ma heta va'e kuery oaxa nhendua oendu vy oporandu mba'e pa oikoa re.

³⁷ Ha'e ramo ixupe omombe'ua Nazaré pygua Jesus oaxaa.

³⁸ Ha'e ramo ojapukai:

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke — he'i.

³⁹ Ha'e ramo tenonde oje'oi va'e aipoe'i okyrirĩ aguā. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema:

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke.

⁴⁰ Ha'e ramo Jesus opyta vy ogueru ruka. Ha'e ovaẽ ramo oporandu ixupe:

⁴¹ — Mba'e tu reipota ndevy ajapo?

Ombovai:

— Senhor, xee ma aexaxe — he'i.

⁴² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Exa ha'vy. Rejeroviaa ndereraa jepe ma.

* 18:21 Romanos 3.10,19,20; Tiago 2.10

* 18:24 1 Timóteo 6.9,10

⁴³ Ha'e ramove oexa, ha'e Nhanderuete pe oporaei ovy hupive. Heta va'e kuery ha'e javive ha'e nunga oexa vy oporaei avi jogueravy Nhanderuete pe.

19

Imposto re nhombopaga va'ety Zaqueu oo jepeague

¹ Jericó py Jesus oike vy oaxa ovy tetã rupi.

² Ha'e py oiko peteĩ ava Zaqueu hery va'e, imposto re nhombopaga va'ety ruvixa oguerekopa va'e.

³ Ha'e va'e oexaxe mava'e pa Jesus, teĩ nda'evei heta va'e kuery gui, ikarape'i va'e vy.

⁴ Ha'e vy onha ovy henonderã, ojeupi peteĩ sicômoro rakã re oexa aguã, ha'e rupi 'rãe oaxa ramo.

⁵ Ha'e py Jesus ovaẽ vy yvate oma'ẽ reve aipoe'i ixupe:

— Zaqueu, eguejy pojava ke, kova'e ára ma apyta 'rã ndero py — he'i.

⁶ Ha'e ramo oguejy pojava, ovy'a reve oguerovaẽ.

⁷ Ha'e javive ha'e nunga oexa va'e ijayvu rei okuapy, heko vai va'e ro py ovaẽ ramo.

⁸ Ha'e gui ma Zaqueu opu'ã vy aipoe'i Senhor pe:

— Senhor, xee anhenhandu iporiaukue'i pe mba'emo areko va'e ame'ẽ aguã, mbyte rupi peve. Ha'e xapy'a rei amongue mba'emo py akore rire irundykue ju 'rã ame'ẽ hekovia — he'i.*

⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Kova'e ára ma oĩ kova'e oo py oo jepe va'e, mba'eta kova'e ava voi Abraão ramymino oiko.*

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanh'y va'ekue.

Dez hatã'i va'e ouro guigua omombe'uague

¹¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu ramo Jesus peteĩ ayvu ju omombe'u mba'emo re ombojoja vy, mba'eta Jerusalém py ovaẽ rai'i ma ramo oexa'ã teĩ okuapy Nhanderuete po'akaa ojekuaa ta ma aguã re.

¹² Ha'e ramo aipoe'i:

— Peteĩ ava yvatekueve regua oo amboae yvy re onhembopo'aka uka, ha'e gui ojevy ju aguã.

¹³ Ha'e vy dez guembiguai oenoĩ vy ha'e kuery pe oiporuka dez hatã'i va'e ouro guigua ovareve va'e. Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e perãta pemboetave ke ajevy peve”, he'i.

¹⁴ — Ha'e rã hetarã kuery mboae nda'ija'e'i vy hakykue omondouka huvixave oĩ va'e pe aipoe'i va'erã: “Ore kuery ma ndoroipotai ha'e va'e oreruvixarã”, he'i va'erã.

¹⁵ — Ha'e rami teĩ ombopo'aka ma ramo ou ju, ha'e vy oenoĩ uka guembiguai kuery perãta jopyare, marã rami pa peteĩ-teĩ oguerekoague oikuaa aguã.

¹⁶ — Tenonde ou va'e aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperãta gui ma dez ju ajouve.”

¹⁷ — Ha'e ramo huvixa ombovai: “Ha'eve ete ma tembiguai porã. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire dez tetã re ju ndepo'aka 'rã”, he'i.

¹⁸ — Amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperãta gui ajouve ju peteĩ nhiruĩ.”

¹⁹ — Ha'e va'e pe ma aipoe'i: “Ndee ma peteĩ nhiruĩ tetã re 'rã ndepo'aka”, he'i.

²⁰ — Ha'e gui amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, apy ma aru ju ndeperãta ajukue py anhovã vy amoĩ porã va'ekue.

²¹ Mba'eta ndegui xee akyje, ivai rei va'e reiko ramo. Remoĩ porãaty gui e'y'õ renoẽ, ha'e renhotyague gui e'y'õ 'rã remono'õ va'e”, he'i.

²² — Ha'e ramo ombovai: “Tembiguai heko vai va'e, ndeayvuague rupi ae 'rã rom-bopaga. Reikuaa ri ty'y xevai rei va'ea, amoĩ porãaty gui e'y'õ teĩ anoẽ, ha'e anhotyague gui e'y'õ amono'õ 'rãa?”

²³ Ha'e rami vy mba'e re tu xeperãta ma perãta renda py neremoĩ, ajevy vy ajopy retave aguã?” he'i.

²⁴ — Ha'e gui ha'e py ikuai va'e pe ju aipoe'i: “Peipe'a na perãta ixugui, ha'e peme'ẽ dez oguereko va'e pe.”

* 19:8 Lucas 3.8,12,13 * 19:9 Gálatas 3.7,29 py oĩa rami, “ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai”, ha'e “Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai.”

²⁵ — Ha'e rā ha'e kuery aipoe'i: “Xeruvixa, ha'e tu oguereko ae ma dez.”

²⁶ — Ombovai: “Xee aipoa'e pēvy: Mba'emo oguereko va'e ha'e javi pe ome'ēave 'rā. Ha'e rā ndoguerkoi va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rā.

²⁷ Ha'e gui xerovaigua kuery nguvixarā ndaxepotai va'ekue ma peru, pejukapa aexaa py.”
Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19

²⁸ Po rami ijayvupa rire Jesus ooove ju Jerusalém katy.

²⁹ Betfagé ha'e Betânia py ovaē rai'i ma ovy vy vyvty Oliveiras katy'i, omondouka mokoī guemimbo'e.

³⁰ Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

— Tapeo tenonde peva'e tekoa oī va'e py. Ha'e py pevaē vy pejou 'rā peteī mburika'i ixā re hi'aī va'e, hi'áry avave rei noīai teri va'e. Pejora vy ke peru.

³¹ Ha'e gui xapy'a rei pēvy amongue oporandu 'rā mba'e re pa pejoraa re. Ha'e ramo pembovai vy “Senhor ma oipota”, peje 'rā.

³² Ha'e ramo omondouka va'ekue oje'oi vy Jesus aipoe'iaque rami meme ojou.

³³ Mburika'i ojora jave ija aipoe'i:

— Mba'e re tu pejora?

³⁴ Ha'e kuery ombovai:

— Senhor ma oipota — he'i.

³⁵ Ha'e vy mymba ogueru vy hi'áry oipyo oao, ha'e oupi Jesus hi'áry.

³⁶ Hi'áry oo oiny ramo tape rupi oipyo okuapy oao.

³⁷ Ha'e gui vyvty Oliveiras gui oquejy ovya py ovaē rai'i ma jave hemimbo'e kuery ha'e javi oguerovy'a vy Nhanderuete pe oporaei atā oje'oivy mba'emo porā ojapo rā oexa va'ekue ha'e javi re.

³⁸ — Ta'ima'endu'a porāa Huvixave Senhor rery rupi ou va'e re. Ta'ikuai porāa yva re, toporaeia yvatevea py! — he'i oje'oivy.*

³⁹ Ha'e rā amongue fariseu kuery heta va'e kuery mbyte ikuai avi va'e ma aipoe'i ixupe:
— Porombo'ea, ndeayvu na neremimbo'e kuery pe.

⁴⁰ Ha'e rā ha'e kuery pe ombovai:

— Xee aipoa'e pēvy: Ha'e kuery okyrirī va'e rire ita eteve voi oporaei 'rāgue — he'i.

Jerusalém tetā Jesus oexa vy ojae'oaque

⁴¹ Jesus ovaē ovy vy tetā oexa vy ojae'o.

⁴² Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára rexa kuaa va'e rire nemoingo porāarā ou va'e. Teī aī ha'e nunga ndoikuaa ukaaī ndevy.†

⁴³ Mba'eta ovaē 'rā nderovaigua kuery ndejokopa aguā ára, jova-jovai katy gui nemboty heravy aguā.

⁴⁴ Nerenda ombovaipa vy ojukapa 'rā nememby kuery. Neī peteī ita ma ndoejai 'rā amboae ita áry, ndea py aju teī ndaxerexa kuaai rire.

Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-17

⁴⁵ Ha'e gui templo py oike vy oipe'apa mba'emo vendea kuery ha'e py ikuai va'ekue.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrā oī” 'ea va'eri peē ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eaque

⁴⁷ Ko'ē nhavō Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e rā sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e heta va'e ruvixa kuery ma ojukaxe okuapy,*

⁴⁸ teī ndojuka uka kuaai teri, heta va'e kuery ha'e javi ojapyxaka vy ojou porā okuapy ramo.

* 19:38 Salmo 118.26 † 19:42 “Ndee” he'ia py ma peteī'i pe rami ijayvu teī tetā pygua kuery ha'e javive pe.

* 19:46 Isaías 56.7, Jeremias 7.11 * 19:47 Mateus 21.14-17

¹ Peteĩ ára templo py Jesus ombo'e oiny heta va'e kuery. Ayvu porã omombe'u jave oĩa py jogueru sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery.

² Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Emombe'u orevy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga rejapo reikovy. Mava'e tu nembopo'aka?

³ Ha'e ramo ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Pemombe'u ke:

⁴ João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? — he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe ranhe aipoe'i okuapy:

— “Yva gui”, ja'e ramo “Mba'e re tu ha'vy ndapejerovia hexe?” he'i 'rã nhandevy.

⁶ Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e ramo ma heta va'e kuery nhandeapipa 'rã ita py, mba'eta ha'e kuery oikuaa João profeta oikoa — he'i okuapy.

⁷ Ha'e rami vy ombovai:

— Ore ma ndoroikuaai.

⁸ Ha'e rã Jesus ju ombovai:

— Xee voi peẽ kuery pe namombe'ui 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mateus 21.33-44; Marcos 12.1-11

⁹ Ha'e rire pova'e ayvu ju Jesus omombe'u heta va'e kuery pe, mba'emo re ombojoja vy:

— Peteĩ ava onhotỹ uva, ha'e vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e gui ma guekoa gui oguata oiko are aguã katy.

¹⁰ Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupe uva'a ome'ẽ okuapy aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oinupã ha'e ojavyky rei ma rire ombojevy rive ju.

¹¹ — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba. Ojavyky rei rire ombojevy rive ju.

¹² — Ha'e gui mboapya ma ombou. Ha'e va'e re voi ojeaipa ma rire omoxẽ ju avi.

¹³ — Ha'e ramo uvaty ja aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Amondouka 'rã xera'y ayvu ete va'e. Xapy'a rei rã ko omboetea 'rã”, he'i.

¹⁴ — Ha'e rami teĩ opena va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e vy uvaty gui oguenoẽ vy ojuka.

— Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã ha'e kuery re?

¹⁶ Ha'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e amboae kuery pe ju omboaxa 'rã uvaty — he'i.

Ha'e rã ha'e va'e ayvu oendu va'e kuery aipoe'i:

— Ha'e nunga ete ta'vy toiko eme.

¹⁷ Ha'e rã Jesus ha'e kuery re oma'ẽ vaipa vy aipoe'i:

— Mba'e he'ia tu ha'vy ipara: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã”, he'ia.*

¹⁸ Ha'e va'e ita re ho'a va'e ha'e javi opẽmba 'rã. Ha'e amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã.

Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17

¹⁹ Ha'e jave ae lei re nhombo'e va'ety ha'e sacerdote yvatekueve va'e ojopyxe teĩ, ha'e kuery re ri ty ra'e ijayvua oikuaa vy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery gui okyje guive.

²⁰ Ha'e rami vy oikuaa pota okuapy hexe, amongue pe peráta ome'ẽ guive, heko porã va'e rami onhemoingo vy ayvu py omoĩ vai vy huvixa po py omboaxa aguã.

²¹ Ha'e vy ixupe oporandu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee ndeayvu ha'e renhombo'e porãa. Ndereikuaa pota rei avave re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete oipotai va'e re.

²² Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

²³ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery omoĩ vaixea oikuaa vy ombovai:

* 20:17 Salmo 118.22-23

24 — Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e. Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery ha'vy oĩ? Aipoe'i okuapy:

— César mba'e ri.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

25 — César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

26 Ha'e rami rã heta va'e kuery oendua py ha'e kuery ndojopy reguai avvu py. Ombovai kuaa rã oendu vy okyrirĩmba guive onhemondyipa vy.

Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27

27 Ovaẽ avi amongue saduceu kuery. Ha'e kuery ma nhandemboete ju 'rã ndogueroviai va'e.

28 Ha'e vy oporandu okuapy ixupe:

— Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'yra' va'ekue oguereko aguã”, he'iaque.*

29 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri omano ta'y e'ỹ re.

30 Ha'e ramo tyvy mokoia va'e, ha'e gui mboapya va'e ju omenda ranhe imeve'ỹ va'e re.

31 Ha'e rami py sete-ve omano ta'y e'ỹ re meme.

32 Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

33 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me, kunha va'e re sete-ve omenda rire? — he'i.

34 Ha'e rã Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Ko vvy re ikuai va'e ma omenda ha'e nhomomenda 'rã.

35 Ha'e rã ára pyau onhemboete aguã ára oupity aguã oiporavo pyre ma nomendavei, neĩ nanhomomendavei ma 'rã.

36 Nomanovei ma 'rã guive, mba'eta omboete ju rire anjo kuery rami ma 'rã ikuai Nhanderuete ra'y kuery ikuai vy.

37 Ha'e gui omano va'ekue onhemboete ju aguã regua ma Moisés ae ombopara. Mba'eta yvyra rogue okai va'e omombe'ua py Senhor pe “Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete”, he'i va'ekue.*

38 Ha'e nunga rupi Nhanderuete ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete, ixupe pavẽ oikove ramo — he'i.*

39 Ha'e ramo lei re nhombo'e va'ety regua aipoe'i:

— Porombo'ea, rembovai porã — he'i.

40 Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã.

Mateus 22.41-45; Marcos 12.35-37

41 Ha'e gui ma ha'e kuery pe ju Jesus oporandu:

— Mba'eta nda'u Cristo reko re pendeavvu vy aipopeje Davi ramymino oikoa rami?

42 Mba'eta Davi eteve voi aipoe'i Salmo py: “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: “Eguapy ke aiporu kuaa regua re,

43 ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue.”*

44 Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'eta tu ha'vy hamymino avi ri oiko?*

Mateus 23.1-7; Marcos 12.38-40

45 Heta va'e kuery ha'e javi oendua py Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

46 — Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery onhemonde 'rã ao puku py, ha'e tetã mbyte rupi oipota 'rã oxaruraa porã. Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

47 Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

* 20:25 Romanos 13.7 * 20:28 Deuteronomio 25.5 * 20:37 Êxodo 3.6 * 20:38 1 Coríntios 6.14 * 20:43

Salmo 110.1 * 20:44 Romanos 1.3,4

21

Marcos 12.41-44

¹ Jesus templo py oma'ë oiny vy oexa oguerekopa va'e kuery peráta ome'ë vy hyru py omoī rā.

² Oexa avi peteī imeve'ỹ va'e omoī rā mokoī hatā'i va'e ndovareive'i va'e.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Peva'e imeve'ỹ va'e iporiaukue'ia ramive pavē gui ome'ë retave.

⁴ Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ë. Ha'e rā peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguā oguereko va'ekue ha'e javi'i omoī.

Mateus 24.1,2; Marcos 13.1,2

⁵ Amongue ijayvu templo ojou porāa rupi, mba'eta ita porā ha'e ome'ë mbyre py ombojeguaa rire.

⁶ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aỹ pexa pa peva'e nunga? Ovaē 'rā oitypaa ára, neī peteī ita amboae ita áry ndopytai aguā.

Mateus 24.3-13; Marcos 13.3-13

⁷ Oporandu okuapy ixupe:

— Orembo'ea, araka'e 'rā tu ha'e nunga oiko? Mba'exa tu roikuaa 'rā ovaē rai'i maa?

⁸ Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguā. Mba'eta heta 'rā ou xerery rupi “Xee ae ri”, e'ỹ vy “Ovaē ma hora”, he'i rive va'e. Tapeo eme hupive.

⁹ Penhemondyi eme “Joe opu'ā” 'ea rā pendu vy, neī “Huvixa kuery re opu'ā”, 'ea teī. Ha'e nunga ranhe 'rāe oiko teī opa aguā e'ỹ teri — he'i.

¹⁰ Aipoe'i avi ha'e kuery pe:

— Peteī-teī tetā pygua kuery opu'ā 'rā amboae tetā pygua re, ha'e peteī-teī regua amboae regua re 'rā opu'ā.

¹¹ Yvy oryryi 'rā, oiko 'rā mba'eaxy vaikue ha'e karuai. Oiko 'rā nhomondyipaa, yva re hexa pyrā tuvixa va'e voi.

¹² Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove pendejopya ha'e penemoingo axya 'rā. Xerery rupi pendekuai ramo pendereraa 'rā onhembo'eaty py, nhuā py ha'e huvixa kuerya py.

¹³ Ha'e nunga pendere oiko 'rā ayvu pemombe'u aguā.

¹⁴ Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme pembovai aguā re.

¹⁵ Mba'eta xee ae 'rā ame'ë pendeayvurā ha'e pene'arandu aguā, pendere ija'e e'ỹ va'e kuery nda'ipo'akai, neī nombovai kuaai aguā rami.

¹⁶ Penderu kuery voi penembo'a uka 'rā, penderegua, penetarā ha'e peneirū kuery voi, amongue pendejuka 'rā guive.

¹⁷ Xerery káuxa pavē nda'ija'evei 'rā pendere.

¹⁸ Ha'e rami teī neī peteī pende'a nokanhyi 'rā peneakā guigua.

¹⁹ Peī atāa py pereko riae 'rā penenhe'ë.

Mateus 24.15-22; Marcos 13.14-20

²⁰ — Ha'e gui xondaro kuery Jerusalém tetā ojokopa rā pexa vy peikuaa 'rā ombovaipa ta maa.

²¹ Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vyvty re. Tetā py ikuai va'e voi toopa, mba'ety rupi ikuai va'e voi toike eme tetā py.

²² Ha'e va'e ára ma nhombopagapaa ára, ipara oinya ha'e javi ojeupity aguā.

²³ — Ha'e va'e ára ma nda'evei 'rā imemby ryrui ha'e imemby kambu va'e pe. Mba'eta vvy re oiko 'rā teko axy kova'e kuery mbopagaarā.

²⁴ Ojukaa 'rā kyxe py, ha'e escravo-rā ogueraapaa 'rā vvy jave rupi. Judeu e'ỹ va'e kuery po'akaa ára opa e'ỹa ja ha'e kuery opyrōmba 'rā Jerusalém tetā re.

Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27

²⁵ — Kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata re ojekuaa 'rā hexa pyrā. Ye'ë revovo ha'e yai opu'ā-pu'ā va'e gui vvy regua ikuai va'e nda'evei ha'e ndoikuai rei 'rā okuapy.

²⁶ Yvy re mba'emo vai oiko ta va'e gui avakue onhemondyi vy ho'apa 'rā. Mba'eta yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rā.

²⁷ Ha'e gui ma oexaa 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rā opo'aka ha'e guexakāmba reve.*

²⁸ Ha'e nunga oiko aguā ijyppy ramo pevy'a, pemopu'ā peneakā, mba'eta ovaē ta ma pendereraa jepea.

Mateus 24.32-44; Marcos 13.28-37

²⁹ Peteī ayvu omombe'u avi mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peikuaa pota figo'y ha'e yvyra ikuai va'e re.

³⁰ Mba'eta hokypa rā pexa vy peikuaa 'rā ára pyau ovaē rai'i maa.

³¹ Ha'e rami ae xeayvuague oiko rā pexa vy peikuaa 'rā Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguā ovaē rai'i maa.

³² Anhetē aipoa'e pēvy: Aýgua kuery opa e'y re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rā.

³³ Yva ha'e yvy opa 'rā. Ha'e rā xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rā.

³⁴ — Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota pendepy'a pemonyē e'y aguā opa marā rei pendekuaia, peka'ua, neī mba'emo ko yvy re ikuai va'e re pepenaa guive, pendere ha'e va'e ára ou xapy'a e'y aguā nhuā rami.

³⁵ Mba'eta ko yvy re ikuai va'e ha'e javi re ou 'rāe.

³⁶ Peikuaa pota ha'e pejerure riae mba'emo oiko va'erā gui peo jepe aguā, ha'e Ava ra'y ojeapo va'ekue renonde pene'aī aguā.*

Jesus ijayvu rā heta va'e kuery ojapyxaka okuapyague

³⁷ Ko'ē nhavō Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e gui pyávy ma oo 'rā Oliveiras vvyty re oke aguā.

³⁸ Ha'e rā heta va'e kuery ha'e javi ma aje'ive reve 'rā jogueraa templo py ijayvu rā ojapyxaka aguā.

22

Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2

¹ Ovaē rai ma ngaru mbojape imbovia revegua e'y “Páscoa” 'epy va'e ára.

² Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy marā rami vy pa Jesus ojuka aguā, mba'eta heta va'e kuery gui okyje.*

Mateus 26.14-16; Marcos 14.10,11

³ Ha'e gui ma Satanás ipo'aka peteī hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e py'a re.

⁴ Ha'e ramo oo jogueroayvu aguā sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya ruvixa kuery reve, ha'e kuery pe Jesus ojopy uka aguā re.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery oguerovy'a vy ixupe ijayvu peráta ome'ē aguā re.

⁶ Judas ojou porā vy oikuaa pota ha'e kuery pe ojopy uka aguā pavē opu'ā e'y re.

Mateus 26.17-19; Marcos 14.12-16

⁷ Ovaē ma ngaru mbojape imbovia revegua e'y Páscoa ára okaru aguā.

⁸ Ha'e ramo Jesus omondouka Pedro ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeo, pereko katu Páscoa ára jakaru aguā.

⁹ Ha'e rā oporandu ixupe:

— Mamo tu reipota roguereko katu?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Tetā py pevaē vy peovaexī 'rā peteī ava yryru revegua. Tapeo hupive opy oikea peve.

¹¹ Hoo va'e pe ke aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri ndevy: Mamo pa oī opy ja'o Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguā?” he'i uka.

¹² Ha'e ramo oexa uka 'rā pēvy peteī opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oīa. Ha'e py ae 'rā pereko katu — he'i.

¹³ Ha'e rami rā jogueraa vy ojoupa Jesus aipoe'iague rami. Ha'e vy oguereko katu Páscoa ára okaru okuapy aguā.

Guemimbo'e kuery reve Páscoa ára opa vygua okaru okuapyague

¹⁴ Ha'e gui hora ovaē ramo mesa py Jesus oī apóstolo kuery reve.*

* 21:27 Daniel 7.13-14

* 21:36 Lucas 12.35-48

* 22:2 João 11.47-57

* 22:14 Mateus 26.20,27-29

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma kova'e Páscoa ára akaruxe ete pendereve, aiko axy e'y mbove'i.

¹⁶ Mba'eta aipoa'e pëvy: Nda'uvei ma 'rã kova'e nunga Nhanderuede po'akaa py ojeupity e'ÿa ja — he'i.

¹⁷ Ha'e gui ojopy karo. Oguerovy'a vy aipoe'i:

— Pejopy, pemboja'o jomeme.

¹⁸ Xee aipoa'e pëvy: Aÿ gui ma nday'uvei ma 'rã uva rykue, Nhanderuede po'akaa ovaë e'ÿa ja.

Mateus 26.26-29; Marcos 14.17-26

¹⁹ Petei mbojape ju ojopy. Ha'e vy oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ë. Aipoe'i:

— Kova'e ma xerete peë kuery re vy ame'ë va'erã regua. Guí nunga pejapo 'rã xere penend'u'aa rupi — he'i.

²⁰ Ha'ekue rami ju okarupa ma rire karo ojopy vy aipoe'i:

— Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e ajapo va'e regua, peë kuery re vy xeruguy amoë uka ta va'e rupi.

²¹ Ha'e rami tei xejopy uka nhemiarã oí avi xereve mesa py.

²² Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oia rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã — he'i.

²³ Ha'e ramo joupe-upe oporandu okuapy mava'e ete'i pa ha'e kuery regua ojopy uka 'rãa re.

Yvatekueve va'e yvyÿve va'e rami ikuai aguã re ijayvuague

²⁴ Hemimbo'e kuery joo rami e'y-e'y ijayvu okuapy mava'e ete'i pa joegui yvateve va'ea oikuaaxe vy.

²⁵ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Yvy regua huvixa kuery ipo'aka 'rã ha'e kuery re, ha'e ipo'akakue pe “Ojapo porã va'e”, 'ea 'rã.

²⁶ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'y 'rã. Ha'e rami 'rãgue py peë kuery va'e regua joegui yvatekueve va'e ma yvyÿgueve rami 'rã ikuai. Joguerekoa ma nhoembigui rami 'rã ikuai.*

²⁷ Mba'eta mava'e nda'u joegui yvateve: mesa py oí va'e tyrã pa joupe ojara va'e? Mesa py oí va'e'y teve? Ha'e rami tei xee ma peë kuery mbyte aiko joupe ojara va'e rami.

²⁸ — Peë kuery ma xereve pendekuai riae va'ekue xereko a'ãa ha'e javi rupi.

²⁹ Ha'e rami rire xee rombopo'aka Xeru xembopo'akaague rami avi,

³⁰ xepo'akaa py peë kuery avi pekaru ha'e pey'u aguã xe-mesa py, ha'e tenda pepenaaty py peguapy vy Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena aguã.

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38

³¹ — Simão, Simão, ma'ë, Satanás ojerure penderereko aguã trigo ombogua va'e rami.

³² Ha'e rã xee ma ajerure ndere, rejeroviaa gui rejepe'a e'y aguã. Ha'e rire rejeko rerova ju ma vy emombaraete nde-irmão kuery — he'i.

³³ Simão Pedro ombovai:

— Senhor, xevy pe ha'eve ndereve nhuã py aa, ha'e amano aguã voi.

³⁴ Ha'e rã Jesus aipoe'ive ju iuxupe:

— Pedro, xee aipoa'e ndevy: Kuri uru ava ojavukai e'y mbove mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'y va'e rami.

Kyxre ijayvuague

³⁵ Ha'e gui Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Xee romondouka jave peráta ryrú reve'y, voko, ha'e pendepy regua reve'y jave pendevy oata teve raka'e mba'emo?

— Any, mba'eve rei — he'i okuapy.

³⁶ Ha'e ramo aipoe'i:

— Ha'e gui aÿ gui ma peráta ryrú pereko va'e peraa, voko guive. Ha'e kyxe ndapereko va'e ma pendecapa pevende 'rã pejogua aguã.

* 22:26 Mateus 20.20-28; Marcos 10.35-45; 1 Pedro 5.3

³⁷ Mba'eta xerekorā ipara oiny va'e ojeupity 'rāe: “Jojuka rive va'ety rami 'rā oguerekoa”, he'iague rami. Xerekorā ipara oiny va'e ojeupity ta ma — he'i.*

³⁸ Ha'e rami rā ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, apy ma mokoī kyxe roguereko.

Ombovai:

— Ha'eve ma!

Mateus 26.36-41; Marcos 14.32-38

³⁹ Oliveiras vyvity katy ju oo oikoaty rami vy. Hupive hemimbo'e kuery oje'oi avi.

⁴⁰ Ooxeague py Jesus ovaē ma vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Penhembo'e ke pendereko a'āa py pejeity uka e'ỹ aguā — he'i.

⁴¹ Ha'e rā ha'e ma mombyry'i ojepe'a ovy, ha'e guenapy'ā re oĩ vy onhembo'e.

⁴² Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, reipota ramo xegui oaxa 'rāgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

⁴³ [Ha'e jave ou peteĩ anjo yva pygua omombaraete vy.

⁴⁴ Ha'e rā ojexavai vy hatāve tema onhembo'e ramo hy'ai voi huguy rami otyky yvy py.]

⁴⁵ Ha'e gui onhembo'ea gui opu'ā ju vy guemimbo'e kuery ikuai py oo. Ha'e vy oexa rā okepa okuapy ra'e iporiau vy.

⁴⁶ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pekepa ri? Pepu'ā katu, penhembo'e pendereko a'āa py pejeity uka e'ỹ aguā.

Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.1-11

⁴⁷ Ha'e gui ijayvu teri ho'amy reve ovaē ma jogueruvy heta va'e. Ha'e kuery renonde ou oiny peteĩ hembiguai kuery doze ikuai va'e regua Judas hery va'e. Ha'e vy Jesus re onhemboja oova rayvu aguā.

⁴⁸ Ha'e rā Jesus aipoe'i ixupe:

— Judas, reayvu vy 'rāe ty'y rejopy uka Ava ra'y ojeapo va'ekue?

⁴⁹ Ha'e ramo hexevegua kuery ma oiko ta va'e oexa vy aipoe'i:

— Senhor, ha'eve pa orekyxe roiporu aguā? — he'i.

⁵⁰ Ha'e vy ha'e kuery va'e regua peteĩ omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuua regua rupi, ha'e vy omboi.

⁵¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove, ha'eve ma! — he'i vyve inambi re opoko vy omonguera.

⁵² Ha'e gui Jesus ijayvu sacerdote yvatekueve va'e pe, templo rarōa ruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery ijopyarā ou va'e kuery pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery ma kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguā?

⁵³ Mba'eta ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi aỹ ma peẽ kuery hora ovaē, pytũ ipo'aka aguā.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; João 18.15-18,25-27

⁵⁴ Ha'e kuery ojopy vy sacerdote yvateve va'e ro py ogueraa. Hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi.

⁵⁵ Oka mbyte py ojape'e okuapy aguā ojatapy ramo Pedro voi oguapy ha'e kuery reve.

⁵⁶ Ha'e gui peteĩ tembiguai kunhataĩ ma Pedro tata yvỹry oguapy oiny rā oexa vy oma'ẽ ngatu hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peva'e voi hexeve oiko va'ety.

⁵⁷ Ha'e ramo Pedro onhemboapu vy aipoe'i:

— Kunha, xee tu aexa va'e'ỹ rima — he'i.

⁵⁸ Ha'e va'e rire amboae ju oexa vy aipoe'i:

— Ndee voi ta'vy ha'e kuery regua teve.

Ha'e ramo Pedro ombovai:

— Ava, xee tu ha'e kuery regua e'ỹ rima — he'i.

⁵⁹ Aje'i ma rire amboae ju aipoe'i:

— Peva'e tu anhetẽ rima ha'e kuery regua, mba'eta ha'e voi Galiléia pygua.

⁶⁰ Ha'e ramo Pedro aipoe'ive ju:

* 22:37 Isaías 53.12

— Ava, xee tu ndaikuaai rima ndeayvua — he'i. Ha'e ijayvu teri reve uru ava ojavukai nhendu.

⁶¹ Ha'e ramove Senhor ojere vy oma'ẽ Pedro re. Ha'e ramo mae ma Pedro ima'endu'a ma Senhor aipoe'iaague re: “Kuri uru ava ojavukai e'ỹ mbove mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami”, he'iaague re.

⁶² Ha'e rami vy Pedro ojepe'a vy ojae'o vaipa.

Jesus rarõa kuery ojavyky rei okuapyague

⁶³ Jesus rerekoa kuery ojavyky rei, oungapa guive.*

⁶⁴ Hexa omo'ã vy aipoe'i okuapy:

— Emombe'u ke mava'e ete pa nembota ra'e — he'i.

⁶⁵ Ha'e vy opa marã hexe ijayvuvu tema ayvu vai rupi.

Mateus 26.57-68; Marcos 14.53-65

⁶⁶ Ko'ẽ aje'ive'i reve nhomongeta va'ety kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery onhemboatypa okuapy.* Ha'e vy ogeru ruka omboayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

⁶⁷ — Ndee ma Cristo ri vy emombe'u orevy.

Jesus ombovai:

— Xee anhemombe'u ri ramo peẽ kuery ndaperoviai 'rã.

⁶⁸ Ha'e gui xee aporandu ramo peẽ kuery voi naxembovai 'rã.

⁶⁹ Aỹ gui ma voi Ava ra'y ojeapo va'ekue uguapy 'rã Nhanderuete Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo ha'e javive aipoe'i:

— Ndee ae ma nhi'ã Nhanderuete Ra'y?

Ombovai:

— Peẽ ae ri tu aipopeje ha'e aikoa rami — he'i.

⁷¹ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu jaiopotave hekokue mombe'uarã? Mba'eta nhande kuery ae nhaendu ijuru gui.

23

Mateus 27.1,2,11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38

¹ Ha'e gui ijaty okuapy va'ekue opu'ãmba vy ugueraa Jesus huvixa Pilatos-a py.

² Ha'e py ju hexe ijayvu vy aipoe'i okuapy:

— Kova'e ava ma rojou heta va'e kuery ombo'e vaikue rei rã, mba'eta aipoe'i huvixa César pegua imposto repy rome'ẽ ve'ỹ aguã. Aipoe'i avi Cristo huvixave oikoa rami — he'i okuapy.

³ Ha'e rami rã Pilatos oporandu ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

⁴ Pilatos aipoe'i sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e kuery ijaty va'e pe:

— Xee ma mba'eve py ndajoui kova'e ava otekoavyague.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive tema:

— Ha'e rami avi ojapo heta va'e kuery opa marã rei ikuai aguã rami, Judéia ha'e javi rupi ombo'e vy, Galiléia py omboypya gui apy peve — he'i okuapy.

⁶ Ha'e rami Pilatos oendu vy oporandu Galiléia pygua paa re.

⁷ Ha'e vy huvixa Herodes openaa pygua oikoa oikuaa vy ha'e va'e pe ju omboaxa, mba'eta ha'e jave py Jerusalém py oĩ avi ramo.*

Herodes renonde ju Jesus ojexa ukaague

⁸ Herodes ma Jesus oexa vy ovy'a vaipa, mba'eta yma ma oexaxe, hekokue oendu rire. Oexaxe avi hexa pyrã ojapo rã.

⁹ Ha'e rami vy opa marã re oporandu teĩ Jesus mba'eve py nombovai.

* 22:63 Mateus 26.67,68; Marcos 14.65 * 22:66 João 18.19-24 * 23:7 Huvixa Herodes ma Galiléia vvy re opena va'e (Lucas 9.7-9). Ha'e nunga rupi ixupe ju Pilatos omboaxa Jesus.

¹⁰ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ha'e py ikuai avi va'e ma hekokie ramigua omombe'u okuapy ijayvu rei vy.

¹¹ Ha'e rami rã Herodes oguereko vaikue rei oxondaro kuery reve. Ha'e vy peteĩ ao iporãve va'e py omonehonde vy Pilatos-a katy ju omondouka.

¹² Ha'e va'e ára guive Herodes ha'e Pilatos joayvu, joe nda'ija'ei ete va'ekue ri.

Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39-19.16

¹³ Ha'e gui ma Pilatos omboatypa sacerdote yvatekueve va'e ha'e huvixa kuery heta va'e kuery reve.

¹⁴ Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava ma peẽ kuery peru kuri penetarã kuery opa marã rei ombo'ea rami peikuaa vy. Ha'e gui ma pendua py xee amboayvu teĩ mba'eve rei ndaikuaai pen-deayvuague ramigua.

¹⁵ Neĩ huvixa Herodes voi ndoikuaai kuri. Ha'e rami vy ae xea py ju ombou. Ha'e nunga rupi xee aikuaa rã mba'eve ndojapo vai omano agua.

¹⁶ Ha'e rami vy ainupã uka ta, ha'e gui ma apoi uka ju 'rã — he'i.

¹⁷ [Mba'eta ngaru oikoa ára nhavõ opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e.]

¹⁸ Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojapukai vy

— Eraa upe va'e, ha'e vy epoi Barrabás orevy — he'i okuapy.

¹⁹ Barrabás ma nhuã py oĩ, tetã rupi nhomopu'ãmba rei ha'e jojukaague re.*

²⁰ Ha'e gui ma Pilatos ma teĩgue ju aipoe'i Jesus opoixea rami.

²¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma hatãve tema ojapukai okuapy:

— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

²² Ha'e ramo mboapykuea ma Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? Xee ma hexe mba'eve ndaikuaai ajuka uka agua. Ha'e nunga rupi ainupã ukapa rire apoi ju 'rã — he'i.

²³ Ha'e rami rã katuve ma hatãve tema ojapukai okuapy kuruxu re omõi agua re. Ha'e kuery ojapukaia ipo'aka.

²⁴ Ha'e ramo Pilatos ojapo nho ha'e kuery ojerurea.

²⁵ Ha'e rami vy opoi nhomopu'ãmba rei va'ety jojukaague py nhuã py oĩ va'e. Ha'e rã Jesus ma omboaxa ha'e kuery oipotaa rami oguereko agua.

Mateus 27.32; Marcos 15.21

²⁶ Ha'e gui ma Jesus reraa kuery ovaexĩ peteĩ ava Cirene pygua Simão hery va'e, mba'ety gui ou va'ekue. Ha'e vy ha'e va'e axi'y áry ju omõi kuruxu, Jesus rakykue ogueraa agua.

Jesus ojuka agua katy ogueraa ague

²⁷ Hakykue heta oje'oi, amongue kunhague voi ipy'a vai vy opexo re oipete-pete oje'oivy.

²⁸ Ha'e rami rã Jesus ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jerusalém memby kuery, pejae'o eme xere, ha'e rã pendejee ha'e penememby kuery re 'rã pejae'o.

²⁹ Mba'eta ovaẽ 'rã aipopeje agua ára: “Ovy'a ete 'rã imemby e'ỹ va'e, noikuavã, neĩ nomokambui va'e”, peje agua.

³⁰ Ha'e va'e ára aipopeje 'rã yvyty pe: “Pe'a ke ore'áry”, ha'e yvy'ã'i pe “Oreao'i ke” peje 'rã.*

³¹ Mba'eta yvyra pyau re ha'e rami ojapoa rire, mba'e tu ojapoa 'rã ipirukue re? — he'i.†

³² Mokoĩ avi ogueraa joapo vai va'ety hexeve ojuka agua katy.

Mateus 27.33-44; Marcos 15.22-32; João 19.17-27

³³ Ha'e gui ma peteĩ henda py ovaẽ Calvário 'epy va'e py. Ha'e py omõi kuruxu re, joapo vai va'ety kuery guive: peteĩ ijaxu e'ỹa re, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xeru, eperdoa ke, mba'eta ha'e kuery ndoikuaai mba'e pa ojapoa — he'i.

* 23:19 Atos 3.13,14   * 23:30 Oséias 10.8, Lucas 21.20-24; Apocalipse 6.15-17   † 23:31 “Yvyra pyau oapya agua rami e'ỹ opyta va'e” he'ia ma heko porã va'e re ijayvu vy, ha'e rã “Ipirukue” he'ia ma opaga agua rami ikuai va'e re ijayvu vy (Ezequiel 20.47, 21.3).

Ha'e gui ma ijao omboja'o-ja'o xortea oexa vy.

³⁵ Heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e oexa okuapy oiko va'e. Huvixa kuery voi ojojai rei vy aipoe'i:

— Amboae kuery ogueraa jepe rire ha'e ae ju jotereraa jepe, anhetē ri Cristo Nhanderuete rembiporavo oiko vy — he'i okuapy.

³⁶ Xondaro kuery voi ha'e rami ojojai rei reve onhemboja vy vinagre ogueru oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

³⁷ — Judeu kuery pegua huvixave ri reiko vy ejereraa jepe ha'vy ndee ae — he'i.

³⁸ Inhakã áry omoia avi ipara [grego, romano ha'e hebraico ayvu py]: “Kova'e ma judeu kuery pegua huvixave” he'ia.

Mokoĩ joapo vai va'ety ijayvuague

³⁹ Peteĩ joapo vai va'ety kuruxu re oĩ va'e ojojai rei vy aipoe'i ixupe:

— Ndee Cristo e'ỹ ri ty'ỹ? Ejereraa jepe na ndee ae, ore avi.

⁴⁰ Ha'e rã amboae ma oirũ ombovai vy ijayvu ete ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete renonde teĩ ndee neremoi va'e ty'y rejererokyje aguã? Mba'eta peva'e rami nhandembopagua.

⁴¹ Ha'e gui nhande ma ha'veea rami jajexavai, jajapoague py japaga aguã. Ha'e rã peva'e ma mba'eve ndojapo vai — he'i.

⁴² Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Jesus, nema'endu'a ke xere ndepo'akaa rupi reju jevy ma vy.

⁴³ Jesus ombovai:

— Anhetē aipoa'e ndevy: Kova'e árave reĩ 'rã xereve 'amba marã e'ỹ py — he'i.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30

⁴⁴ Kuaray mbyte rai'i jave kuaray naexakãvei. Yvy jave re pytũmba kuaray ojero'a puku peve.

⁴⁵ Ha'e gui henda icy'a e'ỹ va'e ropy ajukue okē regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi.

⁴⁶ Ha'e gui ma Jesus ojapukai atã:

— Xeru, ndepo py amboaxa xenhe'ē — he'i. Po rami ijayvu vyve omano.*

⁴⁷ Ha'e nunga xondaro ruvixa oexa vy omboete Nhanderuete. Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetē ae ra'e kova'e ava heko porã va'ekue — he'i.

⁴⁸ Heta va'e kuery ha'e py mba'emo oiko va'e oexa aguã ijatypa va'ekue ojepe'apa ju, ipy'a vai vy opexo re oipete-pete reve.

⁴⁹ Ha'e rã Jesus rexaaty kuery ha'e kunhague Galiléia guive hupive oje'oi va'ekue ma mombyri'i opytapa okuapy oma'ē aguã.

Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42

⁵⁰ Peteĩ ava oiko avi José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua heko porã va'e.

⁵¹ Ha'e va'e ma ndojou porã oirũ kuery ojapoague. Ha'e ma judeu kuery rekoa Arimatéia pygua, Nhanderuete po'akaa oarõ oikovy va'e.

⁵² Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.

⁵³ Ha'e rami vy yvyra gui omboguejy vy onhovã ajukue xiĩ porã va'e py, ha'e Peteĩ itaova re ojo'o pyre py onhono porã, avave rei nonhono porãai teria py.

⁵⁴ Ha'e va'e ára ma mba'emo oguereko katupaa ára, ha'e sábado ovaē rai'i ma.

⁵⁵ Galiléia gui kunhague Jesus rupive ou va'ekue oje'oi avi oexa aguã itakua hetekue onhono porãague.

⁵⁶ Ha'e vy ojevuy ju heakuã porã va'e oguereko katu aguã imoekuaãrã.

Ha'e gui sábado ára ma opytu'u ranhe okuapy ojapo uka pyre rami vy.

24

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; João 20.1-13

¹ Semana ijyppya ára aje'ive reve kunhague ma hupa katy ju oje'oi, heakuã porã va'e oguereko katu va'ekue ogueraa vy.

² Ha'e kuery oexa rã ita ombojerea ma ra'e itakua rokē gui.

³ Ha'e kuery oike teĩ Senhor Jesus retekue ma ndojou.

* 23:46 Salmo 31.5

4 Ha'e gui ma ha'e kuery ndoikuaai rei okuapy jave mokoī avakue ojexa uka ijao hexakāmba va'e.

5 Ha'e ramo kunhague okyje vy yvy re anho oma'ẽ joguerokuapy. Ha'e ramo ha'e kuery pe avakue aipoe'i:

— Mba'e re tu peka oikove va'e omanogue rupa rupi?

6 Ha'e va'e ma apy noīvei ma, onhemboete ju ma. Penema'endu'a ke Galiléia py teri oiko vy ijayvuague re:

7 “Ava ra'y ojeapo va'ekue ma omboaxaa 'rã heko vai va'e kuery po py. Kuruxu re omoī rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã”, he'iague re.

8 Ha'e ramo mae kunhague ima'endu'a ijayvuague re.

9 Ha'e rami vy hupa gui ojevy vy omombe'upa hemimbo'e kuery onze-ve va'e ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe.

10 Apóstolo kuery pe omombe'u va'e ma Maria Madalena, Joana ha'e Maria Tiago xy va'e. Ha'e kuery reve oo va'ekue voi omombe'u.

11 Ha'e rami teī apóstolo kuery pe rã ha'e va'e ayvu omombe'u rive merami. Ha'e vy ndogueroviai.

12 Ha'e rã Pedro ma opu'ã vy onha ovy hupa katy. Ha'e gui ojevyvy reve oma'ẽ vy mba'eve ndoexai, ajukue inhovāague e'y vy. Ha'e vy ngoo katy ju oo, mba'emo oiko va'ekue gui onhemondy reve.

Marcos 16.12,13

13 Ha'e va'e árave ha'e kuery va'e regua mokoī jogueraa peteī tekoa Emaús 'epy va'e katy, Jerusalém tetã gui dez quilômetro rivyvyia katy.

14 Ha'e va'e kuery ma mba'emo oiko va'ekue ha'e javi re ijayvu jogueravy.

15 Ijayvu tema jogueravy jave Jesus oupity vy oo avi ha'e kuery reve.

16 Ha'e rami teī ha'e kuery ndoexa kuaai ranhe, hexa mo'ãa va'e rami.

17 Ha'e ramo Jesus oporandu:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu peovy peguataa rupi?

Ha'e ramo ha'e kuery opyta iporiau reve.

18 Ha'e kuery regua peteī ombovai, Cleopas hery va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Jerusalém tetã py reiko avi va'eri ndereikuaai teve kuee rupi mba'emo oiko va'ekue? Ndee anho rima ndereikuaai teri ra'e — he'i.

19 Ha'e ramo oporandu:

— Mba'e nunga tu?

Ombovai:

— Jesus Nazaré pygua va'e re oiko va'ekue. Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde profeta ipo'akapa va'e oiko va'ekue ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py, heta va'e kuery ha'e javi oexaa rupi guive.

20 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhanderuvixa kuery omboaxa imbopagaarã po py, kuruxu re ojuka uka aguã.

21 Ore kuery ma roexa'ã teī Israel kuery reraa jepearã oikoa re. Ha'e rami avi kova'e ára reve vy mboapy ára ma ojapo ha'e nunga oikoague.

22 Anhetẽ avi amongue ore kuery revegua kunhague ange oremondypave ju, mba'eta ko'ẽ e'y re onhono porãague py oje'oi

23 teī ndojouvei Jesus retekue. Ha'e vy ojevy vy aipoe'i anjo oexaague rami oikove jevy maa omombe'u va'e.

24 Oreirũ kuery regua mboae ma onhono porãague py oo avi oikuaaxe vy kunhague omombe'ua anhetẽ paa. Ha'e rami teī ndoexai ae — he'i.

25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Napene'arandui ha'e peneakã ratã va'e perovia aguã profeta kuery omombe'u va'ekue.

26 Cristo nda'u ndoiko vai 'rã ri guexakãa py oike aguã? — he'i.

27 Ha'e rami vy Moisés ayvukue gui omboypy vy profeta kuery ha'e javi ayvukue re ijayvu, guekorã re ipara oĩ va'e omombe'u porãve vy.

28 Ha'e gui ma ha'e kuery tekoa ovaẽxague py ovaẽ ramo Jesus oove aguã re ijayvu.

29 Ha'e rã ha'e kuery ma oguerovaẽxe vy aipoe'i:

— Evaẽ na orea py, mba'eta ka'aru ma, pytũ ma — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery reve ovaẽ opyta aguã.

³⁰ Ha'e gui mesa py ovaẽmba ma ramo Jesus ma mbojape ojopy vy oguerovy'a. Ha'e vy oipe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe.

³¹ Ha'e ramove ha'e kuery rexa ojepe'a rã oexa kuaa ju. Ha'e rã okanhy xapy'a ha'e kuerya gui.

³² Ha'e rami rã joupe aipoe'i:

— Anhetẽ ae rãke tape rupi jaguataa rupi nhandepy'a re nhaendu kuri javy'aa nhandevy kuaxia para omombe'u porãve rã — he'i.

³³ Ha'e vyve opu'ã vy Jerusalém katy ju ojevvy jogueravy onze hemimbo'e kuery ijatypa okuapya py amboae kuery reve.

³⁴ Ha'e ramo ha'e va'e kuery ranhe aipoe'i:

— Senhor onhemboete ju vy ojexa uka ma kuri Simão pe — he'i okuapy.

³⁵ Ha'e gui mokoive ju omombe'u tape rupi oiko va'ekue, ha'e mbojape oipe'ã rã oexa kuaa ague.

João 20.19,20

³⁶ Ha'e nungakue re ha'e kuery ijayvu teri reve Jesus ae ojekuaa ho'amy ha'e kuery mbyte.* Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ peẽ kuery re mby'a porã.

³⁷ Ha'e kuery onhemondyipa vy “'Ãgue po ojexa uka” he'i.

³⁸ Ha'e ramo aipoe'ive ju:

— Mba'e re tu penhemondyipa, ha'e pendepy'a re oĩ ri ndaperoviai aguã?

³⁹ Pema'ẽ ha'vy xepo ha'e xepy re, xee ae aikoa peikuaa aguã. Pepoko na xere perovia aguã, mba'eta ãgue ma ndao'oi, neĩ na'ikãguei xee rami e'ỹ — he'i.

⁴⁰ Po rami ijayvu vy oexa uka opo ha'e opy.

⁴¹ Ha'e kuery ovy'a ha'e onhemondyipa vy ndogueroviai teri rã Jesus aipoe'i:

— Mba'eve ndaperekoi pa ha'u va'erã?

⁴² Ha'e ramo ixupe ome'ẽ peteĩ pira mbixy pẽgue'i [ha'e ei hetãgue'i reve].

⁴³ Ha'e ramo ha'e kuery oexaa py ho'u.

Kuaxia para Jesus omombe'u porãveague

⁴⁴ Ha'e gui ma Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pendereve aiko teri vy aipoa'e va'ekue: “Ojeupity 'rãe xerekorã Moisés lei ojea va'ekue, profeta kuery ayvukue ha'e Salmo re oĩa rami”, he'iague.

⁴⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u porãve ipara oiny va'e.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Po rami ipara oiny: Cristo omano, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã va'ekue ae.

⁴⁷ Ha'e gui hery rupi vyvave re ikuai va'e pe omombe'ua 'rã ojeko rerova aguã, ojevavyague omboguepaa aguã. Jerusalém tetã gui ijyvy 'rã.

⁴⁸ Ha'e gui peẽ kuery ae ha'e nunga mombe'uarã pendekuai.*

⁴⁹ Ha'e ramo pendevy ambou 'rã Xeru ome'ẽ 'rã va'ekue. Ha'e nunga rupi pepyta ranhe tetã py, yvate gui penembopo'akaarã pendere onhemonde e'ỹa ja.*

Marcos 16.19,20

⁵⁰ Ha'e gui ma Betânia tekoa peve guemimbo'e kuery ogueraa vy opo oupi reve ogueroayvu porã.

⁵¹ Ogueroayvu teri reve ojepe'a ovy ha'e kuerya gui, yva re oupia heravy ramo.*

⁵² Ha'e ramo ha'e kuery omboete vy Jerusalém katy ojevypa jogueravy ovy'a reve.

⁵³ Ha'e vy templo py tema ikuai Nhanderuete omboetea py.

* 24:36 Mateus 28.16-17; Marcos 16.14

* 24:48 Mateus 28.18-20; Marcos 16.15-18

* 24:49 Atos 1.6-8

* 24:51

João ayvu porã ombopara va'ekue João ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia Jesus rekokuê oĩa ma hemimbo'e João ombopara va'ekue. Jypy'i João Jesus pe "Nhanderuete Ayvu" he'i ombojoja vy, mba'eta nhandeayvu ma nhandepy'a re oi va'e kuaa ukaa. Ha'e rã Jesus ou raka'e oexa uka aguã Nhanderuete nhandeayvu etea. "Mba'eta Nhanderuete vvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y petei'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'y aguã, ha'e rã tekove marã e'y oupity aguã. Mba'eta ko vvy re Nhanderuete Gua'y ombou vvy regua kuery ombopaga aguã e'y, ha'e rã hexeve vvy vvy re ikuai va'e oo jepe aguã" (3.16-17). "Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y petei'i va'e Nguu revegua ae oikuaa uka" (1.18).

Mba'eta rã tu "Nhanderuete Ra'y petei'i va'e" he'ia py jaikuaa? Mba'eta Jesus ae "Xee ha'e Xeru reve ma petei'i ae roiko", he'i (10.30). Nguu reve petei'i inhe'ẽ va'e oiko Nguu oipotaa rami anho, ha'e Nguu ipy'aa oexa uka guive raka'e. Nguu rami ae avi ojevavy e'y va'e oiko.

Kova'e kuaxia para py Jesus onhemombe'u porã: "Xee ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei" (6.35); "Xee ma hendy va'e vvy regua kuery moexakãrã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ rupi ve'y 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oi 'rã hendy va'e nhomoingovea" (8.12); "Xee ma okẽ ai. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã" (10.9); "Xee ma vexa'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rã guekove ae" (10.11-12); "Xee ae ma anhomboete ha'e nhomoingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jevy 'rã. Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã raka'eva rã peve guarã" (11.25-26); "Xee ae ma tape, anhetẽ va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'y vvy" (14.6).

Kova'e kuaxia João ombopara vy oito henda py omombe'u hexa pyrã Jesus ojapogue Nguuete reko oikuaa uka vy. Aipoe'i: "Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'y ipara oiny kova'e kuaxia re. Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi" (20.30-31).

Jypy'i guive Ayvu oiko va'ekue ava ju ojeapoague re ijayvu

¹ Jypy'i guive Ayvu oiko. Ayvu ma Nhanderuete reve oiko raka'e, ha'e Ayvu ma Nhanderuete ae.*

² Ha'e ma jypy'i guive oiko raka'e Nhanderuete reve.

³ Ha'e va'e rupi ae opa mba'e ojapoa raka'e. Neĩ peteive ma ndoikoi ha'e ojapo va'ekue'y.*

⁴ Hexe oi tekove, ha'e hekove ma avakue moexakãrã oi.

⁵ Hendy va'e ma pytũ rupi hexakã, pytũ ma hexe nda'ipo'akai.

⁶ Oiko raka'e peteĩ ava Nhanderuete ombou va'ekue João hery va'e.*

⁷ Ha'e va'e ma imombe'uarã ou, hendy va'e rekorã kuaa ukaarã, hendy va'e ou rã hexe pavẽ ojerovia aguã.

⁸ João ma hendy va'e ete e'y, hendy va'e mombe'uarã rive ou.

⁹ Hendy va'e ete ma vvy re ou vy omoexakã 'rã avakue ha'e javi.

¹⁰ Ha'e gui Ayvu ma vvy ixupe ojapo ukaa va'ekue re ae ou teĩ vvy regua kuery ndoexa kuaai.

¹¹ Guetarã kuerya py ae ou teĩ hetarã kuery nomovaẽi.

¹² Ha'e rã ojee omovaẽ va'e ha'e javi pe ma ome'ẽ Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguã, hery rupi ojerovia va'e kuery pe ae.

¹³ Ha'e va'e kuery ma avakue gui rive'y oiko, to'o oipotaa rami e'y, neĩ nguú kuery gui rive'y guive. Ha'e kuery ma Nhanderuete gui ae oiko va'e.

* 1:1 Ayvu py ma jaikuaa uka 'rã nhandepy'a re oi va'e. Ha'e gui Jesus Cristo ma Nhanderuete py'a re oi va'e kuaa ukaarã ou (versículo 18; Colossenses 1.15). * 1:3 Colossenses 1.16,17; Hebreus 1.1-4; 1 João 1.1-4 * 1:6 João 1.15-37; Marcos 1.2-8; Atos 19.4

¹⁴ Ha'e gui Ayvu ma ava ojeapo vy oiko va'ekue ore kuery mbyte rupi. Hexe oĩ va'e ma nhomboaxya ha'e anhetê va'e anho. Hexakãmbaa avi roexa karamboae, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e ramo.

João Batista Jesus rekorã omombe'u porãveague

¹⁵ Hekorã ma João omombe'u ma voi. Ha'e vy aipoe'i:

— Hekorã re ae xeayvu va'ekue. Aipoa'e: “Xee aju rire ojekuaa 'rã peteĩ xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue — he'i.

¹⁶ Mba'eta ojee mba'emo porã oĩ va'e ome'ẽ nhande kuery ha'e javi pe, nhanemboaxya oexa uka jepi.

¹⁷ Mba'eta lei ma Moisés pe oikuaa ukaa raka'e. Ha'e rã nhomboaxya ha'e anhetê va'e ma Jesus Cristo rupi ae ojekuaa.

¹⁸ Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu revegua ae oikuaa uka.

Mateus 3.1-12; Marcos 1.2-8; Lucas 3.1-18

¹⁹ Po rami ae João omombe'u hekorã. Mba'eta Jerusalém tetã gui judeu ruvixa kuery omondouka oirũ sacerdote ha'e levita kuery ixupe oporandu aguã. Ha'e ramo aipoe'i:

— Marã ramigua tu ndee reiko? — he'i okuapy.

²⁰ Ha'e ramo João onhemombe'u porã, nda'ijapui. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma Cristo e'ỹ — he'i.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

— Marã ramigua ha'vy ndee? Tyrã pa profeta Elias?

Ombovai:

— Xee ma ha'e'ỹ — he'i.

Ha'e kuery oporandu ju:

— Tyrã pa ndee profeta ou va'erã va'e reiko?

— Any — he'i ombovai vy.†

²² Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Emombe'u porã orevy marã ramigua pa reikoa, orembouare kuery pe ju romombe'u aguã.

²³ Ombovai:

— Xee ma tekoa e'ỹa rupi ajapukai aikovy vy “Pembo'yvi ke tape Senhor ou aguã”, ha'e va'e, profeta Isaías ijayvuague rami vy — he'i.*

²⁴ João-a py omondouka pyre kuery ma fariseu regua meme.

²⁵ Ha'e gui ha'e kuery aipoe'i:

— Mba'e re tu ha'vy renhomongarai reikovy, Cristo e'ỹ, Elias e'ỹ neĩ profeta e'ỹ va'eri?

²⁶ Ha'e ramo João ombovai:

— Xee ma yy py rive anhomongarai va'e. Ha'e rã peẽ kuery mbyte rupi peteĩ oiko ndapeikuaai va'e,

²⁷ xerakykue ou va'e. Ixugui ma xe'yvyĩ'ive ete vy nda'evei ipy regua amboi aguã voi — he'i.

²⁸ Ha'e rami João ijayvu Jordão yakã rovai re, Betânia katy'i nhomongarai oikovy py.

João Batista peteĩgue ju Jesus rekorã omombe'u porãveague

²⁹ Ko'ẽ jevy João oexa Jesus ha'e katy ou oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Pee ma ou oiny Nhanderuetea guigua vexa'i, yvy re ikuai va'e reko vaiaty pe'aaarã.‡

³⁰ Hekorã re ae xeayvu vy “Raka'eve rã ou 'rã peteĩ ava xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue.

³¹ Xee eteve voi ndaikuaai va'ekue mava'e pa ha'e oikoa. Ha'e rami avi Israel kuery oikuaa aguã xemboua karamboae yy py anhomongarai aguã — he'i.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22

† 1:21 Judeu kuery oikuaa rã Cristo ou e'ỹ mbove Nhanderuete ombou jevy 'rã profeta Elias imombe'uarã (Malaquias 4.5-6). Ha'e rã “Profeta ou va'erã va'e” he'ia ma Deuteronomio 18.15-18 py oĩa gui oikuaa. * 1:23 Isaías 40.3 ‡ 1:29 Jesus pe “Nhanderuete guigua vexa'i” he'i, mba'eta omano py opaga raka'e nhandereko vaiaty re (Êxodo 12.3-13, Isaías 53.7-11, 1 Pedro 1.18,19, Apocalipse 5.6).

³² João aipoe'i:

— Xee ma aexa karamboae Nhe'ê apykaxu'i rami yva gui ogejy uvy vy hexe oĩ rã.

³³ Xee voi ndaikuaai teri va'ekue ha'e oikoa. Ha'e ramo yy py anhomongarai aguã xembou va'ekue aipoe'i: “Rexa 'rã Nhe'ê ogejy uvy vy peteĩ ava re oĩ rã. Ha'e va'e ae ma Nhe'ê Ky'a E'y' reve nhomongarai va'erã”, he'i va'ekue xevy.

³⁴ Ha'e gui ha'e va'ekue ma xee aexa ete karamboae. Ha'e rami vy ae pëvy aikuaa uka Nhanderuate Ra'y oikoa.

Jesus rupive João Batista remimbo'e kuery mokoĩ oje'oiague

³⁵ Ko'ê jevy João oiko mokoĩ guemimbo'e reve.

³⁶ Oexa Jesus oaxa rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Peva'e ma Nhanderuetea guigua vexa'i — he'i.

³⁷ Po rami ijayvu rã hemimbo'e mokoĩve oendu vy oje'oi Jesus rupive.

³⁸ Ha'e gui Jesus guakyue re oma'ê vy oexa ha'e kuery ou rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e re tu peju?

Ha'e kuery aipoe'i:

— Rabi, mamó tu ndee rekeaty? — he'i. “Rabi” ma “Porombo'ea” 'ea.

³⁹ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peju ha'vy pexa peikuaa aguã — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oexa okeaty, ha'e ka'aru ma ramo opyta hexeve.

⁴⁰ Ha'e gui João ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy Jesus rupive oje'oi va'ekue regua peteĩ ma Simão Pedro ryvy André.

⁴¹ Ha'e va'e ma guyke'y Simão-a py ranhe oo. Ha'e vy aipoe'i guyke'y pe:

— Ore rojou ma Messias — he'i. “Messias” ma “Cristo” 'ea.^S

⁴² Ha'e rami vy guyke'y ogueraa Jesus-a py.

Ha'e gui ha'e va'e re Jesus oma'ê vy aipoe'i:

— Ndee ma Simão, João ra'y reiko. Aỹ gui ma nderery 'rã Cefas — he'i. “Cefas” ma “Pedro” 'ea.

Jesus guemimbo'erã Filipe ha'e Natanael oenoĩague

⁴³ Ko'ê jevy Jesus onhembopy'a Galiléia katy oo aguã. Ha'e ramia ja oexa Filipe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Jaa ke xerupive — he'i.

⁴⁴ Filipe ma Betsaida tetã pygua, André ha'e Pedro reve ha'e py hekoa va'e.

⁴⁵ Ha'e gui Filipe ma oo oeka Natanael. Ojou vy aipoe'i:

— Roexa ma Moisés lei re omboparaague, ha'e profeta kuery voi omombe'u va'ekue. Ha'e va'e ma José ra'y Jesus Nazaré pygua va'e — he'i.

⁴⁶ Ha'e ramo Natanael oporandu:

— Nazaré gui nda'u oiko 'rã ri mba'emo porã?

Filipe ombovai:

— Jaa ha'vy exa — he'i.

⁴⁷ Ha'e gui Natanael ovaẽ uvy rã Jesus oexa vy aipoe'i:

— Pee ma ou peteĩ Israel regua anhetẽ rupi ete oiko va'e — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo Natanael oporandu:

— Mamó ha'vy ndee xerexa ra'e?

Jesus ombovai:

— Ndey pe Filipe xemombe'u e'y' mbove ma voi xee roexa kuri figo'y yvypy py reĩ rã — he'i.

⁴⁹ Ha'e rami rã Natanael aipoe'i:

— Porombo'ea, ndee ma Nhanderuate Ra'y, Israel kuery pegua huvixave ae — he'i.

⁵⁰ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Ndee ma ha'e rami aikoa rerovia mba'eta “Figo'y yvypy py reĩ rã roexa”, ha'e ramo rive. Ha'e gui raka'eva rã mba'emo ndey aikuaa uka 'rã pova'e gui iporãve va'e.

^S 1:41 Tery Messias ma hebraico ayvu pygua, ha'e rã tery Cristo ma grego pygua. Mokoĩve joo rami he'ia va'e, “Nhandereraa jepearã Nhanderuate ombou va'e” he'ia.

51 Mba'eta anhetê aipoa'e pëvy: Raka'eve rã pexa 'rã yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderuetea guigua anjo kuery ojeupi ha'e ogejy ramo Ava ra'y ojeapo va'ekue re.

2

Omendaa py Jesus avi ooaque

1 Ha'e gui mboapy araa py omendaa ta Caná tetã Galiléia regua py. Ha'e py ma Jesus xy oo.

2 Jesus voi hemimbo'e kuery reve oenoia avi omendaa aguã py oo aguã.

3 Ha'e gui vinho opa ramo ixu omombe'u Jesus pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e kuery ndoguerekovei ma vinho.

4 Jesus ombovai:

— Kunha, mba'e tu ndee rereko xereve? Mba'eta xe'ára novaëi teri — he'i.

5 Ha'e ramo tembiguai ikuai va'e pe ju ixu ijyvu:

— Pejapo tema ha'e ojapo uka va'e rei — he'i.

6 Ha'e py ma mboapy meme yryru tuvixakue ikuai, ita ku'i gui ojapo pyre, oitenta, cem litro ogueraa va'e meme. Ha'e va'e yryru py yy oĩ va'e ma judeu kuery gueko rami vy oiporu 'rã mba'emo oiky'a'o aguã.*

7 Ha'e gui Jesus aipoe'i tembiguai kuery pe:

— Pemonyẽmba yryru ikuai va'e — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery omonyẽmba.

8 Ha'e gui ma Jesus aipoe'ive ju:

— Aỹ ma penoëve ju, ha'e peraa ngaru re opena va'e toa'anga — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ojapo.

9 Ha'e gui ngaru re opena va'e oa'anga vy ojou porã, mba'eta yy gui vinho ojeapo rire. Ha'e rami avi ndoikuaai magui pa vinho oguerua ra'e. Tembiguai kuery yy haraare anho oikuaa.

Ha'e gui ngaru re opena va'e ndoikuaai rei teri reve oenoĩ omenda va'e.

10 Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ngaru py ikuai va'e pe ma vinho iporãve va'e ranhe 'rã ome'ëa. Oy'uxea rami oy'u pa ma rire iporã e'ỹve va'e ju 'rã ome'ëa. Ha'e rã ndee ma ha'e rami e'ỹ rejapo, vinho iporãve va'e remoĩ porã ra'e aỹ guarã — he'i ndoikuaai vy.

11 Ha'e nunga Jesus ojapo va'e ma jypy'i hexa pyrã ojapo, Caná tetã Galiléia regua py. Opo'akaa oexa uka ramo hemimbo'e kuery ojerovia hexe.

12 Ha'e va'e rire ma Cafarnaum katy oo oxy, gyyvy kuery ha'e guemimbo'e kuery reve. Ha'e py ma nda'ikuai arei'i.

Templo gui Jesus oipe'apaague

13 Ovaë rai ma judeu kuery ngaru Páscoa ojapo aguã ára. Ha'e rami rã Jesus oo avi Jerusalém katy.

14 Templo py ovaë vy oexa vaka, vexa'i ha'e apyaxu vendea kuery ikuai rã, peráta mboekoviaa kuery guive.

15 Ha'e rami vy mba'emo ryvikue ojopy vy oipoka. Ha'e va'e py ma omomyipa templo ropy gui. Vexa'i ha'e vaka omomyipa, ha'e mesa ikuai va'e oity vy peráta onhoẽmba.*

16 Apykaxu vendea kuery pe ma aipoe'i:

— Peipe'apa apy gui kova'e nunga. Pejapo eme Xeru pegua oo mba'emo vendeaty — he'i.

17 Ha'e rami ojapo rã hemimbo'e kuery oexa vy ima'endu'a ipara oĩ va'e re: “Ndevygua oo avyu etea xemombaa 'rã” he'iaque re.*

18 Templo gui Jesus oipe'apa rã judeu ruvixa kuery oexa vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga 'rã tu rejapo ha'e nunga rejapo aguã re ndepo'akaa kuaa ukaarã?

19 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pembovaipa ha'vy kova'e templo, ha'e gui mboapy araa py ajapopa ju 'rã — he'i.

20 Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:

— Kova'e templo ma quarenta e seis ma'etã re ojapopa. Mba'exa tu ha'vy ndee mboapy araa pyve ri rejapopa ju ta? — he'i okuapy.

* 2:6 Marcos 7.3,4

* 2:15 Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-19; Lucas 19.45,46

* 2:17 Salmo 69.9

²¹ Ha'e rami avi Jesus "Templo" he'ia ma guete re ae ijayvu vy.

²² Omanoague gui onhemboete ju ma rire mae ma hemimbo'e kuery ima'endu'a aipoe'iague re. Ha'e rami vy oguerovia ipara oĩ va'e ha'e Jesus ijayvuague.

Jesus re heta ojerovia merami teĩ okuapyague

²³ Páscoa ára Jerusalém py Jesus oiko jave heta oexa okuapy hexa pyrã ojapo oikovy rã. Ha'e rami vy ojerovia hexe.

²⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery re ndojeroviai, ha'e javive py'a oikuaapa vy.

²⁵ Avakue reko ixupe nomombe'uai teĩ ha'e ae oikuaa ha'e kuery py'a re oĩ va'e.

3

Nicodemos reve Jesus ijayvuague

¹ Oiko peteĩ ava fariseu regua Nicodemos hery va'e, judeu kuery ruvixa.

² Peteĩ pytũ ha'e va'e oo Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ore kuery roikuaa ndee Nhanderuetea gui ae rejuague nhombo'earã, mba'eta hexa pyrã ndee rejapo reikovy va'e nunga avave rei ndojapo kuaai 'rã, hexeve Nhanderuete oiko e'ỹ re — he'i.

³ Jesus ombovai:

— Anhetẽ ete aipoa'e ndevy: Avave rei ndoexai 'rã Nhanderuete po'akaa, oiko jevy e'ỹ vy — he'i.*

⁴ Ha'e ramo Nicodemos oporandu:

— Mba'exa 'rã tu jaiko jevy nhandetuja ma va'eri? Nhanderyru'i py ju jajevy 'rã ri nda'u jaiko jevy aguã?

⁵ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e: Yy ha'e Nhe'ẽ gui ndapeikoi vy ma ndapeikei 'rãe Nhanderuete po'akaa py.*

⁶ To'o gui oiko va'ekue ma to'o, ha'e rã Nhe'ẽ gui oiko va'ekue ma nhe'ẽ.

⁷ Penhemondyi eme peiko jevy aguã re xeayvu rã pendu vy.

⁸ Yvytu minha oipejua rupi rei 'rã oipeju. Pendu teĩ ndapeikuaai magui pa oua, neĩ marã katy pa ooa. Nhe'ẽ gui oiko va'ekue voi ha'e rami ae avi ikuai — he'i.

⁹ Ha'e ramo Nicodemos oporandu ju:

— Mba'exa 'rã tu ha'eve ha'e rami aguã?

Jesus ombovai:

¹⁰ — Ndee ma Israel kuery mbo'ea reiko va'eri mba'exa tu ndereikuaai xeayvua?

¹¹ Anhetẽ aipoa'e: Ore kuery ma mba'emo roikuaa ha'e roexa va'ekue anho romombe'u. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndaperoviai.

¹² Kova'e yvy re mba'emo oiko va'e re xeayvu rã ndaperoviai pekuapy. Mba'exa 'rã tu ha'vy yva re ikuai va'e re xeayvu rã perovia?

¹³ Mba'eta avave rei ndooi yva re, Ava ra'y ojeapo va'ekue [ha'e pygua ae] e'ỹ vy.

¹⁴ Tekoa e'ỹa py Moisés oupi imoiny raka'e mboi ra'angaa.* Ha'ekue rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oupia 'rã imoiny,

¹⁵ hexe ojerovia va'e ha'e javi oupity aguã tekove marã e'ỹ.

Ojerovia va'e ha'e ojerovia e'ỹ va'e kuery re ijayvuague

¹⁶ Mba'eta Nhanderuete vvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ỹ aguã, ha'e rã tekove marã e'ỹ oupity aguã.*

¹⁷ Mba'eta ko vvy re Nhanderuete Gua'y ombou vvy regua kuery ombopaga aguã e'ỹ, ha'e rã hexeve vvy vvy re ikuai va'e oo jepe aguã.

¹⁸ Ha'e ramo hexe ojerovia va'e kuery ndopagai 'rã. Ha'e rã ndojeroviai va'e ma opaga aguã rami ae ikuai, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e rery rupi ndojeroviai vy.

¹⁹ Ha'e kuery opaga 'rã mba'eta vvy re hendy va'e ou teĩ ha'e kuery teko vai rupi ikuai va'e vy pytũ rive ojou porãve.

* 3:3 João 1.12,13; 1 Pedro 1.23 * 3:5 Ezequiel 36.25-28 * 3:14 Moisés mboi ra'angaa oupi raka'e peteĩ vvyra apy re, ha'e va'e re mboi oixu'u va'ekue oma'ẽ vy okuera aguã (Números 21.9, João 12.32). * 3:16 Romanos 5.8,9; 1 João 5.11,12

20 Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ndojou porāi hexakāa, hendy va'e re nonhembojaxei ae, heko vaiaty ojekuaa e'ỹ aguã.

21 Ha'e rā anhetē va'e rupi ikuai va'e ma onhemboja 'rā hendy va'e re heko ojekuaa porā aguã rami, mba'eta Nhanduete re ae ikuai.*

Jesus reko re teĩgue ju João Batista ijayvuaque

22 Ha'e va'e rire guemimbo'e kuery reve oje'oi Judéia katy. Ha'e py ikuai ranhe ha'e kuery reve nhomongarai vy.

23 João avi nhomongarai oikovy Enom re Salim katy'i, ha'e va'e rupi yy ikuai rei ramo. Ha'e oĩa py heta oje'oi onhemongarai uka vy.

24 Ha'e va'e jave ma João nombo'aai teri.

25 Ha'e gui João remimbo'e kuery ijayvu okuapy peteĩ judeu reve, marā rami vy pa ojeky'a'o aguã re oikuaaxe vy.

26 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi João pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Orembo'ea, kueue Jordão rovai re ndea py ava ou va'ekue, hekorā remombe'ua va'ekue ma nhomongarai avi oikovy. Ha'e ramo pavē rei 'rā oje'oi oĩa py — he'i okuapy.

27 Ha'e ramo João aipoe'i:

— Nhanduete mba'emo ome'ẽ ramo 'rāe jareko.

28 Peẽ kuery voi peikuaa porā aipoa'eague: “Xee ma Cristo e'ỹ aiko, ha'e rā henonderā xemboua va'ekue”, ha'e va'ekue.

29 Ha'e rā Jesus ma omenda va'e rami oiko, ha'e omenda va'e anho 'rā ogueraa kunha. Ha'e rā omenda va'e irū ma ovy'a 'rā omenda va'e ayvu oendu vy. Ha'e nunga rupi xee voi avy'a aikovy.

30 Tove heta-etave too hexe, ha'e rā xere ma mbovyve'i tou — he'i.

Jesus pavē gui yvatevea re ijayvua

31 Yva gui ou va'ekue ma pavē gui yvateve. Ha'e rā yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme ikuai, ha'e rami vy mba'emo yvy re oiko va'e re 'rā ijayvu. Ha'e rā yva gui ou va'ekue ma yvateve pavē gui.

32 Ha'e va'e ma mba'emo oendu ha'e oexa va'ekue re ijayvu teĩ avave rei ndogueroviaai ijayvua.

33 Ha'e rā oguerovia va'e ma Nhanduete pe voi “Anhetē va'e” he'i.

34 Mba'eta Nhanduete remimbou ma ijayvua anho 'rā omombe'u, hexe Onhe'ẽ omoĩ ramo amongue'i py e'ỹ.

35 Tuu ma Gua'y oayvu ete vy opa mba'e omboaxa ipo py.

36 Ha'e nunga rupi Ta'y re ojerovia va'e kuery re oĩ tekove marā e'ỹ. Ha'e rā Ta'y nonhe'ẽ rendui va'e re ma tekove noĩ. Ha'e kuery re oĩ va'e ma Nhanduete poxya anho.*

4

Samaria pygua kunha reve Jesus ijayvuaque

1 Ha'e gui fariseu kuery oendu aipoe'ea rā João gui Jesus omongarai retavea guemimbo'erā. Senhor Jesus voi oikuaa ha'e kuery oendua.

2 Ha'e rami avi nhomongarai va'e ma Jesus e'ỹ, hemimbo'e kuery rima nhomongarai.

3 Ha'e ramo Judéia yvy gui ha'e kuery oje'oi ju Galiléia katy.

4 Ha'e rami vy Samaria yvy rupi 'rāe oaxa.

5 Ha'e gui ha'e kuery ovaẽ peteĩ tetã Samaria kuery rekoa py. Ha'e va'e tetã ma Sicar hery va'e, Jacó gua'y José pe yvy ome'ẽ va'ekue katy'i.

6 Ha'e py ma oĩ Jacó yguakue. Kuaray mbyte jave Jesus oguapy ygua rexe'i ikane'õgua aguã.

7 Ha'e jave py peteĩ kunha Samaria pygua ou yy re. Ha'e ramo kunha va'e pe Jesus aipoe'i:

— Eru na tay'u — he'i.

8 Mba'eta hemimbo'e kuery oopa ra'e tetã py tembi'u jogua vy.

9 Ha'e ramo kunha Samaria pygua aipoe'i:

* 3:21 Efésios 5.8-14   * 3:36 1 João 5.11,12

— Mba'e re tu ndee judeu va'eri xee Samaria pygua pe rejerure yy re? — he'i, mba'eta Samaria pygua kuery reve judeu kuery ndajoayvui.*

¹⁰ Jesus ombovai:

— Mba'emo Nhanderuete ndevy ome'ẽ va'e, ha'e mava'e pa ndevy yy re ojerure va'e reikuaa va'e rire ndee ma xevy pe rejerure 'rãgue, ha'e ramo ndevy pe xee ame'ẽ 'rãgue yy imarã e'ỹ va'e — he'i.

¹¹ Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

— Ndee ndererekoi yy rejara aguã, ha'e kova'e ygua ikua puku. Magui 'rã tu yy imarã e'ỹ va'e rejou?

¹² Ndee nda'u nhaneramoĩ Jacó gui ndepo'akave ri? Mba'eta Jacó ma nhandevy oeja raka'e kova'e ygua ha'e ae oy'uaty, ta'y kuery ha'e hymba kuery guive.

¹³ Jesus ombovai:

— Kova'e yy gui oy'u va'e ma ijy'uvei kuerei 'rã.

¹⁴ Ha'e rã xee yy ame'ẽ va'e oy'u va'e ma nda'ijy'uvei riaevei ma 'rã, mba'eta xee yy ame'ẽ va'e ma yvu rami 'rã oĩ ipy'a re imoingo riaearã — he'i.*

¹⁵ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Xevy pe ha'vy eme'ẽ ha'e va'e regua yy xey'uvei riae e'ỹ, ha'e yy reaju riae e'ỹ aguã.

¹⁶ Jesus ombovai:

— Tereo ha'vy enoĩ neme, ha'e gui peju ju apy.

¹⁷ Kunha va'e ju

— Xee ma xeme va'e'ỹ — he'i.

Jesus ombovai:

— Anhetẽ ae “Xeme va'e'ỹ” 'rea,

¹⁸ mba'eta peteĩ nhiruĩ avakue ma rereko raka'e. Ha'e gui aỹ ndereve oiko va'e ma neme e'ỹ ae. Anhetẽ ae ri aipo'rea — he'i.

Nhanderuete nhamboete aguã anhetẽ va'e re Jesus ijayvuague

¹⁹ Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

— Senhor, xee aikuaa rã ndee profeta reiko.

²⁰ Oreramoĩ kuery ma yma Nhanderuete omboete raka'e peva'e yvyty áry. Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje Nhanderuete nhamboete aguã Jerusalém py anho oĩa rami.

²¹ Jesus ombovai:

— Ha'e gui kunha, erovia xeayvu, mba'eta ovaẽ 'rã kova'e yvyty áry avave rei Nhanderuete nomboeteavei aguã ára, neĩ Jerusalém py voi.

²² Ha'e gui peẽ kuery ma ndapeikuaai marã ramigua pa pemboetea.* Ha'e rã ore judeu kuery ma roikuaa, mba'eta jogueraa jepearã judeu regua ae oiko.

²³ Ovaẽ 'rã ára, ha'e ovaẽ ae ma guive Xeru omboete ete va'e kuery nhe'ẽ re ha'e anhetẽa rupi omboete aguã. Mba'eta ha'e ramigua imboetearã ae Xeru oeka.

²⁴ Nhanderuete ma nhe'ẽ. Ha'e nunga rupi imboetea kuery voi nhe'ẽ re 'rã omboete, ha'e anhetẽa rupi — he'i.*

²⁵ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Xee aikuaa ramo raka'eve rã ou 'rã Messias Cristo 'epy va'e. Ha'e ou vy ma nhandevy omombe'u porãve 'rã ha'e ramigua.

²⁶ Jesus ombovai:

— Xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e — he'i.

²⁷ Ha'e rami jave hemimbo'e kuery ovaẽmba ju. Ha'e kuery kunha reve Jesus jogueroayvu rã oexa vy onhemondyipa, teĩ peteĩve ma noporandui mba'e nunga re pa jogueroayvua, neĩ mba'e re pa kunha reve ijayvua re.

²⁸ Ha'e ramove kunha va'e oeja ovy yryru tetã katy oo vy. Ha'e rami vy aipoe'i tetã pygua kuery pe:

²⁹ — Peju ke jaje'oi pexa aguã peteĩ ava xerekokue ha'e javi mombe'uare. Ha'e nda'u Cristo e'ỹ ri? — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery tetã gui jogueru Jesus oĩa katy.

* 4:9 Samaria pygua kuery ma judeu e'ỹ, amboae regua ikuai. * 4:14 João 7.37-39; Apocalipse 22.17

* 4:22 Romanos 10.1,2 * 4:24 Romanos 12.1

Mba'emo mono'õa kuery re ijayvuague

³¹ Ha'e rami jave hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Orembo'ea, ekaru ma'vy.

³² Jesus ombovai:

— Xee ma tembi'u areko peẽ kuery peikuaa e'y va'e — he'i.

³³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Amongue ta'vy ogueru ma teve ra'e ho'u va'erã?

³⁴ Jesus ombovai:

— Xee tembi'u areko va'e ma Xembouare oipotaa rami ajapo aguã ae, ajapopa peve.

³⁵ Peẽ kuery aipopeje: “Irundy jaxy teri oata ovaẽ aguã onhoty mbyre nhamono'õ aguã”, peje. Ha'e rã xee ma aipoa'e: Pema'ẽ pexa aguã onhoty mbyre ijajupa ma oupya.

³⁶ Ha'e nunga mono'õa rupi ikuai va'e ma aỹ guive 'rã ojopy omba'epoague repy, tekove marã e'y reguarã omono'õ va'e vy. Ha'e rami vy mba'emo nhotyare ha'e imono'õare kuery jovaive re 'rã ovy'a okuapy.

³⁷ Anhetẽ ete “Peteĩ onhoty 'rã, ha'e amboae ju 'rã omono'õ”, 'ea.

³⁸ Mba'eta xee romondouka penhoty e'yague gui pemono'õ aguã. Amboae kuery ranhe ma maboypy, ha'e gui peẽ kuery ju 'rã pemono'õ ha'e kuery omba'epoague rupi.*

Jesus re Samaria pygua kuery heta ete ojeroviaague

³⁹ Ha'e va'e tetã Samaria pygua kuery heta ete ojerovia Jesus re, kunha va'e “Opa mba'e ajapo va'ekue ha'e omombe'upa” he'i rire.

⁴⁰ Ha'e rami vy Samaria pygua kuery Jesus oĩa py ou vy “Epytave apy ore kuery reve”, he'i ramo Jesus mokoĩ ára re opyta ha'e py.

⁴¹ Ha'e ramo amboae kuery voi heta ete ojerovia Jesus re, ijayvua ae oendu vy.

⁴² Ha'e rami vy ha'e kuery aipoe'i kunha va'e pe:

— Aỹ ma ore kuery rojerovia mba'eta ore ae roendu ijayvua, ndee remombe'u ramo e'y. Aỹ ore kuery roikuaa ma Jesus anhetẽ yvy re ikuai va'e reraa jepea oikoa — he'i okuapy.

Galiléia yvy katy Jesus peteĩgue ju ooague

⁴³ Mokoĩ ára rire Galiléia yvy katy ju ojevy.

⁴⁴ Mba'eta Jesus ae aipoe'i:

— Profeta ikuai va'e ma nomboeteai 'rã hekoa py ae — he'i.*

⁴⁵ Ha'e gui Galiléia re ovaẽ ramo ha'e pygua kuery oguerovy'a okuapy, ngaru Jerusalém py oiko jave mba'emo porã ojapo rã oexa rire.

Huvixave revegua ra'y Jesus omongueraague

⁴⁶ Ha'e gui ojevy ju Caná tetã Galiléia regua py yy gui vinho ojapoague py. Ha'e py oiko peteĩ huvixave rembiguai yvateve va'e. Ha'e va'e ra'y ma Cafarnaum tetã py imba'eaxy oupy.

⁴⁷ Ha'e va'e oendu “Judéia gui Jesus ou ju ma Galiléia re” 'ea rã. Ha'e rami vy Jesus oĩa py oo ojerure gua'y omonguera aguã, mba'eta ta'y omano rai'i oupy.

⁴⁸ Tuu va'e pe Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery ma hexa pyrã ajapo rã pexa vy 'rãe pejerovia — he'i.

⁴⁹ Ha'e ramo ava va'e ojerure:

— Senhor, jaa ete ma xera'y omano e'y mbove.

⁵⁰ Jesus ombovai:

— Tereo katu, ndera'y oikove ju ma — he'i. Ha'e ramo ijayvua tuu oguerovia vy oo ju.

⁵¹ Tuu ooa rupi ovaexĩ guembiguai kuery. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Ndera'y okuera ju ma — he'i okuapy.

⁵² Ha'e ramo tuu oporandu:

— Mba'e hora py xera'y okuera ra'e?

Hembiguai kuery ju

— Kuee kuaray mbyte rire'i ipire raku-a oaxa — he'i okuapy.

⁵³ Ha'e ramo ma tuu ima'endu'a ha'e va'e hora py ae Jesus “Ndera'y oikove ju ma” he'iaque re. Ha'e rami vy ojerovia hexe, hoo py ikuai va'e ha'e javive guive.

* 4:38 Mateus 9.36-38

* 4:44 Mateus 13.57

54 Ha'e va'e reve mokoïguea ma Jesus hexa pyrã ojapo, Judéia gui Galiléia re ou rire.

5

Peteĩ ava uguata ve'ỹ va'e Jesus omongueraague

¹ Ha'e va'e rire oiko ngaru judeu kuery pegua. Ha'e ramo Jesus oo Jerusalém katy.

² Ha'e py vexa'i rokẽ 'epy va'e rexei'i oĩ peteĩ yy omboty pyre, hebraico ayvu py Betesda hery va'e. Ha'e va'e vyryy oĩ peteĩ nhiruĩ oguy.

³ Ha'e va'e oguy py ma imba'eaxy va'e anho ikuai: ára revegua e'ỹ, uguata e'ỹ va'e ha'e ipirupa va'e.

⁴ [Ha'e kuery ma oarõ okuapy yy omyĩ rã guarã, mba'eta ou jepi 'rã anjo yy omomyĩ aguã. Ha'e gui peteĩ imba'eaxy va'e ha'e ranhe yy py oguejy vy okuera 'rã imba'eaxy gui.]

⁵ Ha'e py oĩ peteĩ ava trinta e oito ma'etỹ re ma imba'eaxy oupy va'e.

⁶ Ha'e va'e onheno oupy rã Jesus oexa vy oikuaa yma ma imba'eaxy oupya. Ha'e vy oporandu:

— Ndee pa rekueraxe?

⁷ Imba'eaxy va'e ombovai:

— Senhor, nda'ipoai avave rei yy omyĩ rã xemboguejy va'erã. Yy omyĩ nhavõ amboae ranhe kuerei 'rã oguejy xegui — he'i.

⁸ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ha'vy, ejopy nderupa, ha'e tereo — he'i.

⁹ Ha'e ramove ava okuera vy ngupa ojopy ha'e uguata ovy. Ha'e va'e ára ma sábado.

¹⁰ Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ijayvu okuapy okuera va'ekue pe:

— Kova'e ára sábado ramo nda'evei nderupa re revoyi aguã — he'i ixupe.*

¹¹ Ombovai:

— Ha'e rami avi ava xemonguerare ma “Ejopy nderupa ha'e tereo” he'i xevy.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

— Mava'e ava tu ndevy “Ejopy nderupa ha'e tereo?” 'eare?

¹³ Ha'e ramo ma okuera va'ekue ndoikuaai mava'e ete pa imongueraare, mba'eta Jesus ha'e gui ojepe'a vyvoi rire, heta vaipa ikuai rã.

¹⁴ Ha'e gui ka'aruve ma Jesus oexa ju templo rupi oikoa py. Ha'e vy aipoe'i:

— Aỹ ma rekuera ma. Ejejavyve eme nda'eveive va'e oiko e'ỹ aguã ndevy — he'i.

¹⁵ Ha'e gui ava ojepe'a vy oo judeu ruvixa kuery pe omombe'u Jesus ae omonguer-aague.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery onhea'ã okuapy Jesus omoĩ vai aguã sábado ára py voi nhomongueraaty re.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xeru ma aỹ voi omba'eapo. Ha'e rami ae avi xee voi amba'eapo tema aikovy — he'i.

¹⁸ Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ojukaxe sábado ára py voi nhomongueraaty re, ha'e Nhanderuete Tuu oikoa rami omombe'u vy Nhanderuete rami avi onhemoingo ramo guive.*

Jesus gueko omombe'u porãveague

¹⁹ Ha'e gui Jesus ombovai vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ta'y ma mba'eve ndojapoi 'rã ojogui ae, Tuu mba'emo ojapo rã oexa e'ỹ vy. Mba'eta Tuu ojapo va'e ramigua ae avi 'rã Ta'y ojapo oikovy.*

²⁰ Tuu ma Gua'y oyvuy vy ixupe oikuaa ukapa mba'emo ojapo oikovy. Raka'eve rã ixupe ojapo uka 'rã mba'emo tuvixave ete va'e, peẽ kuery penhemondyipa aguã.

²¹ Mba'eta Tuu ma omano va'ekue omboete ha'e omoingove jevya rami avi Ta'y voi 'rã omoingove omoingovexe va'e.

²² Tuu ma nanhombopagai 'rã. Gua'y rima omoĩ pavẽ oikoague repy me'ëarã,

²³ Ta'y omboete pavẽ aguã Tuu omboetea rami. Ha'e rã Ta'y nomboetei va'e ma Tuu imbouare voi nomboetei.

* 5:10 João 7.23 * 5:18 João 10.30,33 * 5:19 João 14.10,11

²⁴ — Anhetê aipoa'e: Amongue xeyvu oendu vy Xembouare re ojerovia va'e, ha'e va'e kuery re oĩ tekove marã e'ÿ. Ha'e kuery ndopagavei 'rã, mba'eta manoa gui oaxa ma tekove oupity aguã re.

²⁵ Anhetê aipoa'e pëvy: Ovaê 'rã hora, ha'e ovaê ae ma guive omano va'ekue oendu aguã Nhanderuete Ra'y ijayvua. Ha'e gui hendua kuery oikove ju 'rã.

²⁶ Mba'eta Tuu re tekove ome'ê aguã oĩa rami avi Gua'y voi ombopo'aka tekove ome'ê aguã,

²⁷ ha'e pavê oikoague repy ome'ê aguã voi ombopo'aka, Ava ra'y ojeapo va'ekue ramo.

²⁸ Penhemondyi eme ha'e rami xeyvu rã pendu vy, mba'eta ovaê ma ouvy hora vvyra rupa py ikuai va'e Ta'y ijayvua oendu vy opu'ãmba aguã.

²⁹ Heko porã va'ekue opu'ãmba 'rã oikove riaa aguã. Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'ekue ma opu'ã 'rã opaga aguã.

³⁰ Xee ma mba'eve ndajapoi xejegui ae. Mba'emo ajapo va'e ma aenduague rami meme ajapo. Ha'e pavê oikoague repy ame'ê vy voi ha'evea rami 'rã ajapo, mba'eta xee ae aipota va'e'ÿ ajapoxe, ha'e rã Xembouare oipota va'e anho.

³¹ — Ha'e gui xee anho rive xereko amombe'u va'e rire ndovarei 'rãgue xeyvua.

³² Ha'e oiko avi amboae xereko kuua ukaarã. Ha'e va'e xekuua ukua ma anhetê va'e meme, xee aikuaa.

³³ João Batista pe peê kuery peporandu uka ramo anhetê va'e meme xemombe'u raka'e.

³⁴ Ha'e rami teĩ xee naikotevêi xekuua ukua ko vvy regua. Ha'e rami avi João rekokie re xeyvu pendu vy peo jepe aguã.

³⁵ Mba'eta ijayvuague ma tataendy opa rupi omoexakãa rami. Ha'e ramo peê kuery pendu vy pevy'a ranhe raka'e penemoexakãa rupi.

³⁶ Oiko avi peteĩ xereko kuua ukua João gui yvateve va'e, mba'eta xerembiaporã Xeru ome'ê va'ekue ae 'rã oikuaa uka Xeru xembouague.

³⁷ — Ha'e gui Xeru Xembouare voi ijayvu raka'e xerekorã re. Teĩ peê kuery ma neĩ peteĩgue napendui ijayvua, ndapexai guive,

³⁸ neĩ pendejee napemoĩ ijayvu, mba'eta ndapejeroviai pekuapy hemimbou re.

³⁹ Peikuaa pota 'rã kuaxia para re tekove marã e'ÿ peupity aguã. Ha'e va'e re ma xerekorã momba'ua oĩ,

⁴⁰ ha'e rami teĩ xere ma ndapejuxei tekove peupity aguã.

⁴¹ — Xee ma avakue pe rive nanhemboyvate ukai.

⁴² Ha'e rã peê kuery reko ma xee aikuaa porã, mba'eta pendere noĩ Nhanderuete peayvua.

⁴³ Xeru rery rupi aju teĩ peê kuery naxemovaêi. Ha'e rã amongue guery rupi rive ou ramo ma pemovaê 'rã.

⁴⁴ Mba'eta tu pejerovia ta xere? Mba'eta joupe rive penhemboeko porã uka, ha'e rã Nhanderuete peteĩ'i va'e pe ma napenhemboeko porã uka potai.

⁴⁵ — Pexa'ã eme Nhanderuete renonde xee pendere xeyvu aguã re. Moisés pemboete va'e ae 'rã ijayvu pendere.

⁴⁶ Ha'e rami avi anhetê ri Moisés ombopara va'ekue perovia va'e rire xere voi pejerovia 'rãgue, xerekorã re ae ombopara rive.

⁴⁷ Ha'e gui Moisés ombopara va'ekue ndaperoviai vy ma mba'eta tu perovia ta xeyvu?

6

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17

¹ Ha'e va'e rire Jesus oaxa ovy Galiléia yupa Tiberiades 'epy va'e rupi.

² Heta avi oo hupive, mba'eta oexa rire hexa pyrã ojapo rã imba'eaxy va'e omongueraa py.

³ Ha'e gui peteĩ vvyty re Jesus oê vy guemimbo'e kuery reve oguapypa.

⁴ Ha'e jave ovaê rai'i ma judeu kuery pegua ngaru Páscoa oikoa ára.

⁵ Ha'e gui Jesus oma'ê vy heta ou rã oexa vy aipoe'i guemimbo'e Filipe pe:

— Magui nda'u jajogua 'rã mbojape apy ikuai va'e kuery peguarã? — he'i.

⁶ Jesus po rami ijayvu ombovai rã oenduxe vy, mba'eta oikuaa ae ma ojapo va'erã.

⁷ Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Peteĩ-teĩ mbojape ho'u aguã ma neĩ duzentos ára repy re mbojape jajogua ramo voi 'rã nda'evei — he'i.

⁸ Ha'e gui hemimbo'e mboae Simão Pedro ryvy André aipoe'i Jesus pe:

⁹ — Ha'e rami avi pe py ma oĩ peteĩ kunumi peteĩ nhiruĩ mbojape cevada guigua ha'e mokoĩ pira'i oguereko va'e. Ha'e rami teĩ nda'evei 'rã ko heta ete ikuai va'e peguarã — he'i.

¹⁰ Jesus ombovai:

— Aipopeje ha'e javive oguapypa aguã — he'i. Ha'e py ma nhuũndy porã ramo ha'e javi oguapypa. Ha'e py rã nda'u cinco mil avakue ikuai.

¹¹ Ha'e gui peteĩ nhiruĩve mbojape Jesus ojopy vy oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e gui mae ma ombojoja uka pavẽ pe. Pira'i voi ha'ekue rami ju ombojoja uka.

¹² Ha'e gui ha'e javive hevayatãmba ma ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Pemono'õmba ju hembyrekue ojeavyky rei e'ỹ aguã — he'i.

¹³ Ha'ekue rami ha'e kuery ojapo vy ha'e javi vy doze varai omonyẽ peteĩ nhiruĩ mbojape gui hembyre va'ekue.

¹⁴ Ha'e gui ha'e py ikuai va'e ma hexa pyrã Jesus ojapo rã oexa vy aipoe'i joupe-upe:

— Anhetẽ ae peva'e oiko ra'e profeta ko vvy re ou 'rã va'ekue — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e rami vy ogueraaxe okuapy nguvixaverã. Ha'e rami teĩ Jesus oikuaa vy ojepe'a vy oëve ovy vyvty re.

Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-51

¹⁶ Pytũ'i jave hemimbo'e kuery oguejy oje'oiivy yupa peve.

¹⁷ Ha'e py ma ojou peteĩ kanoã hovaigua re oaxa aguã Cafarnaum tetã katy. Pytũ are ma va'eri Jesus ndou teri ha'e kuerya py.

¹⁸ Ha'e gui ha'e kuery oo jave yai opu'ã-pu'ã, vyvty oipeju atã ramo.

¹⁹ Yy rembe gui cinco, seis quilômetro rãnda'u ha'e kuery oo ma jave kanoã katy Jesus ou jekuaa yy áry rupi oguata vy. Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa.

²⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Penhemondyĩ eme, xee rima — he'i.

²¹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ovy'a vaipa reve oupi kanoã py. Ha'e rire'ive ovaẽmba ma ooexague py.

Jesus ae mbojape nhomoingo riaearã oikoa re ijayvuague

²² Ha'e gui ko'ẽ jevy heta va'e kuery yupa rembe re opyta va'ekue ima'endu'a peteĩ kanoã kyrĩ'i va'e anho ha'e py ituiague re, ha'e va'e py guemimbo'e kuery reve Jesus ndooiague re, mba'eta hemimbo'e kuery ha'e kuery ae'i oje'oi rive.

²³ Ha'e rami jave ma amboae kanoã ju Tiberíades tetã gui ou vy Senhor mbojape oguerovy'a rire ho'u okuapyague katy'i ombojaa.

²⁴ Jesus guemimbo'e kuery reve ha'e py ndoikovei maa heta va'e kuery oikuaa vy ojopy kanoã, ha'e oje'oi Cafarnaum katy oeka vy.

²⁵ Ha'e gui yupa rovaigua re oexa vy oporandu:

— Orembo'ea, araka'e ma tu revaẽ apy?

²⁶ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peẽ kuery ma mbojape pe'u ha'e penevyatãmba rive rive xereka, hexa pyrã ajapo rã pexa kuaa porã vy e'ỹ.

²⁷ Penhea'ã eme tembi'u opa va'erã re rive, ha'e rã imarã e'ỹ va'e nhomoingo riaearã re. Ha'e va'e regua ma Ava ra'y ojeapo va'ekue anho 'rã ome'ẽ, mba'eta Tuu oikuaa uka hemimbou oikoa — he'i.

²⁸ Ha'e kuery oporandu ixupe:

— Mba'e nunga nda'u rojapo 'rã Nhanderuete oipota va'e rojapo aguã?

²⁹ Jesus ombovai:

— Nhanderuete oipota va'e ma hemimbou re pejeroviaa — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive ju:

— Mba'e nunga hexa pyrã tu rejapo 'rã ha'vy roexa vy ndere rojerovia aguã? Mba'e nunga tu ndee rejapo kuaa?

³¹ Mba'eta nhaneramoĩ kuery ma tekoa e'ỹa rupi ikuai vy ho'u raka'e maná, ipara oĩa “Yva gui mbojape ombou ha'e kuery ho'u aguã”, he'ia rami vy.*

³² Ha'e ramo Jesus ombovai:

* 6:31 Êxodo 16.4, Neemias 9.15, Salmo 78.24-25

— Anhetê aipoa'e pëvy: Mbojape yva guigua Moisés e'ÿ ombou, Xeru ae pëvy ombou mbojape anhetê va'e yva gui.

³³ Mba'eta mbojape Nhanderuetea guigua ma yva gui ou vy yvy re ikuai va'e pe ome'ê tekove — he'i.

³⁴ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, eme'ê riae orevy ha'e va'e regua mbojape.

³⁵ Jesus ombovai:

— Xee ae ma mbojape tekove me'êa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei.*

³⁶ Xee aipoa'eague rami ae peê kuery xerexa teĩ ndapejeroviai.

³⁷ Xevy guarã Xeru ome'ê va'ekue-'ekue ma oupa 'rã xere. Ha'e xere ou va'ekue ma ndaïpe'avei 'rã xejegui.

³⁸ Mba'eta xee ma yva gui aju Xembouare oipota va'e ajapo aguã, xee aipota va'e'ÿ.

³⁹ Ha'e gui Xembouare oipota va'e ma pova'e, xevy guarã ome'ê va'ekue peteïve namokanhyi aguã, ha'e rã opaa ára amboetepa ju aguã.

⁴⁰ Mba'eta Xeru oipota ha'e javive Ta'y oexa kuaa vy hexe ojerovia va'e kuery oupity tekove marã e'ÿ. Ha'e ramo ma xee amboetepa ju 'rã opaa ára.

Yva guigua mbojape omombe'u porãveague

⁴¹ Ha'e gui Jesus “Yva guigua mbojape aiko” he'i rã judeu kuery oendu vy ijayvu rei okuapy hexe.

⁴² Ha'e rami vy aipoe'i joupe-upe:

— Peva'e Jesus nda'u José ra'y e'ÿ ri? Tuu ha'e ixy ndajaikuuai ri ty'ÿ? Mba'exa tu ha'vy “Yva gui aju va'ekue” he'i kuri?

⁴³ Ha'e ramo ma Jesus ombovai:

— Ha'e rami ete jomeme pendeayvu aguã ma nda'evei.

⁴⁴ Mba'eta avave rei ndoui 'rã xere, Xeru Xembouare ndoguerui rã. Ha'e gui opaa ára amboetepa ju 'rã.

⁴⁵ Mba'eta profeta kuery regua ombopara vy “Nhanderuete oeko mbo'e 'rã ha'e kuery ha'e javi”, he'iague rami vy Xeru ayvu oendu ha'e oikuaa va'e kuery ma ou 'rã xere.*

⁴⁶ Ha'e rami avi avave rei ndoexai Xeru. Peteï'i anho oiko hexaare, oïa gui aju va'ekue ae.

⁴⁷ Anhetê aipoa'e pëvy: Xere ojerovia va'e re ma tekove marã e'ÿ oï.

⁴⁸ — Xee ae mbojape nhomoingove riae aiko.

⁴⁹ Peneramoï kuery ma tekoa e'ÿa rupi ikuai vy maná ho'u teĩ ha'e javive omanomba raka'e.

⁵⁰ Ha'e rã kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ho'u va'e ma nomanoi 'rã.

⁵¹ Xee ae mbojape oikove va'e yva gui ou va'ekue. Ha'e va'e regua ho'u va'e ma oiko riae 'rã. Mbojape ko yvy re ikuai va'e moingovearã xee ame'ê va'erã ma xerete ae — he'i.

⁵² Ha'e ramo judeu kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu peva'e ngo'o ome'ê ja'u aguã?

⁵³ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e: Ava ra'y ojeapo va'ekue ro'o gui ndape'ui, ha'e huguy gui ndapey'ui ri ramo pendere noï 'rã tekove.

⁵⁴ Mba'eta xero'o gui ho'u, ha'e xeruguy gui oy'u va'e re ma oï tekove marã e'ÿ, ha'e amboetepa ju 'rã opaa ára.

⁵⁵ Mba'eta xero'o ma temb'i'u anhetê va'e, ha'e xeruguy ma oy'u pyrã anhetê va'e.

⁵⁶ Xero'o gui ho'u ha'e xeruguy gui oy'u va'e ma ikuai 'rã xere, ha'e xee aï 'rã ha'e kuery re.

⁵⁷ Xeru xembouare oikove, ha'e hexe xee aikovea rami avi xere okaru va'e oikove 'rã xere.

⁵⁸ Kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ma penamoï kuery ho'u va'ekue ramigua e'ÿ, mba'eta ha'e kuery omanomba raka'e. Ha'e rã kova'e mbojape ho'u va'e ma oikove riae 'rã — he'i.

⁵⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu Cafarnaum tetã py judeu kuery onhembo'eaty py nhombo'ea py.

* 6:35 João 4.13,14

* 6:45 Isaías 54.13

Jesus oayvua omombe'u porãveague

60 Po rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy heta aipoe'i okuapy:

— Haxy ete rima ijayvua. Mava'e tu oikuaa ta?*

61 Ha'e gui Jesus ma ha'e kuery ndojou porãia oikuaa ae vy aipoe'i:

— Peẽ kuery napendu kuaai va'e ty'y nami xeyvu rã?

62 Ha'e rami avi mba'eta rã tu peikuaa Ava ra'y ojeapo va'ekue ouague katy ju ojeupi ovy rã pexa vy?

63 Mba'eta Nhe'ẽ ae rima nhomoingovearã oĩ, ha'e rã nhandero'o ma ha'e rami aguã ndovarei. Nami xeyvu vy Nhe'ẽ ha'e tekove re rima xeyvu kuri.

64 Ha'e rami avi peẽ kuery regua amongue ndapejeroviai — he'i. Po rami Jesus ijayvu mba'eta oikuaa ae mava'e kuery pa hexe ndojeroviai, ha'e mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa.

65 Ha'e rami vy aipoe'ive ju:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e kuri pëvy: “Avave rei ndoui 'rã xere, ha'e rami aguã Xeru ome'ẽ e'y ramo.”

Jesus-a gui heta ojepe'aaque

66 Ha'e rami rã hemimbo'e kuery heta ojepe'a, hexeve nda'ikuaixevei vy.

67 Ha'e ramo guemimbo'e kuery doze ikuai va'e pe ju Jesus oporandu:

— Ha'vy peẽ kuery voi teve pejepe'axe avi xegui?

68 Simão Pedro ombovai:

— Senhor, mava'e rupive 'rã tu roo? Mba'eta ndee ndeayvua anho tekove marã e'y me'ẽa.*

69 Ha'e gui ore kuery roguerovia, roikuaa porã ete ndee Nhanderueete remimbou Iky'a e'y va'e reikoa — he'i.

70 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ha'e rami avi peẽ kuery doze aiporavo va'ekue regua peteĩ re ma anha oĩ — he'i.

71 Po rami ijayvu Simão Iscariotes ra'y Judas reko re, mba'eta ha'e va'e ma doze ikuai va'e regua va'eri ijopy uka nhemiarã oiko.

7

Jesus re tyvy kuery ndojeroviai okuapyague

1 Ha'e va'e rire ma Jesus oiko Galiléia yvy rupi. Judéia yvy katy ranhe ndoovei, judeu ruvixa kuery ojukaxe rã.

2 Ha'e gui ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru oguy'i py ikuai aguã regua ára.

3 Ha'e ramo oia py tyvy kuery ou vy aipoe'i ixupe:

— Tereo ju kova'e tekoa gui judéia katy, neremimbo'e kuery ha'e pygua voi mba'emo rejapo va'e oexa aguã.

4 Mba'eta avave rei ojekuaa ukaxe vy nhemi rupi ndojapoi 'rã mba'eve. Tove yvy jave rupi toikuaa mba'emo rejapo reikovy va'e — he'i okuapy.

5 Ha'e rami tyvy kuery ijayvu mba'eta ha'e kuery ae ndojeroviai hexe.*

6 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Nda'evei, xe'ára novaẽi teri. Ha'e rã peẽ kuery pe ma ára nhavõ ha'evopa rei.

7 Peẽ kuery re yvy regua kuery nda'ija'e e'y'i 'rã. Ha'e rã xere ma nda'ija'ei okuapy, teko vai rupi ikuai amombe'u ramo.

8 Tapeo peẽ ae ngarua py. Xee ma ndaa reguai ranhe, mba'eta novaẽi teri xe'ára — he'i.

9 Ha'e rami Jesus ijayvu vy opytave ranhe Galiléia py.

Ngarua py Jesus ooague

10 Tyvy kuery ngarua py oje'oipa ma rire mae Jesus vy oo. Ha'e rami teĩ avave rei pe ndojekuaa ukai guive.

11 Ngarua py ma judeu ruvixa kuery oeka okuapy, oporandu guive mamõ pa oia re.

12 Heta va'e kuery joo rami e'y-e'y ijayvu okuapy heko re, mba'eta amongue ma aipoe'i:

— Ha'e tu porayvu va'e rima.

Ha'e rã amboa'e kuery ma

* 6:60 Mateus 13.10-17

* 6:68 Atos 4.12

* 7:5 Mateus 10.36; Mateus 10.36

— Xevy pe rā nhombotavypa rei oikovy — he'i.

¹³ Avave rei nomombe'u porāai guive marā rami pa oikoa, mba'eta judeu ruvixa kuery gui okyje vy.

Jesús guetarā kuery ojerovia e'ỹ va'e reve jogueroayvu okuapyague

¹⁴ Ha'e gui ngaru oikoa mbyte py mae ma Jesus oo templo py nhombo'e vy.

¹⁵ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery ma nhombo'e rā oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa tu kuaxia para re oĩ va'e oikuaapa, nonhembo'ei va'ekue ri?

¹⁶ Jesús ombovai:

— Xee ma xejegui ae e'ỹ anhombo'e, ha'e rā Xembouare gui aikuaa.

¹⁷ Ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami ikuaixe va'e ma oikuaa 'rā Nhanderuete gui pa anhombo'e kuaa, tyrā pa xejegui ae.

¹⁸ Mba'eta ojegui ae nhombo'e va'e ma onhemboyvate ukua rupi rive 'rā oiko. Ha'e rā imbouare yvatea oikuaa ukua rupi nhombo'e va'e ma anhetê va'e, ha'e hexe noĩ 'rā teko vai.

¹⁹ Moisés e'ỹ teve peẽ kuery pegua lei ombopara raka'e? Ha'e ramive ma peẽ kuery neĩ peteĩve ndapejapoi. Mba'e re tu xejukaxe ri?

²⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Anha teve rima ndere onhemonde. Mava'e tu ndejukaxe?*

²¹ Jesús ombovai:

— Xee ma peteĩ mba'e ajapo ramo rive peẽ kuery penhemondyipa.

²² Moisés ma oeja raka'e jopire pemboi aguã. Ha'e rami aguã ma Moisés guigua ete e'ỹ guive, ha'e rā nhaneramoĩ kuery gui ijyypa raka'e. Ha'e rami rive sábadu ára py teĩ pemboi 'rā avakue'i pire.

²³ Moisés lei ombopara va'ekue rami vy sábadu ára py voi avakue'i pire pemboi va'eri mba'e re tu xejou vai ri pekuapy sábadu ára py anhomongueraague re?

²⁴ Nda'evei joe peikuaa pota aguã mba'emo pexaa rupi rive, ha'e rā anhetê va'e ha'e teko porā rupi anho 'rā ha'eve.

Judeu ruvixa kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvuague

²⁵ Amongue Jerusalém pygua kuery aipoe'i:

— Peva'e e'ỹ nda'u huvixa kuery ojukaxe va'e?

²⁶ Mba'exa tu ha'vy pavê oendua py nhombo'e teĩ avave rei nomokyriĩ? Tyrā pa huvixa kuery voi teve oikuaa Cristo oikoa rami?

²⁷ Nhande kuery ma jaikuaa magui pa ha'e oua. Ha'e gui Cristo ou ramo ma avave rei ndoikuaai 'rā magui pa oua — he'i okuapy.

²⁸ Ha'e gui Jesús ma templo py nhombo'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery nda'u xekuaa, ha'e magui pa ajua peikuaa avi ri ty'y? Ha'e gui xee ma xee ae aipotaa rami rive'ỹ aju. Peẽ kuery ma ndapeikuaai ae Xembouare ma anhetê va'eri.

²⁹ Ha'e rā xee ma aikuaa, mba'eta ixugui aju, ha'e ae xemboua ramo — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe, hi'ára novaẽi teri ramo.

³¹ Ha'e pygua kuery regua heta ojerovia hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Cristo ou vy nda'u ojapo 'rā ri hexa pyrā peva'e ava ojapo va'e gui iporãve va'e? — he'i okuapy.

³² Ha'e gui fariseu kuery ma heta va'e kuery Jesús ojou porā okuapya oikuaa vy sacerdote yvatekueve va'e reve omondouka xondaro kuery ojopy aguã.

³³ Ha'e ramo Jesús aipoe'i ha'e kuery pe:

— Aỹ'i tema aiko teri peẽ kuery reve. Ha'e gui aa ju ta ma Xembouarea py.

³⁴ Ha'e va'e rive peẽ kuery xereka teĩ ndaxejoui 'rā, mba'eta xee aa ague py peẽ kuery peo aguã nda'evei — he'i.

³⁵ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery joupe-upe ju aipoe'i:

— Marā katy nda'u ha'e oo 'rā ndajajoui aguã? Tyrā pa grego kuery retã nhande kuery ikuaia rupi teve oo ta ombo'e vy?

³⁶ Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu: “Xereka teĩ ndaxejoui 'rā”, ha'e “Xee aa ague py peo aguã nda'evei”, he'i kuri?

* 7:20 Mateus 13.53-58; Marcos 3.22

Yy imarã e'ÿ va'e re Jesus ijayvuague

³⁷ Ngaru opaa ára ma omboeteave ára. Ha'e va'e ára Jesus opu'ã vy aipoe'i:

— Pendey'uvei va'e peju xea py pey'u.

³⁸ Mba'eta xere ojerovia va'e kuery re oiko 'rã kuaxia para re oĩ va'e: “Ipy'a gui oxyry 'rã yy imarã e'ÿ va'e” he'ia rami.*

³⁹ Ha'e rami ijayvu Nhe'ê re, mba'eta Jesus re ojerovia va'e kuery re Nhe'ê oĩ 'rã. Ha'e rã ha'e va'e jave ma Nhe'ê nombouai teri, mba'eta Jesus nombouvateai teri.

⁴⁰ Ha'e gui po rami Jesus ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy aipoe'i:

— Ha'e tu anhetê ae profeta oiko — he'i okuapy.

⁴¹ Amongue aipoe'i:

— Ha'e tu Cristo ete rima oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma oporandu:

— Cristo nda'u Galiléia gui 'rã ri ou?

⁴² Mba'eta kuaxia re ipara oiny: “Cristo ma Davi ramymino 'rã oiko, ha'e Belém tetã Davi rekoague py ae 'rã itui'i”, he'iague.

⁴³ Ha'e rami vy joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa Jesus reko re ijayvu vy.

⁴⁴ Amongue ma ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe.

Xondaro kuery ojevypa riveague

⁴⁵ Ha'e gui xondaro kuery ojevypa rive ju sacerdotu yvatekueve va'e ha'e fariseu kuerya py. Ha'e ramo xondaro kuery ha'e kuery oporandu:

— Mba'e re tu ndaperui?

⁴⁶ Xondaro kuery ombovai:

— Mba'eta ha'e va'e ava ijayvua rami avave rei nda'ijayvui teri — he'i okuapy.*

⁴⁷ Ha'e ramo fariseu kuery aipoe'i:

— Peê kuery voi teve penembotavy ra'e?

⁴⁸ Ha'e gui nhandervixua kuery e'ÿ vy fariseu kuery regua voi teve ojerovia hexe?

⁴⁹ Ha'e rã heta va'e kuery ma nhandevygua lei oikuaa va'e'ÿ, ayvu vaipy meme ikuai — he'i okuapy.

⁵⁰ Peteĩ ha'e kuery va'e regua ma Nicodemos, Jesus reve jogueroayvu vy oo va'ekue. Ha'e va'e ma oirũ kuery pe oporandu:

⁵¹ — Nhande kuery pegua lei rami vy nda'u ha'eve 'rã ri amongue nhamboayvu porã e'ÿ re nhandhombopaga aguã, e'ÿ vy mba'emo ojapo oikovya re jaikuaa pota porã e'ÿ re?

⁵² Irũ kuery ombovai:

— Ndee voi teve Galiléia pygua reiko? Eikuaa porã pota reikuaa aguã Galiléia gui neĩ peteĩ profeta ndoui 'rãa — he'i okuapy.

⁵³ [Ha'e gui ma peteĩ-teĩ oje'oi ngoo katy.

8

Kunha itavy rei va'e ogueru okuapyague

¹ Ha'e rã Jesus ma Oliveira vvyty katy oo.

² Ko'ê rai ramove ma templo katy ju ou. Oĩa py heta va'e kuery voi joguerupa. Ha'e ramo oguapy vy ombo'epa oiny.

³ Ha'e gui Jesus oĩa py lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ogueru peteĩ kunha itavy reia py ojou pyre. Ha'e rami vy omopu'ã imo'amy teta mbyte py.

⁴ Ha'e vy aipoe'i Jesus pe:

— Porombo'ea, kova'e kunha ma itavya py ojoua ra'e.

⁵ Ha'e gui Moisés nhandevygua lei ombopara vy aipoe'i raka'e kunha itavy rei va'e ita py jajapipa aguã. Ha'vy ndee, mba'e 're? — he'i okuapy

⁶ oeko a'ã vy hexe ijayvu rei aguã.

Ha'e ramo Jesus vvy re oma'ê reve okuã py ombopara oiny vvy re.

⁷ Ha'e kuery oporandu riae ma okuapy ramo mae ma Jesus oma'ê. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejéjavy va'e'ÿ ete peiko va'e ranhe pejapi ita py — he'i.

⁸ Ha'e gui vvy re ju oma'ê reve omboparave ju oiny.

* 7:38 João 4.13,14; Apocalipse 22.1,17

* 7:46 Mateus 7.28,29

⁹ Ha'e rami ijavyu rã ha'e kuery oendu vy opy'apy py oikuaa ha'e kuery ae ojevavy va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ojepe'a oje'oiyv. Tujakueve ranhe oo, ha'e rami py oje'oiipa. Opyta va'e ma Jesus anho, ha'e kunha va'e guive, ha'e kuery mbyte py hi'añague py ae.

¹⁰ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy avave rei ndoexavei. Kunha va'e anho ho'ame rã oexa vy aipoe'i ixupe:

— Kunha, mamó tu oopa ra'e ndere ijavyu va'ekue? Mava'eve rei teve nanembopagai?

¹¹ Kunha va'e ombovai vy

— Mava'eve rei, Senhor — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xee voi norombopagai 'rã. Tereo ju, ejevavyve eme.]

Jesus gueko omombe'u porãveague

¹² Teĩgue ju Jesus aipoe'i:

— Xee ma hendy va'e yvy regua kuery moexakãrã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ rupi ve'ỹ 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rã hendy va'e nhomoingovea — he'i.*

¹³ Ha'e gui fariseu kuery aipoe'i:

— Ndee tu ndereko re ae rima ndeayvu ra'e. Ha'e nunga rupi ndeayvua ndovarei.

¹⁴ Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ae xereko re xeayvu teĩ xeayvua anhetẽ meme. Mba'eta xee aikuaa magui pa ajuague, ha'e marã katy pa aa 'rãa. Ha'e rã peẽ kuery ma ndapeikuaai magui pa aju, neĩ marã katy pa aa 'rãa voi.

¹⁵ Peẽ kuery ma peikuaa rami rive penhombopagaxe, ha'e rã xee ma avave rei nambopagai.

¹⁶ Ha'e anhombopaga vy voi anhetẽ rupi meme 'rã anhombopaga, mba'eta xee ma xee ae'ỹ aiko. Xee ha'e Xembouare roiko.

¹⁷ Pendevygua lei re ma ipara oiny: “Mokoĩ joo rami meme ijavyu ramo 'rãe jaikuaa anhetã”, he'iaague.

¹⁸ Xee aikuaa uka porã aikovy xereko, ha'e Xeru Xembouare voi xekuaa uka — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Mamó ha'vy oĩ Nderu?

Jesus ombovai:

— Peẽ ndaxekuaaia rami avi neĩ Xeru voi ndapeikuaai. Xee xekuaa va'e rire ma peikuaa avi 'rãgue Xeru — he'i.

²⁰ Ha'e rami ijavyu templo py, peráta ryru oĩ va'e yvýry oĩa py. Ha'e rami teĩ avave rei ndojopyai, hi'ára novaẽi teri ramo.

Heta va'e kuery pe Jesus onhemombe'u teĩ ndogueroviai okuapyague

²¹ Peteĩgue ju aipoe'i:

— Xee ma ajepe'a 'rã apy gui. Ha'e ramo peẽ kuery xereka teĩ ndapeoi 'rã xee aa ague py. Ha'e rami 'rãgue py pekanhymba 'rã pejevavyague re — he'i.

²² Ha'e ramo judeu ruxiva kuery aipoe'i:

— Peva'e teve ojevukaxe? Ha'e vy ae ma “Ndapeoi 'rã aa ague py”, he'i ri kuri.

²³ Jesus aipoe'ive ju:

— Peẽ kuery ma ko yvy rupigua, ha'e rã xee ma pe yvategua. Peẽ ma kova'e yvy regua, ha'e rã xee ma yvy regua e'ỹ.

²⁴ Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e kuri pekanhymba 'rã pejevavyague re. Mba'eta xee ae aikoa ndaperoviai vy pejevavyague re pekanhymba 'rãe — he'i.

²⁵ Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Marã ramigua tu ndee?

Jesus ombovai:

— Mba'e tu jypy'i guive pendevy amombe'u raka'e?

²⁶ Heta mba'e areko peẽ kuery reko re xeayvu aguã peikoague repy ame'ẽ vy guarã. Ha'e rami teĩ aỹ ma ko yvy re ikuai va'e pe amombe'u aikovy Xembouare anhetẽ va'e gui aendu va'e anho — he'i.

²⁷ Ha'e rami ijavyu teĩ ha'e kuery ndoikuaai Nguu re ae ijavyua.

²⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

* 8:12 João 1.4; Salmo 36.9

— Ava ra'y ojeapo va'ekue peupi ma pekuapy vy peikuaa 'rã marã ramigua pa aikoa, ha'e xejegui ae mba'eve ndajapoia, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu aikovy.

²⁹ Xembouare ma oiko riae xereve. Ndaxerejai 'rã xee ae'i, ha'e oipotaa rami anho ajapo ramo — he'i.

³⁰ Ha'e rami ijayvu ramo heta ojerovia hexe.

³¹ Ha'e gui judeu kuery hexe ojerovia va'e pe Jesus aipoe'i:

— Xeayvua rupi riae ri peiko vy anhetê ete 'rã xeremimbo'e peiko.

³² Ha'e rami vy peikuaa 'rã anhetê va'e, ha'e anhetê va'e pendejora 'rã escravo pendekuaia gui — he'i.

³³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Ore ma Abraão ramymino orekuai vy neĩ peteĩgüeve ma escravo orekuai va'e'y. Mba'e re tu escravo ve'y orekuai aguã re ri ndeayvu?

³⁴ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e: Teko vai rupi ikuai va'e ma teko vai pegua escravo meme ikuai.

³⁵ Ha'e escravo ikuai va'e ma ndoiko riaei 'rã herekoa ro py, ha'e rã ta'y anho.

³⁶ Ha'e rami avi Ta'y pendejora ramo ojora pyre ete 'rã pendekuai.

³⁷ Ha'e gui xee ma aikuaa ae peẽ kuery Abraão ramymino pendekuaia. Ha'e rami teĩ pendere xeayvu noĩ ramo xejukaxe pekuapy.

³⁸ Xee ma xeayvu mba'emo Xerua py aexa va'ekue re anho. Ha'e rã peẽ kuery ma penderu mba'emo ojapo rã pexa va'ekue ae pejapo — he'i.

³⁹ Ha'e ramo ha'e kuery

— Oreru ma Abraão ae — he'i okuapy.

Jesus ombovai:

— Anhetê ete ri Abraão ra'y kuery pendekuai va'e rire pejapo 'rãgue Abraão ojapogue rami.

⁴⁰ Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery xejukaxe pekuapy, anhetê va'e Nhanderüete gui aendu va'e amombe'u ramo rive. Ha'e rã Abraão ma ha'e ramigua e'y ojapo raka'e.

⁴¹ Peẽ kuery ma penderu ojapo va'e ramigua ae pejapo va'e — he'i.

Ha'e kuery aipoe'i:

— Ore kuery ma tuu heta rei va'e'y orekuai. Peteĩ'i oreru oiko. Ha'e va'e ma Nhanderüete ae.

⁴² Jesus ombovai:

— Anhetê ri Nhanderüete re penderu va'e rire ma xerayvu 'rãgue pekuapy, mba'eta xee ma Xerüetea gui aju vy apy ju aiko. Xee ae aipotaa rami e'y aju va'ekue, ha'e rã Xeru xembou ramo ma aju.

⁴³ Mba'e re tu peẽ kuery ndapeikuaai ri xeayvua? Ndapeikuaai mba'eta xeayvu pendu kuaa va'erã e'y ae.

⁴⁴ Peẽ kuery ma anha guigua pendekuai, hexe ae penderu va'e vy. Ha'e rami vy ae anha oipotaa rami pendekuai. Mba'eta anha ma jypy'i guive jojukaa rupi tema oiko, anhetê va'e rupi ndoikoi, hexe anhetê va'e noĩ ae ramo. Ha'e vy ijapu 'rã oikovy gueko rami vy, mba'eta ijapu va'e ae, ha'e ijapu va'e ru oiko.*

⁴⁵ Ha'e nunga rupi ae anhetê va'e re xeayvu ramo peẽ kuery ndaperoviai.

⁴⁶ Mava'e nda'u peẽ kuery regua peikuaa ajevayague? Anhetê meme aipoa'e teĩ mba'e re tu ndaperoviai?

⁴⁷ Nhanderüete guigua kuery anho 'rã onhe'ẽ rendu. Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery naxenhe'ẽ rendui, mba'eta Nhanderüete guigua e'y pendekuai — he'i.

⁴⁸ Judeu kuery aipoe'i:

— Anhetê'y ri nda'u aiporo'ea Samaria pygua ha'e anha revegua reikoa?

⁴⁹ Jesus ombovai:

— Xee ma anha revegua e'y aiko, ha'e rã Xeru amboete va'e. Ha'e rã peẽ kuery ma naxemboetei.

⁵⁰ Ha'e rami avi xee ma avave rei pe nanhemboyvate ukai. Peteĩ oiko xemboyvatearã, ha'evea rami joe oikuaa pota va'e ae.

⁵¹ Anhetê aipoa'e: Xeayvua rupi ikuai va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã — he'i.

* 8:44 1 João 3.7-10

⁵² Ha'e ramo judeu kuery aipoe'i:

— Aÿ ma anhetê ete roikuaa ma anha revegua reikoa. Mba'eta Abraão ha'e profeta kuery ha'e javive omano raka'e. Ha'e rã ndee ma “Xeayvua rupi ikuai va'e nomanoi 'rã raka'e rã peve guarã” 're.

⁵³ Ndee nda'u nhaneramoï Abraão omano va'ekue gui ndeyvateve ri? Profeta kuery voi omanomba raka'e. Marã ramigua tu ndee renhemoingo?

⁵⁴ Jesus ombovai:

— Xee ae anhemboyvate uka va'e rire ma xeyvatea mba'everã ndovareï 'rãgue. Ha'e rã xemboyvatearã ma Xeru ae oiko. Ixupe ma peê kuery “Nhanderuete” peje

⁵⁵ va'eri peikuaa va'e'ÿ. Ha'e rã xee ma aikuaa. Xee “Ndaikuaai” ha'e va'e rire peê kuery rami avi 'rãgue xeapu. Xee ma aikuaa, ha'e ijayvua ajapo aikovy guive.

⁵⁶ Ha'e gui peneramoï Abraão ma ovy'a raka'e xerekorã ixupe oikuaa ukaa rã oikuaa vy. Ha'e ma oikuaa vy xererovy'a ma voi raka'e — he'i.

⁵⁷ Judeu kuery aipoe'i:

— Ndee tu neï cinqüenta ma'etÿ teri ndererekoi va'eri rexa ma va'e ty'y Abraão?

⁵⁸ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e: Abraão oiko e'ÿ mbove voi xee aiko ae ma — he'i.

⁵⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ojopy ita ojapi aguã, teï Jesus ojepe'a ovy templo gui.

9

Peteï ava ára revegua e'ÿ va'e Jesus omoma'ê jevyague

¹ Ha'e gui Jesus oo vy oexa peteï ava ára revegua e'ÿ ma voi oiko va'ekue.

² Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:

— Orembo'ea, mava'e nda'u ojevavy raka'e peva'e ára revegua e'ÿ ma voi itui'i aguã: ha'e ae, tyrã pa tuu kuery ojevavy?

³ Jesus ombovai:

— Ha'e va'e ojevavyague gui e'ÿ oiko, neï tuu kuery gui e'ÿ guive. Hexe Nhanderuete rembiapo ojekuaa aguã rima oiko.

⁴ Ha'e gui nhande kuery ma ára oï teri reve 'rã jajapo Xembouare ojapo uka va'e, mba'eta pytÿ ou ma oiny, avave rei nomba'epoavei aguã.

⁵ Kova'e vvy re aiko teria ja vvy regua moexakãa aiko — he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu ma vy onyvô vvy re. Ha'e rami vy guendry py vvy omoakÿ va'ekue oikyty ára revegua e'ÿ rexa re.

⁷ Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ejeovai yy omboty pyre Siloé hery va'e py — he'i. Ha'e va'e tery ma “Omondouka pyre” 'ea. Ha'e gui ava oo vy ojeovai, ha'e gui oma'ê porã ju ma ovy.

⁸ Ha'e gui oo katy'i ikuai va'e ha'e mba'emo ojerure oiny rã oexa va'ety kuery oexa okuapy. Oexa vy oporandu joupe-upe:

— Peva'e e'ÿ teve mba'emo re ojerureaty py oï va'ekue?

⁹ Amongue ma

— Ha'e rima — he'i.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Any teve, ha'e ae merami rive ta'vy — he'i.

Ha'e ramo ha'e ae aipoe'i:

— Xee ae ri — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Mba'exa tu aÿ rexa ri reikovy?

¹¹ Ava va'e ombovai:

— Peteï ava Jesus hery va'e ma vvy omoakÿ vy oikyty kuri xerexa re. Ha'e vy aipoe'i xevy: “Tereo ejeovai Siloé yy omboty pyre py”, he'i. Ha'e ramo aa ejeovai, ha'e gui aÿ reve aexa porã ju — he'i.

¹² Oporandu ju okuapy:

— Mamo tu ha'e oï?

Ombovai:

— Xee ndaikuaai — he'i.

Fariseu kuery omboayvuaque ára revegua e'ỹ va'ekue

¹³ Ha'e gui fariseu kuerya py ju ha'e kuery ogueraa ára revegua e'ỹ ma voi itui'i va'ekue, ¹⁴ mba'eta Jesus vvy omoakỹ vy omoma'ëa ára ma sábado.

¹⁵ Ha'e gui fariseu kuery ju oporandu marã rami vy pa oma'ëa re.

Ha'e ramo ava va'e ombovai:

— Xerexa re yapo oikyty ha'e ajeovaipa rire ma ama'ë kuri — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo fariseu kuery va'e regua amongue aipoe'i:

— Ha'e nunga apoare ta'vy Nhanderujete guigua e'ỹ teve, mba'eta sábado ára pyguarã ojea pyre rami e'ỹ oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu heko vai va'e ojapo kuaa guĩ ramigua hexa pyrã? — he'i okuapy. Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy.

¹⁷ Teĩgue ju ha'e kuery oporandu ára revegua e'ỹ va'ekue pe:

— Nemoma'ëare tu marã ramigua oikoa ndee reikuaa?

— Profeta — he'i.

¹⁸ Judeu ruvixa kuery ndogueroviai okuapy ára revegua e'ỹ ae itui'i raka'eague. Ha'e rami vy oenoĩ uka tuu kuery.

¹⁹ Tuu kuery pe oporandu okuapy:

— Peva'e ma nhi'ã pendera'y “Ára revegua e'ỹ ma voi itui'i” pejeague? Marã rami vy tu aỹ oma'ë?

²⁰ Ha'e ramo tuu kuery ombovai:

— Ore ma roikuaa orera'y oikoa, ha'e ára revegua e'ỹ ma voi itui'iague.

²¹ Ha'e rã marã rami vy pa oma'ë jevya ma ore kuery ndoroikuaai, neĩ mava'e pa imoma'ëare voi ndoroikuaa. Orera'y ma tuja ma ramo ixupe ae 'rã peporandu. Ha'e ae vy 'rãe ma onhemombe'u kuaa — he'i okuapy.

²² Tuu kuery ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy ha'e rami ijayvu, mba'eta huvixa kuery ijayvu ma voi onhembo'eaty gui omoxë aguã amongue Jesus ae Cristo oikoa rami omombe'u va'e.

²³ Ha'e nunga rupi ae tuu kuery “Ha'e ma tuja ma, ixupe ae peporandu” he'i.

²⁴ Ha'e gui teĩgue ju huvixa kuery oenoĩ ava ára revegua e'ỹ va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderujete rembojerovia va'e rupi emombe'u porã, mba'eta ore ma roikuaa ha'e va'e ava heko vai va'ea — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ombovai:

— Xee ma ndaikuaai heko vai va'ea. Peteĩ mba'e tema aikuaa, mba'eta ára revegua e'ỹ aiko va'ekue ri aỹ ma ama'ë — he'i.

²⁶ Ha'e kuery oporanduve ju:

— Mba'e tu ojapo ndevy? Marã rami vy tu nemoma'ë?

²⁷ Ombovai:

— Xee ma amombe'u ae ma kuri teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'e re tu peẽ kuery penduxe vai ri ha'ekue-'ekue'i amombe'u rã? Tyrã pa peẽ kuery voi hemimbo'e pendekuaixe? — he'i.

²⁸ Ha'e rami rã ijayvu rei okuapy hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndee rima hemimbo'e, ha'e rã ore kuery ma Moisés remimbo'e orekuai.

²⁹ Mba'eta Moisés reve Nhanderujete ijayvu raka'e, roikuaa porã. Ha'e rã ha'e va'e ava ma neĩ maguigua pa oikoa voi ndoroikuaai — he'i okuapy.

³⁰ Ava va'e ombovai:

— Peẽ kuery tu “Maguigua pa oikoa ndoroikuaai” peje, xemoma'ë va'eri.

³¹ Mba'eta jaikuaa ae ma Nhanderujete noendui 'rãa heko vai va'e ojerurea. Ha'e rã Nhanderujete nonde ojererokyjea rupi ha'e oipotaa rami oiko va'e ojerurea ma oendu 'rã.

³² Vvy itui ppy'i guive nanhaendui teri ára revegua e'ỹ ma voi itui'i va'ekue moma'ëa omombe'ua rã.

³³ Ha'e nunga rupi ha'e va'e ava ma Nhanderujete guigua e'ỹ va'e rire mba'eve rei ndojapo kuaai 'rãgue — he'i.

³⁴ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Ndee tu ndetui'i guive rejevavypa ma voi va'ekue ri aỹ ma orembo'e ta? — he'i okuapy. Ha'e rami vy omoxê.

Ára revegua e'ỹ va'ekue pe Jesus ojekuaa ukaague

³⁵ Jesus oendu ára revegua e'ỹ va'ekue omoxê okuapyague. Ha'e rami vy ovaexĩ vy oporandu:

— Ndee tu rejerovia ri Ava ra'y ojeapo va'ekue re?

³⁶ Ava va'e ombovai:

— Senhor, mava'e tu oiko, hexe ajerovia aguã?

³⁷ Jesus aipoe'i:

— Ndee ma rexa ma re'amy, xee ndereve xeavyu va'e ae ha'e — he'i.

³⁸ Ombovai:

— Senhor, xee ajerovia — he'i vyve omboete.

³⁹ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Xee ma kova'e yvy reaju peteĩ-teĩ oikoague repy ojopy aguã, ha'e rami vy ára revegua e'ỹ ikuai va'ekue oma'ẽmba ju, ha'e oma'ẽ porã va'ekue ndoexavei aguã — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo fariseu kuery regua ijyvyry ikuai va'e oporandu ixupe:

— Ha'e rami vy ore kuery voi teve ára revegua e'ỹ orekuai?

⁴¹ Jesus ombovai:

— Ára revegua e'ỹ ete pendekuai va'e rire pendereko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rã "Ore roma'ẽ porã" peje vy ma pendereko vaia oĩ tema.*

10

Vexa'i re opena porã va'e oikoa re Jesus ijayvuague

¹ — Anhetê aipoa'e pëvy: Amongue vexa'i kora rokê rupi e'ỹ, amboae rupi oike va'e ma imonda ha'e jojuka rive-rive va'e anho.

² Ha'e rã okê rupi oike va'e ma vexa'i kuery re opena va'e ete.

³ Ha'e va'e pe ma okê rarõa oipe'a 'rã, ha'e vexa'i kuery voi oendu kuaa 'rã okuapy ijayvua. Ha'e ramo guymba kuery hery rupi meme oenoĩ reve oguenoẽmba 'rã heravy oka py.

⁴ Guymba kuery oguenoẽmba ma vy henonde 'rã oo, ha'e rã hymba kuery ma ijayvua oendu kuaa vy oo 'rã hakykue.

⁵ Ha'e rã opena va'ety e'ỹ ou ramo ma vexa'i kuery ndooi 'rã hakykue, onhamba 'rã ixugui, ijayvua noendu kuaai vy — he'i.

⁶ Ha'e rami Jesus ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e rami teĩ hendua kuery noendu kuaai.

⁷ Ha'e ramo Jesus omombe'u porãve ju:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Xee ae vexa'i kora rokê aĩ.

⁸ Xee aiko e'ỹ mbove ma imonda ha'e jojuka rive va'e kuery anho ou raka'e. Ha'e va'e kuery ayvu ma vexa'i kuery noendui.

⁹ Ha'e rã xee ma okê aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã. Oike 'rã, ha'e gui oẽ ju vy ojou 'rã ho'u va'erã.

¹⁰ Imonda va'e ou 'rã mymba kuery oipe'a, ojuka ha'e omomba aguã rive. Ha'e rã xee ma aju ha'e kuery oupity aguã tekove, ha'e opa mba'e py ikuai porã aguã.

¹¹ — Xee ma vexa'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rã guekove ae.

¹² Ha'e rã peráta re rive omba'eapo va'e ma vexa'i re opena ete va'ety e'ỹ, neĩ vexa'i ja e'ỹ guive. Ha'e rami vy aguara'i guaxu ou rã ha'e oexa vy onha rive 'rã vexa'i kuery oejapa vy. Ha'e ramo aguara'i guaxu mymba kuery oguero'a vy omondypa 'rã imondovy opa rupi.

¹³ Peráta re rive omba'eapo va'e ma onha 'rã vexa'i kuery re'ỹ ae openave vy.

¹⁴ Ha'e rã xee ma vexa'i re opena porã va'ety aiko. Aikuaa xerymba kuery, ha'e rã ha'e kuery voi xekuaa,

¹⁵ Xeru xekuaa, ha'e xee Xeru aikuaa rami ae avi. Ha'e rami vy xerymba kuery re ame'ẽ 'rã xerekove.

* 9:41 Lucas 18.9-14; Apocalipse 3.17

¹⁶ — Ha'e gui xerymba kuery areko avi kora mboae py, kova'e py e'y. Ha'e va'e kuery avi 'rã aru, xeyavu oendu avi ramo. Ha'e rami vy peteĩ kora py 'rã ha'e javive ikuai, ha'e peteĩ'avi avi 'rã oiko opena va'ety.

¹⁷ — Ha'e nunga rupi ae Xeru xerayvu, mba'eta ame'ẽ 'rã xerekove, ha'e gui ajopy jevy aguã.

¹⁸ Xegui avave rei ndoipe'aai 'rã xerekove. Xee ame'ẽxea'i py ae 'rã ame'ẽ. Mba'eta xepo'aka xerekove ame'ẽ, ha'e gui ajopy ju aguã, ha'e rami Xeru ojapo uka rire.

Joo rami e'y-e'y judeu kuery ijayvu okuapyague

¹⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu rã judeu kuery oendu vy joo rami e'y-e'y ijayvu okuapy.

²⁰ Ha'e kuery va'e regua heta aipoe'i:

— Evoko va'e re tu anha rima onhemonde ra'e na 'inhakã porãvei aguã rami. Mba'e re tu pejapxaka ri ijayvua re?

²¹ Ha'e rã amongue ma aipoe'i:

— Ha'e rami avi anha revegua ma nda'ijayvui 'rã ha'e rami. Tyrã pa anha omoma'ẽ kuaa ri ty'y oma'ẽ e'y va'ekue?

Jesus pe oporandu ju okuapyague

²² Yro'y py oiko ngaru Jerusalém py, templo ojapopaague re ima'endu'aa aguã regua.

²³ Ha'e gui Jesus oiko templo roka rupi oguy puku Salomão 'epy va'e py.

²⁴ Ha'e jave judeu kuery ijyvyry oupa vy oporandu ixupe:

— Raka'e peve tu ropẽxa rei aguã rami oremoingo ta? Cristo ete ri reiko vy enhemombe'u porã.

²⁵ Jesus ombovai:

— Xee ma anhemombe'u porã teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'emo porã Xeru rery rupi ajapo aikovy va'e voi oikuaa uka marã ramigua pa aikoa.

²⁶ Peẽ kuery ndapejeroviai mba'eta xerymba vexa'i regua e'y pendekuai vy.

²⁷ Mba'eta xerymba vexa'i kuery ma oendu 'rã xeyavu, ha'e rã xee ma peteĩ-teĩ aexa kuaa. Ha'e kuery oo 'rã xerakyue.

²⁸ Ha'e kuery pe ame'ẽ tekove marã e'y. Ha'e ramo ha'e kuery nomanovei ma 'rã, ha'e avave rei ndoipe'aai 'rã xepo gui.

²⁹ Xevy pe Xeru omboaxa va'ekue ma pavẽ gui ipo'akave. Ha'e Xeru po gui ma avave rei ndoipe'aai 'rã.

³⁰ Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'avi ae roiko — he'i.

³¹ Ha'e gui teĩgue ju judeu kuery ojopy ita ojapi aguã.

³² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pexaa rupi mba'emo porã ajapo reta ma, Xeru ojapo uka va'e meme. Ha'e nungakue regua mava'e re tu xeapipaxe ita py?

³³ Judeu kuery ombovai:

— Mba'emo porã rejapo va'ekue re'y ri rojapipaxe ita py, ha'e rã Nhanderuete re ndeayvu vaiague re, mba'eta ndee ava rive reiko va'eri Nhanderuete rami renhemoingo ramo — he'i okuapy.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pẽvygua lei re aipo nde'i ri ty'y: “Xee aipoa'e tuuete regua pendekuaia rami”?”*

³⁵ Nhanderuete ombopara uka va'ekue ndoaxa rivei 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e va'e kuery pe ijayvu vy “Tuuete” he'i rire

³⁶ mba'e re tu ha'vy “Ndeayvu vai” peje xevy Nhanderuete Ra'y aikoa rami anhemombe'u ramo? Mba'eta xee ma Xeru guemimbourã xemoĩ va'ekue, ko yvy re xembou aguã.

³⁷ Ha'e gui mba'emo Xeru ojapo uka va'e xee ndajapoi va'e rire ha'evea rami 'rãgue xere ndapejeroviaia.

³⁸ Ha'e rami avi ha'e nunga ajapo ramo ha'e nunga oikoa ri jepe perovia 'rãgue, xere ae ndapejeroviai teĩ. Ha'e rami vy peikuaa aguã xere Xeru oĩa, ha'e Xeru re xee aĩa — he'i.

³⁹ Ha'e rami ijayvu ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ oo jepe ju ha'e kuery po gui.

⁴⁰ Peteĩgue ju Jordão yakã rovaigua re Jesus oo João nhomongarai ypy'i oikovyague py. Ha'e py ranhe oiko.

* 10:34 “Tuuete” he'ia ma joe oikuaa pota va'e kuery re ijayvu vy (Salmo 82.6).

- ⁴¹ Ha'e ramo heta ju oje'oi oia py. Ha'e rami vy joupe-upe aipoe'i okuapy:
 — João ma nei peteigueve hexa pyrã ndojapoi va'ekue. Ha'e rã kova'e rekorã re ijayvuague ma anhetê meme raka'e — he'i okuapy.
- ⁴² Ha'e rami vy ha'e py heta ete ojerovia hexe.

11

Jesus omboete jevyague Lázaro

- ¹ Ha'e gui Maria ha'e tyke Marta rekoa Betânia py ma ikvyvy Lázaro imba'eaxy oupy.
- ² Maria ma Senhor py re heakuã porã va'e oikyty vy o'a py ae omombiru va'erã.
- ³ Ha'e gui Lázaro reindy kuery aipoe'i uka Jesus pe:
 — Senhor, orekyvy reayvu ete va'e imba'eaxy oupy — he'i uka.
- ⁴ Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i:
 — Ha'e va'e teko axy ma ijukaarã e'ÿ oiko, ha'e rã Nhanderuete yvatea ha'e Ta'y yvatea avi ojekuaa aguã — he'i.
- ⁵ Jesus oayvu ete Marta, ikypy'y ha'e ikvyvy Lázaro.
- ⁶ Ha'e rami vy Lázaro imba'eaxy oupya oikuaa teĩ mokoĩ ára ranhe opytave oia py.
- ⁷ Ha'e gui mae ma
 — Jaje'oi ju Judéia yvy katy — he'i guemimbo'e kuery pe.
- ⁸ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:
 — Orembo'ea, kuee'i judeu kuery ita py ndeapipaxe va'ekue ri ha'ekue katy ju va'e ty'y rejevny ta?
- ⁹ Jesus ombovai:
 — Doze hora e'ÿ ri ty'y peteĩ ára oĩ? Ha'e ara py teri amongue uguata vy nonhepyxangi 'rã, hexakãa ko yvy regua oexa vy.
- ¹⁰ Ha'e rã pyávy ma uguata vy onhepyxanga 'rãe, mba'eta hexe noĩ hexakãa — he'i.
- ¹¹ Ha'e rami ijayvu ma vy aipoe'ive ju:
 — Nhaneirũ Lázaro ma oke oupy. Ha'e ramo xee aa ta amomyĩ — he'i.
- ¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:
 — Senhor, oke vy 'rã okuera — he'i okuapy.
- ¹³ Ha'e rami Jesus ijayvu va'eri Lázaro omano maa re ijayvu vy. Ha'e rã hemimbo'e kuery ma okea re rive ijayvua rami oikuaa.
- ¹⁴ Ha'e ramo ma Jesus omombe'u porãve:
 — Lázaro omano ma.
- ¹⁵ Ha'e pendere ama'ẽ vy avy'a ha'e py ndaikoiague re, mba'eta ha'e rami rã 'rãe pejerovia. Jaje'oi ma'vy ituia py — he'i.
- ¹⁶ Tomé Dídimó hery va'e aipoe'i oirũ kuery pe:
 — Jaje'oi ha'vy nhande kuery voi hexeve nhamano aguã — he'i.
- ¹⁷ Ha'e gui Jesus ovaẽ rã irundy ára ma ojapo Lázaro onhono porãa ague.
- ¹⁸ Betânia tekoa ma Jerusalém gui três quilômetro rãnda'u opyta.
- ¹⁹ Marta ha'e Maria okyvy re ipy'a vai ramo heta ou judeu kuery ombopy'a guaxu aguã.
- ²⁰ Marta ma Jesus ou oinya oikuaa vy oo ovaexĩ aguã. Ha'e rã ikypy'y Maria ma ngoo py ranhe opyta.
- ²¹ Ha'e gui Marta aipoe'i Jesus pe:
 — Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepei 'rãgue.
- ²² Ha'e rami avi xee aikuaa opa mba'e re Nhanderuete pe rejereramo ha'e ojapo 'rãa ndevy — he'i.
- ²³ Jesus aipoe'i:
 — Ndekyvy ma onhemboete ju 'rã.
- ²⁴ Ha'e ramo Marta ma
 — Tá, xee aikuaa ma opaa ára onhemboete ju 'rãa, omboetepaa jevny jave — he'i.
- ²⁵ Ha'e gui Jesus aipoe'i:
 — Xee ae ma anhomoete ha'e anhomoingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jevny 'rã.

²⁶ Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã. Rerovia pa xeayvua?*

²⁷ Kunha va'e ombovai:

— Tá Senhor, xee arovia ndee Nhanderuete Ra'y Cristo ko vvy re reju 'rã va'ekue reikoa — he'i.

²⁸ Ha'e rami ijayvupa vy ojepe'a ranhe, ha'e oenoĩ okyp'y Maria. Ha'e vy ixupe anho'i aipoe'i:

— Nhanembo'ea ovaẽ ma, ha'e nerenoĩ — he'i.

²⁹ Iky'py'y oendu vyve opu'ã ha'e oo oĩa katy.

³⁰ Mba'eta Jesus ma tekoo py ete'i novaẽ teri, Marta oexaague py teri oĩ.

³¹ Ha'e gui judeu kuery Maria mbopy'a guaxuarã hoo py ou va'ekue oexa okuapy Maria ojapura reve opu'ã ovy rã. Ha'e rami vy ha'e kuery voi oje'oi hupive, “ikyvy ituia katy po oo ojae'o aguã” he'i vy.

³² Ha'e gui Jesus oĩa py Maria ovaẽ vy oexa vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i:

— Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepe'i 'rãgue — he'i.

³³ Ha'e ojae'o rã, ha'e judeu kuery hupive ou va'ekue ha'e javi ojae'o avi ramo Jesus oexa vy oendu opy'a re omboaxya, ndovy'ai guive.

³⁴ Ha'e rami vy oporandu:

— Mamo tu penhono porã raka'e?

Ha'e kuery ombovai:

— Senhor, eju ha'vy exa — he'i.

³⁵ Jesus voi ojae'o.

³⁶ Ha'e ramo judeu kuery oexa vy

— Ha'e oayvu ete va'e ty'y — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e rã amongue ma aipoe'i:

— Ha'e ma ára revegua e'y omoma'ẽ va'ekue nda'evei ri ty'y kova'e voi omano aguã gui ogueraa jepe aguã? — he'i.

³⁸ Jesus teĩgue ju opy'a re oendu omboaxya. Ha'e vy oo onhono porãa ague peve. Peteĩ itakua py onhono porãa, ha'e imbotyarã omoĩa ita tuvixa va'e.

³⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peipe'a ita — he'i.

Ha'e ramo omano va'ekue reindy Marta aipoe'i:

— Senhor, heakuã ma rima, irundy ára ma rire.

⁴⁰ Jesus ombovai:

— Xee aipo nda'ei ri ty ra'e, rejerovia vy Nhanderuete po'akaa rexa 'rãa? — he'i.

⁴¹ Ha'e rami rã oi'pe'aa ita. Jesus yva re oma'ẽ vy aipoe'i:

— Xeru, xee roguerovy'a, mba'eta rendu xeayvua.

⁴² Xee ma aikuaa ae xeayvua rendu riaea. Ha'e rami avi nami xeayvu heta va'e kuery oikuaa aguã ndee ae xembouague — he'i.

⁴³ Ha'e rami ijayvu ma rire ojavukai reve aipoe'i:

— Lázaro, eẽ ke oka py — he'i.

⁴⁴ Ha'e ramove omano va'ekue oẽ ouvvy ipy ha'e ipo ojokuaague reve, ha'e hova panhero py onhovãa va'ekue reve.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pejora, tove too — he'i.

⁴⁵ Ha'e gui judeu kuery Maria-a py ou va'ekue ma ha'e rami Jesus ojapo rã oexa vy heta ojerovia hexe.

⁴⁶ Ha'e rã amboae kuery ma oje'oi vy fariseu kuery pe omombe'upa Jesus ojapo va'ekue.

Huvixa kuery Jesus ojuka aguã re jogueroayvuague

⁴⁷ Ha'e nunga sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy nhomboatypa nhomboayvu va'ety kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e tu nhande kuery jajapo jakuapy? Mba'eta ha'e va'e ava ma hexa pyrã anho ojapo oikovy.

* 11:26 João 5.21-29, 6.40

⁴⁸ Xapy'a rei nanhapenai ramo ma ojerovia pavê 'rã hexe. Ha'e ramo Roma pygua kuery ha'e nunga oendu vy ou vy omomba 'rã nhambojeroviaaty ha'e nhande kuery voi — he'i okuapy.

⁴⁹ Ha'e kuery regua peteĩ ma Caifás hery va'e, ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e oĩ. Ha'e va'e aipoe'i:

— Peẽ kuery ma mba'eve ndapeikuaai,

⁵⁰ neĩ ndapeikuaa potai guive, mba'eta nhande kuery nhamanombaa 'rãgue py ha'eveve peteĩ ava omano aguã heta va'e kuery rekovia — he'i.

⁵¹ Ojee ae gui e'ỹ ha'e rami ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e oĩ vy Nhanderueete gui ae ijayvu Jesus heta va'e kuery rekovia omano aguã re.

⁵² Ha'e guetarã kuery rekovia anho e'ỹ guive omano, ha'e rã Nhanderueete ra'y kuery yvy jave re ikuai va'e ha'e javi omoingo aguã peteĩ'i tete rami.

⁵³ Ha'e gui ha'e va'e ára guive ha'e kuery onhembopy'a okuapy ojuka aguã.*

⁵⁴ Ha'e nunga Jesus oikuaa vy judeu kuery ikuai rupi ve'ỹ oiko, ha'e rã tekoa e'ỹa katy'i peteĩ tetã Efraim hery va'e oĩ va'e py oo. Ha'e py ranhe opyta guemimbo'e kuery reve.

⁵⁵ Ha'e gui judeu kuery pegua ngaru Páscoa ára ovaẽ rai'i ma ramo Jerusalém katy heta oje'oi tekoa ikuai va'e gui, Páscoa oiko rã guarã ojeky'a'o aguã.

⁵⁶ Ha'e py ma oeka okuapy Jesus. Ha'e rami vy templo py ikuai vy aipoe'i joupe-upe:

— Mba'exa ndee reikuaa? Jesus nda'u ndoui 'rã ngarua py? — he'i.

⁵⁷ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery aipoe'i amongue mamo pa Jesus oikoa oikuaa vy omombe'u aguã, ha'e kuery ojopy aguã.

12

Mateus 26.6-12; Marcos 14.6-8

¹ Mboapy meme ára teri oata Páscoa ára ovaẽ aguã jave ma Betânia katy ju Jesus oo, Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue rekoa py.

² Ha'e rã Jesus pe ojapo okuapy peteĩ ngaru. Marta ojara oikovy tembi'u. Ha'e rã Lázaro voi ha'e kuery reve oĩ okarua py.

³ Ha'e gui Maria ogueru meio quilo heakuã porã va'e nardo gui anho ojapo pyre, hepyve ete va'e. Ha'e rami vy Jesus py re oikyty heakuã porã va'e, ha'e o'a py ju ombibiru. Opy ha'e javi rupi omoeakuãmba.

⁴ Ha'e rami rã hemimbo'e kuery regua Judas Iscariotes ijopy uka nhemiarã va'e aipoe'i:

⁵ — Mba'e re tu heakuã porã va'e novendeĩ ra'e trezentos ára repy re, iporiaukue'i pe hepykue ome'ẽ aguã? — he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu iporiaukue'i oipytyvõxe vy e'ỹ, mba'eta imonda va'e oiko, ha'e oirũ kuery peráta ryru re opena va'e vy ojuepe guarã oipe'a kuerei 'rã peráta omoĩ mbyre.

⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Tove ri, mba'eta guĩ rami xerete omoeakuã ma voi xenhono porã rã guarã.

⁸ Iporiaukue'i ma ikuai riae 'rã peẽ kuery reve. Ha'e rã xee ma pendereve ndaiko riaei 'rã.

Lázaro avi ojukaxe okuapyague

⁹ Heta judeu kuery ma Jesus ha'e py oĩa oikuaa vy jogueru ha'e katy. Jesus oexaxe vy anho e'ỹ oo, oexaxe avi Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue.

¹⁰ Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ma Lázaro voi ojukaxe okuapy,

¹¹ mba'eta judeu kuery Lázaro oexa vy oje'oi va'ekue heta ma ojevvy Jesus re ojerovia reve.*

Mateus 21.1-9; Marcos 11.1-10; Lucas 19.28-38

¹² Ko'ẽ jevy ngaru oĩa py ou va'ekue heta oendu okuapy Jerusalém katy Jesus ou oinya.

¹³ Ha'e rami vy pindo rogue ojaya reta jogueravy ovaexĩ aguã oje'oi vy. Ojapukai reve aipoe'i:

— Iporã ete! Ima'endu'a porãmbý Israel kuery ruvixaverã Senhor rery rupi ou va'e — he'i oje'oi vy.*

¹⁴ Ha'e gui Jesus ma mburika'i ojou uka va'ekue áry ou, kuaxia para re oĩa rami vy:

* 11:53 Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2

* 12:11 Lucas 16.27-31

* 12:13 Salmo 118.26

15 “Sião pygua kuery, pekyje eme, mba'eta mburika ra'y áry ou ma oiny penderuvix-averã”, he'iague rami.*

16 Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa teĩ ndoikuuai ranhe. Jesus omboyvatea ju rire mae ma oikuaa, mba'eta ima'endu'a okuapy kuaxia para re hekorã re ijayvuague re, omovaẽ porã okuapy rã oexa rire.

17 Mba'eta heta ikuai va'ekue Lázaro omanoague gui Jesus omopu'ã ju ha'e onhono porãague gui oenoĩague py. Ha'e kuery ha'e nungakue omombe'u ramo ae

18 heta va'e kuery oje'oi ovaexĩ aguã, ha'e nunga hexa pyrã ojapoague oendu rire.

19 Ha'e ramo fariseu kuery ma aipoe'i okuapy joupe-upe:

— Opa mba'e jajapo va'e mba'everã ndovarei, mba'eta hakykue oje'oi pavẽ.

Amongue grego kuery Jesus oexaxe okuapyague

20 Amongue grego kuery ngarua py ombojerovia aguã jogueru avi va'ekue.

21 Ha'e gui ha'e va'e kuery oje'oi hemimbo'e Filipe oĩa py, Galiléia regua Betsaida pygua ramo. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Oreruvixa, ore kuery voi roexaxe Jesus — he'i.

22 Ha'e ramo Filipe oo vy André pe ranhe omombe'u. Ha'e rami vy André reve Jesus pe ju omombe'u.

23 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aỹ ovaẽ ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea ju aguã ára.

24 Anhetẽ aipoa'e pëvy, trigo ra'y'i yvy py ndo'ai ha'e nomanoi vy peteĩ ha'y'i ae 'rã opyta. Ha'e rã omano vy ma hi'a retave 'rã.

25 Guekove oayvu va'e kuery ma omokanhy 'rã. Ha'e rã ko yvy re ikuai reve guekove ndoayvui va'ekue ma ojou 'rã tekove marã e'y'.

26 Xerembigui ikuaixe va'e toje'oi xerakykue, mamõ rã xee aikoa py xerembigui avi ikuai aguã. Ha'e gui xerembigui rami ikuai va'e ma Xeru omboyvate 'rã.

27 — Aỹ ma xepy'a py aendu ndavy'aia. Ha'e rami vy mba'e ha'e nda'u xee? “Xeru, xereraa jepe ke kova'e hora gui” ha'e 'rã nda'u? Any, mba'eta kova'e hora pyguarã ae xee aju rire.

28 Ha'e rami 'rãgue py “Xeru, eikuaa uka ke nderery yvatea” ha'e — he'i.

Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Xee aikuaa uka ae ma xerery yvatea, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive — he'i va'e.

29 Ha'e va'e ayvu ma heta va'e kuery ikuai va'e oendu vy aipoe'i:

— Yapu.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Anjo rima ijayvu ra'e — he'i.

30 Ha'e gui Jesus ma aipoe'i:

— Pova'e ayvu ma xee anho aendu aguã e'y onhendu, ha'e rã peẽ kuery peguarã.

31 Aỹ ovaẽ ma ko yvy regua kuery opaga aguã oikuaa ukuaa ára, ha'e ko yvy regua kuery rerekoa avi 'rã oitya.

32 Mba'eta ko yvy gui xereupia ramo ha'e javi regua 'rã aru xejee — he'i.

33 Ha'e rami ijayvu, marã rami pa omano 'rãa re ijayvu vy.

34 Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu:

— Ore kuery ma roikuaa lei re oĩa rami vy Cristo ou vy oiko riae 'rãa. Mba'exa tu ha'vy ndee aipo're Ava ra'y ojeapo va'ekue yvy gui oupia 'rãa rami? Mava'e tu “Ava ra'y ojeapo va'ekue” 'rea? — he'i okuapy.

35 Jesus aipoe'i:

— Aỹ'i ma hendy va'e oiko teri pendereve. Peiko kuaa ke pendereve hendy va'e oĩa ja, pytũ penderupity e'y' aguã, mba'eta pytũ rupi ikuai va'e ma ndoikuuai marã katy pa ooa.

36 Hendy va'e pendereve oiko teri reve pejerovia hexe, hendy va'e ra'y kuery peiko aguã — he'i. Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a ovy, ha'e ndojexa ukavei ha'e kuery pe.

Jesus re judeu kuery ndojeroviai okuapy re ijayvua

* 12:15 Zacarias 9.9-10 py oĩa rami vy pindo rogue heta va'e kuery ogueru vy oexa uka nguvixa po'akaa oguerovy'aa, ha'e rã kavaju áry 'rãgue py mburika'i áry huvixa ou vy oexa uka onhemo'yvy'i' ha'e ha'e'vepa rei'ia. * 12:25 Mateus 16.24-28; Apocalipse 2.10, 12.11

37 Ha'e kuery oexaa rupi hexa pyrã ojapo reta teĩ ndojeroviai okuapy hexe,*
 38 profeta Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: "Senhor, mava'e tu oguerovia 'rã oreayvua? Mava'e kuery pe tu reikuaa ukaa 'rã ndepo'akaa?" he'iague rami.*
 39 Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ae, Isaías aipoe'ia rami vy:
 40 "Ha'e kuery rexa amboguepa, amoakã ratã guive, ha'e kuery guexa py mba'eve oexa e'ỹ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oendu e'ỹ aguã, ojeko rerova rã araa jepe aguã."*
 41 Ha'e rami Isaías ijayvu Jesus ipo'aka aguã oikuaa ma voi vy. Ha'e vy ae hekorã re ijayvu.
 42 Ha'e rami avi huvixa kuery heta ojerovia hexe teĩ okyje vy onhenhomi guive, onhembo'eaty gui fariseu kuery omoxẽ gui.
 43 Ha'e kuery ma avakue pe rive ojejou porã uka, Nhanderuete pe 'rãgue py.

Gueko re peteĩgue ju Jesus ijayvuague

44 Ha'e gui Jesus ijayvu atã reve aipoe'i:
 — Xere ojerovia va'e ma xere anho e'ỹ ojerovia, ha'e rã Xembouare re avi.
 45 Xerexa va'e kuery ma Xembouare avi oexa.
 46 Mba'eta xee ma ko vvy regua moexakãarã aju, xere ojerovia va'e pytũ rupi ve'ỹ ikuai aguã.
 47 Ha'e gui amongue xeyvuu oendu teĩ ndojapoi va'e ma xee nambopagai 'rã. Mba'eta xee aju ko vvy re ikuai va'e araa jepe aguã, ambopaga aguã e'ỹ.
 48 Ha'e rami avi oiko ae ma xere ndojeroviai ha'e xeyvua ndojapoi va'e mbopagaarã. Xeyvuu amombe'u va'ekue ae 'rã ojapo opaa ára opaga aguã rami.
 49 Mba'eta xee ma xejegui e'ỹ xeyvuu. Xeru Xembouare ae oikuaa uka xeyvuu aguã, ha'e amombe'u va'erã.
 50 Ha'e ijayvua ma tekove marã e'ỹ me'ẽa, xee aikuaa. Ha'e rami ae xee xeyvua voi, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeyvuu.

13

Guemimbo'e kuery py Jesus ojoiaque

1 Páscoa ára py ngaru oiko e'ỹ mbove Jesus oikuaa ovaẽ ta maa ko vvy gui nguua katy ju oo aguã ára. Ojepegua kuery vvy re teri opytave va'erã oayvu etea rupi oexa uka oayvua opa peve.
 2 Ha'e kuery okaru teri okuapy reve, Simão Iscariotes ra'y Judas py'a re anha omoĩ Jesus ojopy uka nhemi aguã.
 3 Ha'e rã Jesus ma oikuaa Tuu opa mba'e ipo py omboaxapaa. Oikuaa avi Nhanderuetea gui ou rire ha'ea py ju oo 'rãa.
 4 Ha'e rami vy okaru oinya gui opu'ã vy omboi okamixa puku, ha'e peteĩ ajukue ojopy vy ojokua oku'a rupi.
 5 Ha'e rami vy hy'a py yy omoĩ vy ojoi oiny guemimbo'e kuery py, ha'e gui omombiru ju ajukue oku'a rupi ojokua va'ekue py.*
 6 Ha'e gui Simão Pedro oĩa py ovaẽ ramo aipoe'i:
 — Senhor, ndee rejoi ta va'e ty'y xepy?
 7 Jesus ombovai:
 — Mba'emo aỹ ajapo va'e ndereikuaai rire teĩ raka'eve rã reikuaa 'rã — he'i.
 8 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
 — Ndee nderejoi 'rã xepy.
 Jesus ombovai:
 — Xee ndepy ndajoi ri ramo mba'eve ndererekoi 'rã xereve — he'i.
 9 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
 — Senhor, xepy anho'i e'ỹ ejoi, ha'e rã xepo ha'e xeakã ha'e javi rupi guive.
 10 Jesus aipoe'i ixupe:

* 12:37 João 1.10,11   * 12:38 Isaías 53.1   * 12:40 Isaías 6.10   * 13:5 Ha'e kuery reko rami vy oo py ipoua kuery ovaẽ ramo hoo va'e omoaẽ vy ogueru ruka 'rã yy ojepyey aguã, tape rupi vvy ku'i rupi ou rire. Amongue py peteĩ tembiguai ojoi 'rã ipy (Gênesis 18.4, 19.2, 24.32, 43.24, Juízes 19.21, Lucas 7.44).

— Ha'e rami avi amongue ojaupa ma va'ekue opy anho ojoi uka teĩ ha'eve, nda'iky'avei vy. Peẽ kuery voi napendepy'a ky'avei ma aỹ, va'eri ha'e javive e'ỹ ta'vy — he'i.

¹¹ Mba'eta ha'e oikuaa ae mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa. Ha'e vy ae “Ha'e javi e'ỹ napendepy'a ky'ai” he'i.

Mba'e re pa guemimbo'e kuery py ojoiaque Jesus omombe'u porãveague

¹² Ha'e kuery py ojoipa ma rire omoĩ ju okamixa, ha'e mesa py ju oĩ. Ha'e vy oporandu:

— Peikuaa pa guĩ rami ajapoague?

¹³ Mba'eta peẽ kuery ma xevy “Orembo'ea” ha'e “Senhor” peje. Anhetẽ ae aipopeje, mba'eta ha'e ae aiko.

¹⁴ Ha'e gui xee penembo'ea ha'e Senhor aiko va'eri pendepy ajoi rire ma peẽ voi 'rã pejoi peteĩ-teĩ py.*

¹⁵ Mba'eta guĩ rami ajapo rombo'e aguã ha'ekue rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ pe pejapo aguã re.

¹⁶ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Tembiguai kuery ma opatõ gui yvateve va'e'ỹ, ha'e imbou pyre voi imbouare gui yvateve va'e'ỹ.

¹⁷ Ha'e nunga peikuaa vy ha'e rami ri pendekuai vy pevy'a ete 'rã.

¹⁸ — Peẽ kuery ha'e javive reko re'ỹ guive xeyavu, mba'eta aikuaa xerembiporavo peteĩ-teĩ reko. Ha'e rami avi ojeupity 'rãe kuaxia re oĩ va'e: “Xereve okaru oiny va'ekue regua peteĩ opu'ã xerovai”, he'iaque.*

¹⁹ Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove xee amombe'u ma voi pẽvy, ojeupity ramo xee ae aikoa perovia aguã.

²⁰ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xeremimbou kuery amongue omoaẽ vy ma xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ ma Xembouare avi omoaẽ.

Peteĩque ju ijopy uka nhemiarã Jesus omombe'uague

²¹ Pova'e nunga re Jesus ijayvu vy oendu nda'evei etea. Ha'e vy omombe'u porãve:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery va'e regua peteĩ xejopy uka nhemi 'rã — he'i.*

²² Ha'e ramo hemimbo'e kuery joe-joe rive oma'ẽ, mava'e re pa ijayvua oikuaa e'ỹ vy.

²³ Jesus yvýry oĩ hemimbo'e kuery regua oayvuve va'e.

²⁴ Ha'e va'e pe ma Simão Pedro okuã py ojapo “Eporandu mava'e ete pa” he'ia rami.

²⁵ Ha'e ramo ha'e va'e hemimbo'e ma Jesus pexo re ojekove'i reve oporandu:

— Senhor, mava'e tu?

²⁶ Jesus ombovai:

— Mbojape ra'ykue hy'a py amoakỹ va'ekue ame'ẽa va'e ae 'rã — he'i. Ha'e rire'ive mbojape ra'ykue ojopy vy omoakỹ, ha'e ome'ẽ Simão Iscariotes ra'y Judas pe.

²⁷ Ha'e va'e ma mbojape ho'u ramove ipy'a re onhemonde Satanás.

— Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Mba'emo rejapoxe va'e ke emboare eme — he'i.

²⁸ Ha'e rami ijayvu rã okarua py amboae kuery ikuai va'e oendu va'eri ndoikuai okuapy mba'erã pa ijayvua.

²⁹ Judas ma ha'e kuery peráta re opena va'e ramo amboae kuery “Ngaru pyguarã ojogua aguã re po ijayvu” he'i, ha'e e'ỹ vy “Iporiaukue'i pe mba'emo ome'ẽ aguã po mondouka” he'i teĩ.

³⁰ Ha'e ramo Judas mbojape ho'upa vyve opu'ã ovy. Ha'e jave ma pytũ ma.

Jajoayvu aguã re ijayvuague

³¹ Judas ojepe'a ramove Jesus aipoe'i:

— Aỹ ma ovaẽ ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea aguã, ha'e xere vy Nhanderuetete yvatea ojekuaa avi aguã.

³² Ha'e gui xere vy Nhanderuetete yvatea ojekuaa ramo ma xee voi xemboyvate 'rã ojea py ae, xemboyvate voi 'rã guive.

³³ — Xera'y kue'iry, aỹ'i ma aiko teri pendereve. Araka'eve'i rã peẽ kuery xereka 'rã pekuapy. Aỹ pẽvy aipoa'e avi judeu ruvixa kuery pe aipoa'eague rami: “Peẽ kuery voi ndapeoi 'rã aa ague py” ha'e.

* 13:14 Lucas 22.24-27; Filipenses 2.5-8

* 13:18 Salmo 41.9

* 13:21 Mateus 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas

³⁴ Ha'e gui mba'emo pyau ajapo uka pëvy: Pejoayvu petē-teī, xee roayvua rami ae avi peē kuery voi pejoayvu aguā.

³⁵ Pejoayvua pavē oexa vy 'rāe oikuaa xeremimbo'e kuery pendekuaia.*

Matheus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34

³⁶ Ha'e ramo Simão Pedro oporandu:

— Senhor, mamo tu reo ta?

Jesus ombovai:

— Xee aa ague py ma ndee ndereoi ranhe 'rā. Raka'eve ramo mae 'rā reo xerakykue — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Pedro oporanduve ju:

— Mba'e re tu nda'evei aÿve aa aguā nderupive? Xevy pe ha'evepa rei nderekovia ajejuka uka aguā voi.

³⁸ Jesus ombovai:

— Anhetē ri nda'u rejejuka uka 'rā xerekovia? Anhetē aipoa'e ndevy, mboapykue uru ava ojapukai e'ÿ mbove renhemombe'u 'rā xekuaa e'ÿa rami — he'i.

14

Hebreus 10.19,20

¹ — Pendepy'a re toī eme nda'eveia. Pejerovia tema Nhanderuete re, xere avi tema pejerovia.

² Mba'eta xeru ro py ma heta oī tekoarā, ha'e aa ta areko katu pendekuai aguā. Ha'e rami e'ÿ va'e rire xee amombe'u ma voi 'rāgue pëvy.

³ Ha'e gui aa vy pendekoarā areko katupa rire aju ju 'rā rogueraa aguā xea py, xee aikoa py peē voi pendekuai aguā.*

⁴ Ha'e peē kuery peikuaa ae ma aa aguā katy tape oo va'e — he'i.

⁵ Ha'e ramo Tomé aipoe'i:

— Senhor, ore ma ndoroikuaai mamo pa reo taa. Marā rami vy 'rā tu roikuaa tape?

⁶ Jesus ombovai:

— Xee ae ma tape, anhetē va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rā Xerua py xereve'ÿ vy.

⁷ Peē kuery anhetē ri xekuaa vy Xeru voi 'rā peikuaa. Ha'e rami avi aÿ gui voi peikuaa, ha'e pexa ma guive — he'i.

⁸ Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Senhor, exa uka na Nderu. Ha'e rami rā ha'eve ma 'rā orevy.

⁹ Jesus ombovai:

— Filipe, yma ma ri tu ojapo peē kuery reve aikoaue va'eri ndaxekuaai teri va'e ty'y? Xerexa va'e ma Xeru avi oexa.* Mba'e re tu aipo're ri ndee: “Exa uka na Nderu orevy” 're?

¹⁰ Ndereroviai va'e ty'y Xeru re xee aña, ha'e Xeru xere oña? Ha'e ayvu amombe'u va'e voi ma xejejugua e'ÿ, ha'e rā Xeru xere oī va'e ae ojapo oikovy mba'emo.

¹¹ Perovia na Xeru re aña, ha'e Xeru xere oña. Ha'e rami e'ÿ vy mba'emo ajapo va'e ri jepe perovia.

¹² — Anhetē aipoa'e pëvy: Xere ojerovia va'e kuery ma mba'emo ajapo va'ekue ramigua ju 'rā ojapo. Iporāve va'e voi 'rā ojapo, Xerua py xee aa ma rire.

¹³ Ha'e xerery rupi mba'emo re pejerure ramo ajapopa 'rā, Ta'y re vy Tuu yvatea ojekuaa aguā.

¹⁴ Xerery rupi mba'emo re pejerure ramo xee ajapo 'rā.

¹⁵ Peē xerayvu vy pejapo 'rā ajapo uka va'ekue.

Nhanembopy'a guaxuarā ombou aguā re ijayvuaque

¹⁶ — Ha'e xee ajerure 'rā Xeru pe ombou aguā Penembojoyvyarā mboae, peē kuery reve oiko riae va'erā.

¹⁷ Ha'e va'e ma Nhe'ē anhetē va'e kuaa ukua.* Ha'e va'e ma ko yvy regua kuery ojee nomoi kuaai 'rā, mba'eta ndoexai neī ndoikuaai guive. Ha'e rā peē kuery ma peikuaa ma, mba'eta pendereve oiko, ha'e pendere oī 'rā guive.

* 13:35 1 João 3.11-18

* 14:3 1 Tessalonicenses 4.16,17; Hebreus 11.16

* 14:9 João 10.30; Colossenses 2.9

* 14:17 João 7.37-39, 16.7-14; Atos 2.1-4; 1 João 2.27

¹⁸ Xee ma ndoroēja rivei 'rã, aju ju 'rã pendereve aiko aguã.

¹⁹ Yvy regua kuery ma ndaxerexavei ranhe 'rã. Ha'e rã peẽ kuery ma xerexa 'rã. Xee aikove ramo peẽ kuery voi peikove 'rã.

²⁰ — Ha'e va'e ára peikuaa ete 'rã Xeru re aĩa, ha'e peẽ kuery xere peĩa, ha'e gui xee peẽ kuery re aĩa guive.

²¹ Ajapo uka va'ekue ojee omoĩ ha'e ojapo ete va'e kuery ma xerayvu. Ha'e xerayvua kuery ma Xeru rembiayvu ikuai, ha'e xee voi ayvu vy ajekuaa uka 'rã ha'e kuery pe — he'i.

²² Ha'e ramo Judas mboae Iscariotes e'ỹ va'e aipoe'i:

— Senhor, mba'eta tu orevy anho rejekuaa uka ta, yvy regua kuery pe any va'eri?

²³ Jesus ombovai:

— Xerayvua kuery ma ikuai 'rã xeayvua rupi. Ha'e ramo ma Xeru oayvu 'rã, ha'e roju 'rã ha'e kuery re roĩ aguã.

²⁴ Ha'e rã ndaxerayvui va'e ma xeayvua rupi e'ỹ 'rã ikuai. Ha'e rami avi xeayvu pendu va'e ma xee ae guigua e'ỹ guive, ha'e rã Xeru Xembouare ayvu.

²⁵ — Po ramigua re xeayvu pendereve teri aiko reve.

²⁶ Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ Penembojoyvyarã xerery rupi Xeru ombou va'erã ma opa mba'e re 'rã penembo'e, ha'e penemoma'endu'a 'rã xeayvuague ha'e javi re.

²⁷ Pendevy pe aeja ta mby'a porã, xeguigua mby'a porã ae 'rã amboaxa pendevy. Ha'e nunga mby'a porã ma yvy re ikuai va'e nome'ẽ kuaai. Ha'e nunga rupi pendepy'a re toĩ eme nda'eveia, pekyje eme guive.

²⁸ — Pendu ma pëvy "Aa ta, ha'e gui aju ju 'rã pendea py" ha'e ramo. Ha'e gui peẽ kuery anhetẽ xerayvu va'e rire pevy'a 'rãgue "Xerua py xee aa ta" ha'e rã pendu vy, mba'eta Xeru ma xegui yvateve.

²⁹ Ha'e nunga ma xee amombe'u ma voi oiko e'ỹ mbove, ojeupity rã pejerovia aguã.

³⁰ — Nda'evevei ranhe xeayvuve aguã pëvy, mba'eta ou ma ko yvy regua kuery rerekoa. Ha'e ma mba'eve ndoguerekoi xereve,

³¹ teĩ ha'e rami aiko 'rã ko yvy re ikuai va'e oikuaa aguã Xeru ayvua, ha'e ajapo aikovya ha'e ojapo uka va'e. Pepu'ã ma ha'vy, jaje'oi apy gui.

15

Uva'y ha'e hakã re ombojojaague

¹ — Xee ma uva'y anhetẽ va'e, ha'e rã Xeru ma ity re opena va'e.

² Ha'e gui hakã xere oĩ va'eri ndai'ai va'e ma ha'e ojayapa 'rã. Ha'e rã hi'a va'e ma ojaya pa'ũ-pa'ũ 'rã hi'a retave aguã.

³ Peẽ kuery ma hakã omoatyrõ mbyre rami ma pendekuai, ayvu pëvy amombe'ua py ha'eve va'e romoingo rire.

⁴ Peĩ atã xere, ha'e rã xee ma aĩ 'rã pendere. Mba'eta hakãgue rive ndai'ai 'rã ojegui ae, hi'y re oĩ e'ỹ vy. Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xere e'ỹ vy hakã hi'a e'ỹ va'e rami 'rã pendekuai.

⁵ Mba'eta xee ma uva'y, ha'e rã peẽ kuery ma hakã. Amongue xere oĩ, ha'e ha'e kuery re xee aĩ ramo hi'a porã 'rã, ha'e rã xere'ỹ vy ma mba'eve ndapejapoi 'rã.*

⁶ Xere noĩ va'e kuery ma hakãgue rami 'rã omombo ipirupa aguã. Ha'e rire amongue ojopy vy tata py ju 'rã omombo okaipa aguã.

⁷ Xapy'a rei xere peĩ atã, ha'e pendere xeayvuague oĩ ramo ma peipota va'e re pejerure ramo ojapoa 'rã.

⁸ Hakã hi'a reta va'e rami pendekuai ramo 'rãe ojekuaa Xeru yvatea, ha'e xeremimbo'e ete pendekuai.

⁹ — Xeru xerayvua rami avi xee voi roayvu peẽ kuery. Xee roayvua rupi tema pendekuai.

¹⁰ Xeayvua rupi pendekuai vy roayvua rupi avi 'rã pendekuai, Xeru ijayvua rupi xee aiko vy xerayvua rupi aikoa rami avi.

¹¹ Ha'e rami xeayvu xeguigua vy'a peẽ kuery re oĩ aguã, opa mba'e py pevy'a aguã.

¹² — Pova'e ae xee aeja pendevy: Peteĩ-teĩ pejoayvu 'rã xee roayvua rami.

* 15:5 1 João 2.28; Gálatas 2.20; Filipenses 4.13

¹³ Mba'eta guembiayvu kuery rekovia ojejuka uka va'e gui ma avave rei ndajoayvuavei.

¹⁴ Peẽ kuery ae xerembiayvu pendekuai, ajapo uka va'e pejapo vy.

¹⁵ Xee ma "Escravo" nda'ei pẽvy, mba'eta escravo kuery ndoikuaai mba'e pa herekoa ojapo oikovya. Ha'e rami 'rãgue py "Xerembiayvu" ha'e pẽvy, mba'eta pendevy pe aikuaa uka Xeru gui aendu va'e ha'e javi.

¹⁶ — Mba'eta peẽ ranhe'y xeporavo va'ekue. Xee ae peẽ kuery roiporavo, ha'e romoĩ guive peoa rupi heta pemoingo aguã hi'a opa e'y va'erã. Ha'e ramo 'rãe pẽvy Xeru ojapo xerery rupi pejerurea ha'e javi.

¹⁷ Pova'e ae ajapo uka pẽvy, peteĩ-teĩ pejoayvu aguã.

¹⁸ — Ha'e gui yvy regua kuery napenderayvui ramo peikuaa pota tema pova'e re: Peẽ kuery gui xee ranhe ndaxerayvui okuapy.

¹⁹ Ha'e rã yvy regua peẽ pendekuai va'e rire ma yvy regua kuery penderayvu 'rãgue, ha'e kuery regua ae pendekuai rã. Ha'e rami avi yvy regua e'y peẽ kuery pendekuai, ha'e kuery mbyte gui xee roiporavo rire. Ha'e nunga rupi ae yvy regua napendayvui.

²⁰ Penema'endu'a ke "Tembiguaĩ kuery opatõ gui yvateve va'e'y" ha'eague re. Ha'e nunga rupi xere opu'ã rei okuapyague rami avi peẽ kuery re voi opu'ã rei 'rã. Ha'e rã xeayvua oendua ramo ma pendeyvua voi oendua 'rã.

²¹ Ha'e nunga ha'e javi 'rã pendere ha'e kuery ojapo xerery rupi pendekuai ramo, mba'eta Xembouare voi ndoikuaai vy.

²² — Ha'e gui xee ndajui ha'e ha'e kuery pe ndaxeayvui va'e rire ma ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Va'eri aỹ gui ma nda'evei ha'e kuery "Aikuaa vy e'y ajevay" he'i aguã.

²³ Ndaxerayvui va'e kuery ma ndoayvui avi Xeru.

²⁴ Ha'e kuery rupi xee ndajapoi va'e rire mba'emo avave rei ojapo kuaa e'y va'e regua, ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rami avi aỹ ma ha'e kuery xerexa teĩ ndaxerayvui, ha'e Xeru voi ndoayvui okuapy.

²⁵ Ha'e nunga oiko ojeupity aguã ha'e kuery pegua lei re "Mba'e py e'y ndaxerayvui okuapy" he'iague.*

²⁶ — Ha'e gui Xerua gui ambou 'rã Penembojoyvyarã, anhetẽ va'e kuaa ukaarã. Ha'e va'e ou ma vy oikuaa uka 'rã xereko.

²⁷ Peẽ kuery avi 'rã pemombe'u, jypy'i guive xerupive pendekuai rire.

16

Nhanembojoyvyarã ou va'erã re ijayvuague

¹ — Ha'e nunga xee amombe'u ma voi, pejeroviaa gui pejepe'a e'y aguã.

² Mba'eta ha'e kuery penemoxẽ 'rã onhembo'eaty ikuai va'e gui. Ovaẽ 'rã pendejukaa kuery "Nhanderuete pe vy ajojuka" he'ia ára.

³ Ha'e nunga ha'e kuery ojapo 'rã mba'eta neĩ Xeru, neĩ xee voi xekuaa e'y vy.

⁴ Pova'e nunga xee amombe'u pendevy ha'e nunga ojeupity rã pexa vy xeayvuague re penema'endu'a aguã. Po rami ma jypy'i guive e'y amombe'u pẽvy, mba'eta peẽ kuery reve teri 'rã aiko.

⁵ — Ha'e gui aỹ ma aa ta ma Xembouarea py. Ha'e rami teĩ peteĩve voi "Mamo tu reo ta?" ndapejeveĩ xevy.

⁶ Ha'e nunga amombe'u rire ndapevy'aia anho pendu pendepy'a re.

⁷ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xee aa 'rãe, mba'eta xee ndaai ramo ndoui 'rã Penembojoyvyarã. Ha'e rami avi xee aa vy ambou 'rã pẽvy.*

⁸ — Ha'e va'e ou vy yvy re ikuai va'e pe oikuaa uka 'rã heko vaia, teko porã ha'e opagapa aguã.

⁹ Heko vaia oikuaa uka 'rã mba'eta xere ha'e kuery ndojeroviai rire.

¹⁰ Teko porã oikuaa uka 'rã, mba'eta Xerua py aa ramo ndaxerexavei 'rã.

¹¹ Ha'e kuery opaga aguã avi 'rã oikuaa uka, mba'eta ko yvy regua kuery rerekoa voi opaga aguã rami oiko.

¹² — Heta teri areko pẽvy amombe'u va'erã, teĩ aỹ ma napendu kuaapai 'rã.

* 15:25 Salmo 35.19, 69.4

* 16:7 João 14.16-19; Romanos 5.5

¹³ Ha'e gui Nhe'ē anhetē va'e kuaa ukaarā ou ma vy penembo'e 'rā anhetē va'e ha'e javi re. Ojegui ae e'y' 'rā ijayvu, mba'eta oikuaa uka 'rā oendu va'ekue anho, mba'emo oiko va'erā-'erā voi.

¹⁴ Ha'e ma xemboyvate 'rā, xeguigua pende'vy oikuaa uka vy.

¹⁵ Opa mba'e Xeru oguereko va'e xemba'e meme. Ha'e nunga rupi aipoa'e: "Ojopy 'rā mba'emo xegui, ha'e oikuaa uka 'rā pende'vy" ha'e va'ekue.

¹⁶ Peē kuery ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rā xerexa ju 'rā — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo hemimbo'e kuery regua joupe-upe aipoe'i:

— Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu, "Ndaxerexavei rai'i ma, ha'e gui areve'i rā xerexa ju 'rā", ha'e "Aa ta Xerua py" he'iague?

¹⁸ Mba'e he'ia nda'u "Areve'i rā" he'ia? Mba'e he'i vy paa ndajaikuuāi — he'i.

¹⁹ Ha'e kuery oporanduxea Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu joupe-upe ri peporandu "Ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rā xerexa ju 'rā" ha'eague re?

²⁰ Anhetē aipoa'e pēvy: Peē kuery pejae'opa ha'e ndapevy'avei 'rā. Ha'e rā yvy regua kuery ma ovy'a rei 'rā okuapy. Ha'e rire ma pevy'apa ju 'rā ndapevy'aiague gui.

²¹ Kunhague imemby raxy va'e iporiau 'rā, ojexavai aguā hora ovaē ma ramo. Ha'e gui imemby ma rire na'ima'endu'avei 'rā ojexavaiague re, kyri va'e itui'i ma ramo ovy'a vy.

²² Ha'e rami ae avi peē kuery a'y pendu ndapevy'aveia. Ha'e gui jajoexa jevy ramo ma pende'py'a py pendu 'rā pevy'aa avave rei ndoipe'a kuaai va'e.

²³ — Ha'e va'e ára ma mba'eve re napeporanduvei 'rā xevy. Anhetē aipoa'e pēvy: Peipota va'e re rei Xeru pe pejerure ramo ome'ē 'rā xerery rupi.

²⁴ A'y peve xerery rupi ndapejerurei teri mba'eve re. Pejerure, ha'e pejopy 'rā pevy'a ete aguā.

Oo rai'i ma vy ijayvuague

²⁵ — A'y peve mba'emo re ambojojaa rupi xeyvy. Ha'e gui raka'eva rā mba'emo re ambojojaa rupi ve'y' 'rā xeyvy, ha'e amombe'u porā 'rā Xeru reko.

²⁶ Ha'e va'e ára ixupe pejerure 'rā xerery rupi. Aipo nda'ei Xeru pe xee ajerure aguā pendere,

²⁷ mba'eta Xeru ae penderayvu, peē kuery xerayvu ha'e Xerua gui ajuague perovia rire.

²⁸ Mba'eta Xerua gui aju karamboae yvy re. A'y ma yvy gui aa ju ta Xerua py — he'i.

²⁹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:

— A'y ma roikuaa aguā rami ma ndeayvu, ayvu haxy va'e py ve'y' ma.

³⁰ A'y roikuaa ndee opa mba'e reikuaapa va'e reikoa, ndevy roporandu e'y' tei reikuaa roporanduxea. Ha'e nunga rupi roguerovia Nhanderuete remimbou reikoa — he'i okuapy.

³¹ Jesus ombovai:

— Perovia ete pa a'y?

³² Mba'eta ou oiny hora, ha'e ovaē ae ma, peē kuery joa katy e'y'-e'y' peo aguā peteī-teī ro katy. Peo vy xerejapa 'rā xee ae'i.* Ha'e rami tei xee ae'i ete e'y' 'rā guive, mba'eta Xeru oiko 'rāe xereve.

³³ Ha'e nunga ha'e javi re xeyvy, xere vy pende'py'a guaxu aguā. Ko yvy re ma peiko axy 'rā. Ha'e rami tei pende'py'a guaxu ke, mba'eta xee xepo'aka ma yvy re.

17

Ojepeguia kuery re Jesus ojerure oinyague

¹ Jesus ijayvupa ma vy yva re ju oma'ē. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, a'y ovaē ma hora. Emboyvate ke Ndera'y, Ndera'y ju ndeyvatea oikuaa uka aguā,

² avakue ha'e javi re ndee xembopo'akaague rami, xee ju tekove marā e'y' ame'ē aguā xevy guarā reme'ē va'ekue ha'e javi pe.

³ Tekove marā e'y' ma po rami 'rā oupity: Ndee Tuuete peteī'i ha'e anhetē va'e ndekuaa vy, ha'e xee neremimbou Jesus Cristo xekuaa avi vy 'rā oupity.

⁴ — Xee ma yvy re aiko jave aikuaa uka ma ndeyvatea, rejapo uka va'ekue ajapopa vy.

* 16:32 Marcos 14.27,50

⁵ Ha'e gui Xeru, aỹ ma ndea py ju xemboyvate, vvy itui e'ỹ mbove voi ndereve aĩ jave xeyvateague py ae.

⁶ — Mba'eta vvy regua kuery mbyte gui amongue reiporavo vvy xevy guarã ju reme'ẽ va'ekue pe ma xee aikuaa uka ma nderery po'akaa. Ndepo py ae ikuai va'ekue ri xevy guarã ju remboaxa. Ha'e ramo ha'e kuery ma ndeayvua rupi meme ikuai.

⁷ Ha'e rami vvy aỹ ma ha'e kuery oikuaa mba'emo xevy reme'ẽ va'ekue ndeguigua memea.

⁸ Ha'e kuery pe xee amombe'u ma ayvu remombe'u uka va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery oguerovia, oikuaa guive anhetê ete ndea gui ajuague, ndee xembou rã.

⁹ — Ha'e kuery re ma xee ajerure, vvy regua kuery re'ỹ, ha'e rã xevy guarã reme'ẽ va'ekue re anho, mba'eta ndevyguua meme ikuai.

¹⁰ Xevyguua kuery ha'e javi ma ndevyguua avi, ha'e ndevyguua ikuai va'e ma xevyguua avi, ha'e ha'e kuery ikuai rupi xeyvatea ojekuaa 'rã.

¹¹ — Xee ma ndaikovei ma 'rã vvy re. Ha'e rã ha'e kuery ma vvy re ikuai teri. Xee ma ndea py ta aa. Xeru ndeky'a e'ỹ va'e, epena ke ha'e kuery re nderery po'akaa xere ju remoĩ va'ekue rupi, ha'e kuery voi peteĩ rami ikuai aguã nhande rami avi.

¹² Ha'e gui xee ma ha'e kuery reve aiko teri jave xee ae ranhe apena aikovy nderery po'akaa xere remoĩ va'ekue rupi. Xee aepy ramo neĩ peteive nokanhyi, okanhy 'rã va'ekue e'ỹ vy, kuaxia para re oĩa ojeupity aguã.

¹³ Aỹ ma xee aa ta ma ndea py. Ha'e rami xeyvuu ko vvy re aiko teri reve, ha'e kuery re xeguigua vy'a oĩ aguã opa mba'e py.

¹⁴ — Ha'e kuery pe ndeayvu aikuaa uka ramo vvy regua kuery ndoayvui, mba'eta vvy regua e'ỹ ikuai, xee rami avi.

¹⁵ Ha'e kuery ko vvy gui reipe'a aguã re'ỹ ajerure, ha'e rã teko vai gui repena aguã.

¹⁶ Mba'eta xee rami avi ha'e kuery voi vvy regua ve'ỹ ma ikuai.

¹⁷ Eiky'a'o ke ha'e kuery anhetê va'e rupi. Ndeayvu ae ma anhetê va'e.

¹⁸ — Ndee vvy re xembouague rami avi xee voi amondouka vvy jave rupi.

¹⁹ Ha'e kuery re ama'ẽ vy xee ae anhemboaxa ndevy, ha'e kuery voi ndevyguuaiky'a e'ỹ va'e ikuai aguã, anhetê va'e rupi.

²⁰ — Ha'e kuery re anho e'ỹ ajerure, ha'e rã amboae kuery ha'e kuery ijayvua oendu vy xere ojerovia va'erã re guive,*

²¹ ha'e javive peteĩ rami meme ikuai aguã. Xeru, xee ndere aĩ, ha'e ndee xere reĩa rami avi ha'e kuery voi nhandere toĩ. Ha'e ramo 'rãe ko vvy re ikuai va'e oguerovia ndee xembouague.

²² Ndeyvatea xevy reme'ẽ va'ekue ma ha'e kuery pe ju ame'ẽ, peteĩ rami meme ikuai aguã nhande rami avi.

²³ Xee ha'e kuery re aĩ, ha'e ndee xere reĩ ramo ha'e kuery voi peteĩ rami ete ikuai aguã, ko vvy re ikuai va'e oikuaa aguã ndee xembouague ha'e ha'e kuery reayvua, xerayvua rami avi.

²⁴ — Xeru, xee aipota mamã rã aĩa py xevy guarã reme'ẽ va'ekue avi xereve ikuai, ha'e kuery oexa aguã xeyvatearã reme'ẽ va'ekue, mba'eta ko vvy renhono e'ỹ mbove ma voi xerayvu.

²⁵ — Xeru ndereko porã va'e, ko vvy regua kuery ma nandekuaai. Ha'e rã xee ma roikuaa, ha'e kova'e kuery kuery voi oikuaa ndee xembouague.

²⁶ Ha'e kuery pe aikuaa uka ma nderery po'akaa, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive, ha'e kuery re oĩ aguã reayvua ndee xerayvua ramigua ae, ha'e gui ha'e kuery re xee voi aĩ aguã.

18

Mateus 26.47-54; Marcos 14.43-47; Lucas 22.47-51

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vvy guemimbo'e kuery reve oje'oi Cedrom yakã'i rovaigua re, ha'e peteĩ vyotyty oĩ va'e py oike ha'e kuery reve.

² Jesus jopy uka nhemiarã Judas hery va'e voi oikuaa ha'e va'e vyotyty, mba'eta mbovykue rei e'ỹ ha'e py Jesus guemimbo'e kuery reve ikuai jepi rire.

³ Ha'e rami vvy ha'e katy Judas ogueraa xondaro kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery pegua jopya kuery. Ha'e kuery yvyra reve-reve, ha'e takua ryxa rendy reve ovaẽ ha'e py.

* 17:20 Romanos 8.34; Hebreus 7.25

⁴ Ha'e gui Jesus mba'emo hexe oiko va'erā oikuaa vy ovaexī. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

— Mava'e tu peka?

⁵ Ombovai vy

— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xee ae ha'e — he'i. Ijopy uka nhemia Judas voi oiko ha'e kuery reve.

⁶ Ha'e gui Jesus “Xee ae ha'e” he'i ramove ha'e kuery oguevipa vy ho'apa vvy rupi.

⁷ Teĩgue ju Jesus oporandu:

— Mava'e tu peka?

— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— “Xee ae” ha'e ma kuri. Xee ri xereka ramo tove kova'e kuery toje'oipa — he'i,

⁹ ipara re oĩ va'e ojeupity aguā: “Xevy guarā reme'ẽ va'ekue regua neĩ peteĩve ma xee namokanhyi.”

¹⁰ Ha'e ramo Simão Pedro kyxe ogueru va'ekue oekyi vy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua re. Ha'e va'e ma Malco hery va'e.

¹¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i Pedro pe:

— Emoĩ ju kyxe hyru py. Nda'evei ri ty'y karo Xeru ome'ẽ va'e gui ay'u aguā?

Anás ro py ogueraa ague

¹² Ha'e gui xondaro kuery, huvixa ha'e judeu regua jopya kuery ojopy okuapy Jesus, ha'e ojokuapa.

¹³ Ha'e rami vy Anás ro py ranhe ogueraa. Ha'e va'e ma ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e Caifás oĩ va'e ratyua.*

¹⁴ Caifás ae judeu ruvixa kuery pe “Ha'eeve peteĩ ava omano heta va'e kuery rekovia” he'i va'ekue.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62

¹⁵ Simão Pedro ha'e amboae hemimbo'e reve jogueraa Jesus rakykue. Ha'e va'e hemimbo'e ma sacerdote yvateve va'e rexaaty ae vy hoka py oike avi Jesus ogueriokea jave.

¹⁶ Ha'e rā Pedro ma oka py ranhe opyta okẽ oĩ va'e rexei'i. Ha'e gui hemimbo'e mboae sacerdote yvateve va'e rexaaty va'e ou vy ijayvu kunhataĩ okẽ rarõa reve. Ha'e vy mae ma oguerioke avi Pedro.

¹⁷ Ha'e gui kunhataĩ okẽ rarõa oporandu Pedro pe:

— Ndee voi peva'e ava remimbo'e e'ỹ teve?

— Any — he'i.

¹⁸ Tembiguai ha'e jopya kuery ma tata omoendyague py ikuai ojape'ea py, yro'y ramo. Pedro voi ojape'e ho'amy ha'e kuery mbyte.

Sacerdote yvateve va'e Jesus omboayvuaque

¹⁹ Ha'e ramia ja sacerdote yvateve va'e oporandu Jesus pe hemimbo'e kuery ikuia ha'e nhombo'ea re.

²⁰ Jesus omombe'u vy aipoe'i:

— Xee ma vvy re ikuai va'e pe amombe'u porā ma. Anhombo'e riae judeu kuery ono'õa rupi, templo py ha'e py onhemb'o'eaty ikuai va'e rupi. Mba'eve namombe'ui nhemi rupi.

²¹ Mba'e re tu xevy pe reporandu? Eporandu xeayvu renduare kuery pe. Ha'e kuery ma oikuaa xeayvuaque — he'i.

²² Ha'e rami Jesus ijayvu ramo peteĩ jopya ha'e py hi'ái va'e oipete. Ha'e vy aipoe'i:

— Po rami va'e ty'y ndeayvu sacerdote yvateve va'e pe?

²³ Jesus ombovai:

— Xeayvu vai ri ra'e ramo emombe'u xeayvu vaiague. Ha'e rami avi xeayvu porā va'eri mba'e re tu xepete? — he'i.

²⁴ Ha'e gui Anás ojokua uka reve omondouka sacerdote yvateve va'e Caifás-a py.*

* 18:13 Marcos 14.53,54

* 18:24 Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71

Pedro peteigue ju onhenhomiague

²⁵ Simão Pedro ha'e py teri ojape'e ho'amy. Ixupe oporandu okuapy:

— Ha'e rami vy ndee voi hemimbo'e kuery regua teve?

Pedro onhenhomi vy

— Xee any — he'i.

²⁶ Ha'e py oĩ avi sacerdote yvateve va'e rembiguai regua peteĩ, Pedro inambi omboiague va'e retarã. Ha'e va'e ju aipoe'i:

— Xee ndoroexai ri ty ra'e hexeve yvotyty py?

²⁷ Teĩgue ju Pedro onhenhomi. Ha'e ramove uru ojapukai.

Matheus 27.1,2; Marcos 15.1; Lucas 23.1

²⁸ Ha'e rire aje'ive'i reve ma Caifás ro gui Jesus ogueraa okuapy huvixa ro katy. Ha'e rã judeu kuery ma nhomboayvuaty py ndoikexei, ojeko mongy'a e'ỹ aguã Páscoa ára py okaru aguã.

²⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ikuaia py huvixa Pilatos oẽ ijyvu aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'ekue py tu peru kova'e ava?

³⁰ Ombovai vy

— Kova'e ava ma mba'eve rei py ndotekoavyi va'e rire ndoroguerui 'rãgue ndea py — he'i okuapy.

³¹ Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peraa, pendevygua lei rami ae pereko.

Judeu ruvixa kuery ombovai:

— Ha'e rami avi orevy pe nda'evei rojojuka aguã — he'i okuapy.

³² Ha'e rami oiko ojeupity aguã Jesus marã rami pa omano aguã re ijyvuague.

Matheus 27.11-26; Marcos 15.1-15; Lucas 23.1-5,13-25

³³ Opy ju Pilatos oike vy oenoĩ Jesus. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

³⁴ Jesus ombovai:

— Ndee ae pa po rami reporandu tyrã amongue ndevy omombe'u xereko?

³⁵ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Xee ma nhi'ã judeu aiko? Neretarã kuery ha'e sacerdote yvatekueve va'e ae ndereru kuri xea py. Mba'e py tu rejapo vai?

³⁶ Jesus ombovai:

— Xee apenaa ma ko vvy regua e'ỹ. Ko vvy regua va'e rire xerembiguai kuery opu'ãmba 'rãgue judeu ruvixa kuery re, xejopy uka e'ỹ aguã. Aỹ ma apenaa ko vvy regua e'ỹ — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

— Ndee ma huvixave ri ty'y?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're huvixave aikoa rami. Xee ma ha'e nungarã ae aiko, ha'e rami aguã aju ko vvy re, anhetẽ va'e amombe'u aguã. Ha'e ramo anhetẽ va'e rupi ikuai va'e ma oendu 'rã xeayvua — he'i.

³⁸ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Mba'e nunga tu "Anhetẽ va'e" 'rea? — he'i.

Po rami ijyvu rire oẽ ju judeu kuery ono'õa py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma ndaikuaai mba'eve rei ojapo vaiague.

³⁹ Pendereko rami vy ma Páscoa ára nhavõ pepoi uka 'rã amongue. Peẽ kuery nda'u peipota ri apoi judeu kuery pegua huvixave?

⁴⁰ Ha'e javive ojapukai reve ombovai:

— Peva'e'ỹ, epoi Barrabás — he'i okuapy. Barrabás ma jojuka rive va'ety.

19

¹ Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka ju Jesus, ha'e oinupã uka.

² Xondaro kuery ojapo peteĩ ngora juu gui, ha'e omoĩ inhakã re. Omonhemonde peteĩ ao puku púrpura guigua py.

³ Jesus re onhemboja vy

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave — he'i reve oipete-pete.

⁴ Teĩgue ju Pilatos oẽ vy aipoe'i judeu kuery pe:

— Peva'e ava ambou ju ta apy peẽ ae peikuaa pota aguã ojapo vaiague re, mba'eta xee ma ndaikuaai — he'i.

⁵ Ha'e gui Jesus oguenoẽa heruvy ngora juu gui ojapo pyre ha'e ao púrpura guigua py onhemonde reve. Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Apy ma ava hi'aĩ.

⁶ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya kuery oexa vy ojavukai:

— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Peẽ kuery ae peraa kuruxu re pemoĩ, mba'eta xee ndaikuaai ojapo vaiague — he'i.

⁷ Judeu kuery ombovai:

— Ore kuery lei roguereko va'e rami vy ojukaa aguã rami oiko, Nhanderuet Ra'y rami onhemoingo ramo — he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy okyjeve.

⁹ Ha'e rami vy ngopy ju ogueroike vy oporandu Jesus pe:

— Maguigua tu ndee? — he'i teĩ Jesus nombovai.

¹⁰ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Naxembovai va'e ty'y? Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa ropoi e'ỹ vy kuruxu re romoĩ aguã?

¹¹ Jesus ombovai:

— Ndee ma mba'eva rei py xere nandepo'akai 'rãgue yvate gui nanembopo'akaa ukai va'e rire. Ha'e nunga rupi ndea py xereruare kuery heko vaive — he'i.

¹² Ha'e rami rã Pilatos teĩgue ju onhea'ã teĩ opoi aguã. Ha'e rã judeu kuery ma aipoe'i:

— Peva'e ndee repoi ri vy huvixave César irũ e'ỹ reiko. Mba'eta huvixave onhemoingo va'e ma César rovaigua meme — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy oka py ju oguenoẽ uka Jesus, ha'e tenda nhomboayvuaty py uguapy oiny ita ombojopeague py. Ha'e va'e henda ma hebraico ayvu py Gabatá hery va'e.

¹⁴ Kuaray mbyte rai'i ma, ha'e sexta-feira Páscoa ára ovaẽ rai'i ma guive.

Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

— Apy ma peẽ kuery ruvixave hi'aĩ.

¹⁵ Ha'e rã ha'e kuery ma ojavukaive:

— Eraa, eraa, eupi kuruxu re — he'i okuapy.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Peipota va'e ty'y peẽ kuery ruvixave kuruxu re aupi uka?

Sacerdote yvatekueve va'e ombovai:

— Ore kuery ma oreruvixave ndoroguereko, César e'ỹ vy — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka kuruxu re omoĩa aguã.

Matheus 27.33-38; Marcos 15.22-28; Lucas 23.33-38

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ogueraa Jesus. Ha'e ae kuruxu ogueraa reve oo peteĩ henda Calvário 'epy va'e katy. Ha'e rã hebraico ayvu py ma ha'e va'e henda Gólgota hery va'e.

¹⁸ Ha'e py ma oupia imoiny kuruxu re, ha'e mokoĩ ju oupi avi ijyvy jovaive, ha'e Jesus mbyte py.

¹⁹ Pilatos ombopara uka avi peteĩ ayvu, ha'e kuruxu re omoĩ uka. Po rami ipara oiny: *“Nazaré pygua Jesus judeu kuery pegua huvixave.”*

²⁰ Ha'e va'e ipara heta judeu kuery ogueroyvu, mba'eta Jesus kuruxu re oupi imoinya ma tetã katy'i. Hebraico, latim ha'e grego ayvu py ipara oiny.

²¹ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e aipoe'i Pilatos pe:

— Embopara uka eme *“Judeu kuery pegua huvixave.”* Ha'e rã embopara uka *“Ha'e onhemombe'u judeu kuery pegua huvixave oikoa rami.”*

²² Ha'e ramo Pilatos ombovai:

— Xee ambopara uka va'ekue ma ipara ae ma oiny — he'i.

Jesus ao omboja'o okuapyague

²³ Xondaro kuery Jesus kuruxu re oupi ma rire ojopy ijao, ha'e omboja'o irundy henda rupi, peteĩ-teĩ xondaro ojeupe guarã ojopy aguã. Ikamixa puku avi ojopy. Ha'e rã ikamixa puku ma ombovyvy pyre'ỹ, yvate katy gui ipy katy peve ojapo pyre.

²⁴ Ha'e ramo joupe-upe aipoe'i:

— Nhamondoro eme teve kamixa puku. Ha'eve jaexa nhandexortea, mava'e ete'i pe pa kova'e opytaa jaikuaa aguã — he'i okuapy. Ha'e rami oiko kuaxia para re oĩ va'e ojeupity aguã: “Omboja'o-ja'o xeao, ha'e rã xekamixa re ma oexa okuapy oxortea” he'iaque. Xondaro kuery ha'ekue rami ae ikuai.*

²⁵ Kuruxu yvy'iry hi'aĩ Jesus xy, ikypy'y, ha'e gui Cleopas ra'yxy Maria ha'e Maria Madalena.

²⁶ Oxy, ha'e ijyvyry guemimbo'e oayvuve va'e hi'aĩ rã Jesus oexa vy aipoe'i:

— Kunha, pee ma ndepi'arã hi'aĩ — he'i.

²⁷ Ha'e gui guemimbo'e pe ju aipoe'i:

— Pee ma ndexyrã hi'aĩ — he'i. Ha'e rire hemimbo'e ogueraa ngoo py.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-37; Lucas 23.44-46

²⁸ Ha'e rire Jesus oikuaa mba'emo oiko 'rã va'ekue ojeupitypa maa. Ha'e rami vy kuaxia re ipara oiny va'e ojeupity aguã aipoe'i avi:

— Xey'uvei — he'i.

²⁹ Ha'e py oĩ peteĩ hy'a vinagre tynyẽ va'e. Ha'e va'e py peteĩ esponja omoakya vy peteĩ takua apy re omoĩ, ha'e omovaẽ Jesus juru re.

³⁰ Jesus vinagre oy'u ma rire aipoe'i:

— Aỹ ma ojeupitypa ma oiko 'rã va'ekue — he'i. Ha'e gui ma oity oakã, ha'e omondouka onhe'ẽ.

1 João 5.6-8

³¹ Ha'e va'e ára ma judeu kuery mba'emo oguereko katua ára, mba'eta ha'e va'e sábado ma ára omboetepepy. Ha'e rami vy sábado peve kuruxu re hetekue oĩ e'ỹ aguã Pilatos pe judeu ruvixa kuery ojerure hetyma omopẽ uka vy omboguejy uka aguã.

³² Ha'e ramo xondaro kuery oje'oi vy omopẽ jypy oĩ va'e retyma, ha'e amboae hexeve kuruxu re oĩ va'e retyma ju.

³³ Ha'e rã Jesus oĩa re ma ovaẽ vy oma'ẽ rã omano ma ra'e. Ha'e ramo ma nomopẽi hetyma.

³⁴ Ha'e rami avi inharukã py peteĩ xondaro oipyxo nho hu'y guaxu py. Ha'e rã onheẽ huguy ha'e yy.

³⁵ Ha'e nunga rexaare omombe'upa, anhetẽ guare meme omombe'u. Ha'e oikuaa guive anhetẽ meme omombe'ua, peẽ kuery voi perovia aguã.

³⁶ Ha'e rami oiko va'e kuaxia re ipara oinya ojeupity aguã: “Neĩ peteĩve ikãgue nomopẽai 'rã” he'iaque.*

³⁷ Oĩ avi kuaxia para re “Ha'e kuery oexa ju 'rã oipyxo va'ekue” he'iaque.*

Mateus 27.57-60; Marcos 15.42-46; Lucas 23.50-54

³⁸ Ha'e va'e rire peteĩ ava Arimatéia pygua José hery va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue omboguejy aguã. Ha'e ramo omboguejy uka rã José omboguejy Jesus retekue. Ha'e va'e ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy nhemi rupi Jesus remimbo'e oiko va'e.

³⁹ Nicodemos pyávy Jesus reve ijayvu aguã oo va'ekue voi trinta quilo heakuã porã va'e ogueraa mirra ha'e aloé guigua.

⁴⁰ Ha'e kuery Jesus retekue ojopy vy ajukue py onhovã heakuã porã va'e reve. Judeu kuery reko rami vy ojapo ha'e rami, onhono porã aguã.

⁴¹ Jesus kuruxu re oupi imoinyague katy'i ma peteĩ yvotyty oĩ. Ha'e py ma oĩ peteĩ tuparã oguereko katu ramo'i va'ekue. Ha'e va'e py avave reĩ nonhono porãai teri.

⁴² Judeu kuery mba'emo oguereko katua ára ovaẽ ma, ha'e tuparã oguereko katu pyre ha'e katy rai'i oĩ ramo ma ha'e py ae onhono porã Jesus retekue.

* 19:24 Salmo 22.18, Mateus 27.35,36,55,56; Marcos 15.24

* 19:36 Êxodo 12.46, Salmo 34.20

* 19:37 Zacarias

20

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12

¹ Semana ijyppya ára ko'ê rai, pytũ-pytũ'i teri reve Maria Madalena oo Jesus onhono porãague katy. Ha'e vy oexa rã ita imbolyarã omoĩ mbyre ombojerea ma ra'e.

² Ha'e gui onha ovy Simão Pedro ha'e hemimbo'e mboae Jesus oayvuvu va'e oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Senhor retiekue tu oguenoẽa rima ra'e hupa gui, ha'e ndoroikuuaa marã katy pa oguerovaague — he'i.

³ Ha'e gui Pedro ha'e hemimbo'e mboae jogueraa onhono porãague katy.

⁴ Mokoĩve onha reve oje'oi. Amboae hemimbo'e ma Pedro gui onha ratãve vy ha'e ranhe ovaẽ hupa py.

⁵ Ha'e rami vy ojevvy vy oexa ajukue xiĩ va'e anho. Ha'e rami teĩ ndoikei.

⁶ Ha'e gui Simão Pedro ma takykueve'i ovaẽ vy oike. Ha'e rami vy oexa avi ajukue

⁷ ha'e panhero Jesus akã re omoĩ mbyre. Ha'e va'e ma ajukue mboae reve'ỹ itui, amboae henda py ombojo'a porã'i ra'e.

⁸ Ha'e gui amboae hemimbo'e ha'e ranhe ovaẽ va'ekue avi oike, ha'e oexa vy oguerovia.

⁹ Ha'e kuery ndoikuuaa teri kuaxia para re oĩa rami vy omanoague gui onhemboete jevy aguã.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery mokoĩve ojevvy ju jogueravy ngoo katy.

Marcos 16.9-11

¹¹ Ha'e ramia ja Maria ma hupa rokẽ yvỹry ojae'o ho'amy. Ojae'oa ramive ojevvy ikua katy oma'ẽ aguã.

¹² Ha'e rami vy oexa mokoĩ anjo onhemondea xiĩ va'e Jesus retiekue ituiague py oguapy rã. Peteĩ ma inhakã katy, ha'e rã amboae ma ipy katy oĩ.

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Kunha, mba'e re tu rejae'o?

Kunha va'e ombovai:

— Mba'eta ogueraa ra'e xe-Senhor, ha'e ndaikuuaa marã katy pa oguerovaague — he'i.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu rire ojere vy oexa Jesus hi'aĩ rã, teĩ ndoikuuaa teri Jesus ae hi'aĩa.

¹⁵ Ha'e ramo Jesus oporandu:

— Kunha, mba'e re tu rejae'o? Mava'e tu reka?

Maria ma “Yvotyty re opena va'e po” he'i vy ombovai:

— Senhor, ndee ri apy gui hetekue rerova rire ke emombe'u marã katy pa rerovaague, xee aa araa aguã — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Maria.

Ha'e rã ha'e va'e ojere vy aipoe'i hebraico ayvu py:

— Raboni — he'i, “Xembo'ea” he'ia.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xejoko eme, mba'eta ndaai teri Xerua py. Ha'e rami 'rãgue py tereo xeryvy kuery pe emombe'u aa taa Xeru ha'e Penderua py, Xeruete ha'e Penderuetea py — he'i.

¹⁸ Ha'e rami rã Maria Madalena oo hemimbo'e kuery pe omombe'u:

— Aexa ma kuri Senhor — he'i. Omombe'u avi Jesus ijayvuague ha'e javi.

Lucas 24.36-40

¹⁹ Ha'e va'e semana ijyppya ára ka'aru hemimbo'e kuery ono'õmba peteĩ oo py, ha'e okẽ ojokopa judeu ruvixa kuery gui okyje vy. Ha'e jave Jesus ojexa uka xapy'a ha'e kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ pendere mby'a porã — he'i.

²⁰ Ha'e vyve oexa uka opo ha'e oarukã. Ha'e ramo hemimbo'e kuery Senhor oexa vy ovy'a okuapy.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Toĩ pendere mby'a porã. Xeru xembouague rami avi xee voi romondouka 'rã — he'i.

²² Ha'e rami ijayvupa vyve ipytuẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Pemovaẽ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ pendejee.

²³ Ha'e gui amongue ojevvyague peperdoa ramo ombogue pyre 'rã oiko. Ha'e rã ndapeperdoai ramo ma ombogue pyre'ỹ 'rã oiko — he'i.

Tomé ndoqueroviaí ranheague

²⁴ Peteĩ hemimbo'e doze va'e regua Tomé Dídimo hery va'e ma Jesus ojekuaa jave noĩ va'ekue oirũ kuery reve.

²⁵ Ha'e gui ixupe hemimbo'e kuery mboae

— Roexa ma kuri Senhor — he'i okuapy.

Ha'e ramo ombovai:

— Xee ma ipo re karavo kuare ndaexai, ha'e xekuã py ae ndapokoi vy, ha'e gui inharukã re voi apoko e'ỹ re xee ndaroviaí 'rã — he'i.*

Guemimbo'e kuery pe teĩgue ju Jesus ojexa ukaague

²⁶ Oito ára rire hemimbo'e kuery ha'ekue py ju onhemboatypa, ha'e Tomé avi oĩ ha'e kuery reve. Ha'e vy ojokopa okẽ. Ha'e gui Jesus ou vy ha'e kuery mbyte hi'aĩ xapy'a. Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ pendere mby'a porã.

²⁷ Ha'e vyve aipoe'ĩ Tomé pe:

— Emoĩ apy nekuã, ha'e exa xepo. Epoko avi xearukã re. Ejerovia e'ỹve eme, aỹ ma erovia ma — he'i.

²⁸ Tomé ombovai:

— Xe-Senhor ha'e Xeruetel! — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Ndee xerexa vy rive teve rerovia? Ha'e rã ovy'a ete 'rã xerexa e'ỹ teĩ ojerovia va'e kuery — he'i.*

Jajerovia aguã re jayvuague

³⁰ Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ỹ ipara oiny kova'e kuaxia re.

³¹ Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuede Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi.

21

Sete guemimbo'e kuery pe ju Jesus ojexa ukaague

¹ Ha'e va'e rire, teĩgue ju Jesus ojexa uka guemimbo'e kuery pe, Tiberíades yupa py. Ha'e rami py ojexa uka tema.

² Ha'e py ma oĩ Simão Pedro, Tomé Dídimo hery va'e, Galiléia regua Caná pygua Natanael, ha'e Zebedeu ra'y mokoĩve. Oĩve avi mokoĩ hemimbo'e mboae.

³ Ha'e gui Simão Pedro aipoe'i:

— Xee aa ta pira mbo'a vy.

Ha'e ramo amboae kuery ombovai:

— Ore voi roo ta nderupive — he'i okuapy. Ha'e rami vy oje'oipa, kanoã py ikuai pira mbo'aa rupi. Pytũ mbukukue re teĩ neĩ peteĩ'i nombo'ai.

⁴ Ko'ẽ aje'ive'i reve yy rembe re Jesus ojekuaa ho'amy ita ku'i reia py. Ha'e rami teĩ hemimbo'e kuery ndoexa kuaai ha'e ri hi'aĩa.

⁵ Ha'e gui Jesus oporandu:

— Xera'y kuery, pereko pa upe py ja'u va'erã?

— Any — he'i okuapy.

⁶ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

— Pemombo ha'vy pira mbo'aa kanoã yke peiporu kuaa regua re. Ha'e rami vy 'rãe pembo'a — he'i. Ha'e rami ha'e kuery ojapo vy haxy py omoatã pira mbo'aa, heta ho'a ramo.

⁷ Ha'e rami rã hemimbo'e Jesus oayvuve va'e aipoe'i Pedro pe:

— Senhor rima ra'e — he'i.

Ha'e ramo Simão Pedro ma Senhor-a oendu vy onhemonde pojava onhemboipa rire. Ha'e rami vy oguejy yy py.

⁸ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae ma kanoã py ae ou, pira mbo'aa omoatã heruvy, mba'eta yy rembe gui namomyryi ikuai, cem metros rivyvyia py.

* 20:25 Mateus 28.17 * 20:29 2 Coríntios 5.7; 1 Pedro 1.8,9

⁹ Yvy'ã re ha'e kuery oẽ vy oexa tapyĩ, ha'e hi'áry piky oexy inony va'e, mbojape guive.

¹⁰ Ha'e gui Jesus ha'e kuery pe

— Peru avi pira peẽ pembo'a va'ekue — he'i.

¹¹ Ha'e ramo Simão Pedro kanoã py oike vy omoatã pira mbo'aa yvy'ã re. Cento e cinqüenta e três pira tuvixakueve anho tynyẽ. Ha'e rami teĩ pira mbo'aa neĩ peteĩ henda py ma ndoxoi.

¹² Ha'e gui Jesus

— Peju jakaru — he'i. Ha'e neĩ peteĩve hemimbo'e kuery noporandui mava'e pa oikoa re, mba'eta Senhor ae oikoa oikuaa vy.

¹³ Ha'e gui Jesus onhemboja vy ojopy mbojape, ha'e omboja'o. Pira voi ha'ekue rami omboja'o.

¹⁴ Kova'e re mboapykuea ma Jesus guemimbo'e kuery pe ojexa uka raka'e, omanoague gui onhemboete rire.

Pedro pe mboapykue oporanduague

¹⁵ Ha'e kuery okarupa ma rire Jesus oporandu Simão Pedro pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Simão João ra'y, ndee nda'u xerayvuve ri amboae kuery gui?

Pedro ombovai:

— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee ma reikuaa roayvua — he'i.

Ha'e ramo aipoe'i:

— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery — he'i.*

¹⁶ Teĩgue ju Jesus oporandu:

— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ombovai:

— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee reikuaa roayvua — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Epena ha'vy xerymba vexa'i kuery re — he'i.

¹⁷ Ha'e gui mboapykuea ma Jesus oporandu:

— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ha'e ramo Pedro iporiau, mboapykue ma “Ndee pa xerayvu?” he'i ramo. Ha'e vy ombovai:

— Tá Senhor, ndee ma opa mba'e reikuaa, ha'e reikuaa avi xee roayvua — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery.

¹⁸ Anhetẽ aipoa'e ndevy: Nekunumive jave py ma ndee ae renhemonde ha'e reo va'ekue reoxea katy rei. Ha'e rã ndetuja'i ma rire reupi 'rã ndejyva jovaive, ha'e amboae kuery nemoxã vy ndereraa 'rã ndee reoxeague katy e'ỹ — he'i.

¹⁹ Ha'e rami ijayvu vy oikuaa uka marã rami pa Pedro omano aguã Nhanderuete mboetea rupi.* Ha'e rami ijayvupa rire aipoe'ive ju:

— Eju ke xerakykue — he'i.

²⁰ Ha'e gui Pedro ojere vy oexa hakykue'i hemimbo'e Jesus oayvuve va'e ou oiny ramo. Ha'e va'e ma okaru okuapy jave Jesus yvy'iry oguapy oiny, ha'e ijopy uka nhemiarã mava'e pa oikoa re oporandu va'ekue.

²¹ Ha'e gui Pedro ha'e va'e oexa vy oporandu Jesus pe:

— Ha'vy peva'e?

²² Jesus ombovai:

— Xapy'a rei xee aipota ramo peva'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re tu ndee ha'e nunga reikuaaxe? Ndee tema eju xerakykue — he'i.

²³ Ha'e va'e rire irmão kuery oikuaa “Ha'e va'e hemimbo'e nomanoi 'rã” he'iague rami. Ha'e rami teĩ Jesus ma “Nomanoi 'rã” nde'i. Ha'e rã “Xapy'a rei xee aipota ramo ha'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re tu reikuaaxe ha'e nunga?” he'i raka'e.

João omombe'u va'ekue re ijayvuague

²⁴ Ha'e va'e hemimbo'e ae ha'e nunga omombe'u ha'e imboparaare. Ha'e ore kuery roikuaa ha'e omombe'u va'ekue anhetẽ memea.

* 21:15 1 Pedro 5.1-4   * 21:19 2 Pedro 1.13,14

²⁵ Heta teri oĩ Jesus ojapo va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi omboparapaa va'e rire xee aikuaa rã neĩ yvy jave re voi noĩmbai 'rãgue kuaxia ombopara pyre.

Apóstolo kuery rembiapokue atos 'epy va'e oĩa Apóstolo kuery ojapo va'ekue atos 'epy va'e oĩa

Jesus Cristo omanoague gui onhemboete ju, ha'e yva re oo ta ma jave ijayvu Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ hemimbo'e kuery re oaguejy vy omombaraete agüã. Aipoe'i: "Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui vyvy apy ha'e javi rupi peve", he'i (1.8b). Quarenta araa py ha'e kuery re Nhe'ẽ ou. "Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetê memea oikuaa uka agüã" (Marcos 16.20). Kova'e kuaxia py ha'e nunga oĩ. Lucas ombopara va'ekue.

Jesus po'akaa rupi ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi hemimbo'e kuery omombe'u Jesus Cristo re jajerovia agüã regua ha'e hexa pyrã ojapo. Jerusalém tetã gui omboypy, Judéia ha'e Samaria ha'e javi rupi ju oje'oi, ha'e gui judeu e'ỹ va'e ikuaiia rupi. Apóstolo Pedro onhea'ãve raka'e judeu kuery pe ayvu omombe'u agüã, ha'e rã apóstolo Paulo ma judeu e'ỹ va'e kuery pe omombe'u. Ha'e ramia py opa rupi oikuaa uka ayvu Jesus nhandereraa jpepa regua. Aỹ peve ha'e va'e ayvu omombe'ua teri peteĩ-teĩ regua ikuaiia rupi, Jesus aipoe'iague rami vy. Ko vyvy re Jesus ojevye e'ỹa ja ha'e rami 'rã omombe'ua, pavẽ oendu agüã.

Ijayvu ypyague

¹ Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u agüã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi,*

² yvate heraa ára peve. Ha'e va'e e'ỹ mbove ma apóstolo kueryrã oiporavo va'ekue pe ojapo uka mba'emo Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi.

³ Mba'eta omano rire ha'e va'e kuery pe ojexa uka ju oikove va'e. Mbovykue rei e'ỹ oikuaa uka anhetê ete oikovea. Quarenta ára re ha'e kuery pe ojexa uka vy ombo'e oikovy mba'emo Nhanderete po'akaa rupi oiko va'erã re.

⁴ Ha'e kuery reve okaru vy aipoe'i avi:

— Jerusalém gui pejepe'a e'ỹ re pearõ ranhe Xeru Onhe'ẽ ombou agüã re ijayvuague.

Ha'e va'e xee amombe'u rã pendu ae ma va'ekue.*

⁵ Mba'eta João ma anhetê yy py nhomongarai va'ekue. Ha'e rã peẽ ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã penemongaraia, are vaipa e'ỹ re — he'i.

Yva re Jesus ooague

⁶ Ha'e rami rã ijaty va'e kuery oporandu:

— Senhor, aỹ ma nhi'ã rejapo ta Israel kuery ipo'aka ju agüã rami?

⁷ Ha'e ramo ombovai ha'e kuery pe:

— Mba'emo oiko agüã ára araka'e paa ma Xeru opo'akaa rupi ae oa'anga va'ekue. Ha'e rã peẽ kuery ma nda'evei peikuaa agüã.

⁸ Ha'e rami avi pendere Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oaguejy rã penembopo'akaa ae 'rã. Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui vyvy apy ha'e javi rupi peve — he'i.

⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu pa ma rire yvate heraa ha'e kuery oexaa gui. Ha'e gui peteĩ arai ou vy ojao'i ramo ndoexavei.*

¹⁰ Yva re Jesus oo ma ramo ha'e kuery oma'ẽ teri okuapy jave ha'e kuery yvýry mokoĩ ava hi'aĩ xapy'a ijao xiĩmba rei va'e.

¹¹ Ha'e va'e kuery oporandu:

— Avakue Galiléia pygua, mba'e re tu pema'ẽ teri yvate? Mba'eta penembyte gui Jesus yva re oo va'ekue ma ha'ekue rami ae ju 'rã ou, oo rã pexaague rami ae.

Jerusalém tetã py temimbo'e kuery ikuaiague

* 1:1 Lucas "Jypygua kuaxia" he'ia ma Jesus Cristo reko ombopara va'ekue re ijayvu vy (Lucas 1.1-4), mba'eta ha'e va'e ombopara rire apóstolo kuery ojapo va'ekue ju ombopara, kova'e ae. * 1:4 Lucas 24.36-49 * 1:9 Mateus 28.16-20; Marcos 16.15,19; Lucas 24.50,51

¹² Ha'e ramo Olival vyvty 'epy va'e gui ma Jerusalém tetā katy ju ojevypa, sábadó ára py oguata aguā ha'evea peve.†

¹³ Tetā re ovaē ma vy ojeupity jogueravy yvate opy oī va'e py. Ha'e py ma nhomboaty: Pedro, João, Tiago, André, Filipe, Tomé, Bartolomeu, Mateus, Alfeu ra'y Tiago, Simão Zelote ha'e Tiago ra'y Judas.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ha'e javi ma peteī rami meme ikuai onhembó'ea py. Kunhague avi ikuai. Ha'e kuery reve oī avi Jesus xy Maria, tyvy kuery guive.

Apóstolo-rā Matias oiporavoava ague

¹⁵ Ha'e va'e jave py ma irmão kuery cento e vinte ikuai va'e mbyte py Pedro opu'ā ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁶ — Irmão kuery, ojeupity 'rāe raka'e Davi juru rupi Nhe'ē Ky'a E'ỹ omombe'u va'ekue Judas rekorā. Ha'e va'e ma ogueraa raka'e Jesus jopyarā kuery.

¹⁷ Mba'eta ha'e va'e ma ore kuery regua vy kova'e tembiapo ojapo aguā rami oiko avi va'ekue.

¹⁸ (Ha'e gui ha'e va'e ava ma ojevavyague repy re ojoguuaa peteī yvy. Ha'e py oo ma vy ho'a vy oxoropa, hyekue onheēmba raka'e.

¹⁹ Ha'e nunga ha'e javi Jerusalém py ikuai va'e oikuaapa. Ha'e rami vy oayvu py ae omboery Aceldama, “Yvy tuguy” he'ia.)*

²⁰ Mba'eta kuaxia Salmo oīa re ipara oiny: “Hogue topyta tekóa oī e'ỹa. Tōī eme avave rei ha'e va'e py”, ha'e “Tove amboae tojopy hembaporā va'ekue” he'ia.)*

²¹ Ha'ekue rami vy jajou 'rā peteī ava Senhor Jesus oikoa pukukue re nhandereve ikuai va'ekue regua,

²² João nhomongaraiva ára guive, ore mbyte gui yvate Jesus heraa-a ára peve. Ha'e va'e regua peteī toiko nhandereve onhembóete jevyague mombé'uarā — he'i.)*

²³ Ha'e ramo mokoī ranhe ojou okuapy: José Barsabás Justo 'epy va'e, ha'e Matias guive.

²⁴ Ha'e rami vy onhembó'e vy aipoe'i okuapy:

— Ndee Senhor ha'e javive py'a re oīa reikuaa va'e vy eikuaa uka orevy mava'e pa kova'e mokoī gui reiporavo ra'e,

²⁵ apóstolo rembiapo ojapo oikovy aguā. Mba'eta Judas ma ha'e rami aguā gui ojepe'a raka'e, ha'e ae oī aguā katy oo vy — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e gui ma xortea oexa vy oikuaa okuapy Matias ri ty ra'ea. Ha'e rami vy omoī onze apóstolo ikuai va'e irūrā.

2

Nhe'ē Ky'a E'ỹ oguejyague

¹ Pentecostas ára ojeupity jave ha'ekue py ae ono'ōmba okuapy.

² Ha'e gui yva gui ou nhendu xapy'a vyvty atā ramigua. Opy jave re oguapy okuapya rupi onhendu.

³ Ha'e kuerya rupi tata rendy vuku ramigua ojekuaa avi, apekū ramigua merami. Ha'e vy peteī-teī áry oī.

⁴ Ha'e javive re Nhe'ē Ky'a E'ỹ anho oī ramo ijayvu okuapy ayvu mboae py, Nhe'ē ombo'ea rami meme.

Amboae ayvu py omboayvuague

⁵ Jerusalém py ikuai avi judeu regua avakue Nhanderueete pegua, yva guýry ha'e javi gui ou va'ekue.

⁶ Ha'e kuery ma hemimbo'e kuery ha'e rami ijayvu rā oendu vy heta ijatypa. Ndoikuaai rei okuapy, mba'eta ijayvu rā oendu okuapy peteī-teī oayvu ae py.

⁷ Onhemondyipa ha'e ndoikuaai rei vy aipoe'i okuapy:

— Ne'endu, Galiléia pygua meme e'ỹ ri nda'u peva'e kuery ijayvu okuapy va'e?

⁸ Mba'exa vy ty ijayvu rā peteī-teī nhandeayvu ae py nhaendu?

† 1:12 Judeu kuery gueko rami vy sábadó ára oguata aguā ha'evea ma namomyry'i, peteī quilómetro rai'pe peve anho (Lucas 24.52,53.) * 1:19 Mateus 27.3-10 * 1:20 Salmo 69.25, 109.8 * 1:22 João 15.27

⁹ Mba'eta Pártia guigua nhandekuai, Média guigua, Elão, Mesopotâmia, Judéia ha'e Capadócia guigua, Ponto ha'e Ásia guigua,

¹⁰ Frígia, Panfília, Egito, Líbia, Cirene katy'i ha'e Roma guigua guive apy nhandekuai, ¹¹ judeu ha'e judeu reko rami nhandekuai va'e, Creta ha'e Arábia guigua kuery. Ha'e rami tei mba'ixa vy tu nhandeayvu ae py nhaendu ha'e kuery ijayvu rã Nhanderueete mba'emo porã ojapoa re? — he'i okuapy.

¹² Ha'e javive ndoikuaai rei ha'e onhemondyipa vy oporandu okuapy joupe-uje:

— Mba'erã nda'u po rami ijayvu? — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rã amboae kuery ma ojoi rei vy

— Oka'upa rima ra'e — he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

¹⁴ Ha'e ramo Pedro opu'ã ho'amy apóstolo kuery mboae onze va'e reve. Ijayvu atã vy aipoe'i:

— Avakue judeu regua ha'e Jerusalém py pendekuai va'e ha'e javive, pejapyxaka xeayvua re peikuaa porã aguã.

¹⁵ Kova'e avakue ma ndoka'ui pexa'ãa rami e'y, mba'eta kuaray yvatepa ramo'i.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py oiko va'e ma profeta Joel pe aipoe'i ukaague rami:

¹⁷ “Senhor aipoe'i: 'Opaa ára py po rami 'rã oiko. Avakue ha'e javi re ambou 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo pendera'y ha'e penderajy kuery ijayvu 'rã xegui. Ipyaukueve oexa 'rã hexa pyrã, kakuakueve voi oexa ra' u 'rã.

¹⁸ Ha'e va'e ára Xenhe'ẽ ambou 'rã xerembiguai avakue ha'e kunhague re. Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo omombe'u 'rã Nhe'ẽ rupi.

¹⁹ Yva re aexa uka 'rã nhomondyipaarã, vvy re voi hexa pyrã aexa uka 'rã tuguy, tata ha'e hataxi.

²⁰ Ha'e ramo kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi tuguy rami 'rã opyta, Senhor ára yvate ete ha'e hexakãmba va'e ovaẽ e'y mbove.

²¹ Ha'e po rami 'rã oiko: Ha'e javive Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã', he'iaague.”*

²² — Avakue Israel regua, pejapyxaka xeayvua re. Peneronnde rupi Nhanderueete oikuaa uka va'ekue Nazaré pygua Jesus po'akaa. Ha'e ramo opo'akaa rupi ojapo oikovy penemondyiarã ha'e hexa pyrã. Ipo rupi Nhanderueete ojapo raka'e penembyte rupi. Peẽ kuery voi peikuaa.

²³ Ha'e gui Jesus ma Nhanderueete ha'e ae oipotaa rami vy ojopy uka, onhembopy'a voiaque rami vy ae. Ha'e ramo peẽ kuery pejuka. Ha'e vy kuruxu re pemoi uka heko vai va'e kuery pe.

²⁴ Ha'e gui Nhanderueete ma manoa po'akaa ombovaipa vy omboete ju, mba'eta hexe ma manoa nda'ipo'akai 'rãe.

²⁵ Mba'eta hekorã re ae Davi ijayvu raka'e: “Xerenonnde aexa riae Senhor aiporu kuaa regua re oĩ rã, xereity uka e'y aguã.

²⁶ Ha'e rami rã xepy'a py avy'a vaipa, xeayvu py roguerovy'a guive. Xero'o eteve voi ojeroviaa rupi 'rã opytu'u.

²⁷ Mba'eta nderejai 'rã xenhe'ẽ omano aguã py, xerete voi nerembovaipa ukai 'rã, neremimbo'e iky'a e'y va'e aiko rã.

²⁸ Ha'e rami 'rãgue py xevy pe reikuaa uka tape tekove katy oo va'e, nerenonnde xembovy'a 'rã guive opa mba'e py”, he'i va'ekue.*

²⁹ — Ke'y ha'e xeryvy kuery, tamombe'u porãve nhaneramõi Davi rekokue. Ha'e va'e ma omano raka'e, onhono porãa guive. Onhono porãague ma aỹ peve oĩ nhanembyte.

³⁰ Ha'e rami avi profeta oiko, oikuaa guive Nhanderueete oura voiaque, hekovia peteĩ hamymino huvixaverã oĩ aguã re.

³¹ Ha'e nunga oikuaa vy ae ijayvu raka'e Cristo onhemboete jevy 'rãa re, omanoa py ndoejai, neĩ hetekue ombovaipa uka e'y aguã re.

³² Ha'e rami vy Nhanderueete omboete ju Jesus. Ha'e nungakue mombe'ua ma ore kuery ha'e javive orekuai.

* 2:21 Joel 2.28-32 * 2:28 Salmo 16.8-11

³³ Ha'e gui Nhanderuete oiporu kuaa regua re omboyvateve ma ramo Nguu gui ojopy Nhe'ë Ky'a E'y ombou 'rã va'ekue. Ha'e va'e ae ombou kuri pexa ha'e pendu va'e.

³⁴ Mba'eta Davi ma yva re ndooi va'eri ha'e ae aipoe'i: "Senhor ma aipoe'i xe-Senhor pe: 'Eguapy aiporu kuaa regua re,

³⁵ nderovaigua kuery ndepy guýry guarã amoĩ e'yã ja', he'i va'ekue."*

³⁶ Ha'e nunga rupi peë Israel kuery ha'e javi, peikuaa porã pota pova'e re: Jesus kuruxu re pemoĩ va'ekue ae ma Nhanderuete oikuaa uka Senhor ha'e Cristo oikoa — he'i.

Três mil onhemongarai ukaague

³⁷ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy opy'a re oendu okuapy ojeayvua. Ha'e vy oporandu Pedro ha'e apóstolo kuery mboae pe:

— Ke'y kuery, mba'e tu rojapo ta?

³⁸ Pedro ombovai:

— Pejeko rerova, ha'e peteĩ-teĩ penhemongarai uka Jesus Cristo rery rupi, pejevayague omboguepa aguã. Ha'e rami vy pendeve voi ome'ëa 'rã Nhe'ë Ky'a E'y.

³⁹ Mba'eta peë kuery pe voi ijayvu ombou aguã re, penda'y ha'e pendajy kuery pe, ha'e mombyry teri ikuai va'e Senhor Nhanderuete oenoĩ va'erã ha'e javive pe guive — he'i.

⁴⁰ Opa marãgua ayvu py omongetave ju. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejereraa jepe uka kova'e kuery heko vai va'e mbyte gui — he'i.

⁴¹ Ha'e gui onhe'ë rendu va'e kuery onhemongarai uka. Ha'e rami vy ha'e va'e ára hetave três mil rai'i.

Ojeko me'ë va'ekue ikuai re ijayvuague

⁴² Ha'e kuery ikuai tema apóstolo kuery ombo'ea rami peteĩ'i rami meme, mbojape oipe'ã-pe'ã'ia rupi, ha'e onhembo'ea py.

⁴³ Peteĩ-teĩ oendu ojerokyjea. Ha'e rã apóstolo kuery ma opo py heta ojapo nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.

⁴⁴ Ha'e javive oguerovia va'e joupive ikuai, ha'e opa mba'e oguereko va'e joupe guarã meme.*

⁴⁵ Ha'e rami vy oyvy ha'e mba'emo oguereko va'ekue ovende vy hepykue omboja'o-ja'o amongue oikotevëa rami.

⁴⁶ Ko'ë nhavõ peteĩ rami ikuai templo py, ha'e ngoo rupi mbojape ho'u okuapy. Ovy'a reve okaru peteĩ rami ipy'a reve.

⁴⁷ Nhanderuete pe oporaëia rupi tema ikuai. Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã, ha'e ko'ë nhavõ Senhor omboetave heravy oo jepe va'e.

3

Peteĩ oguata e'y va'ekue omopu'ã jevyague

¹ Kuaray ojero'a jave Pedro ha'e João templo katy oo onhembo'e vy.

² Ha'e jave py ma heraa avi peteĩ'ia itui'i guive ndoguatai va'e. Ha'e va'e ma ko'ë nhavõ omoĩa 'rã templo rokë Iporã 'epy va'e py, oike va'e kuery pe mba'emo re ojerure aguã.

³ Pedro ha'e João templo py oike jogueravy rã ava va'e oexa vy ha'e kuery pe voi ojerure mba'emo ome'ë aguã.

⁴ Ha'e gui hexe Pedro ha'e João oma'ë porã ranhe. Ha'e vy

— Ema'ë orere — he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery re oma'ë oiny mba'emo ojopy aguã oarõ vy.

⁶ Ha'e gui Pedro aipoe'i:

— Xee ma prata neĩ ouro ndarekoi. Ha'e rã areko va'e ma ame'ë 'rã. Ha'e rami vy Jesus Cristo Nazaré pygua va'e rery rupi aipoa'e: Eguata — he'i.*

⁷ Ha'e rami vy ipo oiporu kuaa regua re ojopy vy omopu'ã. Ha'e ramove ipy ha'e ipy nhu'ã imbaraetepa.

⁸ Opo reve opu'ã vy templo py oike ha'e kuery reve. Opo-opo oikovy Nhanderuete pe oporaëi reve.

⁹ Ava va'e oguata ha'e Nhanderuete pe oporaëi rã pavë rei oexa okuapy vy

* 2:35 Salmo 110.1 * 2:44 Atos 4.32-35 * 3:6 João 14.13,14

¹⁰ oikuaapa ha'e ae ri ty ra'e mba'emo re ojerurea rupi templo rokê Iporã 'epy va'e py oguapy va'ety. Ha'e rami vy onhemondyipa, okyje guive ha'e nunga ri ty ra'e oiko rã.

Templo ropy Pedro ijavyuague

¹¹ Pedro ha'e João reve tema ava va'e onhemoirũ rã heta va'e kuery ha'e javi oexa vy onhemondyipa reve onhamba jogueruvy ha'e kuerya katy, Salomão roguy puku 'epy va'e py.*

¹² Heta va'e kuery ou rã Pedro oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Israel kuery, mba'e re tu penhemondyipa ri kova'e nunga gui? Mba'e re tu ore re anho ri pema'ê? Pexa'ã teve ore ae po'akaa py, e'ÿ vy orereko porã py romboguaata jevyague?

¹³ Mba'eta Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete, nhaneramoĩ kuery Ruete ae ojapo, guembiguaĩ Jesus po'akaa oikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma pejopy uka nhemi, ha'e huvixa Pilatos opoi ta ramo henonde pendeayvu va'ekue ndapeipotaiã rupi.

¹⁴ Iky'a e'ÿ va'e, Heko porã ete va'e peẽ kuery ndapeipotai vy hekovia pejerure jojuka rive va'ety opoi aguã.

¹⁵ Ha'e rami py pejuka uka Tekove me'ëa. Ha'e rã Nhanderuete ma omboete ju omanoague gui. Ore kuery ma ha'e nungakue mombe'ua orekuai.

¹⁶ Jesus rery re ore rojerovia ramo guery rupi ae omombaraete kova'e ava, aÿ pexa vy peikuaa va'e. Tá, Jesus re rojerovia ramo ae omonguera porã ju peẽ kuery ha'e javive renonde.

¹⁷ — Ha'e gui aÿ ke'ly ha'e xeryvy kuery, xee aikuaa peikuaa e'ÿ vy pejuka ukaague, penduvixa kuery reve.

¹⁸ Ha'e rami avi Nhanderuete ae ojapo Cristo oiko axy aguã rami, profeta kuery pe omombe'u uka va'ekue ha'e javi ojeupity aguã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi penhemboaxy ha'e pejeko rerova ke pejevavyague omboguepa aguã,*

²⁰ Senhor gui ou aguã javy'a aguã ára, ha'e pendereraa jepearã omoĩ va'ekue Cristo ombou jevy aguã. Ha'e va'e ma Jesus ae.

²¹ Mba'eta yva re opyta ranhe 'rã mba'emo ombopyaupa aguã ára ovaẽ e'ÿa ja. Ha'e va'e ára ma yma ma voi Nhanderuete omombe'u uka profeta kuery iky'a e'ÿ va'e pe.

²² Mba'eta anhetê ae Moisés aipoe'i: “Senhor Nhanderuete ma pendyvy kuery regua va'e ae omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã. Ha'e va'e ayvu re anho pejapyxaka 'rã opa mba'e omombe'u rã.

²³ Ha'e rã ha'e va'e profeta ayvu re ndojapyxakai va'e ma oipe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui”, he'i va'ekue.*

²⁴ Ha'e gui Samuel oiko guive profeta ikuai va'e ha'e javi omombe'u ma voi kova'e ára guarã.

²⁵ Peẽ ma profeta ramymino kuery pendekuai, ha'e nhaneramoĩ kuery pe Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ma pendevy pegua voi, mba'eta Abraão pe “Neramymino kuery re vy yvy regua ha'e javi ikuai porã 'rã”, he'iague rami.*

²⁶ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Guembiguaĩ omboete ju vy pendevy pe ranhe ombou, peteĩ-teĩ pendeko vaia gui pendepe'a vy penemoingo porã aguã.

4

Pedro ha'e João nhuã py ombotyã ague

¹ Heta va'e kuery pe apóstolo kuery ijavyu teri reve ou sacerdote kuery, templo rarõa ruvixa ha'e saduceu kuery.

² Ha'e va'e kuery ma ndojou porã heta va'e kuery omb'o'ea, mba'eta omombe'u Jesus re vy omano va'ekue onhemboete jevy 'rãa.

³ Ha'e rami vy ka'aru ma ramo ojopy vy nhuã py omboty ko'ê jevy oikuaa pota aguã.

⁴ Ha'e rã ijavyua oendu va'e kuery ma heta oguerovia. Avakue oguerovia va'e ma cinco mil rai'i ikuai.

Pedro ha'e João omboayvu okuapyague

* 3:11 Salomão roguy puku 'epy va'e ma templo roka py oĩ.

* 3:19 Lucas 24.46,47

* 3:23 Deuteronomio

⁵ Ko'ē jevy Jerusalém tetā py huvixa kuery nhomboaty okuapy nhomongeta va'ety kuery reve, lei re nhombo'e va'ety kuery,

⁶ sacerdote yvateve va'e Anás, Caifás, João, Alexandre ha'e gui sacerdote yvateve va'e ro pygua kuery ha'e javi reve.

⁷ Ha'e gui ojea py apóstolo kuery ogueru ruka vy oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu, ha'e mava'e rery rupi pejapo guī nunga?

⁸ Ha'e ramo Pedro re Nhe'ē Ky'a E'ÿ anho oī ramo aipoe'i:*

— Oreruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery,

⁹ aÿ ma oremboayvu peteī ava imba'eaxy va'e pe mba'emo porā oiko va'ekue re, ha'e marā rami vy pa okueraague re.

¹⁰ Peikuaa pota ha'vy pova'e re, peē ha'e Israel kuery ha'e javi reve: Nazaré pygua Jesus Cristo kuruxu re pemoī uka va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuete omboete ju va'ekue rery rupi ae kova'e ava okuera reve hi'ai penerenonde.

¹¹ Jesus ae ita peē oo apoa kuery ndapeipotai va'ekue ri ita omboeteve pyrā rami opyta.*

¹² Mba'eta jipoi nhandereraa jeparā mboae, mba'eta yva guýry nda'ipoi amboae tery nhandevy pe ome'ē mbyre, ha'e va'e rupi jaa jepe aguā — he'i.

¹³ Ha'e rami rā Pedro ha'e João ipy'a guaxua oexa vy onhemondyipa okuapy, mba'eta kuaxia para oexa kuaa va'e e'ÿ, imbo'e pyre'ÿ ikuiaa oikuaa vy. Ha'e rami vy oikuaa Jesus reve ikuai va'ekuea.

¹⁴ Ha'e kuery mbyte py ava omonguera pyre oī avi rā oexa vy nda'ijayvu kuaavei ha'e kuery rovai.

¹⁵ Ha'e gui ma omboayvuague gui omoēmba vy jomeme ju ijayvu vy

¹⁶ aipoe'i:

— Mba'e tu jajapo 'rā peva'e avakue re? Mba'eta anhetē ae Jerusalém pygua kuery oikuaapa ha'e kuery mba'emo porā ete ojapoague. Ha'e nunga rupi "Any" ja'e aguā nda'evei.

¹⁷ Ha'e rami avi heta va'e kuery pe ha'e kuery omombe'u ve'ÿ aguā nhamongyje 'rā. "Ha'e va'e rery rupi pendeayvuve eme avave rei pe", ja'e 'rā — he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy oenōi jevy vy ijayvu ha'e kuery pe Jesus rery rupi nda'ijayvuvei neī nanhombo'evei aguā.

¹⁹ Ha'e ramo Pedro ha'e João ombovai:

— Peikuaa pota ke Nhanderuete renonde: Ha'eve ri nda'u peē kuery, tyrā pa Nhanderuete ronhe'ē rendu aguā?

²⁰ Mba'eta ore ma ndorojepe'ai 'rā mba'emo roexa ha'e roendu va'ekue re oreayvua gui — he'i.

²¹ Ha'e rami rā omongyjeve rire opoipa, mba'e nunga re pa ombopaga aguā oikuaa e'ÿ vy, heta va'e kuery gui okyje guive. Mba'eta pavē rei ma mba'emo porā oikoague re ima'endu'a vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete,

²² mba'eta Nhanderuete opo'akaa py omonguera va'ekue ma quarenta ma'etÿ raxa oguereko.

Igreja kuery onhembo'e okuapyague

²³ Pedro ha'e João opoia ma ramo ojou irmão kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ijayvuague ha'e javi.

²⁴ Omombe'u rā ha'e kuery oendu vy ha'e javive ojapukai okuapy Nhanderuete pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndee Senhor Ndepo'akapa va'e ma yva, yvy, ye'ē ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e apoare reiko.*

²⁵ Nhe'ē Ky'a E'ÿ rupi aipo'ere uka va'ekue nerembiguai oreramoī Davi pe: "Mba'e re nda'u judeu e'ÿ va'e kuery ipoxypa, ha'e heta va'e kuery voi mba'emo ovare'ÿ va'e ojapo aguā onhembopy'a okuapy?"

²⁶ Mba'eta yvy regua huvixave kuery opu'ā, huvixa kuery peteī rami nhomboaty okuapy Senhor ha'e huvixaverā omoī va'ekue rovai", 're uka va'ekue.*

* 4:8 Lucas 21.12-15

* 4:11 Salmo 118.22

* 4:24 Êxodo 20.11

* 4:26 Salmo 2.1-2

²⁷ Mba'eta anhetê ae kova'e tetã py nhomboaty okuapy Nerembiguai iký'a e'ÿ va'e Jesus nhandereraa jepearã remoĩ va'ekue rovai. Herodes ha'e Pôncio Pilatos, judeu e'ÿ va' ha'e oreretarã Israel kuery reve nhomboaty raka'e

²⁸ ojapo aguã ndepo'akaa rupi ndee ae renhembopy'a ma voiague ha'e javi.

²⁹ Aÿ ma Senhor, eikuaa pota oremongyje okuapya re, ha'e ore nerembiguai kuery orembopy'a guaxu ndeayvu romombe'u aguã.

³⁰ Ha'e ramia ja ndepo'akaa rupi enhomonguera. Nerembiguai iký'a e'ÿ va'e Jesus rery rupi ejapo hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã — he'i okuapy.

³¹ Ha'e kuery onhembo'epa ramove oo ono'õ okuapya oryryipa. Ha'e javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ anho oĩ. Ha'e ramo okyjea py e'ÿ omombe'u Nhanderuete ayvu.*

Igreja kuery reko re ijayvuaque

³² Ojerovia va'e kuery ma peteĩ rami meme ipy'a ha'e inhe'ẽ. Avave rei “Xevy anho” nde'i neĩ peteĩve oguereko va'e regua pe ma voi. Mba'emo oguereko va'e ma joupe-upe omboja'o va'erã meme oguereko.

³³ Apóstolo kuery ma ipo'akapa reve omombe'u Senhor Jesus onhemboete jevyague, ha'e pavẽ re oĩ omboaxya.

³⁴ Mba'eta ha'e kuery mbyte neĩ peteĩve iporiau'i va'e ndoikoi, mba'eta yvy, e'ÿ vy oo oguereko va'e ovendepa vy ogueru 'rã hepykue,

³⁵ ha'e apóstolo kuery py yvýry omoĩ. Ha'e ramo peteĩ-teĩ pe omboja'o-ja'o 'rã mba'emo oikotevẽa rami.*

Barnabé mba'emo ome'ẽague

³⁶ Peteĩ levita Chipre guigua José hery va'e avi ojapo, apóstolo kuery omboery va'ekue Barnabé, “Nhombopy'a guaxua” 'ea.

³⁷ Ha'e va'e ma ovyv oguereko va'ekue ovende, ha'e hepykue ogueru vy omoĩ apóstolo kuery py yvýry.

5

Ananias ha'e Safira reko re ijayvuaque

¹ Oiko avi peteĩ ava Ananias hery va'e. Gua'yxy Safira reve ovende avi ovyv, ² va'eri gua'yxy reve jogueroayvua rami vy ojeupe guarã ae omboja'o hepykue. Hembyrekue rive ogueraa vy omoĩ apóstolo kuery py yvýry.

³ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ananias, mba'e re tu ndepy'a remonhemonde uka Satanás pe, Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ pe ndeapu aguã, ndevvy repykue regua ndejeupe guarã ae remoĩ porã vy?

⁴ Ndevvy revende e'ÿ mbove nemba'e'ÿ ri ty'y itui? Ha'e revende rire voi hepykue ndepo py e'ÿ ri ty'y oĩ? Mba'e re tu guĩ rami rejapo aguã ri oĩ ndepy'a re? Avakue pe'ÿ ndeapu, ha'e rã Nhanderuete pe — he'i.*

⁵ Ha'e rami ijayvu rã Ananias oendu vyve ho'a, omano. Ha'e ramo pavẽ oendu vy onhemondyipa.

⁶ Ha'e gui kunumigüe ikuai va'e ovaẽ vy onhovãmba hetekue, ha'e onhono porã aguã py ogueraa.

⁷ Ha'e gui três hora ma oaxa rire Ananias ra'yxy ju ovaẽ mba'e pa oikoague ndoikuai vy.

⁸ Ha'e ramo ixupe ju Pedro oporandu:

— Emombe'u xevy: Kova'e'i re ae ma nhi'ã pevende ra'e pendeyvy?

Kunha va'e ombovai:

— Tá, evoko va'e'i re ae ri — he'i.

⁹ Pedro aipoe'i:

— Mba'e re tu penhembopy'a ri Senhor Nhe'ẽ peko a'ã aguã? Aipo, okẽ py onhendu neme nhono porãare kuery pyambu. Ha'e ndee voi ndereraa avi 'rã — he'i.

¹⁰ Ha'e ramove kunha va'e ho'a Pedro py rupi, ha'e vy omano. Kunumigüe oike vy omano ma oupy rã ojou. Ha'e rami vy ogueraa vy ime yvýry onhono porã.

* 4:31 Mateus 18.19,20

* 4:35 Atos 2.42-47

* 5:4 Gálatas 6.7

¹¹ Ha'e rami rã igreja ikuai va'e oendu okyjea, oiko va'ekue renduare kuery ha'e javive guive.

Apóstolo kuery opa mba'e porã ojapoague

¹² Apóstolo kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã heta ojapo ukaa heta va'e kuery mbyte rupi. ^{*} Ijatyra jepi 'rã Salomão roguy puku 'epy va'e py.

¹³ Ha'e rã amboae kuery ma peteive na'irũxei ha'e kuery re. Ha'e rami avi heta va'e kuery ojou porã.

¹⁴ Ha'e rami vy avakue ha'e kunhague ma heta-etave tema oje'oivy Senhor re ojerovia va'e.

¹⁵ Ha'e ramo tape rupi imba'eaxy va'e heraa vy onhonoa inony hupa reve ha'e ajukue áry, Pedro oaxa ramo hi'ã ri jepe ojao'i aguã.

¹⁶ Jerusalém katy'i tetã ikuai va'e gui heta ou avi. Imba'eaxy ha'e dhe'ẽ vai gui oiko axy va'e herua ramo omonguerapaa.

Apóstolo kuery nhuã py ombo'aa ague

¹⁷ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery saduceu regua ha'e javive nda'ija'ei vy opu'ã okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy apóstolo kuery ojopy vy omboty nhuã py.

¹⁹ Ha'e rami teĩ pyávy peteĩ anjo Senhor-a guigua oipe'a nhuã rokẽ. Ha'e vy oka katy ogueraa vy aipoe'i:

²⁰ — Tapeo, templo py ju pene'aĩ, ha'e heta va'e kuery pe pemombe'u tekove regua ayvu ha'e javi — he'i.

²¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ko'ẽmba'i ramove templo py oike vy nhombo'e.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery ma nhomboayvuaty py oupa vy omboaty pa avi Israel ruvixa kuery ha'e javi. Ha'e vy omondouka nhuã gui apóstolo kuery ogueru aguã.

²² Ha'e rã xondaro kuery nhuã py oo vy ndojoui. Ha'e rami vy ojevvy ju vy omombe'u.

²³ Ha'e vy aipoe'i:

— Roexa rã nhuã onhemboty porã oiny, ha'e okẽ py ma nhuã rarõa kuery ikuai. Ha'e rami teĩ roipe'a vy peteive ndorojoui ovy — he'i okuapy.

²⁴ Ha'e rami ijayvu rã templo rarõa ruvixa ha'e sacerdote yvatekueve va'e oendu vy ndoikuai rei okuapy mba'e pa apóstolo kuery re oikoague, neĩ mba'e pa oiko 'rãa voi ndoikuai.

²⁵ Ha'e rami jave ete'i amongue ovaẽ vy omombe'u ha'e kuery pe:

— Nhuã py avakue pemboty va'ekue tu templo py rima ombo'e okuapy heta va'e kuery — he'i.

²⁶ Ha'e ramo templo rarõa kuery ruvixa ixondaro kuery reve oo vy ogueru porã'i, mba'eta okyje heta va'e kuery ita py ojapipa gui.

²⁷ Omboayvu aguã ogueru ma ramo sacerdote yvateve va'e oporandu ha'e kuery pe.

²⁸ Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e gui aiporo'e va'ekue napenhombo'evei aguã ha'e va'e rery rupi. Ha'e ramive ma pejapo Jerusalém ha'e javi rupi penhombos'ea oikuapaa aguã rami. Orere pemoixe avi ha'e va'e ava ruguy omoẽague re ropaga aguã — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Pedro ha'e apóstolo kuery mboae ombovai:

— Avakue ronhe'ẽ rendu 'rãgue py ha'eeve Nhanderuete ronhe'ẽ rendu.

³⁰ Mba'eta nhaneramoĩ kuery Ruete omboete ju Jesus, peẽ kuery yvyra re pemoĩ uka vy pejuka va'ekue.

³¹ Ha'e rã Nhanderuete ma opo'akaa oexa uka vy omboyvate Huvixave ha'e Jogueeraa jeparã, Israel kuery onhemboaxya oendu nho ramo ojevavyague omboguepa aguã.

³² Ha'e gui ore kuery ma ha'e nungakue kuaa ukaarã orekuai, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ voi, mba'eta Nhanderuete ombou onhe'ẽ rendu va'e kuery pe.

Gamaliel ijayvuague

³³ Ha'e rami apóstolo kuery ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxypave okuapy, ojuxaxe guive.

* 5:12 Marcos 16.17-20

³⁴ Ha'e rami teĩ nhomongeta va'ety kuery mbyte peteĩ fariseu opu'ã Gamaliel hery va'e, lei re nhombo'e va'ety, ha'e heta va'e kuery ha'e javi omboeteve va'e.* Ha'e va'e ma opu'ã vy apóstolo kuery omoẽ uka ranhe xapy'a'i.

³⁵ Ha'e vy oirũ kuery pe aipoe'i:

— Israel kuery regua, peikuaa pota ranhe, peva'e avakue pembopaga rive e'ỹ aguã.

³⁶ Mba'eta ymave opu'ã raka'e Teudas. Ha'e va'e ma onhemboyvate rei ramo hexeve quatrocentos avakue rãnda'u onhemoirũ. Ha'e gui ma ojukaa rive hexe ojapypaxa va'ekue-'ekue oaĩmba, mba'eve rei ojapo e'ỹ re.

³⁷ Ha'e va'e rive tery ombopara ukaa jave py Galiléia pygua Judas ju opu'ã vy heta ete ogueraa ngupive. Ha'e va'e voi omano, ha'e rã onhe'ẽ rendu va'ekue oaĩmba rive.

³⁸ Aỹ ma aipoa'e kova'e avakue re pejapo vai ve'ỹ aguã, tove ta'ikuai. Mba'eta ha'e kuery ayvu ha'e hembia po ma avakue guigua ri vy opa rive 'rã.

³⁹ Ha'e rã Nhanduete guigua ri ramo napembovaipa kuaai 'rã, Nhanduete rovaigua pendekuai e'ỹ aguã — he'i. Ha'e rami ijayvua rã pavẽ rei ojou porã.

⁴⁰ Ha'e gui ma apóstolo kuery oenoĩ ju vy oinupãmba. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ijayvu ve'ỹ aguã Jesus rery rupi. Ha'e gui opoipa ju.

⁴¹ Ha'e rã ha'e kuery omboayvuaque gui ojepe'a vy ovy'a jogueravy, Jesus rery káuxa ikuai axy aguã oiporavo rive.

⁴² Ha'e gui ko'ẽ nhavõ templo py, ha'e oo ha'e javi rupi ndojepe'ai Jesus ae Cristo oikoa re nhombo'ea gui.*

6

Nhopytyvõarã kuery omoĩa ague

¹ Ha'e va'e jave temimbo'e kuery heta-etave oje'oivy ramo grego kuery regua ijayvu rei okuapy hebreu regua re, mba'eta ko'ẽ nhavõ tembi'u omboja'oa py grego kuery regua imeve'ỹ va'e kuery re hexarai ra'e.

² Ha'e ramo apóstolo kuery doze va'e omboatypa temimbo'e kuery ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i:

— Nda'evei Nhanduete ayvu romombe'ua gui ore kuery rojepe'a aguã tembi'u romboja'oa rupi roiko aguã.

³ Ha'e nunga rupi irmão kuery, peiporavo peẽ kuery regua sete avakue heko porã va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa, ha'e hi'arandu va'e. Ha'e va'e kuery ma romoi 'rã ha'e nunga rupi omba'eapo va'erã.*

⁴ Ha'e rã ore kuery ma ronhemb'o'ea ha'e ayvu romombe'ua rupi anho 'rã orekuai — he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami ijayvu rã pavẽ oendu vy ojou porã. Ha'e rami vy jypy ojou Estêvão, peteĩ ava ojerovia ete ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa va'e, ha'e gui ma Filipe, Prócoro, Nicanor, Timão, Pármenas ha'e Nicolau. Ha'e va'e ma Antioquia guigua judeu kuery reko rami oiko va'e.

⁶ Ha'e va'e kuery ma apóstolo kuery renonde ogueru ramo onhembo'e reve ha'e kuery áry omoĩ okuapy opo.

⁷ Ha'e gui ma Nhanduete ayvu oendupaave. Jerusalém tetã py temimbo'e kuery heta-etave ma oje'oivy. Sacerdote kuery voi heta ikuai ojerovia rupi.

Estêvão omboayvua ague

⁸ Ha'e gui Estêvão ma Nhanduete omboaxya ha'e ipo'akaa rupi oiko vy heta va'e kuery mbyte rupi ojapo okovy nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.

⁹ Ha'e ramo hexe opu'ã okuapy judeu kuery va'e regua escravo ve'ỹ onhembo'eaty pygua, Cirene, Alexandria, Cilícia ha'e Ásia guigua. Ha'e va'e kuery ma Estêvão reve ijayvu ete okuapy.

¹⁰ Va'eri hexe nda'ipo'akai, Nhe'ẽ guigua 'arandua rupi ijayvu ramo.*

¹¹ Ha'e rami vy opaga amongue avakue aipoe'i aguã: “Roendu peva'e ava ijayvu vaikue rã Moisés ha'e Nhanduete rovai”, he'i aguã.

* 5:34 Atos 22.3

* 5:42 Mateus 5.10-12; 1 Pedro 4.16,19

* 6:3 1 Timóteo 3.8-10

* 6:10 Lucas 21.14,15

¹² Ha'e rami py omopu'amba rei heta va'e kuery, nhomongeta va'ety ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery guive. Ha'e rami vy oje'oi vy ojopy, nhomongeta va'ety kuerya py ogueraa.

¹³ Ha'e py ma ogueru avi hekokue ramigua mombe'uarã. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

— Peva'e ava ma ijayvu vai riae oikovy templo icy'a e'y va'e ha'e lei re.

¹⁴ Mba'eta roendu aipoe'i rã Nazaré pygua Jesus templo omomba 'rãa rami, ha'e nhanderekorã Moisés oeja va'ekue oguerova 'rãa rami guive — he'i.

¹⁵ Ha'e javive omboayvua py uguapy va'e ma Estêvão re anho oma'ê okuapy. Oma'ê okuapy rã anjo rami hova.

7

Estêvão ijayvuague

¹ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oporandu vy aipoe'i:

— Ha'e rami ae teve?

² Estêvão ombovai:

— Ke'y kuery ha'e xeru kuery, pendu ke. Nhaneramoĩ Abraão ma Mesopotâmia vvy re teri oiko jave, Harã py oiko e'y mbove ixupe Nhanderuete hexakãmba va'e ojexa uka raka'e.

³ Ha'e vy aipoe'i ixupe: “Ejepe'a ndeyvy neretarã kuerya gui, ha'e tereo vvy aexa uka aguã katy”, he'i va'ekue.*

⁴ Ha'e ramo caldeu kuery vvy gui oo Harã py ju oiko aguã. Tuu omano ma rire apy ju Nhanderuete ombou vvy a'y peê pendekuaia py.

⁵ Ha'e rami avi apy voi ixupe guarã nome'êi neĩ peteĩgu'e'i opy oguerova aguã voi, teĩ ijayvu vvy ome'ê aguã, ha'e hamymino kuery pe voi. Ha'e jave ma ndata'yi teri.

⁶ Ha'e gui Nhanderuete ijayvu hamymino kuery ovy re'y, vvy mboae re ikuai 'rãa re. Ha'e py ma escravo kuery 'rã ikuai, quatrocentos ma'et'y re 'rã ikuai axy.

⁷ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'ive ju: “Xee ma ambopaga 'rã escravo penemoingoare kuery. Ha'e va'e rire ha'e gui pexê 'rã kova'e vvy re ju xerembiguaĩ pendekuaĩ aguã”, he'i va'ekue.*

⁸ — Ha'e gui ma ipire omboi uka vy hexeve ojapo guexeve guarã. Ha'e rami vy Isaque itui rire oito araa py Abraão omboi ipire. Isaque gui oiko Jacó, ha'e gui ha'e va'e gui nhaneramoĩ kuery doze ikuai va'ekue oiko.

⁹ Ha'e gui José re nhaneramoĩ kuery nda'ija'ei vy ovende raka'e Egito vvy katy heraarã pe. Ha'e rami teĩ Nhanderuete ma hexeve oiko vy

¹⁰ ogueraa jepe opa mba'e vai oiko va'e gui. Omboaxya rupi omo'arandu Egito pygua huvixave Faraó renonde. Ha'e ramo Faraó omoĩ ha'e pygua kuery re opena aguã, ha'e hoo pygua ha'e javi re guive.

¹¹ Ha'e gui ma karuai oiko Egito vvy ha'e javi rupi. Canaã vvy re voi ikuai axy ramo nhaneramoĩ kuery ndojouvei temb'u.

¹² Ha'e rã Egito vvy re ma trigo oguerekoa omombe'ua rã Jacó oendu vy jypy omoundouka raka'e nhaneramoĩ kuery.

¹³ Ha'e kuery teĩgu'e ju ovaẽ ramo José ojekuaa uka guyke'y kuery pe, ha'e Faraó voi oexa José regua kuery.

¹⁴ Ha'e vy José oenõ uka nguu Jacó ha'e guetarã kuery ha'e javive setenta e cinco ikuai va'e.

¹⁵ Ha'e rami py Egito vvy re Jacó oo raka'e. Ha'e py ma omano, nhaneramoĩ kuery ha'e javive voi.

¹⁶ Hetekue ma Siquém katy heraa vy onhono porãa Hamor ra'y kuery gui Abraão tuparã perãta re ojogua va'ekue py.

¹⁷ — Ha'e gui ovaẽ rai'i ma Abraão pe Nhanderuete ouraague ojeupity aguã ára. Ha'e jave ma nhaneramoĩ kuery hetave oje'oivy Egito vvy re,

¹⁸ amboae huvixave José oikuaa va'e'y oiko peve.*

* 7:3 Gênesis 12.1

* 7:7 Gênesis 15.13-14

* 7:18 Êxodo 1.8

¹⁹ Ha'e va'e huvixa ma nhaneramoĩ kuery ombotavypa vy ojavky rei, ojapo guive gua'y kuery re ae nopenavei rã omanomba aguã rami.

²⁰ Ha'e va'e jave py oiko Moisés. Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde voi ojou porãa ramo mboapy jaxy re ranhe onhomi tuu ro py.

²¹ Ha'e gui oejaa ramo Faraó rajy ju ogueraa vy omemby ae'i rami omongakuaa.

²² Moisés ma Egito pygua 'arandua ha'e javi re ombo'ea ramo ipo'aka ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py.

²³ — Quarenta ma'etỹ ma oguerekoa py oendu guyke'y kuery Israel regua oexaxea.

²⁴ Ha'e rami vy peteĩ ava ojavkyka rei rã oexa vy oi'pe'a, ha'e oepy vy ojuka Egito pygua.

²⁵ Mba'eta Moisés oexa'ã hetarã kuery “Ixupe Nhanderuete nhandereraa jepe uka 'rã” he'i aguã, teĩ ha'e kuery ha'e rami ndoikuaai.

²⁶ — Ha'e gui ko'ẽgue onhemboja ju guetarã kuery joguero'a va'e re. Ha'e kuery ikuai porã aguã omboja'oxe vy aipoe'i: “Avakue, peẽ kuery tu joegua'i rima pendekuai. Mba'e re tu pejoguero'a rei?” he'i.

²⁷ Ha'e ramo oirũ re ojeaive va'e omoanha vy aipoe'i: “Mava'e tu nemoĩ oreruvixarã, orere repena aguã?”

²⁸ Xee voi teve xejukaxe avi kuee Egito pygua rejukaague rami?” he'i.*

²⁹ Ha'e rami ijayvu rã Moisés oendu vy okanhy ovy, ha'e Midiã vvy re ju oiko guekoa py e'ỹ. Ha'e py ma oiko mokoĩ ta'y.

³⁰ — Quarenta ma'etỹ rire tekoe e'ỹa py Sinai vvyty re ixupe ojexa uka peteĩ anjo. Yvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka.

³¹ Moisés ha'e nunga oexa vy onhemondy'i va'eri onhembojave ovy oexa porãve aguã. Ha'e vy oendu Senhor aipoe'i rã:

³² “Xee ma neramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko”, he'i. Ha'e rami rã Moisés okyje vy oryryipa, oma'ẽve aguã nda'ipy'a guaxui guive.

³³ — Ha'e ramo Senhor aipoe'ive ju: “Emboi ndepy regua, mba'eta repyrõa ma vvy ky'a e'ỹ.

³⁴ Xee aexa ma Egito vvy re xevygua kuery ikuai axya, ha'e kuery ipoaẽ rã aendu guive. Ha'e rami vy agejy araa jepe aguã. Ejuve ke aỹ, xee romondouka 'rã Egito katy”, he'i.*

³⁵ — Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhe'ẽ rendui Moisés. Ha'e vy aipoe'i: “Mava'e tu nemoĩ huvixa orere repena va'erã?” he'i okuapy, huvixarã ha'e heraa jeparã Nhanderuete ombou va'ekue ri, anjo vvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka va'ekue ipytyvõarã oiko guive.

³⁶ Ha'e gui Egito vvy re nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã Moisés ae ojapo vy oguenoẽ nhaneramoĩ kuery. Ye'ẽ Pytã re voi ojapo, ha'e quarenta ma'etỹa pukukue re tekoe e'ỹa rupi ikuai jave guive.

³⁷ Moisés ae Israel kuery pe aipoe'i: “Peẽ kuery regua Nhanderuete omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã”, he'i va'ekue.*

³⁸ Ha'e Moisés ae oĩ va'ekue tekoe e'ỹa py ono'õmba va'e kuery reve, Sinai vvyty re ixupe anjo ijayvu va'ekue ha'e nhaneramoĩ kuery reve. Ojopy avi ayvu imarã e'ỹ va'e nhandevy ju oikuaa uka aguã.

³⁹ — Ha'e rami teĩ nhaneramoĩ kuery ma nonhe'ẽ rendui raka'e. Ha'e kuery ndoipotai vy opy'a re omoĩ okuapy Egito katy ju ojevxyea.

⁴⁰ Ha'e vy aipoe'i Arão pe: “Ejapo orevy nhanderueterã nhanerenonde re oo va'erã. Mba'eta Egito vvy gui nhanerenoẽare Moisés re ma ndajaikuaai mba'e pa oikoa”, he'i okuapy.*

⁴¹ Ha'e va'e jave ojapo vaka ra'y ra'angaa, ha'e ha'angaa pe mymba kuery ojuka guive. Oguerovy'a rei okuapy opo py ojapo va'ekue rive.

⁴² — Ha'e ramo ha'e kuery gui Nhanderuete ojepe'a vy omboaxa yva re ikuai va'e rive ombojerovia aguã, profeta kuaxia ombopara vy aipoe'iague rami: “Israel kuery, tekoe e'ỹa rupi quarenta ma'etỹ re pendekuai vy xe'vy pe teve mymba pejuka vy peme'ẽ raka'e?”

* 7:28 Êxodo 2.14 * 7:34 Êxodo 3.5-8,10 * 7:37 Deuteronômio 18.15 * 7:40 Êxodo 32.1,23

⁴³ Tuuete ramigua Moloque pe e'ÿ ri ty'y pejapo pembojerovia atyrã? Ha'e tuuete ramigua Renfã jaxy-tata ra'angaa pejapo va'ekue pembojerovia aguã. Ha'e nungakue re ma xee rogueraa ukapa 'rã Babilônia rovai katy", he'iague.*

⁴⁴ — Ha'e gui ombojeroviaaty Nhanderuete ayvu oĩa va'e ma nhaneramoĩ kuery oguereko raka'e tekoa e'ÿa re, Moisés pe ojapo ukaague rami ae ojapo va'ekue.

⁴⁵ Ha'e nunga ma nhaneramoĩ kuery Josué oiko javegua ju ojopy vy amboae katy ogueraa, mba'eta ha'e kuery renonde gui Nhanderuete yvy regua kuery omoxê ramo ha'e py ju ikuai. Davi oikoa ára peve oguereko va'ekue.

⁴⁶ Ha'e gui Davi ma Nhanderuete ojou porã ramo ojerure peteĩ oo Jacó Ruete peguarã ojapo aguã.

⁴⁷ Ha'e rã ixupe guarã oo apoare ete ma Salomão raka'e.

⁴⁸ Ha'e rami teĩ Yvate ete va'e ma avakue opo py oo ojapo va'ekue py noĩ, profeta aipoe'iague rami:

⁴⁹ “Yva ma xerenda, ha'e rã yvy ma xepy renderã itui. Mba'e nunga oo 'rã tu pejapo xevy? Mamo 'rã tu xee apytu'u atyrã oĩ aguã ha'eve?”

⁵⁰ Mba'eta xepo py e'ÿ ri ty'y ha'e nunga ha'e javi ajapo va'ekue?” he'i Senhor.*

⁵¹ — Avakue peneakã ratã va'e, pendeppy'a ratã ha'e pendeapyya e'ÿ va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ ijayvu teĩ ndapejapyxakaxei kuerei. Peneramoĩ kuery ikuaiague rami ae ju peẽ voi pendekuai.*

⁵² Mba'eta mava'e profeta re nda'u peneramoĩ kuery nopy'a rei raka'e? Mba'eta ojuka okuapy raka'e Heko porã ete va'e ou 'rãa momb'e'ua kuery. Ha'e va'e gui aÿ ma peẽ ju ijopy nhemiare ha'e ijuka riveare pendekuai.

⁵³ Pende kuery ma anjo po gui lei pejopy va'eri ndapejapoi — he'i.

Estêvão omanoague

⁵⁴ Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxy okuapy opy'a py, ha'e hexe opu'ã vy haĩ jekyty guive okuapy.

⁵⁵ Ha'e rã Estêvão re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ anho oĩ ramo yva re oma'ẽ vy oexa Nhanderuete rexakãa, ha'e oiporu kuaa regua re Jesus hi'ãĩ rã.

⁵⁶ Ha'e rami vy aipoe'i:

— Aipo aÿ, xee aexa yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderuete oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue hi'ãĩ rã — he'i.

⁵⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai atã vy omboty oapyya, joo rami meme oguero'a okuapy.

⁵⁸ Tetã gui mombyry'i ogueraa py ojapipa okuapy ita py. Hekokue ramigua momb'e'uaere kuery ma oao puku omboi vy oea imoiny peteĩ kunumi Saulo hery va'e hi'ãia py.*

⁵⁹ Ha'e rami vy ita py Estêvão ojapipaa ramo ojapukai vy aipoe'i:

— Senhor Jesus, eraa ke xenhe'ẽ — he'i.

⁶⁰ Ha'e gui guenapy'ã re oĩ vy ijayvu atã:

— Senhor, embopaga eme kova'e kuery ojevavyague re — he'i. Po rami ijayvu reve oke.*

8

¹ Ha'e kuery ojuka okuapya ma Saulo ojou porã.

Atos 26.9-11

Ha'e va'e árave Jerusalém pygua igreja kuery omoingo axya vaipa. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javive apóstolo e'ÿ vy oaĩmba Judéia ha'e Samaria yvy rupi.

² Estêvão retekue ma Nhanderuete pegua avakue onhono porã, hexe ojae'o vaipa guive.

³ Ha'e rã Saulo ma ombaxe ete heravy igreja kuery. Oo rupi oike vy ogueraa avakue ha'e kunhague nhuã py omboty aguã.

Samaria tetã py Filipe oo vy ayvu omombe'uague

⁴ Ha'e gui opa rupi oaĩmba jogueravya rupi ayvu omombe'u.

* 7:43 Amós 5.25-27

* 7:50 Isaías 66.1-2, Atos 17.24

* 7:51 Mateus 23.30-32

* 7:58 Saulo ma Jesus

pe ojeke me'ẽ va'erã va'e (Atos 2.20). Guery ogueroa rire ixupe “Apóstolo Paulo” 'ea (Atos 9.1-9, 13.9).

* 7:60 Lucas 21.16-19, 23.46,34

⁵ Filipe ma Samaria tetã py oo vy ha'e kuery pe omombe'u Cristo.*

⁶ Filipe ijayvu rã heta va'e kuery peteĩ rami meme ojapyxaka okuapy. Oendu, oexa guive hexa pyrã ojapo rã.

⁷ Mba'eta heta gui nhe'ẽ vai ojapukai reve-reve ojepe'a, ha'e heta oguata e'ỹ ha'e hetyma pirupa va'e voi okuerapa.

⁸ Ha'e ramo ovy'a ete okuapy ha'e va'e tetã py.

Onhembo'e vaikue va'e Simão re ijayvuague

⁹ Ha'e py ma oiko peteĩ ava Simão hery va'e, onhembo'e vaikuea rupi oiko. Samaria pygua kuery ombotavypa oikovy, ipo'akapa va'e rami rive onhemoiingo vy.

¹⁰ Hexe ojapyxaka pavẽ, vvyĩgueve ha'e yvatekueve guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava re ma Nhanduete po'akaa oĩ. Ha'e ramo Ipo'akapa va'e hery — he'i okuapy.

¹¹ Hexe anho ojapyxaka, mba'eta are ma omba'evyky py ombotavypa ramo.

¹² Ha'e gui ha'e pygua kuery pe Filipe omombe'u oikovy ayvu porã Nhanduete po'akaa ha'e Jesus Cristo regua. Ha'e ramo avakue ha'e kunhague oguerovia ramo omongaraipa.

¹³ Simão eteve voi ojerovia avi, ha'e omongarai ma rire Filipe re onhemoirũ oikovy, mba'eta hexa pyrã ha'e mba'emo porã ojapo rã oexa vy onhemondyipa.

Samaria py Pedro ha'e João ikuai jave guare

¹⁴ Samaria pygua kuery Nhanduete ayvu ogueroviaa omombe'ua rã Jerusalém py apóstolo kuery ikuai va'e oendu okuapy. Ha'e rami vy ha'e katy omondouka Pedro ha'e João.

¹⁵ Ha'e py ha'e kuery ovaẽ vy ha'e pygua kuery re onhembo'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oĩ aguã,

¹⁶ mba'eta neĩ peteĩve re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ndoguejy teri, Senhor Jesus rery rupi omongaraia rive.

¹⁷ Ha'e gui ha'e kuery áry apóstolo kuery opo omoĩ ramo ha'e kuery re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou.

¹⁸ Apóstolo kuery joe opo omoĩ rã Nhe'ẽ [Ky'a E'ỹ] oua Simão oexa vy apóstolo kuery pe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'i:

— Xee voi ke xembopo'aka joe xepo amoĩ rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou aguã — he'i.

²⁰ Ha'e rã Pedro ombovai:

— Ndeperáta too ndereve rekanhy aguã py, mba'eta rexa'ã peráta re ndejeupe rejogua aguã Nhanduete ome'ẽ rive va'e.

²¹ Ndee ma mba'eve nndererekoí ore rami reiko aguã, neĩ rojapo va'e rejapo aguã voi, mba'eta ndepy'a py ha'eve e'ỹa rami reiko Nhanduete renonde.

²² Ha'e nunga rupi ejeko rerova ndereko vaia gui, ha'e ejapukai Senhor pe. Xapy'a rei ombogue 'rã ndepy'a re remoĩ va'ekue.

²³ Mba'eta xee aexa rã opa marã rei teri reiko, nhuã py rami teko vai nemb'o'a ramo — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Simão ombovai vy aipoe'i:

— Pejerure ha'vy Senhor pe pendeayvague oiko e'ỹ aguã — he'i.

²⁵ Ha'e kuery Senhor ayvu omombe'u ha'e nhombo'epa ma vy Jerusalém tetã katy ju ojevvy. Samaria pygua kuery rekoa ikuai va'e rupi omombe'u oje'oivy ayvu porã.

Eunuco reve Filipe onhemoirũague

²⁶ Ha'e gui Filipe pe peteĩ anjo Senhor-a guigua ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo kuaray puku-a yke katy. Jerusalém gui Gaza katy tape oo va'e rupi tereo, tekoa e'ỹa rupi — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo.

²⁷ Oo vy peteĩ ava oexa Etiópia pygua eunuco, huvixa kunha Candace mba'e peráta ha'e javi re opena va'ety. Ha'e va'e ma Jerusalém py ombojerovia aguã ooague gui

²⁸ ojevvy rupi oguapy oiny karóxa py. Ogueroayvu heravy profeta Isaías ombopara va'ekue.

²⁹ Ha'e ramo Nhe'ẽ aipoe'i Filipe pe:

— Enhemboja peva'e karóxa re, tereo ijyvy'iry — he'i.

* 8:5 Atos 1.8; João 12.24

³⁰ Ha'e ramo Filipe onha ovy vy oendu ogueroayvu rã profeta Isaías ombopara va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

— Reikuaa ma'ã roeroayvu heravy va'e?

³¹ Ombovai:

— Mba'exa vy tu aikuaa ta avave rei omombe'u porãve e'ÿ rã? — he'i. Ha'e rami vy oenoĩ Filipe karóxa py ojeupi vy hexeve oĩ aguã.

³² Ipara ogueroayvu oiny va'e po rami: “Vexa'i rami heraa ojukaa aguã py. Ijukaarã renonde vexa'i okyrirĩa rami avi ha'e voi ndoipe'ai ojuru.

³³ Omo'yvyĩ'i vy ha'eve e'ÿa rami oguerekoa. Mava'e nda'u omombe'u 'rã hamymino kuery? Mba'eta vvy gui hekove oipe'aa rire”, he'iague.*

³⁴ Ha'e ramo eunuco oporandu Filipe pe:

— Ajerure remombe'u aguã mava'e reko re pa profeta ijayvu, ojee ae tyrã pa amboae reko re? — he'i.

³⁵ Ha'e ramo Filipe omombe'u porãve. Po rami ipara oĩ va'e guive omboypy vy ixupe omombe'u oiny Jesus.

³⁶ Ha'e kuery oo tema tape rupi. Yy oĩa py ovaẽ vy eunuco aipoe'i:

— Apy ma yy oĩ. Nda'evei 'rã ri nda'u anhemongarai uka aguã?

³⁷ [Filipe ombovai:

— Ndepy'a ha'e javi py rejerovia ramo ha'eve 'rã — he'i.

Ha'e ramo ombovai vy aipoe'i:

— Xee arovia Jesus Cristo Nhanderuet Ra'y oikoa — he'i.]

³⁸ Ha'e rami vy omombyta uka karóxa. Mokoive ogejey ovy yy py, ha'e Filipe omongarai.

³⁹ Yy gui oẽ jogueravy jave Senhor Nhe'ẽ oipe'a heravy Filipe. Ha'e ramo eunuco ndoexavei va'eri ovy'a reve oo oiny tape rupi.

⁴⁰ Ha'e va'e rire'ive Filipe ma Azoto tekoa py ra'e oikoa oikuaa vy oove ha'e gui. Ayvu porã omombe'u heravy tetã ha'e javi rupi, Cesaréia py ovaẽ peve.

9

Atos 22.4-11; 26.9-18

¹ Ha'e ramia ja Saulo ma Senhor remimbo'e kuery ojukapa aguã re ijayvu. Ha'e rami vy sacerdote yvateve va'ea py oo vy

² ojerure kuaxia para re Damasco tetã py oo aguã judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi, Senhor reko rami avakue ha'e kunhague ikuai va'e ojou vy oipokua ha'e Jerusalém katy oguerupa aguã.

³ Ha'e rami vy oo tape rupi. Damasco py ovaẽ rai'i ovy py yva gui hendy va'e hexakãmba xapy'a ijyvyry.

⁴ Ha'e rã vvy rupi ho'a vy peteĩ ayvu oendu:

— Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? — he'i va'e.

⁵ Ha'e ramo oporandu:

— Mava'e tu ndee, Senhor?

Ombovai:

— Xee ma Jesus rereko axy rei va'e.

⁶ Epu'ã ke, eike tetã py. Ha'e py ma omombe'ua 'rã rejapo va'erã — he'i.

⁷ Ha'e gui irũ kuery hupive oo va'e ma okyrirĩ reve opytapa. Ijayvu va'e oendu teĩ avave rei ndoexai okuapy.

⁸ Ha'e rã Saulo ma vvy gui opu'ã vy guexa oipe'a teĩ mba'eve rei ndoexavei. Ha'e gui ijyva re ogueraa Damasco katy.

⁹ Mboapy ára re oĩ oexa e'ÿ re. Ha'e ramia pukukue re ndokarui neĩ ndoy'ui.

Atos 22.12-16

¹⁰ Damasco tetã py oiko peteĩ temimbo'e Ananias hery va'e. Ha'e va'e pe Senhor ojexa uka vy aipoe'i:

— Ananias.

Ombovai:

— Senhor, apy ma aĩ — he'i.

¹¹ Senhor aipoe'i:

* 8:33 Isaías 53.7,8

— Epu'ã ke, tereo tape hi'yvi va'e 'epy va'e rupi. Judas ro py revaẽ vy ke eka Tarso guigua Saulo. Mba'eta ha'e va'e ma onhembo'e oiny jave
 12 oexa kuri peteĩ ava Ananias hery va'e ovaẽ ouvry rã, hi'áry opo omõĩ oexa ju aguã — he'i.

¹³ Ananias ombovai:

— Ha'e rami avi Senhor, heta gui ma aendu ha'e va'e ava reko. Mbovykue rei ve'y ma ojapo vai va'ekue Jerusalém py ikuai va'e re,

¹⁴ ha'e apy guarã ju kuaxia para ogeru sacerdote yvatekueve va'ea gui, nderery rupi ojapukai va'e kuery ojopypa heravy aguã — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

— Tereo nho, mba'eta ha'e va'e ma xerembiguirã aiporavo va'ekue judeu e'y va'e kuery pe xerery ogueraa aguã, huvixa kuery ha'e Israel kuery renonde guive.

¹⁶ Ixupe xee ae aikuaa uka 'rã xerery rupi oiko ramo omoingo axya 'rãa — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo Ananias oo vy ovaẽ oo oĩa py. Hi'áry opo omõĩ reve aipoe'i:

— Irmão Saulo, Senhor Jesus tape rupi rejua rupi ojekuaa uka va'ekue xembou kuri rexa ju aguã, ha'e ndere Nhe'ẽ Ky'a E'y anho oĩ aguã — he'i.

¹⁸ Ha'e ramove hexa gui pira pekue ramigua ho'a ramo oexa ju. Ha'e gui opu'ã vy onhemongarai uka.

¹⁹ Okarupa ma vy oendu imbaraetea. Ha'e vy Damasco py are'i opyta Jesus remimbo'e kuery reve.

Damasco py ayvu Saulo omombe'u oikovyague

²⁰ Ha'e rire'ive judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi Saulo omombe'u oikovy Jesus ae Nhanderuete Ra'y oikoa.

²¹ Ha'e javive oendu va'e onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Peva'e e'y ri ty'y Jerusalém py Jesus rery rupi ojapukai va'e ojukapaxe va'ety? Ha'e gui apy ju ou oipokuapa heravy aguã sacerdote yvatekueve va'ea katy — he'i okuapy.

²² Ha'e rã Saulo ma imbaraeteve oikovy. Ha'e vy Jesus ae Cristo oikoa omombe'u vy omokyrirĩmba judeu kuery Damasco py ikuai va'e.

²³ Kueve ma rire judeu kuery jogueroayvu ojuka aguã.

²⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojapoxe va'e Saulo oikuaa. Ha'e kuery ojuka vy ara py ha'e pyávyy tetã kora rokẽ py oarõ okuapy.

²⁵ Ha'e rã temimbo'e kuery ma pyávyy ogueraa vy peteĩ ajaka py omõĩ vy omboguejy tetã kora rovai.

Jerusalém ha'e Tarso py Saulo ovaẽague

²⁶ Jerusalém py ovaẽ vy onhemoirũxe temimbo'e kuery mboae reve, teĩ ha'e kuery ha'e javive Jesus remimbo'e oikoa ndogueroviai vy okyje okuapy.

²⁷ Ha'e rã Barnabé ma apóstolo kuerya py ogueraa vy omombe'u porãmba tape rupi Senhor ojekuaa uka vy hexeve ijayvuague, ha'e ramo Damasco tetã py okyjea py e'y Jesus rery rupi ijayvuague.

²⁸ Ha'e rami rire Jerusalém py oiko ha'e kuery reve. Okyje reve'y ijayvu oikovy Senhor rery rupi.

²⁹ Grego ayvu py ijayvu va'e kuery pe ayvu omombe'u ha'e ijayvu ete oikovy ramo ha'e kuery ojukaxe ete.

³⁰ Ha'e nunga irmão kuery oikuaa vy Cesaréia peve ogueraa, ha'e gui Tarso katy ju omondouka.*

Igreja pygua heta-etave ovyague

³¹ Ha'e rami rire Judéia ha'e javi rupi igreja kuery ikuai porã, Galiléia ha'e Samaria rupi guive. Imbaraeteve oje'oivy Senhor renonde ojererokyjea rupi. Nhe'ẽ Ky'a E'y ombopy'a guaxu ramo heta-etave ovy.

Enéias omongueraa ague

³² Ha'e gui Pedro ma opa rupi oaxa ovy vy Lida tetã py ovaẽ iky'a e'y va'e kuerya py.

³³ Ha'e py ma peteĩ ava oexa Enéias hery va'e. Ha'e va'e ma oguata va'e'y vy oito ma'et'y re ma tupa py itui.

* 9:30 Gálatas 1.15-24

³⁴ Ixupe Pedro aipoe'i:

— Enéias, Jesus Cristo nemonguera. Epu'ã ke ha'vy, emoĩ porã ju nderupa — he'i ramove opu'ã.

³⁵ Ha'e ramo Lida ha'e Saron pygua kuery ha'e javi oexa vy ojeko rerova Senhor re.

Dorcac omboetea jevyague

³⁶ Jope tetã py ma oiko peteĩ temimbo'e kunha Tabita hery va'e, Dorcas he'ia. Ha'e va'e ma pavê oikuaa mba'emo porã anho ojapo ha'e mba'emo ome'ẽ va'ety oikoa.

³⁷ Ha'e va'e jave imba'eaxy vy omano. Ha'e gui hetekue ombojaupa ma rire ombouve ju inony opy ja'o'i yvate oĩ va'e py.

³⁸ Jope gui ma Lida py Pedro oĩa namombyry'i. Ha'e ramo ha'e py oĩa temimbo'e kuery oendu vy mokoĩ avakue omondouka “Jaa vyvoi ke orereve” he'i aguã.

³⁹ Ha'e nunga Pedro oendu vy oo ha'e kuery reve. Oo py ovaẽ ramo opy ja'o'i yvate oĩ va'e py oguera. Imeve'y va'e kuery ha'e javi ombojere rei, ojae'o reve oexa uka ao puku ha'e tupyja Dorcas oikove teri reve ojapo va'ekue.

⁴⁰ Ha'e gui ma Pedro omoẽmba vy guenapy'ã re oĩ, ha'e vy onhembo'e. Ha'e gui ojere vy hetekue ituia katy ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Tabita, epu'ã ke — he'i. Ha'e ramo guexa oipe'a vy oexa Pedro, ha'e vy ovy oiny.

⁴¹ Ha'e ramo ipo re ojopy vy omopu'ã. Ha'e gui icy'a e'y va'e ha'e imeve'y va'e kuery oenoĩmba vy oexa uka oikove va'e.

⁴² Ha'e nunga Jope pygua kuery ha'e javi oikuaa vy heta ojerovia Senhor re.

⁴³ Jope py ma Pedro opyta are, ipirekue re omba'eapo va'e Simão hery va'e ro py.

10

Xondaro ruvixa Cornélio reko re ijayvuaque

¹ Cesaréia tetã py peteĩ ava oiko Cornélio hery va'e, xondaro kuery Itália pygua ruvixa.

² Ha'e va'e ma Nhanderuete pe oiko ojererokyjea rupi, ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Mba'emo ome'ẽ jepi ha'e py judeu kuery ikuai va'e pe, Nhanderuete pe onhembo'e riae guive.

³ Ha'e gui ma kuaray ojero'a'i jave peteĩ anjo Nhanderuetea guigua ojexa uka ixupe. Hexe onhemboja vy aipoe'i:

⁴ — Cornélio.

Ha'e ramo onhemondy'i reve anjo re oma'ẽ vy oporandu:

— Mba'e tu, Senhor?

Anjo ombovai:

— Nhanderuete renonde ima'endu'aa renhembo'ea ha'e mba'emo reme'ẽ reikovya re.

⁵ Aỹ ma emondouka Jope tetã katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã.

⁶ Ha'e va'e ma ye'ẽ yvyry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py — he'i.

⁷ Hexeve anjo ijayvu va'ekue ojepe'a ramove oenoĩ mokoĩ guembiguai ha'e peteĩ xondaro Nhanderuete pe oiko va'e ixupe omba'eapo va'e regua.

⁸ Ha'e va'e kuery pe ha'e nungakue omombe'upa vy Jope tetã katy omondouka.

Pedro pe mba'emo ojexa ukaaque

⁹ Ko'ẽ jevy tape rupi ha'e kuery oo vy tetã py ovaẽ rai'i ma oje'oivy jave, Pedro ma kuaray mbyte rire'i oo áry ojeupi onhembo'e aguã.

¹⁰ Inhembyayi vy okaruxea oendu. Ha'e gui tembi'u ojapoa rã oarõ jave ixupe ojexa uka peteĩ.

¹¹ Ha'e vy oexa yva ojepe'a rã, ha'e oguejy ovy peteĩ ajukue ramigua tuvixa va'e, vvy rami omboguejya ijapy irundyve re.

¹² Ha'e va'e áry ma opa marãgua mymba ikuai irundy ipy va'e, vvy rupi otyryry ha'e guyra oveve va'e.

¹³ Ha'e gui ixupe peteĩ ijayvu va'e aipoe'i:

— Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u.

¹⁴ Pedro ombovai:

— Any teve Senhor, mba'eta ha'u va'e'y teri ha'eve'y va'e nhomongy'aa — he'i.

¹⁵ Mokoĩguea ma ijayvu va'e aipoe'i:

— Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe “Ha'eve'y va'e” 're eme — he'i.

¹⁶ Ha'e nunga mboapykue oiko rire ajukue ogueraa ju yva re.

Cornélio remimbou kuery Jope py ovaëague

¹⁷ Pedro mba'emo ojexa uka va'ekue mba'erã paa ndoikuaai rei oiny jave avakue ovaë ma Cornélio ombou va'ekue. Simão ro re oporandu jogueruvy rire okê py opyta.

¹⁸ Onhenduka vy oporandu:

— Simão Pedro hery va'e pa oĩ? — he'i.

¹⁹ Ha'e rã Pedro ma mba'emo oexa va'ekue re teri oikuaa pota oiny reve Nhe'ë aipoe'i i xupe:

— Pe'i py mokoĩ ava ndereka va'e ikuai.

²⁰ Epu'ã ha'vy, eguejy ha'e tereo ha'e kuery reve. Erovía e'y eme, mba'eta xee ae ambou uka — he'i.

²¹ Ha'e gui avakue ikuaia py Pedro oguejy ma vy aipoe'i:

— Xee apy aĩ va'e ae pa xereka? Mba'e re tu peju?

²² Ha'e kuery ombovai:

— Xondaro ruvixa Cornélio ma ava heko porã ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko va'e, judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e guive. Ha'e va'e ae nerenoi uka, ngoo py reveã rã ndeayvu oendu aguã, anjo iky'a e'y va'e aipoe'iaque rami vy — he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

²³ Ha'e rami rã Pedro ma ha'e kuery omovaë ranhe, omoinge opy. Ko'ë jevy opu'ã vy oo ha'e kuery reve. Jope pygua irmão kuery regua oo avi hupive.

²⁴ Ko'ë jevy Cesaréia py ovaëmba. Cornélio oarõ vy omboatypa ma ra'e guetarã ha'e oirũ kuery oayvuve va'e.

²⁵ Pedro ovaë ouvry rã Cornélio oë ovaexĩ aguã. Guenapy'ã re oĩ vy ombojerovia.

²⁶ Ha'e ramo Pedro omopu'ã vy aipoe'i:

— Epu'ã katu, xee voi ma ava avi aiko — he'i.

²⁷ Hexeve ijayvu reve oike vy heta oexa ono'o okuapy va'e.

²⁸ Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:

— Peë ma peikuaa porã rã ore judeu kuery amboae regua re ronhemoirũ aguã nda'evei, neĩ ronhemboja aguã voi. Ha'e rami teĩ xevy pe Nhanderuete oikuaa uka avave pe “Nda'evei va'e” neĩ “Ha'eve'y va'e” ro'e aguã nda'eveia.

²⁹ Ha'e nunga rupi xerenoi uka ramo aju “Nda'evei” ha'e e'y re. Aỹ ma aporandu: Mba'erã pa xerenoi uka?

³⁰ Cornélio ombovai:

— Kova'e ára reve vy irundy ára ma ojapo guĩ rami jave xero py anhembo'e ainyague, kuaray ojero'a jave. Ha'e gui xerenonde ojexa uka peteĩ ava ijao rexakãmba va'e.

³¹ Ha'e va'e ma aipoe'i: “Cornélio, Nhanderuete renonde ma oendua renhembo'ea, ha'e mba'emo reme'ë reikovya re ima'endu'aa guive.

³² Emondouka ke Jope katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã. Ha'e va'e ma ye'ë yvĩry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py”, he'i va'ekue.

³³ Ha'e ramo roenoĩ uka voi. Ha'eve vaipa rejuague. Aỹ ma apy roĩmba Nhanderuete renonde, ndevy Senhor omombe'u uka va'e ha'e javi roendu aguã — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Aỹ ma aikuaa ma anhetë ae ra'e Nhanderuete peteĩ regua rive joegui oayvuve va'e e'ya.

³⁵ Ha'e rami 'rãgue py ha'e javive regua omonhemboja 'rã henonde ojererokyjea rupi ha'e ha'evea rami ikuai va'e.*

³⁶ Pova'e ayvu Nhanderuete ombou raka'e Israel kuery pe, Jesus Cristo re vy peteĩ rami nhanemoingo porã aguã. Mba'eta ha'e javi regua Senhor oiko.

³⁷ Peë avi peikuaa ayvu Judéia ha'e javi rupi oendua va'ekue, Galiléia gui ijypy va'ekue, nhomongaraia regua João omombe'u ma rire.

* 10:35 Romanos 2.11; 1 Timóteo 2.4-6

³⁸ Oendua Nhanderuete Jesus Nazaré pygua va'e ombopo'aka vy hexe Nhe'ê Ky'a E'ÿ omoïague. Ha'e ramo hexeve Nhanderuete oiko ramo opa rupi oiko vy mba'emo porã ojapo, nhomonguera guive anha kuery omoingo axya gui.

³⁹ Judeu yvy re ha'e Jerusalém tetã py mba'emo porã ojapo va'ekue ha'e javi ma ore roexapa. Ha'e gui ma vyvra re omoï vy ojukaa.

⁴⁰ Ha'e gui mboapy araa py Nhanderuete omboete ju, ha'e joupe oexa uka guive.

⁴¹ Heta va'e kuery ha'e javive pe'y'ÿ oexa uka, ha'e rã imombe'uarã Nhanderuete oiporavo va'ekue pe anho, ore kuery omanoague gui onhemboete ju ma rire hexeve rokaru ha'e roy'u va'ekue pe ae.

⁴² Orevy pe ma ayvu omombe'u uka heta va'e kuery pe, roikuaa uka aguã Nhanderuete omoïague oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuaa pota va'erã.

⁴³ Hekorã re ae profeta kuery ha'e javi ijayvu raka'e. Ha'e vy omombe'u hery rupi omboguepaa 'rãa hexe ojerovia va'e ha'e javi ojejavyague.

Judeu e'y'ÿ va'e kuery re Nhe'ê Ky'a E'ÿ oguejyague

⁴⁴ Ha'e nunga re Pedro ijayvu teri oiny jave ayvu re ojapyxaka okuapy va'e ha'e javive re Nhe'ê Ky'a E'ÿ oguejy.

⁴⁵ Judeu e'y'ÿ va'e kuery pe voi Nhe'ê Ky'a E'ÿ ome'ëa ramo judeu regua ojerovia va'e Pedro rupive ou va'ekue onhemondyipa,

⁴⁶ mba'eta oendu okuapy ayvu mboae py ijayvu rã Nhanderuete omboetea rupi.

Ha'e ramo Pedro oporandu:

⁴⁷ — Amongue nda'u ojoko 'rã yy py kova'e kuery romongarai aguã? Mba'eta nhande rami avi kova'e kuery voi ojopy ra'e Nhe'ê Ky'a E'ÿ — he'i.

⁴⁸ Ha'e rami vy Jesus Cristo rery rupi omongarai uka. Ha'e ramo ojerure ha'e kuery reve opytave ranhe aguã.

11

Pedro guekokue re ijayvuague

¹ Ha'e gui Judéia py apóstolo ha'e irmão kuery ikuai va'e oendu okuapy judeu e'y'ÿ va'e kuery voi Nhanderuete ayvu ogueroviaague.

² Ha'e gui Jerusalém py Pedro ovaẽ ramo jopire omboi ukaxe va'e regua ndojou porã vy aipoe'i:

³ — Kore revaẽ va'e ty'y'avakue opire omboi uka e'y'ÿ va'e ro py, ha'e kuery reve rekaru guive — he'i okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro omombe'upa jypy'i guive jorire-rire oiko va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Xee ma Jope tetã py anhemo'e ainy jave, xeakanhy vy aexa peteï ajukue tuvixa va'e ramigua oguejy ouvvy rã. Ijapy irundyve re omboguejya yva gui. Ha'e vy xea'i py peve ou.

⁶ Ipy katy ama'ẽ vy aexa ipy irundy va'e yvy re ikuai va'e, mymba inharõ va'e, yvy rupi otyryry ha'e guyra oveve va'e.

⁷ Aendu avi peteï ayvu “Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u”, he'i va'e xevy.

⁸ Ha'e ramo xee aipoe'a: “Any teve Senhor, mba'eta xejuru py oike va'e'y'ÿ teri ha'eve'y'ÿ va'e nhomongy'aarã”, ha'e.

⁹ Teĩgue ju yva gui onhendu: “Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe ‘Ha'eve'y'ÿ va'e’ 're eme”, he'i va'e.

¹⁰ Ha'e nunga ma mboapykue oiko, ha'e gui ha'e nunga ha'e javi ma yva re ju heraa.

¹¹ — Ha'e va'e jave ete'i oo roia py ovaẽ mboapy avakue. Ha'e va'e kuery ma Cesaréia gui omondouka pyre xerenõarã.

¹² Ha'e ramo xevy pe Nhe'ê ijayvu ha'e kuery reve aa aguã akyje e'y'ÿ re. Xerupive oo avi kova'e irmão kuery mboapy meme ikuai va'e. Ha'e gui ma ha'e va'e ava ro py rovaẽ.

¹³ Ha'e ramo orevy pe omombe'u ngoo py anjo hi'aĩ rã oexaague, ha'e ixupe aipoe'iague: “Emondouka amongue Jope katy, ha'e enoĩ uka Simão Pedro hery va'e.

¹⁴ Ha'e va'e ma ndevy omombe'u 'rã reo jepe aguã regua ayvu, ndee ha'e ndero pygua kuery ha'e javive reve”, he'iague.

¹⁵ Ha'e gui ma xeyyv ypy'i ramove Nhe'ê Ky'a E'ÿ oguejy ha'e kuery re, jypy nhandere oguejyague rami ae.

¹⁶ Ha'e ramo xema'endu'a Senhor aipoe'iague re: "João ma anhetē y y py nhomongarai. Ha'e rā peē ma penemongaraia 'rā Nhe'ē Ky'a E'ỹ reve", he'iague re.

¹⁷ Ha'e rami py ha'e kuery pe avi Nhanderuete ombou Senhor Jesus re jajerovia ramo nhandevy ombouague rami. Ha'e rami rire mava'e tu xee aiko Nhanderuete pe "Nda'evei" ha'e aguā? — he'i.

¹⁸ Ha'e rami ijayvu rā ha'e kuery oendu vy nda'ivaivei. Ha'e vy Nhanderuete oguerovy'a vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy ta'vy judeu e'ỹ va'e kuery pe voi teve Nhanderuete ome'ē ojeko rerova vy tekove ojopy aguā — he'i okuapy.

Antioquia py temimbo'e kuery pe "Cristo pegua" 'eaague

¹⁹ Estêvão ojukaa rire oaimba va'ekue ma opa rupi oje'oi, Fenícia, Chipre ha'e Antioquia peve. Judeu kuery regua pe anho ranhe omombe'u ayvu.

²⁰ Ha'e gui ha'e kuery regua Chipre ha'e Cirene guigua ma Antioquia tetā py ovaē vy grego kuery pe voi omombe'u ayvu porā Senhor Jesus regua.

²¹ Ha'e kuery re Senhor po'akaa oĩ ramo heta ojerovia vy ojeko rerova Senhor re.

²² Ha'e nunga ma Jerusalém py igreja kuery ikuai va'e pe omombe'ua. Ha'e rami rā Antioquia katy omondouka Barnabé.

²³ Ha'e va'e ma ha'e py ovaē vy Nhanderuete omboaxya rupi ikuaia oexa vy ovy'a, ha'e kuery ha'e javi omongeta guive ipy'a mbaraete reve Senhor re ikuai aguā.

²⁴ Mba'eta hexe Nhe'ē Ky'a E'ỹ ha'e ojerovia etea anho oĩ ramo ava porayvu va'e oiko.* Ha'e ramo heta onhemboja Senhor re.

²⁵ Ha'e gui Tarso katy ju Barnabé oo Saulo reka vy.

²⁶ Ojou vy Antioquia py ogueru. Peteĩ ma'etỹ pukukue re ha'e pygua igreja kuery reve ikuai vy heta ombo'e. Antioquia py temimbo'e kuery ikuai va'e jypy'i oenoĩa Cristo pegua.

Karuai oiko va'erāa re Ágabo ijayvuague

²⁷ Ha'e va'e jave py Antioquia py profeta kuery regua ou Jerusalém gui.

²⁸ Peteĩ ha'e kuery regua Ágabo hery va'e opu'ã vy Nhe'ē gui omombe'u yvy jave re karuai oiko 'rāa. Ha'e nunga oiko ae ma huvixave Cláudio oĩ jave py.

²⁹ Ha'e ramo temimbo'e kuery jogueroayvu okuapy mba'emo omondouka aguā Judéia py irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ-teĩ ojoua'i rami 'rā omondouka oipytyvõ vy.

³⁰ Ha'ekue rami ae ha'e kuery ojapo. Ha'e vy Barnabé ha'e Saulo po py ogueraa uka igreja re opena va'e kuery pe.

12

Huvixa Herodes apóstolo Tiago ha'e Pedro oguereko axyague

¹ Ha'e va'e jave py huvixave Herodes ojopy uka igreja kuery ikuai va'e regua oguereko axy aguā.

² Ha'e rami vy kyxe py ojuka uka João ryke'y Tiago.

³ Ha'e nunga judeu kuery ojou porā rei okuapy oikuaa vy oguereko axyve ju. Ha'e vy Pedro voi ojopy uka, ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ va'ea ára.

⁴ Ojopy uka vy ombo'a uka nhuã py. Xondaro kuery po py omboaxa opena aguā. Irundy aty ikuai xondaro kuery, peteĩ-teĩ aty irundy xondaro oguereko harõarã, Páscoa ára rire heta va'e kuery oendua py omboayvua aguā.

⁵ Ha'e rami py Pedro nhuã py oĩ, teĩ hexe igreja kuery ikuai va'e onhembo'e tema Nhanderuete pe.*

⁶ Pyávy huvixa Herodes omboayvu e'ỹ mbove'i, Pedro oke oupy mokoĩ xondaro mbyte, mokoĩ corrente py ojokuaague reve. Xondaro kuery mboae ma okē py ikuai nhuã oarõa py.

⁷ Ha'e gui peteĩ anjo Senhor-a guigua ou xapy'a ramo peteĩ hendy va'e omoexakãmba nhuã ropy rupi. Pedro re opoko vy omomyĩ. Ha'e vy aipoe'i:

— Epu'ã pojava — he'i ramove ojokuaague ho'apa ipo gui.

⁸ Anjo aipoe'i:

— Ejeku'a joku ke, ha'e emoĩ ndepy regua. — Ha'ekue rami ojapo ramo aipoe'ive ju: — Emoĩ ndeao puku, ha'e eju xerakykue — he'i.

Nhuã gui Pedro oguenoëa ague

⁹ Ha'e gui Pedro oë vy hakykue oo. Ndoikuaai ovy anhetê paa anjo opo py ojapo va'e, "Aexa ra'u rive po" he'i vy.

¹⁰ Xondaro ikuai va'e jypy ha'e mokoia ma oaxa vy ovaë jogueravy okê ferro guigua tetã katy oĩ va'e py. Ha'e va'e ma ha'e ae ojepe'a. Ha'e gui oë vy peteĩ tape rupi jogueraa. Oove'ia py anjo ojepe'a ixugui.

¹¹ Ha'e ramo mae ma Pedro oikuaa xapy'a vy aipoe'i:

— Aỹ ma aikuaa anhetê Senhor ombou ra'e ojea pygua anjo, Herodes po gui xereraa jepe aguã, ha'e judeu kuery ojapoxe va'e ha'e javi gui guive — he'i.

¹² Hexe oiko va'e re oikuaa pota vy onhembopy'a oo aguã João Marcos hery va'e xy Maria ro py. Ha'e py ma heta ikuai onhembo'e vy.

¹³ Kora rokê re ombota ramo ou peteĩ tembiguai kunha'i Rode hery va'e, mava'e paa oexa aguã.

¹⁴ Pedro ayvu oendu kuaa vy ovy'a vaipa vy hexarai omoinge aguã. Onha reve opy ojevy Pedro okê py hi'añ omombe'u aguã.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— Naneakã porãvei teve — he'i okuapy. Ha'e rami teĩ omombe'uve ha'e etea.

Ha'e ramo aipoe'i ju:

— Inhe'ẽ rive ri nhi'ã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e ramia ja Pedro ombotave tema ho'amy. Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oipe'a vy ha'e ri ty ra'ea oexa vy ndoikuaai rei okuapy.

¹⁷ Ha'e ramo opo py "Pekyriri" he'ia rami ojapo vy omombe'u marã rami pa nhuã gui Senhor oguenoë ukaague. Ha'e vy aipoe'i:

— Pemombe'u ke Tiago pe, irmão kuery pe guive — he'i. Ha'e gui oë ju vy amboae katy oo.

¹⁸ Ko'ẽmba rã xondaro kuery nda'evei rei ikuai, mba'e pa Pedro re oikoague ndoikuaai vy.

¹⁹ Herodes oeka uka teĩ ndojoui. Ha'e rami vy nhuã rarõa kuery omboayvu ma vy ojuka ukapa. Ha'e vy Judéia gui ma Cesaréia katy ju oo. Ha'e py oiko are.

Herodes omanoague

²⁰ Ha'e va'e jave Herodes joo rami e'ỹ ijayvu Tiro ha'e Sidom pygua kuery reve. Ha'e ramo oia py ha'e kuery oupa peteĩ rami ojexa uka aguã. Ha'e rami vy huvixa rembiguai Blasto pe onhepytyvõ uka rire ojerure okuapy peteĩ rami ju ikuai aguã re, mba'eta huvixa vvy rupi ho'u va'erã ojou vy.

²¹ Ha'e gui oa'angaague ára py Herodes omoĩ ao iporãve va'e. Tenda openaaty áry oguapy vy ijayvu ha'e kuery pe.

²² Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai:

— Nhanderuete ae teve ijayvu, ava e'ỹ — he'i okuapy.

²³ Ha'e ramove anjo Senhor-a guigua omomba'eaxy huvixa, Nhanderuete nombotei ramo. Haxo ho'upa rã omano.

²⁴ Ha'e gui Nhanderuete ayvu oenduave tema opa rupi, ha'e ojerovia va'e kuery hetave ovy.*

²⁵ Barnabé ha'e Saulo ma ojapo 'rã va'ekue ojapopa ma vy ojevy ju Jerusalém gui. Ngupive ogueraa avi João Marcos hery va'e.

13

Jypy'i Barnabé ha'e Saulo ayvu mombe'ua rupi oguataague

¹ Antioquia pygua igreja kuery regua ikuai profeta ha'e nhombo'ea kuery: Barnabé, Simeão Níger hery va'e, Cirene pygua Lúcio, huvixave Herodes ryvy ranga Manaém ha'e Saulo.

² Ha'e kuery ma Senhor pe okaru e'ỹ re ikuai ramo Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ aipoe'i:

* 12:24 1 Pedro 1.24,25

— Peiporavo xevy Barnabé ha'e Saulo, xee aenoñague rami ha'e kuery omba'eapo aguã — he'i.*

³ Ha'e ramo okaru e'ỹ re onhembo'e okuapy ranhe. Ha'e gui ha'e kuery áry opo omoĩ reve omondouka.

Onhembo'e vaikue va'e Elimas reko re ijayvua

⁴ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omondouka ramo Selêucia peve ranhe oo. Ha'e gui yy rupi oje'oi Chipre katy.

⁵ Salamina py ovaẽ vy Nhanderuete ayvu omombe'u judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi. Ipytyvõarã ogueraa avi João.*

⁶ Ypa'ũ oaxapa vy Pafos tetã peve oo. Ha'e py oexa peteĩ judeu onhembo'e vaikue va'e profeta ramigua, Barjesus hery va'e.

⁷ Ha'e va'e ma huvixa Sérgio Paulo irũ oiko. Ha'e rã huvixa ma ava hi'arandu va'e. Ha'e rami vy Barnabé ha'e Saulo oenõ vy oendu porã pota Nhanderuete ayvu omombe'u rã.

⁸ Ha'e rami teĩ onhembo'e vaikue va'e Elimas hery va'e ojokoxe huvixa ojerovia e'ỹ aguã.

⁹ Ha'e gui Saulo Paulo avi hery va'e re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo oma'ẽ porã ranhe Elimas re. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁰ — Anha ra'y, ndere ma renhombotavypa ha'e opa marã rei reiko aguã anho oĩ. Heko porã va'e re repu'ã rei. Nderepytu'ui ta ri ty'y Senhor reko amboae rami rei reikuaa ukaa gui?

¹¹ Aỹ ma ndere Senhor omoĩ 'rã opo nderexavei aguã. Ha'e ramo mbovy ára rei ve'ỹ nderexavei 'rã kuaray — he'i. Ha'e ramove hexe ho'a vvyxĩ ramigua pytũ va'e. Ha'e ramo ojere-jere oikovy, oipota ijyva re imboguataarã.

¹² Mba'emo oiko va'e huvixa oexa vy oguerovia ayvu, Senhor re ombo'e rã oguerovy'a guive.

Jerusalém katy ju João Marcos ojevyague

¹³ Pafos gui ma Paulo yy rupi oo. Oirũ kuery reve oje'oi Panflía regua Perge tetã re. Ha'e rã João ma ha'e kuery gui oja'o vy Jerusalém katy ju ojevy.

¹⁴ Ha'e rã ha'e kuery ma Perge gui oove Pisídia regua Antioquia tetã peve, ha'e sábado ára py judeu kuery onhembo'eaty py oo vy uguapy.

¹⁵ Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ogueroyvupaa ma rire onhembo'eaty pygua ruvixa aipoe'i uka ha'e kuery pe:

— Xeryvy kuery, heta va'e kuery pemombaraete aguã regua ayvu pereko ri vy ke pemombe'u.

Antioquia py Paulo ayvu omombe'uaque

¹⁶ Ha'e ramo Paulo opu'ã vy opo py ojapo “Pekyrirĩ” he'ia rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue Israel regua ha'e Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai avi va'e, pejapyxaka ke.

¹⁷ Nhande Israel kuery Ruete ma oiporavo raka'e nhaneramoĩ kuery, ha'e gui oyvy re'ỹ ikuai pukukue re omboetave, Egito vvy re. Ha'e gui opo'akaa rupi oguenoẽma vy

¹⁸ quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa py ikuai jave ogueropo'aka ha'e kuery reko vai.

¹⁹ Ha'e gui sete regua Canaã vvy re ikuai va'ekue omomba vy ijvykyue ome'ẽ ha'e kuery vvyrã,

²⁰ quatrocentos e cinqüenta ma'etỹ rai'i rire. Ha'e va'e rire omoĩ herekoarã kuery, profeta Samuel oikoa ára peve.

²¹ Ha'e gui nguvixaverã re ha'e kuery ojerure okuapy ramo Nhanderuete omoĩ uka Benjamim regua Quis ra'y Saul. Ha'e va'e ma quarenta ma'etỹ re oĩ.

²² Ha'e gui ma oipe'a vy hekovia Davi ju oiporavo huvixaverã. Ha'e va'e reko re ijayvu vy aipoe'i: “Jessé ra'y Davi ma ava xee ae rami ipy'a va'e ajou, xee aipota va'e ojapopa va'erã”, he'i va'ekue.

²³ Ha'e va'e ramymino kuery regua Nhanderuete ijayvuague rami vy omoingo Israel kuery reraa jeppearã. Ha'e va'e ma Jesus.

* 13:2 Atos 9.15,16; Romanos 1.1   * 13:5 Apy João hery va'e ma Apóstolo João e'ỹ, ha'e rã João Marcos, Jesus rekokue ombopara va'erã va'e (versículos 13-15).

24 Ha'e va'e ojekuaa uka e'ỹ mbove João ranhe Israel kuery ha'e javive pe omombe'u oikovy jajeko rerova vy nhandhemongarai uka aguã regua.

25 Ha'e gui João ojapo 'rã va'ekue ojavopa ma vy aipoe'i: "Xee ma pexa'ãa ramigua e'ỹ. Ha'e rã xerakykue rima ou oiny peteĩ. Ha'e va'e gui ma xe'vyvĩ'i ete vy neĩ ipy regua amboi aguã voi nda'evei", he'i va'ekue.

26 — Ke'y kuery Abraão ramymino kuery ha'e Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, nhandevy pe ae oikuaa uka ayvu jaa jepe aguã regua.

27 Mba'eta Jerusalém pygua kuery nguvixa kuery reve ndoikuaai okuapy Jesus, neĩ profeta kuery nhombo'ea noendu kuaai guive, sábado ára nhavõ ogueroyvy teĩ, mba'eta ojuka uka raka'e Jesus, profeta kuery ijayvuague ojeupity aguã rami.

28 Neĩ peteĩ henda py ojapo vaiague ha'e kuery ndoikuaai va'eri huvixa Pilatos pe ojerure okuapy ojuka aguã re.

29 Hekorã ipara oiny va'e ojeupity aguã rami ogueroko rire omboguejya vyvra gui, ha'e vy tuparã ojapo pyre py onhono porãa.

30 Ha'e rami teĩ omanoague gui Nhanderuete omboete ju.

31 Ha'e ramo mbovy ára re rei e'ỹ ojexa uka oikovy, Galiléia guive Jerusalém katy hexeve oje'oi va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma imombe'uarã ikuai heta va'e kuery pe.

32 Ha'e gui ore ju pëvy romombe'u ayvu porã Nhanderuete nhaneramoĩ kuery omoingo porã aguã re ijayvuague regua.

33 Ha'e kuery ramymino nhandekuai va'e pe Nhanderuete ojapo ha'e nungakue ha'e javi ojeupity aguã rami, Jesus omboete jevya py, mba'eta mokoĩa Salmo re ipara oĩa rami vy: "Ndee ma Xera'y, ange xee romoingo", he'iague.*

34 Ha'e rami vy ae omanoague gui Nhanderuete omboete ju ivaipa e'ỹ aguã, aipoe'iaque rami: "Pendeivy pe ajapo 'rã Davi pe xeayvuague iky'a e'ỹ ha'e oguerovia pyrã ojeupity aguã rami."*

35 Ha'e rami vy amboae Salmo py aipoe'i avi: "Nderejai 'rã neremimbo'e retekue Iky'a e'ỹ va'e ivaipa aguã", he'i va'ekue.*

36 Mba'eta anhetê Nhanderuete oipotaa rami vy heta va'e kuery re Davi opena ma rire oke vy oo nguu kuery ooague py, ha'e ramo hetekue ivaipa.

37 Ha'e rã Nhanderuete omboete ju va'e retekue ma nda'ivaipai.

38 — Ha'e nunga rupi ke'y kuery, peikuaa pota, mba'eta pëvy pe romombe'u hexe vy jejavya omboguepaa aguã regua.

39 Hexe vy ma ha'e javive ojerovia va'e omboeko porãa 'rã opa mba'e vai gui. Ha'e rã Moisés lei oea va'ekue rupi ma nanhanemboeko porãai 'rã.

40 Peikuaa pota ha'vy profeta kuery aipoe'iaque pendere oiko e'ỹ aguã:

41 "Ma'ê ke, peẽ pejojoi rei va'e. Penhemondyi ha'e pekanhy, mba'eta pende'ára py xee ajapo 'rã mba'emo ndaperoviai va'erã, pëvy omombe'ua teĩ", he'iague.*

Sábado jevy py ayvu omombe'u aguã re ojerure okuapyague

42 Paulo ha'e Barnabé oẽ rã ojerure okuapy sábado jevy py ha'ekue rami ae ju ijayvu aguã.

43 Nhenambo'eaty gui ono'õ va'ekue oopa rã judeu kuery ha'e judeu reko rami Nhanderuete pe ikuai va'e heta oje'oi Paulo ha'e Barnabé rakykue. Ha'e ramo omongeta Nhanderuete porayvua re riae ikuai aguã.

Judeu e'ỹ va'e kuery pe ju Paulo ha'e Barnabé ayvu omombe'uague

44 Sábado jevy py tetã pygua ha'e javi rai ou Nhanderuete ayvu oendu aguã.

45 Ha'e rã judeu kuery ma heta ijaty va'e oexa vy ndojou porãi. Ha'e rami vy ijayvu vaikue, Paulo ayvu re ijayvu rei guive.

46 Ha'e ramo Paulo ha'e Barnabé okyjea py e'ỹ ijayvu vy aipoe'i:

— Peẽ kuery pe ranhe ma romombe'u Nhanderuete ayvu. Ha'e rã napenduxeĩ vy pexa uka tekove marã e'ỹ pejopy aguã nda'eveia. Ha'e rami rã judeu e'ỹ va'e kuery ikuai py ju 'rã roo.

* 13:33 Salmo 2.7 * 13:34 Isaías 55.3 * 13:35 Salmo 16.10 * 13:41 Habacuque 1.5

⁴⁷ Mba'eta ha'e rami aguã rami ae Senhor oremoĩ. Ha'e vy aipoe'i: "Xee romoĩ judeu e'ÿ va'e kuery moexakãarã, vvy jave re ikuai va'e oo jepe aguã", he'i va'ekue.*

⁴⁸ Ha'e rami ijayvu rã judeu e'ÿ va'e kuery oendu vy ovy'a okuapy, Senhor ayvu oguerovy'a guive. Tekove marã e'ÿ jopyarã oiporavo pyre ha'e javive oguerovia.

⁴⁹ Ha'e rami rã ha'e va'e vvy ha'e javi rupi oendupaa Senhor ayvu.

⁵⁰ Ha'e rami teĩ judeu kuery ombopoxy kunhague judeu reko rami ikuai va'e yvatekueve, tetã pygua ruvixa kuery guive. Ha'e rami vy omoingo axy Paulo ha'e Barnabé vy omoxê ovyvy gui.

⁵¹ Ha'e ramo ha'e kuery opy regua gui vvy ku'i oity-ity oikuaa uka aguã ha'e kuery oeja ma ovy'a. Ha'e gui Icónio katy ju oje'oi.*

⁵² Ha'e rã temimbo'e kuery ikuai va'e ma opa mba'e py ovy'a tema okuapy Nhe'ê Ky'a E'ÿ reve vy.

14

Icónio py Paulo ha'e Barnabé ovaëague

¹ Icónio tetã py ma Paulo ha'e Barnabé ma judeu kuery onhembo'eaty py ovaë vy nhombo'e. Ha'e ramo heta ikuai va'e oguerovia, judeu ha'e grego kuery guive.

² Ha'e rã judeu kuery oguerovia e'ÿ va'e ma omopu'ã rei judeu e'ÿ va'e kuery, ombopoxya irmão kuery pe.

³ Ha'e ramive ma ikuai are ha'e py, okyjea py e'ÿ ijayvu Senhor gui. Ha'e rã Senhor ma ha'e kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ojapo vy oikuaa uka ayvu nhomboxya regua anhetã.

⁴ Ha'e rami rire tetã pygua kuery oja'opa. Peteĩ regua oo judeu kuery re, ha'e rã amboae kuery ma apóstolo kuery re oje'oi.

⁵ Ha'e rami vy judeu e'ÿ va'e ha'e judeu kuery nguvixa kuery reve opu'ãmba rei okuapy ojojai reixe ha'e ita py ojapipa aguã.

⁶ Ha'e nunga ha'e kuery oikuaa vy ojava Licaônia regua Lистра ha'e Derbe tetã katy, ha'e katy rai-rai'i ikuai va'e rupi voi.

⁷ Ha'e py ju omombe'u ayvu porã.

Listra py peteĩ uguata e'ÿ va'e omongueraague

⁸ Listra py uguapy oiny peteĩ ava ipy pirupa va'e, itui'i guive ndoguatai va'e, neĩ peteĩgue ma uguata va'e e'ÿ.

⁹ Ha'e va'e ava ma Paulo ayvu re ojapyxaka oiny ramo hexe oma'ê vy oexa okuera aguã ojerovia etea.

¹⁰ Ha'e rami vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke ndepy re — he'i ramove opo reve opu'ã vy uguata.

¹¹ Heta va'e kuery Paulo ojapo va'e oexa vy ojapukai Licaônia ayvu py, aipoe'i:

— Nhanderuetu kuery teve avakue rami ojeapo vy oguejy ra'e nhandea peve — he'i okuapy.

¹² Ha'e rami vy Barnabé pe "Júpiter", ha'e rã Paulo pe ma "Mercúrio" he'i okuapy, mba'eta ijayvuve ramo.*

¹³ Ha'e Júpiter pegua sacerdote oĩ va'e ma ixupegua templo tetã kyvõ katy oĩ va'e gui ou vy tetã rokê katy ogueru vaka ha'e ngora yvoty guigua. Heta va'e kuery reve mymba ojukaxe ha'e kuery pe.

¹⁴ Ha'e nunga apóstolo kuery Barnabé ha'e Paulo oendu vy oao omondoro reve opo heta va'e kuery mbyte py. Ha'e vy ojapukai:

¹⁵ — Avakue, mba'e re tu guĩ ramigua pejapo ta? Ore voi ma ava peẽ ramigua. Pendua rami ae avi roendu. Ha'e rami vy pëvy romombe'u ayvu porã guĩ ramigua ovare'ÿ va'e pejapoa gui pejeko roerva aguã Nhanderuetu oikove va'e re. Ha'e va'e ae yva, vvy, ye'ê ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare oiko.*

¹⁶ Ymagua kuery pe oeja raka'e peteĩ-teĩ regua ha'e kuery ae reko rami ikuai aguã.

* 13:47 Isaías 49.6 * 13:51 Lucas 10.10,11 * 14:12 Júpiter ma ha'e kuery ruete ramigua yvateve va'e, ha'e rã Mercúrio ma tuuete ramigua ijayvu kuaave va'e. * 14:15 Êxodo 20.11, Salmo 146.6

17 Ha'e rami teĩ ikuaa ukaarã ndoeja e'ỹi guive, mba'eta pendeivy pe ojapo porã vy yva gui ombou oky ha'e mba'emo hi'a aguã ára. Pekaru ha'e pendeipy'a py pevy'a aguã nomboatai — he'i.

18 Po rami ijayvu teĩ haxy ete py ojoko heta va'e kuery ha'e kuery pe mymba ojuka taa.

Paulo ita py ojapipaague

19 Ha'e rami jave Antioquia ha'e Icónio gui judeu kuery ou vy ombopoxypa heta va'e kuery. Ha'e rami vy Paulo ojapipa okuapy ita py. Ombotryryr heravy tetã gui mombyry'i, “Omano ma po” he'i vy.

20 Ha'e gui temimbo'e kuery ombojere rei ramo opu'ã, ojevyy ju tetã py.

Ko'ẽ jevy Barnabé reve Derbe katy oo.

21 Ha'e va'e tetã py ayvu porã omombe'u vy heta ojou temimbo'erã. Ha'e gui ma Listra, Icónio ha'e Antioquia katy ju ojevyy.

22 Temimbo'e ikuai va'e ombopy'a guaxu ovy vy omongeta ojeroviaa rupi riae ikuai aguã.

— Jaiko axy vy 'rãe jaike Nhanderuete pegua po'akaa py — he'i.*

23 Peteĩ-teĩ igreja rupi okaru e'ỹ re onhembo'e rire oiporavo igreja re opena va'erã. Ha'e Senhor re ojerovia va'e kuery ma omboaxa ovy ipo py.

24 Pisídia yvy oaxa vy Panfília katy ju jogueraa.

25 Perge py ayvu porã omombe'u rire ojevyy jogueravy Atália katy.

26 Ha'e gui yy rupi oo Antioquia katy, mba'eta ha'e py Nhanderuete po py jypy'i omboaxaa va'ekue mba'emo ojapo 'rã va'ekue ojapo aguã.†

27 Ha'e py ovaẽ vy omboatypa igreja kuery, ha'e omombe'u oguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue ha'e javi, ha'e okẽ judeu e'ỹ va'e kuery ojerovia aguã regua oipe'aague guive.

28 Mbovy ára rei e'ỹ ikuai ha'e py temimbo'e kuery reve.

15

Judeu e'ỹ va'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapyague

1 Ha'e gui ma Judéa gui amongue ou vy ombo'e po rami irmão kuery:

— Orerekorã Moisés ojeaague rami vy pendeipire napemboi ukai ri vy ndapeo jeppei 'rã — he'i okuapy.

2 Ha'e rami rã ha'e kuery reve Paulo ha'e Barnabé joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu ramo jogueroayvu Jerusalém katy ha'e va'e mokoĩ oo aguã amboae kuery ha'e pygua reve, apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery pe oikuaa pota uka aguã ha'e nunga re.*

3 Ha'e rami vy igreja kuery omondouka vy mombyry'i peve omoirũ heravy. Ha'e ramo Fenícia ha'e Samaria rupi oaxa vy judeu e'ỹ va'e ojeko reroavaague omombe'u oje'oivy. Ha'e rami rã irmão kuery ha'e javive oendu vy ovy'a vaipa.

4 Jerusalém py ovaẽ ramo igreja kuery omovaẽ porã'i, apóstolo ha'e opena va'e kuery reve. Ha'e ramo omombe'upa oguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue.

5 Ha'e rã amongue fariseu regua Jesus re ojerovia va'e ma opu'ã vy aipoe'i:

— Ojerovia va'e kuery ma opire omboi uka ramo 'rãe ha'e've, ha'e nhambo'e avi 'rã lei Moisés ojea va'ekue rami ikuai aguã — he'i okuapy.

Jerusalém py opena va'e kuery nhomboatyague

6 Ha'e ramo apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery nhomboaty okuapy ha'e nunga re oikuaa pota aguã.

7 Joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu ramo Pedro opu'ã vy aipoe'i:

— Irmão kuery, peẽ peikuaa yma Nhanderuete xeporavoague penembyte gui, judeu e'ỹ va'e kuery pe ayvu porã amombe'u rã oendu vy ojerovia aguã.*

8 Ha'e gui Nhanderuete nhande kuery pavẽ py'a re oĩa oikuaapa va'e vy ha'e kuery pe voi oikuaa uka ojou porãa, mba'eta ha'e kuery pe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou, nhandevy ombouague rami avi.

* 14:22 2 Timóteo 3.10-12; 1 Pedro 4.12-14 † 14:26 Mokoĩ henda py oĩ raka'e tetã Antioquia hery va'e. Apy omombe'u va'e ma Síría regua, igreja kuery ikuai. Ha'e rã capítulo 13, ha'e 14.21 py ijayvua ma Pisídia regua.

* 15:2 Gálatas 2.1-5; 5.1-6 * 15:7 Atos 10.1-48

⁹ Nhande, neĩ ha'e kuery regua nanhanderayvuvei joegui, mba'eta ha'e kuery ojerovia rã oiky'a'opa avi ipy'a.

¹⁰ Ha'vy aỹ, mba'e re tu Nhanderuete pe "Nda'evei" peje ri? Mba'eta temimbo'e kuery pembovoyixe pekuapy nhaneramoĩ kuery ndogueropo'akai va'ekue py, neĩ nhande voi ndajaropo'aka kuaai.*

¹¹ Ha'e rami 'rãgue py jarovia nhande voi Senhor Jesus nhanemboaxy ramo ae jaa jepea, ha'e kuery rami avi — he'i.

Tiago ijayvuague

¹² Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javive okyriri okuapy ojapyxaka aguã Barnabé ha'e Paulo omombe'u rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaara ipo py Nhanderuete ojapo va'ekue, judeu e'ỹ va'e kuery tekoa rupi uguataa rupi.*

¹³ Ha'e kuery ijayvupa ma rire Tiago ju ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Irmão kuery, pejapyxaka xeayvu re.

¹⁴ Simão ranhe omombe'u kuri judeu e'ỹ va'e pe jypy'i Nhanderuete ojekuaa ukaague, ha'e kuery regua gui oiporavo aguã hery rupi ikuai va'erã.

¹⁵ Ha'e rami ae avi profeta kuery ayvu ipara oinya. Mba'eta aipoe'i:

¹⁶ "Ha'e nunga oiko ma rire ajevy vy ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue. Ho'aague gui ajapo jevy vy amoatyrõmba 'rã,†

¹⁷ amboae kuery voi oeka aguã Senhor, judeu e'ỹ va'e kuery xerery rupi aenoĩ va'e ha'e javi voi",

¹⁸ he'i Senhor yma voi ha'e nunga kuaa ukaare.*

¹⁹ Ha'e nunga rupi xee aikuaa ramo nda'evei nhamoangeko rei aguã judeu e'ỹ va'e kuery Nhanderuete re ojeko rerova va'ekue.

²⁰ Ha'e kuery pe nhambopara 'rã onhemongy'a e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa py, neĩ itavy reia py, ha'e ho'u e'ỹ aguã xo'o ojyryvipy vy ojuka pyre ro'okue neĩ huguykue.

²¹ Mba'eta yma guive Moisés ombopara va'ekue rupi ijayvu va'e ikuai ae tetã nhavõ rupi. Judeu kuery onhembo'eaty py voi sãbado ára nhavõ ogueroayvua 'rã.*

Antioquia katy ayvu ogueraa ukaa ague

²² Ha'e ramo apóstolo ha'e opena va'e kuery igreja ha'e javi reve ojou porã ha'e kuery regua avakue oiporavo ha'e omondouka aguã Antioquia tetã katy, Paulo ha'e Barnabé reve. Ha'e rami vy oiporavo Judas Barsabás 'epy va'e ha'e Silas, irmão kuery omboeteve va'e meme.

²³ Ha'e va'e kuery po py ogueraa uka po rami ombopara va'ekue: "Irmão kuery apóstolo ha'e igreja re opena va'e orekuai va'e, kova'e kuaxia rombopara irmão kuery judeu e'ỹ va'e regua, Antioquia, Síria ha'e Cilícia py pendekuai va'e pe. Pendevy roxarura.

²⁴ Roikuaa karamboae amongue romondouka ramo e'ỹ orembyte gui [oje'oi va'ekue] penemoingo eta reiaque, ayvu py penemoangeko rei vy.

²⁵ Ha'e nunga rupi peteĩ rami roikuaa porã ma vy rojou porã amongue avakue roiporavo vy peẽ kuerya py rombou aguã orerembiaayvu Barnabé ha'e Paulo reve.

²⁶ Ha'e va'e avakue ma nhande-Senhor Jesus Cristo rery káuxa ndojeayvuvei va'e.

²⁷ Ha'e rami vy Judas ha'e Silas rombou, peẽ kuery pe ha'e kuery ae omombe'u aguã ha'e nunga.

²⁸ Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve rojou porã amboae ramigua pëvy ndorojapo ukai aguã, pova'e nunga anho:

²⁹ Penhemongy'a eme mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre pe'ua py, neĩ huguykue, ha'e mymba ojyryvipy vy ojuka pyre ro'okue, ha'e pendetavy rei eme guive. Ha'e nunga gui pejeko vy peiko porã 'rã. Tove tapendekuai porã."

Kuaxia para ogueroayvu okuapyague

* 15:10 Ha'e kuery ombovoyixe temimbo'e kuery amboae regua, mba'eta oipota ha'e kuery voi ikuai judeu kuery rekorã oja pyre rami. * 15:12 Gálatas 1.18,19 † 15:16 "Ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue", he'ia ma Davi ramymino Jesus nhandereraa jepearã ombou aguã re ijayvu vy. * 15:18 Amós 9.11-12 * 15:21 1 Coríntios 9.19-22, 10.31-33

³⁰ Are'ȳ re omoudouka pyre kuery ma Antioquia tetã py ovaẽ ma vy ha'e py ikuai va'e omboatypa vy ha'e kuery pe omboaxa kuaxia para.

³¹ Ha'e pygua kuery ogueroayvu vy ovy'a vaipa ombopy'a guaxu rã.

³² Judas ha'e Silas profeta ikuai va'e voi irmão kuery ombopy'a guaxu vy heta ayvu py omombaraete.

³³ Ha'e py ikuai are rire irmão kuery ombojevny uka porã'i ju imondoukaare kuerya katy.

³⁴ [Ha'e rã Silas ma ojou porã ha'e py ae opytave aguã.]

³⁵ Paulo ha'e Barnabé ma Antioquia py ikuai are vy nhombo'e ha'e omombe'u Senhor ayvu, heta ikuai va'e reve.

Barnabé gui Paulo oja'o rire mokoigüea ma ayvu omombe'ua rupi uguataague

³⁶ Are'i ma rire Paulo aipoe'i Barnabé pe:

— Aỹ ma jajevny ke jaexa ju irmão kuery tetã ha'e javi rupi Senhor ayvu nhamombe'uague rupi, jaikuaa aguã marã rami pa ikuai — he'i.

³⁷ Ha'e vy Barnabé ogueraaxe João Marcos hery va'e.

³⁸ Ha'e rã Paulo ma ndojou porã ogueraa aguã, Panfília py oĩa gui ojepe'a vy omba'eaopa rupi noipytyvõvei rire.*

³⁹ Ha'e rami py joo rami e'ȳ ijayvu vy oja'o joegui. Barnabé ma Marcos ogueraa vy yy rupi oo Chipre katy.

⁴⁰ Ha'e rã Paulo ma oirürã Silas oiporavo vy oo avi, Senhor po py irmão kuery omboaxa rire.

⁴¹ Ha'e vy Síria ha'e Cilícia rupi oaxa, omombaraete ovy igreja ikuai va'e ha'e javi.

16

Paulo Timóteo ngupive ogueraa aague

¹ Ha'e gui Derbe py ovaẽ avi, ha'e gui Listra py ju. Ha'e py ma peteĩ temimbo'e oiko Timóteo hery va'e, judeu regua oguerovia va'e pi'a. Ha'e rã tuu ma grego.

² Ha'e va'e re ma Listra ha'e Icônio pygua irmão kuery ima'endu'a porã.

³ Paulo oipota oo hupive. Ha'e vy ipire omboi ha'e katy'i rupi judeu kuery ikuai va'e re vy, mba'eta pavẽ oikuaa tuu grego oikoa.

⁴ Ha'e gui tetã ikuai va'e rupi oaxa vy irmão kuery pe omombe'u hekorã apóstolo ha'e opena va'e kuery Jerusalém py ikuai va'e ijayvuague.

⁵ Ha'e rami vy igreja kuery ikuai va'e imbaraeteve oje'oivy ojeroviaa py. Hetave ovy ko'ẽ nhavõ.

Trôade py peteĩ ava oexa ukaa aague

⁶ Ha'e gui ma Ásia py ma Nhe'ẽ Ky'a E'ȳ ayvu nomombe'u ukai ramo Frígia-Galácia yvy rupi oje'oi.

⁷ Mísia py ovaẽ rai'i vy onhea'ã Bitínia katy oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus Nhe'ẽ nomondoukai.

⁸ Ha'e ramo Mísia rupi oaxa vy Trôade tetã py ogejy.

⁹ Pyávy Paulo pe peteĩ oexa ukaa, Macedônia pygua ava opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojerure vy

— Tereo ke Macedônia katy orepytyvõ aguã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami oexa ukaa rire roje'oi voi pota ha'e katy, mba'eta roikuaa ha'e kuery pe ayvu porã romombe'u aguã orerenoiãre Nhanderuete ae oikoa.*

Filipos py Paulo oiko jave Lídia ojeko me'ëague

¹¹ Trôade gui yy rupi roo yvi Samotrácia katy. Ko'ẽ jevny ma Neápolis katy,

¹² ha'e gui ma Filipos katy ju roo.* Ha'e va'e tetã ma Macedônia regua pavẽ gui omboetevepy, ha'e Roma tetã gui ae openaa va'e. Ha'e py ma roiko are.

* 15:38 Atos 13.13 * 16:10 "Oje'oi" he'i 'rãgue py "Roje'oi" he'i, mba'eta ha'e kuery rupive kova'e kuaxia mboparaa Lucas voi oo raka'e. * 16:12 Filipenses 1.1

¹³ Sábado ára py tetã gui mombyry'i roo vy yakã rembe peve roguejy, ha'e py onhembo'eaty oĩa roikuaa vy. Ha'e vy roguapypa vy oreayvu roiny kunhague ijaty va'e reve.

¹⁴ Peteĩ kunha Lídía hery va'e ma ojapyxaka porã oiny oreayvua re. Ha'e va'e ma Tiatira guigua, ajukue púrpara guigua vendea, ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko va'e. Ha'e va'e py'a re Senhor ae omoĩ Paulo ijayvua re ojapyxaka pota aguã.

¹⁵ Ha'e rami vy onhemongarai uka ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Ha'e rami vy orevy pe ojerure vy aipoe'i:

— Senhor re ajeroviaa perovia vy ke pevaẽ ke xero py, ha'e py ae pepyta — he'i. Ha'e rami ijayvua ha'eve orevy.

Peteĩ kunha'i imba'ekuaa va'e gui nhe'ẽ vai oipe'aague

¹⁶ Onhembo'eaty katy roo jave peteĩ kunha'i ou orerovaexĩ nhe'ẽ vai gui imba'ekuaa va'e. Ha'e va'e ma omba'ekuaa rupi ongana vaipa oikovy opatõ kuery pe.

¹⁷ Ha'e va'e ma Paulo ha'e ore kuery rakykue oo vy ojapukai reve aipoe'i 'rã:

— Peva'e avakue ma Nhanderuete Yvate ete va'e rembiguai, ha'e pëvy omombe'u tape peo jepe aguã — he'i.

¹⁸ Ha'e ramigua mbovy ára rei e'ỹ oiko. Ha'e ramo Paulo noenduxevei vy ojere, ha'e aipoe'i nhe'ẽ vai pe:

— Jesus Cristo rery rupi aipoa'e: Ejepe'a ixugui — he'i ramove ojepe'a.

Paulo ha'e Silas oinupãmbaa rire nhuã py ombo'aa ague

¹⁹ Kunha'i patõ kuery ma nonganaveia oexa vy ojopy Paulo ha'e Silas, ha'e vy tetã mbyte py ogueraa huvixa kuery renonde.

²⁰ Huvixa kuerya py ogueraa vy aipoe'i:

— Peva'e avakue ma judeu ikuai vy opa marã omoingo nhaneretã pygua kuery.

²¹ Mba'eta teko mboae re nhombo'e 'rã. Ha'e va'e rupi ma nhandekuai aguã nda'evei, mba'eta nhande ma Roma pygua regua — he'i.

²² Ha'e gui heta va'e kuery peteĩ rami opu'ãmba ha'e kuery re. Huvixa kuery voi ijao omondoropa vy oinupã uka vyvra po'i'i py.

²³ Ha'e gui oinupãmba rire omboty nhuã py, ha'e nhuã rarõa pe opena uka oẽ e'ỹ aguã.

²⁴ Ha'e va'e ma ha'e rami ijayvu rã oendu vy nhuã ropy apy py ogueraa, ha'e ipy voi omboty vyvra py.

²⁵ Pytũ mbyte jave ma Paulo ha'e Silas onhembo'e ha'e oporaie oiny Nhanderuete pe omboete vy.* Ha'e rã amboae kuery nhuã py ikuai avi va'e ma ojapyxaka okuapy.

²⁶ Ha'e rami jave yvy oryryi xapy'a vy omongu'epa nhuã yta. Ha'e ramo okẽ ikuai va'e ojepe'apa, ha'e javive gui oipa ojokuaague.

Nhuã rarõa ojeke me'ëague

²⁷ Nhuã rarõa omyĩ vy nhuã rokẽ ojepe'a rã oexa vy oekyi kyxe ojejuka aguã, “Nhuã py ikuai va'ekue oẽmba ra'e ma po” he'i vy.

²⁸ Ha'e ramo Paulo ojapukai vy aipoe'i:

— Mba'eve ejapo eme ndeje, apy roĩ pavẽ — he'i.

²⁹ Ha'e ramo nhuã rarõa tataendy re ojerure vy oike pojava ovy. Oryryipa reve Paulo ha'e Silas renonde oĩ guenapy'ã re.

³⁰ Ha'e gui oka py ogueru vy aipoe'i:

— Avakue, mba'e tu ajapo 'rã aa jepe aguã?

³¹ Ombovai:

— Ejerovia Senhor Jesus re. Ha'e vy 'rã reo jepe, ndee ha'e ndero pygua kuery — he'i.

³² Ixupe omombe'u Nhanderuete avvu, hoo pygua kuery ha'e javive pe guive.

³³ Ha'e va'e hora-ve pyávy ha'e kuery re opena porã vy ojoi oinupãague. Ha'e rire'ive onhemongarai uka, ha'e hoo pygua kuery ha'e javive reve.

³⁴ Ha'e gui ma ngoo py ae ogueraa vy omongaru. Ngoo pygua kuery ha'e javi reve ovy'a ete okuapy Nhanderuete re ojerovia vy.

Nhuã gui Paulo ha'e Silas opoia ague

³⁵ Ko'ẽmba jave huvixa kuery ombou guembigui “Pepoi peva'e avakue” he'i aguã.

* 16:25 1 Tessalonicenses 5.16-18; Tiago 1.2-4

³⁶ Ha'e ramo nhuã rarõa omboaxa pova'e ayvu Paulo pe:

— Huvixa kuery pendepoi uka kuri. Ha'e rã peẽmba aỹ, tapeo porã — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami avi mba'eve rojapo vaiague re'ỹ orenupãmba pavẽ oexaa py, nhuã py orembo'a uka guive, Roma pygua regua roiko va'eri. Aỹ ma nhemi rupi ju orepoi uka ta? Ha'e rami nda'evei. Ha'e rami 'rãgue py tou ha'e kuery ae torepoi — he'i.

³⁸ Ha'e nunga tembiguai kuery oendu vy oo omombe'u huvixa kuery pe. Ha'e va'e kuery ma Roma pygua regua oikoa oikuaa vy okyjepa.*

³⁹ Ha'e rami vy Paulo kuerya py jogueru vy ijayvu porã'i. Nhuã gui oguenoẽ vy ojerure tetã gui ojepe'a aguã.

⁴⁰ Ha'e ramo nhuã gui oẽ ma vy Lídia ro py ranhe ovaẽ. Irmão kuery oexa vy omombaraetepa. Ha'e gui ma oje'oi.

17

Tessalônica py Paulo ha'e Silas ovaẽague

¹ Anfípolis ha'e Apolônia rupi oaxa vy ovaẽ Tessalônica tetã py.* Ha'e py ma oĩ judeu kuery onhembo'eaty.

² Paulo gueko rami vy oo ha'e kuery nhomboatya py. Mboapy sábadó re ha'e kuery reve ijayvu oikovy ipara re oĩa re.

³ Nhombo'e vy omombe'u porã. Ha'e vy aipoe'i:

— Cristo omanoague gui onhemboete jevy aguã rami oiko va'ekue. Jesus pëvy amombe'u va'e ae ma Cristo — he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery regua amongue oguerovia vy onhemoirũ Paulo ha'e Silas re. Grego kuery heta avi Nhanderue te ikuai, kunhague omboetepevy voi.

⁵ Ha'e rã judeu kuery ma nda'ija'ei vy ojou avakue heko vai va'e. Ha'e vy omono'õ reta vy opa marã rei nhomoingo tetã rupi. Jasom ropy oikepa, teta mbyte katy Paulo kuery ogueraaxe vy.

⁶ Ha'e rami teĩ ndojoui vy huvixa kuerya py ogueraa Jasom ae, amongue irmão kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e kuery ma yvy jave re ikuai va'e moingo eta reia, ha'e gui apy ju rima ovaẽ ra'e.

⁷ Ha'e gui Jasom ma ngoo py omovaẽ. Ha'e va'e kuery ha'e javive César ayvu rami e'ỹ ikuai, Jesus pe anho “Huvixave” he'i okuapy.

⁸ Ha'e nunga ayvu heta va'e ha'e huvixa kuery oendu vy ipoxypa.

⁹ Ha'e rami teĩ Jasom ha'e amboae kuery gui perãta ojopy rire opoi ju.

Beréia py Paulo ha'e Silas ovaẽague

¹⁰ Ha'e rire'i pyavyve irmão kuery ma Beréia tetã katy ju omondouka Paulo ha'e Silas. Ha'e py ovaẽ ma vy judeu kuery onhembo'eaty oĩ va'e katy jogueraa.

¹¹ Ha'e gui Beréia pygua kuery ma Tessalônica pygua gui hi'aranduve va'e vy ojapxaka porã ayvu re oenduxe vy. Ko'ẽ nhavõ ipara oĩa re oikuaa pota guive, oikuaa aguã oendu va'ekue anhetẽ paa.

¹² Ha'e rami vy heta ojerovia, grego regua kunhague omboetepevy, ha'e avakue mbovy e'ỹ avi.

¹³ Ha'e rami rã judeu kuery Tessalônica pygua ma Beréia py avi ri ty ra'e Nhanderue te ayvu Paulo omombe'ua oikuaa vy ha'e py ju oje'oi nhombopoxy ha'e nhomopu'ãmba rei aguã.

¹⁴ Ha'e ramo irmão kuery ojou porã Paulo omondouka voi aguã ye'ẽ rembe peve. Ha'e rã Silas ha'e Timóteo ma opytave ranhe ha'e py.

¹⁵ Paulo re opena va'e kuery ma Atenas peve ogueraa. Ha'e kuery ojevvy vy Paulo ijayvuague ogueraa Silas ha'e Timóteo pe, oĩa py ha'e kuery ou voi aguã.

Atenas tetã py Paulo ijayvuague

¹⁶ Atenas tetã py Paulo oirũ kuery oarõ jave tetã rupi mba'emo ra'angaa anho oĩ rã oexa vy ndojou porã vaipa.

* 16:38 Atos 22.25-29 * 17:1 1 Tessalonicenses 1.1; 2.13,14

¹⁷ Ha'e nunga rupi ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py, judeu ha'e judeu e'ÿ va'e Nhanderuete mboetea rupi ikuai va'e kuery reve. Ha'e rami avi ko'ê nhavô tetã mbyte rupi ijayvu ha'e py ikuai va'e reve.

¹⁸ Ha'e gui amongue onhemo'arandu va'e epicureu ha'e estóico regua ijayvu hexeve. Joupe-upe oporandu:

— Mba'e he'i vy tu po rami ijayvu katu rei va'e? Tuuete mboae re teve ijayvu — he'i okuapy, mba'eta Jesus reko omombe'u, onhemboete jevyague guive.

¹⁹ Ha'e rami vy ngupive ogueraa petei henda Areópago hery va'e py. Ha'e vy aipoe'i:

— Aÿ ma roikuaaxe mba'e nunga pyau re pa renhombo'ea.

²⁰ Mba'eta remombe'u va'e ma ore kuery ndoroikuaai teri. Roikuaaxe mba'e 'rea pa ha'e nunga — he'i okuapy.

²¹ Mba'eta Atenas pygua kuery ha'e amboae regua ha'e py ikuai va'e voi amboae ramigua re ndoikuaa potai, mba'emo ipyauve va'e re rive ijayvu ha'e ojapyxaka okuapy.

²² Ha'e ramo Areópago mbyte py Paulo opu'ã vy aipoe'i:

— Atenas pygua avakue, xee aexa rã peê kuery pembojerovia etea rupi anho pen-dekuai.

²³ Mba'eta tetã rupi aaxa avy vy aexa mba'emo pembojerovia va'ety ikuai va'e. Petei aexa avi pembojeroviaaty re ipara oiny “Kova'e ma Nhanderuete jaikuaa e'ÿ va'e pegua” he'ia va'e. Ha'e gui peikuaa vy e'ÿ pembojerovia va'e ae xee amombe'u porãve pëvy.

²⁴ — Mba'eta Nhanderuete yvy ha'e yvy re opa mba'e ikuai va'e moingoare ma yva ha'e yvy re ipo'aka va'e vy oo avakue opo py ojapo va'ekue py noi,

²⁵ neĩ nhande kuery po py nanhaiipytyvõi 'rã mba'eve py. Nhandegui mba'eve oipota va'e'ÿ, mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ha'e ae ome'ê nhanderekoverã, nhanepytuêrã ha'e opa mba'e jareko va'e.

²⁶ Petei'gui nhanemoingo raka'e opa marãgua yvy re nhandekuai va'erã. Yma voi oa'anga raka'e pa, ha'e mamô ete pa petei-teĩ regua ikuai aguã,

²⁷ Nhanderuete jaeka aguã, ha'e jaeka ete vy jajou aguã. Ha'e rami avi nhandegui mombyry e'ÿ oiko,

²⁸ mba'eta hexe vy jaiko, nhamyĩ ha'e nhandekuai, peê kuery regua ijayvu kuaa va'e “Mba'eta ixuguigua meme jaiko”, he'ia rami.

²⁹ Ha'e gui Nhanderuete gui meme jaikoague jaikuaa vy jaikuaa avi mba'emo ouro guigua rami e'ÿ oikoa, neĩ prata ha'e ita gui avakue o'arandua rupi ha'e oikuaa rami ojapo va'ekue rami e'ÿ guive.

³⁰ — Ha'e gui ymave rupi jaikuaa vy e'ÿ mba'emo vai jajapoague re Nhanderuete nanhanembopagai. Ha'e rami teĩ aÿ ma oikuaa uka avakue opa rupi ikuai va'e ojeko rerova aguã.

³¹ Mba'eta oa'anga ma yvy re ikuai va'e ombopagapa aguã ára. Ha'evea rami 'rã ombopaga uka petei ava omôĩ va'ekue pe. Ha'e va'e ma jaikuaa pavê aguã omanoague gui omboete ju — he'i.

Amongue ojojai rei, ha'e rã amboae kuery ma ogueroviaague

³² Omanoague gui Jesus onhemboeteague re Paulo ijayvu rã ha'e kuery oendu vy amongue ojojai rei. Ha'e rã amboae kuery ma

— Amboae ára ma emombe'uve ju pova'e nunga roenduve aguã — he'i okuapy.

³³ Ha'e ramo Paulo ojepe'a ha'e kuery mbyte gui.

³⁴ Ikuai avi amongue avakue oguerovia vy hexe onhemoirũ va'e. Ha'e kuery regua ma Areópago pygua Dionísio, ha'e petei kunha Dâmaris hery va'e. Ha'e va'e kuery reve ikuave amboae kuery.

18

Corinto tetã py Paulo ovaëague

¹ Ha'e va'e rire Atenas tetã gui Paulo oẽ vy Corinto katy ju oo.

² Ha'e py ma petei judeu Ponto guigua oexa Áqüila hery va'e. Roma tetã gui huvixa Cláudio judeu kuery omoxêmba ramo Itália gui oẽ vy Corinto py ovaë ramo'i va'ekue gua'yxy Priscila reve. Ha'e va'e kuery re Paulo onhemboja.*

* 18:2 1 Coríntios 1.1-3; Romanos 16.3,4

³ Oo'i ipirekue guigua apoa rupi ikuai va'e meme ramo ha'e kuery reve Paulo opyta omba'eapoa py.

⁴ Ha'e gui sábadō nhavō ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py. Judeu ha'e grego kuery pe omombe'u oikovy ayvu.

Jesus reko Paulo omombe'uague

⁵ Macedônia gui Silas ha'e Timóteo ovaē ma ramo Paulo nomba'eapovei, ayvu mombe'ua rupi anho oiko. Ha'e rami vy judeu kuery pe omombe'u oikovy Jesus ae Cristo oikoa.*

⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ijayvu vaikue reve opu'amba ramo Paulo oao ombojaity vy aipoe'i:

— Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoē ukaague re pepaga aguã.* Xee ma ha'e nunga py ndaxepo ky'ai. Aỹ gui ma amboae regua kuery pe ju 'rã aa amombe'u — he'i.

⁷ Ha'e gui ojepe'a vy peteĩ ava Tício Justo hery va'e ro py ovaē, judeu kuery onhembo'eaty yvy'iry oĩ va'e py. Ha'e va'e ava ma Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko.

⁸ Ha'e gui onhembo'eaty pygua ruvixa Crispo hery va'e ma Senhor re ojerovia okuapy ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Corinto pygua kuery voi ayvu oendu vy heta oguerovia vy onhemongarai uka.

⁹ Ha'e gui pyávy Senhor ojexa uka Paulo pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ekyje eme. Ha'e rami 'rãgue py ndeayvuve tema rekyrirĩ e'ỹ re,

¹⁰ mba'eta xee aiko ndereve. Avave rei ndere nupu'ãi 'rã mba'emo vai ojapo aguã, mba'eta kova'e tetã py heta areko xejeupe guarã — he'i.

¹¹ Ha'e ramo ha'e py ma peteĩ ma'etỹ ha'e mboapy meme jaxy re oiko. Nhombo'ea rupi oiko Nhanderuete ayvu re.

Huvixa Gálio renonde Paulo ojexa ukaague

¹² Acaia pygua huvixa Gálio oĩ jave py ma judeu kuery peteĩ rami opu'ã okuapy Paulo re. Nhomboayvuaty py ogueraa vy

¹³ aipoe'i:

— Kova'e ava ma nhombo'e oikovy lei re oĩa rami e'ỹ Nhanderuete omboetea aguã re — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo Paulo ombovai ta jave huvixa Gálio aipoe'i judeu kuery pe:

— Judeu kuery, mba'emo vai ete, e'ỹ vy jojukaague, mba'emo nda'evei ete va'e re pendeayvu va'e rire ha'eve 'rãgue xee aikuaa pota aguã.

¹⁵ Ha'e rã ayvukue, tery ha'e pëvygua lei re ri pendeayvu ta vy peikuaa pota peẽ ae ha'e nunga re. Xee ma ha'e nunga re ndaikuaa potai 'rã — he'i.

¹⁶ Ha'e rami vy nhomboayvuaty gui omoẽmba ju.

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ma judeu kuery onhembo'eaty pygua ruvixa Sóstenes ojopy vy oinupãmba nhomboayvua kuery renonde. Ha'e rami teĩ Gálio ma ha'e nunga re voi ndoikuaa potai.

Mokoĩguea ayvu mombe'u vy ooaque gui Paulo ojevayague

¹⁸ Ha'e py ma Paulo opytave ranhe heta ára. Ha'e va'e rire irmão kuerya gui oo vy Síria katy ju oguata. Ngupive ogueraa Priscila ha'e Áqüila. Ha'e rami e'ỹ mbove Cencreía py onhopĩ uka oakã, mba'emo ojapo aguã re onhemboayvuague ojapopa ma rire.

¹⁹ Ha'e gui ma Éfeso tetã py ovaē oirũ kuery oeja aguã py. Ha'e rã ha'e ma judeu kuery onhembo'eaty py oike vy ha'e kuery pe omombe'u ayvu.

²⁰ Ha'e kuery ojerure opytave aguã ha'e py, teĩ nda'evei.

²¹ Ha'e rã ha'e kuerya gui oo ta vy aipoe'i:

— Nhanderuete oipota ramo ajevju 'rã peẽ kuerya py — he'i. Ha'e gui kanoã py ojeupi vy oove Éfeso gui.

²² Cesaréia py ovaē vy oguejy vy Jerusalém tetã re oo. Ha'e pygua igreja pe oxarurapa ma vy Antioquia katy ju oguejy ovy.

* 18:5 2 Coríntios 11.9 * 18:6 "Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoē ukaague re pepaga aguã" he'ia ma ha'e kuery ae ndojereraa jepe ukaxeĩ rire opaga aguã re ijayvu vy.

²³ Ha'e py ma oiko are rire oo ju. Galácia ha'e Frígia vvy rupi oaxa vy omombaraeteve ovy temimbo'e kuery ha'e javive.

Mboapykuea ayvu momba'ua rupi Paulo oguata, ha'e Éfeso py Apolo ovaëague

²⁴ Ha'e va'e jave py Éfeso py ma peteĩ judeu ovaë, Alexandria tetã guigua Apolo hery va'e. Ha'e va'e ma ijayvu kuaa, ha'e ipara oikuaapa va'e,

²⁵ Senhor reko re ombo'e pyre. Ikyre'ỹ vy ijayvu Jesus reko re, ha'evea rami nhombo'e oikovy guive, João nhomongarai jave guare anho oikuaa va'eri.

²⁶ Ha'e rami ranhe okyjea py e'ỹ ijayvu judeu kuery onhembo'eaty py. Ha'e ijayvu rã Priscila ha'e Áqüila oendu vy ogueraa, ha'e vy ixupe omombe'u porãve Nhanderuede reko.*

²⁷ Acaia katy Apolo ooxe ramo irmão kuery omonhanima, temimbo'e kuery pe ombopara guive omovaë aguã. Ha'e py ovaë ma vy opa mba'e py oipytyvõ Nhanderuede omboaxy rã ojerovia va'e kuery,

²⁸ mba'eta ijayvu kuaa ete vy pavẽ oendua py ipo'aka judeu kuery re, mba'eta ipara oĩ va'e gui omombe'u vy oikuaa uka Jesus ae Cristo oikoa.

19

Éfeso py Paulo ovaëague

¹ Corinto tetã py Apolo oiko jave Paulo ma vvy rupi oguata vy Éfeso tetã py ovaë. Ha'e py ma amongue temimbo'e kuery ojou vy

² oporandu ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery pa pejerovia ramo pendere ou Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ?

Ha'e kuery ombovai:

— Any, ore kuery ma noroendui ae Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oiko va'ea — he'i okuapy.

³ Ha'e ramo Paulo oporandu ju:

— Marã rami ha'vy penhemongarai uka?

Ha'e kuery ombovai:

— João Batista nhomongaraia rami rima — he'i okuapy.

⁴ Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— João ma ojeko rerova va'ekue omongarai vy heta va'e kuery pe ijayvu va'ekue araka'eve rã ou va'erã re ju ojerovia okuapy aguã. Ha'e va'e ma Jesus — he'i.*

⁵ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemongarai ukapa Senhor Jesus rery rupi.

⁶ Ha'e kuery áry Paulo opo omoĩ ramo ha'e kuery re ou Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ. Ha'e ramo ayvu mboae py ijayvu, Nhe'ẽ guigua omombe'u guive.

⁷ Ha'e javi vy doze avakue ikuai.

Tirano nhombo'eaty py Paulo nhombo'eague

⁸ Ha'e gui ma judeu kuery onhembo'eaty py Paulo oo vy nhombo'e. Mboapy jaxy re okyjea py e'ỹ nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuede po'akaa.

⁹ Ha'e rã amongue ma ndogueroviai ha'e noenduxeĩ vy heta va'e kuery oendua py ijayvu vai okuapy Senhor reko re. Ha'e ramo ha'e kuerya gui Paulo oguerojepe'a temimbo'e kuery. Ha'e gui ma Tirano hery va'e nhombo'eaty py ju ombo'e oikovy ko'ẽ nhavõ.

¹⁰ Mokoĩ ma'etỹ re nhombo'ea rami oiko ramo Ásia pygua kuery ha'e javi oendu Senhor ayvu, judeu ha'e grego kuery voi.

¹¹ Paulo po py Nhanderuede mba'emo porã ete ojapo oikovy opo'akaa rupi.

¹² Panhero ha'e avental Paulo oiporu va'ety ma imba'eaxy va'e ikuai rupi heraa ramo okuerapa 'rã imba'eaxy gui, nhe'ẽ vai ikuai va'ekue voi ojepe'apa 'rã.

¹³ Ha'e gui amongue judeu kuery nhe'ẽ vai pe'aa rupi ikuai va'e ma onhea'anga Senhor Jesus rery rupi nhe'ẽ vai oipe'a aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee aipoa'e pejepe'a aguã Jesus rery Paulo omombe'u va'e rupi — he'i.

¹⁴ Ha'e rami ojapo va'e ma peteĩ judeu sacerdote yvateve va'e Ceva hery va'e ra'y kuery, ha'e javi vy sete ikuai.

¹⁵ Ha'e rami rã ha'e kuery pe nhe'ẽ vai ombovai:

— Jesus ma xee aikuaa, Paulo guive. Ha'vy peẽ, mava'e tu peẽ? — he'i.

* 18:26 Efésios 1.1,2; 1 Coríntios 3.6-9 * 19:4 Lucas 3.15,16

¹⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery re nhe'ē vai onhemondea va'e opo vy ipo'aka ha'e kuery ha'e javive re. Opa marā ogueroko axy ramo ipire rei ha'e ijaipa rei reve onhamba oo oia gui.

¹⁷ Ha'e nungakue Ēfeso py ikuai va'e oendupa, judeu ha'e grego kuery. Ha'e rami vy ha'e javive ojererokyje vy omboete okuapy Senhor Jesus rery.

¹⁸ Oguerovia va'e kuery heta ou vy onhemombe'u. Mba'emo vai ojapoague omombe'upa.

¹⁹ Heta avi onhembo'e va'ikue va'ekue okuaxia oguerupa vy oapypa pavē renonde. Kuaxia para repykue re oikuaa pota vy cinqüenta mil ára repy oikuaa.

²⁰ Ha'e rami vy Senhor ayvu oenduave ha'e ipo'akave ovy.

Macedônia katy Paulo oirū kuery omondoukaague

²¹ Ha'e nunga ha'e javi oiko rire Paulo onhembopy'a Macedônia ha'e Acaia rupi oaxa ma vy Jerusalém katy oo aguā. Mba'eta aipoe'i:

— Ha'e py aiko rire aexaxe avi Roma tetā pygua kuery — he'i.*

²² Mokoī opytyvōaty Timóteo ha'e Erasto omondouka Macedônia katy. Ha'e rā ha'e ma Ásia py ranhe opytave.

Demétrio nhomopu'āmba reiaque

²³ Ha'e va'e jave py heta opu'ā okuapy Senhor reko rami ikuai va'e re.

²⁴ Mba'eta petēi ava oiko ouro re omba'eapo va'ety Demétrio hery va'e, prata gui xyete ramigua Diana ra'angaa ojapo va'e. Ha'e nunga repykue gui hexeve omba'eapo va'e kuery oguerekopa.

²⁵ Ha'e gui guexeve omba'eapo va'e kuery omboatypa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Avakue, peikuaa kova'e nunga gui jajoupaa.

²⁶ Pendu ha'e pexaa rami Ēfeso tetā py ha'e Ásia yvy ha'e javi rupi rai'i Paulo nhombo'e vy heta ojapo mba'emo ra'angaa nomboetevei aguā rami, mba'eta ijayvu avakue opo py ta'angaa ojapo va'ekue tuuete e'ŷ oikoa rami.

²⁷ Ha'e nunga rupi nhanerembiapo re ndojeroviaavei. Ha'e rami anho e'ŷ, nhandexyete Diana ipo'akapa va'e pegua templo eteve voi nomboetevei. Ha'e rami vy ombovaipa 'rā Ásia ha'e yvy jave re ikuai va'e omboete va'e yvatea — he'i.

²⁸ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ipoxypa, ha'e vy ojapuka-pukai:

— Ēfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.

²⁹ Tetā ha'e javi rupi opa marā ojapura okuapy vy ono'ōaty oī va'e katy oje'oi pavē. Ngupive ogueraa Paulo irū kuery Gaio ha'e Aristarco, Macedônia gui ou va'ekue.

³⁰ Paulo voi heta va'e kuery pe ojexa ukaxe tei temimbo'e kuery nomondoukai.

³¹ Ásia pygua huvixa kuery Paulo irū ikuai vy ixupe ojerure uka avi ono'ōaty py oo e'ŷ aguā.

³² Ono'ō va'e regua amongue ojapukai petēi rami, ha'e rā amboae kuery ma amboae rami ojapukai. Joo rami e'ŷ-e'ŷ ijaty va'e ikuai. Heta va'e kuery neī mba'erā pa ono'ōmba okuapy ma ndoikuaai.

³³ Ha'e ramo teta mbyte gui judeu kuery ogueru Alexandre, ha'e vy pavē renonde katy omoanha. Ha'e va'e ma ojapo opo py heta va'e kuery pe ijayvuxea rami.

³⁴ Ha'e rami teī judeu oiko ra'ea ha'e kuery oikuaa vy petēi rami ojapukai okuapy mokoī hora re rānda'u:

— Ēfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.

³⁵ Ha'e va'e tetā py oiko kuaxia mboparaaty. Ha'e va'e ma opu'ā vy omokyrirī heta va'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue Ēfeso pygua, pavē oikuaa ae ma Diana ipo'akapa va'e ra'angaa pegua templo re nhande Ēfeso tetā pygua kuery nhapena va'ea, ha'e Júpiter-a gui ta'angaa ho'a va'ekue re guive.

³⁶ Ha'e nunga avave rei amboae rami ndoikuaai 'rā. Ha'e nunga rupi pekyrirī 'rāgue, mba'eve pejapo eme peikuaa pota porā e'ŷ re.

³⁷ Mba'eta peva'e avakue apy peru va'ekue ma templo mbovaipaa rupi e'ŷ ikuai, neī nhandexyete re voi nda'ijayvu vai guive.

³⁸ Xapy'a rei Demétrio ha'e hexeve omba'eapo va'e kuery ri amongue re ijayvu aguā ogueroko ramo oa'angaa ae ma huvixa nhomboayvua kuery oikuaa pota aguā ára, joe pendeayvu aguā.

*

19:21 Romanos 1.13-15; 15.22-29

³⁹ Ha'e rā amboae ramigua re ri peikuaa potaxe ramo ma nhandomboaty aguā ára oa'anga pyre py 'rā jaikuaa pota.

⁴⁰ Mba'eta nhandevy pe voi nda'evei ange oiko va'ekue re ijayvua gui, nhapu'amba reiaque rami omombe'ua rā. Mba'eta ha'e rami rā peteī henda py ma voi nanhamombe'u porā kuaai 'rā mba'erā pa nhandomboatyague — he'i. Ha'e rami ijayvu ma vy ijaty va'ekue omondoukapa ju.

20

Teĩgue ju Macedônia ha'e Grécia rupi Paulo oguataague

¹ Ha'e kuery opa marā ikuaiã gui opytu'upa ma ramo Paulo oenoī uka temimbo'e kuery. Omombaraetea rupi ijayvu ma vy oipopyypa, ha'e gui oo Macedônia katy.

² Tekoa ikuai va'e rupi oaxa vy nhomongeta ha'e nhomombaraete ovy. Ha'e gui Grécia katy ju oo.

³ Ha'e py ma mboapy jaxy re oiko. Síria katy oo ta oikovy vy oendu judeu kuery hexe opu'ambaxea. Ha'e rami vy Macedônia rupi ju ojevy.

⁴ [Ásia peve] omoirū va'e kuery ma pova'e: Beréia pygua Pirro ra'y Sópatro, Aristarco, Tessalônica pygua Secundo, Derbe pygua Gaio, ha'e gui Timóteo, Tíquico ha'e Ásia pygua Trófimo.

⁵ Ha'e va'e kuery ma orerenonde oje'oi, Trôade tetā py orerarō aguā.

⁶ Ha'e gui ngaru mbojape imbovua revegua e'ŷa ára oaxa ma rire Filipos gui roo yy rupi. Ha'e gui peteī nhiruí araa py ma Trôade py rovaē ha'e kuery ikuaiã py. Ha'e py ma peteī semana ropyta.

Trôade py Paulo nhombo'eague

⁷ Semana ijyppya ára py mbojape roipe'ā-pe'ā'i aguā rnhomboaty rā Paulo nhomongeta. Ko'ē jevy oove ta vy pytū mbyte peve ijayvu.

⁸ Opy rnhomboaty py heta oī tataendy.

⁹ Ha'e py peteī kunumi oī Êutico hery va'e janela py oguapy oinya py. Ha'e va'e ma Paulo nda'ijayvupai ete ramo oke. Oke ete vy janela yvateve va'e gui ho'a yvy py. Ha'e gui he'ogue ojopya.

¹⁰ Ha'e ramo Paulo oguejy vy ojero'a hi'áry. Oikuavā vy aipoe'i:

— Penhemondyi eme, hekove oime teri — he'i.

¹¹ Ojeupi ju vy oipe'ā mbojape, ha'e ho'u. Nhomongetave ju ko'ēmba peve. Ha'e gui mae ma oo.

¹² Ha'e rā kunumi va'e okuera jevy rā pavē oexa vy oguerovy'a ete okuapy. Ha'e vy ogueraa ju okuapy oikove va'e.

Assôs gui Paulo oo vy Mileto py ovaēague

¹³ Ore roove vy kanoā py roī, ha'e Assôs katy roo. Ha'e py roarō Paulo yvy rupi ooa ja, ha'e rami aguā orevy ijayvu rire.

¹⁴ Assôs py orea py ju ovaē ma ramo orereve oī avi kanoā py, ha'e vy Mitilene katy ju roo.

¹⁵ Ha'e gui roove vy ko'ē jevy roaxa Quios ypa'ū katy'i rupi. Are'ŷ'i re rovaē Samos py, ha'e ko'ē jevy Mileto py ju rovaē.

¹⁶ Mba'eta Paulo ijayvu ma voi Ásia yvy re ndopyta arexei vy Éfeso tetā py ovaē e'ŷy aguā re, mba'eta ojaxura Pentecostes ára Jerusalém py oiko aguā, ha'eve ramo.

Mileto py Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery omongetaague

¹⁷ Mileto tetā gui Paulo oenoī uka Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery.

¹⁸ Oīa py ovaēmba ma ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peē peikuaa porā marā rami pa peē kuery reve aikoague Ásia py avaē ypya ára guive.

¹⁹ Mba'eta anhemboyvatevea rupi e'ŷy Senhor pe ete aiko xerexay ha'e aiko axya py, mba'eta judeu kuery xereko a'ā vy xemoingo axy ramo.

²⁰ Ha'e rami teī xee ndajepe'ai romombaraetea rupi xeayvua gui. Ha'e nunga re rombo'e aikovy pavē oendua rupi, ha'e peteī-teī ro rupi guive.

²¹ Judeu ha'e grego kuery pe amombe'u aikovy Nhanderuete re ojeko rerova vy nhande-Senhon Jesus [Cristo] re ojerovia aguā.

²² — Aŷ ma xepy'a re aendu Jerusalém katy aaxea, ha'e py xere oiko va'erā ndaikuaai teī.

23 Mba'eta tetã nhavõ rupi xee aa rupi Nhe'ê Ky'a E'ÿ oikuaa uka nhuã py xembotyha ha'e xemoingo axya 'rãa.

24 Ha'e rami teĩ mba'eve py xee naendui ajeayvua, ajapo 'rã va'ekue ajapopaxea anho. Ha'e va'e ma xerembiaporã Senhor Jesus gui ae ajopy va'ekue, Nhanderuete nhanemboaxya regua ayvu porã amombe'u aguã.

25 — Peẽ kuery mbyte Nhanderuete po'akaa re rombo'e aikovy rire teĩ aÿ ma aikuaa xerova ndapexavei ma 'rãa.

26 Ha'e nunga rupi kova'e ára xee anhemombe'u porã pëvy: Xee ndaxepo ky'ai peẽ mava'eve ruguy py,

27 mba'eta peteĩgüeve ndajepe'ai Nhanderuete oipota va'e ha'e javi amombe'ua gui.

28 Pepeña pendejee ae ha'e vexa'i kuery ha'e javi re, ha'e va'e kuery re opena va'erã Nhe'ê Ky'a E'ÿ penemoĩ rire. Ha'e va'e ma Nhanderuete pegua igreja kuery nguguy py ae ojogua va'ekue.*

29 Xee aikuaa rã aa ma rire penembyte oiko 'rã guary kuery nhomondoropaarã, vexa'i kuery omboaxya rupi e'ÿ.

30 Peẽ kuery regua voi opu'ã 'rã avakue ha'eve e'ÿa rami nhombo'e va'e, ojee ae temimbo'e kuery oguerova aguã.

31 Ha'e nunga rupi peikuaa xepo. Penema'endu'a mboapy ma'etÿ re xeyavu aikovyague re. Ara py ha'e pyávy ndapytu'ui xerexay reve peteĩ-teĩ romongetaa gui.

32 — Ha'e gui aÿ ma Senhor po py romboaxa, ayvu nhanemboaxya regua rupi vy penembaraete aguã, mba'eta ijayvu ma ipo'aka penemombaraete vy pendeivy guarã ome'ê aguã iky'a e'ÿ va'e kuery ha'e javi reve.

33 Xee ma napenai va'ekue avave mba'e prata, ouro, neĩ ao re.

34 Peẽ voi peikuaa xepo py ae ajouague xee ha'e xerevegua kuery roipota va'e.

35 Opa mba'e py pëvy aexa uka nhamba'eapo vy iporiaukue'i nhaipytyvõ aguã. Penema'endu'a Senhor Jesus ae aipoe'iague re: “Joupe mba'emo nhame'ê vy javy'ave 'rã jajopya gui”, he'iague re.

Ha'e kuery reve Paulo onhembo'eague

36 Ha'e rami Paulo ijayvupa ma vy guenapy'ã re oĩ, ha'e onhembo'e oiny ha'e kuery ha'e javi reve.

37 Ha'e ramo ojae'o pavẽ. Oikuavã vy oayvupa.

38 Ndovy'avei okuapy, “Xerova ndapexavei 'rã”, he'i rire. Ha'e vy omoirũ heravy kanoã itua py peve.

21

Tiro tetã py Paulo ovaẽague

¹ Ha'e kuerya gui rojepe'a rire kanoã ajukue regua py roo. Roje'oi yvi vy Cós py rovaẽ. Ko'ê jevy Rodes py, ha'e gui ma Pátara py ju rovaẽ.

² Peteĩ kanoã Fenícia katy oo va'e rojou vy ha'e va'e py ju roĩ. Ha'e vy roove.

³ Chipre ypa'ũ oreaxua regua ojekuaa maa gui rojeja vy Síria yvy katy ju roo. Ha'e gui ma Tiro tetã py rovaẽ, mba'eta ha'e py mba'emo omboguejya 'rã kanoã gui.

⁴ Ha'e py temimbo'e kuery rojou vy sete ára ropyta ha'e py. Ha'e va'e kuery ma Nhe'ê gui oikuaa vy Paulo pe ijayvu Jerusalém katy oo e'ÿ aguã.

⁵ Ha'e rami teĩ are'ÿ'i re rojepe'a vy roove ju. Ha'e kuery ha'e javive oremoirũ imondovy gua'yxy ha'e gua'y kuery reve. Tetã rovai roo vy ita ku'i reia py orenenapy'a re roĩ vy ronhembo'e rokuapy ha'e py.

⁶ Ha'e gui peteĩ-teĩ rojopopy ma vy roĩ ju kanoã py. Ha'e rã ha'e kuery ma ngoo katy ju ojeyypa.

Cesaría py Paulo ovaẽague

⁷ Ha'e gui Tiro tetã gui roove vy Ptolemaida py rovaẽ. Ha'e py ma roxarura irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ ára orekuai ha'e kuery reve.

⁸ Ko'ê jevy rojepe'a vy Cesaría katy roo. Ha'e py ma Filipe ro py rovaẽ vy ropyta hexeve. Ha'e va'e ma ayvu porã mombe'uarã sete omõĩ mbyre regua.

* 20:28 João 21.15-17; 1 Pedro 5.1-4

⁹ Ha'e ma irundy guajy omenda e'ÿ va'e oguereko, profeta meme ikuai.

¹⁰ Ha'e py orekuai are ma rire Judéia gui ou peteĩ profeta Ágabo hery va'e.

¹¹ Ha'e va'e ma orea py ovaẽ vy ojora Paulo ku'akuaa. Ha'e va'e py ma opy ha'e opo ojokua reve aipoe'i:

— Po rami Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ oikuaa uka: Nami judeu kuery Jerusalém pygua ojapo 'rã kova'e ku'akuaa ja re, mba'eta omboaxa 'rã judeu e'ÿ va'e kuery po py — he'i.

¹² Ha'e va'e ayvu roendu vy ha'e py ikuai va'e ha'e javi reve Paulo pe rojerure rokuapy Jerusalém katy oo ve'ÿ aguã.

¹³ Ha'e ramo ombovai:

— Mba'e tu pejapo pejae'o ha'e xemokangy vy? Mba'eta xe'vy pe ma ha'evepa rei Senhor Jesus rery káuxa Jerusalém tetã py nhuã py aa ha'e amano aguã voi — he'i.

¹⁴ Ha'e rami rã ndorokoi vy ropytu'u, ha'e vy

— Tove toiko Senhor oipota va'e — ro'e.

¹⁵ Ha'e va'e rire roiko katupa ma vy Jerusalém katy roje'oi.

¹⁶ Temimbo'e kuery Cesaréia gui ou va'ekue regua oo avi orerupive. Ha'e va'e kuery ma peteĩ temimbo'e yma ogueraa avi Chipre py itui'i va'ekue Mnasom hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma ngoo py oremovaẽ va'erã.

Jerusalém py Paulo ovaẽague

¹⁷ Jerusalém py rovaẽ ma ramo irmão kuery ovy'a reve oremovaẽ.

¹⁸ Ko'ẽ jevy orereve Tiago-a py Paulo oo oexa aguã. Igreja re opena va'e kuery ha'e javi ijaty ra'e.

¹⁹ Ha'e ramo Paulo oxarurapa ma vy omombe'u judeu e'ÿ va'e ikuai rupi omba'eapo rã mba'emo Nhanderuete ojapoague ha'e javi.

²⁰ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete. Ha'e gui ma Paulo pe aipoe'i:

— Ha'e rami avi irmão, apy rexa nhi'ã heta ikuai judeu kuery regua ojerovia va'e. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma lei re oĩa rami anho ikuai.

²¹ Ha'e kuery pe ma omombe'ua ma ndereko ramigua. Ha'e vy aipo'ea: “Amboae regua ikuai rupi Paulo ombo'e judeu kuery Moisés ojapo uka va'ekue gui ojepe'a aguã re, gua'y kuery pire omboi e'ÿ, neĩ lei re oĩa rami ve'ÿ ikuai aguã”, 'ea ndereko ramigua rive omombe'u vy.

²² Ha'e rami rã mba'eta 'rã tu jajapo? Mba'eta ndee revaẽague oikuaa pavẽ 'rã.

²³ Ha'e nunga rupi ejapo oreayvu taa. Apy ore kuery regua ikuai irundy avakue onhemboayvuague ojapo aguã rami ikuai va'e.

²⁴ Ha'e va'e kuery reve tereo, ha'e ndee voi ejeky'a'o uka ha'e kuery reve, ha'e eme'ẽ ha'e kuery oakã onhopĩ uka aguã regua. Ha'e ramo 'rãe oikuaa pavẽ ndereko re ijayvuague anhetẽ e'ÿa, ha'e ndee voi lei re oĩa rami reiko avia.

²⁵ Ha'e rã judeu e'ÿ va'e regua ojerovia va'e pe ma oreayvu romondouka ae ma, ha'e kuery ho'u e'ÿ aguã mba'emo ra'angaa pe ojuka pyre, huguykue, neĩ mymba ojyryvipy pyre ro'okue, ha'e gui itavy rei e'ÿ aguã — he'i.

²⁶ Ha'e ramo Paulo ma ko'ẽ jevy avakue ogueraa vy ha'e kuery reve ojeky'a'o uka. Ha'e vy templo py oike vy omombe'u ojeky'a'oa ára raka'e pa opa 'rãa, ha'e peteĩ-teĩ rekovia mymba ome'ẽ aguã.*

Paulo ojopy okuapyague

²⁷ Sete araa opa ta ma jave judeu kuery Ásia gui ou va'ekue regua ma Paulo templo py oĩ rã oexa vy ombopoxy heta va'e kuery ha'e javi. Ha'e rami vy ojopy vy

²⁸ ojapukai:

— Avakue Israel regua, orepityvõ ke! Kova'e ava ma opa rupi nhombo'e oikovy nhande kuery rovai guarã, lei ha'e kova'e oo rovai guive. Aÿ katuve ma grego kuery ogueroike kuri templo py. Ha'e rami py omongy'apa kova'e oo icy'a e'ÿ va'ekue — he'i okuapy.

* 21:26 Ha'e rami Paulo ojapo judeu kuery reko rami vy, pavẽ oikuaa aguã hekokue ramigua omombe'ua va'e anhetẽ e'ÿa (versículo 24), amongue ayvu porã oguerovia vy oo jepe aguã (1 Coríntios 9.19-22, 10.32,33).

²⁹ Ha'e rami ijayvu mba'eta oexa va'ekue Éfeso pygua Trófimo hexeve tetã py oĩ rã. Ha'e rami vy oexa'ã teĩ Paulo templo py ogueroikea re.

³⁰ Ha'e ramo tetã ha'e javi rupi heta va'e kuery opu'ãmba vy onhamba jogueruvy. Ha'e vy Paulo ojopy vy ombotyryry heravy templo ropy gui. Ha'e ramove ombotyra vyvoi okê.

³¹ Ha'e kuery ojukaxe ete ramo xondaro ruvixa pe omombe'ua Jerusalém pygua kuery opu'ãmba okuapya.

³² Ha'e ramo ha'e va'e ogueru vyvoi xondaro kuery, huvixa vvyive va'e reve. Onhamba jogueruvy heta va'e kuery mbyte katy. Ha'e ramo huvixa ha'e xondaro kuery ovaẽ rã heta va'e kuery oexa vy opytu'upa Paulo oinupãa gui.

³³ Xondaro ruvixa ovaẽ vy ojopy Paulo, ha'e mokoĩ corrente py ojokua uka. Ha'e vy oporandu mava'e paa, ha'e mba'e pa ojapoague re.

³⁴ Heta va'e kuery regua amongue ojapukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery ma amboae rami ojapukai. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ojapukai rã anhetêa huvixa ndoikuai vy xondaro kuery okeaty katy ju ogueraa uka Paulo.

³⁵ Tape pyrõ-pyrõa'i py ovaẽ vy xondaro kuery oupi heravy, heta va'e kuery jo'a rei ramo.

³⁶ Mba'eta heta va'e kuery hakykue katy gui ou vy ojapukai:

— Pejuka — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e gui Paulo ogueroike ta ma jave aipoe'i huvixa pe:

— Ha'eve pa ndereve xeayvu aguã mba'emo re?

Ombovai:

— Ndee ri ty'y grego ayvu py ndeayvu kuaa va'e?

³⁸ Ndee e'ỹ teve Egito pygua yma renhomopu'ãmba va'ekue, ha'e tekoa e'ỹa katy quatro mil porojukaa reraa va'ekue? — he'i.

³⁹ Ha'e ramo Paulo ombovai:

— Xee ma judeu regua, Tarso tetã omboetepevy va'e pygua aiko Cilícia vvy re. Ha'e gui ndevy pe ajerure heta va'e kuery pe xeayvu aguã — he'i.

⁴⁰ — Ha'eve — he'i ma ramo Paulo opu'ã ho'amy tape pyrõ-pyrõa'i py. Opo py ojapo heta va'e kuery pe okyriĩ aguã. Ha'e kuery okyriĩmba rã hebraico ayvu py ijayvu vy aipoe'i:

22

Paulo guekokue omombe'uague

¹ — Ke'y kuery ha'e xeryvy kuery, pendu ke aỹ xerekokue amombe'u rã — he'i.

² Ha'e ramo hebraico ayvu py ijayvu rã ha'e kuery oendu vy okyriĩ ete okuapy. Ha'e rã ijayvuvu tema:

³ — Xee ma judeu, Cilícia regua Tarso tetã py xetui'i va'ekue. Ha'e gui kova'e tetã py ju xetuja. Apy Gamaliel remimbo'e aiko vy lei nhaneramoĩ kuery reko oĩa rami ete anhemo'e va'ekue. Nhanderuetu pe aiko aguã re anho anhea'ã aikovy, aỹ peẽ kuery pendekuaia rami avi.

⁴ Amoingo axy va'ekue Senhor reko rupi ikuai va'e, ajuka guive. Ajopy vy nhuã py amboty va'ekue, avakue ha'e kunhague.*

⁵ Ha'e nungakue sacerdote yvateve va'e ha'e nhomonga va'ety ha'e javi oikuaa anhetêa, mba'eta ha'e kuery gui ae kuaxia para araa karamboae nhanderyke'y kuery peguarã. Ha'e rami vy Damasco tetã katy ju aa, ha'e py ikuai va'e voi aipokuapa reve Jerusalém py aru aguã omoingo axya aguã.*

⁶ — Ha'e gui ma tape rupi aa ainy jave, Damasco py avaẽ rai'i avya py, kuaray mbyte rai'i jave, peteĩ hendy hatã va'e yva gui hexakã xapy'a xeyvỹry rupi.

⁷ Ha'e ramo ha'a vvy rupi. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu xevy aipoe'i va'e: “Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri?”

⁸ — Xee aporandu: “Mava'e tu ndee, Senhor?”

“Xee ma Jesus Nazaré pygua, ndee rereko axy rei va'e”, he'i xevy.

⁹ Xerevegua kuery ma hendy va'e oexa teĩ noendu kuaai xevy ijayvu va'e ayvu.

¹⁰ — Ha'e ramo xee aporandu: “Mba'e 'rã tu ajapo, Senhor?”

* 22:4 Atos 8.3   * 22:5 Atos 9.1-19

Ombovai: “Epu'ã ke, evaẽ Damasco py, mba'eta ha'e py ma omombe'ua 'rã ndevy ajapo uka va'e ha'e javi”, he'i.

¹¹ Ha'e va'e hendy va'e rexakã gui ndaexavei rã xerupive ikuai va'e xejyva re xereraa ramo avaẽ Damasco py.

¹² — Ha'e py oiko peteĩ ava Ananias hery va'e. Nhanderuetete pe oiko lei re oĩa rami, ha'e ha'e pygua judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e.

¹³ Ha'e va'e ma ou xereka. Xeyvýry ovaẽ ma vy aipoe'i: “Irmão Saulo, exa ju ke”, he'i. Ha'e ramove aexa jevy vy ama'ẽ hexe.

¹⁴ — Ha'e ramo aipoe'ive ju: “Nhaneramõi kuery Ruete yma voi ndeporavo ha'e oipota va'e reikuaa aguã, Heko porã ete va'e rexa aguã, ha'e avyu ijuru guigua ae rendu aguã.

¹⁵ Mba'eta ixupe reiko vy ha'e javi regua renonde remombe'u 'rã rexa ha'e rendu va'ekue.

¹⁶ Ha'e vy aỹ mba'e re tu remboare ta? Epu'ã ke, enhemongarai uka, ha'e ejeky'a'o uka rejejavague gui, hery rupi rejapukai vy”, he'i.

¹⁷ — Ha'e gui ma Jerusalém katy ajevy ma rire templo py anhembo'e ainy jave aexa xapy'a karamboae peteĩ ojexa uka va'e.

¹⁸ Ha'e rami vy aexa xereve aipoe'i va'e: “Ndepojava ke, tereo voi Jerusalém gui, mba'eta ha'e kuery noenduxeĩ 'rã xereko re ndeayvua”, he'i.

¹⁹ — Xee aipoa'e: “Ha'e rami teĩ Senhor, judeu kuery oikuaa porã xee nhuã py amboty va'ekuea ndere ojerovia va'e kuery, ha'e ha'e kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi voi ainupãmbaague.

²⁰ Ha'e gui xee voi aĩ karamboae ndeayvu mombe'ua Estêvão ruguy moẽa kuery reve. Ha'e nunga ajou porã vy ijukaa kuery ao aarõ va'ekue”, ha'e.

²¹ — Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy: “Tereo, mba'eta xee romondouka 'rã mombyry, judeu e'ỹ va'e ikuai rupi”, he'i.

Roma pygua regua Paulo oiko ramo noinupãaiague

²² Pova'e avyu omombe'u peve'i ha'e kuery ojapyxaka. Ha'e gui ma ojapukai vy aipoe'i okuapy:

— Peipe'a peva'e ava ko yvy gui, nda'evei oikove aguã — he'i okuapy.

²³ Ha'e kuery ojapukai reve ojegui capa omboipa, ha'e yvy ku'i omombo-mombo yvate katy.

²⁴ Ha'e ramo xondaro ruvixa aipoe'i Paulo ogueroikea aguã xondaro kuery okeaty py, ha'e oinupã reve omboayvu aguã, mba'e re pa hexe ijayvu okuapya oikuaa aguã.

²⁵ Ha'e gui ma ipire ra'ykue py ojokuaa rã Paulo aipoe'i huvixa yvyĩve va'e pe:

— Ha'evea rami ri ty'y peinupã Roma pygua regua peikuaa pota porã e'ỹ re? — he'i.

²⁶ Ha'e nunga huvixa oendu vy xondaro ruvixa yvateve va'ea py ju oo. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Mba'e tu rejapo ta? Mba'eta peva'e ava ma je Roma pygua regua — he'i.

²⁷ Ha'e rami rã xondaro ruvixa ou vy oporandu Paulo pe:

— Emombe'u xevy, ndee ma nhi'ã Roma pygua regua?

Ombovai:

— Xee ha'e aiko — he'i.

²⁸ Huvixa aipoe'i ixupe:

— Xee ma heta peráta apaga karamboae Roma pygua regua anhemoingo uka aguã.

Paulo ombovai:

— Ha'e rã xee ma ha'e pygua regua ae aiko — he'i.

²⁹ Ha'e ramove inupãarã ikuai va'ekue ojepe'apa. Huvixa eteve voi okyje Roma pygua regua ojokua uka rire.*

³⁰ Ko'ẽ jevy mba'e re pa judeu kuery hexe ijayvu rei okuapyague huvixa oikuaa porãvexe vy ojora uka. Ha'e gui omboaty ukapa sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery. Paulo ogueru ruka vy oexa uka ha'e kuery renonde.

23

Nhomongeta va'ety kuery renonde Paulo ojexa ukaague

¹ Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery re Paulo oma'ẽ vy aipoe'i:

* 22:29 Atos 16.35-39

— Ke'y kuery, xee ma Nhanderuete renonde xepy'a ky'a e'ÿa rupi aiko opa mba'e py, aÿ peve — he'i.

² Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e Ananias ma ijyvýry ikuai va'e pe oipete uka ijuru rupi.

³ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ixupe:

— Nhanderuete nenupã avi 'rã, oo mbotya omoxiï mbyre rami rive reiko va'e.* Ndee ma upe py reguapy reiny lei re oïa rami xemboayvu aguã, teï lei re oïa rami e'ÿ ri ty'y xepete uka?

⁴ Ha'e ramo ijyvýry ikuai va'e aipoe'i:

— Ndeayvu vai ri ty'y sacerdote yvateve va'e Nhanderuete omoï va'ekue re?

⁵ Paulo ombovai:

— Ke'y kuery, xee ndaikuaai kuri sacerdote yvateve va'e oikoa. Mba'eta ipara oiny: "Pendeayvu vai eme heta va'e kuery ruvixa re" — he'i.*

⁶ Ha'e gui ma Paulo oikuaa nhomongeta va'ety kuery regua amongue saduceu, ha'e rã amboae ma fariseu regua ikuai. Ha'e rami vy ojapukai:

— Ke'y kuery, xee ma fariseu regua, ha'e fariseu ra'y aiko. Omano va'ekue omboetepa jevy rã guarã aarõ aikovy ramo ae xemboayvu — he'i.

⁷ Ha'e rami ijayvu ramo fariseu ha'e saduceu kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Mba'eta ijaty va'e kuery ma joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa.

⁸ Mba'eta saduceu kuery ma oikuaa nonhemoete jevyavei 'rãa rami. Neï anjo, neï nhe'ë oikoa ha'e kuery ndogueroviai.* Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga ha'e javi oikoa oguerovia.

⁹ Ha'e rami py joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Ha'e gui lei re nhombo'e va'ety fariseu regua opu'ã vy ijayvu atã:

— Ore ma mba'eva ndoroikuaai kova'e ava ojapo vaiague. Xapy'a rei nhe'ë e'ÿ vy anjo ri ty'y ixupe oikuaa uka ha'e nunga — he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery joguero'apa ramo huvixa okyje Paulo omopẽmba gui. Ha'e vy aipoe'i uka xondaro kuery ou vy oipe'a ha'e gui, okeaty py ju ogueraa aguã.

Paulo pe Senhor ojexa ukaague

¹¹ Pytũ jevy Paulo yvýry Senhor ojekuaa ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndepy'a guaxu ke, mba'eta Jerusalém py xereko remombe'uague rami avi Roma tetã py ju 'rã remombe'u.

Paulo ojuka aguã re judeu kuery jogueroayvuague

¹² Ko'ẽmba rã judeu kuery nhomboaty vy oura okuapy Paulo ojuka e'ÿa ja ndokarui neï ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ÿ aguã.

¹³ Ha'e rami aguã re jogueroayvu va'e ma quarenta raxa'i ikuai.

¹⁴ Jogueroayvu va'e kuery ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuerya py oo vy aipoe'i:

— Roura kuri Paulo rojuka e'ÿa ja ndorokarui ha'e ndoroy'ui aguã re, ayvu vaipy orekuai e'ÿ aguã.

¹⁵ Aÿ ma nhomongeta va'ety kuery po py pendeayvu pemondouka xondaro ruvixa pe, penerenonde oexa uka ju aguã. Hekokue re peikuaa pota porãvexea rami pemombe'u. Ha'e rã ore ma roarõ 'rã ovaë e'ÿ re rojuka aguã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami ijayvu okuapy rã Paulo ri'y oendu. Ha'e rami vy ha'e va'e ma oo vy xondaro kuery okeaty py oike, ha'e vy Paulo pe omombe'u.

¹⁷ Ha'e rami rã Paulo xondaro ruvixa oenoï vy aipoe'i:

— Eraa kova'e kunumi va'e nderuvixaa py, mba'eta oguereko ixupe omombe'u va'erã — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo nguvixaa py ogueraa vy aipoe'i:

— Nhuã py omboty pyre Paulo xerenõ vy ojerure kuri ndea py aru aguã kova'e kunumi va'e, mba'eta oguereko ndevy omombe'u va'erã — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo huvixa ipo re ojopy vy mombyry'i oguerojepe'a heravy. Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e tu rereko xevy remombe'u va'erã?

* 23:3 Mateus 23.27,28

* 23:5 Êxodo 22.28

* 23:8 Lucas 20.27

²⁰ Ombovai:

— Judeu kuery ijayvu kuri ndevy pe ojerure aguã ko'ê rã Paulo rexa uka aguã re nhomongeta va'ety kuerya py, hekokue re oikuaa pota porãvexea rami.

²¹ Ha'e rã ndee enhembotavy uka eme, mba'eta ha'e kuery regua quarenta raxa oura okuapy Paulo ojuka e'ÿa ja ndokarui neĩ ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ÿ aguã. Aÿ ma oiko katupa ma okuapy ndeayvua oarõ vy — he'i.

²² Ha'e rami rã huvixa ma kunumi va'e omondouka ju vy ijayvu avave rei pe omombe'u e'ÿ aguã ixupe oikuaa ukaague.

²³ Ha'e gui mokoĩ xondaro ruvixa ju oenoĩ vy aipoe'i:

— Pytũ are jave guarã pemboaty duzentos xondaro kuery, setenta kavaju árygua, ha'e duzentos hu'y guaxu revagua Cesaréia peve peo aguã.

²⁴ Pejou avi kavaju Paulo oĩ aguã, mba'eve oiko e'ÿ re ovaẽ aguã huvixave Félix-a py — he'i.

²⁵ Ha'e gui kuaxia huvixave peguarã ombopara uka po rami ijayvua:

Félix pe huvixa Cláudio kuaxia ombopara uka va'ekue oĩa

²⁶ “Xee Cláudio Lísias ma kova'e ambopara uka ndee huvixave omboetepevy Félix pe. Tereiko porã.

²⁷ Kova'e ava ma judeu kuery ojopy vy ojuka rai ramo xee xondaro kuery reve aju vy araa jepe, Roma pygua regua oikoa aikuaa vy.*

²⁸ Ha'e gui hexe ijayvu okuapya aikuaa porãvexe vy araa uka ha'e kuery regua monge-taaty ikuai py.

²⁹ Ha'e rami vy aikuaa ha'e kuery rekorã lei oea pyre re oĩa re rive ijayvu okuapya. Mba'eve rei ndojapo vai jajuka aguã, neĩ nhuã py nhamboty aguã voi.

³⁰ Ha'e rami vy ava va'e ojuka ta okuapya xeve omombe'ua rã aendu vy amondouka voi ndea katy. Hexe ijayvu rei va'e kuery pe voi xeayvu, ha'e kuery avi ou vy nerenonde omombe'u aguã hexeve oguereko va'e. [Tereiko porã.]”

Huvixave Félix-a py Paulo ovaẽague

³¹ Ha'e gui xondaro kuery ma huvixa ijayvuague rami ikuai. Ha'e rami vy pyavyve Paulo ogueraa vy Antipátride peve ogueroaẽ.

³² Ko'ê jevy ha'e kuery ojevypa ju okeaty katy, ha'e rã kavaju árygua kuery pe ma ogueraa ukave Paulo.

³³ Ha'e va'e kuery ma Cesaréia py ovaẽ vy huvixave pe omboaxa kuaxia para, ha'e Paulo voi oexa uka.

³⁴ Ha'e ramo huvixave ma kuaxia para ogueroayvupa ma vy oporandu maguigua pa oikoa re. Cilfícia pygua oikoa oikuaa vy

³⁵ aipoe'i:

— Nderekokue mombe'ua kuery ovaẽmba ma ramo xee romboayvu 'rã — he'i. Ha'e rami vy omboty uka ranhe Herodes oo guaxu ojapo va'ekue py.

24

Félix renonde Paulo rekokue ramigua omombe'ua ague

¹ Peteĩ nhiruĩ ára rire ovaẽ sacerdote yvateve va'e Ananias, nhomongeta va'ety kuery ha'e peteĩ ava ijayvu va'erã Tértulo hery va'e. Ha'e va'e kuery ma huvixa renonde ojexa uka okuapy Paulo rekokue re ijayvu aguã.

² Ha'e gui Tértulo ma oenoĩa rã omombe'u hekokue ramigua. Ha'e vy aipoe'i:

— Oreruvixa omboetepevy Félix, ndegui vy orekuai porã riae opa mba'e py. Ndee repena porã ramo mba'emo porã anho oiko ore judeu kuery pe.

³ Ha'e nunga roikuaa vy opa mba'e py roguerovy'a riae.

⁴ Ha'e rami avi xeayvu are e'ÿ aguã ajerure rejapyxaka porã aguã xapy'a'i.

⁵ Mba'eta ore roikuaa pota rã peva'e ava ma mba'eaxy vaikue rami. Judeu kuery yvy jave re ikuai va'e omopu'amba rei oikovy, ha'e amboae rami nhombo'e Nazaré pygua peguarã rive.

* 23:27 Atos 21.27-39; 22.24-30

⁶ Ha'e gui templo omongy'a ta ramo ore rojopy karamboae [rombopaga aguã ore kuery lei re oia rami vy.

⁷ Ha'e rami teĩ xondaro ruvixa Lísias ou vy ivai vaipa reve orepo gui oipe'a heravy,

⁸ ha'e aipoe'i hexe oreayvu va'e apy ju roju aguã nerenonde.] Ha'e gui ndee voi hekokue re reikuaa pota vy reikuaa avi 'rã oreayvua anhetê memea — he'i.

⁹ Ha'e rami ijayvu rã judeu kuery ikuai va'e ojou porãmba. Ha'e vy — Anhetê va'e meme — he'i okuapy.

Paulo guekokue omombe'uaque

¹⁰ Ha'e gui Paulo pe ju huvixave opo py “Emombe'u ke” he'ia rami ojapo. Ha'e ramo aipoe'i:

— Heta ma'etÿ re ma ore kuery ruvixa reĩa aikuaa vy xee voi ta xeayvu.

¹¹ Mba'eta ndee voi reikuaa doze ára ete'i ojapoa Jerusalém katy amboete aguã aa ague.

¹² Ha'e gui templo py ha'e kuery xejou okuapy jave avave reve ndaxeayvu vai, neĩ nanhomopu'ãi ha'e kuery onhembo'eaty rupi, neĩ tetã rupi voi.

¹³ Ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive xere ijayvu rei okuapyague.

¹⁴ Ha'e rã peteĩ amombe'u ta ndevy: Xee ma Senhor reko rupi aiko, ha'e kuery “Amboae rami onhembo'e va'e”, he'ia rupi. Ha'e rami vy xee voi aiko oreramoĩ kuery Ruete pe. Lei re ipara oinya ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rami vy mba'emo oiko va'e ha'e javi arovia.

¹⁵ Ha'e rami vy Nhanderueite gui aarõ aikovy ha'e kuery voi oarõ okuapy va'e, heko porã ha'e heko porã e'ÿ va'ekue omboetepaa ju aguã.

¹⁶ Ha'e nunga rupi anhea'ã aikovy Nhanderueite ha'e avakue renonde xepy'a ky'a e'ÿa rupi aiko aguã.

¹⁷ — Ha'e gui mbovy ma'etÿ rei e'ÿ aikoa gui aa karamboae ore kuery pe ome'ê mbyre araa vy, ha'e Nhanderueite pe mba'emo ame'ê aguã guive.

¹⁸ Ha'e nunga ajapo aikovya rupi ae judeu kuery Ásia pygua xejou templo py. Ajeky'a'õ ukapa ma rire xejou xeirũ heta reve'ÿ, ha'e anhombopoxy reia py e'ÿ guive.

¹⁹ Ha'e va'e kuery ae ou 'rãgue nerenonde xere ijayvu aguã, oguereko va'e rire.

²⁰ Ha'e rami e'ÿ vy apy ikuai va'e ae oikuaa ri vy tomombe'u nhomongeta va'ety kuery renonde ha'ã jave ajapo vaiague ojou va'ekue.

²¹ Mba'eta po rami anho ha'e kuery mbyte ha'ã vy xeayvu atã: “Kova'e ára xemboayvu omano va'ekue omboetepaa ju 'rãa arovia ramo”, ha'e va'ekue.

Félix ha'e Drusila renonde Paulo ojexa ukaque

²² Ha'e ramo Félix ma Senhor reko oikuaa ae vy nopena voixei. Aipoe'i:

— Xondaro ruvixa Lísias ou jave mae ma aikuaa pota porã 'rã pendeayvua re — he'i.

²³ Ha'e rami vy xondaro ruvixa yvyĩve va'e pe aipoe'i Paulo oarõ vy hexe opena porã'i aguã, ha'e irũ kuery oipytyvõxe rã ojoko e'ÿ aguã guive.

²⁴ Kueve'i ma rire Félix ou ju gua'yxy judeu va'e Drusila reve. Ha'e vy Paulo oenoĩ uka vy ojapyxaka oiny Cristo Jesus re jajerovia aguã re ijayvu rã.

²⁵ Teko porã, jejokoa ha'e nhomboayvupaa aguã re ijayvu ramo Félix oendu vy okyje. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy aÿ tereo ju. Ha'e've jave roenoĩ uka ju 'rã — he'i.

²⁶ Ha'e rami avi oipota teĩ Paulo ome'ê perãta ixupe. Ha'e rami vy mbovykue rei e'ÿ oenoĩ uka vy ijayvu hexeve.

²⁷ Mokoĩ ma'etÿ rire huvixa Félix rekovia oĩ Pórcio Festo. Ha'e jave Félix ma judeu kuery pe ojeyou porã ukaxe vy ojea ovy Paulo nhuã py.

25

Festo renonde Paulo oĩ vy César renonde ju ijayvu aguã re ojerureague

¹ Festo ha'e pygua kuery ruvixarã oĩ vy mboapy ára rire Cesaréia tetã gui oo Jerusalém katy.

² Are'ÿ re ixupe sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu ruvixa kuery omombe'u Paulo rekokie ramigua. Ha'e rami vy peteĩ re ojerure

³ oipytyvõ aguã. Paulo re nda'ija'ei vy ojerure Jerusalém katy ju ogueru ruka aguã, ha'e kuery tape py oarõ vy ojuka aguã.

⁴ Ha'e rā Festo ombovai:

— Paulo ma Cesaréia py ae oĩ nhuã py, ha'e gui xee voi are'ỹ'i re aa 'rã ha'e katy.

⁵ Peẽ kuery regua hi'arandukueve tapeo avi xerupive, ava va'e o japo vaiague peikuaa vy pemombe'u aguã — he'i.

⁶ Ha'e kuery ikuaiã py ndoiko arei. Oito, dez araa py oguejy ju Cesaréia katy. Ha'e gui ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py oguapy vy ogueru ruka Paulo.

⁷ Paulo ovaẽ ramo judeu kuery Jerusalém gui ou va'ekue ombojere rei okuapy. Opa marã rei hekokue ramigua omombe'u. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive.

⁸ Ha'e rā Paulo ma guekokue omombe'u vy aipoe'i:

— Peteĩve henda py ma xee ndajeyavi judeu kuery pegua lei rovai, templo, neĩ César rovai — he'i.

⁹ Ha'e rā Festo ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy aipoe'i Paulo pe:

— Ndevy pe ha'eve pa Jerusalém katy reo aguã, ha'e py ju xee romboayvu aguã ha'e nungakue re?

¹⁰ Paulo ombovai:

— Xee ma César nhomboayvu atyrã omoĩ va'ekue py aĩ ae ma. Apy ae ha'eve xemboayvu aguã. Neĩ mba'eve ndajapo vai judeu kuery pe. Ndee reikuaa porã.

¹¹ Mba'emo ajapo vai, e'ỹ vy ajojuka va'e rire amano teĩ ha'evepa rei 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py xerekokue ramigua omombe'u okuapy anhetẽ e'ỹ ramo nda'evei ha'e kuery po py avave rei xemboaxa rive aguã. Xee ma ajerure César renonde ju xeayvu aguã — he'i.

¹² Ha'e gui Festo ma imongetaa kuery reve jogueroayvu ma rire aipoe'i ixupe:

— César renonde ndeayvu aguã re rejerure rire ma ha'e katy 'rã reo.

Agripa pe Festo omombe'uague Paulo reko

¹³ Kueve ma rire Cesaréia py huvixave Agripa gua'yxy Berenice reve ovaẽ huvixa Festo pe oxarura aguã.

¹⁴ Ha'e py ikuai are ramo huvixave pe Festo omombe'u Paulo reko. Ha'e vy aipoe'i:

— Apy Félix oeja ovy peteĩ ava nhuã py.

¹⁵ Ha'e va'e reko re ma Jerusalém py aĩ jave sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu mongetaaty kuery ijayvu. Ajuka uka aguã re ojerure okuapy.

¹⁶ Ha'e kuery pe aipoa'e Roma pygua kuery reko rami vy nda'evei peteĩ va'e rei ajuka uka aguã hexe ijayvu va'e kuery joa py ikuai e'ỹ re, ayvu oiko va'e ombovai aguã.

¹⁷ Ha'e gui ma apy ju ha'e kuery ovaẽmba ma ramo xee namboarei. Ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py aguapy vy aru ruka ava.

¹⁸ Ha'e rā hexe ijayvu va'e kuery opu'ã vy peteĩve nda'ijayvui ojapo vaiague re xee aexa'ãague rami.

¹⁹ Ha'e rami 'rãgue py hexe ijayvu okuapy guekorã oeja pyre re rive, ha'e peteĩ ava omano va'ekue Jesus hery va'e re guive. Ha'e va'e pe ma Paulo "Oikove" he'i.

²⁰ Ha'e nunga re xee ndaikuaa pota kuaai vy aporandu Jerusalém katy oo aguã ha'eve paa re, ha'e py ju amboayvu aguã ha'e nungakue re.

²¹ Ha'e rami teĩ Paulo ojerure nhuã py opyta aguã re César renonde ju ijayvu aguã. Ha'e ramo xeayvu apy ae opytave aguã, César-a katy amondouka peve — he'i.

²² Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Ha'e va'e ava ayvu ma xee voi aenduxe.

Ombovai:

— Ko'ẽ ramo rendu 'rã — he'i.

Teĩgue ju Agripa reve Festo ijayvuague

²³ Ko'ẽ jevy Agripa ha'e Berenice opa marã omboetea reve ou vy nhomboayvu aguã py ovaẽ, huvixa kuery ha'e tetã pygua yvatekueve reve. Ha'e gui Festo ogueru ruka Paulo.

²⁴ Ha'e rami vy aipoe'i:

— Huvixave Agripa, ha'e apy pendekuai va'e ha'e javi, kova'e ava pexa va'e káuxa ae judeu kuery ha'e javi ijayvu karamboae xerenonde. Jerusalém tetã py, ha'e apy voi ojavukai okuapy ndoikove riaevei aguã rami.

²⁵ Ha'e rā xee ma ndaikuaai ojapo vaiague omano aguã. Ha'e rami vy nhandervixa guaxuve renonde ijayvu aguã re ojerure ramo xeayvu ha'e katy ju amondouka aguã.

²⁶ Ha'e rami avi hekokue mba'eve ndaikuaai anhetē va'e nhanderuvixa pe ambopara aguã. Ha'e nunga rupi penerenonde ju aru ruka. Huvixave Agripa, nerenonde ae aru ruka aikuaaxe vy, ndee remboayvu ramo aikuaa aguã ambopara va'erã.

²⁷ Mba'eta xeivy pe nda'evei nhuã py omboty pyre amondouka aguã hexe ayvu oiko va'e amombe'u porã e'y re.

26

Huvixave Agripa renonde Paulo ijayvuague

¹ Ha'e rire huvixave Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Ha'eve ndeayvu ndereko re.

Ha'e ramo Paulo opo oupi vy omombe'u gueko. Aipoe'i:

² — Huvixave Agripa, kova'e ára avy'a nerenonde xereko re xeayvu vy, judeu kuery xere ijayvuague ha'e javi ambovai aguã.

³ Mba'eta ndee ma judeu kuery reko ha'e ayvu oiko va'e ha'e javi reikuaa porãve va'e. Ha'e nunga rupi ajerure rejapyxaka porã aguã re.

⁴ Ha'e gui judeu regua huvixa kuery oikuaapa xekyrĩ guive aikoaague, ha'e jypy guive ore kuery ikuai rupi ha'e Jerusalém tetã py aikoaague guive.

⁵ Anhetē ae ha'e kuery jypy'i guive xekuaa, ha'e rami omombe'uxe rã. Mba'eta orereko rupi onhea'ave va'e fariseu kuery regua xee voi aiko va'ekue.

⁶ Oreramoi kuery pe Nhanderuede ijayvuague ojeupity aguã re ajerovia ramo rive xemboayvua aỹ.

⁷ Ha'e nunga ae ore kuery doze regua orekuai va'e roupity aguã ronhea'ã rokuapy ara py ha'e pyávý, Nhanderuede pe orekuai vy. Xeruvixa, ha'e nunga re ajerovia ramo ae judeu kuery xemboayvu.

⁸ Mba'e re tu peẽ kuery ndaperoviai Nhanderuede omano va'ekue omboete ju 'rãa?

⁹ — Anhetē xeivy rã voi ha'eve rei va'ekue opa marãgua ajapo aguã Nazaré pygua Jesus rery amboetea rupi e'y.*

¹⁰ Ha'e rami ae aiko va'ekue Jerusalém py. Kuaxia para sacerdote yvatekueve va'e gui araa vy iky'a e'y va'e kuery heta amboty va'ekue nhuã py. Ojukaa ta ramo xee voi ojuka aguã re xeayvu va'ekue.

¹¹ Mbovykue rei e'y ainupã va'ekue judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi, ijayvu vai aguã rami guive ajapo. Ha'e kuery pe xevai vy yvy mboae re tetã ikuai va'e rupi voi amoingo axy va'ekue.

¹² — Ha'e rami aguã ae aa karamboae Damasco tetã katy. Sacerdote yvatekueve va'ea gui kuaxia para araa, ha'e kuery xemoiague kuaa ukaarã.

¹³ Xeruvixa, kuaray mbyte jave tape rupi aa vy peteĩ hendy va'e aexa yva re, kuaray gui hendy ratãve va'e. Ha'e va'e ma xeyvýry rupi omoexakãmba, ha'e xerupive oo va'e kuery yvýry guive.

¹⁴ Ha'e ramo yvy rupi ro'a pavê. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu hebraico ayvu py aipoe'i va'e: “Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? Ndee ae renhemoingo axy, ferro rakua re opyvoi va'e rami reiko vy”, he'i.

¹⁵ — Ha'e ramo xee aporandu: “Mava'e tu ndee, Senhor?” Ombovai: “Xee ma Jesus rereko axy va'e.

¹⁶ Ha'e gui epu'ã he'amy ndepy re, mba'eta po rami aguã ajexa uka ndevy, xerembiguairã romoi reikuaa uka aguã mba'emo rexa va'ekue, ha'e raka'e rã aexa uka va'erã guive.

¹⁷ Neretarã kuery ha'e judeu e'y va'e kuery ikuai rupi xee romondouka vy rogueraa jepe 'rã ha'e kuery po gui.

¹⁸ Hexa reipe'a 'rã ojeko rerova aguã pytũa rupi ikuai rupi hendy va'e peguarã, ha'e Satanás po'akaa rupi ikuai rupi Nhanderuede peguarã. Ha'e rami vy 'rã ombogue ukapa ojevavyague, oupity aguã xere ojerovia vy ojeky'a'o uka va'ekue pegua”, he'i.

¹⁹ — Ha'e rami rã huvixa Agripa, xee nanhe'ẽ rendu e'y'i yva guigua aexa va'ekue.

²⁰ Ha'e rami vy Damasco tetã py ranhe ayvu amombe'u, ha'e gui Jerusalém py ju, Judéa regua ha'e javi rupi, ha'e judeu e'y va'e kuery rupi amombe'u aikovy ikuaiaty gui ojepe'a

* 26:9 Atos 8.3, 9.1-19

vy Nhanderuete re ojeko rerova aguã, ha'e iporã va'e ojapoa py oexa uka aguã ojeko rerovaague.

²¹ Ha'e rami aikoa re rima amongue judeu kuery xejukaxe vy xejopy karamboae templo py aiko jave.

²² Ha'e rami teĩ Nhanderuete xepytyvõ ramo kova'e ára peve aiko. Yvyĩgüeve ha'e yvatekueve pe amombe'u ayvu. Xee amombe'u aikovy va'e ma profeta kuery ha'e Moisés ijayvuague rami vy oiko va'erã anho.

²³ Ha'e nunga ma Cristo oiko axy aguã, ha'e gui ha'e ranhe omanoague gui onhemboete ju vy judeu ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe oikuaa uka aguã hendy va'e.

Paulo ijayvupa e'ỹ re Festo ijayvuague

²⁴ Paulo gueko omombe'upa e'ỹ re Festo ojpukai reve aipoe'i:

— Paulo, naneakã porãvei ma teve. Ipara re renhembo'e vai ete vy nane'aranduvei — he'i.

²⁵ Paulo ombovai:

— Xeruvixa Festo, xee naxeakã porã e'ỹi ri. Ha'e rami 'rãgue py xe'arandua rupi xeyvu anhetê va'e re anho.

²⁶ Mba'eta ha'e nunga ha'e javi huvixave oikuaa. Ixupe ae amombe'u akyjea py e'ỹ. Xee aikuaa rã ha'e nungakue ha'e javi oikuaapaa, mba'eta neĩ peteĩve ndoikoi nhemi rupi.

²⁷ Ha'vy ndee huvixave Agripa, rerovia pa profeta kuery ayvu? Xee aikuaa porã roerviaa — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Rexa'ã rã ndaxyi Cristo pegua xeapo aguã?

²⁹ Paulo ombovai:

— Xeruvixa, tove ndaxyi e'ỹ vy haxy py teĩ Nhanderuete tojapo ndee anho e'ỹ, kova'e ára xeyvu re ojapyxaka va'e kuery ha'e javive tojapo xee rami, va'eri aỹ'i xejokuaa rami e'ỹ ta'vy.

“Ha'eva 'rãgue teĩ Paulo japoi aguã”, he'iaague

³⁰ Ha'e rami rã huvixave opu'ã ju, ha'e gui huvixa mboae kuery, Berenice, ha'e ha'e kuery reve oguapy okuapy va'ekue ha'e javi voi.

³¹ Ha'e kuery ojepe'apa vy peteĩ-teĩ joupe ijayvu vy aipoe'i:

— Peva'e ava mba'eva rei ndojapoi ra'e ojukaa aguã, neĩ nhuã py ombotyua aguã — he'i.

³² Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Peva'e ava ma ha'eva 'rãgue japoi aguã, César renonde ijayvu aguã re ndojerurei va'e rire.

27

Itália katy Paulo omondoukaague

¹ Ha'e gui huvixa kuery ijayvu Itália katy oremondouka aguã. Ha'e rami vy Paulo ha'e nhuã py ikuai va'e regua omboaxa peteĩ xondaro ruxiva heraarã po py. Ha'e va'e ma César oĩa pygua, Júlio hery va'e.

² Ha'e ramo roĩmba peteĩ kanoã guaxu Adramítio guigua py. Ha'e va'e ma Ásia yke rupi oo va'erã. Ha'e rami vy yy rupi roje'oi. Orerupive oo avi Macedônia regua Tessalônica pygua Aristarco.

³ Ko'ê jevy rovaẽ Sidom py. Paulo re Júlio opena porã ivai reia py e'ỹ. Ha'e rami vy omondouka oirũ kuery oexa aguã, ha'e mba'emo oipota va'e ojou aguã.

⁴ Ha'e gui ma roje'oi ju yy rupi. Ha'eva e'ỹa katy gui yvytu oipeju ramo Chipre ypa'ũ katy'i rupi roo ijyke yvytu e'ỹa rupi.*

⁵ Cilícia ha'e Panfília yke rupi ye'ẽ roaxa ma vy Lícia regua Mirra tetã py rovaẽ.

⁶ Ha'e py ma xondaro ruxiva peteĩ kanoã Alexandria guigua ojou Itália katy oo ta va'e. Ha'e va'e py ju oreño.

⁷ Ha'e gui ma roove mbegue'i. Mbovy ára rei e'ỹ haxy py Cnido tetã katy'i rovaẽ. Yvytu ha'eva e'ỹa katy gui oipeju rã nda'evei rooxea katy roove aguã. Ha'e ramo Creta ypa'ũ yke rupi roo yvytu e'ỹa rupi, Salmona gui mombyry'i rupi.

* 27:4 Yvytu po'akaa re ha'e kuery oo kanoã guaxu re ajukue oipyoa va'e py.

⁸ Ijyke rupi anho roo vy haxy py rovaē petēi henda Porto Porā 'epy va'e py. Ha'e katy rai oī Laséia tetā.

Ára vai rupi oguataague

⁹ Are ma rire ha'e kuery oove aguā ijavaete, mba'eta okaru e'ŷ re ikuaia ára oaxa ma rire. Ha'e ramo Paulo ha'e kuery omongeta vy

¹⁰ aipoe'i:

— Avakue, xee aikuaa rā jaguataa rupi jaiko axy vaipa 'rā. Mba'emo jajavyky rei 'rā, ha'e nhamokanhymba 'rā kanoā ha'e ivoyi guive, nhanderekove voi — he'i.

¹¹ Ha'e rā xondaro ruvixa ma Paulo ayvu gui ogueroviave kanoā mboguataa ha'e ija ayvu.

¹² Ha'e py yro'y jave kanoā omboja aguā nda'evei ramo ha'e kuery oovexe ha'e gui, Fenice py ovaē jepe rivvyi gui, ha'e py mae ma oaxa aguā yro'y. Mba'eta ha'e py kanoā mbojaaty Creta ypa'ū re oī va'e ma kuaray oua katy ijapy jovaive opyta.

¹³ Ha'e gui kuaray japu'a'ia katy gui mbeguei'i yvytu oiny ramo ha'e kuery oexa'ā teī ooexague py ovaē jepe aguā re. Ha'e rami vy kanoā mombytaa oupi ju rā Creta ypa'ū yke rupi roo.

¹⁴ Ha'e rami teī are'ŷ'i re ypa'ū katy gui ou yvytu atā, Euroaquilāo 'epy va'e.

¹⁵ Yvytu kanoā ogueraa rami rei ogueraa. Roguerova nhea'ā teī yvytu re ndorepo'akai vy ropoipa. Ha'e vy noropenavei ogueraa tema aguā.

¹⁶ Peteī ypa'ū'i Cauda 'epy va'e yke yvytu e'ŷa rupi roaxa jave haxy py roupi imoiny kanoā'i.

¹⁷ Ha'e va'e oupi ma vy opa mba'e oiporu kanoā ojokua aguā, ita ku'i reia re ojeapi gui okyke vy. Ajukue oupi pyre omboguejy ju vy nopenavei ogueraa aguā.

¹⁸ Yvytu atā gui rojexavai vy ko'ē jevy ombovevuia kanoā mba'emo oī va'e omomboo vy.

¹⁹ Ha'e gui mboapy araa py ore ae po py romombo mba'emo kanoā regua ye'ē py.

²⁰ Ha'e gui ára vai orere ou va'ekue gui mbovy ára rei e'ŷ kuaray neī jaxy-tata ndojekuaavei ramo noroexa'āvei ma roo jepe aguā.

²¹ Are ma ore kuery ha'e javive ndorokaruvei ramo Paulo opu'ā ho'amy ore kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue, anhetē pejapxaka va'e rire xeayvu re, ha'e Creta gui ndajajui va'e rire, guī rami ete jajexavai ha'e nhamokanhymba e'ŷ aguā.

²² Ha'e rami teī aŷ ma po rami xee romongeta: Pendepy'a guaxu ke, mba'eta peē kuery regua peteīve nomokanhyi 'rā guekove, kanoā anho 'rā okanhy.

²³ Mba'eta angegua pyávy xea py peteī anjo ojekuaa Nhanderuete ixupe aiko ha'e amba'eapoa va'ea guigua.

²⁴ Ha'e va'e ma xevy pe aipoe'i: “Paulo, ekyje eme. César renonde rejexa uka 'rāe. Ha'e gui Nhanderuete nhomboaxya rupi ndere oma'ē vy ogueraa jepe 'rā ndereve uguata va'e kuery ha'e javi”, he'i va'ekue xevy.†

²⁵ Ha'e nunga rupi avakue, pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee ajerovia Nhanderuete re, xevy ijayvuague oiko aguā.

²⁶ Ha'e rami teī nhandereraa 'rāe peteī ypa'ū re — he'i.

Kanoā ivaiapaague

²⁷ Mokoī semana re ha'ekue'ŷ-kue'ŷ katy yvytu orereraa ye'ē Adriático rupi. Ha'e gui ma pyávy pytū mbyte jave kanoā mboguataa kuery oendu yvy re ovaē rai'i maa.

²⁸ Ha'e rami vy ixā ipoyi va'e oity vy oikuaa vinte braça typya. Oove'ia py ixā oity ju vy quinze braça ete'i oikuaa.

²⁹ Ha'e vy ita re ojeapi gui okyje vy kanoā revī gui irundy henda py omboguejy kanoā mombytaarā. Ha'e rami vy onhembo'e okuapy ko'ē voi aguā.

³⁰ Kanoā mboguataa kuery oēxe vy kanoā xī gui kanoā'i omboguejy nhemi yy py, kanoā mombytaarā mboae omboguejy aguā merami.

³¹ Ha'e ramo Paulo aipoe'i xondaro ruvixa ha'e xondaro kuery pe:

— Peva'e kuery kanoā py ndopytai ramo peē voi ndapeo jepei 'rā — he'i.

³² Ha'e ramo xondaro kuery kanoā'i xā ojaya vy opoi ogueroxyry heravy aguā.

† 27:24 Atos 23.11

- ³³ Ko'ē rai'i jave pavē pe Paulo ijayvu okaru aguā. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e ára reve vy mokoī semana ma ojapo pekaru e'ȳ re pendekuai, mba'eve ndape'ui.
- ³⁴ Ha'e ramo xee xeayvu pekaru aguā. Ha'e rami vy 'rāe penembaraete peo jepe aguā. Mba'eta napemokanhyi 'rā neī peteī pende'a ma voi — he'i.
- ³⁵ Po rami ijayvu ma vy peteī mbojape oupi, ha'e pavē oexaa py oguerovy'a Nhanderuede. Ha'e gui oipe'ā vy omboypy ho'u aguā.
- ³⁶ Pavē oexa vy oendu ipy'a guaxua, ha'e vy ha'e kuery voi okaru avi.
- ³⁷ Kanoā py ikuai duzentos e setenta e seis ha'e javi vy.
- ³⁸ Okaru porāmba ma vy omboveuve ju kanoā, trigo ryru ye'ē py omombopa vy.
³⁹ Ko'ēmba rā vvy oexa teī ndoexa kuaai. Ha'e gui ma peteī yy oikoa oexa. Ha'e va'e rembe re ma ita ku'i reia oī. Ha'e ramo nhomongeta okuapy ha'e va'e re kanoā omboja aguā.
- ⁴⁰ Ha'e rami vy kanoā mombytaa xā ojaya vy opoi yy py. Ojora avi imbojeapaa ojokuaague. Kanoā xī katy oupi imoiny ajukue, yy rembe katy yvytu ogueraa aguā.
- ⁴¹ Ha'e gui ma mokoī henda katy gui oxyrya py kanoā ovaē vy ipija. Ixī ipija vy noëvei. Ha'e rā hevi ma yai ojeapi-api vaipa ramo opēmba.
- ⁴² Ha'e ramo xondaro kuery ijayvu nhuā py omboty pyre kuery ojukapa aguā, peteīve ho'yta vy oo jepe e'ȳ aguā.
- ⁴³ Ha'e rā xondaro ruvixa ma Paulo ogueraa jepexe vy ndojuka ukai omboty pyre kuery. Ha'e vy aipoe'i ho'yta kuaa va'e ranhe yy py opo aguā, yy rembe re ovaē aguā.
- ⁴⁴ Ha'e gui amboae kuery pe ma aipoe'i yvyrape ha'e kanoā pēgue áry oo jepe aguā. Ha'e rami py ha'e javive oo jepe, vvy'ā re oēmba.

28

Malta ypa'ū py ikuaiague

- ¹ Yvy'ā re rekuai vy roikuaa ha'e va'e ypa'ū Malta herya.
- ² Ha'e pygua kuery opena porā'i orere. Tata ojapo vy oremovaēmba oky ha'e yro'y gui.
- ³ Paulo ma yxakā ra'ykue omono'ō vy tata py onhono ramo haku gui peteī mboi oē vy oixu'u oiny ipo re.
- ⁴ Ipo re mboi ovava oiny rā ha'e pygua kuery oexa vy joupe-upe aipoe'i:
— Peva'e ava ta'vy jojuka rive va'ety teve, mba'eta ye'ē gui oo jepe va'ekue ri Nhandererekoa ndoejai oikove aguā — he'i.
- ⁵ Ha'e rā Paulo ma tata py mboi omombo ramo mba'eve rei ndoikoi.*
- ⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oexa pota iruru rivyvyi, e'ȳ vy ho'a vy omano vyvoi gui. Ha'e rami teī aje'i ma oarō rire mba'eve rei ndoikoi rā oexa vy amboae rami ju oexa'ā okuapy. Ha'e vy
— Peva'e ta'vy tuuete kuery regua teve — he'i okuapy.

Huvixa Públio ngoo py Paulo omovaēague

- ⁷ Ha'e katy rai oī ypa'ū pygua ruvixa pegua vvy, Públio hery va'e. Ha'e va'e ma ngoo py oremovaē porā mboapy ára peve.
- ⁸ Públio ru ma imba'eaxy oupy tye raxy gui, ipire raku vaipa guive. Ha'e ramo Paulo oo oipou vy, ha'e onhembo'e reve hexe omoī opo. Ha'e rami vy omonguera.
- ⁹ Ha'e nunga ypa'ū pygua kuery oikuaa vy imba'eaxy va'e kuery mboae ou vy okuerapa.
- ¹⁰ Ha'e pygua kuery opa mba'e ome'ē orevy. Roo ju ta ma ramo voi kanoā py omboyru opa marāgua roikotevē va'e.

Oguatave jevyague

- ¹¹ Mboapy jaxy oaxa rire roī peteī kanoā Alexandria guigua py, yro'y jave ypa'ū re onhemboja oupy va'ekue, Dióscuros ra'angaa oīa va'e py.
- ¹² Siracusa tetā py rovaē vy mboapy ára re ropyta ha'e py.
- ¹³ Ha'e gui roove vy Régio py rovaē. Ko'ē jevy kuaray puku-a katy gui yvytu oipeju ramo mokoī araa py rovaē Putéoli py.

* 28:5 Marcos 16.17,18

¹⁴ Ha'e py rojou amongue irmão kuery. Ha'e va'e kuery ojerure ha'e kuery reve ropyta aguã sete ára peve. Ha'e rami py roje'oi Roma katy.

¹⁵ Roju roinya omombe'ua rã oendu vy Roma pygua irmão kuery ju ou orerovaexĩ aguã. Praça de Ápio ha'e Mboapy Vendeaty 'epy va'e peve ou. Ha'e va'e kuery ou rã Paulo oexa vy oguerovy'a Nhanderuete, ipy'a guaxuve guive.*

Roma py Paulo ovaëague

¹⁶ Roma tetã py rovaë ma ramo Paulo ha'e ae oïxea py omoïa. Hexeve oiko avi peteĩ xondaro harõarã.

¹⁷ Mboapy araa py oenoĩ uka judeu ruvixa kuery. Ha'e ramo ha'e kuery jogueru vy ono'õmba ramo aipoe'i:

— Ke'y kuery, xee ma mba'eve rei ndajapoi nhande kuery rovai, neĩ nhanderekorã nhaneramoĩ kuery pe oeja pyre rovai guive. Ha'e rami teĩ Jerusalém tetã guive xejokuaa reve aju, Roma pygua regua po py xemboaxaa rire.

¹⁸ Ha'e va'e kuery ma xemboayvu vy ndoikuaai mba'eve rei ajapo vaiague xejuka aguã. Ha'e rami vy xepoixe teĩ

¹⁹ judeu kuery ma xere opu'ã rei rã ajerure César renonde ju xeyvuu aguã re. Ha'e rami avi mba'eve ndarekoi nhande kuery va'e regua re xeyvuu aguã.

²⁰ Ha'e nunga rupi peẽ kuery roenoĩ uka roexa ha'e peẽ kuery reve xeyvuu aguã, mba'eta Israel kuery ojerovia okuapya re xee voi ajerovia ramo rima xejokuaa imoiny kova'e corrente py — he'i.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— Ore ma Judéia guigua kuaxia para noroexai ndereko re ijayvu va'e, neĩ peteive nhanderyke'y kuery regua ndouai guive ndereko omombe'u, e'y vy ndere ijayvu aguã.

²² Ha'e rami avi roenduxe reikuaa va'e, mba'eta anhetẽ amboae rami penhembo'ea re opa rupi ijayvu reia rã roendu.

Roma py Paulo ayvu omombe'uague

²³ Ha'e kuery oa'angaague ára py heta ete ou Paulo oïa py, okeaty py ae. Ha'e rã ko'ẽmba guive ka'aru peve ha'e kuery pe ayvu omombe'u porãve Nhanderuete po'akaa regua. Moisés lei ombopara va'ekue ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rupi ijayvu vy onhea'ã Jesus re ha'e kuery ojerovia aguã.

²⁴ Ha'e ramo amongue ete'i oguerovia ijayvua. Ha'e rã amboae kuery ma ndogueroviai ae tema.

²⁵ Ha'e kuery joo rami e'y-e'y oikuaa vy oje'oipa ta ma ramo Paulo aipoe'i:

— Ha'evea rami Nhe'ẽ Ky'a E'y ijayvu raka'e penamoĩ kuery pe, mba'eta profeta Isaías pe aipoe'i uka:

²⁶ “Tereo heta va'e kuerya py, ha'e aipo'ere ha'e kuery pe: ‘Pendeapyyxa py pendu teĩ napendu kuaai 'rã. Pexa pota teĩ ndapexa kuaai 'rã', 're.

²⁷ Mba'eta ha'e kuery ma inhakã ratãmba. Oapyyxa py oendu vai, guexa guive omboty, ndoexai aguã guexa py, neĩ noendui aguã oapyyxa py, opy'a py oikuaa e'y aguã, mba'eta ndojeko rerovaxei ae, xevy pe nonhemoingo porã ukaxei guive”, he'i va'ekue.*

²⁸ — Ha'e nunga rupi peikuaa pota, mba'eta judeu e'y va'e kuery pe voi Nhanderuete oikuaa uka nhandereraa jepe aguã regua. Ha'e rã ha'e kuery ma oendu 'rã — he'i.*

²⁹ [Pova'e ayvu rupi ijayvu rã judeu kuery oendu vy nhomotare'yimba reve oje'oipa.]

Mokoĩ ma'etỹ re Paulo omboty imoinyague

³⁰ Mokoĩ ma'etỹ re Paulo oĩ oke atyrã oiporuka va'e py. Ha'e py ma omovaë oexaxe vy ou va'e ha'e javi.

³¹ Omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, ha'e nhombo'e oiny Senhor Jesus Cristo re. Okyjae py e'y ijayvu, avave rei omokyriri e'y re.

* 28:15 Romanos 1.10-12

* 28:27 Isaías 6.9-10

* 28:28 Atos 13.44-47

Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Roma tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e peguarã apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Paulo ma opa rupi oo raka'e ayvu porã omombe'u vy. Ha'e rã Roma tetã py ma ndoói ranhe. Ha'e py ma amboae kuery omboypy raka'e igreja. Ha'e py Paulo ovaêxe avi vy ha'e pygua kuery pe ombopara kova'e kuaxia. Aipoe'i: "Mba'eta roexaxe ete, peê kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ê guigua penembaraeteve aguã. Ha'e rami avi peê kuery reve joo meme nhandomombaraete aguã jajeroviaa rupi, peê ha'e xee. ... Mba'eta xee naxí ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderueete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e grego regua guive. Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderueete oikuaa uka ojeuguigua teko porã. Ha'e va'e ma jajerovia rã ome'ê "rã", he'i (1.11-12,16-17a).

Mba'exa 'rã tu nhande kuery nhandereko vai va'e meme teĩ Nhanderueete nhandemboeko porã? Mba'eta Paulo aipoe'ia rami: "Mba'eta nhande ha'e javive jajevy vy ndajaupity kuaai Nhanderueete rexakãa. Ha'e rami teĩ Nhanderueete nhandemboaxya rupi rive nhandemboeko porã 'rã Cristo Jesus nhandejogua rire. Mba'eta Jesus ma Nhanderueete ombou vy oikuaa uka raka'e jejavya pe'aa'ã, jajerovia rã huguy py ombogue aguã jajevyague" (3.23-25a).

"Ha'e gui ma jajeroviaa re Nhanderueete nhandemboeko porã rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy" (5.1). Ha'e nunga rupi nhande ae nhandea'ãa rupi e'ỹ Nhanderueete nhandemboeko porã, ha'e rã Jesus re jajerovia ramo nhandemboaxy vy rive ombogue 'rã nhandereko vaiaty, ha'e nhandevy ome'ê 'rã ojeuguigua teko porã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo rembiguai aiko. Apóstolo-rã xerenói ha'e Nhanderueete guigua ayvu porã amombe'u va'erã xeporavo.

² Ha'e va'e ayvu ma yma ma voi Nhanderueete oikuaa uka aguã re ijayvu ojeupegua profeta kuery omboparaa rupi,

³ Gua'y rekorã re ijayvu vy. Ha'e va'e ma ngo'o re oiko Davi ramymino,

⁴ ha'e rã Nhe'ê Ky'a E'ỹ re ma omanoague gui onhemboete jevy vy ojekuaa uka Nhanderueete Ra'y ipo'akapa va'ea. Ha'e va'e ma Jesus Cristo nhande-Senhor.

⁵ Hexe vy oremboaxy vy oremoĩ apóstolo-rã guery omboete ukaa rupi vy, judeu e'ỹ va'e ha'e javi regua hexe ojerovia vy onhe'ê rendu aguã.

⁶ Ha'e kuery regua ma peê voi pendekuai, Jesus Cristo peguarã penerenoĩ rire.

⁷ Peê kuery Roma tetã pygua Nhanderueete rembiayvu ha'e icy'a e'ỹ va'erã penerenoĩ va'ekue ha'e javive pe ombopara. Tove peê kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderueete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Cristo pegua kuery Roma py ikuai va'e Paulo oexaxea re ijayvuague

⁸ Jypy ma peê kuery ha'e javi re arovy'a Xerueete Jesus Cristo rery rupi, mba'eta yvy jave re pejerovia etea oendupaa.

⁹ Mba'eta Nhanderueete oikuaa peê kuery re xema'endu'a riaea. Ixupe ae xenhe'ê py guive amba'eapo aikovy Ta'y regua ayvu porã amombe'ua rupi.

¹⁰ Ixupe anhembo'e nhavõ ajerure ha'evea ára, Nhanderueete oipotaa rami peê kuery roipou aguã re.

¹¹ Mba'eta roexaxe ete, peê kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ê guigua penembaraeteve aguã.

¹² Ha'e rami avi peê kuery reve joo meme nhandomombaraete aguã jajeroviaa rupi, peê ha'e xee.*

¹³ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa peê kuerya py mbovykue rei e'ỹ aaxea teĩ, peê kuery mbyte rupi voi ajou aguã Jesus peguarã, judeu e'ỹ va'e mboae ikuai rupi ajapoa rami avi. Ha'e rami teĩ aỹ peve nda'evei.

*

¹⁴ Mba'eta grego kuery ha'e amboae regua pe voi xee areve teri ayvu porã amombe'u aguã, ombo'epa pyre ha'e kuaxia ndoexa kuaai teri va'e pe guive.

¹⁵ Ha'e nunga rupi Roma tetã py pendekuai va'e pe voi ayvu porã amombe'u aguã rami aiko.

Jesus Cristo re jajerovia ramo teko porã ome'ëa aguã re ijayvua

¹⁶ Mba'eta xee naxĩ ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuede oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive.*

¹⁷ Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuede oikuaa uka ojegugua teko porã. Ha'e va'e ma jajerovia rã ome'ë 'rã, mba'eta ojerovia va'e pegua ae, ipara re oĩa rami: "Heko porã va'e ma ojerovíaa rupi 'rã ikuai", he'iaгуe rami.*

Avakue mba'emo rive ombojerovíaa ha'e opa marã rei ikuai re ijayvua

¹⁸ Mba'eta Nhanderuede ma opoxya avi oikuaa uka yva gui, ojejavy ha'e heko vai va'e ha'e javive rovai, mba'eta ha'e kuery gueko vaia rupi vy ndoikuaaxei anhetë va'e.

¹⁹ Mba'eta ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuede reko oikuaa pyrã oĩ va'e, ha'e kuery pe ha'e ae oikuaa uka ramo.

²⁰ Mba'eta Nhanderuede reko ma ndajaxai va'eri yvy itui ypy'i guive jaikuaa porã 'rã guive hembiapokue re jaikuaa pota vy. Ha'e nunga rupi jaikuaa porã 'rã ipo'akaa opa va'erã e'y ha'e imarã e'ya. Ha'e rami vy heko vai va'e kuery "Aikuaa vy e'y rima ajejavy" he'i aguã nda'evei.

²¹ Mba'eta ha'e kuery Nhanderuede reko oikuaa teĩ nomboetexei vy ixupe "Xeruede" nde'i, ndoguerovy'ai guive. Ha'e rami 'rãgue py opëxaa py ovare e'y va'e opyta, ha'e opy'a py mba'eve noenduvei ramo pytũmba.

²² Ojeupe ae "Hi'arandu va'e" he'i va'eri inhakã porã ve'y va'e opyta.

²³ Ha'e rami vy Nhanderuede imarã e'y ha'e hexakãmba va'e ombojerovia 'rãgue py avakue imarã va'e ra'angaa rive ombojerovia, ha'e gui guyra, mymba ha'e yvy rupi otyryry va'e ra'angaa guive.

²⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuede omboaxa ha'e kuery ae onhemboeko ky'a aguã, opy'a re opa marã rei ikuai xea oĩa rami rive ikuai aguã, guete voi joo meme omongy'a aguã.

²⁵ Mba'eta Nhanderuede guigua anhetë va'e 'rãgue py apu rive ha'e kuery oguerovia. Ha'e rami vy imoingoare 'rãgue py ombojerovia hemimoingo kuery rive. Ha'e rã Nhanderuede anho ha'eve nhambojerovia aguã, raka'e rã peve. Amém.

²⁶ Ha'e nunga rupi ae Nhanderuede omboaxa itavy reixea rupi rive ikuai aguã. Kunhague voi guekorã va'ekue omboekovia vy ha'eve'ya rami ikuai.

²⁷ Avakue voi ha'e rami ae avi ojepe'a gua'yxy reve joguerekoa gui. Ha'e vy jomeme itavy reixe vy avakue meme joavyky rei. Ha'e rami rire ojee ae oendu ojejavyague re ha'evea rami opagaa.

Amboae regua kuery opa marã rei ikuai aguã Nhanderuede omboaxaa re ijayvua

²⁸ Nhanderuede reko ha'e kuery oikuaa va'eri oikuaa ete aguã ndojou porãi ramo omboaxa opëxaa py ojou vaipy ikuai, ha'e ha'eve'y va'e anho ojapo aguã.

²⁹ Ha'e kuery re ma teko vai anho oĩ, tavy reia, hakãte'ya ha'e porayvu e'ya. Joe ija'e e'ya rupi anho ikuai, jojukaa ha'e joguero'aa rupi guive. Nhombotavypa rei ha'e porayvu e'y rei va'e ikuai. Joe ijayvu rei,

³⁰ ijayvuxe, neĩ Nhanderuede re voi nda'ija'ei, ojee anho ojerovia ha'e ima'endu'a va'e, mba'emo vai re anho onhembopy'a, nguu kuery nonhe'ë rendui,

³¹ iporã va'e noenduvei, oayvuague ndojapoi, porayvu e'y ae va'e, ha'e nanhomboaxy kuaavei va'e guive.

³² Ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuede ha'evea rami omokanhymba 'rãa ha'e rami ikuai va'e. Ha'e ramive ma ojapove tema okuapy, ha'e amboae kuery ha'e rami ikuai rã oexa vy ojou porã guive.

* 1:16 2 Timóteo 1.6-12; Romanos 3.21-24 * 1:17 Habacuque 2.4

2

Judeu ha'e judeu e'ÿ regua ombopaga pyrã ikuai re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi ndee renhombopagaxe vai va'e, ndee voi nda'evei "Aikuaa vy e'ÿ rima ajevavy" re aguã, mba'eta amboae kuery rembopagaxea py ndee ae renhombopaga uka, mba'eta rejou vai va'e ramigua ndee voi rejapo.*

² Ha'e rã Nhanderuete ma ha'evea rami 'rã ombopaga ha'e rami ikuai va'e, jaikuaa pavẽ.

³ Ha'e rami teĩ ndee renhombopaga ukaxe va'eri ha'e rami ae reiko va'e, rexa'ã ri ty'y reo jepe aguã re Nhanderuete nembopaga aguã gui?

⁴ Ndereikuuaa ri ty'y rejeko rerova aguã ae Nhanderuete oexa ukaa nderayvua? Tyrã pa nerembovarei ri ty'y oexa uka rã opa mba'e py nderayvua, nanembopaga voi ha'e nerarõ area?

⁵ Ha'e rami py neakã ratã ha'e ndepy'a py nderejeko rerovaxei vy ndejee ae remoĩ ukave Nhanderuete poxya. Ha'e va'e ma ha'evea rami nhombopagaa ára py oexa uka 'rã.

⁶ Mba'eta peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã oikoague repy.*

⁷ Ha'e rami vy tekove marã e'ÿ ome'ẽ 'rã iporã va'e rupi anho ikuai vy hexakãmbaa, omboetea aguã ha'e imarã e'ÿ aguã re onhea'ã va'e kuery pe.

⁸ Ha'e rã joapo vaia rupi ikuai va'e pe ma oexa uka 'rã ivaiã ha'e opoxya, anhetẽ va'e rupi e'ÿ, teko vaia rupi anho ikuai va'e pe.

⁹ Mba'eta heko vai va'e kuery áry ou 'rã ojexavai ha'e ikuai axy aguã, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi.

¹⁰ Ha'e rã iporã va'e rupi ikuai va'e pe ma ome'ẽ 'rã guexakã, imboetea ha'e imoingo porãrã, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi,

¹¹ mba'eta Nhanderuete ma peteĩ regua rive joegui oayvuve va'e'ÿ.

¹² Ha'e nunga rupi lei revegua e'ÿ ojevavy va'e ha'e javi ma lei re'y avi 'rã okanhy. Ha'e rã lei revegua ojevavy va'e ma lei re oĩa rami ae 'rã ombopagaa.

¹³ Mba'eta Nhanderuete renonde ma lei oendu rive va'e'ÿ 'rã heko porã, lei re oĩa rami ikuai va'e anho 'rã omboeko porã.

¹⁴ Ha'e nunga rupi xapy'a rei amboae regua kuery, lei revegua e'ÿ teĩ lei re oĩa rami ikuai 'rã oikuaa rami ae. Ha'e va'e kuery ma lei ndojopyi teĩ ha'e kuery ae oikuaa 'rã lei regua.

¹⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery oexa uka 'rã opy'a re lei regua oĩa, o'arandua gui ae oikuaa guekorã. Ha'e rami vy amongue py oikuaa 'rã ojevavya, ha'e rã amongue py ma oikuaa 'rã ha'evea rami ikuaiã.

¹⁶ Ha'e nunga ha'e javi ojekuaa porã 'rã avakue nhemi rupi ikuaiague re Nhanderuete oikuaa potaa ára. Ayyu porã amombe'u aikovya rami vy Cristo Jesus pe ae 'rã oikuaa pota uka.

Judeu kuery "Aikuaa vy e'ÿ rima ajevavy" he'i aguã nda'eveia re ijayvua

¹⁷ Ha'e gui ndee ma "Judeu" 'epy va'e reiko. Rejerovia reikovy lei re oĩa rami reikoa re, ha'e "Nhanderuete rembiayvu aiko" re vy revy'a.

¹⁸ Lei re oĩa rami nembo'ea rã reikuaa ae Nhanderuete oipota va'e ha'e rejapo kuaa iporã va'e.

¹⁹ Ndee rexa'ã rã ndee ae reiko ára revegua e'ÿ mboguataa, pytũa rupi ikuai va'e moexakãa,

²⁰ hi'arandu e'ÿ va'e rerekoa ha'e kyrĩgue mbo'ea, mba'eta lei rupi vy 'arandua ha'e anhetẽgua reikuaapa merami.

²¹ Ha'e rami avi nhombo'ea reiko va'eri mba'e re tu nerenhombo'ei ndee ae? Imonda e'ÿ aguã renhomongeta va'eri ndee ae ri ty'y nemonda va'ety?

²² Joupe "Pendetavy eme", re va'eri ndee ae ri ty'y ndetavy? Mba'emo ra'angaa rejou vai va'eri ta'angaa pegua templo gui nemonda va'e ty'y?

²³ Lei rejou porã va'eri lei rovai reiko py Nhanderuete neremboete ukai.*

²⁴ Mba'eta ipara re oĩa rami: "Peẽ kuery káuxa amboae regua kuery ijayvu vai 'rã Nhanderuete rery re", he'ia rami ae pendekuai.*

Judeu regua anhetẽ ete va'e re ijayvua

* 2:1 Mateus 7.1,2

* 2:6 Salmo 62.12, Provérbios 24.12

* 2:23 Romanos 3.19,20

* 2:24 Isafas 52.5;

²⁵ Mba'eta ndepire remboi ukaague ma lei re oia rami ete ri reiko ramo ovare. Ha'e rã lei re oia rami e'y ri reiko ramo opire omboi uka e'y va'e rami repyta.

²⁶ Ha'e rami avi amongue opire omboi uka e'y va'eri lei re oia rami ikuai ramo ha'e kuery pe "Opire omboi uka va'ekue rami ikuai", he'i pavê rã.

²⁷ Ha'e rami vy opire omboi uka e'y va'eri lei re oia rami ikuai va'e kuery ijayvu rã okuapy ndere, mba'eta ipara re oi va'e reikuaa vy ndepire remboi uka va'eri lei re oia rami e'y reiko.

²⁸ Mba'eta judeu ete ma guete re rive'y oexa uka judeu oikoa, mba'eta opire omboi uka aguã oeja pyre ma ngo'o re rive'y rã ojapo aguã.

²⁹ Ha'e rami rãgue py judeu ete ma opy'a py rã ha'e rami ikuai, ha'e opire omboi uka aguã oeja pyre ma ipy'a reguarã, nhe'ẽ re ae, ipara regua rive'y. Ha'e rami ikuai va'e ma avakue rive'y rã oguerovy'a, Nhanderueete ae rã oguerovy'a.*

3

Paulo mbovaia ayvu oia

¹ Ha'e gui mba'e nunga py tu amboae regua reko gui judeu kuery reko ha'eveve? Mba'erã nda'u ovare ha'e kuery opire omboi ukaa?

² Mba'eta heta ogueroko iporã va'e, opa mba'e py. Jypy'i ma judeu kuery pe Nhanderueete ombou raka'e oayvu.*

³ Ha'e gui? Judeu regua amongue ndogueroviai rire nda'u Nhanderueete ndoikovei rã ri ojeroviapy?

⁴ Any teve. Avakue ijapu va'e meme teĩ Nhanderueete ma anhetẽ va'e ae, ipara oia rami vy: "Oikuaa pavê rã ndeayvua anhetẽ memea. Ha'e ramo ndereko re oikuaa potaa rã ndepo'aka rã", he'ia rami.*

⁵ Ha'e gui amongue aipoe'i rã: "Nhandereko vaia ojapo rã Nhanderueete reko porãa ojekuaa porãve aguã rami", he'i rã. Mba'exa rã tu nhambovai? Nda'evei ri nda'u Nhanderueete nhandereko vaia re nhandembopaga aguã? (Nami avakue rami rive xeyvuu.)

⁶ Any. Ha'e rami va'e rire mba'exa rã tu ha'eve Nhanderueete yvy re ikuai va'e re oikuaa pota aguã?

⁷ Ha'e gui aipo'ea avi: "Xeapua ojapo rã Nhanderueete anhetẽ va'ea ojekuaa porãve aguã rami, ha'e omboeteave rã guive. Ha'e rami rã mba'e re tu xevy pe "Ojejavý va'e" he'i vy xembopaga rã?" 'ea.

⁸ Any, ha'e rami va'e rire ha'eve avi teĩ rãgue "Teko vai rupi tema nhandekuai mba'emo porã oiko aguã" ja'e aguã. Amongue ijapu vy omombe'u rã ha'e rami ae oreayvua rami. Ha'e kuery ma ha'evea rami rã ombopagaa.

Jajejavý va'e memea re ijayvua

⁹ Ha'e gui mba'exa tu jaikuaa? Ore judeu kuery teve amboae regua gui orereko porãve va'e? Any, neĩ peteĩ henda py. Mba'eta amombe'u ae ma judeu ha'e grego kuery jejavya guy py ikuai va'e memea,

¹⁰ ipara oia rami: "Jipoi heko porã va'e, neĩ peteive.*

¹¹ Jipoi oikuaa ete va'e, jipoi Nhanderueete oeka va'e.

¹² Mba'eta ojepe'a pavê, joo rami meme ovare'y va'e ikuai. Jipoi iporã va'e ojapo va'e, neĩ peteive."

¹³ "Ha'e kuery jyryvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami. Oapekũ py nhombotavypa." "Ha'e kuery juru re ma mboi guigua veneno ramigua oi."

¹⁴ "Juru tynyẽ oiny ayvu vai ha'e py'a vaikue reia anho."

¹⁵ "Ha'e kuery py ma tuguy omoẽ aguã katy oo vy inhakuã.

¹⁶ Ikuai rupi ma nhomokanhyarã ha'e nhomomboriaruarã oi.

¹⁷ Ha'e rã tape ikuai porã aguã ma ndoikuaii."

¹⁸ "Ha'e kuery re noi ae Nhanderueete renonde ojererokyje aguã.**"

Judeu kuery amboae regua rami avi ojejavý va'ea re ijayvua

* 2:29 Tery "Judeu" ma "Oguerovy'apy" he'ia. * 3:2 Romanos 9,4,5 * 3:4 Salmo 51,4, Romanos 9,6-8; 11,1-5,

25-27 * 3:10 Gálatas 3,11,22 * 3:18 Salmo 5,9, 10,7, 14,1-3, 36,1, 53,1-3, 140,3; Eclesiastes 7,20; Isaías 59,7-8

¹⁹ Ha'e gui lei re oī va'e ha'e javi ma lei rupi ikuai va'e pegua ae, jaikuaa. Ha'e ramo Nhanderuete renonde yvy jave re ikuai va'e okyriřimba ha'e opaga aguā rami ikuai aguā.
²⁰ Mba'eta lei re onhea'āa rupi ma avave rei nomboeko porāai 'rā henonde, mba'eta lei gui ma jaikuaa 'rā jajejavy va'e memea.*

Jesus Cristo re jajerovia ramo nhanemboeko porāa aguā re ijayvua

²¹ Ha'e gui aỹ ma lei rupi e'ỹ Nhanderuete oikuaa uka ojeuguigua teko porā, lei ha'e profeta kuery omombe'u ma voi va'ekue.

²² Mba'eta Nhanderuete guigua teko porā ma Jesus Cristo re jajerovia ramo ome'ē. Ojerovia va'e ha'e javive pegua oī, [ha'e javi regua peguarā ombou,] mba'eta joo ramigua meme nhandekuai,

²³ mba'eta nhande ha'e javive jajejavy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakāa.*

²⁴ Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhanemboaxya rupi rive nhanemboeko porā 'rā Cristo Jesus nhandereraa jepe rire.

²⁵ Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuaa uka raka'e jējavya pe'aařa, jajerovia rā huguy py omboguepa aguā jajejavyague. Ha'e rami py Nhanderuete oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta oarō are kuaa va'e vy ymagua kuery ojejavyague re nombopaga potai ranhe raka'e.*

²⁶ Ha'e gui aỹ ma oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta heko porā va'e oiko, ha'e Jesus re ojerovia va'e kuery mboeko porāa guive.

²⁷ Ha'e rami rire nda'u ha'eve nhanhemboyvate aguā? Peteive henda py nda'evei. Mba'e re tu nda'evei? Mba'eta nhande ae nhanhea'ā rupi e'ỹ jaa jepe, hexe jajerovia vy rive.

²⁸ Ha'e nunga rupi jaikuaa jajerovia ramo 'rāe nhanemboeko porā, lei rupi nhanhea'āa rupi e'ỹ.

²⁹ Tyrā pa Nhanderuete nda'u ore judeu kuery Ruete anho ri oiko? Amboae kuery Ruete guive e'ỹ ri ty'y? Tá, amboae kuery Ruete guive oiko,

³⁰ mba'eta Nhanderuete ma pete'i. Ha'e rami vy judeu kuery ojerovia rā omboeko porā 'rā, ha'e amboae kuery voi ojerovia rā omboeko porā avi 'rā.

³¹ Ha'e gui jajerovaa rupi jaa jepea py nda'u jajapo ri lei mba'erā ovare ve'ya rami? Any, peteive henda py. Ha'e rami 'rāgue py lei re oī va'e jaikuaa uka anhetē memea.

4

Abraão ojerovia ramo omboeko porāague re ijayvua

¹ Ha'e gui mba'e tu Abraão oupity raka'e? Mba'eta ha'e va'e ma ngo'o re oiko ore judeu kuery ramoĩ ypy.*

² Ha'e gui Abraão ha'e ae onhea'āa rupi onhemboeko porā va'e rire oguereko 'rāgue onhemboyvate aguā. Ha'e rami avi Nhanderuete renonde ndoguerekoĩ,

³ mba'eta mba'e he'i tu ipara? "Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojerovaa re ome'ē teko porā", he'iague.*

⁴ Ha'e gui omba'eapo va'e pe omba'eapogue repy ma ome'ēa va'e rive e'ỹ, ixupe guarā ae oī.

⁵ Ha'e rā amongue ha'e ae onhea'ā 'rāgue py heko vai va'e mboeko porāa re ojerovia ramo ma ixupe ome'ē 'rā teko porā, ojerovaa re rive.

⁶ Ha'e rami ae Davi voi ijayvu raka'e, mba'eta omombe'u amongue onhea'ā e'ỹ re ixupe Nhanderuete teko porā ome'ē ramo ovy'a ete 'rāa. Ha'e vy aipoe'i:

⁷ "Ovy'a ete 'rā heko vaiague omboguepaa va'e, ojejavyague ojao'ipaa ramo.

⁸ Ovy'a ete 'rā avakue ha'e kuery pe Senhor 'Heko vai va'e 'nde'i ramo", he'i raka'e.*

⁹ Ha'e gui opire omboi uka va'ekue pegua anho 'rā nda'u ovy'a ete aguā oī, tyrā pa opire omboi uka e'ỹ va'e pegua avi? Mba'eta "Abraão ojerovaa re rive ixupe ome'ē teko porā", ha'eague rami.

* 3:20 Romanos 7.7,8; Gálatas 2.16 * 3:23 Romanos 1.17; 2 Coríntios 5.21; Gálatas 2.15-21; Filipenses 3.9 * 3:25 Atos 17.30,31 * 4:1 Gálatas 3.6-18 * 4:3 Gênesis 15.6 * 4:8 Salmo 32.1-2

¹⁰ Mba'e tu ojapo ramo teko porã ome'ê raka'e? Opire omboi uka rire ri nda'u ome'ê, tyrã pa opire omboi uka e'ÿ re? Opire omboi uka rire'ÿ, omboi uka e'ÿ mbove ma voi teko porã ome'ê raka'e Abraão pe.

¹¹ Mba'eta opire omboi uka aguã ma hekorã Nhanderuete oja raka'e oikuaa uka aguã ojeroviaa re teko porã ixupe ome'ëague, opire omboi uka e'ÿ teri reve. Ha'e rami rire ojerovia va'e ha'e javi ru opyta, opire omboi uka e'ÿ va'e kuery pe guive, mba'eta ha'e kuery voi ojerovia ramo ome'ê 'rã teko porã.

¹² Ha'e gui ore orepire romboi uka va'e ru avi oiko. Mba'eta ore ma orepire romboi uka va'e rive e'ÿ orekuai, nhanderu Abraão opire omboi uka e'ÿ re ojeroviaague rami rojerovia va'e avi.

¹³ Ha'e rami ae avi lei rupi e'ÿ Abraão ha'e hamymino kuery pe Nhanderuete ijayvu raka'e ko vvy ome'ê aguã re, ha'e rã ojeroviaa re teko porã ojopy rire.

¹⁴ Ha'e rã lei re ikuai va'e pe vvy ome'ê aguã re ijayvu va'e rire Abraão ojeroviaa ndovarei 'rãgue, ha'e ixupe ijayvuague voi oaxa rive 'rãgue.

¹⁵ Mba'eta lei gui ou Nhanderuete ipoxy aguã, ha'e rã lei ndoikuaia py ma jipoi avi lei rovai ojevavy va'e.

¹⁶ Ha'e nunga rupi ae jajeroviaa re Nhanderuete ome'ê teko porã, nhandemboaxy ramo rive jaupity aguã. Ha'e ramo Abraão ramymino kuery ha'e javive pe ijayvuague oĩ atã 'rã, lei rupi ikuai va'e pe anho e'ÿ, Abraão rami ojerovia va'e kuery ha'e javive pe, (mba'eta nhande kuery pavê ru oiko,

¹⁷ ipara re "Heta regua rurã romoi" he'iague rami vy), mba'eta Nhanderuete renonde hexe ojerovia. Mba'eta Nhanderuete ma omano va'ekue moingovea, ha'e ndoikoi teri va'e pe "Oiko ae" he'i va'e guive.*

¹⁸ Abraão oarõ aguã noĩ merami teĩ oarõ nho vy ojerovia rire heta regua ru opyta, ixupe "Heta 'rã neramymino kuery ikuai" he'iague rami vy.*

¹⁹ Ikangy e'ÿ re ojerovia nho vy oikuaa pota guete omanogue rami oĩa re, mba'eta cem ma'etÿ ma ogueroko, ha'e Sara voi guaimi'i ete ma.

²⁰ Ha'e rami teĩ ndoguerovia e'ÿi Nhanderuete ijayvuague, oexa'a reia noĩ. Ha'e rami 'rãgue py ojeroviaa py imbaraeteve ovy, oguerovy'a guive Nhanderuete,

²¹ mba'eta oikuaa porã oayvuague ojapo aguã ipo'aka va'ea.

²² Ha'e nunga rupi ae "Ojeroviaa re ome'ê teko porã" he'i.*

²³ Ixupe anho e'ÿ guive ipara oiny ome'ëa rami,

²⁴ nhande kuery pe guive, mba'eta nhandevy pe avi ome'ê 'rã teko porã, nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju va'ekue re jajerovia ramo.

²⁵ Ha'e va'e ma omboaxaa raka'e nhandereko vaia re omano aguã, ha'e gui onhemboete ju nhandemboeko porã aguã.

5

Jajeroviaa re Nhanderuete nhandemboeko porã rire hexeve jaiko porã aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui ma jajeroviaa re Nhanderuete nhandemboeko porã rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

² Hexe jajerovia vy Nhanderuete nhandemboaxya rupi nhandekuai, ha'e Nhanderuete rexakãa ojekuaa aguã nharõ vy javy'a jaikovy guive.

³ Ha'e rami anho e'ÿ, jajexavaia py voi javy'a, mba'eta jaikuaa jajexavaia ojapo jaropo'akave aguã rami.

⁴ Ha'e gui mba'emo jaropo'aka vy jaikuaa Nhanderuete nhanderovy'aa. Ha'e nhanderovy'a ramo jareko iporã va'e nharõ aguã.*

⁵ Nharõa py ndajajekorei guive, mba'eta nhandepy'a re Nhanderuete oendu uka ae nhanderayvua. Nhe'ê Ky'a E'ÿ nhandere ombou va'ekue gui nhaendu.

⁶ Mba'eta nhandekangy teri reve Cristo omano raka'e nhandereko vai va'e re, oa'angaague ára py ete.

⁷ Heko porã va'e re vy haxy amongue omano aguã, ha'e rã porayvu va'e re ma amongue nhi'ã omano 'rã.

* 4:17 Gênesis 17.5   * 4:18 Gênesis 15.5   * 4:22 Gênesis 15.6   * 5:4 Tiago 1.2-4

⁸ Ha'e rã Nhanderuete ma po rami oexa uka nhanderayvua: jajejavya rupi teri jaiko reve Cristo omano raka'e nhandere.

⁹ Ha'e rami rire, aỹ katuve ma huguy rupi nhanemboeko porã rire nhandereraa jepe 'rã nhombopaga aguã gui.

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete rovaigua teri jaiko reve Ta'y omano vy hexeve peteĩ rami ju nhanemoingo rire aỹ katuve ma hexeve peteĩ rami nhanemoingo vy nhandereraa jepe 'rã, oikove ju rire.

¹¹ Ha'e nunga anho e'ỹ, Nhanderuete re ae javy'a, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy. Mba'eta hexe vy aỹ peteĩ rami nhandekuai Nhanderuete reve.

Adão re Cristo ombojoaague

¹² Mba'eta peteĩ'i ava gui jejavya oiko ypy raka'e yvy jave re, ha'e jejavya gui oiko avi nhamano aguã. Ha'e rami py nhande pavẽ nhamano aguã rami nhandekuai, pavẽ jajejavvy rire.

¹³ Mba'eta lei oejaa e'ỹ mbove ma voi jejavya oĩ ae ma raka'e yvy re, lei ndoikuaa ukai teri jave avave pe "Lei rovai ojevavy" nda'eai teĩ.

¹⁴ Ha'e rami avi Adão guive Moisés oiko peve manoa ipo'aka raka'e, ayvu rovai Adão ojevavyague rami ete ndojevavyi va'e kuery re voi. Adão ma nhanderamoĩ ypy raka'e, ou va'erã va'e kuaa ukaarã.

¹⁵ Ha'e rami avi Adão ojevavy jave guare rami e'ỹ oiko tekove me'ẽ rivea ou rã, mba'eta peteĩ'i ojevavy rire heta omano. Ha'e gui ma heta pe avi Nhanderuete oexa uka omboaxya, amboae ava Jesus Cristo ombou vy.

¹⁶ Ha'e rami avi tekove ome'ẽmby ma peteĩ anho ojevavy jave guare rami e'ỹ guive, mba'eta peteĩ'i ojevavyague gui oiko raka'e nhombopagapa aguã. Ha'e gui heta jajejavvyague gui Nhanderuete nhanemboaxya oexa uka vy nhanemboeko porã.

¹⁷ Peteĩ'i ojevavyague gui ae manoa ipo'aka rire teĩ Nhanderuete nhanemboaxya ha'e teko porã ome'ẽ rã jaupity va'e katuve ma nhandepo'aka 'rã peteĩ'i re vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

¹⁸ Mba'eta peteĩgue'i ojevavya ague gui nhande kuery pavẽ re oiko raka'e japaga aguã. Ha'e rã peteĩgue'i joapo porãague gui nhande kuery pavẽ pe oiko avi nhanemboeko porã rã tekove jaupity aguã.

¹⁹ Mba'eta peteĩ'i ava nonhe'ẽ renduiague gui heta ikuai raka'e ojevavy va'e. Ha'e gui ma peteĩ'i onhe'ẽ renduague gui ju heta ikuai 'rã heko porã va'e.

²⁰ Ha'e gui ma lei oejaa avi raka'e jejavya ojekuaa porãve aguã, va'eri jejavya hetave ramo nhanemboaxya voi hetave avi oexa uka raka'e.

²¹ Ha'e rami avi jejavya ipo'aka raka'e pavẽ nhamano aguã rami. Ha'e gui nhanemboaxya ju nhanemboeko porã vy ipo'aka tekove marã e'ỹ jaupity aguã, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

6

Nhanderuete nhanemboaxy ramo jejavya po'akaa gui jaa jepe re ijavyua

¹ Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Jajejavya rupi riae 'rã teve jaiko Nhanderuete nhanemboaxyve aguã?

² Any. Mba'exa tu jajejavvy riaeve ta, ha'e nunga pe nhamano rire?

³ Tyrã pa ndapeikuai teri teve Cristo Jesus peguarã nhandemongarai vy ha'e omanoague py avi nhandemongaraiaague?

⁴ Mba'eta nhandemongarai vy hexeve nhande voi jajeaty uka avi nhamano py, Nguu po'akaa rupi Cristo omanoague gui onhemboete jevyague rami avi nhande voi nhandereko pyau reve nhandekuai aguã.*

⁵ Mba'eta Cristo omanoague rami nhande voi hexeve nhamano rire ha'e onhemboete jevyague rami avi 'rã jaiko.

⁶ Mba'eta jaikuaa nhandereko ymague kuruxu re hexeve omano aviague, to'o nhanembojevavy ve'ỹ aguã, jejavya rembiguai rami ve'ỹ jaiko aguã.

⁷ Mba'eta omano va'ekue ha'e javi oiko porã ju 'rã ojevavyague gui.

* 5:17 1 Coríntios 15.20-22,45-49 * 6:4 2 Coríntios 5.17; Gálatas 2.19,20; 5.24; 6.14; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.1-11; 1 Pedro 4.1-3

⁸ Ha'e gui nhande voi Cristo reve nhamano rire jarovia hexeve avi jaiko agua.

⁹ Mba'eta jaikuaa Cristo omanoague gui onhemboete ju rire nomanovei ma 'raa. Hexe ma manoa nda'ipo'akavei.

¹⁰ Peteigui'e omano raka'e jejavya pe. Ha'e gui oikove vy Nhanderuete pe ju oiko.

¹¹ Ha'e rami ae avi po rami peẽ voi peikuaa: peẽ voi jejavya pe pmano ma avi, ha'e gui Cristo Jesus re vy Nhanderuete pe ju peiko.

¹² Ha'e nunga rupi jejavya ta'ipo'akave eme penderete imara va'e re, to'o oipota va'e rupi ve'y pendekuai agua.

¹³ Penderete regua voi pemboaxave eme jejavya pe, nhomboeko vaia rembiguirã. Ha'e rami rãgue py omanoague gui oikove ju va'ekue rami pejeko me'ẽ Nhanderuete pe. Ixupe anho pemboaxa penderete regua, teko porã rembiguirã.

¹⁴ Mba'eta jejavya nda'ipo'akavei 'rã pendere, mba'eta lei guy py ve'y pendekuai, ha'e rã Nhanderuete penemboaxya rupi anho.

Lei, tembiguai ha'e nhanemboaxya re ijavyua

¹⁵ Ha'e gui? Lei guy py ve'y, Nhanderuete nhanemboaxya rupi anho nhandekuai vy nda'u jajejavy riaeve ta? Any.

¹⁶ Ndapeikuaa ri ty'y nhoembiguirã pejeko me'ẽ rire pendererekoa anho 'rã penhe'ẽ rendu? Jejavya rembiguai ma omano agua rami ikuai, ha'e rã Nhanderuete nhanhe'ẽ rendu va'e ma teko porã rupi nhandekuai.*

¹⁷ Xee arovy'a Nhanderuete, mba'eta yma rupi jejavya rembiguai pendekuaiague gui pejepe'a vy pendepy'a ha'e javi py penhe'ẽ rendu penembo'eague rami.

¹⁸ Ha'e gui jejavya gui peo jepe vy teko porã rembiguai ju pendekuai.

¹⁹ Avakue reko re ambojoja, mba'eta pendero'o reve teri peiko vy ndapeikuaa porã ramo. Yma rupi penderete regua pemboaxa va'ekue imongy'ara pe hembiguirã, pendereko ky'ave ha'e pendereko vai reive peovy agua rami. Ha'e gui aỹ ma teko porã rembiguirã ju pemboaxa penderete regua, iky'a e'y va'e pendekuai agua.

²⁰ Mba'eta jejavya rembiguai teri pendekuai jave teko porã rupi e'y pendekuai va'ekue.

²¹ Ha'e va'e jave mba'e tu pejou raka'e ha'e nunga repy? Mba'emo aỹ penemoximba va'e anho, ha'e opaa py ma ha'e nunga nhandejuka 'rã.

²² Ha'e gui aỹ ma jejavya rembiguai pendekuaiague gui Nhanderuete pendereraa jepe vy guembiguai ae ju penemoingo rire pejou iky'a e'y va'e penemoingoarã, ha'e opaa py ma tekove marã e'y.

²³ Mba'eta jejavyague repy ma manoa. Ha'e rã Nhanderuete ome'ẽ rive va'e ma tekove marã e'y, nhande-Senhor Cristo Jesus re oi va'e.

7

Omenda va'e reko re ombojojaague

¹ Irmão kuery, lei peikuaa va'e pe ju ta xeayvu aỹ. Ndapeikuaa ri ty'y jaikovea pukukue re anho lei ovare 'raa?

² Mba'eta lei re oia rami vy kunha omenda va'e minha ime oikovea ja anho oiko 'rã ixupe. Ha'e gui ime omano ma ramo lei re oia rami vy ndoikovei ma 'rã ixupe.

³ Xapy'a rei ime oikove teri reve amboae ava re onhemoirũ ramo jaikuaa 'rã itavy reia. Ha'e rã ime omano ma ramo ha'e va'e lei rami ve'y ma 'rã oiko. Omenda jevy teĩ itavy rei va'e'y 'rã oiko.

⁴ Ha'e rami ae avi xe-irmão kuery, peẽ voi lei pe pmano va'ekue Cristo rete reve vy, amboae pe ju peiko agua, omanoague gui onhemboete ju va'ekue pe ae, ha'e rami vy Nhanderuete oipotaa rami pendekuai agua.*

⁵ Mba'eta to'o oipotaa rami teri nhandekuai jave lei ojapo raka'e jajejavypa reixea anho nhaendu agua rami, ha'e rami opa marã oguereko nhanderete regua nhandejuka ete agua.

⁶ Ha'e gui aỹ ma lei gui nhandereraa jepe rire nhandere ipo'aka va'ekue pe nhamano ma, Nhe'ẽ guigua teko pyau rupi ju nhandekuai agua rami, teko ymague ipara re oia rupi ve'y.

* 6:16 João 8.34

* 7:4 Romanos 10.4

Lei ha'e jejavya re ijavyua

⁷ Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Lei teve nhanembojejavyarã oĩ? Any. Ha'e rami avi lei gui e'ỹ va'e rire xee ndaikuaai 'rãgue jejavya. Mba'eta lei aipo nde'i va'e rire: “Emoaruã eme”, xee naendui 'rãgue amaruã.*

⁸ Ha'e gui ojapo uka pyre rupi vy jejavya ojapo opa marãgua amaruãa aendu aguã rami, mba'eta lei ndoikuaa py ma omano va'ekue rami avi jejavya nda'ipo'akai.

⁹ Ymave rupi lei aikuaa e'ỹ mbove, aiko porã merami. Ha'e gui ma ojapo uka pyre aikuaa ramo jejavya oikove ju, ha'e rã xee ma omano va'ekue rami apyta.

¹⁰ Ha'e rami vy ojapo uka pyre nhomoingovearã oĩ va'ekue ri xemoingo karamboae omano va'ekue rami.*

¹¹ Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ipo'akave vy xembotavy ojapo uka pyre aikuaa py ae, ha'e vy omano va'ekue rami xemoingo.

¹² Ha'e gui lei ha'e ojapo uka pyre maiky'a e'ỹ va'e meme, teko porã kuaa ukaarã ha'e iporã va'e.

¹³ Ha'e gui iporã va'e ae teve xemoingo omano va'ekue rami? Any, jejavya ae ha'e rami xemoingo iporã va'e rupi. Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ojekuaa porãve, jejavya etea jaikuaa aguã rami. Ha'e rami vy ae omano va'ekue rami xemoingo.

¹⁴ Mba'eta jaikuaa lei re oĩ va'e ma Nhe'ẽ guigua memea. Ha'e rã xee ma to'o re aiko, jejavya rembiguairã omboaxa pyre rami.

¹⁵ Mba'eta xee ae voi ndaikuaai aikoa, mba'eta xee aikoxea rupi ndaikoi, aikoxe e'ỹa rupi rive aiko.

¹⁶ Ha'e gui aikoxe e'ỹa rupi aiko vy lei pe “Iporã va'e” ha'e.

¹⁷ Ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ỹ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

¹⁸ Mba'eta aikuaa xere, xerete re ma iporã va'e noĩa. Ha'evea rami aikoxea ma xere oĩ anhetẽ. Ha'e rã ha'e rami aiko kuaa etea ma noĩ.

¹⁹ Mba'eta ha'evea rami aikoxea rupi ndaikoi. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo vai ajapoxe e'ỹ va'e anho ajapo.

²⁰ Ha'e nunga rupi ajapoxe e'ỹ va'e ajapo ramo ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ỹ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

²¹ Mba'eta ha'evea rami aikoxe teĩ xere aendu avi mba'emo vai rupi xemoingoarã.

²² Mba'eta xepy'a re ma Nhanderuete guigua lei arovy'a,

²³ ha'e rã xero'o re ma amboae rami xemoingoarã aendu. Ha'e va'e ma xepy'a re lei oĩ va'e re opu'ã 'rã xemoingo aguã xerete re jejavya oĩ va'e rembiguairã.

²⁴ Ava ovy'a e'ỹ ete va'e xee aiko! Mava'e tu xereraa jepe 'rã kova'e tete xejukaxe va'e gui?

²⁵ Arovy'a Nhanderuete, Jesus Cristo nhande-Senhor rupi. Mba'eta xejegui ae xepy'a re oĩa rami vy aiko Nhanderuete guigua lei rembiguai, ha'e rã to'o oipotaa rami aiko vy ma lei jejavya rembiguai aiko.

8

Nhe'ẽ re nhandekuai va'e ndajapagavei aguã re ijavyua

¹ Ha'e gui aỹ Cristo Jesus re jaiko va'e ma japaga aguã rami ve'ỹ jaiko,

² mba'eta Nhe'ẽ guigua tekove me'ẽa Cristo Jesus re oĩ va'e ma nhandereraa jepe ma jejavya nhandejukaa gui.*

³ Mba'eta lei rupi nhanhea'ã teri jave nda'evei va'ekue jajapopa aguã, nhandero'o re nhandekue vy. Ha'e ramo Nhanderuete ae ojapo nhandevy, mba'eta Gua'y ombou raka'e nhandero'o re jajejavy va'e regua rami teĩ, jajejavya oipe'a aguã. Ha'e rami py Nhanderuete oipe'a raka'e to'o re jejavya oĩ va'e po'aka,

⁴ lei re ojapo uka pyre oĩ va'e jajapo nho aguã, to'o re ve'ỹ jaiko vy guive, ha'e rã Nhe'ẽ re anho.

⁵ Mba'eta to'o re ikuai va'e ma to'o guigua re anho 'rã ipy'a, ha'e rã Nhe'ẽ re ikuai va'e ma Nhe'ẽ guigua re 'rã ipy'a.

* 7:7 Êxodo 20.17, Deuteronômio 5.21

* 7:10 Romanos 3.20; Gálatas 3.23,24

* 8:2 Gálatas 5.16-26

6 Mba'eta to'o re ikuai va'e omano aguã rami ikuai. Ha'e rã Nhe'ẽ re ikuai va'e ma tekove ha'e mby'a porã 'rã oupity.

7 Mba'eta to'o re ikuai va'e ma Nhanderuete rovaigua meme ikuai. Ha'e kuery nonhe'ẽ rendui 'rã Nhanderuete guigua lei rupi, mba'eta nda'evei ae ha'e va'e rupi ikuai aguã.

8 Ha'e nunga rupi to'o re ikuai va'e nombovy'ai 'rã Nhanderuete.

9 Ha'e rã peẽ ma to'o re'y pendekuai, ha'e rã Nhe'ẽ re, anhetẽ ri pendere Nhanderuete Nhe'ẽ oĩ ramo. Ha'e rã amongue re Cristo Nhe'ẽ noĩ ramo ixupegua e'y oiko.

10 Ha'e rã pendere Cristo oĩ ramo penderete anhetẽ omano aguã rami oĩ jejavya káuxa, teĩ pendere teko porã oĩ avi rã Nhe'ẽ ome'ẽ tekove.

11 Mba'eta Cristo Jesus omanoague gui omboete va'ekue Nhe'ẽ pendere oĩ vy penderete imarã va'e voi omoingove avi 'rã, Onhe'ẽ pendere oĩ va'e py ae.

Ta'y kuery ha'e mba'emo jopyarã jaikoa re ijayvua

12 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuete pe jaiko aguã rami nhandekuai, to'o pe'y, to'o oipotaa rami nhandekuai ve'y aguã.

13 Mba'eta to'o oipotaa rami ri pendekuai vy pemento aguã rami peiko. Ha'e rã Nhe'ẽ re vy to'o oipota va'e pemomba ri vy anhetẽ peikove 'rã.

14 Mba'eta Nhanderuete Nhe'ẽ pe ojerereko uka va'e ma Nhanderuete ra'y kuery meme ikuai.*

15 Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma escravo penemoingoarã e'y oĩ, pekyjea rupi peiko ve'y aguã. Pendere Nhe'ẽ oĩ va'e ma Nhanderuete ra'y kuery peikoa kuaa ukaarã oĩ. Ha'e va'e rupi vy "Xeru, Xeru" ja'e 'rã jajapukai vy,

16 mba'eta nhanenhe'ẽ reve Inhe'ẽ avi oikuaa uka Nhanderuete ra'y kuery jaikoa.

17 Ha'e ta'y kuery jaiko vy raka'eve rã jajopy 'rã nhandevy guarã omoĩ porã mbyre. Cristo reve vy jajopy 'rã Nhanderuete gui, mba'eta hexeve jaiko axy rire hexeve avi 'rã nhanemoingo imarã ve'y va'e.

Ay jaiko axy rire raka'eve rã iporã ete va'e jaupity aguã re ijayvua

18 Mba'eta po rami xee aikuaa porã: raka'eve rã imarã ve'y va'e nhanemoingoa ma ramo ay jaiko axyague pe "Mba'e'y va'ekue" ja'e 'rã.*

19 Mba'eta mba'emo omoingo pyre ha'e javi oarõ avi Nhanderuete ra'y kuery ojekuaa ára pyguarã.

20 Mba'eta opa mba'e omoingo pyre omombytaa raka'e ha'eve'yã rami ranhe, ha'e ae oipotaa rami e'y, imoingoa oipotaa rami.

21 Ha'e rami rire mba'emo omoingo pyre voi oarõ imarã aguã gui oo jepe aguã, Nhanderuete ra'y kuery oo jepea rami avi ha'e nunga voi imarã ve'y va'e opyta aguã.

22 Mba'eta jaikuaa mba'emo omoingo pyre ha'e javi ay peve ikuai axy vy ipoae oinya.

23 Ha'e nunga anho e'y, nhande kuery jypy Nhanderuete Onhe'ẽ ome'ẽ rã jajopy va'ekue voi nhanepoaẽ avi nhandepy'a py, gua'y kuery eterã nhandererova aguã nharõ vy, nhanderete voi ogueraa jepe avi jave.

24 Mba'eta ha'e rami aguã nharõ reve ae jaa jepe raka'e. Ha'e gui nharõ va'e ojekuaa ma va'e rire nharõa noĩve 'rãgue, mba'eta mba'emo ojekuaa ma va'ekue nanharõve 'rã.

25 Ha'e rami avi ndojekuaai teri va'e nharõ vy nhandekuerai e'y re 'rã nharõ.

Nhandere Nhe'ẽ ojerurea re ijayvua

26 Ha'e rami ae avi nhanekangya py Nhe'ẽ nhanepytyvõ 'rã, mba'eta nhande nda-jaikuaai neĩ nhanhembo'e aguã. Ha'e rã Nhe'ẽ ma nhandere ojerure 'rã opoaẽ nanhaendu kuaai va'e rupi.

27 Nhe'ẽ py'a re oĩ va'e ma pavẽ py'a re oikuaa pota va'e oikuaapa 'rã, mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ae ojerure oikovyiky'a e'y va'e kuery re.

28 Jaikuaa mba'emo oiko va'e ha'e javi ojapo porã 'rã Nhanderuete jayvu va'e kuery pe, ha'e ae oipotaa rami vy nhanerenõ rire.

29 Mba'eta yma ma voi nhandekuaa vy nhandeporavo avi Gua'y reko rami nhanemoingo aguã, guvyvy kuery ogerereko reta aguã.

* 8:14 Gálatas 4.1-7   * 8:18 2 Coríntios 4.16-18; 1 Pedro 1.3-5

³⁰ Ha'e gui nhandeporavo rire nhanerenoī avi, ha'e gui nhanerenoī rire nhanemboeko porā avi. Ha'e gui nhanemboeko porā rire imarā ve'ỹ va'e avi nhanemoingo.*

Nhanderuete nhanderayvua jaikuaa porā aguā re ijayvua

³¹ Ha'e rami rire mba'e ja'e 'rā tu? Nhandereve Nhanderuete oiko ramo mava'e 'rā tu nhanderovaigua oiko?

³² Mba'eta nhande kuery ha'e javi re Gua'y nome'ē e'yi rire hexeve opa mba'e ome'ē avi 'rā nhandevy.

³³ Mava'e tu ijayvua kuaa Nhanderuete rembiporavo kuery rovai? Mba'eta nhanemboeko porāa ma Nhanderuete ae.*

³⁴ Mava'e tu nhanembopaga 'rā? Mba'eta Cristo Jesus omano ha'e onhemboete ju va'ekue ae nhandere ojerure oiny Nhanderuete oiporu kuaa regua re.

³⁵ Mava'e 'rā tu ha'vy nhandepe'a Cristo nhanderayvua gui? Jajexavaia teve 'rā nhandepe'a, tyrā pa haxy va'e, nhandere opu'ā rei va'e, karuai, nhandeao e'ỹa, ijavaete va'e, tyrā kyxe revegua teve?

³⁶ Mba'eta ipara oīa rami: “Ndevyguia orekuai ramo ko'ē nhavō oremboaxaa orejukaarā pe. Vexa'i ojukaa aguā katy heraa va'e rami orekuai”, he'iaague rami.*

³⁷ Ha'e nunga ha'e javi nhandere oiko teī opa mba'e py Nhanderayvua nhanembopo'aka.

³⁸ Mba'eta xee aikuaa porā Nhanderuete nhanderayvua gui nhandepe'aa'āā ndoikoia: neī manoa, tekove, anjo kuery, huvixa kuery, mba'emo aỹ oiko va'e, araka'eve rā guarā, ipo'akakueve,

³⁹ yvategua, yvy guyrugua, neī amboae nunga voi nanhandepe'ai 'rā Nhanderuete nhanderayvua nhande-Senhor Cristo Jesus re oī va'e gui.

9

Judeu kuery ogueraa jepexea re Paulo ijayvuague

¹ Cristo rery rupi anhetē va'e amombe'u po rami, ndaxeapui. Nhe'ē Ky'a E'ỹ re vy xepy'apy py aikuaa anhetēa.

² Mba'eta xeporiau ete, xekuraxō raxy ndoaxai ae,

³ mba'eta xeryvy kuery, xeretarā kuery ngo'o re ikuai va'e araa jepe aguā ha'eve va'e rire ayvu vaipy ha'e Cristo gui okanhygue 'rāgue xee aiko.

⁴ Ha'e kuery ma Israel regua ikuai. Ha'e kuery peguarā va'ekue ma Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguā, hexakā, guexeve guarā ojapo va'ekue, lei, Nhanderuete ombojerovia aguā, ha'e mba'emo ome'ē aguā re ijayvuague.

⁵ Ha'e kuery regua ma oreramōi kuery ikuai raka'e, ha'e Cristo voi ngo'o re ha'e kuery regua avi oiko. Ha'e va'e ma pavē gui yvateve va'e oiko raka'e rā peve, Nhanderuete ima'endu'a porāmby. Amém.*

Israel kuery pavē e'ỹ Nhanderuete oiporavo ramo ijayvuague ndoaxa riveia re ijayvua

⁶ Ha'e rami avi jaikuaa Nhanderuete ijayvuague ndoaxa riveia, mba'eta Israel ramymino kuery pavē e'ỹ ikuai Israel regua ete.*

⁷ Ha'e Abraão ramymino kuery ha'e javi e'ỹ guive ikuai ta'y kuery rami. Mba'eta “Isaque ramymino kuery pe anho 'rā 'Neramymino kuery' 'ea 'rā”, he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e nunga rupi ho'o gui rive oiko va'ekue'ỹ 'rā Nhanderuete ra'y kuery ikuai. Ijayvuague rami oiko va'ekue anho 'rā ta'y kuery jaikuaa.

⁹ Mba'eta Abraão pe aipoe'i raka'e: “Kova'e ára ojeupity jevy jave aju ramo Sara oguereko'i ma 'rā ava'i”, he'i va'ekue.*

¹⁰ Ha'e va'e anho e'ỹ, Rebeca pi'a kuery voi peteī'i nguu oguereko raka'e, oreramōi Isaque ae,

¹¹ ha'e rami teī mokoīve itui e'ỹ re ma voi peteī'i Nhanderuete oiporavo raka'e, mba'emo porā neī mba'emo vai ha'e kuery ojapo e'ỹ re. (Mba'eta Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy nhandeporavo, nhande ae nhanhea'āa rupi e'ỹ, ha'e rā Nhanerenoīa oipotaa rami vy anho.)

* 8:30 Efésios 1.3-5

* 8:33 Romanos 5.1

* 8:36 Salmo 44.22

* 9:5 Romanos 3.1,2

* 9:6 Romanos

2.25-29

* 9:7 Gênesis 21.12

* 9:9 Gênesis 18.10,14

- 12 Ha'e nunga rupi ixy pe aipoe'i raka'e: "Tyke'y oiko 'rã guyvy rembiguai", he'i,*
 13 ipara oĩa rami: "Xee ayvu va'ekue Jacó, ha'e rã Esaú ma ayvu va'ekue'y ae."*

Israel kuery amongue Nhanderuetee ndoiporavoi teĩ ha'eva rami nhanderereko va'ea re ijayvua

14 Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Nhanderuetee ha'eve e'yã rami teve nhanderereko? Any teve.*

15 Mba'eta Moisés pe aipoe'i: "Xee amboaxy 'rã amboaxyxe va'e, xemboaxya rami areko 'rã amboaxy va'e ete'i", he'i va'ekue.*

16 Ha'e nunga rupi nhande ae jaipotaa rami e'y 'rã nhandeporavo, nhande nhanhea'ãa re'y guive, ha'e rã Nhanderuetee ha'e ae nhanemboaxya rupi.

17 Mba'eta ipara oĩa py aipoe'i Faraó pe: "Po rami aguã ae romoĩ, ndee reikoa rupi xepo'akaa aexa uka aguã, yvy jave re xerery oikuaapaa aguã", he'i raka'e.*

18 Ha'e rami vy Nhanderuetee omboaxy 'rã omboaxyxe va'e, ha'e rã amboae kuery ma omoakã ratã 'rã, ha'e ae oipotaa rami oiko vy.

Nhanderuetee opa mba'e re ipo'aka va'ea re ijayvua

19 Ha'e gui xapy'a rei ndee aipo're 'rã xeivy: "Mba'e re tu ha'vy Nhanderuetee jojou vai? Mava'e tu oiko 'rã ha'e oipotaa rami e'y?" 're 'rã.

20 Ha'e rami teĩ ndee ava, marã ramigua tu reiko Nhanderuetee rembovai ete aguã? Mba'emo ryrurã ojapo pyre nda'u ijapoare pe: "Mba'e re tu guĩ rami ri xeapo?" he'i 'rã ri?*

21 Mba'eta nhae'ũ gui mba'emo apoa ipo'aka 'rã yapo re, peteĩ apu'a gui mokoĩ ryruru ojapo aguã: iporã va'e ryrurã, ha'e gui mba'emo rive ryrurã avi.

22 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Mba'eta xapy'a rei Nhanderuetee opoxya ha'e opo'akaa oexa ukaxe vy ogueropo'aka are 'rã mba'emo ryruru ojou vai pyrã, okanhy aguã rive oguerereko pyre,

23 ha'e rã mba'emo ryruru hemimboaxy ikuai va'e re ma oexa uka 'rã guexakãa, yma ma voi guexakãa pyguarã oguerereko katu rire.

24 Ha'e va'e kuery ma nhande ae, mba'eta judeu regua anho e'y, amboae regua voi nhanerenoĩ raka'e.

25 Mba'eta Oséias ombopara va'ekue re aipoe'ia rami: "Xeivyguã e'y va'ekue pe 'Xeivyguã ae' ha'e 'rã, ha'e xerembiayvu e'y va'ekue pe 'Xerembiayvu ae' ha'e 'rã.

26 Ha'e gui pendeivy pe 'Xeivyguã e'y' 'ea 'rãgue py 'Nhanderuetee oikove va'e ra'y kuery' 'ea 'rã", he'i raka'e.*

27 Ha'e rã Israel kuery re ma Isaías ijayvu vy aipoe'i: "Israel kuery ma ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami heta teĩ mbovy'i ete 'rã oo jepe.

28 Mba'eta Senhor ojapopa vyvoi 'rã oayvuague yvy re",

29 Isaías aipoe'i ma voiaque rami: "Senhor Ixondaro reta va'e nhaneramymenorã nomoingovei va'e rire Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery rami avi 'rãgue nhakanhymba."*

Israel kuery ndojeroviaia re ijayvua

30 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Amboae regua kuery nonhemboeko porã uka potai va'ekue ri ojeroviaa rupi oupity nho teko porã.

31 Ha'e rã Israel kuery ma lei rupi teko porã re onhea'ã va'ekue ri ndoupityi.

32 Mba'e re nda'u ha'e kuery ndoupityi? Mba'eta ojeroviaa rupi e'y oupityxe, ha'e kuery ae onhea'ãa rupi rive. Ha'e rami vy onhepyxanga okuapy ita nhomonhepyxangaarã oi va'e re,

33 ipara oĩa rami: "Pendú ke, Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita nhomonhepyxangaarã, joityarã. Ha'e rã hexe ojerovia va'e ma nda'eve e'y'i nho 'rã."*

* 9:12 Gênesis 25.23 * 9:13 Malaquias 1.2-3 * 9:14 Romanos 3.5-8; Mateus 20.1-16 * 9:15 Êxodo 33.19

* 9:17 Êxodo 9.16 * 9:20 Isaías 29.16, 45.9 * 9:26 Oséias 1.10, 2.23 * 9:29 Isaías 1.9, 10.22-23 * 9:33

10

Nhanderuete guigua teko porã judeu kuery ojee nomoixeia re ijayvua

¹ Irmão kuery, xepy'a py aipota va'e, ha'e Nhanderuete pe judeu kuery re ajerure aikovya ma ha'e kuery oo jepe aguã.

² Mba'eta xee aikuaa rã ha'e kuery anhetê ete onhea'ã okuapy Nhanderuete pe ojererovy'a ukaxe vy, teĩ oikuaa rupi e'ỹ onhea'ã.

³ Mba'eta ndoikuaai okuapy Nhanderuete guigua teko porã, ha'e rami vy ha'e kuery ae reko porãa rive oexa ukaxe vy nonhemo'vyvixei Nhanderuete guigua ojee omoĩ aguã.

⁴ Mba'eta Cristo ma lei opaa, mba'eta hexe ojerovia va'e ma teko porã oguereko va'e meme.*

⁵ Ha'e gui Moisés ombopara raka'e: "Lei re teko porã oĩ va'e rupi amongue oiko ri vy oikove 'rã ha'e va'e re", he'i.*

⁶ Ha'e rã ojeroviaa re teko porã oupity va'e re ma aipoe'i: "Eporandu eme ndepy'a py: 'Mava'e tu oo 'rã yva re?' 're eme." (Pova'e ma "Yva gui Cristo ogueru aguã", he'ia.)

⁷ "Neĩ 'Mava'e tu ogeuejy 'rã vyvkua vaikue py?' 're eme guive." (Pova'e ma "Cristo omanoague gui ogueru ju aguã", he'ia.)

⁸ Ha'e rami 'rãgue py mba'e he'i tu? "Ndeyvvy'iry ae ayvu oĩ, ndejuru py ha'e ndepy'a re", he'i.* Ha'e va'e ayvu ma jajerovia aguã regua romombe'u va'e, po rami:

⁹ Ndejuru py Jesus Senhor oikoa rami ri remombe'u, ha'e ndepy'a py omanoague gui Nhanderuete omboete jevyague rerovia vy reo jepe 'rã.

¹⁰ Mba'eta nhandepy'a py jajerovia 'rã teko porã jaupity aguã, ha'e nhandejuru py ma nhanhemombe'u 'rã jaa jepe aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi ae ipara oiny: "Ha'e javive hexe ojerovia va'e nda'eve e'ỹi nho 'rã.*"

¹² Mba'eta judeu ha'e grego kuery joo rami ikuai, mba'eta pete'i oiko pavê regua Senhor, ha'e opa mba'e py omboaxy 'rã ixupe ojavukai va'e ma guive rã,

¹³ "Ha'e javive Senhor rery rupi ojavukai va'e oo jepe 'rã" he'iague rami.*

¹⁴ Ha'e rami avi mba'exa 'rã tu ixupe amongue ojavukai, hexe ojerovia e'ỹ re? Ha'e mba'exa 'rã tu hexe ojerovia, ayvu oendu e'ỹ re? Ha'e mba'exa 'rã tu oendu, imombe'uarã ndoikoi rã?

¹⁵ Ha'e mba'exa 'rã tu amongue omombe'u, omondoukaa e'ỹ ramo? Mba'eta ipara oĩa rami: "Iporã ete ayvu porã momba'ua kuery ou rã.*"

Israel kuery "Noroendui rima", he'i aguã nda'eveia re ijayvua

¹⁶ Ha'e rami teĩ Israel kuery pavê e'ỹ onhe'ẽ rendu ayvu porã. Mba'eta Isaías aipoe'i: "Senhor, mava'e tu oguerovia oreayvu?" he'i va'ekue.*

¹⁷ Ha'e nunga rupi ayvu omombe'ua ramo mae 'rã jajerovia, ha'e ayvu omombe'u pyrã ma Cristo regua ae.

¹⁸ Ha'e rami teĩ aporandu ta: Israel kuery nda'u noendui ri? Ha'e kuery oendu ae, mba'eta anhetê "Yvy jave rupi ojapo ayvu oendupaa aguã rami. Ijayvua ma vvy apy rupi peve oenduka", he'iague rami.*

¹⁹ Aporanduve ju ta: Israel kuery pe ri nda'u ndoikuaa ukai teri ayvu? Jypy'i Moisés pe aipoe'i uka raka'e: "Penderegua e'ỹ va'e kuery amboaxy vy ajapo 'rã penerakâte'ỹ aguã rami. Hi'arandu e'ỹ va'ekue araa jepe vy peẽ kuery rojapo 'rã penerakâte'ỹa pendu aguã rami", he'i.*

²⁰ Ha'e gui Isaías ju okyje e'ỹa py aipoe'i: "Ajejou uka xereka e'ỹ va'ekue pe, xere oporandu e'ỹ va'ekue pe ajekuaa uka", he'i.

²¹ Ha'e rã Israel kuery pe ma aipoe'i: "Ára pukukue re akuave'ẽ teĩ xenhe'ẽ rendu e'ỹ ha'e xerovai ikuai va'e kuery aenoĩ vy.*"

* 10:4 Gálatas 3.24-27 * 10:5 Levítico 18.5 * 10:8 Deuteronomio 30.12-14 * 10:11 Isaías 28.16 * 10:13 Joel 2.32, Romanos 1.16,17; Marcos 16.15,16 * 10:15 Isaías 52.7 * 10:16 Isaías 53.1 * 10:18 Salmo 19.4, Romanos 1.19,20 * 10:19 Deuteronomio 32.21 * 10:21 Isaías 65.1-2

11

Israel kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e gui aporandu jevy ta: Nhanderuete nda'u oejapa ri guembiporavo kuery? Any, mba'eta xee voi Israel regua aiko, Abraão ramymino ha'e Benjamim kuery regua.

² Nhanderuete ma ndoeja rivei guembiporavo kuery yma ma voi oikuaa va'ekue. Tyrã ndapeikuaai teve ipara Elias ayvu oĩa? Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde Israel kuery re ijayvuu vy aipoe'i:

³ “Senhor, ha'e kuery ojuka ndevyguia profeta kuery, ombovaipa guive ndevyguia altar ikuai va'ekue. Xee ae'i aikove, ha'e xerekove avi oipe'axe okuapy”, he'i raka'e.

⁴ Ha'e gui mba'e he'i tu ombovai vy? “Ha'e rami avi xejeupegua areko teri sete mil avakue Baal renonde guenapy'ã re oĩ e'y va'e”, he'i.*

⁵ Ha'ekue rami avi aỹ voi ikuai amongue ete'i omboaxya rupi oiporavo va'ekue.

⁶ Ha'e gui omboaxya rupi oiporavo vy ma ha'e kuery onhea'ã rupi e'y Nhanderuete oiporavo. Ha'e rami e'y va'e rire omboaxya rupi e'y oiporavo 'rãgue.

⁷ Ha'e gui mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Israel kuery onhea'ã rupi teko porã oupityxe teĩ ndoupityi, oiporavo va'ekue anho oupity. Ha'e rã amboae kuery ma inhakã ratãmba,*

⁸ ipara oĩa rami: “Ha'e kuery py'a re Nhanderuete omoĩ ndoikuaa potavei, hexa ma ojapo oexa e'y aguã rami, ha'e ijapyxa ojapo oendu e'y aguã rami aỹ peve”, he'i.*

⁹ Davi aipoe'i avi: “Tove mesa py ha'e kuery ikuai pyve toiko monde pi ha'e nhuã rami, ha'e kuery onhepyxanga ha'e opaga aguã.

¹⁰ Ha'e kuery rexa tapytũmba oexa ve'y aguã, ha'e ta'ikupe karẽ riae”, he'i va'ekue.*

Atos 13.46, 28.23-28; Efésios 2.11-22; Hebreus 3.14

¹¹ Ha'e gui aporandu ta: Israel kuery ho'a aguã ri nda'u onhepyxanga? Any. Ha'e rami avi ha'e kuery heko vai ramo amboae regua kuery oo jepe, Israel kuery ju hakãte'ĩa oendu aguã.

¹² Mba'eta Israel kuery heko vai ramo yvy regua kuery oupity okuapy iporã va'e, Israel kuery re iporã va'e noĩ ramo amboae regua opa mba'e porã oupity. Ha'e gui ma Israel kuery oo jepe ramo katuve ma ikuai porã 'rã.

¹³ Aỹ peẽ amboae regua kuery pe ju xeayvu ta. Xee amboae regua kuery pegua apóstolo aiko vy arovy'a xerembiaporã va'e,

¹⁴ mba'eta ajapoxe xeretarã kuery voi ikuai avi aguã pendekuaia rami, ha'e kuery regua avi araa jepe uka aguã.

¹⁵ Mba'eta ha'e kuery ma Nhanderuete rembiayvu e'y ikuai ramo yvy regua kuery peteĩ rami ju ikuai hexeve. Ha'e rami rire mba'e tu oiko 'rã guembiayvurã ju ogueru ramo? Omanoague gui oikove ju va'e 'rã ikuai.

¹⁶ Mba'eta jypy'i mbojape oexy pyre iky'a e'y va'e oĩ rire ma mbojape ha'e javi 'rã iky'a e'y va'e avi opyta. Yvyra rapo iky'a e'y va'e oĩ rire hakãgue voi ha'e rami 'rã opyta.*

¹⁷ Ha'e gui hakãgue ojyaa raka'e, ha'e pende kuery ju oliveira iro va'e rami teĩ ha'e kuery mbyte penemboja, hapo ha'e oliveira rykue re peiko aguã.

¹⁸ Ha'e rami teĩ nda'evei hakãgue ae gui pejejou porãve aguã. Pejejou porãve ri vy peikuaa pota pova'e re: peẽ e'y hapo moingo porãa peiko, ha'e rã hapo rima penemoingo porãa oĩ.

¹⁹ Xapy'a rei aipopeje 'rã: “Hakã ae ojyaa raka'e ha'ekue py ore roĩ aguã”, peje.

²⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndojeroviaia re ojyaa, ha'e peẽ ma pejerovia ramo penemboja. Pejejou porã eme, ha'e rami 'rãgue py pemoĩ pejererokyje aguã,

²¹ mba'eta hakãgue ae Nhanderuete ombopaga rire peẽ voi napenembopaga e'yi 'rã.

²² Peikuaa pota ke Nhanderuete porayvu ha'e nhombopaga va'ea re. Ho'a va'e kuery ma Nhanderuete ombopaga 'rã. Ha'e rã pendevy pe ma oexa uka 'rã oporayvua, hexe peĩ riae ramo. Ha'e rami e'y ramo peẽ voi pendep'e 'rã.

²³ Ha'e gui Israel kuery voi ojerovia e'ĩa gui ojeko rerova ramo omboja nho 'rã, mba'eta Nhanderuete ipo'aka omoĩ ju aguã.

* 11:4 1 Reis 19.10,14,18 * 11:7 Mateus 13.10-17 * 11:8 Deuteronomio 29.4, Isaías 29.10 * 11:10 Salmo 69.22-23 * 11:16 “Jypy'i mbojape oexy pyre” ha'e “Yvyra rapo” he'ia ma judeu ppy kuery re ijayvu vy.

²⁴ Mba'eta oliveira iro va'e gui pendeaya vy pendereko ae rovai oliveira iporã va'e re penemboja rire hakãgue ae katuve ju 'rã omboja hi'y re.

Opa py Nhanderuete nhomboaxypa aguã re ijayvua

²⁵ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa pova'e oikuaa pyre e'y teri, peẽ ae rive penhemo'arandu e'y aguã. Mba'eta Israel kuery re ma amongue henda py oiko imoakã ratãarã, peẽ amboae regua kuery pejerovia va'erã va'e ha'e javi pejeroviapa peve.*

²⁶ Ha'e va'e rire ma Israel kuery ha'e javive 'rã oo jepe, ipara oĩa rami: "Sião gui ou 'rã Jacó regua reraa jepearã, ha'e kuery reko vaia oipe'apa 'rã.

²⁷ Po rami 'rã ha'e kuery pe ajapo xereve guarã, ojejavyague aipe'a vy", he'i.*

²⁸ Ayvu porã ha'e kuery ndogueroviai vy Nhanderuete rovaigua ranhe ikuai, peẽ kuery peo jepe aguã. Ha'e rami avi Nhanderuete oiporavoague rami vy hembiaiyvu guive ikuai, oreramoĩ kuery pe ijayvuague rami vy.

²⁹ Mba'eta Nhanderuete joupe mba'emo ome'ẽa ha'e oenoĩague ma oaxa rive va'erã e'y.

³⁰ Mba'eta peẽ kuery minha ymave Nhanderuete napenhe'ẽ rendui va'ekue ri aỹ ma ha'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo peupity Nhanderuete penemboaxya.

³¹ Ha'e gui aỹ ma ha'e kuery ju nonhe'ẽ rendui, ha'e kuery voi Nhanderuete penemboaxya oexa vy omboaxya oupity avi aguã.

³² Mba'eta Nhanderuete nhanembotypa ranhe nhanhe'ẽ rendu e'ya py, ha'e gui nhanemboaxypa ju aguã.

Nhanderuete 'arandua re ijayvua

³³ Opa mba'e py Nhanderuete 'arandua ha'e oikuaapaa ma opa va'erã e'y. Mba'eta ipy'aa ma ndajaikuaa ae, heko re voi ndajaikuaa pota kuaai.*

³⁴ Mba'eta mava'e tu oikuaa Senhor ipy'aa? Mava'e tu imongetaarã oiko?*

³⁵ Mava'e ranhe tu mba'emo ome'ẽ ixupe, hekovia ojopy aguã?*

³⁶ Mba'eta ixugui ae opa mba'e oiko raka'e, ipo guigua ha'e ixupe guarã meme ikuai. Tove ha'e anho toguerovy'aa raka'e rã peve opa e'y re. Amém.

12

Teko pyau re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuete nhanemboaxy ramo aipoa'e: Mymba pejuka 'rãgue py penderete ae peme'ẽ ixupe, ome'ẽmby oikove ha'e iky'a e'y va'e Nhanderuete ojou porã va'erã. Ha'e rami vy 'rã pendepy'a py pembojerovia.

² Ha'e rami vy penhemoingo ukave eme yvy regua kuery reko rami. Ha'e rami 'rãgue py pejeko rerova pendepy'aa pembopyau uka vy, Nhanderuete oipota va'e pejapo kuaa aguã. Ha'e va'e ma iporã ha'e ha'evea ramigua meme. Ha'e rami pendekuai ramo pendejou porã 'rã.*

Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby rupi jaikoa re ijayvua

³ Mba'eta Nhanderuete xemboaxyague rupi aipoa'e peẽ kuery peteĩ-teĩ pe: Pejejou porã rei eme, ha'evea rami meme peikuaa pota pendereko re, mba'eta jajeroviaa rupi joo rami e'y-e'y nhamba'eapo aguã Nhanderuete ome'ẽ peteĩ-teĩ pe.

⁴ Mba'eta peteĩ tete re minha mbovy rei e'y hexegua ikuai, ha'e joo ramigua e'y-e'y oguereko guembiaporã.

⁵ Ha'e rami ae avi nhande kuery voi, mbovy e'y nhandekuai va'eri Cristo re vy peteĩ tete jaiko, ha'e peteĩ-teĩ joupegua nhandekuai.

⁶ Ha'e rami avi nhanerembiaporã joo ramigua e'y-e'y jareko nhanemboaxya rupi ome'ẽ va'ekue.* Xapy'a rei Nhe'ẽ guigua nhamombe'u aguã ri jajopy vy jajeroviaa rupi 'rã nhamombe'u.

⁷ Ha'e rami e'y vy nhanhopytyvõ aguã ri jajopy vy nhanhopytyvõa rupi nhanhea'ã ete 'rã. Nhombo'e va'e ma tonhea'ã ha'e rami aguã.

* 11:25 Lucas 21.24; João 10.16; Mateus 23.37-39 * 11:27 Isaiás 27.9 * 11:33 1 Coríntios 2.9,16 * 11:34 Isaiás 40.13 * 11:35 Jó 41.11 * 12:2 1 Coríntios 6.20; Filipenses 4.8,9 * 12:6 1 Coríntios 12.1-11; Efésios 4.11-16; 1 Pedro 4.10,11

⁸ Nhombopy'a guaxu va'e ma tonhea'ã nhombopy'a guaxua rupi. Joupe mba'emo ome'ê va'e ma hakâte'ȳ rei ve'ȳ re tome'ê. Joe opena va'e ma oikuaa pota porã reve topena. Nhomboaxya rupi nhopytyvõa ma ovy'a reve tojapo.

Ha'evea ramigua anho jajapo aguã re ijayvua

⁹ Pejoayvu merami rive eme. Pejepe'a ha'eve'ȳ va'e gui, ha'evea ramigua anho pejapo.*

¹⁰ Pejoayvu ete ke peteĩ-teĩ, joegua meme'i joayvua rami. Peteĩ-teĩ penhombotea rupi pendekuai.

¹¹ Peneate'ȳ eme pemba'eapoa py. Senhor pe pendekuaia py penekyre'ȳ penenhe'ê ha'e javi py.

¹² Pevy'a ke pearõa py. Pendekuerai eme peiko axya py. Pejepe'a eme pejerurea gui.

¹³ Pemboja'o ke mba'emoiky'a e'ȳ va'e iporiaukue'i pe. Penhomovaẽ kuaa ke.

¹⁴ Peroayvu porã pendere opu'ã rei va'e kuery. Pendeayvu vai eme, peroayvu porã anho.

¹⁵ Pevy'a ke ovy'a va'e kuery reve, ha'e rã ojae'o va'e reve ma pejae'o.

¹⁶ Peteĩ rami meme pendekuai. Penhemboyvate rei 'rãgue py penhemoirũ vvyĩgueve'i re. Pendejeupe ae "Xe'arandu" peje eme.

¹⁷ Pendevy ojapo vaia rã peẽ pejapo vai eme. Penhea'ã pavẽ oexaa py ha'evea ramigua anho pejapo aguã re.

¹⁸ Ha'evea ja pendekuai porã'i 'rã ha'e javive reve.

¹⁹ Xerembiaivvu kuery, pejepy eme. Ha'e rami 'rãgue py pemboaxa nhombopagaarã pe. Mba'eta ipara oiny: "Xee anhombopaga 'rã, xee amboekovia 'rã", he'i Senhor.*

²⁰ Ha'e rami 'rãgue py pendere ija'e e'ȳ va'e okaruxe ramo peme'ê ho'u va'erã. Ijy'uvei ramo peme'ê oy'u aguã. Mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo inhakã áry tapyĩ hexakã va'e ramigua oendu aguã rami.

²¹ Pejeity uka eme teko vai pe. Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma teko vai re pendepo'aka 'rã iporã va'e pejapo vy.*

13

Huvixa kuery nhanhe'ê rendu aguã re ijayvua

¹ Ha'e javive penhe'ê rendu huvixa kuery, mba'eta joe opena va'e kuery ma Nhanderuete ombopo'aka ramo opena. Huvixa ikuai va'e ma Nhanderuete omoĩ uka va'ekue meme.*

² Ha'e rami vy huvixa kuery re opu'ã rei va'e ma Nhanderuete omoĩ va'ekue re ae opu'ã. Ha'e nunga rupi joe opu'ã rei va'e ma ha'e kuery ae opaga aguã rami ojapo.

³ Mba'eta huvixa kuery ma heko porã va'e okyje aguã e'ȳ oĩ, ha'e rã heko vai va'e okyje aguã. Pendekuaixe pa huvixa kuery gui pekyje reia rupi e'ȳ? Pendereko porã ha'vy. Ha'e rami rã pendejou porã 'rã.

⁴ Mba'eta huvixa kuery ma Nhanderuete guembiguairã omoĩ va'ekue nhandere opena porã aguã. Xapy'a rei pejapo vai vy pekyje 'rãe, mba'eta huvixa kuery rive'ȳ oguereko kyxe. Nhanderuete rembiguai ikuai joepyarã, ha'e ojapo vai va'e mbopagaarã.

⁵ Ha'e rami vy penhe'ê rendu 'rãe, penembopaga aguã gui pekyje vy anho e'ȳ, ha'evea rami pendekuai aguã guive.

⁶ Ha'e nunga rupi ae imposto re pepaga, mba'eta huvixa kuery Nhanderuete rembiguai ikuai ha'e nunga re opena va'ety.

⁷ Pavẽ pe pemboekovia perevea: huvixa pe ri pepaga aguã oĩ ramo pepaga, imposto re ri pereve vy peme'ê, pemboete va'erã ma pemboete 'rã, ha'e pembojerovia va'erã ma pembojerovia 'rã.

Porayvu va'e lei ojapopaa re ijayvua

⁸ Avave rei pe pereve riaa eme mba'emo re, pejoayvu aguã re anho. Mba'eta joayvu va'e ma lei re oĩa ha'e javi ojapopa.*

* 12:9 Efésios 4.25-5.2; 1 Pedro 3.8-12

* 12:19 Deuteronomio 32.35

* 12:21 Provérbios 25.21-22

* 13:1

Mateus 22.21; Tito 3.1; 1 Pedro 2.13-17

* 13:8 Mateus 22.39,40; Gálatas 5.13-15; 1 João 3.11-18

⁹ Mba'eta po rami oĩ: “Ndetavy rei eme, ejojuka eme, nemonda eme, emoaruã eme.” Ha'e nunga ha'e javi, ojapo uka pyre mboae ikuai va'e avi ma pova'e ayvu re oĩ: “Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami.”*

¹⁰ Porayvu va'e ma ndojapo vai 'rã oirũ pe. Ha'e nunga rupi porayvu va'e ojaopapa 'rã lei re oĩ va'e ae.

“Ára ovaẽ rai'i ma”, he'iague

¹¹ Aỹ peẽ kuery mba'emo oiko va'e re peikuaa pota kuaa va'e pe xeayvu: Ovaẽ ma pekeague gui pemyĩ aguã, mba'eta aỹ ma jaa jepe aguã ára ovaẽ rai'ive ma jajerovia ypyague gui.

¹² Pytũ oaxapa rai'i ma, ovaẽ ma ouvy ára.* Ha'e nunga rupi jajepa 'rã pytũ rupi jaikoague gui, ha'e jaraa hendy va'e rembioporu.

¹³ Ha'evea rami pota 'rã nhandekuai ara py rami. Nda'evei opa marã rei ikuai ha'e oka'u va'e rami nhandekuai aguã, itavy rei ha'e ha'eve e'ỹa rami, neĩ joguero'a rei ha'e omoaruã reia rupi nda'evei.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py penhemonde Senhor Jesus Cristo py, ha'e peteĩve henda py pemoĩ eme to'o oipota va'e.

14

Ojeroviaa py ikangy va'e jaropo'aka aguã re ijayvua

¹ Pemovaẽ ojeroviaa py teri ikangy va'e, ha'e kuery oikuaa va'e re pejoguero'a e'ỹ re.

² Mba'eta amongue oikuaa rã opa mba'e nunga ja'u aguã ha'eve. Ha'e rã ikangy va'e ma mba'emo aju anho 'rã ho'u.

³ Ho'upa rei va'e ma tojou vai eme ho'upa rei e'ỹ va'e, ha'e ho'upa rei e'ỹ va'e avi tojou vai eme ho'upa rei va'e, mba'eta Nhanderuete omovaẽ ma mokoĩve.*

⁴ Tyrã marã ramigua tu ndee reiko nhoembiguai re reikuaa pota rei aguã? Mba'eta guerekoa pe ae oiko, ojou porã, e'ỹ vy ndojou porãia rupi. Ha'e rami avi Senhor ojou porã 'rã, mba'eta ipo'aka omombaraete aguã.

⁵ Amongue omboeteve 'rã amongue ára amboae gui, ha'e rã amboae ma joo ramigua memea oikuaa ára nhavõ. Peteĩ-teĩ toikuaa porã ha'e kuery ae o'arandua rupi.

⁶ Amongue ára omboeteve va'e ma Senhor pe ae omboete, ha'e ho'upa rei va'e voi Senhor pe ae ho'u, mba'eta Nhanderuete oguero'vy'a reve okaru. Ha'e ho'upa rei e'ỹ va'e voi Senhor pe avi ndo'upa rei, mba'eta ha'e voi oguero'vy'a 'rã Nhanderuete.

⁷ Mba'eta peteĩve nhandejeupe ae e'ỹ jaiko, ha'e nhandejeupe ae e'ỹ guive nhamano.

⁸ Mba'eta jaikove vy ma Senhor pe jaiko, ha'e nhamano vy Senhor pe ae ju 'rã nhamano. Jaikove e'ỹ vy nhamano teĩ Senhor pegua meme nhandekuai.

⁹ Ha'e rami aguã ae Cristo omano ha'e onhemboete ju raka'e, omano va'ekue ha'e okuave va'e ha'e javi Senhor oiko aguã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ndee, mba'e re tu reikuaa pota rei ri nde-irmão re? Ha'vy ndee, mba'e re tu rejou vai nde-irmão? Mba'eta Nhanderuete nhomboayvu aguã py ha'e javive 'rã jajexa uka henonde,

¹¹ ipara oĩa rami: “Senhor aipoe'i: ‘Xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Xerenonde pavẽ 'rã oĩ guenapy'ã re, pavẽ 'rã ojuru py omboete Nhanderuete’, he'i.”*

¹² Ha'e rami vy peteĩ-teĩ nhandemombe'u 'rã Nhanderuete pe.

Peteĩ-teĩ jaikuaa rami jaiko teĩ jajoayvu aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi jajojou vai reive eme. Ha'e rami 'rãgue py penhea'ã pende-irmão kuery pemonhepyxanga ha'e peity e'ỹ aguã.*

¹⁴ Xee ma Senhor Jesus gui aikuaa porã: Mba'eve jipoi ha'e nunga ae nhanemboeko ky'a va'erã. Ha'e rami avi mba'emo pe amongue “Xemboeko ky'aarã” he'i ramo ha'e kuery pe ma imboeko ky'aarã ae oĩ.

* 13:9 Êxodo 20.13-17, Levítico 19.18, Deuteronomio 5.17-21 * 13:12 Efésios 5.14-18 * 14:3 Mateus 7.1-5; 1 Coríntios 10.23-33 * 14:11 Isaías 45.23 * 14:13 1 Coríntios 8.9-13

¹⁵ Ha'e nunga rupi mba'emo re'u va'e káuxa nde-irmão kuery remomboraiu vy mborayvu rupi e'ÿ reiko. Ha'e kuery re Cristo omano rire nda'evei tembi'u káuxa rive rejoapo aguã okanhy aguã rami.

¹⁶ Ha'e rami avi ndejeupe ae rã ha'evea rami reiko teĩ nda'evei amboae kuery ndejou vai aguã rami reiko aguã.

¹⁷ Mba'eta Nhanderuete po'akaa py ma ja'u ha'e jay'u va'e re rive'ÿ nhanhea'ã, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ guigua teko porã, mby'a porã ha'e javy'aa re.

¹⁸ Mba'eta ha'e va'e rupi Cristo pe ikuai va'e ma ombovy'a rã Nhanderuete, ha'e avakue voi ojou porã rã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi peteĩ rami pota rã rã nhandekuai nhandhomombaraetea rupi.

²⁰ Tembi'u káuxa rive pembovaipa eme Nhanderuete rembiapo. Opa marãgua tembi'u anhetẽ nanhanemboeko ky'ai va'erã meme. Ha'e rami teĩ tembi'u pe “Xemboeko ky'aarã” he'i reve ho'u va'e pe ma nda'evei.

²¹ Ha'eveve xo'o ja'u e'ÿ, vinho jay'u e'ÿ, ha'e mba'eve rei jajapo e'ÿ aguã nhande-irmão kuery reityarã regua, [e'ÿ vy imomboraiuarã, e'ÿ vy imokangyarã regua.]

²² Ha'e nunga ha'evea rami reroviaa ma ndepy'a py ae ereko Nhanderuete renonde. Ovy'a ete rã gueko ae ojou vai e'ÿ va'e.

²³ Ha'e rã amongue ojeroviaa rupi e'ÿ mba'emo ho'u va'e ma ojou vai pyrã ikuai, ojeroviaa rupi e'ÿ ikuai vy. Mba'eta jajeroviaa rupi e'ÿ ri nhandekuai vy jajejavy.

15

Cristo rami mborayvu rupi jaiko aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui nhande nhandembaraetekueve va'e ma jaropo'aka rã ikangy teri va'e ikuai, nhande ae jaipota va'e rive jajapo rãgue py.

² Peteĩ-teĩ nhandekuai amboae kuery oipota va'e rupi, iporã va'e anho jajapo nhomombaraeteaerã.*

³ Mba'eta Cristo voi ha'e ae oipota va'e rupi e'ÿ oiko raka'e. Ha'e rami rãgue py hexe oiko ipara oia rami: “Ndere ijayvu rei okuapya ma xere ae ou”, he'iague rami.*

⁴ Mba'eta yma ombopara pyre ma Nhanderuete nhandembo'e aguã meme ombopara uka, ipara oia re nhaĩ atã ha'e nhandepy'a guaxu vy jajeroviaa rupi nharõ jaikovy aguã.

⁵ Ha'e gui Nhanderuete nhandemoĩ atãa ha'e nhandembo'py'a guaxua va'e ma peẽ voi tapendeapo peteĩ rami meme peikuaa aguã rami, Cristo Jesus rami ete,

⁶ ha'e rami vy peteĩ rami ndepy'a, ha'e peteĩ'i rami ae peporaei aguã Nhanderuete, nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e pe.

⁷ Ha'e nunga rupi nhandhomovaẽ peteĩ-teĩ, Cristo nhandemovaẽmbaague rami ae, Nhanderuete oguerovy'aa aguã rami.

⁸ Mba'eta aipoe'e pendeivy: Nhanderuete omoĩ Cristo judeu kuery pe oikuaa uka aguã anhetẽ rupi meme oikoa, ojapo aguã oreramoĩ kuery pe ijayvuague ojeupitypa aguã rami,

⁹ ha'e gui amboae regua kuery voi Nhanderuete oguerovy'a okuapy aguã omboaxya re, ipara oia rami: “Ha'e nunga rupi amboae regua kuery mbyte xee roguerovy'a vy aporaei rã nderery amboetea rupi.”*

¹⁰ Aipoe'i avi: “Peẽ amboae regua kuery, pevy'a avi ke ixupegua kuery reve.”*

¹¹ Aipoe'ive ju: “Peẽ amboae regua kuery ha'e javi, pemboete ke Senhor. Ha'e javi regua toamboete okuapy.”*

¹² Isaías aipoe'i avi: “Peteĩ henhoĩ'i rã Jessé rapokue gui, amboae regua kuery re opena va'erã. Ha'e va'e re vy ha'e kuery oguereko rã oarõ aguã.”*

¹³ Nharõ jaikovy aguã Nhanderuete ome'ẽ va'e vy tove pendere tomoĩ pevy'aa ha'e mby'a porã anho, Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ po'akaa rupi pearõ peikovy aguã opa mba'e py.

Paulo gueko omombe'u porãveague

¹⁴ Ha'e gui irmão kuery, xee aikuaa ae peẽ kuery re mborayvu ha'e 'arandua ha'e javi oia, joo meme penhomongeta kuaa aguã rami.

* 15:2 1 Coríntios 10.24; Filipenses 2.3-5 * 15:3 Salmo 69.9 * 15:9 2 Samuel 22.50, Salmo 18.49 * 15:10 Deuterônimo 32.43 * 15:11 Salmo 117.1 * 15:12 “Jessé rapo guigua” he'ia ma Jesus Cristo re ijayvu vy (Isaías 11.10).

15 Ha'e rami avi mba'emo amombe'u porãa rupi kova'e kuaxia ambopara pendevy, peteĩgüe ju ha'e nunga re romoma'endu'a aguã, Nhanderuete xemboaxy vy xemoĩague rami vy.

16 Mba'eta xemoĩ karamboae amboae regua kuery kuaia rupi Cristo Jesus pe amba'eapo aguã, mba'eta sacerdote rami amba'eapo Nhanderuete guigua ayvu porã amombe'ua rupi. Ha'e rami rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e kuery oiky'a'o rire Nhanderuete pe ome'ẽmby rami amboxa aguã, ogueroxy'a va'erã.*

17 Ha'e nunga rupi xee voi Nhanderuete pe amba'eapo aikovya rupi areko Cristo Jesus re vy arovy'a aguã.

18 Ha'e rami avi mba'eva ndarovy'ai 'rã xepo rupi Cristo ae ojapo va'ekue e'ỹ vy. Mba'eta xeyvy ha'e mba'emo ajapoa py Cristo ojapo amboae regua kuery onhe'ẽ rendu aguã rami,

19 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ajapoa py. Ha'e rami vy Jerusalém katy'i rupi guive Ilírico yvy peve amombe'u ma Cristo regua ayvu porã.

20 Ha'e rami avi xee anhea'a aikovy Cristo regua ayvu ndoikuai teria rupi ju amombe'u aguã, amboae kuery omboypy ma voiaque rupi e'ỹ amba'eapo aguã.

21 Mba'eta ipara oĩa rami: "Ha'e kuery pe omombe'u pyre e'ỹ 'rã oexa okuapy, ha'e oendu va'ekue 'ỹ 'rã oikuaapa guive", he'ia rami aiko.*

Paulo uguata aguã re ijavyuague

22 Ha'e nunga rupi ae mbovykue rei e'ỹ xee roipouxte teĩ nda'eve'i teri.

23 Ha'e rã aỹ ma ha'ekue rupi amba'eapo aguã jipovei ramo, ha'e peẽ kuery roexaxe ete vy

24 xepy'a Espanha katy aguata vy roipou aguã re. Ha'e rami vy aguata avya rupi avaẽ 'rã peẽ kuerya py, pendekuaia gui peẽ kuery ju xemondoukave aguã aaxea katy, peẽ kuery reve xapy'a'i ri jepe aiko ranhe rire.

25 Ha'e gui aỹ ma Jerusalém katy aa iky'a e'ỹ va'e kuery aipytyvõ aguã.

26 Mba'eta Macedônia ha'e Acaia pygua kuery ma omboxa rupi peráta omono'õ Jerusalém pygua kuery iky'a e'ỹ va'e iporiaukue'i oipytyvõ aguã.*

27 Ha'e rami ha'e kuery ojapoxe ete okuapy, "Judeu kuery pe jareve" he'i vy. Mba'eta judeu kuery gui amboae regua kuery Nhe'ẽ guigua ojopy rire ha'eva rami oipytyvõ mba'emo py.

28 Ha'e gui ha'e kuery pe ha'e nungakue araapa ma rire peẽ kuerya py ju 'rã avaẽ Espanha katy aguata avy vy.

29 Xee aikuaa porã peẽ kuerya py aru 'rãa Cristo guigua opa mba'e py penemoingo porãarã.

Ha'e kuery onhembo'e aguã re Paulo ojerureague

30 Ha'e gui irmão kuery, po rami ajerure nhande-Senhor rery rupi, Nhe'ẽ guigua mborayvu rupi guive: Penhea'a xereve Nhanderuete xepytyvõ aguã re pejerure vy,

31 aa jepe aguã Judéia pygua kuery onhe'ẽ rendu e'ỹ va'ea gui, ha'e Jerusalém pygua iky'a e'ỹ va'e kuery pegua araa rã ha'e kuery ojou porã aguã,

32 ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami roipou vy avy'a reve avaẽ aguã peẽ kuerya py, jovavi japytu'u vy javy'a aguã.*

33 Nhanderuete peteĩ rami nhanemoingo va'e toiko peẽ kuery ha'e javi reve. Amém.

16

Paulo Febe omovaẽ ukaague

1 Tamombe'u nhanereindy Febe, mba'eta Cencrécia pygua igreja kuery oipytyvõ va'ety oiko.

2 Ha'e nunga rupi pemovaẽ porã Senhor rery rupi, iky'a e'ỹ va'e kuery nhamovaẽa rami ae. Peipytyvõ ke oipota va'e ha'e javi py, mba'eta heta re ma opena porã'i va'ekue, xere voi.

Oirũ kuery pe oxaruraague

* 15:16 Efésios 3.1-9 * 15:21 Isaias 52.15 * 15:26 1 Coríntios 16.1-4 * 15:32 Atos 28.15

³ Pemombe'u ke xema'endu'aa Priscila ha'e Áqüila pe, mba'eta Cristo Jesus pe amba'eapoa rupi xepytyvõ va'ety ikuai.

⁴ Ha'e va'e kuery ma ndojeayvuveikue py ikuai karamboae xere. Ha'e nungakue re arovy'a, ha'e xee anho e'ÿ guive, amboae regua igreja kuery ha'e javi avi.*

⁵ Pemombe'u avi xema'endu'aa ha'e kuery ro py igreja kuery onhemboaty va'e pe. Pemombe'u avi xerembiayvu Epêneto pe. Ha'e va'e ma jypy'i Ásia pygua ojeko me'ê raka'e Cristo pe.

⁶ Pemombe'u avi Maria peẽ kuery re vy omba'eapo vaipa va'ety pe.

⁷ Pemombe'u avi xeretarã kuery Andrônico ha'e Júnias nhuã py aĩ rã xemoirũ va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma apóstolo regua ima'endu'a porãmby ikuai. Xegui ha'e kuery ranhe Cristo pe ikuai raka'e.

⁸ Pemombe'u Ampliáto pe voi, Senhor re vy ayvu va'e rã.

⁹ Pemombe'u xereve Cristo pe omba'eapo oikovy va'e Urbano pe, ha'e xerembiayvu Estáquis pe guive.

¹⁰ Pemombe'u Cristo pegua ojou porãmby Apeles pe. Pemombe'u avi Aristóbulo ro pygua kuery pe.

¹¹ Pemombe'u xeretarã Herodião pe. Pemombe'u avi Narciso ro pygua kuery Senhor re ikuai va'e pe.

¹² Pemombe'u Trifena ha'e Trifosa pe. Ha'e va'e kuery ma Senhor pe omba'eapo va'ety. Pemombe'u xerembiayvu Pérside Senhor pe omba'eapo vaipa avi va'ety pe.

¹³ Pemombe'u Senhor ojeupe guarã oiporavo va'ekue Rufo pe, ixy pe guive, mba'eta ha'i rami ae xere voi opena karamboae.

¹⁴ Pemombe'u Asíncrito, Flegonte, Hermes, Pátrobas ha'e Hermas pe, ha'e gui irmão kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e pe.

¹⁵ Pemombe'u Filólogo ha'e Júlia pe, Nereu ha'e heindy pe, Olimpás, ha'e iky'a e'ÿ va'e kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e ha'e javi pe.

¹⁶ Pexarura joupe-upe iky'a e'ÿ va'e kuery joayvua rami. Cristo pegua igreja ikuai va'e ha'e javi pygua omombe'u uka okuapy pendevy oxaruraa.

Nhomongetaague

¹⁷ Ha'e gui irmão kuery, ajerure peikuaa pota porã aguã amongue penembo'eague rami e'ÿ, pete'i rami e'ÿ penemoingoxe vy pendereityxe va'e kuery re. Pejepe'a ha'e kuerya gui,

¹⁸ mba'eta nhande-Senhor Cristo pe'ÿ omba'eapo va'e, ojeupe guarã re anho onhea'ã. Ha'e rami vy ijayvu porã'i ha'e joguery merami rive vy ombotavy 'rã onheangu e'ÿ va'e kuery kuraxõ.*

¹⁹ Ha'e rã peẽ kuery penhe'ê rendua ma pavê oikuaa. Xee voi roguerovy'a avi ha'e rami pendekuaia re. Ha'e rami avi aipota pene'arandu iporã va'e peikuaa aguã, ha'e rã mba'emo vai re ma peikuaa pota eme.

²⁰ Ha'e ramo Nhanderuede mby'a porã me'êa va'e ma are'ÿ re 'rã omo'i Satanás pendepy gu'ÿ. Pendere to'i riae nhande-Senhor Jesus nhanemboaxya.

Irũ kuery oxarura ukaague

²¹ Xepytyvõa Timóteo oxarura uka pendevy, ha'e gui xeretarã kuery Lúcio, Jasom ha'e Sosípatro guive.

²² Xee Tércio kova'e kuaxia ambopara va'e voi pendevy axarura avi Senhor rery rupi.

²³ Xemovaẽ porã va'ety Gaio oxarura uka avi pendevy. Ha'e va'e ma igreja kuery ha'e javi omovaẽ va'ety. Tetã pygua peráta re opena va'ety Erasto ha'e irmão Quarto oxarura uka avi pendevy.

²⁴ [Peẽ kuery ha'e javive re to'i riae nhande-Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya. Amém.]

Opa py ijayvuague

²⁵ Nhanderuede opo'akaa rupi penemombaraete 'rã Jesus Cristo regua ayvu porã amombe'u aikovy va'e rami vy. Ha'e va'e ayvu ma oikuaa e'ÿ pyre, yma voi ndoikuaa ukai va'ekue.

* 16:4 Atos 18.1-3,18,26

* 16:18 Mateus 7.15-20; 1 João 3.10, 4.1-6; Efésios 5.6,7

²⁶ Ha'e gui aỹ ma oikuaa uka vy profeta kuery pe ombopara uka, Nhanderueete imarã e'ỹ va'e ojapo ukaague rami vy, ha'e javi regua ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.

²⁷ Nhanderueete peteĩ'i oiko ha'e hi'arandupa va'e tomboetepaa Jesus Cristo rupi, raka'e rã peve ete. Amém.

Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Corinto ma tetã guaxu, aý Grécia yvy re oĩ va'e. Ha'e py Jesus Cristo pegua igreja oĩ va'e ma apóstolo Paulo ae omboypy va'ekue. Ha'e va'e rire ndovy'ai ha'e kuery joo rami e'ý-e'ý ikuia omombe'ua rã oendu vy. Ha'e rami vy ombopara vy aipoe'i: "Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu agua. Joo rami e'ý-e'ý pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu" (1.10).

Ha'e kuery mbyte py oiko avi itavy rei va'e. Ha'e va'e reko apóstolo Paulo ndojou porã vy nomovaẽ ukavei ranhe. Omongeta avi omenda va'e kuery reko re. Ombo'e Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nhandopytyvõa re, ha'e Jesus omanoague gui onhemboete ju rire nhande vui jaikove jevy agua re. "Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pemba'eapoa rupi penekyre'ý riae guive, mba'eta jaikuaa Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa" (15.58).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo pegua apóstolo-rã Nhanderuede oipotaa rami vy xerenõ va'ekue. Irmão Sóstenes reve

² roxarura Nhanderuede pegua igreja kuery Corinto tetã py pendekuai va'e pe.* Peẽ kuery voi Cristo Jesus re vy pendeky'a'oa ha'e icy'a e'ý va'erã penerenoia, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi opa rupi ojavukai va'e ha'e javi reve. Mba'eta ha'e kuery pegua Senhor avi oiko, nhande-Senhor oikoa rami.

³ Tove pendere toĩ penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuede ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Oguerovy'aague

⁴ Peẽ kuery re arovy'a riae [Xe]ruete, mba'eta Cristo Jesus re penemoĩ vy penemboaxy ramo.

⁵ Mba'eta ha'e va'e re vy mba'emo porã opa marãgua ome'ẽ pëvy, pendeayvurã ha'e pene'arandurã ha'e javi guive,

⁶ mba'eta pendekuaia re Cristo regua ayvu ojekuaa anhetẽ va'e.

⁷ Mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo ojekuaa agua pearõ rã pendevy pe opa marãgua Nhe'ẽ guigua ome'ẽ rã ndoatai peteive henda py.

⁸ Opa peve penemombaraete 'rã guive, nhande-Senhor Jesus Cristo ára py opa mba'e py heko porã va'e pejexa uka agua.

⁹ Nhanderuede penerenoĩ gua'y Jesus Cristo nhande-Senhor reve peteĩ rami pendekuai agua. Ha'e rire ojeroviapy 'rã oiko.

Peteĩ rami ikuai agua re ijayvu

¹⁰ Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu agua. Joo rami e'ý-e'ý pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu.*

¹¹ Mba'eta irmão kuery, Cloe ro pygua kuery omombe'u rã aendu kramboae joo rami e'ý-e'ý peikuaa.

¹² Mba'eta peteĩ-teĩ aipopeje: "Xee ma Paulo pegua" e'ý vy "Xee ma Apolo pegua", "Xee ma Cefas pegua" e'ý vy "Xee ma Cristo pegua", peje.

¹³ Cristo nda'u onhemboja'opa ri? Xee Paulo nda'u penderekovia kuruxu re xemoia va'ekue? Tyrã pa xerery rupi penhemongarai? Any.

¹⁴ Arovy'a [Nhanderuede] mba'eta peẽ kuery regua peteive xee namongarai, Crispo ha'e Gaio e'ý vy,

¹⁵ avave rei xerery rupi penhemongaraiague rami penhemombe'u e'ý agua.

¹⁶ Amongarai avi Estéfanos ro pygua kuery. Ha'e va'e kuery e'ý vy amboae kuery amongaraiague re naxema'endu'ai.

* 1:2 Atos 18.1-17 * 1:10 Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-6; Filipenses 2.1-4

17 Mba'eta anhomongarai aguã e'ÿ Cristo xembou, ha'e rã ayvu porã amombe'u aikovy aguã. Xee ae 'arandua rupi e'ÿ guive ayvu amombe'u, kuruxu re Cristo omanoague regua ayvu amboyke rive e'ÿ aguã.

Ayvu kuruxu regua re ijayvua

18 Anhetê kuruxu ayvu regua ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe ovare'ÿ va'e merami. Ha'e rã nhande jaa jepe va'e pe ma Nhanderuete po'akaa oĩa.

19 Mba'eta ipara oiny: "Ambovaipa 'rã hi'arandu va'e kuery 'arandua, amomba 'rã oikuaapa va'e kuery oikuaa va'e", he'i.*

20 Mamo tu opyta hi'arandu va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery? Mamo tu opyta ko vvy regua ijayvu kuaa va'e? Mba'eta kova'e vvy regua 'arandua ma Nhanderuete oikuaa uka mba'everã ndovareia.

21 Mba'eta Nhanderuete 'arandua rami vy vvy regua kuery ojee ae 'arandua rupi ikuai vy ndoikuai okuapy. Ha'e ramo Nhanderuete oiporavo ayvu "Ovare'ÿ va'e" 'ea va'e omombe'u uka vy ogueraa jepe aguã hexe ojerovia va'e.*

22 Mba'eta judeu kuery ojerure 'rã hexa pyrã re, ha'e rã grego kuery ma o'arandurã oeka okuapy.

23 Ha'e rã ore ma kuruxu re Cristo omoĩa ague regua romombe'u. Ha'e va'e ma judeu kuery pe rã ojou vaipy, ha'e amboae regua kuery pe ovare'ÿ va'e.

24 Ha'e rã oenoĩ mbyre judeu ha'e grego ikuai va'e pe ma romombe'u Cristo Nhanderuete po'aka ha'e hi'arandu kuaa ukaa.

25 Mba'eta Nhanderuete ayvu "Ovare'ÿ va'e" 'ea teĩ avakue gui hi'aranduve, ha'e ixuguigua "Ikangya" 'ea teĩ avakue gui imbaraeteve.

Iky'a e'ÿ va'erã oenoĩ mbyre re ijayvua

26 Irmão kuery, peikuaa pota ke penerenoĩ mbyre marã ramigua pa pendekuaia re. Mba'eta heta e'ÿ pendekuai avakue oikuaa rã hi'arandupa va'e, ipo'akapa va'e, neĩ omboetevepy.

27 Ha'e rami 'rãgue py ko vvy regua "Ovare'ÿ va'e" he'ia ma Nhanderuete oiporavo omoximba aguã hi'arandu va'e kuery, kova'e vvy regua "Ikangy" he'ia ma oiporavo omoximba aguã ipo'aka va'e kuery.*

28 Ko vvy regua "Yvyĩgueve'i", "Ojou vaipy" ha'e "Mba'e'ÿ" he'ia ma Nhanderuete oiporavo omo'vyvĩ'i aguã onhemboyvate rei va'e,

29 Nhanderuete renonde avave rei onhemboyvate e'ÿ aguã.

Cristo ovare etea re ijayvua

30 Ha'e rã peẽ ma Nhanderuete ae penemoĩ Cristo Jesus re. Ha'e va'e ma nhandevy pe ojeapo Nhanderuete guigua 'aranduarã, teko porã, nhandeky'a'oarã ha'e nhande-joguaarã,

31 ipara oĩa rami: "Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a" he'ia rami jaiko aguã.*

2

Nhe'ẽ guigua po'akaa rupi Paulo ayvu omombe'uague re ijayvuague

1 Irmão kuery, xee ma peẽ kuerya py Nhanderuete ayvu amombe'u vy aju jave ijayvu kuaa va'e rami e'ÿ xeyvu karamboae, hi'arandu va'e rami e'ÿ guive.

2 Mba'eta peẽ kuerya py aiko jave xejee amoĩ mba'eve rei aikuaa e'ÿ aguã Jesus Cristo regua e'ÿ vy, ha'e kuruxu re omanoague guive.

3 Xekangy, ajererokyje ha'e aryryipa reve aiko va'ekue peẽ kuery mbyte.

4 Xeyvua ma xee ae 'arandua rupi e'ÿ, xeyvu kuaa rupi e'ÿ guive amombe'u. Ha'e rami 'rãgue py Nhe'ẽ guigua po'akaa aexa uka,

5 avakue 'arandu re rive'ÿ pejerovia aguã, ha'e rã Nhanderuete po'akaa re anho.

'Arandua anhetê va'e re Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ nhanembo'ea re ijayvua

* 1:19 Isaiás 29.14   * 1:21 Mateus 11.25,26   * 1:27 2 Coríntios 12.7-10   * 1:31 Jeremias 9.24, Gálatas 6.14;

⁶ Ha'e rã hi'arandu va'e kuerya rupi ma 'arandua re guive oreayvu, va'eri vyv regua 'arandu re'ÿ, neï vyv regua ipo'akakueve va'e 'arandu re e'ÿ guive, mba'eta ha'e va'e kuery ma okanhy va'erã meme.

⁷ Nhanderuete 'arandu ndoikuaa ukai va'ekue re ae oreayvu. Ymave rupi Nhanderuete ndoikuaa ukai teï jypy'i guive oguereko katu nhanemoexakãmba aguã.

⁸ Ha'e va'e 'arandu ma vyv regua ipo'akakueve va'e peteïve ndoikuaai, mba'eta ha'e kuery oikuaa va'e rire kuruxu re ndojukai 'rãgue Senhor hexakãmba va'e.

⁹ Ha'e rami teï ipara oïa rami: "Avakue oexa py ndoexai, oapxya py noendui, neï opy'a py voi noexa'ai Nhanderuete guembiaiyvu kuery peguarã oguereko katu va'ekue re."*

¹⁰ Ha'e rã nhandevy pe ma Nhanderuete oikuaa uka Nhe'ë rupi. Mba'eta Nhe'ë ma opa mba'e oikuaa uka, Nhanderuete py'apy re oï va'e voi.

¹¹ Mba'eta mava'e nda'u jaikuaa ta jopy'a re oï va'e? Inhe'ë hexe oï va'e anho oikuaa 'rã. Ha'e rami ae avi Nhanderuete py'a re oï va'e voi avave rei ndoikuaai 'rã, Nhanderuete Nhe'ë anho oikuaa.

¹² Ha'e gui nhandere ma ko vyv regua nhe'ë e'ÿ omoï va'ekue, ha'e rã Nhanderuete Nhe'ë, nhandevy Nhanderuete ome'ë va'e jaikuaa aguã.*

¹³ Ha'e nunga re ae oreayvu, avakue o'arandua rupi orembo'ea rami e'ÿ, ha'e rã Nhe'ë orembo'ea rami, Nhe'ë guigua ayvu py Nhe'ë guigua romombe'u vy.

¹⁴ Ha'e rã avakue Nhe'ë revegua e'ÿ ma ojee nomoïxei Nhanderuete Nhe'ë guigua. Ha'e kuery pe rã ovare'ÿ va'e merami, noendu kuaai 'rãe, mba'eta Nhe'ë gui anho 'rã jaikuaa.

¹⁵ Ha'e rã Nhe'ë revegua ma opa mba'e re oikuaa pota teï ha'e kuery re avave rei ndoikuaa pota kuaai 'rã.

¹⁶ Mba'eta ipara oïa rami "Mava'e tu oikuaa 'rã Senhor 'arandu ombo'e aguã?" Ha'e rã nhandere ma Cristo guigua 'arandu oï.*

3

Nhe'ë re'ÿ vy ha'e kuery joguero'a reia re ijayvuague

¹ Ha'e gui irmão kuery, xee ma nda'evei karamboae peë kuery rombo'e aguã Nhe'ë revegua ambo'ea rami. To'o re ikuai va'e ambo'ea rami rive rombo'e va'ekue, mba'eta Cristo pegua kyrígue rami teri pendekuai ramo.

² Ha'e rami vy kamby py anho romongaru va'ekue, tembi'u ete name'ëi, mba'eta napendu kuaai teri va'ekue. Neï aÿ voi napendu kuaai teri, to'o re rive pendekuai vy.

³ Mba'eta penembyte ikuai hakãte'ÿ ha'e joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa va'e. Ha'e rami vy nda'u to'o re e'ÿ ri pendekuai, vyv regua ikuaiã rami?*

⁴ Mba'eta peë kuery regua amongue aipopeje 'rã: "Xee ma Paulo pegua", e'ÿ vy "Xee ma Apolo pegua", peje. Ha'e rami vy nda'u vyv regua rami e'ÿ ri pendekuai?

⁵ Mba'e ta marã ramigua tu Apolo oiko? Ha'e marã ramigua tu xee Paulo? Tembiguai rive orekuai, ha'e ayvu romombe'u rã pejerovia raka'e. Peteï-teï roiko Senhor orerembiaporã ome'ëague rupi.

⁶ Xee ma anhotÿ ha'yígue, ha'e gui Apolo ju omoakÿ. Ha'e rã imbo'yvatea ma Nhanderuete ae.

⁷ Ha'e rami vy inhotÿa ma mba'e'ÿ, imoakÿa voi mba'e'ÿ avi, ha'e rã Nhanderuete imbo'yvatea va'e anho.

⁸ Ha'e gui ha'yígue nhotÿa ha'e imoakÿa roiko va'e ma joo rami romba'eapo, ha'e peteï-teï rojopy 'rã romba'eapogue repy.

⁹ Mba'eta ore ma Nhanderuete pe omba'eapo va'e meme, ha'e rã peë kuery ma Nhanderuete mba'ety, ha'e ixupegua oo guive.

Nhombo'ea kuery omba'eapogue re oikuaa potaa 'rãa re ijayvua

¹⁰ Nhanderuete xemboaxy vy xerembiaporã ome'ëague rami vy oo apoa hi'arandu va'e rami avi hoo ytarã amoi karamboae. Ha'e gui amboytaague áry ma amboae ju ojapove heravy. Peteï-teï toikuaa pota porã ha'e ae omba'eapo re.

* 2:9 Isaiás 64.4

* 2:12 João 14.26; 16.13-15

* 2:16 Isaiás 40.13

* 3:3 Gálatas 5.16-21, Tiago 4.1-3

¹¹ Mba'eta oo ytarā amboae ramigua ju nda'evei nhamōi aguā, omoīa ae ma va'ekue e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

¹² Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e áry amongue ojavove 'rā ouro guigua, prata, ita iporāgueve va'e py, ha'e rami e'ỹ vy vyvra, mba'emo rogue pirukue ha'e mba'emo 'ygue rive py.

¹³ Peteĩ-teĩ omba'eapoague ojekuaa porāmba 'rā. Hi'ára py 'rā ojekuaa tata rupi, mba'eta peteĩ-teĩ omba'eapoague tata py ae 'rā oa'angaa.

¹⁴ Ha'e gui oo yta áry amongue ojavoveague ndokai ramo ojopy 'rā hekovia.

¹⁵ Ha'e rā amongue omba'eapoague okai ramo ma omokanhymba 'rā. Ha'e ae oo jepe 'rā tata rupi oaxa va'e rami rive.

¹⁶ Ndapeikuuai ri ty'y Nhanderuete mbojerovia atyrā pendekuaia, ha'e pendere Nhanderuete Nhe'ẽ oīa?

¹⁷ Xapy'a rei Nhanderuete mbojeroviaaty amongue ombovaipa ramo Nhanderuete ju ombovaipa 'rā. Mba'eta Nhanderuete mbojeroviaaty ma iky'a e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma pendekuai.

Avakue 'arandu ovare e'ỹa re ijayvua

¹⁸ Avave rei tapejekore eme: Xapy'a rei peẽ kuery regua amongue ikuai vyv regua kuery "Hi'arandu va'e" he'ia va'e. Ha'e va'e ma "Hi'arandu e'ỹ va'e" he'ia va'e ju tojeapo, hi'arandu ete aguā.

¹⁹ Mba'eta kova'e vyv regua 'arandu ma Nhanderuete pe rā ovare'ỹ va'e.* Ha'e nunga rupi ipara oiny: "Nhanderuete oitypa 'rā hi'arandu va'e ha'e kuery ae 'arandua py."

²⁰ Oĩ avi: "Senhor oikuaa hi'arandu va'e kuery py'a re oĩ va'e ovare'ỹ va'e memea."*

²¹ Ha'e nunga rupi perovy'a rei eme avakue pegua peikoa, mba'eta opa marāgua ikuai va'e pendevygua meme:

²² Paulo, Apolo, Cefas, kova'e vyv, tekove ha'e manoa, mba'emo aỹ oiko va'e ha'e araka'e rā guarā, ha'e nunga ha'e javi ma pendevygua meme.

²³ Ha'e rā peẽ ma Cristo pegua, ha'e gui Cristo ma Nhanderuete pegua.

4

Ayvu mombe'ua kuery Nhanderuete rembiguai ikuai re ijayvua

¹ Toikuaa pavẽ Cristo rembiguai orekuaia, Nhanderuete ayvu ndoikuaa ukai va'ekue romombe'u porāve aguā.

² Ha'e rami avi tembiguai ikuai va'e re herekoa oikuaa pota 'rā ixupe anho pa ikuai re.

³ Ha'e rā peẽ e'ỹ vy amboae kuery xere oikuaa pota ramo xee napenai. Neĩ xee ae voi xejee ndaikuaa potai.

⁴ Peteĩve henda py noĩ xepy'a ky'aa teĩ ha'e nunga py ma xee ae nanhemboeko porāi. Xere oikuaa pota va'e ma Senhor ae oiko.

⁵ Ha'e nunga rupi peikuaa pota rei eme avave re, Senhor oua ára ovaẽ e'ỹ mbove. Ha'e gui ma Senhor omoexakāmba 'rā avakue hi'ā py ikuaiague, ha'e oikuaa ukapa 'rā ipy'a re oĩ va'e ha'e javi. Ha'e ramo Nhanderuete gui ae 'rā peteĩ-teĩ oendu oguerovy'aa.

Ijayvu eteague

⁶ Irmão kuery, ha'e rami ma xee ae reko re, ha'e Apolo reko re guive xeayvu peẽ kuery re ama'ẽ vy, orereko re vy pene'arandu aguā. Ha'e rami vy peikuaave eme ipara oĩ va'e gui, amongue joegui pejou porāve vy penhemboyvate rei e'ỹ aguā.

⁷ Mba'eta mava'e tu joegui penemboyvateve? Mba'emo pereco va'e nda'u joegui pejopy va'ekue'ỹ ri? Ha'e joegui pejopy rire mba'e re tu penhemboyvate ri, joegui mba'emo ndojopyi va'ekue rami?

⁸ Peẽ kuery aỹ voi perekopa merami, napendeporiauvei ma. Peẽ ranhe oregui peĩ huvixa rami. Ha'e rami avi huvixa peĩ ete ma 'rāgue, ore voi peẽ kuery reve huvixa roĩ avi aguā.*

* 3:11 Efésios 2.19-22 * 3:19 1 Coríntios 1.10-25; Jó 5.13 * 3:20 Salmo 94.11 * 4:8 Araka'eve rā Jesus ou jevy vy guexeve nhanemoĩ avi 'rā huvixa rami mba'emo re nhapena va'erā (1 Coríntios 6.2-3; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.10).

⁹ Xee aikuaa rã ore apóstolo kuery ma pavẽ rakykue py Nhanduerete oremoĩ, ojuka pyrã rami. Mba'eta ore ma ko vvy regua kuery rembiexarã rami orekuai, anjo kuery ha'e avakue oexaa rupi.

¹⁰ Cristo káua orevy pe "Inhakã porã e'ỹ va'e" 'ea, ha'e rã peẽ ma Cristo re vy pene'arandu. Ore ma orekangy merami, ha'e rã peẽ ma penembaraete. Peẽ ma omboetevepy, ha'e rã ore ma ojou vaipy orekuai.

¹¹ Mba'eta aỹ peve karuai ha'e yuvei gui rojexavai, neĩ orearã ndoroguerekoĩ guive. Orenupãmbaa, neĩ orero roke atyrã ndoroguerekoĩ,

¹² ronhea'ã roikovy orepo py ae romba'eapoa py. Orere ijayvu vaia rã rogueroayvu porã'i, oremoingo axya rei rã rogueropo'aka,

¹³ orere ijayvu vaikuea ramo rombovai porã'i. Aỹ peve orevy pe "Yvy regua yty" ha'e "Opa mba'e ky'akue" 'ea.*

Tuu rami Paulo omongetaague

¹⁴ Romoxĩmba aguã e'ỹ ha'e rami ambopara, ha'e rã xera'y kuery rami roayvu vy romongeta porã'i aguã.

¹⁵ Mba'eta Cristo re penderekombo'ea kuery ma mbovy e'ỹ ikuai teĩ heta e'ỹ guive penderu ikuai. Ha'e xee ma ayvu porã amombe'ua rupi penderu rami aiko karamboae Cristo Jesus re.

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipota xee rami pendekuai.

¹⁷ Ha'e rami aguã ae pendea katy ambou xera'y ayvu va'e Timóteo, Senhor re vy ojeroviapy oiko va'e. Ha'e va'e ma penemoma'endu'a 'rã Cristo Jesus pe aikoa re, opa rupi peteĩ-teĩ igreja ikuai rupi anhomb'o'ea rami vy.

¹⁸ Ha'e rã peẽ kuery regua amongue ma je onhembovyate rei, pendea py navaẽvei aguã re oexa'ã vy.

¹⁹ Ha'e rami avi Senhor oipota rã xee aju voi 'rã peẽ kuery roexa vy. Ha'e rami vy aikuaa 'rã onhembovyate rei va'e kuery anhetẽ pa ipo'aka va'ea, tyrã ijayvu anho rei rive va'ea.

²⁰ Mba'eta Nhanduerete po'akaa py ma ayvu anho e'ỹ oĩ, ha'e rã ipo'akaa.

²¹ Mba'exa tu peipotave? Peẽ kuerya py vyvra rovi'i reve teve taju, tyrã pa mborayvu ha'e xevai reve'ỹ?

5

Itavy rei va'e re ijayvuague

¹ Opa rupi omombe'ua rã oendua peẽ kuerya rupi itavy rei va'e oikoa, nguu ra'yxy reve joguereko va'e. Amboae regua kuery ikuai rupi voi ha'e rami ete itavy rei va'e ndoikoĩ.

² Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma pendeporiau 'rãgue py pejejou porã rei tema. Penembyte gui ha'e rami ete ojapo vai va'e pemoxẽ va'e rire!

³ Xee ma anhetẽ peẽa py naĩ teĩ nhe'ẽ re pendereve aiko vy peẽ kuerya py oĩ va'e rami xeayvu ha'e nunga apoare pembopaga aguã.

⁴ Ha'e rami aguã penhemboaty ke Senhor Jesus rery rupi, xenhe'ẽ ha'e nhande-Senhor Jesus po'akaa reve.

⁵ Ha'e rami vy Satanás po py pemboaxa ho'o ombovaipa aguã, ha'e rã inhe'ẽ oo jepe nho aguã Senhor [Jesus] ára py.*

⁶ Mba'eta pejejou porã reia ma na'iporãi. Ndapeikuaai ri ty'y trigo mbovua ruxã'i oĩ teĩ mesa ha'e javi rupi omoeakuãmba 'rãa?

⁷ Ha'e nunga rupi penembyte gui pemombo ke trigo mbovua ymague oĩ va'e, mbojape iky'a e'ỹ va'e ju pendekuai aguã, mba'eta trigo mbovua revegua e'ỹ anhetẽ peiko. Mba'eta nhandere vy ojukaa ma ngaru Páscoa pyguarã vexa'i. Ha'e va'e ma Cristo.

⁸ Ha'e nunga rupi ngaru jajapo 'rã trigo mbovua yma guare nhandemboeko vai ha'e nhandeapo vaiarã reve'ỹ, ha'e rã mbojape irũ e'ỹ va'e reve. Ha'e va'e ma anhetẽ ha'e teko porã rupi ete jaikoa.

⁹ Kuaxia mboae ambopara va'ekue py xeayvu karamboae heko vai va'e re penhemoirũ ve'ỹ aguã.

* 4:13 2 Coríntios 4.8-11 * 5:5 2 Coríntios 2.5-11

¹⁰ Ha'e rami avi ko vvy regua heko vai va'e ha'e javi gui pejepe'a aguã re'y'xyayvu, peráta re nda'eveive va'e gui, neĩ imonda va'e ha'e mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e gui. Mba'eta kova'e vvy gui jaa vy mae ma 'rã ha'e kuery gui jajepe'a.

¹¹ Ha'e rami 'rãgue py aỹ ma amongue ojeupe "Irmão" he'i rive va'e re ambopara. Ha'e kuery reve penhemoirũ ve'y' aguã re xeyayvu, neĩ heko vai va'e, peráta re nda'eveive va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ijayvu vaikue rei va'e, oka'u va'ety, ha'e imonda va'e. Ha'e nunga reve nda'evei pekaru aguã voi.

¹² Mba'exa tu jaikuaa pota igreja pygua e'y' re? Peikuaa pota 'rãgue igreja pygua kuery re ae.

¹³ Mba'eta igreja pygua e'y' re ma Nhanderuate ae 'rã oikuaa pota. Ha'e rã peẽ ma penembyte gui pemoxẽ 'rã mba'emo vai apoa oiko va'e.*

6

Irmão kuery jomeme oikuaa pota uka e'y' aguã re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e gui peẽ kuery jomeme pendeayvu aguã pereko vvy mba'exa tu heko vai va'e kuery renonde py pejogueraa peikuaa pota uka aguã, iky'a e'y' va'e kuery renonde 'rãgue py?

² Ndapeikuaai teve raka'eve rã iky'a e'y' va'e kuery ko vvy regua re oikuaa pota 'rãa? Ha'e gui ko vvy regua re peikuaa pota aguã rami pendekuai vvy aỹ mba'e'y'i re peikuaa pota 'rãgue.

³ Ndapeikuaai ri ty'y anjo kuery re eteve voi jaikuaa pota 'rãa? Ha'e gui aỹgua kuery re katuve ma 'rã jaikuaa pota.

⁴ Ha'e rã peẽ ma mba'emo ko vvy regua re peikuaa pota uka aguã pereko vvy igreja kuery ndojou porã va'e renonde py ri peikuaa pota uka!

⁵ Ha'e rami ma xeyayvu peximba aguã. Penembyte ndoikoi ri ty'y peteĩ ri jepe hi'arandu va'e irmão kuery re oikuaa pota kuaa va'erã?

⁶ Ha'e rami 'rãgue py ojerovia e'y' va'e kuery renonde ri irmão kuery meme jogueraa 'rã oikuaa pota uka aguã!

⁷ Peẽ kuery regua jomeme peikuaa pota ukaa py pejeity uka ma. Mba'e re tu ha'e rami 'rãgue py ndapejekore ukai ri? Mba'e re tu mba'emo pereko va'e ndapeipe'a ukapai?*

⁸ Ha'e rã peẽ ae pejoapo vai vvy nhomba'e rei-rei peipe'a uka. Pende-irmão kuery re ae pejapo ha'e rami.

⁹ Ndapeikuaai ri ty'y heko vai va'e kuery e'y' Nhanderuate po'akaa pyguarã ikuai? Pejekore eme, mba'eta heko ky'apa rei va'e ma nda'ikuai 'rã Nhanderuate po'akaa py, neĩ mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, itavy rei va'e, kunha rami rei oiko va'e, avakue meme joguereko va'e,

¹⁰ imonda va'e, peráta re nda'evei rei va'e, oka'u va'ety, ijayvu vaikue va'e, neĩ jokorepa va'e voi Nhanderuate po'akaa py nda'ikuai 'rã.

¹¹ Ha'e rami ae peẽ kuery regua pendekuai va'ekue ri pejejoi uka, pejesty'a'o uka ha'e penhemboeko porã uka ma Senhor Jesus Cristo rery rupi, ha'e Nhanderuate Nhe'ẽ re vvy.

Nhandetavy rei e'y' aguã re ijayvua

¹² "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ opa mba'e e'y' 'rã nhanemoingo porã. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ xere ma mba'eve ipo'aka aguã nda'evei.

¹³ "Tembu'u ma nhanderyepy pyguarã oĩ, ha'e nhanderyepy ma tembu'u oĩ aguã", 'ea teĩ Nhanderuate omomba 'rã mokoĩve. Ha'e rami avi nhanderete ma itavy rei aguã e'y' oĩ, Senhor peguarã anho.* Ha'e Senhor ma nhanderete peguarã ojou uka,

¹⁴ mba'eta Nhanderuate omboete ju rire nhande voi nhandemboete ju avi 'rã opo'akaa py.

¹⁵ Ndapeikuaai ri ty'y penderete Cristo rete regua oikoa? Ha'e gui Cristo rete regua nda'u araa 'rã ri kunha itavy rei va'e re amboja aguã? Any teve.

¹⁶ Ndapeikuaai ri ty'y kunha itavy rei va'e reve ava joguereko vvy hexeve peteĩ'i tete opytaa? Mba'eta "Mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai 'rã", he'iague rami.*

¹⁷ Ha'e rã Senhor re onhemboja va'e ma hexeve peteĩ'i nhe'ẽ oguereko.

* 5:13 Deuteronomio 17.7

* 6:7 Mateus 5.38-40

* 6:13 Romanos 12.1,2; 1 Tessalonicenses 4.1-8

* 6:16

¹⁸ Penhemombyry ha'vy tavy reia gui. Jejavy mboae py ma nhande ae rete rovai e'ÿ jajevy. Ha'e rã itavy rei va'e ma guete rovai ae ojevay.

¹⁹ Ndapeikuai ri ty'y penderete Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ mbojerovia atyrã oĩa? Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma Nhanderuete gui pejopy rire pendejeupegua ve'ÿ peiko.

²⁰ Mba'eta hepy re pendejogua. Ha'e rami rire aÿ pemboete 'rã Nhanderuete penderete py.

7

Omenda va'e reko re ijayvua

¹ Ha'e gui xevy pe pemboparaague re ju ta xeayvu. Ha'eve ava kunha reve joguereko e'ÿ ramo.

² Ha'e rami teĩ tavy rei gui peteĩ-teĩ toguereko gua'yxy ae, ha'e peteĩ-teĩ kunha toguereko ome ae.

³ Ava ma gua'yxy pe tojapo ojapo 'rã va'ekue, ha'e ta'yxy voi ha'e rami ae tojapo ome pe.

⁴ Mba'eta kunha ma guete re ae nda'ipo'akai va'e, ha'e rã ime. Ha'e rami ae ime ma guete re ae nda'ipo'akai avi, ha'e rã ta'yxy.

⁵ Peteĩ-teĩ joupe peikoxe e'ÿ eme, xapy'a'i pejoguereko rive ranhe aguã e'ÿ vy, pejerurea rupi anho pendekuai aguã. Ha'e va'e rire ma pejoguereko ju, pejejoko e'ÿa py Satanás penemoangeko e'ÿ aguã.

⁶ Ha'e rami xeayvu vy "Pejapo rã ha'eve" ha'e, "Pejapo 'rãe" nda'ei.

⁷ Mba'eta aipota teĩ pavẽ xee aikoa rami ikuai. Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ guekorã ojopy Nhanderuete gui. Amongue ma anhetẽ peteĩ rami 'rã ikuai, ha'e rã amboae ma amboae rami ikuai aguã ojopy.*

⁸ Ha'e rã omenda e'ÿ ha'e imeve'ÿ va'e kuery pe ma aipoa'e: Xee aikoa rami ikuai rã ha'eve 'rãgue.

⁹ Ha'e rami teĩ amongue ndojejoko kuaai vy tomenda, mba'eta omendaxea oendu riaa 'rãgue py ha'eveve omenda aguã.

Omenda va'e joegui opoi rive e'ÿ aguã re ijayvua

¹⁰ Ha'e gui omenda va'e kuery pe ju xeayvu ta. Xee anho e'ÿ guive xeayvu, Senhor ae ijayvu raka'e ome gui kunhague opoi e'ÿ aguã re.

¹¹ (Ha'e gui opoi ri vy tomendave eme. Ha'e rami e'ÿ vy ome reve ae ju toiko.) Ha'e ime kuery voi topoi eme gua'yxy gui.*

¹² Ha'e rã amboae kuery pe ma xee ae aipoa'e, Senhor e'ÿ: Xapy'a rei amongue irmão gua'yxy ojerovia e'ÿ va'e oguereko rã hexeve oikoxe ramo ma topoi eme gua'yxy gui.

¹³ Ha'e rami ae avi amongue kunha ome ojerovia e'ÿ va'e oguereko rã hexeve oikoxe ramo topoi eme ome gui.

¹⁴ Mba'eta ime ojerovia e'ÿ va'e teĩ gua'yxy reve vy iky'a e'ÿ va'e rami 'rã oiko, ha'e ta'yxy ojerovia e'ÿ va'e voi iky'a e'ÿ va'e rami 'rã oiko ome ojerovia va'e reve vy. Ha'e rami e'ÿ va'e rire penda'y kuery heko ky'a va'e 'rãgue ikuai, va'eri aÿ ma iky'a e'ÿ va'e ikuai.

¹⁵ Ha'e rã ojerovia e'ÿ va'e ma opoixe ri vy topoi. Ha'e rami rã irmão ojegui opoi uka teĩ ha'eve, ha'e irmã ha'e rami ae avi. Mba'eta Nhanderuete penerenoĩ peteĩ rami pendekuai aguã.

¹⁶ Mba'eta ndee ta'yxy, mba'exa tu reikuaa ndereve vy neme oo jepe 'rãa rami? Ha'e ndee ime, mba'exa tu reikuaa ndereve vy ndera'yxy oo jepe 'rãa?

¹⁷ Peteĩ-teĩ tapeiko pendekorã Senhor oejaague rami, Nhanderuete penerenoĩague rami ae. Ha'e rami ae ajapo uka aikovy igreja ikuai va'e ha'e javi rupi.

¹⁸ Amongue Nhanderuete oenoĩ jave opire omboi uka va'ekue teve oiko? Tombovaipa eme ha'vy opire omboi ukaague. Amongue oenoĩ jave opire omboi uka e'ÿ va'e teve oiko? Tomboi uka eme ha'vy opire.

¹⁹ Mba'eta opire omboi ukaague ma mba'e'ÿ, ha'e opire omboi uka e'ÿa voi mba'e'ÿ avi. Ovare va'e ma Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuai anho.

²⁰ Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toiko oenoĩ jave oikoague rupi ae.

* 7:7 Mateus 19.10-12   * 7:11 Mateus 19.3-9

²¹ Escravo teve reiko nerenoĩ jave? Ndepy'a eta rei eme ha'e nunga re. Ha'e rami avi escravo reikoa gui repoi aguã ha'eve ramo epoi ha'vy.

²² Mba'eta escravo Senhor oenoĩ va'ekue ma Senhor pegua escravo-ve'ỹ ikuai. Ha'e escravo e'ỹ oenoĩ va'ekue ma Cristo pegua escravo ikuai.

²³ Hepy re pendejogua rire pendekuaive eme avakue pegua escravo rami.

²⁴ Irmão kuery, peteĩ-teĩ Nhanderuete renonde peiko tema penerenoĩ jave peikoague rupi ae.

Ikuai axya ára pyguarã omenda ha'e omenda e'ỹ va'e re ijayvua

²⁵ Ha'e gui kunhataĩgue omenda e'ỹ teri va'e peguarã ma xee ndaikuaai Senhor ojapo uka va'ekue. Ha'e nunga rupi xee ae aikuaa va'e amombe'u ta, mba'eta Senhor xemboaxy vy ojeroviapy xemoingo.

²⁶ Xee aikuaa rã aỹ teko axy oiko ramo ha'eve 'rãgue peikoa rami ae tema peiko aguã.

²⁷ Remenda ri vy epoi eme, ha'e rã kunha reve'ỹ reiko vy emenda eme.

²⁸ Remenda ri vy nderejevavi 'rã. Kunhataĩ voi omenda vy ndojejavvi avi 'rã. Ha'e rami teĩ guete reve oikoa ja ikuai axy 'rã, ha'e ramo xee ajapoxe ha'e nunga pendu e'ỹ aguã rami.

²⁹ Ha'e gui irmão kuery, tamombe'u porãve: Ára ovaẽ rai'i ma. Aỹ guive omenda va'e ta'ikuai omenda e'ỹ va'e rami,

³⁰ ojae'o va'e ta'ikuai ojae'o e'ỹ va'e rami, ovy'a va'e ta'ikuai ovy'a e'ỹ va'e rami, mba'emo ojogua va'e ta'ikuai mba'eve oguereko e'ỹ va'e rami,

³¹ ha'e mba'emo ko vvy regua oiporu va'e ta'ikuai oiporu e'ỹ va'e rami, mba'eta kova'e vvy jaexa va'e okanhya ma ovy.

³² Xee opa mba'e py aipota va'e ma pendereko eta reia gui peo jepea. Mba'eta omenda e'ỹ va'e kuery ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena, Senhor ombovy'a aguã.

³³ Ha'e rã omenda va'e ma mba'emo ko vvy regua re openaa rupi avi 'rã ikuai, gua'yxy ombovy'axe vy.

³⁴ Ha'e rami vy peteĩ'i re'ỹ 'rã opena. Kunhague ma ha'e rami ae avi. Imeve'ỹ va'e ha'e omenda e'ỹ teri va'e ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena, guete py ha'e onhe'ẽ re iky'a e'ỹa rupi oiko aguã. Ha'e rã omenda vy ma mba'emo ko vvy regua re voi 'rã opena, ome ombovy'a aguã.

³⁵ Ha'e rami xeyvuu peẽ kuery pevy'a aguã, romoingo eta reixe vy e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py aipota ha'evea rami pendekuai, ajapoxe Senhor pe ete iky'a e'ỹ va'e pendekuai aguã.

³⁶ Ha'e gui xapy'a rei peteĩ tuu ojeupe ae "Xee ndareko kuaavei ma xerajy" he'i 'rã. Xapy'a rei tajy iporãa oaxa ta, ha'e omenda aguã ha'evea ramo kunha va'e oipotaa rami ae tuu toguereko. Omomenda ri vy ndojejavvi 'rã.

³⁷ Ha'e rã tuu mboae ma opy'a py omoĩ porã 'rã ngoo py ae guajy oguereko tema aguã, xapy'a rei amboae rami imoingoarã jipoi, ha'e ipo'aka ha'e ae oipotaa rami oguereko aguã. Ha'e gui ipy'a re ha'e rami aguã oĩ atã ramo guajy omomenda e'ỹa py ha'evea rami ojapo.

³⁸ Mba'eta guajy omomenda va'e ma ha'evea rami ojapo, ha'e rã omomenda e'ỹ va'e ma ha'eveve va'e ojapo.

³⁹ Ha'e gui ta'yxy kuery ma ime oikovea ja hexeve anho 'rã ikuai. Ha'e gui ime omano ma ramo ha'eve omendaxea va'e re omenda ju aguã, va'eri Senhor pegua re anho.

⁴⁰ Ha'e rami avi imeve'ỹ va'e ma xee aikuaa rã ha'ekue rami ae oiko vy ovy'ave 'rã. Aikuaa avi xere voi Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa.

8

Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re ijayvua

¹ Aỹ ma xeyvuu ta mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re. Nhande kuery ha'e javive ha'e nunga jaikuaa. Ha'e gui mba'emo oikuaa va'e ma ha'e kuery ae onhemboyvate rei 'rã, ha'e rã mborayvu re ikuai va'e ma nhomombaraete 'rã.

² Mba'eta "Mba'emo aikuaapa" he'i va'e ma ndoikuaai teri mba'emo oikuaa ete aguã.

³ Ha'e rã Nhanderuete oayvua rupi ikuai va'e ma Nhanderuete rembikuaa ikuai.

4 Ha'e nunga rupi mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre ma po rami jaikuaa: Kova'e yvy re mba'emo ra'angaa ikuai va'e ha'e javi ma mba'e'y, mba'eta Nhanderuede ndoikoi, pete'i e'y vy.

5 Ha'e ikuai avi "Nhanderuede" he'i va'e yva re e'y vy re mba'emo oĩ va'e pe. Heta ikuai "Nhanderuede" 'ea, ha'e heta avi "Senhor" 'ea va'e.

6 Ha'e rami teĩ nhandevy pe ma pete'i oiko Nhanderuede. Ixugui ma opa mba'e oiko raka'e, ha'e ixupe meme jaiko. Ha'e rami ae avi pete'i oiko Senhor. Ha'e va'e ma Jesus Cristo. Mba'eta ipo gui ma opa mba'e ikuai raka'e, nhande kuery voi ixugui jaiko.

7 Ha'e rami teĩ pavẽ e'y ha'e rami oikuaa. Mba'eta mba'emo ra'angaa mboetea rupi ikuai va'ekue amongue ma aỹ peve ta'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'u vy "Xemboeko ky'aa'ã ha'u" he'i 'rã, o'arandua py ikangy teri vy.

8 Ha'e rami avi tembi'u e'y 'rã nhandemboeko porã Nhanderuede renonde, mba'eta mba'emo ndaja'ui vy mba'eve ndoatai 'rã nhandevy, ha'e mba'emo ja'u teĩ mba'eve ndajarekovei 'rã.

9 Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Mba'emo pe'ua py peity e'y aguã irmão kuery ikangy kueve.*

10 Mba'eta xapy'a rei ndee "Aikuaapa" 're reve reo 'rã mba'emo ra'angaa pegua templo py rekaru aguã. Ha'e gui ha'e py ikangy teri va'e nderexa vy ha'e kuery voi oendu 'rã tembi'u mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'uxe avia.

11 Ha'e rami vy ndee reikuaa va'e káuxa nde-irmão ikangyve va'e okanhy 'rã, hexe Cristo omano rire teĩ.

12 Ha'e ramia py rejeyavy irmão kuery pe, mba'eta ha'e kuery 'arandua ikangy teri va'e rembovaipa vy Cristo pe voi rejeyavy.

13 Ha'e nunga rupi xee ma tembi'u ha'ua py xe-irmão kuery aity 'rãgue py nda'uvei 'rã xo'o, aity rive'y aguã.

9

Apóstolo Paulo gueko re ijayvuague

1 Ha'e rami avi nda'evei ri ty'y xee aikuaa rami aiko aguã? Xee apóstolo e'y ri ty'y? Ndaexai ri ty'y Jesus nhande-Senhor? Peẽ kuery e'y teve Senhor pe amba'eapoague rupi pejerovia va'ekue?

2 Xapy'a rei amboae kuery oikuaa rã xee apóstolo e'y, ha'e rã pendevy pe ma anhetẽ apóstolo aiko, mba'eta Senhor pegua apóstolo aikoa kuaa ukua ma peẽ ae peiko.

3 Xere oikuaa pota rei va'e kuery pe ma po rami ambovai:

4 Ore kuery ma nda'evei ri ty'y ronhemongaru uka aguã?

5 Nda'evei ri ty'y orerupive irmã orera'yxy rogueraa aguã, amboae apóstolo kuery, Senhor ryvy kuery ha'e Cefas rami avi?

6 Tyrã pa xee ha'e Barnabé anho vi nda'evei romba'eapoa rupi e'y roiko aguã?

7 Mava'e xondaro tu ha'e ae operáta re oo 'rã joe opu'ã aguã? Mava'e uva nhotyare tu hi'a ho'u va'erã e'y? Ha'e mava'e mymba re opena va'e tu guymba kamby gui oy'u va'erã e'y?*

8 Ha'e rami xeyvuy vy avakue oikuaa rami rive teve xeyvuy, tyrã pa lei re oĩ va'e voi aipo nde'i?

9 Mba'eta lei Moisés ombopara va'ekue re ma ipara oiny: "Pejokua eme vaka mba'emo ojyky va'e juru rupi", he'ia py vaka re anho teve Nhanderuede ijayvu?*

10 Nhande kuery re avi e'y ri ty'y ijayvu? Nhandereko re ae ipara oiny anhetẽ, mba'eta yvy karaia rupi omba'eapo va'e ma mba'emo oarõ reve 'rã oyvy karaĩ. Ha'e mba'emo ojyky va'e voi ojeupegua oarõ reve 'rãe omba'eapo.

11 Xapy'a rei peẽ kuerya py Nhe'ẽ guigua ronhoty rire ipoyi vaipa teve mba'emo pereko va'e gui rojopy'i aguã?

12 Amboae kuery mba'emo pereko va'e ojopy aguã ha'eve ramo oreyvy pe katuve ma nda'evei ri ty'y rojopy aguã?

* 8:9 1 Coríntios 10.14-22; Romanos 14.13-23

* 9:7 Paulo ma apóstolo oiko vy nhombo'ea rupi oikoa py

ha'eve 'rãgue guemimbo'e kuery pe onhemongaru uka va'e rire, teĩ ha'e rami ndoipotai (versículo 18).

* 9:9

Ha'e rami teĩ ore kuery ma ha'e nunga ndorojopyxei. Ha'e rami 'rãgue py opa marãgua rogueropo'aka neĩ peteĩ henda py rojou vai uka e'ỹ aguã Cristo regua ayvu porã.*

¹³ Tyrã pa ndapeikuaai teve templo re opena va'e kuery voi templo py ogueru pyre gui okaru 'rãa? Altar rupi omba'eapo va'e kuery voi altar áry ome'ẽ mbyre gui ae 'rã ho'u.

¹⁴ Ha'e rami ae avi Senhor ijayvu raka'e ayvu porã mombe'ua kuery onhemongaru uka aguã ayvu porã omombe'ua re.

¹⁵ Ha'e rã xee ma peteĩgueve nanhemongaru ukai joupe, neĩ xemongarua aguã re e'ỹ guive pendeivy pe ambopara aỹ. Mba'eta joupe anhemongaru uka aikovy 'rãgue py ha'eveve amano aguã. Avave rei ndoipe'ai 'rã xegui ha'e rami aiko vy avy'aa.

¹⁶ Mba'eta ayvu porã amombe'u teĩ ha'e rami aikoa rive e'ỹ arovy'a, mba'eta amombe'u aguã rami aikoa aendu riae. Xevy pe ndavy'ai ete 'rãgue ayvu porã amombe'u e'ỹ va'e rire.

¹⁷ Xee ae amombe'uxea rupi rive amombe'u vy ajopy 'rã hekovia. Ha'e rã ayvu mombe'uarã xemoĩa rire amombe'ua aguã rami ae aiko.

¹⁸ Mba'exa tu ha'vy oĩ 'rã amba'eapogue repyrã? Po ramigua ae oĩ: Ayvu porã amombe'ua rupi nanhemongaru ukai, ha'e rami ajapo va'e rire ha'eve 'rãgue teĩ.

¹⁹ Mba'eta avave pegua escravo e'ỹ aiko teĩ pavẽ escravo rami ajeapo, heta araa jepe aguã, ha'evea peve.

²⁰ Ha'e rami vy judeu kuerya rupi judeu rami aiko, judeu kuery regua araa jepe aguã. Lei re oĩa rami ikuai va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, lei guy py ikuai va'ea araa jepe aguã, lei guy py ete'ỹ xee aiko teĩ.

²¹ Ha'e rã lei oikuaa e'ỹ va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, araa jepe aguã lei oikuaa e'ỹ va'e regua. Ha'e rami avi Nhanderuete pe vy lei rupi ndaiko e'ỹi, Cristo guigua lei rupi aiko ae.

²² Ikangykieve ikuai rupi ikangy va'e rami aiko, ikangy va'e regua araa jepe aguã. Peteĩ-teĩ regua ikuai rupi opa marãgua rami aiko, marã rami vy pa araa jepe aguã amongue.

²³ Ha'e nunga ha'e javi ajapo ayvu porã oendua aguã, xee voi ixuguigua ajopy avi aguã.

²⁴ Ndapeikuaai teve ougaa py onha va'e ha'e javive anhetẽ onha teĩ peteĩ'i anho ojopy 'rãa ome'ẽ mbyrã? Peẽ voi ke penhea'ã ome'ẽ mbyrã pejopy aguã re.

²⁵ Mba'eta ouga va'e kuery ha'e javi ojejoko 'rã opa mba'e py. Ha'e va'e kuery ma akã regua imarã va'e ojopy aguã ojejoko, ha'e rã nhande kuery ma imarã e'ỹ va'e jajopy aguã.

²⁶ Xee voi aiko ha'e rami, aa aguã katy ama'ẽ reve tema anha. Ha'e rami anhea'ã, ngovaigua oinupã ta vy ojavyva rive va'e rami e'ỹ.

²⁷ Areko axy xerete, xevyguia escravo rami areko, amboae kuery pe ayvu amombe'u rire teĩ xee ae ougaa gui omoxẽ mbyre rami apyta e'ỹ aguã.

10

Israel regua ikuaiague re ijayvua

¹ Mba'eta irmão kuery, ndaipotai penderexarai nhaneramoĩ kuery ikuai jave guare re. Mba'eta ha'e kuery ma arai guy rupi uguata vy ye'ẽ mbyte rupi oaxa pavẽ raka'e.*

² Moisés peguarã onhemongaraia rami ha'e javive arai guy rupi uguata, ha'e ye'ẽ rupi oaxapa raka'e.

³ Ha'e javive peteĩ'i regua tembi'u ho'u raka'e, Nhe'ẽ guigua,

⁴ ha'e oy'u avi Nhe'ẽ guigua yvu gui, mba'eta peteĩ ita Nhe'ẽ guigua ha'e kuery uguataa rupi ojou kuerei va'e gui oy'u. Ha'e va'e ita ma Cristo.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery regua hetave ma Nhanderuete ndoguerovy'ai vy tekoa e'ỹa pyve oitypa.

⁶ Ma'ẽ, ha'e nunga oiko raka'e nhande voi nhanheangu aguã, ha'e kuery ikuaiague rami ovare'ỹ va'e nhamoaruã avi e'ỹ aguã.*

⁷ Ha'e nunga rupi pembojerovia eme mba'emo ra'angaa ha'e kuery regua ojapague rami, ipara oĩa rami: "Ha'e kuery oguapy okuapy okaru ha'e oy'u aguã. Ha'e gui ma opu'ã ju ovy'a aguã", he'iague rami.*

* 9:12 Atos 20.33-35; 2 Coríntios 11.7-9 * 10:1 Apy ma Egitto jvy gui Moisés Israel kuery ogueraapague re ijayvu.

* 10:6 Hebreus 3.7-4.11 * 10:7 Êxodo 32.6

⁸ Ha'e nhandetavy rei eme guive ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e ramo petei ára pyve vinte e três mil oitya.

⁹ Nda'evei Senhor jaeko a'ã aguã ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e gui mboi oixu'u rã omanomba.

¹⁰ Pendeayvu rei eme Senhor re ha'e kuery regua ijayvuague rami, ha'e ramo poromokanhia omomba.

¹¹ Ha'e nunga ma ha'e kuery re oiko raka'e jaikuaa aguã, omboparaa guive nhanheangu aguã, mba'eta nhande ma ára opaa pygua nhandekuai.

¹² Ha'e nunga rupi "Xe'aĩ atã" he'i va'e ma tonheangu ho'a e'ỹ aguã.

¹³ Mba'eta penemoangekoa pendu va'e ma nhande ha'e javi nhaendu va'e ramigua. Ha'e Nhanderuetete ojeroviapy vy napenemoangeko ukai 'rã penembaraetea áryve. Ha'e rami 'rãgue py penemoangekoarã ou ramo oikuaa uka kuerei 'rã peo jepe aguã, ha'e va'e rupi vy peropo'aka aguã.

Mba'emo ra'angaa nhambojerovia e'ỹ aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, penhemombyry ke mba'emo ra'angaa pembojerovia aguã gui.

¹⁵ Pene'arandu va'e pe xeayvu, peẽ ae peikuaa porã pota xeayvua re.

¹⁶ Mba'eta karo nhanemoingo porãarã gui jarovy'a reve jay'u ramo Cristo ruguy rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa? Ha'e mbojape nhaipe'ã reve ja'u ramo Cristo rete rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa?

¹⁷ Mba'eta heta nhandekuai teĩ petei'i mbojape, petei tete anho jaiko, mba'eta petei'i mbojape gui ja'u pavẽ.

¹⁸ Peikuaa pota ke Israel kuery ngo'o re ikuai va'e reko re, mba'eta altar áry tembi'u ome'ẽ mbyre gui ha'e javi ho'u.

¹⁹ Ha'e gui mba'e ha'e 'rã tu? Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre, e'ỹ vy mba'emo ra'angaa ae ojapo 'rã teve mba'emo?

²⁰ Nda, teĩ aipoa'e: Ta'angaa pe mba'emo ha'e kuery ome'ẽ va'e ma anha pe ae ome'ẽ, Nhanderuetete pe'ỹ. Ha'e rami rã xee ndaipotai anha kuery re penhemboja.*

²¹ Nda'evei Senhor karo gui ha'e anha karo gui avi pey'u aguã. Nda'evei Senhor pegua mesa py ha'e gui anha pegua mesa py avi peĩ aguã.

²² Tyrã pa pejapoxe ri Senhor nda'evei etea oendu aguã rami? Peẽ nda'u ixugui pendepo'akave ri?

Cristo re vy jajoitya rupi e'ỹ nhandekuai aguã re ijayvua

²³ "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemoingo porã. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemombaraete.

²⁴ Avave rei ojeupe anho rive tojapo porã eme, ha'e rã amboae kuery pe.*

²⁵ Ha'eve pe'u aguã mba'emo vendea py ovende va'e rei, maguigua paa re peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.

²⁶ Mba'eta Senhor pegua ae itui vvy ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e.*

²⁷ Ha'e rami vy ojerovia e'ỹ va'e regua ngoo py pekaru aguã penerenoĩ ramo peoxe vy tapeo, ha'e pe'u tema penerenonde omoi va'e rei, mba'eve re peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.

²⁸ Ha'e rami avi pendevy amongue aipoe'i: "Kova'e tembi'u ma mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre", he'i ramo pe'u eme imombe'uare opy'a ky'aa oendu e'ỹ aguã.

²⁹ "Peẽ ae pendepy'a ky'aa gui pe'u eme" nda'ei, "Amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ỹ aguã" ha'e.

Ha'e rami avi mba'exa tu amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ỹ aguã nda'evei xee aikuaa rami aiko aguã?

³⁰ Nhanderuetete arovy'a reve mba'emo ha'u ramo mba'exa tu xere ayvua 'rã mba'emo arovy'a va'e káuxa?

³¹ Ha'e nunga rupi pekaru ha'e pey'u, e'ỹ vy opa mba'e pejapo va'e rei Nhanderuetete omboetea aguã rami pejapo.

* 10:20 1 Coríntios 8.1-13

* 10:24 Romanos 14.1-15.7; Filipenses 2.1-4

* 10:26 Salmo 24.1

³² Peity eme judeu kuery, neĩ amboae regua, ha'e neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery,
³³ xee voi opa mba'e py pavê pe ajapo porãxea rami avi. Mba'eta xejeupe ae e'ỹ ajapo porãxe, ha'e rã pavê pe, ha'e kuery voi oo jepe aguã.

11

¹ Xee rami avi ke pendekuai, xee voi Cristo rami aikoa rami.

Igreja py kunhague akã ao'ia oiporu aguã re ijayvuague

² Anhetê xee roguerovy'a peê kuery, mba'eta opa mba'e py xereko re penema'endu'a, ha'e pendekorã amombe'u va'ekue guive pemoĩ porã.

³ Ha'e rami avi aipota peikuaa Cristo avakue ha'e javi akã oikoa, ha'e avakue ma kunhague akã, ha'e gui Cristo akã ma Nhanderuete ae oiko.

⁴ Ha'e nunga rupi avakue onheakã ao'i reve ri Nhanderuete pe onhembo'e, e'ỹ vy Nhe'ê guigua omombe'u vy oakã mboetea rupi e'ỹ oiko.

⁵ Ha'e rã kunhague ma onheakã ao'i e'ỹ re ri ojerure, e'ỹ vy Nhe'ê guigua omombe'u vy oakã nomboetei, inhakã onhopĩ mbyre revegua rami ikuai.

⁶ Ha'e nunga rupi kunhague akã ao'ia ndoiporui ri vy tojayapa o'a. Ha'e rã o'a ndojayaxei, e'ỹ vy oakã onhopĩ aguã oxĩ ri vy toiporu akã ao'ia.

⁷ Mba'eta anhetê avakue onheakã ao'i aguã nda'evei, Nhanderuete ojee rami omoingo rire ipo'akaa oexa uka aguã. Ha'e rã kunhague ma ava po'akaa oexa uka aguã ikuai.

⁸ Mba'eta ava va'e ma kunha gui e'ỹ omoingo raka'e, ha'e rã kunha va'e ma ava gui omoingo.

⁹ Ha'e kunha pytyvõarã e'ỹ ava oiko raka'e, ha'e rã ava pytyvõarã kunha oiko.

¹⁰ Ha'e nunga rupi kunhague omoĩ rã akã ao'ia, anjo kuery pe voi ipo'akaa oexa uka aguã.

¹¹ Ha'e rami teĩ Senhor re vy kunhague ndoikoi 'rã avakue e'ỹ re, ha'e avakue voi ndoikoi 'rã kunhague e'ỹ re.

¹² Mba'eta ava va'e gui kunha omoingoa raka'e teĩ kunhague gui avakue itui'i guive, ha'e opa mba'e oiko Nhanderuete gui.

¹³ Peê kuery ae peikuaa pota: Ha'evea rami ri nda'u kunhague akã ao'ia omoĩ e'ỹ re onhembo'e aguã Nhanderuete pe?

¹⁴ Nhanderekorã ojea pyre gui ndapeikuaai ri ty'y avakue hi'a vuku aguã nda'eveia?

¹⁵ Ha'e rã kunhague ma hi'a vuku ramo jajou porã, mba'eta hi'a ma inhakã ao'iarã ome'êa.

¹⁶ Ha'e amboae rami amongue oikuaa vy toikuaa pota pova'e re: Ore ma amboae rami ndorekuai, neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery mboae voi.

Senhor pegua ngaru marã rami pa jajapo aguã re ijayvua

¹⁷ Ha'e gui po ramigua ma roguerovy'aa rupi e'ỹ ambopara, mba'eta pendekuai porãve aguã rami e'ỹ ri penhemboaty, ha'e rã napendekuai porãive aguã rami.

¹⁸ Mba'eta jypy'igua omombe'ua rã aendu joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuaia igreja penhemboaty py. Xee ma amongue henda py arovia guive.

¹⁹ Mba'eta peê kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rãe pendekuai, penembyte py ha'evea rami ikuai va'e ojekuaa porã aguã.

²⁰ Ha'e gui ngaru oiko aguã py penhemboaty vy Senhor pegua ngaru e'ỹ pe'u.

²¹ Mba'eta pekarua py petei-teĩ ha'e ranhe 'rã ojopy ho'u va'erã. Oĩ 'rã inhembyayi va'e, oĩ avi 'rã oka'u va'e.

²² Pendero ndaperekoi ri ty'y pekaru ha'e pey'u aguã? Tyrã pa Nhanderuete pegua igreja napembovarei mba'eve ogueroko e'ỹ va'e kuery pemoxĩmbaa py? Mba'e ha'e 'rã tu pëvy? "Roguerovy'a" ha'e 'rã teve? Ha'e rami pendekuaia anhetê xee ndarovy'ai.

²³ Mba'eta xee Senhor gui aikuaa va'ekue pendevy pe ju amombe'u: Senhor Jesus ojopy uka nhemia pytũ ma ojopy raka'e mbojape,

²⁴ ha'e oguerovy'a rire oiipe'ã. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e ma xerete pendere ame'ê va'e. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'a vy", he'i.

²⁵ Ha'ekue rami ae ju okarupa rire ojopy karo. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e xeruguy rupi ajapo va'e. Guĩ nunga pey'u nhavõ xere penema'endu'a aguã pejapo", he'i raka'e.

26 Mba'eta ha'e va'e regua mbojape pe'u, ha'e karo gui pey'u nhavõ Senhor ou jevy peve peikuaa uka 'rã omanoague.*

27 Ha'e nunga rupi amongue ha'eve'yã rami oiko reve mbojape ho'u, ha'e Senhor karo gui oy'u va'e ma Senhor rete ha'e huguy py onhemboeko ky'a.

28 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toikuaa pota gueko re ae. Ha'e rire mae ma to'u mbojape, ha'e toy'u karo gui.

29 Mba'eta amongue Senhor rete mboetea rupi e'y ho'u ha'e oy'u vy ha'e ae onhem-bopaga uka ho'u ha'e oy'uague re.

30 Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery va'e regua heta ikuai ikangy ha'e imba'eaxy va'e, ha'e mbovy e'y ma guive oke.*

31 Ha'e rã nhandere ae jaikuaa pota ramo nanhanembopagaai 'rã.

32 Ha'e rami avi Senhor nhanembopaga vy nhanemo'arandu, vyv regua reve japaga ve'y aguã.

33 Ha'e nunga rupi xe-irmão kuery, pekaru aguã py penhemboaty vy penhoarõ ke jomeme.

34 Xapy'a rei amongue okaruxea rive oendu vy ngoo py ae tokaru, penhemboaty py penhembopaga uka e'y aguã. Ha'e gui amboae nunga re peẽ kuerya py avaẽ ma rire mae ma xeayvu 'rã.

12

Nhe'ẽ ojapo kuaa ukaa re ijayvua

1 Irmão kuery, xee aipota peikuaa porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby ikuai va'e.

2 Mba'eta ymave rupi ndapejeroviai teri jave opa marã rei pejerereko uka va'ekue mba'emo ra'angaa ijayvu e'y va'e pe rive pendekuai aguã, peikuaa rami.

3 Ha'e nunga rupi po rami xeayvu pendeivy: Nhanderete Nhe'ẽ gui amongue ijayvu vy "Jesus ayvu vaipy toiko" nde'i 'rã. Ha'e rami ae avi Nhe'ẽ Ky'a E'y gui anho 'rã "Jesus ma Senhor" 'ea.*

4 Ha'e gui nhanerembiaporã Nhanderete ome'ẽ va'e ma joo ramigua e'y-e'y, ha'e rã Inhe'ẽ ma peteĩ'i.*

5 Joo ramigua e'y-e'y 'rã nhanerembiaporã oĩ, ha'e rã Senhor ma peteĩ'i.

6 Joo rami e'y-e'y nhamba'eapo, va'eri ha'e nunga ha'e javi ma Nhanderete ojapo kuaa uka pavẽ pe.

7 Mba'eta peteĩ-teĩ pe oikuaa uka 'rã Nhe'ẽ guigua pavẽ pe ojapo porã aguã.

8 Mba'eta amongue pe Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã o'arandua rupi ijayvu aguã. Amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã ayvu mba'emo kuaa ukaarã.

9 Amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã ojerovia ete aguã. Ha'e rã amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã nhomonguera aguã.

10 Amboae pe ma ome'ẽ 'rã hexa pyrã ojapo aguã. Amboae pe ju ome'ẽ 'rã Nhe'ẽ guigua ayvu omombe'u aguã. Amboae pe ma ome'ẽ 'rã nhe'ẽ ikuai va'e re oikuaa pota aguã. Amongue pe ma ome'ẽ 'rã opa marãgua ayvu py ijayvu aguã. Ha'e rã amboae pe ma ome'ẽ 'rã ha'e rami ijayvua rã mba'e he'i paa omombe'u porãve aguã.

11 Ha'e rami avi peteĩ'i ae Nhe'ẽ ojapo kuaa uka 'rã ha'e nunga ha'e javi. Peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ha'e ae oipotaa rami.

Nhanderete re igreja ombojojaague

12 Mba'eta nhanderete minha peteĩ'i oĩ va'eri heta oĩ hexegua, ha'e hexegua ikuai va'e ma heta teĩ ha'e javi vy peteĩ tete ojapo. Ha'e rami ae Cristo pegua nhandekuai.*

13 Mba'eta peteĩ'i Nhe'ẽ reve nhande kuery ha'e javive nhanemongarai raka'e peteĩ teterã, judeu, grego, escravo, escravo e'y regua voi. Mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ome'ẽ peteĩ'i Nhe'ẽ gui jay'u aguã.

14 Mba'eta nhanderete re minha peteĩ'i regua e'y oĩ, heta.

* 11:26 Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20 * 11:30 "Oke" he'ia ma Cristo pegua omano va'ekue re ijayvu vy (15.20). * 12:3 1 João 4.1-3 * 12:4 Romanos 12.6-8; 1 Coríntios 14.29; 1 Pedro 4.10,11 * 12:12 Romanos 12.3-5; Efésios 1.22,23; 4.11-16

¹⁵ Xapy'a rei nhandepy aipoe'i 'rã: "Xee ma ipo e'y vy tete regua e'y aiko", he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'yi 'rã nhandereete regua.

¹⁶ Xapy'a rei nhandeapyyxa aipoe'i 'rã: "Xee texa e'y vy tete regua e'y aiko", he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'yi 'rã tete regua.

¹⁷ Mba'eta nhandereete re texa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu jajapyxaka? Apyxa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu nhaetũ?

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py nhandereete re ma Nhanderuete ae tete regua ha'e javi omoĩ, ha'e ae omoixea rami.

¹⁹ Mba'eta ha'e javive joo ramigua anho oĩ va'e rire mba'e nunga tete 'rãgue tu oiko?

²⁰ Ha'evea rami tete regua heta oĩ, peteĩ'i tete ojapo aguã.

²¹ Nda'evei nhandepo pe nhandexa "Ndee noroikotevẽi" he'i aguã. Neĩ nhaneakã voi nda'evei nhandepy pe "Peẽ noroikotevẽi" he'i aguã.

²² Ha'e rami 'rãgue py nhandereete regua ikangykueve va'e teĩ nhaikotevẽ ete 'rã.

²³ Nhandereete regua ovare e'yve va'e teĩ nhamboeteve 'rã. Na'iporãive va'e re nhapena porãve 'rã.

²⁴ Ha'e rã nhandereete regua jaexa ukave va'e ma nhamboete e'y teĩ ha'eve 'rã. Mba'eta Nhanderuete tete regua omoĩ vy ombovare ukave ovare e'yve va'e,

²⁵ nhandereete regua joe opu'ã okuapy e'y aguã, tete regua peteĩ rami meme oĩ aguã jomeme opena porãa rupi.

²⁶ Mba'eta peteĩ tete regua ojexavai ramo ha'e javive 'rã ojexavai hexeve. Peteĩ omboetea rã ha'e javive avi 'rã ovy'a hexeve.

²⁷ Ha'e rami ae peẽ kuery ma Cristo rete pendekuai, peteĩ-teĩ hete regua peĩ.

²⁸ Ha'e gui igreja mbyte py Nhanderuete omoĩ va'e jypy rã apóstolo-rã, mokoĩa ma profeta-rã, mboapya ma porombo'earã, ha'e va'e rire ma hexa pyrã apoarã, ome'ẽ avi nhomonguera aguã, nhopytyvõ aguã, joe opena aguã, ha'e opa marãgua ayvu py ijayvu aguã.

²⁹ Ha'e javive teve apóstolo ikuai? Tyrã pa ha'e javive 'rã profeta? Ha'e javive teve porombo'ea ikuai, tyrã pa hexa pyrã apoarã?

³⁰ Ha'e javive pe teve ome'ẽ nhomonguera aguã? Ha'e javive teve ijayvu kuaa 'rã amboae ayvu py? Ha'e javive teve omombe'u porãve kuaa 'rã amboae regua ayvu?

³¹ Any teĩ penhea'ã tema ome'ẽmby iporãgueve pejopy aguã.

Mborayvu iporãve va'ea re ijayvua

Ha'e gui peteĩ tape pavẽ gui iporãve va'e ju amombe'u ta pendevy.

13

¹ Avakue ha'e anjo kuery ayvu py xeayvu kuaa va'e rire xeporayvu e'y ri vy itapu onhendu va'e rami rive 'rãgue aiko, e'y vy hy'a pu rami rive.

² Ha'e rami e'y vy Nhe'ẽ guigua amombe'u kuaa va'e rire, mba'emo ndoikuaa ukai pyre ha'e 'arandua ha'e javi aikuapaa, ha'e yvyty voi arova kuaa aguã rami ajeroviaa oĩ teĩ xeporayvu e'y ri vy mba'everã ndavarei 'rãgue.

³ Iporiaukue'i pe xemba'e rei-rei ame'ẽmba va'e rire, ha'e xerete rapyarã pe amboaxa teĩ xeporayvu e'y ri vy ha'e nungakue gui ndajoui 'rãgue mba'eve.

⁴ Ha'e rami 'rãgue py nhandeporayvua rupi nhandekuai vy ma nanhanhogueroangeko rei 'rã, jajapo porã 'rã joupe. Nhandeporayvua rupi vy joe nanhanerakãte'yi 'rã, nanhanhemboyvatei 'rã, neĩ ndajajejou porã rei 'rã guive.

⁵ Ha'eve'yã rami rei ndajaikoi 'rã, nhande ae jaipota va'e anho ndajajapoi 'rã, nanhandevai rei 'rã, nhandevy otekoavya rã nanhanhenhandu vaikue rei 'rã,

⁶ ndajarovy'ai 'rã teko vai, ha'e anhetẽ va'e anho 'rã jarovy'a.

⁷ Opa mba'e py nanhandekuerai 'rã, opa mba'e jarovia 'rã, opa mba'e nharõ kuaa 'rã, opa mba'e jaropo'aka 'rã guive.

⁸ Mborayvu ma opa va'erã e'y. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua ma opa 'rã, amboae ayvu py nhandeayvua opa 'rã, mba'emo jaikuaa aguã voi opa avi 'rã.

⁹ Mba'eta amongue henda py ete'i jaikuaa mba'emo, ha'e amongue henda py ete'i guive nhamombe'u kuaa 'rã Nhe'ẽ guigua.

¹⁰ Ha'e gui ma opa mba'e py iporã va'e ou jave ma amongue henda py ete'i jajapo kuaa ague omombaa 'rã.

¹¹ Xee minha xekyrī jave py kyrī va'e rami xeyavvu, mba'emo aendu, ha'e xepy'a va'ekue. Ha'e gui xetuja ma vy xekyrī jave aikoague rami ve'y ma aiko.

¹² Mba'eta aỹ ma mba'emo jaexa epéko oje'opa va'e re ojexa vai-vai va'e rami. Ha'e rā ha'e va'e jave py ma hova re nhama'ẽ reve 'rā jaexa. Aỹ ma amongue henda py ete'i aikuaa mba'emo. Ha'e rā ha'e va'e jave py ma aikuaa porāmba 'rā Nhanderuete xekuaa-a rami avi.

¹³ Ha'e gui aỹ mboapy oiko: jajeroviaa, nharõa ha'e mborayvu. Ha'e va'e gui yvateve va'e ma mborayvu.*

14

Amboae ayvu py nhandeayvua gui Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua yvatevea re ijayvua

¹ Peiko ke mborayvu re, ha'e penhea'ã Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopy avi aguã. Penhea'ãve Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u aguã.

² Mba'eta amboae ayvu py ijayvu va'e ma amboae kuery oendu aguã e'y ijayvu, Nhanderuete anho, mba'eta avave rei noendu kuaai 'rā, mba'eta jaikuaa e'y va'e re ijayvu onhe'ẽ py ae.*

³ Ha'e rā Nhe'ẽ guigua ayvu mombe'ua ma nhaendu kuaa aguã ijayvu, nhanemombaraete, nhanemongeta ha'e nhanembopy'a porã aguã guive.

⁴ Amboae ayvu py ijayvu va'e ma ha'e ae onhemombaraete. Ha'e rā Nhe'ẽ guigua mombe'ua ma omombaraete 'rā igreja kuery ha'e javi.

⁵ Xee aipotata teĩ peẽ kuery ha'e javive pendeayvu amboae ayvu py. Ha'e rami avi aipotave va'e ma Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u, mba'eta Nhe'ẽ guigua mombe'ua ma amboae ayvu py ijayvu va'e gui yvateve, oayvua ae omombe'u porãve e'y re igreja kuery omombaraeteve aguã.

⁶ Aỹ ma irmãõ kuery, amboae ayvu py xeyavvu reve peẽ kuerya py avaẽ va'e rire mba'exa tu roipytyvõ 'rãgue? Peteive henda py noroipytyvõ 'rãgue. Ha'e rā Nhanderuete oikuaa uka va'ekue amombe'u ramo ha'eve, e'y vy mba'emo aikuaa va'e, Nhe'ẽ guigua, e'y vy rombo'ea rupi xeyavvu ramo ha'eve avi.

⁷ Mba'eta mba'epu omyĩ e'y va'e voi, mimby, mbaraka mba'e nhaendu porã aguã rami e'y ri ombopua ramo mba'exa tu nhaendu kuaa ta mba'epu ombopua rã?

⁸ Ha'e rami avi mimby guaxu nonhendu porãri ri ramo mava'e tu oiko katu ta joe opu'ã aguã?

⁹ Ha'e rami ae avi peẽ voi amboae ayvu py amboae kuery oikuaa aguã rami e'y ri pendeayvu ramo mba'exa tu oendu kuaa ta aipopejea? Mba'eta yvate rupi rive ijayvu va'e rami 'rãgue pendeayvu.

¹⁰ Anhetẽ opa marãgua ayvu ikuai ko yvy re, ha'e rā ayvu oendu kuaa aguã ramigua e'y ma jipoi.

¹¹ Ha'e rami teĩ amongue ijayvu rā mba'e he'ia pa xee aikuaa e'y va'e rire ixupe amboae regua rami xee aiko 'rãgue, ha'e va'e voi amboae regua 'rãgue oiko xevy.

¹² Ha'e rami ae avi peẽ voi Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopyxe vy penhea'ãve igreja kuery mombaraetearã pejopy aguã.

¹³ Ha'e nunga rupi amboae ayvu py ijayvu va'e tojerure oayvua omombe'u porãve kuaa avi aguã re.

¹⁴ Mba'eta amboae ayvu py ri Nhanderuete pe anhembo'e ramo xenhe'ẽ anhetẽ onhembo'e 'rā, ha'e rā xe'arandua ma õi rive 'rā.

¹⁵ Mba'exa tu aiko 'rā ha'vy? Xenhe'ẽ py anhembo'e 'rā, ha'e xe'arandua py guive. Xenhe'ẽ py aporaei 'rā, ha'e xe'arandua py guive.

¹⁶ Mba'eta penenhe'ẽ py anho ri Nhanderuete perovy'a ramo mba'exa tu oikuaa e'y va'e "Amém" he'i ta perovy'apa ma ramo? Mba'eta ndoikuai 'rā mba'e pejea paa.

¹⁷ Peẽ anhetẽ Nhanderuete perovy'a porã'i, ha'e rā pendeayvua oendu va'e ma nape-mombaraetei 'rā.

¹⁸ Xee arovy'a Nhanderuete mba'eta peẽ kuery ha'e javive gui xeyavvuve amboae ayvu py.

* 13:13 João 13.31-35; Gálatas 5.13,14; Colossenses 3.12-14

* 14:2 1 Coríntios 12.7-11,27-31

¹⁹ Ha'e rami teĩ amboae ayvu py dez mil-kue xeayvu 'rãgue py igreja kuery ikuai py ajou porãve xe'arandua reve peteĩ nhiruĩ ayvu py ete'i xeayvu aguã, anhombo'e porã aguã.

Igreja kuerya py ipoua kuery ikuai jave ome'ẽmby jaiporu kuaa aguã re ijayvua

²⁰ Irmão kuery, kyrĩgue rami peiko eme pene'arandua py. Teko vai py ma kyrĩgue rami peiko teĩ ha'eve. Ha'e rã pene'arandua py ma kakuaakue oiko kuaa va'e rami peiko.

²¹ Lei re ipara oiny: "Kova'e kuery pe xeayvu 'rã amboae ayvu py, amboae regua ayvu rupi 'rã xeayvu teĩ naxenhe'e rendui 'rã", he'i Senhor.*

²² Ha'e nunga rupi ayvu mboae py ijayvua ma mba'emo kuaa ukaarã oiko, teĩ ojerovia va'e kuery pe'ỹ, ojerovia e'ỹ va'e kuery pe anho. Ha'e rã Nhe'e guigua ayvu omombe'ua ma ojerovia e'ỹ va'e kuery pegua e'ỹ, ojerovia va'e kuery pegua.

²³ Ha'e gui igreja kuery ha'e javi joa py onhemboaty vy amboae ayvu py ha'e javive ijayvu ramo amongue oikuaa e'ỹ rei va'e, ojerovia e'ỹ va'e oike vy oendu vy "Na'inhakã porãveipa", nde'i 'rã ri ty'y?

²⁴ Ha'e rã Nhe'e guigua ayvu ri ha'e javive omombe'u rã amongue ojerovia e'ỹ va'e, oikuaa e'ỹ va'e oike vy oendu vy onhemboaxy 'rã, mba'eta ha'e javi ijayvu rã oendu 'rã gueko regua meme, ojeupe guarã ae.

²⁵ Ha'e va'e opy'apy py mba'emo onhomi va'ekue teĩ oikuaapaa 'rã. Ha'e ramo guenapy'ã re oĩ vy ngova yvy re omovaẽ reve omboete 'rã Nhanderuete. Ha'e vy "Nhanderuete anhetẽ ete ri penembyte oĩ", he'i 'rã.

Nhanhemboatya py ha'evea rami meme nhandekuai aguã re ijayvua

²⁶ Ha'e gui irmão kuery, mba'eta tu ha'vy pendekuai 'rã? Mba'eta penhemboatya py amongue ogueru 'rã jogueroporaie aguã, ha'e rã amboae ma nhombo'e aguã 'rã ogueru, amongue ma ogueru 'rã mba'emo oikuaa uka aguã, ha'e rã amboae ma ayvu mboae py ijayvu aguã rami 'rã oiko, ha'e amboae ju omombe'u porãve 'rã ijayvuague. Ha'e nunga ha'e javi ma nhomombaraete aguã rami meme tojeapo.

²⁷ Ha'e gui amboae ayvu py ri amongue ijayvu vy mokoĩ e'ỹ vy mboapy anho ta'ijayvu jorire. Toĩ avi ijayvuague omombe'u porãve va'erã.

²⁸ Ha'e rami avi imombe'u porãvearã noĩ ramo pekyriri 'rã peiny igreja kuerya py. Pendejeupe ae, ha'e Nhanderuete reve anho 'rã pendeayvu.

²⁹ Profeta kuery voi mokoĩ e'ỹ vy mboapy ta'ijayvu, ha'e rã amboae kuery ma toikuaa pota ijayvua re.

³⁰ Ha'e gui xapy'a rei peteĩ uguapy oiny va'e pe Nhe'e mba'emo oikuaa uka ramo jypy'igua tokyriri ranhe.

³¹ Ha'e rami vy Nhe'e guigua ayvu jorire peteĩ-teĩ omombe'u teĩ ha'eve 'rã, pavẽ oikuaa vy ipy'a guaxuve aguã.

³² Mba'eta profeta kuery ikuai va'e ma ojoko kuaa 'rã onhe'e ae.

³³ Mba'eta Nhanderuete ma nanhanemboeko eta rei, peteĩ rami 'rã nhanemoingo.

Ha'e javi igreja ikuai va'e rupi iky'a e'ỹ va'e kuery ikuai py

³⁴ kunhague okyriri 'rã okuapy pavẽ onhemboatya py, nda'evei ijayvu aguã. Ha'e rami 'rãgue py ome kuery po'akaa re ta'ikuai, lei re oĩa rami vy.

³⁵ Xapy'a rei kunhague mba'emo oikuaa porãveve vy ome pe toporandu ngoo py ae. Mba'eta pavẽ onhemboatya py ri kunhague ijayvu vy oximba rei aguã rami ikuai.

³⁶ Tyrã pa peẽ kuerya gui ranhe ri ty'y Nhanderuete ayvu ou raka'e? Ha'e rami e'ỹ vy pendevy pe anho ri ty'y oikuaa uka raka'e?

³⁷ Amongue ojeupe ae "Profeta" e'ỹ vy "Nhe'e revegua" he'i va'e toikuaa pota pova'e re: Pendevy pe xee amboparaa ma Senhor ae ojapo uka va'e meme.

³⁸ Pova'e nunga re amongue ndojapyxakaxei ramo ijayvua re ju tojapyxakaa eme.

³⁹ Ha'e gui xe-irmão kuery, penhea'ãve tema Nhe'e guigua ayvu pemombe'u kuaa aguã. Pejoko eme guive amboae ayvu py amongue ijayvu rã.

⁴⁰ Ha'e nunga ha'e javi ma ha'evea rami meme tojeapo jorire-rire.

* 14:21 Isaiás 28.11-12

¹ Irmão kuery, aỹ romoma'endu'a ta ayvu porã amombe'u aikovy va'e re. Ha'e va'e ma perovia rire hexe peĩ atã teri.

² Ha'e va'e rupi peo jepe guive, xapy'a rei pendeivy ayvu amombe'u va'ekue pendejee pemoi riae vy. Ha'e rami e'ỹ ri vy peroviaague mba'everã ndovarei 'rã.

³ Mba'eta xevy pe ranhe ayvu oikuaa uka pyre pendeivy ju amombe'u va'ekue: Jaje-javyague re Cristo omano raka'e ipara oĩa rami vy.

⁴ Ha'e gui onhono porãa, ha'e mboapy araa py onhemboete ju, ipara oĩa rami vy ae ju.*

⁵ Ha'e gui jypy'i ojexa uka Cefas pe, ha'e va'e rire ma doze-ve pe.

⁶ Ha'e va'e rire ma peteĩgue pyve ojexa uka quinhentos raxa irmão kuery pe. Ha'e va'e kuery regua heta okuave aỹ peve, ha'e rã amongue ma oke ma.

⁷ Ha'e va'e rire ma Tiago pe ju ojexa uka, ha'e gui apóstolo kuery ha'e javive pe.

⁸ Ha'e gui opaa py xevy pe avi ojexa uka, are rire itui'i va'ekue pe rami.

⁹ Mba'eta xee ma apóstolo kuery mboae gui xe'yvyĩve va'e aiko, ha'e Nhanderuete pegua igreja kuery re apu'ã rei rire nda'evei va'ekue apóstolo-rã xerenoĩa aguã.

¹⁰ Ha'e rami teĩ Nhanderuete xemboaxy ramo apóstolo xee aiko. Xemboaxya ndoaxa rivei guive, mba'eta apóstolo kuery ha'e javive gui amba'eapove va'e. Xee ae e'ỹ guive, Nhanderuete xemboaxya xere oĩ va'e ojapo.

¹¹ Ha'e rami teĩ xee, e'ỹ vy ha'e kuery teĩ ha'e rami ae romombe'u va'e, ha'e gui ha'e rami ae ju perovia raka'e.

¹² Ha'e gui Cristo omanoague gui onhemboete jevyague romombe'u ramo mba'exa tu peẽ kuery regua amongue ijayvu ri omano va'ekue nonhemboete jevyi 'rãa rami?

¹³ Mba'eta anhetẽ ri omanoague gui nonhemboete jevyai va'e rire Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

¹⁴ Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire mba'everã ndovarei 'rãgue ayvu romombe'ua ha'e pejeroviaa.

¹⁵ Ha'e Nhanderuete ayvu romombe'u merami rive 'rãgue, Nhanderuete rovai oreapu va'e rami roiko 'rãgue, mba'eta Cristo omboete jevyague romombe'u. Mba'eta Cristo nomboete jevyi va'e rire omano va'ekue nonhemboete jevyi ae 'rãgue.

¹⁶ Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyi ri ramo Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

¹⁷ Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire pejeroviaa mba'everã ndovarei 'rãgue, ha'e pejevayva rupi teri peiko 'rãgue.

¹⁸ Ha'e rami anho e'ỹ, Cristo pegua oke va'ekue voi okanhymba ae 'rãgue.

¹⁹ Xapy'a rei aỹ jaikovea peve'i Cristo guigua nharõa ovare va'e rire pavẽ gui ovy'a e'ỹve va'e jaiko 'rãgue.

Oke va'e kuery gui Cristo ranhe oikove jevyague re ijayvua

²⁰ Ha'e rami avi anhetẽ ete omano va'ekue mbyte gui Cristo onhemboete ju raka'e, oke va'e kuery gui ha'e ranhe oikove ju aguã.

²¹ Mba'eta peteĩ'i ava gui nhamano aguã ouague rami peteĩ ava gui avi ou nhamanoague gui nhamboete ju aguã.

²² Mba'eta Adão re vy nhamano aguã rami japyta pavẽ. Ha'ekue rami avi Cristo re vy pavẽ jaikove ju 'rã.

²³ Ha'e rami avi peteĩ-teĩ hi'ára py porã 'rã oikove ju. Cristo ma jypygua ete raka'e. Ha'e va'e rire Cristo ou jave ma ixupegua kuery ju 'rã okuave.

²⁴ Ha'e va'e rire mae ovaẽ 'rã opaa ára. Ha'e jave py yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi Cristo omokanhymba ma rire Nguete pe ju 'rã omboaxa opo'akaa.

²⁵ Mba'eta ipo'aka 'rã ngovaigua kuery ha'e javive opy guýry omo'yvyĩmba peve.

²⁶ Hovaigua opa vygua omomba va'erã ma manoa,

²⁷ "Opa mba'e omoĩ 'rã ipy guýry", he'iague rami. Ha'e rami avi "Opa mba'e ipo'aka guy py omoĩ", he'ia py ma ipo'aka guy py opa mba'e moĩare re ae e'ỹ guive ijayvu.*

²⁸ Ha'e gui ipo'aka guy py Tuu opa mba'e omoĩ ma rire mae ma Ta'y voi ha'e ae onhemoĩ 'rã opa mba'e moĩare po'aka guy py, Nhanderuete opa mba'e re ipo'aka aguã.

Nhanhemboete ju va'erã vy marã rami pa jaiko aguã re ijayvua

* 15:4 Atos 2.24-36; 1 Coríntios 6.14

* 15:27 Salmo 8.6

²⁹ Ha'e rami e'y ramo mba'exa 'rã tu ikuai omano va'ekue re vy onhemongarai va'e? Anhetê ri omano va'ekue nonhemboete jevyi va'e rire mba'e re tu ha'e kuery onhemongarai 'rã omano va'ekue re?

³⁰ Ha'e mba'e re tu ore voi ndorojeavyveikue py orekuai ára nhavô?

³¹ Mba'eta ko'ê nhavô xee ajejuka uka. Irmão kuery, ha'e rami xeyvuu mba'eta Cristo Jesus nhande-Senhor re vy peê kuery roguerovy'a vy.

³² Xapy'a rei avakue oikuaa rami rive ri Êfeso tetã py mymba inharô va'e reve anhea'ã va'e rire mba'e 'rãgue tu ajopy ha'e nunga rekovia? Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyvei ri ramo "Jakaru ha'e jay'u tema, mba'eta ko'ê rã nhamanomba 'rã", ja'e 'rãgue.*

³³ Pejekore eme, mba'eta heko vai va'e re penhemoirũ ramo ombovaipa 'rã pendereko porãa.

³⁴ Pendekuai porã pota nho ke, pejejavy ve'y aguã. Mba'eta peê kuery regua amongue ikuai Nhanderueete ndoikuaai teri va'e. Ha'e rami xeyvuu peximba aguã.

Onhemboete jevy vy guete oguereko va'erã re ijayvua

³⁵ Ha'e gui amongue aipopeje 'rã: "Marã rami 'rã tu ha'vy omano va'ekue onhemboete ju? Marã ramigua tete 'rã tu ha'e kuery oguereko?" peje 'rã.

³⁶ Pene'arandu e'y va'e, mba'emo ra'yigüe omoã mbyre rami 'rã ikuai, mba'eta ha'yigüe ma omano e'y re naenhoi 'rã.

³⁷ Mba'emo ra'yĩ nhamoã va'e minha heterã reve'y 'rã nhamoã, ha'yigüe anho, trigo e'y vy amboae ra'yĩ rei.

³⁸ Nhanderueete ae heterã ome'ê 'rã ome'êxea rami, peteĩ-teĩ ha'yigüe pe heterã ae ome'ê.

³⁹ Ha'e javi ho'o va'e voi joo ramigua e'y-e'y: Peteĩ ma avakue ro'o, amboae ma mymba ro'o, amboae ma guyra, ha'e amboae ma pira ro'o.

⁴⁰ Ikuai avi yva regua ha'e vvy regua. Anhetê yva regua jaexa rã vvy regua reve joo rami e'y-e'y iporã va'e.

⁴¹ Kuaray rexakã ma ha'e rami 'rã iporã, jaxy rexakã ma amboae rami 'rã, ha'e jaxy-tata rendy ma amboae rami ju 'rã iporã. Jaxy-tata ikuai va'e voi joo rami e'y-e'y 'rã hendy.

⁴² Ha'e rami ae avi 'rã omano va'ekue onhemboete ju jave. Nhanderetekue ivaipa aguã rami onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã ivaipa ve'y aguã rami. Nda'evei va'ekue onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã imarã ve'y aguã.*

⁴³ Ikangy va'e onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã ipo'aka reve.

⁴⁴ Nhande regua tete onhono porãa va'ekue ri onhemboete jevy vy Nhe'ê guigua ju 'rã oiko. Mba'eta oiko nhande regua tete, ha'e Nhe'ê guigua tete avi oiko.

⁴⁵ Mba'eta ipara oiny: "Ava jypyguia Adão ma omoingo raka'e oikove va'erã, ha'e rã opa vygua Adão ma nhe'ê nhomoingovearã oiko.*"

⁴⁶ Ha'e rami avi nhande regua ranhe oiko raka'e, Nhe'ê guigua e'y. Ha'e rire mae ma Nhe'ê guigua oiko.

⁴⁷ Jypyguia ava vvy gui ojapo rire vvy regua ae oiko. Ha'e rã mokoia ava ma yva guigua.*

⁴⁸ Jypyguia ava vvy regua oiko rire avakue mboae vvy regua meme ikuai. Ha'e gui yva guigua ava oikoague rami avi yva guigua 'rã ikuai.

⁴⁹ Vvy regua rami jaiko rire yva guigua rami ju 'rã jaiko.

Okuave va'e voi ombopyaupaa aguã re ijayvua

⁵⁰ Irmão kuery, po rami amombe'u porã: Ho'o ha'e huguy va'e ma nda'evei Nhanderueete po'akaa pyguarã, mba'eta imarã va'e nda'evei imarã e'ya py ikuai aguã.

⁵¹ Ma'ê, pendevy amombe'u ta ndoikuaa ukai pyre: Pavê e'y 'rã jake, teĩ pavê 'rã nhandembopyaua,

⁵² nhaxapymi xapy'a'ia rami 'rã, opa vygua mimby guaxu onhendu jave. Mba'eta mimby guaxu onhendu rã omano va'ekue onhemboete jevypa 'rã imarã ve'y aguã, ha'e nhande nhandembopyaupã 'rã.*

⁵³ Mba'eta nhanderete imarã va'e onhemonde 'rã imarã e'y aguã py. Nhanderete omano va'erã va'e onhemonde 'rã omano ve'y aguã py.

* 15:32 Isaías 22.13 * 15:42 Filipenses 3.20,21; 1 João 3.2 * 15:45 Gênesis 2.7 * 15:47 "Opa vygua Adão"

ha'e "Mokoia ava" he'ia ma Cristo re ae ijayvuu vy. * 15:52 1 Tessalonicenses 4.13-18

54 Ha'e gui nhanderete imarā va'e imarā e'ỹ aguā py ju onhemonde jave, omano va'erā va'e omano ve'ỹ aguā py onhemonde ma jave py mae ma ojeupity 'rā avyu ipara oinya: "Ipo'akapave va'e ombovaipa ma manoa."*

55 Ha'e nunga rupi manoa, mamō tu opyta ndepo'akaague? Mamō tu opyta orepiarā reiporu va'ekue?*

56 Mba'eta manoa popia ma jejavya, ha'e jejavya po'akaa ma lei re oī.

57 Ha'e rami teĩ jarovy'a Nhanderuete, mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo re vy nhandebopo'aka.

58 Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmāo kuery, peĩ atā tema, pejeity uka eme, Senhor pe pembra'eapoa rupi penekyre'ỹ riae guive, mba'eta jaikuaa Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rāa.

16

Judéia pygua kuery iporiaukue'i peguardā mba'emo omono'ō aguā re ijayvuague

1 Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e kuery pe peme'ē va'erā pemono'ō aguā re xeyavu po rami: Peẽ voi ke pejapo Galácia pygua igreja kuery pe ajapo ukaague rami avi.

2 Ha'e rami vy semana ijypya ára nhavō peteĩ-teĩ pendero rupi pemōi porā 'rā pejoua rami. Pemono'ō-no'ōve tema, xee avaē rā pemono'ō ve'ỹ teĩ ha'eve aguā.

3 Ha'e gui avaē ma rire peẽ peiporavo va'e rei amondouka 'rā Jerusalém katy kuaxia para reve. Ha'e rami rā ha'e kuery ogueraa 'rā peme'ē va'ekue.

4 Xee voi aa avi aguā ha'eve ramo ha'e kuery oo 'rā xerupive.*

Paulo oguataxea re ijayvuague

5 Macedônia yvy rupi aaxa rire peẽ kuerya py ju 'rā avaē, mba'eta ha'e rupi aaxa aguā rami ranhe aiko.*

6 Xapy'a rei peẽ kuery reve aiko are vy aaxa 'rā yro'y jave, ha'e peẽ kuery xepytyvō 'rā aaxea katy aguataxe aguā.

7 Mba'eta aaxa avy vy rive roexa aguā nda'evei, Senhor oipotā rā peẽ kuery reve aiko arexe.

8 Ha'e rami avi Pentecostes ára peve apyta 'rā Éfeso tetā py,

9 mba'eta ha'e py peteĩ okē tuvixa va'e ojepe'a xevy amba'eapo aguā, xejokoxe va'e heta ikuai teĩ.

Timóteo ha'e Apolo rekorā re ijayvuague

10 Peẽ kuerya py Timóteo ovaē ramo ke pepena porā okyje reia oendu e'ỹ aguā rami, mba'eta xee rami avi Senhor pe omba'eapo va'e.

11 Ha'e nunga rupi pemboete e'ỹ eme. Ha'e rami 'rāgue py pemondouka porā' i ju xea katy, mba'eta irmāo kuery reve roarō 'rā rokuapy.

12 Ha'e gui irmāo Apolo pe ma mbovykue rei e'ỹ ajerure pendea katy irmāo kuery reve oo aguā, teĩ aỹ peve noendui ooxea. Ha'e rami avi ha'eve jave ma ou 'rā.

Opaa py omongetaague

13 Peiko kuaa pota ke, peĩ atā pejeroviaa re, pendepy'a guaxu avakue rami, penembaraete tema guive.*

14 Mba'emo pejapo va'e mborayvu rupi meme pejapo.

Estéfanos, Fortunato ha'e Acaico reko re ijayvu

15 Ha'e gui aỹ irmāo kuery, po rami ajerure pendeivy. (Mba'eta peikuaa ae ma Estéfanos ro pygua kuery jypygua Acaia py ojeroviaague, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery pytyvōarā ojeko me'ēague.)

16 Ha'e gui aipotā peẽ voi ha'e kuery regua oipotā rami pendekuai, ha'e hexeve omba'eapo va'e ha'e javi oipotā rami guive.

17 Ha'e gui xea py Estéfanos, Fortunato ha'e Acaico ovaē ramo avy'a karamboae, mba'eta xevy pe ha'e kuery oiapopa peẽ ndapejapopa reguai va'ekue.

* 15:54 Isafas 25.8 * 15:55 Oséias 13.14 * 16:4 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 2 Coríntios 8.1-24 * 16:5

Atos 19.21,22 * 16:13 Efésios 6.10-12; 1 Pedro 5.8-9

¹⁸ Ha'e rami vy xembopy'a guaxu, penembopy'a guaxua rami avi. Ha'e nunga rupi pemboete ha'e kuery ramigua.

Oxarura ha'e ogueroayvu porãague

¹⁹ Ásia pygua igreja kuery oxarura ukapa pendeivy. Senhor re ikuai va'e pendeivy oxarura uka ete okuapy, Áqüüla, Priscila ha'e hoo py igreja onhemboaty va'e voi.

²⁰ Irmão kuery ha'e javive oxarura uka pendeivy. Pexarura joupe-upe icy'a e'ÿ va'e joayvua rami.

²¹ Xee Paulo xepo py ae ambopara axarura avia.

²² Ha'e rã Senhor oayvua rupi e'ÿ ikuai va'e ma ayvu vaipy topyta. Ore-Senhor, eju voi ke.

²³ Tove peẽ kuery tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

²⁴ Cristo Jesus re vy xee roayvua toiko avi peẽ kuery ha'e javi reve.

Mokoĩguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Mokoĩguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Corinto tetã pygua kuery pe apóstolo Paulo ombopara hexe opu'ã rei va'e ikuai omombe'ua rã oendu vy. Ha'e va'e kuery ma ojeupe "Apóstolo" he'i teĩ ha'eve'ỹa rami nhombo'e, apóstolo Paulo re ijayvu rei, ha'e opa marã rei ikuai aguã rami ojapo guive. Ha'e nunga apóstolo Paulo oendu vy gueko omombe'u porãve ha'e kuery oikuaa porãmba aguã rami. "Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorokorei. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetã rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae" (2.17). Amongue henda py Paulo ndovy'ai vy ijayvu poyi ha'e kuery pe.

Paulo gueko re ijayvu vy ima'endu'a haxy va'e oendu oikovy va'e re. "Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e aipoe'i xevy: 'Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã', he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeyvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã", he'i (12.8-9). Ha'e nunga ma ha'eve nhande kuery pavẽ pe.

Opa py Paulo ijayvu ha'e kuery mba'emo ome'ẽ aguã Jerusalém tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe, karuai oiko va'e gui ojexavai okuapy rã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa rami xemoi va'ekue. Irmão Timóteo reve roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto py pendekuai va'e pe, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery Acaia yvy re pendekuai va'e ha'e javi pe guive.

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Nhanderuete ombopy'a guaxua re Paulo oguerovy'aague

³ Ta'ima'endu'a porã Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re. Mba'eta Nhanderu ma nhanemboaxy ha'e opa mba'e py nhanemboxy'a guaxu va'e.

⁴ Ha'e rami vy ore voi opa mba'e py rojexavai rã oremboxy'a guaxu 'rã, ore ju romboxy'a guaxu aguã opa mba'e gui ojexavai va'e, Nhanderuete oremboxy'a guaxua py ae.

⁵ Mba'eta Cristo káuxa opa mba'e py rojexavaia rami avi Cristo oremboxy'a guaxua voi roendu avi opa mba'e py.

⁶ Ha'e nunga rupi rojexavaia oiko va'e ma peẽ kuery pendepy'a guaxu ha'e peo jepe aguã oiko. Oremboxy'a guaxua voi pendepy'a guaxu aguã oĩ, mba'eta peẽ voi pendekuerai e'ỹ re peropo'aka pekuapy ore roiko axya ramigua.

⁷ Peẽ kuery re rojerovia, mba'eta roikuaa ore rami pendekuai axya rami orereve avi 'rã penemboxy'a guaxua.

⁸ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa Ásia yvy re roiko jave rojexavaiaague. Mba'eta ha'e nunga ndorogueropo'aka kuaavei peve ipoyi ramo noroexa'ãve ma va'ekue roikove aguã re.*

⁹ Ha'e rami vy orepy'a re romano taa roendu karamboae orejee ae rojerovia e'ỹ aguã, ha'e rã Nhanderuete omano va'ekue omboete jevy va'e re anho.

¹⁰ Mba'eta ha'e ae orereraa jepe karamboae ha'e rami ete romano aguã va'ekue gui. Hexe vy roarõ orereraa jepe riaeve aguã,

¹¹ peẽ kuery voi orepytyvõ ramo pejerurea py. Ha'e rami rã heta 'rã Nhanderuete oguerovy'a orere, heta ojerurea rupi orereraa jepe rire.

Paulo anhetã rupi oikoa re ijayvuague

* 1:8 Atos 19.23-40

¹² Mba'eta pova'e nunga re ae roguerovy'a: Peteive henda py orepy'a ky'aa noroendui, mba'eta Nhanderueete guigua iky'a e'ya ha'e anhetêa rupi orekuai kova'e vvy re, peê kuerya py guive. Avakue 'arandua rupi e'y roiko, ha'e rã Nhanderueete oremboaxya rupi.
¹³ Mba'eta pendeivy romboparaague re ma peroavyu vy pendu kuaa va'erã anho oi. Ha'e ajerovia pendu kuaa porãmba aguã,
¹⁴ amongue henda py orepy'a re oi va'e peikuaa maa rami, nhande-Senhor Jesus oua ára py peê kuery orererovy'a aguã, ore roguerovy'aa rami avi.

Paulo mba'e re pa Corinto py ndooi teria omombe'u porãveague

¹⁵ Ha'e rami peê kuery orekuua aguã re ajerovia vy anhembopy'a tei peê kuerya py ranhe avaê vy jajoexa aguã, peteigue ju pejopy aguã penemoingo porãarã,
¹⁶ ha'e gui peê kuery xepytyvõ ramo aave aguã Macedônia vvy katy, ha'e Macedônia gui ajevy vy peê kuerya py ju avaê aguã, Judéia vvy katy ju aa rã xepytyvõ aguã.
¹⁷ Ha'e rami aguã re xayvu vy nda'u rombotavypa reia rupi ri aiko raka'e? To'o revegua rami ri ty'y xayvu? Xee teve "Ha'eve" ha'e vyve "Nda'evi" ha'e avi va'e?
¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py Nhanderueete ojeroviapy oikoa rami avi ore voi peê kuery pe "Ha'eve" ha'e "Nda'evi" ndoro'ei va'e,
¹⁹ Nhanderueete Ra'y Cristo Jesus peê kuery mbyte rupi ore kuery — xee, Silvano ha'e Timóteo — romombe'u va'ekue rami avi, mba'eta Jesus ma "Ha'eve" ha'e "Nda'evi" he'i avi va'e'y. Hexe ma ha'eve va'e anho oi.
²⁰ Mba'eta Cristo re vy Nhanderueete ijayvuague ojeupity aguã ha'eve va'e meme. Ha'e rami ae hexe vy Nhanderueete nhamboete vy "Amém" ja'e avi 'rã.
²¹ Mba'eta Nhanderueete ae peê kuery reve nhanemoi atã Cristo re, ha'e ojeupe guarã nhanemoi.
²² Nhandere ha'e nunga kuaa ukaarã omoi vy Onhe'ê ae omoi nhanekuraxõ re.
²³ Ha'e gui xerekove rupi ae aipoa'e, Nhanderueete voi oikuaa xayvu anhetêa: Peê kuery romboriaui e'y aguã rima ndajuvei teri apy Corinto py.
²⁴ "Pejeroviaa re orepo'aka va'e" nda'ei. Ha'e rami avi peê kuery pevy'ave aguã re ronhea'ã. Mba'eta pejeroviaa rupi ae 'rã penembaraeteve.

2

¹ Ha'e rami vy xejeupe ae xayvu karamboae peê kuery romomboriaui rupi aju ve'y aguã re.
² Mba'eta xee romomboriaui va'e rire mava'e 'rãgue tu oiko xembovy'a ju aguã, peê romomboriaui va'ekue e'y vy?
³ Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue, peê kuerya py avaê vy peê xembovy'aaarã pendekuai va'e re xeporiaui e'y aguã. Mba'eta peê kuery ha'e javi re ajerovia mba'emo xembovy'a va'e peê voi penembovy'a avi aguã.
⁴ Mba'eta xepy'a py aiko axya ha'e ajexavaia aendu reve ae ambopara va'ekue pëvy, xerexay ete reve guive. Pendeporiaui rei aguã e'y guive ambopara, ha'e rã roavyu etea peikuaa aguã.

Ojejavy va'ekue ojeko rerova rã igreja kuery omovaê ju aguã re ijayvu

⁵ Ha'e gui penembyte py nhomomboriaui oiko va'ekue ma xee anho e'y xemomboriaui, peê kuery ha'e javi penemomboriaui amongue henda py. Ha'e rami xayvu ajou vai etea rupi e'y.*
⁶ Ha'eve ma a'y peê kuery regua hetave va'e pembopagaague.
⁷ Ha'e gui a'y ma ha'eve peperdoa ha'e pembopy'a guaxu ju aguã, mboriaui gui okanhy ete e'y aguã.
⁸ Ha'e rami vy pëvy ajerure ixupe pexa uka ju aguã peavyua.
⁹ Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue pëvy, peê kuery anhetê opa mba'e py pa xenhe'ê rendu va'ea aexaxe vy.
¹⁰ Mba'eta mba'emokue re pejoperdoa ri ramo xee voi aperdoa. Anhetê peê kuery re ama'ê vy aperdoa ae ma Cristo renonde,

* ^{2:5} Ha'e kuery va'e regua otekoavy va'ekue re ijayvu, xapy'a rei itavy rei va'e 1 Coríntios 5 py omombe'u va'ekue re. Apy ma Paulo ijayvu operdoa ju aguã re (Lucas 17.3,4; Gálatas 6.1,2).

¹¹ nhandere Satanás ipo'aka e'ỹ aguã, mba'eta jaikuaa porã ae nhandembotavyxea.

Tito ndojoui vy Paulo ndovy'aia re ijavyuague

¹² Ha'e gui Trôade tetã py Cristo regua ayvu porã amombe'u aguã avaẽ jave py peteĩ okẽ ojepe'a xevy Senhor pe amba'eapo aguã.

¹³ Ha'e rami teĩ xe-irmão Tito ndajoui vy xepy'a py ma avy'aa naendui. Ha'e nunga rupi ha'e kuerya gui ajepe'a vy Macedônia katy ju aa.

Apóstolo kuery omba'eapoa rupi Cristo po'akaa ojekuaa 'rãa re ijavyua

¹⁴ Ha'e rami avi arovy'a Nhanderuete, mba'eta Cristo re vy opo'akaa rupi riae orereraa, ha'e ore kuery orekuai re opa rupi oikuaa uka Cristo regua heakuã porã va'e ramigua.

¹⁵ Mba'eta ore kuery ma Cristo guigua heakuã va'e rami orekuai Nhanderuete pegua, oo jepe va'e ha'e okanhy va'e kuerya rupi.

¹⁶ Okanhy oje'oivy va'e pe ma manoa reakuã rami orekuai, mba'eta ha'e kuery oikuaa omano aguã regua romombe'ua. Ha'e rã oo jepe va'e kuery pe ma tekove reakuã rami orekuai, mba'eta oikuaa tekove regua romombe'ua. Ha'e ramo mava'e tu ha'eve 'rã ha'e rami aguã?

¹⁷ Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei, amboae kuery rami e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetêa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae.

3

Guexeve guarã ojapo pyau pyre inhymague gui iporãvea re ijavyua

¹ Po rami vy ri nda'u oreayvu rojejou porã uka reivea rupi? Amboae kuery rami avi ore voi ri ty'y roipota kuaxia oremombe'uarã pendevy pe rogueraa aguã, ha'e'ỹ vy pende guigua kuaxia romba'eapoa kuaa ukaarã amboae rupi rogueraa aguã?

² Any, mba'eta kuaxia para rami oremombe'uarã ma peẽ kuery ae pendekuai. Ha'e nunga ma orep'y'a re ipara oiny ramo ogueroayvu pavẽ, oikuaapa 'rã.

³ Mba'eta peẽ ae pexa uka Cristo guigua kuaxia para pendekuaia, ore kuery romba'eapoa kuaa ukaarã. Ha'e rami avi tinta py e'ỹ ipara, ha'e rã Nhanderuete oikove va'e Nhe'ẽ py.

Itape re'ỹ guive ipara, avakue ro'o re, orekuraxõ re ae.*

⁴ Cristo re vy ha'e rami ae rojerovia Nhanderuete re.

⁵ Orejegui ae e'ỹ guive mba'emo rojapo kuaa, oregui e'ỹ mba'emo oiko. Mba'eta rojapo kuaa aguã ma Nhanderuete gui ae ou.

⁶ Ha'e ae oremo'arandu guexeve guarã ipyau va'e ojapo va'ekue roikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma ipara regua e'ỹ, ha'e rã Nhe'ẽ guigua. Mba'eta ipara regua nhandejuka 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ ma nhandemoingove 'rã.

⁷ Ipara nhandejukaarã ma itape re omboparaa vy omoexakã reve oejaa raka'e. Ha'e nunga gui Moisés rova hexakã raxy ramo hova katy Israel kuery noma'ẽ kuaai raka'e, ogue ovy teĩ.

⁸ Ha'e va'ekue gui nda'u Nhe'ẽ guigua naexakã ratãive 'rã?

⁹ Mba'eta nhandembopagaarã omoexakã reve oejaa rire teko porã me'ẽa katuve ma hexakã ratãive 'rã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi aỹ hexakã ratãive va'e ou ma rire ymagua omoexakã mbyre rexakã ndojekuaavei ma.

¹¹ Mba'eta ogue ovy va'e omoexakã reve ojea pyre gui ogue va'erã e'ỹ katuve ma hexakã ratãive.

“Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porã 'rã”, he'ia

¹² Ha'e nunga roarõ roikovy vy orep'y'a guaxua rupi ete oreayvu.

¹³ Ore ma Moisés ngova omo'ãague rami e'ỹ orekuai. Mba'eta ha'e va'e ma ngova omo'ã raka'e Israel kuery oexa e'ỹ aguã ogue ovy va'e opa rã.*

¹⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery 'arandua omopytũmbaa. Mba'eta aỹ peve yma guare guexeve guarã ojapo pyre ogueroayvu rã hova mo'ãa oime teri. Imo'ãa ma ndoipe'aai teri, mba'eta Cristo re vy mae ma oipe'aa 'rã.

* 3:3 “Itape re ipara va'e” he'ia ma lei Moisés ombopara va'ekue re ijavyu vy, teko yma guare kuaa ukaarã.

* 3:13

- ¹⁵ Aÿ peve Moisés ombopara va'ekue ogueroayvu rã imo'ãa oime teri ha'e kuery py'a re.*
¹⁶ Ha'e rã amongue Senhor pe ojeko me'ẽ ramo oi'pe'aa 'rã imo'ãa.
¹⁷ Ha'e gui "Senhor" he'ia ma Nhe'ẽ, ha'e mamõ rã Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porã 'rã opa mba'e gui.
¹⁸ Mba'eta nhande kuery ha'e javive nhanderova mo'ãa oi'pe'aa rire Senhor rexakã re nhamã'ẽ porã jaikovy epéko re rami. Ha'e ramo nhandembopyau 'rã nhanderexakãve javy aguã rami, Senhor rami ete nhandekuã aguã. Ha'e rami aguã ma Senhor, Nhe'ẽ gui ae ou.

4

Paulo ojapo 'rã va'ekue ojapo porãa re ijavyuague

- ¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete oremboaxy vy ha'e ramigua orerembiaporã ome'ẽ rire norekangi,
² neĩ nhemi rupi ndorekuai mba'emo nharoxĩ va'erãa rupi. Ronhombotavya rupi e'ỹ orekuai, neĩ Nhanderuete ayvu ramigua rive noromombe'ui. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete renonde orekuai anhetẽ va'e roikuaa ukã rupi, ha'evea rami orekuãia oikuaa pavẽ aguã.
³ Ha'e gui xapy'a rei ayvu porã romombe'u va'e ndojekuaai teri vy ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe anho ndoikuaa ukã.
⁴ Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ramo kova'e yvy regua ruete omopytũmba hi'arandua, ha'e kuery pe Cristo rexakãa regua ayvu porã ojekuaa e'ỹ aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete heko va'e.
⁵ Mba'eta ore ma ore ae e'ỹ rojekuaa uka, ha'e rã Cristo Jesus Senhor oikoa. Ha'e rã ore ma Jesus re vy peẽ kuery rembiguai rami roiko.
⁶ Mba'eta Nhanderuete "Pytũa gui taexakã hendy va'e", he'i va'ekue ae oremoexakã avi orep'y'a rupi, Cristo rova re hexakã ojekuaa va'e roexa uka aguã.*

Nhanderuete gui imbaraetea re Paulo ijavyuague

- ⁷ Ha'e nunga ma iporã ete va'eri hyru yapõ gui ojapo pyre ramigua py rive roguereko, pavẽ oikuaa aguã ipo'aka etea Nhanderuete gui ae oua, oregui e'ỹ.*
⁸ Mba'eta ore ma opa mba'e py oremoingo axya teĩ ndorejokoa etei. Ndooroikuaai rei teĩ ndorekuera.
⁹ Orere opu'ãa rei teĩ oejã pyre'ỹ orekuai. Orenupãa teĩ noremombai.
¹⁰ Orerete re Cristo ojukãa ague ramigua roendu riaa, orerete re hekove voi ojekuaa avi aguã.
¹¹ Mba'eta Jesus kãuxa nhande jaikove va'e jajejuka uka riaa, Jesus rekove ojekuaa avi aguã nhanderete imarã va'e re.
¹² Ha'e rami vy orere oĩ orejukãa aguã, peẽ kuery re ma tekove oĩ aguã.
¹³ Ha'e rami teĩ rojeroviaa oĩ avi, ipara oĩa rami: "Xee arovia, ha'e rami vy xeyvy."* Ore voi roguerovia vy oreayvu,
¹⁴ mba'eta roikuaa Senhor Jesus mboete jevyare ma Jesus re vy ore voi oremboete ju avi 'rã, ha'e peẽ kuery reve nhandererupa 'rã guive.
¹⁵ Mba'eta orere oiko va'e ha'e javi ma peẽ kuery penemoingo porãarã oiko. Ha'e rami vy Nhanderuete penemboaxya heta-etave oikuaa vy oguero'vy'a ha'e omboete 'rã okuapy.

Mba'erã pa jaiko axya re ijavyua

- ¹⁶ Ha'e nunga rupi nanhandekuera 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhanderete ivaipave ovy teĩ nhandepy'a rupi nhandembopyaua 'rã ko'ẽ nhavõ.
¹⁷ Mba'eta xapy'a'i jajexavaia ipoyi e'ỹ va'e ojapo 'rã mba'emo porã opa e'ỹ va'e, opa mba'e gui ovareve va'e jajopy aguã rami.*
¹⁸ Ha'e nunga rupi mba'emo jaexa va'e re'ỹ jaikuaa pota, ha'e rã mba'emo jaexa e'ỹ va'e re. Mba'eta jaexa va'e ma opa 'rã, ha'e rã jaexa e'ỹ va'e ma opa va'erã e'ỹ.

* 3:15 Romanos 11.7-10 * 4:6 Gênesis 1.3 * 4:7 1 Coríntios 2.4,5; 2 Coríntios 12.9 * 4:13 Salmo 116.10

* 4:17 Romanos 8.18-25; 1 Pedro 1.3-5

5

Nhanderete jaeja vy Senhor oĩa py jaiko 'rãa re ijayvua

¹ Mba'eta jaikuaa nhandero yvy regua ivaipa ramo yva re jajopy 'rã nhanderorã Nhanderuete guigua, avakue opo py ojapo va'ekue e'ÿ, opa va'erã e'ÿ.*

² Ha'e gui kova'e oo py nhaĩ teria ja nhanepoaẽ jaikovy, nhanderorã yva regua nharõ vy ha'e va'e py ju nhaĩ aguã.

³ Mba'eta ha'e va'e py ma nhaĩ vy hete e'ÿ va'e rami ve'ÿ 'rã jaiko.

⁴ Mba'eta anhetẽ kova'e oo py nhaĩ teri vy nhanepoaẽ jaikovy jajexavai vy. Ha'e rami avi hete e'ÿ va'e ndajaikoxei guive, ha'e rã hete pyau va'e, imarã va'e 'rãgue py tekove jareko vy.

⁵ Ha'e rami aguã rami Nhanderuete ae nhanemoingo, ha'e nhandevy Onhe'ẽ guive ome'ẽ ikuaa ukaarã.

⁶ Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu riaa. Nhanderete re jaikoa ja jaikuaa Senhor oĩa py ndajaikoi teria,

⁷ mba'eta jajeroiviaa re jaiko, mba'emo jaexa va'e re'ÿ.

⁸ Ha'e gui nhandepy'a guaxu vy nhanderete jaejaxe, Senhor oĩa py ju jaiko aguã.

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor oĩa py, e'ÿ vy apy jaiko teĩ nhanhea'ã jaikovy nhambovy'a aguã.

¹⁰ Mba'eta Cristo oikuaa potaaty renonde jajexa uka pavẽ 'rã, peteĩ-teĩ jajopy aguã nhanderete re teri jaikoa ja ha'evea rami, e'ÿ vy ha'eve'ÿa rami jaikoague rekovia.

Gueko re apóstolo Paulo ijayvuague

¹¹ Senhor renonde rojererokyjea ore roendu vy amboae kuery pe voi oreayvu ojeko rerova aguã. Nhanderuete orekuua porã, ha'e ajerovia peẽ voi pene'arandua py orekuua porã avi aguã.

¹² Ha'e rami peteĩgue ju oreayvua rojejou porã ukaa rupi e'ÿ. Ha'e rami 'rãgue py pendeivy roikuaa uka orekuuaia, amongue orere ijayvu rã peẽ kuery orejou porã rupi pembovai aguã. Ha'e kuery ma oexa va'e rive oguerovy'ave, opy'a re oĩ va'e'ÿ.

¹³ Ha'e rami rã'inhakã porãveĩ va'e rami oreayvua ma Nhanderuete peguarã anho. Ha'e rã 'arandua rupi oreayvua ma pendeivy guarã.

¹⁴ Mba'eta Cristo orerayvu rire ixupe anho roiko. Mba'eta pavẽ re peteĩ omano rire jaikuaa ha'e javive omanoague.

¹⁵ Anhetẽ ete Cristo omano raka'e pavẽ re, jaikove va'e nhandejeupe ae jaiko ve'ÿ aguã, ha'e rã nhandere omano ha'e onhemoete ju va'ekue pe anho.

¹⁶ Ha'e ramo aÿ gui ma ndajaikuaa potavei avave rei ngo'o re oikoa re. Yma rupi Cristo ngo'o re oikoa re jaikuaa pota va'ekue ri aÿ ma ha'ekue rami ve'ÿ ma jaikuaa.

¹⁷ Mba'eta Cristo re ikuai va'e ma hemimoingo pyau ma. Heko ymague oaxapa ma, ipyau va'e ju oĩ.*

Nhanderuete reve peteĩ rami ju nhandekuai aguã re ijayvua

¹⁸ Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete guigua meme. Mba'eta Cristo re vy ngupive nhanemoingo peteĩ rami, ha'e nhanemoĩ guive hexeve peteĩ rami ju nhandekuai aguã regua momba'uarã,

¹⁹ po rami: Cristo re vy Nhanderuete ma ko yvy regua kuery reko vaiague re oikuaa pota 'rãgue py ojapo raka'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e nhandevy omomba'u uka guive hexeve peteĩ rami nhandekuai aguã regua ayvu.

²⁰ Ha'e rã ore kuery ma Cristo rery rupi oreayvu va'e, ore oreayvua rupi Nhanderuete voi ijayvu avi. Ha'e rami vy Cristo rery rupi rojerure: Nhanderuete reve peteĩ rami penhemoingo uka.*

²¹ Mba'eta Cristo oejavy e'ÿ va'eri nhandere vy hexe omoĩa raka'e jajevyva, hexe vy nhandere Nhanderuete omoĩ aguã ojeguigua teko porã.

* 5:1 "Nhandero yvy regua" he'ia ma nhanderete re ijayvu vy (4.16; 2 Pedro 1.13,14).

* 5:17 Romanos 6.4-6;

Efésios 4.22-24; Colossenses 3.9,10

* 5:20 Romanos 5.1,10; Colossenses 1.19,20

6

¹ Ha'e rami rire ore hexeve romba'eapo va'e ma peẽ kuery pe oreayvu avi Nhanderue te penemboaxya pejopy rive'y aguã re.

² (Mba'eta aipoe'i: "Ha'evea ára aendu pendeayvua, ha'e rami vy rogueraa jepe aguã ára roepy", he'i va'ekue.* Ma'ẽ, aỹ ma ha'evea ára, aỹ ae peo jepe aguã ára.)

³ Ore ma mba'eve py rojoitya rupi e'y orekuai, romba'eapoa ndojou vaiai aguã.

Paulo onhemoingo axy ukaa re ijayvuague

⁴ Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py roexa uka Nhanderue te rembiguai roikoa: orekuera i e'ya py, orekuai axya py, rojexavaia py, rojerereko axy ukaa py,

⁵ ronhenupã ukaa py, nhuã py roia py, ore re opu'ãmbaa reia py, romba'eapoa py, roke e'ya py, rokaru e'y re roikoa py,

⁶ orereko ky'a e'ya py, mba'emo roikuaa-a py, orevai rive-rive'ya py, ha'eve vai'i orekuai py, Nhe'ẽ Ky'a E'y po'akaa py, oreporayvu merami rive e'ya py,

⁷ anhetẽ ete rupi oreayvua py, Nhanderue te po'akaa rupi orekuai py, orepo jovaive py heko porã va'e rembiporu roiporia py;

⁸ oremboetea rupi, ha'e oremboete e'ya rupi orerereko rã; ore re ijayvu rei, ha'e ijayvua porã rã; mba'eta nhombotavypa va'e rami orerereko, anhetẽ va'e roiko teĩ;

⁹ oexapy e'y rami orerereko, oexa riaepy roiko teĩ; omano ta va'e rami orekuai teĩ oikove va'e roiko; ombopagapy rami orerereko teĩ ndorejukaai;

¹⁰ orepy'a vai va'eri rovy'a ria; oreporiaukue'i va'eri heta rojapo iporiau e'y aguã rami; mba'eve ndorogueruko merami teĩ opa mba'e roguereko.

Paulo oayvua rami ha'e kuery voi oayvu aguã re ijayvuague

¹¹ Peẽ Corinto pygua kuery pe ronhemombe'u porã, noronhomi orepy'a re oĩ va'e.

¹² Peẽ kuery pe ore noronhemoakãte'yĩ, peẽ kuery ae rima penhemoakãte'y orepy.

¹³ Ore rami avi ke pendekuai. (Xera'y kuery pe rami xeayvu pendevy.) Peẽ voi ke pendepey'a peipe'a avi oevy.

Ojerovia e'y va'e kuery ikuai rami nhandekuai e'y aguã re ijayvua

¹⁴ Canga py peĩ eme amboa e kuery ojerovia e'y va'e reve. Mba'eta mba'ixa tu heko porã va'e nhomoirũ ta heko vai va'e reve? Mba'ixa tu hendy va'e nhomoirũ ta pytũ reve?

¹⁵ Mba'ixa tu Cristo oguereko ta Poromboeko vaia reve? Mba'e tu ojerovia va'e oguereko ta ojerovia e'y va'e reve?*

¹⁶ Mba'e 'rã tu Nhanderue te pegua templo oguereko mba'emo ra'angaa reve? Mba'eta nhande ae Nhanderue te oikove va'e pegua templo jaiko, aipoe'iague rami: "Aĩ 'rã, aiko 'rã ha'e kuery mbyte. Aiko 'rã ha'e kuery Ruete, ha'e rã ha'e kuery ma xevygua 'rã ikuai."*

¹⁷ "Ha'e nunga rupi pejepe'a ha'e kuery mbyte gui, penhemoirũve eme", he'i Senhor. "Pepokove eme iky'a va'e re. Ha'e ramo xee romovaẽ 'rã,

¹⁸ aiko 'rã Penderu, ha'e rã peẽ ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã pendekuai", he'i Senhor Ipo'akapa va'e.*

7

¹ Ha'e nunga rupi xerembiaayvu kuery, ha'e rami nhandereroayvu porã rire jajeky'a'o ukapa 'rã nhandemboeko ky'aa rã, nhandero'o ha'e nhandenhe'ẽ mongy'aa rã va'ekue ha'e javi gui. Iky'a e'y ete va'e nhandekuai, Nhanderue te renonde jajererokyjea rupi.

Corinto pygua kuery oayvua rupi Paulo ijayvuague

² Oremovaẽ ke penekuraxõ py. Avave rei ndorogueruko ha'eve e'ya rami, noronhomboeko vai ha'e ndorojokorei guive.

³ Ha'e rami avi rojou vaia rupi e'y xeayvu, mba'eta aipoa e ae ma peẽ kuery orekuraxõ re roguereko, joupive nhamano e'y vy jaikove aguã.

⁴ Opa mba'e py anhemombe'u porã pëvy, opa mba'e py roguerovy'a guive. Ha'e nunga rupi aendu xepy'a guaxuvea ha'e avy'a etea, opa mba'e py rojexavai teĩ.

* 6:2 Isaiás 49.8

* 6:15 1 Coríntios 10.20-22; 15.33; Tiago 4.4,5

* 6:16 Levítico 26.11-12, Ezequiel 37.27,

Tito ovaēague re ijayvuague

⁵ Mba'eta Macedônia vvy re rovaē vy peteive henda py noroendui karamboae mby'a porā. Ha'e rami 'rāgue py opa mba'e py rojexavai. Amboae kuery opu'ā okuapy orere, ha'e orep'y'a py roendu rokyjea.

⁶ Ha'e rami tei Tito ovaē ramo Nhanderuete ikuerai va'e mbopy'a guaxua va'e vy orembopy'a guaxu ju.

⁷ Ha'e va'e ovaē ramo anho e'y, peē kuery pembopy'a guaxuague omombe'u rā roendu vy voi orep'y'a guaxu. Mba'eta orevy pe omombe'u peē kuery xerexaxea, penhemboaxya ha'e xenhe'ē rendu pekuapya. Ha'e rami vy xembovy'ave.

⁸ Mba'eta peē kuery pe kuaxia ambopara va'ekue pexa vy pendeporiau rei tei xee ma nda'evei nho ndaikoi, ymave nda'evei nho aiko va'ekue tei (mba'eta aikuaa ha'e va'e kuaxia para xapy'a'i penemboriaua).

⁹ Ha'e gui a'y ma avy'a ju, pendeporiaupa reiague re rive'y, ha'e rā pejeko rerova aguā rami pendeporiauague re, mba'eta Nhanderuete gui ae pendu pendeporiaua, ha'e rā oregui ma peteive henda py pendeporiau e'y aguā.

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete gui ma nhandeporiau vy jajeko rerova 'rā jaa jepe aguā. Ha'e rami aguā gui ju avave rei ndojeko rorovavei 'rā. Ha'e rā vvy guigua mboriau reia ma nhamano aguā rami 'rā ojapo.

¹¹ Mba'eta Nhanderuete guigua mboriau ma opa mba'e py penemoingo porā: penhemboeko porā uka, teko vai pejou vai ete, pejererokyje, xerexaxe ete ju, xenhe'ē rendu, ha'e penhombopagaxe guive. Opa mba'e py pexa uka pejevavya rupi ve'y pendekuaia ha'e nungakue py.

¹² Ha'e nunga rupi pēvy ambopara va'ekue tei otekoavy va'ekue re vy e'y ambopara, nei omomboriau va'ekue re vy e'y guive, ha'e rā Nhanderuete renonde peē kuery pexa uka ju aguā orenhe'ē rendua.

¹³ Ha'e nunga rupi ae roendu ju karamboae orep'y'a guaxua. Ha'e orep'y'a guaxua gui rovy'ave ete, mba'eta roendu avi Tito pembopy'a porā ramo ovy'aa.

¹⁴ Mba'eta ixupe xeyavu va'ekue peē kuery roguerovy'aa rami, ha'e gui nda'evei nho ndaikoi. Mba'eta opa mba'e py pendereve oreayvua anhetē memea rami avi Tito oendua py roguerovy'aague voi anhetē ojeupitypa.

¹⁵ Tito voi penderayvua oenduve mba'eta penhe'ē renduague ha'e javi re ima'endu'a vy, ha'e gui pejeayvu ha'e peryryipa reve pemovaēague re guive.

¹⁶ Xee avy'a mba'eta opa mba'e py peē kuery re ajeroviaa ojeupitypa.

8

Judéia py iporiaukue'i ikuai va'e pe Macedônia py igreja ikuai va'e peráta ome'ēague re ijayvuague

¹ Ha'e rami avi irmão kuery, peē kuery pe romombe'u va'ekue Macedônia vvy re igreja kuery ikuai va'e Nhanderuete omboaxy vy marā rami pa omoingoague,

² mba'eta ha'e kuery ma opa marā omoingo axya tei oexa uka tema ovy'a etea, mba'eta iporiaupa va'eri heta ojou irmão kuery pe ome'ē va'erā.*

³ Mba'eta xee aipoa'e: Ha'e kuery oexa uka mba'emo oguereko va'ekue áryve ome'ēxea.

⁴ Ha'e rami vy orevy pe ju ojerure jepiiky'a e'y va'e kuery oipytyvō aguā re, amboae kuery rami avi.

⁵ Ha'e gui ore roexa'āague rami anho e'y ikuai, mba'eta Senhor pe ranhe ojeko me'ē okuapy, ha'e rire Nhanderuete oipotaa rami orevy pe ju ikuai.

⁶ Ha'e nunga rupi ae Tito pe rojerure penepytyvō aguā peráta peme'ē 'rā va'ekue pemono'ōmba aguā, ha'e rami aguā omboypy rire.

⁷ Ha'e nunga rupi pejapopa ke, opa mba'e py pendekuai porā etea pexa ukaa rami avi: pejeroviaa py, ayvu py, mba'emo peikuaa-a py, opa mba'e py penekyre'yā py, ha'e roayvua py guive.

⁸ Pēvy ajapo uka nhea'āa rupi e'y guive xeyavu. Ha'e rami avi amboae kuery nhopytyvōxea pēvy amombe'u vy axexaxe anhetē pa peē kuery voi pendeporayvua.

* 8:2 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 1 Coríntios 16.1-4

⁹ Mba'eta peikuaa ma Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, mba'eta iporiau e'ÿ va'eri penderayvu vy iporiau va'e ojeapo raka'e, iporiau va'e oiko ramo peẽ kuery iporiau e'ÿ va'e peiko aguã.

¹⁰ Amombe'u porãve ta aikuaa va'e: Peẽ kuery ma ma'etÿa oaxa va'e py peẽ ranhe pemboypy va'ekue mba'emo pemono'õ aguã, mba'eta peẽ ranhe pendepy'a re ha'e rami aguã pemoi va'ekue. Ha'e rami vy po rami 'rã ha'eve:

¹¹ Aÿ pejapopa ke pemboypy va'ekue. Peme'ëxea peikuaa ukaague rami pemono'õmba ke peme'ë va'erã, pejoua'i rami.

¹² Mba'eta nhame'ëxea oĩ ramo jajoua rami nhame'ë rã ojou porã pavẽ 'rã, ruxã'i anho jajou vy nanhame'ëive teĩ.

¹³ Mba'eta "Amboae kuery nome'ëive, ha'e rã peẽ peme'ëve aguã" nda'ei. Ha'e rami 'rãgue py aipota joo rami meme pereko'i mba'emo.

¹⁴ Ha'e rami vy perekopa va'e gui pemboja'o ramo ha'e kuery pe ndoatavei 'rã, araka'eve rã ha'e kuery ju oguerokopa va'e gui omboja'o rã pendevy pe ju ndoatavei aguã. Ha'e rami vy joo rami meme 'rã pereko,

¹⁵ ipara oĩa rami: "Omono'õ reta va'ekue pe naembyrei. Ha'e rã mbovy'i omono'õ va'ekue pe ma ndoatai."*

Tito pe ojapo uka pyau jevyague re ijayvua

¹⁶ Ha'e gui arovy'a Nhanderuete mba'eta Tito py'a re omoĩ xee rami penepytyvõxea.

¹⁷ Ha'e ramo ojapyxaka karamboae rojerurea re. Ha'e rami vy ikyre'ÿve ete vy ha'e ae penepytyvõxea rupi uguata peẽ kuerya katy.

¹⁸ Hupive romondouka avi irmão mboae. Ha'e va'e ma ayvu porã omombe'ua rupi oiko va'e, opa rupi igreja kuery oikuaa.

¹⁹ Ha'e rami anho e'ÿ, igreja kuery oiporavo va'ekue oreirürã, perãta mono'õa rupi orepytyvõ aguã. Ha'e nunga rojapo Senhor omboetea aguã, ha'e ronhopytyvõxe etea roexa uka aguã.

²⁰ Mba'eta ronhea'ã avave rei orere ijayvu rei e'ÿ aguã perãta ome'ëa reta pyre rogueraa rã.

²¹ Mba'eta ronhea'ã ha'evea rami orekuai aguã Senhor renonde, ha'e avakue oexaa py guive.

²² Ha'e va'e irmão kuery reve romondouka avi nhande-irmão mboae. Ha'e va'e ma opa mba'e py nhopytyvõxea roexa jepi va'e, mbovykue rei e'ÿ. Ha'e gui aÿ ma peẽ kuery re ojeroviaa rupi vy oexa ukave ju nhopytyvõvexa.

²³ Ha'e gui xeirũ Tito ma peẽ kuerya rupi xepytyvõ va'ety. Ha'e gui irmão kuery mboae ma igreja kuery remimondouka meme, ha'e Cristo mboetea guive.

²⁴ Ha'e ramo igreja kuery pavẽ renonde peẽ voi ke pexa uka pendeporayvua, ha'e va'e avakue oendua py ore roguerovy'a rire.

9

Ha'e kuery ome'ëmba voi aguã re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e gui icy'a e'ÿ va'e kuery pe mba'emo pemboja'o aguã re ambopara ve'ÿ teĩ ha'eve,

² mba'eta aikuaa porã peipytyvõxea. Ha'e nunga py roguerovy'a Macedônia pygua kuery ikuai rupi. Mba'eta ha'e kuery pe aipoa'e pendereko re: "Acaia pygua kuery ma ma'etÿa oaxa va'e guive mba'emo omboja'o aguã rami ikuai", ha'e va'ekue. Ha'e rami vy peẽ ranhe peme'ëxe rire heta ju ma ikuai ome'ëxe avi va'e.

³ Ha'e rami avi pëa py ambou irmão kuery, peẽ kuery roguerovy'aa oaxa rive'ÿ aguã, ha'e rami 'rãgue py pemono'õmba aguã, xee aipoa'eague rami.

⁴ Ha'e rami vy Macedônia pygua kuery xerupive ou va'e oexa e'ÿ aguã ndapejapo porã ra'ea, roximba e'ÿ aguã. (Ha'e rami avi "Peẽ peximba 'rã" nda'ei,) mba'eta peẽ kuery re ajerovia ae ha'e nunga py.

⁵ Ha'e rami avi ajou porã xegui irmão kuery ranhe peẽ kuerya py ambou aguã, oguereko katu ma voi aguã mba'emo peme'ë aguã va'ekue. Ha'e rami vy pemono'õmba 'rã penhopytyvõxea rupi ete, penerakãte'ÿ reia rupi e'ÿ.

Mba'emo moaia ha'e imono'õa re ombojojaague

* 8:15 Êxodo 16.18

⁶ Aipoa'e: Mbovy'i ri amongue omoa'i rire mbovy'i avi 'rã omono'õ. Ha'e rã omoa'i reta va'ekue ma omono'õ reta avi 'rã.

⁷ Peteĩ-teĩ tapeme'ẽ pendepy'a re pemoiague rami, penerakãte'ỹa rupi e'ỹ, neĩ ame'ẽ uka nhea'ã ramo e'ỹ guive, mba'eta Nhanderuete oayvu ovy'a reve ome'ẽ va'e.

⁸ Ha'e ramo Nhanderuete penemboaxy vy opa mba'e 'rã ojou uka pëvy. Ha'e rami vy opa mba'e pejou riae 'rã, opa mba'e py penhopytyvõ aguã,

⁹ ipara oĩa rami: "Mba'emo omboja'o vy iporiaukue'i pe ome'ẽ ramo heko porãa ojekuaa riae 'rã", he'iague rami.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete ae ome'ẽ mba'emo ra'yĩgue inhotyãrã pe, mbojape guive ome'ẽ ho'u va'erã pe. Ha'e pendevy pe voi ome'ẽ porãmba 'rã pemoa'i va'erã, omboetave avi 'rã pendereko porãa.

¹¹ Opa mba'e ome'ẽmba 'rã pendevy, opa mba'e py joupe pemboja'o aguã. Ha'e gui ha'e joupe rogueraa ramo heta 'rã ogueroxy'a Nhanderuete.

¹² Mba'eta ha'e rami penhopytyvõ ramo icy'a e'ỹ va'e kuery oguerokopa 'rã. Ha'e rami anho e'ỹ, heta ogueroxy'a 'rã Nhanderuete guive.

¹³ Mba'eta Nhanderuete omboete 'rã okuapy, peipytyvõa py Cristo regua ayvu porã peroviaa rupi penhe'ẽ rendua pexa uka ramo, mba'eta peme'ẽxa py ha'e kuery pe pemboja'o, pavẽ rei pe guive.

¹⁴ Ha'e ramo ha'e kuery ma penderoxy'aa rupi ojerure 'rã pendere, opa mba'e py Nhanderuete penemboaxya oikuaa vy.

¹⁵ Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ opa mba'e gui iporãve va'e. Ha'e ramo jarovy'a.

10

Apóstolo po'akaa rupi Paulo ijayvuague

¹ Cristo ivai rei e'ỹ ha'e porayvu va'e rery rupi xee Paulo ae pëvy ajerure. Xee ma anhetẽ peẽ kuerya py aiko jave xe'yvy'i va'eri pendekuaia rupi e'ỹ aiko jave "Ijayvu ete va'e" 'ea xevy.

² Tá, xee ajerure pëvy peẽ kuerya py avaẽ ju jave ijayvu ete va'e rami e'ỹ xeapo aguã, mba'eta anhetẽ xeayvu ete 'rã amongue to'o re roikoa rami ijayvu va'e ikuai rã.

³ Mba'eta orero'o re roiko teĩ to'o oikuaa rami e'ỹ guive ropu'ã roikovy oreroivaigua kuery re.

⁴ Mba'eta ore ronhea'ãa rupi tembiporu roiporu va'e ma to'o guigua e'ỹ, ha'e rã Nhanderuete guigua ipo'aka va'e, oo imbaraeete ete va'e mbovaipaarã.* Ha'e rami vy rombovaipa 'rã nhombotavypa reia rupi ayvua,

⁵ ha'e opa marãgua onhemboyvatevexea guive, Nhanderuete oikuaaxe va'e rovai opu'ã va'e. Ha'e rami vy roity avakue 'arandu ha'e javi, ha'e kuery voi Cristo onhe'ẽ rendu aguã rami.

⁶ Ha'e gui opa mba'e py penhe'ẽ rendu ma ri ramo rombopaga 'rã inhe'ẽ rendu e'ỹ va'e ha'e javi.

⁷ Peikuaa pota ke mba'emo ojekuaa porã va'e re. Amongue ojejou porãa rupi ojeupe "Cristo pegua" he'i vy peteĩgue ju toikuaa pota ojee. Mba'eta Cristo pegua ha'e kuery oikoa rami avi ore voi Cristo pegua roiko.

⁸ Orepo'akaa re peteĩgue ju xeayvu teĩ naxĩ, mba'eta peẽ kuery romombaraeteve aguã Senhor orembopo'aka, penembaraetea rombovaipa aguã e'ỹ.

⁹ Ha'e rami xeayvu, kuaxia ombopara vy romongyjexea rami pexa'ã e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta amongue ndaxejou porãĩ vy aipoe'i: "Paulo kuaxia ombopara va'ekue ma ipoyi, ha'e ipo'akaa kuaa ukaa guive, va'eri nhandea py oĩ vy ikangy, ha'e ijayvu ndovareĩ", he'i.

¹¹ Ha'e rami ijayvu va'e toikuaa pota pova'e nunga re: Ha'e kuerya py e'ỹ roĩ jave kuaxia para romboparaa rami ae ju 'rã oreayvu ha'e kuerya py rovaẽ vy.

¹² Mba'eta ore ma noronhemboyvatexei va'ekue, ojejou porã rei va'e kuery rami e'ỹ. Ha'e kuery ma ojee ae rive ovy'a, ha'e ojegui ae mba'emo ombojoja vy oexa uka o'arandu e'ỹa.

Mamo pa Paulo omba'epo aguã oikuaa ukaague re ijayvua

* 9:9 Salmo 112.9 * 10:4 Efésios 6.10-18; 1 Tessalonicenses 5.8

¹³ Ha'e rã ore ma orejee ae ndoreayvui 'rã ha'veea ramigua áryve, Nhanderuete orerembiaporã ome'ê va'ekue re anho oreayvu. Mba'eta peê kuerya rupi voi romba'eapo aguã ome'ê.

¹⁴ Mba'eta peê kuerya rupi noremomba'eapoi va'e rire pendekuaia re oreayvu aguã nda'vei 'rãgue. Ha'e rami avi Cristo regua ayvu porã romombe'u vy peê kuerya rupi romba'eapo ae ma.

¹⁵ Ha'e rami avi ha'veea ramigua áryve e'ÿ 'rã oreayvu, amboae kuery omba'eapoa re oreayvu e'ÿ aguã. Ha'e peê kuery re rojerovia, pejeroviaa oive ramo peê kuerya rupi romba'eapove aguã, orerembiaporã ome'ê mbyre rami vy,

¹⁶ ha'e pendekuaia rovai rupi voi ayvu porã romombe'u aguã, mba'eta ore ndoreayvui 'rã amboae kuery omba'eapogue rupi ore ju romba'eapoa roguerovy'aa rupi.*

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py "Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a" he'ia rami orekuai.*

¹⁸ Mba'eta amongue ha'e ae rive ojererovy'a va'e'ÿ 'rã ojou porã mbyrã oiko, ha'e rã Senhor oguerovy'a va'e anho.

11

Paulo gueko re ijayvuve jevyague

¹ Inhakã porã e'ÿ va'e rami xeayvuve ju ta ramo aipota xereropo'akave. Ha'e rami vy xereropo'akave'i ju ke.

² Mba'eta peê kuery re xee nda'vei etea ma Nhanderuete guigua ae. Mba'eta omerã pete'i va'e pe kunhatai ete'i ojexa uka va'e rami avi xee ma rogueroko katu pete'i pe roexa uka aguã. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Ha'e rami tei xee akyje, mboi ijapua rupi Eva ombotavyague rami avi pene'arandua voi ombovaipa avi gui, pete'i rami anho pendepy'aa ha'e Cristo pe pendeko ky'a e'ÿa rupi pendekuaia gui pejepe'a gui.

⁴ Mba'eta anhetê pëa py amongue ovaê vy Jesus regua ore romombe'u va'ekue ramigua e'ÿ 'rã omombe'u, ha'e rami e'ÿ vy Nhe'ê e'ÿ vy ayvu porã pejopy va'ekue ramigua e'ÿ 'rã omombe'u. Ha'e ramo ha'e va'e regua pe tei penhembo'e uka 'rã, pevy'a reve.

⁵ Ha'e kuery ojeupe ae "Apóstolo" he'ia va'e gui xee ma ne'i pete'i henda py naxe'yvy'i've.

⁶ Ayvu py xe'yvy'i tei mba'emo aikuaa-a py any. Ha'e nunga ha'e javi roikuaa uka ae ma pëvy, opa mba'e py.

Joupe nonhemongaru ukaiague re Paulo ijayvuague

⁷ Tyrã pa peê kuery romboyvateve vy xee ae anhemoyvyive vy ajejavy va'ekue ri ty'y? Mba'eta peê kuerya rupi aiko jave hepy e'ÿ re amombe'u va'ekue Nhanderuete guigua ayvu porã.

⁸ Mba'eta igreja kuery mboae gui mba'emo aipe'a heruvy peê kuery roipytyvõ rive aguã, ha'e amba'eapogue repy ajopy guive.

⁹ Peê kuerya py aiko jave mba'emo py xeporiau tei peê kuery peteive pe nanhemongaru ukai. Mba'eta Macedonia gui irmão kuery ovaê vy ome'êmba aikotevê va'ekue. Opa mba'e py anhea'ã va'ekue peê kuery pe anhemongaru uka e'ÿ aguã, ha'e anhea'ã riaeve 'rã guive ha'e rami.*

¹⁰ Cristo regua ayvu anhetê ete va'e xere oï va'e rupi aipoa'e: Xegui ndoipe'aa 'rã apy Acaia vvy re ha'e rami aiko vy avy'aa.

¹¹ Mba'e re nda'u nanhemongaru ukai va'ekue pendevy? Peê kuery roayvu e'ÿ vy teve ha'e rami aiko? Nhanderuete ma oikuaa roayvua.

¹² Ha'e rami 'rãgue py "Paulo kuery rami orekuai" he'i rive va'e kuery amokyriri aguã nanhemongaru ukai va'ekue pendevy, ha'e kuery ojejou porã ve'ÿ aguã. Ha'ekue rami aiko riaeve 'rã guive,

¹³ mba'eta ha'e kuery ma apóstolo ramigua rive, anhetê rupi e'ÿ omba'eapo, Cristo pegua apóstolo ramigua rive onhemoingo va'e.

¹⁴ Ha'e ramigua jaexa tei nanhanhemondyi, mba'eta Satanás ae voi anjo hexakãmba va'e rami onhemoingo.

* 10:16 Romanos 15.18-21

* 10:17 Jeremias 9.24

* 11:9 1 Coríntios 9.1-27

15 Ha'e nunga rupi hembiguai kuery voi heko porã va'e merami rive onhemoingo rã jaexa vy nanhemondyi 'rã. Ha'e gui opaa py ha'e kuery ha'evea rami 'rã opaga ojapo vaiague re.

Ayvu porã káuxa ojexavaia re Paulo ijayvuague

16 Teĩgue ju xeyvuu: Avave rei xevy pe "Inhakã porã e'ỹ va'e" ta'ea eme. Ha'e rami teĩ ha'e rami xekuaa va'e ikuai vy taxereropo'akave'i ju, inhakã porã e'ỹ va'e rami xejee xeyvuve rã.

17 Mba'eta xeyvuu ta Senhor gui e'ỹ ijayvu va'e rami, 'arandu rupi e'ỹ, ojejou porã rei va'e rami rive.

18 Heta ikuai to'o re vy ojererovy'aa rupi rive ijayvu va'e. Ha'e gui xee voi xeyvuu ta ranhe ajererovy'aa rupi.

19 Mba'eta peẽ kuery pendejeupe "Hi'arandu va'e" peje teĩ pevy'a reve penhembo'e uka hi'arandu e'ỹ va'e pe.

20 Ha'e kuery pe pejejokuai uka escravo rami, penhemomba uka, pejekore ukapa, mba'eta pendegui onhemboyvateve vy penderova petepa.

21 Xee axĩ reve xema'endu'a ha'e kuery rami orekuai aguã ndorepy'a guaxuiague re. Ha'e rami avi amongue ipy'a guaxua rupi ijayvu ramo xee voi xepy'a guaxu 'rã. Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeyvuu.

22 Ha'e kuery hebreu regua teve? Xee voi hebreu aiko. Ha'e kuery Israel regua teve? Xee voi. Ha'e kuery Abraão ramymino teve ikuai? Xee voi.

23 Cristo rembiguai teve ikuai? (Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeyvuu.) Xee katuve ma ha'e aiko. Mba'eta pavẽ gui amba'eapove, nhuã py hetakueve aĩ, mbovykue rei e'ỹ anhenupã uka, mbovykue rei e'ỹ amano aguã rupi aiko va'ekue.

24 Peteĩ nhiruĩgue ma judeu kuery xenupã trinta e nove-kue,

25 mboapykue xenupãa yvyra rovi py, peteĩgue ita py xepipaa, mboapykue kanoã aĩa va'e oike, peteĩ pytũ ha'e peteĩ ára ye'ẽ mbyte py aĩ va'ekue.

26 Aguataa rupi aiko vy mbovykue rei e'ỹ ajexavai. Yy oxyry atã va'e rupi aaxa, jojuka rive-rive va'e ikuai rupi, xeretarã kuery ha'e amboae regua xejukaxe ramo, tetã ha'e tekoe e'ỹa rupi aikoa py, ye'ẽ rupi aa vy, ha'e irmão ramigua rive xejukaxe ramo.

27 Amba'eapoa py aiko vy xekane'õ va'ekue, mbovykue rei e'ỹ ake e'ỹ re aiko. Xenhembyayi ha'e xey'uvei va'ekue. Mbovykue rei e'ỹ akaru e'ỹ re aiko va'ekue, ha'e xeo e'ỹ vy yro'ỹ aendu guive.

28 Ha'e nunga xerete re oiko va'e ramigua anho e'ỹ aendu, ko'ẽ nhavõ xere oĩ ipoyive va'e, igreja kuery ha'e javi re nda'evei aikoa.

29 Ha'e kuery va'e regua ikangy rã xee voi xekangya aendu. Ho'a ramo xee voi xepy'a vai 'rã.

30 Ha'e rami avi mba'emo arovy'aa rupi xeyvuu vy xeyvuu ta avi xekangya rupi aikoa re.

31 Nhanderuete, Senhor Jesus Ru va'e raka'e rã peve ima'endu'a porãmby oiko va'e ma oikuaa ndaxeapuaia.

32 Damasco tetã py aiko jave tetã re opena va'erã huvixave Aretas omõi va'ekue omboaty jopya kuery xejopy aguã.

33 Ha'e rami teĩ tetã kora re janela oĩ va'e gui xemboguejya yvy katy peteĩ ajaka tuvixa va'e py. Ha'e rami vy aa jepe karamboae ha'e kuery po gui.*

12

Senhor mba'emo oexa uka ha'e oikuaa ukaague re ijayvuague

1 Ajererovy'aa rupi xeyvuve aguã nda'evei teĩ amombe'u ta Senhor mba'emo oexa ha'e oikuaa ukaague.

2 Peteĩ ava aikuaa Cristo pegua. Ha'e va'e ma catorze ma'etỹ ma ojapo yva mboapya peve oupiague. Hete reve pa tyrã hete reve'ỹ oupia xee ndaikuaai, Nhanderuete ma oikuaa.*

3 Ha'e gui ha'e va'e ava hete reve pa tyrã hete reve'ỹa ndaikuaai, Nhanderuete ma oikuaa teĩ xee aikuaa

* 11:33 Atos 9.23-25 * 12:2 Apy "Peteĩ ava" he'ia ma ojee ae ijayvu vy (versículo 7).

4 yvy marã e'ÿ re oupia. Ha'e ramo ayvu oendu avave rei omombe'ua aguã nda'evei va'e.
 5 Ha'e ramigua oikoague re xee xeyvuu 'rã, ha'e rã xereko re ae ndaxeayvui 'rã, xekangya re e'ÿ vy.
 6 Ha'e rami ajererovy'aa rupi xeyvuu va'e rire inhakã porã e'ÿ va'e ndaikoi 'rãgue, mba'eta anhetê va'e meme. Ha'e rami teĩ ha'e rami ndaxeayvuxeĩ, avave rei xejou porã rei e'ÿ aguã. Ha'e rã xere mba'emo oĩ rã oexa, e'ÿ vy xegui ayvu oendu va'ekue anho ha'eve.

Ho'o re juu oĩ va'e re Paulo ijayvuague

7 Ha'e ramigua iporã ete va'e xevy oikuaa ukaague re ajejou porã rei e'ÿ aguã, peteĩ juu omoĩa xero'o re. Ha'e va'e ma Satanás ombou va'ekue xerereko axy aguã, anhemboyvate rei e'ÿ aguã.

8 Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oi'pe'a aguã re.

9 Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy: "Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã", he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeyvuu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã.*

10 Ha'e rami vy arovy'a 'rã xekangya, xere ayvua reia, ajexavaia, xere opu'ãa reia, ha'e nda'evei aikoa Cristo káuxa aendu va'e. Mba'eta xekangya py xembaraeteve 'rã.

Apóstolo oikoa kuaa ukua re Paulo ijayvuague

11 Inhakã porã e'ÿ va'e rami xeyvuu va'ekue, ha'e rami aguã rami peẽ ae xemoingo ramo. Peẽ ae pendeayvuu 'rãgue xererovy'aa rupi, mba'eta xee ma mba'eve py ojeupe "Apóstolo" he'i rive va'e kuery gui naxe'yvyĩ'ive, mba'e'ÿ aiko va'eri.

12 Mba'eta peẽ kuery mbyte rupi aexa uka ae ma apóstolo aikoa kuaa ukaarã, opa mba'e aropo'akaa py, ha'e gui hexa pyrã, nhomondyipaarã ha'e po'akaa kuaa ukaarã ajapoa py guive.

13 Mba'e nunga py tu igreja kuery mboae gui peẽ kuery pe ajapo vaive, xee anho pêvy nanhepytyvõ ukai py e'ÿ vy? Xeperdoa ke ha'e nunga py ri ajapo vai rã.

Oipouxea rupi Paulo ijayvuague

14 Mboapykua ma peẽ kuerya py aa aguã rami aiko, ha'e teĩgue ju nanhepytyvõ ukai 'rã guive pêvy. Mba'eta xee ndaipotai mba'emo pereko va'e, peẽ kuery ae roipota. Mba'eta ta'y kuery minha mba'eve nomoĩ porã 'rã nguu kuery peguarã, ha'e rã tuu kuery ma gua'y kuery peguarã omoĩ porã 'rã mba'emo.

15 Ha'e nunga rupi xee avy'a reve mba'emo ame'ẽ, ha'e penenhe'ẽ re vy xee ae anhemomba uka 'rã guive. Pavẽ gui xee roayvuu rã peẽ kuery ndaxerayvuuve teve?

16 Mba'eve py pêvy nanhepytyvõ ukai ramo xapy'a rei peẽ kuery va'e regua "Paulo ijapu vy nhandekorea rupi oiko" he'i 'rã.

17 Ha'e rami avi pã py amongue ambou va'ekue pe teve rokore uka?

18 Mba'eta Tito ou aguã re ajerure, ha'e hexeve ambou avi karamboae irmão mboae. Tito teve pendekore raka'e? Hexeve peteĩ nhe'ẽ rupi ae e'ÿ ri ty'y roiko? Peteĩ tape rupi e'ÿ ri ty'y roo?

Ha'e kuery oipou aguã okyja rupi Paulo ijayvuague

19 Are ma guive rã peẽ kuery pexa'ã teĩ ore roejou porã ukaxe vy rive oreayvua rami. Ha'e rami 'rãgue py xerembiayvu kuery, Cristo re vy Nhanderuede renonde romombaraeteve aguã oreayvuu ha'e nunga ha'e javi re.*

20 Ha'e rami teĩ akyje, peẽ kuerya py avaẽ vy aipotaa rami e'ÿ pendekuai rã roexa gui, ha'e peẽ voi pexa'ãague rami e'ÿ xerexa gui. Akyje peẽ kuery mbyte aexa gui joguero'a rei va'e, joe ija'e'ÿ, ivai rei, ha'e ranhexe va'e, ijayvuu vaikue, ijayvuxe, onhemboyvate ha'e nhombopoxypa rei va'e.

21 Akyje peteĩgue ju avaẽ ramo peẽ kuery mbyte Xeruede xemo'yvyĩ rivyvyi gui, ha'e yma rupi pejejavayague gui ndapejeko rerovali rã xee ajae'o rivyvyi gui, heko ky'a rei va'e, itavy rei ha'e opa marã ikuai va'e aexa vy.

* 12:9 1 Coríntios 1.26-29 * 12:19 2 Coríntios 3.1-3

13

Oikuaa pota ha'e ijayvu ete aguã re Paulo ijayvuague

¹ Kova'e re mboapykuea ma 'rã avaẽ peẽ kuerya py. "Mokoĩ e'ỹ vy mboapy mba'emo omombe'u rã jaikuaa porãve 'rã", 'ea ague rami.*

² Mba'eta mokoigue pëa py aĩ jave aipoa'eague rami ae ju 'rã xeayvu. Aỹ peẽ kuerya py naĩ vy aipoa'e ymave rupi ojevavy va'ekue pe, ha'e amboae kuery ha'e javive pe guive: Peteĩgue ju avaẽ vy xee noromboaxyvei ma 'rã.

³ Mba'eta peikuaaxe anhetê pa Cristo gui ae xeayvua. Ha'e va'e rima na'ikangyi 'rã peẽ kuery mbyte, ha'e rã pendevy pe oexa uka 'rã opo'akaa.

⁴ Mba'eta anhetê ikangy va'e rami kuruxu re onhemoi uka va'ekue ri oikove ju raka'e Nhanderuete po'akaa rupi. Ha'e rami ae hexe vy ore voi orekangy va'eri peẽ kuery mbyte Nhanderuete po'akaa rupi avi 'rã orekuai hexeve.

⁵ Peikuaa pota ke pendejee ae, pexa aguã anhetê pa pejeroviaa oĩa. Penhea'anga ke pendejee ae. Ndapeikuaai ri ty'y Jesus Cristo pendere oĩa? Ha'e rami e'ỹ ri ramo ojou vaipy peiko.*

⁶ Ha'e rami teĩ xee ajerovia peikuaa aguã ore kuery ojou vaipy e'ỹ roikoa.

⁷ Nhanderuete pe rojerure mba'eve py pejevavy e'ỹ aguã, pavẽ orejou porã aguã e'ỹ guive. Roipota va'e ma teko porã rupi peẽ pendekuai, ojou vaipy ore roikoa rami amongue oikuaa teĩ.

⁸ Mba'eta peteĩve henda py ndorepo'akai 'rã anhetê va'e rojoko aguã, ha'e rã anhetê va'e ojekuaa porãve aguã anho.

⁹ Ha'e rami vy rovy'a 'rã peẽ penembaraete ramo, ore orekangy teĩ. Ha'e rami vy rojerure peẽ kuery opa mba'e py pendekuai porã aguã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi pëa py e'ỹ teri aiko vy ambopara ha'e rami, peẽ kuerya py aiko jave Senhor xembopo'akaague rami vy rombopaga e'ỹ aguã, mba'eta anhomomba aguã e'ỹ xembopo'aka, ha'e rã anhomombaraeteve aguã.

Oxaruraa rupi ijayvuague

¹¹ Aỹ ma irmão kuery, pevy'a ke. Opa mba'e py pendekuai porã pota, joo meme penhombopy'a guaxu, peteĩ rami peikuaa, ha'e peteĩ rami pendekuai guive. Ha'e ramo Nhanderuete mborayvu me'ëa ha'e peteĩ rami nhanemoingoa va'e oiko 'rã pendereve.

¹² Pexarura joupe-upe icy'a e'ỹ va'e joayvua rami. Iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi oxarura uka pëvy.

Ogueroayvu porãague

¹³ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, Nhanderuete nhanderayvua ha'e Nhe'ë Ky'a E'ỹ peteĩ rami nhanemoingoa.

Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mā Galácia yvy re Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e ae omboypy va'ekue igreja ha'e py. Ha'e gui Galácia yvy gui Paulo oo ma rire ha'e py ovaẽ amboae rami rei nhombo'e va'e, judeu regua. Ha'e va'e kuery ma nhombo'e vy aipoe'i: "Moisés lei oea va'ekue rupi nhandekuai ramo 'rãe Nhanderuede nhanemboeko porã, nhandepire nhamboi uka aguã regua rupi guive", he'i nhombo'e vy.

Ha'e rã Paulo ma ha'e rami e'ỹ nhombo'e, avakue oikuaa rami rive'ỹ. Aipoe'i: "Ayyu porã pendevy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ. Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xeivy" (1.11b-12). "Nhanderuede renonde avave rei lei re onhea'ãa rupi nomboko porãai 'rã, mba'eta 'Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai', he'i" (3.11). "Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuede ra'y kuery pendekuai", he'i (3.26).

Ha'e gui ára nhavõ Nhanderuede renonde jaiko aguã ma ha'e rami ae avi, mba'eta nhande ae nhanhea'ãa rupi rive'ỹ 'rã jaupity teko porã, ha'e rã Jesus re jajeroiviaa re, ha'e Nhe'ẽ po'akaa rupi anho. "Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapoi to'o oipota va'e", he'i (5.16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma apóstolo aiko. Avakue e'ỹ xemoĩ, neĩ avakue pe e'ỹ guive xemoĩ ukaa. Ha'e rã Jesus Cristo ae xemoĩ va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuede imboete jeyvare va'e voi.

² Irmão kuery xeirũ ikuai va'e ha'e javi reve roxarura Galácia py igreja kuery pendekuai va'e pe.*

³ Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuede ha'e [nhande] Senhor Jesus Cristo penemboaxya ha'e mby'a porã.

⁴ Mba'eta ha'e ae ojejuka uka raka'e jajejavyague re, Nhanderuede oipotaa rami vy ko yvy vai regua reko gui nhandereraa jepe aguã.

⁵ Tove ha'e anho toamboetea aỹ, ha'e raka'eve rã peve. Amém.

Galácia pygua kuery ojeroviaa gui ojepe'aa re ijayvuague

⁶ Ha'e rami avi anhemondyi mba'eta omombe'ua rã aendu Cristo rupi Nhanderuede penemboaxy vy penerenoĩ va'ekue ri ixugui pejepe'apa vyvoia, ayvu porã ramigua re rive pevapaxe vy.

⁷ Ha'e va'e ma amboae ayvu porã e'ỹ guive. Ha'e rami avi amongue rãnda'u Cristo regua ayvu porã oguerovaxe vy penemboeko eta rei.*

⁸ Ha'e gui ayvu porã romombe'u va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u va'e rei tove tokanhy, ore e'ỹ vy anjo yva pygua omombe'u teĩ.

⁹ Aipoa'e ae ma va'ekue ri teĩgue ju aipoa'e: Ayyu porã oregui pendu va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u vy tokanhy.

Ayyu porã oendu ha'e omombe'ua re Paulo ijayvuague

¹⁰ Ha'e rami xeayvu vy nda'u aỹ avakue pe ri ajejou porã uka, tyrã pa Nhanderuede pe? Avakue rive ri nda'u ambovy'axe? Mba'eta avakue ambovy'aa rupi rive aiko va'e rire ndaikoi 'rãgue Cristo rembiguai.

¹¹ Irmão kuery, po ramigua aipota peikuaa porã: Ayyu porã pendevy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ.

¹² Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xeivy.

¹³ Mba'eta pendu ae ma judeu kuery reko rami aikoague. Mba'eta Nhanderuede pegua igreja kuery amoingo axy rei va'ekue, amombaxe ete vy.

* 1:2 Atos 16.6, 18.23

* 1:7 Romanos 16.17; 2 Coríntios 11.3,4; Colossenses 2.8; 2 Pedro 2.1-3

¹⁴ Ha'e rami aikoa rupi xeretarã judeu kuery xejavegua gui voi anhea'ãve va'ekue, oreramoi kuery orembo'eague rami ete aikoxe vy.*

¹⁵ Ha'e gui ma xetui'e'ỹ mbove ma voi Nhanduete xemboaxya rupi xeporavo rire xerenoi, ha'e oipotaa rami vy

¹⁶ xevy pe oikuaa uka Gua'y regua, judeu e'ỹ va'e kuery ikuai rupi amombe'u aguã. Ha'e ramo amboae kuery pe xee naporandui karamboae aiko aguã re,

¹⁷ neĩ Jerusalém tetã katy ma voi ndaai ha'e kuery ranhe xegui apóstolo ikuai va'ea py. Ha'e rã Arábia vyv katy ranhe aa, ha'e gui Damasco tetã py ju ajevuy.

Jerusalém py, Síria ha'e Cilícia katy Paulo ooague

¹⁸ Ha'e gui mboapy ma'etỹa py mae ma Jerusalém katy aa Cefas aexa aguã. Quinze ára re aiko hexeve.

¹⁹ Ha'e rã apóstolo kuery mboae ma ndaxai karamboae, Senhor ryvy Tiago e'ỹ vy.*

²⁰ Nhanduete renonde aipoa'e: Po rami pẽvy ambopara vy ndaxeapy.

²¹ Ha'e gui ma Síria ha'e Cilícia vyv katy ju aa.

²² Ha'e rã Judéia vyv re Cristo pegua igreja kuery ikuai va'e ma ndaxerexai teri.

²³ Xereko omombe'ua ramo rive ha'e kuery oendu, "Nhanemoingo axy reiare aỹ ma omombe'u oikovy jajerovia aguã regua yma rupi ombovaipaxe va'ekue", 'ea rã.

²⁴ Ha'e rami xereko oendu vy oguerovy'a okuapy Nhanduete.

2

Judeu ha'e judeu e'ỹ va'e ikuai rupi apóstolo kuery omba'eapoa re ijayvuague

¹ Ha'e gui catorze ma'etỹ rire ma Jerusalém katy ju aa karamboae Barnabé reve. Tito avi ara.

² Aa aguã Nhanduete oikuaa ukaague rami vy aa. Ha'e py ma opena va'e kuery pe amombe'u ayvu porã judeu e'ỹ va'e kuery rupi amombe'u aikovy va'e. Pavẽ pe'ỹ guive amombe'u, irmão kuery yvatekueve va'e pe anho, ha'e kuery ombovaipa e'ỹ aguã anhombo'ea ha'e anhombo'eague.*

³ Ha'e rami teĩ neĩ Tito xerupive oo va'ekue pe voi ha'e kuery nda'ijayvui opire omboi uka aguã, grego va'eri.

⁴ Omboi uka aguã ijayvu va'e ma irmão ramigua kuery rive, irmão kuery reve onhemoirũ va'ekue. Ha'e kuery ma oikuaa pota reixe raka'e opa mba'e gui Cristo Jesus nhanderera jepe ramo nhandekuaia re, escravo rami ju nhanemoingoxe vy.*

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery oipota va'e ma neĩ peteĩ henda py ma voi ndorojapoi, ayvu porã anhetẽ va'e peẽ kuery peguarã opyta aguã.

⁶ Ha'e gui omboeteppy kuery re ma xee napenai, mba'eta Nhanduete voi amongue rive joegui oayvuve va'e'ỹ. Ha'e kuery yvatekueve ikuai va'e voi neĩ peteĩ henda py naxembo'ei mba'emo pyau re.

⁷ Ha'e rami 'rãgue py xejou porã, mba'eta oikuaa amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã Nhanduete xemoĩague, judeu kuery pe Pedro omombe'u aguã omoĩague rami avi.

⁸ Mba'eta apóstolo Pedro judeu kuery pe ayvu omombe'ua rupi Nhanduete oipytyvõa rami avi xee voi xepytyvõ amboae regua ikuai rupi amba'eapoa rupi.

⁹ Ha'e gui ha'e rami amba'eapo aguã Nhanduete xemboaxya vy xemoĩague omboeteppy kuery Tiago, Cefas ha'e João oikuaa vy orererovy'a, oreppy guive, xee ha'e Barnabé reve. Mba'eta ojou porã amboae regua kuery mbo'ea rupi ore orekuai, ha'e kuery judeu kuery mbo'ea rupi ikuai rami avi.

¹⁰ Peteĩ'i re anho tema ha'e kuery ojerure, iporiaukue'i roipytyvõ aguã re orema'endu'a aguã. Ha'e gui xee ma ha'e nunga re anhea'ã ae ma aikovy.

Pedro pe Paulo ijayvuague, ha'e Cristo Jesus re jajerovia ramo nhanemboeko porã re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ma Antioquia tetã py Cefas ovaẽ ma vy ha'eve e'ỹa rami oiko ramo xeyvu ete iuxpe.

* 1:14 Atos 26.9-20 * 1:19 Atos 9.26-30 * 2:2 Atos 15.1-11 * 2:4 Irmão ramigua kuery ma nhomoiingoxe judeu kuery pegua lei rupi anho, escravo rami ae.

¹² Mba'eta Tiago remimbou avakue novaēi teria ja Cefas okaru oikovy va'ekue judeu e'ỹ va'e kuery reve. Ha'e rami teĩ avakue ovaē ma ramo opytu'u, judeu kuery gui okyje vy ojepe'a.

¹³ Hexeve judeu kuery mboae heta avi onhenhomi. Barnabé eteve voi ha'e kuery onhenhomia rami onhemoingo uka.

¹⁴ Ha'e gui ma ha'e kuery ha'eve e'ỹa rami, ayvu porā anhetē va'e rami e'ỹ ikuiaa xee aexa vy pavē oendua py aipoa'e Cefas pe: “Ndee ma judeu va'eri amboae regua reko rami reiko va'ekue, judeu reko rami e'ỹ. Ha'e gui aỹ ma mba'e re tu amboae regua kuery ri remoingoxe judeu reko rami?” ha'e va'ekue.

¹⁵ Mba'eta ore ma judeu ae ma voi orekuai, “Amboae regua ojejavypa rei va'e” 'ea va'e e'ỹ.

¹⁶ Jaikuaa guive lei re nhanhea'āa rupi e'ỹ nhanemboeko porāa, ha'e rā Cristo Jesus re jajeroviaa re. Ha'e rami vy ore voi Cristo Jesus re rojerovia, ha'e rami vy rojeroviaa re oremboeko porāa aguā, lei re ronhea'āa rupi e'ỹ. Mba'eta lei re onhea'āa rupi ma avave rei nomboeko porāai 'rā.†

¹⁷ Ha'e rami avi xapy'a rei Cristo re vy nhanhemboeko porā uka teĩ amongue ojou 'rā jajejavya. Ha'e rami vy nda'u Cristo ae ri nhandeapo jajejavya aguā rami? Any teve.

¹⁸ Mba'eta mba'emo nhambovaipa va'ekue jajapo ju va'e rire mae japyta 'rāgue ojejavypa riae va'e.

¹⁹ Ha'e rami 'rāgue py lei re oĩa aikuaa porā rire xee amano ae ma lei pe, Nhanderuete pe ju aiko aguā. Xee voi kuruxu re xemoĩa avi Cristo reve.*

²⁰ Ha'e rami rire xee ve'ỹ ma aiko, Cristo oiko xere. Aỹ xero'o re aiko teri reve Nhanderuete Ra'y re ajeroviaa rupi aiko, xerayvu vy xere ojejuka uka rire.

²¹ Xee ma Nhanderuete xemboaxya nambovare e'ỹi. Mba'eta lei re nhanhea'āa rupi nhanemboeko porāa va'e rire Cristo omanoague ndovarei 'rāgue.

3

Galácia pygua kuery pe Paulo oporanduaque

¹ Peē Galácia pygua kuery pene'arandu e'ỹ va'e, mava'e tu penembotavy ra'e? Mba'eta pendua py amombe'u porā va'ekue Jesus Cristo kuruxu re ojejuka ukaague.

² Po rami anho aikuaaxe pēgui: Lei re penhea'ā rupi ri nda'u Nhe'ē pejopy, tyrā pa ayvu porā pendu vy pejeroviaa py?

³ Pene'arandu e'ỹ va'e, Nhe'ē reve pemboypy va'ekue ri aỹ to'o re rive ju ta ri ty'y opa mba'e py pendekuai porā?*

⁴ Pendekuai axy reiaque ndovarei ri ty'y mba'everā? Ha'e nungakue ndovare e'ỹi 'rāgue.

⁵ Ha'e gui Nhe'ē mbouare nda'u lei re penhea'ā ramo ri mba'emo porā ojapo penembyte, tyrā pa ayvu porā pendu va'e re pejerovia ramo?

Abraão rekokie re ijayvua

⁶ Ha'e ramigua ae Abraão ojou raka'e, mba'eta “Nhanderuete re ojerovia ramo ojeroviaa re ome'ē teko porā”, he'iague rami.*

⁷ Ha'e nunga rupi jaikuaa ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuiaa.*

⁸ Mba'eta Abraão pe ranhe omombe'u ayvu porā vy “Ndegui vy amoingo porā 'rā yvy regua ha'e javi”, he'i va'ekue. Ha'e ramia py ipara re Nhanderuete oikuaa uka ma voi amboae regua kuery ojerovia ramo omboeko porā 'rāa.*

⁹ Ha'ekue rami vy Abraão ojerovia ete va'e reve omoingo porā avi 'rā ojerovia va'e kuery ha'e javi.

¹⁰ Ha'e rā lei re onhea'ā va'e ma ayvu vaipy meme, mba'eta ipara oiny: “Lei re ikuai va'e ndojapopai ri vy ayvu vaipy opyta.”*

† 2:16 “Ore” he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy. Galácia pygua kuery ma judeu e'ỹ ikuai. Ha'e gui ha'e javi regua ma Jesus Cristo re ojerovia vy 'rāe oo jepe (Romanos 3.21-30). * 2:19 Romanos 6.1-4

* 3:3 Gálatas 5.16-23; Efésios 2.8-10 * 3:6 Gênesis 15.6 * 3:7 Romanos 4.1-25 * 3:8 Gênesis 12.3, 18.18

* 3:10 Deuteronomio 27.26

¹¹ Ha'e nunga rupi Nhanderueete renonde avave rei lei re onhea'aa rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta "Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai", he'i.*

¹² Ha'e gui lei re nhanhea'ã vy ma jajeroiviaa rupi e'ỹ nhandekuai. Ha'e rami 'rãgue py "Lei re oia amongue ojapopa ri vy oikove 'rã hexe vy", he'iague rami.*

¹³ Ha'e gui ma Cristo nhandejogua raka'e lei re ayvu vai oia gui, nhanderekovia ayvu vaipy ojeapo vy. Mba'eta ipara oiny: "Yvyra re oupia imoiny va'ekue ma ayvu vaipy meme" he'ia rami.*

¹⁴ Ha'e rami vy Jesus Cristo ojapo Abraão pe Nhanderueete "Ndegui vy anhomoingo porã 'rã" he'iague amboa regua kuery voi oupity aguã. Ha'e rami rã jajeroivia vy jajopy 'rã Nhe'ẽ ombou va'erã va'ekue.

Nhanderueete ayvu mbovaipaarã e'ỹ lei ojeaague re ijayvua

¹⁵ Irmão kuery, nhande ae reko re ambojoja ta aỹ. Mba'eta mba'emo jajapo aguã re jajogueroayvu rire nda'eve avave rei ombovaipa, neĩ omoiave aguã ha'e va'ekue áry.

¹⁶ Ha'e gui Abraão ha'e hamymino pe Nhanderueete ijayvu raka'e omoingo porã aguã re. Ha'e ramia py "Hamymino kuery pe" nde'i, mba'eta heta pe rami e'ỹ ijayvu, pete'i pe anho, "Neramymino" he'ia py. Ha'e va'e ma Cristo.*

¹⁷ Ha'e gui aipoa'eve ju: Nhanderueete yma ma voi guexeve guarã ojapo ma rire quatrocentos e trinta ma'etã py lei ojea avi vy nomboaxa rivei, neĩ nombovaipai ijayvu ma voiaque.*

¹⁸ Mba'eta lei re nhanhea'ã rupi ri Nhanderueete gui mba'emo jajopy va'e rire ijayvuague rupi ve'ỹ jajopy 'rãgue. Ha'e rami teĩ ijayvuague rupi rive Nhanderueete mba'emo ome'ẽ raka'e Abraão pe.

¹⁹ Ha'e gui ma mba'erã nda'u ojea avi lei? Lei ma jejavya kuaa ukaarã ojea raka'e, ovare aguã hamymino ijayvu ma voiaque va'e oiko peve'i.* Anjo kuery po rupi lei ome'ẽ uka raka'e, ha'e gui amboa pe rupi ju.

²⁰ "Amboa pe rupi ome'ẽ uka" he'ia py ma pete'i re e'ỹ ijayvu vy, mokoĩ re. Ha'e rã Nhanderueete ma pete'i.

²¹ Ha'e gui Nhanderueete nda'u ijayvu ma voiaque rovai guarã ri lei ojea raka'e? Any teve. Mba'eta tekove me'ẽarã ri lei ojea va'e rire anhetẽ lei re nhanhea'ã rupi 'rãgue teko porã jaupity.

²² Ha'e gui ipara oinya oikuaa uka jejavya guy py meme nhandekuaia, Jesus Cristo re jajeroivia vy ome'ẽ 'rã va'ekue jajopy aguã.

Cristo-a py lei nhanereroaẽague rami ijayvua

²³ Ha'e gui hexe jajeroivia aguã regua oikuaa uka e'ỹ mbove ma lei rupi ranhe nhanemoingo vy omboty pyre rami nhanderereko raka'e, jajeroivia aguã regua oikuaa uka peve.

²⁴ Ha'e rami vy lei ma nhandere opena va'e rami ranhe nhanderereko raka'e, Cristo-a py nhanereroaẽ aguã, hexe jajeroivia ramo nhanemboeko porã aguã.*

²⁵ Ha'e gui jajeroivia aguã regua oikuaa uka ma rire nhandererekoare rupi ve'ỹ nhandekuai.

²⁶ Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderueete ra'y kuery pendekuai.

²⁷ Mba'eta Cristo re penhemongarai uka va'ekue ha'e javi ma Cristo py avi penhemonde.

²⁸ Ha'e nunga rupi jipovei 'rã judeu ha'e grego, escravo ha'e escravo e'ỹ, avakue ha'e kunhague, mba'eta Jesus Cristo re vy ha'e javive pete'i regua anho nhandekuai.

²⁹ Ha'e rami vy Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai, ha'e ijayvuague peupity avi aguã rami guive pendekuai.

4

Cristo re vy Nhanderueete ra'y kuery jaikoa re ijayvua

¹ Aipoa'e: nguu gui ta'y kuery mba'emo ojopy aguã rami ikuai va'e ma kyrĩgue teri ikuai ja escravo rami ete 'rã ikuai, opa mba'e ha'e kuery pe guarã oi teĩ.

* 3:11 Habacuque 2.4

* 3:12 Levítico 18.5

* 3:13 Deuteronômio 21.23

* 3:16 Gênesis 13.15, 24.7

* 3:17 Hebreus 6.13-18

* 3:19 Romanos 5.20,21

* 3:24 Romanos 10.4

² Ha'e rami vy imbo'ea ha'e hexe opena va'e kuery oipotaa rami 'rā ikuai, tuu oa'angaague ára novaēi teria ja.

³ Nhande kuery voi ha'e rami avi nhandekuai va'ekue. Kyrīgue rami teri nhandekuai jave escravo rami nhanemoingoa va'ekue ko yvy regua oikuaa rami rive.

⁴ Ha'e gui oa'angaague ára ovaē ramo Nhanderuete ombou Gua'y ae kunha gui oiko aguã, lei rupi guarã,

⁵ lei rupi nhandekuaiague gui nhandereraa jepe vy ta'y kuery ete nhanemoingo aguã.

⁶ Ha'e gui ta'y kuery jaiko ramo nhandepy'a re Nhanderuete ombou Gua'y Nhe'ē, o japukai vy "Xeru, Xeru" he'i va'erã.

⁷ Ha'e nunga rupi escravo ve'y, ta'y kuery ma peiko. Gua'y kuery Nhanderuete penemoingo rire ixugui mba'emo porã pejopy aguã rami pendekuai.*

Gueko ymague ae rupi ju ojevyyxa re ijayvuague

⁸ Ymave rupi Nhanderuete peikuaa e'y mbove escravo rami pendekuai teri va'ekue Nhanderuete ramigua kuery pe rive.

⁹ Aỹ ma peikuaa ma Nhanderuete, ha'e ranhe pendekuaa rire. Mba'e re tu ha'vy pejeyvye ju mba'emo ipo'aka e'y ha'e ovare'y va'e re, ha'e nunga pegua escravo ju pendekuaixe vy?

¹⁰ Mba'eta amongue ára pemboeteve 'rã joegui, amongue jaxy, mba'emo oiko aguã ára ha'e amongue ma'et'y guive.

¹¹ Ha'e ramo xee akyje peẽ kuerya rupi amba'eapoague ndovarevei gui.*

Paulo ndoikuaai reia re ijayvuague

¹² Xee rami avi pendekuai 'rãgue, mba'eta xee voi peẽ rami aiko.* Irmão kuery, po rami anho ajerure, mba'eta xevy pe mba'eve py ndapejapo vai.

¹³ Jypy'i pëvy ayvu porã amombe'u jave momba'eaxy ete va'ekue, peẽ peikuaa porã.

¹⁴ Xee aiko axya peẽ kuery pe voi haxy ete va'ekue peropo'aka aguã. Ha'e ramive ma peẽ kuery ndaxerexaxe e'y'i, ndaxerayvu e'y'i guive. Ha'e rami 'rãgue py xemovaẽ porã va'ekue Nhanderuetea guigua anjo rami, Jesus Cristo rami ete.

¹⁵ Ha'e gui aỹ ma mba'eta tu noivei ri pendekuai porãague? Xee aipoa'e porã: Ha'eve va'e rire penderexa ae penoẽ 'rãgue raka'e xevy peme'ẽ aguã.

¹⁶ Ha'e gui aỹ ma anhet'ẽ va'e rupi xee romongeta vy nda'u penderovaigua ju ri aiko?

¹⁷ Ha'e rã amboae kuery ma pendererory merami rive xegui pendererovapaxe vy, ha'e kuery re ju peo aguã.

¹⁸ Ha'eve avi iporã va'e re peo aguã, pendereve xee aiko jave anho e'y.

¹⁹ Xera'y kuery, peẽ kuery re nda'evei aiko imemby raxy va'e rami, pendere Cristo reko ojekuaa porã e'y'a ja.

²⁰ Ha'eve va'e rire aỹ voi xee avaẽ 'rãgue peẽ kuerya py amboae rami ju xeayvu aguã, mba'eta ndaikuai rei peẽ kuery reko.

Sara ha'e Agar rekokie re ombojojaague

²¹ Lei rupi rive pendekuaixe va'e, pemombe'u xevy: Ndapeikuai ri ty'y lei re oĩ va'e?

²² Mba'eta ipara oiny: "Abraão oguereko mokoĩ gua'y. Peteĩ ma kunha escrava pi'a, ha'e rã amboae ma escrava e'y pi'a raka'e."†

²³ Escrava pi'a ma to'o gui rive itui'i. Ha'e rã escrava e'y pi'a ma Nhanderuete ijayvuague rami vy itui'i.

²⁴ Ha'e nunga oiko raka'e jaikuaa pota aguã, mba'eta ha'e va'e kunhague ma mokoĩ ayvu nhandekorã ojea pyre rami. Peteĩ ayvu ma Sinai yvyty re oejaa, escravo rami nhanemoingo va'e. Ha'e va'e ma Agar.‡

²⁵ Mba'eta Agar ma Arábia regua Sinai yvyty rami, ha'e Jerusalém tetã aỹgua rami guive oiko, mba'eta ha'e Pygua kuery escravo rami meme teri ikuai.

* 4:7 Romanos 8.14-17 * 4:11 Colossenses 2.16,17 * 4:12 Paulo ma judeu va'eri judeu e'y va'e reko rami oiko ombo'ea rupi (1 Coríntios 9.21,22). † 4:22 Abraão ma mokoĩ kunha re omenda raka'e, gua'yxy ae'i Sara re, ha'e gui escrava Agar re guive, Nhanderuete oipotaa rami e'y teĩ. Sara pi'a ma Isaque, ha'e rã Agar pi'a ma Ismael (Gênesis 16 ha'e 21). ‡ 4:24 Sinai yvyty re ma lei judeu kuery rekorã oejaa raka'e. Ha'e va'e rupi onhea'ã va'e ma escravo rami meme ikuai (Êxodo 20; Hebreus 12.18-29).

²⁶ Ha'e rã Jerusalém yvategua pygua kuery ma escravo e'ỹ ikuai. Ha'e va'e ae ma nhandexy.

²⁷ Mba'eta ipara oiny: “Nememby e'ỹ va'e, kyrĩ va'e reikuavã e'ỹ teri va'e, evy'a ke. Kyrĩ va'e raxy rendu e'ỹ teri va'e, enhendu atã ke revy'a vy, mba'eta ome reve oiko va'e memby kuery gui hetave 'rã ikuai kunha oeja pyre memby kuery.”*

²⁸ Ha'e gui irmão kuery, peẽ ma Isaque itui'iague rami avi Nhanderuede ijayvuague rami vy peiko.

²⁹ Yma guare rami to'o gui itui'i va'ekue ma opu'ã rei raka'e Nhe'ẽ gui itui'i va'ekue re. Ha'ekue ramigua ae aỹ voi oiko.

³⁰ Ha'e rami teĩ ipara re oĩ: “Eipe'a ke escrava ipi'a reve, mba'eta nda'evei escrava e'ỹ pi'a rami avi escrava pi'a ojopy aguã mba'emo.”*

³¹ Ha'e rami vy irmão kuery, nhande ma escrava memby kuery e'ỹ, ha'e rã escrava e'ỹ memby kuery nhandekuai.

5

Lei rupi nhandekuai 'rãgue py Cristo re anho jajerovia aguã re ijayvua

¹ Escravo ve'ỹ nhandekuai aguã ae Cristo nhandereraa jepe. Peĩ atã ke ha'vy escravo penhemoingo uka jevy e'ỹ aguã.*

² Mba'eta xee Paulo aipoa'e pëvy: Pendepire pemboi uka ramo Cristo pendereraa jepeague ndovarei 'rã.

³ Teĩgue ju aipoa'e pavẽ pe: Opire omboi uka va'ekue ma lei re oĩ va'e ha'e javi ojapo aguã rami ikuai.

⁴ Peẽ kuery lei re penhea'ãa rupi penhemboeko porã ukaxe va'e, pejepe'a ma Cristo gui, ha'e penemboaxyague peja guive.

⁵ Mba'eta ore ma Nhe'ẽ rupi vy rojerovia reve roarõ roikovy teko porã ome'ẽ mbyrã.

⁶ Mba'eta Cristo Jesus re nhandekuai ramo mba'everã ndovarei nhandepire nhamboi ukaague, neĩ nhamboi uka e'ỹa voi. Ovare va'e ma jajeroviaa nhandeporayvua rupi jaexa uka va'e anho.

⁷ Peẽ kuery pendekuai porã va'ekue. Mava'e tu pendejoko ra'e anhetẽ va'e rupi pendekuai ve'ỹ aguã?

⁸ Mba'eta ha'e rami aguã ma penerenoĩare gui e'ỹ ou.

⁹ Trigo mbovua minha ruxã'i teĩ mesa ha'e javi 'rã omoeakuãmba.

¹⁰ Ha'e rami teĩ xee ma Senhor rupi vy ajerovia amboae rami rei peikuaa e'ỹ aguã. Ha'e rã penemoango reia mava'e rã rei opaga 'rã.

¹¹ Ha'e gui irmão kuery, xee ma nhandepire nhamboi uka aguã re teri anhombo'e va'e rire mba'exa 'rãgue tu ha'vy xembojexavai reia? Ha'e rami anhombo'e va'e rire ha'e kuery ndojou vaivei 'rãgue kuruxu re Cristo ojuka ukaague amombe'u rã.

¹² Ha'eveve 'rãgue penemoango reia kuery ha'e kuery ae onhekyximba va'e rire.

Escravo ve'ỹ ma jaiko vy nhandeporayvu aguã re ijayvua

¹³ Mba'eta peẽ irmão kuery, escravo ve'ỹ pendekuai aguã Nhanderuede penerenoĩ. Ha'e rami avi escravo ve'ỹ pendekuai rupi nda'evei to'o oipotaa rami pendekuai aguã, ha'e rã pejoayvua rupi 'rã pendekuai peteĩ-teĩ rembiguai rami.*

¹⁴ Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi 'rã jajapo peteĩ'i ayvu rupi nhandekuai vy: “Peayvu peneirũ peẽ ae pejeayvua rami” he'iague.*

¹⁵ Ha'e rami teĩ jomeme pejoxu'u ha'e penhomboi-mboi ri vy penheangu ke peẽ ae penhomomba e'ỹ aguã.

To'o rembiapo ha'e Nhe'ẽ guigua re ijayvua

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapo to'o oipotaa va'e.

¹⁷ Mba'eta to'o oipotaa va'e ma Nhe'ẽ ndoipotai, ha'e Nhe'ẽ oipotaa va'e ma to'o ndoipotai, joo ramigua e'ỹ vy. Ha'e nunga rupi ae ndapejapo kuaai peipotaa va'e.

* 4:27 Isaías 54.1   * 4:30 Gênesis 21.10   * 5:1 João 8.32,36   * 5:13 Romanos 6.18,19; 1 Pedro 2.16,17

* 5:14 Levítico 19.18

¹⁸ Ha'e rā Nhe'ē ri penderereko ramo lei guý py ve'ȳ pendekuai.*

¹⁹ Ha'e gui to'o guigua ma jaikuaa pavē: tavy reia, teko ky'a, jajejoko e'yā, ²⁰ mba'emo ra'angaa re jajeroviaa, mba'evyky, joe nanhandea'eia, joe nhapu'ā reia, takāte'ȳ, joupe nhandevai reia, nhandeyvate reixea, joegui jaja'oa, joo rami e'ȳ-e'ȳ nhandekuaia,

²¹ jajojou vai reia, jaka'u reia, jakaru guaxua rupi nhandekuaia, ha'e ramigua anho. Ha'e nunga re pēvy xeayvu ae ma va'ekue, ha'e aỹ ma amombe'u porāve ju: Ha'e rami ikuai va'e ma Nhanderuede po'akaa pyguarā e'ȳ.

²² Ha'e rā Nhe'ē guigua ma pova'e: mborayvu, vy'a, mby'a porā, jajogueropo'akaa, joupe jajapo porāa, nhandehopytyvōa, ojeroviapy jaikoa,

²³ nhandevai rive e'yā ha'e jajejokoa. Ha'e ramigua jokoarā lei jipoi.

²⁴ Ha'e Jesus Cristo pegua ikuai va'e ma kuruxu re ojuka avi ma to'o opa marā rei oipota va'e.

²⁵ Nhe'ē re vy jaikove rire Nhe'ē reve ae tema nhandekuai.

²⁶ Nda'evei jajejou porā rei aguā, nhandhombopoxy ha'e jajojou vaia rupi.

6

Nhandehopytyvō ha'e nhandejee ae jaikuaa pota aguā re ijayvua

¹ Irmāo kuery, amongue ha'eve e'yā rami oiko rā oexaa ramo peē Nhe'ē reve pendekuai va'e pemongeta 'rā, pendevai e'ȳ re. Penheangu ke guive peē voi penhembotavy uka e'ȳ aguā.

² Peraa ke peteī-teī voyi. Ha'e rami vy 'rāe Cristo guigua lei rupi pendekuai.*

³ Ha'e rā amongue heko porāve e'ȳ teī ojeupe "Xereko porā" he'i vy ha'e kuery ae ojekore.

⁴ Peteī-teī peikuaa pota peē ae pendereko re. Ha'e rami vy 'rāe pejererovy'a aguā ha'eve, amboae kuery reko re peikuaa pota rei nda'ei.

⁵ Mba'eta peteī-teī ogueraa 'rā ovoyi ae.

Mba'emo nhandhotyague gui nhamono'ō ju 'rāa re ijayvua

⁶ Ayvu porā re penembo'ea rā opa mba'e porā pemboja'o 'rā penembo'ea kuery pe.

⁷ Pejekore eme pova'e nunga re, mba'eta Nhanderuede ndojejojai ukai 'rā, mba'eta nhandhotyague gui ae ju 'rā nhamono'ō.

⁸ To'o guigua onhotȳ rire to'o gui ju 'rā omono'ō imombaarā. Ha'e rā Nhe'ē guigua ri onhotȳ rire ma Nhe'ē gui ae ju 'rā omono'ō tekove marā e'ȳ.

⁹ Japytu'u rive eme joupe jajapo porāa gui, mba'eta oa'angaague ára nhamono'ō 'rā hekovia, ndajajep'e'ai rire.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'eve jave jajapo porā 'rā pavē pe, nhanderevegua ojerovia va'e kuery pe katuve ma.*

Cristo kuruxu regua anho Paulo oguerovy'aa re ijayvuaque

¹¹ Pexa ke ipara tuvixa rei va'e xepo py ae ambopara va'ekue.

¹² Ha'e gui to'o re onhemboyvatevexe va'e kuery onhea'ā 'rā pendepire pemboi uka aguā re. Ha'e ramigua oipota onhembojexavai uka e'ȳ aguā, mba'eta Cristo kuruxu regua omombe'u va'e rire ombojexavaia ae 'rāgue.

¹³ Ha'e rami avi opire omboi uka va'ekue voi ndojapapai 'rā lei re oĩa, ha'e rami teī ha'e kuery onhea'ā pendepire pemboi uka aguā re, ha'e nunga re ojererovy'a rei aguā.

¹⁴ Ha'e rā xee ma mba'eve rei ndarovy'ai kuruxu re nhande-Senhor Jesus Cristo omanoague e'ȳ vy.* Mba'eta kuruxu re ma vvy regua reko omano ae ma xevy, ha'e xee voi amano avi vvy regua reko pe.

¹⁵ Mba'eta nhandepire nhamboi ukaa, ha'e nhamboi uka e'yā voi mba'e'ȳ, hemimoingo pyau jaikoa anho ovare.

¹⁶ Tove ha'e rami ikuai va'e ha'e javi toendu mby'a porā ha'e omboaxya, Nhanderuede pegua kuery Israel regua voi.

* 5:18 Romanos 8.1-9
Corintios 1.22-24; 2.1,2

* 6:2 Mateus 18.15; Lucas 17.3,4; Tiago 5.19,20

* 6:10 2 Corintios 9.6-15

* 6:14 1

¹⁷ Ha'e rami avi ndaipotavei ma avave rei xemoangeko, mba'eta xerete rupi iperepa ma Jesus káuxa.

Ogueroayvu porãague

¹⁸ Irmão kuery, tove penenhe'ẽ py tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya. Amém.

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Jesus remimbo'e kuery Éfeso tetã pygua pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e kuery pe omombe'u porãve nhandevy peguarã Nhanderueete ogueroko va'e, araka'eve rã guarã guive, Ta'y Jesus re nhaĩ rã. Aipoe'i: "Tove Nhanderueete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy. Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e nhandekuai aguã" (1.3-4). Jesus re jajerovia va'e ma iky'a e'ỹ va'erã ojogua pyre nhandekuai, Nhanderueete pegua templo rami, ha'e Jesus rete rami guive.

Paulo ijayvu avi Nhanderueete nhanderayvu etea re. Aipoe'i: "Mba'eta jajerovia rã nhanemboaxya py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderueete ome'ẽ rive. Nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejogu porã rei e'ỹ aguã" (2.8-9). Ha'e rami rire amboae kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã, Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nghanhomombarateea rupi ae.

Opa py Paulo aipoe'i: "Penembarateea tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae. Pendejee pemoĩ Nhanderueete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rã peĩ atã aguã" (6.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderueete oipotaa rami vy Cristo Jesus pegua apóstolo aiko. Kova'e kuaxia ambou Éfeso tetã py iky'a e'ỹ va'e ha'e Cristo Jesus pegua ojeroviapy pendekuai va'e pe:*

² Tove peẽ kuery tapendu Nhanderueete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua penemboaxya ha'e mby'a porã.

Cristo nhandereraa jepe rã Nhanderueete nhanemoingo porãague re ijayvu

³ Tove Nhanderueete nhande-Senhor Jesus Cristo Ruete va'e re ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy.

⁴ Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e nhandekuai aguã. Nhanderayvu vy

⁵ nhandeporavo ma voi va'ekue gua'y kuery ae nhanemoingo aguã. Ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy Jesus Cristo rupi,*

⁶ nhanemboaxy ramo pavẽ oguerovy'a aguã. Ha'e rami nhandekuai aguã ome'ẽ rive, gua'y oayvu va'e re nhanemoĩ vy.

⁷ Hexe nhanemoĩ vy nhandejogua raka'e jajejavyague gui, mba'eta nhanemboaxy ete vy huguy py omboguepa.

⁸ Ha'e nunga Nhanderueete ombou nhandere opa marãgua 'arandu reve, jaiko kuaa aguã.

⁹ Nhandevy oikuaa uka avi ha'e ae oipotaa rami mba'emo ojapo aguã ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma nhanemboaxya rupi ojapo uka 'rã Cristo pe,

¹⁰ oa'angaague ára ovaẽ rã ojapo aguã opa mba'e re Cristo ipo'aka aguã rami, yva ha'e vy re ikuai va'e ha'e javi re.

¹¹ Cristo re nhanemoĩ vy nhandeporavo raka'e ojeupe guarã. Ha'e ae oipotaa rami vy opa mba'e omoingoague rami avi ha'e rami nhandeapo onhembopy'a ma voiague rami,

¹² ha'e rami nhandekuiaa pavẽ oikuaa vy oguerovy'a aguã hexakãmbaa, yma guive ore kuery Cristo roarõa rupi orekuiaa re guive.*

¹³ Ha'e gui peẽ kuery voi penemoĩ avi Cristo re. Mba'eta pendereraa jepea regua ayvu porã anhetẽ va'e pendu vy hexe pejerovia ramo pendere omoĩ ikuaa ukaarã, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou 'rã va'ekue ae.*

* 1:1 Atos 19.1-40, 20.17-35   * 1:5 Romanos 8.28-30; 1 Pedro 1.2   * 1:12 Apy ma "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy.   * 1:13 2 Coríntios 1.21,22

¹⁴ Mba'eta nhandere Onhe'ê omoĩ rire jaikuaa nhandevy guarã oguereko va'e ha'e javi jajopy 'rãa. Ojeupegua eterã nhandereraa jepea ára ome'ê 'rã nhandevy, hexakãmbaa oguero'vy'aa pavẽ agua.

Ojerovia va'e kuery re Paulo ojerureague

¹⁵ Ha'e nunga rupi xee voi arovy'a, omombe'ua rã aendu vy Senhor Jesus re pejeroviaa ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi peayvua.

¹⁶ Ha'e rami vy anhembo'e nhavõ pendere xema'endu'a vy arovy'a Nhanderuete.

¹⁷ Ha'e rami vy ixupe ajerure pendere omoive aguã pene'arandurã peikuaa ete aguã Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru hexakãmba va'e.

¹⁸ Tove pendepy'a py tapenemoexakã peikuaa aguã mba'e pearõ aguã pa penerenoĩague, iky'a e'ỹ va'e kuery mboae reve opa mba'e porã pejopy avi va'erã,

¹⁹ ha'e opa mba'e re ipo'akaa, hexe jajero'via va'e pe oexa uka rã peikuaa avi aguã.

²⁰ Mba'eta opo'akaa oexa uka raka'e Cristo omanoague gui omboete jevy vy. Ha'e gui yva re ju omboguary imoiny oiporu kuaa regua re,

²¹ huvixa ikuai va'e áryve oĩ aguã, joguerekoa kuery, mba'emo re ombopo'aka ha'e opena uka pyre kuery áryve, aỹgua ha'e raka'eve rã ikuai va'e áryve guive.*

²² Mba'eta ipy guýry opa mba'e omoĩ, ha'e opa mba'e akãrã omoĩ vy igreja kuery pe ome'ê.*

²³ Mba'eta igreja kuery ma hete.* Igreja kuery reve anho 'rã Cristo regua oĩmba, hexeve anho opa mba'e oĩmbaa rami avi.

2

Nhanemboaxy vy nhandereraa jepeague re ijayvua

¹ Pendevy pe voi ome'ê tekove, pendeko vai ha'e pejejavya rupi vy omanogue rami pendekuai va'ekue ri.

² Mba'eta ha'e rami anho pendekuai va'ekue yvy regua reko rami, arai guy rupi nhe'ê vai ipo'aka va'e, Nhanderuete onhe'ê rendu e'ỹ va'e kuery rerekoa va'e oipotaa rami rive.

³ Ha'e rami nhande kuery pavẽ nhandekuai va'ekue to'o oipotaa rami. Mba'eta to'o oipota rami ha'e nhande ae nhandepy'aa rupi rive nhandekuai va'ekue. Amboae kuery rami avi japaga aguã rami nhandekuai va'ekue, ha'e rami ete nhandereko va'e vy.

⁴ Ha'e rã Nhanderuete opa ma mba'e py nhanemboaxy ha'e nhandarayvu ete vy ⁵ omanogue rami nhandereko vaiague py teri nhandekuai va'ekue ri nhande avi nhanemoingove ju Cristo reve, mba'eta nhanemboaxy ramo ae jaa jepe.

⁶ Cristo Jesus reve nhanemoingove ju vy hexe vy nhanemboguary avi yva re,

⁷ raka'eve rã oexa uka aguã Cristo Jesus re vy nhanemboaxy etea ha'e nhandarayvua.

⁸ Mba'eta jajero'via rã nhanemboaxya py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderuete ome'ê rive.

⁹ Nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejou porã rei e'ỹ aguã.*

¹⁰ Mba'eta nhande ma Nhanderuete rembiapo jaiko. Cristo Jesus re nhanemoingove ju iporã va'e jajapo jaikovy aguã, ha'e rupi nhandekuai aguã yma ma voi omoĩ rire.

Cristo kuruxu gui judeu kuery ha'e amboae regua joegua meme ikuai re ijayvua

¹¹ Ha'e nunga rupi peẽ judeu e'ỹ va'e ke penema'endu'a yma rupi pendero'o re pendekuaia'gue re. Pendevy pe judeu kuery "Opire omboi uka e'ỹ va'e" he'i, ha'e kuery ojeupe ma "Opire omboi uka va'e" he'i okuary teĩ avakue po py rive omboi uka.

¹² Ha'e va'e jave ma Cristo reve'ỹ pendekuai va'ekue, Israel regua e'ỹ guive. Neĩ ndapeikuaai va'ekue Nhanderuete mba'emo porã ome'ê aguã re ijayvu vy guexeve guarã ojapoague. Mba'eve ndaperkeoi va'ekue pearõ aguã, mba'eta Nhanderuete revegua e'ỹ pendekuai va'ekue yvy re.*

¹³ Yma Nhanderuetea gui mombyry pendekuai va'ekue ri aỹ ma Cristo Jesus re vy penemohemboja ma, Cristo ruguy rupi ae.

* 1:21 Filipenses 2.9-11; Colossenses 2.9,10   * 1:22 Salmo 8.6   * 1:23 Efésios 4.11-16; Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12-27   * 2:9 Romanos 3.19-24; 5.6-8; Tito 2.11-3.7   * 2:12 Colossenses 1.21,22

14 Mba'eta ha'e va'e ae ma peteĩ rami nhanemoingoa, mba'eta mokoĩ regua gui peteĩ'i nhanemoingo.* Ha'e vy oity nhanembyte kora nhanemboja'oarã hi'aĩ va'ekue. Ha'e va'e ma joe nanhandea'eiague.

15 Ngo'o reve vy ombovaipa raka'e lei re ojapo uka pyre ha'e ndojapo ukai pyre oĩa. Mokoĩ regua gui peteĩ regua pyau omoingo, ojee ae nhanemoingo vy. Ha'e rami vy peteĩ rami nhanemoingo.

16 Mokoĩve regua nhandereru ju Nhanderuete re, peteĩ'i tete nhandekuai aguã. Kuruxu re omano vy oipe'apa raka'e ndajajoavyui reiaque.

17 Ha'e gui ou vy oikuaa uka peteĩ rami ju nhanemoingopa aguã, peẽ ixugui mombryr pendekuai va'ekue, ha'e'i rupi orekuai va'ekue guive.

18 Mba'eta hexe vy mokoĩve regua ha'eve Nhanderuete re nhanhemboja aguã, peteĩ'i Nhe'ẽ rupi.

19 Ha'e nunga rupi amboae regua ve'ỹ, amboae guigua ve'ỹ ma pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py iky'a e'ỹ va'e kuery reve joegua, Nhanderuete ro pygua kuery ae pendekuai.

20 Ha'e va'e oo ytarã ma apóstolo ha'e profeta kuery ranhe omõi raka'e, ha'e gui peẽ kuery ju penemoĩ vy ojapove heravy. Cristo Jesus ae ita omboeteve pyrã oĩ.

21 Hexe vy oo ha'e javi joo'i rami oĩ vy yvateve ovy, templo Senhor peguarã.*

22 Cristo re vy peẽ kuery voi joo'i rami penemoĩ ramo Nhanderuete Onhe'ẽ rupi oĩ atyrã pepyta.

3

Amboae regua kuery oo jepea re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi aỹ xee Paulo ma Cristo Jesus káuxa aĩ nhuã py, peẽ judeu e'ỹ va'e kuery ayvu vy.

2 Mba'eta peẽ kuery pendu ma nhi'ã Nhanderuete xemboaxy vy xemoĩague pendevy pe ayvu amombe'u aguã.*

3 Mba'eta xevy pe oikuaa uka karamboae ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma mboapy ayvu'i py pëvy amboparaague.

4 Ha'e gui ambopara va'ekue peroayvu vy peikuaa avi 'rã Cristo regua oikuaa uka e'ỹ pyre xevy pe ranhe oikuaa uka va'ekue.

5 Ymagua kuery pe ma ha'e nunga ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e gui aỹ ma Onhe'ẽ rupi ae oikuaa uka iky'a e'ỹ va'e apóstolo ha'e profeta kuery pe.

6 Ha'e va'e ma pova'e: peẽ kuery judeu regua e'ỹ voi ore judeu kuery reve nhandevy pavẽ pe Nhanderuete ome'ẽ 'rã mba'emo porã, ha'e gui peteĩ'i tete nhanemoingo pavẽ, ha'e ijayvuague jajopy pavẽ aguã rami nhanemoingo guive, Cristo Jesus regua ayvu porã oĩa rami vy.

7 Ha'e va'e mombe'uarã ae Nhanderuete xemoĩ. Xemboaxya rupi xemoĩ opo'akaa oexa uka vy.

8 Xee ma iky'a e'ỹ va'e kuery pavẽ gui xe'yvyĩve va'eri Nhanderuete xemboaxy vy xemoĩ karamboae amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã. Ha'e va'e oĩa rami vy opa mba'e porã jaikuaa e'ỹ va'e regua Cristo re anho oĩ.

9 Xemoĩ karamboae amombe'u aguã mba'emo oiko va'erã, Nhanderuete opa mba'e apoare va'e yma rupi onhembopy'aague ndoikuaa ukai teri va'ekue ojeupity rã.

10 Mba'eta aỹ gui ma igreja kuery ikuaiã rupi Nhanderuete ha'ekue-'ekue'i rami e'ỹ oexa uka 'rã o'arandua. Yva pygua huvixa kuery ha'e ipo'akakueve ikuai va'e pe voi oikuaa uka 'rã,

11 mba'eta jypy guive oipotaa rami ae onhembopy'a ojapo aguã Cristo Jesus nhande-Senhor rupi.

12 Ha'e rami rire hexe vy nhandepy'a guaxu Nhanderuete re nhanhemboja aguã, mba'eta aỹ jaikuaa ete hexe jajerovia ramo nhanemboaxya.

* 2:14 "Mokoĩ regua" he'ia py ma judeu kuery ha'e amboae regua re ijayvu vy, mba'eta Jesus pegua joegua e'ỹ-e'ỹ nhandekuai teĩ peteĩ'i regua nhanemoingo (Gálatas 3.26-28). * 2:21 1 Coríntios 3.16,17; 1

¹³ Ha'e nunga rupi pendere vy aiko axya omombe'ua rã pendu teĩ ndaipotai pendekuerai, mba'eta pevy'ave aguã ae aiko axy.

Peteĩque ju Paulo onhembo'eague

¹⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderueete renonde xerenapy'ã re aĩ.

¹⁵ Hery rupi ae yva ha'e yvy re ha'e javi regua ikuai va'e omboerya.

¹⁶ Opa mba'e porã oguereko va'e vy ixupe ajerure pendepy'a re Inhe'ẽ oĩ va'e rupi penemombaraete aguã,

¹⁷ ha'e rami py pejerovia rã pendepy'a re Cristo oiko aguã. Ha'e gui mborayvu re penembaraete ha'e peĩ atã vy

¹⁸ iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reve peikuaa aguã Cristo nhanderayvua tuvixa etea, mba'eta ipy ete, ipuku, yvate ha'e yvy katy oo.

¹⁹ Ha'e rami vy peikuaa aguã nhanderayvua, ndajaikuaapai va'e teĩ, Nhanderueete re oĩ va'e ha'e javi pendere voi oĩ aguã.

²⁰ Nhanderueete ma opa mba'e py ipo'akapa va'e vy ojapo jajerurea ha'e nhaexa'ãa áryve voi, nhandere opo'akaa oĩ va'e rupi ae.

²¹ Tove igreja kuery ikuai rupi ixupe toporaia, ha'e Cristo Jesus re vy guive, aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

4

Peteĩ rami jajerovia aguã re ijayvua

¹ Senhor káuxa nhuã py aĩa py po rami xee romongeta: Nhanderueete ojeupe guarã penerenoĩ rire ha'ekue rami ae ke pendekuai.

² Pendekuai rive'i, ha'eve vai'i. Pendevai rei eme. Mborayvu re pejogueropo'aka peteĩ-teĩ.

³ Penhea'ã pembovaipa e'ỹ aguã peteĩ rami Nhe'ẽ penemoingoa, jomeme pendekuai porã vy.*

⁴ Mba'eta peteĩ'i tete nhandekuai, peteĩ Nhe'ẽ oiko ha'e peteĩ'i guive pearõ pekuapy va'e, ha'e rami aguã penerenoĩ rire.*

⁵ Oiko peteĩ'i Senhor, peteĩ'i rami jajerovia aguã, peteĩ'i nhanhemongarai aguã,

⁶ peteĩ'i Nhanderueete nhande kuery ha'e javi Ru va'e. Ha'e ma ha'e javi re ipo'aka, ha'e javi rupi omba'eapo, ha'e javi re oĩ.

Iky'a e'ỹ va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

⁷ Ha'e rami avi nhanemboaxya rupi peteĩ-teĩ pe ome'ẽ nhanerembiaporã. Cristo ae ome'ẽxea rami ome'ẽ.*

⁸ Ha'e nunga rupi ipara re oĩa py “Yvate ojeupi vy heta ogueraa guembiguairã ojopy va'ekue, ha'e avakue pe ome'ẽ hembaporã”, he'i va'ekue.*

⁹ Ha'e gui “Ojeupi” he'ia py jaikuaa yvy guýry peve ogeuejy ranheague,

¹⁰ mba'eta ogeuejy va'ekue ae ma ojeupi ju yva ha'e javi áry, opa mba'e re oĩ aguã.

¹¹ Ha'e gui amongue pe ome'ẽ apóstolo ikuai aguã, amboae pe ma profeta ikuai aguã, amboae kuery pe ma ayvu porã mombe'ua rupi ikuai aguã, amboae kuery pe ma igreja re opena, e'ỹ vy nhombo'ea rupi ikuai aguã.

¹² Ha'e rami vy ombo'e uka porãmba iky'a e'ỹ va'e kuery peteĩ-teĩ guembiapo ojapo kuaa aguã rami. Ha'e rami vy Cristo rete omombaraeteve aguã,

¹³ peteĩ rami meme jajerovia ha'e Nhanderueete Ra'y jaikuaa ete peve. Ha'e rami vy 'rãe kakuakue rami nhandekuai, Cristo rami ete nhandekuai peve opa mba'e py,

¹⁴ kyrĩgue rami ve'ỹ nhandekuai aguã, opa marã rei nhanembo'e va'e yvytu rami nhandereraa rã ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy rive jaa e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e kuery ma avakue 'arandua rami rive 'rã nhanembo'e, ijayvu kuaa vy nhanembotavypa 'rã guive.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ va'e rupi ha'e mborayvu re nhandekuai vy opa mba'e py nhandeyvateve 'rã javy Cristo rami ete nhandekuaia jaupity peve, mba'eta ha'e anho nhaneakã oiko.

* 4:3 Filipenses 2.1-4; Colossenses 3.12-15 * 4:4 Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12,13 * 4:7 Romanos 12.4-8;

1 Coríntios 12.4-11; 1 Pedro 4.10,11 * 4:8 Salmo 68.18

¹⁶ Hexe vy tete ha'e javi oimba porã 'rã, joo rami ikuai py. Peteĩ-teĩ regua joo rami meme ha'e mborayvu re nhomombaraete vy ha'e javi 'rã yvateve ovv.

Jajeko rerova aguã re ijayvua

¹⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e Senhor rery rupi: Pendekuaive eme amboae regua kuery reko rami, mba'eta ha'e kuery ma ipy'aa ovare e'ỹ va'e rupi rive ikuai.

¹⁸ Ha'e kuery 'arandua ma pytũmba. Mombyry ikuai Nhanderuete reko gui, inhakã ratãa rupi ae.

¹⁹ Ha'e kuery oxĩa noendu kuaavei vy opa marã rei ikuai rupi ndojekovei ma, ha'e rami anho ikuai vy.

²⁰ Ha'e rã peẽ kuery ma ha'e rami e'ỹ peikuaa raka'e Cristo reko.

²¹ Mba'eta anhetẽ ae Jesus regua anhetẽ va'e pendu, ha'e ha'e rupi ete penembo'ea.

²² Penembo'ea pendereko ymague peja aguã re, mba'eta nhandereko ymague rupi vy nhandereko ky'ave javy nhandemoaruãa py jajekorepa vy.

²³ Ha'e gui penembo'ea penhembopyau uka aguã pendepy'a ha'e peikuaa-a py,

²⁴ ha'e pendeko pyau py ju penhemonde aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete omoingo ha'e rami ete pendekuai aguã, anhetẽ guigua teko porã ha'e pendeky'a e'ỹa rupi.*

Nhanderuete pe ete nhandekuai aguã re ijayvua

²⁵ Ha'e nunga rupi pendeapugue peja vy peteĩ-teĩ anhetẽ rupi anho pendeayvu jomeme, mba'eta peteĩ'i tete nhandekuai.*

²⁶ Pendeavaia py teĩ pejejavy eme. Pendeavaia gui pejepe'a kuerei 'rã kuaray oike e'ỹ re,*

²⁷ peteĩve henda py anha pe penhembotavy uka e'ỹ aguã.

²⁸ Imonda va'ekue ta'imondave eme. Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo, opo py tojapo iporã va'e, iporiaukue'i oipytyvõ aguã ojou aguã.

²⁹ Pendejuru gui toẽ eme ayvu vai, ha'e rã ayvu porã anho, peteĩ-teĩ oikotevẽa rami penhomombaraete aguã. Ha'e rami vy 'rã hendua kuery pe pendeayvua ojapo porã.

³⁰ Pemomboriau eme Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta opa mba'e gui pendereraa jepe aguã ára peve guarã pendere omoĩ, ojeupegua kuery peikoa kuaa ukaarã.*

³¹ Pejepe'a ke pendeavai reiaty gui, ha'e gui penhendu vaikue reia, pendepoxy reia, penhomotare'ỹa, pendeayvu vaikue reia ha'e opa mba'e vai gui.

³² Ha'e rami 'rãgue py joo rami meme pendekuai pejoayvu ha'e penhomboaxya rupi. Pejoperdoa ke, Cristo re vy Nhanderuete penderperdoague rami avi.

5

¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete rami ete ke pendekuai, ta'y kuery hembiaiyvu va'e vy.

² Mborayvu re pendekuai Cristo penderayvua rami, mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, Nhanderuete pe guekove ae ome'ẽ heakuã porã va'e ome'ẽmy rami.

Hendy va'e ha'e pytũ rupi ikuai va'e re ijayvua

³ Iky'a e'ỹ va'e pendekuai vy nda'evei neĩ pendeayvu aguã mba'emo vai re: tavy reia, nhemboeko ky'aa, nhomba'e re pena reia, ha'e nunga re.

⁴ Nda'evei pendeayvu vaikue aguã, pene'arandua rupi e'ỹ pendeayvu aguã, neĩ penderoryai rei aguã. Ha'e ramigua ma nda'evei va'e meme. Ha'e rami 'rãgue py perovy'a tema Nhanderuete.

⁵ Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Cristo ha'e Nhanderuete po'akaa ojekuaa jave peteĩve ndojekoi rei va'e mba'eve ndojopyi 'rã, neĩ onhemboeko ky'a rei va'e, nhomba'e re opena rei va'e, mba'eta ha'e ramigua ma ta'angaa ombojerovia va'e rami meme.

⁶ Avave rei pe penhembotavy uka eme ayvu ovare'ỹ va'e py, mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã nonhe'ẽ rendui va'e kuery ha'e rami ikuaiague re.

⁷ Ha'e nunga rupi mba'eve pereko eme ha'e kuery reve.*

⁸ Mba'eta yma rupi, pytũ rupi pendekuai va'ekue ri aỹ ma Senhor re vy hexakã va'e peiko. Pendekuai ha'vy hendy va'e ra'y kuery rami ete,

* 4:24 Colossenses 3.5-10 * 4:25 Zacarias 8.16 * 4:26 Salmo 4.4 * 4:30 Gênesis 6.5,6; Salmo 78.40,41;

Isaías 63.9,10 * 5:7 2 Corintios 6.14-7.1

⁹ mba'eta hendy va'e guigua ma mborayvu, teko porã ha'e anhetê va'e rupi nhan-dekuai.*

¹⁰ Peikuaa pota ha'vy Senhor pembovy'aa rupi pendekuai aguã.

¹¹ Mba'eve pereko eme pytũ rupigua mba'emo vai apoa kuery reve, mba'eta ovare'y va'e meme. Ha'e rami 'rãgue py peikuaa uka nda'eve va'ea.

¹² Mba'eta ha'e kuery nhemi rupi ojapo va'e re nhandeayvu vy voi nhaximba 'rã.

¹³ Mba'eta hendya py mba'emo jaikuaa uka ramo ojekuaapa 'rã marã ramigua ete paa. Hendya py ojekuaa va'e ma hexakã va'e meme opyta,

¹⁴ aipoe'ia rami vy: "Reke va'e, emyĩ ke, epu'ã omano va'ekue mbyte gui, ha'e gui Cristo nemoexakã 'rã."

¹⁵ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota. Pendekuaive eme hi'arandu e'y va'e rami, ha'e rã hi'arandu va'e rami anho.

¹⁶ Peiporu kuaa ke ára nhavõ, mba'eta ara vai meme.

¹⁷ Ha'e nunga rupi pepyta eme hi'arandu e'y va'e, va'eri peikuaa pota Senhor oipota va'e re.

¹⁸ Peka'u eme guive vinho py, mba'eta opa marã rei nhanemoingo. Ha'e rami 'rãgue py pendere Nhe'ê anho.*

¹⁹ Ha'e rami vy jomeme pendeyvu salmos peporaei vy. Pendepy'a py Senhor pemboetea rupi peporaei hinos ha'e Nhe'ê guigua mboraei.

²⁰ Opa mba'e re Nhanderueete perovy'a riae, Senhor Jesus Cristo rery rupi.*

²¹ Peteĩ-teĩ oipotaa rami peiko Cristo pemboetea rupi.

Omenda va'e kuery reko re ijayvua

²² Ha'e rami vy kunhague ma ome oipotaa rami ta'ikuai, Senhor pe rami ete.

²³ Mba'eta ime kuery ma gua'yxy akã ikuai, igreja kuery akã Cristo oikoa rami avi, heraa jepa guive oiko. Ha'e va'e ma hete.

²⁴ Ha'e gui igreja kuery Cristo oipotaa rami ikuai rami avi kunhague voi opa mba'e py ta'ikuai ome kuery oipotaa rami.

²⁵ Peẽ ime kuery voi peayvu ke penda'yxy, Cristo igreja kuery oayvua rami avi, mba'eta igreja kuery re vy guekove ae ome'ê raka'e,

²⁶ iky'a e'y va'erã omoingo aguã yy py ojoi vy, ayvu omombe'ua reve,

²⁷ guenonde ae igreja kuery oexa uka aguã hexakãmba va'e, ipere ha'e ixorimba rei e'y va'e, ha'e kuery re ivaikue reia, neĩ ha'e va'e regua oĩ e'y aguã, ha'e rã iky'a e'ya anho.

²⁸ Ha'e rami avi ime kuery ma guete ae'i rami toayvu gua'yxy. Gua'yxy oayvu va'e ma ha'e ae ojeayvu.

²⁹ Mba'eta guete ae ndoayvui va'e jipoi. Ha'e rami 'rãgue py nhamongaru ha'e nhapena 'rã nhanderete re. Ha'e rami ae avi Cristo opena igreja re,

³⁰ hete regua nhandekuai ramo.

³¹ "Ha'e nunga rupi avakue oea 'rã ngu ha'e oxy, gua'yxy reve joguereko aguã, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã", he'iaque rami.*

³² Pova'e ma ndoikuaa ukai pyre iporã ete va'e, mba'eta Cristo ha'e igreja re xeayvu.

³³ Ha'e rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ peayvu 'rã penda'yxy peẽ ae pejeayvua rami, ha'e kunhague voi tomboete ome.*

6

Tuu ha'e ta'y kuery reko re ijayvua

¹ Peẽ ta'y ha'e tajy kuery voi Senhor re vy penhe'ê rendu 'rã penderu ha'e pendexy, mba'eta ha'e rami vy 'rã ha'evea rami pendekuai,

² "Pemboete 'rã penderu ha'e pendexy", he'iaque rami. Ha'e va'e ojapo uka pyre ma jypy'igua nhanemoingo porã aguã regua ayvu reve ou, po rami:

³ "Kova'e yvy re peiko porã ha'e peikove puku aguã", he'i va'ekue.*

* 5:9 1 João 1.5-10 * 5:18 Gálatas 5.16-25 * 5:20 Colossenses 3.16,17 * 5:31 Gênesis 2.24 * 5:33 Colossenses 3.18,19; 1 Pedro 3.1-7 * 6:3 Êxodo 20.12, Deuteronômio 5.16

⁴ Ha'e gui peẽ tuu kuery ma pembopoxy rei eme penda'y ha'e penderajy kuery. Ha'e rami 'rãgue py Senhor guigua 'arandu rupi 'rã pemo'arandu ha'e pemongeta.*

Escravo ha'e joguerekoa kuery reko re ijayvua

⁵ Ha'e gui peẽ escravo kuery ma penhe'ẽ rendu ke pendererekoa ngo'o re ikuai va'e. Pemboetea rupi pejererokyje pendepy'a ha'e javi py, Cristo pemboetea rami avi.

⁶ Nda'evei pendererekoa oexaa py rive pamba'eapo porã aguã, avakue rive pendererovy'a e'ỹ aguã. Ha'e rami 'rãgue py Cristo rembiguai peiko vy pendepy'a py guive pejapo Nhanderuete oipota va'e.

⁷ Penekyre'ya py pamba'eapo, Senhor pe rami, avakue pe rive'ỹ.

⁸ Mba'eta jaikuaa iporã va'e rupi nhandekuai rire peteĩ-teĩ rekovia jajopy 'rãa Senhor po gui, escravo ha'e escravo e'ỹ teĩ.

⁹ Ha'e gui peẽ joguerekoa kuery voi, ha'e rami ae pereko porã penembiguai kuery. Pemongyje rei eme, mba'eta peikuaa ha'e kuery Senhor ha'e pende-Senhor yva re oikoa. Ha'e va'e ma peteĩ regua rive joegui oayvuvu va'e'ỹ.*

Nhanderuete guigua tembiporu re ijayvua

¹⁰ Ha'e gui ma penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae.

¹¹ Pendejee pemoĩ Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rã peĩ atã aguã.*

¹² Mba'eta nhande kuery re avakue e'ỹ opu'ã, ha'e rã yva regua huvixa kuery, ipo'akakueve, ko yvy pytũ guy rupigua rerekoa kuery, ha'e nhe'ẽ vai arai guy rupigua.

¹³ Ha'e nunga rupi peraa ke Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, ara vai ovaẽ rã peĩ atã aguã, ha'e gui opa pendepo'akapa ma rire pejeity uka e'ỹ re pene'aĩ aguã.

¹⁴ Ha'e gui peĩ atã aguã ma ku'akuaa rami pemoĩ 'rã anhetẽ va'e, ha'e teko porã voi pemoĩ pexu regua rami.

¹⁵ Pendepy regua rami pemoĩ penekyre'ya, peiko katu aguã ayvu porã Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa regua pemombe'u aguã.

¹⁶ Hu'y jokoarã pereko riae ke pejeroviaa, poromboeko vaia hu'y hendy va'e omombo rã pemboguepa aguã.

¹⁷ Ngora ratãrã ma peraa peo jepea, ha'e Nhe'ẽ guigua kyxe guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ayvu.

¹⁸ Nhanderuete pe penhembo'e pavẽ re, Nhe'ẽ re vy pejerure riae. Ha'e rami aguã peiko kuaa pota tema, peĩ atã guive icy'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi re pejerurea py.

¹⁹ Xere voi ke pejerure, xeyvuvu ta rã xeyvurã ome'ẽa aguã, akyjea py e'ỹ amombe'u aguã ayvu porã ndoikuaa ukai pyre.

²⁰ Mba'eta ha'e rami aguã ae aĩ nhuã py, Jesus rery rupi ayvu mombe'uarã. Tove Cristo re vy akyjea py e'ỹ tamombe'u, amombe'u aguã rami ae rire.

Tíquico omondouka aguã re ijayvuague

²¹ Ha'e gui aikoa ha'e mba'emo ajapo aikovya peikuaa aguã ma xerembiayvu irmão Tíquico omombe'upa 'rã pendevy. Ha'e va'e ma Senhor pe omba'eapoa rupi ojeroviapy oiko.*

²² Ha'e rami aguã ae xee ambou aỹ, marã rami pa roikoa peikuaa aguã, peẽ voi pendepy'a guaxu aguã.

Ogueroayvu porãague

²³ Irmão kuery, tapendu mby'a porã, mborayvu ha'e pejeroviavea guive, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua meme.

²⁴ Tove nhande-Senhor Jesus Cristo oayvuvu ete va'e kuery ha'e javi toendu nhanemboaxya.

* 6:4 Colossenses 3.20,21 * 6:9 Colossenses 3.22-4.1; 1 Timóteo 6.1,2; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21 * 6:11 2 Coríntios 10.3,4; 1 Tessalonicenses 5.8,9; 1 Pedro 5.8-10 * 6:21 Colossenses 4.7,8

Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Filipos tetã re ma Roma pygua huvixave opena raka'e, Macedônia yvy re oĩ, aỹ Grécia re. Ha'e pygua igreja ma Europa pygua jypy'i apóstolo Paulo omboyvy va'ekue (Atos 16.12-40).

Filipos tetã gui Paulo oo ma rire ombotyta nhuã py. Ha'e gui Filipos pygua kuery nhuã py Paulo oĩa omombe'ua rã oendu vy ixupe guarã ogueru ruka jepi oipytyvõ vy. Ha'e ramo apóstolo Paulo nhuã py oĩ reve ae kova'e kuaxia ombopara raka'e ha'e kuery pe oguero'vy'a vy.

Mba'eta nhuã py Paulo oĩ va'eri nda'ikuerai, ovy'a tema oikovy, ha'e ijayvu ha'e kuery voi ovy'a aví aguã re. Aipoe'i: "Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xerue. Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve" (1.3-4). "Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoëa 'rã Nhanduete pe mymba ome'ẽmby rami, pejerovia peme'ẽ va'e irũrã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve 'rã arovy'a. Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xerero'vy'a guive" (2.17-18). "Pevy'a riae ke Senhor re. Peteĩgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke", he'i (4.4).

Paulo ijayvu avi ha'e kuery peteĩ rami ikuai aguã. "Peẽ voi ke pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua, mba'eta ha'e va'e ma Nhanduete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanduete rami riae yvate aguã. Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy. Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy onhem'o'vy'i'ive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejúka uka peve. Ha'e rami rire Nhanduete omboyvate ju pavẽ aryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvate va'e, Jesus rery pavẽ omboete vyi guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, yvy re ha'e yvy guýry ikuai va'e guive, ha'e gui ha'e javive 'Jesus Cristo ae Senhor oiko' he'i okuapy aguã, Nhanduete omboetea rupi," he'i (2.5-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboyvyague

¹ Paulo ha'e Timóteo, Cristo Jesus rembiguai roiko va'e roxarura Filipos tetã py Cristo Jesus re vy iky'a e'ỹ va'e pendekuai va'e ha'e javive pe, joe opena va'e ha'e nhopytyvõa kuery pe guive.*

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanduete, Senhor Jesus Cristo Ru va'e guigua.

Filipos pygua kuery re oguero'vy'a ha'e ojerureague

³ Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xerue.

⁴ Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve.

⁵ Xema'endu'a jypy'i guive aỹ peve ayvu porã mombe'ua rupi xereve penhea'ã pekuapya re.

⁶ Mba'eta xee aikuaa porã Cristo Jesus oua ára peve peẽ kuery re mba'emo porã moĩ ypyare omoimba 'rãa.

⁷ Ha'eve peẽ kuery re xema'endu'a riae aguã, mba'eta xepy'a re aendu roayvua. Mba'eta Nhanduete xemboaxy vy ixupe amba'eapo aguã xemoĩ rire peẽ kuery xepytyvõ pekuapy nhuã py aĩ rã, ha'e ayvu porã anhetẽ va'e amombe'ua rupi guive.

⁸ Nhanduete oikuaa peẽ kuery ha'e javive roexaxea. Ha'e rami aguã ma Cristo Jesus gui ae aendu.

⁹ Po rami ajerure ixupe: Pendere tomoĩve heravy mborayvu, mba'emo peikuaa porãve ha'e opa mba'e py pene'arandua reve,

¹⁰ iporã va'e anho pendejee guarã peiporavo aguã, iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ pendekuai aguã Cristo ára pyguarã,

¹¹ Jesus Cristo guigua teko porã anho pexa uka rã Nhanduete oguero'vy'aa ha'e omboetea aguã.

Apóstolo Paulo re mba'emo oiko ramo hetave ayvu porã oendu re ijayvuague

* 1:1 Atos 16.12-40

¹² Ha'e gui irmão kuery, aipota peikuaa mba'emo xere oiko rire ayvu porã oenduave ague.

¹³ Mba'eta huvixave pegua jopya kuery oikuaapa Cristo káuxa nhuã py aĩa, ha'e amboae kuery ha'e javi voi.*

¹⁴ Ha'e ramo irmão kuery voi Senhor káuxa nhuã py aĩa heta oikuaa vy ipy'a guaxu vy ndokyjevei okuapy Nhanderuete ayvu omombe'u aguã.

¹⁵ Ikuai avi amongue ete'i xere ija'e e'ÿa rupi Cristo regua ayvu omombe'u va'e, xegui onhemboyvatevexe vy rive. Ha'e rã amboae kuery ma anhetê rupi omombe'u.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma porayvua rupi ayvu omombe'u, mba'eta oikuaa ayvu porã mombe'uarã xemoãgue.

¹⁷ Ha'e rã amboae kuery ma onhemboyvate reixe vy rive omombe'u Cristo regua, anhetê rupi e'ÿ, mba'eta ha'e kuery ojapoxe nhuã py aĩa py ajexavaive aguã rami.

¹⁸ Ha'e rami teĩ xee ma ndaikuaa potai. Mba'eta anhetê rupi, ha'e'ÿ vy anhetê rupi e'ÿ teĩ Cristo omombe'ua ramo avy'a, ha'e avy'a tema 'rã guive.

¹⁹ Mba'eta po rami aikuaa porã: Xere pejerure ramo Jesus Cristo Nhe'ê xepytyvõ 'rã opa mba'e gui aa jepe aguã.

²⁰ Xee aipota ete va'e, ha'e ajeroviaa ma mba'eve py aximba e'ÿ aguã. Ha'e rami 'rãgue py xepy'a guaxu aguã, aiko jepiaty rami aÿ voi xee aikoa rupi Cristo omboetea aguã, aikove e'ÿ vy amano teĩ.

²¹ Mba'eta xevy pe ma aikovea Cristo pe aiko aguã, ha'e rã amano aguã ma ajoupave aguã.

²² Ha'e rami teĩ, xero'o re aikove teri reve amba'eapoa rupi iporã va'e oiko ramo xee ndaiporavo kuaai,

²³ mba'eta mokoĩ rami aendu. Mba'eta aaxe Cristo reve aiko aguã. Ha'e va'e ma opa mba'e gui ha'eveve va'e.

²⁴ Ha'e rami avi xero'o re ranhe aikove vy 'rãe peẽ kuery roipytyvõve.

²⁵ Ha'e nunga rupi aikuaa porã peẽ kuery ha'e javi reve apytave ranhe 'rãa, pevy'a ha'e pejeroviave aguã,

²⁶ mba'eta peẽ kuerya py ju avaẽ rã xerexa vy perovy'ave 'rã Cristo Jesus.

Cristo reve vy peteĩ rami nhanhea'ã aguã re ijayvua

²⁷ Opa mba'e gui ha'eveve va'e ma Cristo regua ayvu porã omboetea aguã rami pendekuai aguã. Ha'e rami rã peẽ kuery roexa vy aa, ha'e'ÿ vy ndaai teĩ pendekuaia omombe'ua rã aendu vy aikuaa 'rã peteĩ Nhe'ê re peĩ atãa, ha'e peteĩ'i rami penhea'ã pekuapya ayvu porã rupi jajeroviaa re,

²⁸ mba'eve py nhanderoivaigua kuery gui pekyje e'ÿ re. Ha'e kuery ma ha'e rami pendekuaia oexa vy oikuaa okanhy aguã rami ikuaiã, ha'e rã peẽ kuery ma peikuaa Nhanderuete re vy peo jepe 'rãa.

²⁹ Mba'eta pendevy pe ome'ê Cristo káuxa pendekuai axy aguã, hexe pejerovia aguã anho e'ÿ,

³⁰ mba'eta peẽ voi penhea'ã pekuapy ymave rupi pexa rã xee anhea'ãague rami, ha'e aÿ pendu rã anhea'ãa rami avi.*

2

Jajoayvu ha'e joegui nhanhemo'yvyĩ'ive aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi Cristo re vy penembaraetea pendu vy, penderayvua py pendepy'a guaxu, Nhe'ê reve peteĩ rami pendekuai, ha'e pendeporayvua rupi penhomboaxya pendu vy,

² ha'e rami vy xembovy'a ke opa mba'e py, peteĩ rami peikuaa vy, jomeme pejoayvu, peteĩ rami anho pendepy'a, ha'e pendepy'a py peteĩ'i ramigua anho pendu vy.*

³ Mba'eve pejapo eme penhemboyvatea rupi, neĩ pejejou porã reia rupi guive. Ha'e rami 'rãgue py penhemo'yvyĩ'i vy peteĩ-teĩ penhomboyvateve 'rã pendejegui.

⁴ Pemoĩ peteĩ-teĩ peẽ ae peipotaa rami rive'ÿ pendekuai aguã, ha'e rã amboae kuery oipotaa rami.

* 1:13 Atos 28.16,30,31; Efésios 6.19,20

* 1:30 Atos 5.41; 1 Pedro 4.12,13

* 2:2 Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-3

Cristo onhemo'yvyi'iaque rami avi nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

- ⁵ Peẽ voi pendejee pemoi Cristo Jesus py'a re oi va'e ramigua,
⁶ mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanderuete rami riae yvate aguã.
⁷ Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy.* Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy
⁸ onhemo'yvyi'ive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve.
⁹ Ha'e rami rire Nhanderuete omboyvate ju pavẽ áryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvateve va'e,
¹⁰ Jesus rery pavẽ omboete vy guenapy'ã re oi aguã, yva re, yvy re ha'e yvy guýry ikuai va'e guive,
¹¹ ha'e gui ha'e javive "Jesus Cristo ae Senhor oiko" he'i okuapy aguã, Nhanderuete omboetea rupi.*

Jaa jepea jaexa uka aguã re ijayvua

- ¹² Ha'e ramo xerembiaiyvu kuery, peẽ kuery xenhe'ẽ rendu riae pekuapy xerexaa rupi anho e'y, aỹ peẽ kuerya py nai jave katuve ma. Ha'e rami vy peo jepea pexa uka-ukave tema pejererokyje ha'e peryryipaa rupi,
¹³ mba'eta Nhanderuete ae pendere ojapo 'rã ha'e oipotaa rami pendekuaixe ha'e pendekuai ete aguã rami.
¹⁴ Opa mba'e pejapooa py pendeayvu rei eme, ha'e pejoguero'a rei eme guive,
¹⁵ ojou vaipy e'y ha'e anhetẽ rupigua pendekuai aguã. Ha'e rami vy heko vai ha'e opa marã rei ikuai va'e mbyte pendekuaia rupi pexa uka 'rã Nhanderuete ra'y kuery icy'a e'y va'e peikoa. Mba'eta ha'e kuery mbyte rupi tataendy rami penerexakã peikovy kova'e yvy re,*
¹⁶ tekove regua ayvu re peĩ atã vy. Ha'e rami rire Cristo oua ára py xee roguerovy'a 'rã nanhea'ã rivei neĩ namba'eapo rivei rire.
¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoẽa 'rã Nhanderuete pe mymba ome'ẽmby rami, pejeroviaa peme'ẽ va'e irũrã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve 'rã arovy'a.
¹⁸ Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive.

Paulo oirũ kuery Timóteo ha'e Epafrodito omombe'uague

- ¹⁹ Ha'e gui Senhor Jesus re ajerovia peẽ kuerya py ambou voi aguã Timóteo, pendekuaia aikuaa vy xee voi avy'a aguã.
²⁰ Mba'eta xeirũ mboae ndarekoi xee rami oendu va'erã anhetẽ rupi peẽ kuery re opena aguã.
²¹ Mba'eta amboae kuery ma ha'e kuery ae oipotaa rami ikuaixe, Cristo oipotaa rami e'y.
²² Ha'e rã Timóteo ma peẽ voi peikuaa ae heko porã va'e oikoa, mba'eta ayvu porã mombe'ua rupi xerupive omba'eapo nguu pe rami.
²³ Amondouka voi aguã rami aiko, xere mba'emo oiko va'e aikuaa vyve.
²⁴ Senhor re ajerovia aikovy hare'y re xee voi aju aguã.
²⁵ Ha'e rami teĩ ajou porã peẽ kuerya py ambou ranhe aguã Epafrodito. Ha'e va'e ma xe-irmão, xereve omba'eapo ha'e onhea'ã va'ety. Ha'e va'e ma peẽ kuery pemondouka avi raka'e, aiko axy rã xepytyvõ aguã.
²⁶ Ha'e ramo peẽ kuery ha'e javive penderexaxe ete oikovy, ha'e ipy'a eta rei guive, mba'eta imba'eaxya penduague ixupe omombe'ua rã oendu rire.
²⁷ Anhetẽ imba'eaxy vy omano rai'i va'ekue, teĩ Nhanderuete omboaxy. Ha'e anho e'y, xee voi xemboaxy avi, xeporiauve ju e'y aguã.
²⁸ Ha'e nunga rupi ajapurave tema ambou aguã, pexa ju vy perovy'a aguã, ha'e xee voi ndaxeporiau vaipavei aguã.
²⁹ Ha'e ramo Senhor re vy pemovaẽ ke perovy'a ete reve, ha'e pemboete tema ha'e ramigua avakue ha'e javi.

* 2:7 João 13.12-17; 2 Coríntios 8.9

* 2:11 Efésios 1.20-23; Apocalipse 5.1-14

* 2:15 Mateus 5.14-16

³⁰ Mba'eta Cristo pe omba'epoa rupi omano rai'i va'ekue ndojeayvuveikue py, peẽ kuery naxepytyvõ reguavei rã xepytyvõ aguã.

3

Cristo re javy'a aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui xe-irmão kuery, pevy'a tema Senhor re. Ambopara ma voiague ramigua peteĩgüe ju ambopara. Ha'e rami teĩ ndajou porã e'yi, mba'eta penemombaraeteve 'rã.*

Anhetẽ rupi e'ỹ nhombo'e va'e kuery gui nhanheangu aguã re ijayvua

² Penheangu ke jagua rami heko vai va'e kuery gui, mba'eta ha'eve'ya rami omba'epoa, ha'e anhetẽ rupi e'ỹ jopire omboi uka va'e.*

³ Ha'e rã nhande kuery ma opire omboi uka va'e ete nhandekuai, mba'eta Nhe'ẽ rupi nhamboete Nhanderue, jarovy'a Cristo Jesus, ha'e rã to'o re ma ndajajeroviai va'e.

⁴ Ha'eve 'rãgüe teĩ xee to'o re ajerovia aguã. Amongue va'e to'o re ojerovia aguã ha'eve va'e rire xee katuve 'rãgüe,

⁵ mba'eta oito ára arekoa py xepire omboia va'ekue, Israel ramymino aiko, Benjamim kuery regua, hebreu kuery gui xetui'i va'ekue hebreu eterã. Fariseu regua aiko vy lei rupi anhea'ã va'ekue.

⁶ Anhea'ãve ete vy igreja kuery re apu'ã rei va'ekue. Lei guigua teko porã rupi aiko ramo xejou porã pavẽ karamboae.

⁷ Ha'e rami teĩ mba'emo xembovarearã areko va'ekue pe ma aỹ Cristo re vy "Ovare'ỹ va'e" ha'e.

⁸ Anhetẽ opa mba'e pe "Ovare'ỹ va'e" ha'e aỹ, mba'eta Cristo Jesus xe-Senhor aikuaa aguã ma pavẽ gui iporãve va'e. Hexe vy amokanhy ha'e nungakue ha'e javi, ha'e "Omombo pyrã" ha'e guive, hekovia Cristo aupity aguã,

⁹ ha'e hexe aĩ aguã. Ha'e rami vy teko porã aupity aguã, xee ae reko porã e'ỹ, neĩ lei guigua e'ỹ guive, ha'e rã Cristo re jajerovia vy jaupity va'erã. Ha'e nunga teko porã ma jajerovia ramo Nhanderue ome'ẽ 'rã nhandevy.*

¹⁰ Ha'e rami vy Cristo aikuaa ete aguã, ha'e omanoague gui imboete jevyare po'akaa guive. Hexeve aiko axyxe avi, omanoague py guive aikoxe ha'e rami,

¹¹ marã rami vy pa aupity avi aguã amanoague gui anhemboete ju aguã.

Yvate katy nhanerenõia re ijayvua

¹² Xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, neĩ "Opa mba'e py xereko porã" nda'ei guive. Ha'e rami teĩ anhea'ãve tema aupity aguã Cristo Jesus ojeupe guarã xejogua vy xerenonderã omoĩ va'ekue.

¹³ Irmão kuery, xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, teĩ peteĩ'i rupi ma anhea'ã aikovy: Mba'emo xerakykue opyta va'e gui xerexarai vy anhea'ã tema xerenonderã oĩ va'e re anho.*

¹⁴ Anhea'ã tema xerenonderã oĩ va'e re, aupity aguã iporã va'e Nhanderue ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ajopy aguã ae Cristo Jesus re vy yvate katy xerenõi.

¹⁵ Jajeroviaa rupi nhanembaraete va'e ma ha'e rami ae 'rã jaikuaa. Ha'e gui amboae rami ri peikuaa ramo ha'e nunga avi Nhanderue oikuaa uka 'rã pëvy.

¹⁶ Ha'e rami vy peteĩ-teĩ jaupity maague rupi tema nhandekuai.

Cristo kuruxu regua ayvu rovaigua kuery re ijayvua

¹⁷ Irmão kuery, peẽ avi ke xee aikoa rami tema pendekuai, ha'e ore rami ikuai va'e reko re guive peikuaa porã pota.

¹⁸ Mba'eta nhanembyte rupi heta ikuai Cristo kuruxu rovaigua kuery. Ha'e va'e kuery reko gui mbovykue rei e'ỹ xee romonheangu, ha'e aỹ xerexay reve ju xeyvuu ha'e rami.

¹⁹ Ha'e kuery ma okanhy aguã rami ikuai, ombojerovia guypy ae rive, ha'e oguerovy'a ogueroxĩ 'rã va'ekue, mba'emo kova'e yvy regua re anho nda'evive vy.

²⁰ Ha'e rã nhande kuery retã ma yva re oĩ, ha'e nharõ jaikovy nhandereraa jepea Senhor Jesus Cristo ha'e gui ou rã guarã.

* 3:1 Filipenses 2.18, 4.4 * 3:2 "Jagua rami heko vai va'e" he'ia kuery ma nhombo'ea rupi "Judeu reko rami pendekuai ramo anho 'rã Nhanderue pendereraa jepe" he'i rive va'e. * 3:9 Romanos 3.21-26; Efésios 2.8,9

* 3:13 Hebreus 12.1-3

²¹ Mba'eta ou vy ombopyaupa 'rã nhanderete ikangy va'e, guete hexakãmba va'e rami avi nhanemboete jevy vy. Opo'akaa rupi 'rã ha'e rami nhanemoingo, opa mba'e re ipo'aka va'e vy.

4

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery xerembiaiyvu va'e, ha'e rami ae tema penembaraete Senhor re. Pendera xema'endu'a riae, mba'eta arovy'a va'e ha'e xembovy'aarã peiko.

Evódia ha'e Síntique pe ojerure, ha'e gui javy'a ha'e nhandembo'e aguã re ijayvua

² Evódia ha'e Síntique pe ajerure Senhor re vy peteĩ rami ju oikuaa aguã.

³ Ha'e gui ndee xeirũ anhetẽ va'e pe ma ajerure avi ha'e va'e kunhague reipytyvõ aguã, mba'eta xera mokoĩve onhea'ã va'ekue ayvu porã mombe'ua rupi, Clemente ha'e xepytyvõa kuery mboae reve guive. Ha'e kuery rery oĩ ma kuaxia tekove ogueroko va'e kuery rery oĩa re.

⁴ Pevy'a riae ke Senhor re. Peteĩgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke.

⁵ Pavẽ pe pexa uka ha'eve vai'i peikoa. Senhor mombyry e'ỹ oĩ.

⁶ Pendepy'a eta rei eme mba'eve re. Ha'e rami 'rãgue py, opa mba'e py Nhanderueete pe pejerure peikotevẽ va'e re. Penhembo'e ha'e pejerure tema perovy'a reve.

⁷ Ha'e ramo mby'a porã opa mba'e jaikuaa va'e gui iporãve va'e rupi Nhanderueete opena 'rã penekuraxõ ha'e pendepy'a re, Cristo Jesus re vy.

Nhandepy'a re mba'emo nhamoĩ aguã re ijayvua

⁸ Ha'e nunga rupi irmão kuery, pendepy'a re pemoĩ anhetẽ va'e ha'e javi, iporã va'e, ha'evea ramigua, iky'a e'ỹ va'e regua, nhombovy'a va'e ha'e ojou porãmbi ha'e javi. Ha'e gui ojou porãmbi, e'ỹ vy oguerovy'apy mboae oiko rã ha'e nunga re anho peikuaa pota.*

⁹ Ha'e gui pejapo mba'emo xegui peikuaa, pejopy, pendu ha'e pexa va'ekue ramigua. Ha'e ramo Nhanderueete mby'a porã me'ẽa oiko 'rã pendereve.

Filipos pygua kuery re Paulo oguerovy'aague

¹⁰ Arovy'a ete Senhor, mba'eta peteĩgue ju pexa uka xepytyvõxea. Ha'e rami aguã pendu ae ma va'ekue, teĩ pexa uka aguã novaẽi teri va'ekue.

¹¹ Xevy pe mba'emo oata ramo e'ỹ ha'e rami xeayvu, mba'eta oiko va'e py rei aikuaa avy'a aguã.

¹² Aikuaa omo'yvyĩ'imby ha'e omboetevepy aiko aguã. Opa mba'e py, opa marãgua oiko va'e py avy'a kuaa, arekopaa py ha'e anhembyايا py, ajoupaa py ha'e xeporiaua py.

¹³ Opa mba'e aropo'aka 'rã xemombaraetea re vy.

¹⁴ Ha'e rami avi aiko axy rã peẽ kuery ha'evea rami xemoirũ uka.

¹⁵ Filipos pygua kuery, jypy'i ayvu porã pendu jave pendevy Macedônia gui aa ramo jipoi raka'e igreja mboae mba'emo ome'ẽa py xepytyvõ va'e, peẽ kuery anho'i e'ỹ vy. Ha'e rami peikuaa porã.

¹⁶ Mba'eta Tessalônica tetã py aĩa peve peteĩgue'i e'ỹ, mokoĩgue peraa uka raka'e aipota va'e oata e'ỹ aguã.

¹⁷ Ha'e rami vy "Peme'ëve ke xevy" nda'ei, mba'eta xee aipota va'e ma peẽ ae pendejeupe guarã pejoupave aguã.

¹⁸ Mba'eta xee ajopya ma, arekopa ramo mba'eve ndoatavei, mba'emo peẽ kuerya gui Epafrodito ogueru va'ekue xepo py omboaxapa rire. Ha'e nunga ma heakuã porã va'e rami oĩ Nhanderueete pe ome'ẽmby ojou porã va'erã, imbovy'aarã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Cristo Jesus re vy Xerueete ojou ukapa 'rã peikotevẽ va'e, guexakãa py oguerokopa ete va'e vy.

²⁰ Nhanderueete toamboetea araka'eve rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ijayvuaague

²¹ Pemombe'u ke axaruraa iky'a e'ỹ va'e kuery Cristo Jesus re ikuai va'e ha'e javi pe. Irmão kuery xerevegua oxarura uka pëvy.

²² Iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi avi oxarura uka pëvy, César ro pygua kuery voi.

²³ Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

* 4:8 Romanos 12.1,2

Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Colossos tetã ma Ásia vvy 'epy va'e re, aỹ Turquia py oĩ. Ha'e pygua igreja re opena va'ety ma Epafras hery va'e. Ha'e gui Paulo ma nhuã py oĩ reve omombe'ua rã oendu ha'e py ha'eve'ỹa rami nhombo'ea kuery ovaẽague. Ha'e rami vvy kova'e kuaxia ombopara ha'e pygua kuery omombaraete ha'e ombo'e porãve aguã.

Jypy ma ijayvu Jesus Cristo pavẽ gui yvatevea re. Aipoe'i: "Ha'e ma Nhanderuede jaexa e'ỹ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive. Mba'eta hexe vvy omoingo raka'e yva ha'e vvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ỹ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaretekueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai. Opa mba'e oiko e'ỹ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vvy opa mba'e oĩmba porã. Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemoete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve va'e oiko aguã opa mba'e py" (1.15-18). "Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi. Ha'e rami xeayvu avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe" (2.3-4).

Paulo ijayvu avi jajojou vai e'ỹ aguã, ha'e rami 'rãgue py aipoe'i: "Pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, penderporayvu, penhemo'yvy'i, ivai rei e'ỹ va'e ha'e ivai rive-rive'ỹ va'e pendekuai aguã. Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor penderperdoague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã" (3.12b-13).

Oxarura reve ijayvu vvy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuede oipotaa rami vvy Jesus Cristo pegua apóstolo aiko. Irmão Timóteo reve

² roxarura peẽ irmão kuery Colossos py pendekuai va'e pe. Iky'a e'ỹ va'e peiko, ha'e Cristo re pejerovia ete va'e. Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuede penemboaxya ha'e mby'a porã.

Oguerovy'aague

³ Peẽ kuery re ronhembo'e vvy roguerovy'a riae Nhanderuede nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e,

⁴ mba'eta omombe'ua rã roendu Cristo Jesus re pejeroviaa, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi peayvu pekuapya.

⁵ Ha'e rami pendekuai pearõ vvy re pendeivy guarã omoĩ porã mbyre. Ha'e nunga ma yma voi pendu va'ekue ayvu porã anhetẽ va'e

⁶ peẽ kuery rupi omombe'ua rã. Yvy jave re heta-etave ayvu porã oguerovia vvy ojeko rerovaa. Peẽ kuery voi ayvu anhetẽ va'e Nhanderuede nhanemboaxya regua pendu vvy peikuaa ára guive ha'e rami ae avi pendekuai,

⁷ Epafras penembo'e ramo. Ha'e va'e ma orerembiaayvu, ore reve Cristo rembiguai avi oiko, ha'e peẽ kuery pytyvõa rupi Cristo pe omba'eapo va'e ojeroviapy.

⁸ Ha'e va'e ma orevy ju omombe'u Nhe'ẽ reve vvy mborayvu re pendekuaia.

Colossos pygua kuery re Paulo ojerureague

⁹ Ha'e rami pendekuaia roendu guive ndoropytu'ui peẽ kuery re ronhembo'ea gui. Rojerure Nhanderuede oipota va'e peikuaa porã ete aguã, opa mba'e py Nhe'ẽ gui penearandu ha'e peikuaapa aguã guive.

¹⁰ Ha'e rami vvy Senhor pegua ete pendekuai aguã, opa mba'e py pembovy'a, joupe pejapo porã, ha'e Nhanderuede peikuaa porãve peovy aguã.

¹¹ Ajerure avi opa mba'e py penemombaraete aguã opo'akaa hexakãmba va'e py, opa mba'e py peĩ atã ha'e peropo'akapa aguã rami, ha'e gui pevy'a reve

¹² Penderu perovy'a aguã opa mba'e py, mba'eta ha'e ae penemoingo hexakã py iky'a e'ỹ va'e kuery peguarã peupity avi aguã rami.

Cristo reko ha'e mba'emo ojapo va'e iporã etea re ijayvu

¹³ Mba'eta nhandereraa jepe raka'e pytū po'akaa gui, ha'e Gua'y oayvu va'e po'akaa py ju nhandereru.

¹⁴ Mba'eta hexe vy ae jaupity jaa jepe aguā, jajejavyague omboguepa ramo.

¹⁵ Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ŷ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive.

¹⁶ Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ŷ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaraetekueve ha'e ipo'akakueve va'e tei. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarā meme ikuai.

¹⁷ Opa mba'e oiko e'ŷ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oimba porā.*

¹⁸ Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rā ha'e ma nhaneakā. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavē gui yvateve va'e oiko aguā opa mba'e py.

¹⁹ Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami vy ojapo guexegua ha'e javi Cristo re avi oimba aguā.

²⁰ Ha'e gui kuruxu re huguy omoē uka vy petē rami ju guexeve nhanemoingo, Cristo rupi opa mba'e ogueru ju aguā ojee, yvy ha'e yva re ikuai va'e ha'e javi.

²¹ Peē kuery voi ojee pendereru, ymave rupi teko vai rupi anho pendekuai vy pendepy'a py hexevegua e'ŷ, hovaigua pendekuai va'ekue ri.*

²² Ha'e gui aŷ ma pendereru ju ojee, Cristo guete ha'e ngo'o reve omanoa py, guenonde penderexa uka aguāiky'a e'ŷ va'e, jejavya oia e'ŷ va'e, ha'e ojou vaipy e'ŷ.

²³ Pejerovaa re pei atā ri ha'e rami 'rā pendekuai, pendepy'apy guive penembaraete reve, ha'e ayvu porā regua pearōa gui ndapejepe'ai vy. Ha'e va'e ayvu pendu va'ekue ma yva guýry ikuai va'e ha'e javi pe omombe'ua. Xee Paulo voi imombe'uarā xemoia.

Ayvu porā oikuaa uka pyre re Paulo ijayvuague

²⁴ Aŷ peē kuery re vy aiko axya rupi avy'a, mba'eta xero'o re aiko axyve Cristo oiko axyague rami. Hete re vy aiko axy. Ha'e va'e ma igreja.

²⁵ Mba'eta Nhanderuete xemoi karamboae igreja kuery rembiguirā, peē kuerya rupi voi Nhanderuete ayvu amombe'upa aguā.

²⁶ Ha'e va'e ayvu ma ndoikuaa ukai va'ekue ymave rupi ikuai va'e pe. Ha'e rā aŷ maiky'a e'ŷ va'e kuery pe oikuaa uka.

²⁷ Mba'eta nhande kuery pe Nhanderuete oipotaa rami vy po rami oikuaa uka: peē judeu e'ŷ va'e kuery peguarā voi oguereko iporā ete va'e ndoikuaa ukai va'ekue, peē kuery re voi Cristo oī aguā.* Ha'e rami rā peē voi pearō pekuapy hexakā ojekuaa rā guarā.

²⁸ Cristo regua ae romombe'u. Romongeta pavē, ha'e 'arandua ha'e javi rupi rombo'e guive, henonde ha'e javive roexa uka aguā Cristo re vy opa mba'e py ojerovia porā va'e.

²⁹ Ha'e rami aguā ae xee amba'eapo, anhea'ā ete aikovy, ipo'akaa xere oī va'e xemombaraete rā.

2

Colossos pygua kuery oipytyvōxea re Paulo ijayvuague

¹ Mba'eta aipota peikuaa peē kuery re vy anhea'ā ete aikovya, Laodicéia re ikuai va'e ha'e xerexa e'ŷ teri va'e ha'e javi re vy guive.

² Ha'e rami rā pendepy'a py penembaraete ha'e mborayvu re petē rami pendekuai aguā, peikuaa porāmba aguā Nhanderuete guigua ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Mba'eta hexe ae oī 'arandu ha'e oikuaa pyrā ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi.

⁴ Ha'e rami xeyvu avave rei pe penhembotavy uka e'ŷ aguā, ijayvu porā merami rive va'e kuery pe.

⁵ Mba'eta aŷ peē kuerya py xerete re ndaikoi tei xenhe'ē re aiko ae peē kuery reve. Ha'e rami vy roguerovy'a pendekuai porāa ha'e Cristo re pejerovia etea omombe'ua rā aendu vy.

Ha'e kuery ojerovaa re imbaraete aguā re Paulo ijayvuague

⁶ Ha'e gui Senhor Jesus Cristo pemovaēague rami avi hexe tema pendekuai.

* 1:17 João 1.1-5, 10-14; Hebreus 1.1-14

* 1:21 Efésios 2.11-22

* 1:27 Efésios 3.1-6

⁷ Hexe vy peĩ atã vvyra hapo porã va'e, ha'e oo omboyta porã mbyre rami avi. Pejervovia re penembaraete penembo'eague rami, ha'e perovy'a riaeve tema Nhanderuete.

Ha'eve'ÿa rami nhombo'ea, ha'e Cristo reko re ijayvua

⁸ Penheangu ke avave rei pe penhembotavy uka e'ÿ aguã ijayvu kuaa ha'e ijayvu porã meramia py. Ha'e rami ijayvu va'e ma mba'emo ko vvy regua re rive penembo'e, avakue oikuaa rami rive, Cristo gui e'ÿ.

⁹ Mba'eta hexe anho oĩ Nhanderuete py'a re oĩ va'e ha'e javi, hete re ae.

¹⁰ Ha'e hexe vy pendere voi Nhanderuete omoĩ ha'e nunga ha'e javi, mba'eta Cristo ma yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi áryvegua oiko.

¹¹ Hexe vy opire omboi uka va'ekue ramigua avi peiko, teĩ avakue opo py ojapoa rami e'ÿ. Pendegui omboi pyre ma to'o oipotaa. Ha'e nunga ae Cristo omboi nhandegui.

¹² Mba'eta penhemongaraia py penenhono porã avi raka'e hexeve. Penhemongaraia rupi penemboete ju avi, mba'eta Cristo omanoague gui Nhanderuete omboete ju va'ekue po'akaa re peẽ voi pejerovia.

¹³ Mba'eta peẽ kuery voi omanogue pendekuai va'ekue pejevavya rupi, to'o guigua napemboi uka kuaai vy. Ha'e rami teĩ pendevy pe voi tekove ome'ẽ avi Cristo reve.* Mba'eta jajapo vaiague omboguepa raka'e

¹⁴ ipara japaga aguã oĩague ombovaipa vy. Ha'e nunga ma nhanembopagaarã oĩ va'ekue, ojapo uka pyre nhanderovai oĩ va'ekue. Ha'e nunga ma oipe'apa raka'e, kuruxu re ombokaravo avi vy.

¹⁵ Ha'e gui oipe'a avi yvatekueve ha'e ipo'aka va'e kuery po'akaa, ha'e pavẽ pe oikuaa uka mba'everã ndovareia. Kuruxu re oĩ vy ipo'aka raka'e ha'e kuery ha'e javi re.

Mba'emo nhamboetea Cristo 'ã rami rive oikoa re ijayvua

¹⁶ Ha'e rami rive avave rei toikuaa pota rei eme mba'emo pe'u ha'e pey'ua re, neĩ ngaru oikoa ára, jaxy pyau, e'ÿ vy sãbado ára napemboeteia re,

¹⁷ mba'eta ha'e nunga ha'e javi ma ou oiny va'e 'ã ramigua rive. Ha'e rã ou va'e ete ma Cristo.*

¹⁸ Avave rei pe pejekore uka eme pendevy guarã omoĩ porã mbyre re, mba'eta onhemo'yvyĩ'i merami rive va'e ikuai, ha'e anjo kuery ombojerovia rupi guive. Ha'e kuery ma mba'emo oexa ra'uague gui rive oikuaa, ha'e ojee rive ojerovia reve to'o oipotaa rami anho ipy'a va'e.

¹⁹ Ha'e kuery ojepe'a ma igreja kuery Akã gui. Mba'eta hexe vy tete nhandekuai va'e ha'e javi oiko porã ha'e oimba porã, mba'eta Nhanderuete ae ojapo iku'ea ha'e hexegua ikuai va'e yvateve ovy aguã rami.

Avakue reko rupi rive nhandekuai vy jajejavya gui ndajajekoi 'rã re ijayvua

²⁰ Cristo reve ko vvy regua 'arandua pe pemano ma avi rive, mba'e re tu ha'vy ko vvy regua rami teri pendekuai ha'e kuery oipotaa rami?

²¹ Mba'eta po rami ijayvu: "Pejopy eme ha'e nunga", "Pe'u eme ha'e nunga", ha'e "Pepoko eme ha'e nunga re" he'i.

²² Ha'e ramigua ma avakue ojapo uka va'e ha'e nhombo'ea rive. Ha'e ramigua rupi nhandekuaia ma opa va'erã meme.*

²³ Ha'e ramigua ojapo uka pyre re ma 'arandua oĩ merami teĩ, mba'eta nhandejegui ae nhambojerovia kuaa aguã, nhamhemo'yvyĩ'i merami rive, ha'e nhanderete jareko axy aguã re ijayvu. Ha'e rami teĩ peteĩve henda py ndovarei to'o oipotaa jajoko aguã.

3

Cristo reve hexakã py jajekuaa avi 'rã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi Cristo reve penhemboete ju avi rive penhea'ã yvate, Nhanderuete oiporu kuaa regua re Cristo oguapy oinya py mba'emo oĩ va'e re.

² Pendepy'a re pemoĩ yvate guigua, apy vvy regua rive e'ÿ.

³ Mba'eta pemano ma, ha'e ramo penderekove pyau ma Nhanderuetea py oĩ, Cristo reve ndojekuaai teri va'e.*

* 2:13 Efésios 2.1-7

* 2:17 Gálatas 4.8-11

* 2:22 Gálatas 3.1-5

* 3:3 Romanos 6.1-11

4 Ha'e gui Cristo nhanderekove reruarã ojekuaa ramo peẽ voi peĩ avi 'rã hexeve, hexakãa py.

Cristo reve nhandekuai vy teko vai jaibe'apa aguã re ijayvua

5 Ha'e nunga rupi pemomba ke pendereko ko yvy regua oĩ teri va'e: tavy reia, nhemongy'apa reia, opa marã pendekuaixea, moaruã reia ha'e peipotapa reia. Ha'e nunga ma ta'angaa pembojeroviaa rami.

6 Ha'e rami ae [onhe'ẽ rendu e'y' va'e kuery ikuai ramo ha'e kuery áry] ou 'rã Nhanderujete poxya.

7 Peẽ kuery voi ha'e rami pendekuai va'ekue ymave rupi, ha'e kuery reko rupi ae.

8 Ha'e rã aỹ ma pendejegui pemboi ke ha'ekue ramigua ha'e javi: pendevaia, pendepoxy reia, pejoapo vai reia, joe pendeayvu reia ha'e ha'eve'y' rei va'e rupi pendeayvua.

9 Pendeapuve eme joupe, mba'eta pendereko yma guare pemboipa ma,

10 ha'e teko pyau ju pendejee pemoĩ rire. Mba'eta teko pyau moingoare ma penembopy-auve avi 'rã heravy opa mba'e oikuaa ukaa py, ojee rami ete penemoingo aguã.

11 Ha'e ramia py jipovei grego neĩ judeu regua, opire omboi uka va'ekue neĩ opire omboi uka e'y' va'e, amboae ramigua neĩ nhanderegua e'y' va'e, escravo neĩ escravo e'y' va'e.

Ha'e rã Cristo anho jaikuaa, nhande ha'e javive re oĩ guive.*

Teko porã rupi nhandekuai aguã re ijayvua

12 Ha'e nunga rupi iky'a e'y' va'e ha'e guembiayvurã Nhanderujete pendeporavo rire ke pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeporayvu, penhemo'yvy'i, ivai rei e'y' va'e ha'e ivai rive-rive'y' va'e pendekuai aguã.

13 Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor pendeperdoague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã.

14 Ha'e nunga ha'e javi áryve pemoĩ mborayvu, opa mba'e py nhanemoingo porãarã.

15 Tove Cristo peteĩ rami nhanemoingoa tapenderereko pendepy'a py, mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, peteĩ'i tete pendekuai aguã. Ha'e Nhanderujete perovy'aa rupi guive pendekuai.

16 Tove Cristo ayvu peẽ kuery re toĩ opa mba'e py penemoingo porãarã. Penhombo'e ha'e penhomongeta 'arandua ha'e javi rupi. Nhanderujete pe peporae salmos, hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraei, pendepy'a py perovy'a reve.

17 Ha'e gui pendeayvua py, e'y' vy mba'emo pejapoa py, Senhor Jesus rery rupi meme pejapo, hery rupi Nhanderujete perovy'a reve.*

Oo pygua kuery reko re ijayvua

18 Ta'yxy kuery, pendekuai peneme oipotaa rupi, mba'eta Senhor re vy ha'e rami aguã ha'eve.

19 Ime kuery, peayvu pendera'yxy, ha'e pereko eme pendevei rei reve.

20 Ta'y kuery, penhe'ẽ rendu penderu ha'e pendexy opa mba'e py, mba'eta ha'e rami rã Senhor voi pendererovy'a 'rã.

21 Tuu kuery, pembopoxy rei eme pendera'y ha'e penderajy kuery, ha'e kuery ikuerai rei e'y' aguã.*

22 Tembiguai kuery, opa mba'e py penhe'ẽ rendu pendererekoa ko yvy regua. Ha'e kuery oexaa py anho e'y' pemba'eapo porã, avakue pe ojejou porã ukaxe va'e rami rive. Ha'e rami 'rãgue py Senhor renonde pejererokyjea rupi peteĩ rupi anho pendekuai pendepy'a py.

23 Opa mba'e pejapoa py pendepy'a ha'e javi py pejapo Senhor pe ae, avakue pe'y,

24 mba'eta peikuaa Senhor gui pejopy 'rãa hekovia omoĩ porã va'ekue. Senhor Jesus Cristo pe ae pemba'eapo.

25 Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai anho 'rã ojopy, mba'eta Nhanderujete oikuaa potaa py peteĩ regua rive ndoayvuvei joegui.

4

1 Joguerekoa kuery, pepena porã ke penerembiguai kuery re. Ha'evea rami pereko, mba'eta peikuaa pendererekoa Senhor avi oikoa yva re.

* 3:11 Efésios 4.17-5.2

* 3:17 Efésios 4.1-16; 5.15-20

* 3:21 Efésios 5.22-6.9

“Pejerure orere, ha'e 'arandu rupi pendekuai”, he'iaque

² Peĩ atã tema pejerurea py, peiko kuaa pota ha'e perovy'a reve.

³ Ha'e rami nhavõ orere guive pejerure, peteĩ okẽ Nhanderuete oipe'a aguã, Cristo regua ayvu ndoikuaa ukaai teria rupi romombe'u aguã. Ha'e rami aikoa re ae aĩ nhuã py.

⁴ Pejerure amombe'u porãve aguã re, xevy ojapo ukaague rami ae.

⁵ 'Arandu rupi pendekuai nhande revegua e'ỹ va'e kuerya rupi. Peiporu kuaa ke ára nhavõ.*

⁶ Pendeayvu porã kuaa riae ke, juky py anho he'ẽ porã va'e rami, peteĩ-teĩ pe pembovai kuaa aguã.

Tíquico ha'e Onésimo ombou aguã re ijayvuague

⁷ Ha'e gui xere mba'emo oiko va'ekue ma irmão Tíquico omombe'upa 'rã pëvy. Ha'e va'e ma xerembiayvu ha'e ojeroviapy, xereve Senhor pe omba'eapo va'ety.*

⁸ Pëa py ambou, orere oiko va'ekue omombe'u ramo pendepy'a guaxu aguã.

⁹ Hupive amoundouka avi 'rã irmão Onésimo, ojeroviapy ha'e nhanerembiayvu, peẽ kuerya pygua ae. Ha'e va'e kuery ma omombe'upa 'rã oreã py oiko va'ekue.

Opaã py oxaruraague

¹⁰ Peẽ kuery pe oxarura uka va'e ma nhuã py xereve oĩ va'e Aristarco, ha'e Barnabé ryvy Marcos guive. (Ha'e va'e reko ma pëvy omombe'ua ae ma. Peẽ kuerya py ha'e ovaẽ rã ke pemovaẽ.)

¹¹ Jesus Justo 'epy va'e voi oxarura uka pëvy. Ha'e va'e kuery anho ikuai judeu regua xereve Nhanderuete po'akaa amombe'ua rupi omba'eapo va'e, xembopy'a guaxu va'e meme.

¹² Ha'e gui peẽ kuery regua, Cristo Jesus rembiguai Epafras voi oxarura uka avi pëvy. Ha'e va'e ma onhea'ã ete oikovy peẽ kuery re ojerurea py, opa mba'e py pendekuai porã ha'e Nhanderuete oipota va'e peikuaapa porã aguã.

¹³ Ha'e va'e ma peẽ kuery re nda'evei oiko, Laodicéia ha'e Hierápolis pygua kuery re guive.

¹⁴ Peẽ kuery pe oxarura uka avi xerembiayvu poropoanoa Lucas, ha'e gui Demas.

¹⁵ Pexarura ke irmão kuery Laodicéia py ikuai va'e pe, Ninfa ha'e hoo py igreja kuery onhemboaty va'e pe guive.

¹⁶ Kova'e kuaxia para ma peẽ kuerya py peroayvu ma rire Laodicéia katy ju pemoundouka, ha'e pygua igreja kuery voi ogueroayvu aguã. Ha'e gui kuaxia para Laodicéia pegua voi peẽ kuerya py ju peru peroayvu aguã.*

¹⁷ Arquiipo pe aipopeje: “Enhea'ã tema nerembiaporã Senhor ome'ẽ va'ekue rupi, rejapopa peve.”

Oxarura reve ogueroayvu porãague

¹⁸ Xee Paulo xepo py ae ambopara pëvy axaruraa. Penema'endu'a ke nhuã py aĩ rã xere pejerure aguã.

Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete penemboaxya.

* 4:5 Efésios 5.15,16; 1 Pedro 3.13-17

* 4:7 Efésios 6.21,22

* 4:16 Colossenses 2.1

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica tetã ma aỹ Grécia yvy re oĩ. Ha'e va'e pygua igreja apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 17.1-10). Ha'e pygua kuery Jesus remimbo'e ikuai va'e re amboae kuery opu'ã rei teĩ ojeroviave tema Jesus re.

Ha'e nunga omombe'ua rã Paulo oendu vy kova'e kuaxia ombopara Tessalônica pygua kuery ombopy'a guaxu aguã. Oguerovy'a reve ijayvu ha'e kuery ojeroviaa py oĩ atã riae aguã re, mba'emo oiko teĩ. Aipoe'i: "Pevy'a riae ke. Pejerrure riae tema pejepe'a e'ỹ re. Opa mba'e py perovy'a Nhanderuete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy" (5.16-18). Omombe'u porãve guive Jesus remimbo'e kuery omano teĩ onhemboete jevy aguã, Jesus ou jevy jave.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura peẽ kuery Tessalônica tetã py Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja pendekuai va'e pe. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã.

Tessalônica pygua igreja kuery re oguerovy'aague

² Peẽ kuery ha'e javive re roguerovy'a riae Nhanderuete, ronhembo'e nhavõ orema'endu'a pendere. Nhanderuete renonde orema'endu'a riae avi

³ pejeroviaa rupi pamba'eapoa re, pejoayvua rupi penhea'ãa, ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã pearõ pekuapy py peĩ atãa re.

⁴ Ha'e rami vy irmão kuery Nhanderuete rembiayvu pendekuai va'e, roikuaa pendepo-ravoague.

⁵ Mba'eta pendea py ayvu porã romombe'u ramo ayvu anho e'ỹ ombou raka'e, ombou avi opo'akaa, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e anhetẽ va'e peikuaa porã aguã. Mba'eta peikuaa ma penembyte rupi orekuaiague, roayvua rupi.

⁶ Ha'e rami vy ore orekuai rami avi peẽ voi pendekuai raka'e, Senhor rami ete. Ha'e rami vy ayvu pendu vy pevy'a pekuapy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui, opa mba'e py pejexavai teĩ.

⁷ Ha'e rami py ojerovia va'e kuery Macedônia ha'e Acaia pygua ikuai va'e ha'e javi pe pexa uka pekuapy teko porã.

⁸ Ha'e rami rã peẽ kuerya gui Senhor ayvu onhendu opa rupi. Macedônia ha'e Acaia rupi anho e'ỹ, opa rupi oendua Nhanderuete re pejeroviaa pekuapy. Ha'e rami rire ore romombe'u porãve e'ỹ teĩ ha'eve.

⁹ Mba'eta ha'e kuery ae omombe'u peẽ kuerya py orekuai jave guare. Mba'eta Nhanderuete re pejeko rerova vy mba'emo ra'angaa pembojeroviaa gui pejepe'apa raka'e, Nhanderuete oikove ha'e anhetẽ va'e pe anho pendekuai aguã,

¹⁰ ha'e pearõ pekuapy aguã ta'y Jesus omanogue mbyte gui omboete va'ekue yva gui ou jevy rã guarã. Ha'e va'e ma nhandereraa jepe 'rã poxya ou iny va'e gui.

2

Tessalônica py Paulo kuery ayvu porã omombe'ua rupi ikuai jave guare re ijayvuague

¹ Mba'eta irmão kuery, peikuaa porã peẽ kuerya py orekuaiague ndovare e'ỹia.

² Jypy Filipos tetã py ranhe oremonoingy axy ha'e orejojai rei teĩ Nhanderuete re rojerovia vy peẽ kuery pe ju romombe'u ayvu porã, orere opu'ã reia teĩ. Ha'e nungakue peẽ kuery peikuapa.

³ Mba'eta ore ma ronhombotavya rupi e'ỹ ronhomongeta, orereko ky'aa rupi e'ỹ, neĩ rojokore reia rupi e'ỹ guive oreayvu.

⁴ Mba'eta Nhanderuete anhetê rupi orekuua oikuaa vy oremō ayvu porã mombe'uarã. Ha'e ramo ha'e rami ae oreayvu, avakue rive orejou porã aguã e'ÿ, ha'e rã Nhanderuete nhandepy'a re oĩ va'e re oikuaa pota va'e anho.*

⁵ Mba'eta anhetê neĩ peteĩgueve ndoreayvui rojejou porã ukaa rupi rive, neĩ mba'emo rojopyxea rupi e'ÿ guive, peẽ voi peikuaa, Nhanderuete oikuaa avi.

⁶ Ndorekuai guive avakue orereroy'aa rupi, peẽ kuery, neĩ amboae kuery.

⁷ Cristo remimbou roiko vy ha'eve 'rãgue teĩ pëvy ronhemongaru uka aguã. Ha'e rami 'rãgue py penembyte rupi mborayvu rupi orekuai, kunha omemby kuery oayvua rami.

⁸ Roayvu ete vy Nhanderuete guigua ayvu porã anho e'ÿ ha'eve pendevy romboaxa aguã, ore ae rekove voi, orerembiaayvu ete peiko ramo.

⁹ Mba'eta irmão kuery, penema'endu'a romba'eapoa rupi rojexavaiague re. Nhanderuete guigua ayvu porã romombe'ua rupi orekuai jave ara py ha'e pyávy ronhea'ã va'ekue peẽ kuery pe ronhemongaru uka e'ÿ aguã.

¹⁰ Mba'eta peẽ pejerovia va'e kuerya rupi icy'a e'ÿ va'e orekuai, heko porã va'e ha'e ojou vaipy e'ÿ guive. Peẽ kuery peikuaa, ha'e Nhanderuete voi.

¹¹ Peikuaa avi tuu gua'y kuery omongeta porã'ia rami avi peẽ kuery peteĩ-teĩ

¹² romongetaague, rombopy'a guaxu ha'e romokyre'ÿague guive, Nhanderuete oipotaa rami pendekuai aguã, opo'akaa ha'e guexakã pyguarã penerenoĩ rire.

Tessalônica pygua kuery ojexavai teĩ ojeroviave temaa re ijayvuague

¹³ Amboae nunga re avi roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta ixuguigua ayvu romombe'u rã pendu vy pejopy raka'e avakue ayvu rami rive'ÿ, ha'e rã Nhanderuete ayvu anhetê va'e rami ae. Ha'e va'e rupi oexa uka opo'akaa pejerovia va'e pendekuaia rupi.*

¹⁴ Ha'e rami vy irmão kuery, Cristo Jesus re vy peẽ voi pendekuai Judéia pygua igreja kuery Nhanderuete pe ikuaia rami. Mba'eta judeu kuery po py ha'e kuery ikuai axyague rami avi peẽ voi pendekuai axy raka'e peneretã pygua kuery po py.

¹⁵ Judeu kuery ma Senhor Jesus ha'e profeta kuery ojuka rire ore kuery ju orembojexavai rei. Nhanderuete oguerovy'aa rupi e'ÿ ikuai, ha'e avakue pavẽ re opu'ã rei okuapy guive.

¹⁶ Mba'eta amboae regua kuery pe ayvu romombe'u ta ramo ha'e kuery orejoko karamboae, amboae regua oo jepe e'ÿ aguã. Ha'e rami ojejavypave ovy rire ha'e kuery áry poxya ou ae ma.

Tessalônica pygua kuery Paulo oexaxea re ijayvuague

¹⁷ Irmão kuery, ore ma xapy'a rai'i orepe'aa karamboae peẽ kuerya gui mombyry, ha'e rã rekuraxõ py ma peẽa gui mombyry e'ÿ orekuai. Ha'e rami vy ronhea'ã ete roexa ju vy roo aguã.*

¹⁸ Ha'e nunga rupi peẽ kuerya py rojuxe jepi teĩ. Xee Paulo ri jepe, peteĩgue'i anho e'ÿ, mokoigue ma aaxe. Ha'e rami teĩ Satanás orejoko.

¹⁹ Mba'eta mava'e tu roarõ ha'e orembovy'a va'e ikuai? Nhande-Senhor Jesus ou rã mava'e kuery tu coroa roguerovy'a va'e 'rã ikuai henonde, peẽ e'ÿ vy?

²⁰ Tá, peẽ kuery ae rojou porã ha'e roguerovy'a va'e pendekuai.

3

Ha'e kuerya py oirũ Timóteo ombou jave guare re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e nunga rupi peẽ kuery re nda'eveia ndorogueropo'akavei vy ronhembopy'a karamboae Atenas py ore ae'i ropyta,

² ha'e vy pendea katy romondouka aguã irmão Timóteo.* Ha'e va'e ma Nhanderuete rembiguai ha'e Cristo regua ayvu porã mombe'ua oiko. Penemombaraete ha'e penembopy'a guaxu aguã rombou karamboae pejeroviave aguã,

³ pendekuai axy teĩ mava'eve rei pejepe'a e'ÿ aguã. Mba'eta peẽ voi peikuaa jajexavai aguã rami nhandekuaia.

⁴ Mba'eta peẽ kuerya py teri orekuai reve aiporo'e ae ma nhandekuai axy 'rãa. Ha'e ramo ha'ekue rami ae oiko, peẽ peikuaa rami.

* 2:4 2 Coríntios 1.12; 4.1,2

* 2:13 Atos 17.1-9

* 2:17 Atos 17.10-13

* 3:2 Atos 17.14,15, 18.5

⁵ Ha'e nunga rupi xee nda'eveni vy ambou Timóteo pejerovia teri paa aikuaa aguã, mba'eta akyje poromoangekoa penemoangeko ramo peña py romba'eapoague mba'everã ndovarei va'e opyta gui.

⁶ Ha'e gui aỹ ma peẽ kuerya gui Timóteo ou ju vy omombe'u pejerovia riaea, penderorayvu ha'e orere penema'endu'a riaea guive. Omombe'u avi orerexaxe pekuapya, ore roexaxea rami avi.

⁷ Anhetẽ irmão kuery, peẽ kuery pejerovia riaea roikuaa vy orep'y'a porã ju, opa mba'e py orekuai axy ha'e rojexavai teĩ.

⁸ Aỹ ma Senhor re vy penembaraete riaea roendu vy orep'y'a porã ju.

⁹ Mba'exa nda'u ha'eve Nhanderuete roguerovy'a aguã pendere? Mba'eta opa mba'e py peẽ kuery re rovy'a Nhanderuete renonde.

¹⁰ Ara py ha'e pyávy rojerure orep'y'a ha'e javi py roexa ju aguã, pejeroviave aguã re norombo'epai teri va'ekue re rombo'eve ju aguã.

Tessalônica pygua kuery re Paulo ojerureague

¹¹ Ha'e nunga rupi tove Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus torembou peẽ kuerya py.

¹² Senhor tojapo avi penembaraeteve ha'e pejoayvuve aguã rami jomeme ha'e pavẽ reve, peẽ kuery roayvua rami avi.

¹³ Ha'e rami vy pendep'y'a py penembaraeteve aguã, Nhanderuete renonde iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ pendekuai aguã, nhande-Senhor Jesus ojepegua iky'a e'ỹ va'e kuery reve ou rã guarã.

4

Iky'a e'ỹ va'e nhandekuai aguã re ijayvua

¹ Aỹ ma irmão kuery, Senhor Jesus re vy rojerure ha'e romongeta oreayvua pendu va'ekue rupi pendekuaive tema aguã, Nhanderuete pendererovy'a aguã rami. Pendekuaia rami ae tema pejapove peovy.

² Mba'eta peikuaa porã ae ma Senhor Jesus ayvu re rombo'eague.

³ Po rami ae Nhanderuete oipota: iky'a e'ỹ va'e pendekuai, pendetavy rei eme,

⁴ ha'e peteĩ-teĩ pereko kuaa penderete regua, iky'a e'ỹ va'e ha'e omboetepy pendekuai aguã,

⁵ amboae regua kuery Nhanderuete ndoikuaai va'e itavy reixea rupi ikuaia rami e'ỹ.

⁶ Ha'e nunga py avave rei petekoavy eme, neĩ pekore eme pende-irmão, mba'eta Senhor nhombopaga 'rã ha'e nunga ha'e javi re. Ha'e nunga re oreayvu ha'e romombe'u porã ae ma.

⁷ Mba'eta Nhanderuete ma nhandemongy'apa rei aguã e'ỹ nhanderenõ, ha'e rã iky'a e'ỹ va'e nhandekuai aguã.*

⁸ Ha'e nunga rupi ha'e va'e ayvu noenduxeĩ va'e ma avakue ayvu rive'ỹ noenduxeĩ, ha'e rã Nhanderuete pendevy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ome'ẽ va'ekue ayvu ae.

Irmão kuery jayvu aguã re ijayvua

⁹ Irmão kuery peayvu aguã re ambopara e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta Nhanderuete ae penembo'e peteĩ-teĩ pejoayvu aguã re.

¹⁰ Anhetẽ peayvu ae ma Macedônia py irmão kuery ikuai va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ irmão kuery, ajerure mborayvu re pendekuaive tema aguã.

¹¹ Penhea'ã ke pendekuai porã rupi, peikuaa pota pendereko re ae, ha'e pemba'eapo pendepo py, aiporo'eague rami ae.

¹² Ha'e rami vy 'rã nhanderevegua e'ỹ kuery voi penemboete, ha'e mba'eve ndoatai pëvy.*

Senhor oua ára ixupegua kuery omano va'ekue onhemboete ju aguã re ijayvua

¹³ Irmão kuery, roipota peikuaa avi Cristo pegua oke va'ekue reko, ha'e kuery re penderoriau ria e'ỹ aguã, amboae kuery mba'eve noarõĩ va'e rami e'ỹ.

* 4:7 Romanos 13.11-14; Efésios 5.3-14

* 4:12 2 Tessalonicenses 3.6-13

¹⁴ Mba'eta jarovia Jesus omanoague gui onhemboete jevyague. Ha'ekue rami avi ixepegua kuery oke ma va'ekue voi Nhanderuete ogeru rukapa ju 'rã Jesus pe.

¹⁵ Mba'eta Senhor ayvu rupi romombe'u porãve ju: Senhor ou peve nhande jaikove teri va'e ma nhande ranhe e'ÿ 'rã hexeve nhaí oke va'e kuery gui.

¹⁶ Mba'eta Senhor ijayvu atã reve oguejy 'rã yva gui, anjo yvateve va'e ayvu ha'e Nhanderuete mimby guaxu onhendu reve. Ha'e gui Cristo pegua omano va'ekue ranhe 'rã onhemboete.

¹⁷ Ha'e gui ma nhande jaikove teri va'e ju ha'e kuery reve nhandereraapaa avi 'rã arai rupi, Senhor nhaovaexĩ aguã yvate. Ha'e rami vy Senhor reve riae 'rã nhandekuai.

¹⁸ Ha'e va'e ayvu py penhombopy'a guaxu ke peteĩ-teĩ.*

5

Senhor ou xapy'a 'rãa re ijayvua

¹ Irmão kuery, ha'e va'e ára ha'e araka'e paa amombe'u porã ve'ÿ teĩ ha'eve,

² mba'eta peikuaa ae Senhor ára ou xapy'a 'rãa, imonda va'e pyávý oua rami.

³ Amboae kuery "Javy'a tema, mba'eve rei ndoikoĩ 'rã" he'i okuapy jave ou xapy'a 'rã imombaarã, imemby ta va'e haxy oendua rami. Ha'e rami vy ndoo jepei 'rã.*

Nhama'ena aguã re ijayvua

⁴ Ha'e rã irmão kuery, peẽ ma pytũ rupi e'ÿ pendekuai, ha'e va'e ára penemondyiarã e'ÿ ovaẽ aguã imonda va'e rami.

⁵ Nhande ma ára pygua hendy va'e ra'y meme. Pyavygua e'ÿ, pytũ guy rupigua e'ÿ nhandekuai.

⁶ Ha'e rami vy nda'evei amboae kuery rami jake aguã. Ha'e rami 'rãgue py nhama'ena tema 'rã jaiko kuaa pota reve.*

⁷ Mba'eta oke va'e kuery ma pyávý 'rã oke, oka'u va'e voi oka'u 'rã okuapy pyávý.

⁸ Ha'e rã nhande ma ara pygua vy jaiko kuaa pota 'rã. Nhandejee pexo reguarã nhamoĩ 'rã jajerovia aguã ha'e mborayvu. Ngora ratãrã ma nhamoĩ 'rã nhandereraa jepea nharõ jaikovya.

⁹ Mba'eta Nhanderuete ipoxy rã guarã e'ÿ nhanemoingo, ha'e rã jaupity aguã nhande-Senhor Jesus Cristo nhandereraa jepe aguã.

¹⁰ Mba'eta nhandere omano raka'e, nharõ jaikovy e'ÿ vy jake ma teĩ hexeve nhandekuai aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi penhombopy'a guaxu ha'e penhomombaraete peteĩ-teĩ, pejapoa rami ae.

Mba'exa pa nhandekuai aguã re ijayvua

¹² Aÿ ma irmão kuery, rojerure pemboete aguã penembyte rupi omba'eapo va'e kuery, Senhor re vy penderereko ha'e penemongeta rã.

¹³ Senhor pe omba'eapo ramo peayvu ha'e pemboyvate guive.* Pendekuai porã ke jomeme.

¹⁴ Ha'e gui irmão kuery, oreayvu avi po rami: pemongeta ke nhonhe'ẽ rendu e'ÿ va'e, na'ikyre'ÿi va'e ma pembopy'a porã, ha'e rã ikangy va'e ma pemombaraete. Pavẽ reve pendekuai peteĩ rami.

¹⁵ Peja eme avave rei ojepy-jepy aguã. Ha'e rami 'rãgue py iporã va'e rupi meme pendekuai jomeme ha'e pavẽ reve.

¹⁶ Pevy'a riae ke.

¹⁷ Pejerule riae tema pejepe'a e'ÿ re.

¹⁸ Opa mba'e py perovy'a Nhanderuete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy.

¹⁹ Pejoko eme Nhe'ẽ.

²⁰ Pembovare e'ÿ eme profeta kuery ijayvu rã.

²¹ Peikuaa pota opa mba'e re. Pendejee pemoĩ ha'eve va'e,

²² ha'e rã ha'eve'ÿa ramigua ha'e javi gui ma pejepe'a.

* 4:18 Mateus 24.29-31; 1 Coríntios 15.51-58

* 5:3 Mateus 24.36-25.13; 2 Pedro 3.10-13

* 5:6 Lucas 12.35-48

* 5:13 1 Timóteo 5.17-19

Apóstolo ojerureague

²³ Tove Nhanderuete nhanemoingo porãa va'e tapendeky'a'o opa mba'e py. Tove topena penenhe'ẽ, peikovea ha'e penderete re, pete'i rupi iky'a e'ỹ va'e pendekuai aguã nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã.

²⁴ Penerenoïare ma ojeroviapy vy ojapo 'rãe ha'e rami.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

²⁵ Irmão kuery, pejerure ke orere.

²⁶ Pexarura irmão kuery ha'e javi pe iky'a e'ỹ va'e kuery joayvua rami.

²⁷ Senhor rery rupi ajerure kova'e kuaxia irmão kuery ha'e javi pe ogueroayvua aguã.

²⁸ Tove peẽ kuery tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

Tessalônica pygua kuery pe mokoïguea Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe mokoïguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoïguea ma Tessalônica tetã pygua Jesus remimbo'e kuery pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Kuaxia jypy ombopara va'ekue ha'e kuery oexa teĩ ndoikuaai rei teri okuapy Senhor Jesus ou jevy aguã ára. Ha'e kuery va'e regua amongue “Ha'e va'e ára ovaẽ ma”, he'i, ha'e rã amboae kuery ma “Any va'eri ha'e va'e ára ovaẽ rai'i ma ramo aỹ gui ma nanhamba'eapovei 'rã” he'i okuapy, ndoikuaai rei vy.

Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia ju apóstolo Paulo ombopara omombe'u porãve aguã Senhor ou jevy rã guarã. Aipoe'i: “Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae ma 'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo” (2.3). Paulo omombaraetea rupi guive ijayvu Jesus re ojeroviave aguã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura Tessalônica py Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja kuery pendekuai va'e pe.

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Tessalônica pygua kuery re oguerovy'aague

³ Irmão kuery, peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete. Ha'evea rami guive roguerovy'a, mba'eta opa mba'e py pejeroviave, ha'e peteĩ-teĩ pejoyvuvue peovy.

⁴ Ha'e rami rã Nhanderuete pegua igreja kuery ikuai rupi orema'endu'a porã peẽ kuery re, mba'eta roikuaa pejeroviaa py peĩ atãa, opa mba'e py pendekuai axy ha'e pejexavai teĩ.

⁵ Ha'e rami pendekuai ramo pavẽ oikuaa Nhanderuete ha'evea rami joguerekoa. Ha'e gui pendeivy pe Nhanderuete “Xepo'akaa pyguarã roiporavo” he'i 'rã, ikáuxa ae pendekuai axy ramo.

⁶ Mba'eta anhetẽ ha'evea rami Nhanderuete omoingo axy 'rã penemoingo axyare kuery, ⁷ ha'e rã aỹ pendekuai axy va'e ma penemombytu'u avi 'rã orereve, yva gui Senhor Jesus opo'akaa oexa uka vy ojekuaa jave, ojepegua anjo kuery reve.

⁸ Ha'e rami vy tata py ombopagapa 'rã Nhanderuete ndoikuaaxe'i ha'e Senhor Jesus regua ayvu porã rupi nda'ikuaixei va'ekue.

⁹ Ha'e kuery ikuai axy riae 'rã Senhor renonde ha'e ipo'akaa rexakãa gui mombyry oipe'aague py.

¹⁰ Ha'e va'e ára Jesus ou rã iky'a e'ỹ va'e kuery omboete 'rã, hexe ojerovia va'e ha'e javi 'rã oguerovy'a okuapy, peẽ kuery voi, mba'eta ayvu porã romombe'u rã perovia avi rire.

¹¹ Ha'e nunga rupi ropytu'u e'ỹ re rojerure pendere, Nhanderuete ojeupe guarã ete penemoingo aguã, penerenofague rami ae. Tove opo'akaa rupi tomoingo joupe pejapo porãxea, ha'e pejeroviaa rupi mba'emo pejapoxea ha'e javi guive.

¹² Ha'e rami rã peẽ kuery pendekuaia re Senhor Jesus Cristo rery omboetea aguã, ha'e hexe penemboetea avi aguã, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo penemboaxya oexa uka rire.

2

Senhor ou ju aguã, ha'e ava heko vai ete va'e re ijayvua

¹ Ha'e gui irmão kuery, xeyavu ta nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy ramo oĩa py nhano'õmba aguã re. Ha'e rami rã guarã romongeta.

² Xapy'a rei amongue ijayvu vy “Senhor ára ovaẽ ma” he'i rã pendu teĩ penhemondyi eme, neĩ pepẽxa rei eme guive, “Nhe'ẽ guigua ayvu aendu” 'ea teĩ, ha'e'ỹ vy “Paulo kuery kuaxia para ombopara vy omombe'u” 'ea rã pendu teĩ ae ma.

³ Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae 'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo.

⁴ Ha'e va'e ma ivai ete reve opu'ã 'rã "Nhanderuete" 'epy va'e ha'e javi rovai, mba'emo ombojeroviapy ikuai va'e re. Ha'e rami vy Nhanderuete ramigua rive onhemoingo vy ixupegua hendaiky'a e'ÿ va'e ropy ae 'rã oguapy.*

⁵ Napenema'endu'ai teve pendea py teri aiko vy amombe'u jepiague re?

⁶ Ha'e gui aÿ peikuaa avi mba'e pa ijokoarã oãa, hi'ára py mae ma ojekuaa aguã.

Ava heko vai ete va'e rekorã re ijayvua

⁷ Ha'e rami avi aÿ guive voi heko vaia nhemi rupi ojapo oiny mba'emo. Ha'e rami teĩ ndojekuaa porã teri, ijokoarã oĩ va'e oipe'aa e'ÿa ja.

⁸ Ha'e gui mae ma 'rã heko vai ete va'e ojekuaa. Ha'e va'e ma Senhor Jesus ou vy ojuka 'rã ojuru py oipeju vy rive. Opo'akaa oexa ukaa py omokanhy vyvoi 'rã.

⁹ Heko vai ete va'e ma Satanás po'akaa rupi ojekuaa vy ojapo 'rã opa marãgua hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã, nhombotavyxe vy.

¹⁰ Opa marãgua teko vai py ombotavy 'rã okanhy ovy va'e kuery, ha'e kuery ojee nomoĩ rive anhetẽ va'e oendu pota aguã oo jepe aguã.*

¹¹ Ha'e ramo Nhanderuete ombou 'rã imbotavyarã, apu rive oguerovia aguã.

¹² Ha'e kuery ha'e javi 'rã ombopaga, anhetẽ va'e oguerovia 'rãgue py teko vai anho oguerovy'a rive.

Jarovy'a reve nhanembaraete aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi irmão kuery Senhor rembiayvu pendekuai va'e, ha'evea rami peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta jypy'i guive pendeporavo raka'e Nhe'ẽ pendeky'a'o, ha'e ayvu anhetẽ va'e re pejerovia ramo peo jepe aguã.

¹⁴ Ha'e rami aguã ae ayvu porã romombe'u rã penerenoĩ raka'e, nhande-Senhor Jesus Cristo rexakãa peupity aguã.*

¹⁵ Ha'e nunga rupi irmão kuery, peĩ atã ha'e pemoĩ porã oreayvu py ha'e kuaxia romboparaague py rombo'eague.

¹⁶ Ha'e nunga rupi peẽ kuery re rojerure nhande-Senhor Jesus Cristo ha'e Nhanderuete pe, mba'eta nhanderayvu vy nhanemboaxya rupi ome'ẽ mby'a guaxu marã e'ÿ ha'e iporã ete va'e nharõ aguã.

¹⁷ Tove tapenembopy'a guaxuve ha'e tapenemombaraeteve, iporã va'e pejapo ha'e iporã va'e re pendeyvua ha'e javi py.

3

Tessalônica pygua kuery Paulo re ojerure aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui irmão kuery, pejerure avi orere, Senhor ayvu romombe'u rã oenduave ha'e oguerovy'aave tema aguã, peẽ kuerya rupi oikoa rami avi.

² Pejerure roo jepe aguã avakue heko vai ha'e porayvu e'ÿ va'e gui, mba'eta pavẽ e'ÿ ojerovia.

³ Ha'e rami teĩ Senhor ma ojeroviapy. Ha'e vy penemombaraete ha'e pendere opena 'rã poromboeko vaia gui.

⁴ Ha'e rami avi Senhor re vy ore rojerovia peẽ kuery re, mba'eta roikuaa rojapo uka va'ekue pejapopa pekuapya, ha'e pejapo riaeve 'rã guive.

⁵ Tove Senhor pendepy'a re topena ixuguigua mborayvu ha'e Cristo re peĩ atãa rupi pendekuai aguã rami.

Ha'evea ramigua jajapo aguã re ijayvua

⁶ Irmão kuery, Senhor Jesus Cristo rery rupi aiporo'e: Penhemoirüve eme irmão ha'eve e'ÿa rami rei, rombo'eague rami e'ÿ ikuai va'e re.

⁷ Mba'eta peẽ ae voi peikuaa orekuaiague rami pendekuai aguã, mba'eta neĩ peteĩ henda py ndoroiko vaikue rei va'ekue peẽ kuerya rupi,

⁸ ndorokaru riveĩ guive. Ha'e rami 'rãgue py romba'eapoa rupi ronhea'ã ete va'ekue. Ara py ha'e pyávy romba'eapo va'ekue avave rei pe ronhemongaru uka rive e'ÿ aguã.

* 2:4 1 João 2.18,19

* 2:10 Mateus 24.23-25; Apocalipse 13.1-10

* 2:14 Romanos 8.28-30

⁹ Ha'e rami avi ronhemongaru uka aguã nda'eve e'yi teĩ ha'e rami ndoroikoi va'ekue ore rami avi pendekuai aguã.

¹⁰ Mba'eta pendereve teri roiko vy aiporo'eague rami: "Nomba'eapoxei va'e tokaru eme."

¹¹ Mba'eta omombe'ua rã roendu peẽ kuerya rupi amongue omba'eapo e'y vy ha'eve e'ya rami rei ikuai. Joeko re rive tema oikuaa pota.

¹² Ha'e rami ikuai va'e pe oreayvu, ha'e Senhor Jesus Cristo rery rupi romongeta ikuai porã'ia rupi omba'eapo vy okaru aguã ha'e kuery ae po py ojou va'ekue re.*

¹³ Ha'e rã peẽ irmão kuery, pejepe'a eme iporã va'e pejapoa gui.

¹⁴ Xapy'a rei kova'e kuaxia re oreayvu oĩ va'e amongue noendu potai 'rã. Ha'e ramo peikuaa pota porã ke ha'e kuery re. Penhemoirũve eme oxĩmba aguã.

¹⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe "Xerovaigua" peje eme, ha'e rã irmão pe rami 'rã pendeayvu.*

¹⁶ Tove Senhor nhanemoingo porãa va'e ae tapenemoingo porã opa mba'e py. Senhor toiko peẽ kuery ha'e javi reve.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹⁷ Axaruraa ma xee Paulo po py ae ambopara. Guĩ rami ae xekuaa 'rã ambopara va'e nhavõ re. Guĩ rami ae xee ambopara xerery.

¹⁸ Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

* 3:12 Efésios 4.28; 1 Tessalonicenses 4.9-12   * 3:15 Mateus 18.15-20

Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Timóteo ma apóstolo Paulo irũ kunumi va'e raka'e. Paulo oirũrã ogueraa vy jypy ombo'e, ha'e gui Ēfeso tetã katy omondouka, igreja ikuai va'e re opena aguã.

Kova'e kuaxia ma Timóteo pe Paulo ombopara mba'eta oendu vy omombe'ua rã Cristo remimbo'e kuery mbyte ha'eve'ÿa rami nhombo'e va'e ikuai. Ha'e rami rã apóstolo Paulo ombopara ha'evea rami ju ombo'e vy. Aipoe'i: "Mba'eta pete'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi pete'i oiko Nhanderuete reve pete'i rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue. Pavẽ reraa jepearã ojejuka uka raka'e" (2.5-6a).

Paulo omongeta igreja re opena va'e kuery. Timóteo pe guive aipoe'i: "Iporã va'e re anho enhea'ã rejeroiviaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ÿ" (6.12a).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo aiko, Nhanderuete nhandereraa jepea ha'e Cristo Jesus nharõ jaikovy va'e ojapo ukaague rami vy.

² Ndee Timóteo pe axarura. Rejeroiviaa py xera'y ete rami reiko. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nemboaxya ha'e mby'a porã.*

Ēfeso tetã py Timóteo nhombo'e ha'e nhomongetaa rupi oiko aguã re ijayvuague

³ Macedônia vvy katy aa vy aipoa'e va'ekue ndee Ēfeso tetã py ranhe repyta aguã, ha'e rami vy amongue remongeta aguã, amboae rami rei nhombo'e ve'ÿ aguã,

⁴ ha'e ayvu rive ha'e ymagua kuery rery oĩa ndopa kuaai va'e re oikuaa pota ve'ÿ aguã, mba'eta ha'e nunga ojapo 'rã joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa aguã rami, ojeroviaa rupi Nhanderuete pe ikuai 'rãgue py.

⁵ Ha'e rami xeayvu ha'e kuery porayvu re ikuai aguã ipy'a ky'a e'ÿa ha'e hi'arandua rupi anho, ojerovia merami rivea rupi e'ÿ.

⁶ Mba'eta ha'e rami ikuai gui amongue ojepe'a vy okanhymba ma ovare e'ÿ va'e re rive ijayvua rupi.

⁷ Ha'e kuery ma lei re nhombo'e va'ety ramigua onhemoingo va'eri ha'e kuery ae oayvua oikuaa vy e'ÿ, neĩ mba'e nunga re pa nhombo'ea voi, oikuaapa merami teĩ.

Lei mba'erã pa oejaague re ijayvua

⁸ Ha'e rami avi lei ma ha'evea rami amongue oiporu ramo ha'evea, jaikuaa pavẽ.

⁹ Mba'eta heko porã va'e peguarã e'ÿ lei oejaa raka'e, ha'e rã heko vai ha'e nhonhe'ẽ rendu e'ÿ va'e kuery pe, Nhanderuete nomboetei ha'e ojevavya rei va'e pe, ndojeroviai ha'e iky'a e'ÿ va'ea rupi e'ÿ ikuai va'e pe, nguu ha'e oxy ae ojuka, ha'e amboae kuery voi ojuka va'e pe,

¹⁰ heko ky'a ha'e avakue meme joe opena va'e pe, jogueraa rive va'e pe, ijapu ha'e ijayvuxe va'e pe, ha'e nhombo'e porã rupi e'ÿ ikuai va'e mboae pe lei oejaa raka'e.

¹¹ Mba'eta ayvu porã Nhanderuete hexakãmba ha'e ima'endu'a porãmby va'e xevy pe omombe'u uka va'ekue re anho oĩ nanhombo'e porã aguã.*

Nhanderuete omboxyague re apóstolo Paulo ijayvuague

¹² Arovy'a ete nhande-Senhor Cristo Jesus xemombaraetea va'e, mba'eta ojeroviapy aikoa oikuaa vy xemõ iuxpe amba'eapo aguã.

¹³ Xee ma yma hexe xeayvu vai ha'e ajoavyky rei va'ekue xevai vy. Ha'e rami ete teĩ xemboaxy, mba'eta aikuaa e'ÿ vy, ajerovia e'ÿ vy ha'e ramigua ajapo.*

¹⁴ Ha'e gui nhande-Senhor xemboaxy etea oexa uka vy omoĩ ajerovia aguã, mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e reve.

¹⁵ Pova'e ayvu ma ogueroviaa ha'e pete'i-teĩ ojee omoĩmbaa aguã ha'eve va'e: Cristo Jesus ou vvy re ojevavy va'e kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e gui xee ma pavẽ gui ajevavyve va'ekue,

* 1:2 Atos 16.1-5; 1 Coríntios 4.17, 16.10,11

* 1:11 Gálatas 3.19-25

* 1:13 Atos 26.9-18

16 va'eri xemboaxy karamboae po rami aguã, xee ajexavyve va'ekue aikoa rupi Jesus Cristo oexa uka aguã nhomboaxy etea, amboae kuery xereko oendu vy xee rami avi hexe ojerovia vy tekove marã e'ÿ oupity aguã.

17 Ha'e nunga rupi Huvixave imarã e'ÿ, omano e'ÿ ha'e jaexa e'ÿ va'e, Nhanderueete peteĩ'i oiko va'e ae tomboetea ha'e toguerovy'aa aÿ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Iporã va'e re Timóteo onhea'ã aguã re ijavyvague

18 Xera'y Timóteo, pova'e ae aeja rejapo aguã, Nhe'ẽ gui nderekorã omombe'ua ague rami vy. Ha'e nunga re nembaraete vy enhea'ãve tema iporã va'e re.

19 Ejepe'a eme rejeroviaa gui, neĩ ndepy'a ky'a e'ÿa rupi reikoa gui, mba'eta amongue ma ipy'a ky'a e'ÿa rupi ikuaia gui ojepe'a vy ha'e kuery ae ojeroviaa ombovaipa uka.

20 Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Alexandre. Ha'e ramo Satanás po py ranhe xee amboaxa uka ogueroko axy aguã, ha'e kuery ijavyv vai ve'ÿ aguã.*

2

Pavẽ re jajerure aguã, ha'e Nhanderueete reve peteĩ rami nhanemoingoa re ijavyvua

1 Opa mba'e gui aipotave va'e ma peẽ kuery pejerure aguã Nhanderueete pe. Penhembo'e, pejerure, perovy'a guive pavẽ re penema'endu'a vy,

2 huvixave ha'e joe opena aguã ombopo'aka pyre ha'e javi re guive, ha'eve vai'i reve nhandekuai porã aguã, opa mba'e py Nhanderueete pe nhandekuai ha'e nhandomboetea rupi.

3 Ha'e rami pejerurea ma Nhanderueete nhandereraa jepea renonde iporã, oguerovy'a 'rã guive.

4 Mba'eta oipota anhetẽ ete va'e pavẽ oikuaa vy oo jepe.

5 Mba'eta peteĩ'i oiko Nhanderueete. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Nhanderueete reve peteĩ rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue.*

6 Pavẽ reraa jepearã ojejuka uka va'ekue. Ha'e va'e ayvu ma ha'evea ára oikuaa uka.

7 Ha'e rami aguã ae xemoĩ karamboae ayvu mombe'uarã, apóstolo ha'e amboae regua mbo'earã, anhetẽ va'e re ha'e kuery ojerovia aguã. Ha'e rami xeavyvua ma anhetẽ, xeapua e'ÿ.

Nhandeatya py marã rami pa nhandekuai aguã re ijavyvua

8 Ha'e nunga rupi aipotava avakue opa rupi ikuai va'e onhembo'e opo iky'a e'ÿ va'e oupi reve. Ivai e'ÿ re, ha'e nda'ija'ei rei e'ÿ re tonhembo'e.

9 Kunhague voi ha'e rami ae avi tonhemonde ha'eve va'e py anho. Oikoaty'i rami ae toiko onhemoaty'rõa py. Nda'evei opa marã oje'a popẽ aguã, o'a re ouro ha'e ita hepyve va'e omoĩ aguã, neĩ ao hepyve va'e py onhemonde aguã.

10 Ha'e rami 'rãgue py ojee tomoĩ joupe ojapo porã aguã, kunhague Nhanderueete pegua reko rami vy.

11 Kunhague ombo'ea rã tokyrirĩ, opa mba'e py nhomboetea oexa uka aguã.

12 Kunhague pe xee nanhombo'e ukai, neĩ ime re nambopo'aka ukai guive. Ha'e rami 'rãgue py tokyrirĩ toiny.

13 Mba'eta Adão ranhe Nhanderueete omoingo rire mae ma Eva ju omoingo raka'e.

14 Ha'e gui Adão e'ÿ guive onhembotavy uka, ta'yxy ranhe onhembotavy uka vy ojevavy raka'e.

15 Ha'e rami teĩ kunhague omemby oikuavãa py ogueraa jepea nho 'rã, o'arandua rupi ojeroviaa, poravyvua ha'e iky'a e'ÿ va'e ikuaia gui ndojepe'ai vy.

3

Igreja re openaa ha'e nhopytyvõa rupi ikuai va'e reko re ijavyvua

1 Pova'e ayvu ma ogueroviaa aguã ha'eve va'e: Igreja kuery re openaa rupi oikoxe va'e ma tembiapo iporã ete va'e ojapoxe.

2 Ha'e nunga rupi igreja re opena va'e ma pavẽ ojou porã aguã rami ta'ikuai, peteĩ'i kunha re omenda va'e, hi'arandu ha'e ojejoko kuaa va'e, omboetepy, nhomovaẽ ha'e nhombo'e kuaa va'e,

* 1:20 1 Coríntios 5.4,5

* 2:5 João 3.36; 14.6; Atos 4.12; 1 João 5.11,12

³ vinho oy'ua rupi e'y oiko va'e, ojerovia rei e'y va'e, ha'e rã ha'eve vai'i, joguero'a rei e'y va'e ha'e peráta re nda'evei rei e'y va'e,

⁴ ha'e ngoo pygua kuery re opena porã va'e, gua'y ha'e guajy kuery onhe'ẽ rendu ha'e omboete porã aguã rami oguereko va'e.

⁵ Mba'eta ngoo pygua kuery re ae nopena kuaa vy mba'exa 'rã tu opena Nhanderuete pegua igreja kuery re?

⁶ Joe opena va'erã ma ojeko me'ẽ ramo va'e'y 'rã, ojee rive ojerovia ramo anha opagaa py ombopagaa e'y aguã.

⁷ Ha'e rami 'rãgue py nhande revegua e'y kuery voi omboete aguã rami oiko va'e, ojou vaia e'y ha'e anha pe onhembo'a uka e'y aguã.*

⁸ Ha'e rami ae avi nhopytyvõa kuery ma omboetea aguã rami 'rã ikuai, pete'i rupi ijayvu va'e, vinho oy'ua rupi rei e'y oiko va'e, peráta re nda'evei rei e'y va'e,

⁹ ha'e ipy'a ky'a e'ya rupi jajerovia aguã regua oikuaa uka pyre re opena va'e.

¹⁰ Nhopytyvõarã reko re jaikuaa pota ranhe 'rã. Ha'e kuery re nda'ijayvu vaiai ramo ma ha'eve 'rã nhopytyvõa ikuai aguã.

¹¹ Ha'e rami ae avi kunhague voi omboetea aguã rami ta'ikuai. Ijayvu vaikue rei e'y, oiko kuaa va'e, ha'e opa mba'e py ojeroviapy ta'ikuai.

¹² Nhopytyvõa oiko va'erã ma pete'i kunha re omenda va'e, ha'e gui gua'y ha'e guajy kuery, ngoo pygua kuery ha'e javi re opena kuaa va'e.

¹³ Mba'eta nhopytyvõ porã va'e ma ha'evea rami nhamboete, ha'e okyjea py e'y 'rã omombe'u Cristo Jesus re jajerovia aguã.

Nhanderuete pegua igreja reko omombe'u porãveague

¹⁴ Po rami ambopara ndevy, roexa aguã aa voi aguã rami aiko va'eri.

¹⁵ Ha'e rami avi ndaa voi ramo kova'e kuaxia gui reikuaa 'rã Nhanderuete ro pygua kuery marã rami pa ikuai aguã. Ha'e va'e oo ma Nhanderuete oikove va'e pegua igreja, anhetẽ va'e yta ha'e hendarã õi va'e.*

¹⁶ Mba'eta anhetẽ Nhanderuete pe nhandekuai aguã kuaa ukua ma yvate ete:

Ngo'o re ojekuaa va'ekue ma

Nhe'ẽ ju oikuaa uka heko ky'a e'ya.

Anjo kuery oexa pota,

hexegua ma amboae regua ikuai rupi voi omombe'ua.

Ha'e ramo hexe ojerovias vvy re.

Ha'e gui hexakãa py ju heraa.

4

Opaá ára py heta ojepe'a 'rãa re ijayvua

¹ Nhe'ẽ oikuaa uka porã avi opaá ára py nhe'ẽ nhombotavya ha'e anha nhombo'e rã amongue ojapyxaka vy ojepe'a 'rãa ojerovias gui.*

² Nhombo'e vaikue va'e kuery ma heko porã merami rive ha'e ijapu rei va'e, ipy'a ky'aa noenduvei aguã rami ha'e kuery ae ojeapo rive.

³ Ha'e kuery nanhomomenda ukai 'rã, ha'e ndo'u ukai 'rã guive amongue regua tembi'u, jajerovia ha'e anhetẽ va'e jaikuaa va'e jarovy'a reve ja'u aguã Nhanderuete omoingo va'eri.

⁴ Mba'eta Nhanderuete omoingo va'ekue ma ha'eve va'e meme. Jarovy'a reve jajopy vy ndaja'u e'yi 'rã,

⁵ Nhanderuete ayvu ha'e jarovy'aa py nda'iky'avei ramo.

Heko porã ha'e nhombo'e porãa rupi Timóteo onhea'ã aguã re ijayvuague

⁶ Ha'e nunga re irmão kuery rembo'e vy reiko 'rã Cristo Jesus rembiguai porã, jajerovia aguã regua ayvu re nembaraete ha'e nombo'e porãague rupi reiko vy.

⁷ Ha'e rã ayvu reko rei guaimigue'i hi'arandu e'y va'e omombe'u va'e nunga ma endu rive. Enhea'ã tema Nhanderuete pe ete reiko aguã re.

⁸ Mba'eta jauga kuaa aguã re nhandembo'ea ma xapy'a'i guarã rive ovare. Ha'e rã Nhanderuete pe jaikoa ma opa mba'e py ovare, mba'eta tekove ome'ẽ aỹ ha'e araka'e rã peve guarã.

⁹ Pova'e ayvu ma pavẽ ojerovia ha'e ojee omoĩ aguã ha'evẽ va'e.

¹⁰ Ha'e va'e rupi nhandhea'ã 'rã guive opa mba'e py, Nhanderuete oikove va'e pavẽ reraa jepea va'e re jajerovia rive. Jajerovia va'e katuve ma nhandereraa jepe.

¹¹ Ejapo uka ha'e enhombo'e ke ha'e nunga re.

¹² Nekunumi teri va'eri eiko eme avave rei nembjaru rei aguã rami. Ha'e rami 'rãgue py ndee rami ojerovia va'e kuery ikuai aguã rami eiko, ndeayvu py, ndereko porãa, ndeporayvua, rejerovíaa ha'e ndereko ky'a e'ỹa py guive.*

¹³ Xee aju e'ỹa ja eiko kuaxia roeroayvua rupi pavẽ pe, renhomongetaa ha'e renhombo'ea rupi.

¹⁴ Ejapo e'ỹ eme nerembiaporã ome'ẽ mbyre. Ha'e rami aguã ae Nhe'ẽ oikuaa uka raka'e, igreja re opena va'e kuery ndeapye re opo omoĩ jave.

¹⁵ Eikuaa pota ke ha'e nunga re, ejapo porã pota guive, pavẽ oikuaa aguã rejapo porãve reovya.

¹⁶ Eikuaa pota ke ndee ae reko re, renhombo'ea re guive. Enhea'ã tema ha'e nunga re, mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo ndee ae reo jepe aguã rami, ha'e ndeayvu re ojapxaka va'e kuery guive.

5

Peteĩ-teĩ regua omongeta kuaa aguã re ijayvua

¹ Ndeayvu vaipa eme tujakueve pe. Ha'e rami 'rãgue py nderu rami emongeta. Kunumigue pe ma nderyvy pe rami 'rã ndeayvu,

² guaimigue pe ma ndexy pe rami, ha'e kunhataĩgue pe nereindy pe rami 'rã ndeayvu, ndereko ky'a e'ỹa rupi.

Imeve'ỹ va'e kuery oipytyvõ aguã re ijayvua

³ Eipytyvõ uka imeve'ỹ va'e kuery, imeve'ỹ va'e ete ri ikuai ramo.*

⁴ Ha'e rã omemby, e'ỹ vy guemiarirõ kuery oguereko ramo topena pota ngoo pygua re, oxy e'ỹ vy ojaryi openaague rekovia. Mba'eta ha'e rami ikuai ramo Nhanderuete oguero'vya 'rã.

⁵ Ha'e rã imeve'ỹ ete va'e, ipytyvõarã ndoguerekoĩ va'e kuery ma Nhanderuete gui anho 'rã oarõ oikovy mba'emo. Ara py ha'e pyávy ojerure ha'e onhembo'ea rupi 'rã ikuai.

⁶ Ha'e rã ndojekoko kuaai va'e ma oikove merami teĩ omanogue ikuai.

⁷ Ha'e rami ae emongeta ha'e kuery, ojou vaipy ikuai e'ỹ aguã.

⁸ Ha'e rã guetarã ha'e ngoo pygua kuery re nopenai va'e ma ojerovíaa rupi ve'ỹ ikuai, ojerovia e'ỹ va'e kuery gui nda'eveive.

⁹ Imeve'ỹ va'e kuery sessenta ma'etỹ ma oguereko ramo mae ma 'rã remoĩ uka hery. Peteĩ'i re omenda va'ekue rery anho 'rã remoĩ uka,

¹⁰ ojapo porãague oikuaa pavẽ va'e, omemby kuery omongakuaapa ma va'ekue, nhomovaẽ porã va'ety, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery py ojoi va'ety, iporiaukue'i oipytyvõ va'ety, ha'e ojapo porãa rupi onhea'ã va'ekue.

¹¹ Ha'e rã imeve'ỹ va'e ipyaukueve rery ma emoĩ uka eme. Mba'eta ha'e kuery ma Cristo pe anho ndoikoxevei vy oendu 'rã omenda jevyxea.

¹² Ha'e rami jypy ouraague omboaxa rive vy opaga aguã rami 'rã ikuai.

¹³ Omboypy 'rã guive inhate'ỹ aguã, peteĩ-teĩ oo rupi ikuai vy. Inhate'ỹ vy anho e'ỹ, ijayvu katu vai ete 'rã, ha'e joeko re oikuaa pota rei 'rã ha'eve'ỹ va'e re ijayvu vy.

¹⁴ Ha'e nunga rupi aipota ipyaukueve omenda, omemby oguereko, ha'e ngoo re opena porã aguã. Ha'e ramo 'rãe nhanderoivaigu ndojoui nhandere ijayvu rei aguã.

¹⁵ Mba'eta amongue ma Satanás re ova vy anhetẽ ojepe'a ma ojerovíaa gui.

¹⁶ Ha'e gui ojerovia va'e kuery guetarã imeve'ỹ va'e oguereko ri vy toipytyvõ. Nda'evei igreja pygua kuery pe oipytyvõ uka aguã, igreja kuery ma imeve'ỹ ete va'e anho oipytyvõ aguã.

* 4:12 2 Timóteo 1.6-8; Tito 2.1-8 * 5:3 Tiago 1.27

Igreja re opena va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

¹⁷ Igreja re opena porã va'e kuery ma mba'emo onganave teĩ ha'eve, mba'eta ayvu momb'e'ua rupi ha'e nhombo'ea rupi onhea'ã va'e vy.

¹⁸ Mba'eta ipara re oĩa rami: "Vaka mba'emo ra'yĩ ojykya rupi omba'eapo ramo nda'evei ijuru pejukua aguã." Oĩ avi: "Omba'eapo va'e ha'eve ojopy aguã omba'eapogue repy", he'iague rami.*

¹⁹ Ha'e gui igreja re opena va'e re ayvua ramo ejapyxaka eme, mokoĩ e'ỹ vy mboapy gui rendu e'ỹ vy.

²⁰ Xapy'a rei ojejavy ramo pavẽ oendua py 'rã remongeta, amboae kuery voi ojererokyje aguã.

²¹ Nhanderuete, Cristo Jesus ha'e anjo kuery oiporavo va'ekue renonde aipoa'e ndevy: Ha'e va'e ayvu rami eiko rejepe'a e'ỹ re. Mba'eve ejapo eme joe gui peteĩ reayvuvea rupi.

²² Avave apyte re ndepo emoĩ eme heko re reikuaa pota porã e'ỹ re, amboae kuery ojejavya py renhemongy'a e'ỹ aguã. Eiko kuaa pota ke ndee ae ndereko ky'a e'ỹ aguã.

²³ Nda'evei yy anho riae rey'u aguã, ey'u avi kyr'i vinho ndepy'a raxya ha'e nembra'eaxya rendu jepi vy.

²⁴ Amongue ojejavya oikuaapaa voi 'rã, ombopagaa aguã py ovaẽ e'ỹ mbove ma voi. Ha'e rã amboae kuery ojejavyague ma raka'eve ramo mae 'rã ojekuaa.

²⁵ Ha'e rami ae avi ha'evea rami nhandekuaia voi ojekuaa voi 'rã. Ha'e rami e'ỹ va'ekue voi ndojekuaa e'ỹ riaei 'rã.

6

Escravo ha'e herekoa kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e gui escravo kuery jopo'aka guýry ikuai va'e ma opa mba'e py tomoete guerekoa, Nhanderuete rery ha'e nhanembo'ea re ijayvu vaia e'ỹ aguã.*

² Ha'e gui herekoa ma irmão ojerovia avi va'e ramo tomoete e'ỹ eme. Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo porãve tema ixupe, mba'eta ojerovia va'e vy hembiaiyvu oiko, ha'e ixupe omba'eapo porã ramo mba'emo ojouve 'rã. Embo'e, ha'e ejapo uka ha'e nunga.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e peráta re nda'evei va'e re ijayvua

³ Ha'e gui amongue amboae rami rei 'rã nhombo'e, nhande-Senhor Jesus Cristo regua ayvu porã rami e'ỹ, Nhanderuete pe jaiko aguã regua rami e'ỹ.

⁴ Ha'e va'e kuery ma ojee ae rive ojerovia vy ndoikuaai mba'eve. Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã ijayvuxe rei, ha'e ayvu py rive joguero'a rei 'rã. Ha'e nunga gui oiko 'rã joe ija'e'ỹ va'e, nhomoangeko rei va'e, joe ijayvu rei va'e, oexa'ã vaikue rei va'e,

⁵ ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvua ndopa kuaai va'e guive. Hi'arandu ve'ỹ ramo ha'e kuery re noĩvei anhetẽ va'e, oĩ va'e ma Nhanderuete pe merami rive oikoa rupi mba'emo ojoupave aguã.

⁶ Ha'e rami avi anhetẽ Nhanderuete pe jaiko vy opa mba'e porã 'rã jajou, javy'a 'rã guive.

⁷ Mba'eta mba'eve ndajarui ko yvy re, ha'e apy gui jaa vy mba'eve ndajaraai 'rã guive.

⁸ Ja'u va'erã ha'e nhandehomonde aguã jareko vy ma tajavy'a.

⁹ Ha'e rã opa mba'e ojouxu va'e, joe anha omoangeko rã onhembo'a uka 'rã nhuã py. Hi'arandu ve'ỹ vy opa marã oipotaa rupi rive 'rã ikuai, ojexavai 'rã guive. Ha'e rami vy ikuai axy 'rã okanhy peve.

¹⁰ Mba'eta peráta re nda'eveivea gui ma opa marãgua teko vai oiko. Ha'e nunga re anho amongue nda'evei vy ojepe'a ma 'rã ojerovaaa gui, ha'e kuery ae onhemoingo axy uka 'rã guive opa mba'e py.

Timóteo omongetaague

¹¹ Ha'e rã ndee Nhanderuete remimbo'e, eiko eme ha'e rami, enhea'ã teko porã reupity aguã anho, ha'e gui Nhanderuete pe ete reikoa, rejerovaaa, ndeporayvua, opa mba'e rerop'akaa ha'e ndevai e'ỹa guive.

¹² Iporã va'e re anho enhea'ã rejerovaaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ỹ, ha'e rami aguã nerenoiã, ha'e heta oendua py renhemombe'u porã rire.

* 5:18 Deuteronomio 25.4, Atos 14.23; 1 Coríntios 9.7-14; 1 Pedro 5.1-4

* 6:1 Efésios 6.5-9; Colossenses 3.22-24;

¹³ Xee romongeta Nhanderuete opa mba'e moingoare va'e renonde, ha'e Pôncio Pilatos renonde re Cristo Jesus onhemombe'u porã va'ekue renonde guive:

¹⁴ Senhor Jesus Cristo ojekuaa rã guarã enhea'ã ojapo uka pyre iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ oikuaa pavẽ aguã. *

¹⁵ Ha'e va'e ma Nhanderuete Ima'endu'a porãmbý peteĩ'i oiko ha'e Ipo'akapa va'e oexa uka 'rã oa'angaague ára py ae. Ha'e ma huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor oiko.

¹⁶ Ha'e anho ma hekove marã e'ỹ va'e oiko. Hexakãa ma avave rei ndoupity kuaai. Oexaa e'ỹ va'e, ha'e oexa pyrã e'ỹ oiko. Tomboetea ha'e ta'ipo'aka riae. Amém.

Oguerekopa rei va'e kuery re ijayvua

¹⁷ Emongeta oguerekopa rei va'e kuery ojee e'ỹ ojerovia aguã, neĩ mba'emo imarã va'erã re rive'ỹ guive, ha'e rã Nhanderuete re anho, mba'eta ome'ẽ oikovy nhanembovy'aaarã ha'e javi.

¹⁸ Ha'e kuery ma joupe ojapo porãa rupi ta'ikuai, tanhopytyvõ opa mba'e py. Ome'ẽxea'i py tome'ẽ reta, hakãte'ỹa rupi e'ỹ tomboja'o.

¹⁹ Ha'e rami vy 'rãe mba'emo porã ojeupe guarã omoĩ porã uka araka'e rã peve imarã e'ỹ va'erã, ha'e rami vy oupity aguã tekove anhetẽ ete va'e.*

Omongeta reve opaa py ogueroayvu porãague

²⁰ Ha'e gui ndee Timóteo, epena ke ndepo py opena uka pyre re. Ejapyxaka eme ayvu rive iporã e'ỹ va'e re, neĩ "Aikuaapa" he'i rive vy joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvua re guive.

²¹ Mba'eta ha'e nunga re amongue ojapyxaka vy ojepe'a ma ojerovíaa gui.

Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

* 6:14 2 Timóteo 2.1-7

* 6:19 Lucas 12.15-21

Timóteo pe mokoïguea Paulo ombopara va'ekue Timóteo pe mokoïguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoïguea ma Timóteo peguarã apóstolo Paulo ogueraa uka va'ekue. Ixupe Paulo aipoe'i Jesus regua omombe'ua rupi okyje e'ÿ aguã, ojepe'a e'ÿ aguã guive.

Paulo guekorã re ae oexa'ã ojukaa voi aguã Jesus re ojeroviaa py. Ha'e rami teĩ ipy'a guaxu reve ojerovia tema. Ha'e vy aipoe'i: "Ovaẽ ma ouvvy aa aguã ára. Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua. Aÿ ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevy pe oguereko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevy. Xevy pe anho e'ÿ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ", he'i (4.6b-8).

Timóteo pe ijayvu omokyre'ÿa rupi, oiko axy teĩ nhombo'ea rupi tema oiko aguã gueko porãa oexa uka reve.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy apóstolo-rã Cristo Jesus xemoi va'ekue. Cristo Jesus re tekove oĩ va'e oikuaa uka aguã re ijayvuague rami xemoi.

² Timóteo xera'y roayvu ete va'e, taxarura ndevy. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nembroaxya ha'e mby'a porã guive.

Timóteo ojeroviaa re Paulo oguero vy'aaague

³ Xeramoi kuery rami avi xee voi ambojerovia Nhanderuete xepy'a ky'a e'ÿa rupi, arovy'a guive, mba'eta ara py ha'e pyávy anhembo'e vy xema'endu'a riae ndere.

⁴ Nderexaya re xema'endu'a vy roexaxe ete ju, opa mba'e py avy'a aguã.

⁵ Xema'endu'a avi rejerovia etea re, mba'eta ndejaryi Lóide ranhe ha'e ramigua oĩ, ha'e gui ndexy Eunice ju. Ha'ekue rami avi xee aikuaa ndere voi oĩa.*

Nhanhea'ã, nhanembaraete ha'e jajerovia ete aguã re ijayvua

⁶ Ha'e nunga rupi romongeta nerembiaporã ome'ẽ mbyre rupi renhea'ãve ju aguã re. Ha'e va'e ma ndeapye re xepo amoi jave Nhanderuete ome'ẽ va'ekue.

⁷ Mba'eta nhanemongyjarã e'ÿ nhandere Nhanderuete omoi Onhe'ẽ, ha'e rã nhanembaraete, nhandeporayvu ha'e jajejokoa rupi nhandekuai aguã.*

⁸ Ha'e nunga rupi exi eme Senhor regua remombe'u aguã, ikáuxa nhuã py xee ai teĩ. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete po'akaa rupi enhemoingo axy uka avi xereve ayvu porã remombe'ua py.

⁹ Mba'eta nhandereraa jepe vy icy'a e'ÿ va'e ojeupe guarã nhanerenoĩ raka'e. Nhande ae nhanhea'ãa re e'ÿ guive. Ha'e rami 'rãgue py ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy raka'e ára ijypy e'ÿ mbove voi, ha'e onhemboypy'aaague rami vy nhanemoi Cristo Jesus re.

¹⁰ Ha'e gui aÿ mae ma oikuaa uka nhanemboaxya, Cristo Jesus Nhandereraa jepearã ojekuaa py. Mba'eta ha'e va'e ma manoa ombovaipa vy tekove marã e'ÿ oikuaa uka ayvu porã rupi.

¹¹ Ha'e va'e amombe'u aikovy aguã xemoi apóstolo ha'e nhombo'earã.

¹² Ha'e nunga rupi ae nami aiko axy. Ha'e rami teĩ xee naxi, mba'eta aikuaa mava'e re pa ajeroviaa, aikuaa porã guive ipo'akapa va'e vy ipo py xerekove amboaxa va'ekue re opena 'rãa, opaa ára peve guarã.

¹³ Enhombo'e tema ayvu amombe'u rã rendu va'ekue rupi, exa uka guive rejeroviaa ha'e mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e.

¹⁴ Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ nhandere oĩ va'e po'akaa rupi epena tema iporã va'e ndepo py opena uka pyre re.

Apóstolo Paulo nhuã py oĩa, ha'e irũ kuery ikuai re ijayvuague

¹⁵ Xeirũ kuery Ásia pygua ojepe'apa xegui, ndee reikuaa ma. Ha'e va'e kuery regua ma Fígelo ha'e Hermógenes.*

* 1:5 Atos 16.1,2

* 1:7 1 Timóteo 4.12-16

* 1:15 2 Timóteo 4.16-18

¹⁶ Ha'e rã Onesífro ha'e hoo pygua kuery ma Senhor tomboaxy, mba'eta mboapykue rei e'y xembopy'a guaxu, ha'e nhuã py aia oendu teĩ peteĩgüeve ma naxereroxi.

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py Roma tetã py ovaẽ vy xereka raka'e xejou peve.

¹⁸ Ha'e ramo tove opaa ára py Senhor tomboaxy. Xegui ndee reikuaa porãve ha'e kuery xepytyvõ jepiague Èfeso tetã py.

2

Cristo re jajeroviaa rupi vy nhandemoingo axy uka aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui ndee xera'y, nembaraeteve tema Nhanderuete nemboaxya Cristo Jesus re oĩ va'e re.

² Heta oendua py xee anhomb'o'e rã renduague rami avi ndee ju embo'e ojeroviapy kuery, amboae kuery mbo'earã.

³ Cristo Jesus pegua xondaro ojeroviapy va'e reiko vy enhemoingo axy uka avi ke xereve.

⁴ Ha'e gui peteĩve xondaro ndoikoi 'rã amboae nunga re openaa rupi, nguvixa hery moĩare ombovy'a aguã.

⁵ Ha'e rami ae avi ouga va'e kuery voi ha'evea rami ouga e'y rã peteĩve ndoguerovy'aai 'rã.

⁶ Oma'etã rupi onhea'ã va'ekue voi ha'eve ha'e ranhe ijaju va'e ho'u aguã.

⁷ Eikuaa pota ke xeayvua re, mba'eta Senhor oikuaa uka porãmba 'rã ndevy.

⁸ Nema'endu'a tema Jesus Cristo rekokie re, mba'eta Davi ramymino oiko, ha'e omanoague gui onhemboete ju raka'e, ayvu porã amombe'u aikovya rami vy.

⁹ Ha'e va'e káuxa ae xemoingo axya nhuã py heko vai va'e rami. Ha'e rã Nhanderuete ayvu ma ndojoko kuaai.

¹⁰ Ha'e nunga rupi opa marãgua aropo'aka oiporavo pyre kuery re vy, ha'e kuery voi oupyty aguã Cristo Jesus nhandereraa jepea ha'e hexakãa imarã e'y va'e.

¹¹ Pova'e ayvu ma jarovia ete va'erã:

Hexeve nhamano rire hexeve avi 'rã jaikove ju.

¹² Mba'emo jaropo'akapa rire

hexeve avi 'rã nhaĩ huvixarã.

Ha'e rã ixupegua rami e'y ri nhandemombe'u rire

ha'e ju 'rã nanhanemombe'ui.*

¹³ Ojeroviapy e'y jaiko ramo

ha'e ma ojeroviapy ae 'rã oiko,

mba'eta ndaexarai 'rã ojogui ae.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e ojerovia merami rive va'e omongeta aguã re ijayvuague

¹⁴ Enhomoma'endu'a ke ha'e nunga re. Nhanderuete renonde ke ndeayvu pavẽ pe, ha'e kuery joguero'a rei e'y aguã ayvu mba'everã ovare'y va'e py, mba'eta ha'e nunga ma opa marã 'rã omoingo hendua kuery.

¹⁵ Enhea'ã tema reximba rei e'y re Nhanderuete pe rejexa uka aguã omba'eapo va'e ojou porã va'erã, ayvu anhetẽ ete va'e ha'evea rami remombe'u rire.

¹⁶ Ha'e rã ayvuxe iporã e'y va'e ma endu rive, mba'eta ha'e rami ijayvu va'e heko vaive 'rã oje'oivy.

¹⁷ Ha'e kuery ijayvua ma nhomokanhy tema 'rã heravy, mba'eaxy vaikue nhandero'o omou'ũ va'e rami avi. Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Fileto.

¹⁸ Ha'e va'e kuery ojepe'a ma anhetẽ va'e gui, mba'eta nhombo'e teĩ nanhanemboete jeyvei 'rãa rami. Ha'e rami vy joapo ndojeroviavei aguã rami.

¹⁹ Ha'e rami teĩ oo ytarã Nhanderuete omoĩ va'ekue ma oĩ atã. Ha'e va'e re ma po rami oĩ ikuaa ukaarã: “Senhor oikuaa ae ojeupegua kuery” he'ia va'e. Ha'e gui amboae ju “Senhor rery rupi ikuai va'e tojepe'a teko vai gui”, he'ia avi.

²⁰ Ha'e rami avi oo tuvixakueve ikuai va'e py oĩ 'rã mba'emo ryrú ouro ha'e prata guigua anho e'y, oĩ avi 'rã vyvra ha'e yapo guigua. Iporãgueve ma mba'emo porã ryrurã oĩ, ha'e rã amboae ma oiporu rive pyrã oĩ.

* 2:12 Mateus 10.32,33

²¹ Ha'e rami ae avi nhande voi opa marã rei nhandekuaiague gui jajeky'a'o vy mba'emo porã ryrurã rami 'rã jaiko, iky'a e'y va'erã omboaxa pyre ija oiporu va'erã rami, iporã va'e ha'e javi jajapo aguã rami nhandeapo rire.

²² Ha'e nunga rupi eiko eme kunumigue opa marã ikuaixea rami. Teko porã rupi enhea'ã, rejeroivia, ndeporayvu, ha'e petei rami pendekuaia rupi, ipy'a ky'a e'y re Senhor pe oiapukai va'e kuery reve.

²³ Endu rive amongue ijayvuxe rã ovare'y va'e re hi'arandu e'ya rupi, mba'eta ha'e nunga gui joguero'apa rei 'rã, reikuaa ma avi.

²⁴ Mba'eta Senhor rembiguai kuery ma nda'evei joguero'a rei aguã. Ha'e rami 'rãgue py ijayvu porã'i 'rã pavê reve, ha'e ivai rei e'y re nhombo'e kuaa 'rã guive.

²⁵ Ha'e kuery re amongue opu'ã rei ramo omongeta porã'i 'rã, mba'eta xapy'a rei ha'e kuery pe voi Nhanderuede ome'ẽ 'rã ojeko rerova vy anhetê va'e oikuaa nho aguã,

²⁶ ha'e rami vy hi'arandu ju vy anha pe onhembo'a ukaague gui oo jepe aguã, ixupe ojerereko uka rire tei oipotaa rami ikuai aguã.*

3

Opaã ára opa marã rei ikuai 'rãa re ijayvua

¹ Eikuaa pota ke pova'e re: Opaã ára py ou 'rã ikuai axya ete aguã.*

² Mba'eta avakue ikuai va'e ojejou porã rei 'rã, peráta re anho 'rã nda'eveive, ojee rive 'rã ojerovia, onhemboyvate rei 'rã, ijayvu vaikue-ikue 'rã, nguu kuery nonhe'ẽ renduvei 'rã, ndajoguerovy'axevei 'rã, Nhanderuede nomboetevei 'rã,

³ nda'iporayvuvei 'rã, nanhomboxy kuaavei 'rã, joe ijayvu rei 'rã, ndojejoko kuaavei 'rã, ojerovia rei 'rã, iporã va'e rovai 'rã ikuai,

⁴ nhombo'a uka rive 'rã, o'arandua rupi e'y 'rã ikuai, onhembotuvixa rei 'rã, ha'e kuery ae oipotaa rami 'rã ikuaixe, Nhanderuede pe ikuai 'rãgue py,

⁵ Nhanderuede pe merami ikuai va'eri ixupe "Ipo'aka va'e'y" he'i rive 'rã. Ejepe'a ke ha'e kuery gui voi.

⁶ Ha'e kuery va'e regua ma joo rupi ovaẽ vy ombotavy 'rã kunhague ikangykueve ojevayva va'e, opa marã rei oikoxea rami rive ikuai va'e.

⁷ Ha'e kuery ma mba'emo re onhembo'e uka riae tei ndoupityi 'rã anhetê va'e oikuaa ete aguã.

⁸ Moisés re Janes ha'e Jambres opu'ã reiaque rami avi ha'e kuery voi anhetê va'e re opu'ã rei tei. Ha'e kuery opa marã rei nai'arandui, ha'e ndojeroviavei vy ojou vai pyrã ikuai.

⁹ Ha'e rami tei ha'e kuery nda'ikuai riaei 'rã ha'e rami, mba'eta pavê oikuaa 'rã hi'arandu e'ya, Moisés rovaigua kuery re oikoague rami avi.

Timóteo anhetê va'e re oĩ atã aguã re Paulo ijayvuague

¹⁰ Ha'e rã ndee ma reikuaa ae ma anhomb'o'e aikovya, xereko, anhembopy'aa, ajeroviaa, mba'emo aropo'akapaa, xeporayvua, aĩ atãa,

¹¹ xemoingo axya ha'e ajexavaia guive, mba'eta ha'e ramigua ma Antioquia, Icônio ha'e Litra tetã py oiko xere. Opa marãgua teko axy aropo'aka va'ekue. Ha'e rami tei ha'e nunga ha'e javi gui Senhor xereraa jepe.*

¹² Ha'e gui Cristo Jesus pe oikoxe va'e ha'e javi 'rã omoingo axya rei.

¹³ Ha'e rã heko vai ha'e heko porã merami rive va'e ma heko vaive 'rã oje'oivy, nhombotavy ha'e onhembotavy ukua rupi anho.

Nhanderuede ayvu anhetê ete ha'e ha'evea re ijayvua

¹⁴ Ha'e rã ndee ma eĩ atã tema mba'emo reikuaa ha'e rerovia va'e re. Nema'endu'a ke ha'e nunga re mava'e pa nembo'eague re.

¹⁵ Mba'eta nekyrĩ reve reikuaa ae ma ipara iky'a e'y va'e. Ha'e va'e rupi vy reupity ne'arandurã Cristo Jesus re rejeroivia vy reo jepe aguã.

¹⁶ Ha'e va'e ipara va'e ma Nhanderuede guigua meme, ha'e rami vy ha'eve nhandombo'e aguã, nhandomongeta, nhandomo'arandu, ha'e teko porã rupi nhandomoingo aguã,

* 2:26 1 Pedro 3.14-16

* 3:1 Mateus 24.9-13; 1 Timóteo 4.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21

* 3:11 Atos 13.14-14.22

17 Nhanderujete remimbo'e kuery opa mba'e py hi'arandu vy iporã va'e ha'e javi ojapo kuaa aguã.*

4

Ayvu porã nhamombe'ua rupi nhanhea'ã aguã re ijayvua

¹ Nhanderujete ha'e Cristo Jesus renonde xee romongeta. Ha'e va'e ma ojekuaa ju vy oikuaa pota 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue ikuaiague re.

² Emombe'u tema ayvu porã. Ha'e va'e rupi enhea'ã katu ha'eve jave, e'ÿ vy haxy teĩ. Joupe ndeayvu, enhomo'arandu ha'e enhomongeta ndevai rei e'ÿ re renhombo'ea ha'e javi py.*

³ Mba'eta ovaẽ 'rã ha'evea rami nhandombo'e teĩ ndojapyxakaavei aguã ára. Ha'e rami 'rãgue py ojou 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami ombo'e va'erã, oapyxa remo rive oikaraĩ va'e rami.

⁴ Ha'e rami vy noenduxevei 'rã anhetẽ va'e, ayvu rive re anho ojapyxakave vy.

⁵ Ha'e rã ndee ma eiko kuaa pota opa mba'e py. Nemoingo axya rã erop'o'aka, ayvu porã remombe'ua rupi tema eiko, ejaopapa ete nerembiaporã va'e.

Apóstolo Paulo omano taa re ijayvuague

⁶ Ha'e gui xee ma xeruguy omoẽa ta ma mymba ome'ẽmby rami. Ovaẽ ma ouvy aa aguã ára.

⁷ Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua.*

⁸ Aÿ ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevey pe oguereko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevey. Xevey pe anho e'ÿ guive, oua ára peve orãõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ.*

Avakue apóstolo oejapaague, ha'e rã Nhanderujete ndoejaia re ijayvuague

⁹ Eju voi pota ke xea py.

¹⁰ Mba'eta Demas ma aÿ mba'emo oĩ va'e re nda'eveive vy xereja. Tessalônica tetã katy ojepe'a ovy. Crescente ma Galácia katy, ha'e rã Tito ma Dalmácia katy oo.

¹¹ Lucas anho oiko teri xereve. Ejou ke Marcos, ha'e vy eru, mba'eta ha'e ma xepytyvõ 'rã amba'eapoa rupi.

¹² Ha'e gui Tíquico ma Éfeso tetã katy amondouka va'ekue.

¹³ Reju vy ke eru avi Tróade py capa aeja va'ekue, Carpo ro py. Eru avi kuaxia para, aipotave va'e ma ipire guigua.

¹⁴ Ferro re omba'eapo va'ety Alexandre ma ojapo vai ete xevey. Ha'e ramo Senhor ombopaga 'rã ojapoague re.

¹⁵ Ndee voi enheangu avi ixugui, mba'eta oreayvu rã orere opu'ã rei va'ekue.

¹⁶ Jypy'i xemboayvua jave avave rei naxepytyvõai. Ha'e rami 'rãgue py pavẽ rei xereja karamboae. Ha'e ramiague re tombopagaa eme.

¹⁷ Ha'e rã Senhor ma xereve oiko vy xemombaraete, ayvu amombe'uve ju rã amboae regua kuery oendupa aguã. Ha'e rami aguã xereraa jepe karamboae guary juru gui.

¹⁸ Ha'e rami ae avi Senhor xereraa jepe 'rã xevey ojapo vaixe va'e ha'e javi gui, ha'e opo'akaa py xereraa jepe 'rã yva re. Ixupe toporaeia aÿ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹⁹ Emombe'u ke xema'endu'aa Prisca ha'e Áquila pe, Onesiforo ro pygua kuery pe guive.

²⁰ Erasto ma Corinto tetã py opyta. Ha'e rã Tróximo ma Mileto py aeja karamboae imba'eaxy rã.

²¹ Eju voi ke yro'y ovaẽ e'ÿ mbove. Ndevy oxarura uka va'e ma Êubulo, Lino, Cláudia ha'e irmão kuery ha'e javive.

²² Tove Senhor toiko nenhe'ẽ reve. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

* 3:17 Romanos 15.4; 2 Pedro 1.20,21 * 4:2 Colossenses 4.5,6 * 4:7 Atos 20.17-24 * 4:8 1 Coríntios 9.25; Tiago 1.12; 1 Pedro 5.4; Apocalipse 2.10

Tito pe Paulo ombopara va'ekue Tito pe Paulo ombopara va'ekue

Tito ma Timóteo rami avi apóstolo Paulo irũ oiko raka'e igreja kuery re openaa rupi. Ha'e va'e ma Creta yy pa'ũ py Paulo oeja raka'e Jesus remimbo'e kuery ha'e py ikuai va'e ombo'e porãve aguã, ha'eve'yã rami nhombo'e va'e kuery ikuai avi rã.

Ha'e rami vy omombe'u porãve Jesus Cristo regua, ijayvu guive hemimbo'e kuery marã rami pa ikuai aguã re. “Mba'eta pavẽ pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguã. Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e yvy regua reko gui jajepe'a aguã, ha'e aỹ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porã rupi nhandekuai aguã Nhanderuete pe ete” (2.11-12).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete rembiguai ha'e apóstolo-rã Jesus Cristo xemoĩ va'ekue, Nhanderuete rembiporavo kuery ambo'e rã ojerovia, ha'e ixupe ikuai vy oikuaa porãmba aguã anhetẽ ete va'e,

² ha'e tekove marã e'ỹ oarõ okuapy aguã guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ijapu e'ỹ va'e ome'ẽ aguã re ijayvu raka'e, ára ijyvy e'ỹ mbove ma voi.

³ Ha'e gui aỹ oa'angaague ára py ma Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oayvu oikuaa uka vy oipotaa rami vy xemoĩ karamboae imombe'uarã.

⁴ Ndee Tito rejeroviaa py xera'y ete reiko va'e pe axarura. Tove terendu Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus guigua nembroaxya ha'e mby'a porã.*

Igreja re opena va'e kuery reko re ijayvua

⁵ Ha'e nunga rupi ae roeja karamboae Creta ypa'ũ py py, mba'emo ndajapopai va'ekue rejapopa aguã, ha'e rami vy petei-teĩ tetã py remoĩ aguã igreja re opena va'erã, ndevy ajapo ukaague rami vy.

⁶ Ha'eve remoĩ aguã ojou vaia rei aguã rami e'ỹ ikuai va'e, ha'e petei'i ta'yxy va'e. Ta'y kuery ojerovia va'e, ha'e kuery opa marã rei e'ỹ, inhe'ẽ rendua rupi anho ikuai oikuaa pavẽ va'e.

⁷ Mba'eta igreja re opena va'e ma nda'evei ojou vaia rei aguã rami ikuai aguã, ha'e kuery pe Nhanderuete ae opena uka rire. Ha'e kuery ojee ae rive'ỹ ojerovia va'e, ivai ja e'ỹ, ha'e vinho oy'ua rupi e'ỹ ikuai va'e, ojerovia rei e'ỹ va'e, neĩ perãta re nda'evei rei e'ỹ va'e ha'eve.

⁸ Ha'e rami 'rãgue py nhomovãe kuaa va'e, iporã va'e anho oguerovy'a va'e, oiko kuaa pota ha'e ha'evea rami joguereko va'e, iky'a e'ỹã rupi oiko ha'e ojejoko kuaa va'e,

⁹ ha'e ayvu anhetẽ ete va'e ojee omoĩ ete va'e ombo'eague rami ae. Ha'e rami vy 'rãe nhombo'e porã ha'e nhombopy'a guaxu kuaa, ha'e ombovai kuaa 'rã guive hexe opu'ã reia rã.

Nhomb'o'e porã merami rive va'e kuery re ijayvua

¹⁰ Mba'eta heta ikuai nnonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e, ijayvuxe ha'e nhombotavypa rei va'e. Judeu regua ma hetave ikuai ha'e rami.

¹¹ Ha'e va'e kuery nhamokyriĩ 'rãe, mba'eta oo pygua ha'e javi-javi 'rã ombotavy ombo'e vaikuea rupi, perãta re rive nda'eveive vy.

¹² Ha'e kuery reguae profeta rami aipoe'i va'ekue: “Creta pygua kuery ma ijapu va'e ae, mymba inharõ va'e rami okaru guaxu ha'e inhate'ỹ va'e”, he'iague rami.

¹³ Ha'e rami ijayvua ma anhetẽ. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe ndeayvu ete 'rã ojeroviaa rupi imbaraeete aguã,

¹⁴ ha'e ojapxaka ve'ỹ aguã judeu kuery ijayvu rivea re, neĩ anhetẽ va'e gui ojepe'a va'ekue ayvu re.

¹⁵ Mba'eta heko ky'a e'ỹ va'e kuery pe mba'eve rei nomongy'ai 'rã. Ha'e rã heko ky'a ha'e ojerovia e'ỹ va'e kuery ma opa mba'e py 'rã onhemongy'a, mba'eta o'arandua ha'e opy'aa rupi iky'apa rã.

*

¹⁶ Ha'e kuery ma "Xee aikuaa Nhanderuete" he'i teĩ gueko vaia py oexa uka anhetê e'ÿa. Ojoguarupy ha'e nanhonhe'ê rendui va'e vy iporã va'e ojapo aguã nda'evei.

2

Ojerovia va'e kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e rã ndee ma ndeayvu ke ha'evea rami renhombo'ea rupi.

² Tujakueve embo'e oejoko aguã re, omboetea aguã. Toiko kuaa pota, ha'e ojeroviaa py ta'imbaraete, iporayvua ha'e oĩ atãa py guive.

³ Ha'e rami ae avi guaimigueve ma nhomboetea rupi ta'ikuai. Ta'ijayvuxe rei eme, ha'e vinho oy'ua rupi ta'ikuai eme. Tanhombo'e iporã va'e re,

⁴ ombo'e aguã kunhague ipyauve va'e ome ha'e omemby kuery oayvu ete aguã re,

⁵ oiko porã pota ha'e heko ky'a e'ÿ aguã, ngoo rupi opena porã aguã, ha'eve vai'i ha'e ome oipotaa rami oiko aguã, ha'e rami rã Nhanderuete ayvu re ijayvua vaia e'ÿ aguã.

⁶ Kunumigue ha'e rami ae avi emongeta opa mba'e py oiko kuaa pota aguã.

⁷ Ndee ae voi iporã va'e rupi eiko, amboae kuery ndee rami ikuai aguã. Renhombo'ea rupi exa uka anhetê rupi anho reikoa ha'e renhomboetea.

⁸ Iporã va'e re anho ndeayvu ndejou vaia aguã rami e'ÿ, nhanderovaigua kuery oximba aguã, mba'eve py nhandere nda'ijayvu vai kuaai vy.

⁹ Escravo kuery ma guerekoa kuery nhe'ê rendua rupi ta'ikuai opa mba'e py, ha'e ramo oguerovy'a aguã. Ta'inhe'ëngi rei eme,

¹⁰ ha'e ta'imonda eme guive. Ha'e rami 'rãgue py toexa uka opa mba'e py ojeroviapy oikoa. Ha'e rami vy opa mba'e py ojapo 'rã Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e regua ayvu ojou porãa aguã rami.

Cristo nhandereraa jepe vy nhanemoingo porãague re ijayvua

¹¹ Mba'eta pavê pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguã.

¹² Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e vvy regua reko gui jajepe'a aguã, ha'e aÿ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porã rupi nhandekuai aguã Nhanderuete pe ete,

¹³ ima'endu'a porãmbý ou aguã nharõ jaikovya ja. Ha'e va'e ma Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus rexakãa ojekuaa rã guarã.

¹⁴ Mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, opa mba'e vai gui nhandejogua vy ojeupe guarã ae nhandeky'a'o aguã, iporã va'e re anho nhande'ãa rupi nhandekuai aguã.*

¹⁵ Ha'e nunga re tema ndeayvu. Enhomombaraete ha'e enhomongeta ipo'akaa ha'e javi rupi, avave rei nembojaru rei e'ÿ aguã.

3

Huvixa kuery nhande'ê rendu, ha'e iporã va'e rupi nhandekuai aguã re ijayvua

¹ Enhomoma'endu'a ke joe opena va'e ha'e huvixa kuery oipotaa rami ikuai aguã. Tonhe'ê rendu, ha'e ta'ikyre'ÿ opa mba'e porã ojapo aguã.

² Avave rei re ta'ijayvu rei eme, neĩ ta'ijayvu rive eme joupe. Ha'e rami 'rãgue py ha'eve vai'i ta'ikuai, pavê reve ta'ijayvu porã'i opa mba'e py.*

³ Mba'eta nhande voi yma rupi hi'arandu e'ÿ va'e nhandekuai va'ekue, nhonhe'ê rendu e'ÿ va'e ha'e okanhgüe rami, to'o pegua escravo rami nhandekuai va'ekue nhamoarũ rei ha'e opa marã nhandekuaixea rupi. Jaiko vaikue rei, nanhande'ei rei joe, nanhandeporayvui, ha'e ndajajoayvui rei va'ekue.

⁴ Ha'e gui Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oexa uka nhanderayvua, nhanemboaxypaa guive.

⁵ Ha'e rami vy nhanemboaxy vy rive nhandereraa jepe, teko porã re nhande'ãa rupi e'ÿ. Nhe'ê Ky'a E'ÿ nhandeky'a'o vy nhanemoingove ju, ha'e nhanembopyau.

⁶ Ha'e va'e ma Nhandereraa jepea Cristo rupi nhandere Nhanderuete ombou vy opa mba'e py nhanemoingo porã.

⁷ Ha'e ramo nhanemboaxy vy nhanemboeko porã ma rire tekove marã e'ÿ nharõa rupi mba'emo porã jopyarã ju jaiko.

* 2:14 Efésios 2.8-10; Filipenses 3.20,21

* 3:2 Romanos 13.1-6

⁸ Ha'e va'e ayvu ma jarovia va'erã, aipota remombe'u porãve guive, Nhanderuetete re ojerovia va'e kuery iporã va'e ojapoa rupi onhea'ã aguã. Ha'e nunga ma iporã, ha'e omoingo porã pavê 'rã.*

⁹ Ha'e rã ayvu ovare'ỹ va'e ma endu rive, ymagua kuery rery oĩa re ijayvua rã, ha'e lei re joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu vy joguero'a rei ramo, mba'eta ha'e nunga ma nhomoingo porãarã e'ỹ, mba'everã ndovarei.

¹⁰ Joo rami e'ỹ-e'ỹ nhomoingoa kuery pe mokoĩgue ma ndeayvu rire ejepe'a ke ha'e kuery gui.

¹¹ Mba'eta reikuaa ma heko vai ha'e ojejavypa va'e ae ikuai. Ha'e kuery ae onhembopaga uka.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹² Ndea py ambou 'rã Ártemas, e'ỹ vy Tíquico. Ha'e va'e ovaẽ ma ramo eju pojava Nicópolis tetã py xerovaexĩ aguã. Anhembopy'a ha'e py ae yro'y aaxa aguã.

¹³ Eipytyvõ porã pota lei re nhombo'e va'ety Zenas oguatave ta ramo, Apolo guive, ha'e kuery pe mba'eve oata e'ỹ aguã.

¹⁴ Ha'e gui nhanderevegua kuery tonhea'ã iporiaukue'i pytyvõa rupi, yvyra hi'a e'ỹ va'e rami ikuai e'ỹ aguã.

¹⁵ Ha'e gui xereve ikuai va'e ha'e javi oxarura uka ndevy. Emombe'u ke orema'endu'aa ojeroviaa py orerayvu va'e kuery ha'e javive pe.

Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu penemboaxya.

---

* 3:8 Efésios 2.1-10

Filemom pe Paulo ombopara va'ekue Filemom pe Paulo ombopara va'ekue

Nhuã py apóstolo Paulo oĩ jave peteĩ ava oexa escravo oikoague gui ojava va'ekue, hery va'e Onésimo. Paulo oexa vy Jesus regua omombe'u ramo ojerovia, ojeko me'ẽ guive Jesus pe. Ha'e rami vy Paulo pytyvõa rupi oiko.

Onésimo rerekoa Filemom hery va'e ma amboae tetã Colossos pygua oiko Paulo oexa va'ety, igreja re opena va'e, ha'e Jesus regua Paulo omombe'u rã ojeko me'ẽ avi va'ekue. Ha'e nunga rupi Paulo onhembopy'a ija Filemom pe ju Onésimo omondouka agua.

Kova'e kuaxia ogueraa uka Onésimo po py, Filemom pe omombe'u porãve ha'e ojerure agua operdoa vy omovaẽ porã ju agua guembigua onha va'ekue. Mborayvu rupi ojerure porã'i vy aipoe'i: "Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju agua, ... ndevyguia escravo-rã ju e'ỹ guive removaẽ agua, ha'e rã nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ỹ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ỹ, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko" (versículos 10a, 16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua aikoa re nhuã py aĩ. Xe-irmão Timóteo reve roxarura ndevy, xerembiayvu Filemom. Ore rami avi remba'eapo va'e reiko.

² Irmã Áfia pe voi axarura, ore rami onhea'ã va'ety Arquipo, ha'e igreja kuery ndero py onhemboaty va'e pe guive.

³ Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Filemom nhopytyvõa re oguero vy'ague

⁴ Ndere xema'endu'a riae vy Xeruete pe anhembo'e nhavõ arovy'a,

⁵ mba'eta aendu omombe'ua rã iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reayvua, ha'e Senhor Jesus re rejerovaa rupi reikoa guive.

⁶ Ajerure ore rami rejerovia reve Cristo re vy mba'emo porã jareko va'e reikuaapa avi agua.

⁷ Mba'eta irmão, ndeporayvua omombe'ua rã aendu vy avy'a ete ha'e xepy'a guaxuve, iky'a e'ỹ va'e kuery rembovy'a ramo ipy'a py.

Onésimo re apóstolo Paulo ojerureague

⁸ Ha'e gui Cristo re vy aendu ndevy pe mba'emo ajapo uka va'e rire ha'eve 'rãguea, ⁹ ha'e rami teĩ roayvu rupi ajerure porã'i ha'e nunga re. Xee Paulo xetuja'i ma, ha'e aỹ Jesus káuxa nhuã py aĩ.

¹⁰ Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju agua, mba'eta xejokuaa imoinya py xera'y rami amoingo va'ekue.*

¹¹ Ha'e va'e ma anhetẽ yma ndovarei va'ekue ndevy, teĩ aỹ ma ovare ete ndevy, xevy pe voi.

¹² Ha'e rami vy ndea py ambou ju xekuraxõ ae reve.

¹³ Xee ma nderekovia amombytavexe teĩ xea py, ayvu porã káuxa xejokuaa imoinya py xepytyvõ agua.

¹⁴ Ha'e rami avi mba'eve rei ndajapoxei ndevy pe ranhe aporandu e'ỹ re. Ha'e ramo 'rãe xepytyvõxea'i py xepytyvõ uka, xee ajapo uka ramo rive'ỹ.

¹⁵ Mba'eta xee aikuaa rã xapy'a'i rive ojepe'a raka'e ndea gui, raka'e rã peve guarã removaẽ ju agua,

¹⁶ ndevyguia escravo-rã ju e'ỹ guive removaẽ agua, ha'e rã nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ỹ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ỹ, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko.

¹⁷ Ha'e nunga rupi xevy pe "Xerevegua" 're vy xee xemovaẽa rami ae ha'e voi emovaẽ.

¹⁸ Ha'e gui xapy'a rei nemba'e rei-rei omokanhy rire ndevy pe orevea oĩ ramo eja ranhe xee ae amboekoviapa agua.

* 1:10 Romanos 15.7; Efésios 4.32

¹⁹ Xee Paulo xepo py ae ambopara amboekovia aguã re. Ha'e "Nderekove re ae xevy pe rereve" ha'e e'ỹ teĩ reikuaa.

²⁰ Ha'e nunga rupi irmão, Senhor re vy ejapo ha'e nunga xevy. Xembovy'a ke Cristo re.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

²¹ Ha'e rami ambopara ri teĩ aikuaa xenhe'ẽ rendu 'rãa, ha'e ajerurea gui rejapove 'rã guive.

²² Ajerure avi rereko katu aguã ake aguã, mba'eta xee aikuaa rã xere pejerurea rupi pãa py xemboua ju 'rã.

²³ Epafra ma Cristo re vy xereve oĩ avi nhuã py. Ha'e va'e ma oxarura avi ndevy,

²⁴ ha'e gui Marcos, Aristarco, Demas ha'e Lucas xepytyvõ va'ety kuery voi.

²⁵ Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

Hebreu kuery pe ombopara pyre Hebreu kuery pe ombopara pyre

Kova'e kuaxia para ma hebreu kuery Jesus re ojerovia va'e pe omboparaa. Imboparaare rery ma noĩ.

Jesus re ha'e kuery ojerovia ramo hetarã kuery opu'ã rei ha'e kuery re, nhandere oikoa rami ae avi. Ha'e rami rã ha'e kuery va'e regua amongue ojeroviaa gui ojepe'axe gueko ymague rami ju ikuai aguã. Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia omboparaa ha'e kuery pe ipy'a guaxu reve onhea'ãve aguã, mba'eta Jesus regua ha'e kuery ojeroviaa ma pavê gui ha'eveve va'e, yma guare teko gui voi. Mymba kuery Nhanderuete pe ome'êa 'rãgue py Jesus ojejuka ukaague anho ovare nhandereraa jepe aguã. Jesus ma nhandereraa jepea peteĩ'i va'e Nhanderuete ombou va'ekue.

Aipoe'i: "Ha'e rami rire mba'eta 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguã regua iporãve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u, ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetê etea jaikuaa porãve aguã rami" (2.3). Ha'e nunga rupi "nhanekangy e'y re nhaĩ atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re" (10.23), "nhama'ê porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguã" (12.2). Mba'eta "Jesus voi tetã rokê gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeupegua kuery oiky'a'o aguã. Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuaiã gui mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy. Mba'eta anhetê apy ndajarekoi tetã oĩ riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhanhea'ã" (13.12-14).

Nhanderuete ojekuaa ukaague re ijayvua

¹ Ymave rupi Nhanderuete mbovykue rei e'y, ha'e ha'ekue-'ekue'i rami e'y ijayvu raka'e nhaneramoĩ kuery pe profeta kuery rupi.

² Ha'e gui aỹ opa vygua ára ma Gua'y rupi ae ijayvu nhandevy. Ha'e va'e ma opa mba'e ikuai va'e jopyarã omoĩ, ipo rupi opa mba'e ojapo rire.*

³ Nhanderuete rexakãa rexa ukaa oiko, Nguu rami ete heko va'e vy. Mba'emo ikuai va'e oguereko porãmba oayvu ipo'akapa va'e py rive. Ha'e gui jajeyavyague gui nhandeky'a'opa ma vy oguapy oiny yvate. Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re oĩ

⁴ anjo kuery gui omboyvateve rire, mba'eta hery oenoĩa va'e ma anjo kuery oenoĩa gui iporãve.

Cristo Ta'y oikoa, ha'e rã anjo kuery ma tembiguai ikuaiã re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe ma aipo nde'i: "Ndee ma Xera'y, ange ma romoingo", nde'i. Ha'e gui teĩgue ju aipoe'i: "Xee aiko 'rã Tuu, ha'e rã ha'e ma Xera'y 'rã oiko."*

⁶ Ha'e gui kova'e vvy re Gua'y Jypygua ombou vy teĩgue ju aipoe'i: "Nhanderuete pegua anjo kuery tomoete pavê", he'i.*

⁷ Ha'e rã anjo kuery pe ma aipo'ea: "Ojeupegua anjo kuery ojapo vvytu rami, guembiguai kuery ojapo tata rami", 'ea.*

⁸ Ha'e rã Ta'y pe ma aipo'ea: "Oreruete, ndepo'akaa ma raka'e rã peve guarã. Ha'e ndepo'akaa py rejoguereko 'rã ha'evea rami.*

⁹ Rerovy'a teko porã, ha'e rã teko vai ma nderejou porã. Ha'e nunga rupi Nderu Nhanderuete ndererovy'aa rupi nemoĩ neirũ kuery áry guarã, ndere azeite omoĩ uka vy", 'ea.

¹⁰ Ixupe aipo'ea avi: "Senhor, jypy'i renhono va'ekue vvy. Yva regua voi ndepo py rejapo va'ekue meme.

¹¹ Ha'e nunga ma opa va'erã. Ha'e rã ndee ma reiko riae 'rã. Ha'e nunga ha'e javi 'rã inhyma ovy ao rami,

* 1:2 João 1.1-5; Colossenses 1.15-18 * 1:5 Salmo 2.7; 2 Samuel 7.14, 1 Crônicas 17.13 * 1:6 Deuteronomio

¹² ha'e ramo ao pukukue rami 'rã rembojo'a imoiny, ao rami ae avi 'rã remboekovia. Ha'e rã ndee ma ha'ekue ae reiko. Nderekove opa va'erã e'y", 'ea.*

¹³ Ha'e gui peteive anjo pe aipo nde'i: "Eguapy ke aiporu kuaa regua re, nderovaigua kuery ndepy guýry amoí peve", nde'i.*

¹⁴ Mba'eta anjo kuery ma nhe'ê hembiguai ikuai, oo jepe aguã rami ikuai va'e pytyvõarã ombou va'e.

2

Ayvu porã nhaendu rive'y aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi anhetê ete va'e nhaendu vy nhamoí porã pota 'rã nhandejee, ha'e va'e rupi nhandekuaia gui jajepe'a e'y aguã.*

² Mba'eta ymave rupi Nhanderuete ayvu anjo kuery omombe'u va'ekue ndoaxa rivei raka'e, mba'eta ha'e va'e rupi heko vai ha'e nonhe'ê rendui va'e kuery ombopagapa.

³ Ha'e rami rire mba'exa 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguã regua iporãve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u, ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetê etea jaikuaa porãve aguã rami.

⁴ Ha'e kuery ijayvua rupi Nhanderuete oikuaa uka anhetê etea, hexa pyrã, nhomondyipaarã ha'e opa marãgua opo'akaa rupi ojapo vy. Ha'e gui peteí-teí rupi oexa uka avi Nhe'ê Ky'a E'y guigua, ha'e ae oipotaa rami vy.

Sacerdote yvateve va'e ojeroviapy ha'e nhomboaxy kuaa va'e Jesus oikoa re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe'y Nhanderuete opena uka raka'e yvy pyau oreayvua va'e re.

⁶ Ha'e rami 'rãgue py amongue henda py omombe'u porã vy aipoe'i: "Marã ramigua tu avakue, ha'e kuery re nema'endu'a aguã? Marã ramigua tu avakue ra'y kuery, ha'e kuery re reikuaa pota aguã?

⁷ Ha'e rami teí hare'i anjo kuery gui remo'yvyí'ive rire remboyvate, remboete uka [ha'e rembopo'aka ndepo py rejapo va'ekue ha'e javi re].

⁸ Opa mba'e re rembopo'aka, ipy guýry remoí vy", he'i va'ekue. Opa mba'e re nhandepo'aka rire ma mba'eve jipoi nhandepo'aka e'yã. Ha'e rami teí a'y peve ndajaexai teri opa mba'e re nhandepo'akaa.*

⁹ Ha'e rã Jesus ma jaexa omano rire Nhanderuete ombopo'aka ha'e omboete ukaague. Mba'eta Nhanderuete nhandepoaxy vy anjo kuery gui xapy'a'i omo'yvyí'ive raka'e Jesus, nhande kuery ha'e javi re omano aguã.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete peguarã opa mba'e oiko, ha'e ae omoingopa rire. Ha'e rami vy guexakãa katy gua'y kueryrã nhandereru aguã ma opa mba'e py oguereko katu raka'e Nhandereraa jepearã, oiko axya py guive.

¹¹ Mba'eta Nhandeky'a'oarã ou va'ekue ha'e nhande kuery oiky'a'o va'ekue voi peteí'i gui ae jaiko. Ha'e nunga rupi noxí nhandevy "Xeryvy kuery" he'i aguã,

¹² mba'eta aipoe'i: "Xeryvy kuery pe aikuaa uka 'rã nderery, ha'e onhemboaty okuapya py aporaei 'rã ndevy."*

¹³ Aipoe'ive ju: "Xee ajerovia 'rã hexe." Teígue ju aipoe'i: "Apy ma xee aĩ, ha'e xera'y kuery Nhanderuete ome'ê va'ekue reve", he'i.*

¹⁴ Ha'e gui ta'y kuery he'ia ho'o ha'e huguy va'e ikuaia rami avi ha'e voi oiko ha'e rami, omanoa py ombovaipa aguã porojukaa po'akaa. Ha'e va'e ma anha.

¹⁵ Ha'e gui nhandereraa jepe aguã, mba'eta jaikoa pukukue re nhamano aguã gui jakyje vy manoa pegua escravo rami nhandekuai va'ekue.

¹⁶ Mba'eta anhetê anjo kuery reraa jepearã e'y ou, ha'e rã Abraão ramymino kuery reraa jepearã anho.

¹⁷ Ha'e nunga rupi opa mba'e py guvyvy kuery rami 'rãe ojeapo, nhandepoaxy kuaa ha'e ojeroviapy oikoa oexa uka aguã, ha'e Nhanderuete pegua sacerdote yvateve va'e oiko aguã guive, ojepegua kuery ojevavyague re opaga aguã.

* 1:12 Salmo 102.25-27 * 1:13 Salmo 110.1 * 2:1 Marcos 4.14-25 * 2:8 Salmo 8.4-6 * 2:9 Filipenses 2.6-11 * 2:12 Salmo 22.2 * 2:13 Isaias 8.17-18

¹⁸ Mba'eta anha omoangekoa py oiko axy rire aỹ ipo'aka nhanderepy aguã nhande voi nhanemoangeko rã.

3

Moisés gui Cristo yvateve ramo jajeroiviaa gui jajepe'a e'ỹ aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery iky'a e'ỹ va'erã Yva pygua penerenoĩ avi va'ekue, peikuaa pota porã Jesus re, mba'eta Nhanderuede ombou raka'e Sacerdote Yvateve va'erã, nhamombe'ua rami ae.*

² Ha'e va'e pe ma Nhanderuede ngoo pygua kuery re opena uka ramo henonde rupi ojeroviapy oiko, Moisés oikoague rami avi.

³ Ha'e rami avi Moisés gui ma Jesus omboetevepy, oo gui ijapoare omboeteavea rami avi.*

⁴ Mba'eta oo ikuai va'e ma ojapo pyre meme, ha'e rã opa mba'e apoare ma Nhanderuede anho.

⁵ Ha'e gui Moisés ma Nhanderuede rembiguai rami oiko raka'e hoo pygua ha'e javi re openaa rupi. Ha'e ramia py ojeroviapy oiko, omombe'u ma voi guive raka'eve rã Nhanderuede omombe'u porãve va'erã regua.

⁶ Ha'e rã Cristo ma hoo pygua kuery re opena vy Ta'y ae oiko. Ha'e gui "Hoo pygua kuery" he'ia ma nhande ae jaiko, opa peve ete ri nhaĩ atã vy nhandepy'a guaxu ha'e jarovy'a reve nharõ jaikovya re.

⁷ Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ aipoe'iague rami: "Kova'e ára ijayvua pendu vy

⁸ peneakã ratã eme, tekoa e'ỹa rupi ymagua kuery ikuai jave oeko a'ã rei ha'e nonhe'ẽ renduiague rami e'ỹ.

⁹ Mba'eta ha'e py ma peneramoĩ kuery xereko a'ã vy xemoangeko rei va'ekue, quarenta ma'etỹ re mba'emo porã ajapo rã oexa okuapy teĩ.*

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'e javegua kuery pe xevai vy aipoa'e: 'Ha'e kuery ojejavy riaa opy'a py, ndoikuaaxei guive xereko', ha'e va'ekue.

¹¹ Ha'e rami vy xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ỹ aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue", he'i.*

¹² Ha'e nunga rupi irmão kuery, penheangu ke peẽ kuery regua neĩ peteĩve py'a re oĩ e'ỹ aguã pejerovia e'ỹa, Nhanderuede oikove va'e penhe'ẽ rendua gui pendepe'aaarã.

¹³ Ha'e rami 'rãgue py ko'ẽ nhavõ penhomombaraete peteĩ-teĩ, "Kova'e ára" he'iague oĩ teria ja, jejavya peteĩve penembotavy e'ỹ aguã peneakã ratã aguã rami.

¹⁴ Mba'eta Cristo revegua ete jaiko, anhetẽ ri jypy guive jajeroiviaa re opa peve nhaĩ atã vy.

¹⁵ Mba'eta "Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã eme, oeko a'ã rei va'e kuery rami e'ỹ", he'iague rami.

¹⁶ Ha'e gui mava'e kuery tu ijayvua oendu teĩ nonhe'ẽ rendui raka'e? Moisés reve Egito gui oẽmba va'ekue ha'e javi.

¹⁷ Ha'e mava'e kuery pe tu quarenta ma'etỹ re ipoxy raka'e? Ojejavy va'ekue pe ae, mba'eta ha'e va'e kuery ma tekoa e'ỹa pyve ho'apa rã hetekue opyta raka'e.

¹⁸ Ha'e gui mava'e rovai tu oura raka'e opytu'u aguã oguereko katu va'ekue oupity e'ỹ aguã? Nonhe'ẽ rendui va'ekue rovai ae.

¹⁹ Ha'e rami vy po rami jaikuaa: Ha'e kuery ndojeroviaiaague re ae nda'evei raka'e oupity aguã.

4

Japytu'u aguã py Nhanderuede re jajeroiviaa rupi jaikae aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi nhandeangu, japytu'u aguã Nhanderuede oguereko katu va'ekue jaupity aguã re ijayvu rire teĩ peẽ kuery regua amongue ndapeupityi gui.

² Mba'eta nhandevy pe voi ayvu porã omombe'ua, ymagua kuery pe rami avi. Mba'eta ha'e kuery ayvu oendu teĩ ndojeroviai ramo ha'e kuery pe mba'everã ndovarei.

* 3:1 Números 12.17 * 3:3 João 1.17,18 * 3:9 "Peneramoĩ kuery" he'ia ma Moisés reve Egito yvy gui oẽ va'ekue re ijayvu vy. * 3:11 Salmo 95.7-11

³ Ha'e rā nhande jajerovia va'e ma jaupity 'rā japytu'u aguã, Nhanderueete aipoe'iague rami vy: "Xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'y aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue" he'i, ko yvy onhono ypy jave mba'emo ojapopa rire te'i.

⁴ Mba'eta amongue henda py sete araa re ijayvu vy aipoe'i: "Sete araa py Nhanderueete opytu'u raka'e mba'emo ojapoa gui", he'i.*

⁵ Ha'e pyve ju aipoe'i: "Ha'e kuery ma ndoupityi 'rā opytu'u aguã areko katu va'ekue", he'i.

⁶ Ha'e nunga rupi oĩ teri opytu'u aguã amongue oupity aguã, ha'e rā ymagua kuery pe ma ayvu porã omombe'ua rā nonhe'ẽ rendui vy ndoupityi raka'e.

⁷ Ha'e gui yma ete rire peteĩgue ju Nhanderueete oa'angaa ára, mba'eta "Kova'e ára" he'i uka Davi pe, "Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã eme", he'iague romombe'ua ma voiague rami.

⁸ Mba'eta ha'e kuery opytu'u aguã ete py Josué ogueraa va'e rire ma yma rire noa'anga jeyvi 'rãgue ára mboae.

⁹ Ha'e nunga rupi oĩ teri Nhanderueete pegua kuery opytu'u aguã.

¹⁰ Mba'eta japytu'u aguã Nhanderueete oguereko katu va'ekue jaupity vy japytu'u 'rā mba'emo re nhanhea'ã jaikovya gui, Nhanderueete oikoague rami avi.

¹¹ Ha'e nunga rupi nhanhea'ã ke japytu'u aguã oguereko katu va'ekue jaupity aguã, avave rei ho'a e'y aguã inhe'ẽ rendu e'y rei va'e kuery ho'apaague rami.

¹² Mba'eta Nhanderueete ayvu ma oikove ha'e ipo'akapa va'e. Kyxe haĩmbe jovai va'e gui haĩmbeve va'e, mba'eta oike 'rā jaikovea ha'e nhanenhe'ẽ omboja'o aguã peve, jaku'ea ha'e nhanderajy ojayaa rami avi. Ha'e rami vy oikuaa uka 'rā nhapẽxaa ha'e nhandepy'aa ha'e javi.

¹³ Ha'e ramo hemimoingo jipoi henonde onhenhomi kuaa va'erã. Ha'e rami 'rãgue py oikuaa pota va'e renonde jajexa uka rā opa mba'e ojekuaa porãmba 'rã.*

Sacerdote yvateve va'e Jesus nhanemboaxya oikoa re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderueete Ra'y Jesus, Sacerdote yvateve va'e rami nhanderepy vy yva re oo rire nhaĩ atã tema jajeroviaa re.

¹⁵ Mba'eta nhande-Sacerdote ma nhanekangy rā nanhanemboaxy e'y'i 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhande rami avi onhemoangeko uka raka'e opa mba'e py, te'i ojejavy e'y re.

¹⁶ Ha'e nunga rupi jakyjea py e'y 'rā nhanhemboja Nhanemboaxya guenda openaaty py oguapy oinya re, nhanekangya ára jaupity aguã nhanemboaxy vy nhanepytyvõa.*

5

Sacerdote ymagua kuery gui Cristo yvatevea re ijayvua

¹ Mba'eta sacerdote yvatekueve ikuai va'e ma avakue mbyte gui oiporavoa ha'e omoĩa rire Nhanderueete pe omba'eapo 'rã avakue rekovia, mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ aguã ojejavyague re.

² Ha'e omboaxy kuaa 'rã oikuaa e'y vy ojejavy va'e kuery, mba'eta ha'e kuery rami avi ikangy va'e vy.

³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo ome'ẽ 'rã ha'e ae ojejavyague re, heta va'e kuery ojejavyague re anho e'y.

⁴ Ha'e gui avave rei ha'e ae nonhemboyvatei 'rã ha'e rami oiko aguã. Nhanderueete oenoĩ ramo mae ha'eve, Arão oenoĩague rami.

⁵ Ha'e rami ae avi Cristo voi ha'e ae e'y onhemboyvate sacerdote yvateve va'e oĩ aguã.

Ha'e rã ixupe "Ndee ma Xera'y, kova'e ára romoingo" he'i va'e ae*.

⁶ amboae henda py "Ndee ma sacerdote reĩ riae 'rã, Melquisedeque reko rami ndereko va'e vy" he'i.*

⁷ Ha'e gui Jesus ma ngo'o re oiko jave ojapukai atã ha'e hexay reve onhembo'e vy ojerure raka'e omanoa gui ogueraa jepe aguã ipo'aka va'e pe. Ha'e ramo oendu ete, mba'eta Nguu pe ete oiko ramo.

⁸ Ta'y ae oiko va'eri oiko axya py voi oikuaa raka'e onhe'ẽ rendua.

* 4:4 Gênesis 2.2

* 4:13 Efésios 6.17; Apocalipse 1.16

* 4:16 Hebreus 10.19-25; 1 João 2.1,2

* 5:5 Salmo

⁹ Ha'e gui ha'e nunga ha'e javi oaxapa ma rire ogueraa jepe inhe'ẽ rendua kuery ha'e javi, raka'e rã peve guarã,

¹⁰ Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'erã Nhanderuede omoĩ rire.*

Ha'e kuery ndoikuaa porã teria re ijayvua

¹¹ Ha'e va'e rekokie re ma heta roguereko oreayvu aguã, teĩ aỹ ma napendu kuaa porã ramo haxy 'rã romombe'u porãve aguã.*

¹² Mba'eta yma ma pejerovia teĩ penhomb'e kuaa 'rãgue py peikotevẽ teri Nhanderuede ayvu jypy guare, haxy e'ỹve va'e re penembo'e va'erã. Ha'e rami vy kyrĩgue'i okambu va'e rami teri pendekuai, tembi'u tykue'ỹ va'e ho'u va'e rami e'ỹ.

¹³ Mba'eta okambu va'e rami ikuai va'e ma noendu kuaai 'rã teko porã regua, kyri'i va'e rami teri ikuai vy.

¹⁴ Ha'e rã tembi'u tykue'ỹ va'e ma kakuakueve peguarã, mba'eta o'arandua re onhea'aa rupi vy oikuaa 'rã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e.*

6

Jajerovaa regua jaikuaa porãve pota aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi jaikuaa porãve pota ke jypy'i Cristo regua re nhanembo'eague, ha'e opa mba'e py nhanemoingo porãarã re ju jaikuaa pota. Nda'evei jypy'i nhaendu va'ekue re rive rombo'eve ju aguã. Ha'e va'e ma nhamano aguã rami nhandekuaiague gui jajeko rerova aguã, Nhanderuede re jajerovia aguã,

² nhamongarai aguã, nhandeapyte re opo omoĩa aguã, nhamanoague gui nhamboeete ju aguã, ha'e raka'e rã peve guarã nhamboayvua aguã.

³ Ha'e rami 'rãgue py amboae nunga re ju 'rã jaikuaa pota, Nhanderuede oipota rã.

Ojerovaa gui ojepe'a va'ekue re ijayvua

⁴ Ha'e rã anhetẽ va'e oikuaa va'ekue gui amongue ojepe'a ramo ma nda'evei nhamboeko rerova ju aguã. Ha'e va'e kuery ojopy ae ma yva guĩgua, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ

⁵ ha'e Nhanderuede guĩgua ayvu porã, ha'e oendu ma guive Nhanderuede po'akaa raka'eve rã peve guarã,

⁶ ha'e rami teĩ ha'e kuery ho'a ramo nda'evei nhamo'arandu ju aguã ojeko rerova aguã rami, mba'eta ha'e kuery ae ojapo Nhanderuede Ra'y pavẽ ojoi rei aguã rami, teĩgue ju kuruxu re omoĩa rami.

⁷ Mba'eta yvy minha oky jepi rã inhakỹ vy hi'a porã 'rã oma'etỹ va'e kuery peguarã. Ha'e va'e yvy ma Nhanderuede ogueroayvu porã 'rã.

⁸ Ha'e rã juu ha'e juu rakua endy rive moingoa yvy ma ndojou porã 'rã, ayvu vai pyrã rive oiko. Ha'e va'e ma opaa py oapypaa 'rã.*

Jaa jepea kuaa ukaarã re ijayvua

⁹ Ha'e rã peẽ orerembiayvu kuery, ha'e rami oreayvu teĩ roikuaa rã pendere oĩ iporãve va'e nunga, peo jepea kuaa ukaarã.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuede ndaxarai 'rã pemba'eapogue ha'e hery rupi pejoayvua pexa ukaague re, mba'eta iky'a e'ỹ va'e kuery peipytyvõ va'ekue, ha'e peipytyvõve teri guive.

¹¹ Ha'e rami aiv roipota opa peve peteĩ-teĩ pexa uka ha'ekue rami penhea'aa, peupity aguã pearõ peikovy va'e.

¹² Pendekuai eme inhate'ỹ va'e rami, ha'e rã ojerovaa ha'e oĩ atãa rupi Nhanderuede ijayvuague oupity va'erã kuery rami anho.

Nhanderuede ijayvuague ndoaxa rivei 'rãa re ijayvua

¹³ Mba'eta Abraão pe Nhanderuede mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu vy guery rupi ae oura raka'e, mba'eta ixugui yvateve va'e jipoi hery rupi oura aguã.

¹⁴ Ha'e vy aipoe'i: "Anhetẽ romoingo porã 'rã, neramymino kuery amoingo reta 'rã guive", he'i.*

* 5:10 Mateus 26.36-46 * 5:11 Melquisedeque rekokie ma capítulo 7 py omombe'u porãve. * 5:14 1 Coríntios 3.1,2, 14.20; Efésios 4.11-16 * 6:8 Hebreus 10.26-31 * 6:9 1 Tessalonicenses 1.2-4; 2 Pedro 1.5-10 * 6:14 Gênesis 22.17

¹⁵ Ha'e ramo Abraão oĩ atãa rupi oarõ rire oupity raka'e ijayvuague.

¹⁶ Ha'e gui avakue minha ha'e kuery gui yvateve va'e rery rupi 'rã oura. Ha'e rami rire jomeme joguero'a teĩ ouraague ojapo 'rã peteĩ rami ju oikuaa aguã rami.

¹⁷ Ha'e nunga rupi Nhanderuede voi oura reve ijayvu raka'e, ijayvuague oupity va'erã kuery pe oikuaa uka aguã ndoaxa rivei 'rãa.

¹⁸ Ha'e rami vy mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã py Nhanderuede oikuaa uka raka'e nda'ijapuia.*

Ha'e rami rire jajereraa jepe uka rire nhandepy'a guaxu ete 'rã, ha'e rami vy nharõ jaikovya nhanerenonderã omoĩ mbyre jaupity aguã.

¹⁹ Nharõ va'e ma kanoã mombytaa rami oĩ nhanenhe'ẽ moĩ atãarã. Mba'eta mba'eve py nanhanemokanhy ukai 'rã, nhanemoĩ atã 'rã, templo mbotya ajukue guigua rovai oike rire.†

²⁰ Mba'eta ha'e py ma Jesus nhandegui ha'e ranhe oike raka'e. Nhandere vy oike, Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'e omoĩa rire raka'eve rã peve guarã.

7

Cristo rami Melquisedeque oikoague re ijayvua

¹ Mba'eta Melquisedeque ma Salém tetã pygua huvixave oiko raka'e, ha'e sacerdote Nhanderuede Yvate ete va'e pegua guive. Ha'e va'e ma Abraão ovaexĩ vy oo raka'e. Abraão ma huvixa kuery juka vy ooague gui ojevuy jave Melquisedeque ovaexĩ vy ogueroayvu porã.

² Ha'e ramo ixupe Abraão ome'ẽ raka'e mba'emo ojou va'ekue ha'e javi guigua dízimo. (Jypy Melquisedeque rery ma "Huvixave heko porã va'e" he'ia, ha'e rire ma Salém pygua huvixa avi oiko vy "Huvixave nhomoingo porãa" he'ia.

³ Tuu e'ỹ va'e, ixy e'ỹ va'e, tamoĩ e'ỹ va'e, hekove ijypy va'ekue'ỹ, neĩ opa e'ỹ va'e guive oiko raka'e, Nhanderuede Ra'y rami omoingo pyre.) Ha'e ma sacerdote raka'e rã peve guarã oiko.*

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai va'e gui Melquisedeque yvatevea re ijayvua

⁴ Peikuaa pota ke ha'vy Melquisedeque yvateve re, mba'eta ixupe nhandepyvy Abraão ome'ẽ raka'e dízimo huvixa kuery mba'e rei-reikue iporãve va'e guigua.

⁵ Ha'e gui Levi ramymino kuery regua sacerdote ikuai va'e ma lei re oĩa rami vy heta va'e kuery gui ojopy 'rã dízimo, guvyvy kuery gui ae, Abraão ramymino ikuai avi va'eri.

⁶ Ha'e rã Melquisedeque ma ha'e kuery regua e'ỹ vy Abraão gui eteve voi ojopy raka'e dízimo, ha'e ogueroayvu porã guive Nhanderuede ijayvuague renduare.

⁷ Ha'e rami avi joegui yvateve va'e ogueroayvu porã 'rã yvyĩve va'e, jaikuaa pavẽ.

⁸ Ko yvy re Levi ramymino kuery regua dízimo jopya ikuai va'e ma avakue omano va'erã meme. Ha'e rã Melquisedeque pe ma "Oikove va'e" 'lea.

⁹ Ha'e gui jaikuaa rã Levi voi dízimo ome'ẽ avi raka'e Abraão ome'ẽa py, aỹ hamymino kuery dízimo jopya ikuai va'eri,

¹⁰ mba'eta tamoĩ Abraão ma Melquisedeque rovaexĩ vy oo jave hete re Levi voi oĩ ae ma raka'e.

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã opa va'erã, ha'e rã Cristo ma opa va'erã e'ỹa re ijayvua

¹¹ Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã ma heta va'e kuery lei ojopy va'ekue re oĩ. Ha'e rami avi Levi ramymino kuery opa mba'e gui nhandeky'a'opa va'e rire amboae regua sacerdote oĩ e'ỹ teĩ ha'eve 'rãgue. Ha'e va'e ma Arão ramymino e'ỹ, ha'e rã Melquisedeque reko rami heko va'e.

¹² Lei omboekoviaa ramo mae ma ha'eve amboae regua sacerdote oĩ aguã.

* 6:18 "Mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã" he'i, mba'eta Nhanderuede kuery rupi ae ijayvu, ha'e oura guive. † 6:19 "Templo mbotya ajukue guigua" he'ia ma ombojeroviaaty ropy oĩ va'e re ijayvu vy, Henda iky'a e'ỹ ete va'e jaikea. Ha'e nunga omombe'u porãve capítulo 9 py. Ha'e rami avi apy ma ombojeroviaaty yva re oĩ va'e re ijayvu, 8.12 ha'e 9.11-12 py oĩa rami. * 7:3 Apy Melquisedeque pe "Cristo rami oiko va'ekue" he'i, mba'eta Antigo Testamento py nomombe'uai tuu, ixy, tamoĩ kuery, ituiague neĩ omanoague (Gênesis 14.17-20).

13 Mba'eta sacerdote ro'ea va'e ma amboae regua. Ha'e va'e regua ma avave rei altar rupi omba'eapo va'e'y.

14 Mba'eta jaikuaa nhande-Senhora ma Judá ramymino oikoague. Ha'e va'e regua pe ma Moisés "Sacerdote oĩ va'erã" nde'i.

15 Ha'e rami teĩ jaikuaa porãve 'rã, mba'eta amboae regua Melquisedeque reko rami heko va'e sacerdote oĩ aguã ma ha'eve.

16 Ha'e va'e ma avakue pegua lei re oĩa rami e'y omoĩa raka'e, ha'e rã hekove imarã e'y va'e vy ipo'akapa va'e ramo.

17 Mba'eta Jesus pe "Ndee ma Melquisedeque reko rami sacerdote reĩ raka'e rã peve guarã", he'i.*

18 Ha'e ramia py omboyke yma ojapo uka pyre, mba'eta ha'e va'e ma ipo'aka e'y ha'e mba'everã ovare'y ramo.

19 (Mba'eta lei ma peteĩve henda py nhandeky'a'o va'e'y.) Ha'e gui oikuaa uka iporãve va'e nharõ aguã, ha'e va'e rupi Nhanderuete re nhandemboja ete aguã.

Cristo anho'i sacerdote heko porã ete va'e oikoa re ijayvua

20 Ha'e gui Nhanderuete ma sacerdote-rã Jesus omoĩ vy ndoura e'yi guive. (Amboae regua sacerdote kuery ma oura re'y 'rã omoĩa.

21 Ha'e rã Jesus ma oura reve omoĩ, mba'eta ixupe "Senhor ouraague ndoaxa rivei 'rã, 'Ndee ma sacerdote raka'e rã peve guarã', he'ia py.")

22 Ha'e nunga rupi Jesus ma Nhanderuete reve guarã iporãve va'e oikuaa uka.

23 Ymave rupigua sacerdote kuery ma heta ikuai raka'e, mba'eta peteĩ-teĩ omano vy noĩvei 'rã.

24 Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã vy sacerdote opa e'y re oĩ.

25 Ha'e nunga rupi hexeve vy Nhanderuete re nhandemboja va'e nhandereraa jepe 'rã opa mba'e gui, mba'eta oikove riaa nhandere ojerure aguã.

26 Anhetẽ ha'e va'e regua sacerdote yvateve va'e anho ha'eve nhandevy, icy'a e'y va'e, heko vaia oĩ e'y va'e, heko ky'a e'y va'e, ojevavy va'e kuerya gui oipe'a pyre, ha'e yva áryve omboyvatea va'e.

27 Sacerdote yvateve va'e mboae ikuai va'e rami e'y Jesus noikotevẽi ára nhavõ ha'e ae ojevavyague re ranhe mymba ome'ẽ aguã, ha'e gui mae ma amboae kuery ojevavyague re ju. Mba'eta peteĩgue'i ha'e ae ojevuka uka vy ombogue raka'e jevavya.

28 Mba'eta lei re oĩa rami vy sacerdote kuery yvatekueve va'e ma ikangy va'e meme. Ha'e gui Nhanderuete lei oea ma rire Gua'y ae omoĩ, oura reve ijayvuaque rami vy. Ha'e rã Ta'y ma opa mba'e py heko porã va'e, raka'e rã peve guarã.

8

Jypygua guexeve guarã ojapo pyre gui Cristo rupi ou va'ekue iporãvea re ijayvua

1 Ha'e gui aiporo'eague ma po rami: Nhandevygua sacerdote yvateve va'e ma yva re oguapy raka'e Ipo'akapa va'e renda oiporu kuaa regua re.

2 Ha'e py ma ojeupegua kuery re ojerure oiny ombojeroviaaty icy'a e'y ha'e anhetẽ ete va'e py, Senhor ae ojapo va'ekue py, avakue ojapo va'ekue py e'y.

3 Mba'eta sacerdote yvateve va'e kuery ma mba'emo ome'ẽ aguã omoĩa, mymba ojuka aguã guive. Ha'e nunga rupi nhandevygua sacerdote yvateve va'e voi oguereko avi ome'ẽ va'erã.*

4 Ha'e rami avi ko vvy re oiko teri va'e rire neĩ sacerdote voi ndoikoi 'rãgue, mba'eta ikuai 'rãe lei re oĩa rami vy mba'emo me'ẽarã.

5 Ha'e va'e kuery omba'eapo aguã ma yva re mba'emo oĩ va'e 'ã rami rive, Moisés ombojerovia atyrã ojapo aguã re Nhanderuete ijayvu vy aipoe'iague rami vy: "Ma'ẽ, ejapopa ke vvyty áry ndevy ha'angaa aexa uka va'ekue rami", he'iague rami.*

6 Ha'e nungakue gui a'y Jesus mba'emo ojapo va'e ma ha'eveve, Nhanderuete reve guarã ogueru va'ekue voi ha'eveve, ayvu iporãve va'e rupi ogueru guive.*

* 7:17 Salmo 110.4 * 8:3 Jesus ome'ẽ va'ekue ma nguguy ae (Hebreus 9.12). * 8:5 Êxodo 25.40

* 8:6 Lucas 22.20; 2 Coríntios 3.6-11

⁷ Mba'eta hexevegua jypy guare opa mba'e py ha'eve ete va'e rire ma amboae ju ogueru e'y tei ha'eve 'rãgue.

⁸ Ha'e rami avi Senhor ndoguerovy'ai raka'e ymagua kuery. Ha'e vy aipoe'i: "Ma'ë, ou ma oiny ára xereve guarã ipyau va'e ju ajapo aguã Israel ha'e Judá kuery pe.

⁹ Peneramoĩ kuery pe ajapo va'ekue ramigua e'y 'rã ajapo, ha'e kuery po re ajopy vy Egitto yvy gui anoẽmba jave guare rami e'y, mba'eta ha'e kuery ojepe'apa ma xereve guarã ajapo va'ekue gui. Ha'e rire ha'e kuery re xee napenavei ma 'rã", he'i Senhor.

¹⁰ "Ha'e gui raka'eve rã po rami 'rã ajapo xereve guarã pyau Israel kuery pe. Xee aipota va'e amoĩ 'rã ha'e kuery 'arandua re, ipy'a re ae 'rã ambopara. Xee aiko 'rã Tuete, ha'e rã ha'e kuery ma xevygua kuery 'rã ikuai", he'i Senhor.

¹¹ "Ha'e rami rire mava'eve nombo'evei 'rã oirũ neĩ guvyvy kuery Senhor oikuaa aguã re, mba'eta pavẽ 'rã xekuaa, yvyĩgueve'i ha'e yvatekueve voi.

¹² Mba'eta amboaxy vy amboguepa 'rã heko vaiague, naxema'endu'vei ma 'rã oje-javyague re", he'i.*

¹³ "Ipyau va'e" he'ia py oikuaa uka jypy guare inhyma maa. Ha'e gui yma guare inhymamba va'e vy oaxa ta ma ovy.

9

Ymave rupi mba'emo ome'ẽmby mba'everã ndovareiaque re ijayvua

¹ Ha'e gui Nhanderuete jypy guexeve guarã ojapo va'ekue re oĩ heta va'e kuery ombojerovia aguã, ha'e ko yvy regua oo iky'a e'y va'erã ojapo aguã guive.*

² Ha'e rami rã ojapopa raka'e ombojerovia atyrã. Ha'e gui opy jaikea py ma oĩ va'ekue tataendy 'y, mesa ha'e Senhor renonde mbojape omoĩ mbyre. Ha'e va'e henda pe ma "Henda iky'a e'y va'e" 'eaague.

³ Ha'e gui ma peteĩ okẽ re ajukue mokoĩa oĩ va'e rovai ma ombojeroviaaty ropy ete oĩ, "Henda iky'a e'y ete va'e" 'eaague.

⁴ Ha'e va'e pegua oĩ va'ekue ma peteĩ altar ouro guigua heakuã porã va'e rapyaty. Oĩ avi guexeve guarã Senhor ojapo va'ekue ryru, ouro py onhovãmba pyre. Ha'e va'e ryepy py oĩ va'ekue maná ryru ouro guigua, Arão popoka ipoty va'ekue, ha'e itape ayvu oeja va'ekue oĩa guive.

⁵ Hi'áry ma omopu'ã anjo ipepo va'e ra'angaa hexakãmba va'e. Ha'e kuery omõ'ã hyru mbotyateko vai mbogue atyrã oĩ va'e. Ha'e nungakue ma aỹ nda'evei romombe'u porãve aguã.

⁶ Ha'e nunga ha'e javi oguereko katupa ma rire sacerdote kuery ma opy ja'o oike ypya'i pyve oĩ va'e py oike jepi 'rã Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ aguã.*

⁷ Ha'e rã opyve ma sacerdote yvateve va'e ha'e ae'i 'rã oike, peteĩgue-ĩgue'i ma'et'ya nhavõ. Mba'emo ruguy reve 'rã oike ha'e ae ojejavyague re ome'ẽ va'erã, ha'e gui heta va'e kuery oikuaa vy e'y ojejavyague re ju.

⁸ Ha'e nunga py Nhe'ẽ Ky'a E'y po rami oikuaa uka: Ombojeroviaaty jypy guare ho'ame teria ja Henda iky'a e'y va'e py jaike aguã nda'evei, mba'eta nhandemboja aguã ndoikuaa uka'i teri.

⁹ Ha'e nunga oeja raka'e nhande aỹgua kuery jaikuaa aguã, mba'eta ymagua kuery ombojerovia vy mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ tei ha'e nunga ma ipy'apy rupi ndoiky'a'oi raka'e opa mba'e vai gui.

¹⁰ Ha'e ramigua ojapo uka pyre ma ha'e kuery ro'o reguarã rive. Okaru, oy'u ha'e ojepei aguã rive oeja, opa mba'e ombopyau aguã ára peve guarã.

Tuguy omoẽa re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ma Cristo ou vy sacerdote yvateve va'e rami ogueru mba'emo porã aỹ ojekuaa va'e. Ha'e rami vy ombojeroviaaty tuvixave ha'e iporãve va'e py oike, avakue opo py ojapo va'ekue py e'y, mba'eta ko yvy regua e'y ae.

¹² Kavara ha'e vaka ra'y ruguy e'y guive ogueroike raka'e Henda iky'a e'y ete va'e py, ha'e rã nguguy ae. Peteĩgue'i oike raka'e, araka'e rã peve guarã nhandereraa jepe ma rire.*

* 8:12 Jeremias 31.31-34 * 9:1 Êxodo 25.8-40 * 9:6 Êxodo 30.10; Levítico 16.34 * 9:12 1 Timóteo 2.5,6

13 Mba'eta ymave rupi kavara ha'e vaka ruguy, ha'e gui vaka ra'y oapy pyre rugue ma onhemongy'a va'ekue áry omboayvi vy oiky'a'oa 'rã hi'árykue rupi rive.

14 Ha'e gui Cristo ruguy katuve ma nhandeky'a'o 'rã, mba'eta Nhe'ẽ imarã e'ỹ va'e po'akaa rupi iky'a e'ỹ va'e vy ha'e ae ojejuka uka raka'e Nhanderuetu pe ome'ẽ mbyrã. Ha'e rami vy nhandepy'apy rupi peve 'rã nhandeky'a'o, jajapo ve'ỹ aguã manoa katy nhandereraa arã nunga, Nhanderuetu oikove va'e pe anho nhandekuai aguã.

15 Ha'e rami py Nhanderuetu reve guarã ipyau va'e ogueru. Omano vy omboguepa raka'e jypy guare ayvu rupigua kuery ojejavyague, Nhanderuetu remienio kuery ha'e javi oupity aguã mba'emo imarã e'ỹ va'e ijayvuague.

16 Mba'eta amongue omano ta vy joupe mba'emo oeja aguã re ijayvuague ma ijayvu va'ekue omano ramo anho 'rã ovare,

17 omano ma ramo mae ma ijayvuague oiko 'rã. Ijayvu va'ekue oikove teria ja peteĩve henda py ndoikoi 'rã.

18 Ha'e nunga rupi Nhanderuetu jypy guare guexeve guarã ojapo vy omoẽ uka raka'e mba'emo ruguy.

19 Ha'e ramo Moisés ma heta va'e kuery pe lei regua ojapo uka pyre omombe'upa ma vy ogueru raka'e vaka ra'y ha'e kavara ruguy yy reve. Ha'e rami vy hissopo rogue ha'e vexa'i rague omopytã mbyre omoak'ỹ vy omboayvi raka'e kuaxia para oĩ va'e ha'e heta va'e kuery ha'e javi re.

20 Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e tuguy py Nhanderuetu ojapo guexeve guarã, ha'e va'e rupi pendekuai aguã", he'i raka'e.

21 Ha'ekue rami ae huguy py omboayvi avi ombojeroviaaty ha'e tembiporu opy rupi iporuru va'erã ha'e javi re.

22 Mba'eta lei re oĩa rami vy opa mba'e rai oiky'a'oa 'rã tuguy py, mba'eta tuguy omoẽa e'ỹ re nda'evei jejavya omboguea aguã.

Cristo omanoague araka'e rã peve guarã ovarea re ijayvua

23 Ha'e va'e nunga ma yva re mba'emo oĩ va'e kuaa ukaarã rive ome'ẽa, ha'e rami vy mymba ojukaa py 'rã oiky'a'oa. Ha'e rã yva re ete mba'emo oĩ va'e ma yvateve va'e ojukaa py 'rã oiky'a'oa.

24 Mba'eta Cristo ma henda iky'a e'ỹ va'erã avakue opo py ojapo va'ekue py e'ỹ oike raka'e, mba'eta ha'e nunga ma anhetẽ va'e kuaa ukaarã rive ome'ẽa. Ha'e rami 'rãgue py yva re ete oike raka'e, aỹ peve Nhanderuetu renonde ojexa uka vy nhandere ojerure aguã.

25 Ojejuka uka jepi e'ỹ teĩ ha'e've guive, sacerdote yvatekueve va'e ma'et'ya nhavõ henda iky'a e'ỹ ete va'e py mba'emo ruguy reve oike va'e rami e'ỹ.

26 Mba'eta ha'e rami va'e rire vvy itui ppy'i guive mbovykue rei e'ỹ Cristo omano 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py aỹ ára ojeupity ramo peteĩgue'i ojekuaa, ha'e ae ojejuka uka vy jejavya ha'e javi oipe'apa vyvoi aguã.

27 Mba'eta avakue renonderã omoĩa peteĩgue'i omano aguã, ha'e va'e rire imboayvuarã pe ojexa uka aguã.

28 Ha'e rami ae avi Cristo voi peteĩgue'i ojejuka uka raka'e heta ojejavyague oipe'a aguã, ha'e va'e rire jejavya reve'ỹ ju 'rã ojekuaa, oo jepe aguã oarõ va'e kuery pe.

10

Mymba ojukaa aque rami e'ỹ Cristo omanoague re ijayvua

1 Lei regua ma henonde re mba'emo porã ou oiny va'e 'ã rami rive, ou va'e ete e'ỹ.* Ha'e nunga rupi nda'evei 'rã opa mba'e gui oiky'a'oa aguã mba'emo me'ẽa kuery, ma'et'ya nhavõ mymba ome'ẽ jepi teĩ.

2 Ha'e rami e'ỹ va'e rire ombojerovia va'e kuery nome'evei 'rãgue, mba'eta peteĩgue'i oiky'a'opaa va'e rire ipy'a ky'aa noenduvei ma 'rãgue.

3 Ha'e rami avi ma'et'ya nhavõ mymba ome'ẽ aguã ma ojejavya re ima'endu'a jepi aguã rive,

4 mba'eta vaka ha'e kavara ruguy omoẽ mbyre ma ndoipe'ai 'rãe jajejavya.

* 10:1 Colossenses 2.16,17

⁵ Ha'e nunga rupi kova'e vvy re Cristo ou vvy aipoe'i: "Mymba ojukaa pyre ha'e mba'emo ome'ëmby ma ndereipotai. Ha'e rami 'rãgue py xereterã rereko katu.

⁶ Jejavya regua oapy reve ome'ëa rã ndererovy'ai.

⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e: 'Ma'ë Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo aguã, (mba'eta kuaxia onhemama va'e re oi xerekorã)', ha'e", he'i.

⁸ Jypy aipoe'i: "Mymba ojuka pyre ha'e mba'emo ome'ëmby ndereipotai, mba'eta jejavya regua oapy reve ome'ëa rã ndererovy'ai", he'i raka'e, lei re oĩa rami vvy ome'ëa va'e meme teĩ. Ha'e va'e rire

⁹ aipoe'ive ju: "Ma'ë Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo aguã", he'i. Ha'e rami vvy jypy guare omomba raka'e, hekovia amboae ju omoĩ aguã.

¹⁰ Ha'e rami vvy "Nhanderuete oipota va'e" he'ia rami vvy nhandeky'a'o, Jesus Cristo guete reve peteĩgue'i ojejuka uka rire.

¹¹ Ha'e gui sacerdote kuery ikuai va'e ma ko'ë nhavõ ojexa uka 'rã Nhanderuete pe omba'epo aguã, ha'ekue'i rami ae mymba ojukaa py, ha'e nunga neĩ peteĩgueve jejavya ndoipe'ai teĩ.

¹² Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã peteĩgue'i ojejuka uka jejavya re, ha'e rire Nhanderuete oiporu kua regua re oguapy oiny.

¹³ Ha'e va'e rire oarõ oiny hovaigua kuery ipy guýry omoĩmba peve guarã.

¹⁴ Mba'eta peteĩgue'i ojejuka uka vvy opa mba'e gui oiky'a'o raka'e ojeky'a'o uka va'e ha'e javi, raka'e rã peve guarã.

¹⁵ Ha'e ramigua Nhe'ë Ky'a E'ỹ voi oikuaa uka, mba'eta jypy'i Senhor aipoe'i:

¹⁶ "Ha'e va'e ára rire ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve guarã, po rami: Ha'e kuery py'a re amoĩ 'rã aipota va'e, hi'arandua re ae 'rã ambopara", he'i rire

¹⁷ aipoe'ive ju: "Ha'e kuery ojevayague ha'e heko vaiague re peteĩve henda py naxema'endu'avei ma 'rã raka'e rã peve", he'i.

¹⁸ Ha'e nungakue omboguepa ma rire mba'eve nanhame'ëvei ma 'rã jajejavyague re.

Nhanderuete re nhanhemboja, nhaĩ atã ha'e nhanhopityvõ aguã re ijayvua

¹⁹ Ha'e nunga rupi irmão kuery, Jesus ruguy gui vvy nhandepy'a guaxu Henda iky'a e'ỹ ete va'e py jaike aguã,

²⁰ mba'eta nhandevy pe ojapo tape pyau imarã e'ỹ va'e, ajukue okẽ regua rovai katy oo va'e. Ha'e va'e ma hete ae.

²¹ Nhandevy pegua sacerdote yvateve ete va'e oiko Nhanderuete pegua oo re opena va'e.

²² Ha'e ramo nhanhemboja tema peteĩ rupi nhandepy'a ha'e jajerovia ete reve, nhandepy'a oiky'a'opaa rire iky'aa oĩ va'ekue gui, ha'e nhanderete voi yy iky'a e'ỹ va'e py ojoi porãmbaa rire.*

²³ Nhanekangy e'ỹ re nhaĩ atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re, mba'eta nhanemboaxy aguã re ijayvu va'ekue ma ojeroviapy.

²⁴ Peteĩ-teĩ nhanhopityvõ pota guive nhandeporayvu ha'e jajapo porãa rupi nhandekuai aguã.

²⁵ Japytu'u eme nhanhemboatya gui, amboae kuery ikuai rami e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py nanhombopy'a guaxu, hi'ára ova'ë rai'ive ma ouvvy rã jaexa vvy katuve ma jajapove tema.

Ojevavy potae rei va'ekue ombopagaa 'rãa re ijayvua

²⁶ Mba'eta anhetẽ va'e jaikuaa porã rire teĩ jajejavy potae reia rupi ri nhandekuai ramo jipovei ma 'rã jajajevyague re ome'ë mbyrã.

²⁷ Ha'e rami 'rãgue py jakyke reve 'rã nharõ nhanemboayvuã ha'e tata nhombopagaarã, hovaigua kuery mokanhyarã.*

²⁸ Mba'eta Moisés lei ombopara va'ekue amongue noenduxeĩ ramo omboaxy e'ỹ re ojukaa 'rã raka'e, mokoĩ e'ỹ vvy mboapy hekokie omombe'u rire.*

²⁹ Ha'e gui mba'exa tu peikuaa? Ha'e nungakue gui nombopaga vaipaaive 'rã teve amongue Nhanderuete Ra'y re opyrõmba rei va'ekue? Mba'eta nombovarei Cristo ruguy, ha'e va'e py Nhanderuete guexeve guarã ojapogague rami vvy oiky'a'o rire teĩ, ha'e ombojaru rei guive Nhe'ë nhanemboaxya kuaa ukaa.

* 10:22 Romanos 5.1,2; Efésios 3.12; Hebreus 4.14-16

* 10:27 Hebreus 6.4-8

* 10:28 Deuteronômio 17.6

³⁰ Mba'eta jaikuaa ae “Xee ae ajoepy ha'e anhombopaga 'rã” he'i va'ekue. Teĩgue ju aipo'ea: “Senhor omboayvu 'rã ojeupegua kuery.”*

³¹ Nhanderuete oikove va'e po py amongue ho'a rã nda'evei ete 'rã.

Yma guare re nhanema'endu'a, ha'e jaikoague repy jaupity aguã re ijayvua

³² Ha'e rami avi penema'endu'a ke yma guare re, mba'eta ayvu porã peikuaa rire pendere opu'ãa rei rã pejexavai teĩ peĩ atã pekuapy raka'e.

³³ Amongue py pavê rembiexarã penemoĩa penembojaru rei ha'e penderereko axy rei vy. Ha'e amongue py amboae kuery oguereko axya rã ojexavai va'e kuery re penhemoirũ va'ekue,

³⁴ nhuã py ikuai rã pemboaxy vy. Ha'e nunga anho e'y, peẽ ae penemba'e rei-rei peipe'a ukapa va'ekue pevy'a reve, mba'eta mba'emo iporãve ha'e opa e'y va'e perekoa peikuaa.

³⁵ Ha'e nunga rupi pejepe'a eme pejeroviaa rupi pendekuaia gui, mba'eta ha'e nungakue repy iporã va'e oĩ.*

³⁶ Peĩ atã tema, Nhanderuete oipota va'e pejapopa ma rire peupity aguã ijayvuague.

³⁷ “Mba'eta are'y'i re ou va'erã va'e ovaẽ 'rã, ndarei 'rã ou aguã.

³⁸ Ha'e rami avi xeivygua heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai. Ha'e rã ha'ekue py ojevy ramo xee ndarovy'avei 'rã”, he'i va'ekue.*

³⁹ Ha'e rã nhande kuery ma okanhy aguã katy ojevy va'e regua e'y. Ojeroviaa rupi ikuai va'e regua nhandekuai, onhe'ẽ omokanhy va'e'y.

11

Jajeroviaa re ijayvua

¹ Ha'e gui jajeroviaa rupi vy jaikuaa porã 'rã mba'emo nharõ va'e anhetẽ ete oikoa, mba'emo jaexa e'y va'e oikoa jaikuaa.

² Mba'eta ymagua kuery voi ojeroviaa rupi vy oexa uka raka'e heko porã va'ea.

³ Jajeroviaa rupi vy jaikuaa Nhanderuete oayvu py rive opa mba'e omoingo raka'eague. Ha'e rami vy mba'emo jaexa va'e ma jaexa e'y va'e gui oiko va'ekue meme.*

Jypy ombopara pyre re jaikuaa pota aguã re ijayvua

Abel, Enoque ha'e Noé rekokie oĩa

⁴ Abel ma ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ raka'e guyke'y Caim ome'ẽ va'e gui iporãve va'e. Mba'emo ome'ẽ va'e Nhanderuete ojou porã ramo jaikuaa heko porã va'ea. Ha'e nunga rupi omano ma rire teĩ aỹ voi ijayvu teri.*

⁵ Enoque ma ojeroviaa rupi oiko ramo heraa raka'e omano e'y aguã rami. Nhanderuete ogueraa rire ndojouavei, mba'eta ogueraa e'y mbove voi oexa uka Nhanderuete ombovy'a va'ea.

⁶ Ha'e rã jajerovia e'y re ma nda'evei Nhanderuete nhambovy'a aguã, mba'eta Nhanderuete oikoa jarovia vy 'rãe nhandemboja hexe, ha'e oeka va'e kuery pe mba'emo porã ome'ẽ 'rãa jarovia vy guive.*

⁷ Noé voi ojeroviaa rupi vy Nhanderuete gui oikuaa raka'e mba'emo ojekuaa e'y teri va'e oiko 'rãa. Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi vy ojapo raka'e peteĩ kanoã guaxu ngoo pygua kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e rami vy oikuaa uka ko yvy regua kuery ombopagaa 'rãa, ha'e ojeroviaa rupi teko porã oupity aguã rami oiko.*

Abraão, Sara, Isaque, Jacó ha'e José rekokie oĩa

⁸ Ha'e gui Abraão ma ojeroviaa rupi oiko vy Nhanderuete oenoĩ rã onhe'ẽ rendu, ha'e rami vy oo peteĩ henda ovvyrã ojopy aguã katy. Marã katy pa ooa oikuaa vy e'y oo.

⁹ Ojeroviaa rupi oiko yvy ome'ẽ va'erã va'e rupi, ovvy re'y rami. Oo'i py oiko raka'e Isaque ha'e Jacó reve. Ha'e va'e kuery voi hexeve ojopy avi 'rã ovvyrã ijayvuague.

¹⁰ Mba'eta oarõ oikovy tetã ijyta porã va'e ojekuaa aguã. Ha'e va'e re onhembopy'a va'ekue ha'e ijapoare ma Nhanderuete ae.*

* 10:30 Deuterônimo 32.35-36, Salmo 135.14

* 10:35 Tiago 1.2-4, 12

* 10:38 Habacuque 2.3-4

* 11:3

Gênesis 1.1; 2 Pedro 3.5

* 11:4 Gênesis 4.1-8

* 11:6 Gênesis 5.21-24

* 11:7 Gênesis 6.8-22

* 11:10

Gênesis 12.1-4

¹¹ Ta'yxy Sara voi ojerovíaa rupi oiko vy imemby nho raka'e, guaimi'i ete ma va'eri. Mba'eta oikuaa imemby aguã re ijayvu va'ekue ojeroviapy oikoa.*

¹² Ha'e nunga rupi peteĩ ava omanogue rami oiko va'e gui heta ikuai raka'e, yva re jaxy-tata ikuai va'e ha'e ye'ẽ yv'ry ita ku'i ikuai va'e rami avi mbovy rei e'y' ikuai.

¹³ Ha'e va'e kuery ha'e javive ojerovíaa rupi ikuai reve omano raka'e, ome'ẽ va'erã va'ekue ojopy e'y' re. Ha'e nunga ma mombry gui mba'emo oexaa rami rive oguerovy'a. Ha'e rami vy yvy mboae regua ikuai rami onhemombe'u, ha'e rã ko yvy rupi ma oguata rei va'e ikuai.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu va'e kuery ma guekoarã oeka teria oikuaa uka.

¹⁵ Tekoa oxẽague re ima'endu'a riae va'e rire anhetẽ ojevý 'rãgue ha'e katy.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py oeka oikovy guekoa iporãve va'erã, yva regua. Ha'e nunga rupi Nhanderüete noxi "Ha'e kuery Ruete" he'i aguã ojeupe, ha'e rami vy oguereko katu ha'e kuery retãrã.

¹⁷ Abraão ma Nhanderüete oeko a'ã ramo ojerovíaa rupi oiko vy ome'ẽ gua'y Isaque. Nhanderüete omoingo aguã re ijayvu rã oendu vy oguerovy'a va'ekue ri gua'y pete'i va'e ojuka aguã rami oiko.

¹⁸ Mba'eta ixupe Nhanderüete "Isaque ra'y kuery pe 'Neramymino kuery' 'ea 'rã", he'i va'ekue.*

¹⁹ Ha'e rami Abraão oiko mba'eta oikuaa ta'y omanoague gui Nhanderüete omboete ju aguã voi ipo'aka va'ea. Ha'e rire omanoague gui oikove ju va'e rami ete avi ogueraa gua'y.*

²⁰ Ha'ekue rami ju Isaque voi ojerovíaa rupi oiko vy ogueroayvu porã gua'y kuery Jacó ha'e Esaú, ha'e rami vy omombe'u mba'emo oiko va'erã.*

²¹ Jacó ma ojerovíaa rupi vy omano ta ma vy ogueroayvu porã José ra'y kuery peteĩ-teĩ. Ha'e rami vy opopoka apy re onhemomburu reve opu'ã vy omboete Nhanderüete.*

²² José ma ojerovíaa rupi vy omano rai'i ma vy omombe'u Israel kuery oopa ju 'rãa, ha'e okãgue guive ogueraa uka.*

²³ Ha'e gui Moisés itui'i ramove tuu kuery ojerovíaa rupi ikuai vy mboapy jaxy re onhomi raka'e, mba'eta oexa rã kyrĩ va'e iporã. Ha'e rami vy ndokyjei huvixave ayvu rovai rupi ikuai aguã.*

Moisés rekokuẽ oĩa

²⁴ Moisés tuja ma rire ojerovíaa rupi vy ndoikoxevei Faraó rajy pi'a rami.

²⁵ Mba'eta ojevavy reia py xapy'a'i ovy'a 'rãgue py ojou porãve Nhanderüete pegua kuery reve ojerereko axy uka aguã.

²⁶ Mba'eta Cristo káuxa onhemoingo axy uka vy Egito pygua kuery oguerkopaa gui oguerkopave 'rãa oikuaa, mba'eta oarõ oikovy hekoviãrã.

²⁷ Ojerovíaa rupi vy ojea ovy Egito yvy, neĩ huvixa ipoxy ramo voi ndokyjei guive. Ha'e rami 'rãgue py oĩ atã, jaexa e'y' va'e oexa va'e rami.

²⁸ Ojerovíaa rupi vy ojapo raka'e ngaru Páscoa ára pygua, ha'e rami vy vexe'i ruguy omoẽ uka porojukaa opuity e'y' aguã Israel regua ra'y kuery tujakueve.*

²⁹ Ha'e kuery ojerovíaa rupi ikuai vy oaxa raka'e Ye'ẽ Pytã rupi, yvy pirua rupi ooa rami. Ha'e rã Egito pygua kuery ma oaxa aguã onhea'anga vy oy'upa.

Canaã yvy re Israel kuery ikuai jave guare re ijayvu

³⁰ Ha'e kuery ojerovíaa rupi ikuai ramo Jericó tetã kora ho'apa raka'e, sete ára re ombojere rire.

³¹ Ha'e gui Raabe voi kunha itavy rei va'ekue ri ojerovíaa rupi oiko vy omoaẽ porã raka'e avakue oikuaa pota vy oje'oi va'ekue. Ha'e rami vy nokanhyi nhonhe'ẽ rendu e'y' va'e kuery reve.*

³² Ha'e gui nda'evei amombe'upave aguã. Mba'eta oata 'rãgue amombe'u aguã Gideão rekokuẽ, Baraque, Sansão, Jefeĩ, Davi, Samuel ha'e profeta kuery rekokuẽ ha'e javi.

* 11:11 Gênesis 17.15-22 * 11:18 Gênesis 21.12 * 11:19 Gênesis 22.1-18 * 11:20 Gênesis 27.1-40
 * 11:21 Gênesis 48.10-16 * 11:22 Gênesis 50.22-26 * 11:23 Êxodo 2.1-15 * 11:28 Êxodo 12.1-28; 14.15-31
 * 11:31 Josué 6.1-25

³³ Ha'e va'e kuery ma ojeroviaa rupi ikuai vy ipo'aka raka'e tetã ikuai va'e re, teko porã rupi joguereko, oupity mba'emo ome'ê 'rã va'ekue, omboty uka guary juru,

³⁴ ombogue uka tata guaxu, kyxe gui oo jepe, ikangya gui imbarate ju, joe opu'ãa py ipo'aka, ha'e amboae guigua xondaro kuery omonhamba.

³⁵ Kunhague ma hoo pygua omano va'ekue omboeteta jevy ramo ogueraa ju oikove va'e. Ha'e rã amboae kuery ma nonhemoê ukaxei vy onhemoingo axy uka raka'e, onhemoete ju aguã iporãve va'e oupity aguã.

³⁶ Ha'e gui amboae kuery ju ombojarua rei rã ikuai axy rei, oinupãa, oipokuaa, ha'e nhuã py omboty ramo.

³⁷ Ita py ojaipipaa, omboayvua, vyvra kyxã py mbyte rupi ojayaa, kyxe py ojukaa guive. Hoo e'y va'e ikuai, vexa'i ha'e kavara pire py onhemonde, iporiau rei, ojexavai rei ha'e ojavvykya rei.

³⁸ (Ha'e va'e kuery rekoarã kova'e vyv nda'vei.) Tekoa e'yã rupi ikuai, vyvty, itakua ha'e vyvkua o'i va'e rupi.

³⁹ Ha'e va'e kuery ha'e javive ma ojeroviaa rupi ikuai vy oexa uka raka'e heko porã va'ea. Ha'e rami teĩ ndoupityi guive ome'ê 'rã va'ekue,

⁴⁰ mba'eta nhande kuery peguarã Nhanderuete oguereko katu mba'emo iporãve va'e, nhande kuery reve vy anho ha'e kuery oupitypa aguã ijayvuague.

12

Cristo rami avi nhande voi nhaĩ atã aguã re ijayvua

¹ Ymagua kuery heta ojeroviaa oexa uka va'ekue ma arai tuvixa va'e rami nhanembojere okuapy. Ha'e ramo nhande voi ke nhandejegui nhamboipa ipoyikue o'i va'e ha'e javi, nhandere jejavya oja ratã va'e guive. Ha'e rami vy nhaĩ atã reve nhanha tema nhanerenonderã omoĩ mbyre katy.*

² Nhamã'ê porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguã. Mba'eta ha'e ma henonderã imbovy'arã omoĩ mbyre ojopy voi 'rãgue py oxĩ e'y re ogueropo'aka raka'e kuruxu re oiko axya. Ha'e rire oguapy oiny Nhanderuete renda openaaty oiporu kuua regua re.

³ Peikuaa pota porã ke ha'e rami ete heko vai va'ety kuery hexe opu'ã rei rã ogueropo'akaague re, penekangy e'y aguã, neĩ pendepya py pendekuerai e'y aguã.

Nhanemo'arandua py Nhanderuete nhanderyvua oexa ukaa re ijayvua

⁴ Mba'eta peẽ ma teko vai rovai penhea'ãa rupi penderuguy nomoẽai teri.

⁵ Ha'e penderexarai guive gua'y pe rami penemongetaa re: "Xera'y kuery, pembovare'y eme Senhor penemo'arandu rã, pendekuerai eme guive pëvy ijayvu ramo.

⁶ Mba'eta Senhor omongeta 'rã guembiayvu kuery, ha'e oinupã 'rã gua'yrã ogueru va'e ha'e javive", he'iguae re.*

⁷ Ha'e nunga rupi penemoingo axya ma Nhanderuete penemo'arandu aguã oiko, gua'y kuery rami ae penderereko vy. Mba'eta jipoi ta'y kuery tuu omo'arandu e'y va'e.

⁸ Napenemo'arandui ri ramo penderu peikuaa e'y va'e peiko, ta'y e'y, mba'eta Nhanderuete omo'arandu 'rã gua'y kuery ha'e javi.

⁹ Nhanderu kuery ngo'o re ikuai va'e ma nhanemo'arandu rã nhanhe'ê rendu 'rã. Nhanenhe'ê Ruete katuve ma nhanhe'ê rendu 'rãgue, jaikove aguã.

¹⁰ Mba'eta nhanderu kuery nhanemo'arandu 'rã xapy'a'i guarã, ha'e kuery oikuaa rami. Ha'e rã Nhanderuete ma nhanemoingo porã aguã nhanemo'arandu, iky'a e'yã rami nhande voi nhandekuai aguã.

¹¹ Nhanemo'arandua nhavõ ha'e ramove'i nanhanembovy'ai 'rã merami, nhanemomboriau ranhe. Ha'e rami teĩ nhanemo'arandupaa ma rire ojapo 'rã nhandekuai porã ha'e nhandereko porã aguã rami.*

¹² Ha'e nunga rupi pemombaraete ju ipo ho'a va'ekue ha'e henapy'ã kangy va'e kuery.

¹³ Pembo'yvi porã tape oguata aguã, okarau va'ekue okanhy 'rãgue py okuera aguã.*

* 12:1 Apy ma corrida re ombojoja Senhor pe nhandekuiaia (Filipenses 3.12-14). * 12:6 Jó 5.17; Provérbios 3.11-12

* 12:11 João 15.1,2; Tiago 1.2-4; 1 Pedro 4.1,2 * 12:13 Provérbios 4.26

Peteĩ rami nhandekuai, ha'e nhandereco ky'a e'ỹ aguã re ijayvua

¹⁴ Peteĩ rami pendekuai pavẽ reve, ha'e penhea'ã pendeko ky'a e'ỹa rupi, mba'eta ha'e rami e'ỹ vy avave rei ndoexai 'rã Senhor.

¹⁵ Peikuaa pota porã ke Nhanderuete omboaxya avave rei oupity e'ỹ re ojepe'a e'ỹ aguã. Toi eme guive iro va'e rapo rami ikuai va'e, mba'eta ha'e va'e henhoĩ vy penemoingo eta rei ha'e heta 'rã penemboeko ky'a.*

¹⁶ Penembyte rupi ta'ikuai eme heko ky'a va'e, neĩ ha'leve'ỹa rami ikuai va'e Esaú ramigua. Mba'eta ha'e va'e ma peteĩgue'i okaru aguã re rive ovende raka'e ta'y jypygua oikoa peguarã va'ekue.

¹⁷ Ha'e va'e rire ma nguu pe ojereroayvu porã ukaxe teĩ nda'evei ae. Hexay reve onhea'ã teĩ ndojouvei ha'ekue py ojevy aguã.

Yvyty Sinai ha'e Sião re ijayvua

¹⁸ Ha'e gui peẽ ma vyty tata haku raxy hendya py e'ỹ pevaẽ.† Pyávy rami pytũa py e'ỹ pevaẽ, neĩ ara vai oikoa py,

¹⁹ mimby guaxu onhendu ratã va'e oĩa py, neĩ ayvu atãa py e'ỹ pevaẽ. Ha'e va'e gui hendua kuery ojerure raka'e onhendu ve'ỹ aguã re,

²⁰ mba'eta ha'e kuery ndogueropo'akavei ma ijayvuague: “Mymba teĩ ae ma vyty re onhemboja ramo tojapipaa ita py”, he'iague.*

²¹ Anhetẽ ha'e nunga nhomondyipa ete ramo Moisés eteve voi “Akyje ha'e aryryipa reia aendul” he'i raka'e.*

²² Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma Sião vyty re pevaẽ, Nhanderuete oikove va'e pegua tetã, yva re Jerusalém oĩ va'e py. Pevaẽ anjo kuery mbovy e'ỹ ikuai py, ha'e nhemboatyiky'a e'ỹ va'ea py,

²³ igreja kuery jypygua ta'y ha'e taji kuery yva re hery ipara va'e ijatya py. Pevaẽ Nhanderuete pavẽ re oikuaa pota va'erã oĩa py, ha'e penhemoirũ ma guive heko porã va'e kuery imoingo porãarã oupitypa ma va'ekue nhe'ẽ reve.

²⁴ Pevaẽ avi Nhanderuete reve guarã ipyau va'e Reruaré Jesus oĩa py, ha'e huguy nhandeky'a'orã omboayvi pyre oĩa py guive. Ha'e va'e ma Abel ruguy gui mba'emo iporãve va'e oikuaa uka va'e.

²⁵ Ha'e nunga rupi pejapyxaka porã pota, ijayvua pendu rive'ỹ aguã. Mba'eta yvy re Nhanderuete ijayvu rã noenduxeĩ va'ekue ndoo jepei rire nhande kuery katuve ma ndajaa jepei 'rã, yva gui nhandevy ijayvua gui jajepa'ri vy.

²⁶ Ha'ekue py Nhanderuete ijayvu vy omomyĩ raka'e ko yvy. Ha'e gui aỹ ma ijayvu jevy vy aipoe'i: “Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve amomyĩ 'rã vyv anho e'ỹ, yva guive”, he'i.*

²⁷ Ha'e gui “Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve” he'ia py jaikuaa Nhanderuete oipe'apa 'rãa guembiaop omomyĩ mbyrã oĩ va'e, omomyĩ mbyrã e'ỹ anho opyta aguã.

²⁸ Ha'e nunga rupi nhande ma nhaneretã omomyĩ mbyrã e'ỹ jareko vy nhaĩ atã tema nhanemboaxya re, mba'eta nhanemboaxya rupi Nhanderuete pe nhandekuai ramo nhandererovy'a 'rã. Henonde nhamboete ha'e jajererokyjea icky'a e'ỹ va'e rupi tema nhandekuai,

²⁹ mba'eta Nhanderuete ma tata nhomombarã oiko.*

13

Jomeme nhandekuai porã aguã re ijayvua

¹ Pendekuai riaa tema mborayvu re, joegua meme'i joayvua rami ae.

² Penhomovaẽ e'ỹ eme, mba'eta amongue ma oikuaa vy e'ỹ anjo kuery ete omovaẽ raka'e.

³ Penema'endu'a tema nhuã py omboty pyre re, ha'e kuery reve peẽ voi peĩ avia rami. Penema'endu'a avi oguereko axya va'e re, peẽ voi ojavyky reipy peikoa rami.

⁴ Tomboete pavẽ omenda va'e kuery, ha'e icky'a e'ỹa rupi tajoguereko. Mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã heko ky'a ha'e itavy rei va'e ha'e javi.

* 12:15 Deuteronomio 29.18 † 12:18 Apy ma ijayvu judeu kuery yma guare Sinai vyty katy'i ikuai py lei ojopy jave okyje rei okuapyague re. Ha'e va'e jave py Nhanderuete ma nhomondyipa rei va'e rami ojekuaa (Êxodo 19.9-25; 20.18-21; Deuteronomio 4.9-12). * 12:20 Êxodo 19.12-13 * 12:21 Deuteronomio 9.19 * 12:26 Ageu 2.6

* 12:29 Deuteronomio 4.24

⁵ Pendekuai eme peráta re nda'eveivea rupi. Mba'emo pereko'i vy pevy'a, mba'eta Nhanderuede aipoe'i: "Peteíve henda py xee ndorozejai 'rã, neí peteígueve ndoroayvu e'yi 'rã", he'i.*

⁶ Ha'e rami rire jakyjea py e'y 'rã aipoja'e: "Senhor xepytyvõarã oiko ramo xee ndakyjei 'rã. Mba'e tu avakue ojapo 'rã xere?"*

Nhanderuede pe jaiko aguã re ijayvua

⁷ Penema'endu'a tema pendererekoare kuery Nhanderuede ayvu mombe'uare rekokie re. Peikuaa pota porã ha'e kuery omano peve ikuaiague re. Ha'e kuery ojeroviaague rami ke peẽ voi pendekuai.*

⁸ Jesus Cristo ma jypy guive aỹ peve ha'ekue ae oiko, ha'e raka'e rã peve guarã.

⁹ Opa marã ha'e amboae rami rei penembo'ea rã pendu rive. Mba'eta pavẽ gui ovareve va'e ma Nhanderuede nhanemboaxya re nhanhemombaraete aguã nhandepy'a py, tembi'u re rive'y, mba'eta ha'e nunga re nda'eveive va'e kuery peteíve henda py ndoupityi 'rã imoingo porãrã.

¹⁰ Ha'e rã nhande kuery ma amboae regua altar jareko. Ha'e va'e gui ma ombojeroviaaty pygua kuery ho'u aguã nda'evei.

¹¹ Ha'e gui Henda iky'a e'y ete va'e py sacerdote kuery yvatekueve va'e ogueroike 'rã mymba ruguy jejavya re, ha'e rã ho'okue ma tekoa gui mombyry'i 'rã oapy.

¹² Ha'e rami ae Jesus voi tetã rokẽ gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojepegua kuery oiky'a'o aguã.

¹³ Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuaiã gui mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy.

¹⁴ Mba'eta anhetẽ apy ndajarekoi tetã oi riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhanhea'ã.

¹⁵ Ha'e rami vy Jesus rery rupi Nhanderuede pe nhamẽ riae 'rã jarovy'aa, nhandejuru py jaroporai hery.

¹⁶ Ha'e rami ae avi pejepe'a eme joupe pejapo porãa ha'e peteĩ-teĩ penhopytyvõa gui, mba'eta ha'e nunga ome'ẽmby ma Nhanderuede oguerovy'a.

¹⁷ Penhe'ẽ rendu pendererekoa kuery, pendekuai ha'e kuery oipotaa rami, mba'eta penenhe'ẽ re opena, ha'e raka'eve rã oikuaa potaa 'rã openaague re. Ha'e rami rã ha'e kuery ovy'aa rupi 'rã opena pendere, iporiaua rupi e'y, mba'eta iporiaua ma mba'everã ndovareĩ 'rãgue pëvy.

Opa py mba'emo re ojerureague

¹⁸ Pejerure tema orere, mba'eta ore roikuaa rã orep'y'a ky'a e'ya rupi orekuaia, opa mba'e py ha'eva rami roikoxe vy.

¹⁹ Aipota pejerure ete pëa py xee aju voive aguã re.

²⁰ Ha'e gui Nhanderuede peteĩ rami nhanemoingo aguã nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju raka'e, ha'e huguy rupi ojapo guexeve guarã opa va'erã e'y, ha'e omoĩ guive vexa'i kuery re opena va'erã yvateve va'e.

²¹ Tove tapenemoingo porã opa mba'e py, ha'e oipota va'e pejapo aguã rami. Tove peẽ kuery re tomoĩ imbovy'aarã pejapo aguã, Jesus Cristo rupi ae. Jesus toguerovy'aa raka'e rã peve. Amém.

²² Irmão kuery, ajerure pendu porã aguã kova'e ayvu ipuku e'y'i va'e romongetaa rupi ambopara va'ekue.

²³ Pëvy amombe'u irmão Timóteo nhuã gui opoia jevy maa. Xapy'a rei ha'e va'e xea py ovaẽ voi ramo hexeve roo 'rã roexa vy.

²⁴ Pemombe'u ke pendererekoa kuery ha'e javive pe roxaruraa, iky'a e'y va'e kuery ha'e javi pe guive. Itália pygua kuery oxarura uka avi pendevy.

²⁵ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu penemboaxya.

* 13:5 Deuterônômio 31.6

* 13:6 Salmo 118.6-7

* 13:7 1 Tessalonicenses 5.12,13

Tiago ombopara va'ekue Tiago ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia rupi Jesus ryvy Tiago omongeta hemimbo'e kuery. Ha'e rami vy ijayvu Jesus re jajeroviaa jaexa uka aguã mba'emo jajapoa py.

Mba'eta “Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme” (2.1), “nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetê va'e rovai pendeapu aguã guive” (3.14). Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuetea gui arandu ou va'e re 'rã nhandekuai. Mba'eta “yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereco ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereco porã merami rivei 'rã guive” (3.17). Ha'e rami vy 'rãe jaexa uka Jesus re jajeroviaa.

Oxarura reve ijayvu aguã omboypyague

¹ Xee Tiago ma Nhanderuetea ha'e Senhor Jesus Cristo rembiguai aiko.* Axarura doze regua opa rupi pendekuai va'e pe.

Nhandereco a'ãa rire iporã va'e oiko va'erã re ijayvu

² Irmão kuery, opa marã pendereco a'ãa rã pevy'a ete ke,

³ mba'eta peikuaa pejeroviaa a'ãarã oiko va'e peaxapa ma rire peĩ atãve 'rãa.

⁴ Ha'e gui peĩ atãa tojapopa ojapo 'rã va'ekue, peẽ kuery opa mba'e py pendereco porã aguã, peteĩve henda py iporã va'e oata e'ỹ re.*

Nhane'arandurã re jajerure aguã re ijayvu

⁵ Ha'e gui amongue 'arandurã oata ramo tojerure Nhanderuetea pe. Ha'e ramo ome'ẽ 'rã, mba'eta ivai e'ỹ re 'rã mba'emo ome'ẽ pavẽ pe.

⁶ Ha'e rami avi ojeroviaa rupi tojerure, peteĩve henda py toĩ eme oexa'ã reia.* Mba'eta ndojerovia porã va'e ma yai yvytu ogueraa rupi rei omomy-momy' va'e rami ikuai.

⁷ Ha'e ramigua avakue toexa'ã eme Senhor gui mba'emo ojopy aguã re,

⁸ mba'eta mokoĩ rami rei oikuaa va'e vy mamõ rã oikoa rupi nai'arandui rei 'rã.

Mba'emo ko yvy regua okanhymba 'rãa re ijayvu

⁹ Irmão kuery yvy'igieve va'e ma toguerovy'a Nhanderuetea omboyvatea re.

¹⁰ Ha'e rã oguerokopa va'e ma omõ'yvy'ia re toguerovy'a, mba'eta jai poty rami rive 'rã okanhy.*

¹¹ Mba'eta kuaray ojope ratã reve ou ramo jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã. Jaexa rã iporãague ndojekuaavei 'rã. Ha'e rami ae oguerokopa va'e voi okanhy 'rã mba'emo re opena rupive.

Jejavya re ijayvu

¹² Ovy'a ete 'rã avakue oeko a'ãa rã oĩ atã reve ogueropo'aka va'e, mba'eta oaxapa rive coroa-rã oupity 'rã tekove. Ha'e va'e ma guembiayvu kuery pe Senhor ome'ẽ aguã re ijayvu.

¹³ Ha'e rami teĩ avave rei omoangekoa rã “Nhanderuetea xemoangeko” te'i eme. Mba'eta Nhanderuetea ma mba'emo vai pe onhemoangeko uka va'e'ỹ, neĩ nanhanemoangekoi 'rã mava'eve rei.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ nhande ae jaipotapa reia py nhanhemoangeko uka. Ha'e nunga py ae nhanhembotavy uka ha'e jajeity uka.

¹⁵ Mba'eta jaipotapa reia ma nhandejee nhamoĩ rire nhanemoingo 'rã jajejavy aguã rami. Ha'e gui jajejavya ma opaa py ojapo 'rã nhamano aguã rami.

Iporã va'e me'ẽa re ijayvu

¹⁶ Irmão kuery xerembiayvu, pejekore eme.

* 1:1 Atos 15.13; Gálatas 1.19, 2.9,12   * 1:4 Romanos 5.3,4; 1 Pedro 4.12-14   * 1:6 Mateus 21.22   * 1:10 1 Pedro 1.24,25

17 Mba'eta yvate gui meme ou mba'emo porã iky'a e'y va'e, Nhanderuete hendy va'e moingoare va'e ae ombou.* Ixupe ma jipoi amboae rami rei imoingoarã, neĩ kuaray'ã rami rive herovaarã.

18 Mba'eta ha'e ae oipotaa rami vy gua'y kueryrã nhanemoingo raka'e ayvu anhetẽ va'e rupi, hemimoingo kuery ha'e javi gui nhande ranhe ixupegua nhandekuai aguã.

Nhanderuete ayvu rupi nhandekuai ete aguã re ijayvua

19 Irmão kuery xerembiayvu, ha'e nunga peikuaapa ae ma. Ha'e rami avi peteĩ-teĩ penhea'ã penembo'ea rã pejapyxaka porã aguã. Ha'e rã pendeayvu voi eme, neĩ pendevai voi eme guive.

20 Mba'eta avakue ivaia py ndoexa ukai 'rã Nhanderuete guigua teko porã.*

21 Ha'e nunga rupi pendejegui pemboi nda'evei va'e ha'e teko vai pendere oĩ va'e ha'e javi. Ha'e penhemo'yvyĩ'i reve pendu ete ayvu porã pendere omoĩ mbyre, mba'eta pendereraa jepe aguã ipo'aka va'e.

22 Ha'e rami vy ayvu ojapo ete va'e peiko, oendu rive va'e'y, peẽ ae pejekore e'y aguã.*

23 Mba'eta ayvu oendu rive vy ha'e rupi ndoikoi va'e ma epéko re peteĩ ava ojexa rive va'e rami,

24 mba'eta ojexa ma vy ojepe'a vyve marã rami pa ojekuaa ague re hexaraipa vyvoi 'rã.

25 Ha'e rã lei opa mba'e gui nhanemoingo porã va'e re amongue oikuaa pota ete ha'e ojapoa rupi oĩ atã va'e ma omoingo porã ete 'rã mba'emo ojapoa rupi rei, mba'eta oendu rive va'e'y, ojapo ete va'e oiko rã.

26 Ha'e rã amongue ojeupe "Nhanderuete pegua" he'i teĩ oayvu py ndojejekoi va'e ma opy'a py ae ojekore, ha'e Nhanderuete pe merami rive oiko.

27 Ha'e gui Nhanderuete renonde nhandereko ky'a e'yã ha'e anhetẽ rupi nhandekuai vy jaipou 'rã tyre'y ha'e imeve'y va'e kuery ojexavai rã, ha'e jajekoko 'rã vyv regua reko rupi nhandereko ky'a gui.

2

Peteĩ regua rive joegui jayvu ve'y aguã re ijayvua

1 Irmão kuery, nhande-Nshor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme.*

2 Xapy'a rei penhembo'eaty py peteĩ ava oike 'rã kuã regua ouro guigua ha'e onhemonde porã reve. Ha'e gui amboae ju oike avi 'rã iporiaukue'i, ao ymague py rive onhemonde va'e.

3 Xapy'a rei onhemonde porã va'e peroryxe vy "Apy ke eguapy tenda iporãve va'e py" peje 'rã. Ha'e rã iporiaukue'i pe ma "Ndee, epu'ã he'amy upe py, ha'e'y vy eguapy apy xepy renda yv'yry" peje 'rã.

4 Ha'e ramia py peteĩ regua rive'y ri ty'y joegui peayvuve? Ha'eve'yã rami e'y ri ty'y joeko re peikuaa pota?

5 Irmão kuery xerembiayvu, pendu ke. Ko vyv regua kuery "Iporiaukue'i" he'ia va'e regua e'y teve Nhanderuete oiporavo ojerovia ete aguã? Ha'e kuery va'e regua pe e'y teve oupity uka opo'akaa? Mba'eta guembiayvu kuery ha'e javi peguarã oguereko.

6 Ha'e rã peẽ kuery ma napemboetei pekuapy iporiaukue'i. Ha'e rami avi oguerekopa rei va'e kuery e'y ri ty'y penemoingo axy rei? Ha'e kuery e'y ri ty'y penemboayvua aguã katy pendereraa va'e?

7 Ha'e kuery e'y ri ty'y tery porã pendere omoĩ mbyre re ijayvu rei va'e?

8 Lei re ipara oĩ va'e "Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami" he'ia pejapopa ri vy ha'evea rami pendekuai.*

9 Ha'e rã peteĩ regua rive joegui peayvuve ri vy pejejavu. Lei rupi e'y pendekuai vy heko vai va'e pepyta.

10 Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi amongue ojapopa teĩ peteĩ henda'i py mba'e ho'a vy ha'e javi py onhemboeko ky'a.

* 1:17 2 Pedro 1.3-4

* 1:20 Romanos 12.17-21; Efésios 4.26-32

* 1:22 Mateus 7.24-27; 1 João 2.3-6

* 2:1

1 Timóteo 5.21

* 2:8 Levítico 19.18

11 Mba'eta “Ndetavy eme” he'i va'ekue ae “Ejojuka eme” he'i avi. Ha'e ramo nandetavy rei va'eri rejojuka vy lei rovai rupi reiko.*

12 Ha'e nunga rupi pendeayvu ha'e pendekuai ke jaa jepe aguã regua lei rupi, mba'eta ha'e va'e rupi ae 'rã nhandere oikuaa potaa.

13 Mba'eta nanhanhomboboxy rire nhanemboxy re'y ju 'rã nhanembopaga. Ha'e rã nhomboboxy va'ekue ma nhombopagaa aguã ára py ipo'aka 'rã.

Jajeroviaa jaexa uka aguã re ijayvua

14 Irmão kuery, mba'erã tu ovare amongue “Xee ajerovia” he'i teĩ ojeroviaa mba'eve py ndoexa ukai ramo? Ha'e rami ojeroviaa rupi nda'u oo jepe 'rã?

15 Xapy'a rei peteĩ irmão e'y vy irmã nda'ijaoi ha'e tembi'u ndoguerekoi rã

16 peẽ kuery regua pexa vy onheovã aguã napeme'ei e'y re “Peiko porã ke, penhemonde ha'e pekaru”, peje 'rã. Mba'erã tu ovare 'rã ha'e rami pendeayvua?

17 Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi mba'eve py ndajaexa ukai ri ramo omanogue rami rive opyta, hexa ukaarã noĩ avi rã.*

18 Irmão kuery, mba'erã tu amongue aipoe'i 'rã: “Peteĩ ojerovia 'rã, ha'e rã amboae ma onhea'ã 'rã mba'emo ojapoa rupi”, he'i 'rã. Exa uka ha'vy rejeroviaa mba'emo rejapo e'y re. Ha'e rã xee ma aexa uka 'rã ajeroviaa mba'emo ajapoa py.

19 Ndee rerovia teve Nhanderuete pete'i oikoa? Ha'evea rami reikuaa teĩ anha kuery voi ha'e rami oguerovia oryrypa reve.

20 Ha'e gui ava hi'arandu e'y va'e, reikuaa porãxe teve jajeroviaa ndajaexa ukai ramo mba'everã ndovareia?

21 Nhaneramoĩ Abraão nda'u ojerovia etea oexa uka e'y re ri omboeko porãa raka'e? Mba'eta altar áry gua'y Isaque ome'ẽ aguã rami oiko.

22 Ma'ẽ, ojerovia ete ha'e oexa uka guive, mba'eta mba'emo ojapoa py oexa uka ojerovia etea.

23 Ha'e rami vy ae ojeupity ipara re oĩ va'e: “Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojeroviaa re omõĩ teko porã” he'iaague. Ipara avi oiny: “Ixupe 'Nhanderuete irũ' 'ea.”*

24 Ha'e rami rire jajeroviaa jaexa uka ramo mae 'rã nhanemboeko porãa, jajeroviaa re rive'y.

25 Raabe itavy rei va'ekue voi ojeroviaa oexa uka ramo omboeko porãa raka'e. Mba'eta ha'e va'e ma oikuaa pota aguã ombou pyre kuery omoaẽ raka'e, ha'e gui amboae tape rupi ju omondouka guive.

26 Mba'eta nhanenhe'ẽ reve'y vy nhanderete omanogue itui. Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi xapy'a rei mba'eve py jaexa uka e'y ramo omanogue ae avi opyta.

3

Nhaneapekũ nhanemboeko vaia re ijayvua

1 Irmão kuery, nda'evei peẽ kuery heta peiko aguã porombo'ea, mba'eta jaikuaa porombo'ea kuery rekokue re oikuaa potaa poyive 'rãa.

2 Mba'eta nhande kuery ha'e javive 'rã jajeity uka opa mba'e py. Oayvu py ndojejavivi va'e ma opa mba'e py 'rã heko porã, ha'e guete regua ha'e javi guive ojoko kuaa.

3 Kavaju re minha ijuru xã nhamoĩ 'rã jaipotaa rami jareko aguã. Ha'e rami vy hete ha'e javi 'rã jaaxea rupi jaraa.

4 Peikuaa pota avi kanoã guaxu ikuai va'e re. Ha'e nunga ma tuvixa ete, ha'e hexe yvytu oipeju atã teĩ imbojeapaa kyrĩ'i va'e py imboguatã kuery ogueraaxea katy rei 'rã ogueraa.

5 Ha'e rami ae avi nhaneapekũ, mba'eta nhanderete regua kyrĩ'i va'eri onhemboyvate reia rupi 'rã ijayvu, peteĩ tata ravijukue'i ka'aguy tuvixa va'e omoendypaa rami avi.

6 Mba'eta nhaneapekũ voi tata ramigua, ha'e nhanderete regua ikuai va'e mbyte py oĩ opa marãgua teko vai rexa ukaarã. Nhanemboeko ky'apa 'rã. Tata ogue'y va'e omoendy rire oapy avi 'rã jaikoa ha'e javi.

7 Mba'eta mymba ikuai va'e minha nhamomãxo kuaa 'rã: guyra, vvy rupi otyryry va'e ha'e yy rupigua ha'e javive regua ma nhamomãxo va'e meme.

* 2:11 Êxodo 20.13-14, Deuteronômio 5.17-18

* 2:17 Lucas 3.8-14; Atos 26.20

* 2:23 Gênesis 15.6

⁸ Ha'e rã nhaneapekũ ma avave rei ndojoko kuaai 'rã. Teko vai moingoa ojoko pyrã e'ỹ oĩ, ha'e veneno rami jojuka 'rã guive.

⁹ Nhaneapekũ py jaroayvu porã 'rã Senhor Nhanderuete. Ha'e va'e py ae ju 'rã nhandeayvu vai avakue Nhanderuete ojee rami omoingoa va'ekue re.

¹⁰ Nhandejuru peteĩ'i va'eri ayvu porã ha'e ayvu vai rupi ijayvu. Irmão kuery, ha'e nunga ma nda'evei.*

¹¹ Yvu peteĩ'i oĩ va'e gui nda'u oẽ 'rã yy porã ha'e iro va'e avi?

¹² Irmão kuery, figo rembypy gui nda'u oiko 'rã azeitona? Ha'e rami e'ỹ vy uva'y gui nda'u oiko 'rã figo? Ha'e rami ae avi peteĩ yvu gui noẽi 'rã yy he'ẽ ro ha'e iporã va'e.

'Arandua yvate guigua re ijayvua

¹³ Peẽ kuery va'e regua mava'e nda'u hi'arandu ha'e oikuaapa va'e pendekuai? Pene'arandua pexa uka ha'vy pendevai reia rupi e'ỹ, ha'evea rami anho pendekuaia py.

¹⁴ Ha'e rã xapy'a rei pendepy'a re joe napendea'ei reia ha'e peẽ ranhexea oĩ ramo nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetẽ va'e rovai pendepu aguã guive.

¹⁵ Ha'e ramigua pexa uka va'e ma yvate guigua 'arandua e'ỹ. Ha'e ramigua ma yvy regua, mymba kuery oendu va'e ramigua rive, anha guigua ae.

¹⁶ Mba'eta joe nda'ija'ei ha'e ha'e ranhexe va'e ikuiaia py oĩ avi 'rã joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai va'e ha'e opa marãgua teko vai.

¹⁷ Ha'e rã yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re 'rã nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive.*

¹⁸ Mba'eta peteĩ rami nhomoingoa kuery ma oma'etỹ va'e rami avi peteĩ rami nhomoingoague rupi ojou 'rã heko porã va'e.

4

Joguero'a reia re ijayvua

¹ Magui tu ou joe pepu'ã ha'e pejoguero'a reixea? Pendepy'apy py mba'emo re nda'eveivea pendu va'e gui e'ỹ teve ou?*

² Mba'eta mba'emo peipota teĩ ndapejoui vy pejojukaxe. Mba'emo re nda'eveive peiko teĩ ndapejoui vy pejoguero'a rei ha'e joe pepu'ã rupi pendekuai. Mba'eve ndapejoui mba'eta ndapejureri.

³ Pejerure vy voi ndapejopyi, mba'eta ha'eve'ỹa ramigua re pejerure, peẽ ae peipotaa rami pendekuaixe vy.

⁴ Nhanderuete pe merami rive pendekuai va'e, ndapeikuaai ri ty'y ko yvy regua re peo vy Nhanderuete rovaigua pepytaa? Mba'eta ko yvy regua re ooxe va'e rei Nhanderuete rovaigua oiko.

⁵ Tyrã pa pexa'ã ipara re oĩa oaxa rive 'rãa re? Mba'eta "Nhandere Nhanderuete Onhe'ẽ omoĩ va'ekue oipota hexe anho jaa", he'i va'ekue.

⁶ Ha'e rami teĩ nhanemboaxyve ju 'rã, mba'eta aipoe'i avi: "Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e ma omboaxy 'rã.*"

⁷ Ha'e nunga rupi penhemo'yvyĩ'i ke Nhanderuete oipotaa rami. Ha'e rã anha pe ma pejeity uka eme. Ha'e ramo ojava 'rã pendegui.

⁸ Penhemboja ke Nhanderuete re. Ha'e ramo ha'e ju onhemboja 'rã peẽ kuery re. Pejevaypa va'e, peiky'a'o uka ke pendepo. Mokoĩ rupi rei pendepy'a va'e, peiky'a'o uka pendepy'a.

⁹ Pendu ke penhemboaxya, ha'e rami vy peneraxẽ ha'e pejae'o. Penderory rei 'rãgue py pendepy'a vai, pevy'a rei 'rãgue py pendeporiau.

¹⁰ Penhemo'yvyĩ'i ke Senhor renonde. Ha'e ramo penemboyvate ju 'rã.

Joe nhandeayvu rei e'ỹ aguã re ijayvua

* 3:10 Efésios 4.29

* 3:17 Gálatas 5.19-26

* 4:1 Tiago 3.14-16

* 4:6 Provérbios 3.34

¹¹ Irmão kuery, pendeayvu rei eme joe. Mba'eta irmão kuery re ijayvu rei, e'ÿ vy oikuaa pota rei va'e ma lei re voi ijayvu ha'e oikuaa pota rei. Ha'e gui lei re peikuaa pota rei vy lei rupi ve'ÿ pendekuai, ha'e rã lei re peikuaa pota reia rupi rive.

¹² Mba'eta petei'i oiko lei mbouare ha'e joe oikuaa pota va'erã. Ha'e va'e ma jogueraa jepe ha'e nhomokanhy aguã ipo'aka va'e. Ha'e rã ndee, marã ramigua tu reiko, neirũ kuery re reikuaa pota rei aguã?*

Tenonde oiko va'erã ndajaikuaaia re ijayvua

¹³ Peẽ kuery va'e regua “Kova'e ára, e'ÿ vy ko'ẽ rã roo 'rã tetã re. Peteĩ ma'etÿ re 'rã roiko ha'e py. Mba'emo romboekoviaa rupi rojoupa 'rã”, peje. Ha'e ramo pejapyxaka porã pota ke aÿ.

¹⁴ Mba'eta peẽ ndapeikuaai neĩ ko'ẽ rã mba'e pa oiko 'rãa voi.* Marã ramigua tu peikovea? Mba'eta yvyxĩ xapy'a'i ojekuaa, ha'e gui are'ÿ'i re okanhy va'e rami peiko.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py “Senhor oipota ramo roikove, ha'e rojapo 'rã ha'e nunga”, peje aguã ha'eveve.

¹⁶ Ha'e rami teĩ aÿ ma mba'emo tuvixa va'e pejapo aguã re pendeayvua rupi penhemboyvate rei. Ha'e rami nhanhemboyvatea ha'e javi ma teko vai.

¹⁷ Ha'e nunga rupi iporã va'e ojapo aguã oikuaa teĩ ndojapoi va'e ma ojejavu.

5

Ojeupe guarã rive ojou pyre Nhanderuete omomba aguã re ijayvua

¹ Perেকopa rei va'e kuery, pejapyxaka ke aÿ. Pejae'o ha'e pendepy'a vai ke, mba'eta penembojexavaiairã ou.*

² Mba'emo pereko va'e ma hu'ũmba 'rã, vixo ho'upa 'rã pendea,

³ ha'e ouro, prata pereko va'e voi opa 'rã iky'apa vy. Iky'akue pavẽ oexa vy oikuaa 'rã napene'arandua. Ha'e nunga ma tata rami 'rã ombovaipa pendero'o. Opaã ára py teĩ penemba'e rei-reirã rive pemono'õ.

⁴ Ma'ẽ, omba'eapo va'e kuery pe napeme'ẽi penhotÿ va'ekue omono'õague repy, pekorepa rei rire ojapukai okuapy. Ha'e kuery ojapukaia ma Senhor Ixondaro reta va'e oendua peve onhendu.

⁵ Perেকopa va'ekue ko yvy re, pevy'aa rupi rive pendekuai. Penemombaa ára py teĩ penekuraxõ py voi penhemongyra rive.

⁶ Heko porã va'e kuery ma pendere ha'e kuery nopy'ãi teĩ pembopaga uka, ha'e pejuka uka guive.

Jajapura rei e'ÿ aguã re ijayvua

⁷ Ha'e nunga rupi irmão kuery, Senhor ndoui teria ja pejapura rei eme. Omba'eapo va'e voi ojapura e'ÿ re oarõ 'rã okuapy oky jypy'igua ha'e opa vygua ho'a ramo onhotÿ va'ekue hi'a porã aguã.

⁸ Peẽ voi pejapura rei eme. Penembaraete ke penekuraxõ py, mba'eta namombyryvei ma Senhor ou aguã.

⁹ Irmão kuery, pendeayvu eme joe, penembopagaa e'ÿ aguã. Ma'ẽ, nhandere oikuaa pota va'erã ovaẽ ma okẽ py.

¹⁰ Irmão kuery, peiko axy teĩ pejapura eme, profeta kuery Senhor rery rupi ijayvu va'ekue ikuaiague rami avi.

¹¹ Amongue ojapura e'ÿ re mba'emo ogueropo'aka ramo jaikuaa ovy'a 'rãa. Mba'eta pendu ma Jó teko axy ogueropo'akaague, peikuaa avi opaã py Senhor omoingo porãague, opa mba'e py nhanemboaxy ha'e nhanderayvu va'e vy.*

Jaura e'ÿ aguã, ha'e jajerure aguã re ijayvua

¹² Ha'e gui irmão kuery, opa mba'e gui yvateve va'e ma po rami: Peura eme yva re, yvy re, neĩ amboaẽ nunga re rei. Ha'e rami 'rãgue py “Tá” peje aguã py “Tá” peje, ha'e “Any” peje aguã py “Any” peje, penembopagaa e'ÿ aguã.*

* 4:12 Mateus 7.1-5; Lucas 6.37; Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5 * 4:14 Lucas 12.15-21 * 5:1 1 Timóteo 6.9,10

* 5:11 Jó 2.10; 42.10-17 * 5:12 Mateus 5.33-37

¹³ Peẽ kuery mbyte ikuai teve ojexavai va'e? Tojerure ha'vy Nhanderuede pe. Ikuai teve ovy'a va'e? Toporaẽi ha'vy.*

¹⁴ Penembyte ikuai teve imba'eaxy va'e? Toenõ ha'vy igreja re opena va'e kuery, ha'e va'e kuery Senhor rery rupi azeite oikyty reve ojerure aguã.

¹⁵ Ha'e gui ojeroviaa rupi ojerure ramo imba'eaxy va'e okuera 'rã, Senhor ae omopu'ã ju 'rã. Ojejavyague õi ramo ombogue 'rã guive.

¹⁶ Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ pe pemombe'u pejevavyague, ha'e jomeme pejerure pekuera aguã. Heko porã va'e ojerurea ma ipo'aka vaipa 'rã.

¹⁷ Elias ma nhande ramigua ae oiko raka'e, nhande rami guive onhenhandu va'e. Ha'e va'e ma onhea'ãa rupi ojerure raka'e yvy áry oky e'ỹ aguã. Ha'e ramo mboapy ma'etỹ raxa peve nda'okyi.

¹⁸ Ha'e gui ojerure ju ramo oky ou yva gui, ha'e ramo yvy gui oiko mba'emo aju.

¹⁹ Irmão kuery, xapy'a rei peẽ kuery regua anhetẽ va'e gui ojepe'a rã amongue ogueru jevy ramo

²⁰ peikuaa pota pova'e re: Ojevavy va'e teko vai rupi oikoague gui amongue ogueru ju vy inhe'ẽ ogueraa jepe omano aguã gui, ojevavyague heta teĩ ombogue uka vy.*

---

* 5:13 Romanos 12.15   * 5:20 Mateus 18.15; Gálatas 6.1,2; 1 Pedro 4.8; Judas 22,23

Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para apóstolo Pedro ogueraa uka Jesus Cristo remimbo'e kuery peguarã. Ha'e va'e kuery ma Jesus re ojerovia rã ha'e kuery re opu'ãa rei. Ha'e nunga rupi Pedro ijayvu omokyre'ỹ ha'e omombaraetea rupi, nhandereraa jepea re ima'endu'a riae aguã: "Yva re pendeivy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'ỹ va'e, iky'a e'ỹ ha'e imarã e'ỹ va'e. Peẽ kuery re Nhanderuetete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive. Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'ỹ'i re pendeporiau pekuapy ranhe teĩ, mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvate ha'e penemboetea 'rã guive", he'i (1.4-7).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Pedro ma Jesus Cristo pegua apóstolo aiko.* Axarura Nhanderuetete rembiporavo opa rupi pendeivy re'ỹ pendekuai va'e pe. Ponto re, Galácia, Capadócia, Ásia ha'e Bitínia re pendekuai.

² Nhanderuetete onhembopy'a ma voiaque rami vy pendeporavo. Ha'e rami vy iuxpe guarã Inhe'ẽ penemoingo rire penhe'ẽ rendu Jesus Cristo, huguy py pejesty'a'o uka vy.* Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã opa mba'e py.

Nhandereraa jepea re jarovy'a aguã re ijayvua

³ Ta'ima'endu'a porã Nhanderuetete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re, mba'eta nhanemboaxy ete vy nhanemoingove ju raka'e. Ha'e ramo nharõ jakuapy oikove va'e ou aguã, Jesus Cristo omanoague gui omboete ju rire.

⁴ Ha'e gui yva re pendeivy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'ỹ va'e, iky'a e'ỹ ha'e imarã e'ỹ va'e.

⁵ Peẽ kuery re Nhanderuetete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive.

⁶ Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'ỹ'i re pendeporiau pekuapy ranhe teĩ,

⁷ mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvate ha'e penemboetea 'rã guive.

⁸ Cristo ma peẽ ndapexai teri va'eri peayvu. Aỹ pexa e'ỹ re hexe pejerovia vy perovy'a ete. Pendere vy'aa oĩ va'e ma iporã ete va'e nhamombe'u kuaa va'e'ỹ,

⁹ mba'eta pejopy ma pejeroviaa rekovia. Ha'e va'e ma penenhe'ẽ oo jepea.

¹⁰ Ha'e rami jaa jepe aguã re ma profeta kuery yma guare oporandu ha'e oikuaa pota raka'e, nhanemboaxya ombou pyrã omombe'u ma voi va'ekue ri.

¹¹ Mba'eta ha'e kuery re Cristo Nhe'ẽ oĩ vy yma ma voi oikuaa uka Cristo omano 'rãa, ha'e va'e rire mba'emo iporã ete va'e oiko 'rãa guive. Ha'e kuery oikuaaxe teĩ araka'e ete ha'e marã rami pa ha'e nunga ojeupity 'rãa.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery pe oikuaa uka ojeupe guarã e'ỹ ayvu omombe'ua, ha'e rã peẽ kuery peguarã, mba'eta omombe'u ma voi raka'e mba'emo aỹ peẽ kuery pe oikuaa ukua va'e. Mba'eta pendeivy pe ae ayvu porã mombe'ua kuery omombe'u, yva gui Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou pyre rupi. Ha'e ramigua ma anjo kuery eteve voi oikuaa porãvexe teĩ okuapy.

Iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi pendejee pemoĩ pene'arandurã, peiko kuaa pota ha'e pearõ aguã, mba'eta Jesus Cristo ojekuaa ára oexa uka 'rã penemboaxy etea.

¹⁴ Ta'y kuery inhe'ẽ rendu va'e peiko vy pendekuaive eme yma ndapeikuaai teri jave peipotaague rupi rive.

* 1:1 João 1.40-42

* 1:2 Romanos 8.29,30; Efésios 1.4,5

15 Ha'e rami 'rãgue py penerenoïare iký'a e'ȳ va'e oikoa rami avi peẽ voi ke iký'a e'ȳ va'e pendekuai, peikoa ha'e javi rupi,

16 mba'eta ipara oĩ va'e "Iký'a e'ȳ va'e ke pendekuai, mba'eta xee ma iký'a e'ȳ va'e" he'ia rami.*

17 Nhanderueete ma peteĩ regua joegui oayvuve e'ȳ re oikuaa pota 'rã peteĩ-teĩ jaikoague re. Ha'e nunga rupi kova'e yvy re peikoa pukukue re pejererokyjea rupi tema pendekuai.

18 Mba'eta po rami peikuaa ae: Pendejoguaa raka'e pendereko yma guare ovare'ȳ va'e rupi pendekuaiague gui, mba'eta peneramoĩ kuery gui ha'e ramigua rive peikuaa va'ekue. Prata, ouro, mba'emo opa va'erã re rive'ȳ guive pendejoguaa,

19 ha'e rã Cristo ruguy ovarepave va'e re. Ha'e va'e ma vexa'i ivaikue rei e'ȳ, iký'a e'ȳ va'e rami ojukaa raka'e.

20 Hekorã ma kova'e yvy itui e'ȳ mbove ma voi Nhanderueete omoĩ raka'e. Ha'e gui aỹ opaa ára py mae ma oikuaa uka penderayvu vy.

21 Cristo gui vy ae pejerovia Nhanderueete omanoague gui omboete ha'e ombovyate ju va'ekue re. Ha'e rami py Nhanderueete re pejerovia ha'e pearõ pekuapy.

Mborayvu re nhandekuai aguã re ijayvua

22 Anhetẽ va'e rupi penhe'ẽ rendu vy peiky'a'o uka ma pendepy'a. Aỹ ma joegua meme'i joayvua rami pejoayvu, merami rive'ȳ. Ha'e rami vy pendepy'a ha'e javi py pejoayvu peteĩ-teĩ.*

23 Mba'eta mba'emo ra'yĩ ivaipa va'erã gui e'ȳ penemoingove ju, ha'e rã imarã e'ȳ va'e gui, Nhanderueete ayvu oikove ha'e ndopai va'erã gui ae.

24 Mba'eta "Avakue ma jai rami meme 'rã opa. Iporãa ha'e javi ma jai poty ramigua rive oĩ. Mba'eta jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã.

25 Ha'e rã Senhor ayvu ma oĩ riae 'rã", he'i.* Ha'e va'e ayvu porã ma pẽvy omombe'u pyre ae.

2

Cristo re jajerovia va'e Nhe'ẽ rorã nhanemoingogue re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi pendejegui pemboi opa mba'e vai, pendeapua, pendeko porã merami rivea, mba'emo peipota reia ha'e joe pendeayvu reia ha'e javi.

2 Ha'e rami 'rãgue py kyri'i va'e itui ramo'i va'e rami avi penhea'ã ke kamby Nhe'ẽ guigua iký'a e'ȳ va'e re, ha'e va'e re pende'yvate vy oo jepe ete va'e peiko aguã,

3 Senhor penderayvua pendu ma rire.

4 Cristo ma ita oikove va'e avakue omombo va'ekue rami oiko, teĩ Nhanderueete pe ovare ete va'e rã oiporavo. Ha'e nunga rupi hexe penhemboja ramo

5 peẽ voi ita oikove va'e rami Nhanderueete penemoĩ Nhe'ẽ rorã.* Ha'e pygua sacerdote iký'a e'ȳ va'erã avi penemoĩ, ixupe peme'ẽ aguã Nhe'ẽ guigua. Jesus Cristo rupi peme'ẽ ramo oguerovy'a 'rã.

6 Mba'eta ipara re oĩ: "Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita oo ytarã aiporavo va'ekue, ovare ete va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e kuery ma peteĩve henda py nda'eve e'ȳi nho 'rã", he'i.*

7 Peẽ kuery hexe pejerovia va'e pe ma anhetẽ ovare ete va'e oiko. Ha'e rã ojerovia e'ȳ va'e kuery pe ma "Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma omboeteve pyrã opyta, tenondeve pyguarã",*

8 ha'e "Nhomonhepyxangaarã, joityarã opyta", he'ia rami. Mba'eta ha'e kuery ojeity uka 'rã ayvu porã oendu teĩ nonhe'ẽ renduia py, ha'e rami ae hekorã omoĩa rire.*

9 Ha'e rã peẽ kuery ma peteĩ regua oiporavo pyre, huvixave pegua sacerdote, iký'a e'ȳ va'e, Nhanderueete ojeupe guarã ae ojogua va'ekue, peikuaa uka aguã pytũa gui guexakãa pyguarã penerenoĩ va'ekue po'akaa.*

10 Mba'eta yma rupi peteĩ regua e'ȳ pendekuai va'ekue. Ha'e rã aỹ ma Nhanderueete pegua pendekuai. Yma ndapeupityi penemboaxya, ha'e rã aỹ ma peupity ma.*

* 1:16 Levítico 11.44-45 * 1:22 1 João 5.1 * 1:25 Isaías 40.6-9 * 2:5 1 Coríntios 3.16; Efésios 2.19-22

* 2:6 Isaías 28.16 * 2:7 Salmo 118.22-23 * 2:8 Isaías 8.14 * 2:9 Isaías 43.21 * 2:10 Oséias 1.6,9, 2.23

Ojerovia e'ỹ va'e ha'e huvixa kuery pe Cristo pegua kuery iporã va'e anho oexa uka aguã re ijayvua

¹¹ Xerembiayvu kuery, oyvy re'ỹ ikuai va'e pendekuai ramo ajerure pejejoko aguã to'o oipota va'e gui, mba'eta penenhe'ẽ re opu'ã rei va'e.

¹² Amboae regua mbyte pendekuaia rupi pexa uka tema pendereko porãa. Ha'e ramo heko vai va'e re rami pendere amongue ijayvu rei teĩ, pendekuai porãa oexa vy ha'e kuery voi ombojerovia aguã Nhanderuete, ojekuaa ára.

¹³ Senhor re vy penhe'ẽ rendu ke joe opena va'e kuery ha'e javi: huvixave yvateve ikuai va'e

¹⁴ ha'e hembiguai kuery huvixa yvyĩgueve va'e, mba'eta ha'e kuery omoĩa heko vai va'e ombopaga aguã, ha'e rã heko porã va'e ma ogueryory aguã.

¹⁵ Mba'eta Nhanderuete oipota pendekuai porãa py pejapo hi'arandu e'ỹ va'e kuery oikuaa vy e'ỹ ijayvua gui okyrirĩ aguã rami.

¹⁶ Opa mba'e gui peo jepe teĩ nda'evei "Jaa jepe" peje vy ha'eve'ỹ va'e pejapo aguã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete rembiguai rami pendekuai.

¹⁷ Pemboete pavẽ ke. Peayvu irmãgu kuery. Nhanderuete renonde pendekuai pejereroky-jea rupi. Pemboete avi huvixave.*

Tembiguai kuery omba'epo porã aguã re ijayvua

¹⁸ Tembiguai kuery, penhe'ẽ rendu tema pendererekoa, opa mba'e py pemboete reve. Pendererekoa porayvu ha'e hi'arandu va'e anho e'ỹ 'rã penhe'ẽ rendu, ha'e rã heko vai va'e voi.*

¹⁹ Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete renonde pendepy'a ky'a e'ỹa rupi pendekuaia teĩ mba'e re'ỹ penemoingo axya 'rã. Ha'e ramigua pendeporiau reia peropo'aka porã vy ojou porãmby 'rã peiko.

²⁰ Ha'e gui xapy'a rei pejejavyague re ri penembopagaa ramo mba'exa 'rã tu pendererovy'a? Ha'e rami avi xapy'a rei ha'evea rami pendekuai teĩ penemoingo axya rã pendevai e'ỹ re peropo'aka ramo Nhanderuete pendejou porã 'rã.

²¹ Mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, mba'eta Cristo voi pendere oiko axy raka'e, oikoague rami avi peẽ voi pendekuai aguã.

²² Ha'e ma ndojejavyi, peteĩve henda py nda'ijayvui nhombotavy reia rupi.

²³ Ixupe ijayvu vaikuea rã nombovai ayvu vai py. Oguereko axya rei ramo nanhomongy-jei. Ha'e rami 'rãgue py onhemboaxa ha'evea rami joe oikuaa pota va'e po py.*

²⁴ Yvyra re ojukaa py guete re ae ogueraa raka'e jajejavvyague, nhande voi jejavya pe nhamano avi, ha'e teko porã re ju jaiko aguã. Ijai gui vy jakuera.*

²⁵ Mba'eta vexa'i okanhygue rami pendekuai va'ekue ri aỹ ma penenhe'ẽ re Opena ha'e Onhangareko va'e oĩa py ju pendereru.*

3

Omenda va'e kuery joguereko kuaa aguã re ijayvua

¹ Kunhague, peẽ voi peneme oipotaa rami avi peiko. Ha'e rami avi ayvu porã rupi ha'e kuery nda'ikuai teri teĩ peẽ ta'yxy kuery pendekuai porãa oexa vy rive ha'e kuery voi ojerovia 'rã pendeayvu re'ỹ.

² Mba'eta opa mba'e py pejererokyjea rupi peiko ramo oexa 'rã pendekuai porãa.

³ Peẽ ta'yxy kuery, penhemoatyrõ eme hi'árykue rive, peje'a vykypa reia py, ouro guigua py pejeguaa py, neĩ ao hepyve va'e py penhemonde vy.

⁴ Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a re oĩ va'e ae toexa uka peneporãa, ha'eve vai'ia ha'e pejapura e'ỹa. Ha'e ramigua ma Nhanderuete pe ovareve ete va'e.

⁵ Mba'eta ymave rupi kunhagueiky'a e'ỹa rupi Nhanderuete re ojerovia va'e ma ha'e ramigua py ae onhemonde raka'e, ome oipotaa rami ikuai py.

⁶ Abraão ra'yxy Sara voi ha'e rami oiko raka'e, mba'eta ome onhe'ẽ rendua rupi ixupe "Senhor" he'i. Peẽ voi iporã va'e pejapo ha'e mba'eve rei gui ndapekyjei vy imemby kuery 'rã peiko.

* 2:17 Mateus 22.21; Romanos 13.1-7

* 2:18 Efésios 6.5-8; Colossenses 3.22-25

* 2:23 Isaías 53.9, Mateus

⁷ Ha'e peẽ ime kuery voi ha'e rami. Pene'arandua rupi pejoguereko pendera'yxy reve. Ha'e kuery ikangyve ramo pemboetea rupi pereko, mba'eta peẽ reve ha'e kuery peguarã voi tekove oĩ. Ha'e rami vy 'rãe mba'eve napendejokoi pejerurea gui.*

Irmão kuery joayvu aguã re ijayvua

⁸ Opa py aipota jojo'i rami peikuaa. Penhomboaxy, joegua meme rami pejoayvu, joegui penhemo'yvy'i'ive guive.

⁹ Pendevy otekoavya rã pejepy-jepy eme ha'ekue rami, ha'e pendere ijayvu vaia rã pembovai eme ayvu vai rupi. Ha'e rami 'rãgue py pejogueroayvu porã, mba'eta ha'e rami aguã ae Nhanderuete penerenoĩ, pendereroayvu porãa peupity aguã.*

¹⁰ Mba'eta "Oiko pukuvexe ha'e ovy'aa aguã va'e ára oupityxe va'e ma tojoko oapekũ mba'emo vai rupi ijayvu e'y' aguã, tojoko ojuru ijapu rei e'y' aguã.

¹¹ Tojepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e anho tojapo. Tonhea'ã pavẽ reve ikuai porã aguã. Tonhea'ã ete, oupity peve.

¹² Mba'eta heko porã va'e re Senhor oma'ẽ oikovy, ojapyxaka oiny guive ha'e kuery ojerurea re. Ha'e rã mba'emo vai apoa kuery pe ma Senhor oexa uka 'rã opoxya", he'i.*

Iporã va'e jajapoa rupi nhaĩ atã aguã re ijayvua

¹³ Ha'e gui iporã va'e pejapoa rupi penhea'ã ramo mava'e tu penemoingo axy ta?

¹⁴ Ha'e rami avi pendereko porãa rupi pejexavai teĩ ovy'a ete va'e 'rã peiko. Penemongy-jea rupi ijayvua teĩ pekyje eme, pejapura eme guive.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a py Cristo pemboetea rupi "Xe-Senhor iky'a e'y' va'e" peje vy peiko katu riae oporandu va'e-va'e pe pemombe'u porãve aguã pearõ peikovya.

¹⁶ Ha'e rami avi pendevai reia rupi pendeayvu eme, ha'e rã pejererokyjea ha'e pendepy'a ky'a e'ya rupi anho. Ha'e ramo penderovai ijayvu va'e oxĩmba 'rã Cristo re vy pendereko porãa re ijayvu vaiague re.*

¹⁷ Mba'eta pendekuai axy Nhanderuete oipota ri ramo ha'eveve pendeko porãa re pendekuai axy, pendeko vaia re 'rãgue py.

¹⁸ Mba'eta Cristo voi omano raka'e'e jajavyague re, peteĩgue'i. Heko porã ete va'e ojejuka uka nhandereko vai va'e re, nhandereru aguã Nhanderuete pe. Ngo'o re omano teĩ Nhe'ẽ omoingove ju raka'e.

¹⁹ Ha'e gui onhe'ẽ rupi oo vy ayvu omombe'u nhe'ẽ nhuã py omboty pyre kuery pe.

²⁰ Ha'e va'e kuery ma yma rupi Noé oiko jave Nhanderuete nonhe'ẽ rendui okuapy teĩ Nhanderuete oarõ are ranhe kanoã guaxu ojapoa ja. Ha'e rami teĩ mbovy'i oo jepe raka'e yy rupi, oito ete'i.

²¹ Ha'ekue rami ae ju aỹ ma peẽ voi penhemongaraia rupi peo jepe. Pendero'o peiky'a'o vy rive peo jepe nda'ei, ha'e rã Nhanderuete pe pejapukaia rupi, pendepy'a peiky'a'o uka vy. Jesus Cristo onhemboete ju rire pendeky'a'o.

²² Ha'e gui yva re oo ma vy Nhanderuete oiporu kuaa regua re oĩ. Ha'e ramo ha'e oipotaa rami ikuai anjo kuery, yvatekueve ha'e mba'emo re ombopo'aka pyre ha'e javi.

4

Jejavya pe nhamano ha'e iky'a e'y' va'e jaiko aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui Cristo ngo'o re oiko axy rire peẽ voi pendepy'a re pemoĩ ha'ekue rami penhemoingo axy uka avi aguã, mba'eta ngo'o re oiko axy va'ekue ma mba'eve ndoguerekovei ma jejavya reve.*

² Ha'e rami rire pendero'o re peikove teria ja avakue oipotaa rami ve'y' pendekuai aguã, ha'e rã Nhanderuete oipotaa rami anho.

³ Mba'eta ha'eve ma amboae regua oipotaa rami pendekuaiague. Opa marã rei pendekuai va'ekue to'o oipotaa va'e rupi, peka'ua rupi, opa marã vy'aa rupi, iro va'e pey'ua rupi, ha'e mba'emo ra'angaa ojeguarupy pembojeroviaa rupi guive.

⁴ Ha'e gui amboae kuery opa marã ikuai rupi peẽ kuery napenhemoirũvei ramo onhemondyipa rei okuapy, ha'e peẽ kuery re ijayvu vai guive.

* 3:7 Efésios 5.22-25; 1 Timóteo 2.9-11 * 3:9 Lucas 6.27,28; Romanos 12.9-21 * 3:12 Salmo 34.12-16 * 3:16

Isaías 8.12-13, Mateus 10.16-20; 2 Timóteo 2.24-26 * 4:1 Romanos 6.1-4; Colossenses 3.1-10

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemombe'upa 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuaa pota va'e renonde.

⁶ Mba'eta ha'e rami aguã ae omano va'ekue pe voi ayvu porã omombe'ua raka'e, avakue rami ha'e kuery ngo'o re opaga teĩ nhe'ẽ re oikove ju aguã Nhanderuate rami.

Peteĩ-teĩ nhanderuate aguã re ijayvua

⁷ Namomyryvei ma opa mba'e opa aguã ára. Ha'e nunga rupi pejejoko ha'e peiko kuaa pota ke penhembo'e kuaa aguã.*

⁸ Opa mba'e gui yvateve va'e ma peteĩ-teĩ pejoayvu ete aguã, mba'eta porayvu va'e ombogue uka reta 'rã amboae kuery ojejayvague.*

⁹ Penhomovaẽ peteĩ-teĩ pendeayvu rei e'ỹ re.

¹⁰ Peteĩ-teĩ penerembiaporã pejopyague rami vy penhopytyvõ, mba'eta peteĩ-teĩ pe Nhanderuate om'e'ẽ joo rami e'ỹ-e'ỹ nhopytyvõ aguã. Ha'e rami rã pejapo ete.

¹¹ Ayvu omombe'ua aguã ojopy va'ekue ma tomombe'u porã, Nhanderuate ayvu ramo. Nhopytyvõ aguã ojopy va'ekue ma Nhanderuate omombaraetea rupi tojapo, opa mba'e py Nhanderuate omboetea aguã Jesus Cristo rery rupi. Ha'e va'e ma hexakãmba ha'e ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

Cristo káuxa nhandemoingo axya teĩ javy'a aguã re ijayvua

¹² Xerembiayvu kuery, penembyte tata hendy va'e rami pendeko a'äärã ou teĩ penhemondy eme, mba'eta penemondyipaarã e'ỹ ou.

¹³ Ha'e rami vy Cristo oiko axyague rami peẽ voi pendekuai axy vy pevy'a, hexakãa ojekuaa jave pevy'ave ete aguã.*

¹⁴ Cristo rery káuxa pendere ijayvua rei ramo ovy'a ete va'e peiko, mba'eta pendere oĩ 'rã Nhanderuate Nhe'ẽ hexakãmba va'e.

¹⁵ Ha'e gui peẽ kuery va'e regua nda'evei mava'evei rei pejojukaague py peiko axy aguã, e'ỹ vy penemondaague re, pejapo vai reiague re, neĩ joe pepena reiague re guive.

¹⁶ Ha'e rã Cristo pegua peikoa re ri penemingo axya rã pexĩ eme. Ha'e rami 'rãgue py perovy'a Nhanderuate, pendere Cristo rery oĩa re.

¹⁷ Mba'eta ovaẽ ma ára Nhanderuate joe oikuaa pota aguã. Ojepegua kuery re ranhe 'rã oikuaa pota. Ha'e ramo nhande kuery re ranhe oikuaa pota rire mba'exa 'rã tu ikuai Nhanderuate guigua ayvu porã rupi nonhe'ẽ rendui va'ekue?

¹⁸ Mba'eta "Heko porã va'e ojexavaia py anho 'rã oo jepe, rire mba'exa 'rã tu ikuai Nhanderuate re ima'endu'a e'ỹ ha'e heko vai va'ekue?" he'iague rami.*

¹⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderuate oipotaa rami vy ikuai axy va'e guekove re topena uka imoingoae ojeroviapy va'e pe, ha'e iporã va'e rupi tema ta'ikuai guive.

5

Igreja re opena va'e kuery omongetaague

¹ Ha'e gui peẽ kuery regua igreja re pepena va'e kuery ju xee romongeta, mba'eta xee voi peẽ kuery rami avi aiko igreja kuery re apena va'e, ha'e Cristo oiko axyague amombe'u va'e, ha'e gui peẽ kuery reve aĩ avi 'rã hexakãa ojekuaa jave.

² Pepena porã ke Nhanderuate rymba kuery pëvy opena uka va'ekue re.* Ojapo uka ramo rive'ỹ pejapo, ha'e rã pejapoxea'ĩ py, Nhanderuate oipotaa rami ae. Perãta re rive'ỹ guive pejapo, ha'e rã penekyre'ỹa rupi.

³ Pejokuai poyi eme pëvy opena uka va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py peiko ha'e kuery voi peẽ rami ikuai aguã.

⁴ Ha'e ramo Opena va'ety Yvateve ete va'e ojekuaa ramo pejopy 'rã coroa hexakãmba va'e opa va'erã e'ỹ.

Omongeta ha'e oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

⁵ Ha'e rami ae avi peẽ kunumigieve, pendekuai 'rã tujakueve oipotaa rami. Ha'e peẽ kuery ha'e javi, pendekuaia rupi pendejee pemoĩ joegui penhemo'yvy'ive aguã. Mba'eta

* 4:7 Mateus 24.42-44; Apocalipse 16.15   * 4:8 Provérbios 10.12   * 4:13 João 16.1-4; Tiago 1.2-4   * 4:18 Provérbios 11.31   * 5:2 João 10.11-13, 21.15; Atos 20.28

Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e pe ma oexa uka 'rã omboaxya.*

⁶ Ha'e nunga rupi penhemo'yvyĩ'i Nhanderuete po'akaa guy py, ha'evea ára py penemboyvate ju aguã.

⁷ Ipo py meme ke pemboaxa pendevoiyi pereko va'e, mba'eta penemboaxya rupi 'rã opena pendere.

⁸ Peiko kuaa pota ke, penheangu guive. Mba'eta penderovaigua anha ma pende'yvry rupi oiko guary guembiarã oeka vy okororõ oikovy va'e rami avi.

⁹ Pejeity uka eme ixupe, pejeroviaa re peĩ atã vy. Mba'eta peikuaa pende-irmão kuery yvy jave re ikuai va'e voi oendu avi okuapya peẽ pendekuai axya ramigua.

¹⁰ Ha'e gui xapy'a'i pendekuai axy ma rire Nhanderuete penemoingo porã ju 'rã, penemoĩ atã, penemombaraete ha'e penemombyta porã ju 'rã, mba'eta opa mba'e py nhanemboaxy va'e, ha'e Cristo re vy guexakãa imarã e'y va'e pyguarã nhanerenõ va'ekue.

¹¹ Ha'e ae ta'ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

¹² Irmão Silvano pe ma kova'e kuaxia ambopara uka pëvy. Ha'e va'e ma xee aikuaa rami ojeroviapy oiko, peẽ kuery pe avi. Ayvu mbovy'i py ambopara uka. Romongetaa rupi teĩgue ju aipoa'e: Ha'e rami ae Nhanderuete nhanemboaxya anhetẽ va'e. Ha'e va'e re anho tema peĩ atã.

¹³ Babilônia py oiporavo pyre ikuai va'e avi oxarura uka peẽ kuery pe, xera'y Marcos voi.*

¹⁴ Pexarura peteĩ-teĩ pe pejoayvua rupi.

Tove Cristo re pendekuai va'e ha'e javive tapendu mby'a porã.

* 5:5 Provérbios 3.34, Lucas 18.9-14

* 5:13 Amongue py Roma tetã pe "Babilônia" 'ea 'rã.

Mokoĩguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue Mokoĩguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia py apóstolo Pedro ojapo Jesus Cristo remimbo'e kuery onheangu aguã. Mba'eta Jesus Cristo pegua igreja mbyte py ikuai nhombotavya rupi nhombo'e va'e. Mba'eta yma heta va'e kuery mbyte rupi profeta ramigua rive ikuaiague rami avi "peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rã porombo'ea anhetẽ rupigua e'ỹ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rã omombe'u apu nhomombaara. Senhor Ijoguare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu. Ha'e ramia py o'áry ae ombou uka imomba vyvoiarã" (2.1b).

Ijayvu avi Jesus Cristo re jajeroivia rupi nhaĩ atãve aguã, ha'e Jesus ou ju jave guarã nharõ jaikovy aguã. Mba'eta "Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rã. Ko yvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa. Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo peẽ kuery pendeky'a e'ỹa rupi pota ke pendekuai Nhanderue te ete" (3.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Simão Pedro ma Jesus Cristo rembiguai ha'e apóstolo-rã xemoĩ va'ekue. Axarura pevy, mba'eta peẽ kuery voi peupity pejerovia aguã, Nhanderue te ha'e Nhanderera jepea Jesus Cristo guigua teko porã rupi ome'ẽ va'ekue. Ha'e va'e ma ovare ete va'e.

² Tove opa mba'e py tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã, Nhanderue te ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porãvea rupi.

Cristo guigua jaexa uka aguã re ijayvua

³ Mba'eta Nhanderue te ma guexakãa ha'e gueko porãa jaupity aguã nhanerenõ ma vy opo'akaa rupi ome'ẽ avi nhanemoingo porãarã ha'e ixupe nhanemoingorã regua ha'e javi. Nhanerenõare jaikuaa porãvea rupi jajopya 'rã.

⁴ Ha'e rami vy mba'emo ovare ha'e iporã ete va'e nhandevy ome'ẽ aguã re ijayvu, kova'e yvy re to'o oipota va'e nhanemongy'aaarã oĩ va'e gui jaa jepe aguã, nhandere voi Nhanderue te py'a re oĩ va'e oĩ avi aguã.

⁵ Ha'e nunga rupi ae penhea'ã pejeroviaa re pemoirũ aguã pendereko porã aguã, ha'e pendereko porãa re pemoirũ pene'arandua rupi pendekuai aguã,

⁶ ha'e pene'arandua re pemoirũ pejejoko aguã, ha'e pejejoko re pemoirũ peĩ atã aguã, ha'e peĩ atãa re pemoirũ Nhanderue te ete peiko aguã,

⁷ ha'e ixupe peikoa re pemoirũ irmão kuery pexaxe aguã, ha'e irmão kuery pexaxea re pemoirũ mborayvu re pendekuai aguã.

⁸ Mba'eta pendere ha'e nunga oĩ, ha'e oĩve ovy ri ramo nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porãvea rupi pexa uka 'rã penekyre'ỹ ha'e iporã va'e anho.*

⁹ Ha'e rã amongue re ha'e nunga noĩ ri ramo ára revegua e'ỹ, ha'e'i py oĩ va'e anho'i oexa va'e rami teri oiko, mba'eta hexarai ma ojevavyague gui oiky'a'oaague re.

¹⁰ Ha'e nunga rupi irmão kuery, penhea'ãve tema penerenoĩague ha'e pendeporavoague pexa ukaa rupi. Ha'e rami vy 'rã neĩ peteĩve henda py voi ndapejeity ukai.

¹¹ Ha'e rami rã nhande-Senhor Nhanderera jepea Jesus Cristo po'akaa imarã e'ỹ va'e peupity rã penemovaẽ porã 'rã.

Apóstolo Pedro nhanemoma'endu'aa rupi ijayvuague

¹² Ha'e nunga rupi pendere anhetẽ va'e oĩ va'e peikuaa porã, ha'e nunga re peĩ atã guive teĩ ha'e nunga re romoma'endu'a aguã rami riaa aiko.

¹³ Mba'eta kova'e oo'i re aikove teria ja ha'e nunga re romoma'endu'aa rupi xeayvu vy romokyre'ỹvexe.†

¹⁴ Mba'eta xee aikuaa rã kova'e oo'i areko va'e are'ỹ'i re aeja 'rã, nhande-Senhor Jesus Cristo oikuaa ukaague rami vy.

* 1:8 Filipenses 2.12,13 † 1:13 "Oo'i" he'ia ma guete'i re ae ijayvu vy (2 Coríntios 5.1-4).

¹⁵ Ha'e nunga rupi xee anhea'áve 'rā aa ma rire ha'e nunga ha'e javi re penema'endu'a aguā rami.

Nhanderuete ayvu anhetē etea re ijayvua

¹⁶ Mba'eta ore ma avakue akā gui rive'ỹ pēvy romombe'u va'ekue nhande-Senhor Jesus Cristo po'akaa, ha'e ou jevy aguā regua guive. Ha'e rami 'rāgue py ipo'akaa ma ore ae rexa py roexa va'ekue.

¹⁷ Mba'eta Nguuete gui ae ou raka'e omboetepaa aguā ha'e hexakāa. Mba'eta ixupe Hexakāmba va'e oayvu ombou vy "Kova'e ma Xera'y ayvu va'e, arovy'a va'e", he'i va'ekue.

¹⁸ Ha'e va'e ayvu yva gui onhendu rā ore voi roendu karamboae yvyty iky'a e'ỹ va'e áry hexeve orekuai py.*

¹⁹ Ha'e rami rire jaikuaa porāve profeta kuery ayvu anhetē va'e memea, ha'e nhandejee nhamōi atāve 'rā guive, mba'eta pytūa py tataendy rami nhanemoexakā 'rā ko'ēmba peve, nhandepy'a re jaxy-tata ko'ē mbija ojekuaa peve.

²⁰ Po ramigua jypy'i jaikuaa: Ipara iky'a e'ỹ va'e re ayvu ikuai va'e ma avakue akā gui rive'ỹ ou,

²¹ mba'eta peteive ayvu ndojekuaai raka'e profeta kuery ae oipotaa gui. Ha'e rami 'rāgue py Nhanderuete gui ae avakue [iky'a e'ỹ va'e] ijayvu raka'e, Nhe'ē Ky'a E'ỹ omo'arandu heravy rā.*

2

Porombo'ea kuery anhetē rupigua e'ỹ opaga 'rāa re ijayvua

¹ Heta va'e kuery mbyte rupi ikuai avi raka'e profeta ramigua rive. Peē kuery mbyte voi ikuai 'rā porombo'ea anhetē rupigua e'ỹ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rā omombe'u apu nhomombaarā. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rā ijayvu. Ha'e ramia py o'áry ae ombou uka imomba vyvoiarā.*

² Heta 'rā ikuai avi ha'e kuery opa marā rei ikuai rupi. Ha'e ramo ha'e kuery káuxa ijayvu vaia 'rā tape anhetē va'e re.

³ Ha'e kuery ma peráta re nda'eveive vy pendekore 'rā ijapua py. Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbopagaarā yma guive omoĩ mbyre ndarei 'rā. Imombaarā ma ndokei ae.

⁴ Mba'eta anjo kuery eteve voi ojevavy ramo Nhanderuete nomboaxyi raka'e. Ha'e rami 'rāgue py yvy guy py nhuā oĩ va'e py omombo, vyvkuaa pytū reia py omboty ombopaga aguā ára pyguarā.

⁵ Ymagua kuery voi nomboaxyi vy Noé teko porā mombe'ua va'e anho ogueraa jepe raka'e, ha'e hexeve sete ju. Ha'e rā ko yvy regua heko vai va'e kuery áry ma yy ombou.

⁶ Ha'e gui Sodoma ha'e Gomorra tetā ma tanhimbu rive omomyta. Ombovaipa ete raka'e, raka'eve rā heko vai va'e ikuai va'erā oikuaa vy onheangu aguā.

⁷ Ló anho ogueraa jepe. Ha'e va'e heko porā va'e ma nnonhe'ē rendu e'ỹ va'e kuery opa marā rei ikuai oexa vy nda'eve etea oendu raka'e.

⁸ (Mba'eta ha'e kuery opa marā rei ikuai mbyte heko porā va'e oiko vy ko'ē nhavō oexa ha'e oendu vy opy'a heko porā va'e py ojexavai.)

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor ogueraa jepe kuaa heko porā va'e ikuai axya gui, ha'e rā heko vai va'e kuery ma ikuai axy aguā py omboty 'rā oikuaa pota aguā ára pyguarā.

¹⁰ Ompogave 'rā to'o oipotaa rami opa marā rei ikuai va'ekue, huvixa kuery onhe'ē rendua rupi e'ỹ guive. Ha'e kuery ma nhombojaru ha'e onhemboyvate rei va'e vy neĩ ipo'akakueve re ijayvu aguā vy ndokyjei.

¹¹ Ha'e rā anjo kuery ma imbaraeteve ha'e ipo'akave va'eri huvixa kuery re nda'ijayvu vai 'rā Senhor renonde.

¹² Ha'e rā nhombojaru rei va'e kuery ma mymba inharō va'e ombo'a ha'e ojuka pyrā rami rive ikuai, mba'eta ijayvu vai 'rā oikuaa e'ỹ va'e re voi. Ha'e ramo mymba opaa rami avi ha'e kuery voi omombaarā.

* 1:18 Marcos 9.1-8

* 1:21 2 Timóteo 3.16,17

* 2:1 1 Timóteo 4.1,2; Judas 3-23

¹³ Ha'e kuery ojaxavai 'rā nhombojaxavaiague py ae. Ha'e kuery ma ara py teĩ opa marā rei 'rā ovya' o kuapy to'o oipotaa rupi. Mba'emo iky'apa ha'e ivaikue rei va'e rami ikuai. Ha'e kuery ae 'rā onhemongy'a ojekorea py, peẽ kuery reve okaru okuapy pyve.

¹⁴ Joe oma'ẽ 'rā itavy reixa rupi anho, ndopytu'ui 'rā guive ojevavya gui. Ombotavy 'rā ikangy va'e, peráta re nda'eveive ha'e ayvu vaipy ra'y ikuai vy.

¹⁵ Tape hi'yvi porã va'e gui ojepe'a vy Beor ra'y Balaão oikoague rupi oo vy okanhymba, mba'eta ha'e va'e ma teko vai rupi mba'emo ojoupa va'erã re anho nda'eveive raka'e.

¹⁶ (Ha'e rami avi opaga raka'e ojevavyague re. Profeta oiko va'eri hymba ovoyi va'ety avakue ayvu py ijayvu ixupe, o'arandua rupi e'y oiko ta ramo ojokoxe vy.)

¹⁷ Ha'e kuery ma ygua ipirupa va'e rami ikuai, vyvixĩ vyvutu ogueraapa rive va'e rami guive. Pytũa rupi guarã rive ikuai.

¹⁸ Mba'eta onhemboyvate reia rupi ijayvu, ha'e to'o oipotaa rami ikuai vy ombotavy 'rā gueko vaiaty gui oo jepexe va'e.

¹⁹ "Escravo ve'y ma peiko", he'i teĩ ha'e kuery ae imongy'apaa pegua escravo ikuai. Mba'eta jajeity uka vy nhandereityare pegua escravo japyta.

²⁰ Mba'eta amongue ma Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo oikuaa, ha'e ko vvy regua nhomongy'apa reia gui oo jepe teĩ ha'e nunga pyve ju 'rã ojekore ha'e ojeity uka. Ha'e rami rire jypy guare gui nda'eveive 'rã opaa py.

²¹ Ha'e kuery pe ha'eveve 'rãgue teko porã katygua tape ndoikuaii ma voi va'e rire. Mba'eta oikuaa teĩ ojapo uka pyre iky'a e'y va'e gui ojepe'a vy ha'ekue py ju ojevy.

²² Ha'e kuery re oiko ayvu "Jagua ojevy 'rã ha'e ae ombojevvyague py, ha'e poryko ojoia porã teĩ ojevy ju 'rã yapo py onhemou'ũ aguã rive", he'i va'e.*

3

Senhor ou jevy aguã ára re ijayvua

¹ Xerembiayvu kuery, kova'e kuaxia ma mokoĩguea ma pëvy ambopara. Mokoĩve ma mba'emo re romoma'endu'a aguã rupi ambopara, pene'arandu ae teĩ.

² Ha'e rami rã penema'endu'a aguã profeta iky'a e'y va'e kuery yma ijayvuague re, ha'e Senhor Nhandereraa jepea ojapo uka va'ekue re guive, peẽ kuerya rupi apóstolo kuery penembo'eague rami ae.

³ Jypy'i peikuaa pota pova'e nunga re: Opaa ára py ikuai 'rã porojoi rei va'e. Nhandejoi rei rupi 'rã ikuai, ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

⁴ Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: "Mba'exa tu oiko Cristo ou jevy aguã re ijayvuague? Mba'eta nhaneramoĩ kuery omano guive ha'ekue rami ae tema opa mba'e ikuai, ko vvy onhonoo guive", he'i 'rã.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery hexarai potae pova'e nunga gui, mba'eta yma Nhanderuede oayvu gui rive omoingo raka'e yva ha'e vvy. Vvy ma ojapo raka'e yy gui ojekuaa aguã rami, yy mbyte rupi gui ae.

⁶ Ha'e va'e rupi ae ju ha'e va'e javegua vvy omomba, yy ombou vy.

⁷ Ha'e gui a'y yva ha'e vvy itui va'e ma Nhanderuede oayvu rupi ae ju omombyta tata py okaipa aguã. Joe oikuaa pota ha'e heko vai va'e kuery ombopaga aguã ára pyguarã omombyta.

⁸ Ha'e rami avi xerembiayvu kuery, peteĩ mba'e oĩ penderexarai e'y aguã: Senhor pe rã peteĩ ára mil ma'etya rami, ha'e rã mil ma'etya ma peteĩ ára rami rive oaxa.

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor ndarei ijayvuague ojapo aguã, amongue "Are ete ma" he'i teĩ. Ha'e rami 'rãgue py nhanerarõ are oikovy. Ndoipotai peteĩve nhakanhy, ha'e rã nhande ha'e javive jajeko rerova.*

¹⁰ Ha'e gui Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rã. Ko vvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa.*

¹¹ Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo peẽ kuery pendeky'a e'ya rupi pota ke pendekuai Nhanderuede pe ete.

* 2:22 Provérbios 26.11

* 3:9 Lucas 13.6-8

* 3:10 Mateus 24.29-31; Apocalipse 21.1-8

¹² Nhanderueete ára pearõa rupi pejapo ovaẽ voive aguã rami. Ha'e va'e jave py yva voi hendy vy ivaipa 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy hykupa 'rã.

¹³ Ha'e rã nhande kuery ma ijayvuague rami vy yva pyau ha'e yvy pyau nharõ jakuapy, teko porã rendarã.*

Senhor nharõ vy ipara re nhanhembo'e aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e nunga pearõ vy penhea'ã tema pejexa uka aguã peteĩ rami ikuai va'e, iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vai pyrã e'ỹ.*

¹⁵ Penema'endu'a nhande-Senhor jogueraa jepexe vy nhoarõ area re. Ha'e nunga re nhanerembiayvu irmão Paulo voi omo'aranduague rami vy ombopara pëvy.

¹⁶ Ha'e va'e ijayvu ha'e kuaxia ombopara va'e ha'e javi re ma ha'e ramigua oĩ. Ha'e rami avi amongue henda py oĩ jaikuaa aguã haxyve va'e. Ha'e ramo oikuaa e'ỹ rei ha'e ikangy va'e kuery ma ha'e nunga oexa vy ha'eve'ỹa rami 'rã oikuaa, ipara iky'a e'ỹ va'e mboae re oĩ va'e voi ha'e kuery ndoikuaai reia rami avi. Ha'e ramia py ha'e kuery okanhy aguã katy oo.

¹⁷ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, ha'e nunga peikuaa ma voi vy penheangu. Penhembotavy uka eme Senhor nhe'ẽ rendu e'ỹa kuery pe, penembaraetea rupi pendekuaia gui pejeity uka e'ỹ aguã.

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py penembaraeteve tema peovy nhande-Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo penemboaxya rupi, ha'e peikuaa porãvea py. Ha'e ae toguerovy'aa aỹ ha'e araka'e rã peve.

* 3:13 Isaías 65.17   * 3:14 1 João 3.2,3

Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue

Apóstolo João aipoe'i: "Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove marã e'ỹ oĩa, Nhanderuete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae" (5.14).

Marã rami vy 'rã nda'u jaikuaa nhandere tekove marã e'ỹ oĩa? Jaikuaa 'rã jajejavya nhamombe'u ha'e jaejapa vy (1.8-9), Jesus ojapo uka va'ekue rupi nhandekuai vy (2.3), Jesus oikoague rami nhande voi nhandekuai vy (2.6), irmão kuery jayvu vy (2.9-11), Jesus revegua jaikoa rami nhandemombe'u porã vy (2.23), ha'e teko porã rupi jaiko vy (2.29). Jesus Cristo re jajerovia vy 'rãe jaupity tekove marã e'ỹ: "Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ tekove marã e'ỹ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ. Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ỹ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noi" (5.11-12).

Ayvu Tekove me'ëa ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami nhandekuaia re ijayvua

¹ Jypy'i guive roendu va'ekue, orerexa py ae roexa ha'e hexe ropoko guive va'ekue ma Ayvu Tekove me'ëa.*

² Mba'eta Tekove me'ëa ojekuaa rã ore roexa rire imombe'uarã roiko. Ha'e rami vy pendevy pe ju romombe'u. Ha'e va'e ma Tekove marã e'ỹ me'ëa, Nguu reve oiko va'ekue ri orevy ju ojekuaa karamboae.

³ Roexa ha'e roendu va'ekue ma pendevy pe ju romombe'u, peẽ kuery voi orereve peteĩ rami nhandekuai aguã. Mba'eta ore ma Tuu ha'e Ta'y Jesus Cristo reve ae orekuai.

⁴ Ha'e va'e rombopara pëvy opa mba'e py javy'a aguã.

Nhanderuete rexakãa rupi nhandekuai aguã jajejavya nhamombe'upa aguã re ijayvua

⁵ Ha'e gui ayvu ixugui roendu va'ekue, ha'e pëvy ju romombe'u va'e ma pova'e: Nhanderuete ma hexakã va'e, hexe ma neĩ peteĩ henda py noi pytũa.

⁶ Xapy'a rei "Xee ma Nhanderuete reve aiko" ja'e teĩ pytũa rupi jaiko vy ma nhandeapu, anhetẽ va'e rupi e'ỹ jaiko.

⁷ Ha'e rami teĩ guexakãa rupi ha'e oikoa rami avi nhande voi hexakãa rupi jaiko ri vy peteĩ rami 'rã nhandekuai jomeme, ha'e Ta'y Jesus ruguy nhandeky'a'o 'rã jajejavya ha'e javi gui.

⁸ Ha'e rã "Xere ma neĩ peteĩ henda py jeyavya noi" ja'e ri vy nhande ae jajekore, ha'e nhandere anhetẽ va'e noi.

⁹ Ha'e gui jajejavya nhamombe'upa ramo ma Nhanderuete heko porã ha'e ojeroviapy va'e vy ombogue 'rã jajejavyague, ha'e nhandeky'a'o 'rã teko vai ha'e javi gui.

¹⁰ Xapy'a rei "Xee ma ajejavy va'e'ỹ" ja'e vy ixupe "Ijapu va'e" ja'e, ha'e nhandere ijayvu noi.

2

¹ Xera'y kue'iry, ha'e rami ambopara pejejavy e'ỹ aguã. Ha'e rami avi xapy'a rei amongue ojejavy ramo ma Nhanderuetea py peteĩ oiko nhandepytyvõarã. Ha'e va'e ma Jesus Cristo, heko porã va'e.

² Ha'e ma jajejavyague re opaga va'ekue. Nhande jajejavyague re anho e'ỹ opaga raka'e, ha'e rã yvy jave regua ojejavyague re.

³ Ha'e ojapo uka va'e rupi jaiko vy jaikuaa 'rã jaikuaa va'e jaikoa.

⁴ Ha'e nunga rupi amongue "Xee aikuaa" he'i teĩ ha'e ojapo uka va'e rupi ndoikoi va'e ma ijapu, ha'e hexe noi anhetẽ va'e.

⁵ Ha'e rã ijayvua rupi jaiko vy 'rãe anhetẽ Nhanderuete jayvu aguã va'e rami ete jayvu. Ha'e rami vy ae 'rã jaikuaa hexe nhaĩa.

⁶ "Xee ma hexe aĩ" he'i va'e ma ha'e oikoague rami ae toiko.

Ayvu yma guare ha'e ipyau va'e re ijayvua

* 1:1 João 1.1-3, 14

⁷ Xerembiayvu kuery, ayvu ipyau va'e'ỹ ambopara pëvy, ha'e rã yma ojapo uka pyre jypy'i guive pendu va'ekue, mba'eta yma guive ojapo uka pyre ma ayvu pendu va'ekue ae.*

⁸ Ha'e rami avi ojapo uka pyre ambopara va'e ma ipyau guive, mba'eta Jesus Cristo ranhe anhetê va'e rupi oiko rire peê kuery ju ha'e va'e rupi peiko. Mba'eta pytũ oaxa ma ovy, ha'e hendy va'e anhetê va'e ju hexakã ouvy.

⁹ Amongue “Xee hexakã rupi aiko” he'i teĩ o-irmão ndoayvui va'e ma pytũ rupi teri oiko.

¹⁰ Ha'e rã o-irmão kuery oayvu va'e ma hexakã rupi oiko, ha'e hexe noĩ joityarã.

¹¹ Ha'e rã o-irmão ndoayvui va'e ma pytũ reia rupi oiko, marã katy pa ooa voi ndoikuai, pytũ oexa mbogue rã.

Kyrĩgue'i, tujakue ha'e ipyaukue pe ijayvua

¹² Xera'y kue'iry, pëvy ambopara mba'eta pejejavague omboguepa ma hery rupi.

¹³ Ha'vy peê tujakue, pëvy ambopara mba'eta peikuaa ma jypy'i guive oiko va'e. Ha'e ipyaukue, pëvy ambopara mba'eta pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

¹⁴ Xera'y kue'iry, pëvy ambopara mba'eta peikuaa ma Nhanderuete. Ha'e tujakue, pëvy ambopara mba'eta peikuaa jypy'i guive oiko va'e. Ipyaukue, pëvy ambopara mba'eta penembaraete ha'e pendere Nhanderuete ayvu oĩ ramo pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

Kova'e yvy regua reko re ijayvua

¹⁵ Peayvu eme ko yvy regua reko, neĩ mba'emo yvy re ikuai va'e. Mba'eta yvy regua reko rayvua kuery re ma Nhanderuete rayvua noĩ.

¹⁶ Mba'eta mba'emo yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme: to'o oipota va'e, mba'emo jaexa vy jaipotapa reia, ha'e nhandejeje ae rive jajeroiviaa. Ha'e nunga ma yvy guigua meme, Nhanderuete guigua e'ỹ.

¹⁷ Ko yvy ma opa 'rã, to'o oipota va'e ha'e javi reve. Ha'e rã Nhanderuete oipota va'e ojapo va'e ma oikove riae 'rã.

Cristo ramigua rive ikuai va'e re ijayvua

¹⁸ Xera'y kue'iry, ovaê ma opa aguã ára, Cristo ramigua rive ojekuaa aguã. Pendu ma omombe'ua rã ha'e va'e ou 'rãa. Aỹ voi heta ma ikuai Cristo ramigua rive. Ha'e nunga rupi ae jaikuaa opa aguã ára ovaê maa.

¹⁹ Ha'e kuery ma nhande kuery mbyte gui ojepe'a va'ekue, nhande regua e'ỹ vy. Mba'eta nhande regua ikuai va'e rire opyta 'rãgue nhande kuery reve. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a ramo jaikuaa nhande regua e'ỹ ikuai.

²⁰ Ha'e rã pendere ma oĩ penemo'aranduarã lky'a e'ỹ va'e omoĩ va'ekue. Ha'e rami rire peê kuery peikuaapa.

²¹ Kova'e kuaxia pëvy ambopara “Anhetê va'e ndapeikuaai” ha'e vy e'ỹ. Mba'eta peikuaa ae, ha'e peikuaa avi apu ikuai va'e anhetê va'e guigua e'ỹa.

²² Ha'e gui ijapu va'e ma “Jesus ae Cristo oiko” nde'i va'e. Ha'e nunga ma Cristo ramigua rive, mba'eta Tuu neĩ Ta'y re ndojeroviai va'e.

²³ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y pe “Xee ma hexevegua e'ỹ” he'i va'e re ma Tuu noĩ. Ha'e rã “Nhanderuete Ra'y revegua ae xee” he'i va'e re ma Tuu avi oĩ.

²⁴ Pendere toĩ riae jypy'i guive pendu va'ekue. Mba'eta jypy'i guive pendu va'ekue pendere oĩ ramo ma peê voi 'rã peĩ Nhanderuete ha'e Ta'y re.

²⁵ Mba'eta ijayvu tekove marã e'ỹ ome'ẽ aguã re nhandevy.

²⁶ Ha'e nunga ambopara penembotavyxea kuery gui penheangu aguã.

Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhanembo'ea re ijayvua

²⁷ Ha'e gui pendere ojeuguigua omoĩ va'ekue oĩ riae ramo penembo'earã mboae oĩ e'ỹ teĩ ha'eva, mba'eta pendere omoĩ mbyre ae 'rã penembo'e opa mba'e re. Ha'e va'e ma anhetê rupigua ae, anhetê rupigua merami rive'ỹ. Peĩ riae ke hexe, penembo'eague rami vy ae.

²⁸ Ha'e gui aỹ xera'y kue'iry, peĩ atã tema hexe. Ha'e rami vy ha'e ojekuaa jevy ramo nhandepy'a guaxu, ha'e ixugui nhaximba reve nhandemi e'ỹ aguã ou jevya py.

* 2:7 João 13.34

29 Cristo heko porā va'ea jaikuaa vy jaikuaa avi teko porā rupi ikuai va'e ixugui oiko va'ekue memea.

3

Cristo iky'a e'ya rami nhande voi nhandekuai aguā re ijayvua

¹ Peikuaa pota Nhanderuete nhanderayvu etea re, nhandevy “Xera'y kuery” he'ia py. Anhetē ae Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai.* Ha'e nunga rupi ae vvy regua kuery nanhandekuaai, mba'eta Cristo voi ndoikuaai okuapy rire.

² Xerembiayvu kuery, aỹ voi Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai. Ha'e rami teĩ ndajaikuaai teri raka'eve rā marā ramigua ete pa jaiko 'rāa. Ha'e rā peteĩ mba'e ma jaikuaa porā: Cristo ojekuaa ramo nhande voi 'rā heko rami jaiko, mba'eta jaexa 'rā marā rami ete pa ha'e oikoa.

³ Ha'e rami aguā oarō okuapy va'e ha'e javi ojeky'a'o uka 'rā ha'e iky'a e'ya rami avi ikuai aguā.

⁴ Ha'e rā jejavya rupi ikuai va'e ma lei rovai rupi avi ikuai, mba'eta jejavya ma lei rovai ae.

⁵ Peikuaa avi Cristo ou raka'e jajejavya oipe'apa aguā. Hexe ma jejavy noĩ.*

⁶ Hexe ikuai va'e ma ndojejavy riaevei ma 'rā. Ha'e rā jejavya rupi ikuai va'e ma ndoexai, neĩ ndoikuaai okuapy.

Nhanderuete guigua ha'e anha guigua re ijayvua

⁷ Xera'y kue'iry, penhembotavy uka eme avave rei pe. Teko porā rupi ikuai va'e ma heko porā va'e ae, Cristo heko porā va'ea rami avi.

⁸ Ha'e rā jejavya rupi ikuai va'e ma anha guigua, mba'eta anha jypy'i guive ojejavy raka'e. Ha'e rami aguā ae Nhanderuete Ra'y ou, anha rembiapo ombovaipa aguā.

⁹ Ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ma ndojejavy riaevei ma 'rā, mba'eta ha'e kuery re oĩ Nhanderuete guigua. Ha'e kuery ndojejavy riaevei 'rāe, Nhanderuete gui oiko rire.

¹⁰ Po rami 'rā jaikuaa mava'e pa Nhanderuete ra'y kuery ha'e anha ra'y kuery ikuai. Teko porā rupi nda'ikuai va'e ma Nhanderuete guigua e'ỹ, ha'e o-irmão kuery ndoayvui va'e guive.

Irmão kuery jayvu ete aguā re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ayvu jypy'i guive pendu va'ekue ma povae: Peteĩ-teĩ jajoayvu aguā.

¹² Caim oikoague rami e'ỹ 'rā nhandekuai, mba'eta ha'e va'e ma poromboeko vaia guigua oiko rire ojuka raka'e guvyv. Mba'e re nda'u ojuka? Mba'eta heko vai va'e oiko, ha'e rā tyvy ma heko porā va'e.*

¹³ Irmão kuery, penhemondyi eme vvy regua kuery pendere nda'ija'ei rā.

¹⁴ Irmão kuery jayvu vy ae 'rā jaikuaa manoa gui tekove jaupity aguā re jaaxa maa.* Ha'e rā ndoayvui va'e ma manoa py teri ikuai.

¹⁵ Irmão kuery re nda'ija'ei va'e ma jojuka va'ety meme ikuai. Ha'e peikuaa jojuka va'ety re tekove marā e'ỹ noia.

¹⁶ Po rami ae jaikuaa mborayvu, Cristo nhanderayvu vy nhandere guekove ome'ẽ rire. Ha'e ramo nhande kuery avi 'rā nhanderekove nhame'ẽ irmão kuery re.

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei amongue mba'emo kova'e vvy rupigua oguerekopa rei va'e o-irmão ojexavai rei rā oexa teĩ ipy'a mbaraete 'rā oipytyvō e'ỹ aguā. Ha'e nunga re mba'exa tu oĩ Nhanderuete guigua porayvua?

¹⁸ Xera'y kue'iry, nda'evei jajoayvu merami aguā, nhandeayvu py rive. Jaexa uka ete ke jajoayvua, nhanhopytyvōa py ae.

¹⁹ Po rami 'rā jaikuaa anhetē va'e guigua jaiko va'ea, henonde nhandepy'a guaxu aguā ndajaikuaai reia gui.

²⁰ Ha'e rami avi nhandepy'a py nhanembopagaarā nhaendu teĩ nhandepy'a gui Nhanderuete hi'aranduve va'e vy opa mba'e oikuaa.

²¹ Xerembiayvu kuery, nhandepy'a py nhanembopagaarā nanhaendui ri vy nhandepy'a guaxu 'rā Nhanderuete renonde.

* 3:1 João 1.12   * 3:5 João 1.29   * 3:12 Gênesis 4.8   * 3:14 João 5.24

22 Ha'e rami vy mba'emo re jajerurea voi jajopy 'rã ixugui, mba'eta henonde ojapo uka va'e rupi jaiko vy nhambovy'a.

23 Po rami ae ha'e ojapo uka va'ekue: Ta'y Jesus Cristo rery rupi jajerovia aguã, ha'e peteĩ-teĩ jajoayvu aguã ijayvuague rami vy.

24 Nhanderuetete ojapo uka va'e rupi ikuai va'e ma hexe anho tema ikuai, ha'e gui ha'e kuery re ma Nhanderuetete voi oĩ. Po rami 'rã jaikuaa nhandere oĩa, Inhe'ẽ nhandere omoĩ va'ekue gui ae.

4

1 João 2.18-26; 2 João 7-11

1 Xerembiayvu kuery, nda'evei perovia aguã nhe'ẽ guigua ayvu va'e ma guive rã. Peikuaa pota ranhe nhe'ẽ kuery anhetẽ Nhanderuetete guigua tyrã pa anya re, mba'eta heta ma ikuai profeta ramigua rive yvy re.

2 Po rami jaikuaa 'rã Nhanderuetete Nhe'ẽ, mba'eta "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" he'i va'e ma Nhanderuetete guigua meme.

3 Ha'e rã "Jesus revegua aiko" nde'i va'e ma Nhanderuetete guigua e'y, ha'e rã Cristo ramigua nhe'ẽ rive. Pendu ma ha'e nunga oiko 'rãa, ha'e gui aỹ voi oiko ae ma yvy re.

4 Xera'y kue'iry, peẽ kuery ma Nhanderuetete guigua pendekuai vy pendepo'aka ma profeta ramigua kuery re, mba'eta pendere oĩ va'e ma yvy regua kuery re oĩ va'e gui ipo'akave.

5 Ha'e kuery ma yvy regua ikuai va'e vy yvy gui rive 'rã ijayvu, ha'e ramo yvy regua kuery ojapyxaka 'rã ijayvua re.

6 Ha'e rã nhande kuery ma Nhanderuetete guigua nhandekuai ramo Nhanderuetete oikuaa va'e kuery ojapyxaka 'rã nhandeayvua re. Ha'e rã Nhanderuetete guigua e'y ma ndojapyxakai 'rã okuapy. Ha'e rami rã jaikuaa 'rã nhe'ẽ anhetẽ rupi, tyrã pa nhombotavya rupi ijayvu va'ea.

Jajoayvu aguã re ijayvua

7 Xerembiayvu kuery, jajoayvu peteĩ-teĩ, mba'eta mborayvu ma Nhanderuetete guigua ae. Porayvu va'e ma Nhanderuetete guigua meme ikuai, ha'e oikuaa guive Nhanderuetete.

8 Ha'e rã jajoayvu e'y va'e ma ndoikuaai Nhanderuetete, mba'eta Nhanderuetete ma mborayvu rupigua ae.

9 Po rami Nhanderuetete oexa uka raka'e nhanderayvua, Gua'y peteĩ'i va'e ombou vy, hexe vy jaikove riae aguã.

10 Pova'e py ma mborayvu ojekuaa: Nhanderuetete jayvua py e'y, ha'e rã ha'e ranhe nhanderayvua py, mba'eta Gua'y ombou jajejavyague re opaga aguã.

11 Xerembiayvu kuery, ha'e rami Nhanderuetete nhanderayvu rire nhande kuery avi 'rã jajoayvu peteĩ-teĩ.

12 Avave rei ndoexaai teri Nhanderuetete. Ha'e rami avi jomeme jajoayvu ramo ma Nhanderuetete oĩ 'rã nhandere, ha'e iporayvua ojekuaa 'rã va'ekue ojekuaapa 'rã.*

13 Po rami jaikuaa 'rã hexe nhaĩa, ha'e ha'e voi nhandere oĩa, mba'eta nhandereve guarã ombou Onhe'ẽ.

14 Ha'e ore kuery roexa ha'e romombe'u guive Nhanderuetete Gua'y ombouague yvy re ikuai va'e reraa jepearã.

15 "Jesus ma Nhanderuetete Ra'y" he'i va'e re ma Nhanderuetete oĩ. Ha'e kuery voi ikuai Nhanderuetete re.

16 Nhande kuery jaikuaa ha'e jarovia guive Nhanderuetete nhanderayvua. Nhanderuetete porayvua rupi oiko va'e ramo porayvu rupigua ikuai va'e ma hexe meme ikuai, ha'e ha'e kuery re Nhanderuetete avi oĩ.

17 Ha'e ramo nhanderayvua jaikuaa porã vy nhandepy'a guaxu 'rã pavẽ re oikuaa potaa ára py voi, mba'eta kova'e yvy re jaiko reve ma voi nhandekuai ha'e oikoa rami.

18 Hembiaayvu jaiko vy ndajakyje rei 'rã, mba'eta opa mba'e py nhanderayvua oipe'a 'rã jakyjea. Mba'eta jakyjea ma japaga aguã rami jaikoa py anho 'rã nhaendu. Ha'e nunga rupi okyje va'e ma ndoikuaa porã teri nhanderayvua.

19 Nhande kuery jajoayvu mba'eta ha'e ranhe nhanderayvu rire.

* 4:12 João 1.18

²⁰ Amongue “Xee ayvu Nhanderuate”, he'i va'eri irmão kuery ndoayvui va'e ijapu. Mba'eta o-irmão oexa va'e ndoayvui vy Nhanderuate oexa e'ÿ va'e katuve ma ndoayvui 'rã.

²¹ Pova'e ayvu nhaendu ixugui: Nhanderuate oayvu va'e ma toayvu avi o-irmão kuery.

5

Yvy rupigua re nhandepo'aka aguã re ijayvua

¹ Jesus ae Cristo oikoa oguerovia va'e ma Nhanderuate gui oiko va'ekue meme. Ha'e Nhanderuate oayvu va'e kuery oayvu avi 'rã ixugui oiko va'ekue mboae.

² Po rami jaikuaa Nhanderuate ra'y kuery jayvua, mba'eta Nhanderuate jayvu vy ojapo uka va'e rupi nhandekuai.

³ Mba'eta Nhanderuate ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py ae 'rã jaexa uka jayvua.* Ha'e ojapo uka va'e ma nda'ipoyi guive,

⁴ mba'eta ha'e javi Nhanderuate gui jaiko va'ekue ma nhandepo'aka 'rã vyvy rupigua re. Po rami 'rã nhandepo'aka vyvy rupigua re, jajeroviaa rupi ae.

⁵ Mava'e kuery nda'u ipo'aka 'rã vyvy rupigua re? Jesus Nhanderuate Ra'y oikoa oguerovia va'e kuery anho.

Jesus reko regua kuaa ukaa re ijayvua

⁶ Jesus Cristo ou vy vy ha'e nguguy py ojekuaa uka raka'e. Yy py anho e'ÿ ojekuaa uka, ha'e rã vy ha'e nguguy py. Ha'e gui Nhe'ẽ avi oiko ikuaa ukaarã, mba'eta Nhe'ẽ ma anhetê va'e kuaa ukaa ae.

⁷ Mba'eta ikuaa ukaa mboapy ikuai [yva re: Nhanderuate, Jesus ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ. Ha'e mboapyve ma petei'i.

⁸ Ha'e gui ikuaa ukaa mboapy avi ikuai vyvy re:] Nhe'ẽ, yy ha'e huguy. Mboapyve ma petei' rami meme oikuaa uka.

⁹ Ha'e gui avakue ayvu jarovia vy Nhanderuate ayvu katuve ma jarovia. Po rami Nhanderuate oikuaa uka Gua'y reko regua.

¹⁰ Nhanderuate Ra'y re ojerovia va'e kuery re ae 'rã ikuaa ukaa oĩ. Ha'e rã Nhanderuate ayvu ndogueroviai va'e ma ixupe “Ijapu va'e” he'i, mba'eta Gua'y reko regua Nhanderuate oikuaa uka rã ndogueroviai.

¹¹ Mba'eta oikuaa uka va'ekue ma pova'e ae: Nhandevy Nhanderuate ome'ẽ tekove marã e'ÿ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ.

¹² Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuate Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ÿ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noĩ.*

Mba'emo re jajerure aguã re ijayvua

¹³ Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove marã e'ÿ oĩa, Nhanderuate Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae.

¹⁴ Nhanderuate re jajerovia vy jaikuaa avi ixupe mba'emo re jajerure ramo oendu 'rãa, ha'e oipotaa rami ri jajerure ramo.

¹⁵ Jajerurea oendua jaikuaa vy jaikuaa avi jajerureague ome'ẽ ma 'rãa.

¹⁶ Ha'e gui xapy'a rei amongue oexa 'rã o-irmão omano aguã rami e'ÿ ojejavy rã. Ha'e rami vy ha'e va'e re ojerure 'rã, ha'e ramo Nhanderuate omoingove ju 'rã, omano aguã rami e'ÿ ojejavy ramo. Mba'eta oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhanemoingo va'erã. “Ha'e nunga re pejerure” nda'ei.

¹⁷ Teko vai ma guive rã jajeruya meme. Teĩ oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhanemoingo va'erã e'ÿ.

¹⁸ Jaikuaa ha'e javi Nhanderuate gui oiko va'ekue ndojejavy riaevei ma 'rãa. Mba'eta ha'e kuery re Nhanderuate gui jypy'i oiko va'ekue opena 'rã poromboeko vaia oity e'ÿ aguã.

¹⁹ Jaikuaa nhande kuery Nhanderuate guigua nhandekuaia, ha'e rã vyvy regua kuery ma poromboeko vaia re ikuaia.

Omongeta reve opaa py ijayvuaque

* 5:3 João 14.15   * 5:12 João 3.36

²⁰Jaikuaa avi Nhanderuete Ra'y ou vy nhanemo'arandu anhetê va'e jaikuaa aguã rami. Ha'e rami rire ma anhetê va'e re nhaĩ, Ta'y Jesus Cristo re ae. Ha'e va'e ma Nhanderuete anhetê va'e ha'e tekove marã e'ỹ me'êa.

²¹Xera'y kue'iry, penheangu ke Nhanderuete ramigua rive pembojerovia e'ỹ aguã.

Mokoïguea kuaxia João ombopara va'ekue Mokoïguea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia apóstolo João ombopara va'ekue peteí kunha pe, imemby kuery pe guive. Ijayvu anhetê va'e rupi ikuai aguã, mborayvu re guive. Anhetê va'e ma Jesus Cristo regua ae, mba'eta "Cristo regua rami e'y' nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noí. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oí" (versículo 9).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee igreja re apena va'e ma axarura ndevy, xereindy Nhanderuete ojeupe guarã ndeporavo va'ekue pe, ha'e nememby kuery xerembiayvu ikuai avi va'e pe. Xee anho e'y' roayvu, anhetê va'e oikuaa va'e kuery ha'e javi guive,

² mba'eta nhande kuery pavê re anhetê va'e oí, ha'e nhandereve riae 'rã oiko.

³ Nhandereve oí 'rã nhanemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Ta'y Jesus Cristo guigua, anhetê va'e ha'e mborayvu guive.

Jajoayvu aguã re ijayvua

⁴ Xee avy'a ete nememby kuery regua anhetê va'e rupi ikuai rã aikuaa vy, Nhanderu ojapo ukaague rami vy ae.

⁵ Aỹ ma xereindy, xee ajerure peteí-teí jajoayvu aguã. Ha'e ramia py ma ayvu ipyau va'e'y' ambopara, ha'e rã jypy'i guive ojea va'ekue.*

⁶ Po rami 'rã jajoayvu: ha'e ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py. Kova'e ma jypy'i guive ojapo uka va'e regua pendu va'ekue, mborayvu re nhandekuai aguã.

Nhombotavya rupi nhombo'ea kuery reko re ijayvua

⁷ Mba'eta heta avi ikuai nhombotavy va'e yvy jave rupi. Ha'e va'e kuery ma "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" nde'i. Ha'e rami ikuai nhombotavya rei va'e kuery, Cristo rovaigua ae.*

⁸ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, pemokanhy e'y' aguã penhea'ãague repyrã oí va'e, ha'e rã pejopya aguã.

⁹ Ha'e gui Cristo regua rami e'y' nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noí. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oí.

¹⁰ Amongue pendea py ou vy ha'e va'e ayvu rupi e'y' penembo'e ramo pemovaẽ eme pendero py, pexarura eme guive.

¹¹ Mba'eta ha'e kuery pe amongue oxarura vy ma teko vai apoa kuery reve onhemoirũ va'e.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

¹² Heta teri areko ambopara va'erã pëvy. Ha'e rami teí aỹ namombe'uxeí tinta py kuaxia re, mba'eta peẽ kuerya py aju voixe. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã, javy'a ete aguã.

¹³ Ndekypy'y oiporavo pyre memby kuery ha'e javive oxarura uka ndevy.

* 1:5 João 13.34,35; 1 João 2.7,8 * 1:7 Romanos 16.17,18; 1 João 2.18-26

Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma apóstolo João ombopara va'ekue peteĩ igreja re opena va'e Gaio hery va'e pe. Oguerovy'aa rupi ijayvu, “mba'eta xera'y kuery anhetê va'e rupi ikuai aendu rã xembovy'ave pavê gui”, he'i vy (versículo 4).

Guyvy Gaio pe oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee igreja re apena va'e axarura ndee Gaio roayvu ete va'e pe.

² Xerembiayvu, opa mba'e py ajerure reiko porã ha'e nrexaxã aguã re, nenhe'ê oiko porãa rami avi.

³ Xee avy'a ete irmão kuery ovaẽ vy omombe'u rã anhetê rupigua reikoa, mba'eta anhetê va'e rupi ae reiko va'e.

⁴ Mba'eta xera'y kuery anhetê va'e rupi ikuai aendu rã xembovy'ave pavê gui.

Ayvu porã momba'ua kuery nhaipytyvõ aguã re ijayvua

⁵ Xerembiayvu, irmão kuery reipytyvõ reikovya py ma ha'evea rami rejapo. Yvy mboae guigua kuery ou ramo voi reipytyvõ jepi.

⁶ Mba'eta igreja kuery pe ha'e kuery omombe'u porã ndeporayvua. Ha'evea rami reipytyvõ oguatave aguã, ha'e ramia py Nhanderuete rami ete rejapo.

⁷ Mba'eta ha'e kuery ma Hery rupi oje'oi vy peteĩve henda py nonhepytyvõ ukai nhande kuery regua e'ỹ pe.

⁸ Ha'e nunga rupi ha'evea rami nhaipytyvõ ha'e va'e irmão kuery, anhetê va'e oenduave aguã rami jajapo.

Heko vai ha'e heko porã va'e reko re ijayvua

⁹ Xee ma igreja kuery pe mba'emo re ambopara teĩ Diótrefes onhemboyvatevexe rei vy ndojapyxaka potai oreayvu re.*

¹⁰ Ha'e nunga rupi araka'e'i rã apy pendekoa py aju vy ixupe xeayvu 'rã ha'eve'ỹa rami ojapoague re, mba'eta opa marã rei ijayvu orere. Ha'e ramia gui ojapo vaivexe vy irmão kuery ha'e py ovaẽ ramo nomovaẽi, ha'e amongue omovaẽ ta ramo nomovaẽ ukai, ha'e rã igreja gui omoxê ete raka'e.

¹¹ Xerembiayvu, ndee ma eiko eme teko vai rupi, ha'e rã teko porã rupi anho, mba'eta teko porã rupi ikuai va'e ma Nhanderuete guigua meme. Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma neĩ peteĩgue voi ndoexai Nhanderuete.

¹² Ha'e rã Demétrio re ma ima'endu'a porã pavê, anhetê va'e eteve voi. Ore kuery voi roikuaa heko porãa, ha'e ndee reikuaa avi oreayvu anhetê ete memea.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

¹³ Heta mba'e teri areko ndevy ambopara aguã. Ha'e rami teĩ namombe'uxe tinta ha'e caneta py rive.

¹⁴ Mba'eta xee aa voixe roexa vy. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã.

¹⁵ Tove terendu mby'a porã. Nhaneirũ kuery ha'e javi oxarura uka ndevy. Ha'e nhaneirũ kuery ndea py ikuai va'e peteĩ-teĩ pe emombe'u orema'endu'aa.

* 1:9 Mateus 20.25-28; 23.1-12

Judas ombopara va'ekue Judas ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mboparaare ma Judas Iscariotes e'ÿ, Judas mboae, Tiago ha'e Jesus ryvy (versículo 1). Jypy onhembopy'a jaa jepea omombe'u porãve aguã, ha'e gui amboae rami onhembopy'a, jajeroviaa regua jaepya rupi nhanhea'ã aguã re ijayvu aguã. “Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ÿ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ÿa rami nhombo'e” (versículo 4a).

“Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa iky'a e'ÿ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ gui peikuaa vy pejerurea py guive. Nhanderuete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ÿ ogeru rã guarã” (versículos 20-21).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Judas ma Jesus Cristo rembiguai ha'e Tiago ryvy aiko.* Axarura peẽ kuery Nhanderuete remienõ, hembiaayvu, ha'e Jesus Cristo rery rupi openamby pendekuai va'e pe.

² Tove peẽ kuery tapenduve tema penemboaxya, mby'a porã ha'e mborayvu.

Cristo re jajeroviaa regua re nhanhea'ã aguã re ijayvua

³ Xerembiayvu kuery, jypy anhembopy'a teĩ nhande kuery jaa jepea re pëvy ambopara aguã. Ha'e gui ma aendu ete amboae re xeyavu aguã pëvy ambopara vy, jajeroviaa regua anhetẽ va'e rupi penhea'ã aguã, iky'a e'ÿ va'e kuery pe peteĩgue'i omboaxaa rire.

⁴ Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ÿ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ÿa rami nhombo'e Nhanderuete nhanemboaxya re, ha'e Senhor Jesus Cristo Huvixave peteĩ'i va'e re ndojeroviaia rami ijayvu guive. Ha'e kuery opaga aguã yma ma voi omoã.*

Ymagua kuery heko vai va'e ombopagaa ague re ijayvua

⁵ Ha'e nunga ha'e javi peikuaa ae ma teĩ romoma'endu'axe ju Egito yvy gui Senhor heta va'e kuery oguenõ vy ogueraa jepepa rire teĩ ojerovia e'ÿ va'e kuery omokanhyague re.*

⁶ Anjo kuery voi guekorã va'ekue gui ojepe'a vy guekoa ae oejapa rire Senhor ombotypa pytũa py, corrente opa e'ÿ va'e py ojokua, ombopaga aguã ára tuvixa va'e pyguarã.

⁷ Ha'e gui Sodoma, Gomorra ha'e ha'e katy'i rupi tetã ikuai va'e re ha'ekue rami ae ju oiko raka'e. Ha'e pygua kuery ma anjo ojevavy va'ekue rami ae itavy reia rupi ikuai, ha'e amboae rami rei to'o oipotaa rupi guive. Ha'e kuery ombopagaague ma tata ogue'ÿ va'e gui nhande voi jakyje aguã opyta.*

⁸ Ha'e gui aÿ voi nhombotavy reia kuery ma ha'ekue rami ae ju ikuai. Oexa ra'ua rupi rive vy ngo'o ae omongy'a, nonhe'ẽ rendui huvixa kuery, ha'e ijayvu rei 'rã ipo'akakueve re.

⁹ Ha'e rã anjo yvateve va'e Miguel ma anha reve Moisés retekue re joaka ete ijayvua py voi nonhemboyvatei raka'e anha pe ijayvu vai aguã. Ha'e rami 'rãgue py “Senhor ae ta'ijayvu ndevy”, he'i.*

¹⁰ Ha'e rã nhombo'e vaia kuery ma ijayvu vai 'rã oikuaa e'ÿ va'e ha'e javi re. Mymba kuery hi'arandu e'ÿ va'e rami avi onhemongy'apa rei 'rã mba'emo oakã gui ae oikuaa va'e rupi rive.

---

* 1:1 Mateus 13.55   * 1:4 2 Timóteo 3.1-9   * 1:5 2 Pedro 2.1-22   * 1:7 Egito yvy gui oo jepe va'ekue ri ojerovia e'ÿ va'e omokanhyague omombe'u Números 14.26-30 py, ha'e gui tetã Sodoma ha'e Gomorra ombovaipaague ma Gênesis 19 py omombe'u.   * 1:9 Zacarias 3.2

¹¹ Ha'e kuery pe nda'evei ete 'rã! Mba'eta Caim oikoague rupi ae ju ha'e kuery ikuai, ha'e mba'emo ojoupaxea rupi rive oje'oi pojava Balaão ojekoreague ramigua rupi, ha'e rire Coré kuery rami avi okanhymba 'rã nhonhe'ê raxaveague re.[†]

¹² Ha'e kuery ma yy guy py ita itui va'e rami onhenhomi va'e, mba'eta ha'e javi joa-joapy, pekarua py ha'e kuery voi 'rã ikuai, peteïve henda py oxã oendu e'ÿ re.[‡] Mymba kuery re opena va'ety ha'e ae rive onhemongaru va'e rami avi ikuai. Oky aguã e'ÿ arai yvytu ogueraapa rive va'e rami, ha'e yvyra hi'a ára py teï hi'a e'ÿ va'e rami avi ikuai. Ha'e va'e nunga ma mokoïgue omano va'e, mba'eta ipirupa va'ekue ha'e oapo'opa pyre rami.

¹³ Ha'e kuery ma yai opu'ã-pu'ã vy hyjui ombovu va'e rami avi ikuai, ha'e jaxy-tata ova va'e rami, pytũ reia py araka'e rã peve guarã omoingo pyre.

¹⁴ Ha'e va'e kuery rekorã ma Enoque omombe'u raka'e. Ha'e va'e ma Adão ramymino kuery jevy regua sete-a va'ekue. Aipoe'i: "Senhor ou 'rã ojeupegua kuery iky'a e'ÿ va'e mbovy rei e'ÿ reve.

¹⁵ Joe oikuaa pota vy ou, mba'eta heko vai va'ekue ha'e javi 'rã ombopaga, ixupe ndoikoxei vy teko vai ojapo, ha'e hexe ijayvu vaiague re", he'i va'ekue.

¹⁶ Ha'e kuery ma joe ijayvu rei riae va'e, ndovy'aia rupi rei ijayvu va'ety, ha'e kuery ae oipotaa rami ikuai va'e. Onhemboyvate reia rupi anho ijayvu. Joguerorya rupi 'rã ijayvu mba'emo ojoupaxe vy rive.

Apóstolo kuery ijayvu ma voiague rupi nhanemongetaague

¹⁷ Ha'e rã peë xerembiayvu kuery, penema'endu'a riae ke yma guive nhande-Senhor Jesus Cristo pegua apóstolo kuery ijayvuague re.

¹⁸ Mba'eta aipoe'i pēvy: "Opaa ára ikuai 'rã porojoi reia kuery, teko vai ojapoxea rupi rive ikuai va'e", he'i va'ekue.*

¹⁹ Ha'e va'e kuery ojapo 'rã joo rami e'ÿ-e'ÿ ikuai aguã rami. Yvy regua reko rami rive ikuai, Nhe'ê revegua e'ÿ.

²⁰ Ha'e rã peë xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa iky'a e'ÿ va'e rupi, ha'e Nhe'ê Ky'a E'ÿ gui peikuaa vy pejerurea py guive.

²¹ Nhanderuede penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ÿ ogueru rã guarã.

²² Pemboaxy ke ndojerovia porã teri va'e.

²³ Ha'e rami vy peraa jepe, tata gui perojepe'a vy. Ha'e rã amboae kuery ma pemboaxy avi teï pejererokyjea rupi guive, mba'eta to'o oipotaa rupi vy oao voi omongy'apa rei vy ojegarupy opyta.*

Opaa py ogueroayvu porãague

²⁴ Ha'e gui Nhanderuede ma ipo'aka opena aguã ja'a e'ÿ aguã, ha'e guexakãa py nhanderervy'a reve iky'a e'ÿ va'e nhanderexa uka aguã.

²⁵ Tove Nhandereraa jepea Nhanderuede peteï'i va'e toguerovy'aa nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi. Ha'e anho ha'eve yvate ete aguã, pavẽ re opena ha'e ipo'aka aguã, yma guive, aÿ ha'e araka'eve rã peve. Amém.

[†] 1:11 Caim rekokie ma Gêneseis 4.1-8 py omombe'u, Balaão rekokie ma Números 22 py, ha'e rã Coré kuery rekokie ma Números 16.1-9 py omombe'u. [‡] 1:12 Yy guy py ita itui va'e ma ijavaete 'rã, mba'eta ha'e nunga kanoã

mboguataa kuery ndoexai vy onhembota rive 'rã. * 1:18 2 Pedro 3.3 * 1:23 Gálatas 6.1,2; Tiago 5.19,20

João pe oexa uka pyre Apocalipse 'epy va'e oĩa

João pe oexa uka pyre apocalipse 'epy va'e oĩa

“Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe Nhanderueete omboaxa va'ekue, guembiguaí kuery pe ju oikuaa uka aguã mba'emo are'ỹ'i re oiko va'erã, tenonderã omoí ma voiaque rami vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguaí João pe oikuaa uka aguã” (1.1).

Apóstolo João pe Jesus ojexa uka vy aipoe'i: “Ekye eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aỹ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa. Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aỹ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive”, he'i (1.17b-19). Ha'e gui ma omombe'u igreja kuery sete henda rupi ikuai va'e pegua João ombopara va'erã (capítulos 2-3). Ha'e gui ma ixupe oikuaa uka raka'eve rã oiko va'erã. Mba'eta oiko 'rã Jesus remimbo'e kuery re opu'ã rei va'e ha'e ko vvy re mba'emo tuvixa va'e Nhanderueete omoingo rã. Ha'e gui opaa py Jesus Cristo ou jevy 'rã yva gui, yva pyau ha'e vvy pyau reve. Hexe huvixa kuery opu'ã rei teĩ ojekuaa xapy'a 'rã pavẽ pe, mba'eta ha'e ma “Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor” (19.16).

Ha'e nunga rupi nhandepya guaxu ha'e nhaĩ atã 'rã Jesus re jajeroviaa py. Mba'emo oiko rã jaropo'aka 'rã, mba'eta Jesus ipo'aka ae ma mba'emo vai re, ha'e opaa ára py opo'akaa oexa uka 'rã pavẽ pe.

Jesus Cristo raka'eve guarã oikuaa uka va'ekue re ijayvua

¹ Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe Nhanderueete omboaxa va'ekue, guembiguaí kuery pe ju oikuaa uka aguã mba'emo are'ỹ'i re oiko va'erã, tenonderã omoí ma voiaque rami vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguaí João pe oikuaa uka aguã.

² Ha'e va'e ju omombe'u Nhanderueete ayvu Jesus Cristo oikuaa uka va'ekue. Oexa va'ekue ha'e javi omombe'u.

³ Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e ayvu ogueroayvu, e'ỹ vy oendu rire ipara oĩa rupi ikuai va'e, mba'eta ára namombyryvei ma.*

Ásia vvy re sete igreja ikuai va'e pe João oxaruraague

⁴ Xee João axarura Ásia vvy re sete igreja ikuai va'e pygua kuery pe: Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã, aỹ oiko va'e, yma guive oiko va'ekue, ha'e araka'eve rã ou va'erã va'e guigua, henda openaaty renonde sete Nhe'ẽ ikuai va'e guigua, ⁵ ha'e Cristo guigua guive. Ha'e va'e ma anhetẽ va'e mombe'ua ojeroviapy va'e oiko, omanogue mbyte gui ha'e ranhe ju onhemboete va'ekue, ha'e vvy re huvixave kuery ikuai va'e áryve Ipo'akapa va'e. Nhanderyvvy vy nguguy py ae nhandejogua raka'e jajejavyague gui,

⁶ ha'e gui nhanemoingo opo'akaa pyguarã ha'e Nguuete pegua sacerdote-rã. Ha'e ma taexakãmba ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve. Amém.

⁷ Ma'ẽ, arai rupi 'rã ou. Ha'e ramo oexa pavẽ 'rã, ipyxoare kuery voi. Vvy re ikuai va'e ha'e javi regua oexa vy ojae'opa 'rã okuapy. Anhetẽ ete va'e. Amém.*

⁸ Senhor Nhanderueete aipoe'i: “Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua. Aỹ aiko, yma guive aiko va'ekue, ha'e raka'eve rã aju va'erã va'e, Ipo'akapa va'e aiko”, he'i.

Jesus guexakã reve ojexa ukaague

⁹ Xee João ma pende-irmão aiko, ha'e gui jaiko axya py, Nhanderueete po'akaa py ha'e Jesus re nhaĩ atã py peẽ kuery irũ aiko. Peteĩ ypa'ũ Patmos 'epy va'e re aĩ va'ekue, Nhanderueete ayvu Jesus regua amombe'uague re.

¹⁰ Ha'e gui ma Senhor ára py Nhe'ẽ re aiko vy xerakykue katy gui peteĩ aendu ijayvu atã va'e, mimby guaxu rami onhendu va'e.

¹¹ Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:

* 1:3 Apocalipse 22.6,7

* 1:7 Zacarias 12.10

— Rexa va'e ke embopara kuaxia re, ha'e emondouka sete igreja ikuai va'e pe: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadélfia ha'e Laodicéia pygua pe — he'i.

¹² Ha'e ramo ajere aexa aguã xereve ijayvu va'e. Ajere vy sete tataendy renda aexa ouro guigua meme.

¹³ Tataendy renda ikuai va'e mbyte peteĩ aexa avi ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma ao puku py onhemonde, ha'e ipexo rupi oĩ ajukue ra'ykue ouro guigua.

¹⁴ Inhakã re hi'a oĩ va'e ma vexa'i rague rami xiĩ, yro'y apĩ rami avi. Hexa ma tata rami hendy.

¹⁵ Ipy ma overa va'e rami hendy, tata py omoexakã mbyre rami ojekuaa. Ijayvua ma yy tuvixa va'e revovo rami onhendu.*

¹⁶ Opo oiporu kuaa regua py ma sete jaxy-tata oguereko. Ijuru gui ma peteĩ kyxe guaxu oẽ haĩmbe jovai va'e. Hova ma kuaray ojope ratãa rami hexakã.

¹⁷ Ha'e gui aexa vy ipy vyryry ha'a ajupy omanogue rami. Ha'e ramo opo oiporu kuaa regua xere omoĩ vy aipoe'i:

— Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua,

¹⁸ oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aỹ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa.

¹⁹ Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aỹ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive.

²⁰ Ha'e gui sete jaxy-tata xepo aiporu kuaa regua py areko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua rexa va'e ma ndoikuaa ukaai teri. Sete jaxy-tata ma anjo kuery sete igreja ikuai va'e pegua, ha'e rã sete tataendy renda ma sete igreja ae — he'i.

2

Éfeso pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹ — Embopara Éfeso tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: “Po rami ijayvu opo oiporu kuaa regua re sete jaxy-tata oguereko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua mbyte rupi avi oiko va'e:

² “Xee aikuaa peẽ kuery reko. Xevy pe pemba'eapoa ha'e peĩ atãa voi aikuaapa, ha'e heko vai va'e kuery ayvu re ndapejapyxakaia guive. Pea'anga apóstolo onhemoingo rive va'e, ha'e vy ijapu va'e memea peikuaa.*

³ Peĩ atã, ha'e xerery rupi pendekuai ramo pendereko a'ãa rã pendekuerai e'ỹ re peropo'akapa guive.

⁴ Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ ma naxembovy'ai, mba'eta pejepe'a ma jypy'i mborayvu rupi pendekuaiague gui.*

⁵ Penema'endu'a ke magui pa pe'aague re. Pejeko rerova ke, pendekuai ju jypy peikoague rami. Ha'e rami e'ỹ rã pãa py aju vy aipe'a 'rã pendevgua tataendy renda oĩaty gui, pejeko rerova e'ỹ ramo.

⁶ Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ oĩ xembovy'a va'e: Nicolaíta kuery reko ndapejou porãia. Ha'e va'e kuery reko ma xee voi ndajou porãi.

⁷ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã Nhanderuete 'amba re yvra tekove me'ẽa hi'ai va'e'a ho'u aguã.”

Esmirna pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

⁸ — Ha'e gui Esmirna tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe ju embopara: “Po rami ijayvu jypy'igua ha'e opa vygua, omano va'ekue ri oikove ju va'e:

⁹ “Xee aikuaa pendekuai axy ha'e pendeporiaukue'i va'ea. Ha'e rami avi perekopa va'e guive. Aikuaa avi judeu rami rive onhemoingo va'e kuery pendere ijayvu rei okuapya. Ha'e va'e kuery ma Satanás peguarã rive onhemboaty va'e.

¹⁰ Pkyje eme pendekuai axy aguã gui. Ma'ẽ, amongue peẽ kuery regua ma anha omboty uka 'rã nhuã py pendereko a'ã aguã. Dez ára peve 'rã pendekuai axy. Pejerovia tema pmano peve. Ha'e ramo coroa-rã pẽvy ame'ẽ 'rã tekove.*

* 1:15 Daniel 7.13, 10.5-6, Ezequiel 43.2

* 2:2 2 Coríntios 11.13-15

* 2:4 Mateus 24.12,13

* 2:10 Mateus

11 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ma mokoĩguea manoa py nda'ikuai axyi 'rã, peteĩve henda py."

Pérgamo pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

12 — Embopara ke Pérgamo tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu kyxe guaxu haĩmbe jovai va'e oguereko va'e:

13 "Xee aikuaa tetã pendekuaia py Satanás renda ae.* Ha'e rami teĩ xerery rupi pendekuaia re peĩ atã, ndapejepe'ai guive xere pejeroviaa gui, Antipas ojukaa ára voi. Ha'e va'e ma xeivygua omombe'u porã ramo ojukaa va'ekue penderekoa Satanás renda oĩa py.

14 Ha'e rami teĩ oiko avi pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta peẽ kuery mbyte pereko Balaão nhombo'eague rupi ikuai va'e. Ha'e va'e ma Balaque ombo'e raka'e Israel kuery renonde nhuã omoĩ aguã, mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u ha'e itavy rei okuapy aguã rami.

15 Penembyte pereko avi Nicolaíta kuery nhombo'ea rupi ikuai va'e.

16 Ha'e nunga rupi pejeko rerova. Ha'e rami e'ỹ ramo aju voi 'rã peã py, ha'e xejuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py apu'ã 'rã ha'e kuery rovai.

17 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã maná onhomi mbyre ha'e ita'i xii va'e guive. Ha'e va'e ita re ma tery pyau oĩ 'rã avave rei ndoikuaai va'e, ojopy va'e e'ỹ vy."

Tiatira pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

18 — Embopara ke Tiatira tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu Nhanderuete Ra'y tata rami hexa ha'e overa va'e rami ipy va'e:

19 "Xee aikuaa pendereko, pendeporayvua, pejeroviaa, xevy pe pemba'eapoa ha'e peĩ atã. Aikuaa avi jypy'i pemba'eapogae gui aỹ pemba'eapovea.

20 Ha'e rami teĩ peteĩ oĩ pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta kunha Jezabel ayvu re pejapyxaka. Ha'e va'e ma profeta ramigua rive onhemoingo vy xerembiguai kuery ombo'ea rupi ombotavy, itavy rei ha'e mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u okuapy aguã.

21 Ha'e va'e ma xee arõ are ma ojeko rerova aguã, teĩ itavy reia gui ndojeko rerovaxei.

22 Ma'ẽ, ajapo 'rã tupa py ojexavai ete oupy aguã rami, ha'e hexeve itavy rei va'ekue guive, kunha va'e ombo'ea rupi ikuai va'e ndojeko rerovai ramo.

23 Ajuka ete 'rã imemby ha'e ipi'a kuery. Ha'e ramo igreja kuery ha'e javi 'rã oikuaa xee jopy'a ha'e nhokuraxõ re aikuaa pota va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ame'ẽ 'rã peikoague rekovia.

24 "Ha'e rã peẽ Tiatira pygua kuery mboae, ha'e kuery rami e'ỹ penhembo'e va'e, 'Satanás py'apy regua' he'ia re pepena e'ỹ va'e, peẽ kuery pe ma aipoa'e: Pendevy pe ndajapo ukai 'rã ipoyi va'e,

25 pova'e anho: Xee aju peve peĩ atã tema mba'emo peupity ma va'e re.

26 Mba'eta ogueropo'akapa, ha'e opa peve ajapo uka va'e rupi ikuai va'ekue pe ma ame'ẽ 'rã vvy regua kuery re ipo'aka aguã.

27 Ha'e ramo om'o'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, omboa'ypa 'rã mba'emo rryru nhae'ũ guigua rami rive.*

28 Ha'e kuery pe voi ame'ẽ 'rã jaxy-tata ko'ẽ mbija, xevy pe xeru ome'ẽague rami avi.

29 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

3

Sardes pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

1 — Sardes tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe embopara: "Po rami ijayvu sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua ha'e sete jaxy-tata oguereko va'e:

"Xee aikuaa pendereko. Pendevy pe 'Oikove va'e' 'ea teĩ omanogue peiko.

2 Peiko kuaa pota ke, ha'e pemombaraete okuave'i teri teĩ omano aguã rami ikuai va'e, mba'eta xee aikuaa Xeruete renonde opa mba'e py e'ỹ pendereko porãa.

* 2:13 Filipenses 2.15 * 2:27 Salmo 2.9

³ Ha'e nunga rupi penema'endu'a ke ayvu pendu vy pendejee pemoĩ va'ekue re. Pemoĩ porã ju, ha'e pejeko rerova. Mba'eta ndapeiko kuaa potai ri ramo aju xapy'a 'rã imonda va'e rami, ndapeikuaai 'rã guive penderovai aju aguã hora.*

⁴ Ha'e rami avi Sardes tetã py peẽ kuery regua mbovy'i avi ikuai oao nomongy'ai va'e. Ha'e va'e kuery heko porã va'e vy xerupive 'rã ikuai xii va'e py onhemonde reve.

⁵ Ogueropo'akapa va'ekue ma ha'e kuery rami avi 'rã onhemonde xii va'e py. Peteĩve henda py hery namboguei 'rã kuaxia tekove ogueroko va'e kuery rery oĩa gui. Ha'e rami 'rãgue py hery amombe'u porã 'rã Xeru ha'e ixupegua anjo kuery renonde.

⁶ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

Filadélfia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

⁷ — Embopara ke Filadélfia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu icy'a e'ỹ ha'e anhetẽ va'e. Ha'e va'e ma ogueroko okẽ pe'aa Huvixave Davi rami ipdo'aka aguã. Ha'e ramo oi'pe'aa guave rei nombotyai 'rã, ha'e ombotyague avave rei ndoipe'aa'i 'rã guive. Ha'e vy aipoe'i:

⁸ "Xee aikuaa pendereko. Ma'ẽ, penerenonde amoĩ 'rã peteĩ okẽ ojepe'a va'e, avave rei nomboty kuaai va'erã, mba'eta amongue py ete'i penembaraete va'eri xeayvu pemoĩ porã, napemombe'u e'ỹi guive xerery rupi peikoa.

⁹ Ha'e gui Satanãs peguarã onhemboaty va'e kuery, judeu rami rive onhemoingo teĩ ha'e'ỹ ikuai va'e ma ajapo 'rã oupa vy pendepe yvĩry guenapy'ã re ikuai aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xerembiayvu peikoa.

¹⁰ Xeayvuague rami vy peĩ atã rire xee voi pendere apena porã 'rã jexavaia ára yvy jave re joeko a'ãarã ou va'e gui.

¹¹ Aju 'rã are'ỹ'i re. Pendejee pemoĩ atã ke mba'emo peupity ma va'e, pendevygua coroa avave rei oi'pe'aa e'ỹ aguã.

¹² Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ajapo 'rã Xeruete ro icy'a e'ỹ va'e yta rami oĩ aguã. Ha'e va'e rire ndoipe'aavei 'rã ha'e gui. Ha'e kuery re amoĩ 'rã Xeruete rery, ha'e Xeruete pegua tetã rery guive. Ha'e va'e ma Jerusalém pyau, yva Xeruetea gui oguejy va'erã. Ha'e kuery re amoĩ avi 'rã xerery pyau.

¹³ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

Laodicéia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹⁴ — Embopara ke Laodicéia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu Anhetẽ ete va'e hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma anhetẽ va'e mombe'ua ojeroviapy va'e, ha'e Nhanderuete omoingo va'ekue ha'e javi ppy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁵ "Xee aikuaa pendereko. Ha'e gui peẽ ma yro'yxã va'e'ỹ, neĩ haku va'e'ỹ. Penero'yxã e'ỹ vy penderaku va'e rire ha'e'veve 'rãgue.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py haku vevui va'e rive peiko, neĩ napenderakui, neĩ napenero'yxã. Ha'e rami rã xejuru gui rombojevy aguã rami aiko.*

¹⁷ Mba'eta peẽ kuery 'Arekopa, aiko porã, xevy pe mba'eve ndoatai' peje.* Ha'e rami teĩ ndapeikuaai ovy'a e'ỹ ete va'e peikoa. Omboetepy e'ỹ, iporiaukue, ára revegua e'ỹ ha'e ipire rei va'e peiko.

¹⁸ Ha'e ramo xee romongeta xegui pejogua aguã ouro tata py oiky'a'o pyre oguerokopa va'e ete peiko aguã, ha'e ao xii va'e py penhemonde aguã, pendepeire reia pexa ukua py peximba e'ỹ aguã. Xegui pejogua avi texa raxy poã penderexa py pemoĩ vy pexa porã ju aguã.

¹⁹ Xerembiayvu kuery ha'e javive pe xeayvu amo'arandua rupi. Ha'e nunga rupi penekyre'ỹ ha'e pejeko rerova.

²⁰ Ma'ẽ, okẽ py xe'aĩ anhenduka vy. Amongue xeayvu oendu vy okẽ oi'pe'a ramo aike 'rã hoo py. Heteve akaru 'rã, ha'e voi okaru 'rã xereve.

²¹ Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe amboguapy 'rã xereve xerenda apenaaty yvĩry, xee voi aropo'akapa rire Xeru reve henda yvĩry aguapya rami avi.

²² Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

* 3:3 Lucas 12.35-40 * 3:16 "Haku va'e" he'ia ma Nhanderuete pe ete ikuai va'e, ha'e rã "Yro'yxã va'e" he'ia ma ixupe oikoxea neĩ oendu va'e'ỹ. Ha'e rã "Haku vevui va'e" he'ia ma ixupegua merami rive va'e.

* 3:17 Lucas 12.15-21

4

Nhanderuete renda oexaaque

¹ Ha'e va'e rire ama'ê vy peteĩ okê aexa yva re ojepe'a va'e, ha'e teĩgue ju aendu jypy'i ayvu aendu va'ekue. Mimby guaxu pu rami onhendu vy aipoe'i:

— Enhemboja ke ejuvy. Ha'e ramo aikuaa uka 'rã kova'e nunga rire mae ma mba'emo oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiaque rami vy — he'i.

² Ha'e ramove nhe'ê re aiko vy peteĩ tenda aexa yva re huvixa openaaty oĩ va'e, ha'e tenda py peteĩ oguapy oiny va'e guive.

³ Oguapy oiny va'e rova ma ita jaspe ha'e sardônio rami hexakã. Henda vyvry rupi ojekuaa peteĩ karugua esmeralda rami hexakã va'e.

⁴ Tenda vyvry rupi ikuai avi vinte e quatro tenda mboae. Ha'e va'e áry ma vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety oguapy okuapy onhemondea xiĩ va'e. Ha'e va'e kuery akã re oĩ coroa ouro guigua.

⁵ Mbytegua tenda oĩ va'e gui oê overa va'e, ayvu ha'e yapu. Tenda renonde ma sete tataendy oĩ. Ha'e va'e ma sete nhe'ê Nhanderuete guigua.

⁶ Tenda renonde oĩ avi peteĩ henda yupa vidro guigua rami ojekuaa va'e, itaendy rami hexakã va'e. Ha'e gui mbyte py, tenda ijyvry rupi ikuai irundy temimoingo kuery. Ha'e va'e kuery jovaive re ma hexa oĩmba va'e, henonde katy ha'e hakykue katy guive.

⁷ Temimoingo jypygua ma guary rami ojekuaa, mokoĩa ma vaka ra'y rami, mboapya ma ava rami hova va'e, ha'e rã irundya ma taguato tuvixa va'e oveve oikovy va'e rami.

⁸ Irundy temimoingo ikuai va'e peteĩ-teĩ ma mboapy meme ipepo va'e. Opa rupi hexa oĩ va'e, hi'áry ha'e hyepy rupi. Ara py ha'e pyávuy opytu'u e'ỹ re aipoe'i:

— Iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e ma Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e. Yma guive oiko va'ekue ae, aỹ oiko, ha'e raka'eve rã ou va'erã va'e — he'i okuapy.*

⁹ Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e pe temimoingo kuery opora'e okuapy. Omboete ha'e oguerovy'a ramo

¹⁰ vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety voi guenapy'ã re ikuai, tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e renonde. Omboete vy tenda renonde omombo ojepegua coroa. Ha'e vy aipoe'i:

¹¹ — Senhor Oruete, ndee ma ha'eve rombojerovia, romboete ha'e ndepo'akaa roguerovy'a aguã, mba'eta opa mba'e moingoare reiko. Ndee ae reipotaa rami vy ha'e nunga ha'e javi remoingo ramo oiko raka'e — he'i okuapy.

5

Vexa'i ra'y kuaxia para oipe'a rã oexaaque

¹ Ha'e gui aexa rã tenda py oguapy oiny va'e opo oiporu kuaa regua py oguereko peteĩ kuaxia para onhemama va'e. Ha'e va'e py rupi ha'e hi'áry rupi ipara va'e oĩ. Sete henda py ombojaague ikuai.

² Ha'e gui peteĩ aexa avi anjo imbaraete va'e. Ha'e va'e ijayvu atã vy aipoe'i:

— Mava'e tu ha'eve kuaxia para mbojaague ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã? — he'i.

³ Ha'e rami teĩ yva re, vyvry re ha'e vyvry guýry avave rei jipoi kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ kuaxia re oma'ê aguã voi nda'evei.

⁴ Ha'e ramo xee ajae'o vaipa, mba'eta avave rei ndojouai kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ oma'ê aguã.

⁵ Ha'e rami teĩ tujakueve joe opena va'ety regua peteĩ aipoe'i xevy:

— Ejae'o eme. Ma'ê, Judá regua guary ipo'aka ma, Davi rapokue renhoi'epy va'e. Ha'e rami rire ha'e va'e ae ha'eve kuaxia mbojaa sete ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã — he'i.

⁶ Ha'e ramo peteĩ aexa tenda ha'e irundy temimoingo kuery ha'e tujakueve ikuai va'e mbyte hi'aĩ va'e, Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa. Ha'e va'e re ma sete hakua oĩ, ha'e sete hexa avi. Hexa ma sete nhe'ê Nhanderuete guigua vyvry jave rupi omondouka va'e.*

⁷ Ha'e gui Vexa'i ra'y ou vy ojopy kuaxia para tenda py oguapy oiny va'e oiporu kuaa regua gui.

* 4:8 Ezequiel 1.4-10, Isafas 6.3   * 5:6 Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa va'e ma Jesus Cristo ae (Isafas 53.6-12; João 1.29; Filipenses 2.5-11). Ha'e rã hexa ma Zacarias 4.10 py omombe'u porãve.

⁸ Kuaxia para Vexa'i ra'y ojopy ramo henonde irundy temimoingo kuery guenapy'a re ikuai, ha'e vinte e quatro tujakueve voi. Petei-tei opo py oguereko mba'epu ixã reta va'e ha'e hy'a'i ouro guigua, heakuã porã va'e oapy va'erã tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma iky'a e'ỹ va'e kuery onhembo'ea.

⁹ Ha'e kuery ma mborai pyau omonhendu vy aipoe'i:

— Ndee ma ha'eve kuaxia para rejopy vy imbojaa reipe'a aguã. Mba'eta ndejukaa va'ekue, ha'e nderuguy py Nhanderueete peguarã rejogua joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e, amboae vvy regua, ha'e amboae regua kuery ha'e javi gui.

¹⁰ Nhanderueete po'akaa pyguarã remoingo, ixupegua sacerdote-rã guive. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã joguereko vvy re — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e gui teĩgu ju ama'ẽ vy petei ayvu aendu tenda vvyry anjo kuery mbovy e'ỹ ikuai va'e oporai rã. Ha'e va'e kuery ma temimoingo kuery ha'e tujakueve vvyry mbovy rei e'ỹ ikuai, jaipapapa kuaa aguã rami rei e'ỹ.

¹² Oporai atã vy aipoe'i okuapy:

— Vexa'i ra'y ojuka pyre pe ma ha'eve “Ipo'akapa va'e, oguerekopa, hi'arandu ha'e imbaraete va'e”'ea aguã. Ha'eve omboetea aguã, oguerovya ha'e ombojerovia pavẽ aguã guive — he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui aendu rã yva re, vvy, vvy guýry ha'e ye'ẽ áry temimoingo ikuai va'e ha'e javi aipoe'i:

— Tove tenda py oguapy va'e ha'e Vexa'i ra'y tombojerovia, tomboetea, toguerovya, ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo irundy temimoingo kuery ombovai vy

— Anhetẽ ete — he'i. Tujakueve voi guenapy'a re ikuai vy omboete okuapy.

6

Jypygua kuaxia para mbojaague Vexa'i ra'y omboi rã oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã Vexa'i ra'y omboi kuaxia para mbojaague sete oĩ va'e regua jypygua. Ha'e gui aendu irundy temimoingo kuery va'e regua yapu ratã va'e rami ijayvu rã. Ha'e vy

— Enhemboja ke ejuvy — he'i.

² Ha'e ramo aexa rã ou petei kavaju xiĩ va'e. Ha'e va'e árygua ma guyrapa oguereko, ha'e ixupe ome'ẽa coroa. Ha'e ramo joe ipo'aka ovy, ipo'akave aguã.*

Kuaxia para mbojaague mokoia va'e omboi rã oexaague

³ Ha'e gui kuaxia para mbojaague mokoia va'e omboi jave mokoia temimoingo aendu

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

⁴ Ha'e gui aexa rã oẽ kavaju mboae, pytã va'e. Ha'e va'e árygua pe ma ome'ẽa vvy regua kuery ojapo aguã petei rami ve'ỹ ikuai aguã rami, petei-tei jojuka aguã. Ixupe ome'ẽa avi petei kyxe guaxu.

Kuaxia para mbojaague mboapy va'e omboi rã oexaague

⁵ Kuaxia para mbojaague mboapy va'e omboi jave aendu mboapy temimoingo

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

Ha'e gui aexa rã ou petei kavaju huũ va'e. Ha'e va'e árygua ma opo py oguereko mba'emo opejaa.

⁶ Petei ayvu aendu avi irundy temimoingo kuery mbyte gui rami onhendu va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Petei rryru'i trigo ma petei ára repy re 'rã ovendea. Mboapy rryru cevada voi 'rã petei ára repy re ovendea. Ha'e rami tei embovaipa eme azeite ha'e vinho — he'i.

Kuaxia mbojaague irundya va'e omboi rã oexaague

⁷ Ha'e gui Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague irundya va'e omboi jave aendu irundya temimoingo

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

⁸ Ha'e ramo ama'ẽ vy aexa petei kavaju iju va'e. Ha'e va'e árygua rery ma Manoa Ja. Hakykue ou avi omanogue retã. Ha'e kuery pe ma ome'ẽa vvy regua kuery ojuka aguã,

* 6:2 Mateus 24.4-14

irundy-rundy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka agua kyxe guaxu py, karuai, nhomoingo axya ha'e vvy rupigua vixo inharõ va'e py.*

Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruia va'e omboi ra oexaague

⁹ Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruia va'e omboi jave ma aexa ra altar oi va'e vvyry ikuai Nhanderuete avvu omombe'uague ha'e onhemombe'u poraague re ojuka pyre kuery nhe'ẽ.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ojakukai atã vvy

— Senhor ndepo'akapa va'e, iky'a e'ỹ ha'e anhetẽ va'e, raka'e peve 'rã tu ndereikuaa potai, neĩ nerembopagai vvy regua kuery oreruguy omoẽague re? — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ pe ome'ẽa ao xiĩ va'e, ha'e aipo'ea opytu'uve ranhe agua xapy'a'i, ha'e kuery ojukaa ague rami avi irmão kuery Nhanderuete rembiguai ojuka pyrã ikuai va'e ojukapaa peve.

Kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi ra oexaague

¹² Ha'e gui aexa ra Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi jave vvy oryryi atã. Kuaray pytũmba ajukue huũ rei va'e rami, jaxy voi tuguy rami pytãmba.

¹³ Yva re jaxy-tata ikuai va'e ho'apa vvy py, vvytu oipeju atã ra figo'a ky'i okuipaa rami avi.

¹⁴ Ha'e gui ma yva okanhy xapy'a mba'emo pire onhemama ovy va'e rami. Vvyty ha'e ypa'ũ ikuai va'e ha'e javi ovapa oiaague gui.

¹⁵ Ha'e ramo vvy regua huvixave kuery, yvatekueve, xondaro ruvixa, oguerekopa va'e kuery, ipo'akakueve, escravo ha'e escravo e'ỹ va'e ha'e javi ma vvykua rupi onhemimba okuapy, ha'e vvy'ã re ita pa'ũ ikuai va'e rupi guive.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma vvyty ha'e ita ikuai va'e pe aipoe'i:

— Pe'a ke ore'ary, orenhomi tenda py oguapy oiny va'e orerexa e'ỹ agua, ha'e Vexa'i ra'y orembopaga e'ỹ agua.

¹⁷ Mba'eta ovaẽ ma ipoxya ára. Mava'e tu ogueropo'aka ta?

7

Cento e quarenta e quatro mil Israel kuery regua oexaague

¹ Ha'e va'e rire irundy anjo aexa vvy apy irundy oi va'e py hi'ã ra. Ha'e va'e kuery ma vvytu jokoarã ikuai, vvytu oipeju e'ỹ agua vvy re, ye'ẽ re, neĩ peteĩve vvyra hi'ã va'e re guive.

² Ha'e gui peteĩ anjo mboae ju aexa kuaray oua katy gui oẽ ovvy va'e, Nhanderuete oikove va'e guigua kuaa ukaarã ogueru. Ha'e va'e ma ojakukai atã irundy anjo vvy ha'e ye'ẽ mbovaipaarã omoĩ mbyre pe.

³ Ha'e vvy aipoe'i:

— Pembovaipa eme ranhe vvy, ye'ẽ, neĩ vvyra ikuai va'e, Nhanderuete rembiguai kuery rova re ikuaa ukaarã romoĩ e'ỹa ja — he'i.*

⁴ Ha'e gui ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue oipapaa ra aendu mbovy paa. Ha'e va'e kuery ha'e javi vvy ma cento e quarenta e quatro mil ikuai, Israel kuery ha'e javi regua gui.*

⁵ Judá regua kuery gui doze mil, Rúben regua gui doze mil ju, Gade regua gui doze mil,

⁶ Aser regua gui doze mil, Naftali regua gui doze mil, Manassés regua gui doze mil,

⁷ Simeão regua gui doze mil, Levi regua gui doze mil, Issacar regua gui doze mil,

⁸ Zebulom regua gui doze mil, José regua gui doze mil, ha'e Benjamim regua gui doze mil re avi ikuaa ukaarã omoĩa.

Ombopyau pyre opu'ã okuapy va'e oexaague

⁹ Ha'e va'e rire aexa ra heta ete ikuai avave rei oipapa kuaa agua rami e'ỹ, ha'e javi regua kuery, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae vvy regua ha'e amboae rami ijayvu va'e gui. Ha'e va'e kuery opu'ãmba okuapy tenda ha'e Vexa'i ra'y renonde. Xiĩ va'e py peteĩ-teĩ onhemonde va'e, opo py pindo rogue oguereko guive.

¹⁰ Ha'e rami vvy ijayvu atã vvy aipoe'i:

* 6:8 Zacarias 6.1-6, Ezequiel 14.21

* 7:3 Ezequiel 9.4

* 7:4 Apocalipse 9.3,4; 14.1-5

— Tenda py Nhanderuete oguapy oiny va'e ha'e Vexa'i ra'y gui ae ou jaa jepe aguã — he'i okuapy.

¹¹ Anjo kuery ma tujakueve ha'e irundy temimoingo kuery yv'ýry rupi ikuai, tenda jovaive re opu'ã okuapy. Ha'e javive guenapy'ã re ikuai tenda renonde, vvy re ngova omovaẽ okuapy Nhanderuete omboete vy.

¹² Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ ete. Tove Nhanderuete pe toporaeia, tombojeroviaa, tai'arandu, toguerovy'aa, toamboeta, ta'ipo'aka ha'e ta'imbaraete araka'e rã peve. Amém — he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui tujakueve regua peteĩ ijavy vy oporandu xeivy:

— Peva'e kuery xii va'e py onhemonde va'e, marã ramigua tu? Magui ou va'ekue tu?

¹⁴ Xee ambovai vy

— Xeruvixa, ndee ma reikuaa 'rã — ha'e.

Ha'e ramo aipoe'i xeivy:

— Ha'e kuery ma ikuai axy eteague gui ou va'ekue. Vexa'i ra'y ruguy py oao ojoi uka vy oiky'a'o uka va'ekue.

¹⁵ Ha'e nunga rupi Nhanderuete renda renonde rupi riae ikuai. Ara py ha'e pyávy ombojerovia okuapy ixupegua oo iky'a e'y' va'e py. Ha'e ramo ha'e kuery áry rupi tenda py oguapy oiny va'e ojao'i 'rã ho'ã py.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery noenduvei ma 'rã karuai neĩ yuvei. Ha'e kuery áry kuaray ndojope raxyvei 'rã, neĩ haku noenduvei 'rã guive,

¹⁷ mba'eta ha'e kuery re Vexa'i ra'y tenda py oĩ va'e opena 'rã, ha'e ogueraa 'rã guive ygua tekove me'ëa oĩa katy. Ha'e kuery rexay Nhanderuete omombirupa 'rã.*

8

Kuaxia para mbojaague sete-a va'e omboi rã sete anjo mimby guaxu oguereko va'e oexaague

¹ Ha'e gui kuaxia para mbojaague sete-a va'e Vexa'i ra'y omboi jave yva re okyiririmba katui'i meia-hora rãnda'u.

² Ha'e gui aexa sete anjo Nhanderuete renonde opu'ã okuapy rã. Ha'e va'e kuery pe ma sete mimby guaxu ome'ëa.

³ Ha'e gui ou avi anjo mboae. Ha'e va'e ma altar vvy'iry hi'aĩ. Opo py oguereko hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ouro guigua. Ixupe ma ome'ëa vaipa heakuã porã va'e, iky'a e'y' va'e kuery ojerurea irurã oapy aguã altar ouro guigua tenda renonde oĩ va'e áry.

⁴ Ha'e gui anjo po py hy'a'i heakuã porã va'e rapyaty oĩ va'e gui hataxi ojeupi ovy Nhanderuete oĩa peve, iky'a e'y' va'e kuery ojerurea irurã.

⁵ Ha'e gui hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ma peteĩgue ju anjo omonyẽ tata altar áry gui ojopy va'ekue. Ha'e vy omombo vvy re. Ha'e rã oiko yapu, ayvu, overa ha'e vvy ryryi.

⁶ Ha'e gui mae ma anjo kuery sete mimby guaxu revegua oguereko katu omonhe'ë aguã.

Jypygua mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁷ Ha'e gui jypygua anjo omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo ho'a amandau ha'e tata tuguy re irũ va'e. Ha'e nunga ma ko vvy re omombo. Ha'e ramo oapy vvy, vyvra ikuai va'e ha'e jai rogue pyau ha'e javi. Mboapy-apy henda ikuai va'e gui peteĩ-teĩ okai.

Mokoia mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁸ Ha'e gui anjo mokoia ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo peteĩ omombo ye'ë py, vvyty tuvixa va'e ramigua, hendy va'e. Ha'e ramo ye'ë mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ henda py opyta tuguy.

⁹ Temimoingo kuery ye'ë rupi mboapy-apy ikuai va'e peteĩ-teĩ omano. Kanoã voi mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ombovaipa.

Mboapy mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo mboapy ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo yva gui ho'a peteĩ jaxy-tata tuvixa va'e, takua ryxa rami hendy va'e. Yakã mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ áry ho'a, ha'e yvu ikuai va'e áry guive.

*

11 Jaxy-tata rery ma Iro ete va'e. Ha'e rami vy yy mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ iro. Ha'e ramo avakue heta omano yy gui, iro vaipa ramo.

Irundya mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

12 Ha'e gui anjo irundya ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ pytũ. Ara py ha'e pyávy teĩ naexakãvei.

13 Ha'e ramo ama'ẽ vy aendu peteĩ taguato tuvixa va'e yva mbyte rupi oveve vy ijayvu rã. Ijayvu atã reve aipoe'i:

— Nda'evei ete, nda'evei ete, nda'evei ete 'rã vvy regua kuery pe, mboapy anjo mimby guaxu omonhe'ẽ va'erã oime teri ramo.

9

Teĩ nhiruĩa mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

1 Ha'e gui teĩ nhiruĩa anjo omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e rã aexa peteĩ jaxy-tata yva gui ho'a rã vvy re. Ha'e va'e pe ma ome'ẽa vvykua pytũa rokẽ pe'aa.

2 Ha'e gui vvykua pytũa rokẽ oipe'a ramo vvykua gui ojeupi hataxĩ, tatakua tuvixa va'e gui hataxĩ opu'ãa rami. Vvykua gui hataxĩ oẽ va'e omo'ãmba kuaray ha'e yvate rupi.

3 Hataxĩ mbyte gui oẽ tuku, ha'e vvy re oje'oi. Ha'e va'e kuery pe ome'ẽa japeuxa vvy rupigua rami jopi aguã.

4 Ha'e kuery pe aipo'ea ojavyky e'ỹ aguã vvy re nhuũ ha'e hogue va'e, neĩ vvyra ikuai va'e, ha'e rã avakue rova re Nhanderuete guigua kuaa ukaarã nomoĩaia va'ekue anho.

5 Tuku kuery jojuka aguã 'rãgue py ha'e kuery pe ome'ẽa teĩ nhiruĩ jaxy re nhomoingo axy aguã rive. Ha'e ramo japeuxa jopi vvy nhomoingo axya rami 'rã nhomoingo axy.

6 Ha'e va'e jave py avakue onhea'ã 'rã omano aguã teĩ nda'evei 'rã. Omanoxea oendu teĩ nda'evei 'rã omano aguã.

7 Tuku ma kavaju joe opu'ã aguã katy guarã oguereko katu pyre rami ojekuaa. Inhakã re oĩ coroa ouro guigua rami ojekuaa va'e. Hova ma ava rami ojekuaa.

8 Hi'a ma kunhague'a rami, haĩ ma guary raĩ rami.

9 Opexo re ma oguereko pexo regua ferro gui ojapo pyre ramigua. Ipepo revovo ma joe opu'ã aguã katy karóxa heta kavaju omoatã heravy va'e revovo rami.

10 Huguai ma japeuxa rami ipopia. Huguai re ae oĩ teĩ nhiruĩ jaxy re nhomoingo axy va'erã.

11 Ha'e kuery rerekoa huvixave rami oguereko va'e ma anjo vvykua pytũa pygua. Ha'e va'e rery ma hebraico py Abadom, ha'e rã grego py ma Apoliom.

12 Ha'e rami py ojeupity ma jypygua "Nda'evei ete" he'iague. Ha'e va'e rire mokoĩ ju 'rã oiko.

Mboapy memea mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

13 Ha'e gui anjo mboapy memea ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e gui aendu peteĩ ayvu. Ha'e va'e ma ouro guigua altar Nhanderuete renonde oĩ va'e apy irundy oĩ va'e gui onhendu.

14 Ha'e vvy aipoe'i anjo mboapy memea va'e mimby guaxu oguereko va'e pe:

— Ejora ke irundy anjo Eufrates yakã guaxu vvyry ojokua pyre — he'i.

15 Ha'e ramo ojora irundy anjo. Ha'e va'e kuery ma ha'e va'e ma'etỹ, ha'e va'e jaxy, ha'e va'e ára, ha'e va'e hora jave ae avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ jukaarã oguereko katu pyre.

16 Kavaju árygua xondaro kuery mbovy paa aendu rã duzentos milhões ikuai.

17 Ha'e rami vy aexa rã kavaju ha'e hi'árygua kuery opexo regua oguereko tata rami pytã va'e, jacinto rami hovv va'e ha'e enxofre rami iju va'e. Kavaju akã ma guary akã rami. Ijuru gui ma oẽ oiny tata, hataxĩ ha'e enxofre.

18 Ha'e va'e mboapy nhomoingo axyarã ijuru gui oẽ va'e py ae jojuka 'rã, tata, hataxĩ ha'e enxofre py. Avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka 'rã.

19 Mba'eta kavaju kuery mbaraetea ma ijuru ha'e huguai re oĩ. Huguai ma mboi rami inhakã va'e. Ha'e va'e py ae 'rã nhomoingo axy.

20 Ha'e rã amboae kuery, imoingo axyarã oiko va'e gui nomanói va'ekue ma ndojejo rerovai opo py mba'emo vai ojapoaty gui. Ndojepe'ai ae anha ha'e mba'emo ra'angaa

ouro guigua omboetea gui, neĩ prata guigua, overa va'e, ita ha'e yvyra guigua gui, ha'e nunga oexa va'erã e'ỹ, oendu va'erã e'ỹ, neĩ oguata va'erã e'ỹ teĩ.

²¹ Ha'e kuery ndojeko rerovai ae jojukaaty gui, imba'veyky, itavy reia, neĩ imonda gui.*

10

João pe kuaxia para'i ho'u ukaa ague

¹ Ha'e gui amboae anjo imbarae ta va'e aexa yva gui oguejy ouvy rã. Ha'e va'e ma arai py onhemonde ouvy. Inhakã áry rupi ma karugua ojekuaa. Hova ma kuaray rami hexakã, ha'e hetyma ma tata rami.

² Opo py ma peteĩ kuaxia para'i ojepe'a va'e oguereko. Opy oiporu kuaa regua re opyrõ ye'ẽ áry, ha'e rã opy oiporu kuaa e'ỹa re ma yvy re opyrõ.

³ Ha'e gui ojapukai atã guary okororõa rami. Ojapukai ramo sete yapu oĩ va'e ombovai.

⁴ Sete yapu ijayvu rã aendu vy ambopara ta ramove peteĩ ayvu aendu yva gui,

— Emombe'u eme sete yapu ijayvuague, embopara eme — he'i va'e.*

⁵ Ha'e gui ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrõ rã aexa va'e ma opo oiporu kuaa regua oupi yvate katy.

⁶ Ha'e rami vy oura araka'e rã peve oiko va'erã rery rupi, yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare re. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndarevei ma 'rã.

⁷ Mba'eta sete-a anjo ijayvua ára py mimby guaxu omonhe'ẽ ta jave ojeupitypa ma 'rã Nhanderuete oikuaa uka e'ỹ teri va'ekue, guembiguai profeta kuery pe omombe'ugue rami vy — he'i.

⁸ Yva gui ijayvu va'ekue ma teĩgue ju ijayvu vy aipoe'i xeivy:

— Tereo, ejopy kuaxia para ojepe'a va'e ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrõ va'e po py oĩ va'e — he'i.

⁹ Ha'e ramo anjo hi'aia py aa vy ajerure kuaxia para'i xeivy ome'ẽ aguã re. Ha'e ramo aipoe'i:

— Ejopy ha'vy, ha'e he'upa. Anhetẽ iro 'rã nderyepy py, ha'e rã ndejuru py oĩ teria ja ei rami he'ẽ 'rã — he'i.

¹⁰ Anjo po gui kuaxia para'i ajopy vy ha'u ramo xejuru py he'ẽ ei rami. Ha'e rami teĩ amokõ rire xerye py ma iro.*

¹¹ Ha'e gui aipoe'ive xeivy:

— Teĩgue ju 'rã remombe'u heta regua kuery rekorã, amboae regua, amboae rami ijayvu va'e ha'e huvixave ikuai va'e rekorã.

11

Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e oa'ã aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui xeivy pe ome'ẽa peteĩ takua popoka rami ipuku va'e. Ha'e aipo'ea xeivy:

— Epu'ã ke, tereo, ha'e ea'ã Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e. Ea'ã avi altar oĩ va'e, ha'e pygua ombojerovia va'e kuery voi.*

² Ha'e rã oo iky'a e'ỹ va'e roka ma tove, ea'ã eme, mba'eta amboae regua kuery pe ranhe omboaxaa va'ekue. Ha'e va'e kuery ma quarenta e dois jaxy re 'rã opyrõ tetã iky'a e'ỹ va'e re.

Mokoĩ profeta ojukaã rã oexaague

³ — Ha'e gui mokoĩ profeta xeayvu mombe'uarã ambou vy mil duzentos e sessenta ára re 'rã amoingo, ajukue vaikue py onhemonde reve — he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery ma mokoĩ oliveira, ha'e mokoĩ tataendy renda Senhor yvy re ipo'aka va'e renonde hi'aĩ va'e.*

⁵ Ha'e kuery pe amongue ojapo vai ta ramo ijuru gui oẽ 'rã tata hovaigua kuery mombaara. Ha'e rami 'rae imoingo axyxa kuery omano.

* 9:21 Jeremias 5.3

* 10:4 Daniel 12.4

* 10:10 Ezequiel 3.1-3

* 11:1 Ezequiel 40.3

* 11:4 Zacarias

⁶ Ha'e kuery ipo'aka 'rã yva ojoko aguã, ayvu omombe'u oikovya ja oky e'ÿ aguã. Yy re voi ipo'aka 'rã tuguy rami ojeapo aguã. Ipo'aka avi 'rã opa marãgua nhomoingo axya py vvy ombovaipa aguã, mbovykue rei e'ÿ ojapoxea rami.

⁷ Ha'e va'e rire ha'e kuery omombe'u 'rã va'ekue omombe'upa ma ramo ha'e kuery re peteĩ opu'ã 'rã, vixo vaikue vvykua gui oẽ va'e. Ha'e va'e ma ha'e kuery re ipo'aka vy ojuka ete ranhe 'rã.

⁸ Ha'e kuery retekue omomboia inony 'rã tetã guaxu mbyte rupi tape oaxa va'e py. Ha'e va'e tetã pe ma "Sodoma" ha'e "Egito" 'ea Nhe'ẽ gui, mba'eta ha'e py ae ha'e kuery Senhor ojukaa aviague, kuruxu re.

⁹ Ha'e ramo mokoĩ profeta retekue re heta 'rã oma'ẽ: amboae vvy regua kuery, joegua e'ÿ-e'ÿ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery. Irundy araa kuaray mbyte peve 'rã hetekue re oma'ẽ okuapy, ojaty uka vy e'ÿ.

¹⁰ Mba'eta vvy regua kuery oguerovy'a rei 'rã mokoĩve omanoague. Ha'e rami vy ojapo 'rã ngaru, ha'e joupe-upe ome'ẽ 'rã mba'emo, "Ha'e va'e mokoĩ profeta ma vvy regua kuery omoingo axy rei va'ekue" he'i vy.

¹¹ Ha'e gui irundy araa kuaray mbyte rire ma Nhanderuetea gui nhe'ẽ imoingove jeyvarã ou vy ha'e kuery re 'rã oĩ. Ha'e ramo opu'ã 'rã nhogueno'amy, ha'e hexaa kuery ndaekorãvei 'rã okuapy.

¹² Ha'e gui mokoĩ profeta yva gui oendu 'rã peteĩ ayvu atã "Penhemboja ke pejuyv" he'i nhendu va'e. Ha'e ramo yva re ojeupi 'rã arai rupi, hovaigua kuery oexaa py.

¹³ Ha'e ramove oiko 'rã vvy oryryi atã va'e, tetã mbovaipaarã. Dez henda oĩ va'e-va'e gui peteĩ-teĩ henda py 'rã ombovaipa. Vvy ryryi gui omano 'rã sete mil. Ha'e rã amboae kuery ma ndaekorãvei reve ombojerovia 'rã okuapy Nhanderuetea yva pygua.

¹⁴ Ha'e rami py ojeupity mokoĩguea "Nda'evei ete" he'iague. Ma'ẽ, are'ÿ'i re mboapya ju 'rã ou.

Sete-a mimby guaxu ju omonhe'ẽ jave oexaague

¹⁵ Ha'e gui sete-a anjo ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo yva re onhendu peteĩ ayvu atã:

— Vvy regua po'akaa ma nhande-Senhor ha'e hemimbou Cristo pegua omboaxaa. Ha'e ramo ha'e va'e ju 'rã joguereko araka'e rã peve — he'i va'e.*

¹⁶ Ha'e gui vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety kuery Nhanderuetea renonde, guenda py oguapy okuapy va'e ma guenapy'ã re ikuai, ha'e vvy re ngova omovaẽ Nhanderuetea omboetea rupi.

¹⁷ Ha'e vvy aipoe'i okuapy:

— Senhor Oreruetea Ndepo'akapa va'e, aÿ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue va'e, ore kuery roguerovy'a, mba'eta ndepo'aka etea rexa uka vy huvixave ma reĩ.

¹⁸ Anhetẽ, vvy regua kuery ipoxypa va'ekue ri ovaẽ ma ndee ae ndepoxy aguã, omano va'ekue remboayvu aguã ára rea'angaague. Ha'e rami vy nerembiguai kuery pe reme'ẽ 'rã hekovia, profeta kuery, iky'a e'ÿ va'e ha'e nderery oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi, vvyĩgueve ha'e yvatekueve. Ovaẽ avi vvy mombaare kuery remomba aguã — he'i.

¹⁹ Ha'e gui yva re ojepe'a jekuaa Nhanderuetea pegua oo iky'a e'ÿ va'e rokẽ, ha'e ramo iky'a e'ÿ va'e ropy aexa guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩ va'e. Ha'e gui oiko overa, ayvu, yapu ha'e vvy ryryi. Amandau avi ho'a vaipa.

12

Kunha ha'e teju-jagua oexaague

¹ Yva re peteĩ ojekuaa avi hexa pyrã tuvixa va'e. Oiko peteĩ kunha kuaray py onhemonde va'e, jaxy áry ipy oĩ va'e. Ha'e va'e akã re ma oĩ peteĩ coroa doze jaxy-tata oĩa.

² Hye guaxu'i va'e vy haxy rã haxẽ, ojexavai oiny kyrĩ'i va'e oikuavã aguã haxy ramo.

³ Amboae ojekuaa avi hexa pyrã yva re, peteĩ teju-jagua pytã hi'aĩ tuvixa va'e. Ha'e va'e ma sete inhakã ha'e dez hakua va'e. Sete inhakã re ma sete coroa oĩ.

* 11:15 Daniel 7.27

⁴ Nguguai py oity yva gui jaxy-tata ikuai va'ekue. Mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ oity vy omombo yvy katy. Kunha kyrĩ va'e oikuavã ta va'e renonde teju-jagua hi'aĩ, itui'i ramove ho'u agua.

⁵ Ha'e gui itui'i ma peteĩ ava'i. Ha'e va'e ma ha'e javi regua mo'aranduarã oiko po pygua ferro guigua py. Ha'e gui kunha va'e pi'a ma Nhanderuetea py heraa, henda peve.

⁶ Ha'e gui kunha va'e ma tekoa e'ỹa katy ojava ovy. Ha'e py hekoarã oĩ Nhanderuetea oguereko katu va'ekue. Ha'e py omongaru uka 'rã mil duzentos e sessenta araa peve.

Yva gui teju-jagua oitya rã oexaague

⁷ Ha'e gui yva re oiko joe opu'ã va'e. Ha'e rami vy anjo Miguel ma guexevegua kuery reve opu'ã okuapy teju-jagua re. Ha'e ramo teju-jagua ojeuepegua anjo kuery reve opu'ã avi,

⁸ teĩ ha'e va'e kuery nda'ipo'akai. Ha'e ramo ha'e kuery pe noĩvei yva re ikuai agua.

⁹ Ha'e ramo yva gui oitya teju-jagua tuvixa va'e, mboi yma guive oiko va'ekue, anha Satanás hery va'e, yvy regua kuery ha'e javi mbotavya. Yvy katy omombo, ixuepegua anjo kuery reve.

¹⁰ Ha'e gui yva gui aendu peteĩ ijayvu atã va'e:

— Aỹ ma ojekuaa ma jaa jepe agua, Nhanderuetea ombaraetea ha'e opo'akaa oexa uka agua guive. Ojekuaa avi hemimbou Cristo po'akaa, mba'eta oity ma nhande-irmão kuery rekoke ramigua momba'ua. Ha'e va'e ma ara py ha'e pyávy Nhanderuetea renonde hi'aĩ ha'e kuery rekoke omombe'ua py.

¹¹ Ha'e rami teĩ hexe ma Vexa'i ra'y ruguy rupi ha'e kuery ipo'aka, ha'e hexegua ayvu omombe'ua py guive. Ha'e kuery omano agua rami ikuai teĩ noendui okuapy ojeayvua.

¹² Ha'e nunga rupi yva re pendekuai va'e ha'e javi, pevy'a ke. Ha'e rã yvy ha'e ye'ẽ pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta pendea py oguejy ma anha. Ipoxy vaipa reve oguejy, mba'eta oikuaa hi'ára opa rai'i maa.

Teju-jagua kunha va'e oakykue monha rã oexaague

¹³ Ha'e gui yvy py teju-jagua omombo ma ramo oakykue monha kunha opi'a'i oikuavã va'ekue.

¹⁴ Ha'e ramo kunha va'e pe ome'ẽa taguato tuvixa va'e pepo jovaive revegua, tekoa e'ỹa katy oveve agua, hekoarã oguereko katu pyre py. Ha'e py ma omongaru 'rã mboapy ma'etỹ rire irundya mbyte peve, mboi oexa e'ỹa py.*

¹⁵ Ha'e ramo kunha va'e rakykue mboi ou vy ojuru gui yy omoẽ yakã rami, kunha va'e ogueroxyry heravy agua.

¹⁶ Ha'e rami teĩ yvy ae oipytyvõ kunha va'e. Ha'e rami vy ojepe'a vy omokõmba teju-jagua ojuru gui yy omoẽ va'ekue.

¹⁷ Ha'e ramo kunha va'e pe teju-jagua ipoxyve ete vy oo imemby mboae kuery ikuai va'e re opu'ã agua. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuetea ojapo uka va'e omoĩ porã, ha'e Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e.

¹⁸ Ha'e gui teju-jagua ma ye'ẽ rembe re ju hi'aĩ ita ku'i reia py.

13

Ye'ẽ gui vixo vaikue oẽ rã oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ vixo vaikue aexa ye'ẽ gui oẽ ouvy rã. Ha'e va'e ma dez hakua ha'e sete inhakã va'e. Hakua re ma dez coroa oĩ. Inhakã re ma hery oĩ ayvu vai regua.

² Vixo aexa va'e ma reõ rami hete. Ipy ma urso rami, ha'e rã ijuru ma guary rami. Ixupe teju-jagua omboaxa opo'akaa, henda openaaty py oĩ agua, ha'e mba'emo tuvixa va'e ojapo agua guive.*

³ Ha'e gui aexa rã inhakã sete ikuai va'e regua peteĩ re ijukaarã omboguaiague oĩ, teĩ ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui okuera. Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi onhemondyipa vy vixo re anho oje'oi.

⁴ Teju-jagua voi ombojerovia okuapy, vixo ombopo'aka rire. Vixo vaikue avi ombojerovia. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Mava'e nda'u vixo rami ipo'aka va'e? Mava'e nda'u opu'ã kuaa 'rã hexe? — he'i.

* 12:14 Daniel 7.25, 12.7 * 13:2 Daniel 7.3-7

⁵ Ixupe ome'ëa avi ojuru py ijayvupa rei ha'e ijayvu vai aguã. Quarenta e dois jaxy peve ombopo'akaa.

⁶ Ha'e ramo ojuru oipe'a Nhanderuete re ijayvu vai aguã. Ha'e rami vy hery ha'e ombojeroviaaty re ijayvu rei, ha'e yva pygua kuery re guive.*

⁷ Ixupe ome'ëa avi iky'a e'y va'e kuery re opu'ã ha'e ipo'aka ete aguã. Ombopo'akaa avi vvy re ikuai va'e re: peteĩ-teĩ regua re, joegua e'y-e'y, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery re.*

⁸ Ha'e ramo vvy regua kuery ha'e javi 'rã ombojerovia. Ha'e va'e kuery rery ma kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re noĩ. Ha'e va'e kuaxia ma Vexa'i ra'y pegua, mba'eta vvy itui ppy'i guive ojejuka uka va'ekue.

⁹ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu.

¹⁰ Nhuã py heraa pyrã ma nhuã py ae 'rã oo. Kyxe guaxu py ojuka pyrã ma kyxe py ae 'rã ojukaa. Ha'e rami oiko rã iky'a e'y va'e kuery toexa uka ogueropo'aka ha'e ojerovia etea.

Vvy guy gui vixo mboae oẽ ouvy rã oexaague

¹¹ Ha'e gui vixo vaikue mboae ju aexa vvy guy gui oẽ ouvy rã. Ha'e va'e ma Vexa'i ra'y rami hakua mokoĩ va'eri teju-jagua rami ijayvu va'e.

¹² Jypygua vixo po'akaa rupi oiko henonde. Ha'e rami vy ojapo 'rã vvy regua kuery vixo jypygua omboete aguã rami, ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui okuera rire.

¹³ Ojapo avi 'rã hexa pyrã tuvixa va'e. Ha'e rami vy yva gui omboguejy 'rã tata vvy katy, avakue oexaa py.

¹⁴ Vixo renonde hexa pyrã ojapo aguã ombopo'akaague rupi ombotavy 'rã vvy regua kuery. Ha'e rami vy ha'e kuery pe ojapo uka 'rã vixo ra'angaarã, kyxe guaxu py omboguaague gui oikove ju va'ekue pegua ae.

¹⁵ Ombopo'aka avi vixo ra'angaa omopytuẽ aguã. Ha'e ramo ha'angaa ijayvu, ha'e ojuka uka guive ha'angaa ombojerovia e'y va'e kuery.

¹⁶ Pavẽ re omoi uka ikuaa ukaarã, ipo oiporu kuaa regua re, e'y vy hova re. Vvyigieve ha'e yvatekueve, oguerekopa va'e ha'e iporiaukue'i, escravo ha'e escravo e'y ha'e javi re omoi,

¹⁷ mba'eva rei ovende e'y neĩ ojogua e'y aguã, ikuaa ukua oguereko va'e e'y vy. Ha'e va'e kuery re oĩ jypygua vixo rery, e'y vy hery regua número.

¹⁸ Ha'e nunga ma 'arandua oexa ukua aguã oiko. Hi'arandu va'e kuery toikuaa pota vixo número mbovy paa re, mba'eta ava regua número ae, seiscentos e sessenta e seis.

14

Vexa'i ra'y ha'e ixupegua kuery Sião vvyty áry ikuai rã oexaague

¹ Ha'e gui ama'ẽ vy aexa Vexa'i ra'y Sião vvyty áry hi'aĩ rã. Hexeve ikuai avi cento e quarenta e quatro mil. Ha'e va'e kuery rova re ma hery ha'e Tuu rery omboparaa va'ekue.*

² Ha'e gui peteĩ ayvu aendu yva gui onhendu va'e, yy heta ha'e yapu atã va'e revovo rami, ha'e mba'epu ixã reta va'e ombopua rã onhendua rami guive.

³ Tendã oĩ va'e renonde rupi oporaëia okuapy mboraei pyau, irundy temimoingo kuery ha'e tujakueve joe opena va'ety renonde. Ha'e va'e mboraei ma avave rei ndoporaëi kuaai, cento e quarenta e quatro mil vvy regua kuery gui ogueraa jepe pyre'y vy.

⁴ Ha'e va'e kuery ma kunhague reve onhemongy'a e'y va'e, joguereko e'y va'e vy. Vexa'i ra'y ooa rupi rei hupive oje'oi va'e. Avakue mbyte gui ojoguaa Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y peguarã jypy'igua ikuai aguã.

⁵ Ha'e kuery juru py apu oĩ e'y va'e, mba'eta iky'a e'y va'e meme.

Jypygua ayvu oenduague

⁶ Ha'e gui anjo mboae ju aexa yva mbyte rupi oveve-veve rã. Ha'e va'e ma ayvu porã araka'e rã peve guarã oguereko vvy regua kuery pe omombe'u va'erã, peteĩ-teĩ regua pe, joegua e'y-e'y, amboae rami ijayvu va'e, ha'e amboae vvy regua kuery ha'e javi pe.

⁷ Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:

* 13:6 Daniel 11.36 * 13:7 Daniel 7.21 * 14:1 Apocalipse 7.1-4

— Pejererokyje ke Nhanderuete renonde, pemboete guive, mba'eta ovaẽ ma nhombopaga aguã hora. Pembojerovia yva, yvy, ye'ẽ ha'e yvu ikuai va'e apoare — he'i.

Mokoia ayvu oenduague

⁸ Ha'e va'e rire ou anjo mboae, mokoia va'e. Ha'e va'e ju aipoe'i:

— Ho'a, ho'apa ma Babilônia tetã guaxu. Mba'eta ha'e va'e tetã ma vinho ome'ẽ va'ekue yvy regua kuery ha'e javi oy'u aguã. Ha'e va'e ma poxya, Babilônia pygua kuery itavy reiaque re ou va'e.

Mboapya ayvu oenduague

⁹ Ha'e va'e rire ou anjo mboae ju, mboapya va'e. Ha'e va'e ma ijayvu atã reve aipoe'i:

— Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery rova re, e'y vy ipo re ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue ma

¹⁰ oy'u 'rã vinho Nhanderuete poxya regua. Ha'e nunga ma omoirũ e'y re oguereko katu va'ekue. Karo ipoxya oĩa gui ae 'rã ha'e kuery oy'u. Ha'e rami vy tata enxofre revegua py ikuai axy 'rã anjo iky'a e'y va'e kuery ha'e Vexa'i ra'y renonde.

¹¹ Ha'e kuery ikuai axya gui hataxi ojeupi 'rã araka'e rã peve guarã. Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery re hery omoĩa va'ekue ma ara py ha'e pyávy opytu'u e'y re ikuai axy riae 'rã — he'i.

¹² Ha'e rami oiko rã iky'a e'y va'e kuery toexa uka oĩ atãa. Ha'e kuery ma Nhanderuete ayvu ha'e Jesus re ojeroviaa rupi ikuai va'e.

Irundya ayvu oenduague

¹³ Ha'e ramo yva gui aendu peteĩ ayvu:

— Embopara ke: Ovy'a ete 'rã okuapy a'y guive Senhor re omano va'e kuery — he'i va'e.

Ha'e ramo Nhe'ẽ ombovai:

— Anhetẽ, mba'eta ha'e kuery opytu'u 'rã omba'epoague gui. Heko porãague repy ojekuaa avi 'rã ha'e kuery reve — he'i.

Mba'emo aju omono'õa rã oexaague

¹⁴ Ha'e gui ama'ẽ vy aexa peteĩ arai xiĩ va'e. Ha'e va'e áry ma peteĩ oguapy oiny, ava ra'y ojeapo va'ekue rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e akã re ma coroa ouro guigua oĩ, ha'e opo py ma foice'i haimbe va'e oguereko.*

¹⁵ Ha'e gui ma Nhanderuete ro iky'a e'y va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e ma ojapukai reve aipoe'i arai áry oguapy oiny va'e pe:

— Mba'ety yvy regua ijajupa ma. Eraa ke nde-foice'i ha'e emono'õ, mba'eta remono'õ aguã hora ovaẽ ma. — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo arai áry oguapy oiny va'e yvy áry rupi foice'i py ijaju va'e ojaya vy omono'õmba yvy gui.*

Uva omono'õa rã oexaague

¹⁷ Ha'e gui yva re Nhanderuete ro iky'a e'y va'e oĩ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e voi foice'i haimbe va'e oguereko opo py.

¹⁸ Ha'e gui altar yvýry gui peteĩ oẽ anjo mboae ju, tata re opena va'ety. Ha'e va'e ma foice'i haimbe va'e revegua pe ijayvu atã vy aipoe'i:

— Eraa ke nde-foice'i haimbe va'e, ha'e emono'õ uva yvy regua hembypy gui, mba'eta uva ijajupa ma — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo yvy áry rupi anjo foice'i omboaxa vy yvy re uva rembypy ikuai va'e gui ojaya hi'a. Ha'e rami vy uva'a ma peteĩ onhami atyrã tuvixa va'e oĩ va'e py omombopa, Nhanderuete opoxya rupi nhombopaga aguã.*

²⁰ Ha'e ramo uva onhamia tetã gui mombyry'i. Ha'e ramo onhamiaty gui onheẽ tuguy. Kavaju juruxã peve tyguaxu, ha'e trezentos quilometro-a rupi peve oxyry.

¹ Ha'e gui aexa rã yva re ojekuaa hexa pyrã tuvixa va'e mboae, nhomondyipaará. Mba'eta sete anjo ikuai, sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e nhomoingo axya ma opa vygua, mba'eta ha'e nunga py opa 'rã Nhanduete opoxya rupi joguerekoa.

Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei oporaieia okuapy rã oenduague

² Ha'e gui peteĩ yupa aexa vidro guigua rami ojekuaa va'e, tata re irũ va'e. Ha'e va'e áry ma mba'emo vai re ipo'aka va'ekue ikuai: vixo vaikue re, ha'angaa, ha'e hery regua número omoia 'rã va'ekue re. Ha'e va'e kuery ma Nhanduete pegua mba'epu ixã reta va'e oupi reve

³ oporaie okuapy Nhanduete rembiguai Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei. Ha'e rami vy aipoe'i:

— Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e, mba'emo rejapo va'e ma tuvixa ha'e iporã va'e meme. Reikoa ha'e javi rupi ndereko porãa anhetẽ rupigua meme rexa uka. Yvy regua kuery Ruvixave reiko!

⁴ Senhor, mava'e tu nderery oendu vy nanemboetei 'rã ojererokyjea rupi? Mba'eta ndee anho iky'a e'ỹ va'e reiko. Ha'e nunga rupi vyvy regua kuery ha'e javi 'rã nerenonde ou nemboete aguã, ndereko porãa ojekuaa ma rire — he'i okuapy.

Nhanduete nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁵ Ha'e va'e rire ama'ẽ jevy rã yva re ombojeroviaaty iky'a e'ỹ va'e ojepe'a, ha'e Nhanduete ayvu ryrũ opy oia gui ojekuaa.

⁶ Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e ropy gui sete anjo kuery oẽ ouvy sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e kuery ma ajukue porãve xiĩ rei hexakã va'e py onhemonde, ajukue ra'ykue ouro guigua opexo rupi ojokua reve.

⁷ Ha'e ramo sete anjo ikuai va'e po py irundy temimoingo kuery va'e regua peteĩ omboaxa sete hy'a'i ouro guigua. Ha'e va'e ma tynyẽ Nhanduete raka'e rã peve oiko va'erã poxya.

⁸ Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e ropy rupi tynyẽ Nhanduete rexakã ha'e ipo'akaa guigua hataxi. Ha'e ramo avave rei nda'evei ranhe oiko aguã, sete nhomoingo axyarã sete anjo oguereko va'e oiko e'ỹa ja.

16

Jypygua nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ ayvu aendu oo iky'a e'ỹ va'e gui onhendu atã va'e. Ha'e rami vy sete anjo ikuai va'e pe aipoe'i:

— Tapeo, sete hy'a'i pereko va'e gui penhoẽ vyvy re Nhanduete poxya rexa ukaarã — he'i.

² Ha'e ramo anjo jypygua oẽ ovy vy hy'a'i py oĩ va'e onhoẽ vyvy re. Ha'e va'e gui ma oiko ai vaikue. Ha'e ramo vixo vaikue guigua kuaa ukaarã avakue omoia ha'e ha'angaa ombojerovia va'ekue re oiko imoingo axyarã.

Mokoia nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

³ Ha'e gui anjo mokoia va'e ma ye'ẽ áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma omano va'ekue ruguy rami yy oiko. Ha'e ramo ye'ẽ rupi temimoingo ikuai va'e omanomba.

Mboapya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁴ Ha'e gui anjo mboapya va'e ma yakã ha'e yvu ikuai va'e áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma tuguy ojeapo.

⁵ Ha'e ramo aendu yy re anjo opena va'e aipoe'i rã:

— Ndee ma heko porã va'e, aỹ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue, Ndeky'a e'ỹ ete va'e, mba'eta ha'e nunga py ma ha'evea rami renhombopaga.

⁶ Ha'e kuery ma iky'a e'ỹ va'e ha'e profeta kuery ruguy omoẽ uka rire ha'e kuery pe ju reme'ẽ tuguy oy'u aguã. Ha'e nunga py ha'evea rami renhombopaga — he'i.

⁷ Ha'e gui aendu avĩ altar gui ombovai va'e:

— Anhetẽ, Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e. Anhetẽ va'e ha'e ha'evea rami meme renhombopaga — he'i.

Irundya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁸ Ha'e gui irundya anjo ma kuaray re ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma kuaray oapy avakue tata py.

⁹ Ha'e ramo kuaray aku gui okaipa vy ijayvu vaikue okuapy Nhanderueete rery re, imoingo axyarã ombou aguã re ipo'aka va'e ramo. Ha'e rami teĩ ndojeko rerovai guive omboete aguã.

Peteĩ nhiruĩa nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo peteĩ nhiruĩa va'e ma vixo vaikue renda openaaty re ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma vixo openaa ha'e javi rupi pytũmba. Ha'e rã avakue haxy va'e oendu vy oixu'upa oapekũ,

¹¹ ai vaikue gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanderueete yva pygua re. Ha'e rami teĩ opa marã rei ikuiaa gui ma ndojeko rerovai guive.

Mboapy memea nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹² Ha'e gui anjo mboapy memea va'e ma Eufrates yakã guaxu áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma yy ipirupa peteĩ tape oĩ aguã, kuaray oua katy gui huvixave kuery ou aguã.

¹³ Ha'e ramo ama'ẽ rã teju-jagua, vixo vaikue ha'e profeta ramigua juru gui ma mboapy nhe'ẽ vai oẽ ju'i rami ojekuaa va'e.

¹⁴ Ha'e va'e nhe'ẽ ma anha kuery meme, hexa pyrã apoarã ikuai. Ha'e kuery oje'oi 'rã yvy jave re huvixa kuery ikuai va'ea rupi omono'õmba heruvy aguã, Nhanderueete Ipo'akapa va'e re opu'ã rei okuapy aguã, mba'eta hi'ára tuvixave va'e ovaẽ rã.

¹⁵ (— Ma'ẽ, xee ma imonda va'e rami 'rã aju xapy'a. Ovy'a ete 'rã xerarõ vy oao py onhemonde riae va'e, ipire reia rupi oiko e'ỹ aguã, oexa pavẽ rã oxĩmba e'ỹ aguã — he'i.)

¹⁶ Ha'e gui anha kuery nhe'ẽ ma peteĩ henda py omono'õmba huvixa kuery, hebraico ayvu py Armagedom 'epy va'ea py.

Sete-a nhomoingo axyarã ju ombou rã oexaague

¹⁷ Ha'e gui anjo sete-a va'e ma yvate rupi onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e jave py ayvu atã onhendu oo iky'a e'ỹ va'e py, tenda openaaty oĩ va'e yvy'iry gui. Ha'e vy

— Ojeupitypa ma — he'i.

¹⁸ Ha'e gui oiko overa, ayvu ha'e yapu. Oiko avi yvy ryryi atã tuvixa va'e. Ha'e va'e ramigua yvy ryryi ma yvy re ikuiaa ypy'i guive ndoikoi teri va'ekue.

¹⁹ Ha'e va'e gui ma tetã guaxu mboapy henda rupi oja'o. Ho'apa avi kova'e yvy re tetã ikuai va'e. Mba'eta Babilõnia tetã guaxu re Nhanderueete oikuaa pota vy omboy'u vinho ipoxya oĩa karo gui.

²⁰ Ha'e ramo ypa'ũ ha'e javi okanhymba, yvyty ikuai va'e voi ndojouavei.

²¹ Ha'e gui avakue áry ho'a yva gui amandau tuvixa va'e, trinta quilo raxa va'e meme. Ha'e ramo amandau gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanderueete re, imoingo axyarã ombou va'ekue tuvixa ramo.

17

Kunha itavy rei ete va'e oexaague

¹ Ha'e gui anjo kuery sete hy'a'i oguereko va'e regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma ijayvu vy aipoe'i xevy:

— Enhemboja ke ejuvy, aexa uka ta kunha itavy rei ete va'e ombopagaa rã. Ha'e va'e ma yy heta va'e áry oguapy oiny va'e.

² Hexeve huvixave yvy re ikuai va'e itavy rei va'ekue. Kunha va'e itavy reia vinho ma yvy regua kuery oy'u vy oka'upa va'ekue — he'i.

³ Ha'e gui nhe'ẽ re aiko reve anjo xereraa peteĩ henda tekoa e'ỹa py. Ha'e py ma kunha va'e aexa peteĩ vixo pytã va'e kupe áry oguapy oiny rã. Ha'e va'e vixo re ma tery nda'evai ete va'e oĩmba. Sete inhakã ha'e dez hakua va'e hi'aĩ.

⁴ Kunha va'e ma púrpora ha'e pytã va'e py onhemonde va'e. Ouro guigua py ojegua, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py. Opo py oguereko peteĩ karo ouro guigua. Ha'e va'e ma ojegarupy anho tynyẽ, itavy reia rupi onhemongy'apaague.

⁵ Kunha va'e rova re ma peteĩ tery oĩ oikuaa pyrã e'ỹ: “Babilõnia tetã guaxu, itavy rei va'e kuery xy, ha'e yvy re ojegarupy omoingo va'ety” he'ia.

⁶ Aexa rā kunha va'e ma Jesus regua mombe'ua kuery iky'a e'y va'e ruguy oy'u vy oka'u va'ekue. Ha'e nunga aexa vy anhemondyi vaipa.

⁷ Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:

— Mba'e re tu renhemondyi ri? Amombe'ua porāve ta kunha va'e reko reikuaa e'y va'ekue, ha'e vixo sete inhakā ha'e dez hakua va'e kunha reraa reko guive.

⁸ Vixo rexa va'e ma yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei, ha'e gui vvykuaa gui oẽ aguā rami ju oiko, ha'e okanhy aguā rami guive. Ha'e rā vvy regua kuery vvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e, ha'e kuery oexa 'rā vixo oiko va'ekue ri noĩvei va'e ojekuaa ju rā. Ha'e gui vixo oiko va'ekue ri noĩvei va'e ojekuaa ju rā rā vvy regua kuery oexa 'rā okuapy, vvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e kuery ae. Ha'e kuery oexa vy onhemondyipa 'rā okuapy.

⁹ — Ha'e nunga ma hi'arandu va'e kuery oikuaa aguā: Vixo akā sete ikuai va'e ma sete vvyty. Ha'e va'e vvyty áry ae kunha va'e oguapy oiny. Sete huvixave guive ikuai.

¹⁰ Ha'e kuery va'e regua peteĩ nhirui ma noĩvei ma. Peteĩ ju aỹ oikove, ha'e rā amboae ma ndoikoi teri. Ha'e va'e ma ojekuaa vy are'y'i re 'rā oiko, henonderā omoĩ ma voiaque rami vy.

¹¹ Ha'e gui vixo yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei va'e ae 'rā oiko huvixave oito-a va'erā. Sete ikuai va'e gui 'rā oiko. Ha'e rami avi okanhy aguā rami oiko.

¹² Ha'e gui dez hakua rexa va'e ma dez huvixave ikuai. Ha'e va'e kuery ma nombopo'akaai teri. Vixo reve vy mae ma 'rā ipo'aka huvixa ikuai aguā. Peteĩ hora ete'i 'rā oĩ.*

¹³ Ha'e va'e kuery ma peteĩ rami meme 'rā onhembopy'a. Ha'e rami vy vixo pe omboaxa 'rā opo'akaa joguereko aguā.

¹⁴ Ha'e kuery opu'ã 'rā okuapy Vexa'i ra'y re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery re Vexa'i ra'y ipo'aka 'rā, mba'eta senhor ikuai va'e Senhor, ha'e huvixave ikuai va'e Ruvixave. Hexevegua kuery ipo'aka avi 'rā, hexe anho ojerovia va'e, oiporavo ha'e oenoĩ va'ekue ikuai vy — he'i.

¹⁵ Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

— Kunha itavy rei va'e oguapy oinya yy ma joegua e'y-e'y va'e, heta va'e kuery, amboae vvy regua, ha'e amboae rami ijayvu va'e kuery.

¹⁶ Ha'e gui vixo ha'e dez hakua rexa va'ekue ma nda'ija'ei 'rā okuapy kunha itavy rei va'e re. Ha'e rami vy oipe'apa 'rā heravy mba'emo oguereko va'ekue. Ho'upa 'rā ho'okue, ha'e gui oapypa 'rā guive tata py.

¹⁷ Mba'eta ha'e kuery py'a re Nhanderuete ae 'rā omoĩ ha'e oipota va'e ojapo aguā. Ha'e ramo peteĩ rami meme 'rā vixo pe omboaxa ipo'aka aguā, Nhanderuete ijayvuague ojeupitypa peve.

¹⁸ Kunha rexa va'ekue ma tetã guaxu vvy regua huvixave kuery re ipo'aka va'e.

18

"Babilônia tetã oitya ma" 'ea rā oenduague

¹ Ha'e va'e rire ma ama'ẽ rā yva gui oguejy amboae anjo ipo'aka ete va'e. Ha'e va'e rexakãa ma vvy jave re oexape.

² Ha'e gui ojapukai vy aipoe'i:

— Oitya, oitypaa ma Babilônia tetã guaxu. Anha kuery ikuai atyrā rive opyta, opa marãgua nhe'ẽ vai kuarã, ha'e guyra ojegarupy ha'evẽ'y va'e onhemi atyrã.

³ Mba'eta Babilônia pygua kuery itavy reia re imbopagaarã vinho ma vvy regua kuery ha'e javi oy'u. Hexeve vvy regua huvixave kuery itavy rei avi va'ekue. Vvy regua mba'emo vendea kuery voi ojoupa va'ekue Babilônia pygua kuery itavy reia gui.

⁴ Ha'e gui amboae ayvu ju aendu yva gui aipoe'i va'e:

— Xevygua kuery, pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui, ha'e kuery ojevavya rupi pendekuai e'y aguā, ha'e kuery moingo axyarã pendere voi oiko e'y aguā — he'i.

⁵ Mba'eta ha'e kuery ojevavya ma yva re peve ojekuaa. Ha'e ramo Nhanderuete oikuaa pota ae ma teko vai rupi ikuai re.

* 17:12 Daniel 7:24

⁶ Tomoingo axya ete ha'e kuery nhomoingo axyague rekovia, tombopaga raxaave guive ojapogue re. Karo py ha'e kuery nhomonga'u aguã omoirüague py ae ju tomoirüave ete ha'e kuery oy'u aguã.

⁷ Ha'e kuery ojeju porã ha'e itavy reiaque re toamboekoviaa ojexavai ha'e ojae'o aguã rami, mba'eta ojeupe ae "Xee ma huvixa kunha rami aguapy ainy. Imeve'y va'e xee ndaikoi. Neĩ peteĩ henda py naendui 'rã xembojae'oarã" he'i rire.

⁸ Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve 'rã ou imoingo axyarã. Oiko 'rã ijukaarã, imbojae'oarã ha'e karuai. Ha'e gui okaipa 'rã tata py, mba'eta Senhor Nhanderuete imbopagaarã oiko va'e ma ipo'aka.

Babilônia tetã oguero'va va'ekue ipy'a vai rã oexaague

⁹ Ha'e gui vyv regua huvixave kuery oexa 'rã okuapy Babilônia tetã okai rã hataxĩ ojeupi va'e. Ha'e rami vy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã, ha'e kuery reve itavy rei ha'e opa marã ovy'a rire.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ma imbojexavaia gui okyje vy tetã gui mombry ikuai'a gui 'rã oma'ẽ okuapy. Ha'e vy aipoe'i 'rã:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ. Ndee tetã guaxu Babilônia, tetã ipo'akapa reiko va'ekue ri peteĩ hora pyve oiko nembopagaarã — he'i 'rã okuapy.

¹¹ Yvy regua mba'emo vendea kuery voi ha'e nunga oexa vy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã okuapy, mba'eta avave rei ndojoguaavei ma 'rã ovende va'erã oguereko va'ekue.

¹² Ovende va'erã oguereko va'ekue ma pova'e: ouro guigua, prata, ita hepyve va'e, pérola, ha'e ajukue iporãve va'e guigua, púrpura, seda ha'e pytã va'e guigua, opa mba'e marfim gui ojapo pyre, opa marãgua tenda, mesa, ha'e nunga ha'e javi yvyra hepyve va'e gui ojapo pyre, overa va'e, ferro ha'e mármore guigua,

¹³ canela heakuã porã va'e, mba'emo irürã, heakuã porã va'e oapy pyrã, moã jaikyty va'e nunga, bálsamo, vinho, azeite, trigo, trigo ra'yigue, vaka, vexa'i, kavaju, karóxa ha'e escravo kuery, avakue oikove va'e ae.

¹⁴ Yvyra'a ijaju nhavõ ho'uxe vai va'ekue ma jipovei ma 'rã ndea py. Ndevy pe jipovei ma 'rã mba'emo hepyve va'e, ojou porãmby ikuai va'e, ha'e nunga ndojouavei ma 'rã ndea py.

¹⁵ Ha'e nunga vendea kuery omboekoviaa rupi ojoupa va'ekue ma mombry gui 'rã oma'ẽ okuapy, nembojexavaia gui okyje vy. Ojae'o reve ipy'a vai vy

¹⁶ aipoe'i 'rã okuapy:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Mba'eta ajukue iporãve va'e py anho ha'e kuery onhemonde va'ekue, púrpura ha'e pytã va'e py. Ijegu va'ekue ouro, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py.

¹⁷ Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve oguerekopa va'ekue okanhymba — he'i 'rã okuapy.

Ha'e gui kanoã ja kuery yy rupi uguata va'e, kanoã mboguataa kuery, ha'e ye'ẽ rupi omba'eaipo va'e kuery ha'e javi ma mombry gui avi 'rã oma'ẽ okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy tetã okai rã hataxĩ ojeupi va'e oexa vy ojapukai 'rã:

— Mba'e nunga tetã tu peva'e tetã guaxu iporãague rami iporã va'e? — he'i 'rã okuapy.

¹⁹ Ha'e kuery oakã re yvy ku'i omombo-mombo reve ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã. Ha'e vy ojapukai 'rã:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Ha'e py ma ye'ẽ rupigua kanoã ja kuery ha'e javi ojoupa va'ekue oguerekopaa gui. Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve ivaiipa — he'i 'rã okuapy.*

²⁰ Ha'e nunga rupi yva pygua kuery, pevy'a ke. Ha'e peẽ kuery iky'a e'y va'e, apóstolo ha'e profeta kuery voi ke pevy'a, mba'eta Nhanderuete ombopaga ma penemoingo axyare.

"Babilônia ivaiipa ae ma" 'ea rã oenduague

²¹ Ha'e gui peteĩ anjo imbaraeve va'e oupi peteĩ ita mba'emo mongu'ia rami tuvixa va'e. Ha'e rami vy ye'ẽ mbyte py omombo. Ha'e vy aipoe'i:

— Guĩ rami 'rã oitya Babilônia tetã guaxu. Avave rei ndojouavei 'rã.

* 18:19 Ezequiel 27.27-32

²² Ndea py noenduavei 'rā mba'epu ixā reta va'e mbopua, imba'epu va'e, neī mimby ha'e mimby guaxu monhe'ēa. Ndojekuaavei 'rā mba'emo py omba'eapo va'e rembiapo. Ndea py noenduavei 'rā mba'emo ra'yīgue mongu'ia revovo.

²³ Ndea py naexakāvei ma 'rā tataendy, omenda ta va'e kuery ayvu voi noenduavei 'rā. Ndevy mba'emo ovende va'e ma yvateve ikuai va'ekue yvy re, mba'eta yvy regua kuery ha'e javi rembotavypa va'ekue nemba'evykya py.

²⁴ Ha'e va'e tetā py ae omoēa profeta kuery ruguy, iky'a e'y' va'e kuery ha'e yvy re ojukaa va'ekue ha'e javi ruguy.

19

Yva re ovy'a okuapy va'e oexaague

¹ Ha'e nunga oiko rire ma yva re petē ayvu atā aendu heta va'e kuery ijayvua rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Aleluia! Jaa jepe aguā, hexakāa ha'e po'akaa ma Nhanderuete guigua meme.

² Anhetē rupi, ha'evea rami meme nhombopaga, mba'eta ombopaga ma kunha itavy rei ete va'ekue. Ha'e va'e ma itavy reia py omongy'apa va'ekue yvy regua kuery, ha'e opo py ae Nhanderuete rembiguai kuery ruguy omoē va'ekue teī ombopaga ma ha'e nungakue re — he'i.

³ Aipoe'ive ju:

— Aleluia! Kunha okaia gui hataxī opu'ā 'rā araka'e rā peve — he'i.

⁴ Ha'e ramo vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety ha'e irundy temimoingo kuery ma guenapy'ā re ikuai vy omboete avi okuapy Nhanderuete tenda py oguapy oiny va'e. Ha'e vy

— Anhetē ete. Aleluia! — he'i okuapy.

⁵ Ha'e gui petē ayvu onhendu tenda oīa gui:

— Nhanderuete rembiguai pendekuai va'e, pembojerovia ke, henonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi, yvy'igueve ha'e yvatekueve — he'i.

⁶ Peteī ayvu aendu avi heta va'e kuery ijayvua rami, yy tuvixa va'e ha'e yapu atā va'e revovo rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Aleluia! Mba'eta Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e ae oī Joguerekoarā.

⁷ Javy'a ke, japoraēi ha'e ixupe “Hexakāmba va'e” ja'e, mba'eta ovaē ma Vexa'i ra'y omenda aguā āra. Ta'yxyrā onhemoatyrōmba ma guive,

⁸ mba'eta ha'e va'e onhemonde aguā ma ajukue iporāve, hexakā ha'e iky'a e'y' va'e ome'ēa — he'i okuapy. Mba'eta ajukue iporāve va'e ma iky'a e'y' va'e kuery teko porā rupi ikuai.

⁹ Ha'e ramo anjo aipoe'i xeivy:

— Embopara ke po rami: “Ovy'a ete 'rā okuapy Vexa'i ra'y omenda aguā ngaru py oenoī mbyre kuery.”*

Aipoe'ive ju:

— Pova'e nunga ma Nhanderuete ayvu anhetē va'e — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo ipy yvy'iry xerenapy'ā re aī amboete aguā. Ha'e rami teī aipoe'i xeivy:

— Ma'ē, ejapo eme evoko rami. Xee voi ndee rami tembiguai aiko, nde-irmão kuery Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e rami. Nhanderuete anho tema emboete. Mba'eta profeta kuery pe Nhe'ē oikuaa uka va'e ma Jesus regua ae.

Vixo vaikue ha'e profeta ramigua re Cristo ipo'aka rā oexaague

¹¹ Ha'e gui ama'ē rā yva ojepe'a, ha'e oē ouvy petē kavaju xiī. Hi'árygua pe ma “Ojeroviapy ha'e Anhetē va'e” ea. Ha'e va'e ma ha'evea rami joguereko, ha'e teko porā rupi opu'ā 'rā joe.

¹² Hexa ma tata rami hendy. Inhakā re ma coroa heta oī. Hexe ipara oiny petē tery avave rei ndoikuaai va'e, ha'e anho e'y' vy.

¹³ Ijao ma tuguy py omopytā mbyre. Hery oenoīa ma Nhanderuete ayvu.

¹⁴ Hakykue jogueru yva pygua xondaro kuery. Ha'e va'e kuery voi kavaju xiī va'e áry ikuai, ha'e ajukue xiī rei iky'a e'y' va'e py onhemonde va'e.

* 19:9 Mateus 22.1-14

¹⁵ Herekoa juru gui ma peteĩ kyxe guaxu haimbe va'e oẽ, ha'e va'e py vvy regua kuery omoingo axy aguã. Ha'e rami vy omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, ha'e onhami 'rã uva Nhanderuetete Ipo'akapa va'e poxya rupi.*

¹⁶ Ijao puku re, ha'e hetyma re ma peteĩ tery ipara oiny: “Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor” he'ia va'e.*

¹⁷ Ha'e gui peteĩ anjo aexa kuaray áry opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojavukai atã reve ijayvu yva mbyte rupi guyra oveve va'e ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peju ke, pendeaty Nhanderuetete ngaru tuvixa va'e ojapoa py,

¹⁸ pe'u aguã huvixave ro'okue, xondaro ruvixa, ipo'akakueve, kavaju ha'e hi'árygua kuery ro'okue, opa marãgua ro'okue, escravo ha'e escravo e'y, vvyĩgueve ha'e yvatekueve ro'okue guive — he'i.

¹⁹ Ha'e gui ma aexa rã vixo vaikue ha'e vvy regua huvixave kuery ono'õ okuapy, ha'e kuery pegua xondaro kuery reve. Ha'e va'e kuery ma kavaju áry oĩ va'e rovai opu'ã aguã ono'õ okuapy, ixupegua kuery rovai guive.

²⁰ Ha'e rami teĩ vixo ombotyva nhuã py, profeta ramigua guive. Ha'e va'e ma vixo renonde hexa pyrã ojapo vvy ombotavy va'ekue vixo ra'angaa mbojeroviaa kuery ixuguigua kuaa ukaarã omoĩa va'ekue. Ha'e kuery mokoĩve ma oikove reve omomboia yupa tata guigua, enxofre okaia py.

²¹ Ha'e rã amboae kuery ma kavaju árygua ojukapa ijuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py. Ha'e ramo ho'okue re ma guyra kuery oveve va'e hev yatãmba.*

20

Mil ma'etỹ re anha ombotyva, ha'e onhemboete ju va'e kuery oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ anjo aexa yva gui oguejy ovvy va'e. Opo py ogueru vvykua rokẽ pe'aa, ha'e peteĩ corrente tuvixa va'e guive.

² Ha'e gui ojopy teju-jagua, mboi yma guive oiko va'ekue. Ha'e va'e ma anha Satanás. Ha'e rami vy mil ma'etỹ peve ojokua.

³ Vvykua py omombo vvy omboty imoiny. Okẽ re omoĩ imbojaarã, mil ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja ombotavy ve'ỹ aguã vvy regua kuery. Ha'e va'e rire ma henonderã omoĩ ma voiaague rami vy opoia 'rã xapy'a'i.

⁴ Aexa avi huvixa kuery pegua tenda ikuai va'e. Ha'e va'e py ma ombopo'aka pyre kuery oguapy okuapy jogueroko aguã. Aexa avi Nhanderuetete ayvu Jesus regua omombe'uague re ojyryvi kyxĩ mbyre kuery nhe'ẽ. Ha'e va'e kuery ma vixo vaikue ha'e ha'angaa nombojeroviai va'ekue, neĩ ixuguigua kuaa ukaarã nomoĩ ukai va'ekue ngova re, neĩ opo re. Ha'e kuery oikove ju, ha'e Cristo reve ipo'aka okuapy mil ma'etỹ re.

⁵ Ha'e va'e ma nhemboete jevya jypygua. Ha'e rã omano va'ekue mboae ma ndoikove jevyi 'rã mil ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja.

⁶ Ovy'a ete, ha'e icy'a e'y va'e 'rã ikuai jypygua nhemboete jevya py onhemboete ju va'e kuery. Ha'e va'e kuery re ma omano jevy aguã nda'ipo'akai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuetete ha'e Cristo pegua sacerdote 'rã ikuai. Hexeve huvixa rami 'rã opena okuapy mil ma'etỹ re.*

Anha opoia ma rire ombopagaa rã oexaague

⁷ Ha'e gui mil ma'etỹ ojeupity ma ramo Satanás opoia 'rã nhuã py ombotyague gui.

⁸ Ha'e ramo oẽ vvy ombotavypa 'rã vvy regua kuery vvy apy irundyve ikuaia rupi, Gogue ha'e Magogue 'epy va'e. Ha'e kuery ha'e javi 'rã omboatypa joe opu'ã aguã. Ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami 'rã heta.

⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ma vvy jave rupi gui oguata jogueruvy vy ojokopa 'rã icy'a e'ỹ va'e kuery rekoa, tetã Nhanderuetete oayvu ete va'e. Ha'e rami teĩ yva gui tata oguejy vvy omokanhymba 'rã.*

* 19:15 Salmo 2.9 * 19:16 Mateus 24.30; 2 Tessalonicenses 1.6-10 * 19:21 Ezequiel 39.17-20 * 20:6 1 Coríntios 15.20-25; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.9,10 * 20:9 Ezequiel 18.1-39; 16

¹⁰ Ha'e gui anha imbotavyare omombo'a 'rã yupa tata guigua enxofre okaia py. Ha'e py ma oĩ avi vixo vaikue ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery ma ara py ha'e pyávý ojexavai 'rã araka'e rã peve.

Senhor oikuaa pota rã oexaague

¹¹ Ha'e gui ma aexa peteĩ tenda guaxu openaaty xiĩ rei va'e, ha'e hi'áry oguapy oiny va'e guive. Ha'e va'e renonde gui ma vvy ha'e yva regua okanhymba, ndojouavei oĩ aguã.

¹² Aexa avi omano va'ekue, yvatekueve ha'e vvyígueve guive. Ha'e kuery ma tenda renonde ojexa uka vy opu'ãmba okuapy. Ha'e ramo oipe'aa kuaxia para ikuai va'e, ha'e amboae kuaxia avi oipe'aa, tekove oguereko va'e kuery rery oĩa. Ha'e rami vy omano va'ekue re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re, kuaxia ikuai va'e re ipara oĩa rami vy.*

¹³ Ye'ẽ gui ou 'rã omano va'ekue ha'e py ikuai va'ekue. Omanogue retã gui avi 'rã ou. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re.

¹⁴ Ha'e ramo omanogue retã py ikuai va'ekue omombopaa 'rã yupa tata guigua py. Ha'e va'e yupa tata guigua ma omano jevy aguã ae oĩ.

¹⁵ Kuaxia para tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re amongue rery ndojouai ramo omombo'a 'rã yupa tata guigua py.

21

Yva pyau ha'e vvy pyau oexaague

¹ Ha'e gui aexa yva pyau ha'e vvy pyau, mba'eta yva ha'e vvy jypy guare ma okanhý ma, ye'ẽ voi jipovei ma.*

² Aexa avi tetã iký'a e'ỹ va'e, Jerusalém pyau yva gui oguejy rã, Nhanderuetea guigua. Ha'e va'e ma iporã ete, kunhataĩ omenda ta vy omerã pe onhemoatyrõ va'e rami avi.

³ Ha'e gui peteĩ ayvu atã aendu tenda oĩa gui onhendu va'e:

— Ma'ẽ, aỹ gui ma Nhanderuete opyta 'rã avakue mbyte. Ha'e kuery reve ae 'rã oĩ.

Ha'e kuery ikuai 'rã ixupegua, ha'e rã Nhanderuete ma oiko 'rã ha'e kuery reve.*

⁴ Ha'e rami vy omombirupa 'rã ha'e kuery rexay. Omano va'e jipovei ma 'rã, neĩ ipý'a vai va'e voi, haxẽ va'e, neĩ haxy va'e voi jipovei 'rã, mba'eta jypy guare oaxapa ma — he'i.*

⁵ Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e aipoe'i:

— Ma'ẽ, opa mba'e ambopyaupa ma — he'i.

Aipoe'ive ju:

— Embopara ke pova'e ayvu, mba'eta anhetẽ meme vy ogueroviaa aguã ha'eve va'e.

⁶ Aipoe'ive ju xeivy:

— Opa mba'e ojeupitypa ma. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboypyare ha'e ijapopaa. Ijy'uvei va'e pe ma xee ame'ẽ rive 'rã yvu tekove me'ẽa gui oy'u aguã.

⁷ Ha'e nunga ma mba'emo ogueropo'aka va'e kuery peguarã. Xee aiko 'rã ha'e kuery Ruete. Ha'e rã ha'e kuery ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã ikuai.*

⁸ Ha'e rã okyje rei va'e kuery, ojerovia e'ỹ va'e, ojou vai pyrã, jojuka va'ety, onhemongy'apa rei va'e, imba'veyky va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapu va'e kuery ha'e javi, ha'e kuery rekoarã ma yupa tata guigua enxofre okaia va'e. Ha'e kuery omano jevy aguã oĩ.

Jerusalém pyau regua omombe'u porãveague

⁹ Ha'e gui sete anjo kuery hy'a'i sete nhomoingo axyarã tynyẽ va'e oguereko va'ekue regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma aipoe'i xeivy:

— Enhemboja ke ejuvy, taexa uka kunhataĩ omenda va'erã, Vexa'i ra'y ra'yxyrã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami vy nhe'ẽ re aiko reve xereraa peteĩ yvyty tuvixa ha'e yvateve va'e áry. Ha'e vy xeivy pe oexa uka Jerusalém tetã iký'a e'ỹ va'e, yva Nhanderuetea gui oguejy ouvy rã.*

¹¹ Ha'e va'e re ma oĩ Nhanderuete rexakã. Ita hepyve va'e rami hexakã, ita jaspe hendy va'e rami.

* 20:12 Daniel 7.10, João 5.25-29 * 21:1 2 Pedro 3.13 * 21:3 Ezequiel 37.27 * 21:4 Isaías 25.8 * 21:7

¹² Ikora ma tuvixa ha'e yvate ete va'e. Doze okê oî. Okê rarôarâ ma doze anjo ikuai. Okê re ma ipara oiny Israel kuery doze regua ikuai va'e rery.

¹³ Kuaray oua katy mboapy okê oî, kuaray ijapu'a'ia katy ma mboapy ju, kuaray puku-a katy ma mboapy ju, ha'e gui kuaray oikea katy ma mboapy ju oî.*

¹⁴ Tetâ kora re ma doze ita oî ijytarâ. Ha'e va'e re ma ipara oiny Vexa'i ra'y pegua apóstolo kuery doze ikuai va'e rery.

¹⁵ Xereve ijavyu va'e ma peteî vyvra po'i'i ouro guigua oguereko mba'emo oa'âarâ, tetâ, kora ha'e okê oî va'e oa'â aguã.

¹⁶ Tetâ ma ipuku-a oî va'e'y, ipuku-a ha'e ipya joo rami. Yvyra po'i'i py anjo tetâ oa'â rã dois mil e duzentos quilômetros ipuku-a. Ipuku-a, ipya ha'e yvatea ma joo rami meme.

¹⁷ Ha'e gui ikora ju oa'â rã sessenta e cinco metros. Avakue oa'â jepiaty rami ae avi anjo oa'â.

¹⁸ Kora ma ita jaspe gui ojapo pyre. Ha'e rã tetâ ma ouro iky'a e'y va'e guigua, vidro iky'a e'y va'e rami hexakã.

¹⁹ Tetâ kora ytarâ ita ikuai va'e ma ita hepyve va'e opa marãgua py ijegua. Ijyta jypygua ma jaspe guigua. Mokoña ma safira guigua. Mboapy ma calcedônia guigua. Irundya ma esmeralda guigua.

²⁰ Teî nhiruã ma sardônio guigua. Mboapy memea ma sárdio guigua. Sete-a ma crisólito guigua. Oito-a ma berilo guigua. Nove-a ma topázio guigua. Dez-a ma crisópraso guigua. Onze-a ma jacinto guigua. Ha'e gui doze-a ma ametista guigua.

²¹ Doze okê oî va'e ma doze pérola. Peteî-teî okêrã ma peteî pérola oî. Tetâ mbyte rupi tape guaxu oaxa va'e ma ouro iky'a e'y va'e guigua, vidro rami hexakã.

²² Tetâ py xee ndaexai templo, mba'eta templo 'rãgue py Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Vexa'i ra'y oî.

²³ Tetâ rupi kuaray neî jaxy nomoexakã teî ha'eve, mba'eta Nhanderuete rexakã ae oexape, ha'e Vexa'i ra'y ma tataendy rami omoexakã.

²⁴ Tetâ rexakã rupi ma amboae regua kuery 'rã ikuai. Ha'e py 'rã yvy regua huvixave kuery ogueru mba'emo porãgueve oguereko va'e.

²⁵ Okê ikuai va'e ma nonhembotyî 'rã ara py, ha'e rã pytû ma ndoikoi ha'e py.

²⁶ Ha'e py amboae regua kuery mba'emo porãgueve anho 'rã ogueru imboetearã.

²⁷ Ha'eve'y va'e ma ndoikei 'rã ha'e py, neî ojeguarupy, e'y vy apua rupi ikuai va'e. Ha'e pygua kuery ma tekove oguereko va'e vy Vexa'i ra'y pegua kuaxia re hery oia va'e kuery anho.

22

¹ Xevy pe anjo oexa uka avi yakã tekove me'êa. Ha'e va'e ma itaendy rami hexakã, Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty oia gui oxyry ovy va'e.

² Tape guaxu oî va'e mbyte rupi hi'aî vyvra tekove me'êa, yakã rembe rovaive re guive. Ha'e va'e ma doze hi'a va'e, jaxy nhavô hi'a mboae va'e. Yvyra rogue ma heta va'e kuery joegua e'y-e'y mongueraarã oî.*

³ Jipovei ma 'rã ayvu vaipy. Tetâ re 'rã oî Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty. Ixupegua kuery omboete 'rã okuapy,

⁴ ha'e hova oexa 'rã guive. Ha'e rã ha'e kuery rova re ma oî 'rã hery.

⁵ Ha'e py pytû jipovei ma ramo ha'e pygua kuery ikuai rupi tataendy nomoexakã, neî kuaray ndojopei teî ha'eve, mba'eta Senhor Nhanderuete ae 'rã omoexakã. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã opena araka'e rã peve.

Kova'e kuaxia re ayvu oî va'e anhetê ete memea re ijavyvua

⁶ Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

— Pova'e ayvu ma oguerovia pyrã ha'e anhetê va'e meme. Senhor profeta kuery nhe'ê Ruete va'e ma guembiguai kuery ikuai py ombou ojepegua anjo are'y'i re mba'emo oiko va'erã oikuaa uka aguã, tenonderã omoî ma voiaque rami vy.

⁷ Ma'ê, are'y re 'rã aju. Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e kuaxia para re ayvu oî va'e rupi ikuai va'e.

Nhanemongeta ha'e nhandereroayvu porãague

* 21:13 Ezequiel 48.30-35

* 22:2 Ezequiel 47.1,12

⁸ Ha'e nunga xee João ae aendu ha'e aexa. Ha'e nunga aendu ha'e aexa vy ikuaa ukaa anjo py yvy'iry aĩ xerenapy'ã re amboete aguã.

⁹ Ha'e ramo aipoe'i xevy:

— Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee ma ndee rami avi tembiguai aiko, nde-irmão kuery profeta ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e ha'e javi ramigua. Nhanderuete ae 'rã remboete — he'i.

¹⁰ Aipoe'ive ju:

— Eikuaa uka e'ỹ eme kuaxia re ayvu oĩ va'e, mba'eta hi'ára namombyryvei ma.

¹¹ Tove heko vai va'e kuery taeko vaive tema. Tove heko ky'a va'e kuery taeko ky'ave tema. Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi anho ta'ikuai, ha'e heko ky'a e'ỹ va'e ta'ikuaive tema teko ky'a e'ỹa rupi.

¹² Ma'ẽ, xee aju 'rã are'ỹ re, aru 'rã guive peteĩ-teĩ oikoague repy ame'ẽ va'erã.

¹³ Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboypyare ha'e ijapoparã.

¹⁴ Ovy'a ete 'rã okuapy [Vexa'i ra'y ruguy py] oao ojoi va'e, ha'e rami vy yvyra 'a tekove me'ẽa va'e ho'u, ha'e tetã rokẽ rupi oike aguã.

¹⁵ Ha'e rã tetã rovai rupi ma jagua rami ikuai va'e 'rã opyta, imba'evyky va'e, on-hemongy'apa va'e, jojuka va'ety, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapuxe vai va'e apu rupi rive ikuai va'e ha'e javi.

¹⁶ Xee Jesus ma xejepegua anjo ambou peẽ igreja pygua kuery pe ha'e nunga aikuaa uka aguã. Xee ma "Davi rapokue renhoi" 'epy va'e, hamymino aiko, ha'e jaxy-tata ko'ẽ mbija hexakãmba va'e guive — he'i.

¹⁷ Nhe'ẽ ha'e ta'yxyrã ma

— Eju — he'i ixupe.

Tove oendu va'e voi

— Eju — te'i.

Tove ijy'uvei va'e voi tonhemboja touvy, yy tekove me'ẽa oy'uxe va'e rei tojopy rive.*

Kuaxia para opaa py ijayvuague

¹⁸ — Po rami kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rendua kuery ha'e javive pe xeyvu. Ayvu oĩ va'e áryve amongue omoĩve ri ramo hexe ju 'rã Nhanderuete omoĩ nhomoingo axyarã kova'e kuaxia re ipara oiny va'e.

¹⁹ Ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e gui amongue mba'emo'i teĩ oiipe'a ramo ixugui Nhanderuete oiipe'a 'rã yvyra'a ho'u aguã, tetã iky'a e'ỹ va'e py oike aguã, ha'e kova'e kuaxia re mba'emo porã oĩ va'e ojopy aguã.

²⁰ Ha'e nunga kuaa ukaa aipoe'i:

— Anhetẽ are'ỹ re 'rã aju — he'i.

Amém. Eju, Senhor Jesus.

Ogueroayvu porãague

²¹ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

* 22:17 Isaías 55.1,2; João 4.13,14; 7.37-39

Salmos Israel kuery oporaeiaty

Salmos Israel kuery oporaeiaty

Salmos ma yma gui oiporua Nhanderuete pe oporaeia rupi. Mbyte rupi peve huvixa Davi ojapo va'ekue, pova'e guive:

“Senhor ma vexa'i mongarua rami xere opena va'e oiko.

Ha'e ramo xevy pe ndoatai 'rã mba'eva rei” (23.1).

Davi omoĩ avi levita kuery Nhanderuete ombojeroviaa rupi oporai va'erã. Ha'e kuery va'e regua ojapove ju salmos. Trêš mil ma'etỹ ma ojapo, salmos ha'e javi rai'i ojapopaa ague. Salmo 80 ma ymave ete, Moisés ojapo va'ekue.

Jypy Israel kuery ranhe oiporu raka'e salmos Nhanderuete pe oporaia rupi. Jesus ha'e hemimbo'e kuery voi oiporu raka'e. Ha'e gui aỹ ma vvy jave rupi oiporua, nhande kuery guive.

Salmos ma joo ramigua e'ỹ-e'ỹ ikuai. Nhanderuete oguerovy'aa oĩ, ixupe onhepytyvõ ukaa, ixupe gueko vai oeja vy omombe'ua, ixupe mba'emo vai oiko va'e re oporandua, ixupe joe ojerurea, ixupe ngovaigua kuery gui ojepy ukaa, ha'e oĩ avi ixuguigua re nhombo'ea. Nhanderuete pe oporaia meme. Oĩ avi salmos Jesus rekorã re ijayvu ma voiaque, Novo Testamento py ma omombe'u porãave.

“Yvy jave re pendekuai va'e,

peroporaie Senhor pevy'aa rupi!

Pevy'aa rupi Senhor pe ete peiko.

Henonde pejexa uka pejuvy peporaie reve” (100.1-2).

“Peporaie Senhor pe!

Ha'eva ha'e iporã ete Nhanderuete pe japoraieia.

Jaroporaieia ma iporã ixupe vai” (147.1).

1

Heko porã ha'e heko vai va'e ikuai re ijayvua

¹ Ovy'a ete 'rã ava heko vai va'e kuery nhomongetaa rami ndoikoi,

ojejavypa rei va'e ikuai rupi ndopytai,

neĩ nhombojaru rei va'e kuerya py voi uguapy e'ỹ va'e.

² Ha'e rami 'rãgue py SENHOR ayvu oguerovy'a vy

ara py ha'e pyávy ijayvua re anho oikuaa pota oikovy va'e.

³ Ha'e va'e ma vvyra yakã yvỹry onhotỹ mbyre rami oiko,

hi'a aguã ára py porã hi'a va'e rami,

neĩ hogue ma ipiru rive'ỹ va'e rami.

Ha'e ma ojapo va'e ha'e javi oiko porã 'rã.*

⁴ Ha'e rã heko vai va'e ma ha'e rami e'ỹ ikuai.

Ha'e kuery ma mba'emo pire vvytu opa rupi ogueraa va'e rami 'rã okanhy.

⁵ Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára heko vai va'e ndoo jepi 'rã,

ojejavypa rei va'e ndopytai 'rã heko porã va'e ikuai py.

⁶ Mba'eta SENHOR oma'ẽ heko porã va'e oikoa re.

Ha'e rã heko vai va'e oikoa ma okanhy 'rã.

2

Huvixarã Nhanderuete omoĩ va'ekue po'akaa re ijayvua

¹ Mba'e re tu vvy regua kuery ipoxypa ri?

Mba'e re tu vvy re ikuai va'e onhembopy'a okuapy ovare e'ỹ va'e re?

² Mba'eta vvy regua huvixa kuery opu'ã okuapy,

huvixa ikuai va'e SENHOR rovai jogueroayvu okuapy,

huvixarã SENHOR omoĩ va'ekue rovai guive.*

Ha'e vy aipoe'i:

* 1:3 Jeremias 17.5-8   * 2:2 Atos 4.23-28

- ³ “Nhamondo 'rā ha'e kuery nhanemoxāague,
jajora 'rā nhandepokuaague” he'i okuapy.
- ⁴ Ha'e rā yva re oguapy oiny va'e ma opuka 'rā,
SENHOR ojojai 'rā ha'e kuery.
- ⁵ Ha'e rami vy ipoxya rupi ijayvu ete 'rā ha'e kuery pe.
Opoxya oexa uka vy omondyipa 'rā.
Ha'e vy aipoe'i 'rā:
- ⁶ “Xee ma xejeupegua huvixarā amoī ae ma
vyvyty iky'a e'ÿ va'e Sião áry.”
- ⁷ Ha'e rā ha'e va'e ju aipoe'i: “Xee amombe'u 'rā SENHOR ijayvuague.
Ha'e aipoe'i xeivy: 'Ndee ma xera'y.
Kova'e ára romoī.*
- ⁸ Ejerure ke xeivy,
ha'e ramo ndevy guarā xee ame'ē 'rā amboae regua kuery,
vyvy apy re peve ndepo'aka aguā.
- ⁹ Popygua ferro guigua py remopē 'rā,
hyru yapo guigua ombovopaa rami 'rā remopēmba', he'i va'ekue xeivy.”*
- ¹⁰ Ha'e nunga rupi huvixa kuery, penheangu ke aÿ,
vyvy regua huvixa kuery, pendu ke penemongeta rā.
- ¹¹ SENHOR pe ete ke pendekuai pejererokyjea rupi,
peporaei ixupe peryryipa reve.
- ¹² Peayvua rupi pemboete Ta'y ipoxy e'ÿ aguā,
peikoa gui pekanhy e'ÿ aguā.
Ha'e rami e'ÿ rā are e'ÿ re oexa uka 'rā opoxya.
- Ovy'a ete 'rā hexe onhemi va'e kuery ha'e javi.

Ojexavai teĩ Nhanderuete re ojeroviaa re ijayvua

Mboraeirā Davi gua'y Absalão gui ojava jave py ombopara va'ekue (2 Samuel 15.1-30).

3

- ¹ SENHOR, heta pojava va'e ty'y xerovaigua kuery ikuai!
Aipapapa aguā rami e'ÿ xere opu'ā va'e.
- ² Heta ete xeivy aipoe'i okuapy va'e:
“Nhanderuete tu ndogueraa jepei 'rā rima.”
- ³ Ha'e rami teĩ SENHOR, ndee ma mba'emo vai joko reiko xeivy.
Ndee ae roguerovy'a, ha'e rā xeakā remopu'ā kuerei 'rā.
- ⁴ Xeayvu atā reve ajapukai SENHOR pe.
Ha'e rā vyvyty iky'a e'ÿ va'e áry gui xembovai.
- ⁵ Anhenyo vyve ake vyvoi 'rā,
avy ju 'rā guive, xere SENHOR opena ramo.
- ⁶ Xee ma ndakyjei 'rā mbovy e'ÿ
jovaive-ive re xere opu'ā va'e gui.
- ⁷ SENHOR, epu'ā ke.
Xerepy ke, Xeruete.
Xerovaigua kuery ha'e javi reunga 'rā haĩnhykā,
remopēmba 'rā heko vai va'e kuery raĩ.
- ⁸ Mba'eta SENHOR gui ou 'rā jaa jepe aguā.
Tove ndevygua kuery re toĩ remoingo porāa.

4

Oiko axy teĩ Nhanderuete re ojeroviaa re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe ixā va'e py ombojoguy reve guarā Davi ombopara va'ekue.

¹ Xeruete xemboeko porāa, xembovai ke ajapukai ramo.

Xee ajexavai ramo xemoingo porā jevy va'ekue.

* 2:7 Atos 13.33; Hebreus 1.5, 5.5

* 2:9 Apy Ta'y omombe'u Nguu ixupe aipoe'iague (Atos 13.33; Hebreus 1.5,

5.5; Apocalipse 2.26-27, 12.5, 19.11-16).

- Xemboaxy jevy ke, ha'e endu anhembo'ea.
² Peẽ avakue, raka'e peve 'rã tu axĩmba aguã rami xeapo pekuapy xemboete 'rãgue py?
 Raka'e peve 'rã ovare e'ỹ va'e rive pejou porã,
 ha'e peikuaa pota apu re?
³ Peikuaa pota ke pova'e re:
 SENHOR pe ikuai va'e kuery ma ha'e oiporavo 'rã ojeupe guarã.
 Ha'e rami vy SENHOR oendu 'rã ixupe ajapukaia.
⁴ Pendevai teĩ pejevavy eme.
 Peneakãngyta áry pendetui vy
 pendepy'a py penhemongeta, ha'e pepytu'u.*
⁵ Peme'ẽ ha'evea ramigua,
 ha'e pejerovia SENHOR re.
⁶ Heta ikuai aipoe'i va'e: "Mava'e nda'u nhandevy ombou 'rã mba'emo porã?"
 SENHOR, ore kuery pe exa uka nderova rexakãa.
⁷ Xepy'a re ma remoĩ avy'a aguã.
 Ha'e kuery mba'emo ra'yĩ ha'e vinho ojou reta vy ovy'a okuapya gui
 xee avy'ave.
⁸ Xepy'a porã reve anhenno vyve ake 'rã,
 mba'eta SENHOR, ndee anho xemombytu'u porã.

5

Heko vai va'e kuery gui ogueraa jepe aguã re ojerurea ague
 Jogueroporaie va'e pe mimby py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

- ¹ SENHOR, ejapyxaka ke xeayvu re,
 endu ke xepoaẽ rã.
² Xeruvixa, Xerueite, endu ke ajapukai rã.
 Ndevy pe ae ajapukai.
³ SENHOR, aje'ive guive rendu 'rã xeayvua.
 Aje'ive anhembo'e 'rã ndevy,
 ha'e rire roarõ 'rã aikovy.
⁴ Mba'eta ndee Xerueite, ndererovy'ai 'rã teko vai,
 nerenonde ma heko vai va'e noĩ 'rã.
⁵ Nerenonde ijayvu vaikue-ikue va'e ndopytai 'rã.
 Teko vai re ikuai va'e rejou vai va'e meme.
⁶ Ndee remomba 'rã ijapua re ikuai va'e.
 SENHOR ojou vai 'rã jouguy moẽa ha'e nhombotavypa rei va'e.
⁷ Ha'e rã xee ma xemboaxy ete ramo aike 'rã ndevygua opy,
 ndevygua templo icy'a e'ỹ va'e rexei,
 xerenapy'ã re aĩ 'rã nerenonde ajererokyjea rupi.
⁸ SENHOR, xerovaigua kuery gui
 xerereko ke heravy ndeguigua teko porã rupi,
 embo'yvi ke ndeguigua tape xerenonderã.
⁹ Mba'eta ha'e kuery ma ijuru re anhetẽ va'e noĩ.
 Joupe ojapo vai aguã re anho 'rã ipy'a okuapy.
 Ijyryvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami.
 Oapekũ py ma ijayvu porã merami rive 'rã.*
¹⁰ Ha'e nunga rupi Xerueite, eikuaa uka ha'e kuery reko vaia.
 Embo'apa ke jogueroayvuague py ae.
 Opa marã rei ikuai amo eipe'apa nerenonde gui,
 nderovai opu'ã rei rire.
¹¹ Ha'e rã ndere ojerovia va'e kuery ma tovy'apa.
 Ndererovy'aa rupi toporaie atã okuapy raka'e rã peve,
 ndee repy ramo.
 Tove nderery oayvu va'e tandererovy'a okuapy.

* 4:4 Efésios 4.25-27 * 5:9 Romanos 3.9-20

¹² Mba'eta ndee SENHOR, remoingo porã 'rã heko porã va'e.
Reavyu ete vy rejoko 'rã opa mba'e vai gui.

6

Nhanderuete omboaxy aguã re Davi ojerureague

Jogueroporaëi va'e pe ixã irundy meme va'e py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

- ¹ SENHOR, ndepoxya rupi e'ÿ ke xemongeta,
ndeuaia rupi e'ÿ xembopaga.
- ² Xemboaxy ke SENHOR, mba'eta aendu xekangypaa.
SENHOR, xemonguera ju ke, mba'eta xekãgue oku'epa rei ma,
- ³ xenhe'ẽ voi nda'evei ete.
Ha'e gui ndee SENHOR, raka'e peve 'rã tu naxepytyvõi?
- ⁴ SENHOR, ejevuy ju, eraa jepe xerekovea,
xerepy ke xemboaxy vy.
- ⁵ Mba'eta manoa py ma ndoikoi 'rã ndere ima'endu'a va'e.
Onhono porãague py ituia gui mava'e 'rã tu oporaëi ndevy?
- ⁶ Xekane'õ ma xepoaë riae vy.
Pytũ nhavõ xerexay omoakÿ xerupa,
inhakÿmba peve.
- ⁷ Xerovaigua kuery kãuxa ajexavai ramo xerexa irurupa ma,
tũa'i rami ndaexa porãi aikovy.
- ⁸ Teko vai rupi pendekuai va'e, pejepe'apa ke xea gui,*
mba'eta SENHOR oendu ma ajae'o reve xeavyu rã.
- ⁹ Ajapukaia oendu vy
oikuaa pota ma guive ajerurea re.
- ¹⁰ Ha'e ramo xerovaigua kuery oxĩmba ha'e onhemondyipa 'rã okuapy.
Ojepe'apa xapy'a 'rã oxĩmba vy.

7

Nhanderuete heko porã va'e kuery oepya re ijayvua

Benjamim regua Cuxe ijayvuague Davi oendu vy SENHOR pe oporaëiague.

- ¹ SENHOR Xerujete, ndere anhemí va'e.
Xerepy ke xerakykue ou va'e ha'e javi gui,
xereraa jepe guive.
- ² Ha'e rami e'ÿ rã xivi rami xerero'apa 'rã,
xerepyarã ndoikoi ramo xemondoropa 'rã.
- ³ SENHOR Xerujete, xere ha'e kuery ijayvu reia va'e nunga xee ajapo va'e rire,
xapy'a rei xepo py ajevavy,
- ⁴ e'ÿ vy xereve pete'i rami ikuai porã va'e pe ajapo vai va'e rire —
ha'e rã xee ma araa jepe kuerei mba'e py e'ÿ xembojexavai va'e —
- ⁵ ha'e rami ajoapo vai va'e rire ma
xerovaigua kuery ha'evea rami 'rãgue xerakykue monha xenhe'ẽ oupity peve,
xerekove re ha'evea rami opyrõ 'rãgue yvy re,
yvy ku'i rupi arovy'ave va'ekue ombotyryry vy.
- ⁶ SENHOR, epu'ã ke ndepoxya rupi.
Exa uka ndepo'akaa xerovaigua kuery ipoxypaa rejoko vy.
Epu'ã ke xerepy aguã,
ha'e kuery rembopaga aguã re ndeayvua rami vy.
- ⁷ Nerenonde tonhemoatypa yvy regua kuery.
Ha'e gui ha'e kuery áryve rupi ndee ke e'ÿ yvate.
- ⁸ Mba'eta SENHOR omboayvu 'rã yvy regua kuery.
SENHOR, xere voi eikuaa pota xereko porãa
ha'e anhetẽ rupi aikoa re.

* 6:8 Mateus 7.23; Lucas 13.27

- ⁹ Topa heko vai va'e kuery reko vaia,
 ha'e rā heko porā va'e kuery ma emoī atāve.
 Mba'eta Xerue te ndereko porā va'e,
 ndee reikuaa pota nhane'arandua ha'e nhandepy'a re oī va'e re.*
- ¹⁰ Nhanderuete ma xejoko 'rā opa mba'e va'e gui.
 Ogueraa jepe 'rā opy'a py heko porā va'e.
- ¹¹ Nhanderuete ma anhetē rupi nhomboavyu va'e,
 ko'ē nhavō oendu 'rā nhombopaga aguā.
- ¹² Ha'e rami vy avakue ndojeko rerovai ri ramo
 Nhanderuete oaīmbe'e 'rā okyxe.
 Omoxā ae ma guive guyrapa, oguereko katupa ma.
- ¹³ Oguereko katu avi
 hu'y henda va'e ijukaarā.
- ¹⁴ Heko vai va'e ma imemby raxy va'e rami oendu 'rā teko vai ojapoxea,
 oguereko'i 'rā nhombotavy aguā,
 ha'e gui oikuavā 'rā apu.
- ¹⁵ Ojo'o puku 'rā vvy,
 teī ikua ojo'ogague py ha'e ae ju 'rā ho'a.
- ¹⁶ Inhakā re ae ju ojeapa 'rā joupe ojapo vaiague,
 ijapyte re ae 'rā ojeapa ipoxyague.
- ¹⁷ Ha'e rā xee ma arovy'a 'rā SENHOR
 anhetē rupi joe oikuaa potaa re,
 aporaei 'rā guive SENHOR yvate va'e rery rupi.

8

Nhanderuete yvatea ha'e avakue po'akaa re ijayvua
 Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue “Uva'a nhamia” he'ia py oporaieia rami
 oporaie aguā.

- ¹ SENHOR, ore kuery SENHOR,
 vvy jave re nderery iporā etel
 Yva gui voi reikuaa uka ndeyvatevea.
- ² Kyrīgúe'i ha'e okambu va'e pe reme'ē oporaia aguā.
 Ha'e kuery oporaia ma remoī nderovaigua kuery jokoarā,
 remokyrirī aguā nderovaigua kuery ha'e joepya rupi jojuka va'e.*
- ³ Ha'e gui ma yva regua aexa ndepo py rejapo va'ekue,
 jaxy, jaxy-tata remoī va'ekue ha'e javi —
- ⁴ marā ramigua tu avakue ikuai, ha'e kuery re nema'endu'a aguā?
 Marā ramigua ru avakue ra'y kuery, ha'e kuery pe rejekuaa uka aguā?
- ⁵ Ha'e rami teī rembopo'aka ha'e remboete uka vy
 rejapo Nhanderuete gui vvyīve'i ikuai aguā rami.*
- ⁶ Ndepo py rejapo va'ekue re rembopo'aka vy
 opa marāgua remoī ipy guýry:*
- ⁷ vexa'i ha'e vaka kuery ha'e javi,
 mymba oka regua guive,
- ⁸ ha'e gui guyra'i yva regua, pira ye'ē rupigua,
 ha'e ye'ē guýry rupi ikuai va'e ha'e javi.
- ⁹ SENHOR, ore kuery SENHOR,
 vvy jave re nderery iporā ete.

9

Jarovy'a ete aguā regua
 Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue “Ta'y omano” he'ia py oporaieia rami
 oporaie aguā.

* 7:9 Apocalipse 2.23

* 8:2 Mateus 21.14-17

* 8:5 Gênesis 1.26-28; Hebreus 2.5-9

* 8:6 1 Coríntios

- ¹ SENHOR, ndevy aporaei 'rā xepy'a ha'e javi py.
Amombe'upa 'rā nerembiapo porāa.
- ² Avy'a ndere, roguerovy'a 'rā.
Ndevyate ete va'e, aporaei 'rā nderery rupi.
- ³ Mba'eta xerovaigua kuery oguevipa.
Onhepyxanga vy okanhymba nerenonde gui.
- ⁴ Mba'eta ndee xerepy 'rā xemboeko porā vy.
Tenda repenaaty py reguapy vy ha'evea rami meme renhomboayvu reiny.
- ⁵ Ha'e rami vy vyv regua kuery pe ndeayvu ete 'rā,
remomba 'rā heko vai va'e.
Ha'e kuery rery voi rembogue raka'e rā peve guarā.
- ⁶ Ha'e ramo orerovaigua kuery okanhymba,
hetā voi rembovaipa raka'e rā peve.
Noīvei ma ha'e kuery re ima'endu'aa.
- ⁷ Ha'e rā SENHOR ma oī riae 'rā guenda openaaty py,
nhomboayvu oiny aguā omoī va'ekue py ae.
- ⁸ Ha'e rami vy omboayvu 'rā vyv regua kuery ha'evea rami.
Ha'evea rami meme oguereko vyv regua kuery.*
- ⁹ Ojexavai va'e pe ma onhemi aguā yvate va'e SENHOR oiko,
omoiingo axya rā onhemi kuerei aguā.
- ¹⁰ Ha'e nunga rupi SENHOR, nderery oikuaa va'e kuery ojerovia ndere,
mba'eta ndee nereipytyvō e'yi 'rā ndereka va'e.
- ¹¹ SENHOR Sião py oiko va'e pe peporaei pemboete vy.
Yvy regua kuery mbyte rupi peikuaa uka hembiaapo porāa.
- ¹² Mba'eta ima'endu'a 'rā jouguy moēare nhombopaga aguā,
ndaexarai 'rā ojexavai va'e oiapukaia re.
- ¹³ SENHOR, xemboaxy ke.
Eikuaa pota ke xerayvu e'ỹ va'e xemoingo axya re.
Ndee ma xemopu'ā ju manoa rokē gui,
- ¹⁴ Sião tetā rokē py ju amombe'u aguā ndereko porāa ha'e javi.
Roguerovy'a 'rā xereraa jepeague re.
- ¹⁵ Yvy regua kuery ma vyvykuarā ojo'oague py ae ho'apa.
Nhuā omoī nhemi va'ekue py ipy ae ojejura.
- ¹⁶ SENHOR ojekuaa uka 'rā ha'evea rami joguereko py.
Mba'eta heko vai va'e kuery ojexavai 'rā opo py ae ojapo va'ekue py.
- ¹⁷ Heko vai va'e kuery ma omombo 'rā ikuai axya aguā py,
ha'e javi regua Nhanderuete gui hexarai va'e meme.
- ¹⁸ Ha'e rā ojexavai rei va'e kuery gui ma SENHOR ndaexarai riaei 'rā,
nomboaxa rivei 'rā ojexavai va'e oarō okuapya.
- ¹⁹ SENHOR, epu'ā ke.
Imarā va'e kuery ta'ipo'aka eme.
Yvy regua kuery tombopagapaa nerenonde.
- ²⁰ SENHOR, emongyje ete ha'e kuery.
Yvy regua toikuaa imarā va'e meme ikuai.

10

Heko vai va'e kuery ho'apa aguā re ijayvua ague

- ¹ SENHOR, mba'e re tu mombyry reī?
Mba'e re tu rojexavai rā nderejekuaa ukai?
- ² Mba'eta heko vai va'e kuery ma ayvu vaikue-ikue py omoiingo axy 'rā iporiaukue'i.
Ha'e kuery tojejurapa jojopy aguā omoī va'ekue py ae.
- ³ Mba'eta heko vai va'e ovy'a 'rā oipotapa reia re rive,
mba'emo ojoupaxe va'e ijayvu vaikue-ikue 'rā SENHOR re,
ijayvu vai 'rā hexe.

* 9:8 Atos 17:31

- 4 Heko vai va'e ojee rive ojerovia vy ndoikuaa potai 'rā mba'eve re.
Ha'e rami vy "Nhanderue te ndoikoī", he'i 'rā.
- 5 Ha'e kuery oikoa nhavō rupi ojoupa rei 'rā mba'emo.
Ndoikuaai 'rā guive ne'arandua rupi ndeayvua.
Ojojai rei 'rā okuapy ngovaigua kuery.
- 6 Mba'eta opy'a py aipoe'i: "Avave rei ndaxereityai 'rā.
Aỹ ha'e raka'e rā voi ndoui 'rā mba'emo vai xe'áry", he'i.
- 7 Ijuru tynyē oiny ayvu vai, nhombotavyarā ha'e ayvu poyi,
ha'e rami vy nhomboeko vai ha'e joapo vai aguā re anho 'rā ijayvu.*
- 8 Nhoarō 'rā tetā vyvry jojuka aguā.
Ojuka 'rā heko porā'i va'e nhemia py.
Oma'ē mbegue 'rā openamby e'ỹ oity aguā.
- 9 Nhoarō 'rā oiny guary okua yvy'ā peguy re oĩ va'e py nhoarō oinya rami.
Oarō 'rā oity aguā iporiaukue'i,
nhuā py ombo'a vy oimamamba aguā.
- 10 Onhemombe ovy 'rā,
ipo'akaa py iporiaukue'i ho'apa aguā.
- 11 Aipoe'i 'rā opy'a py: "Nhanderue te ma nopenai.
Ngova ombojere vy peteĩve henda py ndoexa potai 'rā ajapo va'e."
- 12 SENHOR, epu'ā ke!
Xerue te, eupi ndepo!
Nderexarai eme iporiaukue'i gui.
- 13 Mba'e nunga rupi tu heko vai va'e omboyke Nhanderue te?
Mba'eta opy'a py "Nhanderue te nopenai 'rāe" he'i.
- 14 Ha'e rami teĩ ndee ma rexa ae,
reikuaa pota guive rojexavaia rupi romba'eapoa re,
ndepo py orerepy aguā.
Ndepo py onhemboaxa openamby e'ỹ ikuai va'e.
Ha'e ramo repy 'rā tyre'ỹ.
- 15 Emopē ke heko vai ha'e joupe ojapo vai va'e jyva.
Eikuaa pota ha'e kuery reko vaia re
rejoupa peve.
- 16 SENHOR ma Huvixave imarā e'ỹ va'e.*
Ijvy gui okanhymba 'rā amboae regua kuery.
- 17 SENHOR, rendu ae ma onhemo'yvy'i va'e kuery oipotaa.
Ha'e rami vy rembopy'a guaxu ha'e reraa jepe 'rā,
18 repy aguā tyre'ỹ ha'e omoingo axy reipy,
avakue yvy regua nanhomongyjevei aguā.

11

SENHOR re nhanhemi aguā regua

Jogueroporaēi va'e pe Davi ombopara va'ekue.

1 Xee ma SENHOR re anhemi va'e.

Ha'e nunga rupi mba'exa tu xenhe'ē pe aipopeje:
"Ejava ke vyvty katy guyra'i rami.

2 Mba'eta heko vai va'e kuery omoxā ma guyrapa,
ixā re ma omoī ma hu'y oa'anga vy,
nhemia py heko porā va'e rovai opoi aguā.

3 Yvy ytarā omoī va'ekue omombaa ramo
mba'e tu heko porā va'e ojapo 'rā?'"*

4 Ha'e rā SENHOR ma oĩ ojeupegua temploiky'a e'ỹ va'e py.
Yva re SENHOR oĩ guenda openaaty py.

* 10:7 Romanos 3.14 * 10:16 Apocalipse 11.15 * 11:3 Apy ma huvixave irū kuery oguerokyje vy ixupe ijayvu okuapy hovaigua kuery ojukaxea gui onha aguā re. Ha'e gui "Yvy ytarā omoī va'ekue" he'ia ma huvixa openaa re ijayvu vy (Salmo 75.3, 82.5).

Oma'ē oiny avakue ojapo va'e re.

⁵ SENHOR oikuaa pota 'rā heko porā ha'e heko vai va'e re.

Ojou vai 'rā jujukaa rupi anho ikuaixe vai va'e.

⁶ Heko vai va'e áry ombou 'rā tapyi rexakā enxofre revegua.

Ha'e kuery oy'u aguā ombou 'rā yvytu tata revegua.*

⁷ Mba'eta SENHOR ma heko porā va'e oiko vy

oayvu teko porā rupi ikuai va'e.

Ha'e ramo heko porā va'e oexa 'rā hova.

12

Apu gui onhepytyvō ukaa ague

Jogueroporaie va'e pe ixā irundy meme va'e py ombojoguy reve guarā Davi ombopara va'ekue.

¹ SENHOR, orereraa jepe ke!

Mba'eta ndevyua avakue ndoikovei.

Avakue ra'y kuery mbyte gui okanhymba ma ojeroviapy.

² Ha'e ramo anhetē rupi e'ÿ 'rā ijayvu jomeme,

opy'a py nhombotavy vy ijayvu mbegue rei okuapy.

³ SENHOR, ejaya ijayvu mbegue rei va'e kuery rembe,

opa marā rei ijayvu va'e apekū guive.

⁴ Mba'eta aipoe'i okuapy: “Nhaneapekū py 'rāe nhandepo'aka, nhanerembe ma nhanemba'e ae.

Mava'e tu nhandere ipo'aka 'rā?” he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:

“Iporiaukue'i omoingo axya ha'e ojexavai va'e ipoaē ramo xee aendu vy apu'ā ta aÿ.

Araa jepe 'rā aepy aguā oarō oikovy va'e”, he'i.

⁶ SENHOR ayvu maiky'a e'ÿ va'e meme,

prata sete-kue oiky'a'o pyre rami,

tata rupa yapo gui ojapo pyre py.

⁷ Tá SENHOR, ndee ma orerepy 'rāe.

Aÿgua kuery gui orereraa jepe 'rā raka'e rā peve.

⁸ Ha'e rā heko vai va'e ma opa rupi ikuai,

avakue ra'y kuery ma teko vai anho oguerovy'a.

13

Ojeroviaa rupi ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue.

¹ SENHOR, raka'e peve 'rā tu nderexarai xegui?

Raka'e peve 'rā tu xevy pe nderejexa ukavei?

² Raka'e peve 'rā tu nda'evei riae xepy'a py?

Mba'eta ko'ē nhavō xepy'a py aendu ndavy'aia.

Raka'e peve 'rā tu xerovaigua xere opu'ā rei?

³ SENHOR Xeruete, eikuaa pota ke xere, xembovai guive!

Xemboexa pyxo, manoa py ake e'ÿ aguā,

⁴ xerovaigua kuery “Xepo'aka ma hexe” he'i e'ÿ aguā,

ha'e xerovaigua kuery xekangy ramo oexa vy ovy'a rei e'ÿ aguā.

⁵ Ha'e rā xee ma ajerovia ndere xemboaxya rupi xerereko aguā.

Xepy'a py arovy'a xereraa jepea.

⁶ Aporaei 'rā SENHOR pe,

opa mba'e py xemoingo porā rire.

* 11:6 Apocalypse 20.10, 21.8

14

Salmo 53.1-6

Jogueroporaēi va'e pe Davi ombopara va'ekue.

¹ Hi'arandu e'ỹ va'e ma opy'a py:

“Nhanderuete ndoikoi” he'i.

Ha'e kuery opa marā ikuai ojejokoa rupi e'ỹ.

Neĩ peteĩve ma ndoikoi heko porā va'e.

² Ha'e rā SENHOR ma yva gui oma'ê 'rā avakue ra'y kuery ikuai re,

oexa aguã amongue pa 'arandu rupi oikoa,

amongue pa oiko Nhanderuete oeka va'e.

³ Ha'e rami teĩ ha'e javive ojepe'a, opa marā rei ikuai pavē rei.

Ndoikovei ae teko porā rupi oiko va'e,

neĩ peteĩve ma.*

⁴ Teko vai rupi ikuai va'e 'arandurā noĩ teve?

Ha'e kuery ma xevyguā kuery omomba rivepa 'rā mbojape ho'ua rami.

Ndojapukai 'rā guive Nhanderuete pe.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemondyipa 'rā

oexa vy heko porā va'e kuery reve Nhanderuete oiko ramo.

⁶ Ha'e kuery ma yvyĩgue'i nhomongeta ramo ojojai rei okuapy,

ha'e rā SENHOR ma onhemoĩ ha'e kuery onhemi aguã.

⁷ Sião gui ou ma va'e rire Israel kuery reraa jepearã!

SENHOR ojepegua kuery omoingo porā jevy ramo

Jacó ramymino kuery, Israel kuery ovy'apa 'rā okuapy.

15

Yva pygua re ijayvua

Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

¹ SENHOR, marā ramigua nda'u oiko 'rā ndevyguā opy?

Marā ramigua nda'u oĩ 'rā ndevyguā vyty iky'a e'ỹ va'e py?*

² Teko porā rupi ikuai va'e anho,

guko porāa oexa uka va'e,

opy'a py anhetē rupi ijayvu va'e,

³ oapekū py joe ijayvu vai e'ỹ va'e,

amboae kuery pe ojapo vai e'ỹ va'e,

neĩ ngoo katy rai'i ikuai va'e re voi ima'endu'a vai e'ỹ va'e.

⁴ Ha'e kuery ndoguerovy'a rei 'rā ojou vaipy,

ha'e rā omboete 'rā SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e kuery anho.

Ijayvuague ndojapo e'ỹi 'rā guive,

ha'e nungakue py oiko axy teĩ.

⁵ Operáta oiporuka rire nomboekovia retavei 'rā,

neĩ nombopagai 'rā ojevavy e'ỹ va'e kuery mba'emo ome'êa ta teĩ.

Ha'e rami ikuai va'e ma mba'eve py ndoityai 'rā.

16

Nhanderuete pegua iky'a e'ỹ va'e reko re ijayvua

Davi oporaēiague.

¹ Xeruete, epena porā ke xere,

ndere anhemi rire.

² SENHOR pe aipoa'e: “Ndee ma xe-Senhor.

Iporāve va'e xee ndarekoi ndee e'ỹ vy.

³ Ha'e gui ndevyguā iky'a e'ỹ va'e yvy re ikuai va'e ma

xee arovy'a vy ha'e kuery pe 'Yvatekueve' ha'e.”

⁴ Ha'e rā amboae tuueterā re SENHOR omboekovia va'e kuery ma ikuai axy 'rā.

Ha'e kuery ruete pe xee name'êi 'rā tuguy revegua,

* 14:3 Romanos 3.9-20

* 15:1 Salmo 24.2-6

neĩ ndaxeayvui 'rã hery rupi.

⁵ SENHOR anho oiko mba'emo xeivygua me'ëa, xekaro pygua me'ëa guive.

Ndee anho remoĩ xerenonderã.

⁶ Ha'e ramo xeivygua ma ha'eve va'e,
xevy guarã ma iporã va'e meme.

⁷ Aroayvu porã 'rã SENHOR xemo'arandua,
pyávy voi xemongeta xepy'a re.

⁸ Xema'endu'a riae SENHOR xereve oikoa re.
Xeyvýry oĩ ramo ndaxereityai 'rã.

⁹ Ha'e rã xekuraxõ py avy'a,
xenhe'ë ovy'a,
xerete avi opytu'u porã 'rã.

¹⁰ Mba'eta xerekovea nderejai 'rã manoa py,
Ndevygua icy'a e'ỹ va'e nderejai 'rã ivaipa aguã py.

¹¹ Xevy rexa uka 'rã tape tekove katy oo va'e.
Nerenonde oĩ avy'a ete aguã,
ndevýry oĩ xembovy'a va'e raka'e rã peve guarã.*

17

Nhanderuete oepy aguã re ojerurea ague

Davi onhembo'eague.

¹ SENHOR, endu ke ajerure ramo ha'evea rami xerereko aguã,
eikuaa pota ajapukaia re,

ejapyxaka ajerurea re,
mba'eta ijapu va'e juru gui e'ỹ xeayvu onhendu.

² Nerenonde gui eikuaa uka xemboeko porãa regua.
Mba'eta orerexa vy ha'evea rami meme reikuaa pota.

³ Xekuraxõ re reikuaa pota teĩ,
pyávy voi reikuaa pota vy
tata py rami xereko rea'ã teĩ
peteĩ henda py ma xere nderejoui 'rã teko vai.
Xejuru gui noëi 'rã ayvu vai.

⁴ Avakue opa marã ikuai teĩ xee ma ndeayvua rami vy
ajejoko jojuka va'ety ikuai rupi aiko e'ỹ aguã.

⁵ Ndeguigua tape rupi anho aiko,
ajavy e'ỹ re.

⁶ Xerue, xee ajapukai ndevy,
mba'eta ndee xembovai 'rã.
Ejapyxaka ha'e endu xeayvua.

⁷ Exa uka opa mba'e py ndeporayvu etea.
Mba'eta ndere onhemi va'e kuery reraa jepe 'rã
ha'e kuery re opu'ã va'e gui.

⁸ Epena ke xere nderexa ra'yĩ re rami ae,
xeao'i ke ndepopo guy py

⁹ heko vai va'e kuery xembojexavaia gui,
xerovaigua kuery xejukaxea gui.

¹⁰ Mba'eta ipy'a ratã va'e kuery ma opy'a omboty reve
ijayvu vaikue-ikue 'rã.

¹¹ Aỹ voi orejoko rei okuapy,
orere oma'ë vaipa vyvy rupi orereityxe vy.

¹² Guary guembiarã ojoux va'e rami ikuai,
guary ra'y onhemia gui oma'ë mbegue va'e rami guive.

¹³ SENHOR, epu'ã ke, ejoko ha'e eitypa.

* 16:11 Kova'e ayvu rupi Pedro ijayvu Jesus rekokie omombe'u vy (Atos 2.22-36), ha'e gui Paulo ju ijayvu (Atos 13.32-37; 1 Coríntios 15.4).

- Ndekyxe py eraa jepe xerekove heko vai va'e po gui.
 14 SENHOR, ndepo py ae xereraa jepe avakue yvy regua gui.
 Ha'e kuery ma aỹ oikove teri reve anho 'rã ojou iporã va'e.
 Mba'eta ha'e kuery rye remonyẽ mba'emo porã.
 Ha'e kuery ta'y reta 'rã.
 Ha'e gui mba'emo ndoiporupai va'ekue ma ojea 'rã gua'y kuery pe.
 15 Ha'e rã xee ma teko porã rupi vy ama'ẽ 'rã nderova re.
 Apu'ã ju vy avy'a 'rã roexa vy.*

18

2 Samuel 22.1-51

Jogueroporaai va'e pe Davi SENHOR rembiguai ombopara va'ekue. SENHOR pe oporaai Saulo ha'e hovaigua kuery ha'e javi po gui oepy ramo. Ha'e vy aipoe'i:

- 1 SENHOR xemombaraetea, xee roayvu.
 2 SENHOR, ndee ma xe'itaova.
 Ndee ma oo ikorapa va'e ha'e xerepya.
 Xeruete ma xe'itaova anhemiaty,
 mba'emo vai jokoa, xereraa jepe imbaraeete va'e ha'e oo imbaraeete ete va'e.
 3 SENHOR ogueroporaiepy va'e pe xee ajapukai vy
 aa jepe kuery 'rã xerovaigua kuery po gui.
 4 Nhuã manoa regua xejura va'ekue,
 yai rami heko vai va'e xere opu'ã vy xemongyje.
 5 Manoa pygua xejokua,
 nhuã xã xejura xapy'a.
 6 Ha'e ramo ajexavaia py ajapukai karamboae SENHOR pe.
 Xeruete pe ajapukai xereraa jepe aguã.
 Ha'e rã oiaty templo gui oendu xeayvua,
 ijapyxa peve ajapukaia ovaẽ ramo.
 7 Ha'e ramo yvy omyĩ ha'e oryryi.
 Yvyty yta ikuai va'e voi ovavapa, oryryipa,
 SENHOR ogueropoxy ramo.
 8 Inhapyĩgua gui opu'ã hataxĩ,
 ijuru gui ma tata nhomombaarã oẽ,
 tapyĩ hexakã va'e avi.
 9 Yva omo'yvyĩ'i vy oguejy,
 ipy guĩry pytũ vaikue oĩ reve.
 10 Anjo ipepo va'e áry oĩ vy oveve ouvy,
 yvyty opepo áry ou pojava.
 11 Pytũ gui ojapo onheovã aguã.
 Ha'e va'e ojee omoĩ ouvy.
 Yy ha'e arai pytũ va'e hoo rami oĩ.
 12 Hexakã henonde oo va'e gui ma arai ivaipa,
 amandau ha'e tapyĩ hexakã va'e ho'a.
 13 Ha'e gui ma SENHOR yapu yva re.
 Yvate ete va'e ijayvu atã ramo
 ho'a amandau ha'e tapyĩ hexakã va'e.
 14 Ngu'y omombo vy omoãimba xerovaigua kuery.
 Overa vy omondyipa.
 15 Ha'e ramo ojekuaa yy rupa peve,
 yvy yta avi ojekuaapa,
 ndeayvu atã py SENHOR,
 ndepoxya rupi neapyĩgua gui nepytuẽ ramo.
 16 Yvate gui SENHOR okuave'ẽ vy xerupity,
 xerenoẽ yy tuvixa va'e gui.

* 17:15 Omanoague gui onhemboete ju aguã re ijayvu (Apocalipse 22.4).

- 17 Xereraa jepe xerovaigua kuery imbaraeete va'e gui,
xemomboriau rei va'e kuery gui ae,
xegui ipo'akave ete va'ekue ri.
- 18 Ha'e kuery ma ajexavai jave opu'amba rei va'ekue xere,
teĩ SENHOR onhemoĩ xepytyvõarã.
- 19 Ha'e rami vy xereru peteĩ henda ipa'ũ ja'eavea py.
Xerero vy'a vy xereraa jepe.
- 20 Xereko porãa rekovia SENHOR ome'ẽ iporã va'e,
xevy ome'ẽ ndaxepo ky'aia repy.
- 21 Mba'eta xee ma SENHOR guigua tape rupi anho aiko va'e,
Xerueete gui ndajepe'ai guive ha'ev'e'ya rami aiko aguã.
- 22 Xejee amoĩ ijayvuague ha'e javi,
xejegui ndaipe'ai ayvu omoĩ va'ekue.
- 23 Henonde aiko anhetẽ rupi,
ajejoko guive teko vai rupi aiko e'ỹ aguã.
- 24 Ha'e ramo xevy SENHOR ome'ẽ xereko porãa repy,
henonde rupi ndaxereko ky'ai rire.
- 25 Heko porã va'e kuery pe rejekuaa uka 'rã heko porã va'e,
anhetẽ rupi ikuai va'e pe rejekuaa uka anhetẽ rupigua avi,
- 26 iky'a e'ỹ va'e pe rejekuaa uka iky'a e'ỹ va'e,
ha'e rã heko vai va'e pe ma rejekuaa uka 'rã nhombopaga kuaa va'e.
- 27 Mba'eta reraa jepe 'rã onhemo'yvyĩ'i va'e,
ha'e rã oma'ẽ vaikue reia rupi onhemboyvate va'e ma remomba 'rã.
- 28 Ndee rejapo xerata endy hexakãve aguã rami.
Pytũ rupi aikoa rupi ma ndee SENHOR Xerueete remoexakãmba.
- 29 Ndereve vy amomba 'rã xondaro kuery,
Xerueete reve vy apo 'rã tetã kora áry rupi.
- 30 Nhanderueete guigua tape ma iky'a e'ỹ va'e,
SENHOR ayvu ma oa'anga pyre.
Hexe onhemi va'e ha'e javi pe ma mba'emo vai jokoã oĩ.
- 31 Mava'e tu Nhanderueete oiko SENHOR e'ỹ yv?
Mava'e tu nhande'itaova oiko Nhanderueete e'ỹ yv?
- 32 Xerueete xemombaraetea oiko,
omoatyrõ 'rã aguata aguã rupi.
- 33 Xepy ojapo 'rã guaxu rami inhakuã aguã.
Yvateã rupi aẽ teĩ xemoĩ atã.
- 34 Xepo pe voi ome'ẽ joe apu'ã kuaa aguã.
Ha'e ramo guyrapa overa va'e guigua teĩ xee aipira 'rã.
- 35 Mba'emo vai jokoarã reme'ẽ xereraa jepea,
reiporu kuaa regua xemoĩ atã,
xemboaxya rupi xemboyvate.
- 36 Apyrõ aguã tape rembopyve ramo
ndaxepyxyryi 'rã.
- 37 Xerovaigua kuery amonha 'rã aupitypa peve.
Ha'e gui amomba rire ajevuy ju 'rã.
- 38 Amou'ũmba opu'ã aguã nda'evevei peve.
Xepy yvýry ho'apa.
- 39 Mba'eta ndee xemombaraete ajoguero'a kuaa aguã,
rejapo xere opu'ã va'ekue re xepo'aka aguã rami.
- 40 Xerovaigua kuery rejapo ojavapa aguã rami.
Xerayvu e'ỹ va'e amomba.
- 41 Guepyarã pe ha'e kuery ojavukai teĩ ndoepyai.
SENHOR pe voi ha'e kuery ojavukai teĩ nombovai.
- 42 Ha'e ramo amongu'ipa yvy ku'i yvytu rupi ovevepa va'e rami,
yapo tape guiguare nhamomboã rami amokanhymba.
- 43 Heta va'e kuery xere opu'ã teĩ xereraa jepe,

- xemoĩ vyv regua kuery ruvixarã.
 Amboae regua kuery ndaexai va'ety voi xevygua ikuai.
- 44 Xeayvu oendu vyve xenhe'ẽ rendu okuapy.
 Vvy mboae regua oexa uka xevy ikuaia,
- 45 amboae regua kuery okanhymba,
 onhemiague gui oẽmba onhemondyipa vy.
- 46 SENHOR ma oikove va'e, togueroayvu porãa xe'itaova!
 Tomboetea Nhanderueete xereraa jepeal!
- 47 Nhanderueete xerepy vy jojukapa,
 heta va'e kuery re xembopo'aka.
- 48 Nhanderueete ae xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
 Ndee ma xemboyvate xerovaigua kuery áryve,
 ha'e xerepy avakue jojuka va'ety po gui.
- 49 Ha'e ramo SENHOR, roguerovy'a 'rã vvy regua kuery oendua py,
 aporaei 'rã nderery rupi.*
- 50 Ha'e ae ombopo'aka 'rã huvixaverã omoĩ va'ekue,
 oexa uka 'rã guembiporavo oayvua,
 Davi ha'e hamymino kuery pe, raka'e rã peve.

19

- Nhanderueete rembiapo ha'e ijayvua oguerovy'aa ague*
 Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue.
- 1 Yva re mba'emo ikuai va'e oikuaa uka Nhanderueete hexakãmba va'ea,
 yvate rupi ikuai va'e oikuaa uka 'rã opo py ojapoague.
- 2 Ára nhavõ oikuaa uka 'rã ara pygua pe,
 ha'e pytũ nhavõ oikuaa uka 'rã pytũ rupigua pe.
- 3 Nda'ijayvui 'rã, neĩ nda'ijayvuai 'rã,
 ha'e va'e gui mba'eve nonhendui 'rã.
- 4 Ha'e rami teĩ ha'e nunga 'arandu ma vvy jave rupi oikuaa,
 vvy apy peve 'rã ha'e nunga re ayvua.*
- Ha'e vy yva apy re omoĩ kuaray oike aguã.
- 5 Ha'e va'e ma omenda ramo va'e rami 'rã oẽ ouvy ngoo gui,
 ovy'a 'rã ovy imbaraetepa va'e onha ovya rami.
- 6 Yva apy gui oẽ vy
 oaxa 'rã ovy ijapy rovai peve.
 Jipoi 'rã haku-a oguerovy e'ya.
- 7 Ha'e gui SENHOR guigua lei ma ha'eve vaipa ete vy
 omombaraete ju 'rã nhanderekove.
 SENHOR omombe'u va'e ma ogueroviapy vy
 omo'arandu 'rã hi'arandu e'y'i va'e.
- 8 SENHOR nhombo'ea ma ha'evea ramigua vy
 ombovy'a 'rã nhanekuraxõ.
 SENHOR ojapo uka va'e ma icy'a e'y va'e vy
 omoexakã 'rã nhanderexa.
- 9 SENHOR renonde jajererokyjea ma icy'a e'y va'e,
 raka'e rã peve guarã guive.
 SENHOR joe oikuaa potaa ma anhetẽ rupigua,
 ha'evea rami meme.
- 10 Ha'e nunga ma ouro gui jaipotave va'erã,
 ouro oiky'a'o pyre gui iporãve ramo.
 He'ëve 'rã ei
 hetãgue gui onhami va'ekue gui.
- 11 Ha'e va'e rupi nerembiguai kuery remongeta 'rã guive.
 Ha'e va'e jajapo vy jajou reta 'rã iporã va'e.

* 18:49 Romanos 15.9   * 19:4 Romanos 1.18-25, 10.16-18

- ¹² Mava'e nda'u oikuaapa 'rā ha'e ae ojevavyague?
Emboguepa ke aikuaa e'ỹ-e'ỹ va'e guive.
- ¹³ Xejoko xee nerembiguai anhemboyvate reia gui voi.
Ha'e nunga ta'ipo'aka eme xere.
Ha'e rami rā iky'a va'e'ỹ 'rā aiko,
ha'e aa jepe 'rā ajevavyve etea gui.
- ¹⁴ SENHOR, xe'itaova ha'e xerepya,
tove ayvu xejuru gui oē va'e ha'e xepy'aa xepy'a re oī va'e
nerenonde toī nembovy'arā.

20

Huvixave re ojerurea ague

- Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue.
- ¹ Rejexavaia ára tove SENHOR tanembovai.
Jacó Ruete rery tandereraa jepe rei atā aguā py.
- ² Tombou nderepyarā guenda iky'a e'ỹ va'e gui.
Sião gui ma voi topena ndere.
- ³ Ta'ima'endu'a ixupe guarā reme'ē va'e ha'e javi re,
tojou porā mba'emo ixupe reapy rā.
- ⁴ Tome'ēmba ndepy'a re reipotaa oī va'e,
tojapopa rejapoxe va'e ha'e javi.
- ⁵ Ha'e gui ma ndepo'aka ramo ore kuery rovy'a 'rā mboraie rupi,
Nhanderuete rery rupi roupī 'rā imoiny bandeira.
Ixupe SENHOR tomoingo renhemoavyua ha'e javi.
- ⁶ Aỹ ma xee aikuaa SENHOR ogueraa jepe 'rāa huvixarā omoī va'ekue.
Ombovai 'rā o'amba iky'a e'ỹ va'e gui,
ha'e rami vy opo py oexa uka 'rā opo'akaa.
- ⁷ Amongue ma ojerovia 'rā mba'eyru re,
amboae kuery ma kavaju re 'rā ojerovia.
Ha'e rā nhande kuery ma SENHOR Nhanderuete rery anho jarovy'a.
- ⁸ Ha'e kuery ma ojero'a vy ho'apa 'rā.
Ha'e rā nhande kuery ma nhapu'ā 'rā jakuapy.
- ⁹ SENHOR, embopo'aka ke oreruvixave.
Rojapukai ramo orembovai.

21

Ngovaigua kuery re huvixave ipo'aka rā oguerovy'aa ague

- Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue.
- ¹ SENHOR, nembaraetea re oreruvixave ovy'a,
reraa jepeague re oporaie.
- ² Mba'eta rejapo ma opy'a py ojapoxe va'ekue,
nerendu e'ỹi ojavukaia.
- ³ Mba'eta reayvu vy iporā va'e anho reme'ē ixupe.
Inhakā re remoī coroa ouro ete'i guigua.
- ⁴ Guekove re ha'e ojerure ramo reme'ē,
raka'e rā peve guarā.
- ⁵ Reraa jepeague ma pavē rei oguerovy'a okuapy.
Hexe remoī hexakārā ha'e yvateve aguā.
- ⁶ Raka'e rā peve guarā remoī nhomoingo porārā.
Hexeve reiko ramo vy'a anho 'rā oendu.
- ⁷ Mba'eta huvixave ojerovia SENHOR re.
Ha'e rami vy Yvate ete va'e omboaxy ramo peteīve henda py ndo'ai 'rā.
- ⁸ Ha'e rami vy ndepo oupity 'rā nderovaigua kuery ha'e javi,*
reiporu kuaa regua ojopypa 'rā ndere ija'e e'ỹ va'e.

* 21:8 Apy guive huvixave pe ijayvu.

- 9 Ha'e kuery pe rejekuaa uka vy
 rejapo 'rā tata rupa haku raxa va'e rami.
 SENHOR opoxya rupi omomba 'rā,
 tata oapypaa rami.
- 10 Yvy gui remomba 'rā hamymino kuery,
 avakue ra'y kuery ikuaia gui.
- 11 Nderovai ha'e kuery mba'emo vai ojaxoxe teĩ
 nopu'ā kuaai 'rā, ndojapo kuaai 'rā ha'e nunga.
- 12 Rejapo 'rā oguevipa aguã rami,
 ha'e kuery rova re rea'anga 'rā nderapa.
- 13 SENHOR, tandeyvate ndepo'akaa py.
 Ha'e rā ore ma roporaie 'rā ndepo'akaa roguerovy'aa rupi.

22

Messias oiko axy rire ipo'aka ju aguã re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue, "Guaxu aje'ivegua" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã.

- 1 Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja ri?*
- Mba'e re tu ajexavaia rupi ajapukai teĩ
 mombyry ri repyta xegui xereraa jepe e'ỹ aguã?
- 2 Xeruete, ára py ajapukai ramo naxembovai,
 pyávy voi ndapytu'ui ae.
- 3 Ha'e rami teĩ ndee ma iky'a e'ỹ va'e reiko.
 Nerenda repenaaty py reguapy reiny Israel kuery oporaie okuapy va'e mbyte.
- 4 Oreramoĩ kuery ma ndere ojerovia raka'e.
 Ojerovia ramo reraa jepe.
- 5 Ndevy pe ha'e kuery ojaxukai ramo reo jepe raka'e.
 Ndere ojerovia, nda'eve e'ỹi nho guive.
- 6 Ha'e rā xee ma taxo, ava e'ỹ merami,
 mba'eta avakue pe ovare e'ỹ va'e,
 heta va'e kuery oipota va'e'ỹ aiko.
- 7 Xerexaa kuery ha'e javi xejojai rei.
 Hembe'a rei reve oakã ombovava vy aipoe'i:
- 8 " SENHOR re rejerovia ramo tanderepy.
 Ha'e ae tandereraa jepe, hexe ndererovy'a ri vy", he'i okuapy.
- 9 Ha'e rami teĩ ndee ma xetui'i aguã rami xeapo va'ekue.
 Xere repena porã va'ekue akambu'i teri jave.
- 10 Xetui'i guive ndevy aiko.
 Xeryru'i py aĩa pyve ndee Xeruete reiko.
- 11 Aỹ ma enhemombyry eme xegui,
 mba'eta ovaẽ ma ajexavaia aguã,
 ha'e xepytyvõarã ndoikoi.
- 12 Heta ikuai toro nharõ rami xejoko va'e,
 toro mbaraetekueve Basã pygua xembojere rei okuapy.†
- 13 Xere ha'e kuery ijuru jai,
 guary nhomboa'ypa va'e rami okororõ.
- 14 Yy rami anheẽ,
 ha'e xekãgue ha'e javi oku'epa,
 xeryepy re xekuraxõ ma ei raity hykupa va'e rami ojeapo.
- 15 Yapo guigua pẽgue ipirupaa rami
 xembaraetea voi opa ma,
 xeapekũ guive xejurupy re oja ma oiny.

* 22:1 Kova'e salmo ha'e javi omombe'u ma voi Jesus kuruxu re omano jave guarã (Mateus 27.33-54, Marcos 15.22-32, João 19.17-30, Filipenses 2.5-11). † 22:12 Basã yvy re ma heta ikuai raka'e vaka. Ha'e rā apy ma toro re ete'ỹ, heko vai va'e kuery re ijayvu.

- Ha'e rami py ndee xereity yvy ku'i rupi amano aguã.
- ¹⁶ Jagua kuery xembojere rei okuapy,
joapo vai va'ety kuery nhomoirũmba va'e.
Xepo ha'e xepy ombokuapa.
- ¹⁷ Aexapa xekãgue ha'e javi'i.
Ha'e kuery xere oma'ẽ okuapy xere ovy'a reia py.
- ¹⁸ Xea jomeme omboja'opa ma.
Kekamixa puku re oexa okuapy xortea.
- ¹⁹ Ha'e rã ndee SENHOR, ejepe'a eme xea gui.
Xemombaraetea, ejaपुरa ke xerepy aguã.
- ²⁰ Eraa jepe xerekove ha'e kuery kyxe gui,
jagua kuery oipe'a ta va'e gui.
- ²¹ Xereraa jepe ke guary juru gui,
bũfalo rakua gui guive.
- Tá, ndee ma xembovai ma!
- ²² Ha'e rami rire xeryvy kuery oendua py xema'endu'a 'rã nderery re,*
heta va'e kuery mbyte rogueroporaie 'rã, po rami:
- ²³ " SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, peroporaie.
Pembojervia, peẽ Jacó ramymino kuery ha'e javi.
Israel ramymino kuery ha'e javi, pemboete pekuapy.
- ²⁴ Mba'eta ha'e naxemboaxy e'ỹi ajexavai rã,
ndojeguarui guive aiko axya gui,
ngova voi nomo'ãi xegui.
Ha'e rami 'rãgue py oendu xereraa jepe aguã ajapukai ramo", ha'e 'rã.
- ²⁵ Mba'eta ndegui ae ou ijaty va'e kuery mbyte xee rogueroporaie aguã.
Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e oexaa py ajapo 'rã anhemboayvuague.†
- ²⁶ Ha'e ramo iporiaukue'i okaru 'rã okuapy hevayatãmba peve.
SENHOR oeka va'e oguerovy'a 'rã okuapy.
Ha'e kuery kuraxõ toikove riaie!
- ²⁷ Ha'e nunga rupi yvy apy peve ima'endu'aa 'rã SENHOR re,
ixupe guarã ejeko rerova 'rã okuapy.
Henonde guenapy'ã re yvy regua kuery ha'e javi oĩmba 'rã okuapy.
- ²⁸ Mba'eta SENHOR pegua ae ipo'aka aguã.
Ha'e ae 'rã opena yvy regua kuery re.
- ²⁹ Yvy regua oguerokopa rei va'e kuery voi okaru vy ombojervia 'rã okuapy.
Yvy re onhono porã mbyre ha'e javi 'rã oĩ guenapy'ã re henonde,
guekove ae'i re nopena kuaai va'ekue.
- ³⁰ Tamymino kuery voi ha'e oipotaa rami 'rã ikuai.
Mba'eta raka'eve rã ikuai va'e pe ijayvua 'rã SENHOR reko re.
- ³¹ Ha'e kuery ou vy omombe'u 'rã ixuguigua teko porã.
Raka'eve rã ikuai va'erã pe omombe'ua 'rã ha'e ojapo va'ekue.

23

"Xere SENHOR opena" he'ia

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

¹ SENHOR ma vexa'i mongarua rami xere opena va'e oiko.*

Ha'e ramo xevy pe ndoatai 'rã mba'eve rei.

² Xemombytu'u 'rã inony nhuũndy porã py rami.

Xereraa 'rã yy iky'a e'ỹ va'e py.

³ Omombaraete kuerei 'rã xenhe'ẽ.

Tapete teko porã rupi 'rã xerereko,

* 22:22 Hebreus 2.10-12 † 22:25 "Anhemboayvuague ajapo 'rã" he'i vy ma mba'emo mymba ojuka aguã re ijayvuague re ima'endu'a. Ha'e gui ho'okie omboja'o 'rã guetarã kuery pe Nhanderuetete oguerovy'a okuapy aguã (Levítico 7.15-16). * 23:1 Apy ma vexa'i mongarua re ombojoja, Nhanderuetete nhandere openaa re ijayvy vy (Apocalipse 7.15-17).

guery omboete ukaa rupi vy.

⁴ Yvyugua manoa guy pytũ reia rupi aiko teĩ
ndakyjei 'rã mba'eve rei gui,
xereve ndee reiko ramo.

Ndepo pygua ha'e ndepopoka ma xembopy'a guaxu.

⁵ Rereko katu akaru aguã†

xerovaigua kuery oexaa py.

Xeakã re renhoẽ 'rã azeite.

Xekaro remonyẽ 'rã onheẽmba rei peve.

⁶ Anhetẽ xereve oĩ 'rã ndeporayvua ha'e xemboaxya ára nhavõ, aikovea pukukue re.

Ha'e gui SENHOR ro py aiko 'rã raka'e rã peve.

24

Huvixave hexakãmba va'e ou aguã re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

¹ SENHOR mba'e ae itui vyv ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e,

vyv regua kuery ha'e javi guive.*

² Mba'eta ha'e onhono raka'e ye'ẽ áry rupi,

yy oxyry va'e áry omombyta.

³ Marã ramigua tu ha'eve SENHOR pegua vyvty re oẽ aguã?

Marã ramigua nda'u ha'eve henda iky'a e'ỹ va'e py oiko aguã?

⁴ Opo py ojevavy e'ỹ va'e, ipy'a ky'a e'ỹ va'e,

tuuete ramigua ovare e'ỹ va'e re onhe'ẽ nogueroma'endu'ai va'e,
neĩ ndoura rivei va'e.

⁵ Ha'e va'e kuery re ma ou 'rã SENHOR omoingo porãa,

ha'e ramo Nhanderuete heraa jepea po gui ojopy 'rã teko porã.*

⁶ Ha'e rami ikuai ixupe ojavukai va'e kuery,

Jacó Ruete oekaa rupi ikuai va'e.

⁷ Peipe'a ke okẽ ikuai va'e,

peipe'apave okẽ guaxu marã e'ỹ,

Huvixave hexakãmba va'e oike aguã.

⁸ Mava'e tu Huvixave hexakãmba va'e?

SENHOR imbaraeite ha'e ipo'akapa va'e,

SENHOR joe opu'ãa rupi ipo'aka va'e.

⁹ Peipe'a ke okẽ ikuai va'e,

peipe'apave okẽ guaxu marã e'ỹ,

Huvixave hexakãmba va'e oike aguã.

¹⁰ Mava'e tu Huvixave hexakãmba va'e?

SENHOR ixondaro reta va'e,

ha'e ae Huvixave hexakãmba va'e.

25

Nhanderuete pe onhepytyvõ ukaa ague

Davi ombopara va'ekue.

¹ Ndere SENHOR, aroma'endu'a xenhe'ẽ.

² Xeruete, ndere xee ajerovia va'e.

Axĩmba rei aguã rami e'ỹ ke xerereko,

xerovaigua kuery xere ovy'a rei e'ỹ aguã.

³ Ha'e rã nerarõ va'e kuery ma peteive noxĩmbai 'rã.

Oxĩmba va'erã ma nhemi rupi joapo vai va'e kuery.

⁴ SENHOR, eikuaa uka xevy ndeguigua tape.

Xembo'e ke reikoa rupi aiko avi aguã.

† 23:5 Apy ma hoo va'e nhomovaẽ porã va'e re ombojoja. Ha'e va'e jave py hoo va'e ipoua kuery omovaẽ porã vy azeite onhoẽ'i vy oikyty 'rã inhakã re (Lucas 7.46). * 24:1 1 Coríntios 10.23-26

* 24:5 Mateus 5.8

- ⁵ Xerereko ndeguigua anhetē va'e rupi, xerekombo'e guive,
mba'eta ndee ma Xeruete xereraa jepea,
ndee ae roarō aikovy ko'ē nhavō.
- ⁶ SENHOR, nema'endu'a ke renhomboaxy ha'e ndeporayvua rupi
jypy guive reikoa re.
- ⁷ Nema'endu'a eme ke xekunumi jave ajevavyague re,
neī nderovai xereko vaiague re.
SENHOR, xemboaxya rupi anho ke nema'endu'a xere,
ndeporayvu va'e vy.
- ⁸ SENHOR ma iporayvu ha'e heko porā va'e vy
ojejavypa va'e kuery pe oikuaa uka 'rā tape.
- ⁹ Yvyĩgueve ma ha'e oguereko 'rā teko porā rupi,
ombo'e 'rā ojeuguigua tape rupi oiko aguā re.
- ¹⁰ SENHOR guigua tape ha'e javi rupi oī nhomboaxya ha'e anhetē va'e,
guexeve guarā ojapo va'ekue ha'e ijavyuague rupi ikuai va'e pe.
- ¹¹ SENHOR, nderery remboete ukaa rupi vy
emboguepa xereko vaiague heta teī.
- ¹² Avakue SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe
oikuaa uka 'rā tape oo aguā.
- ¹³ Ha'e ramo ha'e kuery nhe'ē opytu'u 'rā ovy'a reve,
ha'e gui hamymino kuery jevy ikuai porā 'rā yvy re.
- ¹⁴ SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma ha'e omonhemboja 'rā.
Ha'e va'e kuery pe oikuaa uka 'rā guexeve guarā ojapo va'ekue.
- ¹⁵ Ama'ē riae aikovy SENHOR re,
mba'eta ha'e ae oipe'a 'rā xepy nhuā gui.
- ¹⁶ Ejevvy ju xea py, xemboaxy ju,
mba'eta xae'i aī vy ajexavai.
- ¹⁷ Xemombytu'u ke xepy'a py nda'eveia gui,
xepe'a ke ajexavaia gui.
- ¹⁸ Eikuaa pota aiko axya ha'e ajexavaia re,
ha'e emboguepa ajevavyague ha'e javi.
- ¹⁹ Eikuaa pota ke xerovaigua kuery re,
heta vaipa ramo.
Xere ija'e e'ỹ va'e kuery xembojeguaru rei okuapy.
- ²⁰ Earō xenhe'ē re, ha'e xerepy.
Taiko eme aximba rei aguā rami,
ndere anhemirire.
- ²¹ Anhetē rupi ha'e teko porā rupi aikoa tojapo akanhy e'ỹ aguā rami,
mba'eta ndee ae xee roarō.
- ²² Xeruete, eraa jepe Israel kuery
ikuai axya ha'e javi gui.

26

Heko porā va'e ojavukaia

Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

- ¹ SENHOR, xemboeko porā ke,
anhetē rupi anho aiko
ha'e SENHOR re ajeroviaa gui ndajep'e ai rire.
- ² SENHOR, eikuaa pota ke aikoa re ha'e xekuaa.
Exa pota xepy'aa ha'e anhembopy'aa re.
- ³ Mba'eta ndeporayvua re xema'endu'a riae aikovy,
ndeguigua anhetē va'e rupi aiko.
- ⁴ Ndaguapyi guive avakue nhombotavypa rei va'e reve,
joayvu merami rive va'e kuery reve nanhemoirūi.
- ⁵ Opa marā rei ikuai va'e xee ndajou porāi,
ha'e heko vai va'e kuery reve ndaguapyi.

- 6 Ajepoei ajevavy e'ŷa aikuaa uka vy.
Ha'e rami vy SENHOR, aiko ndevyguia altar yv'ry,
- 7 aporaei atā aguā ndevy,
nerembiapo porāa amombe'upa aguā.
- 8 SENHOR, xee ma ayvu ndevyguia oo,
nerexakā oīaty.
- 9 Eipe'a eme xerekove heko vai va'e kuery reve,
xerekove eipe'a eme jouguy moēa kuery reve.
- 10 Ha'e kuery po ma jojukaague re icy'a,
oiporu kuua regua re ma teko vai repyrā rive oguereko.
- 11 Ha'e rā xee ma xereko porāa rupi aiko.
Xerepy ke xemboaxy vy.
- 12 Xepy oī atā yvy joja reia py.
Ha'e rami vy heta va'e kuery oendua py xema'endu'a porā 'rā SENHOR re.

27

Nhanderuete reve oikoxea rupi ijayvua

Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR ma xemoexakāa ha'e xereraa jepea oiko.
Mava'e gui 'rā tu akyje?
SENHOR ma xerekovea onhemi aguā.
Mava'e gui tu akyje ta?
- 2 Ha'e gui joapo vai va'ety kuery xere ou vy xemomba aguā,
xeavyky rei va'e ha'e xeroaigua kuery,
ha'e kuery onhepyxanga vy ho'apa 'rā okuapy.
- 3 Xondaro kuery heta xembojere teī
xepy'a py nanhemondyi 'rā.
Xere anho opu'amba teī ajerovia riae 'rā.
- 4 Peteī regua re tema ajerure SENHOR pe,
ha'e va'e anho ajouxé:
ha'e va'e ma SENHOR pegua oo py aiko aguā aikovea pukukue re,
SENHOR rexakāa aexa aguā,
ha'e ixupegua templo py anhembo'e aguā.
- 5 Ha'e rami vy aī vaia ára xenhomi 'rā ojeuepegua opy,
xemoinge 'rā ojeuepegua oo py anhemi aguā.
Xereraa 'rā itaova áry.
- 6 Ha'e jave py xeaikā ombo'yvate ju 'rā
xeroaigua kuery xembojere rei va'e áry.
Ixupegua oo py arovy'a vy mba'emo ame'ē 'rā.
Aporaei ha'e ambopu 'rā SENHOR pe.
- 7 SENHOR, endu ke xeayvua,
ndevy ajapukai rā.
Xemboaxy ha'e xembovai.
- 8 Xepy'a re amoī “Xereka ke xereve reiko aguā” rea.
Ha'e ramo roeka 'rā SENHOR, ndereve aiko aguā.
- 9 SENHOR, ejexa uka e'ŷ eme xevy.
Ndepoxo reve xemoxē eme xee nerembigui.
Mba'eta ndee ma xepytyvōa reiko.
Xeruete xereraa jepea,
epena e'ŷ eme xere, xereja eme xea'e'i.
- 10 Mba'eta xeru ha'e xexy xereja teī
SENHOR xeruru 'rā.
- 11 SENHOR, xembo'e ke ndeguigua tape rupi aiko aguā,
tape jojaa rupi xerereko xere oma'ē mbegue va'e kuery gui.
- 12 Xemboaxa eme xeroaigua kuery oipotaa rami xerereko aguā.
Mba'eta xerovai opu'ā rei okuapy ayvu rive py,

joapo vai aguã re anho nhomongeta va'e.

¹³ Xee ajerovia SENHOR porayvua aexa aguã
yvvy re aikove teri reve.

¹⁴ Pearõ ke SENHOR.

Pendekuerai eme, pendepy'a guaxu
ha'e pearõ tema SENHOR.

28

Oguerovy'a reve ojerurea

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

¹ SENHOR, ndevy pe ajapukai.

Xe'itaova, endu e'y eme ke xeayvua,
mba'eta naxembovai ramo
vyvkua py oquejy va'e kuery rami akanhy 'rã.

² Endu ke xereraa jepe aguã re ajapukai ramo,
nerenda iky'a e'y va'e katy xepo aupi reve.

³ Xembotyryry eme ke heko vai va'e kuery
opa marã rei ikuai va'e reve.

Ha'e kuery ma ikuai porã aguã re merami rive ijayvu oirũ pe,
teĩ ipy'a re ma opa marãgua anho oĩ.

⁴ Embopaga ke ha'e kuery ojapoague rami,
mba'emo vai ojapoague re.

Eme'ẽ ha'e kuery opo py ojapoague rekovia,
embojoja ha'e kuery ojapoague repy.*

⁵ Ha'e kuery ndoikuaa potai SENHOR ojapo va'e re,
neĩ opo py ojapo va'ekue re.

Ha'e ramo SENHOR oitypa 'rã, nomopu'ã jevyvei 'rã guive.

⁶ Ta'ima'endu'a porã SENHOR re,
xereraa jepe aguã re ajapukai ramo xerendu rire.

⁷ SENHOR ae xemombaraetea ha'e mba'emo vai jokoia.
Hexe xekuraxõ ojerovia.

Ha'e xereraa jepe ramo xekuraxõ ovy'a,
ha'e ixupe aporaei reve amboete 'rã.

⁸ SENHOR omombaraete 'rã ixupe ikuai va'e,
hembiporavo onhemi vy oo jepe aguã.

⁹ Eraa jepe ke ndevyguia kuery,
emoingo porã ndevyguia kuery.

Ha'e kuery re epena ha'e emboyvate raka'e rã peve.

29

Yapu ha'e overa rupi Nhanderuete ayvu onhendua re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

¹ Nhanderuete ra'y kuery pendekuai va'e, pemboete SENHOR,*
perovy'a SENHOR rexakãa ha'e imbaraetea.

² Pemboete SENHOR hery pemboete aguã ha'evea rami.
Pembojerovia SENHOR iky'a e'yã rexakãa py.

³ Yy áry rupi onhendu SENHOR ijayvua.†
Nhanderuete yapu guexakãa gui.

Yy tuvixa va'e áry rupi SENHOR oiko.

⁴ SENHOR ayvu ma ipo'akapa va'e.

SENHOR ayvu re yvatea anho oĩ.

* 28:4 Mateus 16.27; Apocalipse 22.12 * 29:1 "Nhanderuete ra'y kuery" he'ia ma amongue henda py yva pygua anjo kuery pe ijayvu vy (Salmo 103.20), ha'e rami e'y vy ojerovia va'e kuery pe (Salmo 82.6, 96.7-9).

† 29:3 Apy ma omombe'u Nhanderuete opo'akaa oexa uka vy oky ryapu ha'e overa vyvutu reve ombou. Hyapu pe "Nhanderuete ijayvua" he'i.

- 5 SENHOR ayvu omopē 'rā yary ikuai va'e.
Tá, SENHOR omboa'yypa 'rā yary Líbano py ikuai va'e.
- 6 Líbano ha'e Siriom vyvty áry ikuai va'e
ojapo 'rā vaka ra'y rami opo-opo aguã rami, vaka ka'aguy regua rami.
- 7 SENHOR ayvu ojapo 'rā tata hendy ovy aguã rami.
- 8 SENHOR ayvu omboryryi 'rā tekoa e'ÿa.
SENHOR ojapo 'rā Cades tekoa e'ÿa rupi vvy oryryi aguã rami.
- 9 SENHOR ayvu ma ojapo 'rā guaxu kuery ta'y'i aguã rami,
oitypa 'rā ka'aguy.
Ha'e ramo ixupegua templo py ha'e javi “Iporã ete!” he'i okuapy.
- 10 SENHOR opena raka'e yy ou jave.
Huvixave rami opena 'rā raka'e rā peve.
- 11 SENHOR omombaraete 'rā ojepegua kuery.
SENHOR omoingo porã 'rā ojepegua kuery.

30

Omano ta ramo ogueraa jepe rire oguerovy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue oo guaxu Nhanderuete pe omboaxa jave.

- 1 SENHOR, xee ma romboete 'rã,
xereraa jepe rire.
Nderejapoi xerovaigua kuery xere ovy'a rei aguã rami.
- 2 SENHOR Xeruete, ndevy pe ajapukai va'ekue xereraa jepe aguã.
Ha'e ramo xemonguera.
- 3 Rejapo vyvkua gui xenhe'ê oê ju aguã rami.
Xerekove re repena vyvkua py aguejy e'ÿ aguã.
- 4 Peê ixupegua pendeky'a e'ÿ va'e, peporaei pekuapy SENHOR pe,
perovy'a hery icy'a e'ÿ va'e.
- 5 Mba'eta ipoxya ma xapy'a'i guarã anho.
Ha'e rã nhanderayvua ma jaikovea pukukue re 'rã oĩ.
Pytũ ovy rã onhendu 'rã ojae'p va'e.
Va'eri ko'ê ma rã ou 'rã vy'a.
- 6 Xee aiko porã rei jave
“Ndaxereityai 'rã” ha'e va'ekue.
- 7 Ndee SENHOR xemboaxya rupi ae
rejapo xee aĩa vyvty oĩ atã aguã rami.*
Mba'eta nderejexa ukai ramo
xee ajexavai.
- 8 SENHOR, ndevy pe ajapukai.
SENHOR, ndevy ae ajerure.
- 9 Mba'erã tu xeruguy ovare 'rã vyvkua py aguejy rã?
Ndevy pe iku'ikue oporaei 'rã ri ty'y?
Ha'e nunga oikuaa uka 'rã teve ndeguigua anhetê va'e?
- 10 SENHOR, endu ha'e xemboaxy ke.
SENHOR, enhemoĩ xepytyvõarã.
- 11 Xerexaya gui xemombytu'u avy'a ju aguã.
Xegui reipe'a ma ajukue vaikue,†
hekovia avy'a ete aguã ju remoĩ,
- 12 xenhe'ê opytu'u e'ÿ re oporaei aguã.
SENHOR Xeruete, roguerovy'a 'rã raka'e rã peve.

31

Iporiauaque gui oguerovy'aa ague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

* 30:7 “Xevyguá vyvty” he'ia ma opo'akaa re ijayvu vy. † 30:11 Ajukue vaikue py ha'e kuery onhemonde 'rã ipy'a vai vy (Mateus 11.21).

- ¹ SENHOR, ndere ae anhemi va'e.
Taiko eme oxĩmba rei va'e.
Xereraa jepe ke ndereko porãa rupi vy.
- ² Endu ke ndeapyya py, xereraa jepe pojava aguã.
Enhemoĩ xevy oo ikorapa va'e,
oo imbaraeete vaipa va'e aa jepe aguã.
- ³ Mba'eta ndee ae xe'itaova ha'e oo ikorapa va'e reiko.
Nderery remboete ukaa rupi vy xerereko ha'e xembo'e r'ã.
- ⁴ Xepe'a 'rã nhuã nhemi rupi omoĩ mbyre gui,
mba'eta ndee ma xemombaraetea.
- ⁵ Ndepo py ae amboaxa xenhe'ẽ.*
SENHOR Xeruete anhetẽ va'e, ndee ae xerepy.
- ⁶ Rejou vai mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e.
Ha'e rã xee ma SENHOR re anho ajerovia.
- ⁷ Xee roguerovy'a, ajou porã 'rã ndeporayvua,
mba'eta reikuaa pota ajexavaia re,
reikuaa xenhe'ẽ oiko axya.
- ⁸ Naxemboaxai xerovaigua kuery po py.
Xemopu'ã imo'amy peteĩ henda tuvixaa py aiko aguã.
- ⁹ SENHOR, ajexavaia aendu rã xemboaxy ke.
Xeporiau reia gui xerexa voi opa ovy.
Xerekove, xerete guive opa.
- ¹⁰ Xerekovea ma iporiaua re anho oaxa ovy,
xepoaẽa rupi tema aiko ma'etỹa nhavõ.
Ajejavypa rire naxembaraeteive-ive avy,
xekãgue voi opa ovy.
- ¹¹ Xerovaigua kuery ha'e javi ojeguaru aguã rami aiko,
xero katy'i ikuai va'e kuery voi onhemondyipa xegui.
Xerexa va'ety kuery ndaxerexa xeveipa okuapy,
tape rupi xerexa va'e onha xegui.
- ¹² Xegui ha'e kuery hexaraipa ma opy'a py, omanogue gui rami,
karo nhae'ũ guigua vokue rami aiko.
- ¹³ Mba'eta xee aendu heta ijayvu mbegue okuapy ramo,
xeyke jovaive rupi ikuai xemongyjexe vy.
Xere ijayvu mbegue vy
onhembopy'a okuapy xerekove oipe'a aguã.
- ¹⁴ Ha'e rã xee ma ajerovia SENHOR re.
Ndevy pe "Ndee ma Xeruete" ha'e.
- ¹⁵ Ndepo py oĩ xe'ãra.
Xepe'a ke xerovaigua kuery po gui,
xerakykue monhaa kuery xejukaxea gui.
- ¹⁶ Emoexakã ke nderova xee nerembiguai áry.
Xemboaxy vy xereraa jepe.
- ¹⁷ SENHOR, ndevy pe ajapukai rire
ejapo eme axĩmba aguã rami.
Toxĩmba heko vai va'e kuery ae,
tokyrirĩmba omanoa py.
- ¹⁸ Emokyrirĩ ijapu va'e kuery,
heko porã va'e re opa marã rei ijayvu va'e,
onhemboarai rei, ojee ae ojerovia okuapy va'e.
- ¹⁹ Ndeporayvua ma yvate ete va'e,
nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe rexa uka aguã rereko va'e.
Ha'e va'e ma rexa uka 'rã avakue ra'y kuery gui ndere onhemi va'e kuery pe anho.
- ²⁰ Ha'e kuery renhomi 'rã ndejee ae avakue ojapo vaixea gui.

* 31:5 Kova'e ayvu rupi Jesus Cristo ijayvu kuruxu re omano jave (Lucas 23.46).

Ha'e py renhomi 'rã opa marãgua ayvu gui.

²¹ Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re!

Mba'eta xemboaxy ete

peteĩ tetã py xejokopaa ramo.

²² Xee ajapura reve

“Navaẽvei ma 'rã nerenonde py” ha'e va'ekue.

Ha'e rami teĩ ndee rendu ajapukaia,

xereraa jepe aguã re ajapukai ramo.

²³ SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e ha'e javi, peayvu ke.

SENHOR ndoity ukai 'rã hexe ojerovia va'e.

Ha'e rã heko vai va'e ma ombopaga vaipa 'rã.

²⁴ SENHOR pearõ va'e kuery,

penembaraete ke, pendepy'a guaxu tema!*

32

Ojejavyague omboguepa rire oguerovy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue nhanembo'e aguã.

¹ Ovy'a ete 'rã heko vaiague omboguepaa va'e,

ojejavyague oja'o'ipaa ma ramo.

² Ovy'a ete 'rã ava ixupe SENHOR “Heko vai va'e” nde'i ramo,

ipy'a re onhenhomi aguã noĩ va'e.*

³ Xee ma ajejavyague namombe'ui teri jave

xekãgue voi inhymave ovy ko'ẽ nhavõ xepoaẽ ramo.*

⁴ Mba'eta ara py ha'e pyávy xere aendu va'ekue ndepo poyia.

Ha'e ramo xembaraetea opa ovy kuaray puku py yy typaa rami.

⁵ Ha'e gui ma ajejavyague amombe'upa ndevy,

xereko vaia nanhomivei.

Xejeupe aipoa'e: “Amombe'u 'rã SENHOR pe xereko vaia.”

Ha'e ramo remboguepa ajejavyague.

⁶ Ha'e ramo ndevygua kuery ha'e javi tojapukai ndevy

ndejou aguã ha'eve teria ja.

Ha'e rami vy ha'e kuery re yy tyguaxu ovy teĩ ndoguerovy 'rã.

⁷ Ndee ma anhemiaty.

Xereraa jepe 'rã ajexavaia gui,

ha'e xereraa jepeague re remoĩ avy'a reve rogueroporaie aguã.

⁸ Aipo're: “Rom'o'arandu ha'e rombo'e 'rã tape reo aguã re.

Ndere ama'ẽ ha'e romongeta 'rã.

⁹ Kavaju, mburika rami e'ỹ eme eiko.

Ha'e kuery ijuru xã, e'ỹ vy hova regua reve vy 'rãe rereko.

Ha'e rami e'ỹ ramo ndoikoi 'rã reipotaa rami” 're.†

¹⁰ Heko vai va'e ma ojexavai ete 'rã.

Ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma omboaxya rupi 'rã ogueroko.

¹¹ Pendereko porã va'e, perovy'a ke SENHOR, pevy'a ete.

Pevy'aa rupi peporaie atã,

pendepy'a re teko porã oĩa va'e ha'e javi.

33

Opa mba'e moingoare ha'e opena va'e pe oporaieia

¹ Pendereko porã va'e, perovy'a SENHOR!

Anhetẽ rupi ikuai va'e ogueroporaieia ma ha'eve va'e.

² Penema'endu'a SENHOR re ixã reta va'e reve pembojoguy vy.

Ixupe peporaie mbaraka dez ixã va'e reve.

* 31:24 1 Coríntios 16.13

* 32:2 Romanos 4.4-8

* 32:3 Davi ojejavyague ha'e onhemombe'uague re ijayvua

ma 2 Samuel 11.1-12.14 py oĩ.

† 32:9 Apy ma Nhanderuete ijayvu nhandevy.

- 3 Pemonhendu mboraēi pyau,
pembopu ke pevy'aa rupi.*
- 4 Mba'eta SENHOR ayvu ma anhetē ete va'e,
ha'e mba'emo ojapoa ha'e javi rupi ojeroviapy oiko.
- 5 Oguerovy'a 'rā heko porā ha'e ha'evea rami joguereko va'e.
Yvy jave re oī SENHOR porayvua.
- 6 Yva ma oayvu py rive ojapo raka'e,
ijayvuē gui yva regua ha'e javi ikuai.
- 7 Yy avī omboaty raka'e ye'ē tuvixa va'erā,
ono'ō reta vy omonyē hendarā va'ekue.
- 8 Yvy jave re pendekuai va'e, pemboete SENHOR.
Yvy re pendekuai va'e ha'e javi, henonde pejererokyjea rupi pendekuai.
- 9 Mba'eta ijayvu ramo rive opa mba'e ojekuaa,
ha'e ijayvua rupi opa mba'e oiko raka'e.*
- 10 SENHOR omboaxa rivepa 'rā vvy regua kuery onhembopy'a okuapya,
ombovaipa 'rā ha'e kuery ojapoxe va'e.
- 11 Ha'e rā SENHOR onhembopy'aa ma ndoaxa rivei 'rā raka'e rā peve guarā,
opy'a re omoī va'e oī 'rā ta'y jevy-jevy ikuai peve.
- 12 SENHOR pe "Oreruete" he'i va'e regua ma ovy'a ete 'rā,
ojeupe guarā ae oiporavo rire.
- 13 Yva gui SENHOR oma'ē oiny vy
oexapa 'rā avakue ra'y kuery ikuai.
- 14 O'amba gui oexapa vvy regua kuery.
- 15 Peteī-teī kuraxō apoare
oexapa ha'e kuery ojapo va'e ha'e javi.
- 16 Nda'ipoi huvixave oxondaro kuery po'akaa rupi oo jepe va'erā,
ojerovia rei va'e teī ombaraetea py rive ndoo jepei 'rā.
- 17 Kavaju voi nanhombopo'akai 'rā.
Imbaraete teī ndogueraa jepei 'rā avave rei.
- 18 Ha'e rā SENHOR ma oma'ē 'rā oiny henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e re,
omboxy aguā oarō okuapy va'e re.
- 19 Ha'e kuery rekovea ogueraa jepe 'rā omanoa gui,
karuai jave voi opena 'rā okuave aguā rami.
- 20 Nhanenhe'ē py nharō SENHOR nhanepytyvō aguā,
nhanderepya ha'e mba'emo vai jokoia oiko ramo.
- 21 Hexe ae nhanekuraxō ovy'a 'rā,
hery icy'a e'y va'e re jajerovia ramo.
- 22 SENHOR, orerereko ke oremboxya rupi,
ndee ae roarō ramo.

34

"Peikuaa pota SENHOR porayvua re", he'ia

Abimeleque renonde Davi inhakā porā e'yā rami onhemoingo ramo omoxē jave oo vy mboraerā ombopara va'ekue (1 Samuel 21.10-15).

- 1 Ára nhavō xema'endu'a porā 'rā SENHOR re.
Ixupe aporaēi riae 'rā.
- 2 Xenhe'ē py voi aporaēi 'rā SENHOR pe.
Ha'e ramo vvy'igue'i oendu vy ovy'a 'rā.
- 3 Pemboete ke SENHOR xereve,
peteī rami jarovy'a hery.
- 4 SENHOR pe ajapukai ramo xere opena karamboae.
Xereraa jepe guive akyjea ha'e javi gui.
- 5 Pema'ē hexe, ha'e ramo penemoexakā 'rā.
Pendere noīvei 'rā peximbaa.

* 33:3 Apocalipse 5.9, 14.3 * 33:9 Hebreus 11.3

- 6 Xee ajexavai vy ajapukaia SENHOR oendu vy xereraa jepe karamboae opa mba'e py aiko axya gui.
- 7 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e vyvry ma ixuguigua anjo oiko ogueraa jepe aguã.
- 8 Peikuaa pota pexa aguã SENHOR porayvua.
Ovy'a ete 'rã hexe onhemi va'e kuery.
- 9 SENHOR rembiporavo pendekuai va'e, pendekuai henonde pejererokyjea rupi, mba'eta ha'e rami ikuai va'e pe ndoatai 'rã mba'eve rei.
- 10 Guary ra'y kue'iry ojexavai ha'e oendu 'rã karuai.
Ha'e rã SENHOR oeka va'e pe ma mba'emo porã ndoatai.
- 11 Xera'y kuery, peju ke, pejapyxaka xeyvuu re.
Xee rombo'e 'rã SENHOR renonde pejererokyjea rupi peiko aguã re.
- 12 Peẽ kuery tu pendekove reve peikoxe
ha'e peikove pukuxe, iporã va'e rupi pevy'a aguã?
- 13 Ha'e rami ri vy pejoko peneapekũ mba'emo vaia rupi pendeayvua gui,
pendejuru guive pejoko apu gui.
- 14 Pejepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e rupi anho peiko.
Peka peteĩ rami pendekuai aguã, penhea'ã ha'e rami aguã re ae.
- 15 Heko porã va'e re SENHOR oma'ẽ 'rã oiny,
ojapyxaka oendu aguã ojapukaia.
- 16 Ha'e rã mba'emo vai apoa ma SENHOR ndoexaxei,
vyv gui omboguepa 'rã ha'e kuery re ima'endu'aa.*
- 17 Ha'e rã heko porã va'e ojapukai ramo ma SENHOR oendu 'rã,
ogueraa jepe 'rã oiko axya ha'e javi gui.
- 18 SENHOR nonhemombyryi 'rã opy'a py nda'evei va'ea gui,
ogueraa jepe 'rã onhe'ẽ py ojexavai va'e.
- 19 Mbovykue rei e'y 'rã oiko heko porã va'e ojexavai aguã.
Ha'e rami teĩ SENHOR ogueraa jepe 'rã ha'e nunga ha'e javi gui.
- 20 Opena 'rã ikãgue ha'e javi re,
neĩ peteĩ ma nomopẽ ukai 'rã.*
- 21 Teko vai ae ojuka 'rã heko vai va'e.
Heko porã va'e ndoayvui va'e kuery ombopagaa 'rã.
- 22 Ha'e rã guembiguai kuery rekove ma SENHOR oepy 'rã.
Hexe ojerovia va'e regua peteĩve nombopagaai 'rã.

35

Hovaigua kuery ombopaga aguã re ojerurea ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, emoingo axy ke xemoingo axy va'e kuery,
epu'ã xere opu'ã va'e re.
- 2 Eru hu'y joko ha'e nemo'ãa tuvixa va'e,
epu'ã ejuvy xerepy aguã.
- 3 Eru hu'y guaxu,
ha'e ejoko xerakykue monhaa kuery.
Xenhe'ẽ pe aipo're:
“Xee ma ndereraa jepea.”
- 4 Tove xejukaxe okuapy va'e nda'evei nho ta'ikuai ha'e toximba.
Xere ijayvu mbegue rei va'e toguevipa oximba reve.
- 5 Ta'ikuai mba'emo pire vyvutu omboveve heravy va'e rami,
SENHOR-a guigua anjo omondyipa ramo.
- 6 Tojevyy ju tape kyjea xxyĩ va'e rupi,
ha'e SENHOR-a guigua anjo toakykue monha.
- 7 Mba'eta mba'e py e'y ha'e kuery xembo'axe okuapy nhuã py,

* 34:16 1 Pedro 3.9-12 * 34:20 Kova'e ayvu rami vy Jesus omano jave ikãgue nomopẽai (João 19.28-37).

- mba'e py e'ỹ vyv ojo'o xerekovea oipe'a aguã.
- 8 Ha'e ramo xerovaigua kuery tokanhymba xapy'a noexa'ãvei ma jave.
Ha'e kuery ae to'a nhuã nhemi rupi ojapo va'ekue py.
Ha'e va'e py ae ho'a vy tokanhy.
- 9 Ha'e ramo xenhe'ẽ py xee avy'a 'rã SENHOR re,
xereraa jepeague re xema'endu'a 'rã.
- 10 Xerete ha'e javi py aipoa'e 'rã:
“ SENHOR, mava'e nda'u ndee rami guarã oiko?
Mba'eta ndee ma ojexavai va'e reraa jepe 'rã imbaraeteve va'e gui.
Ndovy'ai va'e ha'e iporiaukue'i reraa jepe 'rã imbojexavaia kuery gui.”
- 11 Heko vai va'e kuery opu'ã vy
xere ijayvu 'rã xee aikuaa va'e rupi e'ỹ.
- 12 Mba'emo porã ajapoague rekovia mba'emo vai ha'e kuery ojapo xere,
xerekove omokanhyxe vy.
- 13 Ha'e gui xee ma ha'e kuery imba'eaxy ramo
ajukue vaikue py anhemonde va'ekue.*
Xepy'a vai aikovy va'ekue akaru e'ỹ re,
xeakã amboguejy reve anhembo'e ainy.
- 14 Ha'e kuery re xepy'a vai aikovy xeirũ ae'i re rami, xeryvy re rami ae.
Jexavai gui ajero'a rei'i aikovy oxy re ojae'o va'e rami.
- 15 Ha'e rã xee anhepyxanga ramo
ha'e kuery ovy'a vy onhemboaty okuapy xerovai.
Omboetepy e'ỹ nei xee aexa va'ety e'ỹ ijayvu rei okuapy xere.
- 16 Ngarua py opa marã ovy'a va'e rami
ha'e kuery haĩ jekyty okuapy xere.
- 17 SENHOR, raka'e peve 'rã tu rema'ẽ rive?
Eraa jepe xerekove ha'e kuery ipoxya gui,
guary kuery gui epy xerekove.
- 18 Ha'e ramo xee roguerovy'a 'rã heta va'e kuery ijatya py.
Ndevy aporaei 'rã heta mbyte.
- 19 Ha'e rã ndaxerayvui rive va'e ma tovy'a reive eme.
Mba'e py e'ỹ xere nda'ija'ei va'e toxapymi reive eme.*
- 20 Peteĩ rami ikuai aguã re e'ỹ ae ha'e kuery ijayvu.
Ha'e rami 'rãgue py vyv re ikuai rive'i va'e ombotavy aguã re anho jogueroayvu okuapy.
- 21 Ijuruja-rujai 'rã okuapy xere.
Ha'e vy aipoe'i 'rã:
“Jajopy ma, jajopy ma tevel
Mba'emo ojapo rã nhanderexa py ae jaexa.”
- 22 Ha'e rami teĩ ndee SENHOR rexa reiny ha'e kuery ikuai.
Ha'e rami vy ekyrirĩ eme.
SENHOR, ejepe'a eme xea gui.
- 23 Emyĩ, evy ke xemboeko porã aguã.
Xe-SENHOR Xerue, eikuaa uka xereko porãa.
- 24 SENHOR Xerue, xereko re eikuaa pota ndereko porãa rupi.
Ejapo eme xere ha'e kuery ovy'a rei okuapy aguã rami.
- 25 Ha'e kuery aipo te'i eme opy'a py:
“Aỹ ma oiko ma jaiipotaa rami!
Aỹ ma nhamomba 'rã!” te'i eme.
- 26 Ha'e rami 'rãgue py toxĩmba, tojekuaa heko vaia
ajexavai rã ovy'a rei okuapyague re.
Ta'ikuai oxĩmba ete va'e

* 35:13 Ajukue vaikue py onhemonde 'rã ipy'a vai vy (Salmo 30.11; Mateus 11.21).

* 35:19 João 15.25

xerovai onhemboyvate rei rire.

- ²⁷ Ha'e rā xereko porāa oguerovy'a va'e ma toporaei okuapy ovy'aa rupi.
Ha'e kuery ma aipo te'i riae: "Omboetepy toiko SENHOR, hembiguai kuery ikuai porā rā ovy'a va'e."
²⁸ Xee avi xeayvu reve xema'endu'a 'rā ha'evea rami rejapoa re.
Āra pukukue re aporaei 'rā ndevy.

36

Avakue reko vaia ha'e Nhanderuete reko porāa re ijayvua
Jogueroporaei va'e pe Davi SENHOR rembiguai ombopara va'ekue.

- ¹ Heko vai va'e py'a re ma oī heko vaixea anho.
Ha'e kuery re noī SENHOR renonde ojererokyje aguā.*
² Mba'eta teko vai ojapo 'rā ojejou porā rei aguā rami rive.
Ha'e vy aipoe'i 'rā ojeupe: "Opa marā aiko teī avave rei ndoikuai 'rā, neī ndaxejou vai 'rā guive", he'i teī.
³ Ijuru gui ayvu oē va'e ma ayvu vai anho, ha'e nhombotavyarā.
Hi'arandua rupi ve'ỹ oiko, joupe ndojapo porāvei ma guive.
⁴ Ngupa py voi opa mba'e vai re rive onhembopy'a.
Tape iporā e'ỹ va'e rupi anho ooxe,
ndojejokoi guive mba'emo vai py.
⁵ Ha'e rā ndee SENHOR, ndeporayvua ma yva peve 'rā oo,
arai peve 'rā oo ojeroviapy reikoa.
⁶ Ndereko porāa ma ndevyguā vyty rami tuvixa,
ha'e gui ne'arandua ma vykua puku rami.
Ndee SENHOR rejapo 'rā avakue ha'e mymba okuave aguā rami.
⁷ Xeruete, ndeporayvua ma ha'eve etel
Ha'e nunga rupi ae avakue ra'y kuery onhemi 'rā ndepepo 'ā py.
⁸ Ndero py orerevyatā 'rā mba'emo porā re anho,
ha'e rā roy'u aguā ma orembovy'a va'e anho reme'ē.
⁹ Mba'eta ndere ae oī yvu tekove me'ēa.
Nerexakāa py anho roexa 'rā hexakā va'e.
¹⁰ Ndekuaa va'e kuery pe exa uka riae reayvua,
ha'e ndereko porāa eikuaa uka anhetē rupi ipy'a va'e pe.
¹¹ Ojee rive ojerovia va'e kuery topyrō eme xere,
neī heko vai va'e tojapo eme ajepe'a aguā rami.
¹² Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ho'apa 'rā.
Ha'e kuery ho'aague gui nopy'avei 'rā guive.

37

"Heko vai va'e ovy'aa opa voi 'rā" he'ia
Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

- ¹ Heko vai va'e kuery rexa teī eroangeko eme,
ejou vai eme guive joapo vai rei va'e oguerokopa ramo.
² Mba'eta ha'e kuery ma are'ỹ re ipiru 'rā nhuū rami,
jai rogue pyau ipirua rami 'rā okanhy.
³ Ejerovia SENHOR re, ndereko porā tema.
Eiko tema vyv re, anhetē va'e re anho eī atā.*
⁴ SENHOR ae erovy'a.
Ha'e ramo ha'e ojapo 'rā ndepy'a py reipotaa oī va'e.
⁵ SENHOR po py emboaxa reikoa, hexe ejerovia guive.
Ha'e ramo ha'e ojaxopa 'rā.
⁶ Ha'e vy ojapo 'rā ndereko porāa tataendy rami ojekuaa aguā,

* 36:1 Romanos 3.18

* 37:3 Apy "Yvy" he'ia ma ojepeguā kuery pe Nhanderuete oea va'ekue re ijayvuu vy.

- anhetē rupi reikoa oikuaa uka 'rā kuaray mbyte rami.
 7 Epytu'u ke SENHOR re, ha'e earō.
 Eroangeko eme avakue mamō rā ooa rupi ojoupa ramo,
 neī joapo vaixea rupi ikuai ramo voi.
 8 Ejepe'a ndevaia gui, ndepoxyve eme.
 Nda'evei opa marā ndepy'a aguā.
 Ha'e rami e'y vy ndee ju 'rā ndereko vai.
 9 Mba'eta heko vai va'e ma omombaa 'rā.
 Ha'e rā SENHOR oarō va'e ma ikuai porā 'rā vvy re.
 10 Are'y'i re heko vai va'e ndoikovei 'rā.
 Oīague py reka teī nderejouvei 'rā.
 11 Ha'e rā oiko rive'i va'e ma ikuai porā 'rā vvy re,
 ha'e kuery ovy'a 'rā okuapy ikuai porā aguā ojou vy.*
 12 Heko vai va'e onhembopy'a 'rā heko porā va'e rovai,
 haī jekyty 'rā ojukaxe vy.
 13 Ha'e rami teī SENHOR ojoi 'rā,
 opaga aguā ára ovaē rai'i maa oikuaa vy.
 14 Heko vai va'e kuery oekyi okyxe, guapa guive oipira 'rā
 ojuka aguā iporiaukue'i ha'e ojexavai rei va'e,
 ojuka aguā tape porā rupi oiko va'e.
 15 Ha'e rami teī ikyxē py ae 'rā oikutua ipy'a re,
 hapa avi omopēmbaa 'rā.
 16 Peteī heko porā va'e mbovy'i oguereko teī
 mbovy e'y heko vai va'e oguerekopa va'e gui ovareve.
 17 Mba'eta heko vai va'e po'akaa ma omombaa 'rā.
 Ha'e rā heko porā va'e re ma SENHOR onhangareko.
 18 SENHOR oikuaa anhetē rupi oiko va'e oikoa,
 ha'e kuery pegua ma raka'e rā peve guarā oī.
 19 Mba'emo vai oiko teī ha'e kuery noxīmbai 'rā,
 karuaia ára teī hevayatāmba 'rā.
 20 Ha'e rā heko vai va'e ma okanhymba 'rā.
 Nhuūndy rami 'rā SENHOR rovaigua kuery okanhymba,
 hataxīrā rive nhuū okai vy ojeapoa rami.
 21 Heko vai va'e ma oiporu aguā re ojerure teī nomboekoviai 'rā.
 Ha'e rā heko porā va'e ma nhomboaxy vy ome'ē rive 'rā mba'emo.
 22 SENHOR ogueroayvu porā va'e hekoa 'rā vvy re.
 Ha'e rā ijayvu vaia va'e ma okanhymba 'rā.
 23 Heko porā va'e SENHOR oikoa oguervy'a vy
 ojapo 'rā oī atā aguā rami.
 24 Ha'e kuery ho'a teī nda'itui 'rā vvy rupi,
 ipo re SENHOR ojopy rā.
 25 Xekunumi va'ekue ri a'y ma xetuja'i ma
 va'eri xee ndaexai teri heko porā va'e re nopenaai rā,
 neī hamymino kuery voi mbojape re ojerurea rupi ikuai rā ndaexai.
 26 Ha'e kuery joayvua rupi vy oiporuka 'rā joupe.
 Hamymino kuery voi joapo porā va'e ikuai.
 27 Ejepe'a ke mba'emo vai gui,
 ejapo iporā va'e anho.
 Ha'e rami vy reiko riae 'rā.
 28 Mba'eta SENHOR oguervy'a heko porā va'e.
 Ndoeja rivei 'rā ojepeguaiky'a e'y va'e kuery.
 Ha'e kuery re opena 'rā raka'e rā peve guarā.
 Ha'e rā heko vai va'e ramymino kuery ma omombaa 'rā.
 29 Heko porā va'e kuery ikuai porā 'rā vvy re,

* 37:11 Mateus 5.5

- ha'e py ikuai 'rā raka'e rā peve.
³⁰ Heko porā va'e ijayvu 'rā 'arandu re,
 anhetē rupi meme 'rā ijayvu.
³¹ Opy'a re omoī 'rā Nguuete guigua lei.
 Na'ikangyi 'rā guive oikoa rupi.
³² Heko porā va'e re ma heko va'e va'e ojukaxe vy
 oma'ē mbegue teī
³³ SENHOR nombopaga 'rā ipo py,
 nombopaga ukai 'rā guive omboayvua rā.
³⁴ Earō ke SENHOR, ha'e ixuguigua tape rupi eiko.
 Ha'e ramo nemboyvate 'rā yvy re reiko porā aguā,
 ha'e rexa 'rā heko vai va'e omombaa rā.
³⁵ Xee aexa va'ekue heko vai va'e ipo'akaa,
 yary Líbano regua rami ipo'akave ovy opa rupi.
³⁶ Ha'e gui teīgue ju aaxa vy ama'ē rā okanhy ma 'ra'e.
 Aeka teī ndajouvei ma.
³⁷ Eikuaa pota ke anhetē rupi ikuai va'e re,
 exa pota heko porā va'e oikoa re.
 Mba'eta mby'a porā re ikuai va'e oguereko 'rā guamymino kuery.
³⁸ Ha'e rā ojejavypa rei va'e ma omombaa voi 'rā.
 Heko vai va'e ramymino kuery voi omombaa 'rā.
³⁹ SENHOR gui ae ou heko porā va'e oo jepe aguā.
 Ha'e kuery ojexavaia ára py hexe onhemi aguā onhemoī.
⁴⁰ SENHOR oipytyvō ha'e ogueraa jepe 'rā,
 heko vai va'e po gui oipe'a 'rā ogueraa jepe vy,
 hexe onhemi ramo.

Ojejavayague gui ojeko rerovaa rupi ijayvua ague
 Mboraeirā Davi ombopara va'ekue nhomoma'endu'a aguā.

38

- ¹ SENHOR, ndepoxya rupi e'ỹ ke xemongeta,
 ndevaia rupi e'ỹ ke xembopaga.
² Mba'eta xere nderu'y onhexyvō ae,
 ha'e ndepo poyi xe'áry oī.
³ Ndepoxy ramo xero'o naexaīvei,
 xekāgue voi naexaīvei ajejavayague re.
⁴ Mba'eta xeaakā áry peve ajejavayague oo,
 ndaropo'akavei guive mba'emo ipoyi va'e rami.
⁵ Xeai ivaipa rei, ipeupa ma ovy,
 ajekoreague re.
⁶ Ojero'a rei va'e rami anhenhandu naxembaraetevei vy.
 Xepy'a vai rei aikovy ára pukukue re.
⁷ Xekupe oiko'ō rei,
 noīvei ma xero'o rexaīa.
⁸ Ajexavai aikovy, naxembaraetevei ma.
 Xepy'a py nda'evei ete vy xepoaē aikovy.
⁹ SENHOR, xee aipota va'e ha'e javi ndevy pe meme amboaxa,
 xepoaēa nerendu e'yi 'rā.
¹⁰ Xekuraxō ma otyty atā xembaraetea opa ramo,
 ndaxerexa pyxovei guive.
¹¹ Xereve xeirū kuery ikuai va'ekue ojepe'apa ma xemba'eaxya gui,
 xeretarā kuery voi onhiguaēmba.
¹² Xerekove oipe'axe va'e onhembopy'a okuapy xejopy aguā,
 xevy ojapo vaixe va'e opa marā ijayvu okuapy,
 ára pukukue re oikuaa pota xembotavy aguā re.
¹³ Ha'e rami teī xee ma ijapyxa e'ỹ va'e rami aendu rive,

- ijayvu e'y va'e rami nambovai.
 14 Oendu e'y va'e rami ajeapo,
 xejuru ndaibe'ai ambovai aguã.
 15 Mba'eta SENHOR, ndee ae roarõ.
 SENHOR Xeruete, ndee ma xere reikuaa pota 'rã.
 16 Mba'eta aipoa'e jepi: "Ha'e kuery tovy'a rei eme xere,
 xepxyry rã xerovai opu'ã rei e'y aguã", ha'e.
 17 Mba'eta xee ha'a aguã rami aiko,
 xejee nda'evena aendu riae tema.
 18 Ha'e rami vy amombe'u xereko vaia.
 Ajevavyague py aendu mboriau.
 19 Ha'e rã xerovaigua kuery ma hexaĩ ha'e imbaraeta.
 Heta ikuai mba'e py e'y xere nda'ija'ei va'e.
 20 Ha'e rami ae ikuai ojapo porã va'ekue pe ojapo vai va'e.
 Xerovaigua ikuai, teko porã rupi aiko rã.
 21 SENHOR, xepytyvõ e'y eme.
 Xeruete, ejepe'a eme xea gui.
 22 SENHOR, xereraa jepea,
 ejaपुरa ke xerepy aguã.

Imarãa re ijayvua

Jogueroporaie va'e Jedutum pe Davi ombopara va'ekue.

39

- 1 Xejeupe ae aipoa'e va'ekue: "Aỹ aiko kuaa pota 'rã
 xeayvu py ajevavy e'y aguã.
 Amboty 'rã xejuru,
 heko vai va'e xerenonde ikuai jave" ha'e va'ekue.
 2 Ha'e rami vy akyrirĩ, neĩ iporã va'e rupi voi ndaxeayvuvei.
 Ha'e rami teĩ haxy aenduve tema.
 3 Xepy'a re aendu tata rami hendy va'e.
 Ha'e aikuaa pota rã hendyve ovy.
 Ha'e ramo xee anhemombe'u vy aipoa'e:
 4 " SENHOR, eikuaa uka ndaikovei aguã ára,
 ha'e mbovy ára ete'i ma 'rã pa aiko,
 xemarãa aikuaa aguã.
 5 Ndee aikoa ára reme'ẽ va'ekue mokoĩ, mboapy po puku-a'i rami ipuku aguã.
 Nerenonde aikoa opa rive va'erã.
 Anhetẽ ae avakue ha'e javi oĩ atãve va'ekue teĩ mba'e e'y meme ikuai.
 6 Ha'e rami ae avakue oaxa 'rã ovy kuaray'ã rami.
 Heko eta reia mba'everã ndovarei.
 Ojeupe guarã opa marãgua omoĩ porã teĩ ndoikuaai guive mava'e 'rã pa ogueraa.
 7 Ha'vy xee, SENHOR, mba'e tu xee arõ?
 Ndee ae xee roarõ va'e.
 8 Xereraa jepe ke xereko vaiague ha'e javi gui.
 Xembojaru uka eme heko vai va'e pe.
 9 Akyrirĩ ha'e ndaxeayvui va'ekue
 ndee ae ha'e rami xemoingo ramo.
 10 Eipe'a ke xegui ndee xemoingo axya.
 Ndepo ipoyi ramo akanhy ma avy.
 11 Avakue ojevavyague re ndeayvu ete ha'e rembopaga vy
 rembovaipa 'rã ha'e kuery oguerovy'a va'ekue, vixo'i mba'emo ho'upaa rami.
 Avakue ikuai va'e ma opa rive va'erã meme.
 12 SENHOR, endu ke ajerurea.
 Xerepy aguã re ajapukai ramo ejaپyxaka.
 Ekyrirĩ eme xerexay rã rexa vy,
 mba'eta nerenonde ma mombyry guigua rami rive aiko,

oguaata rei va'e aiko xeru kuery ikuaiague rami avi.*

¹³ Eikuaa potave eme xere,
akanhy avy e'ÿ re avy'a ju aguã.”
Salmo 70.1-5

Jogueroporaēi va'e pe Davi ombopara va'ekue.

40

¹ Arō SENHOR ajerovia ete reve.

Ha'e ramo xere oikuaa pota vy
oendu xereraa jepe aguã re ajapukaia.

² Ha'e rami vy xerenoē vyvkua py akanhyague gui,
yapo hu'ũ rei va'e mbyte ha'aague gui.
Ha'e gui xepy omoī atã ju itaova áry.

³ Ha'e xejuru py omoī mboraēi pyau
Nhanderuete arovy'a aguã.
Ha'e nunga heta oendu vy
ojererokyje 'rã SENHOR renonde, hexe ojerovia 'rã guive.

⁴ Ovy'a ete 'rã SENHOR re ojerovia oikovy va'e.
Ha'e kuery nda'ikuai 'rã ojee anho rei ojerovia va'e rami,
neī apu rupi oiko va'e rami guive.

⁵ SENHOR Xeruete, heta ete ikuai iporã va'e remoingo va'ekue,
orevy rejapo porã aguã re ndepy'aa guive.
Ndereve joo ramigua ndoikoi.
Ndereko ha'e javi amombe'u ta va'e rire
namombe'upai 'rãgue.

⁶ Ndee ndereipotai mymba ajuka vy ame'ē ndevy.
Neī mba'emo apy reve jejavya regua nereme'ē ukai.
Ha'e rami 'rãgue py reipe'a xepyxaxa.

⁷ Ha'e ramo xee aipoa'e: “Apy ma aī.
Kuaxia re ipara oiny xerekorã regua.

⁸ Ndee reipota va'e xee ajapoxe, Xeruete.
Xepy'a re oī ndeguigua lei ajapo aguã”, ha'e.*

⁹ Heta va'e kuery ijatya py
amombe'u ayvu porã teko porã regua.
Neī peteī henda py ma voi namombe'u e'ÿi.
SENHOR, ndee ma reikuaa.

¹⁰ Xepy'a py ndaikuaa uka e'ÿi ndeguigua teko porã.
Arojapukai anhetē rupigua ha'e orereraa jepea reikoa.
Ijaty va'e kuery gui namombe'u e'ÿi ndee oremboaxya ha'e ndeguigua anhetē va'e.

¹¹ Ha'e nunga rupi SENHOR, exa uka e'ÿ eme xemboaxya.
Xemboaxya rupi riae ke xerereko,
ndeguigua anhetē va'e rupi guive.

¹² Mba'eta mbovy e'ÿ ikuai mba'emo vai xejoko rei va'e.
Xereko vaia xerupity ma.
Heta ete ramo ndaexapai.
Xe'a xeaakã re ikuai va'e gui voi hetave.
Xekuraxō voi okanhy ma.

¹³ SENHOR, xereraa jepe na!
SENHOR, ejapura ke xerepy aguã.

¹⁴ Xerekove oipe'axe va'e toxĩmba,
oxĩmbaa anho toendu.
Ajexavai ramo ovy'a rei va'e kuery
oxĩmba reve tojevypa ju guakykue katy.

¹⁵ Tove “Ha'evea rami! Ha'evea rami!” he'i rive okuapy va'e

* 39:12 Hebreus 11.13; 1 Pedro 2.11 * 40:8 Hebreus 10.5-10

toximba nda'ijayvu kuaavei vy.

¹⁶ Ha'e rã ndereka va'e kuery ha'e javi ma tandererovy'a oporaei reve.

Rejogueraa jepea oguerovy'a va'e

“ SENHOR ima'endu'a porãmbý toiko!” te'i riae okuapy.

¹⁷ Ha'e gui xee ma iporiaukue'i, ojexavai rei'i va'e

teĩ xere SENHOR opena porã.

Ndee ma xepytyvõarã ha'e xerepyarã.

Xerue, ndeare eme ke!

Hovaigua kuery ijayvu reia gui Nhanderue te oepyague re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue.

41

¹ Ovy'a ete 'rã iporiaukue'i mboaxya kuery.

Ha'e va'e kuery SENHOR ogueraa jepe 'rã nda'eveia ára.

² SENHOR oepy ha'e opena porã 'rã hekovea re.

Ojapo 'rã vvy re ovy'a aguã rami.

Nomboaxai 'rã hovaigua kuery po py ojavyky rei aguã.

³ SENHOR omombaraete ju 'rã imba'eaxyã gui.

Imba'eaxy teĩ hupa ituia rejapo ha'eve rei'i aguã rami.

⁴ Ha'e gui xee aipoa'e: “ SENHOR, xemboaxy ke!

Emonguera xerekovea, ndevy ajevavy rire teĩ” ha'e.

⁵ Xerovaigua kuery xere ijayvu vai vy

“Raka'e tu omano 'rã, ha'e hery na'ima'endu'aavei 'rã?” he'i okuapy.

⁶ Ha'e kuery regua xerexa aguã ou vy ovarẽ'y va'e rupi 'rã ijayvu.

Opy'a re mba'emo vai anho omoĩ.

Oẽ vy ha'e nunga re teri rive 'rã ijayvu.

⁷ Ndaxerayvui va'e kuery ijayvu mbegue rei 'rã xere.

Mba'emo vai rupi xere ijayvu vy

⁸ “Mba'eaxy vaikue hexe oĩ va'e gui rima imba'eaxy oupy,

nopu'ãvei ma 'rã guive” he'i okuapy.

⁹ Xeirũ ayvuve vy ajeroviave va'ety voi

opu'ã avi xerovai, xereve okaru va'ety ae.*

¹⁰ Ha'e rã ndee SENHOR xemboaxy ke.

Xemopu'ã ju, ha'e kuery ambopaga aguã ojapo vaiague re.

¹¹ Ha'e nunga rupi xee aikuaa ndee xemboaxya,

mba'eta xerovaigua kuery pe ndaxereity ukai.

¹² Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ rupi aikoa py xemombaraete,

ha'e xemoĩ nerenonde raka'e rã peve guarã.

¹³ SENHOR Israel kuery Ruete toiko ima'endu'a porãmbý

jypy'i guive raka'e rã peve.

Amém, amém.

Nhanderue ombojeroviaaty py ooxea rami ijayvua ague

Jogueroporaie va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

42

¹ Yy oxyry va'e gui guaxu oy'uxe va'e rami

xenhe'ẽ py xee avi roeka, Xerue.

² Xepy'a py aendu Nhanderue re nda'evei etea, Nhanderue oikove va'e re.

Raka'e nda'u aa 'rã Nhanderue renonde aĩ aguã?

³ Ara py ha'e pyávy xerexay re anho aiko akaru e'y re.

Ha'e ramia ja xevy aipo'ea riae: “Mamo tu oĩ Nderue?”*

⁴ Ymave rupi aikoaegue re xema'endu'a vy

* 41:9 Judas rekorã re ijayvu ma voi Jesus ombo'a uka nhemi aguã re (João 13.18-30).

* 42:3 Ipy'a vai oikovy mba'eta vvy mboae re heraa escravo-rã, Nhanderue pegua templo gui mombyry. Ha'e py ma ooxea oendu, Nhanderue ombojeroviaxe vy.

xepy'a vai aikovy xenhe'ē py guive,
mba'eta xema'endu'a heta va'e kuery reve aa ague re.
Ajoqueraa va'ekue Nhanderuete pegua oo katy.
Rovy'aa rupi rojapukai rovy va'ekue roporaei reve,
heta orekuai ngarua py.

⁵ Xenhe'ē, mba'e re tu ndeporiau ri?†

Mba'e re tu nda'evei rei reĩ xepy'apy py?
Earō tema Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.
Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.

⁶ Xepy'a py aendu nda'evei etea.

Ha'e nunga rupi ndere xema'endu'a aikovy
Jordão vyvry aikoa py, Hermom vyvty re ha'e Mizar vyv'ã'i re.

⁷ Peteĩ vyvkua gui onhendu amboae vyvkua peve ytu revovo.

Ha'e rami aendu ndeguigua yai xe'áry oaxa-axa va'e.

⁸ Ha'e rami teĩ ara nhavõ SENHOR oexa uka 'rã xemboaxya,

ha'e pytũ nhavõ ou 'rã ixupe aporaei aguã,
xenhe'ē Ruete pe anhembo'e aguã.

⁹ Nhanderuete xe'itaova pe aipoa'e:

“Mba'e re tu nderexarai xegui?

Mba'e re tu ajexavai aikovy xerovaigua kuery xeavyky rei rã?” ha'e.

¹⁰ Mba'eta aendu xekãgue ha'ypa va'e rami,

xerovaigua kuery xere ijayvu rei ramo.

Ha'e kuery ijayvu vy

“Mamo tu Nderuete oĩ?” he'i okuapy.

¹¹ Xenhe'ē, mba'e re tu ndeporiau ri?

Mba'e re tu nda'evei rei reĩ xepy'apy py?

Earō Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.

Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.

43

Henda iky'a e'ỹ va'e py ooxea rami ijayvua ague

¹ Xeruete, xemboeko porã ke

xere opu'ã va'e kuery gui.

Xereraa jepe avakue nhombotavy ha'e ijapu va'e gui.

² Mba'eta Xeruete, ndere ae anhemi.

Mba'e re tu naxepytyvõi?

Mba'e re tu ajexavai aikovy xerovaigua kuery xeavyky rei rã?

³ Emboguejy nrexakã ha'e anhetẽ va'e,

xereraa aguã ndevygua vyvty iky'a e'ỹ va'e áry

nembojeroviaaty oĩ va'e py.

⁴ Ha'e ramo aa aguã Xeruete pegua altar oĩa py,

Xeruete arovy'a va'e renonde.

Xeruete, rogueroporaei 'rã mba'epu ixã reta va'e amonhendu reve.

⁵ Xenhe'ē, mba'e re tu ndeporiau ri?

Mba'e re tu nda'evei rei reĩ xepy'apy py?

Earō Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.

Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.

Nhanderuete pe ojepy ukaa ague

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

44

¹ Oruete, oreramoĩ kuery orevy omombe'u rã

roendu ma oreapyxa py

yma rupi rejapo va'ekue, ha'e kuery ikuai teri jave.

† 42:5 Apy “Xenhe'ē” he'ia ojeupe ae ijayvu vy.

- 2 Ha'e jave py ma ndepo py reipe'apa raka'e vvy regua kuery,
ikuaiague py oreramoi kuery ju remoi atã aguã.
Yvy regua kuery remoingo axy,
ha'e rã oreru kuery pe ma reme'ẽ opa rupi ikuai aguã.
- 3 Okyxe py e'ỹ ha'e kuery oipe'a vvy,
imbaraete vy e'ỹ guive ipo'aka.
Ha'e rami 'rãgue py ndepo, ndejyva ha'e nderova rexakãa py
rembopo'aka raka'e ha'e kuery reayvu vy.
- 4 Xeruate, ndee ma xeruvixave.
Rejapo Jacó kuery ipo'aka aguã.*
- 5 Ndee orepetyvõ ramo orepo'aka 'rã orerovaigua kuery re.
Nderery rupi ropyrõ 'rã orere opu'ã va'e re.
- 6 Xerapa re e'ỹ ajerovia,
xekyxe e'ỹ guive xereraa jepe 'rã.
- 7 Mba'eta ndee anho orerovaigua kuery gui orerepya reiko,
remoxĩmba 'rã orere ija'e e'ỹ va'e.
- 8 Oruete re ae rovy'a riae,
raka'e rã peve roporaie 'rã nderery rupi.
- 9 Ha'e rã aỹ ma ndee oremombo ma momybyr,†
ore kuery ju roxĩmba aguã py oremoĩ.
Ndereovei guive orexondaro kuery reve,
- 10 oreapo guive orerovaigua kuery gui ronhamba aguã rami.
Ha'e orere ija'e e'ỹ va'e kuery orereraa guembiguairã.
- 11 Vexa'i rami oremboaxa ma orejuka aguã katy.
Oremoaĩmba vvy regua kuery mbyte rupi.
- 12 Mba'eve re'ỹ guive remboekovia ndevygua kuery,
hepykue re mba'eve rejou aguã e'ỹ guive.
- 13 Ndee oreapo oreã katy'i ikuai va'e gui roxĩmba aguã rami.
Orembojere okuapy va'e orere ijayvu rei ha'e orejoi rei.
- 14 Omombe'u pyrã rami oremoĩ vvy regua kuery mbyte.
Amboae regua oremboetea rupi e'ỹ ombovava-vava oakã.
- 15 Axĩmbaa oĩ riae xere,
xerova re axĩmbaa anho ojekuaa,
- 16 aendu xembojaru rei va'e, ijayvu vaikue-ikue va'e ojavukai ramo,
xerovaigua kuery xejukaxea aikuaa vy.
- 17 Ha'e nunga ha'e javi orere oiko.
Ha'e rami teĩ ndorerexarai ndegui,
ndorojepe'ai guive ndereve guarã rejapo va'ekue gui,
- 18 orep'y'a py ndorojevvyi ha'ekue py,
ndorojavvyi guive ndeguigua tape.
- 19 Oremou'ũ ukapa jagua-tuvy nhe'ẽ ikuai py,
ha'e manoa'ã py oreao'i.
- 20 Oruate rery gui orerexarai va'e rire,
ha'e rami e'ỹ vvy tuete ramigua rive pe orepo roupi va'e rire
- 21 ha'e ramo nda'u Oruate ndoikuaai 'rãgue teve?
Ha'e ma nhandepy'a re oĩ va'e oikuaapa.
- 22 Ha'e rami avy ndevygua orekuai ramo ae
ko'ẽ nhavõ oremboaxaa orejukaarã pe.
Vexa'i ojukaa aguã katy heraa va'e rami orekuai.*
- 23 Emyĩ ke! SENHOR, mba'e re tu reke?
Ema'ẽ ju ke orere, orejou vai riae eme.
- 24 Mba'e re tu nderejexa ukavei?
Nderexarai teve roiko axy vvy rojexavaia re?

* 44:4 "Jacó kuery" he'ia ma Israel kuery re ijayvu vy. † 44:9 Apy ma ijayvu Nhanderuate ha'e kuery re hovaigua kuery ipo'aka aguã rami oejaguae re. * 44:22 Romanos 8.36

25 Mba'eta orerekovea ojexavai vvy ku'i peve,
orerete voi vvy re oje'apa maa rami.

26 Epu'ã ke orerepy aguã.
Orereraa jepe ndeporayvua rupi.

Huvixarã Nhanderuetete omoĩ va'e ha'e hambirekorã re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue. Mboraei mborayvu regua, "Yvoty lírio" he'ia py oporaiea rami oporaie aguã.

45

1 Ayvu porã anho oĩ xekuraxõ re.

Huvixave peguarã ae kova'e mboraei ajapo.
Ombopara porã kuava va'e rami 'rã xeayvu.

2 Ndee ma avakue ra'y kuery ikuai va'e gui neporãve va'e.
Ndejuru gui ayvu porã anho oẽ.

Ha'e nunga rupi ae Nhanderuetete nemoingo porã raka'e rã peve guarã.

3 Ndepy'a guaxuve va'e, emoĩ ndejeje ndekyxe.
Emoĩ avi ndeyvatea ha'e ndepo'akaa.

4 Ndepo'akaa rupi tereo kavaju áry,
anhetẽ va'e ha'e teko porã re vy.

Ha'e gui ndepo reiporu kuava regua ojapo 'rã nhomondyipaarã ojekuava aguã rami.

5 Oreruvixave, nderu'y ma hakua porã,
nderovaigua kuery kuraxõ re oike 'rã.

Ha'e ramo vvy regua kuery nenhe'ẽ rendua rupi 'rã ikuai.*

6 Xeruetete, ndepo'akaa ma raka'e rã peve 'rã oĩ.
Ndepo'akaa py anhetẽ rupi 'rã rejogueroko.

7 Rerovy'a teko porã, ha'e rã teko vai ma rejou vai.

Ha'e nunga rupi ae Nhanderuetete Nderuetete huvixaverã nemoĩ vvy.
neakã áry azeite omoĩ neirũ kuery gui ndererovy'ave vvy.*

8 Ndeao ma mirra, aloés ha'e cássia gui heakuã porãmba.
Ndero ma marfim gui ojapo pyre.

Opy ma onhendũ 'rã ixã va'e pu nembovy'aaarã.

9 Kunhague ikuai 'rã nerembiguai, huvixave rajy kuery guive.

Reiporu kuava regua re oĩ ndera'yxy,
ouro iporãve va'e Ofir guigua py ombojegua pyre.

10 Xerajy, endu ke. Eikuava pota xeayvua re.*

Nderexarai ke neretarã kuery ha'e nderu ro pygua kuery gui.

11 Ha'e ramo ma huvixave oguerovy'a 'rã neporãa.

Ha'e ma nde-Senhor ramo
henonde eĩ nerenapy'ã re.

12 Ndea py ou 'rã Tiro pygua rajy mba'emo ome'ẽ va'erã reve.

Heta va'e kuery regua oguererekopave va'e ojerure 'rã reipytyvõ aguã.

13 Opy ma oĩ 'rã huvixave rajy pavẽ gui iporãve va'e.

Ijao ma ouro guigua py ojegua va'e.

14 Ijao potypa va'e reve ogueroikea 'rã heruvy huvixave renonde.

Irũ kunhataĩgue hakykue ou va'e ogueru 'rã oĩa py.

15 Ovy'a ete reve 'rã ogueru,

huvixave ropy ogueroike 'rã.

16 Nderu kuery rekovia ndera'y kuery ikuai 'rã.

Ha'e va'e kuery remoĩ 'rã huvixarã vvy jave re.

17 Xee ajapo 'rã nderery re ima'endu'aa riaie aguã rami.

Vvy regua kuery ndereroporaie 'rã raka'e rã peve.

Nhanderuetete nhanhemiaty imbaraete va'e re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Coré ra'y kuery kunhague oporaie aguã ombopara va'ekue.

* 45:5 Apocalipse 19.11-16

* 45:7 Hebreus 1.8-9

* 45:10 Apy ma huvixave ra'yxy pe ju ijayvu.

46

- ¹ Nhanderuete ma nhandemiaty imbaraeete va'e oiko,
nhandereraa jepearã jajexavai jave nhandea'i pyve oĩ va'e.
- ² Ha'e nunga rupi ndajakyjei 'rã amboae rami vvy ojeapo teĩ,
ha'e vvyty ikuai va'e ye'ẽ mbyte py onhemombo,
- ³ yvvy opu'ã-pu'ã vvy yjuipa,
opu'ã ovy ramo vvyty voi oryryipa tei.*
- ⁴ Oĩ peteĩ yakã Nhanderuete pegua tetã mbyte rupi oxyry vvy
ombovy'a 'rã ha'e pygua kuery,
Yvate ete va'e pegua ooiky'a e'ỹ va'e rupi voi.
- ⁵ Tetã mbyte ma Nhanderuete ae oĩ.
Ha'e ramo neĩ peteĩ henda py ma voi ndoitai 'rã.
Nhanderuete oipytyvõ 'rã ko'ẽmba guive.*
- ⁶ Yvy regua kuery haxẽmba,
tetã ikuai va'e omyĩ 'rã.
Ha'e rã Nhanderuete oayvu omonhendu ramo vvy tykupa 'rã.
- ⁷ Nhandereve ma oiko SENHOR ixondaro reta va'e,
Jacó Ruete ae oĩ nhandemi aguã.
- ⁸ Peju ke pexa SENHOR rembiapokue,
vvy re mba'emo ombovaipaague.
- ⁹ Mba'eta vvy apy peve omomba joe opu'ãa.
Omopẽmba guyrapa ha'e vvyra rakua,
karóxa joe opu'ãa pygua guive oapypa tata py.
- ¹⁰ Aipoe'i: "Pepytu'u peikuaa aguã xee ae Penderuete aikoa.
Xee ma xeyvate 'rã vvy regua kuery áryve,
vvy jave re ete 'rã xeyvate", he'i.
- ¹¹ Nhandereve oiko SENHOR ixondaro reta va'e,
Jacó Ruete ae oĩ nhandemi aguã.

Nhanderuete vvy regua kuery ruvixave pe oporaeia
Jogueroporaie va'e pe Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

47

- ¹ Ha'e javi regua kuery, pejepopete ke.
Penema'endu'a Nhanderuete re, pevy'aa rupi penhendu.
- ² Mba'eta SENHOR yvateve ete va'e ma omboetevepy,
huvixave yvateve va'e vvy jave re ipo'aka va'e.
- ³ Amboae regua kuery re nhandembopo'aka vvy
nhandepy guýry omoĩ vvy regua kuery.
- ⁴ Nhandevy guarã oiporavo nhandekuai aguã.
Ha'e va'e vvy ma hembiaiyvu Jacó ojou porã va'ekue.
- ⁵ Nhanderuete oẽ ovy ogueropajukai va'e mbyte rupi.
Mimby guaxu pu rupi guive SENHOR oaxa ovy.
- ⁶ Peporaie Nhanderuete pe,
peporaei porã ixupe.
Peporaie nhanderuvixave pe,
peporaei porã ixupe.
- ⁷ Nhanderuete ma vvy jave regua ruvixave oiko.
Ixupe peporaie mboraei porã rupi.
- ⁸ Nhanderuete ipo'aka 'rã vvy regua kuery re.
Oguapy 'rã tenda openaaty iky'a e'ỹ va'e py.
- ⁹ Yvy regua ruvixa kuery onhemboatypa vvy
Abraão Ruete pegua ju ikuai.

* 46:3 Lucas 21.25-28

* 46:5 Tetã Nhanderuete pegua omombe'u porãve Apocalipse 21.23-22.5 py.

Mba'eta Nhanderuete peguarã ae ikuai yvy regua kuery hu'y jokoia oguereko
va'ekue ha'e javi.*

Ha'e anho yvate ete va'e oiko.

Nhanderuete pegua tetã re ijayvua

Mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

48

- ¹ Yvate ete va'e ma SENHOR oiko,
ha'evea rami jaroporaie
Nhanderuete pegua tetã py.
- ² Ixupegua yvyty iky'a e'ÿ va'e ma yvate ete,
yvy jave re oguerovy'aa va'e.
Sião yvyty oĩ kuaray puku-a yke katy,
huvixave retã oĩa.
- ³ Tetã py oo ikorapa va'e rupi
Nhanderuete ojekuaa uka nhandemi aguã yvate va'e rami.
- ⁴ Ha'e nunga rupi huvixa kuery nhandemirũmba jogueruvy va'ekue
okanhymba.
- ⁵ Tetã oexa vyve onhemondyipa.
Okyjepa vy onhamba.
- ⁶ Ha'e py ngyje rive ipo'aka ha'e kuery re,
oendu guive haxy imemby ta va'e rami.
- ⁷ Yvyty kuaray oua katy gui ou va'e py
rembovaipa Társis gui kanoã ou va'ekue.
- ⁸ Omombe'ua rã nhaenduague rami
jaexa SENHOR ixondaro reta va'e pegua tetã py oiko va'e,
Nhanderuete pegua tetã py ae.
Nhanderuete omoĩ atã 'rã raka'e rã peve.
- ⁹ Oreruete, renhomboaxya re orema'endu'a
ndevyguá templo mbyte roĩa py.
- ¹⁰ Oreruete, nderery oikuaa pavẽ 'rã.
Ha'e rami vy ndevy oporaie rã yvy apy peve 'rã onhendu.
Ndepo py ha'evea rami rejoguereko.
- ¹¹ Tovy'aa Sião yvyty re,
Judá rajy kuery avi tovy'a ne'arandua re.
- ¹² Peguata ke Sião rupi,
ha'e javi rupi pejere.
Peipapa torre ikuai va'e.
- ¹³ Peikuaa pota porã ikora yvatea re,
ha'e pexa pota oo ikorapa va'e ikuai va'e re,
raka'e rã ikuai va'erã pe pemombe'u kuaa aguã:
- ¹⁴ "Ha'e rami oiko Nhanderuete
raka'e rã peve guarã.
Nhanderereko 'rã nhamano peve."

Avakue okanhymba aguã re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

49

- ¹ Ha'e javi regua, pendu pota ke pova'e.
Yvy re pendekoa va'e ha'e javi, pejapyxaka ke.
- ² Yvyĩgue'i ha'e yvatekueve,
perekopa va'e ha'e pendeporiaukue'i ha'e javi.
- ³ Ha'e gui xejuru py xeayvu 'rã 'arandu re,

* 47:9 Ha'e va'e jave py xondaro kuery omoĩ 'rã imoiny hu'y jokoia nguvixa retã kora re, ixupegua ikuaia oikuaa uka aguã (Cântico 4.4).

- xepy'a py 'arandua re anho 'rā aikuaa pota.
- ⁴ Ajapyxaka porā 'rā mba'emo re ombojova vy ijayvua rā,
ndoikuaai pyre amombe'u porāve 'rā ixā reta va'e pu rupi.
- ⁵ Mba'e re tu jexavaia ára py akyje 'rā?
Xerakykue monha okuapy va'e ma teko vai rupi xejoko rei teĩ.
- ⁶ Ha'e kuery ma omba'e rei-rei re rive ojerovia,
mba'emo oguereko va'e re rive ovy'a va'e.
- ⁷ Anhetē avave rei ndojogua kuaai 'rā guyvy rekove.
Nhanderuete pe nome'ē kuaai 'rā jogueraa jepe aguā regua.
- ⁸ Mba'eta joekove jajogua aguā ma hepy vaipa.
Raka'e rā peve nanhanhea'āvei 'rāgue
- ⁹ jajapo aguā oikove riae aguā rami,
vyvykua py oguejy e'y' aguā.
- ¹⁰ Ha'e gui jaexa rā hi'arandu va'e voi omano 'rā.
Hi'arandu e'y' va'e ha'e ndoikuaai va'e joo rami meme 'rā opa,
ha'e amboae pe ju oeja 'rā omba'e rei-reikue.
- ¹¹ Opy'a py aipoe'i: “Xero opa e'y' va'e hi'aĩ,
xerekoague ma raka'eve rā ikuai va'e peguarā” he'i teĩ.
Ha'e rami vy guery rupi ae 'rā omboery ovyv.
- ¹² Ha'e rami teĩ avakue ojejou porā va'eri nda'ikuai riae'i 'rā.
Ha'e rami 'rāgue py mymba rami avi okanhy 'rā.
- ¹³ Ha'e rami ikuai ojee ae ojerovia va'e,
hemimbo'e kuery ijayvua ogueroxy'a va'e voi.
- ¹⁴ Ha'e rami teĩ vexa'i rami avi omboguejya 'rā vyvykua py.
Ha'e kuery re opena va'erā ma manoa.
Yvykua katy meme 'rā oguejy.
Ha'e py ma iporāague hu'ũmba 'rā.
Ha'e kuery rekoarā oĩ va'e ma vyvykua ae.
- ¹⁵ Ha'e rā xerekoave ma Nhanderuete oepy 'rā manoa po'akaa gui,
ojeja py xerery vy.
- ¹⁶ Penhemondyi eme amongue imba'e rei-reipave ovy rā,
ha'e ngoo pyguarā mba'emo porā ojouve ovy teĩ.
- ¹⁷ Mba'eta ha'e kuery omano vy mba'eve ndogueraai 'rā ngupive,
mba'emo porā oguereko va'ekue nomoirūvei 'rā.
- ¹⁸ Oikove teri jave ojejou porā 'rā,
ha'e ojeupe guarā ojou reta rā pavē ojou porā teĩ
- ¹⁹ ha'e va'e oo avi 'rā tuu kuery ooague py,
hexakā ndoexavei aguā py.
- ²⁰ Avakue ojou porāmbi nai'arandui vy
mymba rami avi 'rā okanhy.

Anhetē rupi Nhanderuete nhamboete aguā regua
Mboraeirā Asafe ombopara va'ekue.

50

- ¹ SENHOR Nhanderuete Ipo'akapa va'e ijayvu vy
oenoĩmba 'rā vyv regua kuery kuaray oua katy gui oikea katy peve ikuai va'e.
- ² Sião tetā iporāve ete va'e gui
Nhanderuete oexa uka 'rā guexakāa.
- ³ Ha'e rami vy Nhanderuete ou 'rā, nokyrirĩ 'rā guive.
Henonde ma ou tata nhomombaarā,
ijyvýry rupi vyvutu vaikue hevovo.
- ⁴ Ojeupegua kuery omboayvu aguā ou.
Ha'e rami vy yvate yva katy ojavukai 'rā,
vyv katy guive. Ha'e vy aipoe'i:
- ⁵ “Pemboatypa ke xevyguia kuery iky'a e'y' va'e,

Ha'e va'e kuery ma mba'emo ome'ẽ va'e py xereve guarã onhemoiingo va'ekue", he'i.

- 6 Yva gui oikuaa uka heko porãa,
mba'eta nhomboayvua ma Nhanderuete ae.
- 7 "Xeivygua kuery, pejapyxaka ke, ha'e rã xee xeayvu 'rã.
Israel kuery, amombe'u ta penderekokue.
Xee ma Penderuete, 'Oreruete' pejea va'e.
- 8 Mba'emo peme'ẽague re e'y xeayvu pëvy,
mba'emo peapy reve xerenonde pemoi'riaea re e'y guive.
- 9 Ha'e rami teĩ pendero gui xee ndaipotai vaka ra'y,
neĩ kavara kora gui peme'ẽ va'e.
- 10 Mba'eta xerymba meme ikuai ka'aguy regua,
yvyty áry mbovy rei e'y vaka ikuai va'e guive.
- 11 Xee aikuaa guyra yvyty áry ikuai va'e ha'e javi,
xerymba meme ikuai vixo nhuũndy rupigua.
- 12 Xee akaruxe va'e rire aipo nda'ei 'rãgue pëvy,
mba'eta yvy ma xemba'e itui,
hexe ikuai va'e ha'e javi avi.*
- 13 Tyrã xee nda'u ha'u 'rã ri vaka ro'o?
Ay'u 'rã ri nda'u kavara ruguy?
- 14 Any, Penderuete pe peme'ẽ perovy'aa,*
ha'e Yvate ete va'e pe pejapo kuerei penhemboayvuague.
- 15 Pejapukai ke xevy pejexavaia ára.
Ha'e ramo xee rogueraa jepe 'rã,
ha'e rã peẽ ma xemboete 'rã", he'i.
- 16 Ha'e rã heko vai va'e pe ma Nhanderuete aipoe'i:
"Nda'evei peẽ kuery xeayvua aea va'ekue re pendeayvu aguã ha'ekue-'ekue rami,
neĩ xereve guarã ajapo va'ekue rupi pendeayvu aguã.
- 17 Mba'eta napenhemo'arandu ukai,
xeayvua napendu potai vy.
- 18 Ha'e rã imonda va'e ma pexa vy perovy'a 'rã,
itavy rei va'e re guive penhemoirũxe vai.
- 19 Mba'emo vai re anho pendeayvu,
pendejuru py penhombotavya rupi anho pendekuai.
- 20 Pendeayvu rei peiny penderyvy re,
pendeayvu vaikue-ikue 'rã pendexy pi'a re ae.
- 21 Ha'e rami pendekuai teĩ xee akyrirĩ ranhe va'ekue.
Ha'e ramo pexa'ã ndee ramigua ae xee aikoa re.
Ha'e rami teĩ xee romboayvu 'rãe.
Ha'e nunga ha'e javi amoimba 'rã pexaa py.*
- 22 Peẽ kuery Penderuete gui penderexarai va'e,
peikuaa pota pova'e re.
Ha'e rami e'y ri ramo xee romondoropa 'rã,
ha'e ndoikoi 'rã penderepyarã.
- 23 Xererovy'aa ome'ẽ va'e ma xemboetea rupi ikuai.
Ha'e rami guape omoatyrõ va'e pe ma
aikuaa uka 'rã Penderuete pendereraa jepea."

Davi onhemombe'u ha'e ojeko rerovaa rupi ijayvuague

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue, Bate-Seba reve joguerekoague re profeta Natã ou vy ijayvu jave guare (2 Samuel 11.1–12.20).

* 50:12 Atos 17.24-25 * 50:14 "Peme'ẽ 'rã perovy'aa", he'ia ma mboraei, e'y vy nhandepy'a ha'e javi py nhamboetea re ijayvu vy (Hebreus 13.15). * 50:21 Romanos 2.17-24

51

- ¹ Xeruate, xemboaxy ke ndereko porãa rupi.
Opa mba'e py renhombaoxya rupi vy emboguepa ke ajevavyague.
- ² Xeky'a'o xereko vaia gui,
xejoi ke ajevavyague gui.
- ³ Mba'eta xee ma aikuaa ae xereko vaia,
xema'endu'a riae aikovy ajevavyague re.
- ⁴ Nderovai ae ajevavy va'ekue, ndevy anho,
ndee rexaa py ajapo mba'emo vai.
Ha'e nunga rupi xee aikuaa anhetê meme xere ndeayvua,
ha'evea rami xembopagaa guive.*
- ⁵ Xee ma teko vai py ma voi aiko'i va'ekue,
ha'i xerereko'i guive xere oĩ ae ma ajevavy aguã.
- ⁶ Ha'e rã ndee ma orep'y'a re anhetê va'e oĩ va'e rerovy'a va'e,
ha'e rami vy xep'y'apy py reikuaa uka 'arandua.
- ⁷ Xeky'a'o ke hissopo rogue py iky'a e'ỹ va'e ju aiko aguã,*
xejoi ke, yro'y xii va'e gui xii porãve va'e aiko aguã.
- ⁸ Ejapo ke oporaeia ha'e ovy'aa rã aendu ju aguã rami,
xekãgue remou'ũmba rire teĩ avy'a nho aguã.
- ⁹ Ema'ê eme ajevavyague re,
emboguepa ke xereko vaia.
- ¹⁰ Xeruate, xere emoĩ kuraxõ pyau iky'a e'ỹ va'e,
xenhe'ê py xembopyau xereitya ve'ỹ aguã rami.
- ¹¹ Xemoxê eme nerenonde gui,
neĩ xegui eipe'a eme guive Nenhe'ê Ky'a E'ỹ.
- ¹² Xere emoĩ ju xereraa jepeague re avy'aa.
Xenhe'ê py xemombaraete ju xekyre'ỹ aguã rami.
- ¹³ Ha'e ramo 'rãe ambo'e heko vai va'e kuery ndereko re,
ha'e ramo ojevavya va'ekue ojeko rerova 'rã ndevy.
- ¹⁴ Xeruate, xereraa jepe ke tuguy amoëague gui,
Xeruate xereraa jepea.
Ha'e ramo aporaie reve arovy'a 'rã ndereko porãa.
- ¹⁵ SENHOR, eipe'a ke xejuru,
ha'e ramo rogueroporaie 'rã.
- ¹⁶ Mba'eta ndererovy'ai mymba rojuka vy rome'ê va'e.
Ha'e rami e'ỹ va'e rire xee ame'ê ma 'rãgue.
Mba'emo roapy reve rome'ê va'e guive ndererovy'ai.
- ¹⁷ Ndee Oreruate pe rome'ê rã rerovy'a va'erã va'e ma orenhe'ê py nda'eveia roendua.
Orep'y'a re rojejou vai ha'e ronhombaoxy ramo ma ndee Oreruate, noremboaxy e'ỹi
'rã.*
- ¹⁸ Emoingo porã ke Sião pygua kuery remboaxya rupi vy.
Emoatyrõ uka ju Jerusalém tetã kora.
- ¹⁹ Ha'e rami vy rerovy'a 'rã teko porã rupi ikuai va'e mba'emo ome'ê ramo,
mba'emo oapy reve ome'ê va'e.
Ndevyua altar áry ome'ê 'rã okuapy vaka ra'y.
- Heko vai va'e ombopagaa aguã re ijayvua*
Jogueroporaie va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue, Doegue Edom pygua Saul
pe oikuaa uka ramo Abimeleque ro py Davi ovaëague (1 Samuel 22.6-23).

52

- ¹ Ava ndepo'akapa va'e, mba'e re tu teko vai ri rejou porã?

* 51:4 Romanos 3.4 * 51:7 Ha'e kuery reko rami vy sacerdote kuery joky'a'o vy hissopo rogue ojopy 'rã mymba ruguy oia. Ha'e va'e py ojevavy va'ekue áry omboyvi 'rã oiky'a'o aguã (Levítico 14.1-7; Hebreus 9.19). Ha'e rã apy ma Nhanderuate pe ojapukai ipy'a oiky'a'o aguã. * 51:17 Mateus 5.3-6; Mateus 11.29-30; Lucas 18.9-14

- Mba'eta Nhanderuete porayvua ma opa va'erã e'ȳ.
² Ha'e rã ndee ma ndeayvu 'rã renhomomba aguã re anho.
 Kyxe haimbe va'e jojuka va'e rami 'rã ndeayvu,
 renhombotavy va'e vy.
³ Iporã va'e 'rãgue py mba'emo vai anho rejou porãve.
 Anhetẽ rupi ndeayvu 'rãgue py ndeapuxe vai rive.
⁴ Ndee rejou porã va'e ma ayvu nhomokanhyarã anho,
 renhombotavy rupi rive ndeayvu va'e vy.
⁵ Ha'e rami avi Nhanderuete nemomba 'rã raka'e rã peve.
 Ndejopy vy ndepe'a 'rã heravy nderopy reĩa gui,
 okuave va'e vyv gui ndepe'a xapy'a 'rã.
⁶ Ha'e nunga oiko rã
 heko porã va'e kuery oexa vy ojererokyje 'rã.
 Ha'e rami vy ojojai rei vy aipoe'i 'rã:
⁷ "Ha'e rami 'rã okanhy avakue Nhanderuete re e'ȳ imbaraeete va'e.
 Mba'eta omba'e rei-rei retaa re rive ojerovia,
 ha'e opa marã rei ikuaia re rive onhemombaraeete va'e."
⁸ Ha'e rã xee ma oliveira rembypy ipyau va'e
 Nhanderuete pegua roka py hí'ã va'e rami aiko.
 Nhanderuete xemboaxya re ajerovia raka'e rã peve.
⁹ Ha'e rami repena rire
 xee roguerovy'a 'rã raka'e rã peve.
 Ndere ojerovia va'e kuery oendua py
 roarõ reve xema'endu'a 'rã nderery re, iporã ramo.
Salmo 14.1-7

Jogueroporaie va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã.

53

- ¹ Opa marã rei heko va'e ma opy'a py ijayvu vy
 "Ndoikoi rima Nhanderuete" he'i 'rã.
 Ha'e kuery opa marã 'rã ikuai teko vai ojapo vy.
 Neĩ peteĩve ma ndoikoi 'rã heko porãa rupi.
² Ha'e rã Nhanderuete ma yva gui oma'ẽ 'rã avakue ra'y kuery re,
 oexa aguã amongue pa o'arandua rupi,
 Nhanderuete oekaa rupi ikuaia oexa aguã.
³ Ha'e rami teĩ ha'e javive ojepe'a vy opa marã rei ikuai.
 Ndoikovei ma teko porã rupi oiko va'e,
 neĩ peteĩve.*
⁴ "Teko vai rupi ikuai va'e 'arandurã noĩ teve?
 Ha'e kuery ma xevygua kuery omomba rivepa 'rã mbojape ho'ua rami.
 Nhanderuete pe ndojapukai 'rã guive."[†]
⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemondyipa 'rã,
 okyje aguã jipoi teĩ.
 Peẽ kuery re opu'ã rei va'ekue kãgue Nhanderuete omoaĩmba 'rã.
 Ha'e kuery oxĩmba 'rã pendegui, Nhanderuete nopenavei ramo.
⁶ Sião tetã gui Israel kuery reraa jepearã ou vy ojekuaa ma 'rãgue!
 Nhanderuete ojeupegua kuery omoingo porã jevy ramo
 Jacó ramymino kuery, Israel kuery ovy'a ete 'rã okuapy.

Nhanderuete oepy aguã re ojapukaia ague

Jogueroporaie va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã, Zife pygua kuery Saul pe aipoe'i ramo: "Orerekoa py e'ȳ teve Davi onhemí?" (1 Samuel 23.19, 26.1).

* 53:3 Romanos 3.9-20 py. † 53:4 Apy ma Nhanderuete ijayvu heko vai va'e reko re.

54

- ¹ Xerueete, xereraa jepe ke nderery rupi,
xemboeko porā guive ndepo'akaa rupi.
- ² Xerueete, endu ke anhembo'e ramo,
ejapyxaka ayvu xejuru gui oē va'e re.
- ³ Mba'eta xere opu'ā okuapy porojoi va'e kuery,
jojuka va'ety kuery xejukaxe okuapy.
Ha'e kuery ma Nhanderuete re ima'endu'aa rupi nda'ikuai.
- ⁴ Ha'e rā xee ma Nhanderuete oiko xepytyvōarā.
SENHOR oiko xemoingovearā.
- ⁵ Ombopaga 'rā heko vai va'e xemoingo axyague re.
Ojeroviapy reikoa rupi remomba 'rā.
- ⁶ Ndevy ame'ēxea'i py ame'ē 'rā ome'ēmy.
SENHOR, aporaei 'rā nderery rupi iporā ramo.
- ⁷ Mba'eta xereraa jepe ajexavaia ha'e javi gui.
Ha'e ramo aexaa py xerovaigua kuery okanhymba.

Joapo vai va'e kuery omombaa aguā re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe nhombo'e aguā Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguā.

55

- ¹ Xerueete, ejapyxaka ke ajerurea re.
Endu e'ŷ eme ajapukaia.
- ² Eikuaa pota ke xere, embovai xeyavua.
Ajexavai vy ndaikuaai rei,
nda'evei rei aikovy
- ³ xerovaigua kuery ijayvu rei ha'e
heko vai va'e xemoingo axy rei ramo.
Mba'eta xere ha'e kuery ombou xembojexavaiarā.
Xevy ipoxy vaipa vy xemomba 'rā.
- ⁴ Xekuraxō otytypaa aendu xepy'a re.
Amano aguā gui akyjea aendu xere ou va'e.
- ⁵ Aryryipa reve aendu akyjea,
akyje vaipaa xere oī.
- ⁶ Ha'e rami vy xee aipoa'e:
“Apykaxu rami xepepo va'e rire
aveve avy vy ajou 'rāgue apytu'u aguā.
- ⁷ Ajava 'rāgue mombyry,
tekoa e'ŷa rupi aiko 'rāgue.
- ⁸ Ajou voi 'rāgue anhemu aguā,
yvytu vaikue ha'e yai opu'ā va'e gui”, ha'e.
- ⁹ SENHOR, emomba ke xerovaigua kuery,
ejapo nhomongetaa py ndoikuaavei aguā rami,
mba'eta tetā py xee aexa joguero'a ha'e joe nda'ija'ei va'e anho.
- ¹⁰ Ara py ha'e pyávy ojere okuapy tetā kora vyvry rupi.
Kora mbyte py ikuai opa marā rei ha'e mba'emo vai apoa kuery.
- ¹¹ Tetā mbyte oī 'rā nhomombaa.
Tape rupi ma ikuai nhomoingo axya ha'e nhombotavya.
- ¹² Ha'e rami avi xerovaigua e'ŷ va'ekue ae xembojaru rei oikovy.
Ha'e rami e'ŷ va'e rire aropo'aka kuaa 'rāgue.
Ndaxerexaxe va'ekue e'ŷ xere ovy'a rei,
ha'e rami e'ŷ va'e rire ixugui anhemu 'rāgue.
- ¹³ Ha'e rami 'rāgue py ndee ava xee ramigua reiko va'e,
xereve renhemoirū va'ekue ae,
xeirū xepy'a py roayvuve va'e.
- ¹⁴ Joupive jaiko va'ekue, joupive javy'a va'ekue,

teta rupi jaa va'ekue Nhanderueete pegua oo katy.

- ¹⁵ Manoa tojopy voi ha'e kuery,
ha'e oikove reve toguejy yvykua py.
Mba'eta ngoo rupi mba'emo vai re anho oikuaa pota opy'a py.
- ¹⁶ Ha'e rã xee ma ajapukai 'rã Nhanderueete pe.
Ha'e ramo SENHOR xereraa jepe 'rã.
- ¹⁷ Aje'ive, kuaray mbyte ha'e ka'aru'i ju
amombe'u 'rã aikotevê va'e ajapukai reve.
Ha'e ramo SENHOR oendu 'rã xeayvua.
- ¹⁸ Eraa jepe ke xerekovea xerakykue monha va'e kuery gui aiko porã ju aguã,
mba'eta heta ete ikuai xerovaigua.
- ¹⁹ Nhanderueete oendu vy ombovai 'rã,
jypy'i guive opena va'e vy.
Mba'eta ha'e kuery re noĩ ojeko rerova aguã,
Nhanderueete renonde teĩ ojererokyjea rupi e'ỹ ikuai.
- ²⁰ Ha'e va'e ava ma opu'ã hexeve peteĩ rami ikuai va'ekue re,
omboaxa rive peteĩ rami ikuai aguã ijayvuague.
- ²¹ Ijuru ma manteiga gui xxyĩve,
ha'e rã ipy'a re ma joe opu'ã aguã anho oĩ.
Ijayvua ma azeite gui iporãve merami
teĩ kyxe oekyĩ pyre rami nhomomba.
- ²² SENHOR po py pemboaxa pendepy'a eta reia.
Ha'e ramo penemombaraete 'rã.
Peteĩve henda py ndoity ukai 'rã heko porã va'e.*
- ²³ Xerueete, yvykua vaikue py remombo 'rã
avakue tuguy moëa ha'e nhombotavypa rei va'e.
Ha'e kuery ndoupityi 'rã oikove aguã va'ekue mbyte peve.
Ha'e rã xee ma ajerovia tema 'rã ndere.

Ojexavaia gui ombopy'a guaxu aguã re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe "Apykaxu yvyra mombyrygua rupi ikuai" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã Davi ombopara va'ekue Gate tetã py filisteu kuery ojopy ramo (1 Samuel 21.10-15).

56

- ¹ Xerueete, xemboaxy ke,
mba'eta avakue xejukaxe okuapy.
Ára pukukue re xemoingo axy xerero'a vy.
- ² Xere opu'ã va'e xejukaxe okuapy.
Heta ete ikuai xere opu'ã va'e onhemboyvatevexe vy.
- ³ Akyjea aendu vy
ajerovia 'rã ndere.
- ⁴ Nhanderueete re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
Nhanderueete re ajerovia vy
ndakyjei 'rã mba'eve gui.
Mba'e 'rã tu imarã va'e ojapo kuaa xere?
- ⁵ Ára pukukue re ha'e kuery omombe'u 'rã xeayvukue ramigua.
Onhembovy'aa ma xere ojapo vai aguã anho.
- ⁶ Nhomboatypa okuapy nhemi rupi,
oma'ẽ mbegue 'rã aikoa re oikuaa pota vy,
xemomba aguã oarõ vy.
- ⁷ Embopaga ha'e kuery ojapo vaiague re.
Xerueete, eitypa yvy regua kuery ndepoxya py.
- ⁸ Reipapa ma ajexavaia rupi aikoague.
Xerexay voi remboyrupa nde'yryru py.

* 55:22 1 Pedro 5.7 py.

- Xerekokue ha'e javi e'ȳ teve ipara ndekuaxia re?
⁹ Ndevy ajapukaia ára guive
 xerovaigua kuery ojepe'apa 'rã.
 Aikuaa porã Nhanderuete xereve oikoa.
¹⁰ Nhanderuete re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
 SENHOR re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
¹¹ Nhanderuete re ajerovia aguã amoi vy
 ndakyjei 'rã mba'eve gui.
 Mba'e 'rã tu avakue ojapo kuaa xere?
¹² Xeruete, ndevy anhemboavyague ajapo ete 'rã,
 roguerovy'a ete 'rã guive.
¹³ Mba'eta manoa gui xerekovea reraa jepe,
 xepy guive reraa jepe ha'a aguã gui,
 Xeruete renonde aiko aguã hexakã nhomoingovea rupi.

57

Salmo 108.1-5

Jogueroporaiei va'e pe “Xemomba eme ke” he'ia py oporaieia rami oporaiei aguã Davi ombopara va'ekue, Saul gui ojava vy itakua py onhemi jave (1 Samuel 24.1-7).

- ¹ Xeruete, xemboaxy ke.
 Xemboaxy mba'eta ndere ae xerekovea anhomi.
 Ndepepo 'ã py anhemi,
 mba'emo vai oiko va'e oaxapa peve.
² Ajapukai Nhanderuete Yvate ete va'e pe,
 mba'eta opa mba'e gui xerepy va'e.
³ Ha'e ramo yva gui xepytyvõarã ombou vy xereraa jepe.
 Omoximba xeavyky rei va'e kuery.
 Exa uka renhomboaxya ha'e ojeroviapy reikoa.
⁴ Mba'eta xerekovea ma guary ikuai va'e mbyte oiko.
 Ha'e va'e kuery omondoropa 'rã avakue ra'y kuery.
 Hu'y guaxu ha'e hu'y rami hã,
 ha'e inhapekũ ma kyxe haimbe porã va'e rami.
⁵ Xeruete, enhemboyvate yva áryve rupi,
 ha'e yvy jave re tojekuaa nerexakã.
⁶ Ha'e kuery ma xerenonde rupi omoi xembo'a aguã.
 Ha'e ramo xerekovea oiko axy.
 Xerenonde ojo'o okuapy yvy,
 teĩ ha'e kuery ae ju ho'a ha'e va'ekue py.
⁷ Xeruete, xekuraxõ oi atã ma,
 xekuraxõ oi atã.
 Aporaiei vy roguerovy'a 'rã.
⁸ Xenhe'ẽ, evy ke!
 Mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e, pevy avi ke.
 Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju.*
⁹ Roguerovy'a 'rã yvy regua kuery mbyte,
 ndevy aporaiei 'rã ha'e javi regua mbyte.
¹⁰ Mba'eta renhomboaxya oo 'rã yva peve,
 ndereko porã avi arai peve 'rã oo.
¹¹ Xeruete, enhemboyvate yva áryve rupi.
 Yvy jave re tojekuaa nerexakã.

Heko vai va'e kuery renonderã re ijayvua

Jogueroporaiei va'e pe Davi ombopara va'ekue “Xemomba eme ke” he'ia py oporaieia rami oporaiei aguã.

* 57:8 “Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju” he'i aje'ive'i reve Nhanderuete pe oporaiei vy.

58

- ¹ Peē joe pepena va'e, ha'evea rami teve pendeayvu?
Anhetē rupi ri nda'u peikuaa pota avakue ra'y kuery re?
- ² Any teve.
Ha'e rami 'rāgue py pendepy'a re pemoī teko vairā,
ha'e vyv jave re pejapo joguero'a aguā rami.
- ³ Heko vai va'e ma oguereko'i ramove ojepe'a 'rā ha'eve e'ya katy.
Itui'i vyve ojavy 'rā onhemoapu vy.
- ⁴ Jojukaarā oguereko mboi rami.
Oapyxa omboty 'rā mboi ijapyxa e'y va'e rami,
- ⁵ oendu e'y aguā imbo'ea ayvu,
ombo'e porāve teī.*
- ⁶ Xeruete, emopē ke ha'e kuery raī ijuru py.
SENHOR, emboi guary ra'y kue'iry raīnhykā.
- ⁷ Tokanhymba yy oxyry va'e rami,
ha'e hu'y omomboā rā opēmba rive va'e rami.
- ⁸ Hevo'ipe vyv re ijayxy ovy va'e rami ta'ikuai,
ha'e kyrī'i va'e ixy oity'i va'ekue rami kuaray oexa e'y re ta'ikuai.
- ⁹ Juu'y okai vyvoi va'e e'y vy ipyau va'e teī
oja omboaku e'y mbove
vyvty jere ombovepepa va'e rami avi ta'ikuai.
- ¹⁰ Ha'e rā heko porā va'e ma hepyarā ou rā ovy'a 'rā.
Omoak'y 'rā ovy heko vai va'e ruguy py.
- ¹¹ Ha'e ramo aipo'ea 'rā:
“Anhetē ae ra'e heko porā va'e ojopy 'rā ojeuepega.
Mba'eta Nhanderuete oiko vyv re nhombopaga va'e.”

Ojepy ukaa rupi ojerurea ague

Jogueroporaē va'e pe “Xemomba eme ke” he'ia py oporaēia rami oporaēi aguā Davi ombopara va'ekue Saul ojukaxe vy oo py oia oarō uka ramo (1 Samuel 19.11-12).

59

- ¹ Xeruete, xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
Xereupi xerovaigua kuery xererovy e'y aguā py.
- ² Xereraa jepe teko vai apoa kuery gui,
xerepy avakue jouguy moēa gui.
- ³ Mba'eta ha'e kuery ma nhuā ojavyv xerekove oipe'a aguā.
SENHOR, imbaraetekueve onhemoaty okuapy xerovai,
xereko vai ramo e'y, ajejavy ramo e'y guive.
- ⁴ Mba'eve py atekoavy ramo e'y ha'e kuery ojpura xemoingo axy aguā.
Emyī ke, eju xerepy aguā, exa pota guive.
- ⁵ Ndee ma SENHOR Xeruete ixondaro reta va'e,
Israel kuery Ruete reiko.
Ha'e nunga rupi emyī, eju voi guive
vyv regua kuery re reikuaa pota aguā.
Neī petēive emboaxy eme hi'ā rupi teko vai ojapo va'ekue.
- ⁶ Ha'e kuery ma pytū ma ramo onhendu okuapy jagua rami
tetā yvry rupi.
- ⁷ Opa marā onhendu okuapy.
Ijuru py ayvu oī va'e ma kyxe,
“Mava'e tu oiko nhanerenduarā?” he'i guive.
- ⁸ Ha'e rā SENHOR, ndee repuka 'rā ha'e kuery re.
Rejojai rei 'rā vyv regua kuery ha'e javi.
- ⁹ Xemombaraetea, ndee ae roarō va'e,
mba'eta ndee ma Xeruete anhemiaty yvate va'e.

* 58:5 Apy ijayvu mboi mbo'ea re (Eclesiastes 10.11).

- ¹⁰ Xeruete xemboaxy vy ou 'rā xembojoyvyarā.
Xerovaigua kuery re aipota va'e oiko ramo Nhanderuete oexa uka 'rā xeivy.
- ¹¹ Ha'e rami avi ejukapa eme guive, xejavegua kuery hexaraipa e'ÿ aguã.
Ha'e rami 'rãgue py emoaĩmba opa rupi ndepo'akaa py ho'apa peve,
mba'eta SENHOR, orevy pe mba'emo vai jokia reiko.
- ¹² Tove ha'e kuery onhemboyvatea rupi ae to'apa
ojuru py ojejavyague re, guembe rupi avvu oëague re,
opa marā ikuaiague re ha'e apu omombe'uague re.
- ¹³ Emokanhy ndepoxya rupi, emokanhymba,
ha'e kuery opa peve,
yvy apy peve oikuaa pavẽ aguã
Jacó ra'y kuery re Nhanderuete openaa.
- ¹⁴ Pytũ ma ramo jagua rami ha'e kuery onhendu okuapy
tetã yvÿry rupi.
- ¹⁵ Opa rupi ikuai ho'ua va'erã oeka va'e rami,
ha'e naevyatã vy opa marã onhendu okuapy.
- ¹⁶ Ha'e rã xee ma aporaei 'rã ndepo'akaa re.
Ha'e aje'ive reve aporaeive ju 'rã
xemboaxya re avy'aa rupi.
Mba'eta ndee ae anhemiaty yvate va'e reiko,
ajexavaia ára ndee ae xerepy 'rã.
- ¹⁷ Ha'e nunga rupi Xemombaraetea, ndevy pe aporaei 'rã aikovy.
Xeruete anhemiaty yvate va'e reiko,
Xeruete xemboaxy va'e.

60

Salmo 108.6-13

Jogueroporaie va'e pe “Yvoty lírio omombe'ua va'e” he'ia py oporaiea rami oporaie aguã Davi ombopara va'ekue nhombo'e aguã, Síria regua kuery Mesopotâmia ha'e Zobá guigua re opu'ã jave, ha'e Joabe ou vy doze mil avakue Edom regua re Juky Ugua py ipo'aka jave (1 Samuel 8.13).

- ¹ Xeruete, ndee nerepenavei va'ekue orere,
oremoaĩmba guive ndepoxy vy.
Oremono'õmba ju ke aÿ.
- ² Remomyĩmba va'ekue yvy, rembovopa guive.
Embotypa ju ke ipa'ũ,
mba'eta oipave 'rã ovy.
- ³ Rejapo va'ekue ndevyguia kuery mba'emo vai py ikuai axy aguã rami,
oremboy'u vinho oremonoanhyarã.
- ⁴ Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e peguarã reupi uka bandeira,*
guyrapa revegua gui onhemi kuaa aguã.
- ⁵ Ore kuery nerembiavyvõ orekuai va'e roo jepe aguã
orererã jepe ke reiporu kuaa regua py, ha'e orembovai.
- ⁶ Nhanderuete ijavyvõ oky'a e'ÿa rupi:
“Xepo'akaa rupi vy amboja'o 'rã Siquém yvy,
aa'ã 'rã Sucote regua yvyugua guive.†
- ⁷ Gileade ha'e Manassés yvy ma xemba'e meme itui.
Efraim yvy ma xengora ratã.
Judá ma xepo pygua.
- ⁸ Ha'e rã Moabe yvy ma hy'a ajejoiaty itui,
Edom yvy áry amombo 'rã xepy regua,
ha'e Filístia pygua kuery re xepo'aka vy avy'a nhendu 'rã.”‡

* 60:4 Bandeira hi'y reve ma joe opu'ã rupi 'rã oguerã, oupia rã xondaro kuery oexa vy oia py oupa aguã (Jeremias 51.27). † 60:6 Apy ma ijavyvõ joyvy oipe'a va'ekue ojeupegua kuery pe omboja'o aguã re. ‡ 60:8 Ha'e jave py ma joyvy ojogua vy hi'áry omombo 'rã opy regua, oikuaa uka aguã ija oikoa.

- ⁹ Mava'e nda'u xereraa 'rā tetā ikorapa va'ea py?
Mava'e nda'u xereraa 'rā Edom yvy re?
¹⁰ Mba'eta Oreruete, ndee orereja rive va'ekue.
Oreruete, ndereovei ma orexondaro kuery reve!
¹¹ Orereraa jepe nho ke rojexavaia gui,
mba'eta avakue orereraa jepea ma mba'everā ndovarei.
¹² Nhanderuete re vy ae 'rā nhandepo'aka,
mba'eta ha'e opyrō 'rā nhanderoivaigu kuery re.

Huvixave re ojerurea ague

Jogueroporaiei va'e pe Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguā.

61

- ¹ Xeruete, endu ke ajapukaia.
Eikuaa pota anhembo'e ramo.
² Yvy apy gui ajapukai ndevy,
xepy'apy py ajexavai vy.
Xereraa ke itaova xegui yvateve va'e áry.
³ Mba'eta ndee ma anhemiaty,
xerovaigua kuery gui torre imbaraeete va'e reiko.
⁴ Taiko riae nembojeroviaaty rupi raka'e rā peve.
Ndepepo guýry xee anhemí va'e.
⁵ Mba'eta Xeruete, ndee rendu anhemboayvu rā.
Ha'e rami vy xevy pe reme'ē iporā va'e,
nderery oendu vy ojererokyje va'e kuery reve.
⁶ Remoíve 'rā huvixave ára.
Hi'ára ipukuve ete 'rā aýgua ha'e raka'e rāgua ikuiaa peve.
⁷ Toí riae Nhanderuete renonde.
Ndereko porāa ha'e ndeporayvua rupi vy toikove riae.
⁸ Ha'e rami rā nderery rupi aporaiei 'rā raka'e rā peve,
anhemboayvuague ajapo aguā ko'ē nhavō.

Jajerovia aguā regua

Jogueroporaiei va'e Jedutum oporaieia rami oporaiei aguā Davi ombopara va'ekue.

62

- ¹ Nhanderuete anho arō aikovy xenhe'ē py, xeayvu e'y re.
Mba'eta ixugui ae ou xereraa jepearā.
² Ha'e anho oiko itaova,
xereraa jepea ha'e anhemiaty yvate va'e.
Ha'e nunga rupi ndaxereityai 'rā.
³ Peē kuery ha'e javive, raka'e peve tu xee peteí ava re pepu'ā rei 'rā xereity aguā
oo mbotya ojero'a va'e, e'y vy kora ho'a rai'i va'e rami.
⁴ Ha'e va'e kuery xereityxe okuapy naxemboeteavei aguā.
Apu rive ha'e kuery ojou porāve.
Ojuru py ijayvu porā teí
opy'a py ma ijayvu vaikue-ikue 'rā.
⁵ Nhanderuete anho xenhe'ē py arō aikovy xeayvu e'y re,
mba'eta ixugui ou 'rā arō aikovy va'e.
⁶ Ha'e anho oiko itaova aī aguā,
xereraa jepea, anhemiaty yvate va'e.
Ha'e ramo ndaxereityavei 'rā.
⁷ Nhanderuete gui ae ou aa jepe aguā ha'e xemboetea aguā.
Nhanderuete re oī xembaraete aguā ha'e itaova anhemiaty.
⁸ Xerevegua kuery, pejerovia hexe ára nhavō.
Ixupe pemombe'u guive pendepy'a re oī va'e ha'e javi.
Nhanderuete ma nhandemiaty oiko.
⁹ Avakue yvyígue'i ma mba'e'y ikuai,

ijyvatekueve voi anhetē rupigua e'y'ỹ meme ikuai.
Mba'emo opejaa py ipoyia oexaa rā
ha'e kuery ha'e javi teĩ mba'e'y'ỹ va'e gui nda'ipoyive 'rā.

- ¹⁰ Pejerovia eme pejekorea re,
neĩ penemondaa re pevy'a eme guive.
Penemba'e rei-rei hetave ovy teĩ
ha'e nunga re rive pejerovia eme pendepy'a py.*
¹¹ Peteĩgue Nhanderuede ijayvu, mokoĩguea ma aendu pova'e:
Po'akaa ma Nhanderuede guigua meme.
¹² SENHOR, ndere anho oĩ oremboaxy aguā.
Peteĩ-teĩ pe reme'ẽ 'rā ojapoague repy.*

Nhanderuede jaeka aguā regua

Mboraeirā Judá regua teko e'y'a rupi Davi oiko vy ombopara va'ekue (2 Samuel 15.1-30, 16.5-14).

63

- ¹ Xeruete, ndee ma Xeruete imbaraeete va'e.
Xee ma roekaa rupi anhea'ã aikovy.
Ndere ma xerekovea nda'eveive.
Xerete re voi aendu ndere anhembojaxea,
yvy ipiru reia rupi yy re nda'evei va'e rami.
² Mba'eta ndevyguia hendaiky'a e'y'ỹ va'e py aĩ vy
aikuaa pota va'ekue nembaraetea ha'e nerexakāa re.
³ Mba'eta xerekove 'rāgue py xee arovy'ave ndee xemboaxya.
Ha'e rami vy rogueroporaie 'rā.
⁴ Ha'e rami vy roguerovy'a 'rā aikove teria ja,
nderery rupi xepo aupi 'rā guive.
⁵ Xenhe'ẽ py avy'a nhandy ha'e xo'o hee va'e ha'u vy avy'aa rami avi.
Roguerovy'aa rupi xejuru py rogueroporaie.
⁶ Xerupa py xetuaia rupi voi xema'endu'a 'rā ndere,
pyávy ndakevei vy aikuaa pota 'rā ndere,
⁷ xepytyvõa reiko ramo.
Ndepepo'ã py anhemi vy aporaie 'rā vy'a rupi.*
⁸ Xenhe'ẽ ma ndere anho oĩ.
Ndepo reiporu kuaa regua re xejopy.
⁹ Ha'e rā xerekovea oipe'axe vy xereka va'e kuery ma
ho'apa 'rā yvykua vaikue py.
¹⁰ Remboaxa 'rā kyxe py ipo'aka va'e kuery pe,
jagua-tuvy nhe'ẽ rembi'urā rive ikuai aguā.
¹¹ Ha'e rā huvixave ma ovy'a 'rā Nhanderuede re.
Hery rupi oura va'e kuery avi ovy'a 'rā okuapy.
Ha'e rā apu rupi ikuai va'e ma okyiririmba 'rā.

Hovaigua kuery gui oepy aguā re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

64

- ¹ Xeruete, endu ke ajexavai vy ajapukaia.
Eraa jepe xerekovea xeroavaigua kuery poxya gui.
² Xenhomi heko vai va'e ojapoxe va'e gui,
heko vai va'e opa marā onhendu okuapya gui.
³ Ha'e va'e kuery ma kyxe oaĩmbe'ea rami oguereko katu 'rā oapekũ,
hu'y oa'angaa rami oguereko katu 'rā ayvu vai,

* 62:10 Mateus 19.21-22; 1 Timóteo 6.17-19

*

62:12 Mateus 16.27; Romanos 2.6-16; Apocalipse 2.23

*

63:7

"Ndepepo'ã py" he'ia ma Nhanderuede opena porāa re ijayvu vy (Mateus 23.37).

- 4 nhemi rupi ojapo vai aguã anhetê rupi ikuai va'e re,
ha'e kuery re opoi xapy'a 'rã okyje e'ỹ re.
- 5 Mba'emo vai rupi ikuai gui ndojepe'ai 'rãe,
nhemi rupi ijayvu 'rã joapo vai aguã re.
Ha'e vy joupe-upe "Mava'e tu nhanderexa 'rã?" he'i.
- 6 Teko vai re rive oikuaa pota 'rã,
ha'e gui ojou 'rã ha'ekue rami ete ojapo aguã.
Yvykua vaikue rami onhembopy'aa ha'e peteĩ-teĩ py'a.
- 7 Ha'e gui ma ha'e kuery re Nhanderuetete ju 'rã opoi ngu'y.
Ha'e kuery oendu xapy'a 'rã onhyvõague.
- 8 Po ramigua py ha'e kuery ho'a 'rã:
ijayvuague rami ae oiko 'rã ha'e kuery re.
Ha'e ramo hexaa kuery ha'e javi oakã ombovava 'rã,
- 9 ha'e avakue ikuai va'e ha'e javi ma ojerokyje reve
oikuaa uka 'rã Nhanderuetete rembiapo,
ha'e ojapo va'e oikuaa vy.
- 10 Ha'e gui heko porã va'e ma oguerovy'a 'rã SENHOR,
hexe ojerovia 'rã guive.
Anhetê rupi ipy'a va'e ha'e javi ovy'a 'rã.
Mba'emo aju omono'õmbaa ogueroma'endu'aa ague
Jogueroporaie va'e pe mboraerã Davi ombopara va'ekue.

65

- 1 Oreruetete, ndere rojeroviaa rupi rogueroporaie 'rã Sião tetã py!
Ndevy pe rojapo 'rã ronhemboayvuague.
- 2 Ronhembo'ea rendu va'e,
ndea py ou 'rã opa marãgua avakue
- 3 gueko vaiaague re ndovy'ai vy.
Rojejavyague orere ipo'aka ramo
ndee rembogue 'rã.
- 4 Ovy'a ete 'rã ndejeupe guarã reiporavo va'ekue.
Ha'e va'e kuery onhemboja 'rã ndere, nderoka py ikuai aguã.
Ha'e ramo rovy'a vaipa 'rã ndero py oremboaxya rexa uka va'e re,
ndevyguia temploiky'a e'ỹ va'e py.
- 5 Oreruetete orereraa jepea, ndeguigua teko porã re rojapukai ramo
ndee orembovai 'rã nhomondyipaarã rejapo vy.
Yvy apy re ikuai va'e ha'e ye'ẽ mombryve oĩ va'e rupigua
ndee anho nerarõ okuapy.
- 6 Nembaraetete rupi vy remombyta porã raka'e vvyty,
ndepo'akaa py renhemonde reve.
- 7 Ye'ẽ revovo onhendu ramo remombytu'u ju,
yai opu'ã-pu'ã va'e revovo,
vvy regua kuery revovo guive.*
- 8 Ha'e ramo hexa pyrã rejapo va'e
vvy apy re ikuai va'e oexa vy onhemondyipa 'rã okuapy.
Kuaray oua katy gui ha'e oikea katy gui ou va'e
rejapo 'rã ovy'a reve oporaie okuapy aguã rami.
- 9 Vvy re reikuaa pota vy remoakỹ 'rã,
remoingo porã ete 'rã.
Yakã'i Nhanderuetete pegua typy porã meme 'rã.
Mba'emo ra'yĩ oiko porã 'rã,
ha'e rami aguã rami remoingo rire.
- 10 Ha'e rami vy remoakỹ 'rã vvy roikaraĩague rupi,
rembojojapa 'rã vvy'ã ikuai va'e.

* 65:7 Lucas 8.12-15; 21.25-26

Oky rayvi py remoak̄y
ronhot̄y va'ekue remoingo porā vy.

11 Ma'et̄ya opaa py rexa uka 'rā ndeporayvua coroa rami iporā va'e.

Repyrōague rupi reja 'rā vvy moingo porāarā,

12 teko e'ya rupi jai rogue ikuai va'e re guive.

Yvy'ā ikuai va'e voi ovy'a 'rā.

13 Mymba heta 'rā ikuai nhuūndy rupi,

ha'e vvy'ā guy rupi ma hary anho 'rā ikuai.

Ha'e nunga ha'e javi ovy'a vy oporaei 'rā okuapy.

Nhanderuete oguerovy'aa aque

Jogueroporaei va'e pe mboraerā ombopara pyre.

66

1 Vvy jave re pendekuai va'e, peroporaei Nhanderuete!

2 Peporaei hery rupi iporā ramo,

perovy'a mboraei rupi.

3 Nhanderuete pe aipo peje: "Rejapo va'ekue ma iporā ete!

Ndepo'aka etea rupi nderovaigua ikuai va'ekue ojexa uka 'rā nenhe'ē rendu vy.

4 Vvy jave regua nerenonde 'rā oī guenapy'ā re,

mboraei rupi oporaei 'rā ndevy,

nderery rupi oporaei 'rā okuapy."

5 Peju ke, pexa Nhanderuete rembiapokue,

avakue ra'y kuery pe mba'emo porā ojapo va'ekue ha'e javi.

6 Ye'ē omboypa raka'e vvy piru reia rive opyta aguā rami,

ha'e yakā mbyte rupi guive oaxaa vvy rupi.*

Ha'e py ma javy'a hexe.

7 Opo'akaa rupi opena riae 'rā,

oexa pota 'rā vvy regua kuery re.

Nonhe'ē rendui va'e tonhemboyvate eme.

8 Vvy regua kuery, penema'endu'a porā ke Nhanderuete re,

pendu uka peporaeia.

9 Ha'e ma ojapo jaikove aguā rami,

ha'e ndojapoi 'rā nhandepxyry aguā rami.

10 Mba'eta ndee Oreruete, orereko rexa,

oreky'a'o prata oiky'a'oa rami.

11 Oreapo va'ekue nhuā py orembotya aguā rami,

orevoyirā remoi orekupe re.

12 Rejapo avakue kavaju árygua kuery oreakā áry rupi oo aguā rami.

Oremboaxa va'ekue tata ha'e yy rupi.

Ha'e rami rire teī peteī henda tuvixaa py ju orereru.

13 Aike 'rā nderopy mba'emo ame'ē va'erā reve,

ndevy ajapo aguā anhemboayvuague,

14 ha'e rami aguā re xeyvu rire,

mba'eta ajexavaia ára ha'e rami aguā xeyvu.

15 Ndevy ame'ē 'rā ikyra va'e ojuka pyre,

kavara ro'okue reakuā reve.

Ajuka 'rā vaka ha'e kavara ra'y.

16 Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi, peju ke, pendu,

pēvy amombe'u 'rā xevy ojapo porā va'ekue.

17 Ixupe ajapukai karamboae,

xejuru py aroporaei guive.

18 Xepy'a re ovare e'ȳ va'e amoī va'e rire

SENHOR naxerendui 'rāgue.

19 Ha'e rami rā Nhanderuete xerendu ae,

* 66:6 Êxodo 14.21-22, Josué 3.17

oikuaa pota guive ajerure vy xayvu rã.
 20 Ima'endu'a porãmbý toiko Nhanderuete.
 Anhembo'ea noendu rivei,
 neĩ ndoexa uka e'ÿi guive xemboaxya.

Yvy regua kuery oguero'vy'a aguã regua
 Jogueropora'ei va'e pe mboraeirã ombopara pyre mbaraka py ombojoguy aguã.

67

- 1 Nhanderuete topena porã nhandere,
 tanhanemoingo porã,
 ha'e jaikoa rupi tomboguejy ngova rexakã,
 2 vyv re ikuai va'e oikuaa aguã ndereko,
 vyv regua ha'e javi ikuai rupi oikuaa aguã rejogueraa jepea.
 3 Oreruete, vyv regua kuery tandereropora'ei,
 tandereropora'ei ha'e kuery ha'e javi.
 4 Amboae regua kuery voi tandererov'ya, tandereropora'ei.
 Mba'eta vyv regua re reikuaa pota 'rã anhetẽ rupi,
 vyv re ikuai va'e rerekopa.
 5 Oreruete, vyv regua kuery tandereropora'ei,
 tandereropora'ei ha'e kuery ha'e javi.
 6 Nhanderuete nhanemoingo porã ramo
 vyv re oiko ma mba'emo'a.
 7 Oreruete, oremoingo porã ke,
 ha'e ramo vyv apy guive ojererokyjea rupi ikuai 'rã nerenonde.

Nhanderuete ngovaigua kuery re ipo'akaa re ijayvua
 Jogueropora'ei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

68

- 1 Nhanderuete opu'ã vy omoaĩmba ngovaigua kuery.
 Henonde gui onhamba oayvu e'ÿ va'e.
 2 Hataxĩ oaĩmba ovyva rami ndee remoaĩ 'rã.
 Tata gui ei raity hykupaa rami avi
 heko vai va'e kuery okanhymba 'rã Nhanderuete renonde gui.
 3 Ha'e rã heko porã va'e ma ovy'a 'rã okuapy,
 Nhanderuete renonde opora'ei 'rã.
 Oguero'vy'a pavẽ 'rã.
 4 Pepora'ei ke Nhanderuete pe, hery rupi pepora'ei.
 Pemboete arai áry rupi oiko va'e.
 SENHOR ae hery. Pevy'a henonde.
 5 Ha'e ma tyre'ÿ ikuai va'e ru, ha'e imeve'ÿ va'e re oikuaa pota va'e oiko.
 Nhanderuete oiko o'amba iky'a e'ÿ va'e py.
 6 Nhanderuete ojapo 'rã amongue ha'e ae'i oiko va'ekue ngoo pygua heta reve ju oiko
 aguã rami.
 Nhuã py omboty pyre voi ogueraa jepe 'rã ikuai porã aguã py.
 Onhe'ẽ rendu e'ÿ va'e kuery anho 'rã ikuai vyv porã e'ÿa re.
 7 Oreruete, ndevyguã kuery renonde reẽ reovy ramo,
 tekoa e'ÿa rupi roguata ramo
 8 vyv oryryipa raka'e,
 yva voi otykypa ndee Oreruete renonde.
 Sinai vvyty voi omyĩmba ndee ore Israel kuery Ruete renonde.*
 9 Oreruete, oky ja'ea rembou ndevyvy re.
 Na'ipora'evi ramo rembopyau.

* 68:8 Egitto vyv gui Nhanderuete judeu kuery ogueraa jepe vy henonderã omondouka arai ha'e tata (Êxodo 13.21-22).
 Ha'e gui Sinai vvyty vvyry ha'e kuery ovaẽ ramo ojapo vyv oryryi aguã rami (Êxodo 19.16-18).

- 10 Ha'e py ma ikuai nerymba kuery.[†]
Oreruete, oikotevê va'e pe rejou uka mba'emo ndeporayvua rupi.
- 11 SENHOR ae oikuaa uka ayvu.
Heta ete ikuai kunhague ayvu porã mombe'ua.
- 12 Huvixave kuery onhamba, oxondaro kuery reve ojavapa,
ha'e gui imba'e rei-rei va'ekue ma kunha hoo va'e ju omboja'o.
- 13 Mba'e re tu pepytu'u peiny mymba kora yvýry?[‡]
Apykaxu pepo ma prata py onhovãmbaa mbyre,
hague ipukuve va'e re ma ouro rexakã oi.
- 14 Ha'e py Ipo'akapa va'e huvixave kuery omoaimba jave
Zalmom vyvty áry ho'a yro'y apí.
- 15 Nhanderuete pegua vyvty ma Basã,
yvy'ã yvateve va'e ma Basã regua vyvty.
- 16 Ha'e gui ndee vyvty yvateve va'e,
mba'e re tu remoarua reia rupi rema'ê vyvty Nhanderuete oiporavo va'ekue re?
Ha'e py ma SENHOR oiko 'rã raka'e rã peve.
- 17 Nhanderuete pegua karóxa joe opu'ãa pygua ma vinte mil ikuai,
tã, mbovy rei e'y oguereko.
Ha'e va'e kuery mbyte rupi SENHOR oiko.
Sinai vyvty ojeapo henda iky'a e'y va'e rami.
- 18 Yvate katy reo ju vy reraa nerembiguirã rejopy va'ekue.
Rejopy avakue ndejeupe guarã, heko vai va'ekue guive,*
SENHOR Oreruete, ha'e kuery mbyte reiko aguã.
- 19 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR ko'ê nhavõ nhandevoyi ogueraa va'e.
Nhanderuete ma nhanderepya oiko.
- 20 Nhanderuete ma jogueraa jepea.
Nhanderuete SENHOR reve vy jaa jepe 'rã manoa gui.
- 21 Mba'eta Nhanderuete ombovo ngovaigua kuery akã,
hi'a vuku va'e ha'e kuery ae oipotaa rupi ikuai va'ekue akã ombovopa.
- 22 SENHOR aipoe'i: "Basã yvy gui arojevny uka ju 'rã ha'e kuery,
ye'ê tpyvea peve ojava teĩ ha'e gui aru rukapa ju 'rã", he'i.
- 23 Ha'e ramo pepyrõ 'rã penderovaigua kuery ruguy re,
ha'e penerymba jagua kuery oy'upa 'rã.
- 24 Xeruete, ojekuaa ndevyguia kuery hyxy ovy va'e.
Xeruete, Xeruvixave pegua hyxy jogueravy vy oike henda iky'a e'y va'e py.
- 25 Henonde ma oje'oi oporaei va'e,
hakykue ma ixã va'e mbopua kuery oje'oi.
Mbyte rupi ma kunhataigue oparã'i va'e revegua ou.
- 26 Teta mbyte penema'endu'a porã ke Nhanderuete re.
Peê Israel ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re.
- 27 Pe py ma oĩ kyríve va'e Benjamim regua, amboae kuery renonde re oo,
ha'e Judá regua huvixa kuery ngupivegua kuery reve.
Ou avi huvixa kuery Zebulom ha'e Naftali regua.
- 28 Oreruete, exa uka ju ke nembraetea,
mbaraete marã e'y orerepya rupi reiporu va'ekue,
- 29 Jerusalém tetã py ndevyguia templo guigua.
Huvixa kuery ome'ê 'rã mba'emo nembroetea rupi.
- 30 Emondypa vixo takuaty rupigua,[§]
heta regua kuery guive vaka rami imbarae teĩ,
ha'e gui amboae regua vaka ra'y rami ikuai va'e.
Epyrõ prata oipota rei va'e kuery re.

† 68:10 "Nerymba kuery" he'ia ma Nhanderuete pegua kuery re ijayvu vy (Salmo 100.3).
rupi Débora ijayvu raka'e Rúben kuery pe joe opu'ã aguã katy ndooi ramo (Juizes 5.16).

‡ 68:13 Kova'e ayvu
* 68:18 Efésios 4.7-13

§ 68:30 "Vixo takua ty rupigua" he'ia ma Egito pygua ruvixa re ijayvu vy (Ezequiel 29.3, 32.2).

Emoaimba joe opu'axe vai va'e.

- ³¹ Huvixa kuery ou Egito yvy gui,
Etiópia pygua avi onha 'rã jogueruvy,
opo tynyê va'e omokuave'ê reve Nhanderue te.
³² Yvy regua pendekuai va'e, peporaei Nhanderue te pe,
peroporaei SENHOR.
³³ Ha'e ma yva áryve rupi oĩ, yva ymave guare áry rupi.
Ha'e ojapo 'rã ijayvua oendua aguã rami,
ijayvua ipo'akapa ramo.
³⁴ Peroporaei Nhanderue te Israel áry rupi ipo'akaa oexa uka va'e,
ombaraetea oexa uka arai yvatevegua re.
³⁵ Orerue te, omboetevepy reiko ndevygua henda icy'a e'ỹ va'e py.
Israel kuery Ruete omombaraete ha'e ombopo'aka 'rã ojeupegua kuery.
Ima'endu'a porãmbý toiko Nhanderue te!

Messias nda'evéia re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue “Yvoty lírio” he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

69

- ¹ Xerue te, xereraa jepe ke,
mba'eta yy ou ma xerekovea peve.
² Xepija ma yapo py,
yvy ndarovyi.
Yy typyvea py aĩ.
Oxyry atã vy xemoinge.
³ Ajapukai riae ete vy xekane'õ ma,
xejryryvi pirupa ma guive.
Xerexa voi ndoexavei ma,
Xerue te arõ riae ete rã.
⁴ Mba'e py e'ỹ ndaxerayvui va'e kuery ma
xe'a xeakã regua gui hetave ikuai.
Xemombaxe va'e kuery ma ipo'aka va'e meme,
mba'e py e'ỹ xerovaigua kuery xere opu'ã va'e.*
Ha'e rami vy xeapo okuapy xemonda ague'y voi ame'ẽ ju aguã rami.
⁵ Xerue te, ndee reikuaa porã xee ae 'arandua rupi e'ỹ aikoague,
atekoavyague ndereikuaa e'yi.
⁶ SENHOR, Xerue te nexondaro reta va'e,
xekáuxa toximba eme ndere ojerovia va'e.
Israel kuery Ruete,
xekáuxa toĩ vai eme ndereka va'e kuery.
⁷ Mba'eta ndevy aiko ramo xere ijayvua vaikue-ikue.
Xerova re aximbaa anho ojekuaa.
⁸ Xeryvy kuery rexaaty rami ve'ỹ ma aiko,
ha'i pi'a kuery voi ndaxerexa kuaavei ma.
⁹ Mba'eta ndevygua oo ayvu etea xemomba,
ndere ijayvu rei va'e kuery ijayvu reia ma xere ae ou.*
¹⁰ Ajae'o akaru e'ỹ re aikoa py.
Ha'e rami aikoa re ju ijayvua.
¹¹ Ajukue voxa guigua py anhemonde ramo*
ha'e kuery xembojaru rei rive 'rã okuapy.
¹² Okẽ py oguapy va'e opuka rei okuapy xere.
Oka'u rei va'e kuery voi xerery rupi oporaei 'rã okuapy.

* 69:4 João 15.25 * 69:9 João 2.17; Romanos 15.3 * 69:11 Ha'e kuery ipy'a vai vy onhemonde 'rã ajukue vaikue voxa guigua py gueko rami vy (Lucas 10.13; Apocalipse 11.3).

- 13 Ha'e rã SENHOR, xee ma ndevy anhembo'e ha'eve jave.
Xembovai ke Xerueete, opa mba'e py renhomboaxya rupi,
mba'eta ojeroviapy reiko vy renhopytyvõ 'rã.
- 14 Xereraa jepe ke ijaxuru va'e py aike e'y' aguã.
Xereraa jepe xere ija'e e'y' va'e kuery gui,
yy typyvea py aikeague gui.
- 15 Xereroxyry uka eme yy oxyry atã va'e pe,
yy jere py guive xemoinge uka eme,
vyvkua voi xe'áry tonhemboty eme.
- 16 SENHOR, xembovai ke renhomboaxya rupi rejoavyu va'e vy.
Opa mba'e py renhomboaxya va'e vy ejevyy ju xea py.
- 17 Xee nerembiguai pe ejexa uka e'y' eme,
ajexavai aikovy ramo.
Xembovai voi ke.
- 18 Enhemboja xerekovea re, xerepy,
xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
- 19 Ndee ma reikuaa ae xembojaru rei okuapya,
xemoxĩmbaa ha'e xemoĩ vai reia guive.
Xerovaigua kuery ha'e javi rexaa rupi meme ikuai.
- 20 Axĩmbaa gui xepy'a ovopa, xekangy vy.
Xemboaxyarã ma arõ rive,
xembovy'arã aeka teĩ ndajoui.
- 21 Ha'u va'erã iro va'e rive ome'ëa xevy,
ha'e xey'uvei ramo vinagre ome'ëa.†
- 22 Ha'e kuery mesa tojeapo nhuã rami ha'e kuery renonde,
imba'e rei-rei topyta imbo'arã.
- 23 Ha'e kuery rexa voi tapytũmba ndoexavei aguã,
ikupe ma ejapo oryryipa aguã rami.*
- 24 Ha'e kuery pe exa uka ndepoxya,
ndepoxya toupitypa.
- 25 Hekoa topyta tekoa e'yã rami,
avave rei toiko eme hoogue py.‡
- 26 Mba'eta ha'e kuery omoingo axy raxave rire ndee remoingo axy va'e,
ndee remboguai va'ekue ha'e kuery ojapo haxy oendu vaipave aguã rami.
- 27 Ha'e kuery re emoĩve tema teko vai káuxa opaga aguã,
remboaxy aguã rami e'y' ikuai aguã.
- 28 Hery emboguepa kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa gui,*
toĩve eme heko porã va'e kuery rery reve.
- 29 Ha'e rã xee ma ndavy'ai ete aikovy ajexavai vy.
Xerueete anhemiaty yvate va'e, exa uka ju xereraa jepea.
- 30 Nhanderuete rery rupi aporaie 'rã,
amboete 'rã arovy'a reve.
- 31 Namigua ma SENHOR ojou porãve 'rã
vaka ra'y, e'y' vy vaka hakua ha'e ipypã va'e ome'ẽmby gui.
- 32 Ha'e va'e ojexavai va'e kuery oexa vy ovy'a 'rã okuapy.
Peẽ Nhanderuete re penema'endu'a va'e,
tapendeky'a guaxuve ju.
- 33 Mba'eta Nhanderuete ombovai 'rã iporiaukue'i ojapukaia,
ndaexarai 'rã nhuã py ixupegua omboty pyre gui.
- 34 Ha'e gui yva ha'e vvy regua, toporaie ixupe,
ye'ẽ ha'e opa mba'e hexe omyĩ va'e avi.
- 35 Mba'eta Nhanderuete ogueraa jepe 'rã Sião pygua kuery,

† 69:21 Ha'e ramigua oiko Jesus kuruxu re oĩ jave (Mateus 27.33-34, 48; João 19.28-30). * 69:23 Romanos 11.9-10

‡ 69:25 Kova'e ayvu rupi Judas rekokie re ijayvu Atos 1.15-26 py. * 69:28 Filipenses 4.3; Apocalipse 3.5, 13.8, 17.8, 20.11-15, 21.27

ojapo ukapa ju 'rã guive Judá vvy regua tetã.

Ha'e py ma ha'e kuery hekoa ju 'rã, ixupegua ae 'rã ikuai.

³⁶ Ha'e gui hembiguai ramymino kuery ju 'rã ikuai porã ha'e py, hery oayvu va'e kuery ikuai avi 'rã ha'e py.

Salmo 40.13-17

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue ima'endu'a aguã.

70

¹ Xeruate, xereraa jepe ke.

Ejapura ke SENHOR, xerepy aguã.

² Tove xerekove oipe'axe va'e toxĩmba,

oxĩmbaa anho toendu.

Ajexavaia re ovy'a rei va'e kuery

oxĩmba reve tojevypa guakykue katy.

³ Tove ovy'a rei va'e xevy "Ha'evea rami! Ha'evea rami!"

he'i va'e kuery togevipa.

⁴ Ha'e rã ndereka va'e kuery ha'e javi ma tandererovy'a oporaie reve.

Rejogueraa jepea oguerovy'a va'e

"Nhanderuate ima'endu'a porãmy toiko!" te'i riaie okuapy.

⁵ Ha'e gui xee ma iporiaukue'i, ojexavai rei va'e aiko.

Xeruate, ejapura xerepy aguã.

Ndee ma xepytyvõa ha'e xerepyarã.

SENHOR, ndeare eme ke!

71

Tuja'i ojerureague

¹ SENHOR, ndere ae xee anhemí va'e.

Taiko eme oxĩmba rei va'e.

² Xereraa jepe rejoguereko porãa rupi vvy, xejogua ju.

Endu ke ndeapyya py, ha'e xerepy.

³ Ndee ma xe'itaova anhemiaty.

Ndeayvu aa jepe aguã re,

mba'eta ndee ma xe'itaova ha'e oo imbaraeete va'e.*

⁴ Xeruate, xereraa jepe ke heko vai va'e po gui,

avakue heko vai va'e, porayvu e'ỹ va'e xejopy va'e gui.

⁵ Mba'eta SENHOR Xeruate, ndee ma roarõ aikovy va'e,

xekunumi guive ndere ajerovia va'e.

⁶ Ndere ae ajeko va'e xetui'i guive.

Xeryru'i gui xepe'a va'ekue.

Ha'e gui ndere vvy 'rãe aporaie ára nhavõ.

⁷ Heta pe nhomondyipaa aiko,

teĩ ndee ma anhemiaty imbaraeete va'e reiko.

⁸ Ndevy anho 'rã aporaie,

roguerovy'a 'rã ára nhavõ.

⁹ Xetuja'i ma teĩ xereja eme xee ae'i.

Xembaraetea opa ramo xerepy e'ỹ eme.

¹⁰ Mba'eta xerovaigua kuery ma ijayvu okuapy xere.

Xerekovea oipe'axe va'e nhomboaty tema okuapy.

¹¹ Ha'e vvy aipoe'i: "Nhanderuate ndoeppyvei ma 'rã.

Nhamonha ke, jajopy,

heraa jepearã ndoikoi ramo", he'i okuapy.

¹² Xeruate, ejepe'a eme xea gui.

Xeruate, ejapura ke xerepy aguã.

¹³ Ha'e rã xerekovea rovaigua kuery ma toxĩmba ha'e tokanhymba.

Ejapo ke xemoĩ vaixe va'e kuery ae oxĩmba aguã rami,

* 71:3 Salmo 31.1-3

omboeteve e'ÿpy ta'ikuai.

- 14 Ha'e rã xee ma ndee ae roarõ ára nhavõ,
rogueroporaie riaie guive.
- 15 Xejuru py amombe'u 'rã rejoguereko porãa,
ára nhavõ amombe'u 'rã rejogueraa jepea,
ndaikuaapai teĩ.
- 16 Anhenhandu SENHOR Xeruete mbaraetea rupi.
Ha'e rami vy xema'endu'a jepi 'rã rejoguereko porãa re,
ndeguigua re anho.
- 17 Xeruete, ndee ma xekunumi guive xerekombo'e reikovy.
Ha'e gui aÿ peve amombe'u aikovy iporã ete va'e rejapo va'ekue.
- 18 Ha'e nunga rupi Xeruete, xereja eme,
xetuja'i ete ma, xe'a xiimba ma teĩ,
aÿgua kuery pe nembaraetea aikuaa ukapa peve,
ndepo'akaa guive raka'e rã ikuai va'erã pe.
- 19 Xeruete, ndereko porãa ma yva peve 'rã oo.
Mba'emo vaipa ete rejapo va'e, Xeruete.
Mava'e nda'u ndee ramigua ete 'rã oiko?
- 20 Opa marãgua teko vai ha'e jexavaia rupi xemboaxa rire teĩ
xerekovea remoĩ porã jevy 'rã,
vyykua vaikue gui xerenoẽ kuerei.
- 21 Xemoingo porã jevy ke,
xemombaraete ju.
- 22 Xee voi mbaraka py rogueroporaie 'rã.
Xeruete, xema'endu'a 'rã ndeguigua anhetẽ va'e re.
Ndevy aporaie 'rã mboraei ixã reta va'e pu rupi,
Israel kuery ruete Iky'a e'ÿ va'e pe ae.
- 23 Roguervy'aa rupi xejuru py aroporaie 'rã,
xerekovea rupi voi roguervy'a 'rã, xereraa jepe rire.
- 24 Xeapekũ py ára nhavõ aroma'endu'a 'rã rejoguereko porãa,
mba'eta xemoĩ vaixe va'e oximba ha'e nda'evei nho okuapy.

Huvixave raka'e rã peve ipo'aka aguã re ojerurea ague

Salomão ombopara va'ekue.

72

- 1 Oeruete, huvixave re emoĩ ke ne'arandua,
huvixave ra'y guive emo'arandu joguereko porã aguã rami.
- 2 Ha'evea rami meme toikuaa pota ndevyguia kuery re,
teko porã rupi topena ojexavai rei'i va'e re.
- 3 Yvyty ikuai va'e gui ou 'rã heta va'e kuery moingo porãarã,
yvy'ã gui voi ou 'rã teko porã.
- 4 Ha'e gui huvixa toikuaa pota heta va'e kuery iporiaukue'i re,
toepy ojexavai va'e ra'y kuery,
ha'e rã nhomoingo axyare ma tomou'ũmba.
- 5 Ha'e ma oiko riaie 'rã kuaray hexakã teria ja,
jaxy hexakãa ja guive, yvy regua ha'e javi okuavea ja.
- 6 Huvixa toiko nhuũndy rupi oky ho'a va'e rami,
oky xapy'a pyávy vvy omoakỹ va'e rami.
- 7 Ha'e oĩa ára heko porã va'e ta'ikuai porã,
jaxy hexakãa teria ja toiko ikuai porã aguã.
- 8 Ta'ipo'aka ye'ẽ ha'e javi peve,
ha'e yakã oĩ va'e guive vvy apy peve.
- 9 Henonde toĩ tekoa e'ÿa regua kuery ha'e javi guenapy'ã re.
Hovaigua kuery tojero'apa vvy ku'i oere peve.
- 10 Ixupe Társis tetã ha'e yy pa'ũ pygua huvixa kuery tome'ẽ imposto repy,
Sabá ha'e Sebá pygua huvixa voi tome'ẽ mba'emo ixupe.

- 11 Henonde huvixave ikuai va'e toĩmba guenapy'ã re.
Ha'e javi regua ta'ikuai ixupe anho.*
- 12 Mba'eta ha'e ma oepy 'rã iporiaukue'i ojapukai ramo,
ojexavai va'e ha'e yvyĩgue'i guive.
- 13 Omboaxy 'rã ikangy'i ha'e ojexavai va'e,
ogueraa jepe 'rã iporiaukue'i rekove.
- 14 Ojogua 'rã omoingo axy rei pyre ha'e ojuka pyrã rekove.
Ixupe rã ha'e kuery ruguy hepyve ete.
- 15 Toikove puku,
ha'e gui ixupe ome'ëa 'rã ouro Sabá guigua.
Hexe ojerurea riae 'rã,
ima'endu'a porãa 'rã guive ko'ë nhavõ.
- 16 Ijvy re toiko porã mba'emo aju,
tomyĩmba jekuaa yvyty apyte peve.
Tai'a porã Lfbano yvy pygua rami.
Tetã pygua kuery voi taetave ovy jai ipotyã rami.
- 17 Hery re ta'ima'endu'aa riae raka'e rã peve,
ta'ima'endu'a porãa kuaray hexakã teria ja.
Hexe vy toiko porã ha'e javi regua avakue,
ixupe yvy regua kuery "Ima'endu'a porãmby" te'i.
- 18 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR Nhanderuete, Israel kuery Ruete,
ha'e anho nhomondyipaarã ojapo kuaa va'e ramo.
- 19 Ta'ima'endu'a porãa riae hery re, iporã ete ramo.
Hexakãa tojekuaa yvy jave re.
Amém! Amém!
- 20 Opa ma Jessé ra'y Davi onhembo'ea.
Heko vai va'e kuery reko re ijayvua
Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

73

- 1 Nhanderuete anhetẽ Israel kuery oayvua rupi ete oiko,
ipy'a ky'a e'ỹ va'e kuery pe.
- 2 Ha'e rã xee ma aikoa rupi ajavy rai,
kyrĩ'i oata ajavy aguã aguataa py.
- 3 Mba'eta xee ma amoaruã va'ekue ojee rive ojerovia va'e kuery,
opa marã rei ikuai va'e imba'e rei-reipa rã aexa vy.
- 4 Ha'e kuery re noĩ ipy'a eta reia merami.
Hete rexaĩ, imbaraeite rei guive.
- 5 Ha'e kuery ma avakue imarã va'e rami e'ỹ na'ikane'õi,
neĩ ndojexavai 'rã avakue mboae rami e'ỹ.
- 6 Ojee omoĩ 'rã ojejou porã reia mbo'y rami,
jojukaxea omoĩ 'rã ao puku rami.
- 7 Ikyra ete gui hexa ãmba rei 'rã,
ha'e ipy'a re ma opa marã rei ikuai aguã anho oĩ.
- 8 Nhombojaru rei ha'e ijayvu vai rei 'rã okuapy joe,
nhomoiingo axy rei aguã re anho 'rã ijayvu onhemboyvate vy.
- 9 Yva pygua gui onhemboyvateve aguã re tema ijayvu 'rã okuapy,
yvy jave re ikuai va'e re ijayvu.
- 10 Ha'e nunga rupi heta va'e kuery oje'oi 'rã hupive,
yvu gui oy'uxea rami oy'u va'e rami.
- 11 Aipoe'i 'rã: "Mba'exa nda'u Nhanderuete oikuaa 'rã?
Xapy'a rei nda'u Yvate ete va'e re oĩ ri oikuaa aguã?" he'i.
- 12 Ha'e rami ae ikuai heko vai va'e.
Ha'e kuery noĩ vai 'rãe,

* 72:11 Apocalipse 21.22-26

omba'e rei-reirā ojou-jouve 'rā.

¹³ Ha'e nunga rupi xepy'a ky'a e'ŷa rupi aikoa mba'everā ndovarei,
neī xepo ky'a e'ŷa guive.

¹⁴ Mba'e re tu aiko axy riae
ko'ē nhavō xembopagaa rupi?

¹⁵ Ha'e rami xeyvu va'e rire
ajapo 'rāgue ndera'y kuery ha'e javive pe nda'evei aguā rami.

¹⁶ Ha'e rami avi ha'e nunga re aikuaa pota vy
xevy pe ipoyi ete va'e aikuaa,

¹⁷ Nhanderue te pegua hendaiky'a e'ŷ va'e py aike peve.
Ha'e gui mae ma aikuaa ha'e kuery opa aguā.

¹⁸ Anhetē ndee remoi 'rā ha'e kuery yxyi reia py,
rejapo 'rā ho'apa vy okanhya aguā rami.

¹⁹ Opa xapy'a 'rā,
nhemondyi gui rive 'rā okanhymba.

²⁰ Oexa ra'ua gui oma'ē xapy'a va'e rami 'rā
ndee voi SENHOR repu'ā vy ha'e kuery re nerema'ēvei.

²¹ Ha'e gui xepy'a raxy jave,
xekuraxō py nda'evei reia anho aendu vy

²² xevai rei aikovy va'ekue aikuaa e'ŷ vy.
Nerenonde hi'arandu e'ŷ va'e rami aiko va'ekue.

²³ Ha'e rami avi ndereve riae xee aiko,
ndee ma xepo aiporu kuaa regua re xejopy.

²⁴ Ndee xerereko 'rā xemongetaa rupi.
Ha'e rire ma xemovaē 'rā nerexakāa py.

²⁵ Mava'e 'rā tu areko yva re ndee e'ŷ vy?
Yvy re voi ndoikoi ndee rami arovy'a va'e.

²⁶ Xero'o, xekuraxō ikangypa teī
Nhanderue te oiko xepy'a mombaraetearā,
xevyguā oī raka'e rā peve guarā.

²⁷ Ndegui ojepe'a va'e ma okanhymba 'rā,
remomba 'rā ndere ojeroviaague rupi ve'ŷ ikuai va'e.

²⁸ Ha'e rā xevy ma ha'eve vaipa Nhanderue te reve aikoa.
SENHOR Nhanderue te anhemi,
hembiapokue ha'e javi amombe'upa aguā.

Ooiky'a e'ŷ va'e omongy'apaa re nda'eveia ague
Mborairā nhombo'e aguā Asafe ombopara va'ekue.

74

¹ Orerue te, mba'e re tu orereja raka'e rā peve?

Mba'e re tu ndepoxy nerymba vexe'i kuery ndeyvy regua ae orekuai va'e pe?

² Nema'endu'a ke ndevyguā orekuai va'e re,
yvy itui ypy'i guive ndejeupe guarā orejogua rire.
Orejogua raka'e ndevy guarā orekuai aguā.
Nema'endu'a ke Sião yvyty py reikoague re.

³ Eju ke ndevyguā oo ivaipa are ma va'e py,
hendaiky'a e'ŷ va'e nderovaigua kuery opa marā omongy'apaague py.

⁴ Mba'eta ronhemoatyague py nderovaigua kuery hevovo rei okuapy,
ha'e ojepegua ra'angaa rive ju omopu'ā imo'amy.

⁵ Ha'e kuery ma ka'aguy re haxa oiporu va'e rami avi ombovaipa.

⁶ Ha'e gui aŷ vyvrape ombojegua pyre ha'e javi
ha'e kuery omopēmba va'ekue haxa ha'e karavo mbotaa py.

⁷ Ndevyguā hendaiky'a e'ŷ va'e re omboja tata,
yvy peve oapy aguā nderery oīague.

⁸ Ha'e kuery opy'a py "Aŷ ma nhamomba vyvoi", he'i okuapy.

Ha'e rami vy oreyvy jave re oapypa Nhanderuete pegua henda iky'a e'ÿ va'ekue ha'e javi.

⁹ Ha'e rami rire ndoroexavei ma orevy guarã oikuaa uka pyre.

Jipovei ma profeta,
orembyte ndoikoi guive raka'e peve 'rã paa oikuaa va'erã.

¹⁰ Oeruete, raka'e peve 'rã tu nderovaigua kuery orere opu'ã rei?

Raka'e peve nda'u nderovaigua kuery ijayvu vaikue rei 'rã nderery re?

¹¹ Mba'e re tu ndereupivei ri ndepo reiporu kuaa regua,
ndepexo yvÿry remboapu'a va'ekue?

¹² Ha'e gui Xeruete Xeruvixave ma vvy itui ppy'i guive oiko.

Ha'e ae ojapo raka'e oo jepe aguã rami vvy mbyte.

¹³ Ndee ma ndepo'akaa rupi remboja'o raka'e ye'ë.

Ha'e gui yy re ae ju remou'ũ va'ekue ypo akã,*

¹⁴ jakare akã rembovopa,

ha'e hetekue reme'ë vixo tekoa e'ÿa rupigua ho'u aguã.

¹⁵ Ndee reipe'a va'ekue yvurã ha'e yakã ikuai va'erã,

ha'e rã yakã guaxu ma remboypa va'ekue.

¹⁶ Ára ha'e pytũ voi ndevygua.

Jaxy ha'e kuaray guive ndee rejapo va'ekue meme.

¹⁷ Remoĩ avi vvy apy peve guarã.

Kuaray puku-a ha'e yro'ya ndee ae rejapo va'ekue.

¹⁸ Eikuaa pota ke pova'e nunga re:

ndee SENHOR re nderovaigua kuery ijayvu rei okuapy,

hi'arandu e'ÿ va'e regua ijayvu vaikue-ikue nderery re.

¹⁹ Emboaxa eme nerymba pyku'i kuery ho'u va'erã pe,
nderexarai eme ndevygua kuery rojexavai rokuapy va'e re.

²⁰ Nema'endu'a ke ndereve guarã rejapo va'ekue re,

mba'eta vvy re nda'evei etea py heko vai va'e anho ikuai.

²¹ Ojexavai va'e toxĩmba rei eme.

Ojexavai va'e ha'e iporiaukue'i togueroporaei nho nderery.

²² Xeruete, epu'ã ke, eikuaa uka porã ndereko.

Nema'endu'a heko vai va'e ko'ë nhavõ nemojaru reia re.

²³ Nderexarai eme nderovaigua kuery oapukai rei okuapy re,

mba'eta nderovaigua kuery opa marã ijayvuvu tema okuapy.

Nhanderuete nhomboayvua re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue "Xemomba eme" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

75

¹ Oeruete, roguerovy'a.

Roguerovy'a, rojapukai 'rã nderery rupi,

ha'e roikuaa ukapa 'rã nerembiapo porã.

² Mba'eta aipo're: "Xee ma ambojeupity 'rã ára aa'angaague

ha'evea rupi anhomboayvu aguã.

³ Vvy omyĩmba, hexe ikuai va'e ha'e javi guive.

Ha'e rami teĩ xee amoĩ atãve 'rã ijytarã.*

⁴ Aipoa'e ojee ae ojerovia va'e pe: 'Penhemboyvate eme.'

Ha'e opa marã rei ikuai va'e pe voi: 'Peropu'ã eme penembaraetee.

⁵ Peropu'ã rive eme penembaraetee pendeyvate py,

pendeyvu vaikue eme guive itaova aiko va'e re.' "

⁶ Mba'eta kuaray oua katy gui e'ÿ ou nhanepytyvõarã,

kuaray oikea katy e'ÿ, neĩ tekoa e'ÿa gui e'ÿ guive.

⁷ Nhanderuete ae joe oikuaa pota va'erã oiko.

* 74:13 "Ypo" he'ia ma Egito pygua huvixa re ijayvu vy (Isaías 27.1, 51.9; Êxodo 14-15).
ma ha'evea rami joguerekoa re ijayvu vy (Salmo 11.3, 82.5).

* 75:3 "Yvy yta" he'ia

Amongue ma ha'e omomba 'rã,
ha'e rã amboae kuery ma omboyvate 'rã.

⁸ Mba'eta SENHOR po py ma oĩ peteĩ karo.

Ha'e va'e py ma oĩ vinho yjui va'e opa marãgua re omoirũ mbyre.

Ha'e va'e gui ome'ẽ 'rã oy'ua aguã.

Ha'e ramo heko vai va'e yvy re ikuai va'e ha'e javi
oy'upa 'rã iky'akue reve.[†]

⁹ Ha'e rã xee ma raka'e rã peve 'rã aroporaei.

Arovy'aa rupi aporaei 'rã Jacó Ruete pe.

¹⁰ Amomba 'rã heko vai va'e mbaraetea.

Ha'e rã heko porã va'e mbaraetea ma omboyvatea 'rã.

Nhanderuete yvatea ha'e ipo'akaa re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraerã Asafe ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy reve oporaei aguã.

76

¹ Nhanderuete reko ma Judá yvy re oikuaapy,
hery ma omboetepy Israel kuerya py.

² Salém tetã py oĩ ombojeroviaaty,

Sião ma oĩaty etc.*

³ Ha'e py omopẽmba hu'y rexakãgue,

hu'y jokia, kyxe ha'e joe opu'ã va'e ha'e javi.

⁴ Ndee ma yvate ete ha'e ipo'akapave va'e

yvyty imarã e'ỹ va'e gui voi.

⁵ Ipy'a guaxukueve gui reipe'apa imba'e rei-rei.

Ha'e kuery okepa ma oupy,

peteĩve ojerovia vai va'ekue ndoiporuvei 'rã opo.

⁶ Ndee Jacó Ruete, ndeayvu atã ramo

opytapa karóxa joe opu'ã pygua ha'e kavaju.

⁷ Anhetẽ ndee ma nhomongyjea reiko.

Ndepoxy ramo mava'e 'rã tu opyta nerenonde py?

⁸ Yva guive rendu uka ndeayvua.

Yvy jave rupi oryryi ha'e okyrirĩmba okuapy

⁹ Nhanderuete opu'ã ramo nhomboayvu aguã

ha'e yvyĩgueve'i ogueraa jepe aguã.

¹⁰ Mba'eta avakue poxya voi rejapo 'rã ndereroporaiea aguã rami,

ha'e gui poxya mboae ma ndejee ae 'rã remoĩ.

¹¹ SENHOR Penderuete pe penhemboayvu vy pejapo ete.

Ijyvyry pendekuai va'e peru peme'ẽ va'erã,

mba'eta nhomongyjea oiko.

¹² Ha'e ma omomba 'rã huvixa kuery ojejou porã.

Ixugui huvixa yvy regua okyjepa 'rã okuapy.

Nhanderuete rembiapokue ha'e nhanemboaxya re ijayvua

Jogueroporaei va'e Jedutum pe mboraerã Asafe ombopara va'ekue.

77

¹ Nhanderuete pe amonhendu xeayvua, ixupe ajapukai guive.

Amonhendu 'rã xeayvua Nhanderuete pe xere oikuaa pota aguã.

² Xee ajexavai ára nhavõ aeka SENHOR.

Pytũ mbukukue re aupi xepo xekane'õ e'ỹ re,

xenhe'ẽ py nanhembovy'a ukaxeĩ vy.

³ Nhanderuete re xema'endu'a vy xepoaẽ ainy.

Mba'emo re aikuaa pota ramo xenhe'ẽ na'imbaraetevei.

[†] 75:8 Ha'e va'e karo re ijayvu ju Apocalipse 14.9-10 ha'e 16.19 py.

* 76:2 Salém ma Jerusalém tetã rery mboae,

- 4 Ndee rejapo ake aguã xerexa nambotyvei aguã rami,
ajexavai ete rã xeayvu aguã voi nda'evevei.
- 5 Aikuaa pota ymave guare re,
xema'endu'a ymave rupi ma'etÿa oaxa va'ekue re.
- 6 Pyávy ma aikuaa pota xepy'a py,
ha'e rami vy xenhe'ê py aporandu:
- 7 "Raka'e rã peve 'rã nda'u SENHOR nopenavei?
Ndoexa ukavei 'rã nhanemboaxya?"
- 8 Opa ete ma nda'u iporayvua?
Ijayvuague voi nda'u oaxa rive 'rã raka'eve rã peve?
- 9 Nhanderuete hexarai ma teve joayvua gui?
Tyrã ipoxy vy teve ndoexa ukavei nhanemboaxya?"
- 10 Aipoa'eve ju:
"Pova'e aroangeko aikovy,
mba'eta Yvate ete va'e oiporu kuaa regua oiporuaty rami ve'ÿ oiporu", ha'e va'ekue.
- 11 Xema'endu'a SENHOR rembiapokue re,
mba'emo porã ymave rupi rejapo va'ekue re xema'endu'a aikovy.
- 12 Aikuaa pota nerembiapokue ha'e javi re,
xema'endu'a nhomondyipaarã rejapo va'ekue re.
- 13 Xeruete, ndee reikoa ma peteï tape icy'a e'ÿ va'e.
Marã ramigua tuuete nda'u ndee Oreruete rami ipo'aka 'rã?
- 14 Ndee ma Oreruete nhomondyipaarã rejapo va'e.
Yvy regua kuery pe rexa uka ndepo'akaa.
- 15 Ndejyva py reraa jepe va'ekue ndevygua kuery,
Jacó ha'e José ramymino kuery.
- 16 Ha'e gui Oreruete, yy nderexa. Yy nderexa vy okyjea oendu raka'e.*
Typya voi omyĩmba.
- 17 Arai inhana va'e ojeapo yy.
Yva re yapu atã onhendu.
Ha'e gui hu'y voi oaxa jekuaa joa katy e'ÿ-e'ÿ.
- 18 Ndeguigua yapua hi'ãgue-ãgue nhendu opa rupi,
overa va'e voi omoexakã ovy yvy re.
Yvy omyĩ vy oryryi.
- 19 Ye'ê rupi nderape ojekuaa,
repyrõa ma yy tuvixa va'e rupi oo.
Ha'e rami teï ndepypo ete ndojekuaai.
- 20 Ndevygua kuery rereko va'ekue vexe'i rami,
Moisés ha'e Arão po rupi.
- Nhanderuete opena porã re ijayvua*
Mboraeirã nhombo'e aguã Asafe ombopara va'ekue.

78

- 1 Xeretarã kuery, pejapyxaka ke xee rombo'e ramo.
Pejapyxaka porã ayvu xejuru gui oê va'e re.
- 2 Xeayvu 'rã mba'emo re ambojojaa rupi.
Amombe'u porã 'rã ymagua kuery 'arandua.*
- 3 Mba'emo nhanderu kuery nhandevy omombe'u rã
nhaendu ha'e jaikuaa va'ekue,
- 4 ha'e nungakue nanhamombe'u e'ÿi 'rã nhandera'y kuery pe.
Raka'eve rã ikuai va'erã pe voi nhamombe'u 'rã
SENHOR opo'akaa rupi opa mba'e porã ojapo va'ekue jarovy'a aguã.
- 5 Ha'e ae oeja raka'e oayvu Jacó kuery pe,

* 77:16 Apy ijayvu Ye'ê Pytã Nhanderuete omboja'oague re (Êxodo 14). Ha'e gui yapu, overa va'e Nhanderuete ombou va'ekue re ijayvu. * 78:2 Mateus 13.35

- Israel kuery pe oēja lei.
 Ha'e nhaneramoĩ kuery pe ijayvu
 gua'y kuery pe ju omombe'u aguã re,
 6 ikuai jevy va'e kuery voi oikuaa aguã,
 kyrĩgue oiko'i va'erã teri va'e kuery voi.
 Ha'e gui ha'e kuery ju opu'ã vy ha'e nungakue re ijayvu aguã guamymino kuery pe,
 7 Nhanderuete re ojerovia aguã,
 ha'e hexarai e'ỹ aguã Nhanderuete rembiapokue re,
 ha'e rami 'rãgue py ojapo uka va'ekue rupi ete ikuai aguã,
 8 tamoi kuery ikuaiague rami e'ỹ ikuai aguã,
 nonhe'ẽ rendui va'e'ỹ ikuai aguã.
 Ha'e kuery ma ha'ekue'ỹ-kue'ỹ rami ipy'a va'e,
 onhe'ẽ py Nhanderuete pe e'ỹ ikuai raka'e.
 9 Efraim ra'y kuery guyrapa reve-reve ikuai raka'e va'eri
 onhamba oje'oivy joe opu'ã ára.
 10 Ojepe'apa Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue gui,
 ixuguigua lei rupi nda'ikuaixei vy.
 11 Hexaraipa okuapy hembiapokue
 ha'e opa mba'e porã oexa uka va'ekue gui.
 12 Nhomondyipaará tamoi kuery renonde ojapo teĩ,
 Egito yvy Zoã regua nhuũndy rupi.*
 13 Ye'ẽ omboja'o vy omboaxapa heravy ha'e va'e rupi,
 yy omopu'ã imo'amy omboty vy.*
 14 Ara py peteĩ arai ojekuaa va'e rupi ogueraa,
 ha'e rã pyávy ma tata hexakãa rupi oguereko.*
 15 Tekoa e'ỹa py itaova ombovo vy
 omboy'u pavẽ tpy vaipa va'e gui rami.
 16 Ita gui omoẽ yy oxyry atã va'e,
 yakã rami omboxyry.*
 17 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojevavy tema okuapy henonde.
 Tekoa e'ỹa py ikuai raka'e Yvate ete va'e rovai.*
 18 Opy'a py Nhanderuete pe "Taexa" he'ia rupi ikuai.
 Ho'u va'erã re rive tema ojerure okuapy.
 19 Nhanderuete re ijayvu vy aipoe'i okuapy:
 "Nhanderuete nda'u tekoa e'ỹa py ojou 'rã ja'u va'erã?
 20 Ita re ombota uka vy ha'e va'e gui yy omboxyry va'ekue
 mbojape voi nda'u ome'ẽ kuaa 'rã ja'u va'erã?
 Xo'o voi nda'u ojou uka 'rã ojepegua kuery pe?" he'i okuapy.
 21 Ha'e nunga SENHOR oendu vy ojou vai.
 Ha'e rami vy Jacó ra'y kuery re omoendy tata,
 Israel kuery pe oexa uka opoxya.
 22 Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai Nhanderuete re,
 ndogueroviai guive ogueraa jepe aguã.
 23 Ha'e rami teĩ yva pe ha'e ijayvu vy
 oipe'a uka yva rokẽ.
 24 Ojapo ha'e kuery áry ho'a aguã maná ho'u aguã.
 Ha'e kuery pe ome'ẽ tembi'u yva guigua,*
 25 ha'e ramo peteĩ-teĩ ho'u okuapy mbojape anjo kuery rembi'u regua.
 Hevyatãmba aguã rami ombou tembi'u.
 26 Ha'e gui ojapo yva gui yvytu kuaray oẽa katy gui oipeju aguã rami,
 opo'akaa rupi ombou yvytu kuaray puku-a katy gui.
 27 Ha'e rami vy xo'o ju ombou ha'e kuerya py yvy ku'i rami,

* 78:12 Êxodo 7,8-11.10   * 78:13 Êxodo 14.21-22   * 78:14 Êxodo 13.21-22   * 78:16 Êxodo 17.1-7; Números

20.1-13   * 78:17 Êxodo 16; Números 11   * 78:24 João 6.30-35

- guyra ombou ita ku'ye'ē rembe re oī va'e rami heta va'e.
- 28 Ojapo ha'e kuery ikuai mbyte ho'a aguã rami,
ha'e kuery ro yvýry rupi ae.
- 29 Ha'e ramo ho'u okuapy hevvyatãmba peve,
ha'e kuery oipota va'e ojapo ramo.
- 30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhandu kuaavei.
Ijuru py tembi'u oime rei teri reve
- 31 Nhanderueete oexa uka opoxya ha'e kuery rovai.
Ha'e kuery regua imbaraetekueve voi ojuka,
oity inony Israel regua kunumigue.
- 32 Ha'e rami rire teĩ ha'e kuery ojejavý riae tema,
ndojeroviai okuapy tembiapo porã ojapo teĩ.
- 33 Ha'e nunga rupi ha'e ojapo ha'e kuery oikovea yvytu rami rive oaxapa vyvoi aguã rami,
oikovea pukukue re okyje reia rupi anho ikuai aguã.
- 34 Ojukapa ta ma ramo mae ma oapukai okuapy ixupe,
onhemboaxya oendu vy oeka okuapy Nhanderueete.
- 35 Ima'endu'a ju Nhanderueete ha'e kuery pegua itaova oikoa re,
Nhanderueete Yvate ete va'e heraa jepea re.
- 36 Ha'e rami teĩ ixupe oapukai vy ijayvu porã merami rive okuapy,
oapekũ py ma ijapu.
- 37 Mba'eta opy'a py ndojerovia etei,
guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ ikuai.
- 38 Ha'e rami teĩ Nhanderueete nhomboaxy va'e vy
omboguepa 'rã teko vai, nanhomombai 'rã guive.
Ha'e rami 'rãgue py mbovykue rei e'ỹ nomoĩ 'rã ipoxy aguã,
opoxya oendu va'eri ndajoguerekoi 'rã ha'e rami.
- 39 Ima'endu'a ha'e kuery to'o rive ikuai re,
yvytu oaxa rire ndojevyveia rami ikuai va'e ramo.
- 40 Ha'e rami teĩ mbovykue rei e'ỹ hexe opu'ã rei okuapy tekoa e'ỹa py,
ha'e kuery ae'i ikuai py ombopoxya rupi ikuai.
- 41 Nhanderueete pe "Taexa" he'i jepi,
ijayvu rei okuapy Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re.
- 42 Na'ima'endu'avei okuapy ipo'akaa re,
hovaigua kuery gui ogueraa jepeague re voi,
- 43 neĩ Egito yvy re hexa pyrã ojapoague re,
Zoã regua py nhomondyipaarã ojapoague re.
- 44 Mba'eta ha'e py yakã oī va'e tuguy ju ojapo va'ekue,
yy gui ha'e kuery oy'u e'ỹ aguã.
- 45 Ha'e kuerya py ombou heta mberu oixu'upa aguã,
ju'i voi heta ombou omomba aguã.
- 46 Ha'e kuery mba'emo omono'õ 'rã va'ekue omboaxapa yxo rembi'urã,
tuku karu py omomba onhotỹ va'ekue'a.
- 47 Amandau ombou vy omomba va'ekue ha'e kuery uva ty,
ha'e yvyra sicômoro ikuai va'e voi ojukapa yro'y py.
- 48 Amandau py omomba hymba vaka kuery,
ha'e onhemboxi va'e py vexa'i kuery ojuka.
- 49 Ha'e kuery pe oexa uka opoxya,
opa mba'e vai py omoingo axy opoxya rupi,
anjo kuery mba'emo vai rerua pe omboaxa.
- 50 Opoxya rupi ete oiko va'ekue,
ha'e kuery rekovea ndogueraa jepei manoa gui,
ha'e rami 'rãgue py mba'eaxy vaikue pe omboaxa hekovea.
- 51 Ojukapa Egito pygua ra'y kuery jypyguare ha'e javi,
jypygua imbaraetekueve Cam regua.
- 52 Ha'e rã ojepegua kuery ma oipe'apa vexa'i rami,
vexa'i rami oguereko tekoa e'ỹa rupi.

- 53 Oguereko porā ramo okyjea noendui okuapy.
Ha'e rā hovaigua kuery ma oikepa ye'ẽ py.
- 54 Ogueraa vvy iky'a e'ỹ va'e katy,
vvyty opo'akaa rupi oipe'a va'ekue peve.*
- 55 Ha'e kuery renonde gui omoxẽmba ha'e va'e vvy pygua kuery,
ha'e gui ijyvy va'ekue ma Israel kuery peguarā ju omboja'o ukapa,
hoogue py omoingo Israel kuery.
- 56 Ha'e rami teĩ Nhanderuete Yvate ete va'e pe “Taexa” he'i ju okuapy,
hexe opu'ãa rupi.
Ijyvuague rami e'y ikuai.*
- 57 Tamoĩ kuery ikuaiague rami ete ojepe'apa,
ojeroviaa rupi ve'ỹ ikuai.
Opa marā rei ikuai guyrapa hembia e'ỹ va'e rami.
- 58 Mba'eta vvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo vy
ombopoxy,
mba'emo ra'angaa rive omboetea rupi ojapo okuapy nda'evei etea oendu aguã rami.
- 59 Ha'e nunga Nhanderuete oendu vy ipoxy.
Ha'e vy nopenavei Israel kuery re.
- 60 Noĩvei ombojeroviaaty Siló tetã py oĩ va'e py,
avakue mbyte oo'i oĩ atyrã ojapo rire teĩ.*
- 61 Lei ryru ipo'akaa kuaa ukaa voi ogueraa uka amboae vvy katy,
hexakãa rexa ukaa oĩ va'ekue guive ngovaigua kuery po py omboaxa.
- 62 Ojeupegua kuery omboaxapa kyxexy py ijukaarã pe,
ojeupegua kuery rovai ipoxy vy.
- 63 Ha'e ramo kunumigue tata omomba ramo
kunhataĩgue ogueroporaei va'erã jipoi, neĩ omenda aguã.
- 64 Sacerdote kuery voi kyxexy py ojukapaa rã
ta'yxykue ojae'o aguã nda'evei.
- 65 Ha'e gui mae SENHOR oikuaa pota okeague gui omyĩ va'e rami,
ipy'a guaxu va'e vinho oy'u vy ojapukai atã va'e rami avi.
- 66 Ha'e vy ngovaigua kuery ojuka vy omboguevi atãmba,
ojapo raka'e rã peve oxĩmba aguã rami.
- 67 Ha'e gui huvixarã ma José ramymino kuery va'e regua ndoiporavoi,
neĩ Efraim regua.
- 68 Ha'e rami 'rãgue py Judá regua oiporavo,
Sião vvyty oayvu va'e guive.
- 69 Ha'e áry ojapo ojeupegua henda iky'a e'ỹ va'e yva rami ete oĩ atã va'erã,
omoĩ atã raka'e rã peve guarã vvy onhono va'ekue rami.
- 70 Ha'e rami vy oiporavo guembiguai Davi
vexa'i kora gui oipe'a vy.*
- 71 Vexa'i re opena oikovya gui ogueru vy
omoĩ Jacó kuery re opena va'erã,
ojeupegua kuery Israel re ae.
- 72 Ha'e ramo opena oikovy anhetẽ rupi ipy'a va'e vy,
arandu rupi ete oguereko opo py.
- Ngovaigua kuery ombopaga aguã re ojerurea okuapyague*
Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

79

- ¹ Oreruete, vvy regua xondaro kuery ndevyguá vvy re ou.
Ndevyguá templo iky'a e'ỹ va'e omongy'apa,
ha'e Jerusalém tetã ha'e javi rupi ombovaipa.*

* 78:54 Josué 3, 11   * 78:56 Juízes 2.6-15   * 78:60 1 Samuel 4; Jeremias 7.12-15   * 78:70 1 Samuel 16.1-13
* 79:1 2 Reis 25.1-21; 2 Crônicas 36.15-21; Jeremias 52.4-30

- 2 Nerembiguai kuery retiekue oeja guyra rembi'urā,
ndevy ikuai va'ekue ro'okue ma ka'aguy rupigua rembi'urā oeja.
- 3 Jerusalém ha'e javi rupi omoē huguy yy rami,
nda'ipovei guive hetekue nhono porāarā.
- 4 Ha'e ramo orea katy rai'i rupi ikuai va'e ijayvu vaikue-ikue orere.
Opuka, ovy'a rei guive orere.
- 5 SENHOR, raka'e peve 'rā tu ha'e rami oiko?
Orevy rexa uka riae 'rā teve nda'evei etea?
Orejou vaia nda'u tata rami riae 'rā ri hendy?
- 6 Yvy regua kuery pe jevy ke ndepoxy,
ndekuaa e'ỹ va'e kuery pe,
nderery rupi e'ỹ ojapukai va'e pe.
- 7 Mba'eta ha'e kuery ma omokanhymba Jacó kuery,
orerekoa voi ombovaipa.
- 8 Orere emoī eme oreramoī kuery ojevavyague.
Ha'e rami 'rāgue py orea py eju pojava oremboaxy aguā,
noronhanimavei ma ramo.
- 9 Oreruete orereraa jepea, orepytyvō ke
nderery remboete ukaa rupi vy.
Orereraa jepe, ha'e emboguepa rojevavyague
nderery re ae vy.
- 10 Mba'erā tu yvy regua kuery “Mamo tu Penderuete oī?” he'i okuapy?
Nerembiguai kuery ruguy onhoēague re
yvy regua rembopaga vy exa uka orevy.
- 11 Endu ke nhuā py ikuai va'e poaēa.
Ndepo'akaa rupi emoingove ju omano aguā rami ikuai va'e.
- 12 SENHOR, orea katy rai ikuai va'e ndere ijayvu vai rei ramo
embopaga sete-kue áryve.
- 13 Ha'e rā ore ma ndevyguia orekuai,
nerymba vexa'i kuery remongaru va'e ae.
Roguerovy'a riae 'rā.
Aỹ guive raka'e rā peve roporaei 'rā ndevy.

Omoingo porā ju aguā re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe Asafe ombopara va'ekue “Yvoty lírio” he'ia py oporaiea rami oporaie aguā.

80

- 1 Israel kuery re repena va'ety, ejapyxaka ke.
Ndee rereko José ramymino kuery mymba rami.
Anjo ipepo va'e ikuai áry reia gui exa uka nerexakāa.
- 2 Efraim, Benjamim ha'e Manassés regua kuery pe
exa uka ndepo'akaa, eju guive orereraa jepe aguā.
- 3 Oreruete, oremoingo porā ju ke.
Orevy pe exa uka nderova rexakāa, roo jepe aguā.
- 4 SENHOR Oreruete nexondaro reta va'e,
raka'e peve 'rā tu rendu rive ndevyguia kuery onhembo'ea?
- 5 Orerexay re ae oremongaru tembi'u 'rāgue py,
karo remonyē orepy'a vaia roy'u aguā.
- 6 Rejapo orea katy'i ikuai va'e orere opu'ā aguā rami,
ha'e orerovaigua kuery orere opuka rei aguā.
- 7 Oreruete nexondaro reta va'e, oremoingo porā ju ke.
Orevy pe exa uka nderova rexakāa, roo jepe aguā.
- 8 Egipto yvy gui reru raka'e peteī va rakāgue'i.*
Yvy regua kuery remoxēague py renhotỹ.

* 80:8 “Uva rakāgue'i” he'ia ma Israel kuery re ijayvu vy (Isafas 5.1-7, 27.2-6; Lucas 20.9-19).

- 9 Yvy remboa'ëveague rupi hapo porā ovy,
ha'e yvy áry rupi hakā'i oaī ovy.
- 10 Ha'e rami vy omokuaray'āmba vyvity ikuai va'e,
yary tuvixakueve va'e guive.
- 11 Ye'ē peve oo oiny hovapy,
ha'e hoky ma yakā peve oo.
- 12 Ha'e rire teī mba'e re tu ha'vy reity uka ikora?
Ha'e ramo tape rupi oaxa va'e tema omondo 'rā hi'a.
- 13 Tajaxu omou'ũmba 'rā,
ha'e mymba kuery nhuũndy rupigua ho'upa 'rā.
- 14 Oeruete nexondaro reta va'e, rojerure ndevy:
Ejevvy ju orea py.
Pe yva gui ema'ē orere,
eju eikuaa pota aguā ndevygua uva rembypy re.
- 15 Epy ke ndepo py ae renhotý va'ekue,
hakā pyau ndejeupe guarā ae remombaraete va'ekue.
- 16 Ojayapaa ma rire oapypaa ma tata py.
Tokanhymba orerovaigua kuery ndepoxya nderova py rexa uka ramo.
- 17 Tove ndepo toī ndeyke re ikuai va'e kuery re,
ava ra'y ndejeupe guarā ae remombaraete va'ekue re.
- 18 Ha'e rire ore kuery ndorojepe'avei ma 'rā ndea gui.
Oremoingove ju ke.
Ha'e ramo 'rāe nderery rupi rojapukai.
- 19 SENHOR Oeruete nexondaro reta va'e, oremoingo porā ju.
Orevy exa uka nderova rexakāa, roo jepe aguā.

Jaroporai ha'e nhanhe'ē rendu aguā regua
Jogueroporaiei va'e pe mboraerā Asafe ombopara va'ekue “Uva'a onhamiaty” he'ia py
oporaeia rami oporaiei aguā.

81

- 1 Peporaiei ke pevy'aa rupi Nhanderuete nhanemombaraetea pe.
Perovy'a Jacó Ruete.
- 2 Peporaiei vy pembojoguy pandeiro pu py.
Pembopu porā mba'epu ixā reta va'e ha'e mbaraka.
- 3 Pembopu ke mimby guaxu
jaxy pyau ha'e jaxy inhypytū nhavō,
nhandevygua ngaru oikoa ára.
- 4 Ha'e rami aguā ae Jacó Ruete oēja va'ekue
Israel kuery rekorā.
- 5 José kuery rekorā oēja raka'e
Egito pygua kuery re opu'ā vy oo jave.
Peteī ayvu xee naendu kuaai va'ekue aendu ju aipoe'i rā:
- 6 “Pendevoiy amboguejy va'ekue pendeaxi'y áry gui,
pendepo voi aipe'a ajaka peupi heravyague gui.
- 7 Pejexavai vy xevy pejapukai ramo xee rogueraa jepe va'ekue.
Yapu mbyte gui xee rombovai,
roeko a'ā va'ekue guive Meribá py yy oī va'e yvýry”, he'i.*
- 8 “Xevygua kuery, pejapyxaka ke pendeivy xeyvuu rā.
Israel kuery, peē kuery xenhe'ē rendu va'e rire.
- 9 Penembyte pereko eme Penderuete ramigua rive,
tuuete mboae renonde pembojerovia eme.*
- 10 Xee ae ma SENHOR Penderuete,
Egito yvy gui penerenoēare.

* 81:7 Meribá py oeko a'āague re ijayvua ma Êxodo 17.1-7 py oī.

* 81:9 Êxodo 20.1-6

Peipe'apa ke pendejuru, ha'e rā xee romongaru 'rā", ha'e va'ekue.

- 11 Ha'e rami teĩ xevygua kuery naxenhe'ẽ rendui.
Israel kuery ndaxekuaa potai.
- 12 Ha'e rire xee ajapo ha'e kuery ae akā ratāa rupi ikuai aguā rami,
ha'e kuery oipotaa rami rive ikuai aguā.
- 13 Xevygua kuery xenhe'ẽ rendu va'e rire,
Xeguigua tape rupi ae Israel kuery oo va'e rire
- 14 xee amomba voi 'rāgue hovaigua kuery,
xepo'aka 'rāgue ija'e e'ỹ va'e ha'e javi re.
- 15 SENHOR re ija'e e'ỹ va'e kuery ikuai 'rāgue ixupe,
ha'e rami ikuai 'rāgue raka'e rā peve.
- 16 Ha'e rā peẽ kuery ma trigo iporāve va'e re romongaru 'rāgue,
ei ita pa'ũ gui guare ame'ẽ 'rāgue penevyatāmba peve.

*Ha'eve e'ỹa rami joe opena va'e kuery pe ijayvua
Mboraeirā Asafe ombopara va'ekue.*

82

- 1 Nhanderuede renonde ijapy okuapy ojeupegua kuery.
Ha'e ramo tuuete kuery mbyte omboayvu oiny.*
- 2 "Raka'e peve 'rā tu ha'eve'ỹa rami peikuaa pota joe?
Heko vai va'ea katy jepi ri ty peiko.
- 3 Ha'evea rami ete 'rāgue peikuaa pota yvyĩgue'i ha'e tyre'ỹ re.
Pepena porā ke ojexavai va'e ha'e oipytyvõ pyrā e'ỹ kuery re.
- 4 Peipytyvõ yvyĩgue'i ha'e iporiaukue'i,
peraa jepe heko vai va'e po gui."
- 5 Ha'e kuery ma mba'eve ndoikuaai,
neĩ ndoikuaa potai va'e,
pytũ reia rupi ikuai.
Ha'e ramo yvy yta omyĩmba.†
- 6 Xee aipoa'e va'ekue: "Peẽ kuery ma tuuete,
Yvate ete va'e ra'y kuery pendekuai", ha'e va'ekue.*
- 7 Ha'e rami teĩ avakue rami rive 'rā pemoano,
pendekovea opa 'rā huvixa kuery mboae rami.
- 8 Oreruete, epu'ã ke, eikuaa pota yvy regua kuery re.
Mba'eta yvy regua ma ndevy guarā meme.

*Nhanderuede nhombopaga aguā re ojerurea ague
Mboraeirā Asafe ombopara va'ekue.*

83

- 1 Oreruete, ekyrirĩ eme!
Oreruete, ndeayvu e'ỹ eme, eĩ rive eme guive.
- 2 Mba'eta nderovaigua kuery opu'ãmba okuapy,
ndere ija'e e'ỹ va'e onhemboyvatepa.
- 3 Nhomongeta rei okuapy ndevyguia kuery rovai,
jogueroayvu 'rā repenaa va'e kuery re.
- 4 Ha'e vy aipoe'i: "Peju ke, jaa jaibe'a yvy re ikuai va'e mbyte gui,
Israel kuery re ima'endu'aave e'ỹ aguā", he'i okuapy.
- 5 Peteĩ rami 'rā jogueroayvu okuapy
nderovaigua ikuai aguā:
- 6 Edom regua ha'e Ismael guigua kuery,
Moabe regua ha'e Agar remiarirõ kuery,
- 7 Gibal pygua, ha'e Amom, Amaleque, Filístia

* 82:1 "Tuuete kuery" he'ia ma joguerekoarā omoĩ mbyre re ijayvu vy (João 10.34-36).
ma ha'evea rami joguerekoa re ijayvu vy (Salmo 11.3, 75.3).

* 82:6 João 10.34

† 82:5 "Yvy yta" he'ia

- ha'e Tiro pygua kuery ha'e javi.
 8 Assíria pygua kuery voi onhemoirũ 'rã ha'e kuery reve
 Ló ramymino kuery oipytyvõ vy.
 9 Ha'e kuery re ejapo Midiã regua kuery re rejapoague rami,
 Sísera ha'e Jabim kuery re Quisom yakã yvýry rejapoague rami.*
 10 Ha'e va'e kuery ma rejukapa va'ekue En-Dor py,
 ha'e ramo hu'ũmba yvy re.
 11 Ha'e kuery regua yvatekueve re ejapo Orebe ha'e Zeebe re rejapoague rami,
 huvixa kuery re ejapo Zeba ha'e Zalmuna re rejapoague rami.†
 12 Mba'eta "Jajopy 'rã Nhanderuete yvy nhanderekoarã", he'ï okuapy.
 13 Xeruete, emoãimba ke yvyra rogue yvytu jere omboipa heravya rami,
 mba'emo pire yvytu opa rupi ombovevea rami,
 14 ka'aguy rupi tata oapypaa rami,
 tata rendy yvyty ikuai va'e oapypaa rami.
 15 Ha'e rami ae avi eakykue monha nde'yvytu vaikue py,
 emondyipa heravy nde'yvytu atã py.
 16 SENHOR, ejapo ha'e kuery oximba aguã rami,
 nderery rupi ha'e kuery voi ndereka aguã.
 17 Tove ha'e kuery toximba ha'e nda'evei nho ta'ïkuai raka'e rã peve.
 Nda'evei reia toendu ha'e tokanhymba.
 18 Ha'e ramo 'rãe oikuaa ndee anho SENHOR nderery va'e reikoa,
 ha'e yvy jave áryve Yvate ete va'ea.

Templo re ima'endu'a etea

Jogueroporaie va'e pe mboraieirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue "Uva'a onhamiaty"
 he'ia py oporaieaty rami oporaie aguã.

84

- 1 Xeruete nexondaro reta va'e,
 xeve pe nembojeroviaaty ma iporã ete!
 2 Xenhe'ê py xepoaê SENHOR pegua oka re nda'evei vy.
 Mba'eta xepy'a, xerete ha'e javi py arovy'a Nhanderuete oikove va'e.
 3 Kyky'i ma oo 'rã ojou oke atyrã,
 mbyju'i voi ojou 'rã guaityrã'i gua'y kue'iry oguereko aguã,
 ndevyguá altar yvýry,
 SENHOR nexondaro reta va'e, Xeruvixa ha'e Xeruete.
 4 SENHOR, ovy'a ete 'rã ndevyguá oo py ikuai va'e.
 Ha'e kuery oporaie riaie 'rã ndevy.*
 5 Ovy'a ete 'rã avakue ndere vy imbaraeete va'e,
 ha'e ipy'a re oĩ taperã omoatyry mbyre rupi oguata aguã.
 6 Yvyguá ipiru rei va'e rupi oaxa teĩ
 ha'e kuery pe ojeapo 'rã yy oxyry porã reia.
 Oky ppy va'e omoakỹ porãmba 'rã guive.
 7 Ha'e kuery ma imbaraeeteve teve 'rã oje'oivy.
 Peteĩ-teĩ ojexa uka 'rã Nhanderuete renonde Sião py.†
 8 SENHOR, Xeruete nexondaro reta va'e, endu anhembo'ea.
 Jacó Ruete, ejapyxaka ke.
 9 Oreruete mba'emo vai gui jokoa reiko va'e, eikuaa pota ke,
 ema'ê huvixave reiporavo va'ekue re.
 10 Amboae henda py mil ára aĩ 'rãgue py
 ha'eveve peteĩ'i ára ndevyguá roka py aĩ aguã.

* 83:9 Midiã regua re Nhanderuete mba'emo ojapoague omombe'u Juízes 7 py, ha'e rã Sísera ha'e Jabim re ojapoague
 ma Juízes 4 py. † 83:11 Ha'e va'e kuery Gideão ojukapa (Juízes 7.25–8.21). * 84:4 "Ndevyguá oo py ikuai

va'e" he'ia ma levita ha'e sacerdote kuery templo py ikuai va'e re ijavyvy py. † 84:7 Apy ma ijavyvy Jerusalém py
 Nhanderuete omboete aguã katy oguata va'e kuery re.

Heko vai va'e rekoa py xerekoa 'rāgue py
ha'eveve Xeruete pegua rokē arō aikovy aguā.

¹¹ SENHOR Nhanderuete ma kuaray ha'e mba'emo vai jokoia.

SENHOR nhanemboaxy ha'e nhanemoexakāārā.

Teko porā rupi ikuai va'e pe nome'ē e'yī 'rā iporā va'e.

¹² SENHOR nexondaro reta va'e,
ndere ojerovia va'e ovy'a ete 'rā.

Ojevavyague Nhanderuete ombogue aguā re ojerurea ague

Jogueroporaē va'e pe mboraeirā Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

85

¹ SENHOR, remoingo porā va'ekue ndevvy,

Jacó kuery guive remoingo porā ju.

² Ndevygua kuery ojevavyague remboguepa va'ekue,
heko vaiague rejao'ipa.

³ Ndepoxya nderexa ukai orevy,
ndepoxya rupi e'yī orerereko va'ekue.

⁴ Oreruete orereraa jepea, peteigue ju ke oremoingo porā,
oregui eipe'a ju ndepoxya.

⁵ Tyrā ndepoxy riaē 'rā teve orevy?
Raka'e rā peve 'rā nda'u ndepoxy?

⁶ Nremoingo porāve jevyi 'rā ri ty'y,
ndevygua kuery ndererovy'a aguā?

⁷ SENHOR, exa uka ndeporayvua orevy,
ejapo roo jepe aguā rami.

⁸ Ajapyxaka 'rā SENHOR ijayvua re,
mba'eta ijayvu ojepegua iky'a e'yī va'e kuery omoingo porā aguā re,
o'arandu e'yā py ho'a ve'yī aguā.

⁹ Ou ma oiny henonde ojererokyjea rupi ikuai va'ea py, ogueraa jepe aguā,
nhandevvy re hexakāa ojekuaa aguā.

¹⁰ Mborayvu nhomoirū anhetē va'e reve,
teko porā ha'e jaiko porāa oje'a jova pyte va'e rami.

¹¹ Yvy gui henhoī 'rā anhetē va'e,
ha'e teko porā oma'ē 'rā yva gui.

¹² SENHOR ome'ē 'rā iporā va'e,
ha'e nhandevvy re oiko 'rā mba'emo'a.

¹³ Teko porā oo 'rā henonde,
oguerereko katu aguā haperā oo aguā.

Ojerure ha'e ojerovia etea

Davi onhembo'eague.

86

¹ SENHOR, ejapyxaka ke ajapukai rā, xembovai guive,
mba'eta ajexavai vy xeporiau aikovy.

² Ndere ajerovia ramo eraa jepe xerekove.
Xeruete, reraa jepe 'rā nerembiguai ndere ojerovia rā.

³ SENHOR, xemboaxy ke,
ára pukukue re ndevy ajapukai ramo.

⁴ Embovy'a ju nerembiguai py'a,
ndere xenhe'ē aroma'endu'a ramo.

⁵ Mba'eta SENHOR, porayvu ha'e nhomboaxy va'e reiko,
reayvu ete ndevy ojapukai va'e ha'e javi.

⁶ SENHOR, endu ke anhembo'ea,
eikuaa pota ajapukaia re.

⁷ Ajexavaia ára ajapukai 'rā ndevy,
ndee xembovai ramo.

- ⁸ SENHOR, ndee ramigua tuuete mboae nda'ipoi.
Nda'ipoi avi rejapo va'e ramigua.
- ⁹ Ha'e javi regua remoingo va'ekue ou vy
guenapy'ã re oĩmba 'rã okuapy nerenonde,
ha'e gui omboete 'rã nderery, SENHOR.*
- ¹⁰ Mba'eta ndee ma yvate ete va'e, nhomondyipaarã apoa guive.
Ndee anho Oreruete.
- ¹¹ SENHOR, xembo'e ke nderape rupi aa aguã.
Ha'e ramo aiko 'rã ndeguigua anhetê etea rupi.
Xepy'a re emoĩ nderery aendu vy ajererokyjea rupi anho aiko aguã.
- ¹² SENHOR Xeruete, xee roguerovy'a xepy'a ha'e javi py,
nderery rupi aporaei 'rã raka'e rã peve,
- ¹³ mba'eta ndee xerayvu ete vy
xerekove reraa jepe manoa po'akaa gui.
- ¹⁴ Xeruete, ojejou porã rei va'e kuery opu'ã ma xere,
ojerovia rei va'e xejukaxe okuapy.
Ha'e kuery nemboetea rupi e'y'ĩ ikuai.
- ¹⁵ Ha'e rã ndee SENHOR Xeruete ma renhomboaxy ha'e ndeporayvu vaipa,
nandekuerai, opa mba'e py renhomboaxy ha'e anhetê rupi reiko va'e.
- ¹⁶ Ema'ẽ ke xere, xemboaxy guive.
Xemombaraete, mba'eta nerembiguai aiko,
eraa jepe nerembiguai pi'a.
- ¹⁷ Eikuaa uka xerayvua,
xere ija'e e'y'ĩ va'e kuery oexa vy oxĩmba aguã.
Mba'eta SENHOR, ndee ae xepytyvõ ha'e xembopy'a guaxua.

Nhanderuete Jerusalém tetã oayvua re ijayvua
Mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

87

- ¹ Yvyty iky'a e'y'ĩ va'e áry SENHOR Sião* tetã omoĩ atã rire
² oayvu hokẽ ikuai va'e voi.
Jacó kuery rekoa ikuai va'e ha'e javi gui oayvuve.
- ³ Ndevy Nhanderuete pegua tetã, avvy iporã ete va'e 'ea:
⁴ "Xekuaa va'e kuery rekoa regua ma
Egito ha'e Babilônia.
Oĩ avi 'rã Filístia, Tiro ha'e Etiópia,
ha'e py ae itui'i rire."
- ⁵ Mba'eta Sião tetã pe aipo'ea 'rã:
"Kova'e ha'e peva'e voi ha'e pygua ae.
Yvate ete va'e omoĩ atã 'rã."
- ⁶ SENHOR yvy regua rery ombopara vy aipoe'i 'rã:
"Kova'e ma ha'e pygua ae."†
- ⁷ Oporaei va'e kuery ha'e javi opo-opo reve aipoe'i 'rã:
"Ndere anho oĩ xemoingo porãa ha'e javi."

Ojexavai va'e ndovy'aia rupi ijayvuague
Jogueroporaie va'e pe mboraeirã Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue
mbaraka py ombojoguy aguã, Ezra ramymino Hemã oporaie va'ekue.

88

- ¹ SENHOR ma Xeruete xereraa jepea.
Ára pukukue re, pyávy voi ajapukai ndevy.
- ² Anhembo'ea tonhendu nerenonde.

* 86:9 Apocalipse 15.4 * 87:1 Sião ma Jerusalém tetã rery mboae. † 87:6 "Ha'e py itui'i" he'ia ma ojepegua
kuery re ijayvu vy, Jerusalém pygua ae pe rami, mombyry itui'i va'ekue teĩ.

Ejapyxaka ke ajapukaia re.

- ³ Mba'eta xenhe'ê py aendu opa marãgua nda'eveia,
xerekove ma manoa katy'i ma ovaẽ.
- ⁴ Yvykua katy oguejy ma ovy va'e rami xekuaa,
ava imbaraeete va'e ve'ÿ ma aiko ramo.
- ⁵ Omanogue mbyte omombo pyre rami aiko,
yvykua py ojuka pyre itui va'e rami.
Ha'e kuery re ma nanema'endu'avei ma 'rã,
ha'e ndepo py nereipytyvõvei 'rã.
- ⁶ Ndee ae xemombo yvykua pukuvea py,
ijavaetevea ha'e yvykua vaikue py.
- ⁷ Mba'eta xe'áry ndepoxya ipoyi oiny,
yai py rami ndeguigua xemokangy.
- ⁸ Rejapo xerexa va'ety kuery xerejapa aguã rami,
ha'e kuery ojeguaru rei ma okuapy xegui.
Nhuã py xembo'aa rire aa jepe aguã ndaikuaavei.
- ⁹ Ajexavai ete vy ndaxerexa pyxovei ma.
SENHOR, ndevy pe anho ajapukai ko'ê nhavõ,
ndevy ae xepo aupi.
- ¹⁰ Omanogue pe nda'u rejapo 'rã ri hexa pyrã?
Ha'e kuery nda'u ovypa 'rã ri ndevy oporaei aguã?
- ¹¹ Ha'e kuery nda'u ituia py ijayvu 'rã ri ndeporayvua re?
Yvykua vaikue py nda'u ijayvu 'rã ri ojeroviapy reikoa re?
- ¹² Pytũ reia py nda'u ojekuaa 'rã ri hexa pyrã rejapo va'e?
Yvy hexarai pyre ikuai re teĩ nda'u ojekuaa 'rã ri ndereko porãa?
- ¹³ Ha'e gui SENHOR, xee ma ndevy ae ajapukai xepytyvõ aguã.
Ko'ê te'ÿ'i re xee anhembo'e ndevy.
- ¹⁴ SENHOR, mba'e re tu xereja ri?
Mba'e re tu xevy pe nderejexa ukavei ri?
- ¹⁵ Xekunumi guive ajexavaia re aiko, amano rai'i ma aikovy.
Ndee xemongyje ramo xee ndaikuaai rei aikovy.
- ¹⁶ Ndepoxya xere ou,
ndeguigua ngyje xemomba ta ma.
- ¹⁷ Ha'e nunga ha'e javi xembojere riae yy ou va'e rami,
jova-jovai gui xejoko.
- ¹⁸ Xerayvu va'e ha'e xeirũ kuery ma xea gui mombyry reipe'apa.
Ha'e ramo pytũa rive opyta aexa va'ety rami.

Messias ipo'aka aguã re ijayvua

Mboraeirã Ezra ramymino Etã nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

89

- ¹ SENHOR, aporaei riae 'rã renhomboaxya re,
raka'e rã peve xejuru py aikuaa uka 'rã ojeroviapy reikoa.
- ² Mba'eta aipoa'e: "Ndeporayvua ndopai 'rã,
ha'e ndereko porãa yva re remoĩ atã", ha'e.
- ³ Aipo're: "Xerembiguaĩ Davi aiporavo va'ekue pe
aura reve ajapo xereve guarã. Ha'e vy aipoa'e:
- ⁴ 'Neramymino kuery amoĩ atã 'rã raka'e rã peve guarã,
raka'e rã peve amoĩ 'rã ndepo'akaa', ha'e", 're.*
- ⁵ SENHOR, yva re oporaia okuapy mba'emo porã rejapo va'ekue rupi,
ndevyguia iky'a e'ÿ va'e kuery ijatya py ogueroma'endu'a okuapy ojeroviapy reikoa.
- ⁶ Mba'eta mava'e nda'u SENHOR rami ete oiko 'rã yva re?
Yva regua kuery mava'e 'rã tu SENHOR ramigua ete oiko?
- ⁷ Mba'eta ixupegua iky'a e'ÿ va'e kuery ijatya py Nhanderuete yvateve ete va'e avi oĩ,

* 89:4 Davi reve Nhanderuete ijayvuague ma 2 Samuel 7 py oĩ. (Salmo 132.11-12; Atos 2.30).

- ijyvýry ikuai va'e ha'e javi gui okyjevpepy oiko.
 8 SENHOR Oeruetee nexondaro reta va'e,
 mava'e 'rã tu ndee rami ipo'akapa va'e oiko?
 SENHOR, ndejee remoĩ ojeroviapy reikoa aguã.
 9 Ye'ẽ opa marã omyĩ teĩ ndee ndepo'aka 'rã.
 Yai opu'ã-pu'ã ramo remombytu'u.
 10 Remokyrirĩ Raabe joguero'aa py ojuka pyre rami. †
 Ndejyva ipo'aka va'e py remoaĩmba nderovaigua kuery.
 11 Yva ma nembra'e oĩ, yvy voi.
 Yvy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi ndee ae rejapo va'ekue.
 12 Ndee rejapo va'ekue kuaray puku-a ha'e ijapu'a'ia.
 Tabor ha'e Hermom vvyty oporaei 'rã okuapy nderery rupi.
 13 Ndejyva ma opa mba'e gui ipo'akave.
 Reiporu kuaa regua reupi vy rexa uka ndepo mbaraetea.
 14 Ha'evea rami rejoguereko, ndereko porãa rupi reiko huvixa reĩa py.
 Renhomboaxya ha'e anhetẽ va'e ma nerenonde 'rã ojekuaa.
 15 Ovy'a ete 'rã ndereroporaeia rupi ikuai va'e.
 Mba'eta SENHOR, ha'e kuery ndereve vy ikuai 'rã nerexakãa rupi.
 16 Nderery rupi ovy'a riae 'rã okuapy,
 oporaei 'rã ndereko porãa re.
 17 Mba'eta ndee ma ha'e kuery mombaraetea ha'e imoexakãa.
 Ndee oremboaxy ramo 'rãe ojekuaa orepo'akaa.
 18 Mba'eta orevygua mba'emo vai jokoarã ma SENHOR pegua ae oĩ,
 oreruvixaverã ma Israel kuery ruete lky'a e'ỹ va'e pegua.
 19 Ymave rupi ndevygua iky'a e'ỹ va'e kuery pe ndeayvu va'ekue mba'emo rexa ukaa
 rupi.
 Ha'e vy aipo're: "Xee ambopo'aka peteĩ ipy'a guaxu va'e penepytyvõ aguã.
 Peẽ kuery mbyte gui amboyvateve peteĩ aiporavo va'ekue.
 20 Ha'e rami vy xerembiguairã Davi ajou vy
 amoĩ raka'e, azeite iky'a e'ỹ va'e amoĩ uka vy hexe.*
 21 Xepo py amoĩ atã 'rã,
 xepo'akaa py amombaraete 'rã.
 22 Ha'e ramo hovaigua kuery nomoĩ vai 'rã,
 heko vai va'e nomoingo axyi 'rã.
 23 Henonde amou'ũmba 'rã hovaigua kuery,
 ajukapa 'rã hexe ija'e e'ỹ va'e.
 24 Ojeroviapy aikoa ha'e xeporayvua rupi 'rã areko.
 Ha'e ramo xerery rupi vy ipo'akave 'rã ovy.
 25 Ajapo 'rã ye'ẽ ha'e yakã ikuai va'e re
 ipo'aka aguã rami.
 26 Xevy pe ojavukai vy aipoe'i 'rã:
 'Ndee ma Xeru, Xeruetee,
 ha'e itaova xereraa jepea guive', he'i 'rã.
 27 Ha'e rã ixupe aipoe'a: 'Xera'y jypy guare.
 Yvy regua ruvixave ikuai va'e gui ndeyvateve', ha'e 'rã. ‡
 28 Amboaxya rupi riae 'rã areko,
 ha'e hexeve amoĩ atãve 'rã xereve guarã ajapo va'ekue.
 29 Hamymino kuery ajapo 'rã ikuai riae aguã rami,
 ipo'akaa voi yva rami 'rã oĩ riae.
 30 Ha'e rã xapy'a rei ta'y kuery nda'ikuaixei 'rã lei aeja va'ekue rupi,
 ambo'eague rami e'ỹ ikuai vy,
 31 xapy'a rei xeayvuague rami nda'ikuai 'rã,
 ajapo uka va'ekue ndojapoxei vy.

† 89:10 Apy "Raabe" he'ia ma ypo ye'ẽ rupigua re ijayvu vy.

Apocalipse 1.4-5 py.

* 89:20 1 Samuel 13.14, 16.1-13

‡ 89:27

- 32 Ha'e rami ri ramo vvyra rovi py ambopaga 'rā otekoavyague re,
ambopi 'rā ojejavyague re.
- 33 Ha'e rami teĩ ixugui ma ndaipe'ai 'rā ayvua,
ndajapo e'ỹi 'rā hexeve xeayvuague.
- 34 Xereve guarā ajapo va'ekue ndajapo e'ỹi 'rā,
xeayvuague ndarovai 'rā guive.
- 35 Peteĩgue'i xee aura karamboae xeky'a e'ỹa rupi ae
(ha'e xee aipo nda'e rivei 'rā Davi pe).
- 36 Aipoa'e: 'Hamymino kuery ikuai riae 'rā,
ha'e ipo'akaa ma kuaray rami 'rā oĩ riae xerenonde.
- 37 Raka'e rā peve guarā amoĩ 'rā jaxy rami,
oaxa rive va'e'ỹ 'rā oiko yva re ojekuaa va'e rami', ha'e va'ekue."
- 38 Ha'e rami teĩ SENHOR, oreruvixa re ndee nerepenavei vy reja.
Ndevai guive nerembiporavo pe.
- 39 Nerembiguai pe ndereve guarā rejapo va'ekue rembovaipa,
ixupegua coroa nerembovarei vy remombo vvy re.
- 40 Ixupegua tetã kora ma reitypa,
hoo ikorapa va'ekue voi rembovaipa.
- 41 Mba'emo oguereko va'ekue-ekue ma tape rupi oaxa va'e-va'e ogueraapa 'rā,
hoo katy rai'i ikuai va'e voi ovy'a rei okuapy hexe.
- 42 Hovaigua kuery ma rembopo'aka,
rejapo hexe ija'e e'ỹ va'e ha'e javi ovy'a aguã rami.
- 43 Ha'e rā ikyxe ma rejapo naĩmbei rei aguã rami,
ha'e joguero'aa py oo ramo nereipytyvõvei.
- 44 Iporãague ma reipe'apa,
ha'e henda oĩaty reity vvy rupi.
- 45 Ikunumia ára remomba voi,
ha'e oxĩmba aguã rami rejapo.
- 46 SENHOR, raka'e peve 'rā ha'e ramigua oiko,
raka'e peve nda'u nderejexa ukai 'rā?
Ndepoxya nda'u hendy riae 'rā ri tata rami?
- 47 Nema'endu'a xapy'a'i aikoa re.
Mba'everã e'ỹ teve remoingo avakue ra'y kuery.
- 48 Mava'e ava nda'u oikove 'rā manoa oexa e'ỹ re?
Mava'e nda'u onhe'ẽ ae ogueraa jepe kuaa 'rā vvyra rupa po'akaa gui?
- 49 SENHOR, mba'e tu oiko ymave rupi ndeporayvu aguã re ndeayvuague,
ha'e rami aguã re ojeroviapy reikoa rupi Davi pe reuraague rire?
- 50 SENHOR, nema'endu'a ke nerembiguai kuery re ovy'aa rei okuapy re,
ha'e heta regua ombojaru reia arop'aka va'e re.
- 51 Nderovaigua kuery ijayvu vaikue-ikue, SENHOR.
Nerembiporavo oikoa re ijayvu vaikue okuapy.
- 52 SENHOR re ta'ima'endu'a porãa raka'e rā peve.
Amém! Amém!

*Nhanderuete imarã e'ỹa ha'e avakue imarãa re ijayvua
Nhanderuete remimbo'e Moisés onhembo'eague.*

90

- ¹ SENHOR, ndee ma ronhemiaty reiko,
ymave rupi oreramoĩ kuery ikuai guive.
- ² Vvyty oiko e'ỹ mbove,
vvy renhono e'ỹ mbove ma voi,
jypy'i guive opa peve ndee ae SENHOR reiko.
- ³ Ndee ma avakue remombytapa ju 'rā vvy ku'i rive,
"Ha'ekue rami ju pepyta, avakue ra'y kuery", 're vy.
- ⁴ Ndevy pe mil ma'etỹ oaxa va'e ma kuegua ára guare rami,

- peteī hora'i pyávy oaxa va'e rami guive.*
- ⁵ Ndee ma orembotyryry 'rā yy mba'emo ogueroxyry heravy va'e rami.
Ha'e ramo oke va'e rami meme 'rā ropyta,
jai rogue aje'ive'i reve henhoī va'e rami.
- ⁶ Mba'eta ha'e nunga ma yvate vyve ipotyta 'rā
teī ka'aru jave he'ōmba ha'e ipirupa 'rā.
- ⁷ Ndepoxya ma oremokanhy 'rā,
ndevaia oremondyi 'rā.
- ⁸ Mba'eta nerenonde reru orereko vaia,
nhemī rupi rojejavyague voi remoī nderova rexakāa py.
- ⁹ Roikoa ára ma ndepoxya rupi meme 'rā oaxa ovy,
ma'etŷa roguereko va'e ma xapy'a'i ropēxaa rami 'rā oaxa.
- ¹⁰ Setenta ma'etŷe ete'i 'rā roiko.
Amongue'i imbaraeteve va'e tema oikove 'rā oitenta ma'etŷe peve'i.
Ha'e rami teī roiko porāvea py voi ngane'ō ha'e jexavai tema 'rā roendu.
Mba'eta roikovea oaxapa voi 'rā,
ha'e gui ma roopa 'rā.
- ¹¹ Mava'eve ndoikuaai ndepo'aka etea rupi ndepoxya.
Mba'eta ndepoxya rupi orererekoa gui ma rokyje ete.
- ¹² Orerekombo'e ke roikoa ára re roikuaa pota aguā re,
orepy'a re 'arandu oī aguā.
- ¹³ SENHOR, eju jul
Raka'e peve 'rā tu nerepenai?
Emboaxy ju nerembiguai kuery.
- ¹⁴ Aje'ive'i reve exa uka orerayvua, roporaei aguā.
Ha'e ramo rovy'a 'rā roikoa pukukue re.
- ¹⁵ Orembovy'a ju orembojexavaia ára oīague rami,
mbovy ma'etŷe rei e'ŷ rojexavaia anho roendu rire.
- ¹⁶ Ore nerembiguai kuery pe ju tojekuaa mba'emo rejapo va'e,
ha'e oreramymino kuery pe exa uka ju nrexakāa.
- ¹⁷ Orere toī SENHOR Oreruete oremboaxya.
Emoingo porā orepo py mba'emo rojapo va'e.
Tá, emoingo porā mba'emo rojapo va'e.

91

SENHOR re nhanhemi aguā regua

- ¹ Yvate ete va'e oīa py onhemi va'e,
Ipo'akapa va'e 'ā py ikane'ōgua va'e ma
- ² aipoe'i 'rā SENHOR pe: "Anhemia imbaraete va'e,
Xeruete, hexe ajeroviaa va'e", he'i 'rā.
- ³ Mba'eta ha'e ma ndereraa jepe 'rā nhuā py rami nembo'axe va'e gui,
mba'eaxy jojuka va'e gui guive.
- ⁴ Nemo'ā 'rā guague guy py.
Ipepo guy py rei rā mba'eve rei ndoikoi 'rā.
Ixuguigua anhetē va'e ma hu'y jokoa ha'e nhomo'āa tuvixa va'e rami oī.
- ⁵ Ha'e ramo pytū rupi jojukaa oiko teī ndee nderekyjei 'rā,
neī ára py hu'y ndere ou va'e gui,
- ⁶ mba'eaxy pytū rupi jojuka va'e gui,
neī mba'emo vai kuaray mbyte jave jojuka va'e gui ma voi.
- ⁷ Ndeyvýry mil ho'a,
ndeaxu e'ŷa katy dez mil ho'a teī
ndere ma mba'eve rei novaēi 'rā.
- ⁸ Nderexa py rive 'rā rexa
heko vai va'e ombopagaa ramo.
- ⁹ Mba'eta Nhanderuete pe "Anhemia", 're,

* 90:4 2 Pedro 3.8-9

- ha'e Yvate ete va'e pe "Xee aīaty" 're ramo
 10 neī peteī henda py ma voi nderejexavai 'rā,
 neī peteīve mba'emo vai novaēi 'rā ndero py.
 11 Mba'eta ndere omopena uka 'rā ojeupegua anjo kuery pe,
 reikoa ha'e javi rupi onhangareko aguā ndere.
 12 Ha'e ramo ha'e kuery opo py ndejopy 'rā
 peteīve ita re renhepyxanga e'ŷ aguā.*
 13 Ha'e ramo repyrō 'rā guary ha'e mboi vaikue re,
 guary ra'y ha'e mboi re voi repyrō 'rā inony.
 14 Aipoe'i 'rā: "Xerayvu va'e ma araa jepe 'rā,
 aepy 'rā xerery oikuaa va'e.
 15 Xevy pe ojapukai ramo xee ambovai 'rā.
 Ojexavaia py xee aī 'rā hexeve.
 Araa jepe 'rā, ha'e amboete uka 'rā.
 16 Amoiingo porā 'rā hekove puku aguā rami,
 ha'e ixupe aexa uka 'rā araa jepea."

Nhanderuete oguerovy'aa rupi oporaēia
 Mboraei sábadó pyguarā ombopara pyre.

92

- 1 SENHOR, ha'eve roguerovy'a
 ha'e nderery rupi aporaēi, Yvate ete va'e.
 2 Aje'ive aikuaa uka 'rā ndeporayvua,
 ha'e pyávy ju aikuaa uka 'rā ojeroviapy reikoa,
 3 mbaraka dez ixā va'e, mbaraka reve,
 ha'e ixā reta va'e pu rupi guive.
 4 Mba'eta SENHOR, mba'emo porā rejapo rā aexa vy avy'a.
 Arovy'a mba'emo ndepo py rejapo va'e.
 5 SENHOR, nerembiapo ma tuvixa ete va'e!
 Ha'e renhembopy'aa guive haxy ete aikuaa aguā.
 6 Hi'arandu e'ŷ va'e ndoikuaai 'rāe,
 inhakā porā e'ŷ va'e ndoikuaai 'rā pova'e:
 7 Heko vai va'e kuery ma jai rogue opa rupi henhoī va'e rami ikuai,
 teko vai rupi ikuai va'e hetave oje'oivy teī
 omombaa 'rā raka'e rā peve.
 8 Ha'e rā SENHOR, ndee ma Yvate ete va'e raka'e rā peve guarā.
 9 SENHOR, eexa pota nderovaigua kuery re.
 Mba'eta nderovaigua kuery okanhymba 'rā,
 teko vai rupi ikuai va'e oaīmba 'rā.
 10 Ha'e rā xee ma xemombaraete 'rā toro ka'aguy regua rami,
 xere azeite iporāve va'e remoī vy.
 11 Avy'a reve aexa 'rā xerovaigua kuery xemoī vai va'e re mba'emo oiko ramo,
 aendu 'rā guive heko vai va'e xere opu'ā rei va'e kuery ho'apa rā.
 12 Ha'e rā heko porā va'e ma pindo rami 'rā oiko porā,
 yvateve 'rā Líbano yvy re yary ikuai va'e rami.
 13 SENHOR roka py onhotŷ mbyre rami 'rā ha'e kuery ikuai,
 oiko porā 'rā okuapy Nhanderuete pegua roka rupi.
 14 Ha'e nunga ma hi'yvyma ma teī hi'a riae 'rā,
 tykue tynyē riae, ha'e ipyau riae 'rā.
 15 Ha'e rami vy oikuaa uka 'rā SENHOR heko porā va'ea.
 Ha'e ma xe'itaova, hexe ma teko vai noī.

93

Nhanderuete ipo'akaa ha'e yvatea re ijayvua

* 91:12 Kova'e avvu rupi Satanás ijayvu Jesus omoangeko vy (Mateus 4.5-7; Lucas 4.9-12).

- ¹ SENHOR ma huvixave oī.
 Hexe oī yvatea,
 Ku'axā rami SENHOR ojee omoī opo'akaa.
 Omoī atā vvy omyī e'ŷy aguā rami.
- ² Jypy'i guive repenaa oī atā,
 jypy'i ete guive reiko.
- ³ SENHOR, yakā ikuai va'e opu'ā okuapy,
 yakā opu'ā vy hevovo,
 yakā hyapu rei teī.
- ⁴ Ha'e rā SENHOR yvate oī va'e ma
 yy tuvixa va'e revovo gui ipo'akapave,
 ye'ē py yai vaikue opu'ā-pu'ā va'e po'akaa gui voi.
- ⁵ Ndeayvuague ma oaxa rive va'erā e'ŷy.
 SENHOR, nderopy ma iky'a e'ŷy va'e anho 'rā oī
 raka'e rā peve guarā.

94

Nhanderuete ha'evea rami oikuaa pota aguā re ojerurea ague

- ¹ Ndee SENHOR Oreruete ma nhombopaga va'e reiko.
 Oreruete nhombopaga va'e, exa uka nerexakāa!
- ² Epu'ā ke vvy regua ha'e javi remboayvu aguā.
 Embopaga ojejou porā rei va'e kuery.
- ³ Raka'e peve 'rā nda'u heko vai va'e kuery ovy'a rei?
 SENHOR, raka'e peve 'rā nda'u ha'e ramigua oiko?
- ⁴ Ha'e kuery ma nhombojaru ha'e nhomotare'ŷy reia rupi ijayvu.
 Teko vai rupi ikuai va'e ojejou porā reia rupi rive 'rā ijayvu.
- ⁵ SENHOR, ha'e kuery omou'ūmba ndevyguā kuery,
 ojavuky rei 'rā ndevyguā ikuai va'e.
- ⁶ Ojuka 'rā imeve'ŷy va'e ha'e mombyry guigua,
 tyre'ŷy kuery voi omomba 'rā.
- ⁷ Ha'e vvy aipoe'i 'rā: “ SENHOR ndoexai oiny.
 Ha'e nunga re Jacó Ruete ndoikuaa potai 'rā”, he'i okuapy.
- ⁸ Xeretarā kuery peikuaa axy va'e, peikuaa pota!
 Pene'arandu e'ŷy va'e, raka'e nda'u pemoī 'rā pene'arandurā?
- ⁹ Apyxa apoare nda'u noendui 'rā ri pejapo va'e?
 Texa apoare nda'u ndoexai 'rā ri?
- ¹⁰ Vvy regua kuery pe ijayvu va'e nda'u nanhombopagai 'rā?
 Avakue mo'arandua re nda'u noī 'rā 'arandua?
- ¹¹ SENHOR oikuaa ae ma avakue onhembopy'aa,
 oikuaa ha'e kuery onhembopy'aa mba'everā ndovareia.*
- ¹² SENHOR, ovy'a ete 'rā avakue remo'arandu va'e,
 ndeguigua lei rupi rembo'e va'e.
- ¹³ Ha'e va'e kuery re ojaxavaia ára ou teī remombytu'u 'rā,
 vvykuaa heko vai va'e kuery mbo'aarā rejapo peve.
- ¹⁴ Mba'eta SENHOR ndoejai 'rā ojeupegua kuery,
 noipytyvō e'ŷy 'rā ixupe ikuai va'e.*
- ¹⁵ Ha'e rami rā teko porā ojekuaa nho 'rā nhomboayvuaty py.
 Ha'e va'e rupi anho 'rā ikuai anhetē rupi ipy'a va'e.
- ¹⁶ Mava'e nda'u heko vai va'e re opu'ā 'rā xerepyarā?
 Mava'e nda'u onhemoī 'rā xea katy mba'emo vai apoa jokoarā?
- ¹⁷ SENHOR naxepytyvōi va'e rire
 xenhe'ē oo ma 'rāgue okyrirī va'e anho ikuai katy.
- ¹⁸ Ha'e rami 'rāgue py “Xepyxyry ta ma”, ha'e nhavō
 ndee xejoko 'rā xerayvua rupi.

* 94:11 1 Coríntios 3.19-20

* 94:14 Romanos 11.1-2

- ¹⁹ Xepy'a eta reia aendu ramo
ndee xembopy'a porā ha'e xembovy'a ju.
- ²⁰ Ndereve nda'u onhemoirū 'rā ri teko vai rupi joe opena va'e,
lei oīa rami merami joguereko teī joapo vai va'e?
- ²¹ Mba'eta ha'e kuery ma nhemoirū 'rā heko porā va'e rekove rovai,
ijayvu 'rā okuapy heko porā va'e ojuka aguā re.
- ²² Ha'e rā xevy pe ma SENHOR oo ikorapa va'e oī,
Xeruete ma itaova anhemiaty.
- ²³ Ha'e kuery ma ombopaga 'rā heko vaiague re,
teko vai rupi ikuaiague re omokanhymba 'rā.
SENHOR Nhanderuete ae 'rā omomba.

95

SENHOR pe japoraēi aguā regua

- ¹ Peju ke, japoraēi SENHOR pe!
Jarovy'a nhande'itaova nhandereraa jepea!
- ² Jarovy'aa rupi jaa oīa py,
jaroporaēi ipo'akaa jarovy'a vy.
- ³ Mba'eta SENHOR ma Nhanderuete Yvate ete va'e,
Huvixave ipo'akapa va'e oiko tuuete ikuai va'e áryve.
- ⁴ Ipo py oī yvy guýry vegua,
yvyty yvatevea voi ixupegua meme.
- ⁵ Ye'ē avi ixupegua oī, ha'e ae ojapo rire,
yvy voi opo py ojapo va'ekue itui.
- ⁶ Peju ke, nhanderova yvy re nhamovaē nhamboete vy,
nhanerenapy'ā re nhaī SENHOR nhanemoingoare renonde.
- ⁷ Mba'eta ha'e ma Nhanderuete.
Ha'e rā nhande ma hymba kuery vexa'i nhandekuai,
ikora rupi opo py openaa va'e.
- Aĩ voi ijayvua pendu vy
- ⁸ peneakā ratā eme, Meribá py guare rami e'ỹ,
Massá tekoa e'ỹa py guare rami e'ỹ.
- ⁹ Mba'eta ha'e py ma peneramoī kuery xereko a'ā vy
xembopoxya rupi ikuai va'ekue,
opa mba'e porā ajapo rā oexa rire teī.
- ¹⁰ Quarenta ma'etý re ajou vai ha'e kuery ikuai.
Ha'e rami vy "Ha'e kuery ma opy'a py ojerovia e'ỹ va'e!
Ndoikuaai ae xeguigua tape!" ha'e va'ekue.
- ¹¹ Ha'e nunga rupi xepoxya rupi aura:
"Ha'e kuery ndoikei 'rāe opytu'u aguā ame'ē va'e py."*

96

1 Crônicas 16.23-33

- ¹ Pemonhendu ke SENHOR pe mboraei pyau!
Yvy jave regua kuery, peporaēi SENHOR pe!
- ² Peporaēi SENHOR pe, peroma'endu'a hery re.
Ko'ē nhavō peikuaa uka nhandereraa jepea.
- ³ Yvy regua kuery pe peikuaa uka hexakāa,
ha'e javi regua pe pemombe'u mba'emo porā ojapoa.
- ⁴ Mba'eta SENHOR ma yvate ete va'e.
Ha'evea rami ixupe japoraēia,
mba'eta tuuete ramigua ikuai va'e gui okyjevepy.
- ⁵ Mba'eta yvy regua kuery ruete ha'e javi ma mba'emo ra'angaa rive.
Ha'e rā SENHOR ma yva apoare.

* 95:11 Hebreus 3.7-4.11; Êxodo 17.1-7; Números 13.25-14.23

- ⁶ Guenonde oexa uka 'rã guexakãa ha'e ijyvatea.
Ipo'akaa ha'e iporãa ojekuaa henda iky'a e'ÿ va'e py.
- ⁷ Yvy regua kuery, peroporaie ke SENHOR!
Peroporaie SENHOR rexakãa ha'e ipo'akaa.*
- ⁸ Peroporaie SENHOR rery, iporã ete ramo.
Peme'ẽ va'erã peru vy peroike ixupegua roka py.
- ⁹ Pembojerovia SENHOR iky'a e'ÿa rexakãa py.
Yvy jave regua kuery, peryryipa henonde.
- ¹⁰ Yvy regua kuery ikuai rupi aipopeje: “ SENHOR ma huvixave oĩ.
Yvy omoĩ atã raka'e omyĩ e'ÿ aguã rami.
Anhetẽ rupi oikuaa pota 'rã yvy regua kuery re”, peje.

- ¹¹ Tovy'a yva ha'e yvy.
Taeovovo ye'ẽ ha'e ha'e py ikuai va'e ha'e javi!
- ¹² Tovy'a nhuũndy ha'e ha'e rupi ikuai va'e ha'e javi!
Tovy'apa yvyra ka'aguy re ikuai va'e
- ¹³ SENHOR renonde, mba'eta ou 'rã.
Ou vy oikuaa pota 'rã yvy regua kuery re.
Teko porã rupi 'rã oikuaa pota yvy ha'e
vyvy regua kuery re, ojeroviapy oikoa rupi ae.

97

Nhanderuete yvatea ha'e ipo'akaa re ijayvua

- ¹ SENHOR ma huvixave oĩ.
Tovy'a yvy re ikuai va'e!
Tovy'a ypa'ũ heta ikuai va'e regua!
- ² Ijyvýry rupi oĩ arai ha'e pytũ reia.
Tenda openaaty ytarã ma teko porã ha'e ha'evea rami joguerekoa oĩ.
- ³ Henonde oo 'rã tata
hovaigua kuery ijyvýry ikuai va'e rapypaarã.
- ⁴ Ixuguigua overa va'e ma omoexakã 'rã yvy.
Ha'e ramo yvy oexa vy oryryipa 'rã.
- ⁵ Yvyty ikuai va'e voi ei raity rami 'rã tykupa
SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e renonde.
- ⁶ Yva ma oikuaa uka 'rã heko porãa.
Ha'e ramo ha'e javi regua oexa 'rã hexakãa.
- ⁷ Tove mba'emo ra'angaa pe ikuai va'e ha'e javi nda'evei nho ta'ikuai,
mba'emo ra'angaa rive oguerovy'a va'e.
SENHOR renonde toĩmba tuuete ramigua ikuai va'e SENHOR guenapy'ã re.
- ⁸ Sião tetã rupi ha'e nunga oendu vy ovy'aa 'rã okuapy,
Judá regua tekoa ikuai va'e rupi voi ovy'apaa 'rã,
SENHOR, ndereko porãa rexa uka ramo.*
- ⁹ Mba'eta ndee anho SENHOR Yvate ete va'e reiko,
vyvy jave re ndepo'aka va'e.
Ndee ma tuuete ikuai va'e áryve reĩ va'e.
- ¹⁰ Peẽ kuery SENHOR peayvu va'e, pembojegarua ke teko vai.
Mba'eta onhangareko 'rã ojeupegua kuery iky'a e'ÿ va'e nhe'ẽ re,
ogueraa jepe 'rã guive heko vai va'e po gui.
- ¹¹ Heko porã va'e pe ma ome'ẽ 'rã hexakã va'e,
ha'e anhetẽ rupi ipy'a va'e pe ome'ẽ 'rã ovy'a aguã.
- ¹² Pendeko porã va'e, perovy'a ke SENHOR.
Peporaie hery iky'a e'ÿ va'e rupi!

* 96:7 Salmo 29.1-2 * 97:8 “Judá rajy kuery” he'ia ma Judá yvy re tekoa ikuai va'e re ijayvu vy.

SENHOR ha'evea rami joguerekoa re ijayvua
Mboraeirā ombopara pyre.

98

- ¹ Pemonhendu ke SENHOR pe mboraei pyau,
mba'emo iporā ete va'e ha'e ojapo ramo.
Ojyva oiporu kuaa regua imbaraete ha'e iky'a e'y va'e py ipo'aka.
- ² SENHOR oikuaa uka jogueraa jepeague.
Yvy regua kuery oexaa rupi oexa uka ha'evea rami joguerekoa.
- ³ Ndaexarai guive Israel kuery omboaxy rupi ojeroviapy oiko aguã re.
Ha'e ramo yvy jave re ha'e javi regua ikuai va'e oexa okuapy Nhanderuete
nhandereraa jepeague.
- ⁴ Yvy jave re ha'e javi regua pendekuai va'e, peroporaie ke SENHOR pevy'aa rupi!
Peporaie, pevy'a ha'e perovy'a mboraei py!
- ⁵ Mba'epu ixã reta va'e reve peroporaie SENHOR,
ixã reta va'e pu rupi guive peporaie.
- ⁶ Pemonhe'ê mimby guaxu ha'e vaka rakuakue guigua.
Pevy'a SENHOR renonde, huvixave oĩ ramo.
- ⁷ Tonhendu ye'ê ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi,
yvy ha'e hexe ikuai va'e guive!
- ⁸ Yakã ha'e javi tojepo pete!
Yvyty ikuai va'e voi toporaie ovy'aa rupi
- ⁹ SENHOR renonde,
mba'eta ou yvy re ikuai va'e re oikuaa pota aguã.
Teko porã rupi oikuaa pota 'rã yvy ha'e
yvy regua kuery re, peteĩ rami joguerekoa rupi.

99

Nhanderuete iky'a e'y va'ea re ijayvua

- ¹ SENHOR ma huvixave oĩ.
Yvy regua kuery torryryipa.
Ha'e oguapy oiny anjo ipepo va'e kuery áryve.
Yvy tomyĩmba.
- ² SENHOR ma yvate ete Sião tetã py,
yvy regua kuery ha'e javi áryve oĩ.
- ³ Ha'e kuery togueroporaie hery yvate ete va'e okyjepy,
iky'a e'y va'e ramo.
- ⁴ Ndee ma huvixave ipo'akapa va'e reiko,
teko porã reayvu va'e.
Peteĩ rami joguerekoa remoĩ.
Jacó kuery mbyte rejoguereko anhetê ete rupi, ha'evea rami meme.
- ⁵ Pemboete ke SENHOR Nhanderuete!
Ipyrõa renonde peĩ penerenapy'ã re,
iky'a e'y va'e ramo.
- ⁶ Moisés ha'e Arão ma ixupegua sacerdote ikuai raka'e,
Samuel voi hery rupi ojapukai va'ekue regua.
SENHOR pe ha'e kuery ojapukai ramo ombovai.
- ⁷ Arai oĩ va'e gui ijayvu raka'e ha'e kuery pe.*
Ha'e ramo ha'e kuery onhe'ê rendu,
lei hekorã oeja va'ekue rupi ikuai raka'e.
- ⁸ SENHOR Oreruete, ndee ma rembovai va'ekue ha'e kuery ojapukai rã.
Ha'e kuery pe rexa uka Oreruete joperdoa va'e reikoa,
ojejavyague remboekovia va'e guive.
- ⁹ Peroporaie SENHOR Nhanderuete.
Ixupegua vyty iky'a e'y va'e renonde peĩ penerenapy'ã re,

* 99:7 Êxodo 33.7-11

SENHOR Nhanderuede iky'a e'ÿ va'e ramo.

Templo py oporaeia aguã regua
Mboraei oguerovy'aa aguã regua.

100

- ¹ Yvy jave re pendekuai va'e,
peroporaiei SENHOR pevy'aa rupi!
² Pevy'aa rupi pendekuai SENHOR pe ete.
Henonde pejexa uka pejuvy peporaiei reve.
³ Peikuaa pota pova'e re: SENHOR ma Nhanderuede oiko.
Ha'e ae nhanemoingo rire ixupegua meme jaiko.
Nhande kuery ma ixupegua ae,
hymba kuery vexa'i openaa va'e.
⁴ Ixupegua rokẽ rupi peike perovy'aa rupi,
hoka py peike mboraei reve.
Perovy'a, peroporaiei hery rupi.
⁵ Mba'eta SENHOR ma porayvu va'e.
Nhanemboaxya rupi oiko 'rã raka'e rã peve,
ojeroviapy 'rã oiko ikuai jevy-jevy va'e peve.

Huvixave opena porã va'e reko re ijayvua
Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

101

- ¹ Xee aporaiei 'rã ndeporayvu ha'e ha'evea rami rejoguerekoa re.
SENHOR, ndevy pe ae aporaiei.
² Anhea'ã 'rã xe'arandua rupi tape porã rupi anho aiko aguã.
Raka'e nda'u reju 'rã xea py?
Xero py aikoa py voi xepy'a ky'a e'ÿa rupi pota 'rã aiko.
³ Xee aexaa py ma namoĩ 'rã teko vai.
Ndajou porãi ojepe'a va'e kuery ikuaia.
Ha'e kuery reko neĩ peteĩ henda py voi noĩ 'rã xere.
⁴ Xevy pe nda'evei ete xepy'a ky'aa oĩ aguã.
Xee ndaikuaaxei teko vai.
⁵ Ha'e gui nhemi rupi joe ijayvu vai va'e ma amokanhy 'rã.
Opy'a py ojejou porã ha'e onhemboyvate rei va'e ma xee ndaropo'akai.
⁶ Xee aexaxe va'e ma ojeroviapy vyv re ikuai va'e anho,
aru 'rã xero py xereve ikuai aguã.
Tape porã rupi ikuai va'e ma amoĩ 'rã xerembiguairã.
⁷ Xero py ma neĩ peteĩve jokore va'e ndoikoi 'rã,
neĩ peteĩve ijapu va'e voi ndoikoi 'rã xerenonde.
⁸ Ko'ẽ nhavõ amokanhy 'rã heko vai va'e vyv gui,
SENHOR pegua tetã gui aipe'a aguã teko vai rupi ikuai va'e ha'e javi.

Jajeko rerova vy Nhanderuede nharõ aguã regua
Ojexavai ha'e ikangy va'e SENHOR pe ojavukaiague.

102

- ¹ SENHOR, endu ke ajerurea.
Ndea py tonhendu ajapukaia.
² Xee ajexavaia ára ejexa uka e'ÿ eme.
Endu ke. Ajapukai ramo xepytyvõ voi!
³ Mba'eta xerekove opa ma ovy hataxĩ rami,
xekãgue ma tata py okaia ramigua aendu.
⁴ Nhuũ ojaya pyre ipirupaa rami avi xepy'a re oĩ va'e aendu.
Akaru aguã voi xerexarai jepi.
⁵ Xepire voi ojapa ma xekãgue re,

xepoaē atā ainya va'e gui.

- 6 Xee ma guyra tekoe e'ya rupigua rami aiko,
urukure'a oogue rupi rive oiko va'e rami.
- 7 Ndake kuaavei,
guyra'i ha'e ae'i va'e oo áry oiko va'e rami.
- 8 Xerovaigua kuery ma ára pukukue re xere ovy'a reia rupi ikuai.
Xevy ipoxy vy xerery rupi ijayvu vaikue-ikue.
- 9 Mbojape 'rāgue py tanhumbu re akaru,
xerexay re irũmba rei va'e ay'u aikovy.
- 10 Ha'e ramigua ae aendu ndee xejou vai vy ndevai ramo,
mba'eta xemboyvate va'ekue ri aỹ ma xereity.
- 11 Xe'ára opa ovy pytũ rai'i oovy vy kuaray'ã ovy'a rami.
Nhuũ ipiru ovy va'e rami akanhy.
- 12 Ha'e rã ndee SENHOR, raka'e rã peve 'rã reiko.
Nderery re ima'endu'aa 'rã avakue okuave teria ja.
- 13 Ndee repu'ã vy remboaxy 'rã Sião tetã pygua kuery.
Ovaē ma ha'e kuery remboaxya rexa uka aguã,
hi'ora ovaē ma.
- 14 Nerembiguai kuery oayvu Sião py ita ikuai va'e voi,
ha'e pygua ku'ikue re eteve voi oexaxe vai okuapy.
- 15 Yvy regua kuery ha'e javi SENHOR rery oendu vy ikuai 'rã ojererokyjea rupi,
yvy regua ruvixave kuery voi ogueroporaie 'rã hexakãa.
- 16 Mba'eta SENHOR Sião tetã omoĩ atã vy
oexa uka guexakãa.
- 17 Oendu iporiaukue'i ojerurea,
ndojaxyxa e'yi ha'e kuery ojaxukaia re.
- 18 Ha'e nunga ta'ipara toiny raka'eva rã guarã.
Ha'e rire ikuai jevy va'e voi ogueroporaie 'rã SENHOR:
- 19 "Guendaiky'a e'ỹ va'e ijyvate va'ea gui,
yva gui ae SENHOR oma'ẽ oiny yvy katy,
- 20 oendu aguã nhuã py ikuai va'e poaē,
ha'e ogueraa jepe aguã omano aguã rami omoingo pyre.
- 21 Sião tetã py ima'endu'aa aguã SENHOR rery re,
ha'e Jerusalém py ogueroporaieia aguã.
- 22 Ha'e nunga oiko 'rã yvy regua kuery ono'õmba,
huvixa kuery ipo'aka va'e voi
SENHOR pe ikuai aguã oupa jave."
- 23 Ha'e rami teĩ ha'e ma oipe'a xembaraetea,
omboapu'a'ive aikovea.
- 24 Xee aipoa'e va'ekue:
"Xeruete, xereraa eme ke, aikovea mbyte teria ja.
Ha'e rã ndee ma reikove 'rã raka'e rã peve.
- 25 Jypy'i ete ma renhono va'ekue yvy ytarã,
ndepo py ae rejapo va'ekue yva.
- 26 Ha'e nunga ha'e javi okanhymba 'rã,
ha'e rã ndee ma reiko riaie 'rã.
Ha'e nunga inhymave 'rã ovy ajukue rami,
ao rami remboekovia 'rã.
Amboae rami 'rã opyta.
- 27 Ha'e rã ndee ma ha'ekue ae 'rã reiko.
Nderekove ma opa va'erã e'ỹ.*
- 28 Nerembiguai ra'y kuery voi ikuai porã 'rã,
hamymino kuery ma remoingo 'rã nerenonde."

* 102:27 Hebreus 1.10-12

*Nhanderuete nhanemboaxya re ijayvua
Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.*

103

- 1 Xenhe'ẽ, eroporaie ke SENHOR.
Xere oĩ va'e ha'e javi togueroporaie hery icy'a e'ỹ va'e rupi!
- 2 Eroporaie SENHOR, xenhe'ẽ,
nderexarai eme guive neĩ peteĩve xevy ojapo porãague re.
- 3 Mba'eta omboguepa ajejavyague,
xemonguera 'rã guive xemba'eaxy gui.
- 4 Xereraa jepe 'rã amano aguã gui,
ha'e xemboaxya ha'e xerayvua rupi xemoingo porã 'rã.
- 5 Xetuja'i teĩ xembovy'a 'rã opa mba'e porã py,
taguato rami xembopyau vy.*
- 6 SENHOR ha'evea rami joguereko vy
oikuaa pota 'rã ojexavai rei'i va'e re.
- 7 Moisés pe oikuaa uka raka'e ojeuguigua tape,
Israel kuery pe oexa uka guembiapo.
- 8 SENHOR ma nhomboaxya ha'e iporayvua rupi oiko va'e.
Ivai ma rei-rei 'rã e'ỹ, iporayvu vaipa guive.*
- 9 Nhandevy nda'ijayvu ete riaie 'rã,
mboxy rupi riaie ndoikoi 'rã.
- 10 Jajejavyague rami ete e'ỹ nhandembopaga,
nhandereko vaia rami e'ỹ nhanderereko.
- 11 Mba'eta vyv gui yva yvatevea rami avi
SENHOR nhomboaxya voi yvate ete,
oexa uka 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe.
- 12 Kuaray oẽa gui kuaray oieka mombyrya rami avi
jajejavyague oipe'a mombyry ete nhandegui.
- 13 Tuu kuery gua'y kue'iry omboaxya rami
SENHOR voi omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e.
- 14 Mba'eta oikuaa mba'e nunga gui pa jaiko,
oikuaa ae ma vyv ku'i guigua rive jaikoa.
- 15 Ha'e rã avakue ma nhuũ rami avi hekove apu'a'i,
jai ipoty va'e rami rive 'rã ikuai.
- 16 Mba'eta vyvutu oipeju ramo ipoty okanhymba 'rã.
Ha'e rire ikuaiague py teĩ ha'e kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- 17 Ha'e rã SENHOR ma jypy'i guive raka'e rã peve
omboxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e.
Gueko porãa oexa uka 'rã hamymino kuery raka'eva rãgua pe voi,
- 18 guexeve guarã ojapo va'ekue rupi ikuai va'e ha'e javi pe,
ojapo uka va'ekue ojapo ete aguã re ima'endu'a va'e kuery pe.
- 19 SENHOR ma yva re omoĩ guenda opena atyrã.
Huvixave vy opa mba'e re ipo'aka va'e.
- 20 Ixupegua anjo kuery, peroporaie ke SENHOR,
penembaraete ha'e pendepo'akapa va'e,
ojapo uka va'e pejapo, ha'e penhe'ẽ rendu va'e!
- 21 Ixondaro kuery pendekuai va'e ha'e javi, peẽ kuery voi peroporaie SENHOR,
peẽ hembiguai kuery oipota va'e pejapo va'e!
- 22 Hemimoingo pendekuai va'e ha'e javi, peroporaie SENHOR,
mamo rã ipo'akaa py ma guive rã!
- Xenhe'ẽ, ndee voi eroporaie avi SENHOR!

* 103:5 Taguato rague hekoviaa rami ome'ẽ 'rã nhandembaraete pyaurã (Isafás 40.31). * 103:8 Tiago
5.11

104

Nhanderuete opa mba'e apoare pe japoraei aguã regua

- 1 Xenhe'ẽ, eroporaie ke SENHOR!
 SENHOR Xeruete, yvate ete va'e reiko!
 Renhemonde 'rã nerexakãa py, nemarã e'ỹa py guive.
- 2 Ajukue puku py rami renheovã 'rã nerexakãa py.
 Yva ma reipyo 'rã heravy ajukue rami.
- 3 Yy yvate rupi oĩ va'e áry nderorã rejapo.
 Arai ma remboguata 'rã heravy ndekaróxarã.
 Yvytu ndereroveve 'rã heravy opepo áry.
- 4 Ndevygua anjo kuery rejapo 'rã yvytu,
 nerembiguai kuery rejapo 'rã hendy vuku aguã rami.*
- 5 Yvy ma remboyta raka'e
 neĩ peteĩ henda py ma omyĩ e'ỹ aguã.
- 6 Ijaorã typya remoĩ vy renhovã.
 Ha'e ramo yvyty ikuai va'e áry rupi peve yy itui.
- 7 Ha'e gui ma ndeayvu ramove oxyry ju ovy,
 yapu rupi ndeayvua oendu vy ojepe'a vyvoi.
- 8 Ha'e ramo yvyty opu'ã jekuaa ju,
 yvyuguarã voi oguejy,
 hendarã rereko katu va'ekue peve.
- 9 Yy remberã guive remoĩ oaxave e'ỹ aguã,
 yvy oja'o'i jevy e'ỹ aguã.
- 10 Ha'e gui yvyugua rupi rejapo yvu oĩ aguã rami,
 yvyty pa'ũ-pa'ũ rupi yy oxyry aguã rami.
- 11 Ha'e va'e gui ka'aguy rupigua ha'e javi oy'u 'rã,
 mburika ka'aguy regua voi oy'u 'rã.
- 12 Yakã yv'ry ma guyra'i ojapo 'rã guaityrã,
 yvyra rakã mbyte 'rã onhe'ẽ okuapy.
- 13 Yva re reĩa gui remoak'ỹ 'rã yvyty ikuai rupi.
 Ha'e ramo ndepo py mba'emo rejapo ramo yvy oĩmba porã 'rã.
- 14 Nhuũ ma rejapo 'rã mymba kuery rembi'urã henhoĩ aguã rami,
 ha'e rã mba'emo rogue ma avakue pe reja.
 Ha'e ramo yvy re oiko va'e gui ojou 'rã guembi'urã:
- 15 uva rykue imbovy'aarã,
 azeite hova moexakãarã,
 ha'e mbojape imombaraetearã guive.
- 16 Yvyra ikuai va'e voi SENHOR gui vy oiko porã avi 'rã,
 yary Libano yvy re onhot'ỹ va'ekue guive.
- 17 Ha'e va'e re ma guyra'i ojapo 'rã guaityrã.
 Ha'e rã oko ma cipreste rakã re 'rã ojapo.
- 18 Yvyty áry ikuai 'rã kavara ka'aguy regua,
 ha'e itape guy rupi ma tapixi kuery 'rã onhemi okuapy.
- 19 Jaxy ma rejapo ára kuaa ukaarã,
 ha'e rã kuaray ma oike aguã hora py porã 'rã oike.
- 20 Ha'e gui pytũ ma rembou 'rã
 ka'aguy regua pyávy oẽmba oje'oivy aguã.
- 21 Guary ra'y kuery ma okororõ 'rã guembiarã re,
 oeka 'rã oje'oivy Nhanderuete ojou uka va'ekue ho'u va'erã.
- 22 Kuaray oẽ ju ramo ha'e kuery ojevypa ju 'rã,
 okua py 'rã oikepa.
- 23 Ha'e rã avakue ju ma oje'oi 'rã omba'eapo aguã.
 Ka'aru peve 'rã omba'eapo okuapy.
- 24 SENHOR, joo ramigua e'ỹ-e'ỹ rejapo va'ekue ikuai!

* 104:4 Hebreus 1.7-14

Ne'arandua rupi rejapo.

Yvy ma tynyẽ oiny mba'emo porã rejapo va'ekue.

25 Oĩ avi ye'ẽ hembey'ỹ ha'e tuvixa va'e.

Ha'e va'e py mbovy e'ỹ ikuai neremimoingo kuery kyrĩ'i ha'e tuvixa va'e.

26 Hi'áry rupi oaxa 'rã kanoã guaxu.

Oiko avi 'rã ypo guaxu remoingo va'ekue ha'e py ovy'a va'erã.

27 Ha'e kuery ha'e javi oarõ 'rã okuapy ndepo guigua hi'ára py porã ho'u va'erã reme'ẽ aguã.

28 Reme'ẽ ramo 'rãe ha'e kuery ojou.

Rejou uka reta ramo ha'e kuery hevayatãmba 'rã.

29 Nderejexa ukai ri ramo okyjepa 'rã.

Ipytuẽa reipe'a ramo omano 'rã, yvy ku'i ju 'rã opyta.

30 Ha'e gui ma nenhe'ẽ rembou vy remoingo'i 'rã.

Ha'e rami vy rembopyau 'rã yvy re.*

31 Tove SENHOR rexakãa toĩ raka'e rã peve.

SENHOR toguerovy'a mba'emo omoingo va'ekue.

32 Yvy re ha'e oma'ẽ ramo rive oryryipa 'rã.

Yvyty re opoko ramo oẽ 'rã hataxĩ.

33 Aporaei 'rã SENHOR pe aikovea ja.

Xeruete pe aporaei 'rã aikoa pukukue re.

34 Hexe xema'endu'a ramo toguerovy'a.

Xee ma avy'a 'rã aikovy SENHOR re.

35 Ha'e rã ojevavypa rei va'e kuery ma tokanhymba yvy gui, tokuave eme opa marã rei ikuai va'e.

Xenhe'ẽ, eroporaei ke SENHOR!

Aleluia!

105

1 Crônicas 16.8-22

1 Perovy'a SENHOR, hery rupi pejapukai.

Yvy regua kuery pe peikuaa uka hembiapokue.

2 Peporaei ke ixupe, peporaei salmos rupi.

Pemombe'u ke nhomondyipaarã ojapo va'ekue.

3 Perovy'a hery icy'a e'ỹ va'e rupi.

SENHOR rekaa rupi ikuai va'e tovy'a opy'a py.

4 Peka ke SENHOR, ipo'akaa guive.

Peka riae ke henonde peĩ aguã.

5 Penema'endu'a ke mba'emo porã ojapo va'ekue re,

nhomondyipaa ha'e oipota va'e re ijayvuague re,

6 peẽ hembiguai Abraão ramymino kuery,

peẽ Jacó ra'y kuery hembiporavo pendekuai va'e.

7 Ha'e ma SENHOR Nhanderuete.

Oipotaa ma yvy jave re ojekuaa.

8 Ima'endu'a riae 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue re,

mbovy rei e'ỹ ikuai va'erã pe ojapo ukaa rupi ijayvuague re,

9 Abraão reve ngupive guarã ojapo va'ekue re,

Isaque pe ouraa rupi ijayvuague re guive.*

10 Ha'e nungakue re ma Jacó reve ju ijayvu,

raka'e rã peve guarã re ijayvu Israel reve.*

11 Ha'e vy aipoe'i:

“Ndevy pe ame'ẽ 'rã Canaã pendeyvyrã”, he'i.

* 104:30 Yvy re ikuai va'e re Nhanderuete openaa re ijayvu avi Atos 17.24-28 ha'e Colossenses 1.15-17 py.

* 105:9

- 12 Ha'e jave py ha'e kuery mbovy'i teri ikuai,
yvy mboae guigua ikuai raka'e mbovy'i ete,
- 13 oguata va'ekue yvy mboae-ae ikuai va'e rupi,
joyvy-yvy re.
- 14 Ha'e rami teĩ avave rei pe SENHOR ndoguereko axy ukai.
Ha'e kuery re oma'ẽ vy ijayvu ete huvixave ikuai va'e pe.
- 15 Ha'e vy aipoe'i: "Xerembiporavo kuery re pemoĩ eme pendepo,
pereko axy eme xevygua profeta kuery", he'i.*
- 16 Ha'e gui ma yvy re ombou karuai,
ha'e vy ndojou ukavei tembi'u.*
- 17 Ha'e kuery renonde omondouka peteĩ ava
José hery va'e, tembiguirã ovende pyre.
- 18 Ipy corrente py ojokua,
ferro guigua omoĩ reve,
- 19 hekorã re ijayvuague ojeupity peve,
SENHOR ijayvuague hexe oiko aguã.
- 20 Ha'e ramo huvixave opoi uka,
yvy regua ipo'akapave va'e oipe'a uka.
- 21 Ha'e vy ngoo re ae opena uka,
mba'emo oguereko va'e ha'e javi re opena aguã.
- 22 Omoĩ ha'e pygua ruvixa kuery re avi ipo'aka va'erã,
'arandu re ombo'e aguã nhomongeta va'e kuery.
- 23 Ha'e gui ma Egito yvy re Israel ju ovaẽ,
Jacó onhemboekoa Cam ramymino kuery yvy re.
- 24 Nhanderuete ojapo ojeupegua kuery ta'y reta aguã rami,
ojapo imoingo axya kuery gui imbarateve aguã rami.*
- 25 Ha'e kuery py'a oguerovapa guive ixupegua kuery re nda'ija'evei aguã,
hembiguai kuery ombotavypaa rupi oguereko aguã rami.
- 26 Ha'e gui ha'e kuery ikuai py ombou guembiguai Moisés,
hembiporavo Arão guive.
- 27 Ha'e va'e kuery po rupi ojapo uka hexa pyrã ikuai mbyte,
nhomondyipaarã ojapo Cam yvy re.
- 28 Ha'e rami vy pytũ ombou ramo opa rupi pytũ
teĩ Moisés ha'e Arão ndojapo e'ỹi ijayvuague.
- 29 Ha'e kuery ikuai rupi yy itui va'e ojapo tuguy,
pira ikuai va'ekue ojukapa vy.
- 30 Ha'e kuery yvy re ju'i heta ombou,
huvixa ro py peve.
- 31 Ha'e ijayvu rã ou mberu arai rami,
ky voi ou yvy jave rupi.
- 32 Oky 'rãgue py ombou amandau,
ha'e overa va'e gui tata ou yvy re.
- 33 Omomba uva ha'e figo ty,
vyyra ikuai va'e rakã omopẽmba vy.
- 34 Ha'e ijayvu rã ou tuku-karu,
opo va'e heta ete ikuai oipapaa aguã rami e'ỹ.
- 35 Ha'e va'e kuery ma yvy jave rupi ho'upa jai rogue,
omono'õ va'erã ikuai va'ekue guive.
- 36 Ojukapa avi jypygua yvy re ikuai va'ekue,
jypygua imbarate teri vy oguereko va'ekue.
- 37 Ha'e gui ojeupegua kuery oguenoẽ
ouro ha'e prata reve.*
Ha'e kuery regua peteĩve jipoi hexaĩ e'ỹ va'e.

* 105:15 Gênesis 20.3-7

* 105:16 José rekokie ma Gênesis 37-50 py oi.

* 105:24 Êxodo 1.1-13.16

* 105:37

- 38 Ha'e kuery oje'oi ramo Egito pygua kuery ovy'apa okuapy,
ha'e kuery gui okyje teria ja.
- 39 SENHOR ombou peteĩ arai ojeuepegua kuery áry rupi ijao'iarã,
ha'e pyávy tataendy ju ombou omoexakã aguã.
- 40 Ha'e kuery ojerure ramo ombou reta guyra,
yva gui mbojape ombou va'ekue re guive hevyatãmba.*
- 41 Peteĩ itaova ombovo uka ramo oẽ yy,
tekoa e'ỹa rupi oxyry ovy yakã rami.
- 42 Ijayvuague iky'a e'ỹ va'e re ima'endu'a vy ojapo,
guembiguai Abraão re guive.
- 43 Ha'e rami py ojeuepegua kuery oguenoẽ ha'e gui,
hembiporavo kuery oporaei oje'oivy ovy'aa rupi.
- 44 Ha'e kuery pe ome'ẽ amboae regua yvy va'ekue,
ha'e ramo oipe'apa amboae regua mba'ety,*
- 45 ha'e kuery onhe'ẽ rendu aguã ijayvuague,
ha'e lei oeja va'ekue rupi ikuai aguã.
Aleluia!

106

I Crônicas 16.35,36

- 1 Aleluia!
Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 2 Mava'e nda'u omombe'u kuaa 'rã SENHOR opo'akaa rupi ojapo va'ekue,
tyrã pa ogueroporaie kuaa 'rã?
- 3 Ovy'a ete 'rã anhetẽ rupi ikuai va'e,
ára nhavõ teko porã rupi ikuai va'e.
- 4 SENHOR, nema'endu'a ke xere,
ndevygua kuery reayvua rexa uka vy.
Eikuaa pota xere xereraa jepe aguã,
- 5 nerembiporavo kuery ovy'a rã xee aexa aguã,
ha'e avy'a avi aguã ndevygua kuery ovy'aa py,
ndevygua kuery reve xee roguerovy'a aguã.
- 6 Ore kuery ma oreramoĩ kuery rami avi rojejavy rokuapy.
Opa marã orekuai, orereko vai guive rokuapy.
- 7 Egito yvy re oreramoĩ kuery ikuai jave
ndoikuaa potai raka'e iporã ete va'e rejapoa re.*
Na'ima'endu'ai okuapy mbovykue rei e'ỹ omboaxyague re.
Ha'e rami vy ye'ẽ yv'yry nonhe'ẽ rendui okuapy, Ye'ẽ Pytã va'e py.
- 8 Ha'e rami teĩ SENHOR ogueraa jepe raka'e guery omboete ukaa rupi vy,
ha'e kuery pe opo'akaa oexa uka vy.
- 9 Ye'ẽ Pytã pe ijayvu ramo ipiru.
Ha'e vy ojapo yy rupakue rupi oaxapa aguã rami,
yvy piru reia rupi.
- 10 Ogueraa jepe ija'e e'ỹ va'e kuery po gui,
oepy hovaigua kuery po'akaa gui.
- 11 Imoingo axyare kuery áry rupi yy ojao'ipa,
ha'e kuery regua neĩ peteĩve ndoo jepei.
- 12 Ha'e ramo mae oguerovia okuapy ijayvuague,
ha'e vy oporaie ixupe oguerovy'aa rupi.
- 13 Ha'e gui are e'ỹ re hexaraipa ju ojapo va'ekue re,

* 105:40 Êxodo 16.1–17.16; Números 20

* 105:44 Josué 11.16–23

* 106:7 Egito gui Nhanderuede ogueraa

- ha'e oipotaa rupi ve'ỹ ju ikuai.*
- 14 Tekoa e'ya py ha'e kuery ae oipotapa reia rupi rive ikuai vy
Nhanderuete pe "Taexa" he'i okuapy.
- 15 Ha'e rã ha'e ome'ẽmba ha'e kuery ojerurea,
va'eri ojapo avi ha'e kuery nhe'ẽ ikangy ovy aguã rami.
- 16 Ha'e kuery rekoa py ijayvu rei okuapy
Moisés ha'e Arão SENHOR peguaiky'a e'ỹ va'e re.*
- 17 Ha'e ramo yvy ojepe'a vy omokõ Datã,
Abirão kuery regua guive ojao'ipa.
- 18 Ha'e va'e kuery re tata omoendy vy
oapypa raka'e heko vai va'e kuery.
- 19 Horebe vvyty py ojapo okuapy peteĩ vaka ra'y ra'angaa,
ha'angaa ouro ryku gui ojapo pyre ombojerovia okuapy.†
- 20 Ha'e rami Nhanderuete rexakãa omboekovia
mymba nhuũ ho'u va'e ra'angaa re rive.
- 21 Hexaraipa Nhanderuete heraa jepeare gui,
Egito yvy re mba'emo porã ojapo rire teĩ.
- 22 Nhomondyipaarã ojapo Cam yvy re,
ha'e Ye'ẽ Pytã py mba'emo porã ete ojapo rire teĩ.
- 23 Hembiporavo Moisés henonde nonhemoĩ va'e rire
ijayvuague rami vy omomba ete 'rãgue.
Ha'e rami py Moisés ojapo raka'e opoxya rupi omomba e'ỹ aguã rami.
- 24 Ha'e rami avi ha'e kuery ndooxei yvy iporã va'e py,
ijayvua ndogueroviai vy.‡
- 25 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ ropy rupi ijayvu rei okuapy,
SENHOR ijayvua re noendu potai vy.
- 26 Ha'e ramo opo oupi reve oura ha'e kuery pe,
tekoa e'ỹa rupi ae omokanhymba aguã re,
- 27 ha'e gui hamymino kuery ju yvy regua kuery ikuai rupi oitypa vy
yvy mboae rupi omoãimba aguã re.
- 28 Ha'e gui ovapa oje'oivy Peor pygua kuery ruete ramigua Baal re.
Ha'e vy ho'u okuapy ta'angaa hekove e'ỹ va'e pe ome'ẽ mbyre.§
- 29 Ha'e rami ete ikuai vy ombopoxy rive Nhanderuete.
Ha'e rami vy oendu okuapy mba'eaxy vaikue.
- 30 Ha'e ramo Finéias opu'ã vy otekoavy va'ekue ombopaga rire
mba'eaxy opytu'upa.
- 31 Ha'e nunga py oexa uka heko porãa,
raka'e rã peve guarã.
- 32 Ha'e gui ma Meribá py yy oĩa py ju ombopoxy.
Ha'e va'e kuery káuxa mba'emo vai oiko raka'e Moisés pe.*
- 33 Mba'eta Nhanderuete Nhe'ẽ rovai opu'ã rei okuapy ramo
Moisés ijayvu 'rãgue'ỹ rupi ijayvu.
- 34 Ha'e kuery ndojukapa etei amboae regua kuery
SENHOR ojapo ukaague rami e'ỹ.†
- 35 Ha'e rami 'rãgue py yvy regua kuery reve nhomomendapa vy
ha'e pygua reko rami ikuai.
- 36 Ha'e vy ombojerovia okuapy ha'e pygua kuery ta'angaa.
Ha'e nunga opyta imbo'aaarã.
- 37 Gua'y ha'e guajy kuery oapy ukapa
anha kuery pe.

* 106:13 Números 11 * 106:16 Números 16 † 106:19 Vaka ra'y ra'angaa ojapo okuapyague omombe'u Êxodo 32 py. ‡ 106:24 Yvy porã py ndooxei okuapyague omombe'u Números 13-14 py. § 106:28 Peor py ojejavuague omombe'u Números 25 py. * 106:32 Meribá py ojejavuague omombe'u Números 20 py. † 106:34 Ha'e kuery ojejavu ramo Nhanderuete omboaxy kuereiaque omombe'u Juizes 2 py.

- 38 Ha'e vy omoë mba'eve py ojevavy e'ÿ va'e ruguy teï,
 gua'y, guajy kuery ruguy ae,
 mba'emo ra'angaa Canaã pygua pe ojuka uka vy.
 Ha'e vy ijyvy iky'apa va'e opyta huguykue py.
- 39 Ha'e rami ikuai vy onhemongy'apa ha'e kuery ae ojapoa py,
 itavy rei okuapy guembiapokue py.
- 40 Ha'e nunga rupi SENHOR poxya hendy ixupegua kuery rovai,
 ha'e ojeguaru ojeupe guarã va'ekue gui ae.
- 41 Ha'e vy omboaxapa amboae regua po py.
 Ha'e kuery re ija'e e'ÿ va'e kuery ipo'aka okuapy,
- 42 hovaigua kuery oguereko axy,
 ha'e kuery po'akaa guy py omoingo.
- 43 Mbovykue rei e'ÿ ogueraa jepe,
 ha'e rami teï ha'e kuery nhomongetaa rupi ikuai vy ombopoxy reive tema.
 Gueko vaia py ojexavaive oje'oivy.
- 44 Ha'e rami rire teï ha'e oikuaa pota ju ojexavaia re,
 ha'e oendu nho ha'e kuery ojapukaia.
- 45 Ha'e kuery re vy ima'endu'a guexeve guarã ojapo va'ekue re.
 Ha'e vy porayvu ete va'e vy omboaxy ju.
- 46 Ojapo escravo-rã heraa are kuery ha'e javi
 omboaxy nho aguã rami.
- 47 SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke!
 Oreno'õmba ju vvy regua kuery mbyte gui,
 nderery iky'a e'ÿ va'e rupi roguerovy'a aguã,
 ha'e rovy'aa rupi rogueroporaie aguã.
- 48 Ima'endu'a porãmbi toiko SENHOR Israel kuery Ruete
 aÿ, ha'e raka'e rã peve!
 Heta va'e kuery ha'e javive aipo te'i: "Amém!"
 Aleluial

107

Jajexavaia gui Nhanderuete nhandereraa jepea re ijyvvua

- 1 "Perovy'a ke SENHOR porayvu va'e ramo,
 ha'e nhomboaxya opa va'erã e'ÿ",
- 2 te'i SENHOR oepy va'ekue,
 hovaigua kuery po gui ogueraa jepe va'ekue.
- 3 Mba'eta ono'õmba ju amboae vvy re ikuaiague gui,
 kuaray oua katy gui, oikea katy gui,
 ipuku-a katy gui, ha'e ye'ë katy gui ma voi.
- 4 Tekoa e'ÿa rupi ha'e kuery uguata rei raka'e,
 tape oikuaa e'ÿa rupi,
 tetã ikuai aguã ndojoui guive.
- 5 Karuai ha'e yuvei
 omokanhy ma heravy ha'e kuery nhe'ë.
- 6 Ha'e gui ojexavaia py ojapukai SENHOR pe.
 Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
- 7 Tape hi'yvi va'e rupi ogueraa
 tetã ikuai aguã peve.
- 8 Ha'e kuery toguerovy'a SENHOR porayvua re,
 avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
- 9 Mba'eta ijy'uvei va'e pe ome'ë oy'u aguã,
 ha'e okaruxe va'e pe heta ojou uka mba'emo porã.
- 10 Amongue ma pytũ reia rupi oiko, manoa guy py ae,
 ojexavai oiny nhuã py ferro guigua py ojokua pyre reve.
- 11 Nhanderuete nonhe'ë renduiague re ojexavai,
 Yvate ete va'e ombo'ea re ndojapyxakai rire.

- 12 Ha'e ramo ha'e kuery ikane'õmba omomba'epoa vaipa ramo.
Ho'a teĩ avave rei ndoikoi ipytyvõarã.
- 13 Ha'e gui ojexavaia py ojavukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
- 14 Oguenoẽ pytũ vaikue ha'e manoa guy gui,
ha'e kuery gui omondopa corrente ferro guigua.
- 15 Ha'e kuery toguerovy'a avi SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
- 16 Mba'eta oitypa okẽ overa va'e guigua,
ijkoa ferro guigua guive omopẽmba.
- 17 Ha'e gui hi'arandu e'ỹ va'e ojevavypaa rupi anho ikuai re
ojexavai okuapy gueko vaia py.
- 18 Ojeguaru opa marãgua tembi'u gui.
Ha'e rami vy ovaẽ manoa rokẽ peve.
- 19 Ha'e gui ojexavaia py ojavukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
- 20 Oayvu ombou vy omonguerapa,
ogueraa jepe omanomba 'rãgue gui.
- 21 Ha'e kuery toguerovy'a avi SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
- 22 Ixupe tome'ẽ mba'emo oguerovy'a vy.
Ovy'aa rupi toikuaa ukapa ojapo va'ekue.
- 23 Ha'e gui amongue ma kanoã guaxu ojou vy ye'ẽ rupi uguata 'rã,
mba'emo vendea kuery yy tuvixa va'e rupi oo va'e.
- 24 Ha'e va'e kuery uguataa rupi oexa SENHOR rembiapo,
mba'emo porã ete yy typyvea rupi ojapo ramo.
- 25 Mba'eta ha'e ijayvu vy ojapo vvytu vaikue oipeju,
ha'e yai opu'ã-pu'ã aguã rami.
- 26 Ha'e ramo yvate peve oje'oi,
ha'e gui yai oguejy ju iguy katy peve.
Ha'e rami ete ojexavai ramo inhe'ẽ ikangy ma ovy.
- 27 Uguataa rupi ho'a rai-rai'i okuapy oka'u va'e rami.
Ha'e rami vy ndoikuaavei rei ma.
- 28 Ha'e gui ojexavaia py ojavukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
- 29 Omombytu'u vvytu vaikue,
yai guive omombytu'upa.
- 30 Ha'e ramo ovy'apa ju opytu'upa ramo.
Ha'e rami ogueraa ojaaty py ovaẽxeague peve.
- 31 Toguerovy'a SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
- 32 Tomboete avi heta va'e kuery onhemboatya py,
toguerovy'a yvatekueve nhomongetaa py.
- 33 Ha'e ojapo yakã ikuai va'e typa aguã rami,
ha'e rã yvu ma ipiru reia meme opyta aguã rami.
- 34 Yvy porã va'ekue ma ojapo juky re'ẽ rive opyta aguã rami,
ha'e pygua kuery heko vai rei ramo.
- 35 Ojapo tekoa e'ỹa va'ekue yupa ju opyta aguã rami,
ha'e vvy piru rei va'ekue ma yvu oĩ aguã rami.
- 36 Ha'e py omboekoa okaruxe rei va'ekue.
Ha'e ramo ojapo okuapy peteĩ tetã ikuai aguã.
- 37 Mba'etyrã mba'emo omoaĩ, uva guive onhotỹ.
Ha'e vy heta ojou omono'õ va'erã.
- 38 SENHOR omoingo porã heta ete oje'oivy aguã rami,
hymba kuery vaka ndoatai guive.
- 39 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojavyky reia ramo iporiaupa ha'e ndaetavei,

ojexavai ha'e ikuai axy vy.

⁴⁰ SENHOR ojapo huvixa kuery nomboteavei aguã rami,
ojapo avi uguata rei aguã rami tape oia rupi e'ÿ.

⁴¹ Ha'e rã iporiaukue'i ma ogueraa jepe 'rã
ojexavai reia gui yvatea py oĩ porã aguã,
hoo pygua kuery voi omboetave vexa'i rami.

⁴² Ha'e nunga heko porã va'e oexa vy ovy'a 'rã.
Ha'e rã heko vai va'e ha'e javi ma omboty 'rã ojuru.

⁴³ Hi'arandu va'e ma toikuaa pota ha'e nunga re,
toikuaa pota SENHOR nhomboaxya re.

108

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 57.7-11; Salmo 60.5-12

¹ Xerueite, xekuraxõ oĩ atã ma.

Aporaei vy roguerovy'a 'rã xenhe'ẽ ha'e javi py.

² Mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e, pevy ke.
Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju.

³ SENHOR, roguerovy'a 'rã vvy regua kuery mbyte,
ndevy aporaei 'rã ha'e javi regua mbyte.

⁴ Mba'eta renhombaxya oo 'rã yva peve,
ha'e ndereko porãa ma arai rovai peve 'rã oo.

⁵ Xerueite, enhemboyvate yva áry rupi,
ha'e vvy jave re tojekuaa nerexakãa,

⁶ ore nerembiayvu kuery roo jepe aguã.

Orereraa jepe ke reiporu kuaa regua py, ha'e orembovai.

⁷ Nhanderueite ijayvu oky'a e'ÿa rupi:

“Xepo'akaa rupi vy amboja'o 'rã Siquém vvy,

aa'ã 'rã Sucote regua vvyugua guive.*

⁸ Gileade ha'e Manassés vvy ma xemba'e meme itui.

Efraim vvy ma xengora ratã.

Judá ma xepo pygua.

⁹ Ha'e rã Moabe vvy ma hy'a ajejoiaty itui,

Edom vvy áry ma amombo 'rã xepy regua,[†]

ha'e Filistia pygua kuery re xepo'aka vy avy'a nhendu 'rã.”

¹⁰ Mava'e nda'u xereraa 'rã tetã ikorapa va'ea py?

Mava'e nda'u xereraa 'rã Edom vvy re?

¹¹ Mba'eta Orerueite, ndee orereja rive va'ekue.

Orerueite, ndereovei ma orexondaro kuery reve!

¹² Orereraa jepe nho ke rojexavaia gui,

mba'eta avakue orereraa jepea ma mba'everã ndovarei.

¹³ Nhanderueite re vy ae 'rã nhandepo'aka,

mba'eta ha'e opyrõ 'rã nhanderoavagua kuery re.

Ngovaigua kuery ombopagaa aguã re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe mboraieirã Davi ombopara va'ekue.

109

¹ Xerueite rogueroporaie va'e, ekyrirĩ eme ke!

² Mba'eta xerovai ijapu va'e kuery ma nhombotavya rupi ijayvu,
oapekũ ijapu va'e py ijayvu okuapy xere.

³ Ha'e kuery xembojere rei vy xerayvu e'ÿa rupi ijayvu,
mba'e re'ÿ opu'ã okuapy xere.

⁴ Xee ayvuague repy ma xevy ivai okuapyã oĩ.

* 108:7 Apy ma ijayvu joyvy oi-pe'a va'ekue ojeupegua kuery pe omboja'o aguã re. † 108:9 Ha'e jave py ma joyvy ojogua vy hi'áry omombo 'rã opy regua, oikuaa uka aguã ija oikoa.

- Ha'e rā xee ma ajerure ainy.
 5 Ajapo porāague repy ome'ē mba'emo vai,
 ayvuague repy ma xere ija'e e'ŷa oī.
 6 Hovai guarā emoī peteī heko vai va'e.
 Oiporu kuua regua re topu'ā hekokuie mombe'uarā.
 7 Ha'e gui ma omboayvua py tombopagaa.
 Ojerureague tojekuua teko vai rami.
 8 Hekove topa voi,
 ha'e gui ojapo aguā va'ekue amboae ju tojapo.*
 9 Ta'y kuery ma tyre'ŷ meme ta'ikuai,
 ha'e rā ta'yxy ma imeve'ŷ va'e toiko.
 10 Ta'y kuery ma hoo e'ŷ va'e ta'ikuai
 mba'emo re ojerurea rupi.
 Tomoēmbaa hoo ombovaipaa va'ekue gui.
 11 Mba'emo oguereko va'ekue toipe'apaa oreveague re,
 amboae vvy guigua tojopy omba'epoague repy.
 12 Avave rei tomboaxy eme,
 neī ta'ykue re voi avave rei topena eme.
 13 Ta'ikuai eme hamymino kuery,
 ha'e kuery ikuai aguā 'rāgue ta'ima'endu'aa eme hery re.
 14 SENHOR ta'ima'endu'a riae tuu kuery ojevavyague re,
 tombogue eme ixy ojevavyague.
 15 Ha'e nunga tojekuua riae SENHOR renonde,
 ha'e kuery re ta'ima'endu'aae eme vvy re.
 16 Mba'eta ojee nomoī rire nhomboaxya.
 Ha'e rami 'rāgue py oakykue monha ojexavai va'e ha'e iporiaukue'i,
 ipy'a vaia rupi ikuai va'e guive,
 manoa pe omboaxa aguā.
 17 Joe ijayvu vaia rupi anho oiko rire hexe ae ju ha'e nungakue tojeapa.
 Ndajogueroayvu porāxei rire togueroayvu porāa eme.
 18 Ojee ayvu vai ao puku rami omoī rire
 toiike ipy'apy katy yy rami,
 ikāgue peve too azeite rami.
 19 Hexe toī oao onheovāa rami,
 ha'e ku'akuua omoī va'ety rami.
 20 Ha'e rami ae SENHOR tombopaga xerovaigua kuery,
 xerekove re ijayvu vai va'e.
 21 Ha'e rā ndee SENHOR Xeruete, enhemoī xerepyarā nderery remboete ukua rupi vvy.
 Xereraa jepe ke, ndeporayvua tuvixa ramo.
 22 Mba'eta xee ma ajexavai, iporiaukue'i aiko.
 Xepy'apy rupi ma xeaiā anho aendu.
 23 Xerekove opa ovy kuaray ojero'a ovyā rami.
 Mombyry omombo pyre aiko tuku karu rami.
 24 Akaru e'ŷ re riae aiko ramo
 xerenapy'ā ikangypa ma,
 xeangai gui xero'o voi ipiru ma ovy.
 25 Ha'e kuery pe rā ojou vaipy aiko.
 Xerexa vvy oakā ombovava-vava 'rā.†
 26 SENHOR Xeruete, xepytyvō ke!
 Xereraa jepe ke xemboaxya rupi,
 27 ha'e kuery oikuaa aguā ndepo gui ae xereraa jepearā oua,
 ndee SENHOR rejapo rire.
 28 Ha'e kuery joe ijayvu vai va'e.

* 109:8 Kova'e ayvu rupi ma Judas rekokuie re ijayvu (Atos 1.20). † 109:25 Kova'e ayvu rupi ijayvu Jesus kuruxu re oī javegua re (Mateus 27.39-40).

Ha'e rā ndee ma rejogueroayvu porā va'e.
Tove xere opu'ā va'e kuery nda'evei nho ta'ikuai.
Ha'e rā nerembiguai ma tovy'a.

²⁹ Xerovaigua kuery re toī oxĩmbaa.
Oxĩmbaa tojao'ipa ao puku py rami.

³⁰ Xejuru py arovy'a ete 'rā SENHOR.
Rogueroporaie 'rā heta va'e kuery mbyte,

³¹ mba'eta iporiaukue'i ikuai katy onhemoi ramo,
ojukaxe va'e kuery gui ogueraa jepe aguā.

Messias ipo'akaa ha'e sacerdote oikoa re ijayvua
Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

110

¹ SENHOR aipoe'i xeruvixa pe:

“Eguapy ke aiporu kuaa regua re,

nderovaigua kuery ndepy guýry amoī peve”, he'i.*

² Sião tetā gui SENHOR omboaxa 'rā po pygua ndepo'aka aguā.

Ha'e vy aipoe'i 'rā: “Ndepo'aka ke nderovaigua kuery re”, he'i 'rā.

³ Ha'e gui ma ndepo'akaa ára

ndevygu kuery ojexa ukapa 'rā ndere ouxea'i rami.

Ndevygu kunumigue ma iky'a e'y' va'e py onhemonde reve 'rā ikuai,
aje'ive'i yxapy ojekuaa va'e rami.

⁴ SENHOR ouraague ndoguerovai 'rā:

“Ndee ma sacerdote reī raka'e rā peve guarā,

Melquisedeque reko rami ndereko va'e vy”, he'i rire.*

⁵ Senhor reiporu kuaa regua re oī va'e ma

ipoxya ára omou'ũmba 'rā huvixave kuery.

⁶ Ombopaga 'rā vvy regua kuery,

omonyē 'rā te'õgue anho.

Nhoakā omou'ũmba 'rā vvy jave re.

⁷ Oikoa rupi xyry oī va'e gui oy'u 'rā oiny,

ha'e gui oakā omopu'ā ju 'rā ovy.

111

Nhanderuete opena porāague re ijayvua

¹ Aleluia!

Xepy'a ha'e javi py aroporaie 'rā SENHOR

heko porā va'e kuery ijatya py.

² SENHOR rembiapokue ma tuvixa meme.

Oguerovy'a va'e kuery ha'e javi oikuaa pota 'rā ha'e nunga re.

³ Guembiapo ha'e javi py oexa uka guexakāa ha'e opo'akaa,

heko porāa avi oī 'rā raka'e rā peve.

⁴ Hembiapo porā re nhanema'endu'a aguā rami ojapo.

SENHOR ma porayvu ha'e nhomboaxy va'e.

⁵ Omongaru 'rā henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,

ima'endu'a riae 'rā guexeve guarā ojapo va'ekue re.

⁶ Ojeupegua kuery pe oexa uka 'rā opo'akaa mba'emo ojapoa py,

ijjyvrā amboae regua kuery ikuaiague ome'ēa py.

⁷ Opo py ojapo va'e ma anhetē ha'e teko porā rupi meme ojapo,

nhanembo'ea voi ojeroviapy meme.

⁸ Ha'e nunga oī porā 'rā raka'e rā peve,

* 110:1 Apy “Xeruvixa” he'ia ma Cristo re ae ijayvu vy. Ha'e gui “Eguapy ke aiporu kuaa regua re” he'ia ma Nhanderuete ojee rami avi ombopo'aka aguā re ijayvu vy (Mateus 22.41-26; Marcos 12.36, Lucas 20.42-42, Atos 2.32-36; 1 Corintios 15.24-28; Efésios 1.20; Colossenses 3.1; Hebreus 1.13, 8.1, 10.11-13). * 110:4 Hebreus 5.1-10, 7.1-28

- ojeroviapy oikoa ha'e teko porã rupi oeja rire.
 9 Ojeupegua kuery pe ombou heraa jepearã,
 guexeve guarã ojapo vy raka'e rã peve guarã.
 Hery ma iky'a e'ỹ va'e ha'e nhomongyjea.
 10 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua.
 Ha'e rami ikuai va'e ha'e javi oexa uka 'rã 'arandu.*
 Jaroporaeia oĩ riaa 'rã raka'e rã pevel

112

Heko porã va'e oikove aguã re ijayvua

- 1 Aleluia!
 Ovy'a ete 'rã avakue SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
 ha'e ojapo uka va'ekue oguero vy'a va'e.
 2 Ha'e va'e kuery ramymino kuery voi ipo'akapa 'rã yvy re,
 heko porã va'e ramymino kuery re ima'endu'a porãa 'rã.
 3 Hoo py ma opa mba'e 'rã oguereko,
 heko porãa oĩ 'rã raka'e rã peve.
 4 Heko porã va'e pe ma pytũ 'rãgue py ojekuaa 'rã imoexakãarã.
 Porayvu, nhomboaxya ha'e teko porã rupi ikuai.
 5 Nhomboaxy vy mba'emo oiporuka va'e ma ovy'a 'rã,
 ha'e imboayvua py teĩ oikuaa uka 'rã heko porã va'e oikoa.
 6 Ha'e kuery ndoityai 'rãe.
 Ha'e kuery re raka'e rã peve 'rã ima'endu'aa.
 7 Nhomondyiarã oendu teĩ nonhemondyi 'rã.
 Ipy'a guaxu 'rã, SENHOR re ojerovia vy.
 8 Ipy'aa oĩ atã vy ndokyjei 'rã,
 oexa 'rã oipotaague hovaigua kuery re ojeupity ramo.
 9 Mba'emo oguereko va'e omboja'o vy ome'ẽ 'rã iporiaukue'i pe.
 Heko porãa oĩ 'rã raka'e rã peve.*
 Ipo'aka ramo omboetea ha'e ima'endu'aa porã 'rã.
 10 Ha'e nunga heko vai va'e oexa vy ivai 'rã teĩ,
 haĩ jekyty rei 'rã okanhy peve.
 Mba'eta heko vai va'e oipotaa ma opa 'rã.

113

SENHOR jaroporaiei aguã regua

- 1 Aleluia!
 SENHOR rembiguai pendekuai va'e, peporaiei ke,
 peroporaiei SENHOR rery.
 2 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR rery re,
 aỹ ha'e raka'e rã pevel
 3 Kuaray oẽa guive oikea peve
 togueroporaieia SENHOR rery!
 4 SENHOR ma yvate ete va'e, yvy jave regua áryve,
 hexakãa voi yva áryve oo.
 5 Mava'e nda'u SENHOR Nhanderuete reve joo rami heko va'e?
 Henda openaaty ma yvatea py oĩ.
 6 Ojero'a 'rã guive oexa aguã
 yva ha'e yvy re mba'emo oiko va'e.
 7 Omopu'ã ju 'rã imo'amy yvy ku'i py omombo pyre,
 yty gui oipe'a 'rã iporiaukue'i,
 8 huvixa kuery yvỹry ju omboguapy imoiny aguã,
 tá, omoĩ 'rã ojeupegua ruvixa kuery reve guarã.
 9 Ojapo 'rã kunha imemby e'ỹ va'ekue omemby kuery reve oiko aguã rami.

* 111:10 Provérbios 9.10

* 112:9 2 Coríntios 9.9

Ha'e ramo ovy'a 'rā, kyrīgue xy oiko vy.
Aleluia!

114

Egito vvy gui oēmba jave guare re ima'endu'aague

- ¹ Israel kuery Egito vvy gui oē jave,
Jacó ramymino kuery ayvu mboae py ijayvu va'e ikuai gui oēmba jave ma
- ² Judá kuery gui Nhanderuede ojapo guenda iky'a e'ỹ va'erā,
ojapo Israel kuery ojeupe guarā ete.
- ³ Ha'e nunga ye'ē oexa vy ojava ovy,
Jordão yakā voi guakykue katy oxyry raka'e.*
- ⁴ Yvyty ikuai va'e opopa vexe ava rami,
yvy'ā'i voi vexe'i ra'y rami opopa okuapy.
- ⁵ Ye'ē, mba'e tu oī ha'e rami rejava aguā?
Ha'vy ndee Jordão, mba'e re tu nderakykue katy rejevvy?
- ⁶ Peē vvyty, mba'e re tu pepopa ri vexe ava rami?
Ha'vy peē vvy'ā, mba'e re tu vexe'i ra'y rami pepo?
- ⁷ Ndee vvy, eryryi ke SENHOR Jacó Ruete renonde.
- ⁸ Mba'eta itaty gui ojapo yy ruparā,
itaova ratā gui ojapo raka'e yvu.*

115

Nhanderuede anho nhamboete aguā regua

- ¹ SENHOR, ore kuery e'ỹ toremboetea, ore e'ỹ,
ha'e rami 'rāgue py nderery anho tombotea,
renhomboaxya ha'e ojeroviapy reikoa re.
- ² Mba'e re tu amboae regua kuery joupe-upe oporandu vy
“Mamo tu oī ha'e kuery Ruete?” he'i 'rā okuapy?
- ³ Mba'eta Nhanderuede ma yva re oī,
opa mba'e ojapo oikovy ha'e ae oipotaa rami.
- ⁴ Ha'e rā ha'e kuery pegua tuuete ma prata e'ỹ vy ouro guigua rive,
avakue opo py ojapo va'ekue meme.*
- ⁵ Ijuru va'eri nda'ijayvui,
hexa va'eri ndoexai,
- ⁶ ijapyxa va'eri noendui,
inhapygüa va'eri noetüi,
- ⁷ ipo va'eri mba'eve re ndopokoi,
ipy va'eri ndoguatai,
ijyryvi va'eri ha'e kuery gui neī peteī ayvu nonhendui.
- ⁸ Ijapoare kuery topyta ha'e nunga rami ae,
hexe ojerovia va'e kuery voi.
- ⁹ Ha'e gui Israel kuery ma SENHOR re ae tojerovia.
Ha'e anho ma ipytyvōa ha'e mba'emo vai jokoia oiko.
- ¹⁰ Arão ramymino kuery tojerovia SENHOR re.
Ha'e anho ma ipytyvōa ha'e mba'emo vai jokoia oiko.
- ¹¹ SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi tojerovia SENHOR re.
Ha'e anho ma ipytyvōa ha'e mba'emo vai jokoia oiko.
- ¹² Mba'eta nhandere SENHOR ima'endu'a vy nhanemoingo porā 'rā.
Omoingo porā 'rā Israel kuery,
omoingo porā 'rā Arão ramymino kuery,
- ¹³ omoingo porā 'rā henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
yvatekueve ha'e vvygüeve voi.*

* 114:3 Ye'ē Pytā ojavaague ma Êxodo 14 py omombe'u, ha'e rā Jordão yakā guakykue katy ojevyaque ma Josué 3 py. * 114:8 Êxodo 17; Números 20 * 115:4 Salmo 135.15-18 * 115:13 Apocalipse 11.18, 19.5

- 14 SENHOR tomoïve tema peiko porã aguã,
peẽ kuery ha'e penda'y kuery pe guive.
- 15 SENHOR yva ha'e yvy apoare va'e
ogueroyvu porã va'e tapendekuai.
- 16 Yva ma SENHOR pegua oï.
Ha'e rã yvy ma ome'ẽ avakue ra'y kuery pe.
- 17 Omanogue ma ndogueroporaie 'rã SENHOR,
okyrirĩ va'e anho ikuai py oguejy va'ekue.
- 18 Ha'e rã nhande kuery ma jarovy'a 'rã SENHOR,
aỹ guive raka'e rã peve.
Aleluia!

116

Oporai vy Nhanderuete oguerovy'aague

- 1 Xee ma ayvu SENHOR,
mba'eta ajerure ramo oendu xeayvua.
- 2 Xea katy ojero'a vy ojapyxaka rire
ixupe ajapukai 'rã aikovea ja.
- 3 Manoa regua nhuã xemboty va'ekue,
jexavaia yvykua vaikue guigua xere ipo'aka va'ekue.
Ha'e ramo aiko axya ha'e ndavy'aia py ha'a karamboae.
- 4 Ha'e rami vy ajapukai SENHOR rery rupi:
“ SENHOR, eraa jepe ke xerekove!” ha'e va'ekue.
- 5 SENHOR ma porayvu ha'e heko porã va'e,
Nhanderuete ma nhanemboaxya rupi oiko va'e.
- 6 SENHOR ma hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery re opena porã va'e.
Ha'e rami vy ha'a ajupya py xerexa vy xereraa jepe karamboae.
- 7 Xenhe'ẽ, ejevuy ju ke repytu'u aguã py,
mba'eta xevy SENHOR mba'emo porã ome'ẽ oata aguã rami e'ỹ.
- 8 Ha'e rami vy xenhe'ẽ oepy amano taa gui.
Oepy xerexa xerexaya gui,
xepy guive oepy onhepyxangaa gui.
- 9 Ha'e ramo SENHOR renonde aiko 'rã
okuave va'e yvy re.
- 10 Hexe ajerovia va'eri xejeupe xeayvu vy
“Ajexavai ete rima aikovy”, ha'e va'ekue.*
- 11 Xepy'a eta rei vy
“Avakue ikuai va'e ma ijapu va'e meme”, ha'e va'ekue.
- 12 SENHOR opa mba'e py xevy ojapo porãague re
mba'e nda'u ame'ẽ 'rã ixupe?
- 13 Xereraa jepeague arovy'a vy aupi 'rã karo,
ha'e SENHOR rery rupi aroporai 'rã.
- 14 SENHOR pe ajapopa 'rã anhemboayvuague
ixupegua kuery ha'e javi oexaa py.
- 15 Hepy ete va'e SENHOR oexa 'rã
ojepeguaiky'a e'ỹ va'e kuery omano rã.
- 16 SENHOR, xee ma nerembiguai ete aiko,
nerembiguai pi'a guive aiko.
Remondopa ma xejokuaague.
- 17 Ha'e ramo ndevy ame'ẽ 'rã roguerovy'aa,
ha'e SENHOR rery rupi aroporai 'rã.
- 18 SENHOR pe ajapopa 'rã anhemboayvuague,

* 116:10 2 Coríntios 4.13   * 116:13 Apy ijayvu judeu kuery gueko rami vy Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ aguã re. Tembi'u ha'e vinho oupi 'rã ixupe, ha'e gui oguerovy'aa rupi ho'u 'rã (Salmo 22.23-26; Levítico 7.11-16).

ixupegua kuery ha'e javi ikuaia py,
 19 SENHOR pegua roka
 Jerusalém mbyte py ae.
 Aleluia!

117

SENHOR pe ha'e javi regua oporaei aguã regua
 1 Peẽ vvy regua ha'e javi, peporaei ke SENHOR pel
 Peroporaiei, ha'e javi regua!*

2 Mba'eta SENHOR ma opa mba'e py nhanemboaxy,
 ha'e ojeroviapy 'rã oiko raka'e rã peve.
 Aleluia!

118

Nhandereraa jepea jarovy'a aguã regua
 1 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
 Mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.

2 Israel kuery aipo te'i:
 “Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.”

3 Arão ramymino kuery aipo te'i:
 “Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.”

4 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi aipo te'i:
 “Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.”

5 Ha'e gui xee ma ajexavaia py ajapukai SENHOR pe.
 Ha'e ramo SENHOR oendu vy xerepy karamboae.

6 Xereve SENHOR oiko ramo xee ndakyjei 'rã.
 Mba'e tu avakue ojapo 'rã xere?*

7 SENHOR xereve oiko xepytyvõarã.
 Ha'e nunga rupi aexa 'rã xere ija'e e'ỹ va'e kuery re aipotaa ojeupity ramo.

8 Avakue re jajerovia 'rãgue py
 ha'eveve SENHOR re nhanhemi.

9 Huvixa kuery re jajerovia 'rãgue py
 ha'eveve SENHOR re nhanhemi.

10 Ha'e javi regua xembojere rei okuapy,
 teĩ SENHOR rery rupi amomba.

11 Jova-jovai gui xejokopa,
 teĩ SENHOR rery rupi amomba.

12 Eiru rami ete xea'o'i okuapy,
 teĩ tata py juu okaia rami okaipa.
 SENHOR rery rupi amomba.

13 Opoxya rupi xemoanha ratã heravy xereity aguã,
 teĩ SENHOR xepytyvõ.

14 SENHOR ma xemombaraetea oiko, aroporaiei va'e guive,
 xereraa jepe rire.*

15 Heko porã va'e rekoa rupi onhendu
 heraa jepeare oguerovy'a va'e:
 “ SENHOR opo'akaa rupi ojapo mba'emo porã!

16 SENHOR opo oupi vy
 mba'emo porã ojapo” he'i va'e.

17 Xee ma namanovei 'rã.
 Ha'e rami 'rãgue py aikove 'rã,
 SENHOR ojapo va'ekue amombe'upa aguã.

18 SENHOR xembopaga ete,

* 117:1 Romanos 15.9-11

* 118:6 Hebreus 13.5-6

* 118:14 Êxodo 15.1-2; Isaias 12.1-2

- teĩ manoa pe naxemboaxai guive.
 19 Peipe'a ke xevy teko porā rokē,
 ha'e va'e rupi aike vy SENHOR aroporaei aguã.
 20 Ha'e va'e ae ma SENHOR rokē,
 ha'e va'e rupi heko porā va'e anho 'rã oike.
 21 Xee rogueroporaei 'rã,
 xepytyvō vy xereraa jepe rire.
 22 Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma
 yvatevea py opyta iporãvea pyguarã.
 23 Ha'e nunga ma SENHOR ae ojapo,
 ha'e jaexa rã iporã ete va'e.*
 24 Kova'e ára ma SENHOR omoingo va'ekue.
 Ha'e ramo javy'a ha'e jarovy'a 'rã.
 25 SENHOR, orereraa jepe ke, rojerure!
 Oremoingo porā ke, SENHOR!
 26 Ima'endu'a porãmbý toiko SENHOR rery rupi ou va'e!*
 SENHOR pegua opy peẽ kuery ha'e javi peike va'e rogueroayvu porã.
 27 SENHOR ma Nhanderuete ha'e nhanemoexakãa.
 Ngaru oiko aguã py pembojegua mba'emo rogue py,
 altar apy peve.
 28 Ndee ma Xeruete, xee rogueroporaei 'rã.
 Ndee Xeruete, xee aikuaa uka 'rã ndeyvatea.
 29 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
 Mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'y'.

119

Nhanderuete guigua lei iporãa re ijayvua

- 1 Ovy'a ete 'rã iky'a e'y'a rupi oiko va'e,
 SENHOR guigua lei rupi ae.
 2 Ovy'a ete 'rã oikuaa uka va'ekue rupi oiko va'e,
 opy'a ha'e javi py onhe'ẽ rendu va'e.
 3 Ha'e va'e kuery ma mba'emo vai rupi e'y' ikuai,
 Nhanderuete guigua tape rupi anho.
 4 Rejapo uka va'e reikuaa uka
 rojapopa ete aguã.
 5 Aguataa toĩ atã
 ndeayvu reja va'ekue rupi aiko aguã.
 6 Ha'e rami vy axĩmba aguã rami e'y' 'rã aiko
 rejapo uka va'e ha'e javi re aikuaa pota vy.
 7 Peteĩ rami xepy'a reve roguerovy'a 'rã,
 ha'evea rami ndeayvuague aikuaa rire.
 8 Xee ma ajapo 'rã ndeayvu reja va'ekue.
 Xereja eme ke.
 9 Mba'exa vy nda'u kunumigue onhemongy'a e'y' re oiko 'rã?
 Ndeayvu rupi oiko ri vy tema.
 10 Xee ma xepy'a ha'e javi py roeka va'e.
 Ejapo eme rejapo uka va'ekue gui ajepe'a aguã rami.
 11 Xepy'a re amoĩ 'rã ndeayvuague
 nnderovai ajejavy e'y' aguã.
 12 SENHOR, xee ma rogueroporaei 'rã.
 Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko aguã re.
 13 Xeayvu tema xema'endu'a vy
 reikuaa potaa rupi ndeayvuague ha'e javi re.

* 118:23 Mateus 21.42, Marcos 12.10-11, Lucas 20.17, Atos 4.11; 1 Pedro 2.7
 Marcos 11.9; Lucas 13.35, 19.38; João 12.13

* 118:26 Mateus 21.8-9, 23.37-39;

- 14 Opa mba'e porã gui
arovy'ave ndee reikuaa uka va'ekue.
- 15 Anhembo'e aikovy ndee orembo'ea re,
aikuaa pota 'rã reikoa re.
- 16 Ndeayvua reja va'ekue re xee avy'a.
Ndaxerexarai 'rã ndeayvuague re.
- 17 Ejapo porã xee nerembigui pe,
aikove ha'e ndeayvuague rupi aiko agua.
- 18 Eipe'a ke xerexa jokoia,
aexa kuaa agua ndeguigua lei re iporã ete va'e oĩ va'e.
- 19 Ko vvy re aikoa ja hekoa e'ỹ va'e rami aiko.
Eikuaa uka e'ỹ eme ke rejapo uka va'ekue.
- 20 Xepy'a py aendu nda'evei etea,
ne'arandua rupi ndeayvuague aenduxe riae vy.
- 21 Ndee ma ojejou porã rei va'e ha'e avyu vaipy kuery pe ndeayvu ete va'e.
Ha'e kuery ojepe'a okuapy rejapo uka va'ekue gui.
- 22 Eipe'a ke xere ijayvu reia ha'e ovy'a reia,
mba'eta xee ma reikuaa uka va'ekue rupi aiko ramo.
- 23 Xere huvixa kuery ijayvu agua nhomboatypa teĩ
xee nerembigui aikuaa pota aikovy ndeayvu reja va'ekue re.
- 24 Reikuaa uka va'ekue ma xembovy'a va'e.
Ha'e va'e ma xemongetaa guive.
- 25 Yvy rupi xereitya ma.
Xemoingo porã ju ke ndeayvuague rami vy.
- 26 Xerekokue amombe'upa ramo ndee xembovai.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko agua.
- 27 Eikuaa uka ke renhomb'o'ague rami aiko agua,
ha'e xee aikuaa pota 'rã iporã ete va'e reikuaa uka va'e re.
- 28 Xepy'a py xeporiau ndavy'avei vy.
Xemombaraete ju ke ndeayvuague rami vy.
- 29 Xepe'a ke ijapu va'e kuery rape gui.
Xemboaxy ke ndeguigua lei re oĩa rami vy.
- 30 Aiporavo tape vy'aa katyguia,
amoĩ ne'arandua rupi aiko agua.
- 31 Reikuaa uka va'ekue rupi pota aiko.
SENHOR, xeapo eme axĩmba agua rami.
- 32 Anha 'rã avy tape rejapo uka va'ekue oĩa rupi,
xepy'a py xembovy'a rire.
- 33 SENHOR, xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko agua.
Ha'e va'e rupi aiko 'rã opa peve.
- 34 Xemo'arandu ke, ha'e ramo aiko 'rã ndeguigua lei rupi.
Xepy'a ha'e javi py 'rã ajapo.
- 35 Xerereko ke tape rejapo uka va'ekue oĩa rupi,
mba'eta ha'e va'e anho arovy'a.
- 36 Xepy'a re emoĩ reikuaa uka va'ekue rupi aiko agua,
mba'emo ajoupave agua rupi e'ỹ.
- 37 Xemoma'ẽ eme ovare e'ỹ va'e re.
Xembopy'a guaxu ke ndeguigua tape rupi.
- 38 Nerembigui pe emoĩ atãve ndeayvuague,
nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe reme'ẽ rire.
- 39 Eipe'a ke xere ijayvu reia xemongyje va'e,
mba'eta ne'arandua anho ha'eve.
- 40 Ma'ẽ, ndee xembo'ea rami anho aikoxe va'e.
Xembopy'a guaxu ke ndereko porãa rupi.
- 41 SENHOR, exa uka xemboaxya.
Xereraa jepe guive ndeayvuague rami vy.

- 42 Ha'e ramo 'rāe ambovai kuaa xembojaru rei okuapy va'e,
ndeayvua re ajerovia vy.
- 43 Xejuru gui eipe'a eme ayvu anhetē rupigua,
mba'eta xee ma arō aikovy ne'arandua.
- 44 Ha'e rami vy ndeguigua lei rupi aiko riae 'rā,
raka'e rā peve.
- 45 Aiko 'rā aa jepea rupi,
ndee xembo'ea rupi pota aiko vy.
- 46 Huvixave kuery renonde voi axī e'y' re
amombe'u 'rā reikuaa uka va'ekue.
- 47 Xee arovy'a 'rā rejapo uka va'ekue,
xee ayvu vy.
- 48 Rejapo uka va'ekue ayvu vy aupi 'rā xepo,
ndeayvua reja va'ekue re aikuaa pota 'rā guive.
- 49 Nema'endu'a ke xee nerembigui pe ndeayvuague re,
mba'eta xeapo arō aguā rami.
- 50 Ajexavaia py xembovy'a va'e ma pova'e:
ndeayvu xembopy'a guaxua.
- 51 Ojejou porā rei va'e kuery xejojai riae,
teĩ xee ndajepe'ai ndeguigua lei gui.
- 52 Xema'endu'a ymave ne'arandua rupi ndeayvuague re.
Ha'e va'e ma xembopy'a guaxu, SENHOR.
- 53 Xee aendu xevaia,
heko vai va'e ndeguigua lei rupi ve'y' ikuai ramo.
- 54 Mamo rā aguataa rupi oo py akea py
aroporaei aikovy ndeayvua reja va'ekue.
- 55 SENHOR, pyávy xema'endu'a 'rā nderery re.
Ha'e rami vy ndeguigua lei rupi 'rā aiko.
- 56 Pova'e ma xevy guarā oĩ va'e,
ndee xembo'ea rupi aiko aguā.
- 57 SENHOR ae xevyguia oiko.
Ha'e ramo aipoa'e: "Ajapo 'rā ndeayvuague", ha'e.
- 58 Xepy'a ha'e javi py ajerure xemboaxy aguā.
Xemboaxy ke ndeayvuague rami vy.
- 59 Xee ae aikoa re aikuaa pota vy
ajejy ju ndee reikuaa uka va'ekue rupi aiko aguā.
- 60 Anhea'ā 'rā, namboarei guive
rejapo uka va'ekue ajapo aguā.
- 61 Heko vai va'e kuery nhuā xejura
teĩ ndaxerexarai 'rā ndeguigua lei gui.
- 62 Pytū mbyte jave teĩ apu'ā 'rā roporaei aguā,
ne'arandua rupi ndeayvuague anhetē va'e meme ramo.
- 63 Anhemoirū 'rā nerenonde ojererokyjea rupi
ha'e rembo'eague rami ikuai va'e reve.
- 64 SENHOR, yvy jave re rexa uka ndeporayvua.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue re.
- 65 SENHOR, xee nerembigui pe rejapo porā,
ndeayvuague rami vy.
- 66 Xembo'e ke 'arandu ha'e aikuaa aguā re,
rejapo uka va'ekue rupi ajerovia ramo.
- 67 Ajexavai e'y' mbove ha'eve e'y'a rami aiko va'ekue,
teĩ aỹ ma ajapo aikovy ndeayvua.
- 68 Ndee ma heko porā ha'e ojapo porā va'e.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue re.
- 69 Ojejou porā rei va'e kuery ma xere ijayvu rive
teĩ xepy'a ha'e javi py ajapo renhomb'o'eague.

- 70 Ha'e kuery ma ipy'a ratã va'e.
Ha'e rã xee ma arovy'a ndeguigua lei.
- 71 Ajexavaiaque ma ojapo porã xevy,
ndeayvu reja va'ekue aikuaa nho aguã.
- 72 Mbovy e'y ouro ha'e prata guigua oĩ va'e rire
xevy pe ovareve 'rãgue ndejuru gui lei oẽ va'e.
- 73 Ndepo py ae xeapo ha'e xemoingo raka'e.
Xembo'e ke aikuaa aguã rejapo uka va'ekue.
- 74 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e xerexa vy ovy'a okuapy,
ndeayvuague re ajerovia ramo.
- 75 SENHOR, xee aikuaa porã ha'eva rami ndeayvua,
ojeroviapy reikoa rupi ae xemoingo axy va'ekue.
- 76 Tou ha'vy ndeporayvua xembopy'a guaxu aguã,
xee nerembiguai pe ndeayvuague rami vy.
- 77 Xere embou xemboaxya aikove aguã,
mba'eta ndeguigua lei re xee avy'a.
- 78 Ojejou porã rei va'e kuery toximba, mba'e py e'y xembojexavai rire.
Ha'e rã xee ma aikuaa pota 'rã ndee xembo'ea re.
- 79 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e toupã xeirurã,
reikuaa uka va'ekue oikuaa va'e guive.
- 80 Xepy'a py tajapopa ndeayvu reja va'ekue,
aximba e'y aguã.
- 81 Ndee xereraa jepe aguã arõ vy xenhe'ẽ ikangy.
Ha'e rami teĩ arõ tema ndeayvuague.
- 82 Xerexa ikane'õmba ma ndeayvuague arõ rã.
"Raka'e 'rã tu xembopy'a guaxu?" ha'e.
- 83 Tata áry hyru ipirekue guigua omoĩ mbyre ipirupaa ramigua aiko,*
teĩ ndaxerexarai ndeayvu reja va'ekue gui.
- 84 Mbovy ára teri 'rã nda'u xee nerembiguai aikove?
Raka'e nda'u xerepy 'rã xerakykue monhaa kuery gui?
- 85 Ojejou porã rei va'e kuery ndeguigua lei rupi e'y ikuai va'e ma
vyvykua ojo'o okuapy xembo'a aguã.
- 86 Rejapo uka va'ekue ma anhetẽ va'e meme.
Xerepy ke mba'e py e'y xerakykue monhaa kuery gui.
- 87 Ha'e kuery xemomba rai'i ma ko yvy re.
Ha'e rami teĩ xee ndajepe'ai 'rã renhombo'ea gui.
- 88 Xembopy'a guaxu ke xemboaxya rupi vy,
ha'e rã ajapo 'rã ayvu ndejuru gui oẽ va'e.
- 89 SENHOR, yva re ndeayvuague oĩ atã 'rã
raka'e rã peve guarã.
- 90 Ojeroviapy riae 'rã reiko raka'e rã peve guarã.
Yvy renhono rire ha'ekue py ae oĩ.
- 91 Ndeayvuague rami vy opa mba'e oimba porã aỹ peve,
mba'eta ndevyguia meme ikuai.
- 92 Ndeguigua lei re'y avy'a va'e rire
yma ma amano 'rãgue aiko axy vaipa vy.
- 93 Xee ma ndaxerexarai 'rã renhombo'eague re,
ha'e va'e rupi xemoingove rire.
- 94 Xereraa jepe ke ndevyguia aiko ramo,
mba'eta aeka renhombo'eague.
- 95 Heko vai va'e kuery xerarõ okuapy xemokanhy aguã,
ha'e rã xee ma aikuaa pota 'rã reikuaa uka va'ekue re.
- 96 Xee aexa rã iporãgue ikuai va'e ha'e javi opa va'erã.

* 119:83 Ha'e va'e jave py vinho ryrurã ojapo 'rã vexa'i e'y vy kavara pirekue gui. Hataxã py omoĩa ramo ipiru ha'e ivaikueve 'rã ovy.

- Ha'e rā rejapo uka va'ekue ma opa va'erā e'ỹ.
 97 Xee ma ayvu ete ndeguigua lei!
 Ára pukukue re hexe anho aikuaa pota.
- 98 Rejapo uka va'ekue ojapo xerovaigua kuery gui xe'aranduve aguā rami,
 xepy'a re amoī riae ramo.
- 99 Xembo'ea kuery ha'e javi gui xee aendu kuaave,
 reikuaa uka va'ekue re aikuaa potaa rupi vy.
- 100 Tujakue gui voi xe'aranduve,
 renhombo'eague rami aiko vy.
- 101 Tape vai ha'e javi gui xee ajepe'a,
 ndeayvuague re aikuaa pota aguā.
- 102 Ha'e rā ndeayvuague gui ma xee ndajepe'ai 'rā,
 ndee xerekombo'e ramo.
- 103 Ndeayvu aa'anga rā he'ē va'e ramigua,
 ei gui he'ēve xejuru pe.
- 104 Renhombo'eague rupi vy xe'arandu 'rā.
 Ha'e rā tape anhetē e'ỹ va'e ma ajeguarua meme.
- 105 Ndeayvu ma tataendy oī aguata aguā,
 aikoa rupi omoexakā va'e.
- 106 Aura karamboae, ha'e auraague amoī atā guive,
 ha'evea rami ndeayvuague rupi aiko aguā.
- 107 Xee ma aiko axy vaipa ma.
 SENHOR, xemoingove ke ndeayvuague rami vy.
- 108 SENHOR, ejopy ke ame'ēxea'i py xeyvu ame'ē va'e,
 ha'e xembo'e ndeayvuague re.
- 109 Xejukaxea kuerya rupi riae aiko,
 teī ndeguigua lei gui ndaxerexarai 'rā.
- 110 Heko vai va'e kuery ma nhuā omoī xerovai,
 teī xee ndajepe'ai 'rā renhombo'ea gui.
- 111 Reikuaa uka va'ekue ma raka'e rā peve guarā amoī xejee,
 mba'eta xepy'a py arovy'a.
- 112 Xepy'a re amoī ndeayvu reja va'ekue rupi aiko aguā,
 raka'e rā ha'e opa peve.
- 113 Mokoī rupi rei ijayvu va'e ma xee ajou vai.
 Ha'e rā ndeguigua lei ma arovy'a.
- 114 Ndee ma anhemiaty ha'e mba'emo vai jokoia reiko.
 Ndeayvua re ae ajerovia.
- 115 Mba'emo vai rupi pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui.
 Xee ma ajapoxe Xeruede ojapo uka va'e.
- 116 Xepytyvō ke ndeayvuague rami vy, aikove aguā.
 Emoingo e'ỹ eme arō va'e, axĩmba e'ỹ aguā.
- 117 Xemombaraete ramo 'rāe aa jepe,
 ha'e ndeayvu reja va'ekue rupi aiko.
- 118 Rejou vai ndeayvuague gui ojepe'a va'e,
 mba'eta apu py ae ha'e kuery nhombotavypa 'rā.
- 119 Yty rami rive remombo 'rā heko vai va'e yvy jave re ikuai va'e.
 Ha'e nunga rupi xee arovy'a reikuaa uka va'ekue.
- 120 Nerenonde ajereroxyje vy xero'o pirĩmba,
 ndeayvua re ae ajereroxyje.
- 121 Xee ma anhetē ha'e teko porā rupi ajoguereko va'e.
 Xemboaxa eme ke xerovaigua kuery po py.
- 122 Xee nerembiguai xerepy ke aiko porāve ju aguā.
 Xembojexavai uka eme ojejou porā rei va'e kuery pe.
- 123 Xerexa ikane'ōmba ma xereraa jepearā arō riae vy,
 ndereko porāa rupi ndeayvuague ojeupity aguā guive.
- 124 Ereko nerembiguai remboaxya rupi.

- Xembo'e ke ndeayvu reja va'ekue re.
 125 Xee ma nerembiguai aiko.
 Xemo'arandu ke reikuaa uka va'ekue aikuaa aguã.
 126 SENHOR, ovaẽ ma reikuaa pota aguã ára,
 mba'eta ndeguigua lei rupi nda'ikuaiai ramo.
 127 Xee ma ouro gui arovy'ave rejapo uka va'ekue,
 ouro oiky'a'o pyre gui voi.
 128 Ha'e nunga rupi renhombo'eague pe "Anhetẽ va'e meme" ha'e.
 Ha'e rã ijapu va'e kuery reko ma ajou vai.
 129 Reikuaa uka va'ekue ma iporã ete.
 Ha'e va'e rupi aiko xepy'a ha'e javi py.
 130 Ndeayvu reikuaa uka ramo omoexakã vy
 omo'arandu 'rã hi'arandu e'ÿ'i va'ekue.
 131 Xejuru aipe'a vy xepytuẽ atã,
 rejapo uka va'ekue aikuaa porãvexe vy.
 132 Eju ju xea py, ha'e xemboaxy,
 nderery oayvu va'e kuery pe rejapoaty rami vy.
 133 Emoĩ atã ke ndeayvuague rupi aikoa.
 Ha'e rã teko vai va'e guive rã ta'ipo'aka eme xere.
 134 Xerepy ke avakue xemoingo axy reia gui,
 ha'e ramo aiko 'rã renhombo'eague rami.
 135 Xee nerembiguai áry taexakã nderova,
 ha'e xembo'e ndeayvu re.
 136 Xerexay ma yakã rami oxyry,
 ndeguigua lei rupi e'ÿ avakue ikuai rã aexa vy.
 137 SENHOR, ndee ma ndereko porã va'e,
 ndeayvua guive anhetẽ va'e meme.*
 138 Reikuaa uka va'ekue ma anhetẽ rupi reja,
 ojeroviapy guive.
 139 Ndeayvu gui xerovaigua kuery hexaraipa rã aexa vy
 nda'vei etea aendu va'e xemomba rai'i.
 140 Ndeayvua ma icy'a e'ÿ ete va'e.
 Ha'e nunga rupi xee nerembiguai arovy'a.
 141 Xee ma yvyĩ'i va'e, oayvupy e'ÿ aiko va'eri
 ndaxerexarai renhombo'eague re.
 142 Ndeguigua teko porã ma opa va'erã e'ÿ,
 ndeguigua lei ma anhetẽ va'e meme.
 143 Xe'áry jexavai ha'e ndavy'ai etea ou teĩ
 rejapo uka va'ekue ma xembovy'a kuerei.
 144 Reikuaa uka va'ekue ma ha'evea ramigua meme raka'e rã peve guarã.
 Xemo'arandu ke ha'e va'e rupi, ha'e ramo aikove 'rã.
 145 Xepy'a ha'e javi py xee ajapukai ndevy.
 SENHOR, xembovai ke, ha'e ramo ajapo 'rã ndeayvu reja va'ekue.
 146 Ndevy ajapukai. Xereraa jepe ke,
 ha'e ramo aiko 'rã reikuaa uka va'ekue rupi.
 147 Ko'ẽ e'ÿ mbove'i ajapukai,
 ndeayvua arõ ajerovia reve.
 148 Pytũ mbukukue re xerexa ndokei,
 ndeayvuague re aikuaa pota aguã.
 149 SENHOR, ndeporayvua rupi endu ke xeayvua.
 Ndeayvuague rami vy xemoingove.
 150 Teko vai rupi ikuai va'e ovaẽ rai'i ma xea py.
 Ha'e kuery ma ndeguigua lei gui ojepe'a va'e.
 151 SENHOR, mombyry e'ÿ ndee reiko,

* 119:137 Apocalipse 16.5-7, 19.2

- rejapo uka va'ekue ma anhetē va'e meme.
- 152 Yma ma aikuaa ndeayvuague
raka'e rā peve guarā reja va'ekue.
- 153 Eikuaa pota ke aiko axya re, xereraa jepe guive,
mba'eta xee ma ndeguigua lei gui ndaxerexarai 'rā.
- 154 Xerepy ke, ha'e xereraa jepe.
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
- 155 Heko vai va'e kuery ma oo jepe aguā gui mombyry ikuai,
ndeayvu reja va'ekue ndoikuaaxei vy.
- 156 SENHOR, opa mba'e py ndee oremboaxy 'rā!
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
- 157 Heta ete ikuai xerovaigua kuery xerakykue monha va'e,
teĩ xee ndajepe'ai 'rā reikuaa uka va'ekue gui.
- 158 Ojerovia e'y va'e kuery aexa vy aendu ndajou porāia,
ndeayvuague rami e'y ikuai rā.
- 159 Eikuaa pota ke renhombo'eague arovy'aa re.
SENHOR, ndeporayvua rupi xemoingove.
- 160 Ndeayvua ma jypy guive anhetē va'e meme.
Ha'evea rami ndeayvuague raka'e rā peve guarā.
- 161 Huvixa kuery mba'e py e'y xemoingo axy
teĩ xepy'a py ajereroxyjea va'e ma ndeayvu ae.
- 162 Mba'emo rejapo aguā re ndeayvuague aendu vy avy'a,
amongue ojou reta va'e rami.
- 163 Xee ma ajeguaru apu gui, ajou vai ete guive.
Ha'e rā ndeguigua lei ma arovy'a.
- 164 Ára nhavō sete-kue kuerei 'rā rogueroporaei,
ndeayvuague ha'evea ramigua meme ramo.
- 165 Ndeguigua lei oguerovy'a va'e ma ovy'a ete 'rā,
ndoikoi 'rā guive ha'e kuery reityarā.
- 166 SENHOR, arō aikovy ndee xereraa jepe aguā,
rejapo uka va'ekue ajapo reve.
- 167 Xepy'a py aiko reikuaa uka va'ekue rupi,
arovy'a ete vy.
- 168 Renhombo'eague ha'e reikuaa uka va'ekue rupi aiko,
mba'eta nerenonde ojekuaa aikoa ha'e javi.
- 169 SENHOR, ajapukaia tovaē ndea peve.
Xemo'arandu ke ndeayvuague rami vy.
- 170 Nerenonde py tovaē ajerurea.
Xereraa jepe ke ndeayvuague rami vy.
- 171 Xejuru tandereroporaei,
mba'eta xembo'e ndeayvu reja va'ekue re.
- 172 Xeayvu py tarovy'a ndeguigua lei,
mba'eta rejapo uka va'ekue ha'evea ramigua meme.
- 173 Embou ndepo xerepy aguā,
renhombo'eague aiporavo rire.
- 174 SENHOR, arō ete xereraa jepe aguā.
Ndeguigua lei anho arovy'a.
- 175 Emoingove xenhe'ē rogueroporaei aguā.
Ndeayvuague taxepytyvō.
- 176 Vexa'i kanhygue rami aiko. Xereka ke,
mba'eta xee nerembiguai ndaxerexarai 'rā rejapo uka va'ekue gui.
- Ijayvu rei va'e kuery rovai ojerureague*
Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguā.

Ha'e ramo oendu xeayvu.

² SENHOR, xereraa jepe ke apu rupi ijayvu va'e gui,
nhombotavypaa rupi ijayvu va'e kuery gui.

³ Nhombotavypaa rupi ndeayvu va'e,
mba'e 'rã tu ndereko rekovia ome'ëa,
mba'e 'rã tu ndevy guarã omboua?

⁴ Nembopagaa 'rã ipy'a guaxuve va'e ru'y hakua va'e py,
tapyĩ hexakã va'e zimbroy guigua py guive.

⁵ Xevy pe nda'evei ete yvy mboae regua Meseque,
Quedar pygua kuery rekoa rupi aikoa.

⁶ Yma ete ma ha'e py aiko,
peteĩ rami nda'ikuaixei va'e kuery mbyte.

⁷ Xee ma peteĩ rami orekuai aguã re xeayvu teĩ
ha'e kuery ma joe opu'ã aguã re anho onhea'ã okuapy.

Nhandere Nhanderuede onhangarekoa re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

121

¹ Yvyty katy ama'ë.

Magui nda'u ou 'rã xerepyarã?

² SENHOR yva ha'e yvy apoare va'e gui ae
ou xerepyarã.

³ Ha'e ma nandereity ukai 'rã.

Nerarõa rupi ndoke oinyi 'rã.

⁴ Israel kuery rarõa ma oke va'erã e'y,
ndojarapai 'rã guive.

⁵ SENHOR ae opena porã 'rã ndere.

Nemo'äärã SENHOR oĩ reiporu kuaa regua re.

⁶ Ha'e ramo ara py kuaray nandeapo vai 'rã,
pyávy teĩ jaxy voi nandeapo vai 'rã.

⁷ SENHOR ndereraa jepe 'rã opa mba'e vai gui.
Nderekovea re opena porã 'rã.

⁸ Reë ha'e reike ju ramo SENHOR onhangareko 'rã ndere
aỹ guive raka'e rã peve.

Jerusalém tetã oĩ porã aguã re ojerurea

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

122

¹ Xevy pe “Jaje'oi ke SENHOR pegua oo py”
'ea rã aendu vy avy'a ete.

² Ndee Jerusalém tetã,
orepy ovaë ma nerokë py.

³ Jerusalém ma tetã peteĩ henda'i py ojapo pyre.

⁴ Ha'e katy oje'oi 'rã SENHOR pegua kuery ha'e javi regua,
SENHOR rery oguerovy'a aguã
Israel kuery oje'oi aguã va'e.

⁵ Ha'e py ma ikuai ha'evea rami oikuaa pota va'e renda,
Davi ramymino kuery openaaty ikuai.

⁶ Pejerure ke Jerusalém oĩ porã aguã.
Ndererovy'a va'e kuery ta'ikuai porã avi.

⁷ Ndekora mbyte ikuai va'e ta'ikuai porã,
huvixave ro pygua kuery voi topytu'u porã.

⁸ Xeryvy kuery, xeirũ kuery re ama'ë vy
Jerusalém tetã re ajerure:

“Toĩ ha'e py ikuai porã aguã”, ha'e.

⁹ SENHOR Nhanderuede pegua oo re ama'ë vy

anhea'a 'rā aikovy oī porā aguā.

Nhanderuete oipytyvō aguā ojerureague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguā.

123

¹ Xee ama'ē ne'amba re reiko va'ea katy.

² Tembiguai herekoa po gui mba'emo oarō va'e,
tembiguai kunha mba'e herekoa po re oma'ē va'e rami
ore kuery voi roma'ē ndea katy
oremboaxy peve, SENHOR Oeruetete.

³ SENHOR, endu ke oremboaxya, oremboaxy ke,
mba'eta orere ija'e e'y' va'e anho ikuai.

⁴ Orenhe'ē py roendu ha'e kuery ae oipotaa rami orembojaru reia anho,
ojejou porā rei va'e kuery orere nda'ija'eia roendu.

Nhanderuete nhanderepya ha'e nhandereraa jepea re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguā Davi ombopara va'ekue.

124

¹ SENHOR e'y' nhandea katy oiko va'e rire —
Israel kuery aipo te'i —

² Nhandere avakue opu'a ramo

SENHOR e'y' nhandea katy oiko va'e rire

³ ha'e kuery jaikove reve nhanemokōmba 'rāgue,
nhandevy ipoxypa vy.

⁴ Nhande'áry yy ou 'rāgue,
ty guaxu vy oaxa 'rāgue nhanderekove áry,

⁵ yy oxyry atā va'e
oaxa 'rāgue nhanderekove áry.

⁶ Ta'ima'endu'a porāa SENHOR re,
ha'e kuery pe nanhanemondoro ukai rire haī py.

⁷ Ha'e rami rā nhanenhe'e oo jepe
guyra mbo'aa nhuā gui oo jepea rami.
Nhuā omondo ramo jaa jepe.

⁸ SENHOR yva ha'e yvy apoare rery rupi
jajapukai ramo ou nhanepytyvōarā.

Jajerovaa re nhaī atā aguā regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguā.

125

¹ SENHOR re ojerovia va'e ma Sião vvyty rami ikuai.
Ha'e va'e ma nomyi 'rā, oī atā 'rā raka'e rā peve guarā.

² Jerusalém tetā yv'ry rupi vvyty ikuai va'e rami
SENHOR opena 'rā ojeupegua kuery yv'ry,
a'y' guive raka'e rā peve.

³ Heko porā va'e kuery re
heko vai va'e nda'ipo'aka riaei 'rā,
heko porā va'e opo py ojapo vai e'y' aguā.

⁴ SENHOR, emoingo porā ke heko porā va'e,
anhetē rupi ipy'a va'e kuery.

⁵ Ha'e rā tape karē rupi opia va'e ma
SENHOR ombopaga 'rā heko vai va'e kuery reve.
Israel kuery re toī ikuai porā aguā.

Ojae'o va'e ombopy'a porāa jevy aguā regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguā.

126

- ¹ SENHOR Sião tetã py nhanemoingo porã ju ramo
oexa ra'u va'e rami nhandekuai va'ekue.
- ² Ha'e jave py nhanderory,
javy'aa rupi nhandeayvu guive.
Ha'e ramo amboae regua kuery joupe-upe aipoe'i:
"Ha'e kuery pe SENHOR ojapo porã ete", he'i okuapy.
- ³ Anhetê SENHOR nhanemoingo porã va'ekue.
Ha'e nunga rupi ae javy'a.
- ⁴ SENHOR, peteĩgue ju ke oremoingo porã,
Neguebe rupi yy oxyry va'e rami.
- ⁵ Hexay reve mba'emo ra'yĩgue onhotỹ va'ekue ma
ovy'a reve ju 'rã omono'õ.
- ⁶ Ojae'o reve onhotỹ ovy va'ekue ma
ovy'a vaipa reve 'rã ojevy ouvy,
mba'emo aju jokuaa ogueru vy.

Nhanderuete gui iporã va'e ha'e javi oua re ijayvua
Oguataa rupi ikuai va'e Salomão ombopara va'ekue.

127

- ¹ SENHOR ae oorã ojapo e'ỹ ramo
ijapoa kuery omba'eapoa mba'everã ndovarei 'rã.
Tetã re SENHOR nonhangarekoi ri ramo
harõa kuery onhangarekoa mba'everã ndovarei 'rã.
- ² Nda'eve ranhei ko'ẽ e'ỹ mbove nhapu'aa,
ndajake voia, neĩ jajexavaia rupi mbojape jajoua.
Mba'eta hembiaiyvu kuery okepa okuapy reve voi
ha'e kuery pe ome'ẽ 'rã mba'emo.
- ³ Nhandera'y kuery ma SENHOR ome'ẽ va'ekue meme,
guyru'i gui oiko'i va'e ma nhandevy guarã ome'ẽ.
- ⁴ Nhanekunumi jave nhandera'y kuery jareko va'e ma
opo py xondaro hu'y oguereko va'e rami.
- ⁵ Ovy'a ete 'rã avakue hyru py oguereko reta va'e.
Tetã rokẽ py ngovaigua kuery reve jogueroayvu
teĩ nda'ipo'aka e'yi 'rã.

Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi vy javy'a aguã regua
Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

128

- ¹ Ovy'a ete 'rã SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ixuguigua tape rupi ikuai vy.
- ² Remba'eapoa rupi rejou 'rã re'u va'erã.
Revy'a ete 'rã, ha'e opa mba'e oiko porã 'rã ndevy.
- ³ Ndero py ma ndera'yxy uva hi'a reta va'e rami 'rã oiko,
ha'e ndera'y kuery ma oliveira rembypy pyau'i rami meme 'rã ikuai mesa yvýry
ogupya py.
- ⁴ Ha'e rami SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma omoingo porã 'rã.
- ⁵ SENHOR tanemoingo porã Sião tetã gui,
reikove reve rexa aguã
Jerusalém tetã py omoingo porã rã.
- ⁶ Rexa 'rã neramymino kuery.
Israel kuery re toĩ ikuai porã aguã.

Ogueraa jepeague re ima'endu'aa
Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

129

- ¹ Xekunumi guive mbovykue rei e'ÿ xembojexavaia —
Israel kuery aipo te'i —
- ² Xekunumi guive xembojexavaia okuapy
te'i xere nda'ipo'akaai.
- ³ Xekupe rupi xekaraĩmbaa ma,
yvy karaĩa py rami xemboperepa vy.
- ⁴ Ha'e rami teĩ SENHOR heko porã va'e vy
ojayapa heko vai va'e xejokuaague.
- ⁵ Sião tetã re opu'ã va'e ha'e javi
toxĩmba, tojavapa guive.
- ⁶ Oo áry mba'emo rogue henhoĩ vy
ipoty e'ÿ re ipirupa va'e rami avi tokanhymba.
- ⁷ Ha'e nunga mba'everã ndovarei ramo
avave rei opo py nomono'õai,
neĩ ojyva áry ndojokuaai heruvy guive.
- ⁸ Ha'e kuerya rupi oaxa va'e kuery aipo te'i eme:
“ SENHOR topena porã penderel
SENHOR rery rupi ore rogueroayvu porã!” te'i eme.
- ÿy typyvea gui ojapukaia ague*
Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

130

- ¹ SENHOR, yy typyve etea gui ajapukai ndevy.
- ² SENHOR, endu ke ajapukaia!
Ndevy pe ajerurea re ejapyxaka pota ke.
- ³ SENHOR, rojejavyague re reikuaa pota va'e rire
mava'e 'rãgue tu oo jepe?
- ⁴ Ha'e rami avi ndere oĩ orepertoa aguã,
nerenonde rojererokyjea rupi roiko aguã.
- ⁵ Xee ma arõ aikovy SENHOR,
xenhe'ẽ py arõ ijayvuague rupi.
- ⁶ Tetã rarõa kuery ko'ẽ aguã re ojapuraa gui
xenhe'ẽ py SENHOR arõve.*
- Harõa kuery ko'ẽ aguã re ojapuraa gui
- ⁷ Israel kuery toarõve SENHOR.
Mba'eta SENHOR re oĩ nhomboaxy aguã,
opa mba'e gui joepy aguã guive.
- ⁸ Ha'e ae ma ogueraa jepe 'rã Israel kuery
heko vai ha'e javi gui.
- Nhanderuete re vy japytu'u aguã regua*
Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

131

- ¹ SENHOR, xepy'a py xee ajejou porã rei va'e'ÿ.
Ama'ẽa py nanhemboyvatei guive,
mba'emo tuvixa va'e re nda'eveia rupi e'ÿ aiko.
Mba'eta mba'emo iporãve ete va'e ma xevy guarã e'ÿ ae.
- ² Ha'e rami 'rãgue py akyrirĩ vy apytu'u 'rã xepy'a py.
Kyrĩ'i va'e nokambuvei va'e oxy jyva áry oĩ rive'i va'e rami ae avi
xekuraxõ voi oĩ xepy'a py.
- ³ Israel kuery, pearõ ke SENHOR,
aĩ guive raka'e rã peve.

* 130:6 Ha'e va'e jave py pytũ mbukukue re tetã rarõa kuery opyta 'rã ikora áry, ngovaigua kuery ovaẽ rã oexa aguã.

Ymave ijayvua aque

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

132

- ¹ SENHOR, nema'endu'a ke Davi re,
opa mba'e py oiko axy ramo.
- ² SENHOR pe Davi onhemboayvu vy
Jacó “Ipo'akapa va'e” he'ia va'e pe ijayvu raka'e po rami:
- ³ “Xee ma akeaty py ndaikevei 'rã,
tupa anheno ajupyaty py ndajeupivei 'rã,
⁴ xerexa nambotyvei 'rã ake aguã,
neĩ peteĩgue'i nanhenovei 'rã xerexa amombytu'u aguã,
⁵ SENHOR oĩ aguã ajou e'ỹa ja,
Jacó Ruete Ipo'akapa va'e oĩ atyrã”, he'i.*
- ⁶ Nhaendu omombe'ua rã Efrata yvy re lei ryrú oĩa,
ha'e ramo Jaar yvy re ae jajou.†
- ⁷ Ha'e gui ma jaike ke oĩaty py.
Nhambojerovia ipy renda renonde.
- ⁸ SENHOR, epu'ã ke, eike ejuvy repytu'u aguã py,
ndee ha'e hyru ndepo'akaa kuaa ukaa reve.
- ⁹ Ndevygua sacerdote kuery re toĩ teko porã,
ha'e ndevy ete ikuai va'e toporaei ovy'a vy.
- ¹⁰ Nerembiguaí Davi re nema'endu'a vy
ema'ẽ e'ỹ eme nerembiporavo rova re.
- ¹¹ Davi pe SENHOR oura ete raka'e,
oayvuague gui ndaexarai 'rã guive. Aipoe'i:
“Nderekovia peteĩ ndero'o guigua ae
amoĩ 'rã tenda repenaaty py opena oiny aguã rami.
- ¹² Xapy'a rei xereve guarã ajapo va'ekue ndera'y kuery ikuai ramo,
xeayvua re ambo'eague rupi guive,
ha'e ramo ha'e kuery ra'y kuery ju 'rã oguapy
tenda repenaaty py raka'e rã peve.”*
- ¹³ Mba'eta SENHOR oiporavo raka'e Sĩaõ tetã,
ha'e py oĩ riae aguã. Aipoe'i:
- ¹⁴ “Apy apytu'u riae 'rã raka'e rã peve,
apy ae 'rã apena ainy, aĩxea py ae.
- ¹⁵ Ha'e py anhomoiingo porã 'rã tembi'u oata aguã rami e'ỹ ajou uka vy,
iporiaukue'i pe voi ame'ẽ reta 'rã tembi'u.
- ¹⁶ Ha'e pygua sacerdote kuery ma amonhemonde 'rã ajogueraa jepea kuaa ukaa py.
Ha'e pygua ojerovia va'e kuery ovy'a vy oporaei 'rã okuapy.
- ¹⁷ Ha'e py ajapo 'rã Davi po'akakue ojekuaa jevy aguã rami.
Xerembiporavo rekoa ambou 'rã nhomoexakãarã.‡
- ¹⁸ Hexe coroa oĩ va'e ma ipoty 'rã.
Ha'e rã hovaigua kuery re ma ambou 'rã imoxĩmbaarã.”

Joegua-egua peteĩ rami ikuai re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

133

¹ Joegua kuery peteĩ rami ikuai ma

* 132:5 Apy ma oĩ Davi ouraague Nhanderuete ayvu ryrú ogueru vy hendarã py porã omoĩ aguã re (1 Crônicas 13.1-4).

† 132:6 Jaar yvy Efrata regua yvy re Quiriarte-Jearim tetã py ranhe Nhanderuete ayvu ryrú opyta raka'e, Jerusalém py Davi ogueru ruka e'ỹ mbove (1 Crônicas 13.5-6). * 132:12 2 Samuel 7.1-17; Atos 2.30 ‡ 132:17 Kova'e ayvu rupi ijayvu 1 Reis 11.34-36, 15.4, 2 Reis 8.19 ha'e 2 Crônicas 21.7 py. Ha'e gui “Hendy va'erã” he'ia ma huvixa raka'eve rã oiko aguã re ijayvu vy, ha'e Jesus Cristo rekorã re guive (Lucas 2.30-32; João 8.12).

ha'eve 'rā, iporā ete guive.

² Ha'e rami ikuaia ma azeite hepyve va'e
sacerdote Arão akā re onhoē ramo
hendyva re oxyry ovy vy
ijao aju'y peve ovaē va'e rami.*

³ Ha'e rami ikuaia ma Hermom vvyty gui yxapy ou va'e
Sião vvyty ombo'yxapypa va'e rami.†
Mba'eta ha'e py SENHOR ombou nhomoingo porāarā,
ha'e tekove raka'e rā peve guarā.

Ka'aru'i jave oporaeia aguā oenoia ague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguā.

134

¹ Peroporaei ke SENHOR, hembiguai pendekuai va'e ha'e javi,
Pyávy SENHOR pegua opy rupi pemba'eapo va'e.
² Hendaiky'a e'y va'e katy peupi ke pendepo
SENHOR peroporaei vy.
³ Sião tetā gui SENHOR yva ha'e vvy apoare
tapendereroayvu porā.

135

Nhanderuete pe japoraei aguā regua

¹ Aleluia!

Peporaei SENHOR rery rupi,
peroporaei SENHOR, hembiguai pendekuai va'e,

² ixepegua oo rupi pemba'eapo va'e,
Nhanderuete pegua roka rupi guive.

³ Peroporaei ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
Peporaei hery rupi, iporā ete ramo.

⁴ Mba'eta ojeupe guarā SENHOR oiporavo Jacó,
oiporavo Israel kuery oguereko aguā.

⁵ Xee aikuaa ae SENHOR yvate ete va'ea,
mba'eta tuuete ikuai va'e áryve Nhanderuete oiko.

⁶ SENHOR ma oipota va'e ha'e javi ojapo va'e,
yva ha'e vvy re, ye'ē py ha'e iguýry rupi.

⁷ Arai omopu'ā 'rā heruvy vvy apy katy gui,
overa va'e voi oguereko katu 'rā oky aguā.
Yvytu ma ojapo 'rā oia gui oipeju aguā rami.

⁸ Egito vvy re ha'e ae ojukapa va'ekue ta'y kuery jypy guare,
avakue ha'e mymba kuery guive.

⁹ Ha'e py ojapo hexa pyrā ha'e nhomondyipaarā
Faraó ha'e hembiguai kuery rovai.

¹⁰ SENHOR ma heta regua omomba va'ekue,
huvixave ipo'akapa va'e guive ojuka.

¹¹ Ojuka amorreu kuery ruvíxa Seom
ha'e Basā pygua huvixa Ogue,
ha'e gui Canaā vvy regua huvixa kuery ha'e javi.

¹² Ha'e gui ma ijyvykue
ojeuepegua Israel kuery pe omboaxapa.

¹³ SENHOR, nderery oī 'rā raka'e rā peve,
raka'e rā ikuai va'e voi ima'endu'a 'rā ndere.

¹⁴ Mba'eta SENHOR ma ojeuepegua kuery re oikuaa pota 'rā,

* 133:2 Sacerdote-rā Arão omoia vy inhakā re omoī raka'e azeite (Êxodo 29.1-9), Nhanderuete ojeuepegua kuery omoingo porā aguā kuua ukaarā (Êxodo 29.43-46). † 133:3 Yxapy py Nhanderuete omoingo porā 'rā ha'e kuery onhoty va'ekue (Gênesis 27.28).

- omboxy 'rã guembiguai kuery.*
- 15 Ha'e rã vvy regua kuery ruete kuery ma
prata ha'e ouro guigua rive, avakue ae opo py ojapo va'ekue meme.*
- 16 Ijuru va'eri nda'ijayvui,
hexa va'eri ndoexai,
- 17 ijapyxa va'eri noendui,
ipytuẽ aguã voi nda'evei.
- 18 Ijapoare kuery ma ha'e rami ae ju 'rã ikuai,
hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi guive.
- 19 Israel ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
Arão ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
- 20 Levi ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, penema'endu'a porã SENHOR re!
- 21 Sião tetã guive ta'ima'endu'a porã
SENHOR Jerusalém py oĩ va'e re.
Aleluia!

136

Nhanderuete nhomboaxya re ijayvua

- 1 Perovy'a ke SENHOR porayvu va'e ramo,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 2 Perovy'a tuuete ikuai va'e Ruete,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 3 Perovy'a senhor ikuai va'e SENHOR,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 4 Ha'e anho ojapo mba'emo porã tuvixa va'e,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 5 O'arandua rupi ojapo raka'e yva,*
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 6 Yvy avi onhono raka'e yy áry rupi,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 7 Ojapo raka'e omoexakã va'erã tuvixa va'e,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 8 Kuaray ojapo ara py ojope aguã,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 9 Jaxy ha'e jaxy-tata ojapo avi pytũ omoexakã va'erã,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 10 Egito pygua kuery ra'y jypy guare ojukapa raka'e,*
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 11 Ha'e vy ha'e kuery mbyte gui oipe'a Israel kuery,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 12 Opo oupi vy oexa uka opo'akaa,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 13 Omboja'o Ye'ẽ Pytã mokoĩ henda rupi,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 14 Omboja'oague rupi ojapo Israel kuery oaxa aguã rami,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 15 Ha'e gui ye'ẽ py omoinge Faraó, oxondaro kuery ha'e javi reve,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 16 Tekoa e'ỹa rupi ogueroguata heravy ojepegua kuery,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.

* 135:14 Hebreus 10.30

* 135:15 Salmo 115.4-8

* 136:5 Gênesis 1

* 136:10 Egito gui ogueraa jepegue

- 17 Ojuka huvixave kuery ipo'akapa va'ekue,[†]
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 18 Huvixave omboetevepy ojuka,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 19 Ojuka amorreu kuery ruvixa Seom,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 20 Ojuka avi Basā pygua kuery huvixa Ogue,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 21 Ha'e kuery yvykue omboaxa ojeupegua kuery pe,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 22 Guembiguai Israel kuery yvyrā ome'ē,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 23 Nanhanembaraetevei ramo ima'endu'a nhandere,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 24 Ha'e vy nhanderoaigua kuery po gui nhandereraa jepe,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 25 Guemimoingo kuery ha'e javi pe ojou uka 'rā ho'u va'erā,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.
- 26 Peroporaie ke Nhanderuate yva regua,
mba'eta nhomboaxya opa va'erā e'ȳ.

137

Guetā oexa nga'ua rupi ijayvuague

- 1 Babilônia tetā py yakā oī va'e yvyry roguapy roinya py
rojae'o va'ekue Jerusalém tetā re orema'endu'a vy.*
- 2 Orema'epu ixā reta va'e roupi imoiny va'ekue
ha'e py yvyra ikuai va'e rakā re.
- 3 Mba'eta escravo-rā orereraa are kuery ojerure roporaie aguā.
“Peporaie na orevy Sião regua mboraie”, he'i okuapy.
- 4 Ha'e gui mba'exa 'rā tu roporaie mboraie SENHOR pega
vy mboae re orekuai vy?
- 5 Mba'eta ndee Jerusalém tetā gui xerexarai ri ramo
xepo aiporu kuaa regua ta'ipirupa.
- 6 Xeapekū tojapa xejuru py re
xapy'a rei ndere naxema'endu'avei rā,
e'ȳ vy Jerusalém gui mba'emo arovy'ave ramo.
- 7 SENHOR, nema'endu'a ke Edom pygua kuery rembopaga aguā
Jerusalém tetā oitya jave ikuaiague re.[†]
Mba'eta ha'e kuery ma
“Peitypa ke, peitypa vyvy katy peve!” he'i okuapy va'ekue.
- 8 Babilônia tetā pygua kuery, peneretā voi ombovaipa pyrā oī.
Ovy'a ete 'rā orere pejapoague re penembopaga va'e.[‡]
- 9 Ovy'a 'rā penda'y kuery voi ojopy vy
ita re omou'ũmba avi va'e.

*Nhanderuate ojeroviapy oikoa jarovy'a aguā regua
Mborairā Davi ombopara va'ekue.*

138

- 1 SENHOR, xee roguerovy'a 'rā xepy'a ha'e javi py.
Ipo'akakueve oendua py rogueroporai 'rā.

[†] 136:17 Huvixave ojukaague omombe'u Números 21 py.   * 137:1 Babilônia pygua kuery ma oipe'a raka'e
Jerusalém tetā, ha'e guembiguirā ogueraa ha'e pygua judeu kuery regua.   † 137:7 Jerusalém tetā re Babilônia
pygua kuery ipo'aka rā Edom pygua kuery oexa vy ovy'a rei okuapy, judeu kuery regua rai tei (Obadias 8-14).
[‡] 137:8 Babilônia pygua kuery ombopaga aguā re Apocalipse 18 py ijayvu.

- ² Ndevygua templo iky'a e'ȳ va'e oĩa katy ama'ẽ reve
 aĩ 'rã xerenapy'ã re nderery aroporaei aguã,
 ndeporayvu ha'e ndereko porã va'e ramo.
 Mba'eta opa mba'e gui remboyvateve nderery ha'e ndeayvu.
- ³ Mba'eta ndevy pe ajapukai ramo xerepy,
 xembopy'a guaxu vy xemombaraeteve guive.
- ⁴ SENHOR, vvy regua huvixave kuery ha'e javi oporaei 'rã okuapy ndevy,
 ndejuru gui ndeayvua oendu vy.
- ⁵ Ogueroporaei 'rã SENHOR reko,
 SENHOR rexakãa tuvixa ete ramo.
- ⁶ SENHOR ma yvate ete va'eri
 yvyĩgue'i re oma'ẽ avi 'rã.
 Ojejou porã rei va'e kuery ha'e oikuaa mombyry gui teĩ.
- ⁷ Xee ajexavai aikovy ramo
 rembopyau 'rã xerekovea.
 Ndepo reupi 'rã xerovaigua kuery poxya káuxa.
 Reiporu kuaa regua py xereraa jepe 'rã.
- ⁸ Xevy pe SENHOR ojapo 'rã ojapo 'rã va'ekue ha'e javi.
 SENHOR, renhomboaxya ma opa va'erã e'ȳ.
 Eja eme ndepo py ae remoingo va'ekue.
- Nhanderuete oikuaapa ha'e ipo'akapa va'ea re ijayvua*
 Jogeroporaei va'e pe mboraerã Davi ombopara va'ekue.

139

- ¹ SENHOR, ndee ma xere reikuaa pota vy xekuaa porã va'e.
- ² Reikuaa 'rã aguapy ha'e apu'ã ju rã.
 Mombyry gui teĩ reikuaa xepy'a re oĩ va'e ha'e javi.
- ³ Aguata ha'e anheno ramo ndee xerexa 'rã.
 Reikuaapa 'rã aikoa ha'e javi.
- ⁴ Xeayvu aguã xejuru py oĩ e'ȳ mbove voi
 ndee SENHOR reikuaapa 'rã.
- ⁵ Xejoko 'rã xerakykue ha'e xerenonde katy,
 xere ndepo remoĩ vy.
- ⁶ Ha'e rami xekuaapaa ma iporã ete xevy.
 Yvate ete rã ndaikuaai 'rãe.*
- ⁷ Marã katy nda'u anhemombyry 'rãgue Nenhe'ẽ gui?
 Marã katy nda'u ajava 'rãgue rexaa gui?
- ⁸ Yva re aa teĩ ha'e py ndee rei 'rãgue.
 Yvykua vaikuevea py anhemboupa teĩ ha'e py voi rei 'rãgue.
- ⁹ Kuaray oĩa katy aveve avy vy
 ye'ẽ apy peve aa teĩ
- ¹⁰ ha'e py voi ndepo xerereko 'rãgue,
 reiporu kuaa regua xemombaraete 'rãgue.
- ¹¹ Xee aipoa'e ramo: "Pytũ xea'o'i 'rã,
 hexakã xeyvũry rupigua pytũmba 'rã" ha'e teĩ
- ¹² ndevy pe pytũvea ete voi napytũ 'rãgue,
 mba'eta ndevy pe pytũ ha'e hexakãa ma joo rami meme.
- ¹³ Mba'eta ndee ma xepy'a apoare,
 xexy rye py xemoingo va'ekue.
- ¹⁴ Xee roguerovy'a, anhemondyi aguã rami xeapo rire.
 Nerembiapokue ma iporã ete va'e meme.
 Ha'e rami aikuaa porã xepy'a py.
- ¹⁵ Xekãgue nderejao'i teri jave hi'ã py xeapo,

* 139:6 Romanos 11.33

ha'e gui xembotuvixa'i imoiny vvy guy py rami.

¹⁶ Naxeratāi teri jave ndee ma xerexa.

Ndekuaxia re ipara ma voi xee aiko aguã ára ha'e javi,
peteĩ-teĩ ipara oiny peteĩve oiko e'ỹ mbove ma voi.

¹⁷ Xerueete, renhembopy'aa ma iporã ete xevy.

Mbovy rei e'ỹ oĩ.

¹⁸ Xee aipapa va'e rire ita ku'i gui hetave 'rãgue.

Aipapa, aipapa teĩ ndaipapapai 'rãgue.

¹⁹ Xerueete, remomba voi 'rãgue heko vai va'e!

Avakue tuguy moëa, pejepe'apa xea gui!

²⁰ Ha'e kuery ma ndere opu'ã rei okuapy,

nderovaigua kuery ijayvu vaikue-ikue 'rã.

²¹ SENHOR, xee ajou vai ndejou vaia kuery.

Ndere opu'ã rei va'e kuery gui xee ajeguaru.

²² Ha'e kuery re ndaxea'eveia oĩmba,

nderovaigua kuery ete ikuaia aikuaa.

²³ Xerueete, xerexa pota,

ha'e eikuaapa xepy'a re oĩ va'e.

Xera'anga, ha'e eikuaa anhembopy'aa ha'e javi.

²⁴ Exa xere pa oĩ ha'eve'ỹa rami aikoa,

ha'e xerereko tape imarã e'ỹ va'e rupi.

Ngovaigua kuery apu gui oo jepe aguã ojerureague

Jogueroporaie va'e pe mboraerã Davi ombopara va'ekue.

140

¹ SENHOR, xereraa jepe ke heko vai va'e gui.

Xerepy avakue ojerovia rei va'e gui.

² Ha'e kuery ma mba'emo vai anho opy'a re omoĩ.

Joguero'axea rupi rive ikuai.

³ Mboi rami oaĩmbe'e 'rã oapekũ,

ijayvua ma mboi guigua veneno rami ae.*

⁴ SENHOR, xerepy ke heko vai va'e po gui,

xereraa jepe avakue ojerovia rei va'e gui,

xembojepekuavo aguã re onhea'ã okuapy va'e kuery gui.

⁵ Ojejou porã rei va'e kuery ma nhemi rupi omoĩ 'rã nhuã xã xembo'a aguã,

tape yvúry oipyo 'rã xembo'arã.

Omoĩ 'rã nhuã xembo'a aguã.

⁶ Aipoa'e SENHOR pe: "Ndee ma Xerueete."

SENHOR, ajerure ramo xepytyvõ ke.

⁷ SENHOR xereraa jepea ndepo'akapa va'e,

joe opu'ãa ára py ndee xeakã rejao'i.

⁸ SENHOR, emoingo eme heko vai va'e oipota va'e.

Eja eme joapo vaixea rupi ikuai aguã rami.

⁹ Xejokopa rei va'e kuery onhemboyvate ri ramo

ejapo ha'e kuery re ae ju ijayvu vaiague ojeapa aguã rami.

¹⁰ Ha'e kuery áry tou tapyĩ, tomomboa tata py.

Yvykua vaikue py tomomboa, opu'ã ve'ỹ aguã py.

¹¹ Joe ijayvu rei va'e toĩ atã eme vvy re.

Teko vai toakykue monha avakue ojerovia rei va'e, omomba peve.

¹² Xee aikuaa SENHOR oepy 'rãa iporiaukue'i,

opena 'rã oikotevẽ rei'i va'e kuery re.

¹³ Ha'e ramo heko porã va'e kuery oguerovy'a 'rã nderery,

anhetẽ rupi ipy'a va'e ikuai 'rã nerenonde.

*

140:3 Romanos 3.13

Ka'aru'i jave oiky'a'o ha'e oipytyvõ aguã re ojerureague
Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

141

- ¹ SENHOR, ndevy ae ajapukai.
Eju pojava ke xepytyvõ!
Ndevy pe ajapukai ramo endu.
- ² Ajerurea toẽ ndea py heakuã porã va'e rami.*
Xepo aupia toĩ ka'aru'i jave ome'ẽmby rami.
- ³ SENHOR, ejoko xejuru,
earõ xeayvua rokẽ.
- ⁴ Ajapo vaixea toĩ eme xepy'a re,
teko vai rupi aiko e'ỹ aguã
avakue joapo vai va'e ikuaia rupi e'ỹ,
ha'e kuery okaru okuapya py xee voi akaru e'ỹ aguã.
- ⁵ Xevy pe heko porã va'e ijayvu ete teĩ ajou porã 'rã.
Xevy rã ijayvu okuapya ma azeite xeakã re omoĩa rami.
Xee ma naendu e'ỹi 'rã.
Heko vai va'e jajapo vai okuapy teĩ xee anhembo'e 'rã.
- ⁶ Ha'e kuery rerekoa kuery omombopaa 'rã itaova guy katy.
Ha'e kuery oendu 'rã ha'evea rami xeayvua anho,
- ⁷ xerupa gui xekãgue oipe'a vy ijyvýry rupi omoĩamba teĩ,
yvy oikaraĩague rupi rive.
- ⁸ Mba'eta SENHOR, ndere ae ama'ẽ aikovy.
Ndere ae ajerovia va'e.
Eja eme xerekovea.
- ⁹ Xereraa jepe ke heko vai va'e kuery
nhuã xã xembo'aaarã omoĩ va'ekue gui.
- ¹⁰ Heko vai va'e ae to'a nhuã omoĩ va'ekue py,
ha'e rã xee ma aikove reve taa jepe.

Ijava etea py ojerureague

Itakua py Davi oĩ jave py onhembo'eague ombopara va'ekue nhombo'e aguã (1 Samuel 24).

142

- ¹ SENHOR pe ajapukai, xeayvu ainy.
Ajapukai vy xepytyvõ aguã re ajerure.
- ² Ixupe amombe'upa ndavy'aia,
henonde amombe'upa ajexavaia.
- ³ Xee nanhanimavei ma aikovy ramo
ndee reikuaa 'rã aikoa ha'e javi.
Tape aguata aguã rupi xerovaigua kuery omoĩ 'rã nhuã.
- ⁴ Ema'ẽ na aiporu kuaa regua re, ha'e exa pota,
mba'eta avave rei ndoikoi xerexa kuaa va'e.
Jipoi anhemĩ aguã,
xere avave rei noma'ẽ potai guive.
- ⁵ SENHOR, ndevy pe ae ajapukai.
Ha'e vy aipoa'e: "Ndee ae anhemiaty.
Xevy guarã ndee anho reiko ko yvy re aikoa py."
- ⁶ Endu ke ajapukaia,
xekangy vaipa ete ramo.
Xereraa jepe xerakykue monha va'e kuery gui,
xegui ha'e kuery imbaraeteve ramo.
- ⁷ Enoẽ xerekovea nhuã gui,
nderery rupi arovy'a aguã.

* 141:2 Apocalipse 5.8

Heko porā va'e kuery oupa 'rā xeyvúry,
xevy pe ha'e rami rejapo porā rire.

Ogueraa jepe aguā ojerureague
Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

143

- ¹ SENHOR, endu ke anhembo'ea.
Ejapyxaka ajerurea re.
Xembovai ke, ojeroviapy ha'e heko porā va'e reiko vy.
- ² Nerembiguai aiko ramo xemboayvu eme,
mba'eta nerenonde heko porā ete va'e ndoikoi.*
- ³ Ha'e gui xerovaigua kuery ma xerakykue monha,
vyv rupi xereity vy xere opyrōmba.
Xemoĩ pytūa py,
yma ete ma omano va'ekue rami.
- ⁴ Ha'e nunga rupi xenhe'ẽ nonhanimavei,
xepy'a eta rei ma guive.
- ⁵ Xema'endu'a teĩ yma guare re.
Aikuaa pota aikovy nerembiapokue ha'e javi re,
xema'endu'a ndepo py rejapo va'ekue re.
- ⁶ Ha'e nunga rupi xepo aupi ndevy.
Xenhe'ẽ nda'evei ndere, vyv ipiru reia rami.
- ⁷ SENHOR, xembovai voi ke,
mba'eta xenhe'ẽ py nanhanimavei ma.
Ejexa uka e'y eme xevy,
omanogue rupa py oguejy va'e rami apyta e'y aguā.
- ⁸ Ndere ajerovia ramo
aje'ive reve taendu ndegui xemboaxya.
Ndere xenhe'ẽ aroma'endu'a ramo
exa uka tape aguata aguā va'e.
- ⁹ SENHOR, xereraa jepe ke xerovaigua kuery gui,
mba'eta ndee ma anhemiaty.
- ¹⁰ Xembo'e ke ndee reipotaa rupi aiko aguā,
mba'eta ndee ae Xerujete.
Nenhe'ẽ Porā taxerereko
vyv joja porāa rupi.
- ¹¹ SENHOR, nderery re vy xemoingove.
Ha'evea rami rejoguerekoa rupi
eipe'a xenhe'ẽ ojexavaia gui.
- ¹² Xemboaxya rupi emokanhymba xerovaigua kuery.
Emomba ke xenhe'ẽ mbojexavaia kuery ha'e javi,
nerembiguai aiko ramo.

Nhanderuete oepy rire oguerovy'aa ague
Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

144

- ¹ Ima'endu'a porāmba toiko SENHOR xe'itaova.
Ha'e ma omombaraete 'rā xepo joe apu'ā aguā,
xeikuā voi ombo'e 'rā joe apu'ā aguā.
- ² Ha'e ma xemboaxya ha'e oo ikorapa va'e aĩ aguā,
anhemiaty yvate va'e ha'e xereraa jepea,
mba'emo vai jokoia oiko ramo ajerovia hexe.
Ha'e ojapo xeretarā kuery apenaa rupi ikuai aguā rami.
- ³ SENHOR, marā ramigua tu avakue, ha'e kuery re reikuaa pota aguā?

* 143:2 Romanos 3.20; Gálatas 2.16

- Marã ramigua tu avakue ra'y kuery, reayvu aguã?*
- ⁴ Mba'eta avakue ma vyty rami rive ikuai.
Oikovea ára ma kuaray'ã rami 'rã oaxa ovy va'e.
- ⁵ SENHOR, eipe'a ke yva, ha'e eguejy.
Epoko vyty re, ha'e ramo oê 'rã hataxĩ.
- ⁶ Embou overa va'e xerovaigua kuery moaĩmbaarã.
Emombo nderu'y omondyipa aguã.
- ⁷ Ekuave'ê yvate gui,
xereraa jepe ha'e xerenoê yy typya gui,
amboae regua kuery po'akaa gui ae.
- ⁸ Ha'e kuery ojuru gui apu rupi anho 'rã ijayvu,
ha'e oiporu kuaa regua py anhetê va'e'y 'rã ojapo.
- ⁹ Xeruate, ndevy pe amonhendu 'rã mboraei pyau.
Mbaraka dez ixã va'e ambopu vy rogueroporaie 'rã.
- ¹⁰ SENHOR ojapo 'rã huvixa kuery ipo'aka aguã rami.
Guembiguai Davi ogueraa jepe 'rã kyxe jujukaa gui.
- ¹¹ Xereraa jepe ke, xepe'a amboae regua po'akaa gui.
Ha'e kuery ojuru gui apu rupi anho 'rã ijayvu,
ha'e oiporu kuaa regua py anhetê va'e'y 'rã ojapo.
- ¹² Orera'y kuery ipyau va'e ta'ikuai mba'emo rogue iporã va'e rami,
ha'e orerajy kuery ta'ikuai ita oo ytarã rami,
huvixave ro reguarã ombojagua pyre rami.
- ¹³ Oreroguy tatynyê romono'ô va'ekue,
opa marãgua tembi'u toĩ.
Orerymba kuery vexa'i taetave tovy,
orevyv rupi mbovy rei e'y tata'y.
- ¹⁴ Orerymba vaka voi ta'imbaraete,
toity eme gua'y'i, ta'ikuai porã e'y eme guive.
Oreretã mbyte rupi tonhendu eme ipy'a vaia rupi ojae'o va'e.
- ¹⁵ Ovy'a ete 'rã ha'e rami ikuai va'e kuery.
Tá, ovy'a ete 'rã SENHOR pe "Nhanderuete" he'i okuapy va'e.
- Nhanderuete porayvu, yvate ete ha'e opena porãa re ijayvua*
Ogueroporaieia rupi Davi ombopara va'ekue.

145

- ¹ Xeruate xeruvixave, xee romboete 'rã.
Raka'e rã peve rogueroporaie 'rã nderery rupi.
- ² Ko'ê nhavõ roguerovy'a 'rã,
nderery rogueroporaie 'rã raka'e rã peve.
- ³ SENHOR yvate ete ramo ha'evea rami jaroporaie.
Yvate etea ma jaikuaapa va'erã e'y.
- ⁴ Tuu kuery voi gua'y kuery oendua py ogueroporaie 'rã nerembiapo,
omombe'upa 'rã ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue.
- ⁵ Aikuaa pota 'rã ndeyvate etea ha'e nrexakãa re,
mba'emo porã rejapo va'ekue re guive.
- ⁶ Ijayvua 'rã okuapy ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue re,
xee voi amombe'u 'rã ndeyvatea.
- ⁷ Nhomoma'endu'aa 'rã ndeporayvu etea re,
ovy'aa rupi ogueroporaieia 'rã ndereko porãa.
- ⁸ SENHOR ma porayvu ha'e nhomboaxy kuaa va'e.
Nda'ivai voi kuaai, nhomboaxy aguã oĩ riae va'e.
- ⁹ Pavê pe SENHOR oexa uka 'rã mborayvu,
nhomboaxy rupi opena porã 'rã guemimoingo kuery ha'e javi re.
- ¹⁰ SENHOR, remoingo va'ekue ha'e javi ndereroporaie 'rã.
Ndevygua iky'a e'y va'e kuery voi ndererovy'a ete 'rã okuapy.

* 144:3 Salmo 8.4

- 11 Ijayvu 'rā ndepo'akaa rupi nerexakāa ojekuaa va'e re,
omombe'u porā 'rā ndepo'akaa,
- 12 avakue ra'y kuery oikuaa aguā ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue,
ha'e repenaa rupi ndeyvatea ha'e nerexakāa ojekuaa va'e.
- 13 Ndep'o'akaa ma raka'e rā peve guarā,
ndee ma huvixave riae 'rā reī, ikuai jevy va'e peve.
SENHOR ijayvua ha'e javi py ojeroviapy oiko,
ojapo va'e ha'e javi py oexa uka 'rā iky'a e'ỹ va'ea.
- 14 SENHOR oipytyvō 'rā ikangy va'e ha'e javi,
omopu'āmba ju 'rā ho'a va'ekue.
- 15 Ndere anho pavē oma'ē 'rā okuapy
hi'āra py porā ho'u va'erā rejou uka aguā oarō vy.
- 16 Ndep'o reipe'a vy
neremimoingo ha'e javi pe reme'ē 'rā oikotevē va'e.
- 17 SENHOR ha'evea rami nhanderereko oikoa ha'e javi py,
opa mba'e ojapoa py oexa uka 'rā oporayvua.
- 18 Ixupe ojapukai va'e ha'e javi vy'ry onhemoī 'rā,
anhetē ete rupi ojapukai ramo.
- 19 Henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe ojapo 'rā oipota va'e.
Ojapukaia oendu vy ogueraa jepe 'rā.
- 20 SENHOR opena porā 'rā oayvu va'e kuery re.
Ha'e rā heko vai va'e ma omomba 'rā.
- 21 Xejuru py taroporaēi SENHOR.
Temimoingo kuery ha'e javi togueroporaēi hery iky'a e'ỹ va'e rupi, raka'e rā peve.

146

Nhanderuete ojeroviapy oikoa re ijayvua

- 1 Aleluia!
Xenhe'ē, eroporaēi ke SENHOR.
- 2 Xee aikovea pukukue re aroporaēi 'rā.
Xeruete pe aporaēi 'rā aikovea ja.
- 3 Pejerovia eme huvixa ikuai va'e re rive.
Pejerovia eme avakue ra'y kuery ikuai va'e re,
mba'eta ha'e kuery re noī jogueraa jepe aguā.
- 4 Ha'e kuery nhe'ē oē ramo yvy ku'i ju 'rā opyta.
Ha'e va'e árave opa 'rā ojapo 'rā va'ekue ha'e javi.
- 5 Ovy'a ete 'rā Jacó Ruete pe "Xepytyvōa" he'i va'e,
SENHOR Nguuete oarō va'e.
- 6 Ha'e ae yva ha'e yvy apoare,
ye'ē ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e guive.
Raka'e rā peve oiko 'rā ojeroviapy.*
- 7 Ha'evea rami oikuaa pota 'rā ombojexavaia va'e kuery re,
ha'e okaruxe va'e pe ma ome'ē 'rā tembi'u.
SENHOR oguenoēmba 'rā nhuā py ikuai va'ekue.
- 8 SENHOR oipe'a 'rā ára revegua e'ỹ va'ekue rexa.
SENHOR omopu'ā 'rā omo'yvy'i mbyre.
SENHOR oayvu 'rā heko porā va'e.
- 9 SENHOR opena porā 'rā ovyvy rupi e'ỹ uguata va'e re.
Oipytyvō 'rā imeve'ỹ va'e ha'e tyre'ỹ kuery.
Ha'e rā heko vai va'e ikuai ma ombovaipa 'rā.
- 10 SENHOR oī 'rā huvixave raka'e rā peve.
Sião pygua kuery, Penderuete ipo'aka 'rā aỹ guive raka'e rā peve.
Aleluia!

* 146:6 Atos 4.24, 14.15

147

Nhanderuete ipo'akapa va'e ogueroporaia

- ¹ Peporaei SENHOR pe!
Ha'eve ha'e iporã ete Nhanderuete pe japoraia.
Jaroporaia ma iporã ixupei voi.
- ² SENHOR omoatyrõ ju Jerusalém tetã,
oguerupa ju Israel kuery omoaĩmba pyre.
- ³ Omonguerapa 'rã opy'a py ikangy va'e,
ijai oipoanomba 'rã guive.
- ⁴ Oipapa jaxy-tata ikuai va'e,
peteĩ-teĩ hery rupi 'rã oenoĩ.
- ⁵ Nhande-Senhor ma yvate ete ha'e ipo'akapa va'e.
Hi'arandua ndajaikuaapai 'rã.
- ⁶ SENHOR ma vyvĩgue'i repya oiko,
ha'e rã heko vai va'e ma omombo 'rã vyv rupi.
- ⁷ Peporaei SENHOR pe perovy'aa rupi.
Mba'epu ixã reta va'e py pembojoguy vy peporaei Nhanderuete pe.
- ⁸ Ha'e ma yva onhovã 'rã arai py.
Oky oguereko katu vyv re guarã.
Yvyty ikuai va'e re ojapo mba'emo henhoĩ aguã rami.
- ⁹ Mymba kuery pe ome'ẽ 'rã ho'ua va'erã,
uruvu ra'y kuery pe guive, ojavukai ramo.
- ¹⁰ Ha'e ma kavaju mbaraetea oguerovy'a va'e'ỹ,
neĩ xondaro mbaraetea e'ỹ guive.
- ¹¹ SENHOR oguerovy'a 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ha'e nhomboaxya oarõ okuapy va'e anho.
- ¹² Jerusalém pygua kuery, peroporaie ke SENHOR!
Sião tetã pygua, peroporaie Penderuete!
- ¹³ Mba'eta peneretã mbyte rupi omoĩ atãve ikora rokẽ jokoã,
ha'e penda'y kuery omoingo porã 'rã.
- ¹⁴ Pendeyvy katy rai'i rupi ikuai va'e reve omoĩ pendekuai porã aguã,
ha'e trigo iporãve va'e re penemongaru.
- ¹⁵ Yvy rupi ha'e oikuaa uka 'rã ojapo uka va'e,
ijayvua ojekuaa pojava 'rã ovy.
- ¹⁶ Vexa'ĩ rague rami ombou 'rã yro'y apĩ,
yro'y xiĩ voi omoaĩ 'rã tanhimbu rami.
- ¹⁷ Yro'y hatã va'e ha'e omombo 'rã ikurekue rami.
Mava'e nda'u ogueropo'aka 'rã yro'y ombou rã?
- ¹⁸ Ha'e gui ma oayvu ombou ramo tykupa ju 'rã.
Yvytu oipeju aguã rami ojapo ramo
yy oxyry 'rã.
- ¹⁹ Oayvu oikuaa uka Jacó kuery pe,
ojeguigua lei ha'e nhombo'ea oeja Israel kuery pe.
- ²⁰ Ha'e ramigua ma amboae regua pe ma ndoejai.
Amboae kuery ma nhombo'ea ndoikuaai okuapy.
Aleluia!

148

Pavẽ ogueroporaie aguã regua

- ¹ Aleluia!
Peroporaie SENHOR yva áryve rupi,
peroporaie yvate etea rupi!
- ² Ixupegua anjo kuery ha'e javi, peroporaie pekuapy.
Ixondaro kuery yva regua ha'e javi, peroporaie pekuapy!
- ³ Kuaray ha'e jaxy, peroporaie pekuapy!

- Jaxy-tata hendy va'e ha'e javi, peropora*e* pekuapy!
⁴ Yva yvatevea rupi oĩ va'e, eropora*e* avi,
 yva áry yy ikuai va'e voi.
⁵ Togueropora*e* okuapy SENHOR rery!
 Mba'eta ha'e ijayvu ramo opa mba'e oiko raka'e.
⁶ Omoĩ atã guive raka'e rã peve guarã.
 Ha'e kuery ikuai aguã oejá va'ekue oaxa va'erã e'ỹ.
⁷ Yvy re pendekuai va'e, peropora*e* SENHOR,
 ypo tuvixa va'e ha'e typya regua ha'e javi!
⁸ Onhemboxi va'e ha'e amandau,
 yro'y apĩ ha'e yvy rataxĩ,
 yvytu atã onhe'ẽ rendu va'e,
⁹ yvyty ha'e yvy'ã'i ikuai va'e,
 yvyra hi'a va'e ha'e yary ikuai va'e,
¹⁰ mymba inharõ va'e ha'e vaka kuery,
 yvy rupi otyryry ha'e guyra'i oveve va'e,
¹¹ yvy regua huvixave kuery, ha'e javi regua guive,
 yvatekueve ha'e yvy regua joe oikuaa pota va'e kuery ha'e javi,
¹² kunumigue ha'e kunhataĩgue,
 kakuakueve'i va'e ha'e kyrĩgue.
¹³ Togueropora*e* okuapy SENHOR rery,
 mba'eta hery anho yvateve va'e.
 Hexakãa ma yvy ha'e yva áryve rupi oĩ.
¹⁴ Ombopo'akave ojeupegua kuery,
 ixupegua iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi ogueropora*e* aguã,
 hembiaiyvu Israel kuery regua guive.
 Aleluia!

149

*Nhanderuete re ojerovia va'e kuery ogueropora*e* aguã regua*

- ¹ Aleluia!
 Pemonhendu SENHOR pe mboraei pyau!
 Peropora*e* ixupegua kuery iky'a e'ỹ va'e ijatya py.
² Israel kuery toguerovy'a imoingoare.
 Sião pygua kuery toguerovy'a nguvixave.
³ Peropora*e* hery mimby pemonhe'ẽ reve.
 Ixupe pepora*e* salmos, pandeiro ha'e mba'epu ixã reta va'e pembojoguy vy.
⁴ Mba'eta SENHOR oguerovy'a ojeupegua kuery.
 Yvyĩgue'i re omoĩ oo jepe aguã.
⁵ Ixupegua kuery iky'a e'ỹ va'e toguerovy'a hexakãa.
 Ovy'aa rupi topora*e* ngupa py.
⁶ Ha'e kuery juru py toĩ Nhanderuete pe opora*e* atã aguã,
 ha'e ipo py ma toĩ kyxe haimbe jovai va'e,
⁷ yvy regua kuery ikuai rupi nhombopaga aguã,
 amboae regua ombopaga aguã,
⁸ huvixave kuery corrente py oipokua aguã,
 ha'e yvatekueve ferro guĩgua py
⁹ ha'e kuery ombopaga aguã ayvu ombopara pyre rami vy,
 ixupegua kuery iky'a e'ỹ va'e ha'e javi omboetea aguã.
 Aleluia!

150

Oguerovy'aa opa vygua

- ¹ Aleluia!
 Peropora*e* Nhanderuete, ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e py!
 Peropora*e* yvate ipo'akaa oĩa rupi!

- ² Peroporaēi opo'akaa rupi ojapo va'ekue re!
Peroporaēi, yvate ete va'e ramo!
- ³ Peroporaēi mimby guaxu pu rupi!
Peroporaēi mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e reve!
- ⁴ Peroporaēi pandeiro py ha'e pejeroky reve!
Peroporaēi mba'epu ixã va'e ha'e mimby reve!
- ⁵ Peroporaēi hy'a pu reve!
Peroporaēi hy'a pu onhendu ratãve va'e reve!
- ⁶ Ipytuẽ va'e ha'e javi togueroporaēi SENHOR!
Aleluia!